

*Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігі
Қарағанды «Bolashaq» жоғарғы колледжі*

*Министерство образования и науки Республики Казахстан
Карагандинский высший колледж «Bolashaq»*

*«Заманауи білім ортасы: жаңашылдық, тәжірибе, келешек»
Халықаралық ғылыми-практикалық конференция материалдары*

*«Современная образовательная среда: инновации,
опыт, перспективы»*

Материалы международной научно-практической конференции

*« The modern educational environment: innovations,
experience and perspectives »*

The materials of the International scientific-practical conference

Қарағанды 2019

«Заманауи білім ортасы: жаңашылдық, тәжірибе, келешек» атты халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференция материалдары.

Қарағанды «Bolashaq» жоғарғы колледжі жеке меншік мекемесі, Қарағанды 2019ж, 762 б.

Материалы международной научно-практической конференции «Современная образовательная среда: инновации, опыт, перспективы» Карагандинский высший колледж «Bolashaq», г. Караганды – 2019 г., 762 стр.

ISBN 978-601-273-310-

Жинаққа «Заманауи білім ортасы: жаңашылдық, тәжірибе, келешек» атты халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференцияға қатысушылардың мақалалары енгізілген. Мақалалар білім берудің жаһандану мен ұлттық кеңістіктегі мәселелеріне арналған. Жинақ материалдары білім берудің барлық деңгейдегі қызметкерлер, педагогтар, ғалымдар, жас ізденушілердің назарына ұсынылған.

Редакция алқасы ұсынылған ғылыми мақалалардың мазмұнына жауап бермейді.

В настоящем сборнике размещены статьи участников международной научно-практической конференции «Современная образовательная среда: инновации, опыт, перспективы». Статьи посвящены проблемам современного образования в глобальном и национальном контекстах. Материалы сборника представляют интерес для работников всех уровней образования, педагогов, ученых, начинающих исследователей.

Редакционная коллегия не несет ответственности за содержание представленных научных статей.

Алқа мүшелері/Редакционная коллегия:

Мамраева Г.Б., директор КВК «Bolashaq», кандидат экономических наук
Капанова И.Х., Конакбаева А.Д.

ISBN 978-601-273-310-5

Оглавление

МОДЕЛИРОВАНИЕ УЧЕБНО – ВОСПИТАТЕЛЬНОГО ПРОЦЕССА КАК СИСТЕМЫ, ПОМОГАЮЩЕЙ САМОРАЗВИТИЮ ЛИЧНОСТИ В НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЕ	
Тарновская С.А. Лесных Е.В.	21
ТРУДНОСТИ СОЦИАЛЬНО-РОЛЕВОЙ ИДЕНТИФИКАЦИИ ВОСПИТАННИКОВ ИНТЕРНАТНЫХ УЧРЕЖДЕНИЙ КАК СОЦИАЛЬНО-ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ ПРОБЛЕМА	
Мухтарова Ш.М., Жукушева А.	25
ЭТНОПЕДАГОГИЧЕСКОЕ ВОСПИТАНИЕ ДЕТЕЙ ЧЕРЕЗ НАРОДНОЕ ИСКУССТВО	
Александровская Н.И.	29
ЖАҢАРТЫЛҒАН БІЛІМ МАЗМҰНЫ - ЗАМАН ТАЛАБЫ	
Даткина А. А. Борантаева А.Т.	32
БАЛАЛАРДЫ ОЙНАТА ОТЫРЫП, ОЙ-ӨРІСІН ДАМУ	
Шабденова М.М. Қасымбекова Л.З.	34
ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИННОВАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В ДЕТСКОМ САДУ	36
Гофман М.А., Сыздыкова Д.К.	36
ОРГАНИЗАЦИЯ ПРЕДМЕТНО-РАЗВИВАЮЩЕЙ СРЕДЫ СОВМЕСТНО С РОДИТЕЛЯМИ С УЧЕТОМ ЭТНОПЕДАГОГИКИ В ДЕТСКОМ САДУ	
Горобец О.В., Ланцева Н.С.	40
РАЗВИТИЕ ДОШКОЛЬНИКА ЧЕРЕЗ ИГРОВУЮ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ	
Муканова С.Р.	43
КОММУНИКАТИВНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ПОВЕДЕНИЯ ДОШКОЛЬНИКОВ	
Оспанова Ж.К.	46
ЛОГОРИТМИКА КАК ЭФФЕКТИВНЫЙ МЕТОД ПРЕОДОЛЕНИЯ РЕЧЕВЫХ НАРУШЕНИЙ У ДЕТЕЙ С ДИЗАРТРИЕЙ	
Халюк Н.Б., Сарсенбаева Г.Е.	50
ҰЛТТЫҚ ОЙЫНДАР АРҚЫЛЫ БАЛАНЫ ДАМУҒА НЕГІЗДЕЛГЕН ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ЖҰМЫСТАРДЫ ҰЙЫМДАСТЫРУ	
Абдикамалова К. К. Бейсенбаева Ж.А.	53
БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ҚАБІЛЕТТЕРІН ДАМУ	
Узбекова Б.Б., Аманбек Н.	55
БІЛІМ БЕРУ САЛАСЫНДА ҚОЛДАНЫЛАТЫН АҚПАРАТТЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАР МЕН ИННОВАЦИЯЛАРДЫҢ РӨЛІ	
Жұматаева М. А.	57
БІЛІМ БЕРУ САЛАСЫНДАҒЫ ИННОВАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ	
Жуматаев М. А.	60

БАСТАУЫШ МЕКТЕП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ОҚУ ҮЛГЕРМЕУШЛІГІН БОЛДЫРМАУДЫҢ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ НЕГІЗДЕРІ	
Шутенова С.С., Блялова А.А.	62
БАЛАБАҚШАДА АҒЫЛШЫН ТІЛІН ҮЙРЕТУДІҢ ТИІМДІ ЖОЛДАРЫ	
Хуанбай С., Ильяшова Б.Ф.	65
КӘСПТІК БАҒДАРЛАУ ЖҰМЫСТАРЫ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ПРОБЛЕМА РЕТІНДЕ	
Айтжанова Р.М., Жұманқызы А.	68
ТЕОРЕТИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ ИЗУЧЕНИЯ ЭМОЦИОНАЛЬНОГО И ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО ВЫГОРАНИЯ ПЕДАГОГОВ	
Таликова Г.Т.	71
СТРЕСС ЖӘНЕ ОНЫҢ АЛДЫН-АЛУ МӘСЕЛЕЛЕРІ	
Тусупбаева А.К.	73
ЦЕРЕБРАЛЬДІ САЛ АУРУЫ БАР БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНДА ОҚУ ДАҒДЫСЫН ТҮЗЕТУ	
Кударина А.С., Сұлтанғали А.Е.	76
ТӘРБИЕ МЕН БІЛІМ ЕГІЗ	
Қапанова Ж.Қ.	78
МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРДЫҢ ҚАРАПАЙЫМ МАТЕМАТИКАЛЫҚ ҰҒЫМДАРЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУ.	
Адилова Н.С., Мажимова Ә.Б.	81
РАЗВИТИЕ ТВОРЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ С ПОМОЩЬЮ ДЕЯТЕЛЬНОСТНОГО ПОДХОДА В РАМКАХ ОБНОВЛЕННОГО СОДЕРЖАНИЯ ОБРАЗОВАНИЯ.	
Ревуцкая Л.С.	
ПРИМЕНЕНИЕ СОВРЕМЕННЫХ ПЕДАГОГИЧЕСКИХ ТЕХНОЛОГИЙ НА УРОКАХ ФИЗИКИ	
Шахатова А.А.	87
ПРИМЕНЕНИЕ ИКТ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ ДЛЯ ПОВЫШЕНИЯ КАЧЕСТВА ЗНАНИЙ У УЧАЩИХСЯ	
Касенова И.А.	89
ПРОЕКТНАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ УЧАЩИХСЯ В РАМКАХ СОВРЕМЕННОЙ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ СРЕДЫ	
Демидова Е.В.	91
СЫНИ ТҮРҒЫДАН ОЙЛАУ ТЕХНОЛОГИЯСЫНЫҢ МАҢЫЗДЫЛЫҒЫ	
Альтаева Г.Д.	94
КЕМЕЛ КЕЛЕШЕК КЕЙІНГІ БУЫННЫҢ ҚОЛЫНДА	
Конарбай А.А.	96
РОЛЬ ПЕДАГОГА, ВОСПИТАТЕЛЯ, НАСТАВНИКА В РАЗВИТИИ И ДУХОВНОМ САМОСОВЕРШЕНСТВОВАНИИ ЧЕЛОВЕКА	

Идрисова З.М.....	97
МОДУЛЬДІК ТЕХНОЛОГИЯ ЭЛЕМЕНТТЕРІ АРҚЫЛЫ ТІЛ ДАМУЫ ЖҰМЫСТАРЫН ЖҰЗЕГЕ АСЫРУ	
Махамбетәлиева Р. Ә., Табынбай Ш.	100
ЖАҢА ТЕХНОЛОГИЯНЫ ҚОЛДАНУДЫҢ ТИІМДІЛІГІ	
Садыкова З.С., Желтауова А.Т., Айнабекова Г.М.	102
А.БАЙТҰРСЫНҰЛЫНЫҢ «ӘДЕБИЕТ ТАНЫТҚЫШ» ЕҢБЕГІ ЖӘНЕ ЗАМАНАУИ КӨЗҚАРАСТАР	
Мендибаева М. Б., Ділімбет Әйгерім Асылжанқызы, Қонысбай Гүлжамила Қонысбекқызы..	104
ИСПОЛЬЗОВАНИЕ МЕТОДА ПРОЕКТОВ НА УРОКАХ ПОЗНАНИЯ МИРА И ЕСТЕСТВОЗНАНИЯ В НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЕ	
Логовская Е.Ф., Моторыгина И.Н.	107
ВЛИЯНИЕ РАЗНООБРАЗНЫХ ПРИЁМОВ И МЕТОДОВ РАБОТЫ НА РАЗВИТИЕ РЕЧИ УЧАЩИХСЯ НА УРОКАХ ЛИТЕРАТУРНОГО ЧТЕНИЯ	
Арязмова Н.В., Шаталова Л.И., Чумаченко Н.Г.	109
РАЗВИТИЕ ЛОГИЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ.....	
Кателина З.Ф., Дорченко С.Б.	112
МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ ҰЙЫМДАРДА АҚПАРАТТЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАР АРҚЫЛЫ БАЛАЛАРДЫҢ ТАНЫМДЫҚ ҚАБІЛЕТІН АРТТЫРУ	
Белгібаева Г.К., Әбдірәсіл Г. Б., Ажибаева Б.Е.....	117
БАЛАЛАРҒА РУХАНИ-АДАМГЕРШІЛІК ТӘРБИЕ БЕРУДЕГІ САЛТ-ДӘСТҮРДІҢ МАҢЫЗЫ	
Белгібаева Г.К., Алшынбаева М.А., Қайырбекова Т.Қ.	121
ФОРМИРОВАНИЕ ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКОЙ КУЛЬТУРЫ МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ.....	
Бондаренко Н.Ф., Салихова С.Р.	123
МІНЕЗ-ҚҰЛЫҚ ТЕРАПИЯСЫ	
Ж.Б.Бахтиярова, В.В.Боброва.....	128
МЕТОДИКА ПРОВЕДЕНИЯ МУЗЫКАЛЬНО -ДИДАКТИЧЕСКИХ ИГР С ИСПОЛДЗОВАНИЕМ ДЕТСКИХ МУЗЫКАЛЬНЫХ ИНСТРУМЕНТОВ.	
Копбаева А.Г. , Шушаева Д.Б.	130
МУЗЫКАЛЫҚ БІЛІМ БЕРУ- МУЗЫКАЛЫҚ ІС-ӘРЕКЕТТЕРГЕ ҮЙРЕТЕТІН, ЖҮЙЕЛІ БЕРІЛГЕН БІЛІМДІ, ІСКЕРЛІК ДАҒДЫНЫ МЕНГЕРУ ПРОЦЕСІ	
Кабылдина А.Т. Нургалиева Г.А.	132
РАЗВИТИЕ ЭМОЦИОНАЛЬНОЙ СФЕРЫ РЕБЕНКА ПУТЕМ ПРАВОВОГО И ПЕДАГОГИЧЕСКОГО ВОСПИТАНИЯ	
Асылбекова А.Ф., Панкратова Е.А., Захарова О.Ю.	134
ВОСПИТАНИЕ ИНТЕРЕСА И ЛЮБВИ К КНИГЕ У ДОШКОЛЬНИКОВ.	
Панкратова Е.А., Асылбекова А.Ф., Захарова О.Ю.	136

КӘСПТІК БІЛІМ БЕРУДІ ЖҮЗЕГЕ АСЫРУДАҒЫ АҚПАРАТТЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫҢ ТИІМДІЛІГІ	
Тайжан М.Б.....	139
ҰЛТТЫҚ ОЙЫНДАР АРҚЫЛЫ БАЛАНЫ ДАМУҒА НЕГІЗДЕЛГЕН ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ЖҰМЫСТАРДЫ ҰЙЫМДАСТЫРУ	
Абдикамалова К. К.,Бейсенбаева Ж.А.	142
БАСТАУЫШ СЫНЫПТА ОҚЫТУ ҮРДСІНДЕ АҚПАРАТТЫҚ – КОММУНИКАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ПАЙДАЛАНУ	
Тусупова А. М., Рахымбердиева С. У.	144
ВОСПИТАНИЕ КАЗАХСТАНСКОГО ПАТРИОТИЗМА С УЧЕТОМ ИДЕОЛОГИЧЕСКИХ ЦЕННОСТЕЙ КОНЦЕПЦИИ «МӘНГІЛІК ЕЛ»	
Нурмуханбетова Т. В.	147
СТАНОВЛЕНИЕ БЕРЕЖНОГО ОТНОШЕНИЯ К ПРИРОДЕ У ДЕТЕЙ ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА	
Скоробогатова Н.Г.	151
ҚАЗАҚ ТІЛІ САБАҒЫНДА ИННОВАЦИЯЛЫҚ ӘДІСТЕРДІ ҚОЛДАНУДЫҢ ТИІМДІЛІГІ...	
Бейсембаева А.А., Жолжанова З.У.	154
РОЛЬ СОВРЕМЕННОГО ОБРАЗОВАНИЯ В ФОРМИРОВАНИИ ЦЕННОСТНОГО ОТНОШЕНИЯ К ОБУЧЕНИЮ, ВОСПИТАНИЮ И ЛИЧНОСТНОМУ РАЗВИТИЮ ДЕТЕЙ С ОСОБЫМИ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫМИ ПОТРЕБНОСТЯМИ	
Умуркулова А.К.	156
БАЛАБАҚШАДА ҮШТІЛДІЛІКТІ ЖҮЗЕГЕ АСЫРУ	
Саулебекова Н.Е.	159
ИНКЛЮЗИВТІ БІЛІМ БЕРУ БАҒДАРЛАМАСЫ БОЙЫНША ҮЙДЕ ОҚИТЫН ОҚУШЫНЫ ОҚЫТУ МӘСЕЛЕЛЕРІ	
Абишева Г. Ж.,Аралбай П.,Бажиева Г.А.	161
РИСУНОЧНЫЕ МЕТОДИКИ НА ЗАНЯТИЯХ В ДОШКОЛЬНОЙ ОРГАНИЗАЦИИ	
Дипнер Т.В., Ховзун И.В.	165
ҮШ ТІЛ БІЛУ – МЕМЛЕКЕТТІК СҰРАНЫС	
Танабаев С. Н.	168
САЛАУАТТЫ ӨМІР САЛТЫ – ДЕНСАУЛЫҚ КЕПІЛІ	
Кусаинов Б.М., Қалиев С.С., Әсембай Е.А., Кусаинова Р.С.	172
МЕКТЕПТЕ ДЕНЕ ШЫНЫҚТЫРУ ЖӘНЕ СПОРТ ПӘНІНЕ ОҚУШЫЛАРДЫҢ ҚЫЗЫҒУШЫЛЫҚТАРЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУ	
Абугалиев Б.Н., Бөжиг Ж., Дүйсебаев Б.Т., Құрмажан Н.С.	175
ФОРМИРОВАНИЕ РЕЧЕВОГО ЭТИКЕТА ДОШКОЛЬНИКА	
Платунова Т.Н., Ключева Е.И.	178
АСӨСПІРІМДЕР АҒЗАСЫНА ЭМОЦИОНАЛДЫҚ ЖҮКТЕМЕ ӘСЕРІНЕН БАЙҚАЛАТЫН ФИЗИОЛОГИЯЛЫҚ ӨЗГЕРІСТЕР	

Муздыбаева Н.Д.	180
ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ТЕХНОЛОГИИ МОДУЛЬНОГО ОБУЧЕНИЯ ПРИ ИЗУЧЕНИИ ЭКОНОМИЧЕСКИХ ДИСЦИПЛИН	
Ибраева С.Н.	181
ВИРТУАЛЬНЫЙ МЕТОДИЧЕСКИЙ КАБИНЕТ КАК ИННАВАЦИОННАЯ ФОРМА ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ИНФОРМАЦИОННО - КОМПЬЮТЕРНЫХ ТЕХНОЛОГИИ В ПРОФЕССИОНАЛЬНОМ ОБРАЗОВАНИИ	
Ибраева С. Ж.	185
ПРИМЕНЕНИЕ ПРАКТИКО – ОРИЕНТИРОВАННЫХ ЗАДАЧ ПРИ ОБУЧЕНИИ МАТЕМАТИКИ ДЛЯ СТУДЕНТОВ ТЕХНИЧЕСКИХ СПЕЦИАЛЬНОСТЕЙ В КОЛЛЕДЖЕ ..	
Джакупжанова Г.Т.	187
ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ТЕХНОЛОГИИ ПРИМЕНЯЕМЫЕ В УЧЕБНОМ ПРОЦЕССЕ	
Бейбітбекқызы Әсел	190
КӘСПТІК – ТЕХНИКАЛЫҚ БІЛІМ БЕРУДІҢ ҚАЗІРГІ ТАҢДАҒЫ МАҢЫЗДЫЛЫҒЫ	
Аширбекова Ш.Б.	193
КӘСІБИ БІЛІМ БЕРУ ОРЫНДАРЫНДА ИННОВАЦИЯЛЫҚ ӘДІСТЕР МЕН ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ КӘСІБИ ТҮРДЕ ОҚЫТУ	
Амиркашева Д.О.	195
СОЗДАНИЕ СОВРЕМЕННОЙ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ СРЕДЫ ДЛЯ ФОРМИРОВАНИЯ У СТУДЕНТОВ ИНТЕРЕСА К ИЗУЧЕНИЮ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА ЧЕРЕЗ ПРИМЕНЕНИЕ ИННОВАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИИ ОБУЧЕНИЯ.	
Абильдина Н. Ж.	197
МЕТОДЫ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ КРИТИЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ В УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЯХ	
Абилкайырова А. Н.	202
ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИКТ В ЦЕЛЯХ ПОВЫШЕНИЯ КАЧЕСТВА ЗНАНИЙ ОБУЧАЮЩИХСЯ	
Садвокасова М. У.	205
ҚАЗІРГІ БІЛІМ БЕРУ ЖҮЙЕСІНДЕГІ ЖАҢАРУЛАР	
Айдархонова Г.К.	207
ЖАҢАРТЫЛҒАН БАҒДАРЛАМА БОЙЫНША БАСТАУЫШҚА БІЛІМ БЕРУ	
Айдархонова Г.К.	211
ФОРМИРОВАНИЕ ОСНОВ ГУМАНИЗМА И ОТНОШЕНИЯ С ОКРУЖАЮЩИМИ У СТАРШИХ ДОШКОЛЬНИКОВ.	
Ищенко Т.В.	212
ФОРМИРОВАНИЕ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ УЧАЩИХСЯ НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЫ	
Горбатюк Е.В., Семёнова Т.П.	215

НОВЫЕ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫЕ ТЕХНОЛОГИИ ПРИ ИЗУЧЕНИИ ЮРИДИЧЕСКИХ ДИСЦИПЛИН	
Хамзин М.К.	218
ФОРМИРОВАНИЕ И СОЗДАНИЕ УСЛОВИЙ ДЛЯ СОЦИАЛЬНОЙ АДАПТАЦИИ, КОММУНИКАТИВНОГО ПОТЕНЦИАЛА ДЕТЕЙ С ООП ЧЕРЕЗ РАЗВИТИЕ ИГР И УПРАЖНЕНИЙ ПО СЕНСОРНОЙ ИНТЕГРАЦИИ	
Бордунова О.Н., Алексушина В.В.	221
МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРДАҒЫ ДЫБЫС АЙТУ БҰЗЫЛЫСТАРЫН ЖОЮ БАРЫСЫНДА ЗАМАНАУИ МИОФУНКЦИОНАЛДЫ ТҮЗЕТУ ҚҰРАЛДАРЫН ҚОЛДАНУ ТИІМДІЛІГІ	
Кударина А.С., Керімбай А.С.	223
СЫН ТҰРҒЫСЫНАН ОЙЛАУ ТЕХНОЛОГИЯСЫ ЭЛЕМЕНТТЕРІ АРҚЫЛЫ СТУДЕНТТЕРДІҢ ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ҚАБІЛЕТТЕРІН ДАМЫТУ	
Бейсенбаева П. А.	226
СЫНИ ТҰРҒЫДАН ОЙЛАУ ТЕХНОЛОГИЯЛАРЫ АРҚЫЛЫ ОҚЫТУДЫҢ ТИІМДІЛІГІ	
Абильдинова М.К.	231
ЖАҢАРТЫЛҒАН БІЛІМ МАЗМҰНЫНДА Ә. ТӘЖІБАЕВ ШЫҒАРМАЛАРЫН ОҚЫТУ	
Қылышбаева С.К., Мендибаева М.Б.	234
МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ МЕКЕМЕЛЕРІНДЕГІ БАЛАЛАРДЫҢ ТАНЫМДЫҚ ҚАБІЛЕТТЕРІН ДАМЫТУДАҒЫ ЛОГИКАЛЫҚ ТАПСЫРМАЛАР	
Шалгинбаева А.А.	236
СОВРЕМЕННЫЕ КОМПЬЮТЕРНЫЕ ТЕХНОЛОГИИ КАК СРЕДСТВО ОБУЧЕНИЯ ДЕТЕЙ С НАРУШЕНИЕМ РЕЧИ	
Манжосова – Волосатова., В.Г.Баймурунова Г.Н.	240
СРЕДСТВА ЭТНОПЕДАГОГИКИ НА ЛОГОПЕДИЧЕСКИХ ЗАНЯТИЯХ	
Баймурунова Г.Н., Манжосова-Волосатова В.Г.	242
МАТЕМАТИКАНЫҢ НЕГІЗГІ ЗАҢДЫЛЫҚТАРЫНЫҢ ҚОЛДАНЫЛУЫ	
Рахымжанова А.Қ.	245
ОЮ- ӨРНЕКТЕГІ ГЕОМЕТРИЯ	
Рахымжанова А.Қ.	249
ГЕОМЕТРИЯ СӘУЛЕТ ӨНЕРІНДЕ	
Рахымжанова А.Қ.	253
ЗАМАНАУИ БІЛІМ ОРТАСЫ: ЖАҢАШЫЛДЫҚ, ТӘЖІРІБЕ, КЕЛЕШЕК	
Жаркенова С.Е., Ильяшова Б. Ф.	257
БАСТАУЫШ МЕКТЕПТЕ БІЛІМ БЕРУДЕ ҚАЗІРГІ ИННОВАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫҢ ТИІМДІЛІГІ	
Байсеитова А.Б., Тетаева А.Б., Ильяшова Б. Ф.	260
ЖАҢАРТЫЛҒАН БІЛІМ БЕРУ ЖҮЙЕСІ ТИІМДІЛІГІН ҚАРАСТЫРАДЫ	

Жукушева А., Ильяшова Б.Ф.	265
ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИНФОРМАЦИОННО-КОММУНИКАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В КЛАССЕ ФОРТЕПИАНО	
Маранова Н.В., Ерназарова А.С.	268
ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ФОРМАТИВНОГО ОЦЕНИВАНИЯ В РАМКАХ ОБНОВЛЕННОГО СОДЕРЖАНИЯ ОБУЧЕНИЯ	
Сибэгатуллина О.А.	271
БАСТАУЫШ БІЛІМ БЕРУДІ ДАМЫТУДЫҢ ЗАМАНАУИ БАҒЫТТАРЫ	
Аккубекова Г. Т.	274
ҚАРАҒАНДЫ ҚАЛАСЫ МАШИНА ҚҰРЫЛЫС КОЛЛЕДЖІНДЕ ВОЛЕЙБОЛДАН ОҚУШЫЛАРДЫҢ СЕКІРУ ҚАБЛЕТТЕРІН ДАМЫТУ	
Дүйсебаев Б.Т., Бөжиг Ж., Абугалиев Б.Н., Исин С.Г.	276
ОРГАНИЗАЦИОННАЯ РАБОТА ПО УПРАВЛЕНИЮ СТРЕССОВЫМ СОСТОЯНИЕМ ДЕТЕЙ С РАС ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА	
Акбаева Д.Ж., Боброва В.В.	279
COMMUNICATION PROBLEMS IN CHILDREN WITH DEVELOPMENTAL DISABILITIES ...	
Tuganbekova K.M., Balaubaeva A.K.	284
ИНТЕРАКТИВТІ ОҚЫТУДЫҢ ТЕХНОЛОГИЯСЫ	
Ахметова А.М.	285
ФИЗИКА САБАҒЫНДА ЭЛЕКТРОНДЫҚ БІЛІМ БЕРУ РЕСУРСТАРЫН ТИІМДІ ҚОЛДАНУ	
Дошакова Ж.Б., Имангалиева Н.Н.	289
СОЗДАНИЕ УСЛОВИЙ ВОСПИТАНИЯ И ОБРАЗОВАНИЯ ДЛЯ ДЕТЕЙ С ОВЗ В ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНОМ ДОШКОЛЬНОМ УЧРЕЖДЕНИИ	
Бабина Г.Ф., Ербатырова Р.С.	292
РАЗВИТИЕ ПОЗНАВАТЕЛЬНОЙ АКТИВНОСТИ И УЧЕБНОЙ МОТИВАЦИИ УЧАЩИХСЯ НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЫ В ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ	
Брастилова О.Н., Абильдина Б.К.	294
РОЛЬ ПРЕПОДАВАНИЯ СОЦИАЛЬНО-ГУМАНИТАРНЫХ ДИСЦИПЛИН В СИСТЕМЕ ТЕХНИЧЕСКОГО И ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ	
Шалтабаева К.А.	297
МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРДЫҢ ТАҢЕРТЕҢГІЛІК ЖАТТЫҒУЛАРДЫҢ ОРЫНДАЛУ МАҢЫЗЫ	
Ильяшов М.Б., Абикеева З.К.	300
ҚАЗІРГІ БІЛІМ БЕРУДЕ ОҚЫТУДЫҢ ӨЗЕКТІ МӘСЕЛЕЛЕРІ	
Мұхаев І.Д., Садирбеков Б. Т.	303
ЖАҢАРТЫЛҒАН БІЛІМ БЕРУ МАЗМҰНЫН ЕНГІЗЕ ОТЫРЫП БІЛІМ АЛУШЫЛАРДЫҢ ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҒЫН АРТТЫРУ	
Кабылова М. Б.	305

Бейсекеева Р.К.....	305
ХИМИЯ САБАҚТАРЫНДА СТУДЕНТТЕРДІҢ ЗАМАНАУИ ТАНЫМДЫҚ БЕЛСЕНДІЛІГІН АРТТЫРУ	
Жаркимбекова А.Т., Есмагамбетова А.А.	310
АҚПАРАТТЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ПАЙДАЛАНУ АРҚЫЛЫ БІЛІМНІҢ САПАСЫН АРТТЫРУ	
Жаркимбекова А.Т., Есмагамбетова А.А.	314
МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ ҰЙЫМДАҒЫ ЗАМАНАУИ БІЛІМДІЛІК ТЕХНОЛОГИЯЛАР	
Айдарбек Г.Е.	319
ЖАҢАРТЫЛҒАН БАҒДАРЛАМА- ҚАЗАҚ ТІЛІ МЕН ӘДЕБИЕТІН ТОПТЫҚ ЖҰМЫС БОЙЫНША ОҚЫТУДЫҢ КЕПІЛІ	
Малғабылова М.М., Махтбекова З. А.	323
ПАЛЬЧИКОВЫЕ ИГРЫ В ДЕТСКОМ САДУ ДЛЯ РАЗВИТИЯ МЕЛКОЙ МОТОРИКИ РУК У ДЕТЕЙ ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА	
Шарифзянова О.В., Колотушкина Н.В.	325
ИНТЕГРАЦИЯ ОБЩЕЧЕЛОВЕЧЕСКИХ ЦЕННОСТЕЙ ПРЕДМЕТА «САМОПОЗНАНИЕ» В УРОКИ РУССКОГО ЯЗЫКА И ЛИТЕРАТУРЫ В УСЛОВИЯХ ОБНОВЛЕННОГО СОДЕРЖАНИЯ ОБРАЗОВАНИЯ	
Мишина Г.Н.....	327
ОЦЕНКА С ПРАВОМ НА ОШИБКУ	
Мельникова М.Ю, Диденко Ю.В.	330
ЭФФЕКТИВНОСТЬ ВЫПОЛНЕНИЯ ДОМАШНЕГО ЗАДАНИЯ У ДОШКОЛЬНИКОВ	
Мектепбаева А.А.....	332
ЖОБАЛАУ ТЕХНОЛОГИЯСЫНЫҢ БІЛІМ САПАСЫН КӨТЕРУДЕГІ ЫҚПАЛЫ	
Макетова М. Р., Сырбаева Н.Б.....	333
ОҚУ ҮРДІСІНДЕ КӘСІБИ ОЙЫН ЭЛЕМЕНТТЕРІНІҢ МАҢЫЗЫ	
Макетова М.Р., Ахатова А.А.....	337
БІЛІМ БЕРУ БАРЫСЫНДАҒЫ ИНТЕРБЕЛСЕНДІ ӘДІСТЕРДІҢ ТИІМДІЛІГІ	
Макетова А.Р., Макетова М.Р.....	340
БИОЛОГИЯ САБАҚТАРЫНДАҒЫ ЭКСПЕРИМЕНТТІК ТАПСЫРМАЛАР-ОҚУШЫЛАРДЫҢ ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ҚАБІЛЕТТЕРІН ДАМУДЫҢ НЕГІЗІ	
Әзмахан Д. Б.	344
МАТЕМАТИКА – ЭТО ИНТЕРЕСНО	
Кушнер Е. Ю.	346
ИСПОЛЬЗОВАНИЕ АКТИВНЫХ МЕТОДОВ ОБУЧЕНИЯ НА УРОКАХ В НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЕ	
Кузнецова Г.В.....	350

ИГРА – КАК СРЕДСТВО ФОРМИРОВАНИЯ ЭМОЦИОНАЛЬНОГО ИНТЕЛЛЕКТА ДОШКОЛЬНИКОВ	
Лихачева Г.В.....	354
ФОРМИРОВАНИЕ ЧИТАТЕЛЬСКОЙ ГРАМОТНОСТИ УЧАЩИХСЯ НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЫ В РАМКАХ ОБНОВЛЁННОГО СОДЕРЖАНИЯ ОБРАЗОВАНИЯ	
Коломеец Е.Ю., Тарасикова Е.П.	356
БІЛІМДІНІҢ СӨЗІ — ЕМ, МЕЙІРІМІ КӨП, ӨЗІ КЕҢ!	
Шаймаганбетова Ж. А.,Кадирова А. Ж.	359
АДАМИ КАПИТАЛ – ЖАҢҒЫРУ НЕГІЗІ	
Дәулен Ж.А.....	361
ДУХОВНОСТЬ КАК ОСНОВА ОБРАЗОВАНИЯ В УСЛОВИЯХ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ.	
Вишне夫斯基 А.....	363
ДУХОВНО-ПРАВСТВЕННОЕ ВОСПИТАНИЕ ДОШКОЛЬНИКОВ В ПРОЦЕССЕ СЛУШАНИЯ МУЗЫКИ	
Юрченко Л. П.	365
СЮЖЕТНО–РОЛЕВАЯ ИГРА КАК СРЕДСТВО РЕЧЕВОГО РАЗВИТИЯ ДЕТЕЙ	
Фокина Н. В., Акшалова А.Б.	367
Использование методов проблемного обучения в различных формах физической культуры	
Мозер Т.В.....	372
ТРЕХЯЗЫЧИЕ В ДЕТСКОМ САДУ	
Масанова А.	373
ШАМАДАН ТЫС БЕЛСЕНДІ БАЛАЛАРМЕН ЖҰМЫС ЖҮРГІЗУ ӘДІСІ	
Дахина Г.Е.	377
ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ЗНАКОВО-СИМВОЛИЧЕСКИХ СРЕДСТВ В УЧЕБНОМ ПРОЦЕССЕ РАБОТЫ С ДЕТЬМИ ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА	
Харитоновна Т.А., Буравлева Е.В.	379
ИСПОЛЬЗОВАНИЕ АУТЕНТИЧНОГО ТЕМАТИЧЕСКОГО АУДИО И ВИДЕО МАТЕРИАЛА КАК СРЕДСТВА ПОВЫШЕНИЯ МОТИВАЦИИ К ИЗУЧЕНИЮ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА	
Фогельгезанг В.В., Бекчин А.А.	381
АКТИВНОЕ ОБУЧЕНИЕ КАК СРЕДСТВО ДОСТИЖЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ УРОКА	
Андабасова С.А.	383
ПРИВИТИЕ ЛЮБВИ К ЧТЕНИЮ ЧЕРЕЗ ПРОИЗВЕДЕНИЯ СОВРЕМЕННЫХ АВТОРОВ.....	
Арцыбашева Н.И., Мигачёва А.Н.	386
СЫБАЙЛАС ЖЕМҚОРЛЫҚҚА ҚАРСЫ КҮРЕС	
Ахметбекова Ж.М., Амантаева Д.А.	389

ОҚУ ТӘРБИЕ ЖҮЙЕСІНДЕ ИНФОРМАТИКА ПӘНІН ОҚЫТУДА ИННОВАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ҚОЛДАНУ - БӘСЕКЕГЕ ҚАБІЛЕТТІ МАМАН ҚАЛЫПТАСТЫРУДАҒЫ БАСТЫ ЗАМАН ТАЛАБЫ.....	391
Айтуарова М.Ж.	391
РАЗВИТИЕ РЕЧИ ДЕТЕЙ ЧЕРЕЗ ИГРОВУЮ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ	
Л. Н. Чернышева, С.Р. Рассказова	393
СИҒЫРЛЫ ЕРТЕГІЛЕР ӘЛЕМІ	
Касымова Г. Б., Кикымова А. А.....	398
МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ МЕКЕМЕНІҢ ТӘРБИЕ ЖҮЙЕСІНЕ КӨПТІЛДІЛІК БІЛІМДІ ЕНГІЗУ	
Торшаева Ш.М, Ақтай С.О.	400
МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРДЫҢ ТІЛІН , ҚАРЫМ-ҚАТЫНАСЫН ТЕАТРАНДЫРЫЛҒАН ІС-ӘРЕКЕТ ТҮРЛЕРІ АРҚЫЛЫ ҚАЛЫПТАСТЫРУ.	
Толендина А.А, Торшаева Ш.М.	402
БАЛАБАҚШАДА АТА-АНАМЕН ЖҰМЫС ҰЙЫМДАСТЫРУ ФОРМАЛАРЫ	
Абдильдина М.К. , Исакова А.С.....	406
ТЕХНОЛОГИЯ РАЗВИТИЯ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ ШКОЛЬНИКОВ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ.	
Агабабова Е. А.	409
ИНКЛЮЗИВТІ БІЛІМ БЕРУДЕГІ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ҚОЛДАУДЫ ҰЙЫМДАСТЫРУ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ	
Абилов Д. К.,Жургембаева Ж.Н.....	412
МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРДЫ КӨРКЕМ ӘДЕБИЕТПЕН ТАНЫСТЫРУДЫҢ МАҢЫЗДЫЛЫҒЫ	
Имашева С.Т.....	415
ӘЛЕУМЕТТІК ПЕДАГОГ МАМАНДЫҒЫНЫҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ	
Балабекова Л.Г., Альжанова А. Ж., Аманбаева Д.С., Көпдаулет Б.М.	418
СОВРЕМЕННЫЕ ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ ДОШКОЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ В РЕСПУБЛИКЕ КАЗАХСТАН	
Паныгина И. В.....	421
СОВРЕМЕННЫЕ ФОРМЫ СОТРУДНИЧЕСТВА МУЗЫКАЛЬНОГО РУКОВОДИТЕЛЯ МИНИ-ЦЕНТРА С СЕМЬЯМИ ВОСПИТАННИКОВ	
Филлюк Л.В.	424
БАЛА ДЕНСАУЛЫҒЫ - ҰЛТЫМЫЗДЫҢ БОЛАШАҚ БАЙЛЫҒЫ	
Смагулова Г.А.	426
РАЗВИТИЕ ЛОГИЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ У ДЕТЕЙ	
Сағит К.Ж.	428
СЕМЬЯ И ДЕТСКИЙ САД - ПОМОЩНИКИ В СТАНОВЛЕНИИ ПРАВИЛЬНОЙ РЕЧИ РЕБЁНКА	

Бровкина О.В.....	430
THE ROLE AND PLACE OF GLOBAL ENGLISH IN THE MODERN WORLD	
Akhmediyeva A.M., Sairambek D.....	431
ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ ҚАШЫҚТЫҚТАН ОҚЫТУ ҮРДІСІ	
Қасымова Г.Қ.....	434
МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ БІЛІМ БЕРУ ЖӘНЕ ТӘРБИЕЛЕУ	
Абенова Г. С.	436
"ФИЗИКА МҰҒАЛІМІ" БІЛІКТІЛІГІ БОЙЫНША СТУДЕНТТЕРГЕ КӘСІПТІК БАҒЫТТАЛҒАН ЛЕКСИКАСЫН ОҚЫТУ МӘСЕЛЕСІ	
Сайрамбек Д., Габдуллина Б.А.	441
АҒЫЛШЫН ТІЛІН БІЛЕТІН БАСТАУЫШ СЫНЫП МҰҒАЛІМІ БІЛІКТІЛІГІ БОЙЫНША ТІЛДІК ЕМЕС СТУДЕНТТЕРІНІҢ АҒЫЛШЫН ЖАЗБА ТІЛІН ДАМУЫ	
Сайрамбек Д.	443
ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ УЧИТЕЛЯ – ЛОГОПЕДА В СИСТЕМЕ ИНКЛЮЗИВНОГО ОБРАЗОВАНИЯ	
Гурьева С.В.....	448
СТУДЕНТТЕРГЕ КӘСІПТІК БІЛІМ БЕРУ АРҚЫЛЫ ШЕБЕРЛІГІ ШЫНДАЛҒАН ЖЕКЕ ТҮЛҒАНЫ ҚАЛЫПТАСТЫРУДА МОДУЛЬДІК ТЕХНОЛОГИЯНЫҢ РӨЛІ	
Есентаева Ж. Б.....	450
ДИАЛОГ КАК СРЕДСТВО ПОВЫШЕНИЯ УЧЕБНОЙ МОТИВАЦИИ У МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ	
Гарбузова М.В.	454
АҚЫНДАР АЙТЫСЫНДАҒЫ ҚОЛДАНЫЛАТЫН КӨРКЕМДІК АЙШЫҚТАР	
Орманова З. А. Жүсіпова Г. А.	456
СОЗДАНИЕ УСЛОВИЙ ДЛЯ ПРОГУЛКИ ДЕТЕЙ В ЗИМНИЙ ПЕРИОД	
Сутулина Г.Х. Смаилова А.А.	460
КӨРУ ҚАБІЛЕТІ БҰЗЫЛҒАН БАЛАЛАРДЫҢ ӘЛЕУМЕТТІК-ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ БЕЙІМДЕЛУІНІҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ	
Талғат Л.А. Кулов А.Б.	464
ЖАҢА ТЕХНОЛОГИЯЛАР, ЖАҢА ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ІЗДЕНІС	
Мадешова А.А., Байболова Д.Ж.....	467
НАШАР КӨРЕТІН МЕКТЕП АЛДЫ ДАЯРЛЫҚ ТОБЫНДАҒЫ БАЛАЛАРДЫҢ СЕНСОРЛЫҚ ТӘЖІРИБЕСІН ҚАЛЫПТАСТЫРУ МІНДЕТТЕРІ, ФОРМАЛАРЫ МЕН ӘДІСТЕРІ	
Бекмырза М.Ғ., Кулов А.Б.	469
АХМЕТ БАЙТҰРСЫНҰЛЫ – ФОЛЬКЛОРИСТ-ҒАЛЫМ	
Ахунов Б. К., Каюпова Д. С.	472
ЖАҢА ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАР	

Алиленова Н. Қ., Абуова А. А.	475
АХМЕТ БАЙТҰРСЫНОВ – ҰЛТЫН АРДАҚТАҒАН ҰЛТЖАНДЫ ТҰЛҒА	
Шерімбетова А. Б., Жанканова А. Д.	477
ДАМУДЫҢ ДАҢҒЫЛ ЖОЛЫНА ТҮСКЕН БІЛІМ ОРДАСЫ	
Бахадурова Г. У., Мендибаева М.Б.	479
БАСШЫНЫҢ КӨШБАСШЫЛЫҚ ӘЛЕУЕТІН АРТТЫРУДЫҢ НЕГІЗДЕРІ	
Карашолакова Б. Р., Джумажанова Д.О.	482
МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ ТӘРБИЕ МЕН ОҚЫТУДА ИННОВАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ҚОЛДАНУДЫҢ МАҢЫЗЫ	
Алдонгарова З. Ж.	485
УЧИМСЯ, ИГРАЯ!	
Васильева Г.Л., Соболева Н.В.	488
СОВРЕМЕННАЯ ОБРАЗОВАТЕЛЬНАЯ СРЕДА, КАК ФАКТОР ОБЕСПЕЧЕНИЯ КАЧЕСТВА ОБРАЗОВАТЕЛЬНОГО ПРОЦЕССА	
Волкова Л.В.	491
РОЛЬ ДИДАКТИЧЕСКОЙ ИГРЫ В ФОРМИРОВАНИЯ ЭЛЕМЕНТАРНЫХ МАТЕМАТИЧЕСКИХ ПРЕДСТАВЛЕНИЙ МЛАДШИХ ДОШКОЛЬНИКОВ	
Рахимкулова Г.К.	496
АДАМГЕРШЛІК – РУХАНИ ТӘРБИЕНІҢ МАҢЫЗДЫЛЫҒЫ	
Тюлембекова М.Ж, Әлдебек А.Қ	499
БАЛАБАҚШАДАҒЫ ИННОВАЦИЯЛЫҚ ӘДІС-ТӘСІЛДЕР	
Тендикова Э.Т, Оханова Л.С.	501
БІЛІМ БЕРУ КЕҢІСТІГІНДЕГІ ТҰЛҒАНЫҢ РУХАНИ-АДАМГЕРШЛІК ҚҰНДЫЛЫҒЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУ	
Раимбекова Д.А, Исина Ж.	503
ҮШТІЛДІЛІК ЗАМАН ТАЛАБЫ	
Насыпханқызы А., Аbugалиева Г	505
ИНТЕРАКТИВТІ ТЕХНОЛОГИЯНЫ ҚОЛДАНУ АРҚЫЛЫ МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРДЫҢ ҚЫЗЫҒУШЫЛЫҒЫН ДАМУ	
Магруппова К.Ж, Дуйсекеева Д.Н.	507
МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРҒА ЭТНОМӘДЕНИ БІЛІМ БЕРУДЕ ТЕХНИКАЛЫҚ ҚҰРАЛДАРДЫҢ ПАЙДАСЫ	
Кыздаркулова К.Ж, Накина Г.И.	509
ҮШТІЛДІ БІЛІМ БЕРУ – МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ ЖАСТАҒЫ БАЛАНЫҢ КОММУНИКАТИВТІК-ТІЛДІК БІЛІКТІЛІГІН ҚАЛЫПТАСТЫРУ ҚҰРАЛЫ РЕТІНДЕ	
Калиакпарова Н.А, Назырова А.Е.	511
АДАМНЫҢ АДАМГЕРШЛІК -ҚҰНДЫЛЫҒЫ	
Әлменова М.Б., Кистаубаева А.Б.	513

ИННОВАЦИЯЛЫҚ ӘДІС- БІЛІМДІ ҰРПАҚ КЕПІЛІ

Дюсекеева А.Н, Анарбекова Н.Т.....	515
МЕТОДЫ ПРИМЕНЕНИЯ НА ЗАНЯТИЯХ РУССКОГО ЯЗЫКА В ДОШКОЛЬНЫХ ОРГАНИЗАЦИЯХ	
Ахметова Г.Б., Идирисова А.А.	517
МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ 5-6 ЖАСТАҒЫ БАЛАЛАРДЫҢ АЛАҢДАУШЫЛЫҚ МӘСЕЛЕЛЕРІ ...	
Аханова М.Т, Каубаева А.Р.	518
МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРҒА ҮШТІЛДІ БІЛІМ БЕРУДІҢ ИННОВАЦИЯЛЫҚ ТӘСІЛДЕРІ	
Амирбекова А.Б, Бейсембинова Г.Ж	521
МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ ҰЙЫМ ЖҰМЫСЫНДАҒЫ ЖАҢАШЫЛДЫҚ ПЕН ЗАМАНАУИ ТЕХНОЛОГИЯЛАР	
Ашимова А. С.,Орынбева В. Р.....	523
ПРОЕКТНАЯ ТЕХНОЛОГИЯ – КАК ОДНА ИЗ ИННОВАЦИОННЫХ МЕТОДОВ ОБУЧЕНИЯ	
Әбілдина А.С.....	525
БАСТАУЫШ СЫНЫПТАРДАҒЫ ТІЛ ДАМУ ЖҰМЫСТАРЫ	
Сатывалдинова Г. А.....	527
БІЛІМ МАЗМҰНЫН ЖАҢАРТУДА ОҚУШЫ ҒЫНТАСЫНАРТТЫРУДАҒЫ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ТҮРЛЕНДІРЕ ОТЫРЫП ҚЫЗУҒУШЫЛЫҚТАРЫН АРТТЫРУ	
Нургалиева А. К.	530
ЛИЧНОСТНО – ОРИЕНТИРОВАННЫЙ ПОДХОД НА УРОКАХ В УСЛОВИЯХ ОБНОВЛЕНИЯ СОДЕРЖАНИЯ ОБРАЗОВАНИЯ В НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЕ.	
Витвицкая Н. Л.....	534
ФОРМИРОВАНИЕ У ДЕТЕЙ СПОСОБНОСТЕЙ К ТВОРЧЕСКОМУ САМОВЫРАЖЕНИЮ И ИМПРОВИЗАЦИИ В ПРОЦЕССЕ ТЕАТРАЛЬНО-ИГРОВОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ	
Юсупова Т.А., Бекбол А.	539
БАЛАЛАРҒА МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ АҒЫЛШЫН ТІЛІН ҮЙРЕТУ.	
Нуркенова З.А	541
ОСОЗНАНИЕ СМЫСЛА АДАПТАЦИОННОГО ПЕРИОДА, КАК ОПРЕДЕЛЕНИЕ ВОЗМОЖНЫХ ТРУДНОСТЕЙ	
Чучкова С.Е.	544
ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКИЕ МЕТОДЫ ОБУЧЕНИЯ: УЧИМ ДЕТЕЙ ЗАДАВАТЬ ВОПРОСЫ.....	
Фаттахова Н. И.,Назаркина Л. Н.	546
МӘҢГІЛІК ЕЛ	
Асылбекова А.С., Бодыкова С.К.	549
ОРЫС МЕКТЕБІНІҢ ҚАЗАҚ ТІЛІ САБАҒЫНДА МӘТІНДІ ӨТУ БАРЫСЫНДА «ДЕҢГЕЙЛІК ОҚЫТУ» ТЕХНОЛОГИЯСЫН ҚОЛДАНУ	

Мусаралинов Н. М.	551
ЗДОРОВЬЕСБЕРЕГАЮЩИЕ ТЕХНОЛОГИИ - ОСНОВА СПОРТИВНО-МАССОВОЙ РАБОТЫ В ШКОЛЕ	
Яворский Н.Р. ,Роцин Д.А.	552
МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРДЫҢ ҚҰЗІРЕТТІЛІГІН ДАМЫТУ БАРЫСЫНДА ҚҰМ ТЕРАПИЯСЫН ҚОЛДАНУДЫҢ ТИІМДІЛІГІ	
Ж.Төрежанқызы., А.Т Жакебаева.....	554
ФОРМИРОВАНИЕ ЦЕННОСТЕЙ И ЗДОРОВОГО ОБРАЗА ЖИЗНИ У ДЕТЕЙ СТАРШЕГО ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА	
Волгина Л. В., Насонова Т. А.	558
КАК НАУЧИТЬ ДЕТЕЙ БЫТЬ ЧУТКИМИ, ОТЗЫВЧИВЫМИ, ВНИМАТЕЛЬНЫМИ ДРУГ К ДРУГУ?	
Солянова С.В., Гаак Ю. Н.	560
ПРИБЛИЖЕНИЕ РОДИТЕЛЕЙ К УЧАСТИЮ В ЖИЗНИ ЯСЛИ-САДА ЧЕРЕЗ ПОИСК И ВНЕДРЕНИЕ НАИБОЛЕЕ ЭФФЕКТИВНЫХ ФОРМ РАБОТЫ	
Железнова В. Н.	563
МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ ҰЙЫМДАРДА ПАЙДАЛАНЫЛАТЫН МОНТЕССОРИ ТЕХНОЛОГИЯСЫНЫҢ ЕРЕКШЕЛІГІ	
Белгібаева Г.Қ., Есказинова Ж.А., Медет Г.М.	565
ҚАЗІРГІ БІЛІМ БЕРУ САЛАСЫНДАҒЫ «МӘНГІЛІК ЕЛ» ҚҰНДЫЛЫҚТАРЫ	
Омиржанова Д. С.	567
РАЗВИТИЕ ПОЗНАВАТЕЛЬНОЙ АКТИВНОСТИ УЧАЩИХСЯ МЛАДШИХ КЛАССОВ ДЛЯ ПОВЫШЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ УРОКОВ	
Ахметова Р.К.	571
ОРГАНИЗАЦИЯ НАСТАВНИЧЕСТВА В ШКОЛЕ	
Афанасьева И. В.	573
РАЗВИТИЕ ПОЗНАВАТЕЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ У ДЕТЕЙ ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА	
Разина А.А.	575
РАЗВИТИЕ КОММУНИКАТИВНЫХ НАВЫКОВ НА УРОКАХ РУССКОГО ЯЗЫКА	
Исангулова А.А. Сазанбаева Г.Е.	577
ШЕКСІЗ ҒАРЫШ ӘЛЕМІ	
Мұсағұл Г. Б.,Сырбаева Н. Б.	582
ҚЫЗЫҒУШЫЛЫҚТЫ АРТТЫРУ ӘДІСТЕМЕЛЕРІ	
Сырбаева Н. Б., Макетова М.Р.	585
КҮН ЭНЕРГИЯСЫ	
Қайрбекова К. Н.,Сырбаева Н.Б.	589
ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ҮДЕРІСТЕГІ РЕФЛЕКСИЯ	

Тусупбаева А. А.,Абельдинова А. А.	591
ДЕНЕ ТӘРБИЕСІ САБАҒЫНДА ОҚЫТУДЫҢ ЖАҢА ТЕХНОЛОГИЯЛАРЫНЫҢ ТИІМДІ ЖАҚТАРЫ	
Абикеева З.К., Сүлеймен А.Е.	593
ҚАЗАҚ ТІЛІ САБАҒЫНДА КРИТЕРИАЛДЫ БАҒАЛАУДЫ ТИІМДІ ҚОЛДАНУ	
Жаркенова С.,Абильдина Б.К.	596
РАЗВИТИЕ КОММУНИКАТИВНЫХ НАВЫКОВ НА УРОКАХ РУССКОГО ЯЗЫКА	
Исангулова А.А., Сазанбаева Г.Е.	600
Сабақта деңгейлеп оқыту технологиясын қолданудың тиімділігі	
Абилова Р.Т.	604
СТУДЕНТТЕРДІҢ ЖЕКЕ БАСЫНЫҢ ДЕНЕ МӘДЕНИЕТІН ҚАЛЫПТАСТЫРУДЫҢ МӘСЕЛЕЛЕРІ	
Ильяшов М.Б. ,Абикеева З.К.	607
БАСКЕТБОЛ ОЙЫНЫНЫҢ ШЫҒУ ТАРИХЫ, ЕРЕЖЕСІ, ТҮСІНІГІ	
Абикеева З.К., Сүлеймен А.Е., Ильяшов М.Б.	609
ДЕВИАНТТЫ МІНЕЗ-ҚҰЛЫҚТЫ ЖАСӨСПІРІМДЕРДІҢ АТА-АНАЛАРЫМЕН ҚАРЫМ-ҚАТЫНАСЫНЫҢ ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ	
Жексенова Б.О., Тасбулатова М.А., Бахшиева Ф.А.	613
ОҚЫТУ ҮРДІСІНДЕ ЖАҢА ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ПАЙДАЛАНУДЫҢ ТИІМДІЛІГІ	
Жексенова Б.О.,Тасбулатова М.А., Бахшиева Ф.А.	614
КӨПТІЛДІЛІК - БОЛАШАҚҚА БАСТАР ЖОЛ	
Жанахметова А.	619
ПЕДАГОГТЫҢ КӘСІБИ ҚҰЗЫРЕТТІЛІК МӘСЕЛЕСІ	
Абельдинова А.А.	621
ВОСПИТАНИЕ ЭКОЛОГИЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ ДЕТЕЙ ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА МЕТОДОМ НАБЛЮДЕНИЙ В ПРИРОДЕ	
Бадюкова И. М.,Дмитриева С. В.	624
ДИСЛЕКЦИЯСЫ БАР МЕКТЕП ЖАСЫНДАҒЫ БАЛАЛАРМЕН ЖҮРГІЗІЛЕТІН ТҮЗЕТУ ЖҰМЫСТАРЫНЫҢ БАҒЫТЫ	
Кулов А.Б., Байпакова А.Б.	627
ИНКЛЮЗИВТІ БІЛІМ БЕРУ ЖАҒДАЙЫНДА ЕРЕКШЕ ҚАЖЕТТІЛІГІ БАР БАЛАЛАРДЫҢ МІНЕЗ-ҚҰЛҚЫН ТҮЗЕТУДЕ РУХАНИ ЖАҢҒЫРУ АЯСЫНДА АРТТЕРАПИЯ ЭЛЕМЕНТТЕРІН ЖАҢҒЫРТУ	
Жусупбекова З.Д., Айнекова А.С.	629
ЗАМАНАУИ БІЛІМ БЕРУДІ ДАМЫТУДЫҢ НЕГІЗГІ ТЕНДЕНЦИЯЛАРЫ	
Төленді С.,Абикеева З.К.	633

РАЗВИТИЕ РЕЧЕВЫХ НАВЫКОВ У СТУДЕНТОВ НЕЯЗЫКОВЫХ СПЕЦИАЛЬНОСТЕЙ В ПРОЦЕССЕ ОБУЧЕНИЯ ИНОСТРАННОМУ ЯЗЫКУ	
Надирова А.А., Габдуллина Б.А.	635
ЗАМАНАУИ БІЛІМ ОРТАСЫ;ЖАҢАШЫЛДЫҚ,ТӘЖІРІБЕ, КЕЛЕШЕК	
Рахымова А. Қ.,Еркинова З. А.	640
ЗАМАНАУИ БІЛІМ БЕРУДЕГІ ДАМЫТУДЫҢ НЕГІЗГІ ТЕНДЕНЦИЯЛАРЫ	
Спанбетова А. Е.,Жексенова Б. О.	643
СОВРЕМЕННЫЕ ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ ДОШКОЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ В РЕСПУБЛИКЕ КАЗАХСТАН	
Паныгина И. В.	646
КОНТРОЛЬ, МОНИТОРИНГ ОЦЕНКИ КАЧЕСТВА, ОБУЧЕНИЕ УЧАЩИХСЯ	
Понарьина А.С.	648
ЗАМАНАУИ БІЛІМ БЕРУДІ ДАМЫТУДЫҢ НЕГІЗГІ ТЕНДЕНЦИЯЛАРЫ	
Файзоллаева Н. М., Ильяшова Б.Ф.	650
ЗАМАНАУИ БІЛІМ БЕРУДІ ДАМЫТУДЫҢ НЕГІЗГІ ТЕНДЕНЦИЯЛАРЫ	
Абикеева З.К., Сүлеймен А.Е., Ильяшов М.Б.	654
TRADITIONS AND INNOVATIONS IN LEARNING FOREIGN LANGUAGES	
Shoyenbayeva S.S., Ospanova A.K.	656
ЛАТЫННЕГІЗДІ ҚАЗАҚ ӘЛПБИІН МЕНГЕРТУДІҢ ЖОЛДАРЫ	
Мұхиддинова Г. Ә., Букенбайқызы Қ.	658
РАЗВИТИЕ КОММУНИКАТИВНЫХ НАВЫКОВ ДЕТЕЙ С УМЕРЕННОЙ И ТЯЖЕЛОЙ УМСТВЕННОЙ ОТСТАЛОСТЬЮ – КАК ОСНОВА ИХ УСПЕШНОЙ АДАПТАЦИИ И СОЦИАЛИЗАЦИИ	
Шишканова И.И., Сабитова Т.П., Тесленко Е.Н.	660
ТЕОРЕТИЧЕСКОЕ ОБОСНОВАНИЕ РОЛИ ТРУДОВОГО ВОСПИТАНИЯ ДЕТЕЙ С ТЯЖЕЛЫМИ ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНЫМИ НАРУШЕНИЯМИ	
Мусралимова М.Ш., Мусралимов М.Ш., Мусралимова А.Е.	664
ОСОБЕННОСТИ СЕНСОРНОГО РАЗВИТИЯ ДЕТЕЙ С УМЕРЕННОЙ И ТЯЖЕЛОЙ СТЕПЕНЬЮ ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНОЙ НЕДОСТАТОЧНОСТИ	
Мазенова Г.А., Акилова М.О., Ержанова С.Е.	668
УСЛОВИЯ УСПЕШНОГО ФОРМИРОВАНИЯ ТВОРЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ У ДЕТЕЙ С УМЕРЕННЫМИ ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНЫМИ НАРУШЕНИЯМИ	
Ибраева Г.Т., Оспанова С.А., Губайдуллина Т.А.	672
ДИСЛЕКЦИЯСЫ БАР МЕКТЕП ЖАСЫНДАҒЫ БАЛАЛАРМЕН ЖҮРГІЗІЛЕТІН ТҮЗЕТУ ЖҰМЫСТАРЫНЫҢ БАҒЫТЫ	
Кулов А.Б., Байпакова А.Б.	676
НАМЫСТЫ ҰЛ МЕН ҚЫЗ ҰЛТ ТІРЕГІ	
Иманбетов А.Н., Қожамжаров Е.Н.	678

Шотаев Т.Д.	678
КОЛЛЕДЖ СТУДЕНТТЕРІНЕ РУХАНИ ЖАҢҒЫРУ БАҒЫТЫНДА ТӘРБИЕ БЕРУ	
Шотаев Т.Д.	683
МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ ТӘРБИЕ МЕН ОҚЫТУДА ЖАҢАШЫЛ ТӘСІЛДЕРДІ ПАЙДАЛАНУ..	
Жармакашева А.Т.	686
ОЙЫН ТЕХНОЛОГИЯСЫ – ЖЕКЕ ТҰЛҒАНЫ ДАМЫТУ ҚҰРАЛЫ	
Динасилова Ж.Қ., Есказинова Б.А.	690
МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРДЫ АДАМГЕРШІЛККЕ ТӘРБИЕЛЕУ	
Дауренова М.Д.	693
СОВРЕМЕННЫЕ ПОДХОДЫ В РАБОТЕ ПО ВЗАИМОДЕЙСТВИЮ ДОШКОЛЬНОЙ ОРГАНИЗАЦИИ С СЕМЬЕЙ(ИЗ ОПЫТА РАБОТЫ)	
Киргинцева Т.Ю., Чолакиди-Балакирева Т. И.	697
МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ ҰЙЫМ МЕН ОТБАСЫ АРАСЫНДАҒЫ БАЛА ТӘРБИЕСІНДЕГІ САБАҚТАСТЫҚ	
Ысқақова А. Н.	699
ИСПОЛЬЗОВАНИЕ МНЕМОТЕХНИКИ В КОРРЕКЦИОННОЙ РАБОТЕ С ДОШКОЛЬНИКАМИ С ОСОБЫМИ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫМИ ПОТРЕБНОСТЯМИ	
Щербаклова Т.А., Долгих Е.А.	701
РАЗВИТИЕ КОММУНИКАТИВНЫХ И ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКИХ УМЕНИЙ МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ В УСЛОВИЯХ РЕАЛИЗАЦИИ ПРОГРАММЫ ОБНОВЛЁННОГО СОДЕРЖАНИЯ ОБРАЗОВАНИЯ	
Шкарупина И.В.	703
ЛОГИЧЕСКИЕ ЗАДАЧИ КАК СРЕДСТВО РАЗВИТИЯ МЫШЛЕНИЯ МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ В НАЧАЛЬНЫХ КЛАССАХ	
Туркина Т.В.	705
ФОРМИРОВАНИЕ ПОЛИКУЛЬТУРНОЙ ЛИЧНОСТИ СРЕДСТВАМИ ФИЗИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ	
Туркин М.А.	709
РЕЗУЛЬТАТЫ ВНЕДРЕНИЯ И ИСПОЛЬЗОВАНИЯ МЕТОДИЧЕСКОГО ПОСОБИЯ «ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ УСЛОВИЯ ПРОФОРИЕНТАЦИОННОЙ РАБОТЫ СО СТАРШИМИ ШКОЛЬНИКАМИ С НАРУШЕНИЯМИ СЛУХА В УСЛОВИЯХ ШКОЛЫ- ИНТЕРНАТА»	
Токтарова С. Н., Кударина А. С.	713
МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРДЫҢ ЕРТЕГІ АРҚЫЛЫБАЙЛАНЫСТЫРА СӨЙЛЕУ ТІЛІН ДАМЫТУ	
Конхашова Г.М., Карымсакова А.Б.	717
СИСТЕМА ЗАДАНИЙ КАК УСЛОВИЕ РАЗВИТИЯ ГРАМОТНОЙ РЕЧИ МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ	
Бондаренко О.В.	719

ҚАЗІРГІ ЗАМАНҒЫ БІЛІМ БЕРУ ТЕХНОЛОГИЯЛАРЫНЫҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ	
Сарке А.И.....	722
«ҚАЗАҚ» ГАЗЕТІНДЕГІ ӘЙЕЛ МӘСЕЛЕСІ	
Сейдигазимова Ш.Д.	726
РОЛЬ ДИДАКТИЧЕСКОЙ ИГРЫ В КОРРЕКЦИОННО-ВОСПИТАТЕЛЬНОМ ПРОЦЕССЕ	
Сактапбергенова М.А.	727
CORELDRAW БАҒДАРЛАМАСЫ АРҚЫЛЫ ЖАСТАРҒА ҰЛТТЫҚ ОЮ-ӨРНЕКТЕРДІҢ ЖАСАЛУ ЖОЛДАРЫН ҮЙРЕТУ	
Нығызбаева П. Т.....	732
МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРДЫҢ ДАМУЫ	
Сакенова К. С.	737
ОҚУШЫЛАРДЫҢ ӨЗДІГІНЕН БІЛІМ АЛУЫН ҰЙЫМДАСТЫРУДАМАРШРУТТЫҚ КАРТАНЫҢ ТИІМДІЛІГІ	
А.Н.Кожаева	738
ИССЛЕДОВАНИЕ ПРОБЛЕМ ИННОВАЦИОННОЙ ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В СИСТЕМЕ СОВРЕМЕННОГО ТЕХНИЧЕСКОГО И ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ	
Хамзин М.К.	741
«МӘНГІЛІК ЕЛ» - ЖАРҚЫН БОЛАШАҚ	
Бейсекеева С. Р.,Куржікен А. Қ.	744
ОБЩИЕ КОНЦЕПЦИИ РАБОТЫ СОЦИАЛЬНОГО ПЕДАГОГА С НЕБЛАГОПОЛУЧНОЙ СЕМЬЕЙ	
Балабекова Л.Г., Вильданова Е.Н., Дементьева М.А.....	750
ИНКЛЮЗИВНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ В КАЗАХСТАНЕ — РЕАЛЬНАЯ ВОЗМОЖНОСТЬ АДЕКВАТНОЙ СОЦИАЛИЗАЦИИ ШКОЛЬНИКОВ.	
Цой Т.П., Нефедова О.А.....	753
ОЙЫН - МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРДЫҢ, БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ОЙ-ӨРІСІН ДАМЫТУШЫ ҚҰРАЛ	
Ильяшов М.Б.,Бижаханова Б.,Абеуова Г.С.....	757
БАЛАБАҚШАМЕН ОТБАСЫНЫҢ ӨЗАРА ӘРЕКЕТТЕСТІГІ	
Ильяшов М.Б.,Ажибаева Б.Е.....	761

МОДЕЛИРОВАНИЕ УЧЕБНО – ВОСПИТАТЕЛЬНОГО ПРОЦЕССА КАК СИСТЕМЫ, ПОМОГАЮЩЕЙ САМОРАЗВИТИЮ ЛИЧНОСТИ В НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЕ

ТАРНОВСКАЯ С.А. ЛЕСНЫХ Е.В.

г. Воронеж, Россия

МОУ СШ № 129; МБОУ СОШ № 93

«Если нормальный человек ни в одном предмете не достиг успехов, если у него нет любимого предмета, значит, школа не настоящая».

В. А. Сухомлинский

В настоящее время остро встал вопрос социализации детей и юношества. Естественно, социализация включает в себя такое развитие, обучение и воспитание ребенка, в результате которого он будет подготовлен к активной самостоятельной жизни в обществе, имея ввиду, как минимум, семейный, профессиональный и социальный аспекты жизнедеятельности индивида.

Школа, как социальный институт, должна готовить к жизни. А жизнь — это не только академические знания. Социализация не сводится, конечно, лишь к передаче знаний об основах наук. Развитие человека в школе как личности и субъекта деятельности обязательно включает в себя

- 1) развитие интеллекта;
- 2) развитие эмоциональной сферы;
- 3) развитие устойчивости к стрессорам;
- 4) развитие уверенности в себе и приятие себя;
- 5) развитие позитивного отношения к миру и приятие других;
- 6) развитие самостоятельности, автономности;
- 7) развитие мотивации самоактуализации, самосовершенствования.

В последний пункт входит и мотивация учения как важнейшего элемента мотивации саморазвития. В сумме все эти идеи можно назвать позитивной педагогикой или гуманистической психологией воспитания и обучения.

Развитие интеллекта как развитие личности школьника.

"Интеллект - это глобальная способность действовать разумно, рационально мыслить и хорошо справляться с жизненными обстоятельствами" (Д. Векслер), т.е. интеллект рассматривается как способность человека адаптироваться к окружающей среде [1].

Младший школьный возраст является сензитивным периодом для интеллектуального развития. В этом возрасте закладываются мотивы к учению; познавательные интересы; начинают формироваться умения и навыки интеллектуальной деятельности; раскрываются индивидуальные особенности и способности детей; начинается процесс усвоения нравственных, социальных норм; закладываются навыки общения со сверстниками. Происходит интеллектуализация всех аспектов психического развития (памяти, восприятия, внимания, мышления, воображения), их осознание и произвольность. Большое значение приобретает такое новообразование этого возраста, как абстрактно-теоретическое мышление, формируется обобщенная картина мира, устанавливаются взаимосвязи между различными областями изучаемой реальности. Начинает формироваться рефлексия умений и навыков, развиваются самоорганизация, самоконтроль, саморегуляция и самооценка.

Для развития личности целесообразно применять интеллектуальные игры. Сама по себе эта деятельность является не целью, а средством достижения игрового результата (победы в соревновании), причем и этот результат быстро теряет ценность сам по себе и цель смещается с результата непосредственно на процесс поиска и принятия решения.

Простейшей интеллектуальной игрой являются тестовые игры, которые представляют собой набор утверждений и заданного количества вариантов ответов к ним - от 2 (это игра называется "Верить - не верить") до 5 ("Эрудит-лото").

Наиболее сложной из этих игр являются так называемые "странные обстоятельства", когда об искомом объекте сообщаются последовательно все более конкретные сведения. Чем раньше человек (команда) разгадает зашифрованное понятие, тем больше очков он получает. Стандартный объем этих игр - 15 вопросов "Верить - не верить" или 8-10 вопросов "Эрудит-лото". Этот вид игр является серьезным средством развития, когда в них содержится неявный, но четкий алгоритм поиска правильного решения, задание представляет из себя парадокс, и/или требует принятия парадоксального решения.

Развитие эмоциональной сферы и устойчивости к стрессам.

В "Новейшем психологическом словаре" дано следующее определение: "эмоция - психическое отражение в форме непосредственного пристрастного переживания смысла жизненных явлений и ситуаций, обусловленного отношением их объективных свойств к потребностям субъекта. Эмоции - неперенные компоненты жизнедеятельности, могучее средство активизации сенсорно-перцептивной деятельности личности".

Изучая волевое поведение, В.А. Иванников отмечал, что «проблема формирования воли это не только развитие нравственных качеств личности и формирование нравственных мотивов, воля есть не только особый способ мотивации, но и ее особая форма, а именно произвольная форма мотивации»[2]

Эмоции младших школьников отличаются высокой впечатлительностью. Необходимо учить их понимать эмоциональное состояние других людей, а так же адекватно выражать собственные эмоции. Воля рассматривается как способность сознательно преодолевать препятствия на пути к цели, а младшие школьники характеризуются неравномерностью сформированности волевых качеств. Таким образом, развитие эмоциональных и волевых качеств ребенка достигается только тренировкой. В этом педагогу помогут такие методы - игротерапии, сказкотерапии, беседы, музыкотерапия; и приемы - упражнения на развитие волевых усилий, релаксационные упражнения и психодинамические медитации.

Особое место необходимо уделить играм, направленным на обучение приемам саморегуляции и самоконтроля, произвольности внимания, его устойчивости и переключаемости, развития координации, в том числе зрительно-моторной, а также памяти, мышления, воображения и восприятия. Игры с определенными правилами способствуют развитию выдержки, ответственности и дисциплинированности. К таким играм можно отнести: «Четыре стихии» - где дети выполняют определенные движения по команде ведущего; упражнение «День и Ночь» - по команде «День» ребята бегают в произвольном порядке, изображая мышей, а по команде «Ночь» - засыпают для того чтобы ведущий-сова их не съел; игра «Атомы и молекулы» - где дети меняют свободное движение и группируются по определенному количеству с сигналом педагога.

Важно отметить, что любые игры должны вызывать положительный настрой у детей.

Развитие уверенности в себе и принятия себя.

Волевое развитие ребенка в младшем школьном возрасте делает настоящий скачок. Его можно считать «мотором» учебной активности. Но активность будет в полной мере формироваться, если, помимо «мотора», она будет достигать своей цели — высокого учебного результата. Любая активность, если она не достигает результата, начинает постепенно затухать. В работе по развитию уверенности в себе можно использовать следующие приемы:

- расчленение задания на части и выполнение их в облегчённых условиях;
- разучивание специальных и подготовительных упражнений, создающих уверенность в выполнении основного задания;
- выполнение первых элементов задания вместе со взрослыми;
- исключение замечаний с подчёркиванием боязливости детей; например, «Не бойся, это не трудно».
- одобрение ребёнка, внушение ему уверенности в том, что он сумеет выполнить задание, например, «Я верю, у тебя все получится».

Для успешного обучения учителю необходимо учитывать тип нервной системы ребенка. Дети с сильным типом могут одновременно помнить и заботиться о нескольких заданиях без

специального планирования. Детям со слабым типом лучше начинать новую работу, закончив предыдущую. Если необходимо сделать несколько заданий за длительный срок, то необходимо спланировать их выполнение.

Если ребенок плохо усваивает, запоминает учебный материал, необходимо в качестве одной из возможных причин рассмотреть несовпадение его способа получения информации и ее преподавания. Если с помощью школьного психолога эта причина подтверждается, нужно, конечно, помогать ребенку развивать те способы, которые у него плохо «работают».

Кинестетику можно позволить на столе держать неубранные вещи, чтобы по мере выполнения заданий он мог бы потрогать, повертеть их. Визуалу нужно предлагать делать рисунки перед выполнением задачи, при прочтении текста, при запоминании стихов. Рисунки можно потом использовать как опоры при воспроизведении учебного материала. Некоторым визуалам трудно работать по устным инструкциям, тогда их нужно переводить в письменную форму. Аудиалу нужно предоставить возможность прочитать вслух (можно шепотом) условие задачи, учебные тексты, вслух ответить на предложенные вопросы. Логике будет проще решить задачу, если он сделает к ней чертеж. Легче запомнить текст, если он будет делить его на части и выделять в них главный смысл.

Итак, в младшем школьном возрасте у ребенка формируется учебная активность. Предпосылкой ее можно назвать появление у него позиции ученика. Основным условием — возможность достигать учебного успеха.

Для сохранения положительного самоотношения и формирования учебной уверенности в себе младшему школьнику нужны ситуации учебной успешности. Если по объективным причинам этого достичь невозможно, нужно организовывать специальные воздействия с привлечением психологов по предотвращению его снижения и формированию чувства неполноценности. В сфере особого внимания нужно держать детей с социальными страхами, ставящих себе особенно высокую планку в учебе[3]

Развитие позитивного отношения к миру.

Педагоги и психологи считают, что дети, занимающиеся чем-то помимо учебной деятельности (музыкой, живописью, спортом), развиваются более гармонично, у них выше уровень самодостаточности, они психологически более устойчивы. Кроме того, занятость детей в различных клубах и кружках играет немаловажную роль в борьбе со скукой. Скука — это зло, которое рано или поздно приводит к появлению пессимизма.

Важное значение в формировании оптимизма имеет осознание ребенком «завтрашней» радостной перспективы. Все дети мечтают, без мечты трудно представить себе детскую жизнь. Завтра они хотят жить интереснее, лучше, чем сегодня. Задача взрослых — показать ребенку возможность такой перспективы.

А.С. Макаренко выделял в процессе воспитания систему перспектив — близкую, среднюю и дальнюю. Близкой перспективой для ребенка может стать совместный поход с родителями или классом в кино, в театр, в парк на экскурсию; в качестве средней — может быть предложено совместное проведение с родителями выходных дней, каникул, подготовка в классе праздника или конкурса. Далеккой перспективой может стать интересная профессия, готовясь к которой, школьник вырабатывает в себе необходимые качества, умения, навыки, и неважно в данном случае, что профессиональный выбор детей изменится несколько раз.

Таким образом, возникает необходимость воспитательной работы, направленной на развитие у детей таких важных личностных качеств, как умение видеть в окружающей жизни хорошее, проявлять интерес к другому человеку, понимать нужды, потребности, знать мечты тех, кто живет с ними рядом и заботиться об их счастье. Известно, что счастливый человек, оптимист — бережет счастье других. Несчастный, пессимист — бывает, обидчив, несправедлив, зол на весь мир.

Воспитание оптимизма будет способствовать развитию позитивного отношения ребенка и к самому себе, и к другому человеку.

Развитие самостоятельности.

В Российской педагогической энциклопедии приводится следующая дефиниция: «Самостоятельность учащихся выражается через индивидуальную или коллективную учебную деятельность, осуществляемую без непосредственного руководства учителя [7].

Необходимость формирования и развития самостоятельности диктуется нам потребностями общества в людях нестандартных, умеющих мыслить творчески, совершать открытия на благо человечества. А решение этого вопроса находит свое отражение в процессе развития самостоятельности, который позволяет человеку ставить новые проблемы, находить новые решения.

Самостоятельная деятельность является важнейшим условием саморегуляции личности, её творческих возможностей. Она побуждает умственную самостоятельность у детей, дисциплинирует мысль, рождает у школьников веру в себя, в свои силы и возможности.

Творческие самостоятельные работы, включающие возможность решения задач несколькими способами, составление задач и примеров самими учащимися и т.п. наиболее важны из всех видов самостоятельных работ. Они требуют от учащихся собственной инициативы, будят мысль, заставляют анализировать и осуществлять самостоятельные решения. Здесь каждому учителю предоставляется возможность собственного творчества по подготовке и выбору соответствующих самостоятельных работ (сочинение, реферат, доклад)

Достаточно серьезным направлением в самостоятельности учащихся является обучение их правильному чтению учебника. - Самостоятельная работа с учебником требует не только упорства, но и умения, без которого затрата времени и сил не дает должного эффекта.

Книга - основной источник знаний, но она дарит свои сокровища только тем, кто умеет с ней работать. Именно умения самостоятельно работать с книгой не хватает большинству учащихся.

Первые занятия по работе с учебником проводятся обязательно в классе, где учитель подчеркивает необходимость медленного чтения с карандашом в руках и закладкой на каждой странице для пометок, например, восклицательным знаком обозначать то, что необходимо выучить наизусть, вертикальной чертой основную идею темы и т.д. Преподаватель учит, как нужно анализировать текст, выделять основные части текста, формулировать к ним вопросы, а если нужно, составлять чертежи, схемы, графики. Для закрепления в памяти прочитанного материала учитель должен научить школьников составлять конспект. В конспекте материал излагается сжато, используется символика, схемы, чертежи, графики, диаграммы, цветовое выделение нужной части текста, сокращение повторяющихся слов и выражений.

Для более полного воспитания самостоятельности учащихся необходимо развивать у них способность и стремление к самообразованию. Умение пополнять свои знания, правильно планировать личную работу является очень важным для любого современного человека. Основная задача учителя состоит в том, чтобы дать учащимся не только определенную сумму знаний, но и развить у них интерес к учению, научить их самостоятельно добывать знания, оценивать их и применять на практике. Учащиеся должны уметь не только работать с учебником, но и пользоваться таблицами, справочниками, научно-популярной и другой дополнительной литературой.

Подводя итоги, можно с уверенностью сказать, что необходимости совершенствования образовательного процесса, усилению развивающего эффекта взаимодействия его субъектов отвечает формирование образовательной среды, которая должна через свое содержание и свойства обеспечить творческую деятельность каждого ребенка, воспитание духовно богатой, физически здоровой, эстетически развитой личности, должна способствовать проявлению и развитию творческих, художественных способностей ребенка, позволять проявлять собственную активность и наиболее полно реализовать себя.

Список литературы.

1. Савенков, А.И. Диагностика детской одаренности как педагогическая проблема [Текст] / А.И. Савенков // Педагогика. - 2013. - №10. - С.87-94.
2. Иванников, В.А. Психологические механизмы волевой регуляции / В.А. Иванников. - М.: Просвещение, 1991. - 284 с.
3. www.psychology.su/2009/08/22/razvitie-uverennosti/
4. Колесов, Д. Формула счастья / Д. Колесов // Развитие личности. —2002. -№ 2. -С. 21.

5. Зайцев, В. В. Организация совместной работы учащихся по математике / В. В. Зайцев // Начальная школа. 1990. - № 2. - С. 32-35.
6. Макаренко, А. С. Методика организации воспитательного процесса // Соч.: В 7 т. М., 1968. Т. 5.
7. Давыдов В.В. Российская педагогическая энциклопедия. - М.: Дрофа, 2008.-с.224

ТРУДНОСТИ СОЦИАЛЬНО-РОЛЕВОЙ ИДЕНТИФИКАЦИИ ВОСПИТАННИКОВ ИНТЕРНАТНЫХ УЧРЕЖДЕНИЙ КАК СОЦИАЛЬНО-ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ ПРОБЛЕМА

МУХТАРОВА Ш.М., ЖУКУШЕВА А.

КарГУ им. Е.А.Букетова
shak.ira.53@mail.ru,
assiyazhukusheva3@gmail.com

Одной из серьезных задач современного этапа развития современного общества является обеспечение достойных условий жизни для детей- воспитанников интернатных учреждений.

Приоритетными задачами социального воспитания воспитанников интернатных учреждений являются те, которые обеспечивали бы им полноценное участие во всех сферах социальных отношений: экономической, политической, духовной. При этом отношения воспитанников с людьми, обществом, государством и с миром в целом должны строиться на основе сформированной у него гуманистической направленности личности.

Формирование личности происходит в процессе социализации. Под социализацией понимается процесс вхождения индивида в социум, что порождает изменения в социальной структуре общества и в структуре личности. Последнее обстоятельство обусловлено фактом социальной активности человека, а следовательно, его способностью при взаимодействии со средой не просто усваивать ее требования, но и изменять эту среду, влиять на нее [1].

В процессе социализации происходит идентификация личности с определенными социальными ролями: гражданина, семьянина, работника.

Идентификация является своего рода механизмом социализации. Как отмечается в «Концепции формирования государственной идентичности Республики Казахстан» «термин «идентичность» может относиться и к отдельной личности, и к социальной группе, и к этносу, и к государству. Идентичность может приниматься по-разному в зависимости от того, что является основным идентифицирующим признаком. Так, речь может идти об этнической, культурной, религиозной, ментальной, государственной идентичности» [2].

Выделяют два вида идентификации личности: 1) социальная идентификация - осознание и эмоциональное восприятие личностью своей принадлежности к определенной социальной общности; 2) ролевая идентификация - принятие личностью общественно predeterminedных норм и групповых требований в виде отвечающих ее собственным интересам и потребностям. Идентификация является предпосылкой для формирования идентичности - социального качества, которое является результатом сознательного и эмоционального самоотождествления индивида с другими людьми, социальной общностью [3].

Для достоверного отражения социально-ролевой идентификации воспитанника интернатного учреждения проанализируем также понятие «социальная роль».

Исследованию «социальной роли» уделено на сегодня достаточно внимания и можно отметить, что оно находится, в основном, в области научного рассмотрения социологии, психологии, педагогике и других науках.

Социальная роль – это поведение, которое от человека ожидают другие люди при выполнении им социальных функций. Действуя согласно этим ожиданиям, человек как бы исполняет свою социальную роль. В целом, в современных концепциях социальная роль рассматривается как:

- способ и модель индивидуального поведения, обусловленная социальным положением, социальной позицией и социальным статусом;

- способ и модель межличностного взаимодействия;
- набор норм, совокупность требований, одобренный образец поведения, распространяемый на каждого, занимающего данную позицию;
- социальная функция личности;
 - определенное положение личности в системе общественных отношений.

Социальная роль должна соответствовать двум основным критериям: функциональной целесообразности и отвечать социокультурным ожиданиям людей. Взаимосвязь этих критериев проявляется в том, что в одних ситуациях какой-либо из двух критериев может играть главенствующую роль, а в других случаях оба являются равноправными [4].

Таким образом, социальная роль предполагает модель поведения, подразумевающую нормативно ожидаемый и личностно интерпретированный способ взаимодействия в соответствии с определенным социальным статусом. Таким образом, роль неразрывно связана со статусом и социально запрограммирована, однако степень ее реализации зависит от социального опыта, системы ценностей и степени взаимодействия личности и общества.

Социализация воспитанников интернатных учреждений имеет свои особенности. В результате ряда причин социализация воспитанников интернатных учреждений может быть затруднена. Это, прежде всего, семейная депривация и жесткая регламентация времени, и формальная организация среды интернатного учреждения, коммунальная организация быта, ограниченность неформального внешнего общения.

Многие исследователи отмечают, что воспитанникам детских домов свойственно нарушение социально-ролевой идентификации. У них зачастую отсутствуют образцы для освоения таких социальных ролей, как супруг, родитель, партнер.

Осваивая ту или иную социальную роль, ребенок сталкивается с определенными проблемами и затруднениями, которые называют трудностями социализации. Под трудностью социализации Л. В. Байбородова Л. Г. Жедунова О. Н. Посысов М. И. Рожков понимают «комплекс затруднений ребенка при овладении той или иной социальной ролью» [5]. Причины возникновения этих трудностей они видят в «несоответствии требований к ребенку в процессе его взаимоотношений с социумом и готовности ребенка к этим отношениям». Социальная ситуация развития ребенка в детском доме или интернате при отсутствии нормальных для него контактов (семья друзья соседи и т. п.) приводит к тому что образ роли создается на основе противоречивой информации получаемой ребенком-сиротой из различных источников. В связи с этим часто формируются неверные образы социальных ролей и ложное представление о собственной социальной роли как сироты. Эта роль часто реализуется человеком в течение всей его жизни.

Трудности социализации воспитанников интернатных учреждений связаны с обеднением основных источников социализации:

1) у детей-сирот либо отсутствуют возможности усвоения социального опыта родителей и прародителей путем подражания образцам их поведения и способам преодоления жизненных трудностей, либо этот опыт носит негативный асоциальный характер;

2) жесткая регламентация и ограниченность социальных контактов, свойственные режиму проживания в детском доме, делают невозможным усвоение ребенком всей гаммы социально-ролевых отношений; в условиях детского дома у ребенка формируется особая ролевая позиция – позиция сироты, не имеющего поддержки и одобрения в обществе;

3) ранний детский опыт ребенка-сироты несет на себе отпечаток материнской депривации и формирует один из серьезнейших феноменов сиротства — утрату базового доверия к миру, который проявляется в агрессивности, подозрительности, неспособности к автономной жизни;

4) затруднен процесс саморегуляции, соотносимый с постепенной заменой внешнего контроля поведения на внутренний самоконтроль. Это связано со спецификой организации жизни ребенка в детском доме, где функция контроля полностью удерживается воспитателями.

Основной целью педагогического коллектива в социальном воспитании является формирование самостоятельной, зрелой личности, то есть личности, способной творчески реализовывать свой жизненный замысел с опорой на внутренние ресурсы; развитие и

совершенствование всех сущностных человеческих сфер ребенка, составляющих основу его индивидуальности.

Так, содержание подготовки воспитанника к самостоятельной жизни В.Л. Савиных определяет, исходя из ролей, которые он будет играть во взрослой жизни: Я - личность, гражданин, профессионал, семьянин [6].

Рассмотрим конкретные качества личности и обязательства человека по выделенным направлениям:

Гражданин

-Выполнение гражданских обязанностей – чувство долга перед страной, обществом, родителями.

-Чувство национальной гордости и патриотизма.

-Уважение к Конституции государства, органам государственной власти, Президенту страны, символам государственности (гербу, флагу, гимну).

-Ответственность за судьбу страны.

-Общественная дисциплина и культура общежития.

-Бережное отношение к национальным богатствам страны, языку, культуре, традициям.

-Общественная активность.

-Соблюдение демократических принципов.

-Бережное отношение к природе.

-Уважение прав и свобод других людей.

-Активная жизненная позиция.

-Правосознание и гражданская ответственность.

-Честность, правдивость, чуткость, милосердие.

-Ответственность за свои дела и поступки.

-Интернационализм, уважение к народам других стран и многие другие.

Работник

-Дисциплинированность и ответственность.

-Работоспособность и организованность.

-Общие, специальные и экономические знания.

-Политические знания.

-Творческое отношение к труду.

-Настойчивость, стремление быстро и качественно выполнить порученное дело.

-Профессиональная гордость, уважение к мастерству.

-Сознательность, вежливость, аккуратность.

-Опыт трудовой деятельности.

-Эмоциональная производственная культура.

-Эстетическое отношение к труду, жизни, деятельности.

-Коллективизм, умение трудиться сообща.

-Инициативность, самостоятельность.

-Готовность много и плодотворно трудиться на благо страны, общества.

-Деловитость и предприимчивость.

-Ответственность за результаты труда.

-Уважение к людям труда, мастерам производства и др.

Семьянин

-Трудолюбие, ответственность.

-Тактичность, вежливость, культура общения.

-Умение держать себя в обществе.

-Опрятность. Чистоплотность, гигиенические навыки.

-Здоровье, привычка к активному образу жизни.

-Умение организовывать и проводить досуг.

-Разносторонняя образованность.

-Знание правовых норм, законов.

-Знание практической психологии, этики.

-Умение воспитывать детей.

-Готовность вступить в брак и выполнять семейные обязанности

-Уважение к своим родителям, престарелым людям и др. качества [7].

Социально-ролевая идентификация воспитанника чрезвычайно разнообразна. Целостность подготовки воспитанника к жизненному самоопределению определяется совокупностью различных направлений подготовки, рассмотренных с позиции жизненных сфер воспитанника, и того, что важно для адекватной адаптации: Я - личность (сформированность Я - концепции). Я - в мире людей (социокультурная ориентация). Я - в социальном пространстве прав и обязанностей (правовая ориентация). Я и здоровье (валеологическая ориентация). Я - дома (социально - бытовая ориентация). Я - в свободное время. Я - в трудовой жизни (профессиональная, трудовая ориентация). Я - в сфере финансово-денежных отношений (экономическая). Я - в семье (семейная, половая ориентация).

Цели системы социального воспитания в интернатных учреждениях:

- направленная информационная и практическая поддержка процесса созидательного и продуктивного, разумного и творческого становления человеческой индивидуальности и личности в конкретном обществе;

- необходимое содействие личности в самоорганизации собственной жизни на всех возрастных этапах жизненного пути (в детстве, отрочестве, юности, взрослости, старости) и в разных жизненных пространствах ее социального взаимодействия (в семье, школе, малой группе общения, трудовом коллективе, территориальной общине);

- конструктивная помощь в ключевых и критических ситуациях социализации и самореализации личности человека (поло-ролевой и семейно-бытовой, профессионально-трудовой, досугово-творческой, социально-правовой и гражданской, физической и психической, нравственно-эстетической, эмоциональной).

Основными принципами организации процесса социального воспитания являются как индивидуальная помощь в ликвидации конфликтных и критических ситуаций в социальном взаимодействии личности, так и групповая поддержка самого человека и его ближайшей микросреды (семьи, школы, интерната) в физическом, психическом и социальном становлении индивидуально-творческих начал личности.

Таким образом, среди приоритетных направлений социализации в интернатном учреждении должно стать создание условий, способствующих успешной социализации воспитанников через их полноценное участие во всех сферах социальных отношений.

Литература:

1. Клочко Ю.Н., Ермилова Н.Ю., Клочко А.Ю. Социализация личности, её социальный статус и социальная роль Режим доступа: <http://www.ncstu.ru>
2. «Концепции формирования государственной идентичности Республики Казахстан»// http://kazakhstan.news-city.info/docs/sistemsl/dok_pegeez.htm
3. Шибутани Т. Социальная психология.- М., 2007.
4. Тронеvская М. А. Идентификация как механизм формирования социальных ролей- <https://cyberleninka.ru/article/n/identifikatsiya-kak-mehanizm-formirovaniya-sotsialnyh-roley>
5. Байбородова Л.В., Жедунова Л.Г., Посысов О.Н. и др. Преодоление трудностей социализации детей-сирот: учебное пособие. — Ярославль: Изд-во ЯГПУ, 1997.
6. Савиных В.Л. Профессиональное самоопределение подростков группы риска. - Курган: Изд-во «Зауралье», 1999. - 405 с.
7. Подласый И.П. Педагогика. Новый курс: Учебник для студ. пед. вузов: В 2 кн. – М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 1999. – Кн. 2: Процесс воспитания. – 256с.

ЭТНОПЕДАГОГИЧЕСКОЕ ВОСПИТАНИЕ ДЕТЕЙ ЧЕРЕЗ НАРОДНОЕ ИСКУССТВО

АЛЕКСАНДРОВСКАЯ Н.И.

КГКП «я/сада «Алтын сақа»

breathofwind822@gmail.com

На сегодняшний день остро стоит вопрос о воспитании нравственных основ у детей дошкольников. И такая задача не может быть успешно решена без глубокого познания духовного богатства не только своего народа, но и знакомства с культурой разных народов. Процесс познания и усвоения начинается с молоком матери. Ведь ребёнок слышит пение матери, когда она его качает, подрастая, он видит окружающую его обстановку, слышит звучащую в доме музыку, познаёт язык, на котором говорят его близкие люди. Он впитывает культуру своего народа, через речь, музыку, игры, произведения народного декоративного искусства. И в данном случае народное искусство оставляет в душе ребенка глубокий след, вызывает интерес к познанию народного творчества. Красота родной природы, особенности быта народа, его всесторонний талант, трудолюбие, оптимизм предстают перед детьми живо и непосредственно в произведениях народных мастеров.

Этнопедагогика изучает процесс социального взаимодействия и общественно-народного воздействия, в ходе которого воспитывается, развивается личность, усваивающая социальные нормы, ценности, опыт, собирает и систематизирует народные знания о воспитании и обучении детей, всю народную мудрость, отраженную в религиозных учениях, сказках, сказаниях, былинах, притчах, загадках, пословицах, играх, игрушках, в семейном и общинном укладе жизни, быте, традициях.

В современной дошкольной педагогике на первый план выдвигаются задачи гуманности процесса воспитания и обучения, охраны и укрепления физического и психического здоровья детей, их полноценного развития. Решение этих задач не возможно без создания современной предметно-развивающей среды с учетом этнопедагогики.

Народное искусство многофункционально, и одна из функций – воспитательная. Сформировать нравственную основу и помочь ребёнку успешно войти в современный мир, занять достойное место в системе отношений с окружающими невозможно без воспитания любви к близким и своему Отечеству, уважения к традициям и ценностям своего народа, доброты и милосердия.

Фундамент будущего человека закладывается в раннем детстве. Для дошкольного периода характерны любознательность, желание узнать новое и податливость воспитанию. Обращение к отеческому наследию воспитывает уважение к земле, на которой живёт ребёнок, гордость за неё. Поэтому детям необходимо знать уклад жизни, быт, обряды, верования, историю своих предков, их культуру. Знание истории своего народа, родной культуры поможет в дальнейшем с большим вниманием, уважением и интересом отнестись к истории и культуре других народов.

Поэтому нравственно-патриотическое воспитание детей является одной из основных задач дошкольного образовательного учреждения.

Работа по данной проблеме включает целый комплекс задач:

- воспитание у ребёнка любви и привязанности к семье, родному дому, детскому саду, родной улице, городу;
- формирование бережного отношения к природе и всему живому;
- воспитание уважения к труду людей;
- развитие интереса к национальным традициям и промыслам;
- формирование элементарных знаний о правах человека;
- расширение представлений о Казахстане, его столице;
- знакомство детей с символами государства: гербом, флагом, гимном;
- развитие чувства ответственности и гордости за достижения Родины;

- формирование толерантности, чувства уважения и симпатии к другим людям, народам, их традициям.

Эти задачи решаются во всех видах деятельности детей: на занятиях, в играх, в труде, в быту. Вся жизнь ребёнка в детском саду и дома, его взаимоотношения с взрослыми и сверстниками, воспитывают в нём патриота.

Гуманное отношение к людям разных национальностей воспитывается у ребёнка в первую очередь под влиянием родителей и педагогов, т.е. взрослых, которые находятся постоянно рядом с ним. Это особенно актуально в наши дни, когда среди некоторой части взрослого населения возникает противостояние по данным проблемам. Поэтому в детском саду особенно важно поддержать и направить интерес ребёнка к людям других национальностей, рассказать, где территориально живёт народ той или иной национальности, о своеобразии природы и климатических условий, от которых зависят его быт, одежда, характер труда, особенности культуры.

Изучение культуры своего народа на начальном этапе становления личности – актуальная задача современного образования. Народная культура является хранительницей вековых традиций, опыта, самосознания наций, а также выражением философских, нравственных и эстетических взглядов и идеалов.

Художественная литература, также как и декоративно-прикладное и изобразительное искусство служит могучим средством воспитания детей. Она оказывает большое влияние на развитие и обогащение речи ребёнка. Национальная художественная литература включает информацию о родном крае, культуре народа, что побуждает детей наблюдать, размышлять и рассуждать. Ценность фольклора состоит в том, что с его помощью взрослый легко устанавливает с ребёнком эмоциональный контакт. Услышанные детьми произведения фольклора вызывают реакцию детей, что оказывает значительное влияние на их понимание: ребёнок быстрее и лучше усваивает и запоминает наиболее яркое, впечатляющее, какими и являются жанры фольклора.

Одной из форм народного творчества является игра. Это одна из значительных сторон человеческой деятельности. Создаваемая столетиями, связанная с бытом, с родовыми и семейными отношениями, с праздниками и обрядами, с народной педагогикой и эстетическими взглядами, игра стоит в ряду лучших творений традиционного искусства.

Участие детей в народных праздниках и обрядах, когда они включаются в различные виды игровой деятельности, способствуют воспитанию их в духе гуманистических идеалов, как носителей нравственно-эстетической культуры.

Всё вышесказанное говорит о том, что знание о культуре других народов является основой воспитания интереса и доброжелательного отношения к другим национальностям. Знание традиций, обычаев, понятий и идеалов, которые выработало человечество за сотни лет, наравне с социально-эстетическими условиями формирует общественное сознание, взгляд, убеждения.

Возрождение национальной культуры способствует введению в повседневную жизнь детей элементов традиционной культуры: декоративно-прикладного искусства казахского, русского, татарского, белорусского, корейского, узбекского, немецкого и других народов, уместное использование фольклора, его пропаганда и распространение.

Всё это поможет сформировать у дошкольников первые нравственно-патриотические чувства: гордость за свою Родину, любовь к родному краю, уважение традиций. Знания, полученные на тематических утренниках, ОУД и досуговых мероприятиях, позволят подвести ребёнка к пониманию неповторимости культуры своего народа.

Включение ребёнка в различные виды художественной деятельности, основанные на материале народного творчества, – одно из главных условий полноценного эстетического воспитания ребёнка и развития его художественно-творческих способностей. Народное декоративно-прикладное искусство также эффективно способствует развитию таких психических процессов, как восприятие, образное мышление, воображение, эмоционально-положительное отношение к объектам эстетического содержания.

В процессе овладения приёмами народной лепки из глины (Гжельская керамика, Дымковская и Филимоновская игрушки), плетения из соломы и мочала, росписи по дереву и

глине (Городецкая, Хохломская), вышивки, изготовления народных игрушек, костюмов у детей развивается рука, координация действий руки и глаза, обогащается представление о художественной деятельности, о творчестве народных мастеров.

В каждой группе необходимо продумать рациональную и целесообразную расстановку мебели с выделением различных зон и уголков. Уделяя внимание этнопедагогике необходимо изготовить макет-пособие по ознакомлению с окружающим: макет достопримечательностей города, макеты к казахским народным сказкам. В пустом аквариуме можно создать бутафорские климатические и природные зоны: степь – казахи уделяют большое значение степи – это особое чувство народа, который живет в тесном контакте с природой. Светлое и чистое чувство любви к родной степи. В уголках изодетельности: изделия прикладного искусства, альбомы, трафареты, шаблоны, раскраски.

Во всех возрастных группах необходимо создать модели казахской юрты с необходимым оборудованием и атрибутами: куклы в национальных одеждах, корпе, блюда казахского народа (баурсаки, кант, восточные сладости, шай, курт и т.д.). Все это необходимо для обыгрывания сюжетно-ролевых игр. Все это побуждает детей взаимодействовать с различными элементами среды, повышая тем самым функциональную активность. Открыть творческую мастерскую по народным промыслам. В каждой группе можно организовать музыкально-театральную зону, в которой будут подобраны соответствующие пособия с использованием фланелеграфа, масок сказочных персонажей, музыкально-дидактические игры, музыкальные инструменты. Так же необходимо использовать звуковой «дизайн» в ходе занятий, перед сном, во время приема пищи и т.д. Различные виды театров (кукольный, пальчиковый, перчаточный, конусовый, бибабо и др. вызывают у детей интерес к музыкально-театральной деятельности – желание участвовать в драматизации, прочитать стихотворение, спеть песню. Это раскрепощает детей, помогает им обрести уверенность, преодолеть страх Уголки ряженья, где имеются костюмы казахского народа, которые дети могут использовать в процессе игр, драматизации. Действуя с различными предметами быта и общаясь друг с другом и со взрослыми, дети развивают речь, внедряя в нее слова казахского языка. Еще больше обогащают словарный запас детей и пополняют знания мероприятия, проводимые в «казахской юрте».

Однако предоставить детям разнообразные материалы и создать интерьер не достаточно. Важно насколько эмоционально, комфортно будет чувствовать себя в этом предметном мире ребенок, чему и как его здесь научат. Отсюда и вытекает следующая задача. Предметная среда не должна быть самоцелью, не должна представлять собой «мертвую комбинацию» различного оборудования и материалов. Предметный мир должен обеспечивать реализацию потребности ребенка в активной и разноплановой деятельности.

Важно, чтобы предметная среда имела характер открытой, не замкнутой системы, способной к изменению, корректировке, и самое главное к развитию. Иначе говоря, среда должна быть не только развивающей, но и развивающейся. Практика подсказывает, полностью заменять предметную среду в группе сложно. Но все-таки при любых обстоятельствах предметный мир, окружающий ребенка, необходимо пополнять и обновлять. Только тогда среда будет способствовать формированию познавательной и двигательной активности. Национальное воспитание придает личности самобытность, индивидуальность, наделяет её своим менталитетом, духовностью.

Культуру Казахстана невозможно представить себе без народного искусства, которое раскрывает истоки духовной жизни казахского народа, наглядно демонстрирует его моральные, эстетические ценности, художественный вкус и является частью его истории. УНТ, народное декоративно-прикладное искусство должны найти большое отражение в содержании образования и воспитания подрастающего поколения сейчас, когда образцы массовой культуры других стран активно внедряются в жизнь, быт, мировоззрение детей.

Поэтому в нашем ясли саду совместно с родителями мы решили осуществлять воспитание детей через народную педагогику, создавая единую предметную развивающую среду, как в группах, так и дома. Вместе с родителями мы провели немало мероприятий: праздничное чаепитие по народным традициям, посещение народного театра, проведение викторин, выпуск газет с опытом сохранения семейных традиций, открытие творческой

мастерской по народным промыслам силами родителей, ведём обсуждение с детьми, просмотренных в выходные передачи, совместно с родителями.

Два года назад несколько групп подвели итоги по этнопроектам с родителями. Было проведено мероприятие по представлению народных умельцев из числа родителей. Сколько разных изделий представили они, сделанных не только взрослыми, но и детьми. Был показан для педагогов мастер-класс по плетению корзин из газетной бумаги. Изготовление цветов из ткани и ленточек, шитье национальных корпешек и подушечек на диваны с вышитым орнаментом.

Наши родители ведут летопись группы, имеется альбом фотоматериалов жизни группы. Вся совместная работа с родителями по нравственно-духовному воспитанию детей в плане изучения истории культуры и традиций своей семьи даёт положительные результаты по воспитанию гуманизма, толерантности и гражданственности детей.

И если говорить о возможности выбора своих жизненных идеалов, эстетических ценностей, представлений подрастающим поколением, то надо говорить и о предоставлении детям возможности знать истоки национальной культуры и искусства.

Литература:

1. Антонов Ю.Е., Левина Л.В. «Как научить ребёнка любить Родину?», 2005г.
2. Кабульдинов З.Е. Патриотическое воспитание граждан - Астана, 2011г.
3. Комратова Н.Г., Грибова Л.Ф. «Патриотическое воспитание детей 4-6 лет», 2007г.
4. Кожаметова К.С. «Казахская этнопедагогика», 2001г.
5. // Этнопедагогика №4, 2005г.

ЖАҢАРТЫЛҒАН БІЛІМ МАЗМҰНЫ - ЗАМАН ТАЛАБЫ

ДАТКИНА А. А. БОРАНТАЕВА А.Т.

Қарағанды «Алтын сақа» бөбекжайы КМҚК

Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә.Назарбаев «Төртінші өнеркәсіптік революция жағдайындағы дамудың жаңа мүмкіндіктері» атты Қазақстан халқына Жолдауында балалардың үнемі өзгерістерге бейім болатындығын, жаңашылдыққа және жаңа білімді меңгеру қабілетін дамытуда басым бағыты ретінде айқындалатынын атап өтті.

Тәуелсіз елдің негізгі тірегі- білімді ұрпақ. Қазіргі таңда білімдінің алға түсіп, бәйгеден озып келетін заманы.

Қай елдің болмасын өсіп- өркендеуі, ғаламдық дүниеде өзіндік орын алуы оның ұлттық білім жүйесінің деңгейіне, даму бағытына байланысты. «Ұрпағы білімді халықтың болашағы бұлыңғыр болмайды» дегендей, жас ұрпаққа саналы тәрбие мен сапалы білім беру- бүгінгі күннің басты талабы.

Мектепке дейінгі мекеме педагогтың алдында бүлдіршіндерге тәрбие мен білім беруде үлкен жауапкершілік тұр. Заман талабына сай жаңартылған білім мазмұнын балаға меңгертуде педагог жаңашыл болуы керек.

Тәрбие мен білімнің бастауы, келешек ұрпақтың алғашқы баспалдағы - мектепке дейінгі мекемелер. Осы тұста Мұхтар Шаханов ағамыздың мына бір сөзі ойға оралады. «Бала жүрегі кішкентай күйсандық. Сол сандықтың кілтін тапсаң ғана ашылады. Ұстаздың қолында үнемі сол кілт жүруі керек» дегендей педагогтар үнемі ізденісте болуы тиіс. Бүгінгі күні әлемдегі барлық елдер жоғары сапалы білім жүйесіне ұмтылуда. Өйткені қазіргі заманда елдің бәсекеге қабілеттілігі экономикасының дамуына қатысты болса, ал оның дамуы мемлекет азаматтарының білімділігі мен біліктілігіне байланысты. Сондықтан жаңартылған білім беру жүйесін болашақтың талабына сәйкес дамыту тиіс. Мемлекетіміздің білім беру үдерісіне енген жаңартылған білім беру бағдарламасы заман талабына сай келешек ұрпақтың сұранысын қанағаттандыртын тың бағдарлама болды. Оқытудың парадигмасы өзгерді. Білім берудің мазмұны жағарып, жаңаша көзқарас пайда болды. Міне осыған байланысты педагогтар алдында оқытудың әдіс- тәсілдерін үнемі жаңартып отыру

және жаңа технологияларды меңгеру, оны тиімді қолдана білу міндеті тұр. Білім беру бағдарламасының негізгі мақсаты-білім мазмұнының жаңаруы. Жаңартылған білім берудің маңыздылығы-балаға үйлесімді, қолайлы білім беру ортасын құра отырып сыни тұрғыдан ойлау, зерттеу жұмыстарын жүргізу, тәжірибе жасау, бақылау,саралау, АКТ-ны қолдану, баламен жеке, топтық, ұжымдық жұмыс жасай білу. Жаңартылған білім беру бағдарламасының ерекшелігі спиралді қағидатпен берілуі.

Педагог қазіргі заман көшінен қалмай өз біліктілігін арттыру мақсатымен оқудағы жаңа әдіс- тәсілдерді меңгеру арқылы оқу қызметті қызықтыруы тиіс.

Дәстүрлі оқу қызметінде бала тыныш отырып, оқу қызметті тыңдап тәрбиешінің түсіндірмесін қабылдап жұмыс жасап келді. Балалар бағалау жүйесіне қатыспайтын. Ал қазіргі таңда осы жаңартылған білім беру үдерісі көптеген жаңалыққа толы. Балалар өзін-өзі бағалауды, қасындағы құрдастарын бағалауды үйренді, оқу қызметті меңгерген, меңгермегінін кері байланыс арқылы бере біледі. Оқу қызметінің соңында рефлексия жасауды меңгереді.

Жаңартылған білім беру бағдарламасының мазмұны:

- оқытуды ұйымдастыру тұлғаға бағдарланған және жүйелі-әрекеттік тәсіл арқылы жүзеге асырылады;
- мектепке дейінгі және бастауыш білім беру сабақтастығын қамтамасыз етеді;
- балалардың бойында жалпы адамзаттық құндылықтардың қалыптасуына көмектеседі;
- балалардың зияткерлік және жеке дене дамуы үшін жағдай жасайды;
- күнделікті өмірде қажетті ақпаратты алуға, іріктеуге, өңдеуге, жеткізуге және коммуникативтік міндеттерді шешуде балалардың тілдік дағдыларды қолдануы мақсатында сөйлеу әрекетінің түрлері ретінде төрт тілдік дағдылардың: тыңдалым, айтылым,оқылым, жазылымның қалыптасуына және дамуына көмектеседі;
- ата-аналармен ынтымақтастық қарым- қатынас орнатуға көмектеседі.

Мектепке дейінгі білім беру процесін Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың жалпыға міндетті стандартына, Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың үлгілік жоспарына және Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың үлгілік оқу бағдарламасына сәйкес ұйымдастырады.

Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың жаңартылған мазмұны:

- өтпелі тақырыптарды қолдану арқылы перспективалық жоспар;
- апталық циклограмма;
- балалардың біліктері мен дағдыларының даму деңгейін бақылау үшін индикаторлар жүйесін енгізу арқылы жүзеге асады.

Білім беру процесінде мынандай әдістер қолданылады.

- сөздік (әңгімелеу, түсіндіру, әңгімелесу және т.б)
- көрнекілік (АКТ-ны қолдану, бақылау, суреттер, иллюстрациялар, ойыншықтар мен заттар)
- практикалық (жаттығулар, моделдеу, экскурсиялар, тәжірибе, эксперимент жүргізу)
- ойын (қимылды, театрланған, сюжетті-рөлдік, дидактикалық және т.б)

Үлгілік оқу жоспарыныда ұйымдастырылған оқу қызметінің сағаттар саны мен көрсетілген инварианттық және вариативтік бөлімдер берілген.

Вариативтік білім беру- Қазақстандағы қазіргі білім беру жүйесін дамытудың негізгі ұстанымдары мен бағыттарының бірі, сонымен бірге мектепке дейінгі ұйымдардың тақырыптық бағыты бойынша жұмысы, дарынды баламен жұмысы, педагогтың шығармашылық жұмысы, ұйымдастырылған оқу қызметтерінен тыс балалардың қызығушылығы және шет тілдерін үйрету бойынша жұмысы болып табылады.

«Сабақ беру-үйреншікті жай шеберлік емес, ол үнемі жаңадан жаңаны табатын өнер»-деп Жүсіпбек Аймауытов атамыз айтқандай үйренген жаңалығымызды қолдана білуіміз - ол әр педагогке қатысты. Педагогтің білімділігіне, біліктілігіне байланысты.

Қазіргі таңда жаңартылған білім мазмұнын жас ұрпаққа жеткізу үшін, оны пайдалана білу үшін педагог өзі жаңа заманның көшінен қалмауы керек. Көштен қалмас үшін білімін, біліктілігін жоғарылатып отыру қажет.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Қазіргі заманауи оқу- тәрбие үдерісіндегі білім беру технологиялары Алматы қаласы 2017.
2. «Төртінші өнеркәсіптік революция жағдайындағы дамудың жаңа мүмкіндіктері» Н.Ә.Назарбаев жолдау
3. «Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру» Н.Ә.Назарбаев мақаласы
4. «Мәңгілік ел» мектеп жасына дейінгі балаларды рухани адамгершілікке тәрбиелеу бойынша ұлттық идея мәнмәтінінде әдістемелік ұсынымдар. «Мектепке дейінгі балалық шақ» республикалық орталығы. Астана. 2016

БАЛАЛАРДЫ ОЙНАТА ОТЫРЫП, ОЙ-ӨРІСІН ДАМЫТУ

ШАБДЕНОВА М.М. ҚАСЫМБЕКОВА Л.З.

«Алтын сақа» б/б КМҚК

«Ойнай білмеген, ойлай білмейді»,
«Ойында озған, озады»,
Халық даналығында

XXI- ғасыр білімділер ғасыры болғандықтан бүгінгі таңда заманымызға сай зерделі, ой-өрісі жоғары, жан- жақты дамыған ұрпақ қалыптастыру мемлекетіміздің алға қойған аса маңызды міндеті болып тұр.

Тәрбие мен білімнің алғашқы дәні – мектепке дейінгі тәрбие ошағында беріледі. Отбасында ата-ананың ықыласы мен мейірімінен нәр алған бала балабақшада тәрбиешілердің шұғылалы шуағына бөленеді. Баланың бойындағы жақсы қасиеттер мен мүмкіндіктерді ашып , олардың өнегелі де тәрбиелі болып тәрбиеленуіне тәрбиешілердің маңызы зор.

Балаларды тәрбиелеуде ойын әдісінің маңызы көп.Мектепке дейінгі жастағы баланың ойынға деген құлқы, қарым- қатынасы, мінез- құлық көріністері олар өсіп- есейгенде де жалғасы береді. Ойын барысында бала өзін қоршаған үлкендер сияқты, өзінің сүйікті әңгімелері мен кейіпкерлері сияқты өмір сүреді, әрекет жасайды.

Ойынды қолданумен бірге ойлауға, тілді дамытуға, шығармашылық әрекетін байытуға бағыт алады. Баланың ойын кезіндегі қимыл- қозғалысы дене бітімін жетілдірсе, ал қарым- қатынастағы пайымдаулары өзіндік таным- түсінік, мінез- құлық әдептерін бекітуіне әсер етеді.

Бала ойын арқылы бір әрекеттен екінші әрекетке ауыса отырып, өзіне түрлі ақпараттар алады, дүние сырын ашады.Ойындардың негізгі мақсаты балалардың ықылас зейінін, сөздік қорын, байқампаздығын, есте сақтау, қабылдауын дамытуғы, икемділікті арттыруға, өзінің жеке құрбыларының іс- әрекетін бағалай, құрметтей, өз ісінің дұрыстығын дәлелдей білуін анықтау, қалыптастыру.

Балалардың сөздік қорын молайтуда ойын, тапсырма жаттығулардың орны ерекше. Соның ішінде ойын- баланың шын тіршілігі. Ойын арқылы бала айналасындағы нәрседен өзіне қызықтысына ықыласы ауып, таңдап алады. Баланың бір ерекше қасиеті сөйлеуден еш жалықпайды. Ойын бала тілінің дамуына ықпалын тигізіп, таным белсенділігінің дамуына жол ашады. Қай бала болмасын ойынмен өседі, өйткені бала табиғатының өзі тек ойынмен байланысты. Ойын үстінде бала еш нәрсеге тәуелсіз. Ол өзін еркін ұстайды. Ал еркіндік дегеніміз барлық дамудың баспалдағы, бәрін білуге деген талпынысы мен құлшынысы.

Баланың білуге деген құштарлығы, сөйлеуі ойын үстінде қалыптасады.Халық даналығында «Ойнай білмеген, ойлай да білмейді», «Ойында озған, өмірде де озады» деген аталы сөздер сырына жүгінсек, мектепке дейінгі жастағы баланың ойынға деген құлқы, қарым- қатынасы, мінез- құлық көріністері олар өсіп- есейгенде де жалғасы береді.Ойын барысында бала өзін қоршаған үлкендер сияқты, өзінің сүйікті әңгімелері мен кейіпкерлері сияқты өмір сүреді, әрекет жасайды.Ойынды қолданумен бірге ойлауға, тілді дамытуға, шығармашылық әрекетін байытуға бағыт алады.

Сонымен қатар ойын барысында бала үлкендермен, өз құрбыларымен қарым-қатынас жасайды. Әр бала өз жетістігіне қуанып, мәз болады. Сондықтан да ойын-тапсырмаларды таңдауда және іріктеуде балалардың жас және жеке ерекшелігін ескерген жөн. Тәрбиеші балалармен ойынды (заттармен, үстел үсті және сөздік ойын) үш түрлі етіп өткізуіне болады. Заттармен ойналатын ойын ойыншықтарды, табиғи заттарды қолдану арқылы өтіледі. Мысалы: «Дәл осындайды тауып ал», «Салыстыр да, атын ата», «Қай ағаштың жапырағы», «Бірдей ойыншықты тап», «Қайсысы көп, қайсысы аз», т.б. Үстел үсті ойынын ұйымдастыруда домино, лото, суреттер қолданылады. Мысалы: «Суретті құрастыр», «Қандай затқа ұқсайды?», «Қай сурет тығылды?», «Бір сөзбен ата», «Кім байқағыш», «Қиылған суреттер», «Ұқсасын тап», «4-ші не артық?», «Есінде сақта». Ал сөздік ойын арқылы сөзді орынды қолдана білуге, дұрыс жауап айтуға, сөз мағынасын түсінуге, орынды сөйлеуге үйренеді. Мысалы: «Сөз ойла», «Сөз құра», «Жұмбақ ойла», «Жақсы-жаман», «Жалғастыр», «Үш сөз ата». Сонымен қатар балалардың сөздік қорларын дамыту жұмысына ойындарды қолданумен қатар, «Пішіндер көрмесі», «Өрнекті есінде сақта», «Қиын жолдар», «Суретті жалғастыр», «Биші адамдар», «Көңілді таяқшалар» тәрізді жаттығу тапсырмаларды да пайдаланып отыру өз нәтижесін берді.

Баланың сезім әрекетін, әсерленушілік деңгейін анықтау үшін қолданылады. Ойындардың негізгі мақсаты балалардың ықылас зейінін, сөздік қорын, байқампаздығын, есте сақтау, қабылдауын дамытуға, икемділікті арттыруға, өзінің жеке құрбыларының іс-әрекетін бағалай, құрметтей, өз ісінің дұрыстығын дәлелдей білуін анықтау, қалыптастыру. Бала ойында қалай болса, ол өскенде де, жұмыста да сондай адам болады.

А.С. Макаренко

Ойын – балалар өмірінің нәрі, яғни оның рухани жетілуі мен табиғи өсуінің қажетті алғы шарты және халықтың салтын үйренуде, табиғат құбылысын тануда олардың көру, есту, сезу қабілеттерін, зейінділік пен тапқырлықтарын дамытады. «Адам өркениетке бейім болуы үшін балалық шақты бастан кешуі міндетті, егер ойын мен қызыққа толы балалық шақ болмаса, ол мәңгілік жабайы болып қалған болар еді» деп К.Чуковский бала денесінің дамуы мен ой-дүниесінің өркен жаюы ойынға тікелей тәуелді екендігін атап көрсеткен.

Қазақ халқының жылдар бойы атадан балаға жалғасып, қалыптасқан ұлттық дәстүрі, әдет-ғұрпы, тәрбие мектебі бар. Баршамызға белгілі, ойын арқылы баланың дене құрылысы жетіліп, өзі жасаған қимылына сенімі артады. Баланың бойында ойлау, тапқырлық, ұйымдастырушылық, шыдамдылық, белсенділік қасиеттер қалыптасады.

Ойын дегеніміз – жаттығу, ол арқылы бала өмірге әзірленеді. Ойын – мектеп жасына дейінгі балалардың негізгі іс-әрекеті. Сұлтанмахмұт Торайғыров «Балалықтың қанына ойын азық» деп бекер айтпаған. Өйткені, ойын үстінде баланың бір затқа бейімділігі, мүмкіндігі және қызығуы анық байқалады. Баланың қуанышы мен реніші ойында айқын көрінеді. Ойын кезіндегі баланың психологиялық ерекшелігі мынада: олар ойланады, эмоциялық әсері ұшқындайды, белсенділігі артады, ерлік қасиеті, қиял елестері дамиды, мұның бәрі баланың шығарымпаздық қабілеті мен дарынын ұштайды.

Жас балаларды санай білуге, жалпы сан және санау ұғымдарын игеруге даярлау мақсатында қолданатын санамақтар. Бұларды саусақ ойындары деп те атайды. Оңға дейінгі санау қабілеттерін жетілдіріп, танымдық қабілетін дамыта отырып, он көлеміндегі сандардың ауызша және жазбаша таңба туралы білім түсініктерін қалыптастыру мақсатында пайдаланылады.

Қазақтың халықтық педагогикасында жаңылтпаштар мен жұмбақтар, мақал-мәтелдердің алар орны ерекше. Мәселен:

Жоғалды бес шыбыш,

Жоқ әлі бес шыбыш.

Жоқ әлі еш сыбыс,

Жоғалды бес шыбыш.

Аңқау екі жалқауды жалқаусың депті,

Екі жалқау бір аңқауға аңқаусың депті.

Танымдық ойындар бір жағынан балаға сандардың атауын дұрыс айта білу мақсатымен берілсе, екінші жағынан арифметикалық амалдарды дұрыс таңдап алуды талап етеді.

Бала ойын арқылы бір әрекеттен екінші әрекетке ауыса отырып өзіне түрлі ақпараттар ала алады, бала бір нәрсе туралы толық түсінік алу үшін оны есту, көру, сезіну арқылы жүзеге асатындығы туралы дәлелденіп отыр.

Демек ойынның өзі бала үшін біліктің, тәлімнің қайнар көзі болып табылады. Балаларға ұлттық ойындарды үйретіп, оған өзгеше әр беріп, жаңартып өткізіп отыруды ата-аналар, тәрбиешілер бір сәт те естен шығармағандары абзал. Өйткені жас өндіріс бүлдіршіндер ойнай да, күле де, ойлай да білсін!

Ойын – баланың білім-білік дағдысын қалыптастыратын тәрбие құралы.

Қолданылған әдебиеттер:

1. «Казакские детские игры» кітабы авторы: Молдагарин Аскар Алма-Ата «Жалын» 1987 г.
2. «Қазақстан мектебі» журналы № 9-10 2005 ж.
3. «Қазақтың ұлттық ойындары» кітабы авторы: Базарбек Алматы «Қайнар» баспасы 1994 ж.
4. «Шынашак» кітабы. Құрастырушылар – Әлімбаев, Қ. Алматы «Балауса» 1992 ж.

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИННОВАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В ДЕТСКОМ САДУ

ГОФМАН М.А., СЫЗДЫКОВА Д.К.

КГКП «ясли-сад «Алтын сақа»

breathofwind822@gmail.com

На сегодняшний день коллективы педагогов, трудящихся в дошкольных образовательных учреждениях (ДОУ), направляют все свои усилия на внедрение в работу различных инновационных технологий.

В чем заключается инновационная деятельность в ДОУ? Любая инновация представляет собой не что иное, как создание и последующее внедрение принципиально нового компонента, вследствие чего происходят качественные изменения среды. Технология, в свою очередь, является совокупностью различных приемов, которые применяются в том или ином деле, ремесле или искусстве. Таким образом, инновационные технологии в ДОУ направлены на создание современных компонентов и приемов, основной целью которых является модернизация образовательного процесса. Для этого педагогические коллективы в детских садах разрабатывают отличающиеся от других дошкольных учреждений новейшие модели по воспитанию и интеллектуальному развитию малышей. В своей профессиональной деятельности воспитатели используют методический инструментарий, способы и приемы обучения, полностью соответствующие принятой модели. Современные образовательные технологии в ДОУ применяются все чаще, а результат их внедрения будет проявляться еще не одно десятилетие.

Требования к педагогическим технологиям

Специалисты утверждают, что инновационные технологии в ДОУ внедрять не только можно, но и нужно. Однако следует учитывать, что к педагогическим технологиям, применяемым в образовательном процессе детей дошкольного возраста, предъявляется несколько строгих требований. К ним относятся:

1. Концептуальность, предполагающая, что воспитательный процесс должен основываться на определенной научной концепции.
2. Системность – требование, предусматривающее, что технологиям необходимо обладать всеми признаками, характерными для системы. То есть они должны быть целостными, логичными, а составляющие их элементы – взаимосвязанными.

3. Управляемость – требование, под которым подразумевается, что педагогическому коллективу должна быть обеспечена возможность ставить перед собой определенные цели, планировать процесс обучения, по ходу работы корректировать те или иные моменты.

4. Воспроизводимость – требование, в соответствии с которым технология должна быть одинаково эффективна вне зависимости от личности педагога, применяющего ее на практике.

Современные образовательные технологии в ДОУ в обязательном порядке должны соответствовать всем вышеперечисленным пунктам.

Виды технологий

На сегодняшний день образовательных технологий, применяемых в детских садах, насчитывается более сотни. Среди них пристальное внимание следует уделить:

- здоровьесберегающим технологиям;
- технологиям, относящимся к проектной деятельности;
- информационно-коммуникационным технологиям;
- познавательно-исследовательская деятельность;
- технологиям, ориентированным на каждую отдельную личность (личностно-ориентированные).

Современные здоровьесберегающие технологии

Эти технологии разрабатываются для того, чтобы осуществить переход от простого лечения и профилактики болезней к укреплению здоровья как самостоятельно культивируемой ценности.

Цель здоровьесберегающих технологий - обеспечение высокого уровня реального здоровья воспитанников детского сада, воспитание валеологической культуры, т.е. осознанного отношения ребенка к здоровью и жизни человека, знаний о здоровье и умений оберегать, поддерживать и сохранять его, валеологической компетентности, позволяющей дошкольнику самостоятельно и эффективно решать задачи здорового образа жизни и безопасного поведения, задачи, связанные с оказанием элементарной медицинской, психологической самопомощи и помощи.

Формы организации здоровьесберегающей работы:

- физкультурные занятия
- самостоятельная деятельность детей
- подвижные игры
- утренняя гимнастика (традиционная, дыхательная, звуковая)
- двигательнo-оздоровительные физкультминутки
- физические упражнения после дневного сна
- физические упражнения в сочетании с закаливающими процедурами
- физкультурные прогулки (в парк, на стадион)
- физкультурные досуги
- спортивные праздники
- оздоровительные процедуры в водной среде.

Ныне существующие здоровьесберегающие образовательные технологии условно можно разделить на **три подгруппы:**

1. Технологии сохранения и стимулирования здоровья:

Стретчинг, динамические паузы, подвижные и спортивные игры, релаксация, гимнастика пальчиковая, гимнастика для глаз, гимнастика дыхательная, динамическая гимнастика гимнастика корригирующая, гимнастика ортопедическая.

2. Технологии обучения здоровому образу жизни:

Физкультурное занятие, проблемно-игровые, коммуникативные игры, занятия из серии «Здоровье».

3. Коррекционные технологии:

Технологии музыкального воздействия, сказкотерапия, технологии воздействия цветом, закаливание.

Проектная деятельность в детском саду

Проектная деятельность – это дидактическое средство активизации познавательного и творческого развития ребенка и одновременно формирование личностных качеств ребенка. Знания, приобретаемые детьми в ходе реализации проекта, становятся достоянием их личного опыта. Экспериментируя, ребенок ищет ответ на вопрос и тем самым, развивает творческие способности, коммуникативные навыки. Используя проект, как форму совместной развивающей деятельности детей и взрослых, педагоги организуют воспитательно-образовательную деятельность интересно, творчески, продуктивно. Использование проекта в дошкольной образовательной практике имеет право рассматриваться как педагогическая инновация, так как в основу метода проектов заложена идея о направленности познавательной деятельности дошкольников на результат, который достигается в процессе совместной работы педагога, детей над определённой практической проблемой (темой).

Особенностью проектной деятельности в дошкольной системе образования является то, что ребенок еще не может самостоятельно найти противоречия в окружающем, сформулировать проблему, определить цель (замысел). Поэтому в воспитательно-образовательном процессе ДОУ проектная деятельность носит характер сотрудничества, в котором принимают участие дети и педагоги ДОУ, а также вовлекаются родители.

Использование ИКТ (информационно-компьютерных технологий)

Информационно-компьютерные технологии активно используются как в воспитательно-образовательной, так и в методической работе дошкольного образовательного учреждения.

Такие занятия позволяют интегрировать аудиовизуальную информацию, представленную в различной форме (видеофильм, анимация, слайды, музыка), активизируют внимание детей благодаря возможности демонстрации явлений и объектов в динамике.

Педагогам – активным пользователям интернета компьютер помогает получить дополнительную информацию, которой нет в печатном виде, а также разнообразить иллюстративный материал при подборе наглядного материала к занятиям.

По сравнению с традиционными формами обучения дошкольников компьютер обладает рядом преимуществ:

- Предъявления информации на экране компьютера в игровой форме вызывает у детей огромный интерес;
- Несет в себе новый тип информации, понятный дошкольникам;
- Движение, звук, мультипликация надолго привлекает внимание;
- Проблемные задачи, поощрение ребенка при их правильном решении самим компьютером являются стимулом познавательной активности детей;
- Предоставляет возможность индивидуализации обучения;
- Ребенок сам регулирует темп и количество решаемых игровых обучающих задач;
- В процессе своей деятельности за компьютером дошкольник приобретает уверенность в себе, в том, что он многое может;
- Позволяет моделировать такие жизненные ситуации, которые нельзя увидеть в повседневной жизни, неожиданные и необычные эффекты;
- Компьютер привлекателен для детей, как любая другая новая игрушка компьютер очень «терпелив», никогда не ругает ребенка за ошибки, а ждет, пока он сам исправит их.

Познавательно-исследовательская деятельность

Развитие познавательных интересов дошкольников является одной из актуальных проблем педагогики, призванной воспитать личность, способную к саморазвитию и самосовершенствованию. Именно экспериментирование является ведущим видом деятельности, как в младшем, так и в старшем дошкольном возрасте, о чем неоднократно говорил Л.С. Выготский.

В ходе экспериментирования ребенок познает объект. В практической деятельности осуществляет и выполняет познавательную, ориентировочно-исследовательскую функцию, создавая условия, в которых раскрывается содержание данного объекта. Например: в ходе реализации образовательного проекта «Осень» при знакомстве с овощами детей младшей группы воспитатель проводит с детьми опыт «тонет, не тонет»: картошка, лук, помидор. В

ходе этого опыта дети узнали, что картошка тонет, а помидор и лук плавают. «Что я слышу — забываю. Что я вижу — я помню. Что я делаю — я понимаю», так сказал еще много веков назад Конфуций.

Метод исследовательского обучения надо понимать как обучение, при котором ребенок ставится в ситуацию, когда он сам овладевает понятиями и подходом к решению проблем в процессе познания, в большей или меньшей степени организованного (направляемого) педагогом. В наиболее полном, развернутом виде исследовательское обучение предполагает следующее:

- 1) ребенок выделяет и ставит проблему, которую необходимо разрешить; предлагает возможные решения;
- 2) проверяет эти возможные решения, исходя из данных;
- 3) делает выводы в соответствии с результатами проверки;
- 4) применяет выводы к новым данным;
- 5) делает обобщения.

Личностно-ориентированные технологии

Личностно-ориентированные технологии ставят в центр всей образовательной системы личность ребёнка, обеспечение комфортных, бесконфликтных и безопасных условий ее развития, реализация ее природных потенциалов. Личность ребёнка в этой технологии не только субъект, но и субъект приоритетный; она является целью образовательной системы, а не средством достижения какой-либо отвлеченной цели. Такие технологии называют еще антропоцентрическими.

Таким образом, личностно-ориентированные технологии характеризуются антропоцентричностью, гуманистической и психотерапевтической направленностью и имеют целью разностороннее, свободное и творческое развитие ребенка.

В рамках личностно-ориентированных технологий самостоятельными направлениями выделяются гуманно-личностные технологии, технологии сотрудничества и технологии свободного воспитания.

Технология сотрудничества реализуют демократизм, равенство, партнерство в субъект-субъектных отношениях педагога и ребенка. Воспитатель и ребенок совместно вырабатывают цели, содержание, дают оценки, находясь в состоянии сотрудничества, сотворчества.

Технологии свободного воспитания делают акцент на предоставление ребенку свободы выбора и самостоятельности в большей или меньшей сфере его жизнедеятельности. Осуществляя выбор, ребенок наилучшим способом реализует позицию субъекта, идя к результату от внутреннего побуждения, а не от внешнего воздействия.

Итак, все вышеизложенные технологии в первую очередь направлены на повышение качества образования. Однако, само понятие «качество образовательного процесса» характеризуется по-разному с точки зрения каждого его участника: для детей – это обучение в интересной для них игровой форме. Для родителей – это эффективное обучение детей, т. е. обучение по программам, хорошо готовящим детей к школе. Для воспитателей – это прежде всего положительная оценка их успешности руководителями ДООУ и родителями:

- успешное выполнение ими всех учебных программ;
- оптимальный подбор методов и приемов работы с детьми;
- поддержание интереса детей к учебному процессу;
- успешное развитие детей в процессе их обучения;
- сохранение психического и физического здоровья детей;
- рациональное использование учебного времени детей и рабочего времени воспитателя;
- обеспеченность педагогического процесса всеми необходимыми пособиями и оборудованием.

Современные педагогические технологии, такие как обучение в сотрудничестве, проектная методика, интерактивное взаимодействие, использование новых информационных технологий помогают реализовать личностно-ориентированный подход к детям, обеспечивая индивидуализацию и дифференциацию педагогического процесса с учетом их способностей и уровня развития. Сегодня в центре внимания - ребенок, его личность, неповторимый

внутренний мир. Поэтому основная цель современного педагога – выбрать методы и формы организации воспитательно-образовательного процесса, которые оптимально соответствуют поставленной цели развития личности.

Литература:

1. Микляева Н. В. Программа развития и образовательная программа ДОУ: технология составления, концепция / Н. В. Микляева. — М., 2007.
2. Хабарова Т. В. Педагогические технологии в дошкольном образовании / Т. В. Хабарова. — М., 2004.
3. Об особенностях обучения по программе образовательной области «Технология»: Методическое письмо от 17.06.1997 № 760/14–12 // Вестник образования. — 1998. — № 10.
4. Новиков А. М. Образовательный проект: методология образовательной деятельности / А. М. Новиков, Д. А. Новиков. — М.: Эгвес, 2004.
5. Куликовская И. Э. Детское экспериментирование. Старший дошкольный возраст: учебное пособие / И. Э. Куликовская, Н. Н. Совгир. — М.: Педагогическое общество России, 2003.

ОРГАНИЗАЦИЯ ПРЕДМЕТНО-РАЗВИВАЮЩЕЙ СРЕДЫ СОВМЕСТНО С РОДИТЕЛЯМИ С УЧЕТОМ ЭТНОПЕДАГОГИКИ В ДЕТСКОМ САДУ

ГОРОБЕЦ О.В., ЛАНЦЕВА Н.С.

КГКП «ясли-сад «Алтын сақа»

breathofwind822@gmail.com

*Пословица как мир стара: отец семейства – это гора,
Мать – у её подножия родник, дети у родника – тростник.
Тех, кто чтит родителей своих, посетит любовь и счастье.
Ну, а тех, кто позабыл о них, ждут в жизни беды и напасти.*

Этнопедагогика изучает процесс социального взаимодействия и общественно-народного воздействия, в ходе которого воспитывается, развивается личность, усваивающая социальные нормы, ценности, опыт, собирает и систематизирует народные знания о воспитании и обучении детей, всю народную мудрость, отраженную в религиозных учениях, сказках, сказаниях, былинах, притчах, загадках, пословицах, играх, игрушках, в семейном и общинном укладе жизни, быте, традициях.

В современной дошкольной педагогике на первый план выдвигаются задачи гуманизации процесса воспитания и обучения, охраны и укрепления физического и психического здоровья детей, их полноценного развития. Решение этих задач не возможно без создания современной предметно-развивающей среды с учетом этнопедагогики.

В каждой группе необходимо продумать рациональную и целесообразную расстановку мебели с выделением различных зон и уголков.

Уделяя внимание этнопедагогике необходимо изготовить макет-пособие по ознакомлению с окружающим: макет достопримечательностей города, макеты к казахским народным сказкам. В пустом аквариуме можно создать бутафорские климатические и природные зоны: степь – казахи уделяют большое значение степи - это особое чувство народа, который живет в тесном контакте с природой. Светлое и чистое чувство любви к родной степи.

В уголках изоделятельности: изделия прикладного искусства, альбомы, трафареты, шаблоны, раскраски.

Во всех возрастных группах необходимо создать модели казахской юрты с необходимым оборудованием и атрибутами: куклы в национальных одеждах, корпе, блюда казахского народа (баурсаки, кант, колбаса, конфеты, изюм, шай, курт и т.д.). Все это необходимо для обыгрывания сюжетно-ролевых игр. Все это побуждает детей

взаимодействовать с различными элементами среды, повышая тем самым функциональную активность. Открыть творческую мастерскую по народным промыслам.

Среда должна побуждать детей и к двигательной активности, давать им возможность выполнять разнообразные движения, испытывая радость от этого. В народной игре имеется весь арсенал необходимых средств для формирования человека, гражданина. Практически нет такого качества личности, развить которое нельзя было бы с помощью народной игры, стоит только внимательно изучить педагогические задачи. Уделив особое внимание игровыми словами и их проговариванию – проводить работу по развитию речи: предложив детям подробнее проиграть бытовые ситуации – расширить их знания о народной культуре.

Можно создать игротеку – такой вид игровой практики предполагает разучивание с детьми и закрепление народных игр. Детей знакомят с разнообразными играми, их вариантами. Они овладевают компонентами игры, например, таким как выбор водящего (считалки, поговорки).

Игротека предполагает домашние задания для детей, направленные на развитие интереса к народным играм, типа: поговорить с родителями, бабушкой, дедушкой о том, в какие игры они играли в детстве, описать их: поиграть в ту или иную игру во дворе с ребятами.

Для развития познавательной активности детей важно, чтобы «информация», заложенная в среде, не обнаружила себя сразу полностью, а побуждала ребенка к поиску. С этой целью в старших группах можно использовать стенды с периодически меняющейся наглядностью (лабиринты, кроссворды и т.д.), с помощью них дети могут рассуждать, думать, выпуск родителями газет из опыта.

В каждой группе можно организовать музыкально-театральную зону, в которой будут подобраны соответствующие пособия с использованием фланелеграфа, масок сказочных персонажей, музыкально-дидактические игры, музыкальные инструменты. Так же необходимо использовать звуковой «дизайн» в ходе занятий, перед сном, во время приема пищи и т.д.

Различные виды театров (кукольный, пальчиковый, перчаточный, конусовый, бибабо и др. вызывают у детей интерес к музыкально-театральной деятельности – желание участвовать в драматизации, прочитать стихотворение, спеть песню. Это раскрепощает детей, помогает им обрести уверенность, преодолеть страх.

Уголки ряженья, где имеются костюмы казахского народа, которые дети могут использовать в процессе игр, драматизации. Действуя с различными предметами быта и общаясь друг с другом и со взрослыми, дети развивают речь, внедряя в нее слова казахского языка. Еще больше обогащают словарный запас детей и пополняют знания традиционные мероприятия, проводимые в «казахской юрте».

Однако предоставить детям разнообразные материалы и создать интерьер не достаточно. Важно насколько эмоционально, комфортно будет чувствовать себя в этом предметном мире ребенок, чему и как его здесь научат. Отсюда и вытекает следующая задача. Предметная среда не должна быть самоцелью, не должна представлять собой «мертвую комбинацию» различного оборудования и материалов. Предметный мир должен обеспечивать реализацию потребности ребенка в активной и разноплановой деятельности.

Важно, чтобы предметная среда имела характер открытой, не замкнутой системы, способной к изменению, корректировке, и самое главное к развитию. Иначе говоря, среда должна быть не только развивающей, но и развивающейся. Практика подсказывает, полностью заменять предметную среду в группе сложно. Но все-таки при любых обстоятельствах предметный мир, окружающий ребенка, необходимо пополнять и обновлять. Только тогда среда будет способствовать формированию познавательной и двигательной активности.

Национальное воспитание придаёт личности самобытность, индивидуальность, наделяет её своим менталитетом, духовностью.

В основу разработанного нами материала по воспитанию у дошкольников патриотизма и нравственности легла теория К.Д. Ушинского по внедрению народности в педагогику: «Есть одна только общая для всех прирожденная склонность, на которую всегда может рассчитывать воспитание: это то, что мы называем народностью... воспитание, созданное

самим народом и основанное на народных началах, имеет ту воспитательную силу, которой нет в самых лучших системах, основанных на абстрактных идеях или заимствованных у другого народа... и воспитанию остаётся только черпать из этого богатого и чистого источника». Ценные идеи из педагогического наследия К.Д. Ушинского актуальны и полностью осуществляются и в наши дни.

Нравственность – это приобретение личности, её осознаваемая свобода и ответственность. Современное нравственное воспитание, на наш взгляд, должно выстраиваться по двум взаимосвязанным линиям:

1. совершенствование содержания
2. поиск эффективных технологий.

В основе технологий должны лежать методы, позволяющие формировать механизм нравственного воспитания. Нравственное становится нравственным, а не только моральным в том случае, если педагог учитывает и организует комплекс воздействий, способных формировать во взаимосвязи представления, чувства, отношения, привычки, нравственное поведение. Исключение одного из компонентов механизма приводит к формализму в воспитании, и тогда не может идти речи об истинно нравственном развитии личности.

Как сочетаются чувство патриотизма с национальным чувством? В основе нравственно-патриотического воспитания детей лежит сохранение национальной культуры: язык, обычаи, традиции. Роль традиций и обычаев в воспитании поколений огромна. И воспитание это должно идти на устном народном творчестве (сказки, песни, пословицы, поговорки и т.д.).

Устное народное творчество казахского народа – запасник педагогической мудрости и нравственного здоровья.

Устное народное творчество прививает детям любовь к труду, воспитывает любовь к Родине, доброе отношение к людям и природе, передаёт из поколения в поколение жизненные устои, даёт детям представления о семейных и общественных отношениях. Особое внимание в работе по нравственно-духовному направлению с детьми мы уделяем семейному воспитанию.

Народная педагогика – это воспитание с поклонением матери, культом ребёнка, верой во всемогущество отца и представляет собой своего рода педагогическую религию. Изучение народного наследия чрезвычайно важно для выявления того ценного, что вкладывает каждый народ в мировую культуру.

Поэтому мы решили совместно с родителями осуществлять воспитание детей через народную педагогику, создавая единую предметную развивающую среду, как в детском саду, так и дома. Вместе с родителями мы провели немало мероприятий: праздничное чаепитие по народным традициям, посещение народного театра, проведение викторин, выпуск газет с опытом сохранения семейных традиций, открытие творческой мастерской по народным промыслам силами родителей, ведём обсуждение с детьми, просмотренных в выходные передач, совместно с родителями. Наши родители ведут летопись группы, имеется альбом фотоматериалов жизни группы. Вся совместная работа с родителями по нравственно-духовному воспитанию детей в плане изучения истории культуры и традиций своей семьи даёт положительные результаты по воспитанию гуманизма, толерантности и гражданственности детей.

Литература:

1. Абузярова Л.А. Предметно-развивающая среда в ДОУ. Ребенок в детском саду.- 2009.- №6
2. Денисенкова Н. Как организовать окружающую среду. // Дошкольное воспитание.- 2003. №12
3. Коянбаев Ж., Коянбаев Р.М. Педагогика.- Алматы: Жалын, 1995.
4. Аргынбаев Х.А. Казахская семья.- Алматы: Кайнар, 1996
5. Калиев С.К. Народная педагогика в казахском фольклоре.

РАЗВИТИЕ ДОШКОЛЬНИКА ЧЕРЕЗ ИГРОВУЮ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ

МУКАНОВА С.Р.

КГКП «я/сад «Алтын сақа»
breathofwind822@gmail.com

Игра представляет собой особую деятельность, которая расцветает в детские годы и сопровождает человека на протяжении всей его жизни. Неудивительно, что проблема игры привлекала и привлекает к себе внимание исследователей, причем не только педагогов и психологов, но и философов, социологов, этнографов, биологов.

Существует целый ряд теорий, которые рассматривают игру с двух точек зрения: 1. игра как деятельность, в которой ребенок развивается целостно, гармонично, всесторонне; 2. игра как средство приобретения и проработки знаний.

В настоящее время общепризнано, что игра является ведущей деятельностью ребенка дошкольного возраста и особой формой общественной жизни дошкольников, в которой они по желанию объединяются, самостоятельно действуют, осуществляют свои замыслы, познают мир. Самостоятельная игровая деятельность способствует физическому и психическому развитию каждого ребенка, воспитанию нравственно-волевых качеств, творческих способностей.

Психолог А.Н. Леонтьев считал ведущей деятельностью такую, которая оказывает в данный возрастной период особое воздействие на развитие ребенка. Для детей младшего и старшего дошкольного возраста ведущей деятельностью становится игра.

Сюжетно-ролевая игра ребенка в своем развитии проходит несколько стадий, последовательно сменяющих друг друга: ознакомительная игра (1-й год), ообразительная игра (2-й год), сюжетно-ообразительная игра (3-5 лет), сюжетно-ролевая игра, игдраматизация (5-7 лет).

Бытовые действия с сюжетными игрушками дети воспроизводят на протяжении всего периода дошкольного детства. Но при этом дети 3-5 лет и старше устраивают из каждого действия «много звеньевой ритуал». Перед едой кукле вымоют руки, завяжут салфетку, проверят, не горяча ли каша, кормить будут ложкой, а пить дадут из чашки. Всего этого на втором году нет. Ребенок просто подносит миску ко рту куклы. Аналогично он поступает и в других ситуациях. Этими особенностями объясняется простота подбора сюжетных игрушек и атрибутов к ним.

В возрасте 3-4 лет ребенок постепенно выходит за пределы семейного круга. Его общение становится внеситуативным. Взрослый становится для ребенка не только членом семьи, но и носителем определенной общественной функции. Желание ребенка выполнять такую же функцию приводит к противоречию с его реальными возможностями. Это противоречие разрешается через развитие игры, которая становится ведущим видом деятельности в дошкольном возрасте.

Основным содержанием игры младших дошкольников являются действия с игрушками и предметами-заместителями. Продолжительность игры небольшая. Младшие дошкольники ограничиваются игрой с одной-двумя ролями и простыми, неразвернутыми сюжетами. Игры с правилами в этом возрасте только начинают формироваться. В игровой деятельности детей среднего дошкольного возраста появляются ролевые взаимодействия. Они указывают на то, что дошкольники начинают отделять себя от принятой роли. В процессе игры роли могут меняться. Игровые действия начинают выполняться не ради них самих, а ради смысла игры. Происходит разделение игровых и реальных взаимодействий детей. Дети шестого года жизни уже могут распределять роли до начала игры и строят свое поведение, придерживаясь роли. Игровое взаимодействие сопровождается речью, соответствующей и по содержанию, и интонационно взятой роли. Речь, сопровождающая реальные отношения детей, отличается от ролевой речи. Дети начинают осваивать социальные отношения и понимать подчиненность позиций в различных видах деятельности взрослых, одни роли становятся для них более привлекательными, чем другие. При распределении ролей могут возникать конфликты,

связанные с субординацией ролевого поведения. Наблюдается организация игрового пространства, в котором выделяются смысловой «центр» и «периферия». (В игре «Больница» таким центром оказывается кабинет врача, в игре «Парикмахерская» – зал стрижки, а зал ожидания выступает в качестве периферии игрового пространства.) Действия детей в играх становятся разнообразными. В сюжетно-ролевых играх дети подготовительной к школе группы начинают осваивать сложные взаимодействия людей, отражающие характерные значимые жизненные ситуации, например, свадьбу, рождение ребенка, болезнь, трудоустройство и т.д. Игровые действия становятся более сложными, обретают особый смысл, который не всегда открывается взрослому. Игровое пространство усложняется. Так, ребенок уже обращается к продавцу не просто как покупатель, а как покупатель-мама или покупатель-шофер и т.п. Исполнение роли акцентируется не только самой ролью, но и тем, в какой части игрового пространства эта роль воспроизводится. Например, исполняя роль водителя автобуса, ребенок командует пассажирами и подчиняется инспектору. Если логика игры требует появления новой роли, то ребенок может по ходу игры взять на себя новую роль, сохранив при этом роль, взятую ранее. Дети могут комментировать исполнение роли тем или иным участником игры.

Итак, мы все знаем, как важна игра для детей дошкольного возраста, все мы осознаем тот факт, что развитие детей в дошкольном учреждении неэффективно вне игры. Тем не менее, мы вынуждены констатировать что игра «уходит» из детского сада. К сожалению, наши дети стали меньше играть. Игру зачастую сворачивают в угоду занятиям. К этому следует добавить и позицию родителей, которые считают игру ненужным, пустым времяпрепровождением и, невзирая на советы специалистов, стараются начать обучение своих ребятишек как можно раньше. Результаты специальных исследований ученых всего мира свидетельствуют о том, что недостаток игры наносит невосполнимый ущерб развитию детей в целом и отрицательно сказывается на их готовности к школе.

Наибольшим развивающим эффектом обладают сюжетные игры. В игре все условно, «понарошку». Благодаря этому можно преодолеть неприязнь, страх, получив взамен внутренний эмоциональный комфорт. А научившись управлять собой через воображаемую ситуацию – приобрести способность к реализации собственных намерений в реальной жизни. Именно поэтому специалисты считают, что сюжетная игра обладает определенным психотерапевтическим эффектом. Безусловно, никто не отрицает воспитательное и развивающее значение обучающих и подвижных игр: они служат естественной формой передачи детям знаний и умений, обогащают социальный опыт и являются основой развития творческих игр.

В нашем детском саду самостоятельным играм отводится значительное место в режиме дня. В поле зрения педагогов постоянно находится обновление предметно-развивающей среды, тщательный отбор игрового оборудования, детской художественной литературы. Но этого еще не достаточно, чтобы дети много и хорошо играли. Практика показала, что пока ребенок не очень самостоятелен, он не умеет и не любит играть. Поэтому мы в любом виде детской деятельности, разумно опекая, предоставляем ребятам как можно больше возможностей проявлять свою самостоятельность. Естественно, мы не навязываем своим воспитанникам игру, но и не оставляем ее без руководства.

Прежде чем повлиять на ход игры, мы ежедневно не только наблюдаем детские игры, но и учимся «видеть игру». Нам важно знать, во что играют и как играют. В играх ярко проявляется стремление дошкольников жить общей со взрослыми жизнью, невзирая на то, что общественная значимость отдельных ее сторон им пока недоступна. Например: сюжетно-ролевая игра «Улицы нашего города», в которой мальчики построили автодорогу, расставили дорожные знаки, установили светофор, разметили пешеходные дорожки. «Дорожный инспектор» занял свое место в центре, недалеко от пешеходной дорожки. Машинами управляли «шоферы-дети»). Они перевозили «ценный груз». Периодически останавливались у «бензоколонок», расплачиваясь непременно «валютой». Далее у ребят возникает идея построить подземный гараж, в котором можно оставить машины, сделать ремонт. «Механик» за ремонт машин тоже требовал «валюту». Тех, кто не соглашался с такими требованиями, лидеры исключали из игры. Повторялись одни и те же действия... Игра начинается мальчикам

надоедать, и на второй день сюжет исчерпывается. Оставить без внимания такую игру? Тогда она не выполнит своих воспитательных функций, прежде всего – нравственных.

Самостоятельность даже старших дошкольников в игре относительна, игровая культура (умение перенести знания, навыки в свои игры) не всегда высока. Поэтому детям нужна поддержка в развитии замысла, уточнение игровых действий, распределении ролей. Причем не стоит педагогу прибегать к прямым указаниям в построении сюжета или в подборе игрушек. Но нет лучшего способа, чем самому воспитателю стать играющим партнером. Можно из напольного строительного материала соорудить «бензоколонку» для грузового и общественного транспорта. Из листа плотной бумаги изобразить бензоколонку для легковых машин. Теперь подключаем фантазию: «Закончилось строительство новой автодороги. По ней из аэропорта в Астану пойдет поток автомашин, понадобится много бензина для заправки: вот и устанавливаем бензоколонки, чтобы всем машинам хватило бензина, и они не скапливались бы в одном месте». У детей возникает организовать пост ГАИ. В игру включились почти все мальчики. Девочки, сделав себе бумажные шапочки с эмблемой такси, помчались свои автомашины по дороге. Пост ГАИ среагировал немедленно, остановил нарушителей и потребовал у водителей права. Девочки растерялись. Поняв ситуацию, «подъезжаем» к горе-водителям и советуем им сдать экзамен по правилам дорожного движения. Так сюжет дополнился «Школой молодого водителя», где роли экзаменаторов исполняли и мальчики, и девочки. Позже появилось «Кафе». Поварами были ребята, которые дома помогали своим мамам готовить. Выбрали официантов и дежурных. Открыли «медпункт». Игра, обрастая все новыми и новыми сюжетами и участниками, продолжалась в течение месяца.

Трудно предусмотреть, а тем более заранее спланировать совместную игру: она возникает подчас стихийно, под влиянием огромного потока информации. Игра «Конкурс красоты» дала переизбыток впечатлений и привела к поверхностному отображению внешней стороны данного события. В изо уголке рисуем модели платьев, ведем диалог с сидящей рядом куклой: «Нравится тебе такое платье?» «Не очень, – говорим за куклу, – надо же придумать необыкновенное, очень-очень красивое платье, ведь оно для конкурса красоты». Собравшаяся вокруг небольшая группа ребятшек начинает рассуждать: «Я знаю, лучше всех шьет Зайцев, я видела платья на его моделях по телевизору», «Моя мама сама шьет себе и мне, смотрит журналы и шьет». «А как вы думаете, – обращаемся к детям, – если мы оденем нашу Соню (куклу) в красивое платье, она победит на конкурсе? Может быть, надо еще что-то уметь делать, чтобы стать королевой красоты?» Тема пришлась по душе и возобновила знакомую детям игру «Ателье». Ситуация обычная: заказчики приходят в ателье, закройщик выбирает фасон, снимает мерки, швея шьет платье, готовое изделие возвращают заказчику. Игра одномоментная, персонажей не более трех-пяти. Воспитатель-партнер может расшатать знакомый сюжет, частично его расширить. Приходит воспитатель, «мама-заказчик», в ателье с сыном. Что делать? Дети делятся своими проектами, договариваются, кто и какие роли будет исполнять, готовят необходимые атрибуты – игра, по сути, продолжается. Можно добавить «закройщик мужского платья». А вот еще сюжет: в ателье нет подходящих тканей. Открываем рядом «Магазин тканей». В нем дети – продавцы, модельер, покупатели. А где можно купить готовое платье? Конечно, в салоне одежды (роли: заведующая салоном, модельер, швея, покупатели). Таким образом, с помощью играющего взрослого партнера развивается содержание ролевых игр. Ребенок выходит за пределы привычных сюжетов. Игра становится много сюжетной. В ней принимают участие, как лидеры, так и малоинициативные дети. У ребят наблюдается устойчивый интерес к игре: одна игра может продолжаться от нескольких дней до нескольких месяцев.

Если вы читали книгу Е. Кравцовой «Разбуди в ребенке волшебника», то наверняка вас затронула мысль о том, что «...в одном взрослом сидят по крайней мере два субъекта. Один – «взрослый как взрослый». Он много знает, с ним интересно, ему можно задать вопросы. Другой – «взрослый как ребенок». Он – идеальный партнер по играм и шалостям, он – прекрасный актер, он взрослый – как равный». Эти два взрослых – оба – очень важны для ребенка. Если занять позицию «взрослый как взрослый», то хочется сказать: «Признайте

ПРАВО ребенка на игру!» А с позиции «взрослого как ребенка» - сказать самое главное: «поймите нас, и мы примем вас в волшебную страну под названием «ИГРА».

Литература:

1. Михайленко Н.Я., Короткова Н.А. «Организация сюжетной игры в детском саду». Изд.: Линка-Пресс. Москва, 1987.
2. Поддьякова Н.Н., Михайленко Н.Я. «Проблемы дошкольной игры: Психолого-педагогический аспект». М.: Педагогика, 1987.
3. Эльконин Д.В. «Психология игры». М.: Педагогика, 1978.

КОММУНИКАТИВНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ПОВЕДЕНИЯ ДОШКОЛЬНИКОВ

ОСПАНОВА Ж.К.

КГКП «я/с «Алтын сақа»

breathofwind822@gmail.com

Для педагогов и родителей является естественным желание видеть детей любознательными, сообразительными, умелыми. Однако нередки случаи, когда у ребенка в процессе воспитания и обучения возникают различные трудности, проблемы. Одни проблемы уходят с возрастом, другие же имеют стойкий характер и преодолеваются благодаря значительным усилиям со стороны взрослых.

Специалисты все чаще выражают озабоченность увеличением числа дошкольников с трудностями в обучении, отмечают низкий уровень их коммуникативного и познавательного развития, недостаточную произвольность поведения, эмоциональную неуравновешенность, сложность в налаживании отношений со сверстниками и взрослыми, слабо развитую речь и т.д. При этом имеются в виду дети с сохранным интеллектом, нормальными потенциальными возможностями, но по разным причинам отстающие в развитии от сверстников.

Необходимость налаживания психолого-педагогической помощи нуждающимся в ней детям послужила основанием для развертывания нового, коррекционного направления в дошкольном образовании.

В настоящее время разработаны достаточно действенные методы выявления отклонений в развитии у детей дошкольного возраста. Однако их применение эффективно в тех случаях, когда отклонения в развитии ребенка очевидны и родители, как правило, рано обращаются к специалистам.

Если же детские проблемы внешне малозаметны «не бросаются в глаза», то они долго остаются скрытыми и своевременно не подвергаются коррекции. Вместе с тем разрушительное, деструктивное влияние этих «незаметных» факторов на психическое развитие ребенка достаточно опасно. Без своевременной коррекции могут сформировать стойкие отклонения, которые с началом школьного обучения становится причиной школьной дезадаптации.

Причины, порождающие такое неблагополучие в психическом развитии, могут быть разными. Одна из самых существенных – нарушение состояния здоровья ребенка: наличие легкой органической симптоматики, функциональных расстройств, длительных соматических заболеваний и пр. (биологический фактор развития). Однако недостаточно быть только физически здоровым. Ребенок нуждается в благоприятной социально-педагогической (развивающей) среде, включающей специально организованное предметно-игровое окружение, условия для эмоционального, познавательного, коммуникативного развития, для овладения детскими видами деятельности (социальный фактор развития). В последние годы, несмотря на увеличение информационного потока, на достижения науки и техники, стало распространенным явление, известное под названием «педагогическая запущенность». Причем педагогически запущенные дети часто имеют обеспеченных

родителей, живут в полных семьях, но при этом налицо выраженный содержательный дефицит детско-родительских отношений.

Помимо недостаточности биологического и социального факторов, препятствующих нормальному развитию ребенка, выделяют и третью причину. Которая заключается в существенном снижении психологической активности детей (эмоциональной, двигательной, познавательной, коммуникативной, речевой), является важнейшим условием развития деятельности, адекватного отношения к окружающему миру и оказывает существенное влияние на их качественные характеристики.

Приведем пример. Часто можно видеть, как ребенок младшего и даже среднего дошкольного возраста идет с мамой за руку, она привлекает его внимание к различным предметам, ситуациям, что-то показывает, объясняет. Маме в данном случае принадлежит ведущая, активная роль в познавательном развитии ребенка. Другой же ребенок в этой ситуации ведет себя иначе: проявляет пытлившую любознательность, постоянно тянет маму к замечаемым им бабушкам, звукам и пр., задает вопросы. Именно он вызывает маму на общение, он познавательльно активен, коммуникабелен.

Перечисленные факторы развития ребенка неразрывно связаны между собой, и недостаточность хотя бы одного из них может стать причиной не только трудностей в обучении, но и нарушения в развитии.

Исходная позиция в работе с проблемными детьми:

- ребенок может познать окружающий предметный, природный и социальный мир;
- ребенок не может познать окружающий мир теми способами, которыми так естественно пользуются его нормально развивающиеся сверстники.

Из этого следует, что если цели воспитания и обучения детей, развивающихся нормально и имеющих различные проблемы, являются общими, то «маршруты» к их достижению – разными.

Сделать обучение коррекционно-направленным – значит дополнить, обогатить его специальным содержанием, применить дробные, «пошаговые», психологически более адекватные методические приемы. Только в ходе коррекционного обучения, возможно, устранить имеющиеся у ребенка трудности в обучении. Решающее значение коммуникативной деятельности для психического развития человека признается всеми. Однако представления о практических методах и приемах работы по преодолению выявленных недостатков до сих пор остаются нечеткими, неконкретными. Поэтому практическая работа основывается в основном на педагогической интуиции, а не на глубоком знании закономерностей развития коммуникативной деятельности.

Нередко задачи коммуникативного развития подменяются задачами развития речи, а точнее, обогащения ее языковыми средствами (пополнение словарного запаса, формирование словообразовательных навыков и т.д.). Довольно часто можно слышать сетования педагогов по поводу недостаточного уровня речевого развития детей, особенно связной речи (при составлении рассказов «из личного опыта», по картине, при пересказывании художественных произведений, выполнении творческих заданий на дополнение незавершенных историй и пр.). Однако за низким уровнем связной монологической речи очень часто скрывается более серьезная проблема, а именно – недостаточность овладения коммуникативной деятельностью, коммуникативным поведением в целом, где речь является лишь одним из средств, хотя и очень важным.

Конечно, большинство детей в ДОУ в коммуникативном отношении достаточно благополучны. Они способны налаживать контакты с взрослыми, так и со сверстниками; умеют договариваться о совместных делах и играх; строя планы и пытаются их реализовывать; свободно выражают сообщения, задают вопросы; в процессе общения используют различные коммуникативные средства – речевые, мимические, образно – жестовые. Их отличает живой интерес собеседнику, которым для ребенка старшего дошкольного возраста становится сверстник.

Однако специальные наблюдения показывают, что определенная часть детей в разной степени испытывает трудности в овладении коммуникативной деятельностью. Это обнаруживается при внимательном изучении системы взаимодействия ребенка с взрослыми

и сверстниками в быту, в партнерской ролевой игре, в ситуациях нерегламентированного общения. Трудности вхождения в детское сообщество, недостаточное умение учитывать в совместной деятельности деловые и игровые интересы партнера приводят к обеднению коммуникативного опыта ребенка, оказывают отрицательное влияние на характер и содержание ролевых игр, межличностных отношений, определяют невысокий социальный статус в группе сверстников.

Нередко приходится слышать жалобы на сложные отношения дошкольника со сверстниками, что выражается в повышенной конфликтности, неумении договариваться о совместном деле или игре и т.д. Родителей тревожит, что их сын или дочь, несмотря на стремление играть вместе с другими детьми, с трудом налаживает дружеские и игровые отношения с ними, ссорится, вынужден (а иногда предпочитает) играть в одиночестве или с близкими взрослыми. Каждый конкретный случай нужно тщательно анализировать, чтобы выяснить подлинную причину возникших сложностей в коммуникативном поведении детей. Например, это может быть связано с тем, что восприятие сверстника у ребенка не достигло возрастной нормы. К пяти годам при нормальном развитии дети воспринимают сверстника не только в качестве объекта взаимодействия. У них уже складывается система предпочтений, возникают общеподобающие деловые и игровые интересы. А если ребенок того же возраста предпочитает одиночные игры, не испытывая потребности в партнерстве, то, возможно, это свидетельствует о его социальной инфантильности. Но причина может быть в другом – например, в определенных ограничениях при овладении средствами общения (как неречевыми, к которым относятся мимические и жестовые, так и речевыми). В любом случае следует избегать поспешных выводов. Они должны быть результатом внимательного наблюдения за детьми со стороны воспитателей и психологов, а в случае необходимости и других специалистов.

Целесообразно кратко остановиться на специфике коммуникативного развития ребенка в различные периоды детства и проследить основные этапы его социального становления. Исследования показали, что стремление ребенка к общению с другими людьми является врожденным; коммуникативная способность записана в его генетическом коде. Ученые пришли к поразительному выводу: ребенок уже при рождении знает, что он человек и что все люди – его друзья.

Эти сведения вселяют оптимизм: если коммуникативная способность оказывается врожденной, то в случаях, когда ребенку трудно самому развернуть коммуникативную программу, речь может идти не о формировании новой способности, а о ее развитии, которая, по сути, является «родовым» человеческим свойством. Прогностический это более благоприятные варианты коррекционной работы.

С переходом в дошкольный возраст, когда в психике ребенка происходит изменения, получившие название «кризиса трех лет», коренным образом меняется вся система его отношения к окружающему миру, прежде всего к людям.

Главным объектом восприятия, пристального наблюдения и исследования становится мир людей. Начинается пора активного социального взросления («очеловечивания» по меткому выражению А.Н. Леонтьева). Дошкольник не только наблюдает за внешними проявлениями и действиями окружающих взрослых, но, что чрезвычайно важно, пытается проникнуть в смысл их отношений, понять причины поступков, мотивы поведения.

В дошкольном возрасте происходит одно из важнейших «приобретений» ребенка в его коммуникативном развитии – расширяется круг общения. Помимо мира взрослых дошкольник «открывает» для себя мир сверстников. Он обнаруживает, что другие дети «такие же, как он». Это вовсе не означает, что он не видел, не замечал их раньше, восприятие сверстника приобретает особое качество – осознанность. Происходит, как говорят психологи, идентификация себя со сверстниками («Он такой же, как я»), что коренным образом меняет отношение и к сверстнику, и к себе. Если в раннем возрасте ребенок существовал «рядом», параллельно со сверстником, то в дошкольном возрасте они попадают в общее коммуникативное пространство. Наряду с эмоциональными чувствами у детей постепенно устанавливается взаимные деловые и игровые формы взаимодействия.

Результатом взаимодействия со сверстниками является возникновение особых межличностных отношений, от качества которых зависит и социальный статус ребёнка в детском сообществе, уровень его эмоционального комфорта.

Коммуникативные потребности человека могут удовлетворяться различными способами. Среди них важнейшими являются жестовые, мимические, речевые, интонационные потребности. К старшему дошкольному возрасту ведущим средством общения становится слово.

Однако современный мир влияет на коммуникативное развитие детей не лучшим образом. В детство довольно агрессивно вторгались компьютер и телевизор, увеличение которыми нередко не оставляет места для необходимого взаимодействия со сверстниками. Кроме того, в подавляющем большинстве семей ребенок не имеет сестер и братьев. Возникающий на этой почве коммуникативный дефицит приводит к нежелательным последствиям в виде доминирования в общении собственных интересов и неумения учитывать содержательную линию поведения собеседника или игрового партнера. Возникает желание «подавить» программу поведения другого ребенка, разрешить коммуникативную проблему «силовым» способом.

К сожалению, в последнее время даже от специалистов можно слышать, что такое явление вполне закономерно, что это особенности психического развития современного ребенка, что нельзя противостоять прогрессу, и т.д. В то же время и воспитатели ДОО, и родители серьезно встревожены повышением агрессивности в поведении части детей, неумением взаимодействовать на паритетных началах, фактическим вытеснением из жизни ребенка совместных партнерских игр, в которых, и происходит социальное взросление.

Специалисты, изучающие психологическую готовность к школьному обучению, в структуру которой входит коммуникативная готовность, констатируют низкие показатели по такому важнейшему параметру развития. Это становится благодатной почвой для возникновения различных форм школьной дезадаптации, которая совершенно не случайно стала рассматриваться в психологии как дезадаптация социальная.

Специальная работа по коррекции коммуникативного поведения дошкольников имеет три основных направления:

1. реализует по линии развития у ребенка осознания себя как субъекта общения и восприятия сверстника в качестве объекта взаимодействия. Другими словами, проводится специальная работа по формированию восприятия сверстника на положительной эмоциональной основе, развитию делового сотрудничества и общих игровых интересов.
2. состоит в развитии у ребенка способности воспринимать и использовать различные коммуникативные средства (визуальные, эмоционально-мимические, пантомимические, жестовые, словесные).
3. обеспечивает формирование у детей социальных представлений, которые возникают не только вследствие ознакомления с профессиями людей, но главное, в результате вычленения, осознания и воссоздания в игре различных видов социальных отношений.

Все направления обеспечивают:

- развитие социальной направленности детей и восприятия сверстника на положительной эмоциональной основе в качестве объекта взаимодействия;
- развитие речи активности ребенка и коммуникативной направленности его речи (путем специального моделирования ситуаций общения, обучения использованию различных типов коммуникативных высказываний);
- овладение «схемой беседы»;
- развитие деловых и игровых мотивов взаимодействия со взрослыми и сверстниками;
- усвоение детьми способов невербального (неречевого) общения: овладение смысловым аспектом человеческой мимики, естественных и экспрессивных жестов («говорящих» рук), использование их в практике общения;

- развитие диалогической речи (в процессе специальных приемов «коммуникативного рисования», драматизации содержания готовых изображений – картинок, картин, имитационных движений и действий с воображаемыми объектами);
- развитие способности отражать коммуникативное содержание (отношения между людьми) в движении, схематическом рисунке, речи;
- развитие способности понимать мотивы поведения и характеры литературных персонажей (путем введения «внутренних монологов» и элементов драматизаций);
- умение актуализировать в общении содержание собственного эмоционального, бытового, игрового, познавательного и межличностного опыта;
- развитие языковой способности;
- развитие речевого творчества;
- развитие связной речи;

Таким образом, содержание формирования правильного коммуникативного поведения дошкольников с трудностями в обучении гораздо шире, нежели работа по развитию речи, так как включает гораздо больший круг проблем - от восприятия ребенка самого себя и «открытия» сверстника до овладения коммуникативными средствами.

Организация такой работы ставит перед педагогами задачи, требующие интеграции всех разделов программы. Например, взаимосвязи работы по коммуникативному развитию с ролевой и театрализованной игрой, музыкально-ритмическими движениями, пластикой, ознакомлением с произведениями изобразительного искусства и художественной литературой и пр.

Литература:

1. А.Л. Сиротюк Синдром дефицита внимания с гиперактивностью. Изда-во Тв. Центр «Сфера» М – 2003г.
2. И.А. Агапова, М.А. Давыдова Комплексная подготовка детей к школе Изда-во Тв. Центр «Сфера» М – 2003г.
3. С.И. Семенова Социально-психологическая адаптация ребёнка в обществе Арктики, М – 2005г.
4. //Дошкольное воспитание 2005,2006гг.
5. А.В. Запорожца и М.И. Лисиной Развитие общения у дошкольников. М. «Педагогика», 1974г.

ЛОГОРИТМИКА КАК ЭФФЕКТИВНЫЙ МЕТОД ПРЕОДОЛЕНИЯ РЕЧЕВЫХ НАРУШЕНИЙ У ДЕТЕЙ С ДИЗАРТРИЕЙ

ХАЛЮК Н.Б., САРСЕНБАЕВА Г.Е.

КГКП я/сад «Алтын сақа»
breathofwind822@gmail.com

Сложная структура речевого дефекта при дизартрии требует комплексного подхода в организации и проведении коррекционной работы. На сегодняшний день среди различных методик по коррекции дизартрии огромную роль играет логоритмика. Логоритмика – это методика, опирающаяся на связь слова, музыки и движения.

Многие исследователи (Н.А. Бернштейн, В.М. Бехтерев, Н.А. Власова, В.А. Гиляровский, И.М. Сеченов и др). указывали на то, что занятия с движениями для детей с дизартрией имеют особое значение, потому что двигательные упражнения тренируют в первую очередь мозг, подвижность нервных процессов. В то же время движение под музыку является для детей и одним из самых привлекательных видов деятельности, игрой, возможностью выразить свои эмоции, чувства, реализовать свою энергию.

Логоритмика – это коррекционная методика обучения и воспитания лиц с различными аномалиями развития, в том числе и с речевой патологией, средствами движения, музыки и слова.

Известно, что чем выше двигательная активность ребёнка, тем интенсивней развивается его речь. С другой же стороны, формирование движений происходит при участии речи. Речь является одним из основных элементов в двигательно-пространственных упражнениях. Нарушения координации движений у детей с дизартрией оказывают огромное влияние на состояние речи. В речи детей с дизартрией отмечаются нарушение темпа речи, трудность использования динамического, ритмического и мелодического ударений.

Шашкина Г.Р. отмечает, что ритм речи, особенно ритм стихов, поговорок, пословиц, способствует развитию координации, общей и тонкой произвольной моторики. Движения становятся более плавными, выразительными, ритмичными. С помощью стихотворной ритмической речи вырабатываются правильный темп речи, ритм дыхания, развиваются речевой слух и речевая память. Стихотворная форма всегда привлекает детей своей живостью, эмоциональностью, без специальных установок настраивая детей на игру.

Логоритмика, являясь системой движений в сочетании с музыкой и словом, представляет собой целостный воспитательно-коррекционный процесс. У детей с дизартрией при проведении логоритмических занятий учитывается состояние речи и моторики.

Логоритмические занятия для дошкольников с дизартрией, включают в себя артикуляционную и пальчиковую гимнастику, упражнения на развитие общей моторики, вокально-артикуляционные упражнения, упражнения на развитие координации движений с речью, упражнения на развитие мимической мускулатуры, чистоговорки для автоматизации и дифференциации звуков, коммуникативные игры, упражнения на релаксацию.

Основными задачами на логоритмических занятиях являются:

- развитие артикуляционной моторики и мелкой моторики;
- развитие слухового внимания и фонематического слуха;
- развитие музыкального слуха, чувства ритма;
- развитие кинестетических ощущений, мимики, пантомимики, пространственной организации и координации движений;
- воспитание выразительности движений, умения определять характер музыки, согласовывать её с движениями;
- формирование и закрепление навыков правильного употребления звуков в различных формах и видах речи, воспитание связи между звуком и его музыкальным образом, буквенным обозначением;
- формирование и коррекция слухо-зрительно-двигательной координации.

Логоритмика играет огромную роль в коррекционной работе с детьми с дизартрией. Логоритмические занятия способствуют развитию координации общих движений, тонкой произвольной моторики и мимики лица. Развитие координации движений предполагает овладение детьми двигательными умениями и двигательными навыками.

Они совершенствуются при использовании музыки, которая оказывает влияние на качество исполнения, улучшается выразительность движения, ритмичность, чёткость, плавность, слитность.

Следует отметить, что в работе с детьми, страдающими дизартрией, надо соблюдать требования к подбору музыкально-ритмического материала в зависимости от характера речедвигательного и общедвигательного нарушений. Группы детей для логоритмических занятий целесообразно комплектовать по сходству нарушений. Так, например, в одну группу берутся дети с явлениями парезов, что проявляется в неловких дискоординированных движениях. Музыкальное сопровождение занятий с этими детьми должно быть бодрым, ритмичным, стимулирующим их движения (марш, полька, музыкальные произведения с короткими, но чётко выраженными ритмическими фразами). Для детей же с гиперкинезами, тиками следует подбирать музыкальные произведения с плавным, спокойным рисунком, акцентирующими движение фразами. Для детей со спастическими явлениями музыка подбирается мелодичная, спокойная, способствующая расслаблению: вальс, колыбельная, музыка и т.д.

Логоритмические занятия способствуют развитию дыхания. Однако темп и ритм дыхания воспитывается в процессе двигательных упражнений без речи, а затем с речью. Например, спокойная ходьба на полной ступне по кругу, по сигналу педагога поднять руки вверх (вдох), опустить вниз (выдох). Это же упражнение можно провести с речью, начиная с произношения отдельных гласных и их сочетаний, перечисления, счёта и т.д.

Для того чтобы совершенствовался оральный праксис у детей с дизартрией, следует добиваться динамичности, экономичности, скорости выполнения общих движений рук, ног, головы; развивают моторные и сенсомоторные координации, доводя выполнения общих движений до автоматизма. На этой основе совершенствуются движения и артикуляторных органов. Кроме указанного косвенного развития артикуляторной моторики, используются и специальные движения для мимических мышц лица и для губ, языка, нижней челюсти, мягкого нёба. Например, предлагается мимикой показать весёлого и грустного человека, пробующего кислый лимон или сладкое яблоко и т.д.

На логоритмических занятиях артикуляторные упражнения полезно сочетать с движениями рук. Например, развести руки в стороны и пропеть звука а, соединить их перед собой в форме обруча - пропеть звук [О] и т.д. Подобные упражнения вначале сопровождаются музыкой, затем выполняются только под счёт и, наконец, самостоятельно в усвоенном темпе.

Логоритмика также способствует развитию фонематического восприятия у детей с дизартрией. Восприятие музыки различной тональности, громкости, темпа и ритма создает основу для совершенствования фонематических процессов. А воспитание соответствующих ассоциаций между звуком и мелодией непосредственно улучшает различение звуков на слух. Произношение под музыку текстов, насыщенных оппозиционными звуками, способствует развитию слухо-произносительной дифференциации фонем.

Логоритмические занятия развивают и психические процессы (восприятие, внимание, память, мышление), развивают эмоциональную сферу.

Таким образом, логоритмика представляет собой комплексную методику, форму активной терапии, целью которой является преодоление речевых нарушений путём развития двигательной сферы детей в сочетании со словом и музыкой. Организация специальных логоритмических занятий способствует развитию и коррекции двигательной сферы, сенсорных способностей детей с дизартрией, содействует устранению речевого нарушения, способствует адаптации к условиям внешней и внутренней среды.

Литература:

1. *Алябьева Е.А.* Логоритмические упражнения без музыкального сопровождения: Методическое пособие. М., 2006.
2. *Галанов А.С.* Игры, которые лечат. Для детей от 1 года до 3 лет. М., 2009.
3. *Картушина М.Ю.* Логоритмика для малышей: Сценарии занятий с детьми 3-4 лет. М., 2005.
4. *Кулик Г.И., Сергиенко Н.Н.* Школа здорового человека. Программа для ДОУ. М., 2010.
5. *Сиротюк А.Л.* Коррекция развития интеллекта дошкольников. М., 2001.
6. *Шашкина, Г.Р.* Двигательно-музыкальные и речевые средства логопедической ритмики при коррекции фонетико-фонематического недоразвития речи дошкольников. Г.Р. Шашкина. Практический психолог и логопед в школе и ДОУ. - 2005.
2. *Косарева, Е.* Речь, музыка, движение Е. Косарева. Дошкольное воспитание. -2007.

ҰЛТТЫҚ ОЙЫНДАР АРҚЫЛЫ БАЛАНЫ ДАМУҒА НЕГІЗДЕЛГЕН ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ЖҰМЫСТАРДЫ ҰЙЫМДАСТЫРУ

АБДИКАМАЛОВА К. К.

№54 ЖББОМ КММ

БЕЙСЕНБАЕВА Ж.А.

№56 ЖББОМ КММ

Ұлттық психологияның ерекшеліктері мәдениетте, тұрмыста, сондай-ақ ұлттық әдет-ғұрыптар мен дәстүрлерде де айқын көрінеді. Осы мәселелерге арналған әдебиеттерде ұлттық әдет-ғұрыптардың, дәстүрлердің саяси-әлеуметтік өмірдегі орны мен рөлі, оның таптық сипаты, прогресивтік рухани маңызы ұлттық қатынастардың жетілу процесіндегі әдептілік мәдени құндылықтарына талдау жасалынады.

Әрбір халық өздерінің әдет-ғұрыптарын, дәстүрлерін, салт-жораларын ұрпақтан ұрпаққа қалдырып отырады, әрі сақтайды. Олардың ұлттық мәдениетінде, тұрмысында бөлінбейтіндей болып қалыптасады. Ұлттық әдептілік, мәдени құндылық олардың өмір ерекшеліктеріне сәйкес сол ұлттық көпшілік өкілдеріне тиісті болатын қоғамдық дему мен табиғат құбылыстарының қайталану заңдылықтарының нәтижесі.

Қазақ құндылығының ғасырлар қойнауынан сүрінбей өтіп, өзінің үрдіс дәстүрін сақтаған айрықша саласы балалар ойындары. Рухани мұрамыздың өзге түрлері сияқты оның да даму тарихы, толымды арнасы, әркез қоғамда атқарып келе жатқан қызметі бар.

Ұрпағын ойламайтын халық болмайды. Онсыз өсіп-өну, ілгерілеу жоқ. Қазақ ойындарының өміршең қызметі де оның жеткіншек ұрпақты тәрбиелеу ісімен байланысты болуында. Демек, халықтың этикасы мен эстетикасының, педагогикасы мен психологиясының, әдет-ғұрпы мен наным-сенімдерінің, шаруашылығы мен кәсінің шоғырланған көрінісі балалардың ойын-сауық түрлерінде жатыр десек асыра айтқандық емес.

Әрбір қоғамның балаларға жасап отырған қамқорлығына, жеткіншек ұрпаққа деген көзқарасына қарап, сол қоғамның болмыс – бағдарын байқауға болады. Түптеп келгенде, ұлттық қасиет пен дәстүрдің қалайша жалғастық табуы да сол қоғамның ұрпаққа деген мәмілісіне байланысты. Сондықтан болар, қазір көптеген дүние жүзі халықтарының педагогика мен психология ғылымында «Халықтық педагогика мен ұлттық психология» деген арнайы ғылыми бағыттар қалыптасты. Олар халықтың дәстүрлі тәрбиелеу салтын, мәдени құндылықтарын балаларға қатысты әдет-ғұрпын, өлең-жырларын, ойын-сауықтарын жан-жақты қарастырады. Мұндай игілікті істердің нәтижесінде әрбір халықтың мәдениетін кеңірек тануға, психологиясын терең түсінуге, этникалық мәдениет, дәстүрін ұрпақтар бойына сіңіру жолдарын нықтылы білуге, балалардың психикалық дамуын тиімді етуге, сөйтіп халықтық педагогиканың тиімді жақтарын бүгінгі күннің қажеттілігіне жаратуға болатындығы анықталып отыр.

Әр халықтың өз ұлт ойындары және әр ұлт ойынының өз ерекшеліктері бар. Ұлт ойындарының қалыптасуы тек балаларға ғана керектігімен дамып қойған жоқ, ересектердің күнделіктегі тіршіліктің қозғалысы мен көңіл көтеріп, демалыс уақытын өткізудегі қолданылған еңбектің бір түрі ретінде дамыды.

Мәселен, әртүрлі қозғалмалы ойындар мен асық ойындары тайпалық одақтарда ересектер арасында дамиды да, кейін келе жасөспірімдерде қалды. Себебі үлкендерден көргенін балаларда да, үй ауласында, далада ермек етеді: түйе құмалағынан қой бағып, қой құмалағынан қозы бағып, бір жерден, екінші бір жерден, екінші бір жерге көшіп-қонумен тағысын тағы сәбилер уақытын өткізеді. Бұдан өзі ертеңгі ортаның азаматы болғанда басынан өткізетін өмірін, болашақтағы еңбегін қазір ермек етіп отырғандығы байқалады.

Қазақ халқының тарихи көне жырларының, эпостары мен лиро-эпостарының қай-қайсысын алып қарасақ та, олардың өнбойынан халықтың ұлттық ойындарының алуан түрлерін кездестіреміз.

Жырлардың негізгі кейіпкерлері де ойын үстінде көрінеді. Ол негізгі кейіпкерлер: болашақ ел қорғаушы батыр, жауынгер, халық қайраткері т.т.

Ойын арқылы қазақ балалары өзінің бойындағы табиғи дарынын шыңдай түскен. Ойынды қазақ халқы тек ойын-сауық, көңіл көтеретін орын деп қарамаған. Ең бастысы-ел қорғауға қабілетті болашақ қайраткер, өзінің осы қабілетін шаршы топтың алдында, баршаға тең еркін бәсекеде жеңіп алуға тиіс болған.

Ойын тек жас адамның дене күш-қуатын молайтып, оны шапшандыққа, дәлдікке ғана тәрбиелеп қоймай, оның ақыл-ойының толысуына, есейіп өсуіне пайдасын тигізеді.

Манаш ұлы Тұяқбай жырында: «Балалармен ойнайды, ойнап жүріп ол бала, кеудеге ақыл ойлайды», - деп, ойынның ойлауға да көп маңызы барын айтады.

Ойындар арқылы балалардың тәні де, жан дүниесі де ойдағыдай жетіліп отырған; көпшілік ортасында өзін-өзі ұстаудың, қысылғанда жол табудың қоғамда өз орнын сезінудің алғашқы мектебі де осы ойындар болды десек асыра айтқандық емес.

Қазақ халқының ойын түрлері, балалар психикасын дамуында атқаратын қызметі, шығу тарихы, құндылық жақтары және тақырыптары бойынша жан-жақты зерттеу – болашақтың ісі. Алайда, қазір қазақ ойындарының балалардың қарым-қатынасын зерттеуде тиімді қолдану мүмкіндіктерін анықтау, көрсету тәжірибелік іс қажеттігінен туып отыр.

Ұлт ойындары – ата-бабамыздан бізге жеткен, өткен мен бүгінгі байланыстыратын баға жетпес байлығымыз, асыл қазынамыз. Сондықтан оны үйренудің, күнделікті тұрмысқа пайдаланудың заманымызға сай ұрпақ тәрбиелеуге пайдасы орасан зор. Ойын балалардың алдынан өмірдің есігін ашып, оның творчестволық қабілетін оятып, бүкіл өміріне ұштаса береді. В.А.Сухомлинскийдің сөзімен айтқанда: «Ойынсыз ақыл-ойдың қалыпты дамуы да. Жоқ және болуы да мүмкін емес. Ойын дүниеге қарай ашылған үлкен жарық терезе іспетті. Ол арқылы балалардың рухани сезімі жасампаз өмірімен ұштасып, өзін қоршаған дүние туралы түсінік алады. Ойын дегеніміз ұшқын, білімге құмарлықпен еліктеудің маздап жанар оты». Міне ойын дегеніміз тынысы кең, алысқа меңзейтін, ойдан-ойға жетелейтін, адам қиялына қанат бітіретін осындай ғажайып нәрсе, ақыл-ой жетекшісі, денсаулық кепілі, өмір тынысы демекпіз. Қазақ халқының арғы тарихына байланысты жеткен жазбаша деректердегі Абай Құнанбаев, Ыбырай Алтынсарин, Шоқан Уәлиханов еңбектеріндегі оқу, білім, адамгершілік, тәлімдік ой- пікірлер және жазықсыз жапа шеккен зиялылар А.Байтұрсынов, М.Дулатов, М.Жұмабаев, Ж.Аймауытовтардың халықтық тәрбиенің ұлттық негіздері жөніндегі пікірлері, олардың мектеп жасына дейінгі балалар өмірінде атқаратын мәні жөніндегі Н.Құлжанованың еңбегі өзінің құнын жоймайтын еңбектер.

Жас ұрпақтың қалыптасып өсіп өнуіне әсер ететін факторлардың бірі, дәстүрлі мәдениетіміздің бір бағыты халықтық ұлттық ойындары болып табылады.

Мектепке жасына дейінгі балаларды ұлттық ойын арқылы адамгершілікке тәрбиелеу- мектепке дейінгі ұйымның басты міндеттердің бірі, өйткені, біздің қоғам өмірінде адамгершілік бастамалардың ролі барған сайын артып, згілік, имандылық ,мейірімділік сияқты адамгершілік құндылықтардың аясы кеңейіп келеді.

Елбасы Н.Ә.Назарбаев өзінің «Қазақстан-2030» жолдауында оқушыларды қазақстандық патристизм шығармашылық жағынан дамыған жеке тұлға ретінде тәрбиелеу аса қажет...ұлттық мінез-құлық, биік талғампаздық, тектілік, білімділік,биік талғам,ұлттық намыс қасиеттерін сіңіріп қалыптастыруымыз керек дегені мәлім». Жас ұрпаққа саналы тәлім-тәрбие беру оларды заман талабына сай, жан-жақты дамып жетілген, жаңашыл көзқарастағы азамат етіп қалыптастыру, кең көлемді және сан тармақты іс дейтін болмақ, осыған жету баспалдағының алғашқы қадамы оның отбасындағы алатын тәрбиесіне байланысты болады. Ал бұл жас ұрпақты әріқарай мектеп табалдырығына жетектеп әкелетін екінші қадам мектепке деінгі мекеме мен ұйымдарда алатын білім мен тәрбие. Ұлт ойындарын жанұя тәрбиесінен бастап, балабақшада түрлі тәрбиелік шараларда қосымша материал ретінде пайдаланып келеміз.

Қазақ халқының сонау, көне заманнан бергі негізгі кәсібі мал шаруашылығы болғандықтан, мал өсіру, мал басын көбейтуі өндіріс процесінің негізгі мақсаты, сондықтан да «халықтың бар байлығы малда болды». Қазақ халқының тіршілігінде төрт түлік (қой, сиыр, жылқы, түйе) мал шешуші орын алған. Бүкіл өмірі мал өсірумен өткен қазақ халқының

этнографиялық даму ерекшеліктері, той-думан, қуанышы мен реніші де осы малмен байланысты болды.

Амандасқанда да жан амандығын сұрамай, мал-жан амандығын сұрауы, қазақтың тіршілігінің тірегі, көзі малға деген көзқарасының ерекше бір сезіммен қалыптасуы болды. Оларды халық ауыз әдебиетінде мақұлықтар дүниесінің өкілі деп ұқпай, адамның өмір сүруінің негізгі тірегі мен жан серігі екендігін шабыттана жырлаған.

Ойын баланың көңілін өсіріп, бойын сергітіп қана қоймай, оның өмір құбылыстары жайлы таным-түсінігіне де әсер етеді. Балалар ойын арқылы тез тіл табысып жақсы ұғысады, бірінен-бірі ептілікті үйренеді. Оның үстінде дене қимылы арқылы өзінің денсаулығын нығайтады. Халқымыз ойындарға тек балаларды алдандыру, ойнату әдісі деп қарамай, жас ерекшеліктеріне сай оларды көзқарасының, мінез - құлқының қалыптасу құралы деп ерекше бағалаған. Қазір бізге жеткен ойындарымыз: тоғызқұмалық, қуыршақ, асық ойындары. Қазақтың көне жыр- дастандарында ұлттық ойындар балаларды тәрбиелеуде ерекше орын алғандығы айқын көрінеді. Балаларды тәрбиелеуде де ұлттық ойындардың берері мол. «Санамақ», «Жылдам айт», т.б. тартымды ойындарды үйрету, тіл өнеріне негіз салады деп есептелген. Балалар негізінен ойын үстінде бір-бірімен тез тіл табысады. Ойынына қарап баланың психологиясын аңғаруға болады. Бес саусақ бірдей емес дегендей, әр отбасынан шыққан балалардың мінез-құлқы бірдей емес.

Дана халқымыз, данышпан халқымыз бала тәрбиесіне үлкен мән берген. Елдің, халықтың болашағы бала тәрбиесін өте маңызды екенін түсіне отыра, балаға жан-жақты рухани жан-дүниесі таза болсын деп адамдыққа үйреткен. Жас бала жас шыбық секілді, қалай исең солай майысады, қалай айтсаң солай көнеді.

Әдебиеттер

1. Нысанбаев Ә. Қазақстан Ұлттық энциклопедиясы. - Алматы: Жазушы, 2001. – 482-б.
2. Жалпы білім беретін мектептерде патриоттық тәрбие беру: Тәрбие құралы. – Алматы, 2007. – 253-б.
3. Кенжеахметұлы С. Қазақ халқының салт-дәстүрлері. – Алматы, 2006. – 314-б.
4. Жұмабекова Ф. Мектепке дейінгі педагогика. – Астана: Фолиант, 2008. – 87-б.
5. Сәрсембиева К. Баланы ұлттық педагогика негізінде тәрбиелеу // Отбасы және балабақша. – 2003. - №9. – Б.63.

БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ҚАБІЛЕТТЕРІН ДАМЫТУ

УЗБЕКОВА Б.Б., АМАНБЕК Н.

№85 ЖББОМ, Қарағанды қаласы

Елімізде оқыту мазмұны жаңартылып, жаңа буын оқулықтарының негізінде жасалған бағдарламалар бастауыш мектептің жаңа жүйеге көшуін әрбір мұғалімнің жаңаша жұмыс істеуін, нақты шығармашылық ізденісін, оқушылардың белсенділігі мен пәнге деген қызығушылығын артыруды талап етеді. Оқушылардың шығармашылығын дамыту деп – балалардың сөздік қорын дамыту, пікірлерін екінші біреуге жеке сөйлемнің логикалық және композициялық тұтастығын сақтай отырып жүргізілетін жұмыстарды айтамыз[1]. Бастауыш мектеп – бұл оқушы тұлғасы мен санасының қуатты жүретін, ерекше құнды, қайталанбас кезеңі. Бастауыш сыныпта балаға белгілі бір білім ғана беріп қоймай, оны жалпы дамыту, яғни сөйлеу, оқу, қоршаған ортаға дұрыс көзқараста болу, жағдайларды объективті түрде бақылап, талдау жасауға үйрету, ойын дұрыс айтуға, салыстыра білуге, дәлелдеуге, сөйлеу мәдениетіне үйретеді. Әрине, бастауыш сынып оқушыларының зейіні бір келкі емес, импульсивті, қабылдау мүмкіндіктері әртүрлі болады. Бейімділік – оянып келе жатқан қабілеттің алғашқы белгісі. Балалардың жасырын, тіпті тым тереңде жатқан қабілеттердің көрінуіне мүмкіндік жасау тек оқыту үрдісі кезінде үлкендердің басшылығымен жүзеге асады. Педагогика ғылымы ешнәрсеге бейімі жоқ, қабілетсіз адам болмайды деп дәлелдейді. Сол себепті балалардың қабілетін кеңінен өрістете алатын негізінен мектеп қана мақсатты түрде ықпал ете алады.

Шығармашылық – жаңа нәрсе ойлап табуға бағытталған қабілеттер деңгейі. Ал шығармашылық сөзінің мәні неде? «Шығармашылық» сөзінің төркіні «шығару», «іздену», «ойлап табу» дегенді білдіреді.

Оқушылардың шығармашылық қабілеттерін дамытуда әртүрлі әдіс – тәсілдерді қолдануға болады:

Ой шапшаңдығын, сөз байлығын дамытуда өлең шумақтарын құрастыру. Біріншіден, бала ұйқас сөз табуға ойланады.

Екіншіден, қызығушылығы артады. Мысалы: Сөздің ішінен басқа сөздерді тауып жаз. Жапырақ сөзінен «жап», «пырақ», «ақ», «ара», «жара», «қап», «арық», «жарық», «қар», «қыр», «қара», «апа», «жак», «жар», «ар», «жақ», «апар», «жыр», т.б.

«Қазақстан» сөзінен де көп сөздер жасауға болады. қазақ, сан, ақ, тана, ана, қаз, қан, сана, қас, саз, қақ, қат, қан, тақ, ас, атан, т.б.

«Буын ұйқас» ойынын ойнатуға болады.

Ақ, -ақ, -ақ,

Секеңдейді лақ.

Аң, -аң, -аң,

Аң патшасы – арыстан.

Аз, аз, аз,

Келді, міне, қаз.

Ас, ас, ас,

Қандай дәмді ананас.

Сол сияқты, «Сиқырлы буындар» ойынын ойнатуға болады: ма – са, ма – та, май, мал, ма – на, мал – та, мал - та, май – мыл, ма – мыр, ма - сақ , т.б[2].

Оқушыларға кез - келген мақал - мәтелдердің бастапқы сөздері беріледі, балалар соңғы сөздерін өздері толықтырады. Мысалы:

Жақсы - _____

Жаман - _____

Балалар өз нұсқаларын жазады:

Жақсы адамнан үйрен,

Жаман адамнан жирен.

Жақсы бала көп ойлайды,

Жаман бала көп ойнайды.

Оқиғаның мазмұнына сай мақал - мәтел айтқызу. Әдебиеттік оқу пәні бойынша өтілген мәтіннің желісінде мақал - мәтел айтқызу. Мысалы: үшінші сыныпта өтілген И.Крыловтың «Шегіртке мен құмырсқа» мысалымен танысқанда, осы тақырыпқа байланысты көптеген мысалдарды оқушылар естеріне түсіріп, жұмыс дәптерлеріне жазды:

- Жақсыдан үйрен,
Жаманнан жирен.
- Қыс арбаңды,
Жаз шанаңды сайла.
- Еріншектің ертеңі бітпес.
- Қыстың қамын жаз ойла.
- Қыс киерін жаз киіп,
Жарлы қайдан байысын.

Тіпті оқушылардың өздері де осы тақырыпты қамтитын мақал мен мәтелдер құрастырып та көрді:

1. Қызықпен жүріп жазды алма,

Қыс қысымы әлі алда.

Балалардың сабақ барысында шығармашылық қабілеттерін дамытуда өлеңді жалғастыр, дыбыс, сөз ұйқастарын құрау көп көмегін тигізеді[3]. Бұл жұмыстар баланың ойын дамытып қана қоймайды, сонымен қатар тілдерін де дамытады:

Мысалы: Балаларға арналған өлең шумақтарының бастапқы бөліктері ұсынылады:

Астана

Астанам бас қалам,
Сарыарқа бақ далам.

Оқушылар «Астана» туралы төмендегідей өлең шығарыпты:
Астанам бас қалам, Астанам бас қалам,
Сарыарқа бақ далам. Сарыарқа бақ далам.
Көркейіп келеді, Көрікті сен болсаң,
Күн сайын таң қалам. Көркейтер мен болам!

Сабақ барысында ұстаздар оқушылардың ойлау қабілеттерін дамытуға, оқушының танымдық белсенділігін, пәнге деген қызығушылығын арттыру, шығармашылығын дамытуға ықпал ететін осындай жұмыстарды жиі орындатып отырса, оқушылардың өздеріне деген сенімі артады және қолынан келетін іс бар екендігіне көзі жетеді.

Әдебиеттер:

1. Әмірова Ә.С., Анартаева К.А. Тіл дамыту әдістемелік құрал. «Арман – ПВ » - 2009, бет 3
2. Нұрсұлтанова А.С. // Бастауыш мектеп. –А.:2009 №1, бет 57,58
3. Хурманхан А.Х. Оқушының өзіндік дамуы. - Қ.:2010, бет11

БІЛІМ БЕРУ САЛАСЫНДА ҚОЛДАНЫЛАТЫН АҚПАРАТТЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАР МЕН ИННОВАЦИЯЛАРДЫҢ РӨЛІ

ЖҰМАТАЕВА М. А.

Академик Е.А.Бөкетов атындағы Қарағанды Мемлекеттік университеті
zhumataeva.makpal@bk.ru

Елбасымыз Н.Ә.Назарбаев кезекті жолдауында «XXI ғасыр бәсеке ғасыры, бәсекеге қабілетті ұрпақ тәрбиелеу, әрбір білікті, білімді педагогтардың міндетті» деп айқындап айтып берді.

Қазіргі кезде толғандыратын өзекті мәселелердің ең негізгісі – еліміздің болашағы. Еліміз өркен жайып, кеңге сермеуі үшін басты мәселе жас ұрпақтың білімді де тәрбиелі болып жетілу екені белгілі[1].

«Ықылым заманнан бері қазақ атамыз „Білекті бірді, білімді мыңды жығады“ деген сөз қалдырған. Қазақтың бұл мақаланың өзі бүгінгі күні айрықша мәнге ие болып отыр. Бұл заман білекке емес, білімге сенетін заман. Заманауи әлемде елдің қуаты, ең алдымен, білім мен ғылымда болатын уақытқа келдік. Сол білімді қажетке, тұрмыс игілігіне жарата білуімізбен ғана бағаланады. Инемен құдық қазғандай, қиын күрделі, орасан қажыр қайрат пен ерік — жігерді талап ететін білімсіз өмір тұл», — деп атап өтті Елбасы[2].

Білім беру саласында жаңашыл технологиялардың барлық формалары мен әдістерінің дамуына жағымды әсер ететіні – оның эволюциясы үшін перспективалы болатын әртүрлі бастамалардан туындайтын инновациялардың маңызды және жүйелі түрде ұйымдастырылуы. Қазіргі заманғы білім беруді дамытуға қатысты «инновациялық қызмет» ұғымы білім беру қызметтерінің сапасы мен білім беру мекемелерінің және олардың түлектерінің бәсекеге қабілеттілігін арттыруға, білім алушылардың толық дербестігін және кәсіби дамуын қамтамасыз етуге бағытталған білім беру процесінің ұйымдастырушылық және технологиялық негіздерін мақсатты түрде өзгерту ретінде қарастырылуы мүмкін. Қазақстандық білім беру жүйесіндегі инновациялар табиғи болып табылады, олардың мазмұны, нысандары мен оларды енгізу әдістері – адам дамуының ғаламдық проблемаларына да, қоғамды реформалаудың әлеуметтік-экономикалық, құқықтық, рухани және саяси процестеріне де байланысты.

Қазіргі кезде егемен елімізде білім берудің жаңа жүйесі жасалып, әлемдік білім беру кеңістігіне еруге бағыт алуда. Бұл оқу-тәрбие үрдісіндегі елеулі өзгерістерге байланысты болып отыр. Себебі, білім беру парадигмасы өзгерді, білім берудің мазмұны жаңарып, жаңа көзқарас, жаңаша қарым-қатынас пайда болуда. Келер ұрпаққа қоғам талабына сай тәрбие мен білім беруде мұғалімдердің инновациялық іс-әрекетінің ғылыми-педагогикалық негіздерін меңгеруі маңызды мәселелердің бірі[3].

Әлеуметтік инновацияның негізі – Қазақстандық білім беру жүйесін модернизациялау және ақпараттандыру. Білім беруді модернизациялаудың басты мақсаты – білім беру жүйесінің орнықты даму механизмін қалыптастыру, оның ХХІ ғасыр қиындықтарына төтеп беріп, ел дамуының әлеуметтік-экономикалық қажеттіліктерін, жеке тұлғалардың, қоғамның және мемлекеттің қажеттіліктерін қамтамасыз ету болып табылады. Білімді жаңғырту – білім берудің барлық салаларында, мекемелерінде, ақпараттық және білім беру ресурстарында студенттердің білім алу қажеттіліктерін барынша қанағаттандыруға бағытталған білім берудің бүкіл жүйесін трансформациялаудың инновациялық үдерісі. Сонымен қатар, білім берудің ең заманауи ақпараттық және телекоммуникациялық технологияларын пайдалана отырып, студенттің білім беру ресурстары мен қызметіне деген көзқарасына қарамастан, күтілетін нәтиже болуы тиіс.

Жаңғыртудың нәтижесі – ең алдымен, елдегі қазіргі заманғы және болашақтағы қажеттіліктеріне сай келетіндігі анықталған қазақстандық білім берудің жаңа сапасына қол жеткізу болуы қажет. Білім беруді ақпараттандыру – оның сапасын арттыру, зерттеулер мен әзірлемелерді жүзеге асыру, дәстүрлі ақпараттық технологияларды Қазақстанның ұлттық білім беру жүйесіндегі барлық іс-шараларға тиімдірек ауыстыруды көздейді.

Білім беруді ақпараттандырудың маңызды бағыттары:

- мектеп деңгейінде виртуалды ақпараттық ортаны қалыптастыру;
- білім берудегі ақпараттық технологияларды жүйелік интеграциялау, оқу үрдісін, ғылыми-зерттеу және ұйымдастырушылық басқаруды қолдау;
- бірыңғай білім беруден ақпараттық кеңістік құру және дамыту;
- жаңа ғылыми, техникалық және әдістемелік ақпаратты үздіксіз қамтамасыз ету;
- компьютерлік инновациялық бағдарламалармен білім беру жүйесін ақпараттық қамтамасыз ету мәселелерін шешуге бағытталған ақпараттық орталықтардың кең желісін құру.

Білім беру жүйесіне инновацияларды енгізу – заманауи білім беру негізінде жаңа технологияларды қолдануды талап етеді. Білім беру технологиясы – оның кезеңдерін (түлектердің белгілі бір қасиеттері, білім беру мазмұны, білім беру қызметкерлерінің біліктілігін арттыру және т.б.) анықтайтын білім беру қорларының мақсатты қолданылуы. Қазіргі заманғы білім беру технологиялары, ең алдымен, әрбір студенттің шығармашылық дамуы үшін сол салаға бағыттап оқытуы қажет.

Оқу технологиясы кез-келген білім беру үдерісіне (білім беру жүйесін басқару, білім беру мекемесін дамыту, педагогикалық кадрларды қалыптастыру және т.б.) байланысты бірқатар іс-әрекеттерді қамтиды. Білім беру технологиясының құрылымы – мақсаттарды белгілеу, мониторинг және бағалау сияқты компоненттерді қамтиды, ал ақпараттық технологиялар заманауи білім беру жүйесінің негізі болып табылады. Білім берудегі инновациялық технологиялар тек ақпараттық технологиялардың негізінде білім беруді дамытып қана қоймай, сондай-ақ тиісті ақпараттық және білім беру ортасын құруды талап етеді. Осыған сүйене отырып, бағдарламаның мемлекеттік жобасы пайда болды. Оны іске асыру, біріншіден, қашықтықтан және шектеулерден тәуелсіз адамдар арасында қарым-қатынас жасау мүмкіндігін тудырады, екіншіден, әлемдік білім кеңістігіне нақты қол жеткізуді қамтамасыз етеді.

Бірыңғай ақпараттық және білім беру ортасы заманауи ақпараттық және білім беру технологияларына негізделген және әрбір адам үшін Ғаламтор-ортаға оқу үрдісін өткізу үшін бірдей технологиялық құралдарды қамтамасыз ететін басқарушы психологиялық-педагогикалық жүйе ретінде анықталуы мүмкін. Білім берудің бірыңғай ақпараттық ортасы аясында ұйымдастырушылық, педагогикалық және ақпараттық технологиялармен қамтамасыз етілген ашық білім беру жүйесін қалыптастыру және дамыту қамтамасыз етіледі. Бұл жағдайда архитектуралық және құрылымдық шешімдердің көмегімен ашық жүйелерді құру арқылы қол жеткізілген ұтқырлықты, тұрақтылықты, тиімділікті және басқа да оң қасиеттерді қамтамасыз ету, ақпарат алмасу үшін интерфейстер, форматтар мен хаттамалар үшін ашық стандарттар қарастырылған. Осылайша, ашық білім беру жүйесі - дидактикалық, техникалық, ақпараттық және ұйымдастырушылық тәсілдердің үйлесуі болып табылады. Сонымен қатар, ашық білім берудегі оқу үдерісінің негізі – студенттің мақсатты,

бақыланатын, қарқынды өзіндік жұмысы болып табылады. Ол өз бетімен ыңғайлы жерде оқитын, жеке оқу құралдарының жиынтығы бар және мұғаліммен телефонмен, факспен, электрондық поштамен байланысу мүмкіндігін үйлестіре алады немесе әдеттегі пошта арқылы, сонымен бірге жеке контактіні пайдалануға болады.

Ашық білім берудің мақсаты мен қағидалары студенттерді нарықтық ортада қоғамдық және кәсіби салаларға толық және тиімді қатысу үшін дайындауға бағытталған. Білім беру жүйесіне ашық жүйенің қасиеттерін беру білім беруді жоспарлауда, орынды, уақытты және жылдамдығын таңдауда «өмірге білім беру» принципінен өмір арқылы білім беру қағидасына көшу жолында үлкен қасиеттерге ие болу жолында түбегейлі өзгерістерге әкеледі. Іс жүзінде, бұл жүйе желілік технологиялар арқылы жүзеге асырылады. Бастапқыда оқытудың желілік технологиялары әлеуметтік топтардың өкілдеріне кеңінен таратылып, өздерінің жұмысын тоқтатпай, оқытуға артықшылық беруге мәжбүр болды. Бүгінгі күні халық арасындағы барлық топтардың ашық және қашықтықтан оқу, ғаламтор арқылы қосымша білім алуға мүмкіндігі бар.

Қазақстанның жоғарғы оқу орындарында қашықтықтан оқытуды енгізу – білім берудің дәстүрлі түрлерінен өз ерекшеліктері бар, мұғалімге де, студентке де белгілі бір нақты талаптарды ұсынады.

Қашықтықтан оқыту жүйесі ақпараттық-білім порталы арқылы жүзеге асырылады. Білім беру порталы – оқу үдерісінде бақылаушыны қамтамасыз ететін оқу-әдістемелік және бағдарламалық-техникалық кешен және ғылыми-әдістемелік, ақпараттық ресурстар туралы мемлекеттік білім беру стандарттары және қазіргі заманғы оқыту технологиясына негізделген кез-келген басқа ақпаратты қамтиды.

Құрылымдық жағынан, ашық білім берудің ақпараттық және білім беру ортасы – оның мега-порталында біріктірілген аймақтың немесе саланың, оқу орындарының дербес өкілдіктері тұратын ақпараттық және білім беру ортасын біріктіретін мемлекеттік деңгейдің ажырамас жүйесі.

Қазақстандық білім беру жүйесін жаңғырту және оқу үдерісіне ақпараттық-коммуникациялық технологияларды енгізу арқылы білім беру сапасы туралы мәселені көтереді. Қазірдің өзінде көптеген елдер білім берудің сапасы мен тиімділігі мәселелеріне үлкен назар аударып, білім сапасын салыстырмалы зерттеу үшін әдіснаманы, технология мен құралдарды дамытуда өз күш-жігерін біріктіріп, осылайша әлемдегі білім беру сапасын бақылау жүйесін жасайды.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Елбасы Н.Ә.Назарбаевтың «Қазақстанның әлеуметтік жаңғыртылуы: Жалпыға ортақ Еңбек Қоғамына қарай 20 қадам» атты тұжырымдамасы.
2. <https://kaznmu.kz/press/>
3. Қазақстан Республикасының Президенті Н.Назарбаевтың «Қазақстан жаңа жаһандық нақты ахуалда: өсім, реформалар, даму» тақырыбындағы 2015 жылғы 30 қарашадағы Жолдауы.
4. <https://e-history.kz/kz/contents/view/2057>
5. Еркебаева Г.Ф. Қазақстан Республикасының ұлттық білім беру жүйесінің міндеттері, бағыттары мен мазмұны. Халықаралық ғылыми-практикалық конференция. Шымкент, 2011. – Б.6-9.
6. <http://bilimainasy.kz/?p=5640>
7. Мұхамбетжанова С.Т. Мелдебекова М.Т. Педагогтардың ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдану бойынша құзырлықтарын қалыптастыру әдістемесі: Алматы: ЖШС «Дайыр Баспа», 2010 жыл

БІЛІМ БЕРУ САЛАСЫНДАҒЫ ИННОВАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Қоғамдағы білімнің ерекше рөлі бүкіл адамзат өркениетінің эволюциясы арқылы жүзеге асады. Адами капитал - әлеуметтік өндірістегі маңызды элемент және ұлттық байлықтың элементі, инвестициялар өте жоғары табыс әкеледі. Қазақстан халқына Жолдауында Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә.Назарбаев «Ұлттың бәсекеге қабілеттілігі, ең алдымен, оның білім деңгейімен анықталады» деп атап көрсеткен еді. Әлемдік білім беру кеңістігіне толыққанды кіру ұлттық білім беру жүйесін халықаралық деңгейге көтеруді талап етеді»[1].

Дүниежүзілік экономиканың дамуының қазіргі кезеңінде оның инновациялық бағыты және жаһандану үдерістерінің кеңеюі жағдайында, дамыған елдер өндіріс саласында емес, білім экономикасы мен технологиялық идеялар саласында бәсекеге түсе бастаған кезде білім беру саласы тұтастай алғанда әлеуметтік-экономикалық дамудың тұрақты жағдайын қамтамасыз ететін сала ретінде танылады. Мемлекет және оның жасаған интеллектуалды капиталы - оның даму болашағы мен бәсекеге қабілеттілігін анықтайтын стратегиялық фактор. Осыған орай, біздің мемлекет алдында тұрған міндет - әлемнің 30 елінің арасында бәсекеге қабілеттілік тұрғысынан кіру, білім беру мен ғылым жүйесіне сапалы жаңа талаптарды енгізіп, білім сапасын өздерінің «капиталдандыру» деңгейіне аудару.

«... заманауи білім беру жүйесінің негізгі міндеті - сыни ойлау қабілеті бар адамдарға және ақпараттық ағындарға жетуге қабілетті болу»[2].

Заманауи білім беру жүйесін дамытудың негізі - интеграцияланған білім жиынтығы, дағдылары мен тәжірибесі, сондай-ақ ақпараттық технологиялар саласындағы құзыреттілік сипатталатын кәсіптік біліктілікпен қамтылған мамандар даярлау. Жаңа функционалдық талаптар қою: бағдарламаларды жасау, жобалау, шешімдер қабылдау және шығармашылық жұмысты жоспарлау.

Бүгінде білім беру мен ғылым саласындағы инновациялық технологияларды қолдану кешенді шолуды талап ететін өзекті мәселе болып табылады. Қоғамның әлеуметтік-мәдени динамикасының экономикалық өсуінің дамуы, ең алдымен, республикалық деңгейде ғана емес, сонымен қатар халықаралық деңгейде де кадрлардың бәсекеге қабілеттілігі мен білім деңгейінің өсуімен байланысты. «Инновациялық технологиялар» термині инновацияларды енгізу сатыларын қолдайтын әдістер мен құралдар жиынтығы.

Инновациялық оқыту технологияларына: интерактивті оқыту технологиялары, жобалық оқыту технологиясы және компьютерлік технологиялар жатады.

Болашақ мамандықтың мәнін көрсететін, маманның кәсіби қасиеттерін қалыптастыратын инновациялық оқыту технологиялары оқушылардың өздерінің дағдыларын шынайы жағдайларда жақынырақ дамыта алатын сынақ алаңы болып табылады. Инновациялық технологиялар ең озық, жаңа технологиялар. Ғылым мен білім берудегі инновациялар - жаңа тәсілдер, инновациялық оқыту әдістерін қолдану. Яғни, білім беру үдерісіне озық технологияларды қолдану. Инновациялық технологияларды оқытудың мақсаты - шығармашылық ойлау, шығармашылық әлеуетті қалыптастыру және студенттердің кәсіби құзыреттілігін дамыту.

Қазіргі уақытта компьютердің ең кең таралған технологиялық бағыттары:

- білім беру мақсатында оқушыларға білім беру материалын ұсыну құралы;
- білім беру үдерістерін ақпараттық қамтамасыз етудің қосымша ақпарат көзі;
- Білім деңгейін анықтау және оқу материалдарын игеруді бақылау құралдары;
- практикалық білімді меңгеру үшін әмбебап тренажер;
- зерттеу тақырыбы бойынша білім беру эксперименттерін және іскерлік ойындар өткізудің құралы.

Жоба бойынша оқыту технологиясы кәсіптік мектепте білім беру процесін ұйымдастырудың икемді үлгісі болып табылады, ол оқушылардың жаңа зияткерлік және физикалық мүмкіндіктерін, жаңа қасиеттері мен шығармашылық қабілеттерін дамыту жолы,

жаңа қызметтерді құру, шығармашылық өзін-өзі дамытуға бағытталған. Жоба жұмысының нәтижесі білім берудің шығармашылық жобалары болып табылады.

Жобаға негізделген оқыту технологиясы болашақ мамандыққа қарамастан, шығармашылық қызметке қажет оқушылардың шығармашылық қабілеттерін және тұлғалық қасиеттерін дамыту үшін педагогикалық жағдай жасауға көмектеседі.

Біздің мектепте оқушылардың ғылыми-зерттеу жұмыстарын ұйымдастыру келесі бағыттар бойынша жүзеге асырылады:

- теориялық зерттеулер, конференциялар, семинарлар, дебаттар, проблемаларды шешу,
- бизнес ойындары және т.б.); практикалық сабақтарда (эксперимент жүргізу, өндірістік (жағдайлық) міндеттерді шешу,
- компьютерлік бағдарламаларды құру,
- курстық және дипломдық жобалар (стендтер, модельдер, зертханалық қондырғылар жасау және т.б.) кезінде (пәндік үйірмелер, олимпиадалар, «Мамандығы бойынша үздік» кәсіптік байқаулар).

Зерттеу жұмысының нақты бағыты оқу үдерісіне ақпараттық технологияларды енгізу болып табылады.

Инновациялық оқыту әдістемесі – модульдік және проблемалық оқыту, қашықтықтан оқыту, зерттеу әдістемелік оқыту, жобалық әдіс, әлеуметтік серіктестік және т.б.

Интерактивті әдістер жаңа материалдардың сапалы игерілуіне ықпал етеді. Оларға мыналар жатады:

- шығармашылық жаттығулар;
- топтық тапсырмалар;
- білім беру, рөлдік ойындар, іскерлік ойындар, имитациялық;
- экскурсиялық сабақтар;
- шығармашылық адамдар мен мамандармен сабақ, кездесулер;
- шығармашылық дамуға бағытталған іс-шаралар
- сабақтар, спектакльдер, фильмдер жасау, газеттер шығару;
- бейне, ғаламтор, көру мүмкіндігі;
- күрделі мәселелерді шешу жолында «шешімдер ағашы», «миға шабуыл» әдістердің қолдану.

Білім берудің инновациялық технологиясының басты мақсаты - адамның өзгеріп жатқан әлемде өмірге дайындалуы, инновацияның мақсаты – оқушының жеке басын дәстүрлі жүйеге қарағанда сапалы өзгерту.

Сондықтан, инновациялық оқыту әдістері оқушылардың танымдық қызығушылығын дамытуға ықпал етеді, зерттелетін материалдарды жүйелеуге және жинақтауға, талқылауға үйретеді. Оқушылар алған білімдерін түсіну және өңдеу, практикада қолдану дағдысын меңгереді және коммуникациядағы тәжірибені жинақтайды. Әрине, инновациялық оқыту әдісінің дәстүрлі әдістен артықшылығы мол, өйткені олар баланың дамуына үлес қосып, оны шешім қабылдауға, тәуелсіздікке үйретеді.

ТЖКБ-ның (техникалық және кәсіби білім беру) қазіргі кезеңдегі негізгі міндеті – әлемдегі өзгерістерге дәстүрлі емес, икемді және уақытылы әрекет етуге қабілетті мамандарды даярлау. Сондықтан, болашақта кәсіби қызметке оқушыларды дайындау үшін ТЖКБ-да инновациялық оқыту әдістері қолданылады. Мұндай әдістер проблемалық оқытуды қамтып, оған қатаң жауап бермейтін проблемалық міндеттерді шешу дағдыларын қалыптастыру кіреді. Материалға қарамастан жұмыс істеп, алынған білімді іс жүзінде қолдану қабілетін дамытады.

Сондай-ақ инновациялық оқыту әдістері онлайн оқытуды қамтиды. Ол зерттелген материалды белсенді және терең меңгеруге, күрделі мәселелерді шешу қабілетін дамытуға бағытталған. Интерактивті әрекеттер имитациялық және рөлдік ойындарды, пікірталастарды, жағдайларды имитациялауды қамтиды.

Қазіргі әдістердің бірі ынтымақтастық арқылы оқыту. Ол әлеуметтік серіктестермен, сондай-ақ шағын топтармен жұмыс істеу үшін қолданылады. Бұл әдіс оқу материалын тиімді меңгеру, әртүрлі көзқарастарды қабылдау қабілетін дамыту, бірлесіп жұмыс істеу барысында қақтығыстардың өзара әрекеттесуін және шешілуін өз міндеті ретінде белгілейді. Қазіргі

заманғы кәсіптік-техникалық білім беруде қолданылатын инновациялық оқыту әдістері адамгершілік құндылық болып табылады. Бұл кәсіби этикаға негізделген жеке моральдық көзқарасты қалыптастыруға, сыни ойлауды дамытуға, өз пікірін білдіруге және қорғауға мүмкіндік береді. Инновациялық әдістер мұғалімнің рөлін өзгертуге мүмкіндік берді, ол тек білім алып жүруші ғана емес, сонымен қатар студенттерге шығармашылық іздестіруді бастайтын тәлімгер.

Осылайша, бүгінгі таңда орта білім берудегі инновацияларды қолдану білім беру, ғылым және тәжірибе (бизнес) интеграциясының тікелей жолы болып табылады. Білім беру саласындағы оқу орындарының инновациялық қызметінің мақсаты оқушылардың жеке басын көп жылдар бойы қолданып келе жатқан дәстүрлі жүйеге қарағанда сапалы түрде өзгерту болып табылады, яғни мұғалімнен оқушыға деген тікелей аударма болып табылады. Жаңашылдық заманауи білім сапасын жақсартудың негізгі құралы болуы керек.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Бұзаубақова К. “Жаңа ПЕД-технологияны меңгеру - міндет”. // Қазақстан мектебі. № 9-10. 2005 ж. 25-26 б.
2. <http://alashainasy.kz/koshbas/syini-turgyidan-oylau-tehnologiyalaryi-arkyilyi-okyitudyin-timdlg-80712/>
3. Акуленко В.И. Формирование ИКТ-компетентности учителя-предметника в системе повышения квалификации // Применение новых технологий в образовании: материалы XV междунар. конференции. Троицк, Тровант, 2004. - С. 344—346. Горячев А.В. Формирование информационной грамотности в образовательной системе «Школа 2100». Электронный ресурс. URL: www.school2100.ru.
4. Көшімбетова С. Инновациялық технологияны білім сапасын көтеруде пайдалану мүмкіндіктері. – А.: Білім, 2008
5. <https://aikyn.kz/2017/05/19/13857.html>
6. Нағымжанова Қ. Инновациялық технологияның құрылымы. – А.:Өркен, 2007

БАСТАУЫШ МЕКТЕП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ОҚУ ҮЛГЕРМЕУШІЛІГІН БОЛДЫРМАУДЫҢ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ НЕГІЗДЕРІ

ШУТЕНОВА С.С.

ЖММ «Болашақ» Академия

Email ssjru@mail.ru

БЛЯЛОВА А.А.

№66 Мектеп -лицейі Қарағанды қ.

alua.blyalova@mail.ru

«Егер сіз бір сөз айтудың өзі қиын соғатын сыныпқа кірсеңіз, жұмысыңызды сурет көрсетуден бастаңыз, сонда сынып сөйлей жөнеледі»
Ұлы педагог К.Д.Ушинский

Еліміздің экономикалық, әлеуметтік – мәдени саласы өскен сайын, қоғам дамуының барлық саласындағы болып жатқан өзгерістерге сай білім беру саласы да өзгеріп жаңару үстінде. Бұрынғы кенестік дәуірде туып – өскен адамдардың түсіне кірмеген ақылы оқу жүйесі пайда болып, мемлекеттік және мемлекеттік емес білім ордалары қатар дамып, өсіп өркендеу үстінде. Олардың барлығы да қоғамның сұранысына сай ақыл-ойы кемелденген іскер де білімді шәкірттер даярлап шығаруға ат салысады.

Осы орайда білім ордасының табалдырығын жаңа ғана аттаған жас бүлдіршіндердің дүние танымын қалыптастыру, жеке тұлға ретінде қасиеттерін шыңдап тәрбиелеу барысында бастауыш білім сатысының орны ерекше екенін айтпасақ та белгілі. Дегенмен, бүгінгі

дәстүрлі білім жүйесі өзінің айтарлықтай нәтижелілігіне қарамастан, қоғамның өте жылдам, тез қарқынмен өзгеріп жатқан үрдістерінің аясында дағдарысқа ұшырап қалатыны да рас.

Бұрынғы қолданыста жүрген оқу бағдарламалары мен оқулықтар оқытудың негізгі мәні адам тәрбиесі, жеке тұлғаның қалыптасуы екеніне жеке көңіл бөлмегенін де енді аңғарып отырмыз. Себебі дәл қазіргі уақыт, ең алдымен адамның ақыл-ойы мен қабілетіне қойылар талапты өте күшейтіп жіберді. Білім таяз адамдар бұдан былай өмір ағымына ілесе алмайтын өмір тәжірибесі көрсетіп отыр. Ендеше бұдан шығатын қорытынды: мектепте оқушының жеке тұлға ретінде дамуы мен тәрбиеленуіне тікелей ықпалы тиетін жаңаша көзқарастарды батыл енгізу қажет. Бұл тұжырым Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңында айқын көрсеткен: «Білім беру жүйесінің басты мақсаты – ұлттық және жалпы адамзаттық мәдени құндылықтар негізінде жеке тұлғаның қалыптасуына қажетті жағдайлар жасау» [1].

Көптеген мектептерде мемлекеттік білім стандарттарын енгізумен қатар жана пәндердің көптеп қосылғандығы, авторлық білім беретін және тәрбиелік бағдарламалардың жиі қолданатындығы, халықаралық білім беру бағдарламаларының игеріліп өз нәтижесін беріп жатқандығы кеңінен мәлім. Мұның барлығы шәкірттермен жұмыс істейтін әр типтегі барлық білім беру мекемелеріндегі балалармен жүргізілетін оқу-тәрбие саласын жетілдіруге бағытталған.

Қазіргі заманғы қоғам дамуының әрекеті, әлемдік және отандық педагогика, психология ғылымдарының жетістіктерін, әсіресе, дамыта оқыту, оқушылардың даму ерекшеліктері туралы проблемалар, ұзақ жылдар бойы екшеліп жинақталған мектептің озық тәжірибесі негізгі мектептің бастауыш сатысында білім беру мақсатының приоритеттерін түбегейлі өзгерту қажеттігін туғызып: бірінші кезекке, бұрынғыша оқушыны пәндік білім, білік, дағдыларының белгілі бір жиынтығымен қаруландыру емес, оқу әрекетін қалыптастыру негізінде оқушылардың жеке бас тұлғасын тәрбиелеу мақсаты қойылды.

Білім беруде оқушының тәрбиесі мен дамуына приоритет берілуі, сондай-ақ, Қазақстан Республикасы Білім Заңы мен Қазақстан Республикасындағы Жалпы білім беретін мектептердің тұжырымдамасына орай мектеп құрылымы мен оның қызметіндегі өзгерістер оқушыларға сапалы білім беруді талап етеді.

Мектептегі оқу жұмысының сапасы мұғалімнің оқушылардың оқу әрекетін дұрыс ұйымдастыра білуіне, оның тиімділігін мейлінше жетілдіре білуіне байланысты болады. Оқушылар әрекетінің ең басты және жетекші түрі – оқу. Ол алдын-ала жасалған жоспар мен бағдарлама бойынша мұғалімнің басшылығымен жүйелі түрде іске асырылып отырылды. Сондықтан, оқу басқа іс-әрекеттерге қарағанда, оқушылардың таным қабілетін дамытады, дүниеге адамгершілік көзқарасын бірте-бірте қалыптастырады. Оқу – баланың өзінің танымдық белсенді әрекеті.

П.П.Блонский өзінің «Қиын оқушылар» атты еңбегінде үлгермейтін оқушылардың типтерін физикалық және психикалық даму ерекшеліктеріне байланысты бөліп қарастырған.

Үлгермейтін оқушылардың типологиясы бойынша құнды материал Л.С.Славинаның «Үлгермейтін және тәртіпсіз оқушыларға жеке ықпал ету» кітабында бар. Бұл еңбекте үлгермейтін оқушылардың топтары, үлгермеушіліктің негізгі себебі анықталған.

Б.Г.Ананьев ғылымында педагогикалық процестегі бағаның ролі көп жақты зерттелді.

В.С.Мерли (1959) «Жеке тұлға психологиясының очеркі» еңбегінде кейбір оқушыға, мына жұмысты жақсы орындадың деген жеткілікті. Ал басқаның жұмысын осы түрде бағалағанда, ол жеткіліксіз, оған үлкен баға қажет екені анықтады.

Ғалым-педагог Л.В.Занков: «Оқыту оқушының жалпы рухани дамуын қамтамасыз етуі қажет», – дейді.

Көрнекті психолог Л.С.Выготский: «Жақсы оқыту деп, ол баланың дамуынан ілгері жүретін, оны жетекке алатын оқытуды айтады» – деп тұжырымдайды.

Оқушының жұмысты шығармашылықпен ойлауы, оны істей білуі мен танымдық белсенділігін арттыру – қазіргі кезде барлық мұғалімдер қауымын толғандырып жүрген мәселелердің бірі. Бұл сабақта оқыту жүйесіне жоғары талап қоюды қажет етеді.

Философия тұрғысынан танымға мынадай анықтама берілген. «Таным – ойдың білмеуден білуге қарай дәл емес, білуден неғұрлым толық дәл білуге қарай ұмтылатын ой-

өрісінің күрделі үрдісі». Адам танымы байқаудан нақты аңғарудан заңдарды теория жүзінде ашуға, сонан кейін ол заңдарды теория практикада қолдануға қарай жүріп отырады.

Практика тұрғысынан оқушылардың танымы - өзіне тән ерекшелігі бар күрделі психикалық үрдіс. Оқушылардың нәтижелі оқуына әсер ететін сыртқы және ішкі күштер немесе себептер болады. Оқушылардың білім алуды ілгері қарай бастауына себепкер болатын негізгі күш түрлі қайшылықтар. Бала білмеуден білуге қадам басқанда әр түрлі қиындықтар мен қайшылықтар кездеседі, оларды шешу, жеңу нәтижесінде оқу міндеттері жүзеге асырылады. Оқыту үрдісіндегі ең негізгі қайшылық, ол – педагогикалық міндет талаптармен оқушылардың мүмкіндіктерінің білімі мен дағдысының және дамуының қазіргі деңгейі арасындағы қайшылық [2].

Үлгермеушілік сабақ барысында қалыптасады. Оның алдын алуға әбден болады. Оқушы үлгермеушілігінің себептері оқу-тәрбие жұмысын дұрыс ұйымдастырмауда, санитарлық-гигиеналық нормалардың бұзылуында. Үлгермеушіліктің негізгі мыналар:

-жекелеген мұғалімдердің сабақтарының сапасыздығы, жаңа материалды толық түсіндіре алмауы, бекіту жұмысының әлсіз жүруі, оқушы білімін есепке алудың болмауы, мұғалімнің тиісті дәрежеде талап етпеуі;

-мектепте үлгермеушіліктің алдын алу жөнінде жүйелі жұмыстың болмауы;

-тәрбие жұмысындағы олқылықтар оқушылардың тәртібінің төмендігі, өз міндеттерін саналы түрде түсінбеуі, мектеп әкімшілігі тарапынан тәртіп бұзушыларға уақытылы және тиісті шара қолданбауы;

-бағалаудағы біржақтылық ;

-оқыту мен тәрбие үрдісінде сабақтастықтың болмауы;

-сабақ босату, оқушының ауырып қалуы.

Үлгермеушілікті болдырмаудың әдістері мен түрлері;

-бірінші жарты жылдық барысындағы мұғалімнің қойған бағаларын және олардың нормаларға сәйкестігін талдау (бақылау жұмыстарын, оқушылардың дәптерлерін, журналдағы, күнделіктердегі бағаларды таңдау);

-мұғалімнің сабақ барысында үлгермеушілікті болдырмау жөніндегі жұмысының түрлері (сыныптағы және үй жұмыстарының саралық сипаты, қателердің алдын алу);

-қателермен жұмыс жүйесі және оқушылардың жадынамаларымен саналы түрде жұмыс істей білу;

-оқушылардың үлгермеушілігін болдырмау жөніндегі әкімшіліктің іс-әрекеті.

Білім негізі - бастауыш сыныпта қаланатыны жұртшылыққа белгілі жағдай. Оқушының бұл сыныптарда алған білімінің тиянақты да саналы болуы - жоғары сыныпқа барғанда жақсы оқуының кепілі болатындығын ешкім жасыра алмайды. Жаңа бағдарламаға көшкен оқушылар ізденгіш, өз бетінше жұмыс істеуге икемді, ішкі сезімге бай, ақыл-ойы өткір болып тәрбиеленуде. Әрине, бұл - мұғалімдер жұртшылығының еңбегі. Мектеп жұмысының алға басуы, оқушылардың алған білімінің тиянақты, сапалы болуы, қорыта келгенде, мұғалімдердің күнделікті дайындығы мен оның педагогикалық шеберлігіне, ізденгіштігіне, жеке басының білімі мен ерекшелігіне байланысты [3].

Болашақ ұрпақтың білікті азамат болып өсіп-өнуі мектептен, ең алдымен, бастауыш білім беруден бастау алатыны анық. Сондықтан да бастауыш мектепте оқу үлгермеуін болдырмау жолында оқулықтар мен білім беру бағдарламаларының сапасын арттыру біздерге жүктелер міндет. Сонымен қатар, мектеп оқушыларының үлгермеушілігін болдырмау әр отбасындағы тәрбиеге, ата-ананың жауапкершілігіне де байланысты. Әріптестерімізді, туған еліміз Қазақстанның болашағын, өзіміздің болашағымызды және балаларымыздың жарқын болашағын айқын көру үшін бүгінгі таңнан бірлесіп отырып жұмыс істеуге шақырамыз!

Қорыта келгенде, мақаланы жазу нәтижесінде төмендегідей ұсыныстарды ұсынып отырмыз: Ата-ана үнемі сынып жетекшісімен қарым-қатынаста болу керек. Үлгермеуші оқушылармен жұмыс жүргізуге арналған түрлі жаңа инновациялық әдістер мен тәсілдерді көрсететін әдістемелік-құралдар көптеп басылып шықса.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Қазақстан Республикасы Елбасы Н.Ә.Назарбаев. Қазақстан экономикалық, әлеуметтік және саяси жедел жанару жолында. Ақпан 2005 ж.
2. Ж.Б.Қоянбаев, Р.М.Қоянбаев. Педагогика. А., 2002 ж.
3. Ыбырай Алтынсарын тағлымы. А., «Жазушы» баспасы, 2013 ж.

БАЛАБАҚШАДА АҒЫЛШЫН ТІЛІН ҮЙРЕТУДІҢ ТИІМДІ ЖОЛДАРЫ

ХУАНБАЙ С., ИЛЬЯШОВА Б.Ф.

Қарағанды «Bolashaq» жоғарғы колледжі

Қазақстан әлемдік қауымдастыққа екпіндеп басып келеді және өзінің алдына жоғары даму мақсатын қояды. Әлем барынша әртүрлі және көптілді болып келеді, және көптеген балалар бір тілден артық тіл қолданатын ортаға түседі. Уақыт талабына сай, аясы тар мақсаттағы сапалы білім емес, шет тілдерді үйренуге дәл осындай қырынан қарау керек.

Мектепке дейінгі ұйымның бітірушісін тәрбиелеуде ана тілімен тең және басқа шетелдік тілдерде білім үлкен рөл атқарады. Еліміздің Президенті Н.Ә. Назарбаев айтқандай: «Қазақстан бүкіл әлемде халқы үш тілді пайдаланатын жоғары білімді ел ретінде танылуға тиіс. Бұлар: қазақ тілі-мемлекеттік тіл, орыс тілі – ұлтаралық қатынас тілі және ағылшын тілі-жаһандық экономикаға ойдағыдай кірігу тілі».

Еліміз егеменді ел болғалы бері келелі де ауқымды өзгерістер жүруде. Саяси, экономикалық, қаржылық т.б. салалардағы секілді білім беру саласы да мұндай өзгерістерден тыс қалған жоқ. Себебі мемлекетті нығайту, көркейту үшін өмірге жаңаша көзқарастағы, білімді, жан-жақты дамыған ұрпақ тәрбиелеу қажеттігі туындады. Сондықтан қандай халықтың даму стратегиясын алып қараса, онда өскелең жас ұрпақты елін сүйетін отаншыл, саналы, тәрбиелі етіп шығару – оның басты бағдарларының бірі. Қазіргі жас-ертеңгі халық тағдырын шешетін азамат. Білім беру ұйымдарының алдында күрделі міндет тұр. Ол саналы ойлайтын ертеңгі күні қоғамда өз орнын табатын жеке тұлғаны тәрбиелеп шығару.

Баланың өмірге қадам басардағы алғашқы қимыл-әрекеті – ойын, сондықтан да оның мәні ерекше. Қазақ халқының ұлы ойшылы Абай Құнанбаев: «Ойын ойнап, ән салмай, өсер бала бола ма?» деп айтқандай баланың өмірінде ойын ерекше орын алады. Жас баланың өмірді тануы, еңбекке қатынасы, психологиялық ерекшеліктері осы ойын үстінде қалыптасады.

Ағылшын тілінде ойын ойната отырып балалар өмірін ұйымдастырудың формасы ретінде пайдалана отырып алдымен солардың ортақ мүддесін бағыттап және дамытып отыру керек және балалар ұжымын топтастыруға күш салу керек. А.С.Макаренко ойынның балалар өмірін ұйымдастырудағы ролін жоғары бағалай келіп, тәрбиешінің ролі туралы былай деп жазды: «Мен де педагог ретінде олармен аздап ойнауға тиіспін. Егер мен тек қана үйретіп, талап етіп, айтқанымды істетіп тұрсам, онда мен, бәлкім, пайдалы, бірақ жақындығы жоқ бөгде күш қана боламын. Мен міндетті түрде аздап ойнауға тиіспін және мен өзімнің барлық әріптестерімнен осыны талап еттім».

Ағылшын тілін оқытуды мектепке дейінгі мекемелерден басқа, отбасы ортасында да жүзеге асыруға болады. Бұл үшін педагогикалық білімнің болуы міндетті емес, жай ғана үй жағдайында балалармен дидактикалық ойындарды ұйымдастырып өткізу ғана жеткілікті.

Сабактан тыс уақытта ойналатын ойын түрлері оқушылардың қимыл қозғалысқа деген икемділігін арттырып, шығармашылық қабілетін кеңейтеді.

Шетел тілін мектепке дейінгі балаларға оқытудың шарттарын ескере отырып, балалар балабақшадан кейін де шетел тілін оқып, түсіне білу қабілетін қалыптастыруға мән берілуі тиіс. Осыған орай, шетел тілін балабақшада оқытудың практикалық мақсатын жүзеге асырудың алғышарты- оқыту әдіс- тәсіліне, коммуникативтік бағдар беруге назар аударылады.

Ойынның міндеті баланың қызығушылығын туғызып, белсенділігін арттыратындай іріктеліп алынған нақты мазмұнымен анықталады. Ойындар жаңа тақырыптарды өткенде, сөздерді, грамматикалық материалды, тұрақты сөз тіркестерін пысықтыруға арналған жаттығулардың бір түрі ретінде пайдаланылады. Мұғалім ойындардың сабақ кезінде қолдануға ыңғайлы, ықшам, өткізілуі жағынан қарапайым түрлерін тандап алғаны жөн. Тандап алынған ойындар шәкірттердің сөз байлығына, тілдік қорына сай болуы керек.

Қазіргі балабақшадағы ойынды қолданар алдында ақпараттық құралдарды жетік меңгеру, Power Point, Microsoft office, Paint бағдарламаларымен жұмыс істеп қана қоймай үнемі интернет жүйесіндегі жаңалықтар мен өзгерістерді өзінің кәсіби шеберлігіне қолдана білу, білім кеңістігін кеңейту, ашу бағытындағы өзгерістер мен әлемдік білім беру кеңістігіне кіруге талпындырады. Интернет жүйесінің балаға тәрбие беру барысына қосар үлесі көп.

Ойын түрлерінің материалдары сабақтың тақырыбы мен мазмұны неғұрлым сәйкес алынса, соғұрлым оның танымдық, тәрбиелік маңызы да арта түседі. Оны тиімді пайдалану сабақтың әсерлігін тартымдылығын күшейтеді, балалардың сабаққа ынтасы мен қызығушылығын арттырады.

Ағылшын тілі сабағында әрбір баланың сабаққа белсенді қатысуының, ауызекі сөйлеуге құлшындыратын, ағылшын тілін оқып үйренуге талпынысы мен қызығушылығын арттыратын әдіс-тәсілдер түрі ерекше орын алады. Бұл міндеттерді сабақта оқытудың ойын әдістерінің көмегімен шешуге болады. Алайда, ойын әрекетін қандай мақсатта қолдануға болады? Қандай деңгейде? Сабақтың қай кезеңінде? Қай кезде жақсы нәтиже береді? деген сұрақтар әрбір педагогты толғандыратыны сөзсіз.

Ойынды мынадай мақсаттар қойып пайдалану керек: лексиканы меңгерту, қарым-қатынас жасай алуға үйрету, тілдік материалдарды есте сақтау, белгілі бір тілдік білімді дамыту, қажетті психикалық қызметтер мен қабілеттілікті дамыту, білім беру. Сондай-ақ, ойын арқылы қызықсыз тақырыптарды жеңіл, оңай меңгертуге болады.

Ағылшын тілінде жұмбақтар, сөзжұмбақтар, лото, лингвистикалық ойындар, бөлмедегі жиһаздарды орнына қою, дүкендерді аралау, телефонмен сөйлесу, т.б. түрінде де ойналады.

Ойынды сабақтың әр кезеңінде пайдалануға болады. Мысалы, ұйымдастыру бөлімі кезінде фонетикалық рифмовка алуға болады. Бұл кезеңде балалардың сабаққа қызығуын жоғалтып алсақ, олардың тілді әрі қарай меңгеруі қиынға түседі. Сондықтан, сабақ арасында ойын элементтерін қолдану сабаққа қызығуын, белсенділігін, ойлау қабілетін дамытуға, жаңа сабақты пысықтау кезеңін сапалы өткізуге материалды толық меңгеруге көмектеседі. Осы орайда жалпы баланың қызығушылық деңгейін арттыруға болатын бірнеше ойын түрлеріне тоқталмақпын.

Сабақтың тақырыбы: Танысу

Ертегілер әлемінде қонақта болу. Сабақ ауызша өткізіледі. Саусақ театрының көмегімен My name is... / I am... (My name is Дара, I am Боти т.б.), «Ат ойлап тап» ойыны (Балалардың өздерінің аттарын өзгертіп атау керек «Good morning. My name is Micky»)

1. Буратинода қонақта. Сабақ балалар арасында және Буратиномен диалог ретінде жүреді, «Сиқырлы микрофон» ойыны (Буратино балаларға ойыншық микрофон таратады да, әрқайсысымен жеке-жеке сөйлеседі).

– Hello.

– Hi.

-What is your name?/ Who are you?

– My name is Айым./ I am girl.

– What is your name?/ Who are you?

– My name is Алмас./ I am boy.

– Good bye, friends.

– Bye, Буратино What is it?

2. Қуанышты түлкі.

Балалармен педагог бетіне түлкінің маскасын киіп алып, амандасады. (Педагог барлық балалармен амандасады, балаларда амандасады), «Мынау кім?» ойыны бір бала барлық балаларға теріс қаратып отырғызып қояды. Балалар кезекпе-кезек келіп теріс қарап отырған

баламен амандасады «Hello, Мадияр», теріс қарап отырған бала амандасып тұрған баланы танып, онымен амандасу керек «Hello, Сабина», бала таба алмаса келесі баламен алмастырылады.

3.Сабақтың тақырыбы: Сандар

“What number is it?” Бұл қандай сан?

Мақсаты: “Бұл қандай сан?” ұғымын қалыптастыру.

Қажетті құралдар: Топтағы 10 түрлі ойыншықтар.

Ойын барысы: Тақтаға 10 түрлі ойыншықтар суреті ілінеді. Ортаға бір бала шығып, қатардан бір ойыншықты алады. Балалар қатардан қандай заттың және қай санның алғандығын алақандарын шапалақтау арқылы көрсетеді. Ойыншықтың атын атау керек. Ойын барысында “What number is it?” деген ұғымды қалыптастыру. Балалардың сөздік қорын дамыту, қызығушылығын арттыру.

4.Сабақтың тақырыбы: Түстер - Colors

Мақсаты: Өлең оқып беру арқылы ағылшын тілінде түстер аттарын бекіту.Сөздік қорларын дамыту.

Ойын барысы: Педагог балаларға түстер туралы өлеңді өзі оқып береді. Өлеңдегі түстердің аттарын қайталап айтқызады. Содан соң өлеңді балаларға қайталатып айтқызады:

I see green, I see yellow,

I see that funny fellow.

I see white, I see black,

I see this and that and that.

I see pink, I see brown,

I stand up and I sit down,

I see red, I see blue

I see you and you and you!

Құрастыру ойыны

Өткен тақырыпты қайталау барысында лексикалық сөздерді қолдана отырып аппликациядан «Құрастыру ойынын» жасауға болады.

Ойынның барысы: The window is on the wall, the chimney is on the roof. Who lives (is going to live) in this house? What are the parts of the house? Let’s build a modern building деген сөздерді айтып отыруға аппликациядан үйді жасауға кірісеміз.

Педагог: Микки-Маус сенің үйің қайда? Сенің house қайда?

– Сен менің көз алдымнан жоқ болып кеттің ғой.

– Терезе қараса. Терезе ... window.

– Мұржаны қазір жөндеп береміз.

– Мұржа – chimney.

– Мықты етіп үйдің төбесін жабамыз.

– Шипырды – roof.

– Үйдің баспалдағына алашалар төсейміз.

– Баспалдақтар – stair.

Жасалған суреттері бойынша балалар үйдің құрлысын атап шығады.

Сергіту сәтінде: Бір баланы ортаға шығарамызда, қалған балалар одан ағылшын ша сұрайды:

How are you?

– I am fine. How are you?

– I am good. How are you?

– I am hungry.

Одан 3 рет сұрағанда оның қарны аш екенін білдіріп, балаларды қуалайды.

“Magic glass” ойыны

I see... лексикалық сөзін қайталау үшін «Сыйқырлы көзілдірік» ойынын ойнаймыз. Ол үшін көзілдірікті киіп, балаға қараймыз да, айтамыз: “I see Marat” (баланың атын атаймыз), немесе ойыншыққа қарап “I see Micky Mouse”. Көзілдірікті балаларға беріп, олардан сұрау керек: «Marat, who do you see?»

Атап көрсеткендей ағылшын тілін әр түрлі білім беру саласында пайдалануға болады. Сонымен қатар сергіту сәттерінде де қолдансақ болады. Балаларды қазіргі замандағы оқыту барысында, әсіресе шетел тілін меңгеру мәселелерінің бірі болып табылады. Шетел тілі қоғамдық өмірдегі қамтамасыз етудің құралы болуға, ол тек жоғары оқу орындарында, мектептерде ғана емес, сонымен қатар мектеп жасына дейінгі балаларды оқытатын және тәрбиелейтін мекемелерде білім берудің негізгі міндетті компонентіне айналуға.

Шетел тілін ерте оқыту бүкіл әлемдік көп деңгейлі тілде және мәдениетке деген қызығушылықты туғызу үшін тамаша мүмкіндіктер жасайды, коммуникативтік тіл ерекшелігін дамытуға ықпал етеді, баланың ойлауына, танымына және есте сақтауына жайлы әсерін тигізеді. Бірақ мектеп жасына дейінгі балаларға тән шыдамсыздық, назар аударудағы тұрақсыздық тез қажу, шаршағыштық сияқты кейбір теріс қылықтарын ескере отырып, ағылшын тілін ойын түрде өткізу керек.

Баланы шет тілінде қарым-қатынас жасап, сөйлеуге ерте жастан бастап үйрету қазіргі кездегі өзекті мәселелердің бірі. Балаларға жас ерекшеліктеріне сай тілді меңгертіп, басқа халықтың мәдениеттерін әрі дүниежүзі мәдениетіне жол ашуға мүмкіндік береді.

Еліміздің ертеңі бүгінгі жас ұрпақтың қолында, ал жас ұрпақтың тағдыры ұстаздың қолында. Адам уақытпен бірге адымдайды, уақытпен бірге өмір сүреді. Білім туралы заңда педагогтар бас қосуларында сапалы білім, саналы азамат өсіру туралы талай пікірлер айтылады. Болашақ еңбек етіп, өмір сүретіндер бүгінгі балалар. Біз оларды қалай тәрбиелесек ертеңгі Қазақстан сол деңгейде болады. Сондықтан да педагогтарға жүктелер міндет жүгі өте ауыр.

Тақырыпты ашу барысында ойын арқылы дамытуға арналған тапсырмалар жүйелі қолданылып, ұйымдастырылып отырса сонда ғана педагогтың тақырып мақсатын ашуына мүмкіндік береді. Ал, дұрыс таңдау үшін балалардың психологиялық және жас ерекшеліктері мен мүмкіндіктерін білу керек. Тек қана осы жағдайда ғана, біз күткен нәтижелерімізге қол жеткізе аламыз. Тиімді қолдана білген кез келген технология білім сапасын арттыратыны хақ. Дамыған елу мемлекеттің қатарына кіру үшін білімді ұрпақ тәрбиелейік. Себебі, Қазақстанның болашағы білімді ұрпақтың қолында. Қазіргі жастар – ертеңгі Қазақстанның болашағы.

Қолданылған әдебиеттер тізімі:

1. Қазақстан Республикасының 2015 жылға дейінгі білім беру тұжырымдамасы// Қазақстан жоғары мектебі. – 2004. – №1
2. Н.Ә. Назарбаев. Қазақстан халқына Елбасының жолдауы. «Жаңа әлемдегі жаңа Қазақстан» – 2007. – 28 – ақпан
3. Үш тілдегі дидактикалық ойындар жинағы. Әдістемелік құрал. Астана. 2013ж. 3-5 б.
4. Кадыргалиева С.И. Есбергенова Г. Мектепке дейінгі балаларды ағылшын тіліне оқыту. Батыс Қазақстан мемлекеттік университеті. 2011 ж. 10-14 б.
5. Верещагина И.Н., Рогова Г.В. «Методика обучения английскому языку на начальном этапе в общеобразовательных учреждениях.»
6. English. Play and Learn. №7\2006 ж.

КӘСІПТІК БАҒДАРЛАУ ЖҰМЫСТАРЫ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ПРОБЛЕМА РЕТІНДЕ

АЙТЖАНОВА Р.М., ЖҰМАНҚЫЗЫ А.

Е.А. Бөкетов атындағы КарМУ

Жалпы білім беретін мектептерде оқушыларға кәсіптік білім беру, олардың экономикалық ой-өрісінің қалыптасуына, еңбектің жетілдірген жаңа тәжірибелерін игеруге ықпал етеді. Мамандық таңдауға кәсіптік бағдар беруде әрбір оқушының психофизиологиялық, жеке қасиеттері, мамандық таңдаудағы басты себептері назардан тыс қалмауы керек. Кәсіби бағдар беру оқушыларды мамандықтар әлемінде, олардың мазмұны, ерекшеліктері, жеке тұлғаға қоятын талаптарын өз бойындағы қасиеттерімен ұштастырып,

өндіріс, шаруашылық салаларының даму міндеттеріне, оның нарықтық жағдайындағы рөліне сай саналы тандалып алынған мамандыққа мүдделілігін тәрбиелеуді қажет етеді.

Елбасымыз Н.Ә.Назарбаев Қазақстан халқына кезекті жолдауында былай деген болатын: білім беруді жаңартуды жалғастыру қажет [1]. Осыған байланысты Президент Үкіметке мынадай тапсырма берді:

- білімнің сапасын көтеру және қол жетімділігін кеңейту үшін білім беруді қолдаудың жаңа қаржылық-экономикалық құралдарын енгізу;
- техникалық және жоғарғы білім беру деңгейі үшін Тұрғын үй құрылыс жинақ банкінде ипотекалық құрылысты қазір іске асырылып жатқандай, соған балама жинақтау жүйесін әзірлеу;
- бизнес қоғамдастығы мен жұмыс берушілер қоғамдастығы өкілдерінің қатысуымен кәсіптік-техникалық мамандар даярлау жөнінде Ұлттық кеңес құру.

Кәсіби бағдар беру мақсаты жас ұрпақты саналы түрде мамандық таңдауға дайындау, үйрету екендігі белгілі. Қоғамның әлеуметтік және ғылыми-техникалық прогресі жылдамдап отырған заманда адамның интеллектуалдық еңбек үлесі өседі және білім деңгейіне, шығармашылық даралығының дамуы мен кәсіби бағыттылығына қойылатын талап жоғарылайды. Кәсіби бағыттылық оқушының кәсіптік жағынан өзін-өзі айқындауының маңызды бөлігі ретінде мамандық таңдауға белсенді қарым-қатынасынан көрінеді.

Проблеманың теориялық және практикалық өзектілігі, «оқушылардың жұмыстық мамандықтарға кәсіби бағыттылығын қалыптастыру» деген сауалға жауап табуға итермелейді. Оқушыларға кәсіби бағдар беру және болашақ мамандығын анықтап алуға ықпал жасау мектеп алдында тұрған міндеттердің бірі. Сондықтан психология мен педагогикада осы мәселеге үлкен көңіл аударылады. Әр мектептің оқушыларында мамандыққа баулу және кәсіби бағдар беру жұмысының жоспары құрылып, оны жүзеге асыруға психологтың қосатын үлесі мол болуы тиіс.

Балаларға мамандық таңдату оңай жұмыс емес. Бұл проблеманы зерттеушілер П.П.Блонский, Г.Н.Стычинский, В.А.Сухомлинский, Ю.П.Сокольников, А.П.Сейтешов, Г.А.Уманов, Л.К.Кермов және олардың шәкірттері баланы жас кезінен болашақ мамандығын саналы түрде анықтауға ата-аналар, психологтар мен педагогтар өз үлестерін қосу керек екенін атап көрсеткен [2].

Ал, енді өзімізге келер болсақ, мамандықты дұрыс таңдау-адам өмірінде маңызды мәселе екені белгілі. Бұл ежелден-ақ Шығыстың, Орта Азияның ұлы ойшылдары мен ағартушы ғалымдарын (Әл-Фараби, Ж.Баласағұн, М.Қашғари, А.Құнанбаев, Ы.Алтынсарин) замандастарымыздың, ұлы зиялылары Ж.Аймауытұлы, А.Байтұрсынұлы, М.Дулатов, М.Жұмабаев, С.Торайғыров, т.б. ерекше тұлғаларды толғандырған. Ұлы бабамыз Әл-Фараби: «Ізгі және қасиетті жұмыс істеген адам басқа адамнан жоғары тұруы керек»-десе, осы ойды «түсіне қарама, ісіне қара»-деп түркі халықтарынан шыққан ғалым М.Қашғари жалғастырады. Халықтың болашағы білімде екендігін Шығыс ғалымдары ертеден түсінген.

Ж. Баласағұн: «Бар ізгілік тек білімнен ашылар, біліммен аспанға жол салынар» - десе, бабаларымыздың асыл мұраларынан сусындаған ұлы Абай: «Ғылым таппай мақтанба, орын таппай баптанба» - деп, әрбір адам өз мүмкіндіктері мен білім, қабілеттіліктеріне сай өмірдегі өз орнын табады деген.

Ғасырлар өткен сайын ұрпақ тәрбиесі туралы өзекті ойлар өз жалғасын тауып, ғалымдар еңбектерінде айрықша орын алады.

Қазақстан мектептері мен оқу орындарындағы кәсіптік бағдар беру мәселесіне көңіл аударып, зерттеу жүргізіп, еңбектер жазған ғалымдардың көшбастаушысы, бес арыстың бірі-Ж.Аймауытұлы болса, С.Мұқанов, Т.Тәжібаев, М.А.Құдайқұлова, Л.Х.Мәжитова, Ж.Түрікпенұлы, А.П.Сейтешов сынды ғалымдарымыздың осы саладағы зерттеулері жалпы тұлға құрылымындағы кәсіби бағыттылық, мамандық таңдау мен кәсіби бейімделік мәселелеріне арналған [3]. Аталмыш еңбектердің кәсіби бағыттылық проблемаларын шешуде өзіндік ғылыми және практикалық маңыздылығы жоғары болып табылады.

Қазіргі уақытта мектептерде жүргізіліп жатқан кәсіби ақпарат жұмыстары жақсы нәтиже беріп отыр. Онда оқушылар кәсіби қызметтерінің түрлерімен танысады, оларда материалды өндіріске, қызмет көрсетуге және т.б. кәсіптер саласына деген қатынас

қалыптасады. Кейбір жағдайларда әлеуметтік беделдігіне байланысты кәсіп таңдау тенденциясы әлсірейді. Бірақ, кәсіби ақпарат жұмысы өзіне жүктелген мүмкіндікті толығымен жүзеге асырмайды. Біздің пікірімізше, мұндағы басты кедергі болатын педагогтардың теориялық және әдістемелік қарусыздығы, мектеп жағдайында көбінесе кәсіби ақпарат жұмысының мәнін, мақсаттарын, формаларын, әдістерін іске асыру туралы толық түсініктерінің жоқтығынан бөліп отыр. Мектеп жұмыстарының тәжірибесі көрсеткендей, сабақтарда кәсіби ақпарат әлі күнге дейін қолданыс тапқан жоқ. Кәсіп туралы, негізінен үстірт, толық емес беріледі.

Оқушыларға жақсы ықпал ету үшін ол, өзіндік мазмұны бойынша кәсіби графикалық болып, олардың танымдық қажеттіліктеріне негізделуі керек. Оқушыларға жұмысшы тұлғаның алдына қойылатын талаптардың мазмұнын ашып, кәсіпкердің әлеуметтік-экономикалық мағынасын айтып қана қоймай, оның қысқаша психофизиологиялық сипаттамасын беру қажет.

Бүгінгі таңда орта мектеп оқушыларына барлық жаңа мүмкіншіліктер қарастырылған: бұл қосымша ақпараттар және оқушылардың болашақтарына жұмыс істейтін үлкен әлемге жол ашылған. Мынадай сұрақтар туындайды: «Осының бәрін пайдалана аласың ба және сенің жетістіктерің неге байланысты болады?». Сонда оған берілген жауаптардың бірі былай болуы мүмкін: өзің өскен отбасына, сен алған білім деңгейіне, сенің өзіңе, сенің жауапкершілігіңе байланысты. Осы ойда өзіңе басқа сұрақ қойса: «Сен мектеп түлегі ретінде өзіңнің қандай маман иесі болғың келетінін, қандай мамандықта сенің барлық қабілетің мен ерекшеліктеріңді байқауға болатыны білуге болады». Өз қабілеттілігіңді ертерек байқасаң, уақыттан озасың. Статистика бойынша: ұлы адамдар деп 1000 қазіргі заманғы американдықтардың 160 өз мамандықтарын ауыстыруға мәжбір болған, оның ішінде 37% екі рет оқытылып, қызмет түрін ауыстырған, ал 20% – үшеу және одан көп оқыған, өздерін бұрынғы істерімен айналысуға мүмкіндіктері мен қабілеттіліктері бар екендіктерін сезініп, 40-45 жасқа келгенде жетістікке жеткен. Барлығы да дұрыс жүргізіліп жатса да, мектепте де кеңес беру ұйымдастырылған, жасөспірімдерге көмек көрсету үшін сынып жетекшілері мен психологтар сауалнамалар өткізіп жатады. Сонда да балаларға көмек көрсету қажет болады.

Ең бастысы кәсіп туралы ақпарат оқушылардың танымдық қажеттіліктерін қанағаттандыратындай және белсендіретіндей болып, шығармашылық емес кәсіпкердің қызметтеріндегі шығармашылық элементтерін көрсете білу керек.

Барлық мамандықтар туралы дұрыс пікір тәрбиелеу, әсіресе халық шаруашылығы қажет етіп отырғандарға, кадрлардағы туындалған қажеттіліктерді және тұлғаның психофизиологиялық ерекшеліктерін ескере отырып, тұрақты қызығушылық пен кәсіби ниетін дұрыс дәлелдей білуін қалыптастыру.

Жоғарғы сынып оқушыларының кәсіби бағыттылығын қалыптастырудың теориялық негіздерін қарастыру барысында болашақ маманның тұлғалық құрылымындағы кәсіби бағыттылығының алғышарттық негізі ретінде кәсіби бағдар беру, оқушылардың кәсіби бағыттылығының қалыптасыру мәселелеріне ерекше көңіл аударылады. Жеке адамның кәсіби бағыттылығының проблемасы қазіргі кездегі психология, педагогика ғылымдарының ең өзекті мәселесіне айналып отыр. Жеке адам құрылысындағы бағыттылық маңызын, оның іс-әрекет деңгейіне әсерін, жеке адамның негізгі қырларының бірі ретіндегі мәні мен динамикасын белсенді зерттеу жалғасуда. Бұл бағыттағы зерттеудің барлығы да өмірлік және кәсіби дұрыс айқындалу мәселесінің маңыздылығынан туындайды.

Қоғамның кәсіби бағыттылықты қалыптастыруға деген тапсырысы мен мектептегі кәсіптік бағдар беру жұмысының жеткілікті деңгейде іске асырылмауы және бұл жұмысты ғылыми негізде жүргізу қажеттігі мен ғылыми-әдістемелік құралдардың жеткіліксіздігі арасында қарым-қатынастар бар екендігін көруге болады.

Осыған байланысты педагогикалық процесте оқушыларға кәсіптік бағдар беру мен кәсіби бағыттылығын қалыптастырудың ғылыми негізделген жолдарын қарастыру мәселесі-қазіргі кездегі білім беру жүйесі алдындағы кезек күттірмес өзекті мәселе болып табылады.

Қазақ мектептеріндегі кәсіптік бағдар беру жұмысының ойдағыдай іске асырылмауы қазақ тілінде бұл мәселеге арналған әдебиеттің тапшылығы мен кейбір мектептерде арнайы маман-психологтардың болмауымен себептелінеді.

Қорыта келгенде, оқушыларды мамандықты дұрыс таңдауға кәсіби бағдарлау үшін оқу-тәрбие процесінде олардың кәсіби бағыттылығының жоғарғы деңгейі қалыптастырып, кәсіптік бағдар беру жұмысын олардың тұлғалық қасиеттерін есепке ала отырып, жүргізу қажет.

Сонымен қатар, оқушылардың кәсіби бағыттылығын қалыптастыруда мектеп пен жоғарғы оқу орнының білім беру жүйесі кәсіби сабақтастықта жұмыс жасауы қажет. Осындай жағдайда ғана болашақ маманның жеке тұлғасын қалыптастыру мәселесі оқушы жастарға кәсіптік бағдар беру жұмысын табысты жетілдіреді деп ойлаймыз.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Қазақстан Республикасының президенті Н.Ә.Назарбаевтың «2011 жылғы Қазақстан халқына жолдауынан», 2011.
2. Кәсіби білімнің дамуы-мемлекет қамқорлығының нәтижесі // Қазақ тарихы. – Алматы, 2007. - №4. – Б. 123-125.
3. Баширова Ж.Р. Оқушылардың өнімді еңбегі және кәсіптік бағдар. – Алматы, 2000. – 178 бет.

ТЕОРЕТИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ ИЗУЧЕНИЯ ЭМОЦИОНАЛЬНОГО И ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО ВЫГОРАНИЯ ПЕДАГОГОВ

ТАЛИКОВА Г.Т.

ЧУ Академия «Болашақ»

talikova_galya@mail.ru

Современное образование предъявляет значительные требования ко всем аспектам деятельности педагога: знаниям, умениям и способам деятельности и, конечно, к личностным особенностям.

В условиях реализации принципов личностно-ориентированного обучения, особую актуальность на наш взгляд приобретает изучение факторов, препятствующих гуманизации отношений в диаде учитель-ученик.

Можно предположить, что синдром эмоционального выгорания, характеризующийся эмоциональной сухостью педагога, расширением сферы экономии эмоций, личностной отстраненностью, игнорированием индивидуальных особенностей учащихся, оказывает достаточно сильное влияние на характер профессионального общения учителя [1].

Данная профессиональная деформация мешает полноценному управлению учебным процессом, оказанию необходимой психологической помощи, становлению профессионального коллектива. Реальная педагогическая практика показывает, что сегодня довольно четко прослеживается факт потери интереса к ученику как к личности, неприятие его таким, какой он есть, упрощение эмоциональной стороны профессионального общения.

Многие педагоги отмечают у себя наличие психических состояний, дестабилизирующих профессиональную деятельность (тревожность, уныние, подавленность, апатия, разочарование, хроническая усталость).

Эмоциональное выгорание – это выработанный личностью механизм психологической защиты в форме полного или частичного исключения эмоций (понижения их энергетики) в ответ на избранные психотравмирующие воздействия.

Эмоциональное выгорание представляет собой приобретенный стереотип эмоционального, чаще всего профессионального, поведения.

«Выгорание» отчасти функциональный стереотип, поскольку позволяет человеку дозировать и экономно расходовать энергетические ресурсы. В то же время, могут возникать его дисфункциональные следствия, когда «выгорание» отрицательно сказывается на исполнении профессиональной деятельности и отношениях с партнерами [2].

Данный симптом проявляется как состояние физического и психического истощения, вызванного эмоциональным перенапряжением, которое снижается за счет формирования личностью стереотипа эмоционального поведения.

Основными признаками синдрома сгорания являются:

- ощущение эмоционального истощения;
- наличие негативных чувств по отношению к клиентам;
- негативная самооценка.

Эти признаки синдрома отмечают большинство клиницистов, изучавших и наблюдавших его проявления [3].

По мнению ученого В.В.Бойко эмоциональное выгорание – это выработанный личностью механизм психологической защиты в форме полного или частичного исключения эмоций в ответ на избранные психотравматические воздействия. Представляет собой приобретенный стереотип эмоционального, чаще – профессионального поведения. С одной стороны оно позволяет человеку дозировать и экономно использовать энергетические ресурсы, с другой – выгорание отрицательно сказывается на выполнении работы и отношениях с людьми.

Синдром профессионального выгорания – самая опасная профессиональная болезнь тех, кто работает с людьми: учителей, социальных работников, психологов, менеджеров, врачей, журналистов, бизнесменов и политиков, – всех, чья деятельность невозможна без общения.

Структура синдрома эмоционального выгорания, по В. В. Бойко, представляет собой последовательность трёх фаз:

Первая фаза это - напряжение. Она включает такие симптомы, как переживание психотравмирующих обстоятельств, неудовлетворённость собой, загнанность в клетку, тревогу и депрессию;

Вторая фаза это – резистенция. Включает симптомы – неадекватное избирательное эмоциональное реагирование, эмоционально-нравственную дезориентацию, расширение сферы экономии эмоций, редукцию профессиональных обязанностей;

Третья фаза это – истощение. В фазу истощения входят симптомы, как эмоциональный дефицит, эмоциональную отстранённость, личностную отстранённость (деперсонализацию), психосоматические и психовегетативные нарушения [4].

С точки зрения А. Пинес и Е. Аронсон синдром эмоционального выгорания выступает как одномерная конструкция. Эмоциональное выгорание – это состояние физического и психического истощения, вызванное длительным пребыванием в эмоционально перегруженных ситуациях.

С позиции А. Чиром эмоциональное выгорание комбинацией физического, эмоционального и когнитивного истощения или утомления. Он полагает, что главный фактор эмоционального выгорания – это эмоциональное истощение, а дополнительные компоненты являются следствием либо поведения (купирования стресса), ведущего к деперсонализации, либо собственно когнитивно- эмоционального выгорания, что выражается в редуцировании личных достижений (деформации субъективной оценки собственных возможностей). И то и другое проявляется в деформации личности и имеет непосредственное значение для её социального здоровья [5].

Проведенные исследования показали, что такие переменные, как возраст, семейное положение, стаж данной работы, никак не влияют на эмоциональное выгорание. Но у женщин в большей степени развивается эмоциональное истощение, чем у мужчин, у них отсутствует связь мотивации (удовлетворенность оплатой труда) и развития синдрома при наличии связи со значимостью работы как мотивом деятельности, удовлетворенностью профессиональным ростом. Испытывающие недостаток автономности («сверхконтролируемые личности») более подвержены «выгоранию» [6].

По мнению В. В. Бойко личностные факторы это – факторы, способствующие развитию синдрома эмоционального выгорания: склонность к эмоциональной холодности, склонность к интенсивному переживанию негативных обстоятельств в профессиональной деятельности, слабая мотивация эмоциональной отдачи в профессиональной деятельности.

Развитие синдрома эмоционального выгорания связано с наличием напряженной психоэмоциональной деятельности: интенсивное общение, подкрепление его эмоциями, интенсивное восприятие, переработка и интерпретация получаемой информации и принятие решений. Другой фактор развития эмоционального выгорания — дестабилизирующая организация деятельности и неблагоприятная психологическая атмосфера.

Это нечеткая организация и планирование труда, недостаточность необходимых средств, наличие бюрократических моментов, многочасовая работа, имеющая трудноизмеримое содержание, наличие конфликтов как в системе «руководитель - подчиненный», так и между коллегами.

Также установлено, что одним из факторов синдрома «выгорания» является продолжительность стрессовой ситуации, ее хронический характер.

На развитие хронического стресса у представителей коммуникативных профессий влияют:

- ограничение свободы действий и использования имеющегося потенциала;
- монотонность работы;
- высокая степень неопределенности в оценке выполняемой работы;
- неудовлетворенность социальным статусом.

Эмоциональное «выгорание» сотрудников может быть обусловлено структурно - организационными особенностями предприятия; характером самой деятельности; личностными особенностями работников, а также характером их межличностных взаимодействий.

В качестве основных характеристик синдрома «выгорания» отмечают:

- неадекватный уровень требований к специалисту;
- недостаточные индивидуальные адаптивные способности к этим требованиям (сниженные ресурсы личности);
- дефицит внешней поддержки;
- ситуационные ограничения, влияющие на профессиональную адаптацию;
- заниженность профессиональной самооценки;
- эмоциональное истощение, приводящее к снижению профессиональной продуктивности;
- деперсонализация (обезличенность и стремление формализовать работу)[7].

Таким образом, синдром эмоционального и профессионального «выгорания» развивается в процессе профессиональной деятельности педагога в форме стереотипа эмоционального поведения, проявляющегося в особенностях профессионального общения.

Список литературы:

1. Форманюк Т. В. Синдром «эмоционального сгорания» как показатель профессиональной дезадаптации учителя / Т. В. Форманюк // Вопросы психологии. – 1994. – №6. - С. 57-63.5.
2. Водопьянова Н.Е. Синдром психического выгорания в коммуникативных профессиях/Н.Е. Водопьянова//Психология здоровья/Под ред. Г. С. Никифорова.– СПб.: Издательство СПб ГУ, 2000. – С. 443–463.
3. Борисова М. В. Психологические детерминанты феномена эмоционального выгорания у педагогов/Борисова М.В. Вопросы психологии. -2005. -№ 2.
- 4.Бойко В.В. Энергия эмоций в общении: взгляд на себя и на других. – М:Информационно-издательский дом «Филинь», 1996. – 472 с.
5. Гордиенко В.Н. Психология удовлетворенности профессионально-педагогической деятельностью / Гордиенко В.Н.- Монография. -Иркутск.- 2009. С.382
6. Аболин Л.М. Психологические механизмы эмоциональной устойчивости человека/ Аболдин Л.М - Казань: КГУ. - 1987.-240 с.
7. Баранов А. А. Профессиональное «выгорание» и типы низкострессоустойчивых педагогов / А. А. Баранов // Инновации в образовании. - 2005. - № 1. - С. 96-98.

СТРЕСС ЖӘНЕ ОНЫҢ АЛДЫН-АЛУ МӘСЕЛЕЛЕРІ ТУСУПБАЕВА А.К.

Қарағанды «Bolashaq» жоғарғы колледжі

terlikova89@mail.ru

Санамыздан мықтап орын алған әлеуметтік-психологиялық және экономикалық өзгерістерде көрініс тапқан көкейкестесті мәселелерімізбен бірге ХХІ ғасырға да еніп барамыз. Қазіргі халық денсаулығының жағдайы тек қоғамдық дамудың ғана көрсеткіші емес, сонымен бірге қуатты экономикалық, еңбек, қорғаныс және мәдени-әлеуметтік болып табылады. Осы заманғы әлеуметтік-экономикалық жағдай, тіршілік деңгейінің құлдырауы және экологиялық қолайсыздық Қазақстан Республикасының бүкіл халқының денсаулығына теріс әсерін тигізуде. Жұмыссыздықтың өршуі, отбасылық қатынастардың тұрақсыздануы, зорлық-зомбылықтың жүгенсіз насихатталуы қоғамның жүйкесін тоздырып, адамдар арасында әртүрлі аурулардың белең алуына жағдай жасап отыр. Бұл өз кезегінде стресстік жағдайды үдете түсуде.

Стресс - қатты күйзелу, абыржу, мөлшерден тыс ширақтылық деген сияқты бірнеше мағынаны қамтитын жалпылама сөзбен айтылған алдамның адамның ерекше күйі. Стресс адамның қызметін бұзады, оның мінез-құлқының қалыпты жағдайын бұзады. Стресс, әсіресе жиі және ұзаққа созылған жағдайда, тек психологиялық күйге ғана емес, адамның денсаулығына да кері әсер етеді. Жүрек-қан тамырлары және асқазан-ішек аурулары сияқты аурулардың көрінісі мен өршуінде негізгі «тәуекел факторлары» болып табылады.

Ғылымға ең алғаш ең алғаш осы енгізген канадалық физиолог Ганс Селье. Оның анықтамасы бойынша, стресс - өте жағымсыз әсерлерге жауап ретінде туған организмнің қалыпсыз бейімделу әрекеттерінің жинағы. Адамның жеке ерекшеліктеріне, мінезіне, жоғарғы жүйке әрекетінің типтеріне орай стрестің бірнеше түрлері байқалады.

Адам стресске ұшыраудың әр түрлі жағдайлары болады. Отбасылық жағдайлары, қоғамдағы жағдайлар және т.б оқиғалар адам бойында стресстің пайда болуына дәнекер болуы әбден мүмкін. Бірақ бұл жағдай стресстің кішкентай себебі бола алама, жоқ па? Стресс пайда болу жағдайы ғана емес, сондай-ақ осы жағдайдағы жеке тұлғаға, оның тәжірибесіне, өзіне деген сеніміне байланысты.

Менің ойымша, стресстің өзінің пайда болуына түрткі болатын себептері бар. Қарастырып кетсек:

Тұлғалық стресстің индивидтің не жасап жатқанына және оған берілген мысалы, ата-ананың, ерінің, қызметкердің ролін және т.б. әлеуметтік ролдерді қалай жүзеге асырады және бұзатын уақытта онымен не болатынына қатынасы бар. Ол денсаулықтың бұзылуы, қартаю, зейнетақыға кету сияқты құбылыстармен байланысты көрінеді.

Жанұялық стресс өзіне жанұя ішіндегі барлық қиындықтарды қосады. Ол - үй ішіндегі жұмыс, тектер арасындағы қарама-қайшылық, жанұядағы ауру немесе өлім, ішімдік, ажырасу және с.с.

Еңбектік стресс көбіне ауыр жұмыс күшімен, жұмыс нәтижесін қадағалаудың жоқтығынан, ролдік анықсыздықтан және ролдік қарама-қайшылықпен байланысты. Жұмыс қауіпсіздігін нашар қамтамасыз ету, еңбекті әділетсіз бағалау, оның ұйымдастырылуының бұзылуы стресс пайда болуының көзі болуы мүмкін.

Қоғамдық стресс адамдардың үлкен топтары бастан кешетін проблемаларға жатады. Мысалы, экономикалық тоқыру, кедейшілік, рассалық қысым, банкрот болу және дискриминация және т.б.

Экологиялық стресс қоршаған ортаның экстремалды жағдайларының ықпал жасауымен негізделеді. Бұндай ықпалды күту немесе оның нәтижесі – ластанған ауа және су, қатал ауа райының жағдайы, нашар көршілер, дыбыстың жоғары деңгейі және т.б.

Қаржылық стресс түсіндіруді қажет етпейді. Есепті төлеу мүмкінсіздігі, қарыз алудағы қиыншылықтар, жұмыс нәтижесінің жалақы деңгейімен сәйкес келмеуі, қосымша қаржылық шығындар, осы және басқа да себептер стресс пайда болуына әсер етеді.

Стрестің сатылары

1. Үрейлену сатысы	Жағымсыз тітіркендіргіш әсер еткен сәтте туатын жауаптың алғашқы кезеңі
2. Қарсыласу сатысы	Жағымсыз тітіркендіргіштер әсеріне беріліп кетпей, соған төтеп беру кезеңі
3. Әлсіреу сатысы	Бейімделу қорының нашарлануы

Стресстің негізгі белгілері:

- Ұмытшақтық;
- Тұрақты шаршағандық;
- Ақыл-естің төмендеуі;
- Әзіл-оспақты түсіне білуден айырылуы;
- Ас пен ұйқыға зауықтылықтың болмауы.

Стресстің қандай нәрсе екенін, денсаулыққа қалай әсер ететінін білдік. Ендігі жерде одан құтылудың, алдын алудың және жеңудің жолдарын қарастырайық. Стресстен айырылу үшін арнайы психологиялық қағидалар бізге көмек болары сөзсіз.

Стресстен тез арылудың жолдары:

1. Тарақ

Ұзақ күн бойы компьютер алдында отырғаннан кейін адамның көзі шаршап, басы да ауыра бастайды. Оны алдын алудың жолы – 10-15 минут бойы шашты тарақпен тарау. Бұл бастағы қан айналымын жақсартып, бұлшық еттердің босануына көмектеседі.

2. Балмұздақ жеу

Дәмді тағам – пайдалы антистресстік доппинг. Көтеріңкі көңіл-күйді сақтап, стресстен арылуға құрамында жүйке жүйесі үшін пайдалы омега-3 қышқылдары бар балық көмектесе алады. Егер балық ұнатпасаңыз, банан немесе балмұздақ жеңіз. Бұлар да өз алдына антидепрессанттардан еш кем емес.

3. Массаж

Күш-қуаттыңызды сақтап қалу үшін мұрын немесе еріннің астындағы, екі қастың ортасындағы және алақанның ортасындағы нүктелерді уқалаңыз.

4. Алақанды уқалау

Стресстің алдын алудың тағы бір оңай жолы – екі алақанды бар күшпен бір біріне тигізіп уқалау. Қолдарыңыз ысып кеткен кезде бойыңыз сергіп, ойыңызды жинақтай аласыз.

5. Түрлі стресс пен жанжалдарды шайып жіберу

Эмоционалдық негативтен арылуға 15 минуттік жуыну көмектеседі. Иықтарыңыз бен басыңызға бағытталғын жылы судың астында тұрыңыз. Көп уақыт өтпей-ақ су барлық жағымсыз заттарды өзімен алып кеткендей сезінесіз.

6. 27 зат

Шығыс практиктерінің айтуы бойынша қайғы-мұңмен қоштасқыңыз келсе, міндетті түрде үйдегі 27 заттың орнын ауыстыру керек. Бұл энергияның керекті бағытта кедергісіз сырғуы үшін кеңістікті босатады деп санайды олар. Осы тәсілді байқап көріңіз. Шын мәнінде ойыңыз басқа жаққа ауып, проблемаларды ұмытқаныңызды байқайсыз.

7. Баспалдақ

Баспалдақпен 30 секунд жоғары-төмен жүгіріңіз. Аталған жаттығу денедегі эмоционалдық стресске жауап беретін мидың бөліктеріне оттегінің келуін күшейтеді.

8. Бояулар

Психологтардың зерттеулеріне сүйенетін болсақ, күшейген стресс сәтінде 2-3 минут бойы белгілі бір суретті бояу жұмысыңызды уақытында аяқтау мүмкіншілігін 5 есеге арттырады екен. Демек сіз стресстен арылып қана қоймай, сонымен қатар өмірге керемет бір туынды әкелуіңіз де мүмкін.

9. Қолды сермеу

Көп жағдайларда стресстің себебі иық белдеуі, мойын және бел омыртқа бұлшық еттерінің өз серпімділігін жоғалтып, қысылуынан пайда болатын арқа мен бас аурулары болып табылады. Массаж бен жүзу осылардан арылуға үлкен септігін тигізе алады. Үйде немесе жұмыста отырған кезіңізде қолдарыңыз бен аяқтарыңызды жан-жаққа сермеу сияқты қарапайым жаттығулар жасау арқылы сол аурулардың алдын алуға болады.

10. Күлкі

Психикалық күйзелістен айырылудың ең маңызды әдіс - белсенді әзіл. Күлкі күйзелістің түсуіне апарып соқтырады; адам күлгенде қобалжуы мен жүрек соғысы қалып келеді.

Соңында, Г.Селье «Стресс – бұл сіздің басыңызға түскен нәрсе емес, ол түсінігіңіздегі нәрсе» деген болатын. «Стресстен толық құтылу – өліммен бірдей» дегенді де ғалым дәл

тауып айтқан. Өйткені, тірі ағза үнемі тосын жағдайға кезігіп, оған жауап беріп отыруы тиіс, бірақ адамның психологиялық кейпі қандай: қиындықтан қашуға бейім бе, әлде оны жеңуге бейім бе? – бәрі соған байланысты. Өзіңе өзің сенімді болсаң, жеңбейтін қиындық жоқ, кез-келген қиындықтан жол табасың: ең бастысы – түймедейді түйедей етіп көрсетуден, асқан кінәмшілдіктен аулақ бол, ешқандай мұңға берілме, өзінді нық ұстай біл, қандай сәтте де Ибн Сина мысалға келтіргендей қойдың кебін кимей, қорқыныш сезімін жеңуге тырыс.

Қолданылған әдебиеттер:

1. Александрова. Ю. И. Психофизиология. СПб «Питер», 2006
2. Никифорова Г.С. Психология здоровья. СПб «Питер», 2006
3. Носкова О.Г. Психология труда. М., 2004
4. Столяренко Л.Д. Основы психологии. Изд. «Феникс», 2004
5. Ғаламтор ресурсы

ЦЕРЕБРАЛЬДІ САЛ АУРУЫ БАР БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНДА ОҚУ ДАҒДЫСЫН ТҮЗЕТУ

КУДАРИНОВА А.С., СҰЛТАНҒАЛИ А.Е

Академик Е.А. Бөкетов атындағы Қарағанды мемлекеттік университеті

Балалар церебральді сал ауруы (БЦС) - орталық не шеткі жүйке жүйесі қозғалыс орталығының зақымдалуынан қимыл, қозғалыс органдары қызметінің толықтай жойылуы. Осы орталықтардың бұзылу салдары сөйлеу тілінің қалыптасуына да әсерін тигізеді. Бұл бұзулардың себептері мынадай: жұқпалы аурулар, интоксикациялар, ана мен баланың резус факторларының сәйкес келмеуі немесе қан топтарының сәйкес келмеуі болып табылады [1].

Балалар церебральді сал ауруы кезінде 80% - ға жуық жағдайда сөйлеу патологиясы диагностикаланады, бұл ретте сөйлеу бұзылысының деңгейі сал түріне байланысты. Ауызша сөйлеу тілінің бұзылуы - баланың айналасындағылармен қарым-қатынасына кедергі келтіреді, сонымен қатар, мектеп пәндерін меңгеруде көптеген қиындықтарға әкеледі.

Баланың тілін дамыту үшін оңтайлы әлеуметтік жағдай жасау маңызды рөл атқарады. Сөйлеу тілінің барлық осы ерекшеліктерін ескеріп, түзететін логопед - мұғалім болып табылады. Бірақ бұл бұзылыстар тұрақты сипатқа ие болғандықтан, бұл мәселеге кешенді емдік тәсілдер арқылы балаларды оқытуда жақсы нәтижелерге қол жеткізуге мүмкіндік береді.

Оқу процесі ауызша сөйлеу тілінің негізінде қалыптасады және сөйлеу тілінің дамуының ең жоғарғы кезеңі болып есептеледі. Өзіндік психофизиологиялық ерекшеліктеріне байланысты оқу процесі ауызша сөйлеу тіліне қарағанда қиын болады. Оқу - күрделі психофизиологиялық процесс. Оқу әрекетінде көру, есту анализаторлары, сөйлеу аппаратының талдауыштары қатысады.

Оқу әріптерді көріп қабылдаудан, ажыратудан, танудан басталады. Осының негізінде әріптердің тиісті дыбыстармен сәйкестендіру барысында сөз дыбысталады, яғни сөзді оқиды. Дыбыстық сәйкестендіру барысында сөзді оқу оның мағынасымен қатар, оқылып отырған мәтінді түсіну басталады. Демек, оқу процессінің екі жағын атап өтуге болады: техникалық (жазылған сөзді көру арқылы оны дыбыстау) және мағыналық, оқу процессінің басты мақсаты болып табылады. Оқу процесінің осы тараптары арасында тығыз, ажырамас байланыс бар.

Әр дағдының қалыптасуы секілді, оқу процесі де қалыптасу барысында бірқатар кезеңдерден өтеді. Т.Г.Егоров оқу дағдысының қалыптасуының 4 сатысын бөледі:

- 1) дыбыстық-әріптік белгілерді меңгеру;
- 2) буындап оқу;
- 3) синтетикалық оқу тәсілдерінің қалыптасуы;
- 4) синтетикалық оқу сатысы.

Олардың әрқайсысы өзіндік ерекшелігімен, сапалы ерекшеліктерімен, психологиялық құрылымымен, өзінің қиындықтарымен, міндеттерімен және меңгеру тәсілдерімен сипатталады [2].

Церебральді сал ауруында оқу және жазу дағдыларын меңгеру қиындықтары, сонымен қатар, көріп қабылдау жүйесінің бұзылуы, оптикалық-кеңістіктік көріністердің жеткіліксіз дамуы, фонематикалық қабылдау және ұсақ моториканың бұзылуы салдарымен байланыстырады.

Көріп қабылдаудың бұзылуы кезінде бала жазбаша тілді меңгереді, бірақ әріптердің бейнесін есте сақтамайды, оларды оқу және жазу кезінде шатастырады (әсіресе жазуы ұқсас әріптерді), жазудың қатарын әрең ұстап тұрады және тақтадан, кітаптан мәтіндерді қиындықпен, өте баяу, көптеген қателіктермен көшіреді.

Оптикалық-кеңістіктік көріністердің дамуының жеткіліксіздігі, балаларға "жұмыс жолы", "қызыл жол", "сол жақ - оң жақ", "сол жақ жоғарғы бұрыш", "оң жақ төменгі бұрыш" ұғымдарын есте сақтауда қиындықтарға ұшыратады. Яғни, кеңістікті бағдарлауда және парақтың жазықтығында бағдарлауда қиындықтар туындайды. Әріптердің сай емес жазылуы, элементтердің өз өлшемдеріне сәйкес жазылмауы байқалады.

Фонематикалық қабылдаудың бұзылуы оқу кезінде және басқа ауызша пәндерде ауызша нұсқауларды, яғни ауызша айтылған тапсырмаларды толық көлемде түсінбеуі болып табылады. Жазу кезінде де дыбыстардың дыбысталуына ұқсас (б-п, в-ф) әріптерді алмастырып жазу немесе тастап кету, буындарды орындарымен ауыстыру, жоқ дыбысты сөзге қосуда көрінеді.

Әдетте, церебральді сал ауруы бар балаларда қолдың ұсақ моторикасының бұзылуы және дамымауы байқалады. Бұл жазбаша тілді меңгеру барысында көрінеді:

- қол білезік бұлшық еттерінің белгілі бір күйге енуі, кейде қолдың өзі;
- қол білезік бұлшық еттерінің регидтілігі;
- қаламды немесе қарындашты дұрыс ұстамау;
- ауыр жағдайларда жазбаша сөйлеу тілін меңгерудің мүмкін еместігі.

Логопедиялық жұмыс балалардың жеке мүмкіндіктерін, қиындықтарын есепке алатын түрлі түзету іс-шаралардан тұруы қажет. Сонымен қатар, сөйлеудің психологиялық қалыптасуына (қабылдаудың барлық түрі, назар аудару, есте сақтау, ойлау), дыбысты дұрыс айту, дыбыс және дыбыстық-әріптік талдау, сөйлеудің лексикалық-грамматикалық жағына ерекше назар аудару қажет.

Түзету жұмыстарының негізгі бағыттары болып: көру және естудің дұрыс қалыптасуы, сөйлеу моторикасының дамуы (тыныс алу, дауыс, артикуляция), дифференциалды қол моторикасы, фонематикалық есту және дыбыстық талдау; кеңістікті бағдарлау және көру-моторлық координациясы, сөйлесуге қажет тілдік мүшелер мен тілдік операциялар; өзін-өзі ұстау, ойлау процесі (анализ, синтез, салыстыру) жатады.

Ресейлік ғалымдардың пікірінше (Б.Г.Ананьев, Т.Г.Егоров, Р.Е.Левина, Н.И.Жинкин және т.б), егер бала дыбыстарды дұрыс айтатын болса, оқу дағдысын үйрету оңай болады, әрі тез қалыптасады. Осыған байланысты логопедиялық түзетудің маңызды бөлігіне сөйлеу моторикасы негізінде дыбысты дұрыс қалыптастыру болып табылады. Сөйлеу моторикасының дамуы дыбысты дұрыс айтуды түзетуде қимыл-кинетикалық базаны қалыптастырады. Түзету жұмыстарында дыбысты қоюда негізгі орынды артикуляцияның, дауыстың, тыныс алу бұлшықеттерін даяр болуы ескеріледі. Ол үшін әр баланың қимыл-қозғалыстық бұзылысын ескеріп даярланған арнайы логопедиялық жаттығуларды қолдануға болады [3].

Оқу және жазу дағдыларын қалыптастыруға ықпал ететін ойындар: "Қандай әріптер жоқ болып қалды?", "Қандай әріптер орындарымен ауысты?", "Қандай әріп қосылды?", "Қай әріп екенін тап", "Қай буын артық?", "Қай буын жоқ болып қалды?", "Қай буын қосылды?", "Сөздің соңын ата", "Буыннан сөз жина", "Артық сөзді тап".

Сонымен қатар, мұндай жаттығулар БЦС-ы бар бастауыш сынып оқушыларының оқу және жазу барысында ойлау белсенділігін жоғарлатады. Балалардың сөздік қоры кеңейіп, нақтыланады, сөз құрау және сөз өзгерту дағдылары қосылады, орфографиялық зеректігі, артикуляциялық аппараттың қозғалуы пысықталады.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Коррекционная работа с детьми с церебральным параличом / Е.Ф.Архипова. - М.: Просвещение, 1989.-79 с.
2. Егоров, Т.Г. Психология овладения навыком чтения / Т.Г.Егоров. - М., 2003.
3. Нарушение речи у детей с церебральным параличом / Мастюкова Е.М, Ипполитова М.В. - М.: Просвещение, 1985. - 192 с.

ТӘРБИЕ МЕН БІЛІМ ЕГІЗ

ҚАПАНОВА Ж.Қ.

Қарағанды қаласы

КМҚК «Қарлығаш» бөбекжайы

Қоғамымызда болып жатқан әлеуметтік-экономикалық өзгерістер мен еліміздің білім беру саласының әлемдік білім кеңістігіне өтуі білім беру саласында, соның ішінде мектепке дейінгі тәрбиелеу мен оқытуға уақыт талабына сай өзгерістерді енгізуді талап етіп отыр. Білім беру балабақша табалдырығынан басталады десек ешқашан қателеспейміз. Барлық білімнің бастауы – балабақшада. Мектепке дейінгі мекемелерде тәрбие мен білім саласында заманауи педагогикалық технологиялар қаншалықты маңызды болса, мектеп жасына дейінгі балаларды оқыту мен тәрбиелеуде де педагогикалық технологиялар ұғымы кеңінен қолданылатын ұғымның біріне айналды. Ендеше мектепке дейінгі білім беру саласының басты міндеттерінің бірі – өскелең ұрпақты оқыту мен тәрбие беру үрдісіне заманауи әдістерін енгізу. Әрине бұл үшін мектепке дейінгі білім беру мекемелерінде балалардың жеке басының қалыптасуы мен дамуына педагогтардың заманауи инновациялық технологияларды қолдана білу сауаттылығына да байланысты.

Тәрбие мен білім – егіз. Мектеп жасына дейінгі балаларды дамыту мәселесі мемлекеттік саясаттың ажырамас бөлігі болып отыр. Егемен еліміздің талабына сай мектепке дейінгі тәрбие мен білім беру, қазіргі заманға сай білімді де тәрбиелі ұрпақ тәрбиелеу – білімді, жан-жақты тәрбиешілердің еншісінде. Заман өзгерген сайын әдіс-тәсілдер көбейіп, жаңарып, толығып жатыр. Балалардың тілін дамытуды, қызықты үйрету үшін жаңа әдістер мен технологияларды өз тәжірибемізде қолдануға ізденеміз. Жаңа технологияны, әдіс-тәсілдерді тиімді қолдану үздіксіз тәрбие беру мен білім сапасын арттырады. Жаңа заман баласы – ертеңгі еліміздің болашағы. Жаңа заман баласын қалыптастырып, дамыту үшін тұлғаның ішкі дүниесі мен оның қыр-сырын анықтап, мүмкіншіліктері мен қабілетінің дамуына жағдай жасау қажет.

Біздің балабақшамызда балаларға үздіксіз білім беруде барлық жағдай қарастырылған. Балабақшада балалардың жеке басының қалыптасуы мен дамуына педагогтардың педагогикалық технологияларды қолдана білу сауаттылығы өте жоғары. Осы уақытқа дейін тәрбиеші ретінде балаларға үздіксіз тәрбие мен білім беруде жаңартылған педагогикалық технологияларды кеңінен қолдануға тырысамын. Себебі қазіргі заман балаларының берілген ақпаратты тез қабылдауынан, есте сақтау қабілеттері жоғары дамығандығын байқауға болады. Мектепке дейінгі мекеме балаларына үздіксіз тәрбие мен білім беру келешек ұрпақтың еркін дамуына, жан-жақты білім алуына, белсенді, шығармашыл болуына тікелей әсер ететін балабақша мен тәрбиешілері. Осыған орай мектепке дейінгі мекемелердің тәжірибесіне оқыту мен тәрбиелеудің әртүрлі технологиялары енгізілуде. Мәселен, ынтымақтастық педагогикасы, білім беруді ізгілендіру, ойын арқылы оқыту, түсіндіре басқарып оза оқыту, өздігінен оқыту, сын тұрғысынан ойлауды дамыту, оқытудың компьютерлік технологиясы, психологиялық, педагогикалық әдістемелік білімді, педагогикалық шеберлікті, балалардың жан-дүниесіне терең үңіліп оны ұғына білуді талап етеді.

Қазіргі таңда мектепке дейінгі білім беру мекемелерінде тәрбиешілердің ұстанымы ауысқан: ол балаларға басшы емес, білім беру қызметінің тең қатысушысы. Мұндай оқыту баланың интеллектуалды қабілеттілігін айтарлықтай шамада анықтайды, балаларға мінезін қалыптастыруға, байланыс тілді, логикалық ойлауды, дүниетанымды дамытуға, сыни

ойлауды қалыптастыруға және жеке мүмкіндіктерді беретін дамытушы орта құруға мүмкіндік береді. Мектепке дейінгі шақ адам өміріндегі ең маңызды кезең болып келеді. Өйткені осы кезде баланың бойындағы табиғи бар дарындылық жан-жақты дами бастайды.-

Сондықтан осы шақта балалармен анағұрлым жан-жақты дамытушылық әрекеттер жүйелі жүргізілсе, жұмыс соншалықты нәтижелі болады. Тәрбиелі, білімді ұрпақ балабақшадан мектепке дайын шәкірт болып шығады. Балабақша – барлық тәрбие мен білімнің ең алғашқы баспалдағы іспеттес. Мұндағы тәрбие мен білім балалардың табиғи мінезін, қабілетін ерте жастан дамытады. Бала – болашағымыз, бала – қуанышымыз. Ендеше мектепке дейінгі үздіксіз тәрбиемен, біліммен қамту өзімің басты мақсаттарымның бірі екенін қуана айта аламын.

Адамға ең бірінші білім емес, тәрбие берілуі керек, тәрбиесіз берілген білім адамзаттың қас жауы, тәрбиесіз берілген білім адамзатқа апат әкеледі» деп ғұлама ойшыл Әбу Насыр Әл-Фараби айтқан екен. Балалармен жұмыс жасау - үлкен бақыт, бала ешнәрсеге алаңдамай мейрімділікке сенеді, құпияларын айтып сенім артады. Шынымды айтсам, кейде жұмыстан үйге келгенде қатты шаршағанымды сеземін. Бірақ сол өткізген күндерімді ой елегінен өткізе отырып, балаларымның ыстық ықыласын, үміт толы көздерін, шын жүректен айтқан сөздері есіме түскенде шаршағанымды ұмытып кетемін. Осы бір «Балалықтың мекенінде» көзін ашып тұнығына қану үшін, тәрбиешіде жылы жүрек, аялы алақан және тәрбиешіге тең ең бірінші қасиет – баланы құрметтеу сезімі болу керек екенін түсіндім. Осындай тынымсыз еңбектің жемісін көру үшін, тәрбиешінің бойынан – жігерлік пен еңбекқорлықты қажет ететінін айқын аңғардым.

Балалар – өмір гүлі. Балалар – періштелер әлемі. Сондықтан бала жүрегіне жылылық ұялатып, қабілетімен дарынын ашу әр тәрбиешінің алдына қойған басты міндеті деп түсінемін. Бала тәрбиесі ата-ана үшін күрделі де жауапты міндет. Баланың өмірге бейімдеуде мектеп, ұстаз және ата-ананың орны бөлек. Тәлім –тәрбиелік жарасымдылық мектеп пен ата-ана, әлеуметтік орта бірлесіп жұмыс істеген жағдайда ғана үйлесімділік табады Қай халық болсын ұрпағының тәрбиесіне терең мән беріп, болашағына үнемі алаңдаушылықпен қараған. Ұрпақ тәрбиесі келешек қоғам мұрагерлерін тәрбиелеу ісі. «Отан отбасынан басталады» демекші, ата-аналар мен ұстаздар қауымы үшін жас ұрпақ тәрбиелеп, оны қоғам мүддесіне жарату кезек күттірмейтін мәселе. Осы мәселеге ата-аналар мен ұстаздар қауымы болып бірге атсалыссақ, алар асуымыздың биік болары сөзсіз. Адамгершілік – адамның рухани арқауы. Ал моралдық жағынан кіршіксіз таза болу дегеніміз- адамгершіліктің асқар шыңы. Адам баласы қоғамда өзінің жақсы адамгершілік қасиеттерімен ардақталады. Адамгершілік негізі – имнадылық пен ізеттілікте. Ол әрбір отбасынан басталады. Осыны жадында тұтқан қазақ халқы жастарды кішіпейілділікке, ізеттілікке, инабаттылыққа тәрбиелеуді бірінші міндет деп санаған. Ер балаларға үлкендерге қос қолдап сәлем беруді, қыз балаларға ибалық жасап жол беруді, жасы үлкендердің алдын кесіп өтпеуді уағыздаған. Жастардың жанына сыпайылық, кішіпейілділік қағидаларын үнемі сіңірумен болған. Жастарды саналы тәртіпке тәрбиелеу мәселесі ерекше маңызға ие. Халық «Ұяда не көрсе, ұшқанда соны ілер» дейді. Жас шыбық қалай иілгіш болса, жас адам да сондай жақсыға да, жаманға да бейім болатыны баршамызға аян. Ата-ананың үйдегі іс-әрекеті балалардың көз алдында өтеді. Сондықтан жақсы мен жаман әдетіміздің бала тәрбиесіне ықпалы зор.Бүгінгі бәсекеге қабілетті талап еткен қоғамда жас ұрпақты сол қоғам мүддесіне сай, оның мұң – мұқтажын өтерлік, елін, жерін, халқын көзінің қарашығындай қорғайтын ұлтжанды, отаншыл азамат етіп тәрбиелеу көзделінеді.Бүгінгі ұрпақ – еліміздің болашағы. Біздің алға қойған мақсатымыз –қазіргі қоғам мұратына сай жан-жақты жарасымды тұлға өсіру.Жеке тұлғаның өзін қоршаған ортадан тәрбиені бойына сіңіріп өсуін, өсімдіктің күн сәулесі арқылы өскені сияқты қарастыруымызға болады.Күн сәулесі өсімдік тіршілігіне қандай қажет болса, тәрбие тұлғаның дұрыс өсіп жетілуіне соншалықты қажет. Ұрпағымызға дұрыс тәрбие бере алсақ, оның жан дүниесі де дұрыс қалыптасып жетіледі, яғни бойына жақсы қасиеттерді сіңіріп өсіреді. Бұл қасиеттердің бәрі адамның бойында бала кезінен бастап тұрақты қалыптаспақ.

Баланың өмір сүруге құштарлығының оянуы жақсы мен жаманды ажырата білуі өзін қошаған ортасына, мұғаліміне, ата-анасына, құрбы -құрдастарына, олардың іс-әрекеттеріне

және де басқа да қасиеттеріне байланысты. Кешегі күнсіз келешек жоқ. Бүгінгі ұрпақты сонау замандардан жинақталған ата-бабаларымыздың мол мұрасымен сусындату – біздің міндетіміз. Ұлдың батыр, қыздың әдепті болып қалыптасуы бабаларымыздың өнеге - өсиетін сабақта ұтымды пайдалана білуімізге де байланысты деп ойлаймын. Әке-шешесі жақсы болса, балалары да жақсы тәрбие алып өседі. Бұл сөздерді біз өте жиі естісек те, соншалықты жиі «жақсы әке-шеше» деген сөз қандай мағына беретінін түсіндіре алмаймыз. Әке-шеше болатын адамдар жақсы ата-ана болу үшін арнайы әдебиеттерді оқу немесе тәрбиенің ерекше тәсілдерін үйрену керек деп ойлайды. Әрине педагогикалық және психологиялық білім керек, бірақ бұл әдетте жеткіліксіз болып табылады. Адамның қандай да бір іс-әрекетін бағалағанда көбінесе біз белгілі бір нормалар мен идеалдарға сүйенеміз, тәрбие іс-әрекетінде мұндай нормалар жоқ. Әйел болуды, күйеу болуды үйренген тәрізді немесе қандай да бір жұмыста шеберлікке үйренген тәрізді әке-шеше болуды да үйренеміз. Жақсы әке-шеше болуда қандай да бір әрекет түрінде қателіктер, сенімсіздіктер, сәтсіздіктер, жеңілістер сонымен қатар жеңістер де болуы мүмкін. Отбасындағы тәрбие сол өмірдің өзі болып табылады. Және де біздің жүріс -тұрысымыз, тіпті біздің балаға деген сеніміміздің өзі де күрделі, бірқалыпсыз, кейде қарама-қайшылықта болып келеді. Балалар бір-біріне қаншалықты ұқсамайтын болса, әке мен шеше де бір-біріне соншалықты ұқсас емес. Баламен қарым-қатынас та терең индивидуалды және бір-біріне ұқсамайтын болып келеді. Әке-шешенің көбісі балаға жақсы көретінін білдіртпеу керек деп ойлайды. Олардың ойынша баланы тым жақсы көру олардың ерке болуына, өзімшіл болуына әкеп соғады деп ойлайды. Бұл ойды жоққа шығару керек. Осы жағымсыз тұлғалық қасиеттер керісінше, осы балаға деген махабаттың жетіспеушілігінен пайда болады. Баламен үнемі терең психологиялық байланыс орнату – тәрбиенің әмбебап шарты болып табылады. Бұндай байланыс балаға қай жаста болса да керек. Ата-анасымен байланысты білу, сезіну – балаға әке-шеше махаббатын, қамқорлығын сезінуге мүмкіндік береді. Осыған баланы сендіру керек. Тәрбие диалогын қалай құру керек. Оның психологиялық сипаты қандай болу керек. Ондағы басты мақсат – ортақ мақсатқа бірге талпыну, әр түрлі ситуацияларда әке-шеше мен баланың біржақты бағыт ұстануы болып табылады. Бұл көзқарастар мен бағалаудың міндетті түрде бірдей болуы керек деген сөз емес. Көбінесе әке-шеше мен баланың көзқарастары сәйкес келе бермейді. Дегенмен мәселелерді шешуде екі жақ бір бағытты ұстанатын бала әрқашан білуі, түсінуі керек. Бала әке-шешенің тәрбиелеу объектісі емес, ортақ отбасылық өмірдің одақтасы болу керек. Сондықтан отбасылық өмірге, мақсаттар мен жоспарларға ортақтас болғанда ғана біржақты тәрбие жойылып, маңызды диалог құрыла бастайды.

Диалогтық тәрбиелік қарым-қатынастың ең басты сипаты – бала мен ересектің позицияларын тең деңгейде қоюы болып табылады. Тәрбие диалогтан басқа өте бір маңызды ереже бар. Әке –шеше мен бала қатынасының бұл жағы психологиялық тілде – баланы қабылдау деп аталады. Қабылдау сөзінің мағынасы – баланың индивидуалды болуына, басқаға және әке-шешесіне ұқсамайтын болуына деген құқығын қабылдау. Баланы қабылдау – баланың өзіне сай ерекшеліктерін, тұлғалық қасиеттерінің жақсы жақтары мен жаман жақтарын бірдей қабылдай білу. Ең алдымен әке-шешенің баламен қарым-қатынасын бағалауына назар аудару керек. Оның мінезінің ерекшеліктері мен тұлғалық қасиетіне жағымсыз баға беруден міндетті түрде бас тарту керек. Өкінішке орай көптеген әке-шешелерде «Өй, миғұла қолыңнан түк келмейді, басқа балаларға қарашы қандай, а!», «Неге ғана сені өмірге әкелдім екен?» сияқты сөздер әдетке айналып кетті. Отбасында баланың жан-жақты өсіп дамуы үшін қажетті жағдай – еңбек. Бала еңбегінің негізгі түрі – оқу. Баланың жақсы оқып, табиғат пен қоғам өміріндегі заңды құбылыстарды жан-жақты түсінуді – оның болашағына жол ашады. Көп балалы отбасыларында баланы тәрбиелеу үрдісі анағұрлым жеңіл әрі нәтижелі болмақ. Себебі онда балаларды болашақ өмірдің қиындықтарына дайындау қызметі жақсы атқарылады. Балалар бақшасында, мектепте көп баланың ішінен мұндай отбасынан шыққан сәбиді не жасөспірімді ешбір қиындықсыз оңай ажыратуға болады. Бұл балалар биязы, пысық, іске икемді, өз бетімен жұмыс істей алатын, көбінесе оларда жүрек жылылығы, басқаға деген қамқорлық басым, менмендік, өзімшілдік аз. Олардың сабақ үлгерімі де отбасындағы жалғыз балалар үлгерімінен аз да болса ерекшеленіп тұрады. Көптеген зерттеу жұмыстарының нәтижесін қорытындылай келе, көп балалы қазақ

отбасыларында тәрбиелеудің жеңілдігі мынадай төрт бағытта жүзеге асырылады деп тұжырым жасауға болады:

1. Балаларды отбасында ерте кезден үлкенді сыйлауға үйретеді. Олар әртүрлі жолмен жүзеге асырылады. Ең бірінші жолы – ата-аналардың өз өнегелері. Содан соң отбасылық салт-дәстүрлер, әдет-ғұрыптар, әр түрлі нанымдар мен тыйымдар және т.б;
2. Отбасындағы балаларға жүйелі түрде өз бауырларына қамқоршы да көмекші болу керектігін, олардың болашағына жауапкершілікпен қарауды түсіндіріп, сендіріп отырады;
3. Балаларды өз бетінше еңбектенуге, қоршаған ортаға, адамдарға үнемі көмектесуге дайын болуға тәрбиелеп, адамдық қасиеттер негізін қалайды;
4. Жастайынан өнерге баулып, шығармашылық қабілеттілігін (сөз шешендігі, қарым-қатынас мәдениеті, күй, ән т.б.) қалыптастырады.

Кейбір отбасыларында тәрбиелік маңызы бар өзінше қалыптасқан дәстүрді байқауға болады. Осы дәстүр отбасындағы күнделікті еңбек әрекетін жолға салып, тәлім-тәрбие жұмысын жоғарылатып, жақсы сапаға жеткізеді. Баланы жан-жақты дамытып, ынталы, жігерлі болуын жетілдіру мақсатында жүргізілетін жұмыстарда, әсіресе, отбасының рөлі зор.

Қорытындылай келе, тәрбиедегі ең басты ережелер – балаға керекті кезде назар аудару білу, оған деген махаббатты қай жаста да көрсете білу, оның көзқарастарын ерекшеліктерін түсіне білу болып табылады дегім келеді. Сонымен жаңа ғасырда, қоғам мүддесіне сай лайықты жан-жақты жетілген ертеңгі қоғам иегері боларлық азамат тәрбиелеп өсіру отбасының, балабақшаның, мектептің, барша жұртшылықтың міндеті болып отыр.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. М. Мұқанов «Ақыл – ой өрісі» - Алматы 1980ж
2. Нысанбаев.Ә. Қазақстан Ұлттық энциклопедиясы Алматы.
3. 2. Мектепке дейінгі білім-тәрбие. 2017ж №6

МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРДЫҢ ҚАРАПАЙЫМ МАТЕМАТИКАЛЫҚ ҰҒЫМДАРЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУ.

АДИЛОВА Н.С., МАЖИМОВА Ә.Б.

Қарағанды қаласы
КМҚК «Қарлығаш» бөбекжайы

Есептеуді санамақтап айтуды,
Үйрететін жаңа пәннің бар мұнда
Шабыт берер ойың менен санаңа
Талант көзін ашар барлық балаға.
Есептеуге жүйрік болсаң жасыңнан,
Математикаға орын берсең басыңнан
Барлық ғылым соған үйір болады
Досың солар- табылатын қасыңнан.

Балалардың зейінін тұрақтандыру, қабылдауын және танымдық қабілетін жоғарылату. Оқу іс-әрекетіне, ойын әрекетіне белсенді қатысу шығармашылық ізденіске талпындыру жаңа әдіс- тәсілдерді қолдану. Сабақты қызықты өткізу үшін қосымша материалдар пайдаланамын, сол себепен мен өзімнің тәрбиелеп жүрген балаларыма оқу тәрбие үрдісінде болып жатқан жаңалықтарды пайдаланғым келеді. Мектеп жасына дейінгі балалар кішігірім математикалық терминдер, геометриялық пішіндердің атауларын (дөңгелек, үшбұрыш, төртбұрыш, сопақша) және олардың элементтері (қыры, бұрышы) болатынын, қосу, алу тең ұғымдарын үйренеді. Сонымен қатар балалардың математикалық білімге деген қызығушылығы артады, берілген есепті шешуге өз күш (ерік), жігерін жұмсайды. Бала бір заттың құрылысына, қасиетіне (пішініне, түсі т.б.) қарай талдау, сараптау, салыстыруға, кеңістікті бағдарлап, салыстырмалы түрде ойлай алады.

Әр шаңырақтың үміті болып өсіп келе жатырған алдымдағы әрбір шәкіртімнің бабын таба білу, жүрегіне ел, ұлт деген ұғымды ұялатып, жан шырағын жаға білу. 4-5 жас аралығындағы балалар болғандықтан оң-сол, жоғары -төмен, алыс- жақын деген негізгі ұғымдарды меңгергенімен алыс- жақын, биік- аласа, көп -аз, үлкен- кіші ұғымдарын шатыстырып, 0- ден 5-ке дейінгі сандарды тура санағанымен кері санау және сандарды таңбасына қарай ажырату қиын болды. Өзіме ыңғайлы болу үшін, 1-ші қатарға 3 деңгейді бірдей уақытта орындайтын балаларды отырғызамын, 2-ші қатарға 2 деңгейлі бірдей уақытта орындайтын балаларды, 3-ші қатарға 1 деңгейді ғана орындайтын балаларды отырғызамын. Бұл балалардың тапсырмаларды қызыға, ынталана орындап, кез- келген қиыншылыққа төзуге, жеңуге болады деп ойлаймын.

Балабақшаның басты міндеттерінің бірі бүлдіршіндердің ой-өрісін, іс-қимылын жан-жақты дамыту. Бұл кезең баланың іс әрекетінің қалыптасуымен дамуы қуаттылықпен жүретін ерекше құнды, қайталанбайтын мезгіл. Бұл мезгілде балаларға берілетін білім ең алдымен тәрбие мазмұны әлеуметтік сұранысқа сай жүзеге асырылуы тиіс. Таным ең алдымен сезім арқылы қабылдауы, бала өз тәжірибесінен бақылап, көріп тануынан тұрады. Сезіну үдерісі кезінде бала бір нәрсені немесе заттың қасиетін, құрылымын таниды, Баланың логикалық ойлау түсінігі ең алдымен оның сезінуімен байланысты. Баланың математикалық түсініктерді дұрыс меңгеруі, баланың дамуы жас ерекшеліктеріне байланысты, бала заттың санын, затты салыстыру (көлемін) теңістіру, орналасуын, саны мен сыңарын белгілеріне қарай табу тәсілдерін меңгереді.

Баланың ойлауына, бала белсенділігіне, сөздік қорын дамытуға, баланың өзіндік пікірінің қалыптасуына мүмкіндік жасайтындығын айтып жетістікке жетуі. Баланың өз ойын сын тұрғысынан ойлап, дәлелдеуге тырысады, ой- өрісін кеңейтеді, еркін ойлай отырып, бірте - бірте мұғалімнің түсіндіргеніне қарағанда өз ізденісімен қызығуын танытып, баланың шығармашылық қабілеті ұшталыады. Оның ішінде ерекше бір жағдай: топта көп сөйлемейтін, ойлау дәрежелері төмен балалардың да қызығушылығы туып, олардың өз мүмкіндіктеріне қарай топтар бойынша сабаққа қатысуға тырысуы байқалды, сөйтіп жаңа әдіс - тәсілдерін қолдану арқылы баланың кішкентай кезінен дүниеге өзіндік көзқарасының қалыптасуына жол ашылады. Мектеп жасына дейінгі балаларды оқытуда ойын технологиясын пайдалану қажет. Өйткені мектеп жасына дейінгі балалардың негізгі әрекеті ойын болғандықтан, әрбір педагог ойын технологиясын жетік меңгеруі тиіс деп санаймын. Ойын барысында балалар тілдесу ережелерімен танысады. Біз балаларға әр түрлі тапсырмаларды береміз, тапсырмаларды орындау барысында мыналарды үйренеді :

- заттардың белгілерін сипаттау ;
- берілген белгілері бойынша заттарды тану ;
- заттардың бірдей және әр түрлі қасиеттерін анықтау;
- заттарды пішініне, түсіне, көлеміне қарай жіктеу дағдыларын қалыптастыру;
- іс -әрекеттердің бірізділігін анықтау;
- өз қызметінде уақытша жақтауларды көру;
- кеңістікте, қағаз бетінде бағдарлау ;
- жалпылау, зейінді болу ;
- есте сақтау қабілетін, қолдың кіші моторикасын дамыту;
- әр түрлі түсініктерге анықтама беру :
- тапқырлықты және ұғымталдықты дамыту.

Мен өзімнің тобымдағы балалардың жас шамасы ерекшеліктерін ескере отырып, іс - тәжірибеге байланысты әр-түрлі оқу іс- әрекеттер өткізуі өте тиімді әдіс деп ойлаймын. Олай дейтініміз, оның ерекшелігі сабақтардың бір -бірімен байланыстылығында. Жаңа технологияны жүзеге асыруда тәрбиешінің белсенділігі, шығармашылық ізденісі, өз мамандығына деген сүйіспеншілігі, алдындағы шәкірттерін бағалауы ерекше орын алады. Шығармашылық қабілет әр баланың табиғатында болуы мүмкін. Біздің міндетіміз - балаға оның бойында жасырынып жатқан мүмкіндіктерін ашып көрсету. Кез- келген бала тәрбиешінің басшылығымен орындаған шығармашылық жұмысының нәтижесінде өзінің ішкі мүмкіндіктерін дамытады. Егер бала бойындағы қабілетті тәрбиеші байқамаса, ол бала басқа балалармен бірдей болып қалады, сондықтан қабілеттің дамуына түрткі бола білуі

керек. Сабақты қызықты өткізу үшін, тәрбиешінің өзі даярлануы керек. Деңгейлік тапсырмалар, ауызша логикалық есептер дайындауы қажет. Математика сабағында баланың ой еңбегі мен қабілетін арттыру және дамытудың тиімді әдістерін қалыптастыра білу керек:

- берілетін тапсырманың орындалуын білу және оны ұғыну керек ;
- есеп шығарудың әртүрлі жолдарын, тәсілдерін игеру керек;
- балалардың қызығушылығын арттыру мақсатында ойын түрлерін пайдалану керек.

Осы айтылған әдіс- тәсілдердің бәрін жүзеге асыру оңай шаруа емес. Оған шығармашылық тұрғыдан ізденіс, шыдамдылық, жұмыс жасай білу қажет.

Әр бала өздігінен жұмыс істеуге дағдыланады ;

2. Баланың жеке қабілеті айқындалады :

3. Іштей бір - бірінен қалмауға тырысады;

4. Тапсырманың күрделену деңгейіне сәйкес, баланың ойлау қабілеті артады ;

5. Әр бала өз деңгейіне, қабілетіне қарай бағаланады ;

Осындай жұмыстарды ойдағыдай атқару үшін тәрбиешінің балаға берер әсері болу керек.

Мысалы: балаға сенім қалыптастыру үшін «сен білесің», «сенің қолыңнан келеді», «үйренесің» деген сөздер қажет. Баланың өз ойынан шыққан жетістігін жоғары бағалап, мадақтап, көтермелеп отыру керек.

Оқу іс - әрекетті түрлендіріп өткізуді дұрыс деп санаймын

1. Оқу іс- әрекетті түрлендіріп өткізу

2. Басқа сабақтармен ұштастыру

3. Жарыс оқу іс -әрекеттері

4. Көрнекіліктер арқылы

Оқу іс-әрекетті түрлендіріп өткізу деген тарауда мысалы: іс- әрекетінің кіріспе бөліміне сол бүгінгі өткізілетін математикалық ұғымдарды немесе санға байланысты тақпақтар, санамақтар, айтамын. Жұмбақ, ауызша есептер шығарту арқылы балалардың ойлау қабілеттерін арттырамын. Сабақ ортасында балалар шаршамау үшін **сергіту сәтін** жүргіземін.

Басқа сабақтармен ұштастыру математика пәнін жапсыру, сурет, дене тәрбиесі, тілді дамыту пәндерімен байланыстыра өткізсе, тәрбиешінің балаларға және білім беру еңбегі нәтижелі болар еді. Апай, менде квадрат, төрт үшбұрыш, сопақша бар еді. Мен квадраттан үйдің қабырғасын, бір үшбұрыштан үйдің шатырын жасадым. Менде үш үшбұрыш қалды.

1. Ансар: менің басым сопақша, көздерім дөңгелек. Аузымды ашсам дөңгелек, жапсам сызықша.

2. Сардар: менің басым дөңгелек, бетім төртбұрыш. Математика сабақтарында «Кім тапқыр», «Сыңарын тап», «Қайсысы көп-аз», «Үлкен-кіші», «Ұзын-қысқа» атты тағы басқа жарыс оқу қызметін өткіземін. Мұндағы көздеген мақсатым: балада психикалық қасиеттердің қалыптасуымен дамуын және сол жыл бойына алған білімдерінің деңгейін тексеру. Мұндай сабақтар баланың қызығушылығын арттырып дүние заттары мен құбылыстарын танысам, көре білсем деген талабын арттыра түседі. Ал көрнекілік арқылы балаларға көрсететін көрнекілігім үлкен, әдемі, бояуы қанық, әрі балаға көрінетіндей етіп қабылдаймын. Іс -әрекетінің екінші бөлімінде балаға берілетін карточкалар эстетикалық талғамға сай болуы керек. Көрнекілік қолдану кезеңінде мынадай қағидалар басты назарда болады:

1. Көрнекілікті көрсетер алдында мақсатын нақты айқындау ;

2. Көрнекілік оқытудың өзге де құралдарымен қоса пайдалану ;

3. Көрнекіліктің барлық балаға түгел жақсы көріну Осы ережелерді сақтай отырып, сабақтарымда көрнекілік пайдаланамын. Мысалы : суретпен жұмыс, сөзжұмбақтар, т.б. қолданып отырамын.

Іс әрекетімде логикалық ойындарды ойнағанда, балалардың ойлау қабілетін арттыру. Логикалық жаттығуларды орындау баланың ақыл -ойын, қиялын, ой ұшқырлығын дамытады.

Қорытындылай келе: әр баланың жеке қабілетін анықтап, оны белгілі бір бағытқа жетелеу, ұстаз парызы. Шығармашылық жаттығулар балалардан тек қана математикадан білім емес күнделікті өмірде кездесетін әртүрлі жағдайға байланысты білімді талап ететін

тапсырмалар. Балалардың байқағыштығын дамытуға негізделген логикалық ойлауды дамыта оқытуды негіздеу

1. Алдын-ала дұрыс мәлімет беру.
2. Логикалық ойлау қабілеттерін қалыптастыру.
3. Баланы психологиялық тұрғыда дайындау.
4. Тәрбиешінің пәнге деген дұрыс көзқарасы.

Күн әлемді жарықпен жылумен нұрландырса, өз еліміздің мәртебесінің биіктеуіне біздің жас ұрпағымыз өз үлестерін қосады деген сенімдемін.

Оқытудың қай түрін қолдансақ та ең бастысы – балаға деген сенім, баланың өз ісіне жауап беруі мүмкіндігіне сүйене отырып, балаға деген сенімді арттыру.

Оның басқада талай тиімді тұстарын күнделікті ұстаздық тәжірибемізден анықтай береміз деп ойлаймын.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Мектепке дейінгі тәрбие мен оқыту. 2017ж

РАЗВИТИЕ ТВОРЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ С ПОМОЩЬЮ ДЕЯТЕЛЬНОСТНОГО ПОДХОДА В РАМКАХ ОБНОВЛЕННОГО СОДЕРЖАНИЯ ОБРАЗОВАНИЯ.

РЕВУЦКАЯ Л.С.

КГУ «Основная средняя школа № 64» г. Караганды

Revu-Love74@mail.ru

В основе нынешней модернизации образования, лежат идеи личностно-ориентированного развивающего обучения. Сегодня одна из важнейших задач общеобразовательной школы состоит уже не в том, чтобы «снабдить» учащихся багажом знаний, а в том, чтобы привить умения, позволяющие им самостоятельно добывать информацию и активно включаться в творческую, исследовательскую деятельность. В связи с этим актуальным становится внедрение в процесс обучения таких технологий, которые способствовали бы формированию и развитию у учащихся умения учиться, учиться творчески и самостоятельно.

Основу концепции деятельностного подхода к обучению составляет положение: усвоение содержания обучения и развитие ученика происходит в процессе его собственной деятельности.

Развитие творческого мышления невозможно у всех учащихся сразу. Само понятие «творческое мышление» предполагает развитие у школьников высокого уровня знаний, умений, приёмов мышления, которые обеспечивают этот уровень знаний.

За время обучения мной выявлено, что большая часть учащихся имеют репродуктивный уровень знаний, то есть это знание фактов, явлений, событий, правил, действий и их воспроизведение осуществляются ими без существенных изменений. Эти учащиеся распознают учебную информацию, могут её описать, дать «готовое определение», применить известные приёмы мыслительной деятельности. Эти школьники способны выполнять упражнения по образцу, решение задач по известному алгоритму. Лишь небольшая группа детей обладает конструктивным уровнем знаний. Эти школьники выполняют задания более осознанно, их деятельность отличается большей активностью.

Процесс творчества включает в себя прежде всего открытие нового: новых объектов, новых знаний, новых проблем, новых методов их решения. Суть проблемного изложения знаний в том, что я стараюсь не собирать знания в готовом виде, а ставить перед учащимися проблемные задачи, побуждая искать пути и средства их решения. Проблема сама прокладывает путь к новым знаниям и способам действий. Решение проблемы требует включения творческого мышления. Что происходит с учащимися: сталкиваясь с противоречивой, новой, непонятной проблемой, у них возникало состояние недоумения, удивления, возникал вопрос: в чём суть? Далее мыслительный процесс протекает по схеме:

выдвижение гипотез, их обоснование и проверка. Первое время, детям не всегда удавалось осуществить мыслительный поиск, открыть неизвестное, приходилось мне им помогать. Так, при изучении темы «Сравнение дробей» перед учащимися стоит проблема, которая прослеживается в формулировке самой темы. На данный момент школьники умеют выполнять сравнение дробей с одинаковым знаменателем и дроби с одинаковым числителем. Но как сравнить две дроби у которых знаменатели и числители различные? У учащихся пауза, а действительно как? Практически начало решения проблемы положено. Далее рассматриваем другие способы сравнения, находим особые случаи и тем самым достигаем самого главного – учащиеся сами вывели правило сравнения дробей.

Только самостоятельная творческая деятельность учащихся, предваряющая объяснение учителя, успешно готовит их к активному восприятию новых знаний, позволяет увидеть связь между пройденным материалом и вновь изученным. После проведения самостоятельной творческой работы знания проявляются как естественное продолжение уже имеющихся у учащихся знаний. Ученики становятся активными «творцами» нового, а не пассивными «запоминалками» их.

Давно доказано психологами, что люди лучше усваивают то, что обсуждают с другими, а лучше всего помнят то, что объясняют другим. И ведь именно эти возможности предоставляет учащимся используемая на уроке учителем групповая работа.

Возьмем самый простой вид групповой работы – работу в парах. На этапе закрепления новой темы, например, «Деление десятичных дробей на 10,100,1000 и т.д.» предлагаю учащимся записать в тетради любые три десятичные дроби и дать соседу по парте ту или иную задачу на деление. Указываю на необходимость прослушать не только полученный ответ, но и объяснение, как этот ответ получен. Разрешаю учащимся в случае разногласий задать вопрос мне или учащимся с соседней парты. В течение этого времени каждый ученик класса получит возможность либо продемонстрировать свои знания, либо уточнить применение этого правила, в случае необходимости еще раз получить разъяснение. Каждый при этом еще и выступит в роли эксперта. Это небольшое упражнение очень эффективно. А проводить его можно, как и сразу после объяснения учителя и рассмотрения нескольких примеров из учебника, так и на следующий день, после выполнения учащимися домашнего задания. Очевидно, что такое упражнение можно проводить при изучении самых разных тем. Состав пар можно, конечно, менять, совсем не обязательно, чтобы это были ученики, сидящие за одной партой. Ученики могут даже перемещаться по классу, свободно выбирая себе партнеров, и работать с той скоростью, которая именно им необходима. Активность ученика на уроке заметно возрастает, когда он становится носителем функции учителя. Естественно, ученик не подменяет учителя на уроке, организующее и мобилизующее начало на уроке остаётся за учителем. Но по заданию учителя на определённом этапе обучения учащиеся сами могут сделать многое: определить и выделить главное, предусмотреть варианты проверки их знаний и умений, предвидеть очередной вопрос, обосновать связь новой темы с предыдущей, предвидеть ход мыслей учителя в изложении новой информации по изображённым на доске схемам, моделям и другим опорным сигналам, т.е. как бы взять на себя роль учителя при объяснении нового материала. Очень важно организовать работу так, чтобы каждый ученик в результате такой работы почувствовал собственный рост («додумался», «как же я раньше до этого не дошёл», «да это же совсем просто» и т.п.). Очень важным в такой деятельности, несомненно является психологический фактор: надо, чтобы дети видели в учителе надёжного помощника, доверяли ему, шли навстречу требованиям и установкам учителя и верили в свои силы, в возможность достижения лучших результатов.

Можно организовать работу в паре «Ученик-учитель», в которую включены сильный и слабый или сильный и средний учащиеся. Целью такой работы является организация помощи сильными учащимися более слабым товарищам по классу. Причём такая работа является очень эффективной не только на начальном этапе изучения новой темы, но и в процессе повторения изученного. При этом работу следует организовать комбинированно: те, кто отлично усвоил материал, на определённую часть урока выполняют роль учителя, помогая ликвидировать пробелы в знаниях тех, кто по какой-либо причине имеет их, остальные работают индивидуально и коллективно, после чего организуется проверка

выполнения работы пары «Ученик-учитель». Надо стараться привлекать для этой работы исключительно хорошо подготовленных учащихся, чтобы быть твёрдо уверенной в хорошем качестве такой помощи. Такая работа чрезвычайно полезна обоим ученикам: «учителю» важно уметь объяснять качественно, понятно, владеть алгоритмами решения тех или иных задач, основами теории, необходимой для достижения цели и, в конечном итоге, научить. Тот же, кого обучают в данный момент, получает уникальную возможность понять непонятное, подняться в своём уровне развития, а может быть, и узнать новое. Работа в паре «Ученик-учитель» способствует развитию речи обоих учеников, закреплению знаний и умений, утверждению в знаниях обучающего, оказывает благоприятное воздействие на формирование коллективизма и товарищества.

Математику нельзя изучать, наблюдая, как это делает сосед. В традиционной форме обучения большинство учащихся большую часть урока так и остаются наблюдателями. А вот работая в парах или группах, общаясь с соседом, проговаривая ему выученные формулировки, имея возможность научить кого-то тому, что знаешь сам, и получить, в случае необходимости, консультацию или разъяснение, ученики формируют и позитивное отношение к предмету, и навыки выполнения различных заданий. Качество знаний учащихся повышается, процесс обучения становится более успешным.

Большую роль на своих уроках я отвожу самостоятельной работе. В ходе её выполнения, наблюдая за учащимися, можно зафиксировать быстроту выполнения задания, выявить те элементы задания, которые оказались наиболее трудными для учащихся, своевременно ответить на вопросы учеников, сразу же после выполнения задания организовать проверку результатов и обсуждение различных способов решения.

Математика, как никакой другой предмет, позволяет формировать такой необходимый для самостоятельной работы навык, как навык осуществления самоконтроля за производимой деятельностью. Для того чтобы выработать у учащихся привычки и умений самопроверки выполняемой работы, использую следующее. Стараюсь создать такую ситуацию, которая провоцирует учащихся на неправильный ответ, и заставляю их критически мыслить. Иногда, предлагаю такую работу, найти ошибки в ответах, письменной работе своего товарища.

Продуктивность самостоятельной работы зависит во многом от общих умений познавательной деятельности, поэтому ориентирую учащихся на развитие умений обобщать, классифицировать, систематизировать и строить различные схемы изучаемого материала. При этом подчёркиваю, что, например, построение таблиц, схем, графиков в ходе изучения материала позволяет увеличить объём запоминаемой информации (по сравнению с запоминанием на слух на 15-20%), что владение этими умениями позволяет в дальнейшем легче ориентироваться в сходной информации, легче её усваивать и понимать.

Любая деятельность должна иметь свой результат.

Проблемное изложение материала, а также так же использование самостоятельной работы учащихся явились толчком к увеличению осознанности материала, к лучшему его усвоению, умению добывать знания самостоятельно.

Таким образом, единственным плодотворным путём развития творческого мышления становится максимально полное раскрытие потенциальных возможностей, природных задатков, и учитель, должен создать такую полноценно развивающуюся деятельность для учащихся, чтобы потенциал не остался невостребованным.

Список литературы:

1. Глейзер Г.Д. Повышение эффективности обучения математике в школе: кн. для учителя: Из опыта работы. – М.: Просвещение, 1989.
2. Демидова С.И., Денищева Л.О. Самостоятельная деятельность учащихся при обучении математике. / Сб. статей. – М.: Просвещение, 1985.
3. Лук А.Н. Мышление и творчество. М.: Политиздат, 1976.
4. Матюшкин А.М. Проблемная ситуация в мышлении и обучении. – М.: Педагогика, 1972.

ПРИМЕНЕНИЕ СОВРЕМЕННЫХ ПЕДАГОГИЧЕСКИХ ТЕХНОЛОГИЙ НА УРОКАХ ФИЗИКИ

ШАХАТОВА А.А.

КГУ «Основная средняя школа №64» г. Караганды

Shahatova.74@mail.ru

Президентом Казахстана была поставлена задача о вхождении республики в число 50 наиболее конкурентоспособных стран мира. Совершенствование системы образования играет важную роль в достижении этой цели. Цель педагогической деятельности: создание условий, способствующих развитию разносторонней личности, способной осуществлять продуктивную и осознанную деятельность. Современная система образования предполагает отказ от образования как предоставления обучающимся готовых ответов на заданные ими вопросы, широкое использование проблемного обучения, исследовательского метода, метода проектов, обеспечение органического единства в обучении и воспитании, школьной и внешкольной деятельности. Основная задача педагогической деятельности: создание на уроках физики такой образовательной среды, которая способствует самореализации учеников, повышению их образовательного уровня, формированию коммуникативных навыков, творческого мышления, познавательной активности. Меняются цели и содержание образования, появляются новые средства и технологии обучения, но какие бы реформы не осуществлялись, урок остается главной формой обучения. На нем держалась традиционная система образования, стоит и обновленное содержание среднего образования Республики Казахстан.

Любой урок – имеет огромный потенциал для решения задач, поставленных обновленной программой. В соответствии с основными идеями Программы, урок строится, исходя не из темы урока, а на основе целей обучения и ожидаемых результатов.

Урок, ориентированный на обучение должен планироваться на основе ясных и оправданных целей. Чаще всего большая часть урока тратится на устные сообщения учителя и на задания, при выполнении которых большую часть времени урока, ведущую роль играет именно учитель, а не ученики. У многих пропадает интерес к обучению, они либо бездействуют, либо начинают нарушать дисциплину. Для того чтобы таких ситуаций не возникало, каждому учителю прежде всего необходимо осознанно и обдуманно подходить к планированию урока.

Объект педагогической деятельности: процесс обучения физики в школе.
Предмет педагогической деятельности: применение современных образовательных технологий на уроках физики в школе.

. Технология - это совокупность приемов, применяемых в каком-либо деле, мастерстве, искусстве (толковый словарь).

Педагогическая технология означает системную совокупность и порядок функционирования всех личностных, инструментальных и методологических средств, используемых для достижения педагогических целей (М.В.Кларин). [2. – с. 14-15]

Использование учителем в своей деятельности любой технологии, это прежде всего необходимость выстраивания цепочки действий для достижения результатов деятельности. Для педагога, научившегося работать на технологическом уровне, всегда будет главным ориентиром познавательный процесс в его развивающемся состоянии.

Любая педагогическая технология обладает средствами, активизирующими деятельность обучающихся.

В своей работе на уроках физики чаще всего использую технологии поэлементно и полностью: 1. Информационно – коммуникационные технологии, которые являются актуальными в методике преподавания физики, мультимедийные средства позволяют заменить не достающие технические средства обучения, а так же разнообразить сам

учебный материал, расширить формы и виды контроля учебной деятельности. Информационные технологии могут применяться на уроках физики различных типов, а также на различных этапах урока.

2 Проблемное обучение, которое основано на получении учащимися новых знаний при решении теоретических и практических задач в создающихся для этого проблемных ситуациях. В каждой из них учащиеся вынуждены самостоятельно искать решение, а учитель лишь помогает ученику, разъясняет проблему, формулирует ее и решает. К таким проблемам можно, например, отнести самостоятельное выведение закона физики. Однако проблемное обучение всегда связано с трудностями, как для ученика, так и для учителя, уходит значительно больше времени, чем при традиционном обучении. От педагога требуется высокое педагогическое мастерство, поэтому эти обстоятельства не позволяют широко применять такое обучение.

3.Метод проектов позволяет решать задачи по формированию и развитию интеллектуальных умений. Совместная или индивидуальная работа над этой или иной проблемой, имеющая цель не только постараться решить эту проблему и доказать правильность ее решения, но и представить результат своей деятельности в определенном продукте, предусматривает необходимость в разные моменты познавательной, экспериментальной, творческой деятельности использовать совокупность интеллектуальных умений.

Применение в проектной деятельности помогает учащимся осваивать новые способы работы с альтернативными источниками информации (Internet, мультимедиа, энциклопедии и пр.), формировать основы информационной культуры. В результате самостоятельной работы у учащихся возрастает мотивация к изучению предмета. В процессе использования информационных технологий, то есть системы приемов деятельности привлечением всех возможностей компьютера в проектной работе у них автоматически формируется отношение к компьютеру. Значит, полностью устранить одну из важнейших причин отрицательного отношения к учебе – неуспех, обусловленный непониманием, значительными пробелами в знаниях.

4 Дифференцированный подход к обучению, который учитывает уровень умственного развития, психологические особенности учащихся, абстрактно-логический тип мышления, во внимание принимается индивидуальные запросы личности, ее возможности и интересы в конкретной образовательной области. Все контрольные и самостоятельные работы по физике выполняются с учетом дифференцированного подхода: каждый выбирает задания по своим способностям.

5.«Исследовательское обучение» - особый подход к обучению, построенный на основе естественного стремления ребенка к самостоятельному изучению окружающего.

Главная цель исследовательского обучения — формирование у учащегося способности самостоятельно, творчески осваивать и перестраивать новые способы деятельности в любой сфере человеческой культуры. Таким образом, исследовательская деятельность учащихся является эффективной образовательной технологией комплексно развивающей универсальные учебные действия и ключевые компетенции.

5 Идея технологии перспективно – обучающего обучения по С.Н.Лысенковой, хотя она и является учителем начальных классов. «Ее основными концептуальными положениями можно назвать личностный подход (межличностное сотрудничество); нацеленность на успех как главное условие развития детей в обучении; предупреждение ошибок, а не работа над уже совершенными ошибками; дифференциация, т.е. доступность заданий для каждого; опосредованное обучение (через знающего человека учить незнающего)». [1]

На уроках физики так же целесообразно в обсуждение нового материала вовлекаются сначала сильные, затем средние и лишь потом слабые ученики. При закреплении материала использовать дифференцированный подход, доступность заданий для каждого ученика.

Еще одной особенностью опережающего обучения является технологии опорных схем. Софья Николаевна Лысенкова и Владимир Федорович Шаталов независимо друг

от друга изобрели этот способ организации мыслительной деятельности почти одновременно. Как в свое время англичанин Р.Бойль и француз Э.Мариотт открыли закон соотношения объема и давления газа, названный законом Бойля-Мариотта. И способ работает и на уроках физики, потому что именно структурно-логические схемы, опорные конспекты, выводы, которые рождаются на глазах учеников в процессе объяснения и оформления в виде таблиц, схем, чертежей, рисунков, организует процесс запоминания.

Все вышеозначенные технологии позволяют добиться решения основной задачи: развития познавательных навыков учащихся, умений самостоятельно конструировать свои знания, ориентироваться в информационном пространстве, сохранению здоровья, развития критического и творческого мышления.

Применение различных педагогических технологий на уроках физики позволяет сформировать развивающую образовательную среду.

Литература:

1. Лысенкова С.Н. Когда легко учиться. М., 1985, с.171.
2. Селевко Г.К. Современные образовательные технологии: Учебное пособие. – М.: Народное образование, 1998. – 256 с.
3. Сальникова Т.П. Педагогические технологии: Учебное пособие /М.:ТЦ Сфера, 2005.

ПРИМЕНЕНИЕ ИКТ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ ДЛЯ ПОВЫШЕНИЯ КАЧЕСТВА ЗНАНИЙ У УЧАЩИХСЯ

КАСЕНОВА И.А.

КГУ «Основная средняя школа №64» г. Караганды

В современных условиях использование информационно-коммуникационных технологий в преподавании и обучении позволит повысить степень активности школьников и привлечь их внимание, усилить мотивацию к обучению. Сочетание цвета, мультимедиа, музыки, звуковой речи, динамических моделей и т.д. расширяет возможности представления учебной информации. [1, с. 166]

Применение компьютерных технологий на уроках математики – это не дань моде, а необходимость. Информационные технологии позволяют создать условия для активизации познавательной деятельности учащихся. Модуль применение ИКТ нами используется как основной, а другие модули «будут выступать в роли» – дополнительных к ключевому модулю. К примеру, в Великобритании современная молодежь, избравшая преподавательскую профессию, сегодня обладают достаточной цифровой грамотностью, поскольку они относятся к поколению, регулярно взаимодействующему с цифровыми технологиями, используя все их возможности в различных аспектах жизненных ситуаций. ИКТ является значительным инструментом, помогающим учителям в преподавании, позволяя им облегчить объяснение и обеспечить понимание учащимися научных понятий [см. пред., с. 166].

На уроке в 6 «А» классе по теме «Сложение отрицательных чисел» я попросила учеников принять участие в исследовательской беседе «Занимательные задачки» (стратегия «Восхождение к вершинам», работа в парах). Данные задачи были размещены на интерактивной доске.

1) Термометр вечером показывал -2°C . К полуночи температура понизилась на 4°C . Сколько градусов показывал термометр в полночь? При решении задачи используйте выражения: $(-a) + (-b) = -(a+b)$.

На интерактивной доске был размещен текст задачи, а также два градусника: на первом градуснике столбик с ртутью показывал первоначальную температуру -2°C , а на втором

¹ Руководство для учителя АОО «Назарбаев Интеллектуальные школы» 2012

градуснике -6°C . Ученики визуально наблюдали изменения, которые происходили с температурой воздуха и смогли быстро найти правильное решение данной задачи.

2) На координатной прямой число -3 изображается точкой A , $A(-3)$. Данную точку переместили влево и получили точку B с координатой -7 , $B(-7)$. На сколько единичных отрезков переместили точку A ? [2, с. 98]

Учащиеся по очереди выходили к доске и записывали ход решения и ответ, после чего на интерактивной доске появлялось «окно» с правильным ответом и ученики могли себя проверить.

В данном случае исследовательская беседа позволила развивать у учащихся познавательные и мыслительные процессы, учащиеся приобрели определенные знания и понимание материала, с помощью совместных бесед, критического мышления, использование наглядности (применение ИКТ). Участники обсуждали общую проблему, делились мнениями, обменивались идеями, развивали логическое мышление, математическую речь, оценивали друг друга и, в конечном итоге, пришли к единому результату: смогли озвучить тему урока и составить своими словами правила. Мы убедились в том, что на данном этапе урока уместно было использование ИКТ, оно способствовало активной деятельности и расширению знаний учащихся, чем бы учитель сам проговаривал текст новой темы и наблюдал бы скучные выражения лиц учеников.

Например, на втором уроке в этом же классе, по той же теме, при задании «Угадай фамилию...» на интерактивной доске ученикам был продемонстрирован флипчарт, задание на котором заключалось в расшифровке фамилии ученого- математика, работы которого способствовали признанию отрицательных чисел. На данном этапе урока была использована работа в мини группах. Было замечено, что учащиеся с низкой мотивацией активно принимали участие, работая в коллективе. Учащимся необходимо было как можно быстрее справиться с данным заданием, поэтому важно было участие каждого. Следует отметить, что ученики быстро распределили свои роли председателя, секретаря, помощника; все ученики были задействованы в работе. Было замечено, что ученица с низкой мотивацией активно участвовала в роли помощника, пыталась помочь своей команде. Учащиеся, поработав в мини группах, порешав определенное количество примеров на сложение отрицательных чисел, смогли правильно сопоставить буквы из фамилии ученого и получили ответ: Рене Декарт. После этого был показан с помощью компьютерной техники фрагмент из документального видеofilmа жизнь и заслуженный труд великого ученого Рене Декарта. В задании учащиеся закрепили правило сложения отрицательных чисел с применением переместительного и сочетательного свойств сложения, также приобрели знания еще дополнительно из истории про жизнь и работы ученого – математика Рене Декарта и все это благодаря использованию информационно - коммуникационных технологий в обучении. На данном этапе урока видно, что ученики приобретают знания и по математике, и по истории. На занятии прослеживается межпредметная связь, что делает урок более интересным насыщенным, способствует расширению и углублению знаний учащихся. Опыт показывает, что при проведении интегрированных уроков эффективность обучения возрастает, а при использовании ИКТ это можно сделать очень легко в плане работы учителя и ярко, интересно - для обучения учеников.

Использование тестов в обучении является одним из эффективных и рациональных дополнений к методам проверки знаний, умений и навыков учащихся. Преимуществом тестирования как формы контроля усвоения знаний является его объективность и технологичность проверки результатов. Помогает ученикам при самоконтроле, в закреплении знаний: такие понятия как самоконтроль и самооценка формируют у учащихся уверенность в своих знаниях

На уроке обобщении и систематизации знаний в 6 «А» классе по теме «Сложение отрицательных чисел» учащимся была дана индивидуальная работа в виде теста с помощью устройства aktivote. После тестирования ученики увидели свои оценки на интерактивной доске: с какими заданиями они справились, а с какими не справились, что им требуется

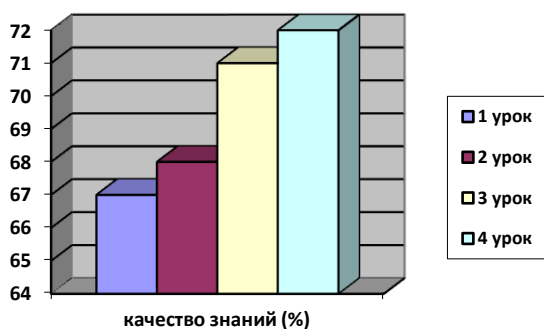
² Учебник по математике 6 класс Алдамуратова Т., Алматы: Атамұра, 2017

доработать. Всего было четыре «5», десять «4» и три «3», оценку «2» никто не получил. Данный вид суммативного оценивания очень удобен тем, что все ученики в классе считают его объективным, честным. Ученики наглядно видят свой уровень знаний. Программы по тестам составляются так, что машина сама в конце работы оценивает результаты учеников, причем выдает максимальное количество возможных баллов и сумму баллов, которую набрал ученик, а он уже сравнивает, учащиеся уже могут оценить себя сами, проанализировать свой ответ и заранее предполагать желаемый результат.

При работе с одаренными детьми в серии последовательных уроков я также использовала ИКТ. Например, при изучении темы «Сложение чисел с разными знаками» ученику, который проявляет по предмету высокую мотивацию, Воеводину Григорию, было дано сделать презентацию в Power Point по данной теме, с чем он прекрасно справился, продемонстрировал всему классу подготовленный материал и выступил в роли учителя.

Цифровая грамотность – это способность определить местонахождение, организовать, понять, оценить и создать информацию, используя цифровые технологии.

Также возможно использование ИКТ при эмоциональном настрое учащихся на урок. Например, если ученики приходили на урок с плохим настроением их вниманию представлялись веселые фрагменты из мультфильма или интересный и познавательный видеоклип и т. д. Все это позволяло создать атмосферу успеха, коллаборативную среду на уроке.

Через использование ИКТ в серии последовательных уроков на практике мы убедились в том, что у учеников возросла мотивация к изучению математики, повысилось качество знаний по предмету от 67 % до 72%.

ИКТ - средство общения людей; средство доступа к информационным ресурсам. Технические средства позволяют включить в образовательную деятельность возможность оперирования с информацией разных типов, таких, как звук, текст, фото и видеоизображение.

Список используемой литературы:

- 1) Учебник по математике 6 класс Алдамуратова Т., Алматы: Атамұра, 2017
- 2) Руководство для учителя АОО «Назарбаев Интеллектуальные школы» 2012

ПРОЕКТНАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ УЧАЩИХСЯ В РАМКАХ СОВРЕМЕННОЙ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ СРЕДЫ

ДЕМИДОВА Е.В.

КГУ «Основная средняя школа № 64» города Караганды
Helendm_64@mail.ru

Проектная деятельность, в последнее время широко используемая в педагогической практике, основана на постановке социально значимой цели и ее практическом достижении. Применение этого метода позволяет направить деятельность школьников на решение конкретной учебной или воспитательной проблемы, при решении которой учащиеся имеют возможность применить полученные в школе теоретические знания на практике в процессе выполнения социально значимого проекта. На ряду с этим результатом деятельности всегда является продукт, который разработали участники проекта для ее разрешения. Главная педагогическая цель любого проекта — формирование различных компетенций, т. е. умений, связанных с опытом их применения в практической деятельности.

Важной задачей современной школы является формирование творческого мышления и продуктивной деятельности учащихся для реализации возможностей и способностей личности в обществе. Актуальным является использование в обучении приемов и методов, которые

формируют умение добывать новые знания, собирать необходимую информацию, самостоятельно мыслить, находить и решать проблемы, делать выводы и умозаключения. Широко применяемый в мире метод проектов эффективен для развития у школьников умений и навыков самостоятельности и саморазвития, так как формирует активную, самостоятельную позицию учащихся в учении; развивает общеучебные умения и навыки (исследовательские, рефлексивные, самооценочные); нацелен на развитие познавательного интереса учащихся, реализует принцип связи обучения с жизнью. [1] «В основе метода проектов лежит развитие познавательных творческих навыков учащихся, умений самостоятельно конструировать свои знания, умений ориентироваться в информационном пространстве, развитие критического мышления». [2]

«Методической особенностью обучения информатике является развитие ИКТ-компетенций, которые необходимы в условиях быстроменяющегося мира. Изучение предмета должно быть направлено на повышение уровня информационной грамотности; знание и понимание основ ИКТ-валификации; обладание алгоритмическим и логическим мышлением.

В каждом классе на проектную деятельность выделены часы. Использование проектных технологий повышает качество обучения не только по информатике, но и реализует межпредметные связи и повышает эффективность изучения учебных предметов.

Учащиеся, работающие над проектом, должны индивидуально или в группе планировать дальнейшую работу, ставить цели, искать необходимую информацию, представлять и доказывать гипотезу, проводить эксперименты, представлять результаты о проделанной работе, анализировать и оценивать, а также уметь защищать свой проект». [3]

Проект по мнению учащихся – это возможность самостоятельно сделать что-то интересное используя свои возможности. Работа над проектом помогает ученику проявить себя, показать свои знания, попробовать свои силы, принести пользу и публично представить результат своей работы.

В рамках кружка «Робототехника» учащиеся 5-х классов работали над проектом «Может ли робот заменить человека при уборке комнаты». Ребята сконструировали робота-уборщика. Написали для него программу в программной среде LEGO MINDSTORMS Education EV3. После этого отследили количество времени и качество уборки помещения роботом. Получив конкретные результаты ребята пришли к выводу, что для качественной уборки помещения нужен профессиональный робот, а не учебный. Работа над проектом дала ребятам возможность побыть в роли инженера – конструктора. Кроме того они стали больше ценить труд техперсонала школы.

С 2015 года в школе работает студия «Мой первый компьютер». На занятия в студию приходят ребята эко клуба «Синяя птица». Ребята рассказали о том, что они сейчас заняты проблемой загрязнения пляжей нашего Фёдоровского водохранилища. Каждую неделю они выходили на эко десант и собирали большое количество мусора. Ребята хотели, как-то донести до жителей города, что бытовой мусор с пляжа нужно уносить с собой. Я предложила им создать листовки и

раздать их на пляже. Через неделю ребята сказали, что это не помогло. Тогда я предложила им в программе «Cyberlink PowerDirector» создать ролик социальной рекламы. Благодаря спонсорам этот ролик транслировали по маршрутному телевидению. Благодаря этому проекту на пляже стало чище. Кроме того, состоялась встреча ребят с представителями городского Акимата, в результате которой на пляже появились урны для мусора.

Согласно учебной программе по предметам образовательной области «Математика и информатика» уровня основного среднего образования ученики 9 класса изучают: обработку видеoinформации, форматы видео файлов, программы по созданию и обработке видео, интерфейс программы; создание, открытие, сохранение проекта; монтаж видео, настройка звуковых эффектов, анимация и визуальные эффекты, вывод видео; опубликование фильма. Завершает курс проектная деятельность (2 часа). [4]

Я предложила ребятам создать мини проекты в программе Cyberlink PowerDirector-видеоролик на одну песню для уроков самопознания.

С этой программой многие ребята уже были знакомы, т.к. работали в ней, посещая кружок «Мой первый компьютер». Поэтому моё предложение было поддержано.

Список песен мы взяли из сборника «Методические рекомендации для учителя самопознания». Ребята выбрали себе одну из песен и в течение одного урока работали над своим видеороликом. На следующий урок все видеоролики были просмотрены, обсуждены и оценены самими ребятами.

Лучшие из них сейчас используются на уроках самопознания.

Согласно учебной программе по предметам образовательной области «Математика и информатика» уровня основного среднего образования Пятиклассники должны изучить: простейший текстовый редактор, интерфейс редактора, правила набора текста, перемещение по тексту, выделение фрагмента текста, форматирование и редактирование текста, шрифт, абзац, обработка текстовой и графической информации, создание комбинированных документов. Курс предусматривает и проектную деятельность. [4]

Учебник 5 класса предлагает ученикам в текстовом редакторе создать книжку по выбранной теме. Большинство ребят с увлечением работали над этим проектом. Но одна ученица 5 класса принесла мне такой проект на следующий же день. Оказалось, что она сделала такую книжку самостоятельно дома ещё в процессе обучения текстовому редактору. Поэтому я предложила ей создать электронный учебник по любому предмету с помощью программы «АЗБУКА». Девочка выбрала английский язык, т.к. она увлекается изучением английского языка. Когда мы обратились за консультацией к учителю английского языка, то она предложила создать учебник для учащихся 1-х классов. Учитель сообщила, что в комплекте с обычным учебником продаётся диск с аудиозаписями, но он очень неудобен. В нём все уроки записаны в один файл, и чтобы прослушать аудиозапись к 10 уроку нужно долго проматывать её или прослушивать все предыдущие уроки. Было бы хорошо иметь такой электронный учебник, который соответствовал бы печатному учебнику английского языка для 1-го класса.

Эту проблему помог решить один из учащихся 9 класса, который с помощью программы Cyberlink PowerDirector" разбил аудиозапись на отдельные файлы, чтобы девочка могла бы их использовать при создании учебника.

Проект ученицы «Электронный учебник английского языка для 1 класса «Color English» сейчас активно используется учителями английского языка на своих уроках в первых классах.

На занятиях в 7-х классах ребята работают над проектами создание красочного фотоальбома, макета оформления школы, созданием декораций. (Программные средства: Inkscape, COREL, Photoshop.) В результате такой деятельности школьники изучают различные прикладные пакеты, приобретают навыки работы с принтером, сканером. Получают практический результат своей деятельности – планшет с эскизом, который в дальнейшем выносится на обсуждение. Лучшие проекты в последствии используются в оформлении школы к праздничным датам.

Учащимся 3-х классов я предлагаю поиграть в ролевую игру «Рекламное агентство». В рамках этой игры ребятам предлагается, используя программу Microsoft PowerPoint, создать презентацию какого-либо предприятия. Ребята сами выбирают сферу деятельности своего предприятия, придумывают его название и атрибутику. Презентация реклам проходит в рамках урока «Защита проектов».

Преимущество метода проектов при организации учебной деятельности по информатике том, что:

- он может быть, как индивидуальным, так и групповым;
- проектирование даёт возможность увидеть творческую и самостоятельную активность учащихся, и его можно использовать в разных классах.

Результатом такой работы стало:

- Повышение уровня качества знаний учеников.
- Развитие самостоятельности, творческих способностей ребят. Работа над проектом даёт возможность нести личную ответственность за принятое решение и развивает навыки коллективной работы учащихся.
- Повышение интереса к предмету информатики. Работа за компьютером для многих детей стало практически единственным способом самореализации. Необходимо использовать это для повышения мотивации к обучению учащихся.

- Формирование у учащихся совокупности знаний, умений и навыков по планирование своей деятельности, поиску информации, необходимой для решения поставленной перед ним задачи, проектирование и построение информационных моделей.

Библиографический список:

1. Учебные программы уровня основного среднего образования по обновленному содержанию
2. Инструктивно-методическое письмо «Об особенностях преподавания основ наук в общеобразовательных организациях Республики Казахстан в 2018-2019 учебном году».
3. Как организовать проектную деятельность учащихся: Практическое пособие для работников общеобразовательных учреждений. — 2-е изд., испр. и доп.— М.: АРКТИ, 2005. — 80с. (Метод, биб-ка) . . .
4. Новые педагогические и информационные технологий в системе образования / Под ред. Е.С. Полат. — М., 2000.
5. Полат Е.С. Как рождается проект. —М., 1995, © 2003—2010 Издательский дом «Первое сентября».

СЫНИ ТҰРҒЫДАН ОЙЛАУ ТЕХНОЛОГИЯСЫНЫҢ МАҢЫЗДЫЛЫҒЫ

АЛЬТАЕВА Г.Д.

КГУ «Основная средняя школа №64» г. Караганды

Елбасының 2012 жылғы 27 қаңтардағы «Әлеуметтік-экономикалық жаңғырту – Қазақстан дамуының басты бағыты» атты Қазақстан халқына Жолдауында мектеп оқушыларының функционалдық сауаттылығын дамыту бойынша бес жылдық ұлттық жоспарды қабылдау жөнінде нақты міндет қойды. Аталған міндет Қазақстанның әлемдегі бәсекеге қабілетті 30 елдің қатарына кіруі процесінде де маңызды болып табылады. Еліміз үшін маңызды болып табылатын аталған стратегиялық міндетті шешу жағдайында тұлғаның ең басты функциялық сапалары белсенділік, шығармашыл тұрғыда ойлауға және шешім қабылдай алуға, кәсіби жолын таңдай алуға қабілеттілік, өмір бойы білім алуға дайын тұруы болып табылады. Бұл функционалдық дағдылар мектеп қабырғасында қалыптасады.

Сондықтан қазіргі таңда мектеп мұғалімдердің алдында тұрған басты міндет–білім алушыларды университетте оқуға емес, «өмірге дайындау» болып табылады. Дипломдық жұмыстың тақырыбын таңдағанда да алдымен қазіргі заманның оқу үрдісіндегі өзекті мәселелер мен талаптарды ескере отырып, тарих сабағының сапасын жаңа деңгейге көтеру мақсаты қойылды. Тарих - гуманитарлық пәндердің ішінде тәрбиелік мәні жоғары пән. Адамзат баласының пайда болуынан бастап бүгінгі күнге дейін ел тарихы 5 сыныптан бастап 11 сыныпқа дейін әр қырынан қарастырылады.

Өмір сүріп отырған ғасырымыз - өркениет дамуының кезеңі, ақпараттық қоғам дәуірі, технологиялық мәдениет дамуының кезеңі. Жаңа кезеңінде жаңа білім беру жүйесі, жаңа оқыту жүйесі және білім беру үлгісі сай келуі тиіс.

Қазіргі уақыт-жедел дамуға аяқ басқан ақпараттық қоғам мен технологиялық мәдениет дамуының жоғарғы шегіне жеткен кезең. Ғаламдық инновациялық өркендеу ғасырына айналғандығын қазірдің өзінде айтылуда, оның себебі адамзаттың интеллектуалдық мүмкіндігінің шексіздігінде [1].

Инновациялық технологияларды пайдалана отырып мұғалім автор есебінде, талдама жасаушы, зерттеуші, тұтынушы, пайдаланушы және жаңа педагогикалық технологияны, теорияны, тұжырымдаманы насихаттаушы болып шығады. Бұл жауапты жұмысты жүргізу үшін өз пәнін, тарихты жете білумен бірге, оқыту пәнінің әдістемесінің шебері, шығармашылықпен еңбек ететін маман және өзінің шәкірттерінен мол үміт күтетін, тынымсыз, еңбекшіл, жауапкершілікті ұғатын шебер ұстаз болуын қазіргі кезең міндеттейді.

Қазіргі мектептің оқыту үрдісінде білім берудің тенденциялары мен даму бағыттарын қамтамасыз ететін 50 - ден аса педагогикалық технологиялар қолданыс табууда. Осы жаңа

педагогикалық технологиялардың ішінде білім беру сапасын арттырудың тиімді және ең қолайлысы - сын тұрғысынан ойлау стратегиясының орны ерекше болып табылады

Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә. Назарбаевтың «Жастардың және еліміздің басты капиталы – сапалы білім» деген пікірі оның саликалы саясатының бірі деуге болады. Сол себептен де тәуелсіз Қазақстанның білімді ұрпағын тәрбиелеу бүгінгі көкейкесті мәселелердің бірі. 1997 жылдың соңында Президент Н.Ә. Назарбаев 2030 жылға дейінгі Қазақстанның даму стратегиясын анықтап, онымен халықты таныстырды. [2]. Президент бұл стратегияны болашақ ұрпақ алдындағы жауапкершілік сезіміміздің көрінісі деп бағалады. «Қазақстан - 2030» стратегиясында қоғамның ұзақ мерзімді басым мақсаттары - жеті бағыт бөле көрсетілді. Солардың бірі – Қазақстан азаматтарының денсаулығы, білімі мен әлауқаты. Соған байланысты, білім беру мазмұнын жаңарту, үздіксіз білім беру жүйесін дамыту - бүгінгі күннің талабы. Қазіргі кезде білім берудегі мақсат - жан-жақты, білімді, өмір сүруге бейім, қиындыққа мойымайтын, өзіндік ой-талғамы бар, адамгершілігі жоғары, қабілетті жеке тұлғаны қалыптастырып дамыту. Ертеңгі еліміздің еңсесін тік ұстап, ел мерейін үстем ететін бала деп сенім артатындықтан сапалы білімді, саналы азамат тәрбиелеу ісі - білім беру саласының еншісінде. Демек білімдендірудің ошағы - мектепте.

А. Байтұрсыновтың «Мектептің жаны – мұғалім. Мұғалім қандай болса, мектебі де һәм сондай болмақшы», «Баланы ұлша тәрбиелесең, ұл болмақшы, құлша тәрбиелесең құл болмақшы», - деген сөздері бар [3]. Демек жаңа технологиямен қаруланған мұғалім ғана, өркениетті ел болашағын тәрбиелей алады.

Сыни тұрғыдан ойлау бағдарламасы бойынша жүргізілген тарих пәні сабақтарында оқушылар іздеудің мән-жайына қанығады, білімді тереңінен айтуға төселеді, дәлелдер келтіру, дәлелдеу тәсілдеріне жаттығады, теория мен практика бірлігін игереді, жеке және топпен бірлесіп, мәселе түйінін шешіп, жолдарын табуға жаттығады, өз жолдастарының пікірімен санасуға, өткір сындарды тыңдап, одан тиісті қорытындылар жасай білуге машықтанады.

Сонымен қатар «Оқу мен жазу арқылы сын тұрғысынан ойлауды дамыту» жобасында жұмыс жасайтын мұғалімдер бұл сабақтар баланың танымдық белсенділігін арттыруға, өз бетінше білім алуға, шығармашылығын қалыптастыруға ықпал ететіндігін атап өтсе, оқушылар оқудың қызықты, жеңіл өтетіндігін, ұжымда бірлесіп жұмыс жасауға үйрететіндігін, білімнің тереңдігі, әрі тиянақтылығы артатындығын баяндайды. Мектеп өмірінде мұғалімдердің аталмыш жобамен жұмысқа дейінгі және кейінгі кезеңін салыстыру оқушылардың оқуға деген ынта-ықыласының артқандығын, адами жақсы қасиеттердің қалыптасқандығын, мұғалімнің шыдамдылық, төзімділік сияқты сапаларымен қатар оқушылардың басқаны қабылдау, түсіну, сыйлауды үйренгендігімен сипатталады. Бүгінгі қоғамға, мектепке керегі де осылар болып табылады.

Мектепте сыни тұрғыдан ойлау технологиясы бойынша оқыту, үйрету барысында мынадай қорытынды жасауға болады:

1. Оқушы өмірге деген өз ойын білдіретін жазу стилін табады.
2. Жаңа білім бойынша өз жобалары, модельдері, болжамдарын тыңдап, талқылайды (өздері талдайды, бір-бірін тыңдайды).
3. Өзіндік қорытындыларды, оның қаншалықты ғылыми, шындыққа жақын екенін саралайды.
4. Білімді өз бетімен алуға деген ынтасын, шығармашылық жұмыстарға қабілетін, танымпаздық белсенділіктерін арттырады.
5. Білім дәрежесі деңгейін саралау, өзіндік талдау, синтез, бағалауының деңгейі қалыптасады.
6. Бір-бірімен ынтымақтастығы, пікірлерін айта білуі, қорғай білуге, айтыса білуге дағдыланады.
7. Оқушыларда жазу кезінде ғажайып ойлар пайда болады, сонымен қатар өзінің және өзгелердің пікірі мен тәжірибесіне құрметпен қарауға үйренеді.
8. Оқушы әрекеті адамның ойлау қабілетін дамытады және ол кітап оқыған кезде өз ойын тұжырымдайды.

9. Жұмыс барыстарын алмасу арқылы оқушының өз ойын ашық, жасқынбай айтуға, басқа адамның ойын дұрыс қабылдауға үйренеді. [4].

Өзім жүргізген тәжірибемнен айтарым, сыни тұрғыдан ойлау модулінің әдіс-тәсілдердін қолдана отырып өткізген сабақтың оқушыға берері мол, нәтижесі өте жоғары. Себебі оқушылардың барлығы дерлік сабаққа қатысады, өздерінің ойын еркін айтады, бірін-бірі тыңдайды, салыстырады, сол сабақтан өзінше бір түйін жасап, өз бетінше білім алады. Ал тәрбиелік жағына келер болсақ, оқушылар ұйымшылдыққа, тез шешім тауып, тығырықтан шығуға, өзіне баға беруге ұмтылады, үйренеді.

Сонымен сыни тұрғыдан ойлау модулі бойынша мынадай қорытынды тұжырымдар жасалады:

- шығармашылық ойлауды, сын тұрғысынан ойлауды дамытады;
- рухани дүниесін байытады;
- оқырмандығын күшейтеді;
- ауызша – жазбаша тіл мәдениетін дамытады;
- ойлау, елестете алу қаблетін қалыптастырады;
- көзқарасын тереңдетете алуды үйренеді;
- танымдық оқу ауқымын кеңейте алады;
- шығармашылық ізденісіне жол ашылады;

- тарих пәніне деген қызығушылығы артады;

Әр технологияны қолдану арқылы белгілі бір жетістіктерге жетеміз.

Мұндай технологияларды қолдану-біріншіден оқытушы ұтады, яғни ол сабақты тиімді ұйымдастыруға көмектеседі, оқушының пәнге деген қызығушылығы артады, екіншіден оқушы ұтады, себебі оның тақырып бойынша танымы кеңейді. Осылайша білім берудің қалыптасқан әдістемесіне оқытудың жаңа технологиясы тұрғысынан өзгерістер енгізілсе, білім сапасы арта түспек деп ойлаймын. Болашақ ұрпақтың жеке тұлға болып қалыптасуында білім беру жүйесін ізгілендіру, инновациялық үрдісте тиімді пайдалану қазіргі заман талабы.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1 Н.Ә.Назарбаев Қазақстан халқына жолдауы // Егемен Қазақстан. 2008 ж. 7 ақпан.

2 Қазақстан Республикасының 2015 жылға дейінгі білім беруді дамыту тұжырымдамасы // Егемен Қазақстан, 2003 ж. 23 желтоқсан

3 Педагогикалық шеберлік орталығы Кембридж университетінің білім беру факультетімен бірлесіп әзірлеген Қазақстан Республикасы педагог қызметкерлерінің біліктілігін арттыру курстарының деңгейлі бағдарламасына арналған глоссарий: Оқу – әдістемелік құрал, 2014. 32 бет

4 Назарбаев Н.Ә. Инновациялар мен оқу-білімді жетілдіру арқылы білім экономикасына // Л. Гумилев атындағы Еуразия Ұлттық Университетінде оқыған лекция - Егемен Қазақстан, 2006, 27 мамыр.

5 Жүнісбек Ә. «Қазіргі заманғы педагогикалық технология негізі-сапалы білім.-// Қазақстан мектебі, 2008, №4 саны. 33бет.

КЕМЕЛ КЕЛЕШЕК КЕЙІНГІ БУЫННЫҢ ҚОЛЫНДА КОНАРБАЙ А.А

КТУ «Основная средняя школа №64» г. Караганды

Біз - Тәуелсіз елдің ұрпағымыз. Елбасының жылдағы халыққа Жолдауын оқып, қолдап отырамыз. Тәуелсіз еліміздің жетекші күші - жастар екендігі ақиқат. Жолдауда жоғары оқу орындарынан мамандық алып шыққан жастардың өз мамандығы бойынша жұмысқа тұрып, елімізге қызмет етуі мәселесі қоғамда аса маңызды екені айтылған. Жолдауда бүгінгі қоғамның жауапкершілігі мен ертеңгі ұрпақтың тағдыры бар.

Өзім жас ұстаз болған соң Елбасының білім саласына қатысты айтқан сөздеріне үлкен назар аударамын. Жолдауда білім саласы басты назарда екені байқалады. Ұстаз еңбегі жеңіл емес. Еңбегіне қарай жалақысының да жарытымды болғанын кез – келген ұстаз құптар

еді. Жалақының көтерілуі мұғалімдердің жұмысқа деген құлшынысының артуына себепші және жауапкершілік жүктейді. Сондықтан мектептегі ұстаздар еңбекақыны көтеру туралы шешімді жылы қабылдады. Бұл шешім ұстаздардың кәсіби біліктілігін одан әрі жетілдіруге ынталандырады. Елбасы Жолдауында "...оқытудың жаңаша мазмұнын меңгерген ұстаздардың жалақысын 30%-ға көтеру" көзделген. Мұнда әрине, оқытушылардың біліктілігін қажет етеді. Әсіресе, мұғалімдердің жалақысы біліктілігінің расталуына байланысты 30 пайыздан 50 пайызға дейін өсетіні туралы хабарды халық ерекше ықыласпен қабылдады.

Жолдауда білім саласының барлық сатылары бойынша нақты міндеттер айқындалған. Мысалы, Президент орта мектеп, колледж, ЖОО үздік оқытушыларының бейнесабақтары мен бейнелекцияларын ғаламторға орналастыру керек екенін атап өтті. Бұл еліміздің түкпір-түкпіріндегі ұстаздарға қолжетімді болатын еді әрі біз сияқты жас мамандарға тәжірибе жинауға көмектесетін еді. Елбасы сонымен қатар, білім берудің жаңа сапасына тоқталды. Білім беру бағдарламаларының негізгі басымдығы – өзгерістерге үнемі бейім болу және жаңа білімді меңгеру қабілетін дамыту екенін жасырмады.

Білім беру саласын өзгерістер мен жаңашылдықтар күтіп тұр. Соның бесеуіне тоқталсам: оқушыларға берілетін тапсырма азаяды. Елбасы оқушылардың жүктемесін төмендетуді тапсырды. Өңірлердегі Оқушылар сарайларының базасында компьютерлер, лабораториялар және 3D-принтерлер секілді барлық қажетті инфрақұрылымы бар балалар технопарктері мен бизнес-инкубаторларының желісі құрылады.

2019 жылдың 1 қыркүйегіне қарай мектепке дейінгі білім беру ісінде балалардың ерте дамуы үшін өз бетінше оқу машығы мен әлеуметтік дағдысын дамытатын бағдарламалардың бірыңғай стандарттары енгізіледі.

2019 жылдан 10-11 сыныптардағы жаратылыстану ғылымының жекелеген пәндері ағылшын тілінде оқытылады.

2021 жылы орта білім беру саласында жаңартылған мазмұнға (мүлде жаңа бағдарламалар, оқулықтар, стандарттар және кадрлар) көшу аяқталады.

2025 жылға дейін білім берудің барлық деңгейінде латын әліпбиіне көшудің нақты кестесі әзірленеді.

Болашақтағы жаңалықтардың бәрін тек білімді адамдар жасай алады. Біз жас маманбыз. Мемлекет басшысы жастарға сенім білдірді. Биылғы жылды «Жастар жылы» деп жариялап, жастардың басын қосқан үлкен жиын өткізді. Бұл жиында Президент Н.Назарбаев Үкіметке Жастар жылында жүзеге асуы тиіс нақты тапсырмалар жүктеді. Таратып айтсам: ірі қалаларда жұмыс істейтін жас отбасыларды баспанамен қамту, «Дипломмен – ауылға» бағдарламасы бойынша ауылға көшіп баратын жастардың жәрдемақысы бұрын 70 айлық көрсеткіш болса, соны 100 айлық есептік көрсеткішке дейін көтеру, алдағы уақытта дәрігер, мәдени саладағы жұмыстар, ұстаздық сияқты мамандықтарды таңдау керектігін, жастардың үлкендерге жанашыр және қамқор болу керектігін айтып, ел келешегіне үлкен сенім артты.

Алдағы уақытта бізде білімімізді жетілдіріп, жан-жақты тәжірибе жинақтап, білім саласына, елімізге теңізге құяр тамшыдай болса да өз үлесімізді қосамыз деген сенімдеміз.

Қолданылған әдебиеттер:

Қазақстан Республикасының Президенті Н. Назарбаевтың Қазақстан халқына Жолдауы.

РОЛЬ ПЕДАГОГА, ВОСПИТАТЕЛЯ, НАСТАВНИКА В РАЗВИТИИ И ДУХОВНОМ САМОСОВЕРШЕНСТВОВАНИИ ЧЕЛОВЕКА

ИДРИСОВА З.М.

КГКП «Ясли – сад «Бақыт» акимата г.Караганды

ГУ отдела образования г. Караганды

zarina.idrisova.1994@inbox.ru

«Самый лучший учитель для ребенка тот, кто, духовно общаясь с ним, забывает, что он учитель, и видит в своем ученике друга, единомышленника. Такой учитель знает самые сокровенные уголки сердца своего воспитанника, и слово в его устах становится могучим орудием воздействия на молодую, формирующуюся личность. От чуткости учителя к духовному миру воспитанников как раз и зависит создание обстановки, побуждающей к нравственному поведению, нравственным поступкам». Вопросы духовно-нравственного развития, воспитания, совершенствования человека волновали общество всегда и во все времена. Особенно сейчас, в наш стремительно развивающийся технически и инновационно век. Я не буду окунаюсь глубоко в историю педагогики, рассмотрю лишь ближайшее столетие. В начале 19 века учителя пользуются безусловным авторитетом. К ним идут за советом, их мнение самое правильное, принимаемое безоговорочно. С приходом советской власти меняются идеалы и приоритеты, но профессия «учитель» остается по-прежнему одной из престижных и уважаемых. В 90-е годы прошлого века, с расколом СССР, почти полностью происходит распад системы образования. Теряются духовно-нравственные идеалы, а на первое место выходят материальные ценности. Это связано не только с реалиями социальной жизни, но прежде всего с утратой прежних основ и ценностей воспитания. Профессия «педагог» потеряла свою актуальность и престиж. Но очень отрадно отметить, что именно 21 век стал той точкой отсчета и возрождения духовно-нравственного воспитания. Обращение государства и системы образования к идее духовно-нравственного воспитания как основного условия возрождения современного общества и человека не случайно. Нравственная деградация, прагматизм, утрата смысла жизни и культ потребления, подростковая наркомания и алкоголизм - вот те характеристики состояния современного общества и человека, которые свидетельствуют о духовном кризисе общества и утрате духовного здоровья личности. С одной стороны, духовный кризис - глобальное явление, которое связывают с преобладающим характером развития человеческой цивилизации. «Современное постиндустриальное общество, ориентированное на максимальное потребление материальных благ и преобразование окружающего мира для более полного их удовлетворения, породило особый тип технократической личности - «кибернетического человека» (Э.Фромм), интеллектуально развитого и технически образованного, но неспособного к подлинно человеческим отношениям и духовно отчужденного от мира природы и человеческой культуры». В настоящее время все еще обучение и воспитание осуществляется в разных направлениях (трудовое, физическое, культурное, эстетическое, интеллектуальное), разделив его на части, как будто личность состоит из отдельных частей, которые можно по отдельности обучать и воспитывать. В чем же заключается сущность духовно нравственного воспитания?. И почему мы настаиваем на единстве духовного и нравственного, а не обращаемся к одному этих понятий?. В воспитании своих учеников я придерживаюсь следующего правила из: «Истинная нравственность растёт из сердца при плодотворном содействии светлых лучей разума. Её мерило - не слова, а практическая деятельность» (В. Белинский). Каждый человек - это уникальное творение. Он неповторим, индивидуален и имеет своё предназначение. Одной из своих педагогических задач считаю помощь в поиске каждым ребёнком своего личного предназначения в жизни. «Что такое нравственность? В чём должна состоять нравственность? В твёрдом, глубоком убеждении, в пламенной, непоколебимой вере в достоинство человека, в его высокое назначение.

Это убеждение, эта вера есть источник всех человеческих добродетелей, всех действий», - писал В. Белинский. Сегодня эти мудрые мысли особенно актуальны.

Духовность, на мой взгляд, - качественная характеристика сознания и самосознания личности, отражающая целостность и гармонию ее внутреннего мира, способность выходить за пределы себя и гармонизировать свои отношения с окружающим миром.

Она определяется не столько образованностью, широтой и глубиной культурных запросов и интересов, сколько предполагает постоянный и непрекращающийся труд души, осмысление мира и себя в этом мире, стремление к совершенствованию себя, преобразованию пространства собственного внутреннего мира, расширению своего сознания. Это и особый эмоциональный строй личности, проявляющийся в тонких

движениях души, обостренном восприятии всего, что окружает человека, в способности к высоким духовным состояниям и установлению тонких духовных связей между людьми, в основе которых -чуткое отношение к человеку, забота о его духовном росте и благополучии. Недаром значение слова «дух» -(лат. spiritus) -дуновение, тончайший воздух, дыхание. По мнению русских философов (И. Ильина, В. Соловьева, Г. Федотова и др.), истинная духовность не существует вне нравственности. Высшая духовность невозможна без душевности -эмоциональной чуткости, отзывчивости, способности к эмоциональному отклику: жалости, состраданию, любви к ближнему. Я считаю, что каждый ребёнок вправе выбирать краски и кисти в созидании своей судьбы. Но ему нельзя позволить «хватать» первое попавшееся. Он должен увидеть всё. Задача педагога: направить ребёнка к краскам и кистям -Доброго, Вечного, Прекрасного, а какие оттенки им будут выбраны -решать только ему. В заключении хочу подчеркнуть свою конечную цель: заложенные мудро, ненавязчиво духовно-нравственные принципы станут фундаментом личности творческой, думающей, созидательной, будут потребностью и неотъемлемой частью достойного человека. В духовно-нравственном воспитании школьников первостепенное значение имеет духовная атмосфера школы, а не чрезмерное наличие правил и требований. Бездуховный учитель, владеющий самыми современными методиками, не сможет раскрыть духовно-нравственные начала у своих воспитанников. Следует не только передавать нашим юным согражданам знания, но и формировать высокую внутреннюю культуру, светлые, добрые, нравственные человеческие качества. Как пишет в журнале «Педагогика» магистр богословия А.Е. Лихачев, «духовный заряд», наличие или отсутствие которого, в конечном итоге, и определяет процесс духовного воспитания, можно сравнить с вдохновением. «В его пламени преображаются все прежние движения души, весь накопленный опыт».Вдохновение, духовный заряд -явления, не управляемые ни самим учеником, ни его педагогом. Поэтому процесс духовного воспитания, по сути, не технологизируется. При этом, однако, реальность не должна пониматься как сиюминутная данность. Учет глубин исторического опыта, построение (а не сжигание) мостов от прежних поколений к нынешним и наличие, пропаганда, проповедь вечных ценностей, носителем которых является учитель. «Все человеческое в человеке должно быть воспитано» А.С.Макаренко. В процессе воспитания духовности у детей важную роль играет личность учителя, а потому и учитель должен быть высоконравственным и духовным человеком, верящим в своего ученика и любящим его. Он должен быть не просто педагогом, но и психологом, другом, старшим товарищем. Считаю, что основой духовно-нравственного воспитания, прежде всего, является духовная культура той среды, в которой ребёнок живет, в которой происходит его становление и развитие -это духовная культура семьи, детского сада, школы. Тот дух, который царит в семье и детском саду, школе, дух которым живут родители и педагоги - люди,составляющие ближайшее социальное окружение ребенка,-оказывается определяющим в формировании внутреннего мира ребенка.

Жизнь современной школы невозможна без деятельного участия родителей. Заинтересованность, увлечённость детей пробуждает интерес и у них, и это необходимо использовать, устанавливается неразрывная связь поколений.

Как классный руководитель ставлю перед собой задачи по воспитанию духовно-нравственных ценностей: изучение личности учащихся, их склонностей, интересов с целью оказания помощи и поддержки в духовно-нравственном саморазвитии и самоопределении. Считаю, что только в комфортных условиях ребёнок может проявить себя, выразить свою индивидуальность и раскрыть свои возможности. Определяющие моего видения воспитания -уважение к личности юного человека, его мнению, желаниям, интересам, сотрудничество в достижении познаний, ненавязчивое ведение в нужном направлении на основе чести и справедливости, терпения и милосердия, долга и патриотизма. В выражении своей я-концепции для меня важнейшим средством является любовь. «Вот мой секрет, он очень прост: зорко одно лишь сердце. Самого главного глазами не увидишь» эти слова Экзюпери так чётко дают понять, что нужно учиться любить самому и учить детей любить то, что нас окружает: дом и улицу, где рос, родителей и друзей, утренний рассвет и вечерний закат, «жалобный стон» улетающих журавлей, запах сосновой смолы и скошенной травы. Только человек любящий, умеющий «видеть сердцем», даже если не будет слышать этого слова,

понимать его значение, вырастает патриотом своей Родины. Личный пример учителя - вот главное, чему верят дети. Только через личный духовно-нравственный пример учитель может раскрыть в своих учениках духовно-нравственные качества. Многому я научился у своих наставников, еще большему - у своих товарищей, но больше всего - у своих учеников. Талмуд. Самым важным явлением в школе, самым поучительным предметом, самым живым примером для ученика является сам учитель. Он - олицетворенный метод обучения, само воплощение принципа воспитания. Адольф Дистервег. Через систему духовно-нравственного образования и воспитания в школе уже закладывается прочная основа духовности и нравственности у учащихся, которая подготовит почву для становления их личности. «Духовный учитель» притча Р.Э.Наджеми

Духовный Учитель не должен становиться костылем, транквилизатором или необходимостью - тем, что подтачивает наши внутренние силы.

Духовный Учитель должен стать зарядным устройством, к которому мы подключаем свои аккумуляторы, когда они подсаживаются. Но когда аккумулятор заряжен и автомобиль заведен, мы отсоединяем зарядное устройство и существуем на собственной энергии.

Или же Духовный Учитель подобен человеку, который помогает нам, толкая машину, чтобы завести двигатель, после чего мы можем двигаться самостоятельно.

Духовный Учитель незаменим в начале. Поначалу двигаться вперед самостоятельно будет довольно трудно. Позднее он становится помехой, потому что нам нужно испытать свои собственные силы, свою мудрость и свою прямую связь с Божественным.

Высший показатель работы учителя, так мне кажется - когда ученик превзошел своего учителя. Самой важной на мой взгляд задачей в духовно-нравственном образовании и воспитании является помощь своим ученикам в раскрытии общечеловеческих ценностей с Любовью со стороны учителя.

Подводя итог своим рассуждениям о роли учителя в духовно-нравственном воспитании личности ученика, хотелось бы еще раз отметить, что воспитание направлено на "возвышение сердца" ребенка как центра духовной жизни (И.-Г. Песталоцци). Оно, - по мнению Т.И. Петраковой, - представляет собой процесс организованного, целенаправленного как внешнего, так и внутреннего (эмоционально-сердечного) воздействия педагога на духовно-нравственную сферу личности, являющуюся системообразующей ее внутреннего мира». Где главным является вдохновляющий пример учителя.

Используемая литература:

1. Научный журнал «Молодой ученый» 2011. - №3. Т.2. - С. 110-115. <http://moluch.ru/archive/26/2776/>
2. Учительский портал <http://www.uchportal.ru/publ/26-1-0-5208> «Коллеги» - педагогический журнал Казахстана <http://collegu.ucoz.ru/publ/28-1-0-17451>
3. Цитаты и афоризмы об учителях и учениках <http://msosh.edusite.ru/p44aa1.html>
4. Петракова Т. И. Духовные основы нравственного воспитания <http://razom.znaimo.com.ua/docs/1105/index-42304..ru/html>
5. Современные притчи http://pritchi.in/pritchi_elias_hajemi/pritch
6. История педагогики: Н.А.Константинов, Е.Н.Медынский, М.Ф.Шабаева. - "Просвещение", Москва, 1982 г. <http://www.detskiysad>

МОДУЛЬДІК ТЕХНОЛОГИЯ ЭЛЕМЕНТТЕРІ АРҚЫЛЫ ТІЛ ДАМУЫ ЖҰМЫСТАРЫН ЖҰЗЕГЕ АСЫРУ

МАХАМБЕТӘЛИЕВА Р. Ә.

қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің оқытушысы

ТАБЫНБАЙ Ш.

қазақ тілі мен әдебиеті мамандығының студенті

Мәншүк Мәметова атындағы Қызылорда педагогикалық жоғары колледжі

Білім алу – адамзат әрекетінің ең маңызды бір түрі. Ол білім мен тәрбиенің негізін қалайды. Білім алуда адамның ішкі мүмкіндігі мен қабілетінің дамуы, қалыптасу үрдісі

байқалады. Қабілет, бір жағынан, адамның білім, дағды, іскерлікті қалыптастырудағы саналы әрекетінің нәтижесі болса, екінші жағынан, адамның табиғи – генетикалық ерекшелігімен тікелей байланысты. Осыған орай, қазіргі білім беру пирамидасында білім алушыға тұлғалық-әрекеттік тұрғыдан қарауға үлкен мән беріп отыр. Өйткені, әрекет дегеніміз – саналы мақсатқа тәуелді үрдіс. Демек, мақсатқа жетудің басты жалпы білім беруші мен білім алушының бірлескен іс-әрекеті болып табылады. Осыған орай оқытуды екі жақты әрекетке, субъект – субъектілік, диалогтық қарым-қатынасқа құру мәселесі шешімін табуда.

Қазақстан Республикасының «Білім туралы» заңында оқыту формасын, әдістерін, технологияларын таңдауда көп нұсқалық қағида атап көрсетілген. Бұл білім беру мекемелерінің мұғалімдеріне өзіне оңтайлы нұсқаны қолдануына, педагогикалық үрдісті кез келген үлгімен құра беруіне мүмкіндік береді. Қазіргі уақыттағы оқу-тәрбие үрдісінің ерекшелігі баланың тұлғалық дамуына бағытталған жаңа оқу технологияларын ұтымды қолданысқа алуы.

Қазақстан Республикасы Президенті Н.Ә.Назарбаев: «XXI ғасырда білімді дамыта алмаған елдің тығырыққа тірелері анық. Біздің болашақтың жоғары технологиялық және ғылыми қамтылған өндірістері үшін кадрлар қорын жасауымыз қажет. Осы заманғы білім беру жүйесінсіз әрі алысты барлап, кең ауқымды ойлай білетін осы заманғы басқарушыларсыз біз инновациялық экономика құра алмаймыз», - деп атап көрсетті. Бұл талаптар білім саласы қызметкерлеріне үлкен міндеттер жүктейді. Себебі әрбір мемлекеттің болашағы мектебінде шындалады.

Қазіргі білім пирамидасы мен философиясының өзгеруі – білім беру жүйесі қызметкерлерін оқытудың ақпараттық және компьютерлік технологияларға негізделген сапасымен қарқындылығын қамтамасыз ету қажеттілігін талап етуде. Білім беру ұйымдары іс-әрекетінің негізгі нәтижесі тек білім, іскерлік және дағды жүйесі ғана емес, керісінше зиялы саяси қоғамдық, коммуникациялық, ақпараттық және басқа салаларындағы мемлекет тапсырыс беріп отырған негізгі құзыреттіліктердің жиынтығы.

Әлемдік оқу үрдісінің өзегі – жаңа технологиялар екені мәлім. Әрбір технология өзіндік жаңа әдіс-тәсілдермен ерекшеленеді. Әдіс-тәсілдерді мұғалім ізденісі арқылы оқушы қабілетіне, қабылдау деңгейіне қарай іріктеп қолданады.

Мектептегі білім мен тәрбие беру жүйесінің міндеті – оқушылардың жан-жақты танымдылық белсенділігін көтеруге мүмкіндік жасай алатын әр оқушыны жеке тұлға ретінде дамыту. Әр мектеп білім беруді жоғары деңгейге көтеру мәселесін қолға алып, білім беру үрдісін басқару мәселесін жүзеге асыруда. Білім беру үрдісін басқару жүйесінің құрылымы жеке тұлғаның қайталанбас даралығының дамуына, шығармашылық бастама алуына бағыт беріп, жағымды орта қалыптастырудан тұрады.

Білім беру жүйесі – әр елдің даму болашағын айқындайтын, әлемдік өркениетке жетудің негізгі бағыттарын көрсететін біртұтас құрылым.

Қазіргі таңда егеменді еліміздің болашағы дарынды, білімді, ізденімпаз жастарға байланысты. Осыған орай бүгінгі күн мектеп алдында тұрған басты міндет – өзіндік айтар ой-пікірі бар, жоғары сапалы, белсенді азамат тәрбиелеп шығару. Қоғамдағы түбегейлі өзгерістер білім беру жүйесінің алдына жаңа адамды қалыптастыру, дамыту мақсаттарын қойып отыр. Оқушылардың ойлау қабілетін дамыту, ой-пікірінің дербестігі мен еркіндігін кеңейту, олардың өз бетімен білім алуға деген ынтасын арттыру, оны өз тәжірибелерінде жаңа жағдайларға байланысты қолдана алу, яғни біліктіліктерін қалыптастыру және дамыту болып табылады. Педагогикалық үрдістің тиімділігінің артуына мүмкіндік беретін білім беру мен тәрбие бірлігін сақтай отырып, оқушыға берілетін білімнің үйлесімділігімен қатар, әрбір жеке тұлғаның ерекшелігін ескере отырып, білімділігіне сәйкес бағдар беру, танымдық ізденімпаздығын дамытудағы оқытудың прогрессивтік қадамының бірі – модульдік оқыту технологиясы. Бұл технология оқушыларды өз бетімен жұмыс істеуге, қорытындылар жасауға, жүйелі білім алуға жетелейді, өзін-өзі өзгені де бағалай білуге үйретеді. Бұл

технологияның бір ерекшелігі сабақтың негізгі кезеңдерінің бәріне де оқушыларға шығармашылық жұмысты ұсынуға болады.

Оқушының белсенділігін оның ойлау, есте сақтау, елестету, қабылдау қабілеттерін, жадысы мен зейінін дамытып, қызығушылығын арттырады. Сабақ формаларының өзгеріп отыруы, әсіресе, топтық формалар оқушылар арасында қарым-қатынастың нығаюына ықпалын тигізеді. Оқушының тапсырманы өзінің орындау мүмкіндігіне қарай таңдап алуға еріктілігі, оның өз күшін, шама-шарқын бағалай білуге, өзін қауіпсіз сезінуіне, қиындыққа дайын болуға және оны жеңуіне жетелейді.

Модульдік оқыту технологиясының негізі – модуль. Осы технологияны басшылыққа ала отырып, бағдарламада берілген тақырыптар логикалық бір жүйеге келтіріліп, модульдерге бөлінеді. Нақтылап айтсақ, модульдік оқытудың өзегі – оқу модулі. Оқу модулі ақпараттардың аяқталған блогына, бағдарламаны табысты жүзеге асыру үшін берілген оқытушының нұсқаларынан және оқушы іс-әрекетінің мақсатты бағдарламасынан тұрады.

Қорыта айтқанда, модульдік оқыту технологиясы жеке тұлғаның өз-өзін дамытуға, шығармашылық қабілеттерін арттыруға қажетті іскерліктері мен дағдыларын қалыптастыратын бірден-бір технология.

ЖАҢА ТЕХНОЛОГИЯНЫ ҚОЛДАНУДЫҢ ТИІМДІЛІГІ

САДЫКОВА З.С., ЖЕЛТАУОВА А.Т., АЙНАБЕКОВА Г.М.

Қарағанды қаласы, №68 мектеп-интернат
zarina_sadykova2013@mail.ru

«Еліміздің ертеңі бүгінгі жас ұрпақтың қолында, ал жас ұрпақтың тағдыры ұстаздың қолында» деп білім қызметкерлерінің бірінші құрылтайында сөйлеген сөзінде Елбасы Н.Ә.Назарбаев айтқандай: «ұстаздарды өз Отанын шексіз сүйетін, еліміздің болашығына, оның гүлденуіне аянбай үлес қосатын білімді жеткеншектерді даярлау міндеттері күтіп тұр.[1] Бұл міндеттерді жүзеге асыру барысында білім ордаларында жаңа педагогикалық технологияларды пайдаланудың негізгі мақсатын айқындап алуда, яғни «берілген үлгі бойынша өнім алу», оқытудың тиімділігін, сапасын көтеру.

Қазіргі таңда біздің Республикада білім берудің жаңа жүйесі дайындалып, әлемдік білім беру кеңістігінде еруге батыл қадамдар жасалынууда. Білім берудің мазмұны жаңарып, оларды технологиялық-педагогикалық тұрғыдан жетілдіру қажеттігі туындауда. Білім беру деңгейіндегі озық технологияларды пайдаланудың мақсат үйрете жүріп, үйрену.

Білім беру саласында озық технологиялардың енуі мұғалімнің ойлану стилін, оқыту әдістемесін өзгертеді. Сабақта жаңа технологияларды тиімді пайдалану оқушылардың пәнге деген қызығушылығын арттырады, шығармашылық қабілетін дамытады, қоршаған ортаны танымдық зерттеу барысында дидактикалық мақсаттар іс жүзінде асырылады.

Педагогикалық ізденіс барысында оқушыларды тәрбиелеу мен оқытуда жаңа әдістемелерді қолдануды оқу үрдісіне енгізудің маңызы ерекше. Сабақтың тиімділігін оқушылардың танымдық қызуғушылығын арттыру үшін тақырып материалдарын оқып үйренуде, олардың әртүрлі ізденушілік бағыттағы тапсырмаларды орындауларынан байқауға болады. Оқытудың осындай жаңа әдіс-тәсілдерін пайдалануда мұғалімде, оқушыда табысқа жетіп, білімін шыңдай түседі.

Жас ұрпақтың жаңаша ойлануына, олардың біртұтас дүниетанымының қалыптасуында әлемдік сапа деңгейіндегі білім, білік негіздерін меңгеруіне ықпал ететін жанаша білім мазмұнын құру жалпы білім беру жүйесіндегі өзекті мәселе. Бүгінгі орта білім беру ісіне қойылар талаптар қай кездегіден де күрделі маңызды. Өйткені бізді дамудың жаңа кезеңі күтіп тұр. Сол кезеңге лайық ұлттық санасы жаңғырған жаңа ұрпақ тәрбиелеу міндеті

мойынымызда. Барлық кедергілерді жеңу табысқа талпыну өз қолымызда деп білемін. «Оқусыз-білім жоқ, білімсіз күнің жоқ» деген халық даналығы ешқашан мәнін жоғалтпайды.

Сондықтан білім беру саласы да өзінің дамуы үшін жаңа қадамдарға баруда. Осыған байланысты тұлғаға ақпараттар кеңістігінде дұрыс бағытты таңдауға мүмкіндік жасай алатын оқытудың жаңа технологиялары пайда болып отыр. Жаңа ақпараттық технологиямен орындалатын қызмет өзінің кез-келген нақты формасында тиімдірек орындалады, адам өркениетті бола бастайды.

Білім беру жүйесінің барлық саласында жаңа технологияны жоспарлы түрде енгізіп, жүйелік интегралды өткізу немесе қамтамасыз ету қажеттілігі туындап отыр. Қазіргі замандағы технология әрбір тұлғаның білім алу үдерісінде шығармашылық қабілетін дамытуға айқын мүмкіндіктер береді. Дәл осы жаңа технология мен әрбір тұлғаның өзіндік білім алу траекториясын таңдауына жол беретін анық білім беру жүйесін құруды, оқу бағдарламаларының бағдарламалануы және өзгермелі бейімделінуі есебінен оқу үдерісінің біртұтастығын сақтай отырып оны дараландыруға мүмкіндік беретін компьютердің маңызды дидактикалық қасиеті негізінде тұлғаның оқу үдерісінде танымдық қызметін тиімді ұйымдастыру арқылы жаңа білім алу технологиясын түбегейлі өзгертуді тығыз байланыстырады. Білім беруді ақпараттандырудың негізгі мақсаты Қазақстан Республикасында біртұтас білімдік ақпараттық ортаны құру болып табылады. Олай болса, білім беру саласында жаңа ақпараттық технологияны пайдалануға, Қазақстан Республикасындағы ақпараттық кеңістікті әлемдік білім беру кеңістігімен сабақтастыруға мүмкіндік береді.

Әлемдік өркениетке қадам басқан Қазақстанның қоғамдық-саяси, экономикалық, мәдени дамудағы жаңа бастамалар мен түбегейлі өзгерістер білім беру жүйесіне өз әсерін тигізіп, білім деңгейін, оқыту әдіснамасын жетілдіруде тың ізденістер жасауға мүмкіншілік туғызып отырғандықтан алдыма мынадай мақсаттар қойылады:

- жаңа технологияны қолдану арқылы білімнің сапасын көтеру;
- жаңа ақпараттық және телекоммуникациялық технологияларды енгізу арқылы білім беру мазмұнын жаңарту;
- жаңа технологияны қолдану саласы бойынша оқушылардың мамандыққа баулу механизмін құру;
- біздің еліміздегі жинақталған ақпараттық ресурстарға жедел ену;
- мультимедиялық электрондық оқулықтарды пайдалану.
- отандық білім беру жүйелерін біртұтас әлемдік ақпараттық білімдік кеңістікке ену арқылы сабақтастыру және т.б.

Қазақстан Республикасының «Білім туралы Заңында»: «Білім беру жүйесінің негізгі міндеттерінің бірі – оқытудың жаңа технологияларын енгізу, білім беруді ақпараттандыру, халықаралық, ғаламдық коммуникациялық желілерге шығу» – деп көрсетілген [2].

Қазіргі білім беру жүйесінің мақсаты - бәсекеге қабілетті маман дайындау. Ізденімпаз ұстаздың шығармашылығында ерекше тұс - оның сабақты түрлендіріп, оқушының жүрегіне жол таба білуі. Нарық жағдайында ұстазға қойылатын талаптар: бәсекеге қабілеттілігі, білім беру сапасының жоғары болуы, кәсіби шеберлігі, әдістемелік жұмыстағы шеберлігі. Ұстаз үшін кәсіби шеберлікке жету, өз мамандығының данышпаны болу бір күнде пайда болатын дүние еместігін біз жақсы түсінуіміз керек және өмір бойы ізденушілікті, зерттеушілікті талап ететін мамандық екенін анық аңғарғанда ғана толық нәтижеге жете аламыз. Ұстаздың әрбір сөзі мен ісі қимылы, аяқ алысы, көзқарасы психологиялық және ізгілік тұрғысынан шәкірт жүрегіне үлкен орын алады. Сондықтан әрбір ұстаз үшін оқу мен тәрбие үрдісін ұйымдастыруда мол білімділікті, ақылдылықты, дұрыс іскерліктер мен дағдыларды қолдану қажет етеді.

Қазақстан әлемдік қауымдастық қатарында басқа елдермен терезесі тең дәрежеге қол жеткізу үшін, жас ұрпақтың нұрлы болашағы үшін осындай қадамдарға бару қажет. Әр түрлі пән сабақтарында жаңа технологияны пайдалану білім мазмұнын жаңартумен, ақпараттық ортаны қалыптастыруымен, сондай-ақ сапалы білім беру мүмкіндігінің жоғары болуымен ерекшеленеді. Бұрын оқу барысы ұстаздың басшылығымен ғана жүргізілетін болса, ал жаңа үлгідегі оқыту жүйесінде бұл тәсіл біршама өзгерді. Өз беттерінше ізденіп, топта, жұпта

ортақ шешімге келіп, қорытынды шығара біледі. Сондықтан қазіргі таңда әрбір ұстаздың да, оқушының да іс-әрекеті ерекше шығармашылық мәнге ие болуға тиіс.

Соңғы кезеңде қазіргі заманғы педагогикалық ғылым мен практика түбегейлі өзгерістерге ұшырауда. Соның ішінде оқыту үрдісі ақпараттық–коммуникациялық жағдайларда жаңа көрініс алу жолында басқаша жаңалаған жолмен ХХІ ғасыр талаптарына сай білгір, уақытты үнемдей алатын тұлғаны қалыптастыруға бағытталады.

Қазіргі оқыту үрдісіне жаңа педагогикалық технологиялар кеңінен енуде. Оқушыны пәнге қызықтырумен қатар, саналы ойлауға тәрбиелейтін, қоғамдық көзқарастарын қалыптастыра алатын, өзіндік пікірі бар, қоғамдағы болып жатқан түрлі қарама-қайшылықтарды түсіне білетін, еркін сөйлеп өз пікірін ашық айта алатын ойлы ұрпақ тәрбиелеуде сабақтың маңызы зор. Сол сабақ атты театрдағы басты кейіпкеріміз-оқушы болса, онда барлығымыздың бағытымыз бір, бағдарымыз байсалды болмақ. Әр мұғалім оқушыға көпқырлы сабақ беретін болған соң, қазіргі жаһандану саясатына сәйкес жаңа технологияны өз ыңғайына, пәніне лайықтап пайдалануы тиіс. Ғылым мен техниканың қарыштап дамыған заманында педагогика ғылымының теориясы мен оқыту үрдісі де түбегейлі өзгерістерге ұшырауда. Қазіргі ұстаздар алдында тұрған негізгі міндет: білімі терең ойлау қабілеті жетік, әлемдік стандарт негізінде жұмыс істей алатындай білімді тұлға даярлау. Мұндай талаптарға сай дәрежеде тұлға қалыптастыру үшін, ұстаздың өзі де кәсіби білімді маман болу керек. [3]

Мұғалім шеберлігі - ізденіс нәтижесі. Сондықтан, педагог-ғалым К.Д.Ушинскийдің «Мұғалім-өзінің білімін үздіксіз көтеріп отырғанда ғана мұғалім, оқуды, ізденуді тоқтатысымен оның мұғалімдігі де жойылады» деген. Бұл «Ұстаз» атты ұлы сұрлеуге соқпағын салып жол тартқан көкірегі ояу, көзі ашық әрбір адамға берілген елеулі ескерту. Сабақты тартымды өткізіп, оқушылардың қызығушылығын арттыру үшін әр сабағымызды түрлендіріп отыру шарт. Қазіргі кезеңде елімізде білім мен тәрбие берудің жаңа жүйесі жасалып, әлемдік білім беру кеңістігіне енуге бағытталауда. Бұл оқу-тәрбие үрдісіндегі елеулі өзгерістерге байланысты болып отыр. Себебі: білім беру парадигмасы өзгерді, білім берудің мазмұны жаңарып жаңа көзқарас, жаңаша қарым-қатынас пайда болуда.

Сондықтан ұстаздардың оқу-тәрбие процесінде жаңа инновациялық әдіс-тәсілдерді дер кезінде қабылдап, өңдеп, нәтижелі пайдалана білу, әрбір тұлғаның білімге деген қызығушылықтарын, талпынысын арттырып, өз бетімен ізденуге, шығармашылықпен еңбек етуіне жол ашу әрбір ұстаздың негізгі міндеті болып табылады.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Білім қызметкерлерінің бірінші құрылтайында сөйлеген сөзі Елбасы Н.Ә.Назарбаев, 2017 жыл.
2. Қазақстан Республикасының Білім туралы Заңы. 2007 ж.
3. Қазақстан мектебі №10, қараша 2018 жыл.

А.БАЙТҰРСЫНҰЛЫНЫҢ «ӘДЕБИЕТ ТАНЫТҚЫШ» ЕҢБЕГІ ЖӘНЕ ЗАМАНАУИ КӨЗҚАРАСТАР

МЕНДИБАЕВА М. Б.

М.Мәметова атындағы Қызылорда педагогикалық жоғары колледжінің қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің жоғары санатты оқытушысы, магистр

**ДІЛІМБЕТ ӘЙГЕРІМ АСЫЛЖАНҚЫЗЫ, ҚОНЫСБАЙ ГҮЛЖАМИЛА
ҚОНЫСБЕКҚЫЗЫ**

Қазақ тілі мен әдебиеті бөлімінің студенттері

Ауыздан шыққан сөздің бәрі сөйлем бола бермейді, айтушының ойы тыңдаушыға ұғарлық дәрежеде түсінікті болып айтылған сөздер ғана сөйлем болады.

А.Байтұрсынұлы

Қазіргі заман талабына сай «Қазақ әдебиеті» пәнін оқытуда білім беруді жаңашаландыру – оқу-тәрбие үдерісін даралау, демократияландыру – жаңа тақырыпты оқушылардың өздері меңгере алатындай білім беру, ізгілендіру, түрлендіру тұлғаға бағытталған білім беру ұстанымдары арқылы жүзеге асырылады. «Өркениеттің мақсаты – адамды ойлауға үйрету» деп атақты ғалым Т.А.Эдисон айтқандай, мектептің де, оқылатын пәндердің де басты мақсаты - оқушылардың танымдық-шығармашылық қабілеттерін дамыту болып табылады. Кез келген пәнді оқытудағы мақсатқа жету үшін мұғалім мен оқушының өзара байланыстары белгілі бір әрекет түрлері арқылы іске асырылуы керек. Әдебиет сабағында оқушының тілін дамытуға арналған жұмыс түрлеріне көбірек көңіл бөлінеді. Бұдан күтілетін нәтиже оқушылар бойында коммуникативтік және әртүрлі деңгейдегі мәселелерді шешу құзыреттіліктері және бірте-бірте оқушылардың өздігінен білім алу дағдыларын қалыптастыру болып табылады.

Біз «Қазақ тілі мен әдебиеті» біліктілігі бойынша білім аламыз. Колледж қабырғасында Ахмет Байтұрсынұлының шығармаларын дәріптеу түрлі жолдармен жүзеге асады. Осы мамандыққа қарасты «Ахмет Байтұрсынов атындағы тіл-танымдық» кабинеті жұмыс жасайды. Кабинетте «Лингвист» үйірмесінің белді мүшелері түрлі шаралар ұйымдастырып, ғалымның еңбектері талқыланады. Дәстүрлі «Ахмет оқулары» өткізіліп тұрады. Ғылыми жобалар, зерттеу жұмыстары, баяндамаларды жазу жұмыстары автордың зерттеушілік еңбектерін негізге ала отырып жүзеге асып келеді.

Мамандығымыз бойынша мектеп қабырғасында өндірістік тәжірибеден өту барысында ақын шығармаларын оқытудың жаңартылған білім мазмұнына сәйкес оқытудың түрлі тәсілдерін қолданудамыз. Мектеп оқушысы танымдық белсенділігі жоғары, пікірін нақты жеткізе алатын, түрлі жағдайларда сыни көзқарас таныта алатын бірден бір тұлға.

Заманауи әдістерді дұрыс әрі тиімді қолдану – ұстаз шеберлігінде. «Қазақ әдебиеті» пәнін оқытудың мақсаты - оқушылардың бойында гуманистік, адамгершілік, ұлттық құндылықтарды тәрбиелеу болса, Ахмет шығармалары арқылы жас ұрпақты оқу-білімге шақыру, үндеу болып табылады. Жаңа педагогиканың ерекшелігі сабақтың мақсатына оқушылар жетеді, өздері бағалайды, егер сабақтың мақсатына барлық оқушы жетпесе, онда мұғалімнің өз қатесін дұрыстауына және барлық оқушыларға мақсатқа жетуге мүмкіндік беретін стратегияны әзірлеуге мүмкіндігі мол.

Ақын шығармалары тарихымыздағы салмағы ауыр, маңызы зор еңбектер екені айқын. Оқу-ағарту идеясы – қайраткердің қоғамдық қызметінің арқауы, азаматтық борышының негізі, идеологиялық платформасының тіреуі болды. Бұл платформаны мықтап ұстауға алып келген – оның өз халқының тағдырын ойлаған қам-қарекеті. Ахмет – ұлттық рухымыздың ұлы тіні. Ұлттық рух деген – ұлттық намыс қой, қазақ екенін сезіну. Соны бастап берген, сары маса болып ызындап, бүкіл халықты «қазақпын» деп көтерілуге шақырғаны ерлік.

Қазақ халқының әлеуметтік өмірі мен мәдениетінде Қазан төңкерісіне дейін де, одан кейін де аянбай адал қызмет еткен ірі қайраткер, үлкен талант иесі, тарихта орны айрықша тұлға. М.Әуезовтің сөзімен айтқанда, қазақ халқының «рухани көсемі» болған А.Байтұрсыновтың ұланғайыр еңбегі сан саладан көрінеді.

Халық санасын ояту жолын іздеген ақын ұлы Абай салған соқпақтан аударма жасау дәстүрін қолданады. Жаңа өлеңдік форма мысал арқылы, көшпелі халықтың білетін жан – жануарлар өмірінен алатын шығармаларды И.А.Крыловтың мысалдарын аудару арқылы қазақ халқының тұрмысына ыңғайлап, халықтың төл дүниесіне айналдырады. Өлең - мақалалары, бғылыми зерттеу еңбектері халық ағарту ісінде бірден – бір қажетті, өнегелі жолдың басы болған дүниелер. Ғалымды зерттеушілер қазақ елінің дамуына үлес қосқан ірі қайраткер ретінде танып түрлі пікірлер білдіреді. Мәселен, Р.Сыздықтың «Ахмет – қазақтың ұлттық ғылымының көшбасшысы» деген ғылыми мақаласы, А.Байжұманованың құрастырған «Ұлттың ұлы ұстазы» А.Байтұрсынұлының 130 жылдығына арналған әдістемелік құралы және т.б. осы тәріздес еңбектер жаңаша көзқарастардың қалыптасуына өз үлестерін қосуда.

А.Байтұрсынов қазақ балаларының өз ана тілінде сауат ашуына көп күш жұмсады. Жас ұрпақтың сауатын ашатын ұлттық жазу таңбасының керектігін ұқты.

Ол – ең алдымен, қазақ балаларының ана тілінде сауатын ашып, әрі қарай қазақ тілінде оқуын жалғастыруға көп күш жұмсаған ағартушы қайраткер.

Ахмет Байтұрсынұлы – қазақ балаларының өз ана тілінде сауат ашуына нақты мүмкіндіктер туғызған бірегей ғалым. Ағартушының «Әліпбиі» мен «Оқу құралы» тұңғыш әліппеміз болса, оның бірнеше рет қайта-қайта басылуы сол кезеңдегі білім беру жүйесі үшін ауадай қажеттілікке айналғанынан. Автордың ғылыми зерттеулер ғана емес, сол кезеңдегі сұранысты өтейтін өміршең оқулықтарының қалың бұқара игілігіне айналуы – білім беру саласындағы іскерліктің үлгісі.

«Жазу тәртібі» мақаласы оқу-ағарту ісіне арналған, ғылыми әрі тәжірибелік мәні зор еңбек. Мұнда қазаққа керек: «бірі – мұсылманша оқу, бірі – русша оқуды» басты мәселе етіп қояды. Ғалым араб таңбасының қажеттілігін былай дәлелдейді: «Арап әліппесі қазақ арасына дінменен бірге таралған, сіңген, дінменен бірге байланысқан әліппені алып тастап, басқа әліппені алдыру қиын жұмыс. Бұлай болған соң араб дыбыстарын қазақ дыбыстарына жеткізу амалын табу керек. Мұның амалы менің ойлауымша мынау» дейді де, өзі түрлеген әліпбидің негізгі мазмұнын түсіндіреді.

«Орысша оқушылар» мақаласында қазақ еліндегі оқу-ағарту мәселесі туралы пікірін жазған. Негізгі тақырыбы – Орынбордағы Қазақ мұғалімдер мектебі туралы. Мақала мәтіндегі ғибратты сөздер: «Алты миллион қазаққа алты ат жегіп, тарта алмады деп өкпелеу жөн бе?», «Балам деген жұрты болмаса, жұртым дейтін бала қайдан шықсын» т.б. әлі күнге жас ұрпақты тәрбиелеудегі маңызын жойған жоқ.

Ахмет Байтұрсынұлының «Әдебиет танытқыш» атты кітабы әдебиет қисынына арналғанымен, онда қазақ фольклоры алғаш рет оқулық көлемінде зерттеліп, сипатталды. Зерттеу еңбегі «Көрнек өнерінің тараулары», «Сөз өнері», «Шығарма сөз», «Мазмұн түрлері», «Сөз өнерінің ғылымы», «Тіл қисыны», «Сөз талғау», «Тіл әуезділігі», «Өлең шығару», «Қара сөз бен дарынды сөз жүйесі», «Қара сөз», «Дарынды сөз», «Ауыз әдебиеті», «Жазба әдебиеті» тәрізді бөліктерге бөлінген.

Сонымен қатар, зерттеу еңбегінде қазақ фольклорының эпос, ертегі, тұрмыс-салт жырлары т.б. тәрізді жанрлары алғаш рет іштей жіктеліп, олардың өзіндік ерекшеліктері, анықтамалары бірге берілді. А. Байтұрсынов оқулықтағы фольклорды тек мәтін ретінде ғана қолданбаған, сондай-ақ фольклорлық мәтінді өзінің тұжырымына, анықтамасына мысал ретінде алған.

Фольклортанушы А. Байтұрсыновтың «Әдебиет танытқыш» кітабының «Ауыз әдебиеті» атты тарауында тұңғыш рет қазақ фольклортану ғылымы тарихында: фольклордың ішкі жанрлық жағдайы, сюжеті, бейнелер жүйесі, тақырыптық-идеялық ерекшеліктері, әрі фольклорлық жанрлардың іштей жіктелу шарттары, фольклордың атқаратын түрлі қызметтері хақында, фольклорға халықтың көзқарасы, фольклордағы тарих пен шындықтың арақатынасы т.б. - бәрі ғылыми жүйеге түсіп, теориялық тұрғыдан, тарихи-типологиялық зерттеу әдісі негізінде сараланған.

«Аңдату» бөлігінде «Біздің анық көріп, сезіп, біліп тұрған айналамыздағы нәрселердің бәрі не табиғат ісінен шыққан жаратынды нәрсе, не адам ісінен шыққан жасалынды нәрсе... Өнер түрлі болады. Біреулер үй салады, арық қазады, етік тігеді, арба істейді, киіз басады, ыдыс істейді. Тағысын тағы сол сияқты шаруаға керек нәрселерді жасайды» деп адам қолынан келетін түрлі істі өнерге теңейді.

Ахмет Байтұрсыновтың әдебиет саласындағы мұрасы ХХ ғасырдың басындағы қазақ поэзиясының тарихында құрметті орын алады. Қазақ әдебиетінің сан түрлі тарауларына талдау жүргізуде, ізденуде – «Әдебиет танытқыш» еңбегінің маңызы өте зор.

Қазіргі кезде Ахметтану ғылымының іргетасын кеңейтіп, оның мұраларын халқымыздың, әсіресе, жас ұрпақтың игілігіне айналдыру-қазіргі таңда басты мақсат болмақ.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. А.Байтұрсынұлы Әдебиет танытқыш. Зерттеу мен өлеңдер. Алматы: Атамұра, 2003.
2. А.Байтұрсынұлы Маса: өлеңдер мен көсемсөздер. – Алматы: Раритет, 2005.
3. А.Байтұрсынұлы Шығармалары. Алматы: «Өлке» баспасы, 2013.

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ МЕТОДА ПРОЕКТОВ НА УРОКАХ ПОЗНАНИЯ МИРА И ЕСТЕСТВОЗНАНИЯ В НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЕ

ЛОГОВСКАЯ Е.Ф., МОТОРЫГИНА И.Н.
КГУ «СОШ № 52 имени академика Е.А.Букетова»
E-mail: leiman.olga@mail.ru

Произошедшие в последние годы изменения в рамках обновления содержания среднего образования не оставили без изменений ни одну сторону школьной жизни. Пробивающие себе дорогу новые принципы личностно-ориентированного образования, индивидуального подхода, субъективности в обучении потребовали в первую очередь новых методов обучения. Цель проектного обучения состоит в том, чтобы создать условия, при которых учащиеся самостоятельно и охотно приобретают недостающие знания из разных источников. Инновационный поиск новых технологий приводит к пониманию того, что нужны деятельностные, групповые, игровые, ролевые, практико-ориентированные, проблемные, рефлексивные и прочие формы и методы обучения.

Одно из ведущих мест среди таких методов принадлежит сегодня методу поисково-проектной деятельности. Современные процессы образования ориентируют педагогов на создание условий, обеспечивающих индивидуальное развитие младших школьников. В основу применения метода проектов положена идея о направленности учебно-познавательной деятельности школьников на результат, который получается при решении той или иной практически или теоретически значимой проблемы. Внешний результат можно увидеть, осмыслить, применить в реальной практической деятельности. Внутренний результат – опыт деятельности – становится бесценным достоянием обучающегося, соединяя в себе знания и умения, компетенции и ценности. Темы проектов предлагаем учащимся из окружающей действительности, из жизни, а так же различные виды проектов:

- Игровые-ролевые проекты;
- Информативно-исследовательские- тематические презентации;
- Творческие проекты-сочинение загадок, ребусов, викторин..

В процессе проектной деятельности формируются следующие общеучебные умения и навыки:

1.Рефлексивные умения: умение осмыслить задачу, для решения которой недостаточно знаний; умение отвечать на вопрос: чему нужно научиться для решения поставленной задачи.

2.Поисковые (исследовательские) умения: умение самостоятельно генерировать идеи, т.е. изобретать способ действия, привлекая знания из различных областей; умение самостоятельно найти недостающую информацию в информационном поле; умение запросить недостающую информацию у эксперта (учителя, консультанта, специалиста); умение находить несколько вариантов решения проблемы; умение выдвигать гипотезы; умение устанавливать причинно- следственные связи.

3. Навыки оценочной самостоятельности.

4.Умения и навыки работы в сотрудничестве: умение коллективного планирования; умение взаимодействовать с любым партнером; умения взаимопомощи в группе в решении общих задач; навыки делового партнерского общения; умение находить и исправлять ошибки в работе других участников группы.

5.Коммуникативные умения: умение инициировать учебное взаимодействие со взрослыми – вступать в диалог, задавать вопросы и т.д.; умение вести дискуссию; умение отстаивать свою точку зрения; умение находить компромисс, навыки интервьюирования, устного опроса и т.п.

6.Презентационные умения и навыки: навыки монологической речи; умение уверенно держать себя во время выступления; артистические умения; умение использовать различные средства наглядности при выступлении; умение отвечать на не запланированные вопросы.

Для работы над проектом отводим часть урока, или внеурочное время школьников. Небольшое количество урочного времени целесообразно использовать для того, чтобы познакомить всех детей с новой темой, обменяться мнениями, обсудить возможные аспекты темы, дать детям возможность выбрать интересующий их предмет исследования. В процессе работы над темой и реализацией проектов дети представляют промежуточные презентации своей деятельности, решаем организационные вопросы. Результаты собственной исследовательской работы ученики представляют на мини конференции. Доминирующая деятельность в этом проекте – исследовательская, выполнение творческих заданий позволяет использовать разнообразные источники информации, в том числе и собственные наблюдения. Работа по исследованию проблемы, находящейся в центре внимания данного проекта, проводится учениками самостоятельно либо с участием родителей и руководителя.

Выполненные работы рецензируются учителем, где ученик получает совет для улучшения работы. Для оценки результатов формируется жюри. В его состав могут входить учитель, родители, дети. В работе оценивается познавательная ценность темы, оригинальность и ценность собранного материала, структура и логика, язык и стиль изложения, ответы на вопросы. Ученики, принявшие участие в Республиканском проекте «Зерде», награждаются Дипломами.

Опыт работы показывает, что использование проектного метода на уроках окружающего мира не вытесняет классно-урочную систему в начальных классах. При этом учебный процесс, организованный на основе метода проектов, конечно же, отличается от традиционного обучения. Это путь формирования особого стиля детской жизни и учебной деятельности. Он позволяет трансформировать обучение в самообучение, реально запускает механизм саморазвития. Главное отличие детей, способных принимать участие в исследовательской работе – наличие познавательного интереса. В первом классе это наличие только ситуативного интереса, но уже во втором, третьем, четвертых классах отмечается рост устойчивого и обобщенного интереса к исследовательской деятельности.

Метод проектов реализует принцип сотрудничества детей и взрослых, позволяет сочетать коллективное и индивидуальное в педагогическом процессе, обеспечивает рост личности ребенка, позволяет фиксировать этот рост, вести ребенка по ступеням роста – от проекта к проекту.

Общие рекомендации к урокам, содержащим проектную деятельность

Рассмотрим основные особенности уроков, содержащих проектную деятельность. Структура уроков такова.

Первый этап включает в себя *организационный момент*. На этом этапе дети знакомятся со спецификой проектной деятельности вообще и конкретной деятельности на данном уроке. В ходе этого же этапа происходит распределение детей на инициативные группы. Это могут быть такие группы: аналитики, экспериментаторы, иллюстраторы, испытатели. Для создания оптимальных условий осуществления совместной деятельности необходимо детей пересадить в соответствии с образовавшимися группами. Состав групп следует продумать заранее с учетом дифференцированного подхода. Наиболее сильные дети объединяются в группы «аналитиков» и «испытателей».

Второй этап на *формулирование темы и целей* деятельности. Он строится по-разному в зависимости от содержания урока.

Третий этап является *подготовительным*. В ходе его на первом уроке цикла подготавливаются общий план деятельности по разработке проекта. На дальнейших уроках этот план лишь корректируется при необходимости. Третий этап также необходим для определения основных разделов проекта.

Четвертый этап представляет собой этап собственно *проектной деятельности*. В ходе этого этапа осуществляется разработка основных разделов проекта. Работа проводится в группах. Причем работа может быть организована по-разному. Каждый раздел может разрабатываться каждой группой по очереди. Тогда результат оформления каждого раздела будет складываться из промежуточных продуктов деятельности групп. В дальнейшем можно каждой группе поручить разработку своего раздела и повысить этим степень самостоятельности детей. На четвертом этапе урока очень важно ролевое участие детей в

проекте. Именно здесь каждый ученик должен внести свой вклад в соответствии с выбранной им ролью. Начинают работу «экспериментаторы». Они выполняют наблюдения, позволяющие «аналитикам» сделать выводы и систематизировать их в виде правил, схем, рисунков и т.д. Наглядное подкрепление каждого раздела проекта осуществляют «иллюстраторы». За практическое применение, апробирование отдельных частей и всего проекта в целом отвечают «испытатели».

Пятый этап – это этап *практического применения* разработанного проекта. На этом этапе главная роль отводится «испытателям». Но это не умаляет значения остальных групп, так как каждая из них следит за «работой» своей части проекта и при необходимости может внести коррективы.

Шестой этап представляет собой *самоанализ* проектной деятельности. Это в основном обучающий этап, в ходе которого дети приучаются анализировать положительные и отрицательные стороны своей деятельности.

Седьмой этап заключается в подведении *итогов* всей работы в целом.

Таким образом, использование творческо-проектной деятельности, способствует развитию речи, расширению кругозора, позволяет не только сделать урок интересным, но и добиться развития функциональной грамотности, а так же высоких результатов при написании СОРов и СОЧей.

Литература

1. Бычков А.В. Метод проектов в современной школе. – М., 2000.
2. Васильев В. Проектно-исследовательская технология: развитие мотивации. – Народное образование. – М., 2000, № 9.
3. Матяш Н.В., Симоненко В.Д. Проектная деятельность младших школьников: Книга для учителя начальных классов. – М.: Вентана-Граф, 2004.
4. Концепция модернизации российского образования на период до 2010 года. – М.: АПКИПРО, 2002.
5. Поливанова К.Н. проектная деятельность школьников: пособие для учителя/ К.Н.Поливанова. – М.: Просвещение, 2008.

ВЛИЯНИЕ РАЗНООБРАЗНЫХ ПРИЁМОВ И МЕТОДОВ РАБОТЫ НА РАЗВИТИЕ РЕЧИ УЧАЩИХСЯ НА УРОКАХ ЛИТЕРАТУРНОГО ЧТЕНИЯ

АРЗЯМОВА Н.В., ШАТАЛОВА Л.И., ЧУМАЧЕНКО Н.Г.

КГУ «СОШ № 52 имени академика Е.А.Букетова»

Lada1776@mail.ru

Одной из ведущих задач в современной школе является развитие речи учащихся. Хорошо развитая речь учеников начальной школы оказывает непосредственное влияние на обучение детей не только языку, но и всем учебным дисциплинам, являясь показателем интеллектуального развития. Трудно стать интересным собеседником активным участником общественной жизни, не владея связной речью и активным словарным запасом.

В современном образовании особенно необходимо педагогу разбудить интерес учащегося к слову, научить чувствовать его истинное назначение. Для осуществления этого педагогу нужно настроиться на длительный и кропотливый процесс, требующий практического опыта, методической смекалки, определенной системы и организации.

Данная работа включает в себя: обогащение словарного запаса учащихся, увеличение его подвижности, соединение воедино грамматических и речевых аспектов обучения.

В связи с этим считаем, что для развития речи на уроках чтения нужно использовать различные методы и приемы творческого характера, которые будут способствовать развитию индивидуальности каждого ребенка, развивать его любознательность.

Огромное значение для развития связной речи имеет также повседневная речь. Необходимо побуждать детей рассказывать об увиденном на улице, о событиях дома, обо всём, что потрясло и удивило ребёнка.

Развивая речь младшего школьника очень важно, чтобы учитель сам использовал красивую правильную речь на уроках, как устную, так и письменную (чтение художественных текстов, с акцентированием внимания учащихся на красоту слова и совершенство языка; прослушивание произведений в аудио-формате). В процессе урока очень важно обращать внимание на удачные образцы речи самих учащихся и способствовать дальнейшему развитию речи.

Существует много различных приемов и методов для развития речи учащихся. В связи с тем, что у детей 6-7 летнего возраста преобладает наглядно-действенное мышление, мы стараемся использовать практическую деятельность учащихся в обучении. На начальной стадии обучения чтению используем прием – развитие четкости произношения. Обязательно использование на каждом уроке чтения (в системе) такого приема, как артикуляционная гимнастика (артикуляционные упражнения, скороговорки, чистоговорки, считалки для развития речевого аппарата). Этот прием способствует укреплению мышц органов речи, совершенствует движение языка и губ. Постепенно усложняясь, такие упражнения устраняют напряжения речевых органов, движения становятся свободными, координированными. Этот вид работы ведется по определенному алгоритму: рассказ об упражнении с использованием игровых моментов, показ упражнения, проверка правильности выполнения и самостоятельное выполнение упражнения.

Артикуляционные упражнения:

Упражнения для губ

1. Улыбка.

Удерживание губ в улыбке. Зубы не видны.

. Хоботок (Трубочка). Вытягивание губ вперед длинной трубочкой.

3. Заборчик.

Губы в улыбке, зубы сомкнуты в естественном прикусе и видны. И т.д.

Упражнения для развития подвижности губ

1. Покусывание и почесывание сначала верхней, а потом нижней губы зубами.

2. Улыбка - Трубочка. Вытянуть вперед губы трубочкой, затем растянуть губы в улыбку.

3. Пятачок.

Вытянутые трубочкой губы двигать вправо-влево, вращать по кругу.

Упражнения для губ и щек

1. Сытый хомячок. Надуть обе щеки, потом надуть щеки поочередно.

2. Голодный хомячок. Втянуть щеки.

3. Лопни шарик. Рот закрыт. Бить кулачком по надутым щекам, в результате чего воздух выходит с силой и шумом. И т.д.

Динамические упражнения для языка.

1. Часики (Маятник). Рот приоткрыт. Губы растянуты в улыбку. Кончиком узкого языка попеременно тянуться под счет педагога к уголкам рта.

2. Змейка.

Рот широко открыт. Узкий язык сильно выдвинуть вперед и убрать в глубь рта.

3. Качели.

Рот открыт. Напряженным языком тянуться к носу и подбородку, либо к верхним и нижним резцам.

Пример чистоговорок:

Чистоговорки на букву Б

Ба-ба-ба, ба-ба-ба- Мама, мама, вон труба! Бу-бу-бу, бу-бу-бу- Ты и мне купи трубу! Бе-бе-бе, бе-бе-бе - потрубил я на трубе. Ба-ба-ба, ба-ба-ба - не нужна уже труба!

Ба-бо-бы – на дворе стоят столбы. Бу-бы-ба – из окна торчит труба.

Чистоговорки на букву В

Ва-ва-ва, ва-ва-ва - вот высокая трава. Вы-вы-вы, вы-вы-вы - даже выше головы. Ве-ве-ве, ве-ве-ве - васильки видны в траве. Ву-ву-ву, ву-ву-ву - васильков букет нарву.

Чистоговорки на букву Г

Га-га-га, га-га-га - хочешь, Галя пирога? Гу-гу-гу, гу-гу-гу - есть их больше не могу. Ги-ги-ги, ги-ги-ги - не нужны мне пироги. Гу-гу-гу, гу-гу-гу - и я тоже не могу. Га-га-га, га-га-га - где же оба пирога?

Использование дидактических игр на уроках чтения помогает решать следующие задачи:

- общение детей друг с другом и комментирование своих действий;
- закрепление и совершенствование навыков использования разговорной речи;
- обогащение словарного запаса и формирование грамматического строя речи и т.д.;

Чтобы решить эти задачи, в помощь педагогу была разработана система проведения дидактических игр, которая представлена в три этапа.

1 этап - подготовительный

Его цель - формирование и развитие фонематического восприятия и связной речи.

2 этап - развивающий.

Данный этап повышает речевую активность и произвольность внимания, развивает навыки звукового анализа.

3 этап - закрепляющий

Третий этап позволяет закрепить полученные знания и навыки детей.

1.Подготовительный	«Испорченный телефон», «Светофор», «Переезжаем на новую квартиру», «Вершки- корешки», «Фрукты- овощи», «Новоселье», Лото «В мире растений», «Летает, а не птица», «Живые слова», «Дополни предложение», «Придумай предложение», «Кто больше заметит небылиц», «Где начало рассказа?», «Найди картинке место», «Исправь ошибку», «Какая картинка не нужна?».
2.Развивающий	«Повтори», «Похоже-непохоже», «Поймай звук», Лото «Назови картинку и найди гласный звук», «Кто найдёт 20 предметов, в названии, которых содержит звук «С», «Назови картинку и найди первый звук», «Замкни цепочку», «Найди на фишке место», «Пройди вокруг и не заблудись», Лото «Паронимы», «Каждом звуку- свою комнату», «Кого позовут в гости», «Разгадай ребус», «Собери шесть», «Кто как голос подаёт», «Эстафета», «Наоборот», «Кто больше знает», «Подбери слово», «Кузовок», «Назови три предмета», «Напишем кукле письмо», «Доскажи словечко», «Кого я вижу, что я вижу», «Прятки», «Объясните, почему...»,«Один и много», «Добавь слово», «Распутай слова», «Найди ошибку», «Правильно или нет?», «Отгадай-ка», «Нарисуй сказку», «Фотограф», «Чего на свете не бывает», «Как ты узнал?», «А я бы...».
3.Закрепляющий	«Составь слово», «Разгадай ребус», «Из слогов- предложение», «Четвёртый лишний», «Верно ли это?», «Найди лишнее слово», «Подними цифру», «Зачем нам эти вещи», «Составь фразу», «Составь два рассказа», «Поиск пропавших деталей».

Всем известно, как дети любят загадки и ребусы, как радостно они стараются их разгадывать. Загадки и ребусы развивают воображение, формируют быструю реакцию на слово, помогают развить умение характеризовать кого-либо или что-либо. Очень важно постоянно проводить словарную работу. Нужно стремиться пополнять словарный запас детей .

Также большой интерес у детей вызывают такие задания:

- логические задания в стихотворениях разных поэтов;
- звуковые задания в стихотворениях;
- игры-хайку;

- игры-диалоги в стихотворениях;
- задания на развитие воображения в стихотворениях.

На уроках литературного чтения важно использовать такие приемы, как «жужжащее» чтение, комментированное чтение, шепотное чтение с усилением голоса.

В развитии связной речи важную роль играет индивидуальная работа с детьми. Она включает в себя описание картин, составление рассказов самостоятельно, в парах, группах. Данная работа может проводиться в учебное и внеурочное время, в обстановке естественного общения.

Развитие связной речи - вот основная задача, для решения которой нами проводится работа с детьми во фронтальных и игровых формах обучения (составление описательных и повествовательных рассказов, написание своих продолжений к началу стихотворений, рассказывание знакомых сказок, игры и упражнения, игры, инсценировки, настольные речевые дидактические игры, подвижные игры).

Очень важно понимать, что развитие речи – процесс сложный, своеобразный, протекающий индивидуально у каждого ребёнка. Поэтому легче развивать речь в игре.

Игра это та форма творческой деятельности, которая подходит каждому ребёнку, помогает ему осознать окружающую действительность, предметы и явления. Играя, дети проявляют свою индивидуальность, учатся общаться, работать в команде, а также, соответственно, развивают как устную, так и письменную речь.

Важно отметить, что формирование речи младшего школьника – это не просто увеличение словарного запаса. Это нервно-психологический сложный процесс, который происходит при взаимодействии ученика с окружающим миром и с социумом. Таким образом, использование разнообразных форм и приемов работы, способствующих развитию речи на уроках литературного чтения, позволяет не только сделать урок интересным, но и добиться высоких результатов при написании СОРов и СОЧей.

Список использованных источников

1. Алексеева М.М., Яшина В.И. Методика развития речи и обучения родному языку дошкольников. - М.: 2000г.
2. Бондаренко А.К. Словесные игры в детском саду. - М.: 1974г.
3. Бородич А.М. Методика развития речи детей. - М.: 1981 г.
4. Гранин Г.Г., Концевая Л.А., Бондаренко С.М. Когда книга учит. – М., Просвещение, 1991 г.
5. Оморокова М.И., Рапопорт И.А., Постоловский И.З. Преодоление трудностей.- М., Просвещение 1990г.
6. Швайко Т.С. Игры и игровые упражнения для развития речи. - М.: 1983г.
7. <https://infourok.ru/metodicheskaya-razrabotka-ispolzovanie-didakticheskikh-igr-v-rabote-s-detmi>
8. <https://nsportal.ru/detskiy-sad/razvitie-rechi/2012/02/27/ispolzovanie-didakticheskikh-igr-v-razviti-rechi-detey>
9. Синицына Е. «Через игру – к совершенству». – М., «Лист», 1997г

РАЗВИТИЕ ЛОГИЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ

КАТЕЛИНА З.Ф., ДОРЧЕНКО С.Б.

КГУ «СОШ № 52 имени академика Е.А.Букетова»

zo-kat@mail.ru

dorchenko_sv@mail.ru

Школа всегда должна давать учащимся не только знания, но и учить думать, формировать у них рациональные приемы познавательной деятельности. Помочь в полной мере проявить свои способности, развить инициативу, самостоятельность, творческий потенциал - одна из основных задач современной школы. Сейчас, когда осуществляется переход на

обновленное содержание образования, решение этой задачи особенно важно. По сути, речь идет о необходимости нового типа образовательного результата, ориентированного на решение реальных жизненных задач [2]. Успешное усвоение содержания требует сравнительно высокого уровня развития познавательной деятельности детей, прежде всего их логического мышления. Развитие логического мышления младших школьников - важная составная часть педагогического процесса.

Под логическим мышлением понимается способность и умение ребёнка младшего школьного возраста самостоятельно производить простые логические действия (анализ, синтез, сравнение, обобщение, конкретизация), а также составные логические операции.

Однако не следует думать, что развитое логическое мышление – это природный дар, с наличием или отсутствием которого следует смириться. При организации специальной развивающей работы над формированием и развитием логических приёмов мышления наблюдается значительное повышение результативности этого процесса независимо от исходного уровня развития ребёнка.

Целесообразнее развивать логическое мышление в русле математических знаний. Математика, как ни одна другая наука даёт возможность глубокого и осмысленного перехода от наглядно-действенного к образному, а потом и к логическому мышлению. Объекты математических умозаключений и принятые в математике правила их конструирования способствуют формированию у детей умения формулировать чёткие определения, обосновывать суждения, развивать логическую интуицию.

Наиболее эффективными средствами развития логического мышления являются дидактические игры, интеллектуальные разминки, логически-поисковые задания, тесты и другие упражнения занимательного характера, разнообразная подача которого эмоционально воздействует на детей. Дополнительные сведения активизируют учащихся, так как в них заложена смена деятельности детей: они слушают, думают, отвечают на вопросы, считают, составляют выражения, находят их значения и записывают результаты, узнают интересные факты; что не только способствует взаимосвязи изучаемых в школе предметов, но и расширяет кругозор и побуждает к самостоятельному познанию нового.

Приёмы формирования логического мышления:

1. Приём сравнения предметов. В ходе обучения приему дети должны овладеть следующими умениями:

- а) выделение признаков;
- б) установление общих признаков; в) выделение основания для сравнения;
- г) сопоставление по данному основанию.

Этот приём можно использовать на любом этапе урока. Учащимся предъявляются или называются какие-либо два предмета, либо понятия. Например:

Книга-тетрадь

Солнце-луна

Каждый ученик должен назвать черты сходства и черты различия названных предметов или понятий.

2. Приём анализа и синтеза

Анализ – это мысленное расчленение предмета или явления образующие его части, выделение в нем отдельных частей, признаков и свойств. Синтез – это мысленное соединение отдельных элементов, частей и признаков в единое целое.

Учитель предлагает ряд слов: пять слов даётся в скобках, а одно – перед ними. Ученики за 20 секунд должны исключить из скобок (то есть выделить) два слова, наиболее существенные для слова, стоящего перед скобками. Больница (сад, врач, **помещение**, радио, **больные**);

3. Приём обобщения.

Учащиеся мысленно объединяют предметы и явления в группы по тем общим и существенным признакам, которые выделяются в процессе абстрагирования.

Предлагается два слова. Учащемуся нужно определить, что между ними общего.

Дождь – град

Жидкость - газ

4. Приём классификации.

Это мысленное распределение предметов на классы в соответствии с наиболее существенными признаками. Для проведения классификации необходимо уметь анализировать материал, сопоставлять (соотносить) друг с другом отдельные его элементы, находить в них общие признаки, осуществлять на этой основе обобщение, распределять предметы по группам на основании выделенных в них и отраженных в слове – названии группы – общих признаков. Таким образом, осуществление классификации предполагает использование приемов сравнения и обобщения.

Например: Даны 5 слов. Четыре из них объединены общим признаком. Пятое слово к ним не подходит. Необходимо найти это слово.

Сложение, умножение, деление, **слагаемое**, вычитание.

5. Закономерность.

Для успешного решения подобных задач необходимо развивать у детей умение обобщать признаки одного ряда и сопоставлять эти признаки с обобщенными признаками объектов второго ряда.

Не нарушая закономерности, запиши следующее число.

20, 35, 30, 45, 40, ... (45, 50, 55)

2, 4, 8, 16, ... (32, 64)

15, 30, 45, 60, ... (75, 90)

100, 75, 50, 25, ... (0)

В процессе выполнения этих операций и осуществляется поиск решения задачи. Важно обратить внимание на развитие у ребенка умения обосновывать свое решение, доказывать правильность или ошибочность этого решения, выдвигать и проверять собственные предположения (гипотезы).

Основная работа для развития логического мышления должна вестись с задачей. В любой задаче заложены большие возможности для развития логического мышления. Так, при решении задачи ученик выполняет анализ: отделяет вопрос от условия, выделяет искомые и данные числа; намечая план решения. Он выполняет синтез, пользуясь при этом конкретизацией (мысленно рисует условие задачи), а затем абстрагированием (отвлекаясь от конкретной ситуации, выбирает арифметические действия); в результате решения задач ученик обобщает знание связей между данными в условии задачи. Нестандартные логические задачи – отличный инструмент для такого развития.

Нестандартные задачи требуют повышенного внимания к анализу условия и построения цепочки взаимосвязанных логических рассуждений. Приведу примеры таких задач, ответ на которые необходимо логически обосновать:

- - В коробке лежат 5 карандашей: 2 синих и 3 красных. Сколько карандашей надо взять из коробки, не заглядывая вне, чтобы среди них был хотя бы 1 красный карандаш?
- - Батон разрезали на 3 части. Сколько сделали разрезов?
- - Бублик разрезали на 4 части. Сколько сделали разрезов?
- - Четыре мальчика купили 6 тетрадей. Каждому мальчику досталось не меньше одной тетради. Мог ли купить какой – нибудь мальчик 3 тетради?
- - На поляне росли три дерева: берёза, ёлка и дуб. Дуб выше берёзы, а берёза выше ёлки. Какое дерево самое высокое, а какое самое низкое?

-
- У Оли было орехов больше 3, но меньше 7. Сколько орехов было у Оли? (4,5,6)
- Бабушка дала Серёже журнал «Ералаш» со 2 номера по 8. Сколько журналов у него?(7)
- Расставить 6 книг на две полки так, чтобы на одной было на 2 книги больше, чем на другой.(4 и 2)
- В люстре 5 лампочек. Через некоторое время 3 лампочки перегорели. Сколько лампочек придется заменить?
- Ранец Андрея помещается в ранце Игоря, а ранец Игоря легко можно спрятать в ранце Ивана. Чей портфель самый большой? Ответ: Ивана
- В коробочке умещается 10 красных бусинок или 6 зеленых. Какие бусинки мельче: красные или зеленые? Ответ: красные
- Было два дома. Алик жил в высоком доме, Боря - в низком доме. Алик жил в доме с круглыми окнами, Боря - в доме с квадратными окнами. Какой высоты и с какими окнами был каждый из домов? Ответ: Высокий с круглыми, низкий с квадратными
- Отца одного гражданина зовут Николай Петрович, а сына - Алексей Владимирович. Как зовут гражданина? Ответ: Владимир Николаевич.
- Петя и Паша живут в девятиэтажном доме. Петя живет выше Паши. Паша живет в квартире на 7 этаже. На каком этаже живет Петя? (на 8 или 9)
- В Китае живет больше людей, чем в Индии, а в Индии больше, чем в России. В какой из этих стран самая большая численность населения? Ответ: Китай
- В семье четверо детей, им 5, 8, 13 и 15 лет, а зовут их Таня, Юра, Света и Лена. Сколько лет каждому из них, если одна девочка ходит в детский сад, Таня старше, чем Юра, а сумма лет Тани и Светы делится на 3? Ответ: Свете 5, Тане 13, Юре 8, Лене 15.
- Масса поросенка и пса 64 кг, барана и поросенка - тоже 64 кг, а пса и барана - 60 кг. Какова масса поросенка? Ответ: из первых двух данных следует, что массы пса и барана равны. Тогда масса каждого из них по $60 : 2 = 30$ кг. Масса поросенка $64 - 30 = 34$ кг.

Нестандартные задачи вводятся уже с 1 класса. Использование таких задач расширяет математический кругозор младших школьников, способствует математическому развитию и повышает качество математической подготовленности.

Предлагая учащимся нестандартные задачи, мы формируем у них способность выполнять логические операции и одновременно развиваем их. Критерием отбора таких задач является их учебное назначение; соответствие теме урока или серии уроков. Такие задачи можно решать и при объяснении нового материала, и при закреплении пройденного.

При решении занимательных задач преследуются следующие цели:

формирование и развитие мыслительных операций: анализа и синтеза; сравнения, аналогии, обобщения и т.д.;

развитие и тренинг мышления вообще и творческого в частности;
поддержание интереса к предмету, к учебной деятельности (уникальность занимательной задачи служит мотивом к учебной деятельности);
развитие качеств творческой личности, таких, как познавательная активность, усидчивость, упорство в достижении цели, самостоятельность;
подготовка учащихся к творческой деятельности

Также на уроках математики, для развития логического мышления, мы используем различные задания: логические цепочки, магические квадраты, задачи в стихах, головоломки, ребусы, логические загадки, кроссворды, геометрические задания со счётными палочками, логические задачи со временем, весом, комбинаторные задачи. Например:

- Разгадай ребусы:

По2 л (подвал)

3 буна (трибуна)

7 я (семья)

- Назови пять дней недели, не пользуясь указанием чисел месяца и не называя дней недели. Ответ: позавчера, вчера, сегодня, завтра, послезавтра.

- Расшифруй запись $A+A=6$. Причем A обозначает одну и ту же цифру. Ответ: $3+3=6$

- Даны числа 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7. Поставь между некоторыми знак «+», чтобы в ответе получилось 100. Ответ: $1 + 23 + 4 + 5 + 67 = 100$.

- Подставь вместо звездочек такие знаки действий, чтобы равенства были верными.

$$4 * 4 * 13 = 13$$

$$21 * 8 * 8 = 21 \text{ Ответы: } 4 - 4 + 13 = 13, 21 + 8 - 8 = 21$$

- В деревне Простоквашино на скамейке перед домом сидят дядя Федор, кот Матроскин, пес Шарик и почтальон Печкин. Если пес Шарик, сидящий крайним слева, сядет между котом Матроскиным и дядей Федором, то дядя Федор окажется крайним слева. Кто где сидит?

Ответ: дядя Федор, пес Шарик, кот Матроскин, почтальон Печкин.

- Из чисел 21, 19, 30, 25, 3, 12, 9, 15, 6, 27 подбери три числа, сумма которых будет равна 50. Ответ: 19, 25, 6.

- Кусок проволоки 12 см согнули так, что получилась рамка. Какими могут быть стороны рамки? ($12 : 2 = 6$, значит 3 и 3, 5 и 1, 4 и 2)

- Нина написала четырехзначное число. Вычла 1 и получила трехзначное число. Какое число написала Нина? ($1000 - 1 = 999$)

Очень важно, чтобы современные формы и методы обучения математике способствовали формированию умения следовать правилу, алгоритму; учили рассуждать, правильно использовать математическую терминологию, строить высказывание, проверять его истинность, формулировать вывод.

Считаю, что выбранные нами приёмы, формы и методы развития логического мышления учащихся младших классов на уроках математики способны развивать самостоятельность, строить умозаключения, приводить доказательства, высказывания, логически связанные между собой, делать выводы, обосновывая свои суждения, и, в конечном итоге, самостоятельно приобретать знания, а также активнее использовать эти знания в повседневной жизни.

Литература:

1. Гончарова О. С. Развитие логического мышления на уроках математики в начальных классах // Молодой ученый. — 2012. — №10.
2. Козлова С.А. Развитие логического мышления у дошкольников и младших школьников // Начальная школа. — 2006. — №9.
3. Лавриненко Т.А. Как научить детей решать задачи: Методические рекомендации для учителей начальных классов. - Саратов: Лицей, 2000.
4. Холодова О.А. Юным умникам и умницам. Информатика. Логика. Математика. Методическое пособие. 1-4 класс. Курс «РПС» - Москва, 2008.

МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ ҰЙЫМДАРДА АҚПАРАТТЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАР АРҚЫЛЫ БАЛАЛАРДЫҢ ТАНЫМДЫҚ ҚАБІЛЕТІН АРТТЫРУ

БЕЛГІБАЕВА Г.К., ӘБДІРӘСІЛ Г. Б.,

Академик Е. А. Бөкетов атындағы Қарағанды Мемлекеттік университеті
belgibaeva64@bk.ru, abdirassil.g.b@mail.ru

АЖИБАЕВА Б.Е.

ҚМҚК «Айсұлу» бөбекжайының тәрбиешісі
a_moon86@mail.ru

Мемлекет басшысы Н.Ә.Назарбаев 2018 жылдың 5 қазан айындағы «Қазақстандықтардың әл-ауқатының өсуі: табыс пен тұрмыс сапасын арттыру» атты Қазақстан халқына жолдауында «Мектепке дейінгі білім беру сапасын түбегейлі жақсарту керек» деген болатын. Сондықтан да, бүгінгі өскелең ұрпаққа уақыт талабына сай білім беруді одан әрі жетілдіру мәселесі, толассыз күн сайын өзгеріп тұрған әлеммен бірге қатар жүрері анық. Балабақшада берілген тәрбие – барлық тәрбиенің бастамасы әрі жан – жақты тәрбиелеу мен дамыту ісінің түпкі мәйегі қалыптасатын негізгі орын. [1]

Ақпараттық-коммуникациялық технологиялар адам өмірінің барлық салаларына берік кіреді. Сәйкесінше, білім беру жүйесі өскелең ұрпақты тәрбиелеу мен оқытуға, дәстүрлі әдістерді ауыстыруға емес, олардың мүмкіндіктерін кеңейтуге ықпал ететін жаңа тәсілдерді енгізуге жаңа талаптар қояды. Қазіргі әлемде бір орында тұру қиын, сондықтан біз оны қалаймыз немесе қаламаймыз, бірақ акт мектепке дейінгі мекемелердің тәрбие-білім беру процесіне берік кіреді.

Бүгінгі күні ақпараттық-коммуникативтік технологияларды қолдану баланы оқыту мен дамытудың жаңа мазмұнына сәйкес келетін білім берудің жаңа тәсілдері деп санауға болады. Қазіргі уақытта адамнан тек білімді меңгеруді ғана емес, сонымен қатар бұл білімді өз бетінше игеруді, олармен жұмыс істеуді талап етеді. Ақпараттық-коммуникативтік технологиялар балалардың материалды меңгеруінің тиімділігін арттырып қана қоймай, сонымен қатар баланың алдына қоюға және оған көрнекілікке сүйеніп танымдық және шығармашылық міндеттерді шешуге көмектесуге, баланың әр түрлі қызмет түрлерінде, соның ішінде оқу қызметінде табысты болуға көмектеседі. [2]

Демек, уақыт өте келе аяққа баруға ұмтылатын шығармашыл педагогтарға өзінің практикалық қызметіне жаңа АКТ-ны қолдану және енгізу мүмкіндіктерін зерделеу қажет. Мектепке дейінгі мекемеде АКТ-ны пайдалану оқу-тәрбие процесін жаңғыртуға, тиімділігін арттыруға, балаларды іздестіру қызметіне ынталандыруға, балалардың жеке ерекшеліктерін ескере отырып, оқытуды саралауға мүмкіндік береді. Педагогтардың міндеті баланың дамуына ықпал ететін және оның денсаулығына зиян келтірмейтін ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдалану жүйесі мен әдістемесін құру болып табылады.

Ақпараттық технологияларды пайдаланудың өзектілігі мектепке дейінгі жастағы балаларды оқыту, тәрбиелеу сапасын арттырудың әлеуметтік қажеттілігімен, мектепке дейінгі білім беру мекемелерінде қазіргі заманғы компьютерлік бағдарламаларды пайдаланудың тәжірибелік қажеттілігімен байланысты. Мектепке дейінгі балалық шақ адамның зияткерлік қабілеттерін дамыту үшін аса маңызды кезең болып табылады. Ақпараттық технологиялардың қарқынды дамуы дәуірінде педагог алдында белгілі бір білім жинағын беру ғана емес, сонымен қатар тұлғаның ақпараттық мәдениетін дамыту үшін негіз қалыптастыру және жаңа технологиялар әлеміне жолсерік болу міндеті қойылып отыр. Бұл міндеттерді шешу тәрбиеленушілер, ата-аналар мен педагогтар өзара әрекеттесетін бірінғай дамыту ортасын құру ғана емес, сондай-ақ осы ортаны ақпараттық технологиялармен байытуды да көздейді. [3]

Біз Ақпарат және қоғамды ақпараттандыру ғасырында өмір сүреміз - бұл біздің күніміздің шынайылығы. Ақпараттық қоғамды құру және дамыту білім беруде ақпараттық-

коммуникациялық технологияларды (АКТ) кеңінен қолдануды болжайды, бұл жағдайда бірқатар факторлар айқындалады:

- біріншіден, АКТ-ны білім беруге енгізу білімді және адамзаттың жинақталған технологиялық және әлеуметтік тәжірибесін ұрпақтан-ұрпаққа ғана емес, бір адамнан екіншісіне беруді айтарлықтай жеделдетеді;

- екіншіден, заманауи АКТ, оқыту сапасын арттыра отырып, тәрбиеленушіге қоршаған ортаға және болып жатқан әлеуметтік өзгерістерге табысты және жылдам бейімделуге мүмкіндік береді;

- үшіншіден, бұл технологияларды білім беруге белсенді енгізу ақпараттық қоғам талаптарына және дәстүрлі білім беру жүйесін реформалау процесіне жауап беретін білім беру жүйесін құрудың маңызды факторы болып табылады. [4]

Білім беруді компьютерлендіру саласындағы жетекші мамандардың зерттеулеріне сәйкес (Е. И. Машбица, А. И. Яковлева, С. В. Гурьев және т. б.) дәстүрлі сабақтар алдында оқытуда компьютерді қолданудың маңызды артықшылықтарының жиынтығына келесілерді жатқызуға болады:

- ақпараттық технологиялар оқу ақпаратын ұсыну мүмкіндігін едәуір кеңейтеді. Түстерді, графиканы, дыбысты қолдану нақты затты немесе құбылысты қалпына келтіруге мүмкіндік береді;

- компьютерді пайдалану мектепке дейінгі балалардың оқуға деген ынтасын арттыруға мүмкіндік береді;

- АКТ балаларды тәрбиелеу-білім беру үдерісіне тартады, олардың қабілеттерін кеңірек ашуға, ақыл-ой қызметін белсендіруге ықпал етеді;

- компьютерді қолдана отырып оқыту тәрбиеленушілерде рефлексия қалыптастыруға ықпал етеді. Оқу-дамыту бағдарламалары өз әрекеттерінің нәтижесін көрнекі түрде көрсетуге, егер ол жасалған болса қатені түзетуге мүмкіндік береді.

Тәрбиеленушінің АКТ арқылы танымдық қабілетінің дамуы:

- Түсіндіру мен бекітудің жаңа үйреншікті емес тәсілдерін пайдалану, әсіресе ойын түрінде, балалардың еріксіз назарын арттырады, ерікті зейінді дамытуға көмектеседі.

- Сабақтан тыс компьютерлік ойындар балалардың білімін бекітуге көмектеседі.

- Компьютерлік бағдарламалар дербестікке үйретеді, өзін-өзі бақылау дағдысын дамытады.

Жаңа заманауи мүмкіндіктер педагогтардың әртүрлі жолдармен танымдық және дамыту міндеттерін шешуге бастамашылық етеді, олардың бірі - АКТ-ның жаңа құралдарын қолдану. Балалармен жұмыста SMART интерактивті тақтасындағы жаңа дамытушы білім беру бағдарламалары кеңінен қолданылады. Бұл - компьютер мен проектор кіретін жүйенің бір бөлігі ретінде жұмыс істейтін сенсорлық экран.

Тақтаның жұмыс технологиясы әлемдегі ең кең тараған және денсаулық үшін ең қауіпсіз болып табылады. Тақта барлық жасалған жазбаларды сақтай отырып, жазуға және сурет салуға мүмкіндік береді. SMART интерактивті тақтасының ерекшелігі-оқытудың түрлі стилдерін жүзеге асыруға көмектесетін тактильді басқару. Тақта компьютерлік тінтуір сияқты саусақты (немесе кез келген басқа затты) қозғауға жауап береді. [5]

SMART тақтасының бетінің үлкен аумағы балалармен бірлескен қызметті динамикалық және қызықты ойынға айналдырады. Бірлескен тікелей-білім беру қызметінде балалар "тірі" оқыту процесінің интерактивті қатысушылары болады: ірі жарқын бейнелерді пайдаланады, әріптер мен сандарды жылжытады, сөздер мен сөйлемдерді құрайды, геометриялық фигуралар мен әр түрлі нысандарды қолданады. Ақпаратты визуалды қабылдайтын мектепке дейінгі жастағы балалар SMART тақтасының ұсынылған материалын әлдеқайда тиімді түсінеді және меңгереді.

Ақпараттық тақтамен жұмыс істеуге арналған материал балалардың жасына сәйкес мұқият іріктеледі және перспективалық тақырыптық жоспарға сәйкес құрылады және "Педагогикалық жинақ" құрайды.

Ақпараттық тақтаны қолдану мектепке дейінгі жастағы балалардың шығармашылық қабілеттерін, жан-жақты іскерліктерін дамыту, оқытуды дараландыру мен ынталандырудың

тиімді тәсілдерінің бірі болып табылады, бұл білімді саналы түрде меңгеруге ықпал етеді және олардың мектепте оқуға дайындық деңгейін арттырады.

Осылайша, мектепке дейінгі ұйымда ақпараттық-коммуникативтік технологияларды шебер пайдалану жаңа ақпарат алу үдерісінде тәрбиеленушілердің жағымды уәждемесін жасайды және педагогтардың бірлескен іс-әрекет түрлері мен материалдарын таңдауда мүмкіндіктерін түбегейлі кеңейте отырып, білім беру процесінің сапасын арттырады, білім беру қызметін жарқын және қызықты, ақпараттық және эмоциялық бай етеді. Балаларда қоршаған ортаның ақпараттық ағымында бағдарлану, ақпаратпен жұмыс істеудің практикалық тәсілдерін меңгеру, заманауи техникалық құралдардың көмегімен ақпаратпен алмасу қабілеті дамиды, бұл мектепте балалардың ақпараттық-коммуникациялық-технологиялық құзыреттілігін қалыптастырудың бастапқы сатысы болып табылады. [6]

Сабақта мультимедиялық презентацияларды қолдану. Балалар көріністерін кеңейтудің негізгі құралдарының бірі - презентациялар, слайд-шоу, мультимедиялық фотоальбомдар және танымдық бейнефильмдер болып табылады. Бұл - тәрбиешіге сабақтарда логикалық, ғылыми, бейнефрагменттерді қолдану арқылы түсінік беруге мүмкіндік беретін көрнекілік. Презентация күрделі материалды кезең-кезеңмен қарауға, тек ағымдағы материалға ғана емес, сонымен қатар алдыңғы тақырыпты қайталауға мүмкіндік береді. Сондай-ақ қиындық тудыратын мәселелерге де егжей-тегжейлі тоқтауға болады. Ол педагогикалық процесті оңтайландыруға, танымдық даму деңгейі әртүрлі балаларды оқытуды дараландыруға және психологиялық-педагогикалық қызметтің тиімділігін айтарлықтай арттыруға мүмкіндік береді.

Ақпараттық-коммуникациялық технологиялар арқылы сабақ өткізудің 5 принциптері:

1. Дамыта оқыту принципі (педагогқа әр баланың даму деңгейін білу, оның жақын даму аймағын анықтау, осы білімге сәйкес презентациялардың вариативтілігін пайдалану маңызды).

2. Оқытудың жүйелілігі мен реттілігі принципі (педагог алған білімдердің арасындағы өзара байланысты орнатуы, қарапайымнан күрделіге, жақыннан алыс, нақтыдан абстрактіге ауысуы, бұрын зерттелетін проблемаларға жаңа ұстанымдардан оралуы тиіс).

3. Қол жетімділік принципі (білім мазмұны, оларды хабарлау әдістері балалардың жасына, даму және дайындық деңгейіне, олардың мүдделеріне сәйкес болуы тиіс).

4. Даралау принципі (педагог әрбір балаға жеке тұлға ретінде келуге ұмтылуы тиіс. Сабақты баланың психикалық, интеллектуалдық даму деңгейін, оның жүйке жүйесінің түрін, қызығушылығы мен бейімділігін ескере отырып құру қажет. Күрделілік деңгейі мен қарқыны жеке анықталады).

5. Өмірмен байланыс принципі (педагог пен бала процестер арасындағы өзара байланысты орната білуі, нақты өмірде, қоршаған ортада аналогтар табуы тиіс).

Мультимедиялық презентацияларды қолдану тиімділігі білім беру процесінде мультимедиялық презентацияларды дәстүрлі оқыту әдістерімен ұштастыра жүйелі түрде пайдаланған жағдайда, мектеп жасына дейінгі балалардың танымдық қабілеттерін дамыту бойынша жұмыстың тиімділігі айтарлықтай жоғарылайды.

Тиімділігі туралы келесі жағымды факторларды атауға болады:

- балалар презентация оқу және жазу білмейтін мектепке дейінгі балаларға түсінікті бейнелі ақпарат түрін алып жүруіне байланысты оқылатын материалды жақсы қабылдайды;
- тәрбиеленушілерде компьютердің тартымдылығы мен мультимедиялық әсерлері есебінен сабаққа деген ықыласы артады
- қозғалыс, дыбыс, мультипликация балалардың назарын ұзақ уақытқа аудартады;
- алынған білім жадыда ұзақ мерзімге қалады және қысқа қайталаудан кейін практикада қолдану үшін оңай қалпына келтіріледі;
- презентациялар күнделікті өмірде көруге болмайтын өмірлік жағдайларды модельдеуге мүмкіндік береді (зымыранның немесе спутниктің ұшуы, қуыршақтың көбелекке айналуы және т.б.).

Компьютерлік технологияларды қолдану педагогтердің алдында өзінің педагогикалық практикасына жаңа әдістемелік әзірлемелерді кеңінен енгізу үшін жаңа мүмкіндіктер ашады. Компьютер, мультимедиялық құралдар біртіндеп оқытудың қуатты техникалық, педагогтар мен мектепке дейінгі балалардың бірлескен іс-әрекеті үшін қажетті коммуникация құралы болып табылады. Компьютерлік технологиялар педагогтің жұмыс жүйесіне органикалық түрде қосылуы тиіс. Балалармен тікелей тұлғааралық қарым-қатынасты алмастырмай, тек қойылған міндеттерді шешуге көмектесіп қана қоймай жоғарыда айтылғандардан қорытынды жасауға болады: компьютерді мектепке дейінгі білім беру мекемесінде қолдануы мүмкін және қажет, ол оқуға деген қызығушылықты, оның тиімділігін арттыруға ықпал етеді, баланы жан-жақты дамытады.

Қорытындылай келе, ақпараттық-коммуникациялық технологиялар қандай оң, үлкен әлеуетке ие болғанын атап өткім келеді, бірақ педагогтің баламен тірі қарым-қатынасын ауыстыра алмайды және олай болмауы тиіс.

Ақпараттық технологиялар мектепке дейінгі жастағы балаларды оқыту саласындағы тәрбиешілер мен мамандардың мүмкіндіктерін едәуір кеңейтеді. Мектепке дейінгі ұйымда АКТ-ны пайдалану толық ақтайды және мектепке дейінгі баланың барлық жеке саласын дамытуға, тәрбиеленушілердің ата-аналарымен өзара іс-қимыл жасауға, тәрбиешінің қызметін ұйымдастыруға үлкен пайда әкеледі, білім беру процесінің сапасын арттыруға айтарлықтай ықпал етеді. Мектепке дейінгі білім беруде АКТ-ны пайдаланудың мынадай артықшылықтарын анықтауға болады:

1. Инновациялық технологиялар тәрбиеленушілерді олардың қабілеттерін, оның ішінде танымдық қабілеттерін, ақыл-ой қызметін белсендіруге, сондай-ақ олардың шығармашылық әлеуетін ашуға ықпал ете отырып, оқу процесіне тартады.

2. Акт тәрбиеленушілерге өздерінің іс-әрекеттерінің нәтижесін көрнекі түрде ұсынуға, жұмыс барысындағы жетістіктерін анықтауға, қателіктер жіберілген сәттерді белгілеуге, оларды түзету үшін мүмкіндік береді.

3. Заманауи ақпараттық-техникалық құралдардың және олармен жұмыс істеу дағдыларының болуы педагогке қойылған міндеттерді анағұрлым тиімді орындауға мүмкіндік береді.

Осылайша, балалармен жұмыста АКТ-ны пайдалану материалды визуализациялаумен, оны "жандандырумен", өзге тәсілдермен көрсету мүмкін емес құбылыстар мен процестерді көрнекі түрде көрсету мүмкіндігімен байланысты жаңа дидактикалық мүмкіндіктерді ашады. Көрнекілік сапасы да, оның мазмұнды толтырылуы да артады. Атап айтқанда, оқу материалын жүйелеу мен құрылымдаудың тамаша мүмкіндіктері бар. Әр түрлі формада ұсынылған, балалардың қажеттіліктеріне және бағдарламаның ерекшеліктеріне байланысты педагогпен оңтайлы таңдалған және жинақталған демонстрациялық материалдардың үлкен көлемін шоғырландыру үшін мүмкіндік пайда болады.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Қазақстан Республикасы Президентінің Қазақстан халқына жолдауы. -2018.

2. Богоявленская, Д. Б. Психология творческих способностей: М. : Просвещение. - 2002.
3. Гершунский, Б. С. Компьютеризация в сфере образования: проблемы и перспективы/Б. С. Гершунский. – М. : Просвещение. - 2004.
4. Горвиц, Ю. М., Чайнова, Л. Д., Подьяков, Н. Н и др. Новые информационные технологии в дошкольном образовании. – М. : Линка-Пресс. - 2008.
5. Дошкольник и компьютер: Медико – гигиенические рекомендации/ под. ред. Л. А. Леоновой, А. А. Бирюкович и др. //– М. : Изд-во Моск. психол. –соц. ин-та; Воронеж: НПО «МОДЭК». - 2004.
6. Зворыгина, Е. В. Педагогические подходы к компьютерным играм для дошкольников. // Информатика и образование – 2009. - № 6.

БАЛАЛАРҒА РУХАНИ-АДАМГЕРШІЛІК ТӘРБИЕ БЕРУДЕГІ САЛТ-ДӘСТҮРДІҢ МАҢЫЗЫ

БЕЛГІБАЕВА Г.К., АЛШЫНБАЕВА М.А., ҚАЙЫРБЕКОВА Т.Қ.

Академик Е. А. Бөкетов атындағы Қарағанды Мемлекеттік университеті

belgibaeva64@bk.ru, a_moon86@mail.ru, talshyn.kaiyrbekova@mail.ru

Бала тәрбиесіне, жалпы адам тәрбиесіне терең мән беріп, оның қағидалары мен ережелерін жасаған – қазақ халқы. Халқымыздың тәрбие-тәсілдері мен тәжірибелері өте көп. Ата-бабаларымыз салт-дәстүрді ұстанып, даналығы мен көрегендіктерінің арқасында бізге жеткізе білді. Бірақ, қазіргі таңда өкінішке орай салт-дәстүрлерімізді бірі білсе, бірі біле бермейді.

Елбасымыз Н.Ә. Назарбаевтың: «Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру» мақаласында «Жаңа тұрпатты жаңғырудың ең басты шарты – ұлттылығыңды сақтай білу. Жаңғыру атаулы бұрынғыдай тарихи тәжірибе мен ұлттық дәстүрлерге шекеден қарамауға тиіс. Керісінше, замана сынынан сүрінбей өткен озық дәстүрлерді табысты жаңғырудың маңызды алғышарттарына айналдыра білу қажет. Егер жаңғыру елдің ұлттық-рухани тамырынан нәр ала алмаса, ол адасуға бастайды. Мен халқымның тағылымы мол тарихы мен ықылым заманнан арқауы үзілмеген ұлттық салт-дәстүрлерін алдағы өркендеудің берік діңі ете отырып, әрбір қадамын нық басуын, болашаққа сеніммен бет алуын қалаймын», - деген. Салт-дәстүр – адамзаттың ғасырлар бойы жинақталған құндылығы, мәдени мұрасы. Қаймағы бұзылмаған салт-дәстүріміз, мәдениетіміз ата-бабаларымыздың арқасында жылдан-жылға бізге жете білді. Болашақ ұрпаққа дәл қалпында сақтап жеткізу біздің, яғни, жас ұрпақтың қолында деп ойлаймын [1].

Салт-дәстүр – ұлтқа, халыққа рух беріп, оның ішкі, сыртқы келбетін өрнектеп көрсетіп тұратын сипаттардың бірі және адамдардың ғасырлар бойы қалыптастырған құндылығы мәдени мұрасы. Әрбір халықтың өзіне тән белгісі, этникалық мәдениеті болады. Сол мәдениетке халықтың тілі, ділі, діні, салт-дәстүрі, әдет-ғұрпы кіреді. Бұны біздің ұлттық нышанымыз немесе ұлттық кодтың элементтері деп айтуға болады. Қазіргі таңда болашақ педагог ретінде, еліміздің дамуына үлесін тигізетін болашақ жас буынның санасына ұлттық мәдениетімізді қайта жаңғыртып, дамыту біздің алдымызда тұрған үлкен міндет.

Этикалық сөздікте «әдет-ғұрып дегеніміз – белгілі бір қоғамда немесе ұжымда белгілі бір тарихи жағдайға байланысты адамдар арасында қалыптасқан қоғамдық тәртіптің түрі» деп көрсетілген. Салт-дәстүр арқылы халық өзін-өзі тәрбиелеп отырады. Ұлттылығымызды сақтау үшін дәстүрдің озық үлгілерін насихаттап, ұлттық тәрбиеміздің іргетасы етіп тұрақтандырумыз керек [2].

Салт-дәстүріміздің қайсібірін алып қараса та ұлттық тәрбиенің негізгі қайнар көзін көре аламыз. Қонақ күту, ұлттық киім үлгілері, орамал тағу, үлкенді сыйлау, дұрыс сөйлеу, әкешешені құрметтеу осындай тәрбиенің қарапайым элементтері ең бірінші отбасында дұрыс қалануы тиіс. «Ұяда не көрсең, ұшқанда соны ілесің» демекші, бала тәрбиесінде ең бірінші орын алатын – отбасы. Отбасында ата-ананың берген тәрбиесінің жемісін бала болашақта

басқаларға үлгі етіп, көрсете біледі. Баланың түздегі іс-әрекетіне қарап, үйдегі тәрбиесін аңғара аламыз. Бұрыңғының балалары ата-ананың қабағынан қорқып, артық қылық көрсетпей, үлкенді сыйлап, айтқанын орындап, үлкеннен бата алатын. Қазіргі таңда, қазіргі қоғамда ондай балалардың қатары сирек. Себебі, отбасындағы ата-ана тәрбиесінің төмендеп кеткені және бала тәрбиесіне үлкендердің көңіл аудармауы. Қанша жерде көріп жүргеніміз балалар «қой» деген сөзді құлақтарына ілмейді. Ата-аналары да қой деп айта алмаймыз баламыз жасып қалады дейді. Бұл қате пікір. Біз баламызды жасытып жатқан жоқпыз, керісінше саналы ұрпақ болып өсуіне кедергі келтіріп жатырмыз деп ойлаймын. Тәрбие шектелмейді. Адам өзін ешқашан тәрбиелімін деп айта алмайды. Тәрбие кішіге де, үлкенге де, тіпті қартқа да керек екендігін ұмытпағанмыз жөн.

Дәстүріміздің тағы бір ерекшелігі отбасындағы ер азаматтың орны. Отбасындағы отағасын сыйлау, әкені құрметтеу, атаны қадірлеу қанға сіңген қасиетіміз. Үйдегі бала әкеге қарап бой түзейді. Тамаққа отырғанда үйдегі үлкендерді, әкемізді, атамды күтіп, ол кісілерсіз тамақты бастамайтынымыз да ұлттық тәрбиесек те болады. Ал қазіргі таңда бұл тәрбие де өз мәнісін жоғалтып бара жатқандай. Ер азаматтың тірлігі түзде, әйелдікі үйде деген ғұрыпты өз қолымызбен жойып жатырмыз. Анамыздан, үлкен әжелерімізден сұрасаңыз олар ері үйден шығарда қайда кетіп бара жатқанын, қашан келетінін сұрамаған. Ал қазір керісінше әйел адам үйді билеп-төстейді, ер азаматы әйелінің рұқсатынсыз сыртқа шықпайтындай күйдеміз. Балалары да әкелеріне көргенін істеп, «сен, сен» деп құрдасындай қарап, сыйластық дегенді білмейді. Мұндай әрекетімізбен ұрпағымызға дұрыс тәрбие бермейміз. «Әкеге қарап ұл өсер, шешеге қарап қыз өсер» демекші ұл әкесінен үйренгенін, көргенін істейді. Ал, қыз бала үй шаруасына икемделіп, оны болашақ ана ретінде тамақ пісіру, киім тігу, тазалыққа тәрбиелеу міне, нағыз ұлтымыздың әдет-ғұрпы. Ұрпағымызды ұлттық рухпен тұлға етіп қалыптастыру – халқымыздың тәрбие негізі. Сондықтанда салт-дәстүрлерімізді дәріптеп, ұрпақ тәрбиесінде нық қадам жасайтын болсақ, болашағымыз сенімді болады.

Ата-бабамыз бала шыр етіп дүниеге келгеннен, ер азамат болып, отау иесі болғанға дейін тәрбиелеп, баланы басты назарда ұстай білген. Азан шақырып атын қойған, әлдиін айтып бесікке бөлеген, сүндетке отырғызып, тұлпар мінгізген, тілашар тойын жасап, салт-дәстүрімізбен сусындатып мәдениетімізді бойына сіңіре білген. Тереңіне үңілсек балаға ат қойғанның өзінде жанұядағы сыйлы қарияларға ат қойғызып, батасын алып, ырымдап жолын берсін, бағы бес елі болсын деп шынайы ақ тілегін жаудырған. Атақты адамдардың, батырлардың, ел мақтаныштарының атын қойып, Абылайдай ақылды, Тоқтардай айбатты, Мәншүктей қайратты бол деп батасын берген. Осындай қарапайым нәрсенің өзінде қаншама тәрбие жатқанын көре аламыз.

Үйдегі үлкендері балаларына, ата-әжелері немерелеріне таңнан таңға аңыз-әңгімелерді, жыр-дастанды жатқа айтып, ерінбей, жаттатып, тәрбиелік мәні зор ертегілерді үйретіп, баланың бойына шынайылықты, тәрбиені сіңіре білген. Балаларда оқып, түсініп ел батырларына, ханшайымдарына еліктеп, бізде батыр боламыз, дәрігер боламыз, мұғалім боламыз деп армандап, мақсат қоя білген. Ал қазіргі уақытта бәрі керісінше. Үйде баланың тәрбиесіне көңіл бөлетін ешкім жоқ. Ата-аналары жұмыста. Балалары бір-бір телефонды құшақтап, интернеттегі әр түрлі мағынасы қисынсыз мультисериалдарды көріп риза болса, ата-аналары да балаларымыз бәрін біледі, телефондары бар деп мақтанып риза. Ал, баланың санасының уланып, тәрбиеден мақұрым қалғаны ешкімді алаңдатып отырған жоқ. Балалар экранның ар жағындағы «Бэтмен», «суперменге» еліктейді. Солардың іс-әрекетін үйде қайталайды. Менің өкінетінім неге осы балалар ел танитын ер азаматтарға, халықтың қалаулыларына еліктеп, елім, жерім деп еміренбейді, неге сол тұлғалардың іс-әрекетін қайталамайды, неге кеуделерінде Отанға деген патриоттық сезім жалындамайды деген өкініш кернейді. Өйткені, отбасындағы ата-ананың бала тәрбиесіне үстіртінқарауы, көп уақыт бөлмеуі осындай іс-әрекетке әкеліп отыр деп ойлаймын.

Қазақ халқының ерекше дәстүрінің бірі – жеті атасын білу. Жеті атасын тарата білу арқылы әркім басқа рулармен байланысын білген. Жеті атаға дейін жақсы білудің ұлттық тәрбиеге әсері мол. Бала бабасына дейінгі туыстық тегін жақсы біліп, туыстық қатынаста қалыптасқан парыздарын орындап отыруға міндетті. Қазақ халқы ұрпағына өзінен бастап

әкесі, атасы, бабасы және тағы басқа жеті атасының нақтылы есімдерін кішкентайынан жаттатып өсіреді. Ағайындықтары жеті атаға толмай, жақын-жуықтар бір-бірінен қыз алыспайды. Жеті атаға толғаннан кейін бір рудың жастары некелесетін жағдай туса, ру ақсақалдары бір боз биені сойып, баталасып барып рұқсат ететін болған. Некелесуде «жеті ата» ұстанымына берік болу – этникалық қан тазалығын қамтамасыз ететін этникалық тұтастықтың қуатты арқауы, темірқазығы болып саналады. Жеті ата қазақ халқының өткеннен болашаққа деген сенімін мың сан ұрпақтар арқылы сабақтастырып отыратын тетік ретінде танылған. «Жеті атасын білмеген жетесіз» демекші қазіргі жастардың көбі жеті атасын білмейді. Текті білу дәстүрі ата текке байланысты туыстық қатынастарды әдептілікпен, имандылықпен орындай отырып, одан әрі дамытып, жекжат-жұрағаттармен, отандастармен, жалпы адам баласымен халқымыз қалыптастырған адамгершілік қасиеттердің болуын насихаттайды[3].

Ұлттық ойындарымыз да ертеден келе жатқан салт-дәстүрлердің бірі. Халықтың ауызекі поэтикалық шығармашылығының ішінде тәрбиенің таптырмас құралы ретінде ойындар мен ойын өлеңдерінің маңызы зор. Ұлттық ойында адамдардың күнделікті тұрмыс әрекетінің сан қыры, еңбегі, ұлттық бастаулар, намыс, қайсарлық, ержүректік туралы түсінігі, ептілігі, шыдамдылықты, жылдамдықты, күш-қайратты, әсем қимыл-қозғалысты меңгерту тілегі, ұстамдылыққа, тапқырлыққа, қоршаған ортадан алған әсерін шығармашылықпен көрсетуге, сонымен бірге жеңіске жетуге деген талпынысы айқын байқалады[4].

Дана халқымыз өзінің қоршаған дүниенің қыры мен сырын егжей-тегжейлі білуді және баланың санасына ойын арқылы жастайынан сіңіре білуді көздеген. Ойын бала табиғатымен егіз. Өткені, бала ойынсыз өспейді, жан-жақты дамымайды. Мәселен, «Асау мәстек» ойыны ептілікке, шыдамдылыққа машықтануды және ат үстінде өнер көрсетуге қажетті басқа да қасиеттерді қалыптастырса, «асық» ойыны баланы шыдамдылыққа, топтасып ойнауға, санауға, дәл көздеуге үйретеді. «Арқан тарту», «ақсерек-көксерек», «айгөлек», «ұшты-ұшты», «қуырмаш» тағы басқа ойындарды балаға ойнату арқылы тәрбиені де қатар ұштастыру, баланы ойнату арқылы бойына рухани, адами құндылықтарды сіңіру ата-ананың, тәрбиешілердің, ұстаздардың, бір сөзбен айтқанда балаға жөн сілтеушілердің міндеті деп ойлаймын.

Қорытындылай келе, бала жас шыбық секілді, қалай исең солай майысады, қалай айтсаң солай көнеді демекші балаларға ұлттық тәрбиенің қарапайым элементтерін қалыптастырып, салт-дәстүрімізді бесіктен бойына дарыта білсек, саналы ұрпақ қалыптасып, ұрпақтарымыздың да ел болашағына тигізетін пайдасы зор болады. Бала тәрбиесі бір сәтті де қалт жіберуге болмайтын ұлы да игі іс. Сондықтан ұрпағымызды ұлттық рухпен тұлға етіп қалыптастырып, салт-дәстүрімізбен сусындата отырып тәрбиелесек, қадамымыз нық, болашағымыз сенімді болады!

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә. Назарбаевтың «Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру» мақаласы.- Астана, 2017.
2. Арғынбаев Х. Қазақтың отбасылық дәстүрлері. - Алматы: Қайнар, 2005.
3. Табылды Ә. Қазақ этнопедагогикасы және оқыту әдістемесі. – Алматы: Білім, 2004.
4. Көшербаева А. Халқым қандай десең, салтымнан сынап біл. – А, 2003.

ФОРМИРОВАНИЕ ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКОЙ КУЛЬТУРЫ МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ

БОНДАРЕНКО Н.Ф., САЛИХОВА С.Р.

КГУ «Гимназия № 93», г. Караганды

bond-711@mail.ru

Новые образовательные стандарты требуют, чтобы в начальной школе ребёнок научился не только читать, считать, и писать, чему и сейчас учат вполне успешно. Ему должны

привить две группы новых умений. К первой относится группа универсальных учебных действий, составляющих основу умения учиться: навыки решения творческих задач и навыки поиска, анализа информации. Ко второй – формирование у детей мотивации к обучению (желание учиться), помощи им в саморазвитии и самоорганизации.

В связи с тем, что дети, действительно, требуют деятельности, их нужно вовлекать в творческую, проектную, исследовательскую деятельность.

Кто такой успешный человек? Это тот человек, который занял определенное значимое место в обществе. Для того чтобы достичь высот в какой-либо сфере деятельности нужно **самостоятельно** уметь определить ближнюю и дальнюю перспективу, наметить план действий. Осуществить его и оценить, проанализировать **что** удалось и **что** нет. Такие люди обладают проектным типом мышления.

Проектный метод обучения активно применяется во многих школах Казахстана. Педагоги и ученики – активные участники различных республиканских и международных проектов. Проектная деятельность формирует у школьников качества и умения, необходимые человеку XXI века:

- ответственность и адаптивность;
- коммуникативные умения, креативность и любознательность;
- критическое и системное мышление;
- умение работать с информацией и медиаресурсами;

Наша школа занимается проектной деятельностью уже на протяжении многих лет. Учителями гимназии разработан и успешно используется курс «Исследстан», который включён в гимназический компонент дополнительного образования. Данный курс проводится еженедельно с 1 по 4 класс.

Задача курса – дать ученику возможность развить свой интеллект в самостоятельной творческой деятельности, с учётом индивидуальных особенностей и склонностей.

В школе в конце года проходят научно-практические конференции для среднего и старшего звена и «Гимназическое научное общество малышей (ГНОМ)» для младших школьников, на которой учащиеся защищают свои проекты

Для учителя исследовательская деятельность - это возможность творческого роста, перехода на новый уровень профессиональной самореализации, освоение современных педагогических и информационных технологий.

Специфика исследовательской работы в начальной школе заключается в систематической направляющей, стимулирующей и корректирующей роли учителя. Главное для учителя – увлечь и «заразить» детей, показать им значимость их деятельности и вселить уверенность в своих силах, а так же привлечь родителей к участию в школьных делах своего ребенка. Многие родители никогда не имели возможности участвовать, в каких либо делах, не связанных с их профессией или чисто родительской деятельностью. Мы даём им возможность сблизиться со своими детьми, участвуя в учебно-исследовательской деятельности. Эта работа стала для многих родителей интересным и захватывающим делом. Они вместе с детьми делают фотографии, выполняют несложные исследования по наблюдению за выращиванием растений, погодными явлениями, помогают подбирать информацию для теоретического обоснования проектов, помогают ребенку готовить защиту своей работы. Работы получаются очень интересными, ведь это общий интерес и совместный труд ребенка и родителей. Высказывание академика А.П. Семенова «Научить человека жить в информационном мире – важнейшая задача современной школы», стало определяющим в нашей работе. Для реализации этой цели возникает необходимость применения в практике работы учителя начальных классов информационно-коммуникативных технологий. При использовании ИКТ стало легче осуществлять личностно-ориентированный подход к обучению, появилась возможность рациональнее организовать весь учебный процесс. Для организации учебно-исследовательской деятельности используем систему, которая состоит из следующих этапов:

- Первый этап - тренировочные занятия с классом (знакомство первоклассников с техникой проведения исследования).

- Начиная со 2 класса - формирование умений видеть проблемы и поиска их решений (методы исследования):

- выдвижение гипотезы;
- вопросы по проблеме;
- определение понятий (загадки);
- сравнение;
- обобщение;
- классификация;
- наблюдение (сравнение парных картинок);
- эксперимент;
- умозаключения.

Эти и другие виды заданий позволяют сформировать необходимые умения для создания исследовательской работы или проекта.

Над чем же нам приходится работать и какие умения мы формируем?

Умения организационного характера	- организация рабочего места; - планирование работы.
Умения и знания исследовательского характера	- выбор темы исследования; - целеполагание; - определение структуры исследования; - методы исследования; - общелогические методы; - поиск информации.
Умение работать с информацией	- структурирование информации; - выделение главного; - представление в различных формах.
Умение представить результат	- формы представления; - требования к докладу; - требования к речи докладчика.

Все эти умения достигаются следующими **средствами обучения**:

- проблемное, частично-поисковое, эвристическое обучение под руководством учителя.
- урок-исследование
- исследование, проектирование.

Проектная деятельность позволяет расширить цели и задачи уроков, изменить их форму. Уроки-проекты дают возможность снять перегрузки с младших школьников. Интересная работа, какой является проектная деятельность, не вызывает напряжения и спада мыслительных процессов детей, а значит проекты можно считать здоровьесберегающими технологиями.

Метод проектов в начальной школе требует интеграции знаний учеников в различных предметных областях: это и музыка, и окружающий мир, и изобразительное искусство, и литературное чтение, и краеведение, и экология, и технология, и русский язык. Проектные работы требуют предварительной подготовки, поэтому задание определяется заранее. Это могут быть и наблюдения за окружающим миром, и рисование увиденного, и составление рассказов, загадок, стихотворений, и выполнение аппликационных работ. На итоговом уроке кроме защиты своих работ, выполненных самостоятельно или под руководством учителя, происходит систематизация и накопление материала для дальнейшей работы.

Итог проектной работы – это рукописные книги с рисунками, аппликациями, рассказами и стихотворениями. Нами активно используются: метод проектов, метод погружения, методы сбора и обработки данных, «мозговой штурм», исследовательский и проблемный методы.

Особое внимание уделяется анализу справочных и литературных источников. Ставим эксперименты, проводим опытную работу. Так на уроках окружающего мира, изучая комнатные растения, учащиеся узнали, что некоторые растения обладают лечебными свойствами и, чтобы узнать об этом более подробно был подготовлен проект «Аптека на

окне». Наблюдая сезонные изменения в природе, был проведён эксперимент и подготовлен проект «Почему тает снег». Результатом работы над проектом, его выходом, является продукт, который создается участниками проекта в ходе решения поставленной проблемы. В своей работе с учениками начальных классов мы значительное место уделяем организации самостоятельной проектной деятельности, направленной на создание ими собственных творческих, исследовательских проектов. Дети младшего школьного возраста, как отмечают многие учёные, уже по природе своей исследователи. В классе эффективно реализованы следующие типы проектов:

- **творческие проекты** (декламация своих стихов, исполнение песен, участие в инсценировках, выпуск книжек-малышек, создание фильма и т. д.), которые позволяют ребенку младшего школьного возраста проявить и развить свои способности;

- **ролевые, игровые проекты**, сообразные возрасту и позволяющие младшим школьникам «примерять» на себя чей-то образ, познавать, таким образом, мир, учиться строить взаимоотношения в нем;

- **ознакомительно-ориентировочные (информационные)**, предполагающие аналитическую работу с полученной информацией;

- **практико-ориентированные (прикладные)**, завершающиеся изготовлением нужных и полезных для окружающих вещей, макетов, что позволяет ребенку почувствовать свою социальную значимость;

- **исследовательские проекты**, направленные на развитие исследовательских умений и навыков, исследовательского мышления.

Направления наших проектов разнообразны. Они могут быть о культуре, природе, технике, Вселенной, науке, экономике, фантастике и др.

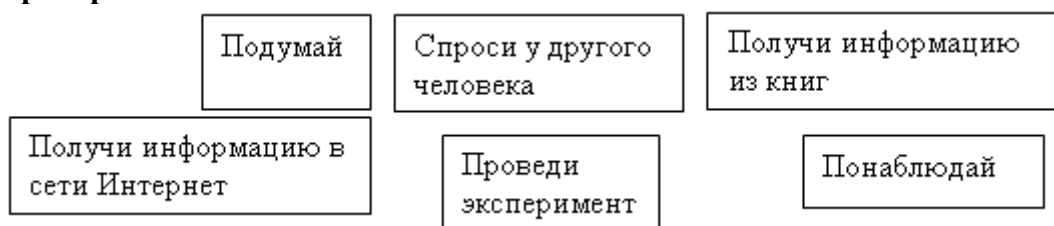
Исследовательская деятельность в начальной школе способствует общему развитию школьников, и непосредственно таких показателей мыслительной деятельности как умение:

- классифицировать;
- обобщать;
- переключаться с одного поиска решения на другое;
- составлять программу действий по своей работе;
- рассматривать объект с различных точек зрения;
- сравнивать различные объекты и их совокупности;
- составлять задания по предложенной теме;
- проводить самоконтроль;
- умение отвечать на незапланированные вопросы.

Технология исследовательской деятельности.

- тренировочные занятия;
- самостоятельные исследования.

Тренировочные занятия.

Работа над проектами в классе ведётся как индивидуальная, так и групповая.

В результате за 2 года обучения мы принимали участие в школьных научно-практических конференциях: «ГНОМ», «Малая Академия наук юных исследователей г. Караганды», Республиканский конкурс научных проектов «Зерде». Каждый учащийся класса выполняет проект по своим силам и интересной для него теме. Информационно-коммуникационные технологии расширяют возможности учителя для введения учеников в увлекательный мир, где им предстоит самостоятельно добывать, анализировать и передавать другим информацию. Научить ребёнка работать с информацией, научить учиться - важная задача современной начальной школы. Важен сам процесс участия в учебной или творческой работе. У ребят появилась потребность в творческом самовыражении, стремление быть

полезным классу, школе, семье. Мониторинговые исследования подтверждают наличие следующих изменений:

- ✓ Сформированность обще учебных изменений.
- ✓ Позитивная динамика усвоения предметных знаний.
- ✓ Победители и призеры всевозможных конкурсов.

В результате такой работы у младших школьников к концу начальной школы формируются (внутренняя диагностика):

Учебно-познавательные компетенции: выдвижение идеи (мозговой штурм), проблематизация, целеполагание и формулирование задачи, выдвижение гипотезы, постановка вопроса (поиск гипотезы), умение осмысливать задачу, для решения которой недостаточно знаний; отвечать на вопрос: «Чему нужно научиться для решения поставленной задачи?», увидеть проблему, провести самоанализ, обоснованный выбор способа или метода, пути деятельности, планирование своей деятельности.

Информационные компетенции: Структурирование информации, выделение главного, приём и передача информации, представление в различных формах, упорядоченное хранение и поиск информации по каталогам, контекстный поиск в Интернет, формулирование ключевых слов.

Коммуникативные компетенции: Слушание и понимание других, выражение себя, нахождение компромисса, взаимодействие внутри группы. Достигнутые результаты показывают, что через технологию организации проектно-исследовательской деятельности можно создать условия для самореализации учащихся и учителя, осуществления сотрудничества на равных, когда вместо традиционного «учитель-ученик» появляется «исследователь-исследователь».

Создавая условия для развития индивидуальности ребенка, включая его в деятельность, можно рассчитывать на новый качественный результат, необходимый современному обществу. Учащиеся, осознающие свою способность приобретать новые знания и умения, самостоятельно и продуктивно расширять свой кругозор, переходят на принципиально иной уровень учебной мотивации, приобретают более высокий статус в школьной среде. Именно проектно-исследовательская деятельность позволяет сместить акцент с процесса пассивного накопления обучающимися суммы знаний на овладение ими способами деятельности, что способствует формированию у учащихся начальной школы ключевых компетенций.

В заключение хочется отметить, что нельзя не согласиться с мнением отечественных и зарубежных педагогов и психологов, согласно которому проектное обучение в значительной степени изменяет мотивацию учебной деятельности школьников, формируя ее положительную направленность. В процессе выполнения проекта у учащихся появляется чувство удовлетворения от достижения результата, содержательности и значимости выполняемой работы, возрастает самоуважение, признание со стороны окружающих, что благотворно влияет на личностное самоопределение ребенка. Если ученик сумеет справиться с работой над учебным проектом, можно надеяться, что в настоящей взрослой жизни он окажется более приспособленным: сумеет планировать собственную деятельность, ориентироваться в разнообразных ситуациях, совместно работать с различными людьми, т.е. адаптироваться к меняющимся условиям

И последнее. Нельзя научить другого тому, чем сам не владеешь. И как нет детей без фантазии и воображения, так и не может быть педагога без творчества и исследовательских порывов.

Литература:

1. Краля Н.А. Метод учебных проектов как средство активизации учебной деятельности учащихся: Учебно-методическое пособие / Под ред. Ю.П. Дубенского. – Омск: Изд-во ОмГУ, 2005. – 59с.
2. Пахомова Н.Ю. Метод учебного проекта в образовательном учреждении: Пособие для учителя и студентов вузов – М.:АРКТИ, 2005.– 112с.
3. Савенков А.И. Исследования на дому. Методические рекомендации // Исследовательская работа школьников, 2002, №1 с.34-35, №2 с. 73-78.

МІНЕЗ-ҚҰЛЫҚ ТЕРАПИЯСЫ

Ж.Б.БАХТИЯРОВА, В.В.БОБРОВА

Академик Е.А.Бөкетов атындағы Қарағанды мемлекеттік университеті,
Қазақстан

Janulya-01@mail.ru, valya_nina@mail.ru

Қазіргі шетелдік деректерге назар аударар болсақ, жаңа туған 250-300 нәрестеде орташа алғанда бір Аутистік спектрдің бұзылуы жағдайы кездеседі екен. Бұл оқшауланған керендік пен зағиптықты қоса алынғанда, Даун синдромы, қант диабеті немесе жаңа туған, сондай-ақ жас балалардың онкологиялық ауруларымен салыстырғанда тым жиі дегенді білдіреді.

Бүгінгі таңда Қазақстанда "аутистік спектрдің бұзылуы" диагнозымен екі мыңға жуық бала ресми есепте тұрады және жыл сайын бұл сан өсуде. Білім және ғылым министрлігінің деректері осындай. Бірақ сарапшылар мұндай балалардың іс жүзінде көп екенін мойындайды, өйткені Қазақстанда көп ретте балаларға дұрыс диагноздың қойыла бермейтіні де рас. Ал Дүниежүзілік денсаулық сақтау ұйымының ақпараты бойынша, жер халқының шамамен 1% аутизмнен зардап шегеді және жыл сайын мұндай адамдардың саны 13% - ға ұлғаяуда [1].

Морозова [2] аутистік спектрдің бұзылуы мәселелерін зерттеумен М. Башина, М. С. Вроно, К. С. Лебединская, В. В. Лебединский, С. С. Мухин, О. С. Никольская сынды басқа да көтеген ғалымдардың айналысатынын айтады.

Богдашина [3] РАС – дамудың жалпы бұзылуы бала туылған шақтан бастап әлеуметтік қарым-қатынас пен қоғамдық байланыстарды бастау және қолдау қабілетінің тұрақты жетіспеушілігімен, сондай-ақ шектеулі мүдделермен және жиі қайталанатын мінез-құлық әрекеттерімен сипатталатынын анықтады.

Бүгінгі күні аутистік спектрдің бұзылуын түзету бойынша қызметтерге сұраныс ұсыныстан бірнеше есе артық. Кейбір мемлекеттік және білім беру мекемелері аутизм және соған ұқсас бұзылулары бар балаларды оқытуға қабылдайды, алайда мұндай мекемелер өте аз, олардың мемлекеттік деңгейдегі қызметі ешқандай регламентпен реттелмеген, олар арнайы дайындалған кадрлармен де, әдістемелік және ұйымдастырушылық жағынан да қамтамасыз етілмеген.

Аутизмді түзетудің тәсілдері көп, соңғы 15 жылда осыған қатысты көптеген әдебиеттер пайда болды. Қолданбалы мінез-құлықтық талдау, эмоциялық-деңгейлік тәсіл, эстетотерапияның әртүрлі нұсқалары, жануарларды қолдану әдістері, Сенсорика мен тағы да басқа әдістер кеңінен танымал [4].

Түзету жұмысында әрқашан аутизмі бар адам үшін еркін және тәуелсіз өмірге қол жеткізу мақсаты қойылады, бұл іс жүзінде қоршаған ортамен барабар өзара іс-қимыл жасау тәсілдерінің көп түрін үйретуді білдіреді. Мұндай мақсаттарға қол жеткізетін аутизмді түзету әдістерінің бірі АВА – терапия немесе мінез-құлықты қолданбалы талдау болып табылады.

Мінез-құлықты қолданбалы талдау (АВА – терапия) - бұл мінез-құлықты зерттейтін және мінез-құлықты әлеуметтік қолайлы жаққа түзету үшін бірқатар қағидаттарды қолданатын ғылыми пән.

Байер, Вольф, және Ризли 1968-ден осы уақытқа дейін мінез-құлықты қолданбалы талдау әдісінің негізгі сипаттамасы ретінде пайдаланылады. Онда АВА-терапияның жеті анықтаушы

сипаттамасы сипатталады: қолданбалы, мінез-құлық, аналитикалық, технологиялық, концептуалды, тиімді және жалпы.

АВА-терапия әдістері аутистік спектрдің бұзылуында мінез-құлықты түзету үшін жиі қолданылады, өйткені бұл әдіс аутизм кезінде мінез-құлықты түзетудің бірден бір әдісі болып табылады [5].

АВА-терапия немесе мінез-құлықты қолданбалы талдау қолайсыз мінез-құлықтың алдын алуға және оны түзетуге бағытталған көптеген тәсілдерді пайдаланады, олар: ережелер, нұсқаулықтар, қатесіз оқыту, кеңестер, визуалды кесте және т.б. Осы тәсілдерді пайдалана отырып, проблемалық мінез-құлықты түзетуге және баланы қоршаған ортамен әлеуметтік қолайлы тәсілмен өзара іс-қимыл жасауға ынталандыруға болады. АВА-терапияда мінез-құлықты күшейту, әлсірету және сөндіру сияқты ұғымдар қолданылады.

Тәжіибеде мінез-құлықты қолданбалы талдау балалармен және ересектермен жұмыста жиі қолданылады. Қолданбалы талдаудың негізгі және ең басты идеясы-проблемалық мінез-құлықтың себептерін іздеу және анықтау. Мінез-құлық мамандары мінез-құлықтың, соның ішінде проблемалық (қолайсыз) секілді көптеген түрлері белгілі бір функцияны алып келеді немесе белгілі бір мақсаттарға жету үшін қызмет етеді деп санайды.

Көбінесе аутистік спектрі бұзылған балалар қоршаған ортамен қарым-қатынас жасау тәсілі ретінде әлеуметтік қолайсыз мінез-құлық түрлерін қолданады. Осы мінез-құлық түрі және қарым-қатынас тәсілі АВА-маман жұмысының маңызды бағыты болып табылады [6].

Мінез-құлықты қолданбалы талдаудың екінші маңызды мақсаты аутистік спектрі бұзылған балаларды дағдыларға үйрету болып табылады. Басында маман диагностика жүргізеді, баланың бастапқы жұмыс істеу деңгейін анықтайды. Содан кейін диагностика негізінде баланың қажеттілігін ескеретін жеке жұмыс жоспарын құрастырады, сондай-ақ баланы оқытудың ең оңтайлы тәсілін таңдайды.

АВА-терапияда негізінен блоктармен оқыту және дағдыларға қадамдық оқыту, кездейсоқ оқыту әдісі қолданылады. Балаға оның мінез-құлықындағы проблемаларды жеңуге, сондай-ақ тез оқуға дағдыландыратын мінез-құлықты қалыптастыруға көмектеседі. Маман оқу жоспарын құрастырғаннан кейін таңдау сынағын өткізеді. Сөйтіп ол тестілеу көмегімен оқу кезінде баланы немен ынталандыратынын түсіне алады. Көбінесе мамандар артықшылықтарды тестілеу, атап айтқанда: "Жалғыз ынталандыру", "Қалауларды жұптап бағалау", немесе «Фишер әдісі, "Алмастырусыз көптеген таңдау" сияқты әдістерді қолданады.

Мінез-құлықты қалыптастыру әдісі жаңа дағдыларды қалыптастыру кезінде қолданылады. Көрнекі кеңестер мен қатесіз оқыту әдісін қолдану балаға стрессіз, үрейсіз жаңа дағдыларды меңгеруге көмектеседі. Бұл оқыту әдістері баланы оқытуда қолайсыз мінез-құлықты түзетуге көмектеседі. АВА-терапияда бес түрлі: физикалық, нұсқағыш қимыл, дұрыс мінез-құлықты модельдеу, сөйлеу және визуалды кеңестер қолданылады. Кеңес берудің барлық түрлерінің мақсаты бір, ол - баланың дұрыс жауап беруіне көмектесу болып табылады [6].

АВА-терапиядағы немесе қолданбалы мінез-құлықты талдаудағы жоғарыда аталған барлық әдістер маманға кез келген бағдарлама бойынша тиімді жұмыс жасауға көмектесетін мінез-құлық құралы деп аталады.

Пайдаланған әдебиет:

1. <https://yk-news.kz/news/>.
2. Морозов С. А. Аутизм. Түзету жұмысы бойынша әдістемелік ұсыныстар. М.: "Сигнал" баспасы, 2003 ж.
3. Аутизм: анықтау және диагностика. - Донецк, 1999.
4. Мағлұмат Тұрмыстық бейімделу дағдыларын қалыптастыру үшін аутикалық балалардың мінез-құлықтық терапиясын қолдану. II хабарлама // Дефектология. - 1997 - № 3.
5. Морозова С. С. Аутизм : қиын және күрделі формадағы түзету жұмысы: мұғалім-дефектолог үшін оқу құралы / С. С. Морозова. — М.: Гуманитар, изд. ВЛАДОС орталығы, 2007. — 176 б.

6. Мелешкевич О., Эрц Ю. Ерекше балалар. Мінез-құлықты қолданбалы талдауға кіріспе (АВА): проблемалық мінез-құлықты түзету принциптері және аутистік спектрі бұзылған балаларды оқыту стратегиясы және дамудың басқа да ерекшеліктері. - Самара: "Бахрах-М" Баспа Үйі, 2018. – 208 б.

МЕТОДИКА ПРОВЕДЕНИЯ МУЗЫКАЛЬНО -ДИДАКТИЧЕСКИХ ИГР С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ ДЕТСКИХ МУЗЫКАЛЬНЫХ ИНСТРУМЕНТОВ.

КОПБАЕВА А.Г. , ШУШАЕВА Д.Б.

Торгайский гуманитарный колледж им. Н. Кулжановой.

Взаимосвязь методов и приемов музыкального воспитания прослеживается в использовании музыкально-дидактических игр и пособий. Сочетание применяемых в них методов может быть различным: слуховая, зрительная наглядность и слово, слуховая наглядность и практический метод (действия педагога и детей), зрительная, слуховая наглядность, слово и практические действия.

Цель применения музыкально-дидактических игр и пособий - развивать музыкальные способности, углублять представления детей о средствах музыкальной выразительности.

Музыкально-дидактические игры отличаются от пособий тем, что они предполагают наличие определенных правил, игровых действий или сюжета. Дети могут использовать их не только на занятиях, но и в самостоятельной деятельности. Музыкально-дидактические пособия применяются в основном на занятиях, чтобы наглядно проиллюстрировать отношения звуков по высоте и длительности, поупражнять детей в различении динамики, тембра, регистра, темпа и других выразительных средств.

Музыкально-дидактические пособия, как правило, включают зрительную наглядность (карточки, картинки с передвижными деталями и т.д.). Музыкально-дидактические игры могут не использовать ее. Слушая музыкальные произведения, дети должны различать плавное и отрывистое движения мелодии, акценты, регистр, темп, тембр и т.д. и выполнять движения, соответствующие характеру частей, образам персонажей (например, «Птички летают и птички клюют» Т. Ломовой, «Игра с бубном» Л. Шварца и др.).

Различение свойств музыкальных звуков (высота, продолжительность, динамика, тембр) лежит в основе развития музыкально-сенсорных способностей (Н.А. Ветлугина). Некоторые свойства звуков дети различают легко (тембр, динамика), другие - с большим трудом (звуковысотные, ритмические отношения).

Развитие музыкально-сенсорных способностей (элементарных представлений о свойствах музыкальных звуков) является средством активизации слухового внимания детей, накопления первоначальных ориентировок в языке музыки. Как было отмечено, дети с легкостью усваивают представления о тембре и динамике звуков и труднее - о высоте и ритме. Поскольку основные музыкальные способности лежат в основе переживания выразительного содержания именно звуковысотных и ритмических движений, следует использовать в первую очередь музыкально-дидактические игры и пособия, моделирующие звуковысотные и ритмические отношения мелодии.

Применение зрительной наглядности, включающей пространственные представления (выше - ниже, длиннее - короче), помогает сформировать у детей представления о свойствах музыкальных звуков. Зрительная наглядность в образной форме моделирует отношения звуков по высоте и длительности.

Существуют различные классификации игр и пособий. Например, Н. А. Ветлугина разделяет игры для развития музыкально-сенсорных способностей на настольные, подвижные, хороводные. За основание этой классификации взято различие игровых действий детей.

Немаловажную роль при обучении детей игре на детских музыкальных инструментах имеют музыкально-дидактические игры, которые способствуют формированию умений слушать музыку, различать высоту, тембр, динамику и длительность звука, развитию самостоятельной музыкальной деятельности, помогают закреплять знания детей о музыкальных инструментах. Музыкально-дидактические игры включаем во все музыкальные занятия, а по мере усвоения переносим их в свободное от занятий время, используем игры на праздниках и развлечениях. Неоценимую помощь оказывают нам в этом музыкальные игрушки и инструменты, применяемые в музыкально-дидактических играх.

Все музыкально-дидактические игры подобраны по возрастам. Для их использования у нас есть эстетично и красочно оформленные пособия и музыкальные инструменты. В своей работе применяем игры Н. А. Ветлугиной, помещенные в выпусках «Музыка в детском саду», а также те, которые были разработаны нами в процессе практических занятий с детьми.

В работе с детьми стараемся использовать простые, доступные и интересные музыкально-дидактические игры. Только в этом случае они побуждают детей играть на различных музыкальных инструментах.

В процессе музыкально-дидактических игр у младших школьников формируется чувство товарищества, ответственности. Так была организована музыкально-дидактическая игра «Играем», в которой требовалось исполнять произведения на разных инструментах индивидуально и ансамблем.

Музыкально-дидактические игры, в которые мы включаем различные попевки, помогают детям определить направление мелодии. Дети учатся находить в мелодии короткие и длинные звуки, определять движение мелодии. Игровой материал. Лесенка из пяти ступенек, игрушки (матрешка, мишка, зайчик), металлофон. Ход игры. Ребенок-ведущий играет на инструменте, а другой ребенок определяет, куда движется мелодия - вверх, вниз или звучит на одном звуке и соответственно передвигает игрушку по ступенькам лесенки вверх, вниз или постукивает ею на одной ступеньке. Эта игра помогает закрепить знания детей о расположении звуков на различных инструментах.

Музыкально-дидактические игры развивают чувство ритма, помогают правильно передавать ритмический рисунок хорошо знакомых мелодий, песен, а также работать над новыми. С этой целью используем и различные дидактические пособия: ложки, кубики, палочки, погремушки, колотушки, колокольчики, треугольники, молоточки.

Для развития тембрового слуха обращаемся к музыкально-дидактической игре «Определи инструмент». Дети не только определяют знакомые инструменты на слух, но и закрепляют навыки игры, исполняя на них несложные попевки, песенки. Игру можно включать в музыкальные занятия, проводить в свободное от занятий время, а также во время развлечений.

Развивать слух у детей, умение внимательно слушать музыкальные произведения, определять в них звучание хорошо знакомых музыкальных инструментов помогает музыкально-дидактическая игра «Слушаем внимательно». Игра проводится на музыкальных занятиях с целью закрепления знаний о музыкальных инструментах, а также в часы досуга. Игровой материал. Карточки по числу играющих, на одной половине которых изображены детские музыкальные инструменты, другая половина пустая; фишки и детские музыкальные инструменты. Ход игры: Детям раздают по три-четыре карточки. Ведущий проигрывает мелодию или ритмический рисунок на каком-либо инструменте (перед ведущим небольшая ширма). Дети определяют, какой инструмент звучит, и закрывают фишкой вторую половину карточки.

Музыкально-дидактические игры оказывают большую помощь в обучении младших школьников игре на детских музыкальных инструментах. Они развивают определенные умения и навыки, прививают интерес желание играть самостоятельно.

Литература

1. Ветлугина Н.А. «Музыка в детском саду».
2. Кононова Н. Г. Музыкально-дидактические игры для дошкольников. - М., 1982.
3. "Музыкальная энциклопедия", том 3. Издательство "Советская энциклопедия", М., 1982 г.

МУЗЫКАЛЫҚ БІЛІМ БЕРУ- МУЗЫКАЛЫҚ ІС-ӘРЕКЕТТЕРГЕ ҮЙРЕТЕТІН, ЖҮЙЕЛІ БЕРІЛГЕН БІЛІМДІ, ІСКЕРЛІК ДАҒДЫНЫ МЕҢГЕРУ ПРОЦЕСІ

КАБЫЛДИНА А.Т. НУРГАЛИЕВА Г.А.

Н.Құлжанова атындағы Торғай гуманитарлық колледж

Қазіргі уақытта мамандардың кәсіптік деңгейін арттыру өзекті мәселеге айналып отыр. Оқушыларға тәрбие мен білім беру ісінде кездейсоқ келген, өз ісінің шебері бола алмаған адамның жүруі-қылмыс жасаумен тең. Музыка өнері әрбір оқушының әсемдік әлеміне қызығушылықпен қарауына, рухани-мәдени деңгейін көтеруге мүмкіндік береді. Сол себепті, әрбір қоғам мүшесін өнерпаздыққа баулу қоғамдық қажеттілік болып табылады. Білім беру саласында оқушылардың эстетикалық, этикалық және адамгершілік нормаларын меңгерту міндетін жүзеге асырауда музыка пәнінің орны ерекше. Музыкалық тәрбие оқушыларды өнер құндылығын жасауға қатыстыра отырып, олардың бойында эстетикалық, адамгершілік қасиеттерді, мәдениетті, көркемдік талғамды, шығармашылық қабілетті дамытады. Музыка пәнінің оқытушысы болғысы келген маман музыкалық тәрбие теориясы мен әдістемесін толық меңгеруі тиіс. Музыка пәні оқытушысы тұлға ретіндегі кәсіптік сапалары қалыптасқан, өз пәнінің шебері болуы тиіс.

- Музыка пәнін оқытушы маман кәсіптік қызметінің ерекшелігін, мағынасын терең білуі шарт.- Музыкалық тәрбие алушы балаға жеке, қалыптасқан тұлға ретінде қарауы керек. - Музыкалық білім беру саласын зерттеген ғалым-педагогтердің еңбегімен, музыкалық өнердің шебер орындаушылар шығармашылығымен таныс болуы керек, музыка пәні оқытушыларының іс-тәжірибесімен таныс болуы керек. Музыкалық білім беру – музыкалық іс-әрекеттерге үйрететін, жүйелі берілген білімді, іскерлік дағдыны меңгеру процесі және нәтижесі. Музыкалық тәрбие беру – музыкалық мәдениетті мақсатты және жүйелі түрде дамыту, оқушылардың музыкалық қабілетін дамыту, музыканы түсінуге, көңіл күйлерін қабылдауға тәрбиелеу. Әлемге көзқарасын, көркем ойлауға, адамгершілік қасиеттерін қалыптастыруға бағыттайды. Музыка адамның алғашқы дүниеге келген күнінен бастап қоршап тұрады. Көңіл күйі мен ішкі жан дүниесін байыта, тереңдете отырып әсер етеді.

Ұлы Абайдың:

Туғанда дүние есігін ашады өлең,
Өлеңмен жер қойнына кірер денең,
Өмірдегі қызықтың бәрі өлеңмен,
Ойлансаңшы, бос қақпай елең-селең,-
деуі де осыны аңғартады.

Жеке тұлғаның жан дүниесінің қалыптасуына, өзін өмірге бейімдеуіне музыка мәдениетінің мол әсері бар. Музыкалық қызметтің ұжымдық түрлері (хормен, ансамбльмен ән салу, аспаптарда ойнау) оқушылардың бір-бірімен жақын болуына, басқаларға түсінушілікпен қарауына жағдай жасайды, ортақ іске жұмылдырады, әсемдік әлеміне жетелейді. Музыкалық білім беру, тәрбиелеу, дамыту оқушылардың эстетикалық көзқарасын қалыптастырады, көркемдікке деген қажеттілік туындайды, қоршаған ортаның жарасымдылығын сезінуге жол ашады. Д.Д. Шостакович: «Музыкалық шығарма арқылы бір адамның жан дүниесіндегі болған жағдайды миллиондаған адам ұға алады», - деген. Сондықтан музыка пәнін оқытушы өзінің тәрбиеленушілерін отандық, әлемдік музыканың озық үлгілерімен таныстырып, содан ләззат ала білуге, әдемілікті сезіне білуге алғашқы сабақтан-ақ үйреткені абзал. Музыка өнері адамның өмірлік тәжірибесін байытып, өзіне, адамдарға деген көзқарасын да дамытады. Француз музыкант-педагогі Ж. Снидерс: «Мен оқушылар музыкадан өздеріне қуаныш табады деген үміт пен сенімде өмір сүріп келемін.

Музыка сұлулықтың бір бөлігі болу үшін шығарылады. Қуаныштан барып оқушыларда шығармашылық шабыты оянады, ізенімпаздық пен үлкен талғам қалыптасады», - деген. Оқушылардың музыкалық тәрбиесінің жеткілікті түрде дамуы үшін жағымды әсерде болып, жан-жақты, жарасымды өсуіне, музыканы түсіне білуіне, музыкант болуына педагогикалық жағдай жасалу керек. Бұл үшін қойылатын міндеттер: - Сабақта, сабақтан тыс, музыкамен айналысуға мүмкіндік туғызу;

- Музыкаға көңіл күйін, бейімділігін құптау, қолдау, бағыт беру;
- Музыкалық өнердің танымдық мәнін, мазмұнын түсінуге үйрету;
- Мақсатты, жүйелі музыкалық шығармалардың халықтық, классикалық

түрімен таныстыру.

- Музыкалық қызметтің барлық түрін байланыстыра отырып, көркем шығармашылық тәжірибелерін толықтыру;

- Музыка сабақтарында әр оқушы өз шығармашылығынан қуаныш табуы, музыка мағынасын түсінуде өз-өзіне сенімді болуы қажет.

- Музыкалық өнердің оқушылардың күнделікті өміріне енуіне қарым – қатынастың терең болуына бағыт беру.

Оқытушы мамандығы бойынша оқытады, тәрбиелейді, оқушылардың көзқарасын қалыптастырады. Сабақтағы оқытушы азаматтың жауапкершілік тұрғыдан музыкалық репертуарға үлкен талғаммен келуі керек. Адами сапаларды қалыптастыратын, отандық, патриоттық тәрбиеге баулитын шығармаларды таңдау қажет. Музыкалық тәрбие берудің мақсаттары төмендегідей:

- Музыкаға көркем- эстетикалық көзқарас, қызығушылықты дамыту, тәрбиелеу;

- Музыкалық қабілетін дамыту;
- Іскерлік дағдыларын қалыптастыру;
- Дүниежүзілік музыка мұрасы - «алтын қор» музыкалық шығармалардың әр түрлі формаларын, жанрларын таныстыру;

- Оқушылардың музыкалық талғамын тәрбиелеу, музыка тыңдау процесінде шығармашылық бастамаларының туындауына бағыт беру;

- Музыкалық өнерге қызықтыру, сүйіспеншілікке тәрбиелеу;

- Оқушылардың адамгершілік – эстетикалық дамуын қалыптастыру, музыкалық қабілетін ояту;

- Сабақта, сабақтан тыс музыка өнерін бойға сіңіруге талпыну;

- Музыка өнерінің табиғатпен, өмірмен байланысын түсінуге, музыканың күнделікті тұрмыстағы орнын терең сезінуге үйрету;

Музыка өнерінің әсері арқылы оқушылардың шығармашылық іс-әрекеттерінің туындауына жол ашу, бастамашыл болуға баулу; Музыкалық тәрбие әдістемесі педагогика ғылымы негізінде педагогиканың жалпы заңдылықтарына бағынады, дидактикалық принциптерге сүйенеді:

Оқытудың тәрбиелік принципі:

а) оқу материалының ғылымилығы және қабылдауға оңтайлылығы;

ә) көрнекілік принципі;

б) білім, дағды, іскерлік беріктігі;

в) оқушылардың музыкалық іс-әрекетінің белсенділігі;

г) музыкалық тәрбиенің өмірмен байланысы;

д) оқушылардың қызығушылығы;

е) музыкалық шығармаларды қабылдаудағы көңіл күй мен саналы принциптің бірізділігі. Музыканы қабылдауды дамыту әр түрлі көңіл күйдің, әсерлердің молайғандығын талап етеді. Әр шығарманың мазмұны, орындалу ерекшелігі, көңіл күйге берер әсері оқушылардың жан дүниесін байытады, ойын, сезімін киял жетегіне ілестіреді. Оқушылардың қабылдау, бағалау қабілеттерін дамытады, қызығушылығы мен талғамын тәрбиелейді.

ж) Көркемдік және техникалық принциптің бірлігі музыкалық шығарманың мәнерлі, көркем орындалуы үшін іскерлік пен дағдының сай болуын талап етеді;

з) музыкалық білім беру ісінде музыка мен өмірдің тығыз байланысы, оқу материалдарының, мазмұнын ашу, музыкалық репертуарлардың жинақталуы, өрбіту әдістері;

к) музыкалық іс-әрекеттегі оқу материалдарының түрлерін, ерекшеліктерін, ұқсастықтарын табу.

Музыкалық білім берудің негізгі міндеттері мақсаттарымен тамырлас музыкалық тәрбиелеу, оқыту, дамытуға бағытталады:

Музыка өнерін ұнату, шығармашылық, эстетикалық көзқарас, музыканы сезіну қабілеттерін, сезімдерін дамыту. Оқушыларды халықтық, классикалық және қазіргі заман музыкасымен, музыка өнерінің бай жанрларымен, түрлерімен таныстыру;

Оқушылардың рухани жан дүниесімен, өмірімен байланысты музыкалық білімдерін меңгеру барысында педагогикалық жағынан басшылық жасау;

Оқушылардың музыка тыңдау әрекетін, орындаушылық, шығармашылық қабілеттерін дамыту;

Жоғары көркем музыканы қабылдауын дамыту;

Оқушылардың музыкалық білімін жетілдіруіне мақсатты түрде бағыт беру;

Музыкамен шұғылданған баланың өзін тұлға ретінде сезінуіне көмектесу. Музыка сабағы-оқытушының шығармашылығына негізделген өнер сабағы. Өнер сабағы болғандықтан да оқытушының әрі өнерлі, әрі шебер ұйымдастырушы, бар жақсылықтың, әсемдіктің ұйытқысы болғаны абзал. Педагогикалық-психологиялық заңдылықтар негізіне сай етіп, оқушылардың қабылдауына жас ерекшелігіне қарай білім мен тәрбиенің біртұтастығының іске асырылуын оқытушы қамтамасыз етуі қажет. Музыкалық тәрбие мен білім беруде музыка сабағында оқытудың әр түрлі тәсілдерін қолдану: сөздік (баяндау, түсіндіру, әңгімелеу), көрнекілік (музыкалар, иллюстрациялар, диафильм, бейнефильмдерден үзінділер), көрсету (үйретілетін әнді орындап беру, аспаптарда ойнап беру). Кейбір тапсырмалар алдында жағдаяттар туғызу, оқытудың белсенді тәсілдері ретінде іскерлік ойындар жүргізу, т.б. оқытушының іс-тәрбиесі мен шығармашылығынан туындайтын оқыту тәсілдері, әдістері сабақ үрдістеріне оқытудың жаңа технологиясын түрлендіре түседі. Оқытудың жаңа технологиясы оқушылар мен жеке, топ болып жұмыс істеудің тиімді тәсілдерін түрлендіруді талап етеді.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Введение в специальность: Учеб. пособие для студентов пед. ИН-тов / Л.И. Рувинский, В.А. Кан-Калик, Д.И. Гришин и др. - М.: Просвещение, 1988г - 208с.
2. Педагогика: Учебное пособие для студентов педагогических учебных заведений / В.А. Сластенин, И.Ф. Исаев и др. - М.: Школа-Пресс, 2000. - 512с.
3. Кукушкин В.С. Введение в педагогическую деятельность: учебное пособие. - М. - 2005 - 256с.

РАЗВИТИЕ ЭМОЦИОНАЛЬНОЙ СФЕРЫ РЕБЕНКА ПУТЕМ ПРАВОВОГО И ПЕДАГОГИЧЕСКОГО ВОСПИТАНИЯ

АСЫЛБЕКОВА А.Ф., ПАНКРАТОВА Е.А., ЗАХАРОВА О.Ю.

Чу «Дмц Остров сокровищ» г. Караганда
almira_261168@mail.ru

Актуальность проблемы педагогического и правового обеспечения эмоционального благополучия детей дошкольного возраста и роль детских дошкольных образовательных учреждений в обеспечении положительного эмоционального благополучия ребенка остается неизменно острой на протяжении всего развития педагогической науки и практики.

В последние годы, как свидетельствуют специальные экспериментальные исследования, происходит активное реформирование системы дошкольного воспитания: растет сеть альтернативных дошкольных учреждений, появляются новые программы дошкольного воспитания, разрабатываются оригинальные методические материалы. На фоне этих

прогрессивных изменений, развитию эмоциональной сферы ребенка не всегда уделяется достаточное внимание, в отличие от его интеллектуального развития.

Формирование «умных» эмоций, коррекция недостатков эмоциональной сферы должны рассматриваться в качестве одной из наиболее важных, приоритетных задач воспитания. У ребенка, обделенного заботой и вниманием, нет второй возможности для роста и здорового развития, поэтому проблеме охраны детства на всех уровнях нужно уделять первостепенное внимание. Проблема эта условно рассматривается в двух направлениях: правовом и педагогическом.

Правовое направление включает законодательное обеспечение охраны прав ребенка, создание системы социальных, образовательных, культурных и других детских учреждений.

Педагогическое направление предполагает создание благоприятных условий: соответствующей атмосферы, стиля жизни, общения в семье и в образовательном учреждении. Таким образом, в системе дошкольного образовательного воспитания особую значимость приобретает фигура педагога-воспитателя, позволяющая создать оптимальные условия для создания эмоционального благополучия ребенка дошкольного возраста. Это диктует необходимость повышения педагогической компетенции в ДУ, как обще развивающего, комбинированного, так и компенсирующего видов и формирования у них качеств, профессионально значимых для деятельности педагога.

Одним из центральных положений Концепции дошкольного воспитания является обеспечение эмоционального благополучия ребенка в дошкольном образовательном учреждении.

Гуманизация педагогического процесса, признание самоценности дошкольного детства, понимание его, как важного этапа становления личности требует от педагогов систематической работы в этом направлении. Анализ психолого - педагогической литературы свидетельствует о том, что на эмоциональное благополучие ребенка-дошкольника влияют содержание и характер общения в семье, общение с воспитателем.

Для того, чтобы обеспечить эти условия, воспитатели в своей работе должны преодолеть привычный для нашей системы образования учебно-дисциплинарный подход к ребенку и обеспечить эмоциональное благополучие в течение всего пребывания его в детском саду.

Некоторые основные цели достижимы лишь при соблюдении в правовой воспитательной работе следующих основных принципов: научность, плановость, систематичность, последовательность и дифференцированность, обеспечение комплексного подхода, а также создание благоприятных условий для реализации развитого здорового правосознания на практике.

К средствам правового воспитания относятся: правовая пропаганда, правовое обучение, самовоспитание. В основе применения всех этих средств лежит осуществление правовой информированности, предполагающей передачу, восприятие, преобразование и использование информации о праве и практике его реализации. Предпосылкой эффективного управления этим процессом является четкое представление о системе источников правовой информации и их использовании гражданами, а так же трудовыми коллективами, группами и слоями населения.

Рассмотрим подробно ряд статей, направленных на обеспечение эмоционального благополучия детей дошкольного возраста.

Классификация прав ребенка:

Право ребенка на защиту от всех форм жестокого обращения

Под «жестоким обращением» к детям понимаются все виды физического, сексуального и психологического насилия над ребенком. Сюда же относится и физическая запущенность, под которой понимаются тяжелое физическое состояние организма ребенка, связанное с не обеспечением качества жизни.

Один из самых разрушительных видов насилия -эмоциональное (психологическое) насилие. Это однократное или многократное психическое воздействие на ребенка, враждебное или безразличное отношение, а так же другое поведение взрослых, которое вызывает у ребенка нарушение самооценки, утрату веры в себя, затрудняет его развитие и

адаптацию в обществе. Дети, испытывающие эмоциональное насилие, имеют отклонение в интеллекте, испытывают тревожность, депрессию.

Право ребенка на здоровье

Конвенция о правах ребенка определяет, что «каждый ребенок имеет неотъемлемое право на жизнь», а государство и взрослые должны обеспечить «право ребенка на уровень жизни, необходимый для физического, умственного, духовного, нравственного и социального развития»

Именно в дошкольном возрасте формируется нервная система, физическое и психическое здоровье. Необходимость сохранять и улучшать здоровье детей является первостепенной и участниками этого процесса должны стать все взрослые, как в семье, так и в дошкольном образовательном учреждении.

Право ребенка на образование

Конвенция определяет право ребенка на образование, как возможность посещать образовательное учреждение, призванное обеспечить подготовку ребенка к сознательной жизни в свободном обществе.

Право ребенка на игру

«Игра – ведущая деятельность дошкольника». Это знают многие, но далеко не всегда в системе жизнедеятельности ребенка она занимает должное место. Ответственность за не обеспечение интересов ребенка в игре возлагается на семью, однако общество и органы публичной власти должны прилагать усилия к тому, чтобы осуществить полноценное развитие ребенка при условии совместных действий.

Право ребенка на сохранение своей индивидуальности

У каждого ребенка своя индивидуальность: характер, взгляды, отношение к окружающим. Индивидуальность - великий дар природы, но его легко уничтожить в детстве, когда человек еще не окреп. Взрослые призваны, не только понимать личность ребенка, но и развивать индивидуальность.

Защита прав ребенка, обеспечение выполнения нормативно-законодательной базы требует участия каждого педагога. Очень важно четко организовать деятельность всех структурных подразделений. Главное в этой работе не эпизодичность, а система и последовательность.

Педагог- главное действующее лицо всей работы. От его личной позиции, культуры и понимания вопроса зависит соблюдение прав детей в образовательном учреждении, а во многом и в семье.

Очень важно правильно организовать работу в дошкольном учреждении. Первостепенным является необходимость формирования понимания проблемы и отношение к данному вопросу, как членов педагогического коллектива, так и родителей.

Литература:

1. В.В Давыдов, В.А.Петровский «Концепция дошкольного воспитания»
2. «Конвенция о правах ребенка» ратифицировано Парламентом Республики Казахстан от 08.06.1994г.
- 3.Л.С. Выготский «Проблемы возраста»

ВОСПИТАНИЕ ИНТЕРЕСА И ЛЮБВИ К КНИГЕ У ДОШКОЛЬНИКОВ.

ПАНКРАТОВА Е.А., АСЫЛБЕКОВА А.Ф., ЗАХАРОВА О.Ю.

Чу «Дмц Остров сокровищ» г. Караганда

almira_261168@mail.ru

Воспитание вдумчивого, чуткого читателя – процесс длительный и сложный, состоящий из ряда этапов, каждому из которых соответствует свои задачи. Исключить из этого процесса период дошкольного детства невозможно, поскольку он крепчайшими нитями связан с последующими ступенями литературного образования и во многом определяет их. Именно в

детском саду начинает складываться начитанность: ребенок приходит в школу с обширным и во многих отношениях уникальным литературным багажом. В дошкольном возрасте дети широко знакомятся с русским и мировым фольклором во всем многообразии его жанров – от колыбельных песен, потешек, считалок, дразнилок, загадок, пословиц до сказок и былин, с русской и казахской классикой – с произведениями. Дошкольник не только постоянно осваивает новые, все более сложные произведения, но и уже формируется как читатель: приобретает способность открывать и черпать новое, скрытое для него ранее содержание знакомых книг.

Главная задача ознакомление детей дошкольного возраста с художественной литературой – воспитание интереса и любви к книге, стремления к общению с ней, умение слушать и понимать художественный текст, т.е. всего того, что составляет основание, фундамент для воспитания будущего талантливой читателя, литературно образованного человека.

Исследования ученых помогают определить основные черты такого читателя. Это человек, который любит книгу, постоянно общается с ней. Подлинного читателя привлекают не только движение сюжета произведения, но и концепция, идея, заложенная в нем. Авторское мироощущение и отношение к событиям, героям, их переживаниям, чувствам. Он способен исторически и критически осмыслить книгу, проникнуть в замысел автора, а иногда и поспорить с писателем. Особое эстетическое наслаждение доставляет такому читателю язык художественной литературы со всеми его тончайшими нюансами и оттенками, все, то что составляет художественное своеобразие, неповторимый художественный аромат каждого произведения, созданного настоящим мастером слова. Психологи подчеркивают, что высокий уровень осмысления не отрицает, а, наоборот, обязательно предполагает эмоциональный отклик читателя, способность субъективно, личностно сопереживать судьбе героев. Так, например, дети четырех лет с наслаждением слушая сказку С.Я Маршака «Усатый-полосатый» невольно втягиваются, вовлекаются (мысленно) в игры и проделки девочки с котенком. Вместе с героиней произведения они искренне возмущаются непонятливостью, упрямством котенка, удивляются его глупости («Вот какой глупый котенок!»). Встречаясь же вновь с любимой книжкой в старшем дошкольном возрасте, ребенок обнаруживает в ней новое содержание. Оказывается, из двух персонажей котенок не самый глупый (он делает то, что и должен делать котенок). В словах «Вот какой глупый котенок!» для детей звучат уже теплый юмор автора, его легкая и тонкая насмешка над маленькой, незадачливой героиней.

В дошкольном детстве складываются, как свидетельствуют психолого-педагогические исследования, основы эстетического восприятия, эстетических чувств и эмоций, создающие фундамент для литературного образования. Знакомство с книгой в раннем детстве является важнейшим моментом в последующем закреплении навыков чтения и что значительной части молодежи, покидающей школу, грозит возврат к «не чтению», если они не овладели привычкой к чтению еще до школы.

Вышесказанное свидетельствует, что именно дошкольный период должен рассматриваться как первая ступень в литературном развитии будущего «большого» талантливой читателя. Что же следует воспитывать и формировать у детей на этом этапе их развития? Для ответа на данный вопрос необходимо увидеть перспективу, которая ожидает ребенка в дальнейшем, и, хотя бы кратко, рассмотреть задачи, предусмотренные для каждой ступени дошкольного литературного образования. В начальной школе основной задачей преподавателя литературы является воспитание навыков сознательного чтения. При этом подчеркивается, что главная цель - это выработка навыков беглого чтения.

Уже беглый обзор ступеней литературного образования в школе дает возможность увидеть место и назначение детского сада в данной системе. Каковы же специфические цели и задачи литературного образования ребенка в детском саду? Это, прежде всего, подготовка к последующим ступеням в обучении.

Говоря о задачах ознакомления детей с художественной литературой, Л.С. Выготский указал, что они состоят не в том, чтобы изучать классическую литературу, ее историю, а в том, чтобы «вообще открыть перед ребенком мир словесного искусства» Что это значит?

Ввести ребенка в мир словесного искусства – значит познакомить его с существованием этого искусства, как неотъемлемой части жизни каждого человека. Приучить малыша к постоянному общению с ним, показать многообразие жанров художественной литературы (проза и поэзия, рассказы и сказки, пословицы, загадки, песенки и многое другое), воспитать чувство слова, вызвать интерес, любовь и тягу к книге.

Таким образом, был поставлен вопрос о том, что необходимо определить содержание работы по ознакомлению детей с художественной литературой в детском саду и сформировать его специфическую задачу – заложить основу полноценного восприятия и понимания художественной литературы, «открыть перед ребенком мир словесного искусства. В современной дидактике содержание обучения определяется как явление, имеющее две тесно взаимосвязанные стороны. Первая из них – это тот учебный материал, который должен освоить ребенок. В данном случае таким материалом является детская художественная литература. Второй стороной содержания литературного образования и воспитания дошкольника является формирование умения воспринимать и понимать произведения литературы. Из чего складывается это умение?

1. Прежде всего, это умение представить, вообразить словесные картины, нарисованные писателем. Увидеть обстановку, действия героев, их внешность, поступки, взаимоотношения. И не только увидеть. Но и иногда и услышать звуки, почувствовать запахи, вкус. Услышать, например, чириканье воробьев, мяуканье кошки в сказке М.Горького «Воробышко». Воссоздающее воображение помогает читателю сделать чувственно ощутимыми выраженные словом образы литературы. От точности и яркости воссозданных образов во многом зависит глубина осмысления текста.

2. Другим важнейшим компонентом процесса восприятия литературного произведения является познавательная деятельность, в результате которой человек осознает воспринятое, проникает в смысл произведения, его идею. Понимание предполагает в читателе умение установить существенные связи в тексте, уяснить причины тех или иных событий. Центральной фигурой в литературном произведении является литературный персонаж. Ребенку необходимо увидеть и понять его действия, поступки, переживания. Разгадать мотивы этих поступков, причины переживаний. Понять литературное произведение – это значит проникнуть и в его образный строй, приобрести «навыки чтения приемов изображения» О.И.Никифорова.

3. Наконец, важным моментом деятельности восприятия является эмоциональный отклик на литературное произведение. Для того чтобы полноценно воспринимать литературное произведение, необходимо его эмоционально пережить, «заразиться» им. Специфика познания литературного произведения заключается в том, что ребенок-читатель активно внутренне содействует героям и переживает с ними все происходящие события. Он внутренне как бы проживает жизнь героев, относится к ним лично – любит одних, презирает и ненавидит других. И этот опыт, воплощенный в образах, точно соответствующих сознанию малыша, становится для него собственным, личным, начинает влиять на его действия и поступки.

Литературное произведение захватывает личность ребенка целиком, и в этот проявляется развивающее значение чтения. Для того, чтобы с достаточной четкостью определить содержание работы по приобщению детей дошкольного возраста к художественной литературе, необходимо, с одной стороны, рассмотреть психологические особенности ребенка и его возможности в области эстетического восприятия, с другой – изучить своеобразие литературных произведений, вошедших в круг детского чтения, и определить их соответствие уровню восприятия дошкольника на разных этапах его детства.

Список литературы

1. Глухов В.П., Труханова Ю.А. «Наши дети учатся рассказывать»;
2. Гурович Л.М., Береговая Л.Б., Логинова В.И. «Ребенок и книга»;
3. Ушакова О.С., Гавриш К.В. «Знакомим дошкольников с литературой».

КӘСІПТІК БІЛІМ БЕРУДІ ЖҮЗЕГЕ АСЫРУДАҒЫ АҚПАРАТТЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫҢ ТИІМДІЛІГІ

ТАЙЖАН М.Б.

Балқаш көпсалалы колледжі, Балқаш қ.
molya93.04@mail.ru

XX ғасырдың отызыншы жылдарында сауатсыздықпен күрес жүргізілгендей, ақпараттық теңсіздікті жою жөніндегі ауқымды іске азаматтарды тарту қажеттігі, сонымен қатар, мемлекеттік қызметке жаңа қызметкерлерді қабылдау кезінде компьютерді, интернетті және электрондық поштаны қолдана білу дағдысы міндетті талап болуға тиіс екендігі де атап көрсетілген. Осыған байланысты XXI ғасырда ақпараттық қоғам қажеттілігін қанағаттандыру үшін білім беру саласында төмендегідей міндеттерді шешу көзделіп отыр. Компьютерлік техниканы, Интернет, телекоммуникациялық желі, электрондық және интерактивтік технология құралдарын, мультимедиялық электрондық оқулықтарды оқу-тәрбие үрдісінде тиімді пайдалану арқылы білім сапасын көтеру қажет.

Қазіргі кезде қоғамның ақпараттық сипатқа ие болуы негізінде ғаламдық ақпараттық үдерістерге ілесудің мәні өте зор болып отыр. Қоғамды ақпараттандырудың басты мақсаты – білім беру саласы арқылы ақпараттық үдерістерді, құбылыстарды, олардың арасындағы өзара байланыстарды модельдеу негізінде қабылданған шешімдердің нәтижелерін талдау және болжау, оқу мен практикалық міндеттерді шешудің стратегиясын жасау, мамандардың педагогикалық кәсіптік біліктілігін қалыптастыру, олардың жеке және альтернативті ойлау қабілеттерін дамыту, қазіргі заманғы ақпараттық-коммуникативтік технологияларды қолдану әдістерін меңгермей жүзеге асыру мүмкін емес.

Қазіргі заман болашақ мамандарынан тек өз мамандығының терең білгірі болу емес, тарихи танымдық, психологиялық-педагогикалық, технологиялық тұрғыдан сауатты және ақпараттық-коммуникациялық технологияны жан-жақты меңгерген ақпараттық сауаттылығы, ақпараттық мәдениеті мен ақпараттық құзыреттілігі қалыптасқан маман болуы талап етілуде. Жоғарыда аталған жайларды меңгерген маман өз шәкірттерінен осы білімдерді талап ете алады. Білгір маман болып қалыптасудың айқын мақсаты – оқытудың жаңа технологияларын меңгеру. Оқытудың жаңа технологияларының бірі – ақпараттық технология. Ақпараттандыру технологиясының дамуы кезеңінде осы заманға сай білімді, әрі білікті жұмысшы мамандарын даярлау оқытушының басты міндеті болып табылады. Қоғамдағы ақпараттандыру процестерінің қарқынды дамуы жан-жақты, жаңа технологияны меңгерген жеке тұлға қалыптастыруды талап етеді. Білім беру реформасы – Қазақстанның бәсекеге нақтылы қабілеттілігін қамтамасыз етуге мүмкіндік беретін аса маңызды құралдардың бірі. [1] Қазақстан Республикасының Президенті Нұрсұлтан Назарбаевтың «Жаңа әлемдегі жаңа Қазақстан» атты Қазақстан халқына Жолдауында «Осы заманғы білім беру мен кәсіптік қайта даярлау, «парасатты экономиканың» негіздерін қалыптастыру, жаңа технологияларды, идеялар мен көзқарастарды пайдалану, инновациялық экономиканы дамыту қажет. Білім беру реформасы табысының басты өлшемі – тиісті білім мен білік алған еліміздің кез келген азаматы әлемнің кез келген елінде қажетке жарайтын маман болатындай деңгейге көтерілу болып табылады» делінген. Сонымен қатар бүкіл еліміз бойынша әлемдік стандарттар деңгейінде сапалы білім беру қызметін көрсетуге қол жеткізу, On-line тәсілінде оқыту тәжірибесін дамытып, елімізде оқу теледидарын құру, оқу жоспарларына жаратылыстану ғылымдары бойынша, бірінші кезекте, математика мен ақпараттандырудан қосымша сағаттар немесе пәндер енгізу қажеттігін баса айтты. [2]

Кәсіптік білім беруде ақпараттық технологияларды пайдалану мен студенттердің ақпараттық құзіреттілігін қалыптастыру қазіргі заман талабына сай ақпараттық технологияларды, электрондық оқулықтарды және Интернет ресурстарды пайдалану студенттерге білім беру үрдісінде шығармашылық қабілеттерін дамытуға зор мүмкіндік береді. Үшінші мыңжылдық кезінде қоғамның даму көрсеткіші ретінде ақпараттық

қоғамға өту ісі алынады да, ал оның ең анықтаушы рөлін ақпарат түсінігі атқарады. Ақпаратты жинау, сақтау, өңдеу және тарату тәсілдері мен құралдары динамикалық түрде өзгеріске ұшырап, солар арқылы қоғамның инфрақұрылымы қалыптаса бастады. [3]

Осы орайда кәсіптік білім беруде колледж оқытушылары үшін ақпараттық технологияларды пайдаланудың тиімділігі төмендегідей деп білемін:

- тиісті өндіріс саласы мен оның даму болашағы туралы жалпы мәлімет беруде;
- қазіргі заманғы техника, өндірісті механикаландыру мен автоматтандырудың кешенді жүйесін неғұрлым тиімді пайдалану құрылғылардың негізгі мәліметтерін, жұмыс істеу принциптерін білуді үйретуде;
- жаңа техника мен технологияларды, өндірісті дамытудың әлемдік деңгейдегі озық әдістерімен хабардар етеді;
- еңбекті ғылыми ұйымдастыруды, өз жұмыс орнында еңбек қауіпсіздігін, өндірістік санитария мен жеке гигиена ережелерін сақтауды үйретеді;
- студенттердің өз бетімен жұмысына;
- уақытын үнемдеуге;
- білім – білік дағдыларын тест тапсырмалары арқылы тексеруде;
- қашықтықтан білім алу мүмкіндігінің туындауы;
- қажетті ақпаратты жедел түрде алу мүмкіндігі;
- экономикалық тиімділігі;
- мамандық бойынша арнайы пәндерді жинақы әрі нақты оқып – үйренуде;
- оқушының ой-өрісін дүниетанымын кеңейтуге де ықпалы зор.

Оқытушы сабағында ақпараттық технологияның элементтерін өз сабағында тұрақты түрде қолдана білсе, оның тиімділігін жүйелі түрде көрсете біледі. Өз басым, ақпараттық технологияны пайдалану іс-тәжірибесі тиімді әдіс деп ойлаймын.

Осы орайда, өзім қызмет атқаратын Балқаш көпсалалы колледжінде де әрбір оқытушы мен студенттің ақпараттық құзыреттіліктерін қалыптастыру үшін барынша жағдай жасалған. Колледжде жаңа заманға сай жабдықталған 2 информатика кабинеті бар. Информатика кабинеттеріне локальді желі орнатылған. Онда колледж студенттері мен оқытушыларының, өндірістік оқу шеберлерінің ақпараттық оқу құралдарын пайдалануға және әлемдік ақпарат жүйесіне еркін еніп, өз білімдерін тұрақты жетілдіруге жағдай жасалған. Колледжде сонымен қатар 10 кабинет интерактивті тақтамен жабдықталса, 5 арнайы пән кабинеттері соңғы үлгідегі ЛДС панель және мультимедиялық мінбермен қамтамасыз етілген. Арнаулы пән оқытушылары бұл құралдардың барлығын сабақтарында еркін пайдаланады.

2010 жылы Астана қаласында құны 33,2 млн. АҚШ доллары болатын «Техникалық және кәсіптік білімді жаңғырту» жобасы іске қосылғаны баршаға мәлім. ҚР Білім және ғылым министрлігі мен Дүниежүзілік банктің қаржыландырылуымен жүзеге асырылатын бұл жоба Білім беруді дамытудың 2011-2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасының ажырамас бөлігі. Аталмыш жоба елде техникалық және кәсіптік білім берудің жаңа жүйесін қалыптастыруға бағытталған. Басты мақсат - техникалық және кәсіптік білім беру жүйесін халықаралық стандарттар мен тұтынушылардың талаптарына сай етіп қалыптастыру. Осы талаптарды жүзеге асыруда Балқаш көпсалалы колледжі де төмендегі кәсіптік мамандықтар бойынша сапалы түрде жұмыс атқаруда: 130401 2 «Есептеу техникасы және бағдарламалық қамтамасыздандыру (түрлері бойынша)» - электронды есептеуіш машинасының операторы біліктілігі бойынша, 140125 2 «Ғимараттар мен үймереттерді алу және пайдалану» - өңдеу құрылыс жұмысының шебері, 151701 2 «Төтенше жағдайдағы қорғау» - құтқарушы біліктілігі бойынша, 120301 2 «Теміржол еөлігінде тасымалдауды ұйымдастыру және басқару» - 4-ші және 5-ші классты теміржол стансасының кезекшісі және жүкті қабылдау, тиеу – түсіру біліктіліктері бойынша, 120601 2 «Жол қозғалысын ұйымдастыру» - жол инспекторы біліктілігі бойынша.

Студенттерге кәсіптік білім беруде жаңа оқыту технологияларын қолдану, инновациялық бағытта жұмыс жасау заман талабына сай талап етілуде. Оқу процесінде компьютерді тиімді пайдалану және қолдану кейінгі жылдары айтарлықтай оң тәжірибе беріп отыр. Атап айтсақ, студенттердің өз бетімен ізденісі, пәнге деген қызығушылығын

арттырып, шығармашылығын дамытуға, оқу қызметінің мәдениетін қалыптастыруға, дербес жұмыстарын ұйымдастыруға ерекше қолайлы жағдай туғызып отыр.

Электрондық оқу құралы – бұл оқу курсының ең маңызды бөлімдерін, сонымен бірге есептер жинағы, анықтамалар, энциклопедиялар, карталар, атластар, оқу эксперименттерін жүргізу нұсқаулары, практикумға, курстық және дипломдық проектілерге нұсқау және т.б. білім беруді басқаратын электрондық оқу құралы. Сонымен қатар электрондық оқулықтарды сабақта пайдалану кезінде студенттер бұрын алған білімдерін кеңейтіп, өз бетімен шығармашылық тапсырмалар орындайды. Әрбір студент таңдалған тақырып бойынша тапсырмалар мен тарау бойынша тест жұмыстарын орындап, анимациялық практика тапсырмаларымен жұмыс жасауға дағдыланады. Электрондық оқулық арқылы түрлі суреттер, видеокөріністер, дыбыс және музыка тыңдатып көрсетуге болады. Бұл, әрине мұғалімнің тақтаға жазып түсіндіргенінен әлдеқайда тиімді, әрі әсерлі. Меңгерілуі қиын сабақтарды компьютердің көмегімен студенттерге ұғындырса, жаңа тақырыпқа деген баланың құштарлығы оянады деп есептеймін.

Жаңа ақпараттық технологияларды кәсіптік білім беруде пайдаланудың тағы бір ерекшелігі – бітіруші түлектердің біліктілігін растау емтиханын ұйымдастыру және өткізу. Дербес компьютерлерге арнайы тест бағдарламалары енгізіліп, бітіруші түлектер бітіру емтиханының тест сұрақтарына өз бетінше дайындалу мүмкіндігіне ие болды.

Білім – болашақ бағдары, кез-келген маман даярлайтын оқу орынның басты міндеттерінің бірі – жеке тұлғаның құзіреттілігін дамыту. Құзіреттілікті оқушының пән бойынша игерген білім, білігінің жинағы деп қабылдауға келмейді. Ол – оқу нәтижесінде өзгермелі жағдайда меңгерген білім, білік, дағдыны тәжірибеде қолдана алу қабілеті болып табылатын жаңа сапа.

Пән оқытушылары білім беру жүйесін ақпараттандыруды дамыту бағытында колледждің оқу – тәрбие үрдісін ақпараттандыру мен барлық пәндерге ақпараттық – коммуникациялық технологияның мүмкіндіктерін пайдалану және өз пәнін оқытудың сапасын арттыру жағдайында олардың ақпараттық құзырлығы қалыптасқан тұлға болуы қажет. Басқаша айтқанда, бұл кеңістікке ең алғаш еніп, оны жүйелі және кәсіби бағытта енуін қамтамасыз ететін мұғалім. Бүгінгі күні ақпараттар ағымы өте көп. Ақпараттық ортада жұмыс жасау үшін кез келген педагог өз ойын жүйелі түрде жеткізе алатындай, коммуникативті және ақпараттық мәдениеті дамыған, интерактивтік тақтаны немесе басқа да жаңашыл құрылғыларды еркін пайдалана алатын, Он-лайн режимінде жұмыс жасау әдістерін меңгерген мұғалім болуы тиіс.

Кәсіптік білім беруді жүзеге асырудағы ақпараттық технологиялардың тиімділігі атты баяндамамды қорытындылай келе төмендегідей ұсыныстарға тоқталамын:

- техникалық және кәсіптік білім беретін оқу орындарын қазіргі заманға сай жаңа ақпараттық құрал – жабдықтармен жабдықтау, интерактивті тақталар мен мультимедиялық кабинеттермен және арнаулы пәндер бойынша электрондық оқулықтармен, тренажерлармен қамтамасыз ету;

- кәсіптік білім саласында оқытудың жаңа ақпараттық технологияларын пайдалану бойынша білім жетілдіру курстарын жиі ұйымдастыру;

Ақпараттық құзіреттілікті қалыптастырудан күтілетін нәтиже жаңа заманға сай ақпараттық мәдениеті мен құзіреттілігі қалыптасқан, теориялық білімдерін іс жүзінде қолдана алатын, информатика пәнін басқа пәндермен байланыстыра алатын жеке тұлға қалыптастыру.

«Қазіргі заманда болашақ жұмысшы мамандарды ақпараттық технологиямен байланысты әлемдік стандартқа сай мүдделі жаңа білім беру өте қажет» деп, Елбасы атап көрсеткендей жас ұрпаққа білім беру жолында ақпараттық технологияны оқу үрдісінде оңтайландыру мен тиімділігін арттырудың маңызы зор. Ақпараттық – коммуникациялық технологияны оқу – тәрбие үрдісінде қолдану оқушының өз мамандығына қызығушылығын арттырып, шығармашылық шабытын шыңдап, ғылыми көзқарасын қалыптастырып, мамандық сапасын арттырып, еңбек нарығындағы бәсекеге қабілетті мамандар даярлауда үлесі мол.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. “Жаңа әлемдегі жаңа Қазақстан” Н.Ә.Назарбаевтың Қазақстан халқына Жолдауы, 2007
2. “Қазақстан мектебі” журналы №8, 2004
3. «Бір мақсат, бір мүдде, бір болашақ» Н.Ә.Назарбаевтың Қазақстан халқына жолдауы, 2014ж.
4. «Қазақстан халқының әл-ауқатын арттыру-мемлекеттік саясаттың басты мақсаты» Н.Ә.Назарбаевтың Қазақстан халқына Жолдауы, 2008
5. Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңы

ҰЛТТЫҚ ОЙЫНДАР АРҚЫЛЫ БАЛАНЫ ДАМУҒА НЕГІЗДЕЛГЕН ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ЖҰМЫСТАРДЫ ҰЙЫМДАСТЫРУ

АБДИКАМАЛОВА К. К.
№54 ЖББОМ КММ
БЕЙСЕНБАЕВА Ж.А.
№56 ЖББОМ КММ

Ұлттық психологияның ерекшеліктері мәдениетте, тұрмыста, сондай-ақ ұлттық әдет-ғұрыптар мен дәстүрлерде де айқын көрінеді. Осы мәселелерге арналған әдебиеттерде ұлттық әдет-ғұрыптардың, дәстүрлердің саяси-әлеуметтік өмірдегі орны мен рөлі, оның таптық сипаты, прогресивтік рухани маңызы ұлттық қатынастардың жетілу процесіндегі әдептілік мәдени құндылықтарына талдау жасалынады.

Әрбір халық өздерінің әдет-ғұрыптарын, дәстүрлерін, салт-жораларын ұрпақтан ұрпаққа қалдырып отырады, әрі сақтайды. Олардың ұлттық мәдениетінде, тұрмысында бөлінбейтіндей болып қалыптасады. Ұлттық әдептілік, мәдени құндылық олардың өмір ерекшеліктеріне сәйкес сол ұлттық көпшілік өкілдеріне тиісті болатын қоғамдық дему мен табиғат құбылыстарының қайталану заңдылықтарының нәтижесі.

Қазақ құндылығының ғасырлар қойнауынан сүрінбей өтіп, өзінің үрдіс дәстүрін сақтаған айрықша саласы балалар ойындары. Рухани мұрамыздың өзге түрлері сияқты оның да даму тарихы, толымды арнасы, әркез қоғамда атқарып келе жатқан қызметі бар.

Ұрпағын ойламайтын халық болмайды. Онсыз өсіп-өну, ілгерілеу жоқ. Қазақ ойындарының өміршең қызметі де оның жеткіншек ұрпақты тәрбиелеу ісімен байланыстыболуында. Демек, халықтың этикасы мен эстетикасының, педагогикасы мен психологиясының, әдет-ғұрпы мен наным-сенімдерінің, шаруашылығы мен кәсінің шоғырланған көрінісі балалардың ойын-сауық түрлерінде жатыр десек асыра айтқандық емес.

Әрбір қоғамның балаларға жасап отырған қамқорлығына, жеткіншек ұрпаққа деген көзқарасына қарап, сол қоғамның болмыс – бағдарын байқауға болады. Түптеп келгенде, ұлттық қасиет пен дәстүрдің қалайша жалғастық табуы да сол қоғамның ұрпаққа деген мәмілісіне байланысты. Сондықтан болар, қазір көптеген дүние жүзі халықтарының педагогика мен психология ғылымында «Халықтық педагогика мен ұлттық психология» деген арнайы ғылыми бағыттар қалыптасты. Олар халықтың дәстүрлі тәрбиелеу салтын, мәдени құндылықтарын балаларға қатысты әдет-ғұрпын, өлең-жырларын, ойын-сауықтарын жан-жақты қарастырады. Мұндай игілікті істердің нәтижесінде әрбір халықтың мәдениетін кеңірек тануға, психологиясын терең түсінуге, этникалық мәдениет, дәстүрін ұрпақтар бойына сіңіру жолдарын нықтылы білуге, балалардың психикалық дамуын тиімді етуге, сөйтіп халықтық педагогиканың тиімді жақтарын бүгінгі күннің қажеттілігіне жаратуға болатындығы анықталып отыр.

Әр халықтың өз ұлт ойындары және әр ұлт ойынының өз ерекшеліктері бар. Ұлт ойындарының қалыптасуы тек балаларға ғана керектігімен дамып қойған жоқ, ересектердің күнделіктегі тіршіліктің қозғалысы мен көңіл көтеріп, демалыс уақытын өткізудегі қолданылған еңбектің бір түрі ретінде дамыды.

Мәселен, әртүрлі қозғалмалы ойындар мен асық ойындары тайпалық одақтарда ересектер арасында дамиды да, кейін келе жасөспірімдерде қалды. Себебі үлкендерден

көргенін балаларда да, үй ауласында, далада ермек етеді: түйе құмалағынан қой бағып, қой құмалағынан қозы бағып, бір жерден, екінші бір жерден, екінші бір жерге көшіп-қонумен тағысын тағы сәбилер уақытын өткізеді. Бұдан өзі ертеңгі ортаның азаматы болғанда басынан өткізетін өмірін, болашақтағы еңбегін қазір ермек етіп отырғандығы байқалады.

Қазақ халқының тарихи көне жырларының, эпостары мен лиро-эпостарының қай-қайсысын алып қарасақ та, олардың өнбойынан халықтың ұлтық ойындарының алуан түрлерін кездестіреміз.

Жырлардың негізгі кейіпкерлері де ойын үстінде көрінеді. Ол негізгі кейіпкерлер: болашақ ел қорғаушы батыр, жауынгер, халық қайраткері т.т.

Ойын арқылы қазақ балалары өзінің бойындағы табиғи дарынын шыңдай түскен. Ойынды қазақ халқы тек ойын-сауық, көңіл көтеретін орын деп қарамаған. Ең бастысы-ел қорғауға қабілетті болашақ қайраткер, өзінің осы қабілетін шаршы топтың алдында, баршаға тең еркін бәсекеде жеңіп алуға тиіс болған.

Ойын тек жас адамның дене күш-қуатын молайтып, оны шапшаңдыққа, дәлдікке ғана тәрбиелеп қоймай, оның ақыл-ойының толысуына, есейіп өсуіне пайдасын тигізеді.

Манаш ұлы Тұяқбай жырында: «Балалармен ойнайды, ойнап жүріп ол бала, кеудеге ақыл ойлайды», - деп, ойынның ойлауға да көп маңызы барын айтады.

Ойындар арқылы балалардың тәні де, жан дүниесі де ойдағыдай жетіліп отырған; көпшілік ортасында өзін-өзі ұстаудың, қысылғанда жол табудың қоғамда өз орнын сезінудің алғашқы мектебі де осы ойындар болды десек асыра айтқандық емес.

Қазақ халқының ойын түрлері, балалар психикасын дамуында атқаратын қызметі, шығу тарихы, құндылық жақтары және тақырыптары бойынша жан-жақты зерттеу – болашақтың ісі. Алайда, қазір қазақ ойындарының балалардың қарым-қатынасын зерттеуде тиімді қолдану мүмкіндіктерін анықтау, көрсету тәжірибелік іс қажеттігінен туып отыр.

Ұлт ойындары – ата-бабамыздан бізге жеткен, өткен мен бүгінгіні байланыстыратын баға жетпес байлығымыз, асыл қазынамыз. Сондықтан оны үйренудің, күнделікті тұрмысқа пайдаланудың заманымызға сай ұрпақ тәрбиелеуге пайдасы орасан зор. Ойын балалардың алдынан өмірдің есігін ашып, оның творчестволық қабілетін оятып, бүкіл өміріне ұштаса береді. В.А.Сухомлинскийдің сөзімен айтқанда: «Ойынсыз ақыл-ойдың қалыпты дамуы да. Жоқ және болуы да мүмкін емес. Ойын дүниеге қарай ашылған үлкен жарық терезе іспетті. Ол арқылы балалардың рухани сезімі жасампаз өмірімен ұштасып, өзін қоршаған дүние туралы түсінік алады. Ойын дегеніміз ұшқын, білімге құмарлықпен еліктеудің маздап жанар оты». Міне ойын дегеніміз тынысы кең, алысқа меңзейтін, ойдан-ойға жетелейтін, адам қиялына қанат бітіретін осындай ғажайып нәрсе, ақыл-ой жетекшісі, денсаулық кепілі, өмір тынысы демекпіз. Қазақ халқының арғы тарихына байланысты жеткен жазбаша деректердегі Абай Құнанбаев, Ыбырай Алтынсарин, Шоқан Уәлиханов еңбектеріндегі оқу, білім, адамгершілік, тәлімдік ой- пікірлер және жазықсыз жапа шеккен зиялылар А.Байтұрсынов, М.Дулатов, М.Жұмабаев, Ж.Аймауытовтардың халықтық тәрбиенің ұлттық негіздері жөніндегі пікірлері, олардың мектеп жасына дейінгі балалар өмірінде атқаратын мәні жөніндегі Н.Құлжанованың еңбегі өзінің құнын жоймайтын еңбектер.

Жас ұрпақтың қалыптасып өсіп өнуіне әсер ететін факторлардың бірі, дәстүрлі мәдениетіміздің бір бағыты халықтық ұлттық ойындары болып табылады.

Мектепке жасына дейінгі балаларды ұлттық ойын арқылы адамгершілікке тәрбиелеу- мектепке дейінгі ұйымның басты міндеттердің бірі, өйткені, біздің қоғам өмірінде адамгершілік бастамалардың ролі барған сайын артып, згілік, имандылық, мейірімділік сияқты адамгершілік құндылықтардың аясы кеңейіп келеді.

Елбасы Н.Ә.Назарбаев өзінің «Қазақстан-2030» жолдауында оқушыларды қазақстандық патриотизм шығармашылық жағынан дамыған жеке тұлға ретінде тәрбиелеу аса қажет...ұлттық мінез-құлық, биік талғампаздық, тектілік, білімділік, биік талғам, ұлттық намыс қасиеттерін сіңіріп қалыптастыруымыз керек дегені мәлім». Жас ұрпаққа саналы тәлім-тәрбие беру оларды заман талабына сай, жан-жақты дамып жетілген, жаңашыл көзқарастағы азамат етіп қалыптастыру, кең көлемді және сан тармақты іс дейтін болмақ, осыған жету баспалдағының алғашқы қадамы оның отбасындағы алатын тәрбиесіне байланысты болады. Ал бұл жас ұрпақты әріқарай мектеп табалдырығына

жетектеп әкелетін екінші қадам мектепке деінгі мекеме мен ұйымдарда алатын білім мен тәрбие. Ұлт ойындарын жанұя тәрбиесінен бастап, балабақшада түрлі тәрбиелік шараларда қосымша материал ретінде пайдаланып келеміз.

Қазақ халқының сонау, көне заманнан бергі негізгі кәсібі мал шаруашылығы болғандықтан, мал өсіру, мал басын көбейтуі өндіріс процесінің негізгі мақсаты, сондықтан да «халықтың бар байлығы малда болды». Қазақ халқының тіршілігінде төрт түлік (қой, сиыр, жылқы, түйе) мал шешуші орын алған. Бүкіл өмірі мал өсірумен өткен қазақ халқының этнографиялық даму ерекшеліктері, той-думан, қуанышы мен реніші де осы малмен байланысты болды.

Амандасқанда да жан амандығын сұрамай, мал-жан амандығын сұрауы, қазақтың тіршілігінің тірегі, көзі малға деген көзқарасының ерекше бір сезіммен қалыптасуы болды. Оларды халық ауыз әдебиетінде мақұлықтар дүниесінің өкілі деп ұқпай, адамның өмір сүруінің негізгі тірегі мен жан серігі екендігін шабыттана жырлаған.

Ойын баланың көңілін өсіріп, бойын сергітіп қана қоймай, оның өмір құбылыстары жайлы таным-түсінігіне де әсер етеді. Балалар ойын арқылы тез тіл табысып жақсы ұғысады, бірінен-бірі ептілікті үйренеді. Оның үстінде дене қимылы арқылы өзінің денсаулығын нығайтады. Халқымыз ойындарға тек балаларды алдандыру, ойнату әдісі деп қарамай, жас ерекшеліктеріне сай оларды көзқарасының, мінез - құлқының қалыптасу құралы деп ерекше бағалаған. Қазір бізге жеткен ойындарымыз: тоғызқұмалық, қуыршақ, асық ойындары. Қазақтың көне жыр- дастандарында ұлттық ойындар балаларды тәрбиелеуде ерекше орын алғандығы айқын көрінеді. Балаларды тәрбиелеуде де ұлттық ойындардың берері мол. «Санамак», «Жылдам айт», т.б. тартымды ойындарды үйрету, тіл өнеріне негіз салады деп есептелген. Балалар негізінен ойын үстінде бір-бірімен тез тіл табысады. Ойынына қарап баланың психологиясын аңғаруға болады. Бес саусақ бірдей емес дегендей, әр отбасынан шыққан балалардың мінез-құлқы бірдей емес.

Дана халқымыз, данышпан халқымыз бала тәрбиесіне үлкен мән берген. Елдің, халықтың болашағы бала тәрбиесін өте маңызды екенін түсіне отыра, балаға жан-жақты рухани жан-дүниесі таза болсын деп адамдыққа үйреткен. Жас бала жас шыбық секілді, қалай исең солай майысады, қалай айтсаң солай көнеді.

Әдебиеттер

1. Нысанбаев Ә. Қазақстан Ұлттық энциклопедиясы. - Алматы: Жазушы, 2001. – 482-б.
Жалпы білім беретін мектептерде патриоттық тәрбие беру: Тәрбие құралы. – Алматы, 2007. – 253-б.
2. Кенжеахметұлы С. Қазақ халқының салт-дәстүрлері. – Алматы, 2006. – 314-б.
3. Жұмабекова Ф. Мектепке дейінгі педагогика. – Астана: Фолиант, 2008. – 87-б.
4. Сәрсембиева К. Баланы ұлттық педагогика негізінде тәрбиелеу // Отбасы және балабақша. – 2003. - №9. – Б.63.

БАСТАУЫШ СЫНЫПТА ОҚЫТУ ҮРДІСІНДЕ АҚПАРАТТЫҚ – КОММУНИКАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ПАЙДАЛАНУ

ТУСУПОВА А. М., РАХЫМБЕРДИЕВА С. У.

№54 ЖББМ

.Қарағанды қаласы

Қазіргі уақытта білім беру жүйесінің жаһандану үдірісіне білім берудің үнемі реформалау мен жетілуіне себеп болып отыр. Мұнда оқытудың ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдалану қоғамдағы өзгерісті танып білуге және оларды тез қабылдауға мол мүмкіндік береді. Жоспарланған сабақты тиімді өткізуге көмектеседі, оқушының ой өрісінің дамуына, зерттеулік жұмыстар жүргізуіне ықпал етеді. Соңғы жылдары ақпараттық технологияның (осыдан кейін АКТ) дамуы мен қоғамның барлық салаларына қарқынды түрде енгізілуі баланың жеке тұлға ретінде дамып жетілуіне елеулі іздерін қалдырды.

Бала компьютерде ойын ойнауды ғана емес, қызықты сурет салуды, жұмыс жасауды, сөздік (ағылшын, орыс, қазақ тілі) қорын молайтуды, электрондық оқулықпен жұмыс жасауды үйренгісі келеді, онымен етене жақындасуға, достасуға тырысады. Бастауыш мектепте компьютерлік сауаттылық элементтерін қалыптастыру керек. Педагогикалық жүйеде оқушыға білім дайын күйінде берілмейді, олар өздері жан-жақты іздену арқылы қабылдайды,яғни зерттеу жұмыстары,шығармашылық жұмыстар жүргізе отырып қажетті білімді қабылдайды. Оқушының білім – білік дағдыларын қалыптастырып, оны өз бетімен жұмыс жүргізе білуге жетелейміз.[3,145б]

Мұғалім міндеті оқушының іс - әрекетін ұйымдастыру,ақпаратты жүйелеу, оны қабылдауға жағдай жасай отырып, оқушыға бағыт ,бағдар беру болып табылады.

Шығармашылық қабілеттерін дамыту мақсатында күнделікті сабаққа:

-мультимедия (видео, аудио қондырғылары мен теледидарды, электрондық оқулықтарды);

-компьютер (компьютерлік бағдарламалар, интелективті тақта);

-анықтамалық мәліметтер (сөздік, энциклопедия, ғаламтор жүйесінен деректер қоры)

-көрнекі материалдарды пайдалану нәтиже береді.[1,24б]

Сол әдіс–тәсілдің бірі–әр сабақтарда компьютер, теледидар арқылы электронды оқулықтар мен презентацияларды пайдалану. Компьютер арқылы түрлі суреттер, графикалық сызу, дыбыс, музыка тыңдау, мұғалімнің тақтаға жазып түсіндіргенінен әлдеқайда тиімді, әрі әсерлі. Мұндай қондырғылар оқушылардың қызығушылығын арттырып, зейін қойып тыңдауға және алған мәліметтерді сабақта пайдалануға мүмкіндік береді. Оқушылардың сабаққа деген қызығушылығын ояту мұғалімнің сабақ тәсіліне де байланысты.Математиканы оқытудағы төменгі сыныптар оқушыларының қызығушылығын арттыру үшін сабақ барысында бірнеше жұмыс жасау керек, сонымен бірге қазіргі кезде жаңа технологиямен оқыту барысында компьютерлер, жаңадан шығып жатқан электронды оқулықтар оқушыларды жаңаша оқытуды жаңа оқу әдістерін, жаңа мазмұнды қажет етеді.

Оқушылардың сабаққа деген қызығушылығын арттыру үшін әр түрлі жұмыстар жүргіземін. Солардың бірі: оқушыға деңгейлік тапсырмалар бере отырып, топқа бөліп оқыту. Оқушыны топқа бөліп оқыту үшін сабақ жаңаша жоспарланады, деңгейлік тапсырмалар беру арқылы сан түрлі жұмыстар жүргізіледі.Оқушының алған білімін жүзеге асыра алатындығы тексеріледі. Өз бетімен жұмысты орындауға бейімділігі бақылауға алынады. Оқушының белсенділігі мен іскерлігі артып, шығармашылыққа ұмтылады.Деңгейлеп оқыту барысында біліктілікке жетеді. Оқушы өз қабілетіне қарай есеп шығарып, оның оңай жолын қарастырады, есепті өз бетімен құрастырып, схемалық есеп шығарады, тестік жұмыстар арқылы білім деңгейлері тексеріледі.

Шығармашылық дамыту мақсатында логикалық есептер, кроссвордтар, ребустар шешу сияқты тапсырмалар беріледі.Әр оқушы өз бетімен жұмыс жасауға дағдыланып, тапсырмаларды түрлендіру барысында ойлау қабілеті жетіле түседі. Соның нәтижесінде шығармашылықпен жұмыс жасайтын жоғары деңгейдегі және екінші деңгейдегі оқушылар саны көбейе түседі.Қазіргі жаңа оқулықтардағы тапсырмалар да осындай жаңа технологияға негізделіп берілген. Математика пәніне осы технологияны қолданып жүрмін. Мұндағы мақсатым: өзіндік мақсаты бар, білімді оқушыны тәрбиелеу.

Бастауыш сынып баланың логикалық ойлауын дамытудың негізгі кезеңі. Бастауыш мектептің негізгі міндеті жеке тұлғаны жан-жақты дамытып, білімге деген сенімін нығайту, іскерлігін, дүниетанымын қалыптастыру, оқуға қызығушылығын оятып ынтасын арттыру болып табылады.

АКТ бастауыш сыныптарда қайталау сабағында, өзін-өзі тексеру барысында, тест жұмыстарын жүргізуде үйден оқулықта берілген тапсырмаларды өздері жазып-сызып дайындап ақ қағаз бетіне шығарып келеді де, тек жауаптарына ойлануына мүмкіндік туғызады. Әдебиеттік оқу,қазақ тілі, дүниетану пәндері үшін тест жұмыстарын орындау барысында оқушылар уақытын үнемдеуге өте тиімді. Сурет, еңбек сабағында геометриялық фигуралардан үй,күстың ұясы тапсырмаларын орындау керек болса, бала оны сызып жатпай дайын түрде фигураларды ақ қағаз бетіне түсіріп алуына мүмкіндік туғызады.Компьютер

арқылы ақ қағазға дайындап шығарып келеді де, бояу,қию жұмыстарын аяқтап тиісті бағасын алады.

Әдебиеттік оқу, қазақ тілі, дүниетану сабақтарында мәтін бойынша жұмыс, жұмбақ шешу, тірек сөздермен жұмыс, топтастыру, өлеңнің ұйқасын табу, салыстыру, венн диаграммасы, суретін салу, эссе жазу,кері байланыс т.б. оқушылардың алған білім деңгейін анықтау сияқты тәсілдерді пайдаланамын. Дүниетану сабағында тірі ағзалардың көптүрлілігі туралы әңгімені көп айтамыз, бірақ мұғалімнің сол жануарлар мен өсімдіктерді көрсету мүмкіндігі жоқ. Ал,фотобейнелер мен бейнежазбалар топтамалары оқушылардың жануарлар мен өсімдіктер әлемі туралы білімдерін тереңдетіп оқуға мүмкіншілік береді. Компьютерлік бағдарламаларды қолдану арқылы балалар өсімдік организміндегі физиологиялық өзгерістерді бақылайды. Мысалы, гүл бүршігінің ашылу үрдісі көрінеді. Ал, әдебиеттік оқу, қазақ тілі, математика сабақтарында үй тапсырмасын тексеру барысында компьютерлік бағдарламамен сәйкестік тестер, сандар сөйлейді, сиқырлы үш бұрыштар, тірек сызбалары көрсетіледі және орындау барысында оқушылар уақытын үнемдеуге өте тиімді. Математика, қазақ тілі сабақтарында

«Сиқырлы үш бұрыштар» ойыны

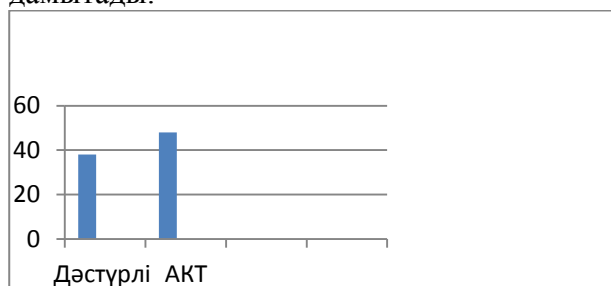

2)«Сөз тіркесін тап» ойыны **ҚАҚАС ІККИ; АҚАСР УТА**

3) «Сандардың қосындысын тап» ойыны:

9 10 6 7 8
5 8 6 4
2 8 1
3

АҚТ - ны әр мұғалім өз сабақтарында пайдалана отырып, оқушылардың білім, білік дағдыларын қалыптастыруға қызығушылығын арттырып, логикалық ойлау қабілетін дамытады.

Бастауыш сыныптар болғандықтан,баланың логикалық ойлауын дамыту үшін оқытушы-оқушы диалогіне қарағанда оқушыларға ақпаратты көрнекіліктер арқылы бергенде сабақтың сапасы жоғарылайды. Дәстүрлі сабақ кезіндегі оқу сапасына қарағанда ақпараттық коммуникативті оқу технологияларын қолданып өткізген сабақ сапасы жоғарыдағы салыстырмалы мониторингтен көрінеді. Оқу процесінде АҚТ ны қолдану білім берудің көрнекілігін, оқушылардың пәнге деген қызығушылығын, оқу сапасын арттырады.АҚТ ны қолдану оқушының құзіреттілігін дамытудағы аса маңызды технология.

Мұғалім мен оқушылардың шығармашылық ізденісіне мол мүмкіндік ашып, алған білімдерін өмірде қолдана білуге тәрбиелеу біздің басты міндетіміз.

Қорыта келгенде, бастауыш сыныптарда ақпараттық құралдарды пайдалану заман талабы. Қазақстанның дамып келе жатқан қадамында оқу үрдісінде жаңа ақпараттық технологиялардың енгізілуі келешекте компьютер заманы болатынына көз жеткізеді.[2,185б]

Әдебиеттер:

1. Ә.Мұхаметжанова, А.Медешова Мұғалім - оқу үрдісін ақпараттық технология жабдықтары арқылы ұйымдастырушы. «Бастауыш

- мектеп», №4-2005ж.
2. Н.Т.Төлеуова Ақпараттың қазіргі қоғамда алатын орны. «Жастар және қазіргі замандағы әлемдік мәселелер», Болашақ-Баспа 2013ж.
 3. С.Н.Исабаева Ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдану арқылы студенттердің танымдық белсенділігін дамытудың ерекшелігі «Бастауыш мектеп», №2-2009ж.

ВОСПИТАНИЕ КАЗАХСТАНСКОГО ПАТРИОТИЗМА С УЧЕТОМ ИДЕОЛОГИЧЕСКИХ ЦЕННОСТЕЙ КОНЦЕПЦИИ «МӘНГІЛІК ЕЛ»

НУРМУХАНБЕТОВА Т. В.
КГУ ОСШ №64 г.Караганда

В «Плане нации — 100 шагов по реализации пяти институциональных реформ», 85 и 89 шаги посвящены идее Мәңгілік Ел в виде задачи по созданию проекта патриотического акта и задачи внедрения ценностей Мәңгілік Ел.

Развитие ведущих стран мира привело к формированию постиндустриальной, а затем и экономики интеллектуального труда, науки, новейших технологий. Основу данной новой экономики составляет интеллектуальный потенциал, являющийся главной доминантой социально-экономического развития современного общества. Образование в современный период становится отраслью хозяйства, а основным ресурсом развития экономики является человеческий фактор – больше всего ценится личность, которая может открыть, создать что-то новое в производстве, науке, культуре и т.д.

Перед системой высшего образования сегодня ставятся принципиально новые задачи, главную из которых обозначил Президент РК Н.А. Назарбаев в инициированном им национальном проекте «Интеллектуальная нация – 2020: «воспитание казахстанцев в новой формации, превращение Казахстана в страну с конкурентоспособным человеческим капиталом»[1]. Формирование интеллектуальной нации признано одной из стратегических целей развития Казахстана, при этом главными векторами являются качественное образование и поддержка подрастающего поколения.

Восприятие идеи Мәңгілік Ел в культурно-историческом аспекте: «Когда Президент говорит о будущем Казахстана как о «Мәңгілік ел», он на одно из первых мест в повестке дня ставит вопросы исторического сознания нации... хотя Казахстан на нынешнем этапе, сформировав национальную идентичность и культурную целостность, достиг полной, настоящей самостоятельности, его стремление к созданию «Мәңгілік ел» в условиях жесткой конкуренции в эпоху глобализации требует наряду с политическим, социально-экономическим суверенитетом, достижения духовной независимости. Для этого в целях обеспечения жизнедеятельности такой сложной системы как нация необходимо сформировать через возрождение национального мировоззрения, духовных истоков, составляющих сущность самобытной истории и культуры, присущее данному обществу историческое сознание; рассмотрение идейно-философских/идеологических основ идеи Мәңгілік Ел: «В тюркском историко-лингвистическом понимании слово «мәңгі» соответствует смысловым значениям таких понятий, как «Тәңір», «Кұдай», «Алла». Таким образом, понятие «Мәңгілік ел» означает «страна, народ Всевышнего»; или «ҚАЗАҚ ЕЛІ продолжит свою историю как «МӘНГІЛІК ЕЛ»; или «Идея «мәңгі ел» — это ключ к нашему национальному коду».

На сегодняшний день формирование национальных ценностей как одной из составляющих интеллектуальной нации – это социальный процесс. Ориентация на национальные ценности, социально-политические изменения в стране поставила на повестку дня вопросы формирования, развития, становления, воспитания патриота, гражданина, специалиста. Сегодня одним из стратегических трендов развития Казахстана является новый казахстанский патриотизм. Как известно, в Послании Президента страны «Казахстанский путь – 2050: Единая цель, единые интересы, единое будущее» определена национальная идея

Казахстана – «Мәңгілік Ел». Это вечная земля, на которой живет трудолюбивый, гостеприимный, толерантный народ, завоевавший независимость и возможность самому строить свою историческую судьбу. Идея «Мәңгілік ел» берет свое духовное начало с древних времен. Можно вполне утверждать, что великий аль-Фараби теоретически обосновал концепцию «Мәңгілік ел» в своих работах «О взглядах жителей добродетельного города», «Гражданская политика», «Афоризмы государственного деятеля».

В Казахстане, который находится на пути инновационного развития и который поставил перед собой стратегическую цель вхождения в ряды 30 развитых стран мира, национальная идея «Мәңгілік ел» станет важнейшим идеологическим направлением. Национальная идея «Мәңгілік ел» является результатом исторического развития общества, развития национального сознания. Президент РК Н. Назарбаев направил идею мобилизации «Мәңгілік ел» своему народу как главное идеологическо-инновационное направление [2].

«Одна из главных задач нашего государства сегодня – воспитание поколения, хорошо знающего традиции родной культуры, любящего историю своего народа – поколения, которому можно доверить будущее страны. С обретением независимости Казахстан укрепил экономику, признан во всем мире. В стране растет активное и целеустремленное молодое поколение, свободно владеющее несколькими языками, освоившее современные информационные технологии. Но где гарантия, что это не будут чуждые чаяниям народа технократы, не знающие родной истории, своих корней, не осознающие себя наследниками и продолжателями великой степной культуры? Молодое поколение, не усвоившее духовные ценности своего народа, уроки родной истории, может захлебнуться волной глобализации и пойти на поводу различных догматических течений. Это означает, что наш долг – воспитать молодых казахстанцев в духе патриотизма, любви к родному народу», - отметил Президент Казахстана [3].

Воспитание и развитие патриотизма в современный период свидетельствует об актуальности проблемных вопросов формирования общенациональных идеологических концепций. Как отмечают многие средства массовой информации, выросло новое поколение после распада Союза и отказа социума от прежнего идеологического базиса. Плоды процесса постсоветской социализации очевидны уже сегодня, если обратить внимание на ситуацию в Украине, Республике Молдова и др.

В этой связи деятельность общества и организаций образования, направленная на развитие нового казахстанского патриотизма является не просто научной, но политической задачей. В период оперативного развития мировых экономических, социально-политических процессов определение патриотических ценностей и идеологических принципов казахстанского общества является актуальной проблемой.

Во все времена особенностью молодежи как социально-демографической группы являлось то, что она рассматривалась главным объектом социализации, которому должны прививаться те или иные социальные ценности и навыки адаптации к существующим правилам игры.

Недаром молодых людей часто сравнивали с «Tabula rasa» (лат. – чистая доска), имея в виду, что отдельный человеческий индивид рождается без врожденного социального опыта или набора правил поведения. Естественно, от того, кто первый нанесет свои письмена на чистую доску (формальные или неформальные структуры, лояльные или радикальные по отношению к власти организации, государственная идеология или антисистемное влияние), будет зависеть как дальнейшая социальная роль молодых людей, так и будущее всей страны». [4].

Курс Главы казахстанского государства на формирование капитала нации является залогом устойчивого развития Казахстана на длительную перспективу. Развитый, образованный, самостоятельный, уверенный в своих силах, успешный и ответственный гражданин – основа и опора свободного и процветающего Казахстана. Новый казахстанский патриотизм является уникальной формулой, которая гармонизирует любовь к родине, традиции и инновации. Фундамент казахстанского патриотизма важен как равноправие всех граждан и ответственность перед Родиной, ее будущим. Новый казахстанский патриотизм выступает интегративной основой общественного сознания народа Казахстана. Новый

патриотизм суверенного Казахстана отражает основные направления идеологии независимого государства, его исторического развития, мышления и философии, является воплощением многовековой мечты казахского народа и полиэтнического общества о свободе, независимом пути развития. Поэтому ее пропаганда и правильное внутригосударственное использование способствуют формированию у граждан национального самосознания, основанного на патриотизме, любви к Родине, стремлении служить ее интересам и готовности к ее защите.

Школа – интернат имени Героя Советского Союза, «Халык қаһарманы» Бауыржана Момышулы в течение более чем 30 лет занимает одно из ведущих мест в системе военного образования Республики Казахстан. Школа обеспечивает новое качество военного образования, уровень военно - профессиональной подготовки, отвечающей современным и перспективным требованиям к военным специалистам.

Новый облик армии диктует необходимость подготовки компетентных специалистов-профессионалов, способных самостоятельно решать задачи в любых условиях обстановки и мотивированных на военную службу. Особенностью новых профессиональных образовательных программ является существенное усиление правовой, психологической, управленческой и лингвистической подготовки слушателей и курсантов, увеличение объема и интенсивности физической подготовки.

Одной из знаменательных традиций военной школы является ежегодное торжественное мероприятие с участием представителей районного акимата и почетных гостей города: «Посвящение в бауыржановцы». По итогам школьного конкурса на лучшее чтение Клятвы бауыржановца отбираются чтецы, которым предоставляется почетное право выступить перед гостями и родителями учащихся о готовности быть настоящими патриотами своей Родины-Республики Казахстан. С первых дней уланы подробно знакомятся с биографией, духовными заветами и военными подвигами Б. Момышулы. На уроках литературы, истории Казахстана, на тематических классных часах, а также факультативе «Бауыржантану» изучаются произведения легендарного батыра: «За нами Москва», «Психология войны», «Кубинские встречи», книги о Б. Момышулы: А. Нуршаихов «Истина и легенда», А. Бек «Волоколамское шоссе», Б. Момышулы «Восхождение к отцу», К. Серикбаев «Его имя носит наша школа» и др. Знание именно таких книг способствует пониманию и развитию у учащихся таких нравственных категорий, как долг, честь, совесть, чувство казахстанского патриотизма.

Вместе с тем традиционно проводятся конкурсы на лучшее исполнение строевой песни. Так, в этом учебном году победителями конкурса стали уланы 3 роты с песней «Бауыржан-батыр».

В 2014 году впервые в школе прошли 1 Республиканские бауржанские чтения на тему: «Духовно- нравственное и военно-философское наследие Б. Момышулы». Являясь преемниками военного наследия Б. Момышулы, воспитанники школы стали лауреатами по трем номинациям:

по 1 номинации «Батырдың биік тұлғасы», конкурс чтецов по произведениям о войне (стихотворения, отрывки из прозаических произведений) 2 место занял Муханбеткалиев Әділ, по 2 номинации «Алаштың айбыны - Бауыржан Момышулы», конкурсу-викторине по биографии и творчеству Б. Момышулы 1 место занял Шайтов Ерлан, воспитанник 1 курса, 3 место - Нурбаев Тимур, по 3 номинации «Ерлік - тәрбие жемісі», конкурсу юных дарований (исполнение авторских патриотических произведений: стихотворений, песен, музыкальных произведений), 3 место досталось также нашему воспитаннику 2 курса Токану Әбілмансұру.

«Иди дорогой народа, и ты не заблудишься... даже среди звезд. Будь вместе с народом, и ты не узнаешь одиночества...» - эти заветы Б. Момышулы стали эпиграфом бауыржанских чтений. Целью Республиканских чтений явилось воспитание казахстанского патриотизма, дальнейшее ознакомление с героической биографией, формирование нравственного и эстетического воспитания. Ярким и красочным оформлением торжественного мероприятия послужили портреты, слайды, выставки книг Бауржана Момышулы, фрагменты художественного фильма. Участники концертной программы на достаточно высоком уровне инсценировали фрагменты из книг, продемонстрировали выразительное чтение заветов и монологов Б. Момышулы.

Со дня основания школы функционирует музей Боевой славы, где хранятся боевые документы, личные вещи и книги Б. Момышулы.

Важными составляющими в работе по патриотическому воспитанию являются Уроки Мужества, Уроки Истории, социально-значимые акции, встречи с ветеранами Великой Отечественной войны, Вахта Памяти у обелиска Славы и др.

Как известно, министр образования и науки А Саринжинов в докладе «План нации – «100 конкретных шагов» обозначил задачи по дальнейшему развитию сферы образования и науки» сообщив, что «планируется реализация единой концепции воспитательной работы с учетом ценностей «Мәңгілік ел». [5].

Министр образования и науки РК тем самым подчеркнул важность идеологии проекта «Мәңгілік ел» в плане актуализации патриотического воспитания. Между тем, о практической выработке обучающих и развивающих программ в рамках «Мәңгілік ел», высказался Президент. «Корреспондент КазТАГ Муканов Бауыржан пишет: «Президент Казахстана Нурсултан Назарбаев предложил преподавать в школах идею «Мәңгілік Ел». Цитата: «Системой общегражданских ценностей должна выступать идея «Мәңгілік Ел», важнейший документ государства. Это как вторая Конституция, это надо осознать. «Мәңгілік Ел» обсудить на сессии Ассамблеи народа Казахстана и выработать документ, которые будет понятен всем», - сказал Н. Назарбаев на XVI съезде партии «Нур Отан». «В школах необходимо ввести в программу обучения, преподавания ценности всеказахстанской идеи «Мәңгілік Ел», - добавил он. [6].

По мнению Главы государства, необходимо дальнейшее укрепление казахстанской идентичности. «Все граждане Казахстана должны пользоваться одним объемом прав, нести один груз ответственности, иметь доступ к равным возможностям. Консолидирующими ценностями для всех, идеей должна стать «Мәңгілік Ел», наша «Вечная страна», - отметил Н. Назарбаев. Он пояснил, что в это понятие вкладываются такие ценности как гражданское равенство, трудолюбие, честность, культ учености и образования, светское государство и толерантность.

Прикладной аспект Концепции выражается в создании в отдельных высших учебных заведениях объединений студентов по типу молодежных «движений». ЮКГУ им. М.Ауэзова выступил с инициативой создания «Молодежного движения «Мәңгілік Ел» [7].

На сайте ЮКГУ опубликованы цели специально организованного Молодежного движения «Мәңгілік Ел»: «Объединение молодежи Казахстана и поддержка политического курса первого Президента РК Н.А. Назарбаева, направленного на формирование и развитие нового казахстанского патриотизма, основанного на национальном единстве, толерантности и исполнении мечты нашего народа о свободе и равенстве». Идея движения: «Процветание независимого Казахстана зависит от способности и готовности молодых граждан нести ответственность за свое будущее и будущее всей страны, самоотверженно учиться и трудиться на благо своей Родины». [8]

Разумеется, такие инициативы проводить нужно, также важно прогнозировать отдаленные результаты восприятия и участия молодежи в них. Важно воспитать ответственное отношение к учебе и работе, уважение к национальным традициям и истории государства.

Меры в направлении формирования казахстанского патриотизма должны обсуждаться, анализироваться в институтах власти, гражданского общества и выполняться по согласию всех сторон. В результате концепция «Мәңгілік Ел» должна служить основой сохранения демократических ценностей, влияющих на процессы дальнейшей модернизации Казахстана, формирование интеллектуального капитала и устойчивого человеческого развития, развития казахстанского патриотизма. Поиск правильной дороги и верное направление духовного компаса общества – это задачи власти и научного сообщества.

Литература:

1. Қазақстан Республикасы Президентінің ресми сайты - www.akorda.kz. -30.10.2014 г.
2. Қазақстан Республикасы Президентінің ресми сайты - www.akorda.kz. -30.10.2014 г.
3. Қазақстан Республикасы Президентінің ресми сайты - www.akorda.kz. -30.10.2014 г.
4. <http://gtmarket.ru/news/state/2011/11/03/3705>

5. Саринжилов А. «План нации – «100 конкретных шагов»: задачи по дальнейшему развитию сферы образования и науки». Электронный ресурс. [Режим доступа]: (01.07.2015) <http://www.kazpravda.kz>
6. Муканов Б. КазТАГ. Электронный ресурс. [Режим доступа]: <http://journal.zakon.kz/4695873-ideju-m12411187glk-el-predlozhi.html>
7. О молодежном движении ««Мәңгілік ел» см. сайт ЮКГУ. Электронный ресурс. [Режим доступа]: www.zhastar2050.ukgu.kz/
8. О молодежном движении ««Мәңгілік ел» см. сайт ЮКГУ. Электронный ресурс. [Режим доступа]: www.zhastar2050.ukgu.kz/

СТАНОВЛЕНИЕ БЕРЕЖНОГО ОТНОШЕНИЯ К ПРИРОДЕ У ДЕТЕЙ ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА

СКОРОБОГАТОВА Н.Г.

КГКП ясли-сад «Шанырақ»

Характерной особенностью нашего времени является активизация гуманистических тенденций в образовании подрастающего поколения. Целью образовательного процесса становится развитие гуманистической направленности личности в отношении к людям, природе, начиная с дошкольного возраста. Поиск эффективных путей и средств этого развития признается сегодня актуальной педагогической проблемой. Ее решение связывается, в том числе, и с приобщением детей к экологической культуре - пласту культуры с большим нравственным, гуманистическим содержанием, ориентированным на сохранение и воспроизводство общечеловеческих ценностей отношения к природе. Освоение в ходе экологического образования доступной части ее содержания обогащает личность целым рядом гуманистических установок: осознанием ценности жизни, уважением природы как ценности, пониманием значимости бережного отношения к ней - и посредством этого способствует решению задачи преодоления экологического кризиса. Особую значимость становление бережного отношения к природе приобретает в дошкольном детстве, когда закладываются основы ценностного отношения ребенка к миру, формируется базис его личностной культуры.

Становление бережного отношения к природе у детей дошкольного возраста становится приоритетным направлением педагогической теории и практики на этом этапе обучения, так как именно в данном возрасте интерес ребенка к окружающей природе, его любознательность и наблюдательность могут быть использованы для расширения экологического кругозора и эрудиции.

Проблема становления бережного отношения к природе у детей дошкольного возраста привлекает многих исследователей. Вместе с тем значительной трудностью в решении данной проблемы является отсутствие целостной системы становления бережного отношения к природе у детей дошкольного возраста, недостаточная изученность организационно-педагогических условий её развития в процессе обучения, рассогласование теоретическо-методических подходов, а также произвольность в выборе методов и форм развития бережного отношения к природе.

В настоящее время система дошкольного образования не в полной мере решает проблему позитивного взаимодействия ребенка с окружающей социо-природной средой и, как следствие, доминантой экологического образования дошкольников становится не формирование бережного отношения к природе дошкольника, а догматическая установка на ознакомление детей с природным окружением. Поэтому дошкольные учреждения, являясь социальными институтами и выполняя свои образовательные функции, должны обеспечивать формирование экологически развитой личности ребенка дошкольного возраста, отсюда социально-педагогическая составляющая экологического образования дошкольников должна носить развивающий характер и обеспечить достижение опыта позитивного бережного отношения ребенка к природному окружению, направленного на становление базиса экологической личностной культуры дошкольников.

Считаем важным заметить, что совокупность педагогических условий должна представлять собой две их подсистемы, к которым мы отнесли содержательные условия (актуализация потребности детей дошкольного возраста в чувственно-целостном отношении к природе посредством расширения витагенного опыта, педагогическое стимулирование познавательной и практической деятельности у детей дошкольного возраста, становление экологического мышления детей) и условия процессуально - технические (экологизация предметной среды).

Рассмотрим сущность и эффективность выделенного нами комплекса педагогических условий.

Актуализация потребности детей дошкольного возраста в чувственно целостном отношении к природе посредством расширения витагенного опыта. Поскольку актуализация - это воспроизведение имеющихся у человека знаний, умений, навыков, различных форм поведения и эмоционального состояния, а также отдельных психических процессов (представлений, идей, мыслей и т.д.), перевод их из потенциального состояния в активное действие то данное условие может способствовать развитию у дошкольников устойчивого интереса к природе, а также самоопределению в системе отношений «человек - природа».

При выборе данного условия мы исходили из положения о том, что потребности управляют деятельностью со стороны субъекта. Генетически формируясь, потребности становятся активной силой, которая для своего удовлетворения может актуализироваться самостоятельно, не требуя постоянного воздействия извне.

Осуществляя активную жизнедеятельность, ребенок сталкивается с необходимостью преодолевать препятствия в форме внешних и внутренних противоречий. Успешность их преодоления зависит от наличия жизненного опыта воспитанника, сформированных на ранних этапах развития определенных убеждений, ценностных ориентаций, моральных норм, которые выступают как форма осознания дошкольником его взаимодействия с условиями жизни и с окружающими людьми.

У детей дошкольного возраста круг интересов значительно расширяется, их внимание привлекают многие природные явления, дети начинают осмысливать происходящее, делать собственные выводы и умозаключения. Полученный витагенный опыт влияет на способности и умения дошкольников создать в будущем компетенции для положительной поведенческой практики и для формирования здоровых взаимоотношений в мире природы. Таким образом, актуализация указанной потребности возможна лишь тогда, когда у дошкольника есть ее внутренняя мотивация. Необходимо использовать такие формы и методы учебного процесса, которые бы обеспечивали сочетание внешних воздействий, вызывающих адекватную реакцию воспитанников, и внутренних, влияющих на нравственные потребности.

В системе дошкольного экологического образования педагогическое стимулирование познавательной и практической деятельности связано с переживанием, которое побуждает ребенка искать ключ к пониманию проблемной ситуации, не позволяя удовлетвориться подсказанным извне или случайно найденным способом выхода из нее[1].

Взаимодействие обучения, воспитания и развития происходит наиболее продуктивно в реальной практической деятельности дошкольника. В процессе экологически направленной реальной деятельности формируются практические умения детей по экологии: охрана окружающей среды, бережное к ней отношение в трудовой, общественно полезной деятельности, планирование и выполнение коллективных и индивидуальных видов работ по охране природы[2].

В отношении детей дошкольного возраста чаще используется понятие «познавательная активность». Познавательная активность - активность, возникающая по поводу познания и в его процессе и выражающаяся в заинтересованном принятии информации, желании углубить, уточнить свои знания, в самостоятельном поиске ответов на интересующие вопросы; проявлении творчества, в умении усваивать способ познания и применять его на другом материале. Различными формами познавательной активности являются ориентировочно-исследовательская активность, понимание, рефлексия и т.п.[3]. Активность завершается актами решения проблемы, представленными в актах «понимание». Именно

поэтому наиболее значительными ситуациями в возникновении актов познавательной активности в процессе становления бережного отношения к природе у детей дошкольного возраста являются ситуации обучения, различных типов межличностного взаимодействия, игры, учения.

В целом значимость стимулов практической и познавательной деятельности в процессе становления бережного отношения к природе у детей дошкольного возраста проявляется в том, что они:

- нацеливают ребенка на любознательность и интерес к данной деятельности;
- отражают идеи гуманизма в области учебной деятельности, в связи с чем они будут применяться в дальнейшем;
- позволяют индивидуализировать познавательную деятельность ребенка;
- способствует развитию саморегуляции учебной деятельности каждым обучающимся.

Становление экологического мышления детей. Процессы мышления возникают при взаимодействии человека с окружающей действительностью.

И.М. Сеченов доказал, что высшие логические формы мышления проявляются на базе элементарных форм познания - практических действий ребенка. Эти действия включены в чувственное познание и служат не только средством решения конкретной задачи, но и способом освоения самой мыслительной деятельности.

Мы предполагаем, что развитие мыслительной деятельности детей будет проходить более успешно при условии, если:

1. работа с детьми в природе будет систематичной;
2. знакомить детей с природными сообществами, показывать взаимосвязи представителей животного и растительного мира;
3. ставить и решать проблемные задачи в процессе совместного обсуждения с воспитателем, что дает возможность детям анализировать, сравнивать, обобщать, т.е. развивать логическое мышление.

Способы развития экологического мышления:

- внимательно наблюдать за окружающим миром;
- находить объяснения происходящим явлениям в природе;
- проверять идеи;
- задавать вопросы;

Важная и наиболее сложная проблема умственного развития дошкольника - это формирование активности, которое имеет разные выражения у ребенка: проявление интереса к окружающим предметам, объектам, явлениям природы, желание и умение находить ответы на интересующие вопросы самостоятельно или с помощью воспитателя; формирование самостоятельности мыслительной деятельности.

Экологизация развивающей предметной среды. Предметная развивающая среда - система материальных объектов и средств деятельности ребенка, функционально моделирующая содержание развития его духовного и физического облика. Обогащенная среда развития предполагает единство социальных, в том числе предметных и природных средств обеспечения разнообразной деятельности ребенка.

Обогащенная среда предполагает единство социальных и природных средств обеспечения разнообразной деятельности ребенка.

Экологическая среда в детском саду - это прежде всего конкретные, отдельно взятые животные и растения, которые постоянно живут в учреждении и находятся под опекой взрослых и детей; при этом очень важно, чтобы воспитатели и другие сотрудники детского сада знали экологические особенности каждого объекта природы - его потребности в тех или иных факторах внешней среды, условия, при которых он хорошо себя чувствует и развивается.

По нашему мнению, эколого-развивающая среда предполагает наличие таких элементов, которые бы способствовали уточнению, расширению и конкретизации экологических представлений детей, воспитанию у них бережного отношения к объектам природы, желание заботиться о них, чувствовать ответственность за их жизнь и ежедневное состояние.

Возможности дошкольного образования для становления бережного отношения к природе у детей далеко не исчерпаны. Существует ряд вопросов, требующий более углубленного и серьезного изучения. Таковыми, с нашей точки зрения, являются выявление новых факторов и условий успешного становления бережного отношения к природе дошкольников; разработка теоретических основ подготовки, переподготовки и повышения квалификации кадров; детальная разработка методико-технологического обеспечения процесса становления бережного отношения к природе у детей дошкольного возраста.

Список использованной литературы:

1. Никитина, Е.Ю. Теоретико-методологические подходы к проблеме подготовки будущего учителя в области управления дифференциацией образования: моногр. / Е.Ю. Никитина - Челябинск: Изд-во ЧГПУ, 2000. - 101 с.
2. Соколова, Н.А. Формирование культуры природолюбия младших школьников: дис. канд. пед. наук.- Курган, 2008.- 213 с.
3. Тарасюк, В.Н. Теоретические основы педагогического стимулирования: дис. д-ра пед. наук.- Карачаевск, 2007.- С.3-316.

ҚАЗАҚ ТІЛІ САБАҒЫНДА ИННОВАЦИЯЛЫҚ ӘДІСТЕРДІ ҚОЛДАНУДЫҢ ТИІМДІЛІГІ

БЕЙСЕМБАЕВА А.А., ЖОЛЖАНОВА З.У.

Ғ.Мұстафин атындағы №83 ЖББОМ

Оқушы бірінші сыныптан бастап қазақ тілін үйрену барысында тілдегі түрлі қолданылатын атауларды (әріп, дыбыс , буын, сөз, сөз тіркестері, сөйлем, сөз бен сөзді байланыстыратын жалғау, жұрнақ, тыныс белгілері – нүкте, үтір, леп белгісі, сұрау белгісі, сызықша, қос нүкте, түрлі грамматикалық анықтама, ережелерді оқып үйренеді.

Қабілеті әр түрлі оқушы тілдің мұндай белгілері мен атауларын бірден меңгеріп кетуі мүмкін емес, тек оның негізгі, қажеттілерін(анықтама, ережесін) есте сақтауы мүмкін.

Бүгінгі таңда әрбір жаңашыл ұстаз үшін, оқу және жазу арқылы сын тұрғысынан ойлау әдісі кез- келген стратегиялар құнды, әрі бағалы. Бұл стратегиялар оқушылардың қызғушылығын, өмірге деген көзқарасын арттыра отырып, ұстаздың тығырыққа тірелетін сәттерінен арылтады. Сұрақ қою, ой шақыру, білім көпірі, бес жолды өлең, еркін жазу, білемін, үйренгім келеді, білгім келеді, Венн диаграммасы, пікірталас, болжау, автор орындығы, топтастыру, стратегияларын қолдану оқушылардың танымдық мотивациясын оятып, ынталандыра түсері белгілі. Сонымен қатар бұл стратегиялар оқушының көзқарасын, түсінігін дамыта түседі, жалықтырмайды, әрі сапалы білім алуына септігін тигізеді. Оқыту әдістері - оқытудың мақсат-міндеттеріне сай оның мазмұнын оқушыларға меңгертуде мұғалім мен оқушылардың қолданатын амал-тәсілдері мен құралдарының жиынтығы екені баршаға мәлім. Мұғалім оқыту әдістерінің көмегімен оқушыларға білім беріп, олардың тәжірибелік әрекетін ұйымдастыруда өзінің іс-әрекетін оқушылардың таным әрекетіне басшылық етумен болатыны сөзсіз. Мұғалім оқытудың нәтижесін арттыруда оқыту әдістеріне қатысты амал-тәсілдерімен қатар оның құралдарын да пайдаланады. Қазақ тілі сабағында қолданылатын әдістер:*Сөздік әдістер*: түсіндіру, әңгіме, әңгімелесу, кітаппен жұмыс. *Көрнекі әдістер*: иллюстрация және демонстрация. Оқыту үрдісінде ең көп тараған дәстүрлі әдіс - сөздік немесе мұғалімнің ауызша баяндау әдісі. Бұл әдіс оқыту процесінде басқа әдістерге қарағанда жетекші роль атқарады. Көрнекілік әдістер оқу материалын оқушылардың көзімен көріп, нақтылы түсінулеріне үлкен мүмкіндік береді. Бұған демонстрация, иллюстрация тәсілдері жатады.Тәжірибелік әдістердің ішінде ең көп қолданылатыны — жаттығу әдісі. Оқу барысында теориялық ережелер мен қағидаларды қайтадан пысықтап қайталап, тиянақты меңгеру жаттығу арқылы орындалады. Ауызша жаттығу оқушының оқу материалын ауызекі баяндауға дағдылану мақсатын көздейді.

Қазіргі сабаққа қойылатын талап тұрғысынан техникалық құралдарды, кестелер, сызбалар, ұнтаспа жазбаларын пайдалану арқылы оқушылардың есту, көру сезімдеріне әсер ете отырып, ескеріле келе олардың ойлану қабілетін дамытуға көп көңіл бөлінеді.

Инновация–педагогикалық процеске оқыту мен тәрбиенің жаңа тұжырымдамаларын, оқу жоспарларын және бағдарламаларын, түрлерін, әдістерін, құралдарын енгізіп, мақсатқа жету. Инновациялық үрдіссіз мектептің дамуы мүмкін емес. Инновациялық мектептердің мақсаты – жеке тұлғаны жан-жақты дамыту. Инновациялық үрдісті зерттеу барысында жүйенің бір жағдайдан екінші бір жағдайға көшуі және жаңалықты енгізу үрдісіне басшылық жасау мәселелерін зерттеу маңыздылығы Н.В. Горбунова М.В.Кларин, А.В.Лоренсов, М.М.Поташник, Л.И.Романова, В.И.Загвязинский, А.Я.Найн, Т.И.Шамова, О.Г.Хомерики зерттеулерінде қарастырылған.

«Халықтың кемеліне келіп өркендеп өсуі үшін ең алдымен азаттық пен білім қажет» - деп Шоқан Уәлиханов айтқандай еліміздің дамуына, өркениетті ел болып, білімді ұрпақ тәрбиелеуде инновациялық жаңа әдіс – тәсілдерді сабақта қолданудың маңызы өте зор. Елбасы Н.Ә.Назарбаеватап айтқандай, Қазақстанның болашағы қазақ тілінің дамуына, тағдырына тікелей байланысты. Сондықтан да мемлекеттік тілдің оқыту жағдайына көп көңіл бөлініп отыр. Осы тұрғыда жаңа технологияларды қазақ тілі мен әдебиеті сабақтарында кеңінен пайдаланамыз.

Қазақ тілі сабағының әрі тартымды, әрі қызықты, әрі сапалы болуы әр пән мұғалімдерінің өзіне, білім деңгейіне, кәсіби шеберлігіне байланысты. Оқу-тәрбие негізсіз сабақ. Сондықтан сабақ тартымды, әсерлі, мақсатты, айқын, қызықты және толық мәнді болуы тиіс. Ол-сонымен бірге басқа ұлт балаларына қазақтың әдебиеті мен мәдениетін, ғылымын, өнерін кеңінен насихаттайтын пән.

Ақпараттық технологияларды пайдаланып оқыту мынандай нәтижелерге қол жеткізуге мүмкіндік береді:

- оқу материалын терең түсіну;
- оқу мотивациясының артуы;
- алған білімнің неғұрлым ұзақ уақыт есте сақталуы;
- білім беруге жұмсалатын шығынның азаюы;

Соңғы жылдары оқытудың жаңа технологиялары білім беру саласында кеңінен қолданылып келеді. Олардың ішінде отандық әдіскер ғалымдар жасақтаған «Модульдік оқыту технологиясы»(М.Жанпейісова), «Деңгейлік тапсырмалар» (Ж.Қараев), әсіресе қазақ тілі мен әдебиеті сабақтарына арналған «Сатылай кешенді талдау» (Н.Оразақынова) т.б. технологиялары мұғалімдердің қызығушылығын арттырып, оқу үдерістеріне кеңінен енгізіліп жатыр. Мұндай әдіс – тәсілдер мен оқытудың жаңа технологиялары туралы арнайы еңбектер мен ғылыми – әдістемелік тұрғыдан баяндайтын құралдар, түрлі курстар мен білім сатысы оқулары арқылы мұғалімдердің әдіскерлік шеберліктерін ұштауларына мүмкіндіктер мол. Сабақ барысында қандай оқушы болмасын І деңгей тапсырмасын орындайды, Әрбір оқушы І деңгей тапсырмасын орындауға міндетті және одан жоғары деңгейдің тапсырмаларын орындауға құқылы. Деңгейлеп – саралап оқытудың тағы басты қажеттілігі, оқушыны өз бетімен ізденуге үйрету, олардың шығармашылық бейімділіктері мен икемділіктерін дамыту. Жеке тұлғаның қалыптасып, ой – өрісінің дамуы, белсенділігінің жоғары деңгейде болуы, білім алу қажеттілігі, оны шынайы өмірде іс – тәжірибеде қолдану, шығармашылық міндеттерді сабақ барысында ойдағыдай шешудің негізгі құралының бірі – оқушылардың өзіндік жұмысы болып саналады.

Деңгейлеп – саралап оқытудың және бір бағыты – тәрбиелік маңызы бар. «Адамға ең бірінші білім емес, тәрбие берілуі тиіс. Тәрбиесіз берілген білім – адамзаттың қас жауы», деп Әбу – Насыр Әл – Фараби айтқан. Қазіргі педагогикада пайдаланып жүрген технологиялардың бірі және бірегейі – модульдік оқыту технологиясы.

Оқыту технологияларын сабақта қолдану оқушылардың білім сапасын арттырып қана қоймай, сонымен қатар олардың жеке тұлға ретінде қалыптасуына әсерін тигізеді. Жаңа әдіс-тәсілдерді мән-мағыналарына, ерекшеліктеріне қарай таңдап қолдана білсек, балаға сапалы білім беруде ұтарымыз анық. Әр сабақты өмірмен байланыстырсак, болашақта үлкен жетістіктерге жетеріміз анық.

Пайдаланған әдебиеттер:

1. Артықова Т.М. Қыстаубаева Ж. Қазақ тілі . Оқыту әдістемесі. А., 2005 ж.
2. Садуова Ж.Н. Жаңа педагогикалық технологиялар арқылы болашақ мұғалімдердің кәсіби бағыттылығын қалыптастыру
3. «Қазақ тілі мен әдебиеті орыс мектебінде» журналы. №12, 2008.
4. «Қазақ тілі». Оқыту әдістемесі. 2009.

РОЛЬ СОВРЕМЕННОГО ОБРАЗОВАНИЯ В ФОРМИРОВАНИИ ЦЕННОСТНОГО ОТНОШЕНИЯ К ОБУЧЕНИЮ, ВОСПИТАНИЮ И ЛИЧНОСТНОМУ РАЗВИТИЮ ДЕТЕЙ С ОСОБЫМИ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫМИ ПОТРЕБНОСТЯМИ

УМУРКУЛОВА А.К.
директор КГУ Дубовская ОШ

«Мы исключили эту часть людей из общества,
и надо вернуть их назад, в общество, потому
что они могут нас чему-то научить»
Жан Ванье «Из глубины»

Современному образованию отводится особая роль: «Новая школа – это школа для всех. В любой школе будет обеспечиваться успешная социализация детей с ограниченными возможностями здоровья, детей-инвалидов, детей, оставшихся без попечения родителей, находящихся в трудной жизненной ситуации. Будут учитываться возрастные особенности школьников, по-разному организовано обучение на начальной, основной и старшей ступени».

В настоящее время общество ставит перед образовательными учреждениями такие глобальные задачи, как высокий уровень и широкий спектр образовательных услуг, а также доступность образования для всех категорий детского населения. Выполнение этих задач возможно при условии создания в образовательных учреждениях комфортной образовательной среды, в которой учебные процессы протекают в наиболее благоприятных для учащихся условиях. Инклюзия – это одна из последних стратегий специального образования. Инклюзия означает полное вовлечение ребенка с особыми образовательными потребностями (ОВЗ) в жизнь школы. Смысл инклюзии состоит в том, чтобы полностью вовлечь ребенка с ОВЗ в жизнь класса. В идеале инклюзивный класс должен объединять несколько групп детей с особыми образовательными потребностями, чтобы дети имели возможность общаться друг с другом.

В основу инклюзивного образования положена идеология, которая исключает любую дискриминацию детей, которая обеспечивает равное отношение ко всем людям, но создает особые условия для детей, имеющих особые образовательные потребности. Инклюзивное образование – процесс развития общего образования, который подразумевает доступность образования для всех, в плане приспособления к различным нуждам всех детей, что обеспечивает доступ к образованию для детей с особыми потребностями.

Инклюзивное образование – это такой процесс обучения и воспитания, при котором ВСЕ дети, в независимости от их физических, психических, интеллектуальных и иных особенностей, включены в общую систему образования и обучаются по месту жительства вместе со своими сверстниками без инвалидности в одних и тех же общеобразовательных школах, которые учитывают их особые образовательные потребности и оказывают необходимую специальную поддержку.

Инклюзивное образование в РК — новое явление. Это направление в школьном реформировании, которое предполагает равные возможности для удовлетворения всех нужд и потребностей детей в образовании независимо от состояния их здоровья.

Рассмотрим, каковы основные моменты и цели такой системы обучения в Казахстане: все дети — равные участники образовательного процесса; школа адаптирует детей к жизни; у детей-инвалидов будет сформировано понимание их востребованности в обществе, значимости и перспектив социальной реализации; будет создана гуманистическая позиция общества, сделан воспитательный акцент на милосердии, доброте и равенстве всех людей.

Казахстан в плане внедрения инклюзивности в общеобразовательную систему опережает центральноазиатские страны. В стране работает 7 центров, которые предоставляют методическую и психолого-педагогическую помощь образовательным учреждениям, педагогическому составу и родителям, которые участвуют в этом процессе. Среди них есть региональные центры по внедрению инклюзивности в Актюбинской и Акмолинской, Карагандинской и Западно-Казахстанской областях, в Кызылорде. Коррекционную поддержку таким деткам оказывают в тринадцати реабилитационных центрах, ста сорока девяти кабинетах коррекционного направления, пятидесяти восьми консультациях психолого-медицинского типа.

Задачи инклюзивного образования детей с особыми образовательными потребностями сформулированы Н. Н. Малофеевым: – создание единой образовательной среды для детей, имеющих разные стартовые возможности; – развитие потенциальных возможностей детей с особенностями психофизического развития в совместной деятельности со здоровыми сверстниками; – организация системы эффективного психолого-педагогического сопровождения процесса инклюзивного образования через взаимодействие диагностико-консультативного, коррекционно-развивающего, лечебно-профилактического, социально-трудового направлений деятельности; – освоение детьми общеобразовательных программ в соответствии с государственным образовательным стандартом; – коррекция нарушенных процессов и функций, недостатков эмоционального и личностного развития; – формирование у всех участников образовательного процесса адекватного отношения к проблемам лиц с ограниченными возможностями; – охрана и укрепление физического, нервно-психического здоровья детей; – оказание консультативной помощи семьям, воспитывающим детей особыми образовательными потребностями, включение их в процесс обучения; – успешная социализация обучающихся, воспитанников.

Изменение методов и способов обучения, переоснащение технической базы-задача образовательной системы, готовой к обучению детей с особыми потребностями .

Поэтому активно ведутся разработки системы обучения таких учеников с использованием компьютеров и других современных технических средств (аудио, видео).

Интеграция предполагает приведение детей-инвалидов к стандартам общего образования. То есть система обучения остается той же, а вот с детьми проводится педагогическая и коррекционная работа, которая позволяет им на уровне с обычными детьми осваивать материал.

Инклюзия — включение детей-инвалидов в общеобразовательную систему путем изменения методик, материально-технических баз для полноценного обучения.

Мировая практика показывает, что ограничение социальных возможностей и фактически выбрасывание особых детей из социума имеют негативные последствия для развития общества. Отчуждение человека, который имеет какие-то особые потребности, — это проявление унижения и дискриминации. Такие явления присущи бездуховному и прагматичному обществу, в котором не ценится личность.

Инклюзивное обучение не является обязательным для детей с ОВЗ. Инклюзивное обучение – это одна из форм обучения детей с ОВЗ. Помимо инклюзивного образования, существуют иные варианты обучения детей-инвалидов: спецшколы и интернаты - образовательные учреждения с круглосуточным пребыванием обучающихся, созданные в целях оказания помощи семье в воспитании детей, формирования у них навыков самостоятельной жизни, социальной защиты и всестороннего раскрытия творческих способностей детей. В этих учреждениях созданы особые условия для занятий с такими детьми, работают врачи, специальные педагоги. Но во многом из-за их обособленности уже в детстве происходит разделение общества на здоровых и инвалидов.

В результате обучения детей-инвалидов в специальных условиях – конкурентность их на образовательном рынке низкая и тяга к продолжению образования невелика по сравнению с выпускниками обычных общеобразовательных школ.

Коррекционные классы общеобразовательных школ - форма дифференциации образования, позволяющая решать задачи своевременной активной помощи детям с ограниченными возможностями здоровья. Положительным фактором в данном случае является наличие у детей-инвалидов возможности участвовать во многих школьных мероприятиях наравне со своими сверстниками из других классов, а также то, что дети учатся ближе к дому и воспитываются в семье.

Домашнее обучение - вариант обучения детей-инвалидов, при котором преподаватели образовательного учреждения организовано посещают ребенка и проводят с ним занятия непосредственно по месту его проживания. В таком случае, как правило, обучение осуществляется силами педагогов ближайшего образовательного учреждения, однако в России существуют и специализированные школы надомного обучения детей-инвалидов. Домашнее обучение ведется по адаптированной программе, построенной с учетом возможностей учащегося. По окончании обучения ребенку выдается аттестат об окончании школы общего образца с указанием программы, по которой он проходил обучение.

Дистанционное обучение - комплекс образовательных услуг, предоставляемых детям-инвалидам с помощью специализированной информационно-образовательной среды, базирующейся на средствах обмена учебной информацией на расстоянии (спутниковое телевидение, радио, компьютерная связь и т.п.). Для осуществления дистанционного обучения необходимо мультимедийное оборудование, с помощью которого будет поддерживаться связь ребенка с центром дистанционного обучения. В ходе учебного процесса проходит как общение преподавателя с ребенком в режиме онлайн, так и выполнение учащимся заданий, присланных ему в электронном виде, с последующей отправкой результатов в центр дистанционного обучения.

Расширение доступа к образованию. Согласно ему, решение получать общее образование — самостоятельное решение человека с ограниченными возможностями или его опекунами. Государственные формы образования при этом не претерпевают сложных изменений.

Мэйнстриминг — форма социальных контактов, ограничивающихся праздниками и совместным проведением досуга.

Ожидаемый результат содержательной области образования ребенка с ОВЗ в инклюзивном классе заключен в ряде критериев: – что ребенок должен знать и уметь на данной ступени образования; – что из полученных знаний и умений он может и должен применять на практике; – насколько активно, свободно и творчески он их применяет; – усвоение разделов образовательной программы; – анализ поведения и динамики его развития в повседневной жизни ребенка; – индивидуальный профиль развития жизненной компетенции.

Таким образом, инклюзивная образовательная среда характеризуется системой ценностного отношения к обучению, воспитанию и личностному развитию детей с особыми образовательными потребностями, совокупностью ресурсов (средств, внутренних и внешних условий) их жизнедеятельности в массовых общеобразовательных учреждениях и направленностью на индивидуальные образовательные стратегии обучающихся. Она служит реализации права каждого ребенка на образование, соответствующее его потребностям и возможностям, вне зависимости от тяжести нарушения психофизического развития, способности к усвоению цензового уровня образования и вида учебного заведения.

Литература

1. Малофеев Н.Н. Шматко Н.Д. Базовые модели интегрированного обучения. Дефектология. 2008, с71-78
2. Медведев Д.А. Наша новая школа. Национальная образовательная инициатива. Выступление Президента РФ на торжественной церемонии открытия Года учителя в России, февраль 2010
3. Интернет-ресурсы: Современные образовательные технологии в работе с детьми, имеющими ограниченными возможностями здоровья: монография/Н.В. Новикова, Л.А. Казакова,

БАЛАБАҚШАДА ҮШТІЛДІЛІКТІ ЖҮЗЕГЕ АСЫРУ

САУЛЕБЕКОВА Н.Е.

Қарағанды «Думан» бөбекжайы» КМҚК
nur_saulebekova@mail.ru

«Жеті түрлі ілім біл, жеті жұрттың тілін біл»

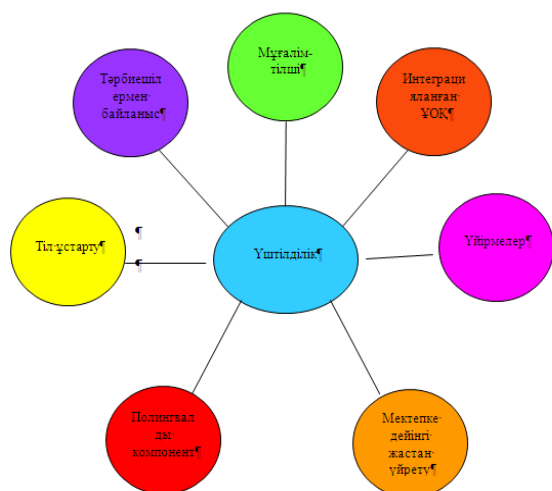
Тіл – ұлттың тірегі. Тілдерді дамыту – еліміздегі мемлекеттік саясаттың ең маңызды бағыттарының бірі. Бүгінгі таңда көп тілді оқыту – жас ұрпақтың білім кеңістігінде еркін самғауына жол ашты. Соңғы жылдары шетел тілін үйренудің маңыздылығы айқындалды. Шет тілін білмеген адамға жаңаша өмір сүру мүмкін емес екендігі шынайы фактіге айналып отыр. Еліміздің қазіргі заман талабына сай ҚР «Білім туралы» заңының 5 – бабында «Барлық оқу орындары мемлекеттік жалпыға міндетті стандартқа сәйкес мемлекеттік тіл ретінде қазақ тілін білу мен дамытуды, орыс тілі және бір шетел тілін оқып үйренуді қамтамасыз етуі тиіс» деп көрсетілген. Баланың бойына ұлтының болмысы, тарихы, қасиеті анның сүтімен, тілімен дариды. Ең алдымен мемлекеттік тілді жетік меңгеру көзделген.

Елбасымыз Нұрсұлтан Назарбаев Қазақстан халқы ассамблеясының «Тәуелсіздік. Келісім. Болашағы біртұтас ұлт» атты XXIV сессиясының отырысында осы ойымен бөлісті. Қазіргі заманда көптілді білім беру қалыпты жағдайға айналуға. Педагогтің алдында полимәдениетті тұлға қалыптастыру міндеті тұр. Туған және мемлекеттік тілді білу, шет тілін үйрену тұлғаның дүниетанымын кеңейтеді, оның жан-жақты дамуына ықпал жасайды. Шет тілдерін білу – қазіргі заманның қажеттілігі. Ата-аналар ағылшын тілі – халықаралық қарым-қатынас тілі екендігін түсініп, балаларының шет тілде сөйлеуіне жас кезінен жағдай жасауға тырысады. «Мен балаларды кішкентай кезінен үйрету қажет дегенге толығымен келісемін. Үштілділік - біздің балаларымыз үшін аса қажет. Олар мемлекеттік тілді білуі тиіс, ал орыс тілі - қарым-қатынас тілі, ағылшын тілі болса, әлемдік тіл, әлемдік ғылым, инновация мен интернет тілі», - деді Мемлекет басшысы. Мемлекет басшысының ойынша, үштілділік білім беруді енгізу – қазақстандық балалардың болашаққа дайындығы болып табылады, ал мектепке дейінгі жас-шет тілдерін меңгеру үшін ең қолайлы кезең ретінде қарастырылады. Мектеп жасына дейінгі баланы ағылшын тіліне оқыту: тәрбиелік, дамытушылық, білімділік, практикалық сынды төрт компонентті құрайды. Қазақстан Республикасының мемлекеттік жалпыға міндетті білім беру стандартына сәйкес балабақшамыздың білім жүйесінде көптілділік айрықша роль атқарады. Білім беру процесіне үштілділікті енгізудің негізгі мақсаты интеграцияланған қазақ, орыс және ағылшын тілдері негізінде тәрбиеленушілеріміздің коммуникативті мәдениетін қалыптастыру болып табылады. Осы мақсатта «Думан» бөбекжайы жаңа технологиялар мен тәсілдерді пайдалана отырып ағылшын тілін оқытуды қолға алды. Ұйымдастырылған оқу қызметі балалармен қызықты, әрі әсерлі өтеді. Басқа елдерге саяхат жасау, ойын ойнау үшін интерактивті тақтаны пайдаланамыз. Жаңа сөздерді енгізгенде балалардың психофизиологиялық ерекшеліктеріне аса зор мән беріледі, 5 – 6 жастағы балалармен саусақ ойындарын жиі қолданып жақсы нәтижелерге жеттік. Өйткені саусақ ойындары арқылы баланың ұсақ қол моторикасы және ой – өрісі дамиды. Ағылшын тілін оқытуда төмендегідей ойын түрлерін қолданамыз: «What can you do?», «What is missing?», «Simon says», «Snowball», «Big-little», т.б. Тәрбиеленушілердің көпмәдениеттілігі мен көптілділігін:

1. Ағылшын және қазақ тілдерінің алғашқы сөздігін қалыптастыру;
2. Қазақ халқының тұрмысы мен мәдениеті туралы түсінік қалыптастыру;
3. Салт дәстүрлерге құрметпен қарауды тәрбиелеу;

4. Үш тілде мақал–мәтелдер мен тақпақтар жаттату арқылы жүзеге асырамын. Бұл жұмысқа ата – аналар да ат салысады.

Психологтар тілдік материалды есте сақтаудың осы жас кезеңінде беріктігін атап айтады, себебі: тілді қабылдаудың құрылуының негізі сәбилік кезеңде күрт күшейетін фонематикалық естудің дамуы жоғары деңгейде роль атқарады. Имитациялық қабілет – бұл адамның басқа адамға еліктеу мүмкіндігіне байланысты болады. Еліктеу механизмі біздің өміріміздің бірінші айынын бастап іске қосылып, көптеген өмірлік дағдыларды игерудің негізі болып табылады. Ана тілді осылай оқып үйрене отырып, біз сөйлеушінің ымышарасына, дауыс екпініне, ырғағына, сөзді айтуына еліктейміз. Шет тілін оқуда сіз осындай жолмен сөйлеушінің сөйлеуіне еліктемесеңіз, оқуыңыз суы жоқ хауызда жүзгенмен тең болады. Фонематикалық есту және имитациялық қабілеттер туған сәттен бастап кез-келген адамға тән. Барлық өмір бойы көп немесе аз деңгейде сақталып, кейде ұйықтап жатқан күйде

болады. Ерте балалық шақ естің дамуы мен көптүрлілігі үшін ең қолайлы тірек. Бірақ мектеп жасына дейінгі балаларға тән шыдамсыздық, назар аударудағы тұрақсыздық, шаршағыштық сияқты кейбір қылықтарды ескере отырып, ағылшын тілін ойын түрінде өткізген қолайлы болады. Ойын–оқу қызметінің негізгі: мақсатты көре білу және соған сәйкес әрекет ете білу, өз ісін бақылап, баға бере білу компоненттерінің қалыптасуына мүмкіндік беретін негізгі қызмет түрі. Дыбыстарды дұрыс айту, үйрету үшін артикуляцияға айрықша көңіл бөлеміз: тілдің, еріннің, тістің, жақтың атқаратын қызметін көрсетіп түсіндіру керек. Ағылшын тілін

оқытуды ауызша түрдегі қарым – қатынас мақсаты айтылым және тыңдалым, сонымен қатар, паралингвистика (дене қимылы, ым, бет қимылы) мен параксемика (қимыл-қозғалыс, дене тұрысы, қалпы, кейпі) көмегімен, ана тілінің қатысуымен іске асырған дұрыс. Шет тілін бала кезден оқығандықтан үйренуде үзіліс болған жағдайда да уақыттың текке өтпегендігін айтуға болады. Мектепке дейінгі жаста игерген сөйлеу айрықша жылдамдықпен қалпына келтіріледі деген деректер бар. Балалар алған білімдерін және практикалық тәжірибені мектеп табалдырығын аттағанда қолдана алады. Сол уақытқа қарай тіл үйренудегі кез-келген бағдарламаны игеруді жеңілдетуге белгілі бір білім көлемін жинақтап, әрі қарай тілді үйренуге қызығушылық қалыптасады. Мектепке дейінгі жаста шет тілін танып, зерттеу – тар жол тайғақ кешу деп айта аламын. Бірақ педагогтердің еңбегі мен ата – аналардың күшімен ол жолды қолжетімді, танымды және қызықты етуге болады. Мемлекеттік тілді – дамытамыз. Орыс тілін – қолдаймыз. Ағылшын тілін – үйренеміз. «Тегінде адам баласынан ақыл, білім, ар, мінез қасиеттерімен озады» деген Ұлы Абай атамыздың сөзі қай уақытта болса да зор мәнге ие. Сондықтан білімді, жан – жақты, шет тілдерін меңгерген ұрпақ – Қазақстанды әлемдік аренадағы беделін үстемдетеді деген сенімдемін.

Қолданылған әдебиеттер:

1. Қазақстан Республикасы Президенті Н.Ә.Назарбаев сұхбаты - "Қазақпарат" ХАА.
2. Қазақстан Республикасында білім беруді дамытудың 2011 - 2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы. Астана 2010.
3. Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңы
4. Блонский П.П. Память и мышление. — М., 1979
4. Выготский Л. С. Игра и ее роль в психологии развития ребенка // Вопросы психологии, 1966, № 6.
5. Дмитриева В «Развитие интеллекта ребёнка в раннем возрасте»

ИНКЛЮЗИВТІ БІЛІМ БЕРУ БАҒДАРЛАМАСЫ БОЙЫНША ҮЙДЕ ОҚИТЫН ОҚУШЫНЫ ОҚЫТУ МӘСЕЛЕЛЕРІ

АБИШЕВА Г. Ж., АРАЛБАЙ П., БАЖИЕВА Г. А.

№68 Мектеп-интернаты
abisheva.1973@inbox.ru

Бүгінгі таңда еліміздегі мемлекеттік саясаттың маңызды басымдықтарының бірі білім беру жүйесінің дамуы болып табылады. Білім беру саласындағы мемлекеттік саясаттың негізгі принциптеріне сапалы білім алуға барлығының құқықтарының теңдігі, әр адамның интеллектуалды дамуын, психофизиологиялық және жеке-дара ерекшеліктерін ескере отырып, халықтың барлық деңгейі үшін білімге қолжетімділігі жатады [1]. Сапалы білімнің барлығы үшін қолжетімді болу шартын қалыптастыруға бағытталған білім беру жүйесін түрлендіру процестерінің бірі **инклюзивті білім беру** болып табылады.

Қазақстан Республикасында білім беруді және ғылымды дамытудың 2016 – 2019 жылдарға арналған Мемлекеттік бағдарламасында көрсетілген орта білім берудің инфрақұрылымдық дамуын қамтамасыз ететін міндеттердің бірі ерекше білім беру қажеттілігі бар балаларды инклюзивті ортада қолдау, ал орта білім берудің мазмұнын жаңарту аясындағы міндеттердің бірі білім беру ұйымдарын өлшемшартпен бағалау жүйесіне көшуді жүзеге асыру деп көрсетілген [2]. Бұл, өз кезегінде, инклюзивті білім берудің дамуын теориялық және әдістемелік жағынан жетілдіруді қажет етеді.

Жалпы инклюзивті білім беру жағдайында баланы мектепке қабылдау алдында мынадай құжаттарды басшылыққа аламыз:

Қажетті құжаттар:

1) медициналық көрсеткіштер бойынша мүгедек баланы үйде оқыту қажеттілігі туралы қорытынды;

жергілікті Қазақстан Республикасы Денсаулық сақтау министрлігінің алғашқы медициналық-санитарлық көмек көрсету ұйымдарындағы Дәрігерлік-консультациялық комиссия береді;

2) мүгедек баланы үйде оқыту үшін білім беру бағдарламасы түрінің қорытындысы мен ұсынысы: тұрғылықты мекенжайы бойынша психологиялық – медициналық – педагогикалық консультация (ПМПК) береді;

3) білім беру ұйымы директорының атына ата-ананың еркін нысанда жазған өтініші;

4) мемлекеттік қызметті алушы ата-аналарының біреуінің жеке басын куәландыратын құжаттарының көшірмесі;

5) мемлекеттік қызметті алушының жеке басын куәландыратын құжаттар көшірмесі;

6) мекенжай анықтамасы;

7) ата-аналардың жұмыс орнынан анықтама.

2009-2010 жылдары нормативтік базаны жетілдіру педагогикалық кадрларды даярлау, қоғам мен ата-аналарды инклюзивтік білім беруді іске асыру жағдайларынан хабардар ету.

2011-2015 жылдары білім беру орталықтарында мүмкіндігі шектеулі балаларға арналған кіріктірілген білім беру жағдайларын туғызу, оларға психологиялық- педагогикалық жағынан қолдау көрсету қарастырылды. Қоғам мен ата-аналар және педагог кадрларды бағдарламаны іске асыруға дайындау жүргізілуі қажет.

2016-2020 жылдары мүмкіндігі шектеулі жандарды толықтай білім беру саласына енгізу жоспарының аяқталу кезеңі.

Бұған дейін мүмкіндігі шектеулі балалар тек арнаулы түзету орталықтары мен оларға арналған балабақшаларда оқып білім алған. Осы жерлерден қаншама іс-тәжірибесі мықты мамандар жетілген, олар мұндай балалармен тәрбиелеу және білім беру жағдайын әбден меңгерген, тәжірибе жинақтаған. Ал жалпы білім беретін мектептерде отырған осындай балалар көбіне оқшауланып, ортадан қалыстап қалды деуге болады.

Инклюзивтік білім беру.

Инклюзивті оқыту – ерекше мұқтаждықтары бар балалардың жалпы білім беретін мектептердегі оқыту үрдісін сипаттауда қолданылады. Инклюзивті оқыту негізінде балалардың қандай да бір дискриминациясын жоққа шығару, барлық адамдарға деген теңдік қатынасты қамтамасыз ету, сонымен бірге оқытудың ерекше қажеттілігі бар балаларға арнайы жағдай қалыптастыру идеологиясы жатыр. Тәжірибе көрсеткеніндей қатаң білім беру жүйесінен балалардың бір бөлігі шығып қалады, өйткені қалыптасқан жүйе мұндай балалардың даралық қажеттілігін қанағаттандыра алмайды. Инклюзивті бағыт мұндай балаларды оқуда жетістікке жетуге ықпал етіп, жақсы өмір сүру мүмкіншілігін қалыптастырады.

Инклюзивті оқыту- барлық балаларға мектепке дейінгі оқу орындарында, мектепте және мектеп өміріне белсене қатысуға мүмкіндік береді. Оқушылардың тең құқығын анықтайды және ұжым іс-әрекетіне қатысуға мүмкіндік береді. Инклюзивті оқыту-адамдармен қарым-қатынасына қажетті қабілеттілікті дамытуға мүмкіндік береді.

Білім берудің ерекшелігі- бұл әр түрлі қажеттіліктері бар, мүмкіндіктері де әр түрлі жағдайда дамып келе жатқан балаларды оқытудың әдіснамасын жетілдіре отырып, әр баланың жеке индивид, яғни тұлға екенін білдіреді.

Оқыту барысындағы осындай балалармен толыққанды жұмыс жасау және олардың білім алуына қолжетімді жағдайлар мен әдіс-тәсілдерін қарастырады.

Егер осы айтылған білім беру және оқыту мәселелері тиімді екендігіне көз жеткізсек, бұл барлық балаларға, оның ішінде мүмкіндік деңгейі жоғары балаларға да тамаша мүмкіндік болар еді.

Инклюзивтік білім беру оқу мен оқытудағы түрлі қажеттіліктердің шешімін табатындай оңтайлы деген тәсілдерін әзірлеуді қарастырады.

Инклюзивтік білім берудегі алға қойған жұмыс нәтижесі болып жатса, онда барлық оқушыларға тиімді болар еді.

Инклюзивтік білім берудің сегіз қағидасы:

- Адамдық құндылық оның қабілеттері мен жетістіктеріне ғана тәуелді емес.
- Әрбір адам сезіну мен ойлауға қабілетті.
- Әрбір адам қарым- қатынас жасауға және өзіндік пікірін айтуға құқылы.
- Адамдардың бірінсіз бірінің күні жоқ.
- Нағыз білім тек қана өзара қарым-қатынас жасау барысында іске асырылады.
- Барлық адамдар құрбы - құрдастарының қолдауы мен достығына мұқтаж.
- Барлық білім алушылардың жетер шыңы олардың қолынан келетін бар мүмкіндігін пайдаланып, іске асыра білуінде.

- Жан - жақтылық адам өмірін барлық қырынан жетілдіреді.

Сонымен бірге :

Әрбір бала білім алуға және осы орайда өз мүмкіндігіне қарай қолдау алуға құқылы.

Әр бала бойында өзіне тән қызығушылық, білуге деген қажеттілік және ерекше қабілет болады.

Осы айтылған қажеттіліктер мен ерекшеліктерді басымдылыққа ала отырып, білім беру жүйесінде оқыту бағдарламаларын құру қажет болды.

Инклюзивтік білім беру бұл әрбір оқушының мектептің ішкі және сыртқы әлеуметтің өміріне тікелей араласып, сонымен бірге оқшауланып қалмауына жағдай туғызады.

Инклюзия өзіндік қажеттілігі мен ерекше қабілетті балаларды қабылдауда мектептің мәдени құрылымының, ішкі іс-тәжірибесінің өзгеруіне әкеліп соғады.

Инклюзия ерекше қабілетті немесе мүмкіндігі шектеулі дәрежедегі балаларды ғана емес, барлық оқушыларды қамтиды.

Инклюзия тек оқушылардың емес, сонымен бірге мұғалімдер мен басқа да мектеп жұмыскерлерінің де өздерінің білім- білігін шыңдауға бағыттайды.

Әрбір оқушы өзінің үйінің жанындағы мектепте білім алуға құқылы.

Инклюзия бір-бірімен өте тығыз, жақын, достық қарым-қатынастағы мектеп пен қоғам қалыптасқан ортадағы қарым-қатынасқа негізделген.

Сонымен инклюзия - бұл, әр оқушының жағдайына қарай мектептерде немесе басқа да білім беру орталықтарында қолжетімді білім алуына, оқыту үдерісінде барлық оқушы нақты

мақсат қоя отырып, әрқайсының алдындағы кедергілерден қиналмай өтуіне жағдай жасап, оның өз мүмкіндігін толық іске асыруына қолдау көрсетуі тиіс.

1. Үйден оқитын оқушының білім алуының жалпы жағдайлары:

Мүмкіндігі шектеулі мүгедек оқушыны үйден оқыту баланың жалпы білім беретін мектепте немесе арнаулы білім орталықтарында білім алуға мүмкін болмаған жағдайда іске асырылады.

Мұндай жағдайға баланың үйден оқушының және тәрбиеленуінің шешімі оның ауруының салдарына байланысты арнаулы психоло-медико-педагогикалық анықтамамен рұқсат етіледі.

Мұндай жекелеме ақысыз үйден оқу мен тәрбиелеу жұмыстары білім беру орталықтарының арнаулы мамандарымен және реабилитациялық орталық, психоло-медико-педагогикалық кеңестің шешімімен және психоло-педагогикалық сараптамамен рұқсат етіледі.

Баланы үйден оқыту жалпы білім беретін мектептер мен арнаулы (түзету) ұйымдарының атқаратын міндеттерімен сәйкес жүргізіледі.

Үйде оқитын оқушының білім алуы мен тәрбиеленуін басшылыққа алу арнайы дайындықтан өткен жоғары білімді мұғалімдерге жүктеледі.

Үйден оқытуға алынған мүмкіндігі шектеулі мүгедек бала арнаулы түзету орталықтарынан алыс болған жағдайда мекенжайы бойынша сол жергілікті жердегі жалпы білім беретін мектептің арнаулы мамандарынан білім алады.

Бұл баланың оқушының нәтижесі мен тәрбиеленуі барысын ПМПК және бекітілген білім беру мекемесі бақылауға алады.

2. Жеке тұлғалық білім беру мәселелері .Баланы үйден оқыту жұмысы жекелеме арнаулы жоспар бойынша жүргізіледі. Сабақ кестесі құрылады. Күнтізбелік жоспар мен сабақ кестесі мектеп әкімшілігімен бекітіледі. Жоспарды құру барысында педагог арнайы білім беру орталығының типтік жоспарына сүйене отырып, баланың жеке бас ерекшеліктерін басшылыққа ала отырып құрастырады.

Баланың өсіп жетілуінде қажет болған жағдайда қиындықтарды түзету мақсатымен аптасына арнаулы екі сағат мамандарға: мұғалім-логопед, мұғалім-психолог және педагог-дефектологке беріледі.

Оқыту пәндері үшін сабақ уақытының ұзақтығы мен бірізділігі баланың психикасы мен жүйке жүйесінің жағдайын есепке ала отырып, аптасына бастауыш сатыда 8 сағаттан аспауы тиіс және орта, жоғары буындарда 10-12 сағат болуы тиіс.

Оқу жылының басталуы мен аяқталуы және демалыс кезеңдері жалпы білім беретін мектептің бекітілген кезеңдерімен сәйкес жүріп отырады.

Жекелеме үйден білім алған мектеп бітіруші түлекке алған біліміне сәйкес мемлекеттік үлгідегі куәлік құжаты сол білім алған мекемесінен бекітіліп, ұсынылады.

Осындай ережелерді басшылыққа ала отырып үйде оқитын оқушының мекен жайының орналасуына байланысты Мамыраев ауданынан 1 –ші сыныпқа денсаулығына байланысты үйде оқитын оқушыны қабылдадық. Бала туа біткен сал ауруымен ауырады, оң жақ қолы жұмыс жасамайды сонымен бірге екі аяғын басып жүре алмайды.

Оқушыны қабылдаған күннен бастап психолог және әлеуметтік қызмет көрсету орталығынан педагог - мамандар кесте бойынша жұмыс жасады. Біз аптасына үш күн оқушының үйінде жұмыс жүргізіп отырдық. Арнайы сабақ жоспары, тәрбие жоспары , оқушы күнделігі арналды. Сауат ашу кезеңінде оқу барысында қиындық болмағанмен баланың жазу каллиграфиясын қалыптастыруда өте көп қиналды. Бұл кезеңде анасының тарапынан да бізге өте көп көмек қажет болды. Ата- анасымен бірлесе жұмыс жасадық. Сабақтар танертеңгі мезгілде оқушының денсаулық жағдайына байланысты шаршамайтындай, сергіту жаттығулары арқылы жүргізілді.Әрине, өте қиын болды, бала тез шаршайды, көп күш жұмсай алмайды. Осындай сәттерде ауызша тапсырмалар пайдалану тиімді болды. Жұмбақ шешеміз,тілге жеңіл жаңылтпаштар жаттаймыз, сонымен қатар саусақпен моторикалық жаттығуларды жасата отырып, мынадай санамақтар жатқа айтып үйретеміз.

Оң қолымда бес саусақ.
Сол қолымда бес саусақ.
Бесті беске қосқанда
Болып шықты он саусақ.

Бас бармағым - біреу,
Балаң үйрек - екеу,
Ортан терек - үшеу,
Шылдыр шүмек - төртеу,
Кішкентай бөбек - бесеу.

Жалғыз саусақ тіпті де,
Ұстай алмас жіпті де.
Екі саусақ бірікті
Ине қолға ілікті
Үш саусағым орамды
Жүгіртеді қаламды
Төрт саусағым жарысып
Би биледі майысып
Қос бестік боп бірікті
Жұмыла іске кіріпті.
Өнерлі екен он саусақ
Қала салсақ, жол салсақ.

Бір дегенім - білім
Екі дегенім - елім
Іш дегенім - үскі
Төрт дегенім - төсек
Бес дегенім-бесік
Алты дегенім -асық
Жеті дегенім - желке
Сегіз дегенім- серке
Тоғыз дегенім-торқа
Он дегенім - оймақ
Он бір қара, жұмбақ.

Жаңылтпаштар:

Мая Аяның сол жағында,
Ая Маяның оң жағында.

Іргеден бүрге ұшты,
Бүргемен бүрге бірге ұшты.

Ашқарақ Тасқара!
Түнерме, аш,қабақ!

Тау бар, тау бар,
Тауда бау бар.

Піскен пісте,
Піс те, жерге түспе!

Осындай оқушының әрі есте сақтау қабілетін, әрі тілін жаттықтыратын,әрі көңілін сергітетін жаттығулар өте тиімді.

Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңының 19-шы бабының 3-ші тармағына сәйкес мектептердегі сабақтарды денсаулық жағдайларына байланысты үйде оқуға рұқсат

етілген. Оқушымен жаңа оқу жоспары бойынша күнтізбелік жоспары бекітіліп, аптасына 8 оқу пәні алынды. Ана тілі, қазақ тілі, математика, ақпараттану, еңбек, бейнелеу пәндерін жүргізіп отырмыз.

Баламен жүргізілетін әр сабақта да ойындар, қызықты жаттығулар, сұрақтар беріп отырамыз. Уақыт өте келе оқушы қалыптасып, мкүнделікті уақытымен тапсырмаларын өздігінен орындайтын, қатесіз сауатты жазатын жағдайға жетті. Есте сақтау қабілеті өте жақсы, дегенмен де шаршамауы үшін жұмыс түрлерін өзгертіп отырамыз.

Кейінгі 2-3 сыныпта баланы ата - анасы мектептегі орыс тілі, ағылшын тілі және музыка пәндеріне уақытымен әкеліп қатыстырып отырады.

Ұстаздар оқушыға жаңа сабақ өтілгеннен кейін тапсырмаларды өзіндік жұмыстар, жекелеме үлестірмелер, тест жұмыстары арқылы да беріп отырады.

Сыныптағы басқа оқушылар баламен өте жақсы қарым- қатынаста. Бала олардың арасында алалаушылықты сезінбейді, балалармен өткізетін сабақтарын асыға тосады, қызығушылықпен қатысады.

Сынып оқушыларымен бірге өткен атаулы мерекелерге шақырып қатыстырып отыруға тырысамыз, басқа оқушылар балаға қамқорлықпен қарап, келуін тосып отырады. Оның талабы, оқуға деген қызығушылығы жақсы. Қабылдауы, есте сақтау деңгейі жақсы жетілген. Дегенмен де кейде ауа райына, алатын емдік шараларына байланысты қиындықтар кездесіп жатады.

Жалпы алғанда оқушының қай пәннен болсын үлгерімі жақсы, берілген тапсырмаларды тез қабылдайды, өз бетімен жұмыс жасауға дағдыланған. Басты қиындық оның қолдарының әлсіздігі, тек бір жақ сол қолымен ғана жаза алады, оның өзі әлсіз, тез шаршайды, жазуы жиі өзгереді, қазақ тілі сабағына көп күш жұмсайды. Сондықтан әрбір өтілетін тақырып пен таңдалатын есептер мен жаттығулар барысын жұмыс жағдайына ыңғайластыруға тырысамыз. Отбасында оқушының оқуға арналған партасы бар, оқуға толық жағдай жасалынған.

Балаға тегін компьютер берілді және баланың жан-жақты дамуына арналған дисктер берілді, олармен тез үйреніп, жұмыс жасап кетті. Математика, қазақ тілінен тестер мен өзіндік жұмыстарды компьютермен де орындап отырады, қызығушылықпен жұмыс жасайды.

Баланы үйден оқытуда мұғалімдер мен ата-анасына көп жауапкершілік артылады, дегенмен де бастауыш сатыда оқушы мектепке үйіне жақын жерден шамасына қарай қатысып білім алып отырғанмен де өсе келе жүріп тұруы қиындық туғызатыны сөзсіз. Мұндай оқушылардың мектептен тыс қалып қоймай оқулары баланың және ата-аналарының болашағына деген сенімін нығайтады және мемлекет тарапынан қолдау етілуі бұл тәуелсіз мемлекетіміздің үлкен бастамасы деуге болады. Оқушының қабілеті мен білім деңгейінің басқа оқушылардан еш кем еместігін айта отырып, инклюзивтік білім беру бағдарламасының мемлекетімізде отырған осындай балалардың болашақ өміріне үміт сәулесін сеуіп, өмірден өз орындарын, қажеттіліктерін сезінуіне жол ашатынына сенімдіміз.

Қолданылған әдебиеттер:

1. Концепция развития инклюзивного образования в Республике Казахстан
2. Инструктивно-методическое письмо «Об особенностях организации образовательного процесса в общеобразовательных школах Республики Казахстан в 2016-2017 учебном году», 2016 г., С. 30-39
3. Поташник М.М. Управление качеством образования. -М.: Педагогическое общество России, 2000. – 448 с

РИСУНОЧНЫЕ МЕТОДИКИ НА ЗАНЯТИЯХ В ДОШКОЛЬНОЙ ОРГАНИЗАЦИИ ДИПНЕР Т.В., ХОВЗУН И.В.

Xshop.kz@mail.ru

Речь – сложная и специально организованная форма психической деятельности. Она принимает участие в мыслительных процессах и является регулятором человеческого поведения.

Овладение родным языком как средством и способом общения и познания является одним из самых важных приобретений ребенка в дошкольном детстве. Именно дошкольное детство особенно чувствительно к усвоению речи: если определенный уровень овладения родным языком, не достигнут к 5-6 годам, то этот путь, как правило, не может быть успешно пройден на более поздних возрастных этапах.

В настоящее время часто сталкиваемся с трудностями коррекционной работы из-за возросшего количества речевой патологии. В специальных журналах, в различных методических и научно-популярных изданиях дефектологи, логопеды, педагоги и психологи представляют новые нетрадиционные формы работ с детьми-логопатами в дополнении к академическим методам.

Инновационные методы воздействия в деятельности логопеда становятся перспективным средством коррекционно-развивающей работы с детьми, имеющими нарушения речи. Эти методы принадлежат к числу эффективных средств коррекции и помогают достижению максимально возможных успехов в преодолении речевых трудностей у детей дошкольного и школьного возраста. На фоне комплексной логопедической помощи инновационные методы, не требуя особых усилий, оптимизируют процесс коррекции речи детей и способствуют оздоровлению всего организма. Ведь нарушения речи могут отрицательно влиять на формирование личности ребенка, вызывать психические наслоения, специфические особенности эмоционально-волевой сферы, способствовать развитию отрицательных черт характера. Это отрицательно сказывается на овладении грамотой, на успеваемости в целом, на выборе профессии.

За годы педагогической практики мы пришли к выводу, что научить ребенка либо скорректировать его знания и умения, гораздо легче, если ребенок захочет этого сам. Изучив литературу по данной теме, на своих подгрупповых занятиях мы стали применять новую форму работы с детьми: а именно рисуночные методики.

Рисование, по мнению Л.С.Выготского, «есть своеобразная графическая речь, графический рассказ о чем-либо» [1, с.54].

В свою очередь, организованная учебная деятельность представляет собой эффективное средство развития речи у дошкольников с речевыми нарушениями. Развитие речи детей в процессе учебной деятельности осуществляется в нескольких направлениях:

- ✓ происходит обогащение словаря дошкольников терминами, которые первоначально используются ими, а затем входят в активный словарный запас;
- ✓ осуществляется становление и развитие речи как средства общения;
- ✓ совершенствуется регулирующая функция речи.

Как и любая другая дисциплина, терапия рисуночными методиками имеет свои принципы.

Рисуночные методики могут быть элементом занятия, а могут составить содержание отдельной программы, например, для развития языка эмоций и чувств. Одним из главных преимуществ использования рисуночных методик в работе логопеда и воспитателя становится возможность приблизить развивающую среду к ситуации стихийного формирования речи – когда ребенок говорит, чтобы выразить себя, найти контакт, изучить что-то, т.е. когда речь ребенка встроена в его общее развитие и жизнь. Навыки и знания, полученные в ходе спонтанного формирования, имеют более широкий спектр применения, быстрее автоматизируются, но остаются открытыми для анализа и рефлексии. Этот довод представляется важным для включения рисуночных методик в работу логопеда и воспитателя.

Оптимальным путем освоения рисуночных методик в практике представляется изучение базовых рисуночных упражнений. Их можно модифицировать относительно разных целей работы логопеда. Например, рисуночное упражнение "Свободный полет" (закорючки).

Это упражнение упоминается в работах многих западных и отечественных психологов (Е.Е. Кравцова, К. Виттакер). Оно позволяет установить контакт с замкнутым ребенком, постепенно разговаривать его, включить механизмы использования речи [2, с.63].

Логопед или воспитатель просят ребенка нарисовать на чистом листе бумаги любую линию, и затем дорисовывает ее до чего-нибудь осмысленного. Потом они предлагают ребенку рисовать друг другу разные закорючки и без слов продолжать их, а затем описывать рисунки друг друга. Важно использовать два карандаша разного цвета, чтобы видеть исходную линию и то, что дорисовывает партнер по игре. Условия можно варьировать.

Проведя сравнительный анализ работы до и после использования рисуночных методик, наблюдается их результативность в речевом развитии дошкольников.

Включение в логопедические занятия, а так же в организованную учебную деятельность рисуночных методик - это увлекательные и доступные форма работы с детьми, оптимальная возможность коррекции поведения, гармонизации личности детей с проблемами через развитие способностей самовыражения и самопознания, что так необходимо для правильной, грамматически оформленной, выразительной речи, а также для развития и нормализации мелкой артикуляционной моторики.

Рисуночные методики можно использовать в практике с разными целями: для установления контакта с ребёнком; для пробуждения интереса к себе и к взаимодействию; для сплочения группы детей, участвующих в занятии для изучения динамики коррекционного процесса.

Развиваются разнообразные действия рук, координация обеих рук, координация действий руки и глаза, зрительный контроль. Интерес детей к работе помогают поддерживать разнообразные методы и приемы, нетрадиционные техники, придающие занятиям увлекательную форму: рисование пальчиками, ладошкой, техника «обрывание бумаги», создание художественных образов с помощью «кляксографии», граттаж, методика тычка, «набрызг» и многое др. [3, с.75].

Список литературы

1. Зорин, С. С. ИЗО – терапия – средство психической гармонизации и развития человека/ С. С. Зорин // Изобразительное искусство в детском саду. – 2006. – №5. – С. 54 – 57.
2. Рахманова, А. В. Терапия изобразительной деятельностью эмоциональной сферы у детей с нарушениями психического развития / А. В. Рахманова //– 2008. – № 2 – С. 63-72

ҮШ ТІЛ БІЛУ – МЕМЛЕКЕТТІК СҰРАНЫС

ТАНАБАЕВ С. Н.

«Шахтинск қаласы әкімдігінің № 1 гимназиясы»КММ

«Мен бүгінгі ұрпақтың үш тіл білуін қолдаймын. Мемлекетік тіл – мемлекет құрушы ұлттық тілі, ал орыс тілін білуі – ұлы байлық. Ағылшын тілі ілгерілеушілік пен технологиялардың тілі болғандықтан біз оны үйренуге тиіспіз. Ал қазақ тілі барлық Қазақстанды біріктіріп, жақындастырып өзара түсіністік пен сүйіспеншілікке жетелейді»

Н.Назарбаев

Бүгінгі күні Қазақстанның Білім тұжырымдамасы жан-жақты, өрелі шығармашыл тұлғаны қалыптастыруға бағытталған. Сондықтан да Елбасы Нұрсұлтан Назарбаев "Қазақстан - 2050" Стратегиясы - қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты" Жолдауында білім беру мен ғылымға да ерекше көңіл бөліп, "Бәсекеге қабілетті дамыған мемлекет болу үшін біз сауаттылығы жоғары елге айналуымыз керек. Балаларымыз қазіргі заманға бейімделген болуы үшін бұл аса маңызды", - деп атап көрсетті. Елбасының елімізде білім беру саласын дамыту туралы көтерген мәселелері негізінен педагог мамандарға жаңа міндет жүктейді. Өйткені, ұстаз елдің ертеңгі тізгінін ұстайтын ұрпақ тәрбиелейді, сондай-ақ білім негізі мектепте беріледі де, жоғары оқу орнында одан әрі мамандық бағытында қалана түседі. Қазіргі заман талабының бірі - жас ұрпақты көп тіл білуге баулу. Елбасымыз сол үшін де тілдердің үштұғырлылығын міндеттеп отыр.

Көптілді оқыту – жас ұрпақтың білім кеңістігінде еркін самғауына жол ашатын, әлемдік ғылым құпияларына үңіліп, өз қабілетін танытуына мүмкіншілік беретін бүгінгі күнгі ең басты қажеттілік [1].

Үш тіл білу – мемлекеттік сұранысқа айналды. Бірнеше тілдерді еркін меңгерген, бәсекеге қабілетті тұлға Қазақстанның жемісті болашағының кепілі ретінде анықталады. Тілдерді үйренуде тек қана баланың интеллектуалдық қабілетін дамытумен ғана шектелмейді және де өзге ұлт тілін, мәдениетін құрметтей білу сезімі дамыған дара тұлға тәрбиеленеді. Өзге тілдерді білу көптеген жаңа мүмкіншіліктерді ашады.

Шет тілдерін не үшін үйрену керек? деген сұраққа жауап іздесек: «Британдық ғалымдардың ұйғарымы бойынша, шет тілдерін үйрену мидағы сұр заттың санын көбейтуге себеп болады. Зерттеуде ағылшын және итальян тілдерінде сөйлейтін 58 адам қатысты (олардың 25-і екі тілді жастайынан білетін, ал 33-і екінші тілді ұлғайған кезінде үйренген.). Сонымен қатар тек қана бір тілді білетін 25 адам зерттелді», - деп ВВС хабарлайды. Сканерлердің көмегі бойынша ғалымдар мидағы сұр заттың (нейронның) тығыздылығын анықтады. Олардың ұйғарымы бойынша, дене шынықтыру жаттығулары бұлшық еттерді дамытқандай, соншалық тілдерді үйрену мидағы сұр заттың тығыздылығын өзгертеді. Шет тілдерін жастайынан үйренген адамдардың нейронының тығыздылығы ең үлкен болып шықты [2].

«Он жасынан кейін шет тілін оқығандардың, жастайынан оқығандарға қарағанда, шет тілінде сөйлеуге мүмкіншілігі азаяды», - деп белгілейді неврология Институтының бас зерттеушісі Андреа Мичелли. Сонымен, шет тілдерін үйрену адамның қабілеттерін және интеллектуалды дамуын арттырады. Соған байланысты, Мичеллидің айтуы бойынша, шет тілдерін жастайынан үйрену өте маңызды. Қазіргі Қазақстан қоғамында қазақ, орыс және шет тілдерін меңгеру, әр адамның жеке және кәсіби қызметінде ажыратылмайтын компонент болып табылады.

Және де қазіргі кезеңде бала-бақша және мектептегі көптілді білімнің сабақтастығын қамтамасыз ету өте қажет.

Осы және басқа факторлар 2009 жылы «Қазіргі көптілді білім» бала-бақша-мектеп кешенін құруға ой келтірді. Тәжірибелі-эксперименталды жұмыстардың міндеттерін іске асыру үшін, кешенді оқу үрдісін ұйымдастыруда жаңа жол, әдістер табу қажет болды. Біздің ойымызша, осы жолдың бір түрі интегралды /кіріктірілген/ сабақтар, іс-шаралар және оқу бағдарламалары. Ағылшын тілі мұғалімі Юцевичутене С.А. бірге оқушылардың шығармашылық әрекеті арқылы «Тілдерді оқуда» атты интегралды бағдарлама құрастырдық. Берілген эксперименталды бағдарлама 1 жылға есептелді. (34 сағат-аптасына 1 сағат). Бағдарламаның мақсаты: өзара шығармашылық әрекет арқылы оқушылардың көптілді және көпмәдениетті біліктіліктерінің дамуына жағдай жасау[3].

Оқушылардың шығармашылық әрекеті әр сабақта іске асырылды және тоқсанда бір рет ата-аналардың қатысуымен бірлескен интегралды сабақтар өткізілді.

Интеграция дегеніміз – пәндердің өзара байланысын жоғары деңгейде нақтылы түрде іске асыру. Интеграция тұтастықты қалыптастырып, білімді жүйелеу мен жинақтауда әр түрлі ғылымдарды біріктіреді, бір сабаққа бірнеше оқу пәндері мақсатының бірігуіне мүмкіндік береді. Бұл бағдарламаның басқа бағдарламалардан айырмашылығы, қазіргі кезге дейін шығармашылық қызмет бөлек пән болып айрықшаланған жоқ, ал бағдарламаның түп нұсқасы көптілді білім контекстіндегі оқушылардың өзара қызметінің белсенділігімен анықталады.

Балалардың шығармашылық қабілеттерінің дамуы оқыту үрдісіндегі ең маңызды кез. Ол мұғалімнің өзіне байланысты. Ол өз жұмысына қалай қарайды? Егер мұғалімнің өзі шығармашылық тұлға болса, онда балаларды оқыту ол үшін жұмыс емес, ол «өмір салты», ол басқаларға қуаныш, әсіресе балаларға қуаныш әкелу. Шығармашылық әрекетке оқыту кезінде оқушылардың пәнге деген қызығушылығын арттыру маңызды. Оқыту мен тәрбиелеу үрдісінде оқушының қабілетін дамыту – қоғам талабынан туындайды. Қоғам қашанда тәрбиелі, дарынды, қабілетті адамдарға мұқтаж болып келген [4].

Бұл жұмыстың жақсы нәтижелері көрініп келеді. Оқушылардың айтуы бойынша, сабақтардағы тақырыптардың, лексиканың ұқсастығы тілдерді меңгеруге көп көмек тигізеді. Балалар басқа да интегралды сабақтарға, шараларға сәтті қатысады, бұл олардың өз күшіне сенім тудырады. Осы уақыт ішінде тек қана оқушылар ғана емес, біз де командада жұмыс істеуді үйрендік. Оқушылардың тілдік біліктілігі жыл ішінде 3 рет тексеріліп отырады: жыл басында, ортасында, аяғында. 4 – ші сынып оқушылары жыл аяғында 3 тілден тестілеу өтеді.

Осы көптілді білім беру мәселесін әрі де іске асыру мақсатында №1 гимназияның тіл мамандары оқу жылындағы жұмыспен ғана шектелмей, жазғы мерзімде, маусым айында мектепте «Аналар мектебі», «Керемет диалог» атты лингвистикалық алаңды өткізуді қолға алды. «Аналар мектебі» 1 сыныпқа келетін оқушылармен үш тілде дайындық өткізуде. Алаң бойынша жұмыс бағыты бірнеше арнада өтеді. Бұл: «Шығармашылық», «Сау өмір сүру жолы», «Шығармашылық жобалар» атты іс-шаралар. Интегративті ойын сабақтарда, шығармашылық жоба қорғауда, таза ауада ұлттық ойындар ойнауда, қызықты сыйлықтар жасауда, логикалық турларда, үйірмелік жұмыстарда, «Халық ертегілері» - театр студиясында оқушылар өз талаптарын, шығармашылық, тілдік қабілеттерін көрсете алады. Әр тілде сөйлеуге, қызықты түрде тілдік жұмыс жасауға мүмкіндік алады. Оқушыларға өз шығармашылықтары қаншалықты әсер, қуаныш әкелетіні сөзсіз. Алдағы кезде мұндай мазмұнды жұмыстар жақсы нәтижеге, тілдік жетістікке әкеледі деген үміттеміз[5].

Өзге тілді оқушыны қазақ тіліне деген дұрыс көзқарасын қалыптастырып, болашақта мемлекеттік қызмет саласында, білім беру жүйесінде жұмыс істей алатындай маман болуына жол ашу, мемлекеттік тілді жетік меңгерген, ел ұлт мүддесін қорғайтындай азамат етіп тәрбиелеу - ұстаздар парызы. Ағылшын ғалымдарының сенсациялық мәліметімен аяқтағым келеді: екі немесе одан көп тілді меңгерген адамдар, қартайғанда байсалдылықпен, ашық ақылмен, бойындағы өзімшілдігі жоқ және оптимизмға толы болып келеді. Бұл өте әсерлі дәлелдеме

Танабаев С.Н., Каукенова Б.Х., Лях Т.М.

Сабақтың түрі: Кіріктірілген. Сөз қоры арқылы кіріктіру. Қайталау сабағы.

Пәндер: орыс тілі, қазақ тілі, ағылшын тілі.

Тақырып: Етістік сөз табы ретінде.

Сабақтың мақсаты:

Білімділік: зияткерлік, көп мәдениетті, танымдық, ақпараттық, коммуникативті, өздігінен білім беретін және әлеуметтік құзыреттіліктерін қалыптастыру; оқушыларға етістіктің жасалу жолдарын таныстыру, ауызекі сөйлеуде етістікті дұрыс қолдану; орыс және қазақ тілінде етістіктің шағы мен райларын қарастырып, ұқсастығы мен айырмашылығын қарастыру.

Тәрбиелік: шағын топтағы еңбек мәдениетін қалыптастыру, басқалардың пікірлерін сыйлау, құрметтеу; спортқа деген сүйіспеншілік сезімін тәрбиелеу.

Дамытушылық: практикалық тұрғыда алған білімдерін қолдану; оқушылардың өз білімдерін тереңдете талпыныс жасауға көмектесу; қиялын, шығармашылық ойы мен алға қойылған міндеттерін, ойын дамыту.

Сабақтың барысы:

I. Организационная часть - формирование социальной компетентности.

II. Актуализация знаний - формирование информационной компетентности.

- Ребята, сегодня наш урок пройдет не совсем обычной обстановке, так как сегодня у нас много гостей. От вас нам необходимы ваши знания, умения, улыбки и хорошее настроение.

Учитель казахского языка.

Жағдаят туғызу.

Барлығымыз қол шапалақтаймыз

Тек қана қыздар...

Тек қана ұлдар...

Сабаққа кешігетін балалар...

Жақсы оқитын балалар....

Қыста туғандар...

Сырғанақ тебуді ұнататындар...

Көңіл- күйі жақсы балалар...

Денсаулығы мықты балалар...

III. Поэтапное закрепление материала - формирование интеллектуальной, самообразовательной и коммуникативной компетентностей.

1 этап. Ал, енді ойланыңдаршы!

Адамға-Отан

Аңға –орман

Құсқа-ауа

Ал денсаулық үшін не қажет?/спортпен шұғылдану, дене шынықтыру, дұрыс тамақтану

- Ребята, как вы уже догадались, говорить мы будем о спорте. И говоря о спорте, мы будем в своей речи использовать глаголы, как на русском, так и на казахском языке, а также правильно писать безударные личные окончания глаголов, определять число и время глаголов.

- А что вам известно о глаголе?

- Как изменяются глаголы? (по временам и числам)

- Как называется изменение глаголов по временам и числам? (спряжением)

- Какие глаголы относятся ко второму спряжению, К первому спряжению?

Ал, енді етістікті қайталаймыз.

• Қазақ тілінде етістік қандай сұрақтарға жауап береді?

• Қазақ тілінде етістіктің қандай райлары бар?

• Ал, енді етістікті дұрыс райларына қойыңдар.

2 этап. Задание на формирование самообразовательной компетентности:

Дети разделены на 3 команды

(Учитель выбирает тренера каждой команды).

Каждый тренер подходит к столу и выбирает карточку, на которой записаны глаголы. Обратите внимание, что у вас на столах лежат оценочные листы, куда будут выставляться отметки за вашу работу.

- У вас на карточках записаны слова. Какой частью речи они являются?

Вставьте в глаголах пропущенные окончания и определите спряжения глаголов.

Тренер проверяет работу учащихся и выставляет «+» за правильно выполненную работу, и «_» - за неправильно выполненную работу.

- Вы не случайно получили карточки с этими словами. Так как, сейчас по этим словам - глаголам вы определите вид спорта.

1 команда «Футбол» - бегают, защищает, забивает, нападает, передаёт, выигрывает.

2 команда – «Гязёлая атлетика» - подходит, поднимает, опускает, удерживает, толкает, побеждает.

3 команда – «Лёгкая атлетика» - бегают, прыгает, догоняет, разбегается, приседает, готовится.

- Каждая команда на месте покажите движениями вид спорта, который вы определили.

3 этап. Учитель каз. языка.

Спорттың түрлері әрине көп. Ал қазақша күресі рингте өтеді. Қазір бізде де ринг болады. Бұл сөздік ринг бір-біріне сұрақ қойып, жауап бересіңдер. Бағалар парағына бағаларыңды қоюды ұмытпаңдар.

- We can name different kinds of sport. And Kazakh kures goes on the ring. And now we will conduct our brain ring. To do this you will ask each other on the chain and answer the questions. Rate each response on the score sheet.

What kind of sport do you like? – Какой вид спорта тебе нравится?

What kinds of sports are popular in our country? – Какой вид спорта популярен в нашей стране?

Can you name 3 sports which are done indoors? - Можешь ли ты назвать три вида спорта, которыми занимаются внутри помещения?

What sport games do you know which are played with a ball? – Какие виды спорта ты знаешь, где играют мячом?

Does your mother/father do any sport? What kind of sport? - Твоя мама/папа занимаются спортом? Каким?

5. Сергіту сәті.

4 этап. Ребята, я знаю, что многие из вас занимаются в спортивных секциях. Вы уже достигли хороших результатов и побед. И я предлагаю вам сочинить, придумать свой спортивный девиз, используя глаголы, которые записаны на доске. Глаголы поставьте в нужную форму.

Прыгать бегать заниматься увлекаться закаляться поднимать забивать улучшать укреплять. (Задание выполняет каждый ученик).

- Определите число глаголов. (Тренер проверят работу и выставляет отметку в оценочный лист. Выберите в группе лучший девиз и проскандируйте его хором)

5 этап. Ну, а мы продолжаем. (қазақ тілі мұғалімі)

- Бізге мәтінді түзету керек.

- Ол үшін жетіспеген етістіктерді орнына қою қажет. (Тапсырма орындалған соң, тренер бағалау парағына бағаласын)

Спорт.

Денсаулық - табиғаттың ең қымбат сыйы. Спортпен айналысу денсаулықты Спорттың түрі көп. Спорт ең алдымен – күшті болуға, екіншісі – жылдамдыққа, үшіншісі – табанды болуға , ойлауға Қалада көптеген спорт үйірмелері жұмыс істейді. Оқушылар өз қалауы бойынша осы үйірмелерге қатысады.

- Ал, енді тексеріп көрейік. Дұрыс-бұрыс құрылғанын тексерейік.

IV. Общее закрепление материала - формирование самообразовательной компетентности.

- Мы продолжаем наш урок. Сейчас я предлагаю составить режим дня.

- Ребята, перед вами лежат листочки со стихотворениями. Глаголы в этих стихотворениях стоят в неопределённой форме. Поставьте их в форму настоящего времени и запишите.

- Составьте в группе постер. Определите, к какому времени суток относится ваш постер и презентуйте нам его в нужном порядке. Начните с раннего времени суток.

- Проверить. Выставить оценки в оценочные листы.

V. Итоги урока - формирование коммуникативной компетентности.

9. Подведение итогов урока. Оценивание.

Вот и подошёл к концу наш урок. Какое задание для вас было лёгким? Почему? А какое трудным? Почему? В чём сходство у глаголов в казахском и русском языке? А в чём различие?

Чем схожи и различны глаголы казахского и русского языка. В казахском языке глагол стоит на последнем месте. В русском языке глагол может стоять на любом месте.

- И сейчас время подвести итоги по оценочным листам. У кого 5 плюсов в оценочном листе – получают оценку «5», 4 «+» оценка - 4, 3 «+» оценка - 3

10. Рефлексия. Сегодня вы активно поработали на уроке, выполнили много заданий, а теперь подумайте, насколько успешной была ваша работа? На каком месте вы себя видите? (Прикрепить фигурку спортсмена на нужное место 1, 2 или 3.) Почему вы поставили себя на это место?

- И в заключении урока хочется сказать следующее: Кто крепок телом, тот богат и здоровьем и делом.

Денсаулық – зор байлық. A sound mind in a sound body.

Әдебиеттер тізімі

1. Қазақстан Республикасының «Білім туралы» заңы А. 2007ж.

2. Қазақстан Республикасының 2015 жылға дейінгі білім беруді дамыту тұжырымдамасы. А., 2003.

3. Қазақстан Республикасында білім беруді дамытудың 2005-2010 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы. А., 2004.

4. Қоянбаев Ж.Б., Қоянбаев Р.М. Педагогика. Алматы, 2000.

5. Әбиев Ж., Бабаев С., Құдиярова А. Педагогика, Дарын-2004.

САЛАУАТТЫ ӨМІР САЛТЫ – ДЕНСАУЛЫҚ КЕПІЛІ

КУСАИНОВ Б.М., ҚАЛИЕВ С.С., ӘСЕМБАЙ Е.А., КУСАИНОВА Р.С.

№ 23 Жалпы білім беретін орта мектеп
Балабақша «Алтын бесік»

Қазақстан Республикасында дене шынықтыру мен спорт — азаматтарға тәрбие берудің, денсаулықты нығайтудың, республика халқының еңбекке деген ынтасын және отаншылдық сезімін дамытудағы маңызды құрал болып табылады. Ел экономикасының дамуы, ертеңімізге деген ел сенімі - отанымыздың келешегі болып саналатын жастармен тығыз байланысты. Сол себепті де бүгінгі оқушыларымыз үшін мәдениетті, білімді болумен бірге денсаулығы мықты, ерік-жігері жоғары, рухы биік азамат болу басты парыз. Ал әрбір оқушының тұлға болып қалыптасуы үшін аса қажетті мұндай қасиеттерді қалыптастыруда дене тәрбиесі мен спорт үлкен мәнге ие. Қазақстан мектептерінде дене тәрбиесін дұрыс жолға қою, оқушылар арасында салауатты өмір салтын дамыту — еліміздегі дене тәрбиесінің дамуы мен спорт мамандарының өсуінің кепілі.

Мектеп мұғалімдері, ата-аналар оқушылардың спортпен айналысуына көмектесіп, оларды спортқа тарту азаматтық борышы болып саналады. Дені сау ұрпақ «Ұлт болашағы десек, сол ұрпағымыздың рухы күшті, дені сау болып өсуінің басты шарты — жастарымыздың дене шынықтыру мен спортпен айналысуына күш салу, жастар арасында салауатты өмір салтын нығайту. Бұл мәселе әсіресе дене шынықтыру пәнінің оқытушыларына үлкен міндет жүктейтіні ақиқат [1].

Дене тәрбиесінің маңызды міндеттерінің бірі - оқушылар арасындағы салауатты өмір салтына деген қажеттілікті қалыптастыру. Салауатты өмір салты дегеніміз - денсаулықты

нығайту деген сөз. Салауатты өмір салтын нығайтудың бір көзі - жастар арасында спорттық-көпшілік шараларды кең түрде насихаттау және өткізу.

Кейінгі кезде жалпы орта білім беретін орындарына түскен оқушылардың денсаулық жағдайының жыл сайын төмендеу тенденциясының орын алуы ойланатын мәселе болып отыр. Қазақстан Республикасының балалар мен жастар дене шынықтыру бағдарламасында, білім беру жүйесіндегі дене тәрбиесін дамыту тұжырымдамасында салауатты өмір салтын күшейту керектігі атап көрсетілген.

Кейде жастарға басқа тәрбиемен қатар спорт тәрбиесінің де жеткілікті дәрежеде жүргізілмеуі салауатты өмір салтының дұрыс жолға қойылмауы да жоғарыдағы көрсеткіштің туындауының басты себебі болып отыр. Біздің, яғни спорт мамандарының басты міндеті, ең бірінші; - салауатты өмір салтының дамуына өзіндік үлесін қосу, яғни оқушылардың дене тәрбиесін дамыту, спортпен шұғылдануға, түрлі көпшілік-спорттық жарыстарға тарту. Жалпы спортпен шұғылдану — адам мінез-құлқының жақсы дамуына ықпал ететіні бәрімізге белгілі. Қолынан келсе әрбір жеткіншек жас кезінен бастап спортпен айналысу керек - ол дегеніміз өмірлік мақсаттың тұрақталуына негіз болады. Ал спорттық-көпшілік шаралардың көптеп және де сапалы ұйымдастырылуы оған қатысушылар қатарының арта түсуіне ықпал етеді. Ал қатысушылардың қатарының көбеюі - оқушылардың спортқа деген ынтасының артуына, дене тәрбиесіне деген сүйіспеншілігінің оянуына әсер етілу факторлардың біріне айналады.

Бұл арада сонымен бірге, өзіміздің ұлттық спорт түрлері бойынша салауатты өмір салтын дамытуды басты назарда ұстағанымыз жөн.

Түрлі оқу орындарындағы дене шынықтыру пәнінің әдістемесін жетілдіру де салауатты өмір салтын қалыптастыруда үлкен мәнге ие. Сабаққа деген бала қызығушылығын арттыруды мұғалімдеріміз үнемі есте ұстап, оны үнемі жаңартып отыруы керек. Дене шынықтыру сабақтары салауатты өмір салтының басы екендігін түсіндіру, түрлі дене шынықтыру - сауықтыру шараларына оқушылардың қатысуына көмектесуді не әрбір оқытушы үнемі назарда ұстауы керек [2].

Салауатты өмір салты мен дене тәрбиесі процесін қалыптастырудың мәнін оқушылардың танып-білуінің әдістемелік негіздері сан алуан. Дене тәрбиесінің жаратылыстану ғылыми негіздерін тануға бағытталған дене туралы білімді қажетті деңгейге қою керек:

- адам ағзасы өзінен-өзі реттелетін және өзінен-өзі дамитын күрделі биологиялық жүйе;
- дене жаттығулары және спортпен жүйелі түрде айналысуда адам ағзасында жүретін функционалдық өзгерістердің ерекшелігі.

Осындай басты шарттарды қазіргі кезеңде дене тәрбиесі білімінде пайдалану жоғары жетістіктерге қол жеткізуге мүмкіндік береді. Оқушылардың салауатты өмір салтын қалыптастыру және денсаулығын нығайту – заманауи мектептің білім беру жүйесін дамытудың басым бағыты болып табылады.

Балалар денсаулығының төмендеуіне айтарлықтай деңгейде мектептің де кінәсі бар деуге негіз бар. Ғалымдар мектеп оқушыларының денсаулығына кері әсер ететін факторларға: оқушыларға оқу жүктемесінің шамадан тыс көп берілуін, педагог пен оқушы қарым-қатынасындағы авторитарлық стильді, балаларды оқыту мен тәрбиелеуде жас және дербес ерекшеліктерінің жеткілікті ескерілмеуін, гиподинамияны және т.б. жатқызады.

Бүгінгі күнге дейін бізде өскелең ұрпаққа салауатты өмір салтын қалыптастыру процесі дене тәрбиесімен теңестірілді. Алайда мәңгіру (стресс) мен невроз, агрессивтілік пен немқұрайдылық, әлеуметтік дерт пен экологиялық нашар жағдайларда өмір сүру ғасырында оқушылардың денсаулық мәдениетін қалыптастыру бойынша қойылған міндеттерді шешуде дене тәрбиесінің шамасы жетпейтінін өмір көрсетті.

Балаларға ерте жастан бастап денсаулық сақтау саласындағы білім, білік және әдеттерді сіңіру мүмкін, олар соңынан адамның жалпы мәдениетінің маңызды құрамдасына айналады және барлық қоғам өмірінің салауатты өмір салтын қалыптастыруына ықпал етеді.

Салауатты өмір салтына үйрету – мақсатты, жүйелі және ұйымдасқан процесс. Оқытуды дәл осылай ұйымдастыру ғана балаларда денсаулық сақтау туралы түсінік қалыптастыруға

ықпал етеді және оларды салауатты өмірді зиянды қылықтардан ажыратуды үйретеді, алдағы уақытта өзінің және өзгелердің денсаулығын сақтауда көмектеседі [3].

Салауатты өмір салтын қалыптастыру үшін басты үш мақсатты бөліп көрсетуге болады:

а) ғаламдық – өскелең ұрпақтың дене және психикалық денсаулығын қамтамасыз ету;

ә) дидактикалық – денсаулық сақтау саласында балаларға жарақаттанудың алдын алуда мектеп оқушыларын қажет білімдермен қаруландыруға мүмкіндік беретін білік, дағдылар мен әдеттерді меңгерту арқылы денсаулығын, еңбекке қабілетін және ұзақ өмір сүруін сақтауына ықпал ету;

б) әдістемелік – оқушыларды адам өмір сүру процесінің физиологиялық негіздері, жеке бас гигиенасы ережелерін сақтау, соматикалық аурулардың, психикалық ауытқулардың, жыныстық жолмен берілетін инфекциялардың алдын алу білімдерімен, сол сияқты ағзаға психотроптық заттардың зиянды әрекеті туралы білімдермен қаруландыру.

Салауатты өмір салтының осы ережелерін қалыптастыру жауапкершілігі, ең алдымен, мектепке жүктеледі, себебі мектеп – тек білім беру мекемесі ғана емес, бұл – бала өз өмірінің көп бөлігін өткізетін, балалықтың ерекше әлемі. Осыдан барып, балалық экологиясы көзқарасынан, заманауи мектептің білім беру ортасына қарау қажеттілігі туындайды. Бұл орайда жаратылыстану, биология, химия сияқты пәндердің рөлі ерекше. Алайда, көбінесе оқушылардың мектепте осы пәндер бойынша алған білімдері өмірден алшақ жатыр.

Денсаулықты нығайтудың негізгі құралы ретінде дене тәрбиесі мен спорт жас ұрпақтың адамгершілік және әлеуметтік жағынан қалыптасуына ықпал етеді, олардың бойына салауатты өмір салтының берік дағдыларының дәнін егеді [4].

Әдетте, мектептерде жекелеген сауықтыру шаралары ұйымдастырылады, өкінішке орай, олар көп жағдайда оң нәтиже бермей жатады. Сондықтан денсаулық шығармашылығы бойынша жұмыстар жүйелі түрде жүргізілуі тиіс. Балалық – адам өміріндегі ерекше бірегей кезең, ол өмірге даярлық емес, белгілі бір, тек соған ғана тән қажеттіліктер мен мүмкіндіктер шеңбері бар өмір деген қорытынды жасалды.

Әдебиет талдаулары көрсеткендей, салауатты өмір салтын рухани-адамгершілік саулық, оңтайлы қозғалыс тәртіптемесі, жеке гигиена, құнарлы тамақтану, жақсы көңіл-күй, бейәлеуметтік әдеттерден (темекі шегу, алкогольдік сусындар мен еліткіш заттарды қолдану) аулақ болу және т.б. ерекшеліктер сипаттайды.

Жоғары сынып оқушыларында салауатты өмір салтын қалыптастыру жоғары сыныптардағы оқу курстарының мазмұнын жанартуды талап етеді. Балалардың денсаулығы туралы құжаттардың талдауы, ғылыми түпнұсқалар мен Қазақстан мектептерінің педагогикалық тәжірибелерін жүйелеу және қорытындылау жоғары сынып оқушыларында салауатты өмір салтын қалыптастырудың келесі міндеттерін құрастыруға мүмкіндік берді:

– өзінің және айналасындағылардың денсаулығына жауапкершілікпен қарауды дамыту;

– дене және адамгершілік тұрғыдан жетілгендіктің маңызын ұғыну; денсаулық сақтау маңыздылығындағы сенімді қалыптастыру;

– санитарлық-гигиеналық мінез құлық дағдылары мен әдеттерін қалыптастыру; адамгершілік орнықтылық, бейәлеуметтік әдеттерге қарсы тұру біліктерін тәрбиелеу;

– салауатты өмір салтын қалыптастырумен байланысты өздігімен білім алу мен өзін-өзі кемелдендіру біліктерін және дағдыларын дамыту;

– көпшілік қорғау және санитарлық-гигиеналық ұйымдарында белсенді қоғамдық пайдалы қызметке ұмтылуын дамыту;

– шаршағандық аясында ой жұмысына қабілеті мен психикалық күш салу біліктілігіне төселу.

Сонымен, мектеп балаға өз денсаулығы туралы ойлау қажеттігін үйрете алады және үйретуі тиіс. Оны салауатты өмір салтын ұстануына не ынталандыруы мүмкін? «Бұл маған қажет» - міне, тек осындай мотивация ғана іс-әрекетке қозғау салады және тұлға үшін мәні мен мақсаты болады. Оқушылардың бойында салауатты өмір салты мәдениетіне тәрбиелеу, денсаулықтың маңыздылығын құндылық ретінде түсіну, дене тұрғысынан жетілуіне қол жеткізу қажет.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Е.Е.Лунина. Жастарды салауатты өмір салтына халықтың педагогикалық құндылықтары негізінде ұрпақ сабақтастығымен ұштастыра тәрбиелеу. Автореф.канд. дис. Қарағанды, 2000.
2. Э.И.Вайнер Жасөспірімдерді дене шынықтыру сабақтары арқылы салауатты өмір салтын ұстануға қалыптастыру/ Қарағанды академиясы хабаршысы = Вестник Карагандинской академии.-2014.- № 4.- 50-53 б.
3. Н.Б.Закарович Салауатты өмір салты – денсаулық кепілі. //Биология және салауаттылық негізі, №3-2005
4. Нұридинов Г.Салауатты өмір салтына құрылымдық моделі. //Биология және салауаттылық негізі.№3-2003.

МЕКТЕПТЕ ДЕНЕ ШЫНЫҚТЫРУ ЖӘНЕ СПОРТ ПӘНІНЕ ОҚУШЫЛАРДЫҢ ҚЫЗЫҒУШЫЛЫҚТАРЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУ

АБУГАЛИЕВ Б.Н., БӨЖИГ Ж., ДҮЙСЕБАЕВ Б.Т., ҚҰРМАЖАН Н.С.

Е.А.Бөкетов атындағы Қарағанды мемлекеттік университеті
Б.Бейсенов атындағы Қарағанды Академиясы

Соңғы онжылдықтардағы балалар мен оқып жүрген жастардың денсаулық жағдайын, дене қасиеттерінің дамуы мен дене қасиеттерінің даярлығы параметрлерін талдау осы бір өсіп келе жатқан ағза үшін өмірлік маңызды құрамдас бөліктердің рас бұзылуын көрсетіп отыр. Осы кезде ерекше орын жастарға арналған, қоғамның өсіп келе жатқан ұрпаққа қойылу қажеттігіне ерекше қараған. Жас ұрпақ салауатты өмір салты идеясының ізбасары және жаратушысы болып, өзінің денесін жетілдірумен белсенді шұғылдануы керек.

Бұл бағдарламаның міндеттеріне мектеп оқушыларының дене тәрбиесін ұйымдастыруда жаңа технологияларды енгізу, олардың шешілуіне мектептерді, жанұя мүшелерін қатыстыру, жастардың дене дайындығын жетілдіруге қатысын өзгерту кіреді.

Мектептің материалдық жағдайына және еліміздің қай аймағында тұруларына байланысты оқулықтағы талаптардың орындалуы да түрлі болуы мүмкін. Бірақ жеңіл атлетика мен гимнастика сабақтары барлық жерде де міндетті түрде жүргізіледі. Оқулықта жалпы дамыту мақсатын көздейтін құралсыз және құралмен орындалатын жаттығулар, қимыл-қозғалыс ойындары көптеп беріледі. Оларды өздері жаттыққан кезде, таңертеңгі гимнастаны орындау кезінде және сабақ арасындағы үзілістерді пайдалануға болады.

Дене тәрбиесі сабақтарының пайдалы, тиімді болуы үшін сабақта да, сабақтан тыс кезде де үзбей, ұдайы шұғылдануы керек [1].

Өскелең ұрпақ пен жалпы жұртшылықтың дене даярлығының деңгейі дене тәрбие жүйесінің тиімді көрсеткіші болып табылады. Ел тұрғындарының дене даярлығы Президент сынамаларында көрсетілген және ол еліміздегі дене тәрбиесінің негізін құрайды.

Халықтың «Ердің саулығы – ел байлығы» дейтін қанатты сөзі әрдайым жадымызда жүргені жөн. Себебі, біздің қоғамдағы әр адамның денсаулығы өзінің ғана игілігі емес, өзі өмір сүріп отырған қоғамның да байлығы. Денсаулықтың қадірін жастан білу, салауатты өмір сүру азаматтық борышы екенін түсінген жұртшылық дене тәрбиесі арқылы өздерін жетілдіруге дұрыс бағыт ұстауда.

Денені шынықтыру оқушылардың ағзаларының жұмысына жағымды әсер етеді, ақыл-ой қызметін жақсартады, ақырында денсаулығын нығайтуға жәрдемдеседі. Денені шынықтыру үшін өзімізді қоршаған табиғи ортаның таза ауасын, күн сәулесін, сумен шынығу сияқты факторларын үнемі пайдалану қажет. Шынығу – денсаулықты нығайтудың қолайлы түрі. Шыныға білу, яғни денсаулықты нығайту өздеріне ғана байланысты.

Күн көзі, ауа, суға шомылу, сауықтыру ретінде пайдаланылады. Табиғат сыртқы күш факторларын балалардың сауықтыру жұмысы кезеңінде пайдалану өте тиімді болады. Қала жағдайында балалар үшін алаңдар жасалады, парктер, стадиондар, бассейндер, туристік-

экскурсиялық базалар пайдаланылады. Қала сыртында балалардың жақсы демалуы және денсаулығын нығайтуы үшін кәсіподақ, спорттық, туристік, жас техниктер және жас натуралистер лагерьлері ұйымдастырылады, Олар табиғаты қолайлы жерлерге орналастырылады.

Жоғарыда айтылғанның өзектілігі дене дайындығының қанағатсыздық деңгейін, мектеп оқушыларының денесінің дамуы мен денсаулығының ең төменгі көрсеткіштері туралы белгілі мәліметтермен дәлелденеді. Зерттеу жұмыстарының мәліметі бойынша мектеп оқушыларының 50% пайызында денсаулығы нашар, ал қауіп-қатер тобын 30% құрайды [2].

Шынында, мектеп оқушыларының дене дайындығының деңгейі жылына 3,5-5% жоғарлайды, сонда төменгі және жоғары сыныптағы оқушылардың денсаулығының деңгейі 15-20%-ға қалай төмендейді [3,4].

Бұл байланыста, дене тәрбиесінің барлық құраушыларын жетілдіруде ерекше мәнге ие болады, ол тұлғаның жан-жақты дамуының ұтымды факторы болуға арналған, сонымен қатар мектеп оқушыларының денсаулығы мен салауатты өмір салтын қалыптастыру құралы болып табылады.

Қазіргі мектептерде негізгі педагогикалық міндеттердің базалық дене мәдениетінің білім беру құраушысының нәтижелігін оқытушылардың кәсіптік дайындығын жоғарлату деп білу, оқытушылар бағдарын мектеп оқушыларын қызығушылығын «Дене тәрбиесі» пәніне тәрбиелеу және дене шынықтыру мен спорт сабағына талабының орнықты болуы деп тану.

Көптеген спорт қызметкерлері мектептегі дене шынықтырумен байланысты, дене шынықтыру сабағы балалардың қозғалысын тәуліктік қажеттілігін қанағаттандырмайды деп есептейді. Оларды қозғалтқыш белсенділігін жоғарлату құралы ретінде емес, ең дұрысы дене шынықтыру сабағының оқыту қызметін орындауға қызықтыру ретінде қарастыру керек.

Он жыл ішінде «Дене шынықтыру қандай болу керек?» деген сұрақ бойынша дене тәрбиесі аумағында мектеп оқытушыларының маманы мен оқып жатқан жастар арасындағы талқылау қызуы төмендемейді. Егер жариялау қатары бойынша жорамалдаса, онда қазіргі уақытта жалпы білім беретін оқу орындарында дене мәдениеті сабағы мазмұнының мақсатын, міндетін және мәнін қайта бағалауға келесі негізгі тәсілдер көрсетеді.

Біріншіден, мектептегі дене мәдениетінің жоғары құндылығы оқушылардың денсаулығы, дене дамуы мен дене дайындығының жоғары деңгейі болып табылғанда, олардың сауықтыру мақсатына жаңа мағына беріледі. Екіншіден, мектептегі міндетті сабақтардың көлемінің ұлғайуы нәтижесінде бастысы – маңызды дайындық нәтижесі кезінде экстенсивті тәсіл туралы айтуға болады. Үшіншіден, дене мәдениеті және спорт сабағының сынып-мерзімді және секциялы түрлерімен (мерзімді-дайындық тип) орынды үйлесуінде негізделген спорттық – бағдарланған тәсілді бөліп көрсетеді.

Бірақ та ұсынылған тәсілдердің кез келгенінде дене мәдениеті және спорт сабағының нәтижелігі өз бетінше дене тәрбиесінің басты құраушылары болып табылатын, талаптық-мотивациялық өрістің қалыптасуына және арнайы білім деңгейіне тікелей тәуелді екенін мойындайды.

В.П.Лукияненконың ойынша, мамандардың ең сенерлік дәлелдері белгілі зерттеулер болып табылады, ол мектеп жасындағы балалар ағзасының қажетті ұжымдасқан қозғалтқыш белсенділігі аптасына 12-16 сағаттан аспайтындығын дәлелдейді. Мектептің оқу жоспарына дене мәдениетінің күнделікті сабағын қосқанда бұл мәселенің жартысын да шеше алмауына көз жеткізу қиын емес, жүйесі түрде, сабақ сайын аптасына 3 рет дәстүрлі әдістеме бойынша арнайы зерттеулерді жүргізу оң нәтиже беретінін дәлелдейді. Сонда 4-5 рет болған сабақтың нәтижелігі 3 реттілікпен салыстырған болар-болмас көтерілген. Сірә, сабақ санын өздігінен көбейту олардың нәтижелігін шеше алмайды, себебі сұрақ оның санында емес, олар қалай қолданатынында, олардың негізгі мазмұнының мақсаттылығы қандай екенін қорытындылауға болады.

Дене шынықтыру сабағының жалпы оқыту кестесінде дұрыс орналасуының маңызы зор. Дене шынықтыру сабағы жалпы сабақтың алдында не орта кезінде өткізіледі, оқушылар денесіне түсетін ауырлық аз деңгейде болады, себебі, балалар келесі сабаққа жуынып, таза киініп баруы үшін жағдай туғызады, ал дене шынықтыру пәні соңғы сабақ болып өтсе, онда берілген уақыт толығымен пайдаланылып ауырлық түсіру деңгейі жоғары болады. Келесі бір

жағдай мұғалімнің өз басының үлгі боларлық қимыл-қозғалысынан бастап, спорттық киіміне, сөйлеген сөзіне, оқушыларды мәдениеттілікке үйретуде мінез-құлық істеріне көңіл бөлуі қажет. Осы аталған жағдайлар міндетті түрде орындалғанда оқыту мен тәрбие жұмысының игілікті мақсатқа жетуіне мүмкіншілік туады.

Дене шынықтыру сабағындағы денеге түсетін ауырлықты оқушылар дайындығының деңгейі, жынысы, жасы, денсаулығы, күш шамасының көрсеткіштеріне байланысты бағдарлы түрдегі жоспарланған жаттығулар құрастырылады. Жаттығуларды орындағанда олардың қайталануы мен соған бөлінен уақыт мөлшері анықталады. Себебі, жаттығулардың денеге тигізетін әсері әр түрлі болып келеді. Сондықтан, денеге түскен ауырлықты реттей отыруда дәрігерлік тексеру жолдары қолданылады. Олар: қан қысымын, дененің ыстығын өлшеу, қан тамырларының соғуы, қанның құрамын тексеру...

Бұдан басқа мұғалімнің байқағыштық қабілеті мен іс-тәжірибесі үлкен орын алады, атап айтқанда ауырлықты шектен тыс түсірудің нәтижесінде қол мен аяқтың дірілдеуі, беттің шаршағандығы, кескіні, денесін тік ұстай алмауы, белсенділіктің төмендеуі сияқты белгілермен анықталады. Мұндай жағдайларды болдырмауды негізгі орындалатын жаттығулардың жалпы көлемі мен орындалу қарқынын реттеп отыру қажет.

Сонымен қоса практикалық тәжірибе, эксперименттік зерттеулер белсенді қозғалтқыш қызмет әдеттегі дене дамуын ынталандыратынын, балалар және жасөспірімдердің дене дайындығының және денсаулық ресурсының жоғарлауына ықпал ететінін дәлелдейді.

Тұлғаны үндестіру қатарындағы факторлар жетекші орында, дене мәдениетінің, қозғалтқыш белсенділігін жоғарлатудың алуан түрлі тәсілдері бар. Мектеп кезіндегі балалар мектеп өмірінің шартымен қаншалықты қарапайым екені, дамуы және денсаулығы болатындай, табиғи талап қозғалтқыштан шектеулі. Күнделікті қозғалтқыш белсенділігін денсаулық қорының табиғи жиналуының негізі сияқты қарастыру керек.

Мектеп оқушыларының денесін өз бетімен жетілдіру және дене тәрбиесінің білім беру компонентінің тиімділігін жоғарлату, дене жаттығуының жүйелік сабақтарына ниеттенетін, олардың дене мәдениеті және спорт құндылықтарын меңгеруде орнықты талаптың қалыптасуын талап етеді, қазіргі мектептерде басты педагогикалық міндет болып қойылады.

Сондықтан ашық алаңда немесе жабық орында пайдаланылатын оқу материалдары нақтылы мақсаттарды жүзеге асыру есебімен жасалуы керек. Бұл негізінен мына мәселелерге қатысты: мүсіннің өсіп дамуына жоспарлы ықпал ету, әртүрлі жаттығу түрлерін жүріспен, жүгіріспен, секірумен байланыстыра отырып, шыдамдылық көрсеткішін жақсарту. Мұндай педагогикалық міндеттерді орындауға жалпы дамытатын және арнайы дамытатын жаттығуларды шебер ұштастыру үлкен мүмкіндік береді. Бұлай ұштастыру оқушыларды спорттық мінез-құлық жағдайына үйретеді, еркін қозғалысты іске асыруда олардың ерік-жігерін нығайтады.

Орта мектептерде оқытылатын негізгі пәндердің бірі -дене шынықтыру. Болашақ ұстаздар бұл пәнді өз деңгейінде жүргізу үшін, ғалымдар мен әдіскер ұстаздар ұсынған оқу құралдары мен оқыту әдістемелік кешендерін басшылыққа алғандары абзал.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1 Вавилов Ю.Н. Концептуальные предпосылки перестройки школьной системы воспитания с СССР//Теор. и практ.физической культуры. -1990. -№10. -С.2-9.

2 Артыков М.А., Артыков Н.М. Комплексная оценка физического развития и уровня здоровья учащихся старших классов/Матер.Международ.науч.-практ.конф. «Актуальные проблемы теории и практики физкультуры». –Алматы, 2001. –С. 197-200.

3 Мендекеева А.Н.Формирование здорового образа жизни подрастающего поколения средствами физической культуры/ Матер.Международ.науч.-практ.конф. «Актуальные проблемы теории и практики физкультуры». –Алматы, 2001. –С.240-242.

4 Зобков В.Н. К вопросу о перестройке системы физического воспитания в учебном заведении//Теор. и практ.физ.культ. – 1993.-№7.-С.15-17.

ФОРМИРОВАНИЕ РЕЧЕВОГО ЭТИКЕТА ДОШКОЛЬНИКА

Все мы знаем, что дошкольный возраст – это период интенсивного овладения ребёнком родной речью. За небольшой период жизни, который продолжается всего несколько лет, ребёнок проходит удивительный по своей стремительности путь от первого неоформленного лепета младенца до свободного владения богатым набором слов, грамматическим строем речи. Речь детей к концу дошкольного возраста становится внятной, они правильно произносят практически все звуки родной речи. Уже к трём годам в активном словаре ребёнка до полутора тысячи слов. Ребёнок может логично построить не только простое предложение, но и сложное, в том числе и сложноподчинённое предложение, что позволяет ему высказывать различного рода суждения. К шести годам активный словарь ребёнка составляет уже около трёх с половиной тысячи слов. Подавляющее большинство детей в этом возрасте свободно владеют родной речью.

Её успешному развитию способствуют целенаправленные воздействия семьи и детского сада. В помощь им издаётся большое количество методической литературы и различного вида пособий.

Однако одна важная сторона речевого развития ребёнка – дошкольника, как нам кажется, не привлекает достаточного внимания родителей и семьи в целом. Это культура речевого поведения детей – речевой этикет. Как, например, ребёнку обратиться к взрослому? В каких случаях говорить «вы», а в каких – «ты»? какие выражения необходимо употреблять, когда надо попросить о чём-либо или если совершил неловкость? Эти и многие другие элементы культуры речевого поведения составляют часть общего языкового развития детей дошкольного возраста. К сожалению, взрослые чаще всего обращают внимание на эту сторону воспитания лишь тогда, когда в той или иной жизненной ситуации проявляется невоспитанность ребёнка. Правда, некоторые родители считают, что ребёнок может называть всё «своими именами», но они не правы. У ребёнка с малых лет должно быть воспитано чувство стыдливости, не позволяющее использовать такие речевые обороты.

Ребёнок усваивает родную речь, подражая близким, поэтому очень важно, чтобы ребёнок слышал не только правильную, но и вежливую речь, соответствующую правилам речевого этикета. Необходимо избавить ребёнка от грубостей, исключить из семейного обихода бранные, и тем более нецензурные слова. Понаблюдайте, как разговаривают между собой дошкольники во дворе, в детском саду, на игровой площадке. Вы заметите таких детей, кто не говорит, а кричит, безусловно подражая кому-то из взрослого окружения. А часто ли вы обращаетесь к своему ребёнку не в форме приказа, а просьбы, употребляя слово «пожалуйста», благодарите его, высказываете своё родительское одобрение по поводу проявленной ребёнком вежливости? Признаемся себе, что очень часто мы спешим отметить дурное в его поведении, а ведь малыш, ещё только познающий, «что такое хорошо и что такое плохо», очень нуждается в одобрении, в примере правильной вежливой речи.

Выражения «доброе утро», «спокойной ночи» являются неотъемлемыми составными речевого этикета ребёнка, как и слова «здравствуйте», «до свидания», произносимые приветливо с улыбкой. Ведь мимика и интонация имеют порой больший смысл, чем само содержание высказывания. Так, сердито сказанное приветствие может быть воспринято как проявление неприязни. С четырёх лет дошкольники должны приветливо здороваться входя в группу, в квартиру соседей, а уходя, так же приветливо говорить «до свидания». Такие выражения как – «здорово», «пока» и тому подобные, сейчас распространены среди подростков и молодых людей, могут проникнуть и в лексикон дошкольников. Учить ребёнка таким способам приветствия и прощания вы, конечно, не станете, но уж если ваш ребёнок их перенял, объясните ему, что эти выражения можно использовать только в общении со сверстниками, но не с взрослыми. Приучите своего ребёнка всякий раз, когда ему понадобится вещь, принадлежащая другому члену семьи или товарищу, спрашивать разрешения. Спрашивая разрешения, ребёнок тем самым выражает уважение к правам

другого человека. А вежливая форма всегда гарантирует успех. Сколько детских конфликтов можно избежать, если вовремя воспитать у ребёнка привычку спрашивать разрешения.

Речевой этикет предписывает внимательно слушать говорящего, не перебивать, усиленно не жестикулировать, рассказывая о чём - либо, не говорить с набитым пищей ртом. Всеми этому тоже надо учить дошкольников. Очень меткое выражение, которое известно нашим детям – «Волшебное слово». Но все ли им пользуются? Напоминайте вашему ребёнку, чтобы он не забывал о «волшебной силе» слова «пожалуйста», когда он обращается с той или иной просьбой к взрослым или сверстникам. С самого раннего детства приучайте своих детей выражать благодарность словом «спасибо». К двум годам ребёнок может научиться регулярно благодарить после еды, произнося «спасибо». Но иногда даже старшим дошкольникам, к сожалению, приходится порой напоминать об этом. Если двухлетний малыш говорит взрослому «ты», из его уст это звучит даже мило. Но с четырёх дети могут и должны, обращаясь к взрослому, говорить ему «вы» и называть по имени отчеству.

Речевой этикет тесно связан с характером человека. Освоение ребёнком правил речевого поведения способствует формированию положительных качеств личности. Сначала малышу объясняют, как надо выразиться в том или ином случае, что надо сказать, и он поступает именно таким образом, выполняя указание взрослого или подражая ему. Постепенно у ребёнка вырабатывается привычка, благодаря которой он может поступать в соответствии с правилами речевого этикета задолго до того, как сможет осмыслить их значение. Так ненавязчиво формируется вежливость в общении как черта характера. В старшем дошкольном возрасте ребёнок проявляет вежливость в своём речевом поведении вполне осмысленно. Но не менее важна и обратная зависимость: речевого поведения от качеств характера. Например, для того, чтобы ребёнок приветствовал при встрече взрослых, сверстников и выполнял другие правила речевого этикета в общении с ними, надо воспитывать у него доброжелательность, уважительное отношение к старшим и к сверстникам.

Несмотря на взаимозависимость речевого поведения ребёнка и характера, не всегда можно судить о чертах его характера на основе одной только речи. Очень часто дети, легко перенимая услышанные слова и выражения, не всегда могут оценить их с точки зрения благопристойности. И, к сожалению, это могут быть бранные слова, услышанные где-нибудь на улице. В таком случае следует спокойно, не теряя самообладания, объяснить ребёнку, что это плохое слово, которое не следует повторять. И если не акцентировать на нём внимание, малыш вскоре забудет его.

В высказываниях некоторых детей слишком часто звучит слово «хочу», за которым очень часто кроются эгоистические начала: «Хочу эту куклу», «Хочу самокат» - только и слышишь из уст некоторых малышей. Конечно, не в словах дело, но стоит призадуматься над этим и ни в коем случае не потакать бесконечным «хочу» и «не хочу». Если вы считаете нужным сделать ребёнку замечание, постарайтесь выбрать тактичные выражения и не выговаривайте ему на людях. Лучше это сделать наедине с ним.

Обратите внимание ребёнка на то, что не следует поправлять говорящего взрослого, указывать на речевые ошибки, неточную передачу событий или какие-то другие промахи.

Очень эффективным средством воспитания речевого этикета является рассказывание ребёнку сказок, чтение доступных его пониманию произведений детской художественной литературы. Беседуя с ребёнком о прочитанном, подчёркивайте особенности речевого поведения персонажей.

Освоение ребёнком речевого этикета в доступных его возрасту пределах повышает культуру его речи, а также и языковое чутьё.

Литература:

1. Государственный общеобязательный стандарт дошкольного воспитания и обучения на 2018 – 2019 год.
2. Типовая учебная программа дошкольного воспитания и обучения / – Астана, 2016. – 147 с.

3. Локтева Е. В. Особенности формирования навыков общения у дошкольников / Перспективы развития специального образования: сборник научных трудов (под ред. Л. С. Сековец). - Н. Новгород, 2012.
4. Гольдин В. В. Речь и этикет.- М., 2010.
5. Акишина А. А. Русский речевого этикет.- М.: Просвещение. 2008.

АСӨСПІРІМДЕР АҒЗАСЫНА ЭМОЦИОНАЛДЫҚ ЖҮКТЕМЕ ӘСЕРІНЕН БАЙҚАЛАТЫН ФИЗИОЛОГИЯЛЫҚ ӨЗГЕРІСТЕР

МУЗДЫБАЕВА Н.Д.

Балқаш көпсалалы колледжі

NAZNAZERKE@MAIL.RU

Жиырма бірінші ғасыр- үлкен жаңалықтар мен жаңа технологиялар ғасыры. Бұл ғасырда дүниеге келген балалардың да ой-қабілеті өзгеше секілді. Бәрімізге белгілі технологиясы мықты дамыған заманда білімсіз адам – адам емес. Білім - болашақтың есігін ашатын кілт. «Білім алудың тамыры ащы, бірақ жемісі тәтті», - деп Аристотель айтқандай, білім, өнер және мәдениет біздің өркениетті дамытады. Ұлағатты ой тудырып, қанатты сөздерді қалдырады. Қазіргі онжылдықтың жасөспірім студенттері білім жағына келгенде біршама бәсең. Психозэмоционалдық жүктеме әсерінен байқалатын физиологиялық өзгерістер сабақ барысында айқын көрінеді. Жасөспірімдердің интернет жүйесін белсенді қолдануы, әлеуметтік желілерде көп уақыт отыруы, заманауи гаджеттерді пайдалануы әсерінен білім алуға құштарлық төмен. Жасөспірімдердің психологиялық жағдайын, көңіл-күйін анықтау үшін тәжірибе негізінде әртүрлі тесттер қолданылады. Бұл психологиялық зерттеудің бір бөлімі болып табылады. Тұлғалық тестілеу арқылы жасөспірімдердің темпераментін, көңіл-күйін, эмоционалдық ортасын, күш-жігерін анықтайды[1]. Балқаш көпсалалы колледжінің бір топ студенттері тұлғалық тестілеуден өтті. «Төтенше жағдайдағы қорғау» және «Өрт қауіпсіздігі» мамандықтарының 1 курс студенттері 15-16 жастағы жасөспірімдер тапсырды. ОПЖ-09-17к (қазақ) және ОЧС-09-17р (орыс) топтары тестілеуге қатысты. ОЧС-09-17р 17 студент. Бәрі орыс ұлты. Техникалық мамандық болғандықтан, топта 4 қыз бала, 13 ұл бала оқиды. Тестке дейін ОЧС-09-17р тобы 1 апта бақылауда болды. Топтың ішінде өзара агрессия байқалған болатын. Сабаққа деген талпыныс топтан аса байқалмады. Тест тапсыру кезінде жасөспірімдер арасында қобалжу, тітіркену байқалды. Мұғаліммен ашылып сөйлеспейтіні көрінді. Орыс мектебінен келген жасөспірімдер өз істеріне жауапты екенін көрсетті. Олар тестілеуді дер кезінде аяқтап, ОЧС-09-17р тобы орташа нәтижеге қол жеткізді. Қазақ тобы ОПЖ-09-17к тобы тестілеуге дейін сабырлы, сабаққа тиянақты болды. ОПЖ-09-17к тобында 14 бала. Оның ішінде 2 қыз бала және 12 ұл бала. Топтың балалары мұғалімдермен ашық сөйлеседі. Топ кураторымен тығыз байланыста. Тестілеу кезінде топтың балалары біршама қобалжыды. Орыс тобына қарағанда қазақ тобы көптеген сұрақ қойып отырды. Тестілеуді 1 сағат көлемінде бітірді. ОПЖ-09-17к тобының нәтижесі біршама төмендеу болды.

Бағалау шкаласы: Физикалық агрессия-басқа біреуге бағытталған физикалық күшті пайдалану. Жанама агрессия-бұрмаланған жолмен басқаға бағытталған немесе ешкімге де бағытталмаған агрессия түрі. Тітіркенушілік- (дөрекілік, шамданғыштық) кішігірім тітіркенушілікке жауап қайтаруға дайын тұрған негативті сезімдер. Негативизм-тоқтатылған дәстүрлер мен заңдарға қарсы, пассивті қарсылықтан белсенді күреске дейінгі тәртібіндегі оппозициялық әдеті (өз көзқарасын басқа көзқарасқа қарсы қою). Өкпелегіштік-жанындағыларының нақты және ойластырылған әрекеттерін қызғану және жек көру. Күдіктенушілік- адамдарға қатысты басқалар жоспар жасап және зиян келтіреді деген тұжырымдарымен сенбеушілік пен сақтықтың өріс алуы. Жауаптар сегіз шкала бойынша бағаланады: 1. Физикалық агрессия: ия – 1, жоқ – 0. Келесі тұжырымдарға: 1, 25, 31, 41, 48, 55, 62, 68. Жоқ – 1, ия – 0, келесілерге – 9, 7.2. Жанама агрессия: ия – 1, жоқ – 0. 2, 10, 18, 34, 42, 56, 63, 3. Жоқ – 1, ия – 0: 26, 49. 3. Тітіркенушілік: ия – 1, жоқ – 0: 3, 19, 27, 43, 50, 57, 64, 72.

Жоқ – 1, ия – 0: 11, 35, 69.4. Негативизм: ия – 1, жоқ – 0. 4, 12, 20, 28. Жоқ – 1, ия – 0: 36.5. Өкпелегіштік: ия – 1, жоқ – 0. ия – 0: 5, 13, 21, 29, 37, 44, 51, 58.6. Күдіктенушілік: ия – 1, жоқ – 0. 6, 14, 22, 30, 38, 45, 52, 59. Жоқ – 1, ия – 0: 33,66, 74, 75.7. Вербальды: ия – 1, жоқ – 0. 7, 15, 23, 31, 46, 53, 60, 71, 73. Жоқ – 1, ия – 0: 1,33, 66, 74, 75.8. Кінәні сезінуі: ия – 1, жоқ – 0. 8, 16, 24, 32, 40, 47, 54, 61, 67.Көрсетілген шкала бойынша жауаптарды балдарға аударып, барлық жиналған ұпайлардың екі түрлі қосындысы шығарылады. Біріншісі, қастандық индексі деп аталады да, ол 5 және 6 шкалалардың қосындысы арқылы анықталады. Ал екіншісі, агрессия индексі – 1, 3, 7 шкалалар қосындысы бойынша анықталады. 6, 5 плюс-минус 3 –қастандық көрсеткіші нормада екпіннің белгісін көрсетеді. 21 плюс-минус 4 - агрессияның нормадағысын көрсетеді[2].

Зерттеу нәтижесі көрсеткендей колледж студенттері арасында физикалық агрессиясы бар. Ол әсіресе ұл балаларға тән, олар балағат сөздерді өте көп қолданатыны анықталды. Екінші орында күдіктенушілік пен кінәні сезіну көрсеткіштері болады. Бұл жас кезеңіндегі балалардың күдіктенушілігінің жоғары болатыны заңды. Өйткені балалар өз мамандықтарын таңдап алып, болашақта дербес өмір сүру жолын тауып алу қажеттілігі алдында тұрғанымен байланысты. Бұл тестімен зерттелінген 31 баланың көрсеткіштері бір-біріне өте ұқсас келді. Олардың басым көпшілігінде жанама агрессия мен өкпелегіштік анық байқалды, сонымен қатар ұл балалардың барлығы және кейбір қыз балаларда вербалдық агрессия көрініс берді. Жалпы алғанда тестілеуден кейін екі топтың студенттері өздерін жақсы сезінді. Студенттер өзара жақсы сырласып, үлкен белестен өткендей әсер алды. Мұғалімдермен ашық сөйлесе алады. Өздерінің шаршаңқы екенін байқатпай сабаққа деген ынталарын оятты.Өздерін еркін ұстап, сабақ барысында да, колледж іс-шараларына да қатыса бастады. Тестілеуден кейін ОЧС-09-17р тобы да, ОПЖ-09-17к тобы жақсы жағынан көрінуге тырысты. Себебі, қазіргі жас кезеңінде олар жақсы білім алып, ата-аналарының артқан үмітін ақтағылары келетіні байқалды. Физиологиялық тұрғыдан мұндай тестілеуді өткізу студенттер үшін маңызды.

Оқыту барысында студенттердің алған білімдерін дамытып, оны ары қарай жетілдіруде оқу үрдісінен тыс жұмыстардың маңызы зор[3]. Колледждің іс-шараларына қатысуы, спорттық шараларға ат салысуы, шахмат ұйымдары, теннис ұйымдарына белсене қатысуы студенттердің ойын жетілдіріп, **жеке тұлғасын әлеуметтендіруін қамтамасыз етуге қажетті жағдай жасап**, колледжде алған білімдерін тереңдетуге көмектеседі. Сабақ барысында физика, химия, биология пәндері бойынша студенттерді қызықтыратын әртүрлі деңгейдегі лабораториялық жұмыстар мен эксперименттер жасап көрсету. Арнайы пәндер бойынша студенттерді өз мамандықтарына қызықтыру мақсатында колледж ішінде кішігірім олимпиадалар ұйымдастыру. Жасөспірімдердің ойлау қабілетін дамыту мақсатында өз ойларын толық жеткізу мақсатында ерік беру. Пікір-талас жағдайларда олардың ойын тыңдап, дұрыс жерін қолдап, қате жерін түсіндіріп айта білу керек. Осы ұсыныстар арқылы болашақта студенттердің физикалық агрессиясын біршама бәсеңдетіп, оларды жауапкершілікке үйретуге болады. Жаңалықтар заманында студенттерге дұрыс көзқараспен қарау ұлы тұлға болуға септігін тигізеді.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Алдамұратов Ә. «Жалпы психология». А -1996 ж.
2. https://ust.kz/word/bassa_darkiadistemioqysylardyng_agressiyasyn_bassa_darki_a_distemesimen_zerttey-89180.html
3. Медиева С.Х.,Бейсенбаева А.М. Башаагийн Ж.Х. «Сыныптан тыс жұмыстарды ұйымдастыру ерекшеліктері».

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ТЕХНОЛОГИИ МОДУЛЬНОГО ОБУЧЕНИЯ ПРИ ИЗУЧЕНИИ ЭКОНОМИЧЕСКИХ ДИСЦИПЛИН

ИБРАЕВА С.Н.

Балхашский многопрофильный колледж

Целью модульного обучения является содействие развитию самостоятельности учащихся, их умения работать с учетом индивидуальных способов проработки учебного материала.

Принципиальные отличия модульного обучения от других систем обучения состоят в следующем:

1. содержание обучения представляется в законченных самостоятельных комплексах, усвоение которых осуществляется в соответствии с поставленной целью. Цель формируется для обучающего и содержит в себе не только указание на объем изучаемого содержания, но и на уровень его усвоения. Кроме того студент получает от преподавателя советы в письменной форме как рационально действовать;
2. изменяется форма общения преподавателя с учащимися. Оно осуществляется через модули и, безусловно, реализуется процесс индивидуального общения управляемого и управляющего;
3. студент работает максимум времени самостоятельно, учится целеполаганию, самопланированию, самоорганизации и самоконтролю;
4. отсутствует проблема индивидуального консультирования, дозированной помощи учащимся.

Что необходимо современному выпускнику профессионального учреждения для того, чтобы чувствовать себя уверенно?

- Уметь думать самостоятельно и решать разнообразные проблемы.
- Обладать творческим и критическим мышлением, генерировать идеи и использовать современные технологии, творчески мыслить.
- Быть коммуникабельным и контактировать в различных социальных группах.

Задачи:

- привлечь учащихся к самостоятельной работе, к работе с первоисточниками, развить умение анализировать, систематизировать знания, умение логично излагать свои мысли;
- выработать у учащихся уверенность в своих силах и способствовать формированию положительной мотивации учения.

Система работы в модуле:

Лекция – тренировочный урок (проблемные, ситуационные, игровые занятия) – урок взаимопомощи (практикум решения задач) – обобщающий урок (рефераты, доклады, диспуты, дидактические игры) – контроль (тесты, контрольные задания).

СИСТЕМЫ ДЕЙСТВИЙ ПРЕПОДАВАТЕЛЯ И СТУДЕНТА

Рассмотрим последовательность действий преподавателя при составлении модульной программы.

Первый шаг - это представление учебного курса как системы, т.е. первичное структурирование содержания.

- Сначала преподаватель сам, а затем вместе с методическим объединением выделяет стержневые линии всего учебного предмета, курса.
- Следующее действие состоит в отборе содержания для каждого курса по каждой стержневой линии.
- Отобранный материал сводится в таблицу.

Таким образом, преподаватель получает наглядное представление о содержании своего предмета и по каждому курсу и по восходящей от курса к курсу.

Второй шаг состоит в том, что на каждый курс составляется технологическая карта. Приведем ее возможный вариант.

ТЕХНОЛОГИЧЕСКАЯ КАРТА ПО КАЖДОЙ ПАРАЛЛЕЛИ КУРСОВ

Стержневые линии	Ведущие знания	Второстепенные знания	Сопутствующее повторение	Трудно-усваиваемые темы	Внутри-предметные связи	Межпредметные связи	Пути преодоления затруднений
------------------	----------------	-----------------------	--------------------------	-------------------------	-------------------------	---------------------	------------------------------

Составив такую карту, преподаватель четко и целостно видит все содержание с точки зрения особенностей и сложности его изучения.

Третий шаг - создание модульной программы, компонентами которой являются дидактическая цель и совокупность модулей модульной программы.

- Каждой модульной программе дается название, которое отражает суть выбранной для нее крупной темы или раздела.
- Затем формулируется комплексная дидактическая цель на трех уровнях : значение этих знаний для духовного развития личности, для жизненной практики и профессионального самоопределения; знания; умения.

Четвертый шаг связан с выделением в комплексной дидактической цели интегрирующих дидактических целей - также на трех уровнях - для каждого модуля и отбором его содержания, которое представляет собой законченный блок информации, т.е. выстраивается система модулей.

Пятый шаг - градация интегрирующих дидактических целей на частные дидактические цели и формирование содержания учебных элементов, составляющих модуль.

В результате вырастает дерево целей: комплексная дидактическая цель - интегрирующие дидактические цели - частные цели с подобранным под каждую из них содержанием.

Шестой шаг - построение самого модуля.

- Построение модуля начинается всегда с формулировки интегрирующей цели, которую на схеме обозначим как учебный элемент - 0.
- Затем дается задание для входного контроля, цель которого - установить готовность учащихся к работе.
- Определяются все частные дидактические цели и создаются учебные элементы, включающие в себя целевую установку, алгоритмы действий учащегося и проверочное задание для контроля и коррекции усвоения знаний и умений.
 - Наполняется содержанием предпоследний элемент модуля - резюме, обобщающее ход выполнения заданий.
 - Составляются задания выходного контроля. Их смысл в выявлении степени овладения содержанием модуля.
 - Продумываются структурно-логические схемы обобщения материала модуля и возможные ошибки учащихся при их построении.

При разработке модулей следует исходить из известных принципов:

- частные дидактические цели учебных элементов в своей совокупности обеспечивают достижение интегрированной цели модуля; реализация интегрированных целей всех модулей, в свою очередь, приводит к комплексной дидактической цели модульной программы;
- реализованная обратная связь - основа управляемости и контролируемости процесса усвоения знаний. При этом входной и выходной контроль более жесткий, осуществляется преподавателем, а текущий и промежуточный (на стыке учебных элементов) - мягкий, проходит в виде само- и взаимоконтроля учащихся;
- учебный и дидактический материал излагается доступно, конкретно, выразительно, в диалоговой форме;
- при построении модуля соблюдается логика усвоения учащимися знаний: восприятие, осмысление, запоминание, применение, обобщение и систематизация;
- структура модуля должна соответствовать логике учебного занятия того или иного типа.

Первый шаг - определение интегрирующей цели модуля.

Второй шаг - Разбиение на учебные элементы в соответствии с логикой того или иного типа учебного занятия.

Третий шаг - формулирование цели каждого учебного элемента.

Четвертый шаг - определение содержания каждого учебного элемента.

Пятый шаг - формулирование рекомендаций (советов) учащимся.

Опыт показал, что наиболее удобна следующая форма учебного элемента (УЭ).

№ УЭ	Учебный материал	с	Советы преподавателя
------	------------------	---	----------------------

	указанием заданий	

Создание учебных модулей подчиняется системе требований к заданиям, к деятельности учащихся и преподавателя

Задания осуществляют непрерывность внутрипредметных и межпредметных связей;
Примерная программа модулей курса «Основы рыночной экономики»

№ модуля	Содержание модуля
Модуль №1 Основы рыночных знаний	Введение. Что такое экономика. Экономика и трудовая деятельность. Производство – источник экономических благ. Рынок, его виды и функции. Рыночный механизм. Твое потребление. Собственность. Формы, субъекты и объекты собственности.
Модуль № 2 Основы микроэкономики	Спрос. Предложение. Закон спроса и предложения. Конкуренция и ее виды. Деньги: происхождение, функции, виды. Доход, прибыль, рентабельность и издержки производства. Цена и ценообразование. Скидки и ее виды.
Модуль №3 Предпринимательство	Что есть бизнес. Бизнес – операции. Виды предпринимательства. Формы организации бизнеса. Предпринимательский риск.
Модуль №4 Современный рынок	Маркетинг – философия выживания и успеха. Менеджмент – управление фирмой в условиях рыночной экономики. Сделки в бизнесе. Реклама – двигатель торговли.
Модуль №5 Макроэкономика	Банки и их роль в экономике. Финансовая политика. Социальная политика. Налоги и налогообложение. Экономические реформы. Инфляция и безработица.
Модуль №6 Внешнеэкономические связи и мировая экономика	Сущность всемирного хозяйства. Международная торговля и валютный рынок. Внешняя торговля и национальная экономика. Платежный баланс. Экономический рост.

Как показывает мировая практика, модульное обучение в организациях профессионального образования осуществляется в разных вариантах:

1. На основе переработки учебных планов и программ производственного обучения.
2. На основе интегрирования содержания предметов профессионального цикла.
3. На основе интегрирования содержания производственного обучения и предметов профессионального цикла в единый курс. Курс может быть дополнен предметами общеобразовательного цикла, имеющих профессиональную направленность.

Модули программы могут быть познавательными и операционными, а модульные элементы подразделяются на 3 вида:

- теоретические, которые включают теоретическую информацию определенной темы, тесты и опорные конспекты;
- практические, которые включают проблемно – практические задания по выполнению отдельной операции или комплексной работы, инструкцию по технике безопасности, показатели производственного труда, технологические и инструкционные карты;
- комбинированные, которые включают теоретическую информацию определенной темы, алгоритм выполнения работы, инструкции, технологические и инструкционные карты, опорные конспекты, тесты и проблемные задания.

Организационно модульные элементы реализуются либо как самостоятельная работа в рамках индивидуально – консультативной формы обучения, либо как сочетание групповых и индивидуальных форм обучения. Выбор вариантов, форм и методов обучения зависит от содержания модульных элементов, индивидуальных особенностей учащихся, конкретных условий организации профессионального образования.

Контроль при модульном обучении приобретает многоуровневость:

1-уровень – (предварительный) самоконтроль и контроль после изучения отдельного модульного элемента проводится в виде тестирования. Комбинированный и практический модульный элемент содержит проблемно – практическое задание.

2 уровень – (текущий) контроль проводится после изучения модульного элемента, включает вопросы проблемного характера, комплексного практического задания, в котором условия выдаются частично.

3 уровень – (итоговый по модулю) контроль проводится после изучения дидактического модуля, включает более обобщенные проблемные, творческие вопросы, комплексные проблемно – практические задания.

4 уровень - (итоговый) контроль проводится после изучения всего профессионального блока. Он состоит из квалифицированного экзамена, практической работы как устно так и письменно, индивидуально или коллективно.

Рейтинговая оценка

Модульные программы обучения формируются как совокупность модулей. При определении общей оценки по курсу результаты рейтинга входят в нее с соответствующими весовыми коэффициентами, устанавливаемыми преподавателем. Оценивается в баллах каждое задание, устанавливаются его рейтинг и сроки выполнения (своевременное выполнение поощряется). После окончания обучения на основе модульных оценок определяется общая оценка, которая учитывается при итоговом контроле. Вопросы итогового контроля должны носить обобщающий характер, отражать основные понятия курса, а не повторять вопросы модульного контроля, обучающийся должен заранее знать экзаменационные вопросы.

Литература:

1. Н.В.Блохин, И.В.Травин 2006 Методическое пособие-Психологические основы модульного профессионально- ориентированного обучения.
2. П.И.Третьяков Технологическое модульное обучение в школе. 1999 г.
3. П.А.Юцявичене 1989, Теория модульного обучения
4. Т.И.Шамова 1989 Теория и правила модульного обучения

ВИРТУАЛЬНЫЙ МЕТОДИЧЕСКИЙ КАБИНЕТ КАК ИННОВАЦИОННАЯ ФОРМА ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ИНФОРМАЦИОННО - КОМПЬЮТЕРНЫХ ТЕХНОЛОГИИ В ПРОФЕССИОНАЛЬНОМ ОБРАЗОВАНИИ

ИБРАЕВА С. Ж.

«Балхашский многопрофильный колледж»

В условиях активного внедрения информационных компьютерных технологий (ИКТ) в образовательный процесс, основной особенностью, определяющей качество информатизации профессионального образования, является качественное использование ИКТ.

Овладение компьютерными навыками, умение использовать средства Интернет позволяет современному педагогу расширять свое информационно-образовательное пространство, создает условия для профессионального роста и самообразования, позволяет использовать информационные ресурсы общества в своей педагогической деятельности, общаться с коллегами, принимать участие в обсуждении актуальных вопросов, участвовать в различных сетевых мероприятиях и т.д. К традиционным формам профессионального общения (газеты, журналы, вестники) современные средства коммуникаций добавляют новые формы сотрудничества (электронная почта, телеконференции, чаты, форумы). В этих условиях очень важным направлением является развитие сетевых сообществ педагогов, создание системы виртуальной методической службы или кабинета. [1]

Виртуальный методический кабинет (ВМК) - это одно из важнейших звеньев информационно-образовательной среды, способное обеспечить необходимое качество образования и предоставить необходимые условия для развития всех субъектов образовательного процесса.

ВМК по сути - это web-сайт с содержанием реального методического кабинета. Слово web-site с английского переводится как «место в сети Интернет»: web - «паутина, сеть» и site - «место». ВМК - это система электронных документов (файлов данных и кода) частного лица или образовательной организации в компьютерной сети под общим адресом (доменным именем или IP-адресом), направленная на информационную поддержку и повышение профессиональной подготовки педагогов. Это пространство общения и площадка для представления личного опыта.

Преимуществами ВМК являются: возможность работать в любое время и в любом удобном для Вас месте; возможность получить материал по теме в полном объеме, включая презентации, буклеты и т.д.; возможность неоднократно обращаться к опубликованным материалам; возможность широкого использования всех публикуемых материалов в своей профессиональной деятельности. [2]

Целью деятельности ВМК является создание постоянно действующей коммуникационной площадки специалистов системы профессионального образования, а также информационно-методической базы для развития профессиональной компетентности педагогических работников в вопросах обновления содержания образования и использования современных образовательных технологий.

Основные задачи, которые решает ВМК: информационная поддержка образовательного процесса в профессиональных образовательных учреждениях; внедрение информационных ресурсов управления в сфере профессионального образования: программных продуктов, электронных средств и баз данных, в том числе через Интернет, сопровождение веб-сайтов, электронных СМИ, применение информационных технологий нового поколения, включая информационные технологии реального времени, высокоскоростной обмен информацией; оказание консультационных услуг для преподавателей в сфере научно-исследовательских технологий (работа с кадрами, находящимися на базовых площадках, по развитию научно-исследовательской базы учреждений и информационному обеспечению деятельности учреждений), в том числе в режиме онлайн; консультационная поддержка педагогических работников по реализации различных направлений профессионального образования; образовательная деятельность в форме вебинаров, лекций, семинаров, других видов обучения, в том числе на основе информационных технологий и Интернет; организация и поддержка дискуссий, видеоконференций, олимпиад, форумов с использованием возможностей виртуального методического кабинета (в том числе организация совещаний, контрольных, мониторинговых мероприятий, обмен мнениями, совместное планирование развития системы профессионального образования, совместная экспертно-аналитическая работа и пр.); информационное взаимодействие с учреждениями СПО по реализации образовательных программ СПО, с использованием информационных технологий и Интернет, сетевой форме реализации образовательных программ; формирование банка данных о состоянии системы СПО; координация выполнения региональных мероприятий в сфере СПО; организация выполнения работ по созданию, сопровождению и развитию автоматизированной информационной системы мониторинга и анализа системы СПО; обеспечение учреждений СПО необходимой информационной и научно-методической поддержкой, в том числе за счет создаваемых информационных систем, ресурсов и механизмов информационного взаимодействия; формирование банка данных программно-методической, нормативно-правовой, научно-теоретической информации; обеспечение мобильной информационной поддержки деятельности педагогических и руководящих работников и образовательных организаций; обеспечение условий для обмена передовым педагогическим опытом; создание условий развития у педагогических работников специальных компетенций, связанных с использованием социальных сервисов сети Интернет, учебных материалов нового поколения; выработка основных направлений в профессиональной методической работе и её координация; организация совместной работы педагогов по разработке образовательных ресурсов; организация обсуждения важных научно-методических вопросов; коллективный поиск решения проблем; написание коллективных статей, проведение сетевых конференций и конкурсов. [3]

Примерное содержание и примерная структура ВМК профессионального образования: нормативные документы СПО; повышение квалификации специалистов СПО: путеводитель, развивающие формы, мастер-классы; конкурсы: положения о конкурсах (областных, всероссийских), информационные письма, аналитические материалы, фото-видео-аудио материалы, презентации, методические рекомендации; читальный зал: дайджест по различной тематике профессионального образования в соответствии с разделами (художественно-эстетическое образование, политехническое образование и т.п.); методическая копилка: каталоги программ, методических рекомендаций, сценариев (с привязкой к карте Ульяновска и электронных адресов учреждений области), аудиозаписи, видеозаписи; профессиональное общение: Консультации в соответствии с рубрикаторм («задай вопрос специалисту»); часто задаваемые вопросы; работа со студентами (воспитательная работа); педагогическая мастерская; в помощь начинающему педагогу; шаблон портфолио педагога; методические советы; электронные портфолио педагогов; медиатека образовательного учреждения; для родителей; образовательные области стандарта; планирование учебно-воспитательного процесса; электронные версии методических журналов; аттестация педагогов; наши достижения; гиперссылки, полезные ссылки; и так далее.

ВМК функционирует в сети Интернет и доступен всем специалистам системы образования. Для получения некоторых услуг в виртуальном методическом кабинете (скачивание документов, аудио, видео, программно-методических материалов, получение консультаций и т.п.) необходима регистрация (для отслеживания эффективности работы ресурса). Естественно, для развития содержания виртуального методического кабинета с его пользователями осуществляется обратная связь.

Безусловно, эффективность функционирования информационного ресурса в сети Интернет зависит от его привлекательности: постоянное обновление содержания, удобство интерфейса, современный дизайн и оригинальность. Оформление ВМК должно быть выполнено в современном стиле с использованием динамических элементов. При сохранении общей структуры дизайна ВМК его внешнее оформление рекомендуется менять один раз в календарный квартал.

ВМК – это не просто еще одна инновационная форма методической работы. Это многоаспектная информационно-образовательная среда, ориентированная на создание необходимых условий для учителей к самостоятельной познавательной и научно-поисковой деятельности. ВМК позволяет организовать методическое пространство для педагогов, создает оптимальный доступ к необходимой информации, обеспечивает оперативную методическую помощь молодым педагогам, дает возможность опытным педагогам поделиться опытом работы.

Список используемой литературы:

1. <http://sdo-journal.ru/> - статья в интернете
2. <http://metod-kabinet.ucoz.ru/> - статья в интернете
3. <http://www.science-education.ru/> - статья в интернете
4. <http://virtualiya.ucoz.ru/> - статья в интернете
5. Макарова Т.Н. Планирование и организация методической работы в школе/ Т.Н. Макарова. – М., 2002.

ПРИМЕНЕНИЕ ПРАКТИКО – ОРИЕНТИРОВАННЫХ ЗАДАЧ ПРИ ОБУЧЕНИИ МАТЕМАТИКИ ДЛЯ СТУДЕНТОВ ТЕХНИЧЕСКИХ СПЕЦИАЛЬНОСТЕЙ В КОЛЛЕДЖЕ

ДЖАКУПЖАНОВА Г.Т.

ЧУ «Балхашский многопрофильный колледж»

dguldash68@mail.ru

Бұл мақалада, техникалық бағыттағы мамандықтарда оқитын студенттерге математика пәнінен тәжірбие-нысаналық тапсырмаларды тиімді қолдану қарастырылған.

В данной статье рассмотрены применение практико–ориентированных задач преподавания математики для студентов технических специальностей.

В Государственной программе развития образования Республики Казахстана 2011–2020 годы отмечено, что квалифицированный специалист должен обладать системой фундаментальных знаний и навыков, профессиональной компетентностью, быть мобильным в профессиональной среде и конкурентоспособным на рынке труда.

При изучении специальных предметов студенты постоянно сталкиваются с потребностью в тех или иных математических знаниях. Поэтому математику следует рассматривать как важнейшую составляющую качественной подготовки специалистов. В колледже по программам подготовке квалифицированных специалистов, в основном приходят обучающиеся с низкой математической подготовкой, но у многих из них интересы в определенной степени уже сформированы: они направлены на избранную профессию. Поэтому одним из мотивов, стимулирующих интерес к изучению того или иного вопроса курса математики, является его практическая и профессиональная значимость. А этого можно добиться, используя практико–ориентированные задачи при обучении, но действующие учебники мало предлагают таких задач. Изучение сложного математического материала становится более интересным, если обучающиеся видят практическое применение изучаемых тем непосредственно в своей профессиональной деятельности. В процессе решения практико–ориентированных задач предусматривается совершенствование рационального применения теоретических знаний обучающихся к решению практических задач, развития пространственного воображения и вычислительных навыков, организации самостоятельной работы с измерительными приборами, таблицами, справочной литературой. Систематическое использование на уроках задач профессиональной направленности является связующей нитью между теорией и практической деятельностью, что способствует более глубокому освоению профессии, способствует развитию интереса к математике как к науке и как к профессионально значимой дисциплине, показывает прикладной, реально осязаемый характер математики. Студенты понимают, что математика – важный предмет в их образовании. Методик использования практико-ориентированных задач и их составления при обучении математике разработано недостаточно. Практика показывает, что более эффективный результат дают уроки закрепления, лабораторно – практические работы и уроки – зачеты, когда студенты обладают целостными теоретическими знаниями изученной темы. Задачи с профессиональной направленностью составляются на основе тех знаний и умений по математике, которые непосредственно связаны с профессиональными знаниями и умениями.

Технология практико-ориентированного обучения позволяет повысить эффективность и качество обучения. В отличие от традиционного образования, ориентированного на усвоение знаний, практико-ориентированное образование направлено на приобретение кроме знаний, умений, навыков - опыта практической деятельности.

Целью практико-ориентированного обучения является развитие познавательных потребностей, организация поиска новых знаний, повышение эффективности образовательного процесса.

Сущность практико-ориентированного обучения заключается в построении учебного процесса на основе приобретения новых знаний и формировании практического опыта их использования при решении жизненно важных задач и проблем.

Принципами организации практико-ориентированного обучения являются: мотивационное обеспечение учебного процесса; связь обучения с практикой; сознательность и активность обучающихся в обучении, деятельностный подход.

Важная роль в системе подготовки обучающихся к применению приобретаемых знаний в практических целях принадлежит изучению курса математики, поскольку универсальность математических методов позволяет отразить связь теоретического материала с практикой.

Практико-ориентированная технология обучения позволяет студента из пассивного объекта педагогического воздействия превратить в активного субъекта учебно-

познавательной деятельности. Это, в свою очередь, способствует более качественной профессиональной подготовке наших выпускников, а также учит обучающихся применять полученные знания в жизненных ситуациях и в процессе социальной адаптации. Именно такое умение принято называть функциональной грамотностью, о которой в своём Послании говорит Н.А.Назарбаев. Она-то и определяет в конечном итоге базовое качество подготовки людей к жизни и труду.

Большими возможностями для реализации целей практико-ориентированного обучения обладают задания с практическим содержанием.

Практико-ориентированные задачи – это задачи, требующие в своем решении реализации всех этапов метода математического моделирования.

Составление и решение задач с профессиональной направленностью требует определённой методики, основные принципы которой выражаются в следующем:

Содержание и решение задач с профессиональным характером должно соответствовать определённой теме изучаемого курса математики.

1. Содержание задачи должно отражать современный уровень развития науки, техники, производства.

2. Условие задачи не должно содержать большого количества незнакомых терминов, должно быть кратким и доступным для понимания студентов.

3. Решение задач должно сопровождаться пояснением технического содержания, терминологии. Математический смысл не должен растворяться в техническом содержании.

4. Задачи с производственным содержанием часто сопровождаются усиленной вычислительной частью, поэтому здесь можно применить технические средства для вычисления (калькулятор, компьютер).

5. Целесообразно к некоторым задачам иметь готовые чертежи, рисунки, использование которых на уроке позволяет экономить время и пробуждает интерес студентов.

В своей работе я использую разнообразные формы и методы работы на уроках в разных группах и обязательно связываю математику с будущей профессией студентов.

Предлагаю несколько примеров практико-ориентированных задач для студентов технических специальностей.

Задача №1. Размеры кузовов самосвалов МАЗ-205 и ЗИЛ-130 соответственно равны (м):

$$6,07 \times 2,64 \times 2,44 \text{ и } 6,72 \times 2,39 \times 2,18$$

Какой из них более вместителен?

Решение.

Составляем математическую модель: кузов самосвала представляет собой геометрическую фигуру – прямоугольный параллелепипед. Задача сводится к нахождению объёмов 2х параллелепипедов.

Решаем математическую задачу: объём прямоугольного параллелепипеда вычисляется по формуле:

$$V=abc, \text{ где } a, b \text{ и } c \text{ – это размеры кузовов}$$

$$\text{Подставляем данные в формулу: } V_M=6,07 \cdot 2,64 \cdot 2,44=39,1(\text{м}^3)$$

$$V_3=6,72 \cdot 2,39 \cdot 2,18=35,0(\text{м}^3)$$

Переводим математическое решение на язык исходной задачи:

Ответ: Более вместительным оказался кузов самосвала МАЗ-205.

Задача №2. Здание имеет форму прямоугольного параллелепипеда: длина 24 метра, ширина 7 метров и высота 8 метров. Определите поверхность здания.

А) Сколько необходимо затратить кирпича на строительство, если кладка выполнялась в два кирпича и предусмотрено 4 оконных проема(1500x1700) и дверной проем(1500x2400). Размер кирпича 250x120x65мм, шов 1 см.

б) Сколько кубических метров доски израсходуется на устройство дощатых полов, если размер доски 300x80x40см.

Задача №3. Найдите вместимость сарая прямоугольной формы с двускатной крышей и прямым углом между стропилами. Размеры сарая: длина- 10 м., ширина 7 м., высота стен до крыши 3,5 м., высота от основания до конька крыши 8,5 м.

Задача №4. Межквартирные перегородки выполняют в виде двух стенок, разделенных между собой воздушной прослойкой 50 мм, размер плит 800x400x80мм. При кладке перегородок гипсолитовые плиты укладывают по однорядной системе перевязки.

- а) Сколько будет плит в одном ряду перегородки размерами 4,4x2,6м?
- б) сколько будет рядов в этой перегородке?
- в) сколько плиток необходимо для кладки этой перегородки?

Задача №5. Определить расход полнотелого кирпича для кладки колонны, имеющей форму параллелепипеда основанием которой служит прямоугольник 1x0,5 м, высота 2 м.

Задача №6. Определите расход кирпича, необходимого для кладки колонны имеющей форму цилиндра с радиусом основания 1м, высотой 5 м.

Задача №7. Состав цементно – известковой смеси М100 ц : и : п = 1: 0,5 : 5,5. Вычислить необходимое количество каждого компонента для приготовления 150 кг сухой смеси.

Задача №8. Определить, сколько железнодорожных платформ грузоподъемностью 25 т нужно для перевозки конусообразного штабеля угля высотой 7,5 м и шириной в основании 20 м. Объемный вес угля равен 1,3 т/м³.

Задача №9. По кольцевому маршруту в обоих направлениях движутся поезда. Каждый поезд проходит кольцо за 2 ч. В одном направлении поезда идут с интервалом 10 мин., в другом - 15 мин. Сколько встречных поездов встретит поезд, следующий в одном, и сколько - в другом направлении за один круг?

Таким образом, решение задач профессионального характера на уроках способствует развитию интереса к математике как к науке и как к профессионально значимой дисциплине, показывает прикладной, реально осязаемый характер математики. Основы знаний, заложенных в колледже, находят свое продолжение при дальнейшем обучении в высших учебных заведениях: студентам, имеющим навыки применения математики при решении профессиональных задач, легче дается более углубленное изучение спецпредметов с применением высшей математики.

Список литературы:

1. «Социальная модернизация Казахстана» (Послание Президента народу Казахстана)
2. «Среднее профессиональное образование» (Научно-методический журнал, 2004 – 2014 годы)
3. Данилова М.И. Применение математики к решению прикладных задач. М.Ш., 1984
4. Колягин Ю.М. О прикладной и практической направленности обучения математике. М.Ш., 1985 г.
5. Образовательные сайты «Сеть творческих учителей», «Открытый урок», «Фестиваль педагогических идей».

ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ТЕХНОЛОГИИ ПРИМЕНЯЕМЫЕ В УЧЕБНОМ ПРОЦЕССЕ

БЕЙЫТБЕКҚЫЗЫ ӘСЕЛ

Балхашский многопрофильный колледж

Aseljan-1994@mail.ru

Кризис системы образования свидетельствует о разрыве между резко сменившимися условиями жизни и образовательной системой, ее целями, видами, содержанием и технологиями обучения. реальности мы имеем традиционные технологии в виде методик преподавания, слабость которых состоит в одностороннем – предметном – обосновании, при котором отсутствует психологическое и общедидактическое обоснования. Эффектом этих методик являются предметные знания, которые плохо сочетаются с логическими действиями их выведения, обобщения и систематизации. Еще одно негативное последствие состоит в том, что предметные методики не формируют умения учащихся переводить знания в действия.

Что же следует рассматривать под понятием «педагогическая технология»?

В истории становления и развития понятия педагогическая технология прослеживаются различные понимания, начиная с первоначального толкования ее как обучения с помощью технических средств до представления о педагогической технологии как о систематической и последовательной организации проектируемого процесса обучения.

Педагогическая технология рассматривается как проект педагогической системы, осуществляемой на практике. Педагогическая система является основой для разработки технологии. Главное внимание сосредоточено на предварительном проектировании учебно-педагогического процесса.

Таким образом, педагогическая технология функционирует и в качестве науки, и в качестве системы способов, принципов и регулятивов, применяемых в образовательных учреждениях.

Педагогическая технология является содержательным, вбирающим в себя комплекс действий, затрагивающим изменения в содержании образования, в организационных формах, методах и способах педагогического процесса, в управлении и руководстве организацией учебно-воспитательной работы, деятельности учителей и учеников.

Признаки педагогической технологии:

диагностическое, целеобразование, результативность, экономичность, алгоритмируемость, проектируемость, целостность, управляемость, корректируемость, визуализация.

Критерии технологичности. Любая педагогическая технология должна удовлетворять некоторым основным методологическим требованиям. Педагогическая технология определяется как:

- целенаправленное использование объектов, приемов, технических средств обучения, событий и отношений в учебно-воспитательном процессе;
- целенаправленное структурирование и представление педагогической информации и системы организации коммуникаций в педагогическом процессе;
- система управления познавательной деятельности учащихся;
- конструирование средств и методов педагогического процесса для решения определенных задач;
- планирование процесса обучения и воспитания;
- комплексный интегративный процесс, включающий системное соединение идей, способов организации деятельности людей, ресурсов для достижения целей образования;
- технология проектирования педагогических систем;
- методология планирования, реализации и оценивания образовательных процессов.
- **Концептуальность.** Каждой педагогической технологии должна быть присуща опора на определенную научную концепцию, включающую философское, психологическое, дидактическое и социально-педагогическое обоснование достижения образовательных целей.
- **Системность.** Педагогическая технология должна обладать всеми признаками системы: логикой процесса, взаимосвязью всех его частей, целостностью.
- **Управляемость.** предполагает возможность диагностического целеполагания, планирования, проектирования процесса обучения, поэтапной диагностики, варьирования средствами и методами с целью коррекции результатов.
- **Эффективность.** Современные педагогические технологии существуют в конкурентных условиях и должны быть эффективными по результатам и оптимальными по затратам, гарантировать достижение определенного стандарта обучения.
- **Воспроизводимость.** подразумевает возможность применения педагогической технологии в других однотипных образовательных учреждениях, другими субъектами.

В чём же состоит глубинный смысл педагогической технологии в целом?

Во-первых, педагогическая технология сводит на нет педагогический экспромт в практической деятельности и переводит её на путь предварительного проектирования

учебно-воспитательного процесса с последующей реализацией проекта в классе. Это возможно сделать на языке понятий «дидактическая (воспитательная) задача» и «технология обучения (воспитания)».

Во-вторых, в отличие от ранее использовавшихся поурочных разработок, предназначенных для учителя, педагогическая технология предлагает проект учебно-воспитательного процесса, определяющий структуру и содержание деятельности самого учащегося, то есть проектирование учебно-познавательной деятельности ведёт к высокой стабильности успехов практически любого числа учащихся.

В-третьих—процесс целеобразования. Это центральная проблема педагогической технологии в отличие от традиционной педагогики. Она рассматривается в двух аспектах: диагностика целеобразования и объективный контроль качества усвоения учащимися учебного материала; развитие личности в целом.

В-четвёртых--принцип целостности (структурной и содержательной) всего учебно-воспитательного процесса. Принцип целостности -- гармоничность всех элементов педагогической системы.

Современная технология обучения-представляет : собой упорядоченную деятельность педагога, предусматривающую ответные действия учащихся.

Новая парадигма образования, ставящая развитие личности обучаемого в центр образовательной пирамиды, нацеливает на новые технологии обучения.

Под «новыми» педагогическими технологиями, имеется в виду не временной аспект: новые как только что или недавно появившиеся, а новые как отличающиеся от привычных, традиционных.

Традиционные методы обучения в большей степени способствуют усвоению фактологического материала, усвоению воспроизводить знания в знакомой ситуации.

Однако современный мир выдвигает вполне определенные требования:

- умение гибко адаптироваться в меняющихся жизненных ситуациях, самостоятельно приобретать необходимые ему знания, умело применять их на практике для решения разнообразных возникающих проблем;
- самостоятельно критически мыслить, уметь видеть возникающие в реальной действительности проблемы и используя современные технологии, искать пути рационального их решения; четко осознавать, где и каким образом приобретаемые им знания могут быть применены в окружающей его действительности; быть способным генерировать новые идея, творчески мыслить;
- грамотно работать с информацией (уметь собирать необходимые для решения определенной проблемы факты, анализировать их, выдвигать гипотезы решения проблем, делать необходимые обобщения, сопоставления с аналогичными или альтернативными вариантами решения;
- быть коммуникабельным, контактным в различных социальных группах, уметь работать сообща в разных областях, в различных ситуациях, легко предотвращать или уметь выходить из любых конфликтных ситуаций;
- самостоятельно работать над развитием собственной нравственности, интеллекта, культурного уровня.

В условиях постоянно совершенствования образовательной системы необходимо заложить в технологии обучения модификацию их разнообразных параметров в расчете на психологию обучающихся, цели образования и условия обучения, а также имеющиеся средства обучения.

Современные технологические модели обучения выражают основные методологические принципы построения обучения: гуманистического, развивающего, личностно - ориентированного проектов организации обучения. Начиная с 60 – годов 20 века известны зарубежные технологии Б.Блума, Роджерса и Маслоу, а также российских психологов и дидактов Л.В.Занкова, Д.Б,Эльконина - В.В. Давыдова.

Однако многие технологии продолжают оставаться слабо технологичными, т.е. не до конца расписанными. В них в основном преобладают теоретические основы технологий,

деятельностная сторона продолжает быть либо недостаточно конкретной, либо излишне привязанной к конкретному предмету.

Таким образом, в связи с применением современных компьютерных и телекоммуникационных технологий в сфере образования происходят существенные изменения в преподавательской деятельности, месте и роли преподавателя в учебном процессе, его основных функциях.

В настоящее время весьма важным оказывается понимание того, что развитие человечества существенно зависит от уровня образования, что переход в режим последовательного развития общества предполагает внедрение новых образовательных технологий с расчётом на два-три поколения вперёд. Системы образования, которые медленно меняют и развивают свой уклад, становятся тормозом развития общества.

Для решения современных психолого-педагогических задач, стоящих перед обновляющейся системой образования, необходимо кардинально менять приоритеты целей обучения, на первый план следует выдвигать развивающую функцию, в большей степени обеспечивающую становление личности обучающегося, раскрытие его индивидуальных способностей, развитие умственной и творческой активности, что является важным условием их психологической подготовки к труду как умственного, так и физического. Через развитие этой активности происходит становление важных качеств личности: ответственности за свой труд, умение его организовать, критически осмыслить и оценить.

Педагогические технологии в настоящее время базируются на теориях психодидактики, психологии, кибернетики, управления и менеджмента и понимаются как планомерное и последовательное воплощение на практике заранее спроектированного педагогического процесса. Технологическая цепочка педагогических действий, операций, коммуникаций выстраивается строго в соответствии с целевыми установками, имеющие форму конкретного ожидаемого результата. Однако любые образовательные технологии - еще не гарантия успеха. Главным является органическое соединение эффективных образовательных технологий и личности педагога.

Еще раз следует подчеркнуть, что при новой парадигме образования педагог выступает больше в роли организатора самостоятельной активной познавательной деятельности учащегося, компетентным консультантом и помощником. Эта роль значительно сложнее, чем при традиционном обучении и требует от педагога более высокого уровня профессионально-педагогической культуры.

Список использованной литературы:

1. Атаян А.Т. Перспективы: вопросы образования / А.Т. Атаян. - Париж: ЮНЕСКО, 1991.- 296 с.
2. Андреев А.Л. Общество и образование: социокультурный профиль России / А.Л. Андреев // Педагогика. - 2002. - № 6.- С. 40-45
3. Багдасарьян Н.Г. Ценность образования в модернизирующемся обществе / Н.Г.Багдасарьян // Педагогика. - 2008. - № 5.- С. 34-39
4. Бобров В.В.Актуальные проблемы современного содержания образования / В.В. Бобров // Философия образования. - 2002. - № 5. - С. 182-197.
5. Болонский процесс: нарастающая динамика и многообразие (документы международных форумов и мнение европейских экспертов). М., 2003.
6. Болонский процесс и его значение для России. Интеграция высшего образования в Европе / Под ред. К. Пурсиайнена и С.А. Медведева. - М.: РЕЦЭП, 2005. - 199с.

КӘСІПТІК – ТЕХНИКАЛЫҚ БІЛІМ БЕРУДІҢ ҚАЗІРГІ ТАҢДАҒЫ МАҢЫЗДЫЛЫҒЫ

АШИРБЕКОВА Ш.Б.

Қазақ тілі мен әдебиет пәнінің оқытушысы
Балқаш көпсалалы колледжі
ashirbekova.shinar @ mail.ru

Жастардың білімін жетілдіру үшін қажетті жағдай жасау туралы «Қазақстан – 2050» стратегиясында: «Біздің жастарымыз оқуға, ғылым-білімді игеруге, жаңа машықтар алуға, технологияны күнделікті өмірде шебер де тиімді пайдалануы тиіс. Мемлекет басшысы Н.Назарбаев халыққа арнаған Жолдауында кәсіптік білім беру мәселесіне барынша басымдық беру қажеттігіне айрықша назар аударды. Біз бұл үшін барлық мүмкіндікті жасап, ең қолайлы жағдаймен қамтамасыз етуіміз керек. Біздің басты мақсат – 2050 жылы мықты мемлекет, дамыған экономика және жалпыға ортақ еңбектің негізінде берекелі қоғам құру. Алдымен жастарға тегін кәсіптік-техникалық білім беру қажеттігін басты міндет ретінде белгіледі. Кәсіптік-техникалық білім беру саласына, яғни колледждерге айрықша маңыз берілу себебі, кәсіпорындардың сұранысына ие жұмысшы мамандықтары бойынша білікті кадрлар арнайы дайындалып жатыр. Бұл – өмір жолын жаңа бастаған жастардың белгілі бір мамандық иесі атануы үшін игілікті іс атқарылып жатқанының дәлелі. Арнаулы білім ордаларына мемлекет тарапынан жасалып отырған орасан зор қамқорлық. Дегенмен колледждердің білім беру деңгейін барынша арттыру мәселесі әлі де жақсарту талап етеді. Осы орайда Елбасы Қазақстан халқына арнаған Жолдауында «Кәсіптік-техникалық білім берудің озық мекемелерінің желісі дамып келеді. Өзекті мәселені жүзеге асырудың нәтижесінде, жастар арасындағы жұмыссыздық проблемасы оңды шешіліп, сауатты, білікті жұмысшыларды дайындау жолға қойылмақ. «Мәңгілік ел жастары –индустрияға» мемлекеттік бағдарламасын жүзеге асырылуда. Осы бағытта әлемдік озық технологиялар енгізіліп, ауқымды жұмыстар жасалуда. Қазіргі кезеңде білікті маманның білімі мен кәсіби біліктілігі экономика дамуының басты тетігіне айналуда.

Қазіргі заман талабы - оқытудың жаңа технологияларын меңгеру. Оқытудың жаңа технологияларының бірі - интерактивті техника және технология. Интерактивті техника және технологиясының дамуы кезеңінде осы заманға сай білімді, әрі білікті жұмысшы мамандарын даярлау оқытушының басты міндеті болып табылады. Қоғамдағы ақпараттандыру процестерінің қарқынды дамуы жан-жақты, жаңа технологияны меңгерген жеке тұлға қалыптастыруды талап етеді. Білім беру реформасы - Қазақстанның бәсекеге нақтылы қабілеттілігін қамтамасыз етуге мүмкіндік беретін аса маңызды құралдардың бірі.

Осыған орай Білім және ғылым министрлігінің қолдауымен орта арнаулы оқу орындарында жаңа модульдік бағыттағы оқу проблемасы қолға алынып, кәсіптік білім беруде дуальдық жүйе енгізілуде.

Дуальды оқыту жүйесі дегеніміз не , дуальды оқыту жүйесінің мәнісі неде деген сұрақ туындайды. Бұл жүйенің әлемдік кәсіптік техникалық оқыту саласында алатын орны ерекше. Бұл жүйенің мәні мынада: оқушылар оқу уақытының 70-80%-ын өндірісте, қалған 20-30%-ын колледжде өткізеді. Оның мынадай жақсы жақтары бар. Біріншіден, оқыту өндірістің нақты сұранысына сай жүргізіледі және жұмыс берушілер өздеріне қажетті мамандарды алады. Екіншіден, болашақ мамандар өз кәсібін қызығушылықпен оқиды және бітірген соң сол кәсіпорында қалуға ұмтылады. Үшіншіден, бітірушілерге деген сұраныс пен оларды жұмысқа орналастырудың деңгейі жоғарылайды.

Қазіргі уақытта республикада кәсіптік-техникалық және білікті жұмысшы кадрлар жетіспеушілігі байқалады. Статистикаға сүйенсек, болжамды түрде 20 жыл аясында жұмысшы мамандығы бойынша мамандар тапшы болуы белгілі. Себебі мектеп бітірген жас түлек жұмысшы мамандықты бірден бір таңдауы мүмкін емес. Сондықтан талапкерге мамандықтың негізгі қажеттілігін мен болашағы жайлы дұрыс ақпарат беру біздің міндетіміз.

Елбасының саясатын қолдай келе 2017-2018 оқу жылынан бастап Балқаш көпсалалы колледжінде жұмысшы мамандықтары ашылып, білікті мамандар дәріс беруде. Біздің колледждің басты мақсаты – ел экономикасының дамуына үлес қосатын өндіріс орындарына қажетті мамандарды дайындау. Бұл мамандық қатарына «Құтқарушы», «Жол инспекторы», «Жүкті қабылдап алушы», «Құрылыс шебері». Осы мамандықтарға сабақ бергендіктен жұмысшы мамандықтарына білім стандартымен қойылған талаптардың өзгешелігі

байқалды, соған байланысты бірнеше мәселелерге тап болдық. Аталған кейбір мамандықтар бойынша типтік оқу бағдарламаларының жоқтығы басты мәселе. Бұл әрине біздің колледж үшін жаңа мамандықтар болған соң, мемлекеттік білім беру стандартын негізге ала отырып типтік оқыту және оқу жұмыс бағдарламаларын жетілдіруге тура келді. Қазір еңбек нарығында мұндай кәсіп иелеріне сұраныс өте жоғары.

Елбасы Нұрсұлтан Назарбаевтың Жолдауының «Төртінші басымдық, адами капитал сапасын жақсарту» деген бөлімінде: «Ең алдымен, білім беру жүйесінің рөлі өзгеруі тиіс» деп айрықша атап көрсетті. Біздің оқу орнында, Балқаш көпсалалы колледжінде жеке тұлғаның өсуіне, кәсіби таңдау жасауына, біліктілігін жоғарылатуына барынша жағдай жасалған. Жолдауда Елбасы баршаға тегін кәсіптік-техникалық білім беруге нақты тапсырма бергені белгілі. Оқу үрдісінде дәріс берудің дуальды технологиясын пайдаланып, теорияны тәжірибемен ұштастырып, болашақ маманның біліктілігін арттырып, машығын қалыптастырудамыз.

Мемлекет басшысы «Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру» бағдарламалық мақаласында «Табысты болудың ең іргелі, басты факторы білім екенін әркім терең түсінуі керек. Жастарымыз басымдық беретін межелердің қатарында білім әрдайым бірінші орында тұруы шарт. Себебі, құндылықтар жүйесінде білімді бәрінен биік қоятын ұлт қана табысқа жетеді» деп атап көрсетті. Сондықтан колледж ұстаздары студент-жастардың сапалы білім алуына жауапты. Еліміздегі индустриялы-инновациялық өндіріс құру процессінде кәсіби білікті жұмысшы кадрлардың еңбегі басты факторлардың бірі болып отыр. Сондықтан да, қазіргі кезде кәсіптік техникалық колледждер заманымызға сай жаңару мен даму үстінде. Осы орай, оқу орнындағы оқытушы алдында тұрған міндеттері де жоғарылай түседі. Бүгінгі студент – ертеңгі маман еліміздің дамуына үлес қосатынын мол үміт артатын тұлға екенін естен шығармауымыз керек деп ойлаймын.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә. Назарбаевтың «Әлеуметтік-экономикалық жаңғырту — Қазақстан дамуының басты бағыты» атты халыққа жолдауы // Егемен Қазақстан., 2018 — № 41–42 (27114). — 28 қаңт.
2. <https://aikyn.kz/2017/06/22/18053.html>

КӘСІБИ БІЛІМ БЕРУ ОРЫНДАРЫНДА ИННОВАЦИЯЛЫҚ ӘДІСТЕР МЕН ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ КӘСІБИ ТҮРДЕ ОҚЫТУ

АМИРКАШЕВА Д.О.

Балқаш көпсалалы колледжі
Amirkashev@mail.ru

Білім беру жүйесі алдында тұрған талаптарды жүзеге асыру жолында ғалымдар мен педагогтар танымдық іс - әрекетті дамыту әдістерін іздестіруде. Міне, сондықтан жеке тұлғаны оқыту мен дамытудағы белгілі әдістердің рөлін бағалай отырып, қоғам дамуының әр кезеңінде адам ақыл - ойының «терең қайнарына бойлай алатын» әдістерді пайдалану жолындағы ізденістер мен ұсыныстар бүгінгі таңда өзекті деп санау қажеттігін айту керек.

Қазіргі таңдағы еліміздегі білім беру жүйесіндегі ең басты міндеті – білім берудің ұлттық модуліне көшу арқылы жас ұрпақтың білім деңгейін халықаралық дәрежеге жеткізу. Қазіргі заман талабына сай пән оқытушысы ғана болу аз, оқытушы - ұстаз, инноватор, иннотехник болуы тиіс. Оқытушы иннотехник дәрежесіне көтерілу үшін инновациялық технологияларды меңгеру керек, содан кейін пән бойынша қандай тақырыпқа пайдалану керектігіне тиімді зерттеу жүреді. Яғни әрбір инновациялық технологияларды меңгереді, содан кейін меңгерген технологияларды апробациядан (сабақ барысында қолдану) өткізеді, оқытушы талдау жасай отырып, тақырыпқа сай технологияны таңдайды. Оқытушы білім алушының табиғи дарын, қабілетін ашу жас ерекшелігін ескере отырып, технология элементтерін тиімді пайдалана алу керек.

Инновация дегеніміз – бұл лабораториялық емес жаңа идеяны бірінші рет жүзеге асыру, ғылым жүзінде пайда болса да практикада негізделген. Жаңалық енгізу – мекемеге, ұйымға жергілікті аймақтық, мемлекеттік мекемелерге енгізілген үлгіге бағытталған. Инновация сөзі латын тілінен аударғанда жаңалықты ендіру деген мағынаны білдіреді. Технология деген сөз грек тілінен алғанда техне – өнер, кәсіп, ғылым, логос – ұғым, оқу деген түсінікті білдіреді.

Технологиялық инновациялар – бұл жаңа заманның компьютерлік және телекоммуникациялық технологиялары. Технологиялық инновациялар экономикалық механизмдердер, оқытушылар мен білім алушылар еңбегін ұйымдастыруда түбегейлі өзгерістерге, оқытушылық қызмет сипатына зор үлес қосылады.

Қазіргі заманғы оқыту технологияларына келесі талаптар қойылады:

- оқыту мақсатының нақты қойылуымен, оның ғылыми негізделуі, іс - әрекетінің нәтижесінің жоғары сапалы болуы;
- оқу материалын толық қабылдау мүмкіндігінің болуы;
- оқу процесінде қарым - қатынастың еркін болуы;
- оны үнемі жетілдіріп, толықтырылып отыру мүмкіндігінің болуы.

Инновациялық әдістердің ең негізгісінің бірі – «интерактивті оқыту әдісі». Негізгі қағидасы - педагогикалық қарым - қатынас пен қарым - қатынас диалогы арқылы жеке тұлғаны қалыптастырып дамыту.

Интерактивті әдіс - тәсілдерді жиі пайдалану, әр сабақта оның мүмкіндіктерін түрлендіріп отыру – педагогтар қауымының басты міндеті. Интерактивтік оқу технологиясы (ИОТ) – деп нәтижесінде оқу әрекеті барысында олардың өзара мотивациялық, интеллектуалдық, эмоциялық және басқа да жақтарынан жетістіктерге жетуді сезіну ситуациясын тудыра алатын, білім алушыларға педагогикалық әсерлі танымдық қарым - қатынас құруға кепілдік беретін, оқытушы мен білім алушының іс - әрекетін оқу - ойындар түрінде ұйымдастыру тәсілдерін айтамыз.

Интерактивті әдістерге мыналар жатады:

- ◆ миға шабуыл әдісі;
- ◆ топпен жұмыс;
- ◆ проблемалық шығарма әдістері;
- ◆ рөлдік ойындар;
- ◆ зерттеулер;
- ◆ іскерлік ойындар;
- ◆ сын тұрғысынан ойлау әдісі;
- ◆ пікірталастар және т. б. Оқудың интерактивті әдістерінің үлгісі:

«Ми шабуылы», «ми штурмы» («дельфи» әдісі) – бұл әдіс, берілген сұраққа кез - келген студент жауап бере алатын әдіс. Маңыздысы айтылған көзқарасқа бірден баға қоймау керек, барлығын қабылдау қажет және әрқайсысының пікірін тақтаға немесе парақ қағазға жазған дұрыс. Қатысушылар олардан негіздеме немесе сұраққа түсініктеме талап етілмейтінін түсінулері керек. «Ми шабуылы» хабарландыруды анықтау керек болғанда және қатысушыларының белгілі сұраққа қатынасы кезінде қолданылады. Жұмыстың бұл нысанын кері байланыс алу үшін қолдануға болады.

Өткізу алгоритмі:

1. Қатысушыларға талқылау үшін белгілі бір тақырып немесе сұрақ беру.
2. Осы мәселе бойынша өзінің ойын айтуға ұсыныс жасау.
3. Айтылғандардың барлығын жазу (олардың бәрін қарсылықсыз қабылдау керек). Егер сізге ол түсініксіз болатын болса, айтылғандарды қайталап анықтауға жол беріледі (кез - келген жағдайда идея қатысушының аузынан қалай шықса, солай жазылады).
4. Барлық идеялар мен талқылаулар айтылып біткеннен кейін, берілген тапсырма қандай болғанын қайталау керек қатысушылардың сөзінен сіз не жазып алдыңыз соның барлығын тізіп шығу керек.
5. Қатысушылардан, олардың пікірі бойынша алынған нәтижеден қандай қорытынды жасауға болатынын және тренингтің тақырыбымен байланысты оның қалай болатынын сұрай отырып жұмысты аяқтау керек.

«Ми шабуылы» аяқталғаннан кейін (көп уақытты алмай, орташа 4 - 5 минут), жауаптың барлық нұсқаларын талқылау керек, бастыларын және келесілерін таңдау қажет. «Ми шабуылы» қажеттілігіне қарай тиімді әдіс болып табылады:

- ◆ даулы мәселелерді талқылау;
- ◆ талқылауға қатысуға онша сенімді емес қатысушыларды ынталандыру;
- ◆ қысқа мерзім ішінде идеяны көптеп жинау;
- ◆ оқушының дайындығын анықтау.

Оқытудың интерактивтік моделінің негізгі шарттары: 1. Емін - еркін пікірталасқа түсу мүмкіндігі. 2. Белгілі бір материалды емін - еркін баяндау. 3. Семинар сабақтарының көп болуы, оқушылардың инициативасының жетекшілігі. 4. Топтық тапсырмалардың қолданылуы және сол арқылы ұжымдық іс - әрекеттерді дамыту. 5. Жазбаша жұмыстарды орындау.

Бүгінгі мемлекеттің білім беру саласындағы саясаттың тұжырымдамасындағы міндеттердің бірі – білім беру жүйесі мен оқытудың сапасын арттыру, сабақтың әдістерін және мазмұнын жетілдіру, әдістемелік жағынан дамыту болып табылады. Қазіргі білім беру саласындағы оқытудың озық технологияларын меңгермейінше, сауатты әрі жан - жақты маман болу мүмкін емес. Жаңа технологияны меңгеру оқытушының интеллектуалдық, кәсіптік, адамгершілік, рухани азаматтық және басқа да адам келбетінің қалыптасуына игі әсерін тигізеді, өзін - өзі дамытып оқу - тәрбие процесін тиімді ұйымдастыруына көмектеседі. Білім алушы іс - әрекетінің мазмұны ақпаратты қабылдау, оны ұғыну, білімділік дағдыларын жетілдіру. Оқытушының міндеті білім алушының іс - әрекетін ұйымдастыру, ақпаратты жүйелеу, оны қабылдауға жағдай жасай отырып, білім алушыға бағыт, бағдар беру.

Технологиялық оқыту, білім берудің, жеке тұлғаны жан - жақты дамытудың жаңа ізденістерін талап етеді. Оқушының білім алу, даму т. б. іс - әрекеттерін мақсатты түрде ұйымдастыра білу, оған басшылық ету, білімді өз белсенділіктерімен алуларына түрткі жасау технологияның басты белгілері.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. М. Валиева Жаңа педагогикалық технологиялар. Әдістемелік нұсқаулық - Астана, 2002
2. Қ. Бітібаева Әдебиетті оқыту әдістемесі. - Алматы, 1997
3. Қ. Бітібаева Әдебиет сабағының түрлері мен үлгілері. Мұғалімге арналған көмекші құрал. - Алматы, 1994

СОЗДАНИЕ СОВРЕМЕННОЙ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ СРЕДЫ ДЛЯ ФОРМИРОВАНИЯ У СТУДЕНТОВ ИНТЕРЕСА К ИЗУЧЕНИЮ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА ЧЕРЕЗ ПРИМЕНЕНИЕ ИННОВАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИИ ОБУЧЕНИЯ.

АБИЛЬДИНА Н. Ж.

Балхашский многопрофильный колледж
nurali2.5@mail.ru

Анализ ряда исследований, посвященных вопросам модернизации казахстанского образования и обеспечения инновационного развития общества показал, что одним из главных проблем является создание современной образовательной среды и формирования людей, способных обеспечить переход казахстанской экономики на инновационный путь развития. Сегодня мы осознаем необходимость подготовки специалистов, хорошо разбирающихся в актуальных проблемах общества и способные находить нетрадиционные, инновационные пути их решения.

В средних специальных учебных заведениях в ряду различных противоречий одним из главных является противоречие, заключающееся в следующем: студент, выбрав себе специальность, т.е. профессионально определившись не всегда достаточно активен в учебном процессе.

Как нужно организовать учебный процесс, чтобы сформировать у студентов активное отношение к учебно-познавательной и учебно-профессиональной деятельности? Какие технологии обучения могут оказать в этом отношении наиболее эффективное воздействие?

Колледжи и училища обеспечивают организации и предприятия специалистами среднего звена. При современных рыночных отношениях выросли требования к специалисту-выпускнику. Для того чтобы готовить конкурентно способных выпускников необходимы изменения в самом учебном процессе.

В настоящее время в образовании возникла проблемная ситуация, связанная с существованием двух направлений его развития: традиционного, в котором акцент делается на когнитивном подходе к организации обучения, и инновационного, учитывающего реальные перемены в характере общественного запроса к развитию личности. Выход из этой ситуации связывают с переходом к инновационной стратегии обучения, при которой на первый план выходит ориентация обучающегося на самопознание, самосовершенствования, саморазвитие.

Учитель должен выступать не только как носитель информации, хранитель норм и традиций, но и как помощник становления и развития личности ученика, уважающий эту личность независимо от меры ее приобщения к знаниям.

Инновационная стратегия обучения требует изменения функции и строения знаний. Процесс усвоения знаний перестает носить характер рутинного заучивания, репродукции. Он становится инструментом познания на основе понимания взаимосвязи окружающего мира и себя самого в этом мире и организуется в разных формах. В настоящее время в образовании существует несколько направлений в обучении, каждое из которых по-своему оказывает влияние на инновационные процессы.

Адекватный выбор преподавателем приёмов и технологий обучения, соответствующих личностно-ориентированной парадигме образования. Они должны обеспечивать дифференциацию и индивидуализацию обучения.

Использование и варьирование индивидуальных и дифференцированных форм обучения может происходить следующим образом. Необходимо выявить те области знания, в которых у каждого студента имеются пробелы, и затем с помощью опроса выяснить, какие виды работ вызывают у студентов наибольший интерес, а, следовательно, более эффективно помогут ликвидировать эти пробелы. После этого можно приступить к ликвидации пробелов с помощью серии подобранных заданий и упражнений. Поскольку у студентов первого курса резкие различия в уровне обученности, надо стремиться, с одной стороны, подтянуть отстающих, с другой стороны

- стимулировать дальнейшее продвижение сильных студентов. Для этого необходимо давать индивидуализированные задания, организовать парную работу с целью взаимообучения, групповую работу, с разделением функций: например, один студент отмечает в тексте требуемую грамматическую видовременную форму и зачитывает её, другой фиксирует приём с ней на карточке, третий формулирует правило и т.п.

Обратимся к проектной методике. Проектная форма работы является одной из актуальной технологии, позволяющих учащимся применить накопленные знания по предмету. Учащиеся расширяют свой кругозор, границы владения языком, получая опыт от практического его использования, учатся слушать иноязычную речь и слышать, понимать друг друга при защите проектов. Студенты работают со справочной литературой, словами, компьютером, тем самым создаётся возможность прямого контакта с аутентичным языком, чего не даёт изучение языка только с помощью учебника на уроке в классе.

Студентам второго курса, обучающимся по специальности «Организация дорожного движения» предлагаю проектную работу. Мы работаем по следующему плану:

- задаётся тема исследований, подробно обсуждаются пути её воплощения.
- определяются исполнители, учащиеся организуются в группы или работают индивидуально;
- уточняется индивидуальный план.
- собирается материал, обсуждается, что можно использовать и где достать: Интернет, научно-популярная литература, справочники

- проект оформляется начисто
- презентация проекта проходит в виде пресс-конференции, рекламы, фотосессии, выпускается буклет (выбор за студентом)
- докладчики составляют свои задания, кроссворды, вопросники по своим проектам. Это стимулирует интерес учащихся к другим проектам.

К проекту «Марка автомобиля, на котором ты хочешь ездить» равнодушных не бывает.

Мы стремимся к тому, чтобы студенты воспринимали иностранный язык как инструмент, обеспечивающий доступ к информации, получаемой при устном и письменном общении. Это диктуется характерными особенностями их будущей профессии. Наш собственный опыт показывает, что рецептивные виды речевой деятельности (аудирование и чтение) становятся наиболее востребованными у студентов. Использование в учебном процессе разных видов чтения служит средством формирования коммуникативных умений.

Студентам предлагается текст «Дорожно-транспортное происшествие». Задание – нахождение в тексте специфической информации (о каком именно ДТП идет речь и как вести себя в данной ситуации) и использование ее в деловой игре «В ДТП» Предполагается использование модального глагола “should” “студенты сами изучают грамматический материал: используя справочную литературу, выводят правило, заполняют таблицу.

Особое внимание заслуживают деловые игры. Они дают возможность «прожить» некоторое время в изучаемой производственной ситуации, приобрести опыт профессиональной деятельности. При подборе ролей важно учитывать не только интересы учащихся, но и их психологические особенности.

Важную роль в распределении ролей играет учет социально-психологических характеристик учащихся, под которыми понимается статус обучающегося в группе. Целесообразно время от времени давать обучающимся, занимающим в жизненной практике положение ведомых, роли главных героев, а лидерам коллектива поручать роли персонажей находящихся в зависимом положении. Деловая игра способствует формированию учебного сотрудничества и партнерства. Ее исполнение предполагает охват группы учащихся, которые должны слаженно взаимодействовать, точно учитывая реакции товарищей, помогая друг другу. При этом удачно найденный жест, немое действие, если оно соответствует ситуации, поощряется всей группой. После изучения лексического и грамматического материала студентом была предложена деловая игра «безопасная езда»

Для того чтобы сориентировать какие вопросы будут обсуждаться был «предложен мозговой штурм»

Что приходит на ум когда мы говорим «безопасная езда» какие факторы влияют на безопасную езду.

Студенты высказывают свое мнение. Выбирают 3 наиболее существенных фактора:

1. Выпуск автомобилей, отвечающих современным требованиям.
2. Исправность автомобилей.
- 3 Соблюдение правил дорожного движения.

Игра будет состоять из трех сюжетов:

Сюжет 1- посещение автомобилестроительного завода. Действующие лица: главный инженер завода и автолюбители.

Обсуждения: какие требования предъявляются к современному автолюбителю. Этапы создания нового авто. Каким тестам подвергается автомобиль.

Сюжет 2 - беседа с автоинспектором. Действующие лица: автоинспектор и автомобилисты.

Обсуждения: какие правила надо соблюдать, чтобы не создавать аварийных ситуаций и дорожных пробок.

Сюжет 3- в ДТП. Действующие лица: автоинспектор и водители. Обсуждение: дорожно-транспортного происшествия. В чем проблема ДТП, какие дорожно-транспортные правила были нарушены и как их устранить, чтобы не подвергать жизнь всех участников движения опасности.

Участникам игры предписано: быть вежливыми, использовать различные фразы – клише, которые делают диалог естественным.

Для проверки эффективности деловой игры была предложена письменная форма контроля. Написать начинающему автомобилисту напутствие. Все студенты справились с работой.

Студенты заполняли анкету после проведения урока с использованием деловой игры.

1. Какой этап урока вам понравился больше всего?

2. Чему способствовало деловая игра на уроке?

И получили следующие ответы.

На первый вопрос 8 студентов из 10 отметили этапы урока с деловой игрой. Это 80% студентов.

На второй вопрос получили следующие ответы:

- игровая ситуация была такая же с которой мы встретимся в жизни.

- интересно было использовать изученные слова в «диалогах»

- могли высказать свою точку зрения на английском языке.

- поняли, язык надо учить может пригодиться, даже если ты будешь работать техником или дорожным инспектором в дороге.

- было интересно

Исходя из опроса студентов можно сделать вывод.

Использование игровой методики способствует более эффективному усвоению учебного материала. Но необходимо учитывать возрастную категорию, индивидуальные особенности развития и субъективный опыт каждого студента.

Целью обучения английскому языку в нашем колледже является владение студентами способностью осуществлять непосредственное общение с носителями изучаемого языка в наиболее распространённых ситуациях повседневного общения.

Известно, общение - это не только говорение на иностранном языке, но и восприятие речи собеседника на слух. То есть говорение и аудирование являются основными видами речевой деятельности в общении с носителями иностранного языка.

В последнее время преподаватели иностранного языка, которые идут в ногу со временем и ориентируются на современные технологии обучения, всё больше акцентируют своё внимание на методе кейс-стади, который относится к интенсивным и интерактивным технологиям активного обучения, нацеленным на сотрудничество и деловое партнёрство, так как работа происходит в группах. Его можно рассматривать как синергическую технологию, суть которой заключается в подготовке процедур погружения группы в ситуацию, в формировании эффектов умножения знаний. Педагогический потенциал метода кейсов значительно больше педагогического потенциала традиционных методов обучения. Будучи формой интерактивного обучения, кейс-метод завоёвывает позитивное отношение со стороны студентов, которые видят в нём игру, где они имеют возможность проявить и усовершенствовать аналитические и оценочные навыки, научиться работать в команде, применить на практике теоретический материал, увидеть неоднозначность решения проблем в реальной жизни, найти наиболее рациональное решение. Познакомимся с некоторыми эффективными методами обучения на уроках английского языка:

1. Интервью. Целью данной работы является опрос всех присутствующих на уроке учащихся, с тем, чтобы выяснить их мнения, суждения, ответы на поставленные вопросы.

2. Банк информации. Общая особенность этой группы приемов заключается в том. Что каждый ученик сначала владеет небольшим фрагментом информации, затем в результате речевого взаимодействия с другими школьниками получает информацию из коллективного банка и приобретает всю сумму знаний. Данный прием мы часто используем на домашнем чтении.

3. Групповые решения. Класс делится на несколько групп, которые вместе готовят ответы на поставленные вопросы, принимают решения и докладывают о них. Используются вопросы, проверяющие эрудицию, сообразительность, чувство юмора.

4. Подготовка презентаций. Класс делится на 4 группы по 4 человека, каждая из которых дома должна найти информацию на определенную тему, подготовить презентацию в PowerPoint, краткий рассказ в виде комментариев к презентации и вопросы к аудитории по своей теме.

5. Координация действий: заключается в том, чтобы организовать между участниками общения «обмен предметами».

6. Для формирования у учащихся социокультурной коммуникативной компетенции в классе организуется работа по празднованию юбилейных дат видных деятелей культуры англоязычных стран.

7. Диалоги: По каждой пройденной теме учащиеся, разделившись на пары, составляют соответствующий диалог. Потом разыгрывают их.

Говоря о современных педагогических технологиях нужно упомянуть широкое использование новых информационных технологий, Интернет – ресурсов, которые помогают реализовать личностно-ориентированный подход в обучении, обеспечивают индивидуализацию и дифференциацию обучения с учётом способностей студентов, их уровня обученности, склонностей и так далее.

Формы работы с компьютерными обучающими программами на уроках иностранного языка включают:

- изучение лексики;
- отработку произношения;
- обучение диалогической и монологической речи;
- обучение письму;
- отработку грамматических явлений.

На уроках английского языка с помощью Интернета можно решать целый ряд дидактических задач: формировать навыки и умения чтения, используя материалы глобальной сети; совершенствовать умения письменной речи студентов; пополнять словарный запас учащихся; формировать у студентов устойчивую мотивацию к изучению английского языка. Кроме того, работа направлена на изучение возможностей Интернет-технологий для расширения кругозора студентов, налаживать и поддерживать деловые связи и контакты со своими сверстниками в англоязычных странах.

Студенты могут принимать участие в тестировании, в викторинах, конкурсах, олимпиадах, проводимых по сети Интернет, переписываться со сверстниками из других стран, участвовать в чатах, видеоконференциях и так далее. Учащиеся могут получать информацию по проблеме, над которой работают в данный момент в рамках проекта. Это может быть совместная работа казахстанских студентов и их зарубежных сверстников из одной или нескольких стран.

Резюмировав всё выше рассмотренные инновационные технологии обучения английскому языку, следует отметить, что цель обучения иностранному языку – это коммуникативная деятельность учащихся, т.е. практическое владение иностранным языком. Задача преподавателя активизировать деятельность каждого студента, создать ситуации для их творческой активности в процессе обучения. Использование разных методов технологии обучения, как информационные технологий, метод проектов, игровые технологии и метод кейс-стади не только оживляют и разнообразят учебный процесс, но и открывают большие возможности для расширения образовательных рамок, несомненно, несет в себе огромный мотивационный потенциал и способствует формированию интереса к изучению языка.

Список используемых источников:

1) Аношкина, В.Л. Образование. Инновации. Будущее. (Методологические и социокультурные проблемы) [Текст] / В. Л. Аношкина. - Ростов н/Д.: Издательство РОИПК и ПРО, 2001. – 176 с. – ISBN 5-7212-02491.

2) Долгоруков А. Метод case-study как современная технология профессионально – ориентированного обучения // http://www.vshu.ru/lections.php?tab_id=3&a=info&id=2600.

3) Ильченко Е.В. Игры, импровизации и мини-спектакли на уроках английского языка». М.: «Центр современных гуманитарных исследований», 2003.-128с.

4) Кравцова Е.Е. Педагогика и психология: учебное пособия для студентов непсихологических факультетов, отделений и ВУЗов.- М.: форум 2009-383с.

5) Панина Т.С., Вавилова Л.Н. современные способы активизации обучения: Учебное пособие для студ. Высш. Учеб. Заведений /Под ред. Т.С Паниной.- М.: Изд.центр «Академия», 2007.-176с.

6) Полат Е.С. и др. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования: Учебное пособие для студ. Высш. Учеб. Заведений/Под ред. Е.С. Полат- М.: Изд. Центр «Академия», 2008.-272с.

7) Семушкина Л.Г., Ярошенко К.Г. содержания и технологии обучения в средних специальных учебных заведениях: Учебные пособия для преподавателей среднего профессионального образования- М.: Изд. «Мастерство» 2001.- 271 с.

Скакун В.А. Организация и методика профессионального обучения: Учебное пособие- М.:ФОРУМ: ИНФРА-М, 2007.336с

МЕТОДЫ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ КРИТИЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ В УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЯХ

АБИЛКАЙЫРОВА А. Н.

Балхашский многопрофильный колледж

Akanai9595@inbox.ru

В настоящее время, когда приоритетным направлением обучения выбрано личностно-ориентированное обучение, перед нами стоит цель сделать его, с одной стороны, содержательным и практическим, а с другой стороны, доступным и интересным.

Критическое мышление – это система суждений, способствующая анализу информации, ее собственной интерпретации, а также обоснованности сформулированных выводов. Его особенность в том, что любой человек может усомниться в достоверности полученных данных, оценить их.

Что такое технология критического мышления?

Технология критического мышления используется в психологии, педагогике, философии, литературе, публицистике и других сферах как фундамент для развития мыслительных навыков, умения принимать взвешенные решения, аргументировать свою позицию, мыслить целенаправленно.

Критическое мышление как образовательная технология направлена на развитие у учащихся следующих навыков:

- наблюдение;
- анализ;
- синтез;
- дедукция;
- индукция;
- интерпретация;
- наблюдение;
- логическое суждение;
- рассуждение от абстрактности к конкретике.

Главная ценность технологии критического мышления и ее приемов – умение объективно воспринимать информацию, не принимать увиденное и услышанное на веру, право сомневаться, предполагать, воспринимать ее как гипотезу, требующую доказательств.

Невозможно манипулировать и управлять человеком, у которого развито критическое мышление, потому что он мыслит целенаправленно и может адекватно оценить любую ситуацию.

Среди других преимуществ необходимо выделить:

- профессиональную ориентацию и самоопределение;
- четкую расстановку приоритетов;
- ответственность за собственное решение и выбор;
- способность прогнозировать последствия решений;

- коммуникационные характеристики;
- формирование устойчивой системы ценностей.

Цель технологии развития критического мышления состоит в развитии мыслительных навыков, которые необходимы студентам в дальнейшей жизни (умение принимать взвешенные решения, работать с информацией, выделять главное и второстепенное, анализировать различные стороны явлений).

Актуальностью данной технология является то, что она позволяет проводить уроки в оптимальном режиме, у студентов повышается уровень работоспособности, усвоение знаний на уроке происходит в процессе постоянного поиска.

Данная технология направлена на развитие ученика, основными показателями которого являются оценочность, открытость новым идеям, собственное мнение и рефлексия собственных суждений.

Развитие критического мышления включает 3 стадии: вызов – осмысление – рефлексия.

Вызов – этап, на котором необходимо обобщить знания по теме, сделать их актуальными и суметь заинтересовать аудиторию ими, мотивировать к действиям.

Осмысление – важный отрезок, на котором слушатели получают новую информацию, анализируют и соотносят с уже имеющимися знаниями, чтобы впоследствии их систематизировать.

Рефлексия – этап целостного осмысления полученной информации и ответа с учетом собственного отношения к изучаемому вопросу. На этой стадии учащиеся выявляют «белые пятна», нестыковки, неточности, отсекают лишнее, аргументируют свою позицию.

Технология развития критического мышления предполагает использование разных методов и приемов. Ниже остановимся на наиболее эффективных стратегиях, развивающих критичность ума.

I стадия вызова

Во время работы на этой стадии принимаются все версии. Студенты включены в активный поиск, они воспроизводят информацию. Студент ставит перед собой вопрос «что я знаю? по данной проблеме, формируется представление, чего же он не знает и хочет узнать. При обсуждении идеи не критикуются, но разногласия фиксируются.

Мозговая атака.

Как методический прием мозговая атака используется в технологии критического мышления с целью активизации имеющихся знаний на стадии «вызова». На первом этапе учащимся предлагается подумать и записать все, что они знают или думают по данной теме; на втором – учащиеся обмениваются информацией. Педагогический опыт показывает, что парная мозговая атака очень помогает учащимся, для которых сложно высказать свое мнение перед большой аудиторией. Обменявшись мнением с товарищем, такой ученик легче выходит на контакт со всей группой. Кроме того, работа в парах позволяет высказаться гораздо большему числу учащихся.

«Плюс – минус - вопрос».

Данный приём нацелен на актуализацию эмоциональных отношений в связи с текстом. При чтении текста предлагается фиксировать в соответствующих главах таблицы информацию, отражающую:

В графу «П» заносится информация, которая, с точки зрения ученика, носит позитивный характер, в графу «М» - негативный, наиболее интересные и спорные факты заносятся в графу «И». Возможна модификация этой таблицы, когда графа «И» заменяется графой «?» («Есть вопросы»).

При использовании данного приёма информация не только более активно воспринимается (прослушивается, записывается), систематизируется, но и оценивается. Подобная форма организации материала позволяет провести обсуждение, дискуссию по спорным вопросам.

«Верные и неверные утверждения» или «верите ли вы»

Учащиеся выбирают «верные утверждения» из предложенных учителем, обосновывая свой ответ, описывают заданную тему (ситуацию, обстановку, систему правил). После знакомства с основной информацией (текст параграфа, лекция по данной теме) нужно

вернуться к данным утверждениям и попросить учащихся оценить их достоверность, используя полученную на уроке информацию.

«Корзина» идей.

Это прием организации индивидуальной и групповой работы учащихся на начальной стадии урока, когда идет актуализация имеющегося у них опыта и знаний. Он позволяет выяснить все, что знают или думают ученики по обсуждаемой теме урока. На доске можно нарисовать значок корзины, в которой условно будет собрано все то, что все ученики вместе знают об изучаемой теме.

Итак, педагоги работающие со студентами в рамках критического мышления, отмечают следующие преимущества данной технологии:

- работа в паре и в малой группе удваивает, утраивает интеллектуальный потенциал участников, значительно расширяется их словарный запас;
- совместная работа способствует лучшему пониманию трудного, информационно насыщенного текста;
- есть возможность повторения, усвоения материала;
- усиливается диалог по поводу смысла текста (как перекодировать текст для презентации полученной информации другим участникам процесса);
- вырабатывается уважение к собственным мыслям и опыту;
- появляется большая глубина понимания, возникает новая, еще более интересная мысль;
- обостряется любознательность, наблюдательность;
- письменная речь развивает в детях навыки чтения и наоборот;
- в ходе обсуждения обнаруживается несколько трактовок одного и того же содержания, а это еще раз работает на понимание;
- развивает активное слушание;
- исчезает страх перед белым листом и перед аудиторией;

Но стоит не забывать, что в данной технологии есть не только преимущества, но и свои минусы. Затруднения, которые испытывает педагог, работая в данной технологии:

- Реализовать полностью урок в данной технологии в рамках классно-урочной системы очень сложно (как и другой любой). Лучше урок сдвигать, если есть такая возможность.

- Не все дети способны работать с большим объемом информации. Техника чтения не у всех одинакова, не все синхронно могут работать.

- Технология не всегда эффективна в слабых группах (как и любая другая, развивающая).

- С технологией нужно подробно ознакомиться, пройти необходимые курсы, посетить семинары, уроки коллег. Это является одним из условий.

- В технологии огромное количество приёмов – затруднение в выборе.

- Сложность в подборе материала (из разных источников).

- Большие моральные, временные и материальные затраты.

Современная жизнь устанавливает свои приоритеты: не простое знание фактов, не умения, как таковые, а способность пользоваться приобретённым; не объём информации, а умение получать её и моделировать; не потребительство, а созидание и сотрудничество. Органичное включение работы по технологии развития критического мышления в систему образования даёт возможность личностного роста, ведь такая работа обращена, прежде всего, к студенту, к его индивидуальности.

Список использованной литературы:

1. Альберт Х. Трактат о критическом разуме/Пер с нем. — М.: Едиториал УРСС, 2003.
2. Андерсон Д. Думай, пытайся, развивайся. / Пер. с англ. — СПб.: Азбука, 2005
3. Величковский Б. М. Когнитивная наука: Основы психологии познания. В 2-х тт. М.: Смысл : Издательский центр «Академия», 2006.

4. Канеман Д., Словик П., Тверски А. (ред.) Принятие решений в неопределенности: Правила и предубеждения / Пер. с англ. — Харьков: Изд-во Институт прикладной психологии, «Гуманитарный Центр», 2005.
5. Коттрелл С. Искусство мыслить и успех в учебе, карьере, жизни. 500 упражнений для развития мозга. Пер. с англ. — М.: ЭКСМО, 2016
6. Мак Маллин Р. Практикум по когнитивной терапии: Пер. с англ. — СПб.: Речь, 2001.
7. Поппер К. Р. Логика научного исследования. — М.: Республика, 2004.
8. Поппер К. Р. Объективное знание. Эволюционный подход. — М.: Эдиториал УРСС, 2002.
9. Поппер К. Р. Предположения и опровержения: Рост научного знания. — М.: ООО «Издательство АСТ»: ЗАО НПЛ «Ермак», 2004.

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИКТ В ЦЕЛЯХ ПОВЫШЕНИЯ КАЧЕСТВА ЗНАНИЙ ОБУЧАЮЩИХСЯ

САДВОКАСОВА М. У.

Балхашский многопрофильный колледж
mika_sadvokasova @ mail.ru

Современное общество характеризуется стремительным развитием науки и техники, созданием новых информационных технологий, коренным образом преобразующих жизнь людей. Темпы обновления знаний настолько высоки, что на протяжении жизни человеку приходится неоднократно переучиваться, овладевать новыми специальностями. Непрерывное образование становится реальностью и необходимостью в жизни человека.

Стремительное развитие информационно-коммуникационных технологий является одним из факторов, определяющий вектор развития мирового сообщества XXI века. Цивилизация неуклонно движется к построению информационного общества, где решающую роль играют информация и научные знания.

В последнее время наблюдается активный поиск приёмов и средств повышения эффективности обучения в средне - профессиональном учебном заведении. Модернизация образования требует внедрения информационно-коммуникационных технологий в обучение.

Информационно-коммуникационные технологии – это новые педагогические технологии, которые позволяют не только модернизировать учебный процесс, повысить его эффективность, активизировать обучающегося, но и дифференцировать процесс с учётом индивидуальных особенностей каждого обучающегося.

Сегодня, на фоне информатизации средне - профессионального образования и разнообразного использования компьютерной техники в учебно-воспитательном процессе, вопросы применения информационно-коммуникационных технологий (ИКТ) на занятиях стали особо актуальными. Они повышают мотивацию к обучению, развивают интеллект обучающихся и навыки самостоятельной работы по поиску необходимой информации, расширяют объём предъявляемой учебной информации и набор применяемых задач, осуществляют индивидуальный подход в обучении, повышают качество контроля знаний обучающихся, обеспечивают гибкость управления учебным процессом, что повышает эффективность обучения.

Применение ИКТ на уроках и во внеурочной деятельности обучающихся, в совокупности с другими инновационными технологиями позволяет создать принципиально новую информационно-коммуникационную среду, которая повышает мотивацию обучающихся на самообразование, интенсифицирует самостоятельную работу, оптимизирует учебную информацию, сокращая время её получения, а главное делает её доступной в любое удобное время.

Использование ИКТ в учебном процессе предполагает повышение качества образования, т. е. решение одной из насущных проблем для современного общества.

Один из наиболее естественных и продуктивных способов вводить новые информационные технологии в средне – профессиональное учебное заведение состоит в том, чтобы непосредственно связать этот процесс с совершенствованием содержания, методов и организационных форм обучения.

Круг методических и педагогических задач, которые можно решить с помощью компьютера, разнообразен. Компьютер – универсальное средство, его можно применить в качестве калькулятора, тренажёра, средства контроля и оценки знаний и средств моделирования, ко всему прочему – это идеальная электронная доска. Важной методической задачей, в плане применения компьютера, является обучение решению задач, а так же некоторым основным способам математических действий, алгоритмам.

Помимо непосредственного использования компьютерных программ в обучающих целях, есть возможности использования мультимедиа и всемирной сети Интернет, которые в любой момент становятся доступны обучающимся. Компьютерный урок характеризуется, прежде всего, интенсивностью использования компьютера, которая может быть оценена процентом времени общения учащихся с компьютером по отношению ко всему времени урока. Изменение технологии получения знаний на основе таких важных дидактических свойств компьютера, как индивидуализация и дифференциация учебного процесса при сохранении его целостности, ведёт к коренному изменению роли преподавателя. Главной его компетенцией становится роль помощника, консультанта.

Технология применения средств ИКТ в предметном обучении основывается на использовании некоторых формализованных моделей содержания деятельности преподавателя, управляющего этими средствами, на повышении мотивации и активности обучающихся, вызываемой интерактивными свойствами компьютера.

В связи с тем, что студентам необходимо изучать большой объём материала, развивать интеллектуальные способности, повышать конкурентоспособность выпускников возникла необходимость использовать ИКТ на уроках математики. Цели использования компьютера, на уроках следующие: развитие межпредметных связей с математикой, формирование компьютерной грамотности, развитие самостоятельной работы учащихся на уроке, реализация индивидуального, личностно-ориентированного подхода.

Приоритетной целью средне – профессионального образования становится развитие у учащихся способности самостоятельно ставить учебные цели, обобщать, осмысливать новые знания, проектировать пути их реализации, контролировать и оценивать свои достижения. Иначе говоря, формирование умения учиться. Учащийся сам должен стать «архитектором» и «строителем» образовательного процесса.

С целью интенсификации обучения, наряду с ранее использовавшимися в обучении математике классическими формами обучения в школе и в самостоятельной работе учеников всё чаще используются программное обеспечение учебных дисциплин: программы-учебники, программы-тренажёры, словари, справочники, энциклопедии, видеоуроки, библиотеки электронных наглядных пособий, тематические компьютерные игры.

Возможности компьютера, при использовании адаптированных к нему дополнительных технологий: программных продуктов, Интернета, сетевого и демонстрационного оборудования составляют материальную базу ИКТ.

Поскольку наглядно-образные компоненты мышления играют исключительно важную роль в жизни человека, то использование их в изучении материала с использованием ИКТ повышают эффективность обучения, например, графика и мультипликация помогают обучающимся понимать сложные логические математические построения.

ИКТ позволяет интегрировать три процесса обучения: преподавание, учение и оценивание.

Возможности использования нескольких компьютеров в предметном обучении в следующих вариантах:

1. Проектная деятельность – учащиеся составляют мультимедийную презентацию. Созданная учащимися презентация - творческая работа, в которой сочетаются текстовая

информация и графические изображения, звуковые эффекты, часть материала переносится в формат гиперссылок. Была использована программа PowerPoint из пакета программ Microsoft Office.

2. Использование тренинговых программ (шаблоны тестов mtsl) - геометрия – широкое поле для этого вида деятельности.

3. Использование диагностических и контролирующих материалов для контроля знаний (используются тесты и задачи).

На данном этапе компьютер помогает преподавателю в управлении учебным процессом, выдает результаты выполнения учащимися контрольных заданий с учетом допущенных в теме ошибок и затраченного времени. Компьютер позволяет учащимся проводить самоконтроль и взаимоконтроль за выполнением заданий.

Применение ИКТ на уроках даёт возможность преподавателю сократить время на изучение нового материала. Это происходит за счёт наглядности и быстроты выполнения работы (отсутствие письменных заданий), проверить знания учащихся в интерактивном режиме, что повышает эффективность обучения, помогает реализовать весь потенциал личности – познавательный, морально-нравственный, творческий, коммуникативный и эстетический, способствует развитию интеллекта, информационной культуры учащихся.

Интеграция всех возможностей компьютерных технологий в образовании помогают стимулировать познавательную деятельность, творческую инициативу, активную позицию учащихся по отношению к себе и к своему образованию.

Список использованной литературы:

1. Словарь бизнес-терминов, ссылка: <http://dic.academic.ru/dic.nsf/business/5333>
2. R.Karnikau, F.McElroy, Communication for the Safety Professional, Chicago 1975
3. Телегина Н.Д. Инновационные технологии, <http://nsportal.ru/nachalnaya-shkola/materialy-mo/innovacionnye-tehnologii>
4. Моренкова М.Ю. Обзор личностно-ориентированных технологий, <http://www.videouroki.net/filecom.php?fileid=98660380>
5. Математика в профессии, http://antoshkina.nmcuv.org/ant/Matematika_v_professii_ili_nauka_byt_ucitelem/Zapisi/2012/2/9_Licnostno-orientirovannoe_obucenie_matematike.html

ҚАЗІРГІ БІЛІМ БЕРУ ЖҮЙЕСІНДЕГІ ЖАҢАРУЛАР

АЙДАРХОНОВА Г.К

КММ « №101 мектеп-лицейі

Қазіргі білім беру жүйесіндегі жаңарулар, ең алдымен, жастардың мәдени, эмоционалды, зияткерлік, әлеуметтік және рухани жағынан даму мүмкіндігін қамтамасыз етуге бағытталуда. Білім беру бағдарламасының, оқыту тәсілдерінің және бағалаудың қалай құрылуы қажеттігінің мысалын Хименес-Алейхандренің дәлелдерді құрудың оңтайлы оқу ортасына арналған ұсынысынан көруге болады.

1) Оқушылар оқу үдерісіне белсене қатысады. Олар білімдерін бағалап, өздері ұсынған қорытындыларының дәлелдерін ұсынуы және бір-біріне сын тұрғысынан қарауы тиіс.

2) Мұғалімдер оқушыларға бағытталған және дәлелдерді құру мен талдауға арналған рөлдік модельдер ретінде әрекет ететін оқыту тәсілдерін қолданады.

3) Білім беру бағдарламасы проблемаларды шешудің тәсілдерін қамтуы тиіс.

4) Оқушылар мен мұғалімдер пікірлерді бағалауда білікті болуы тиіс және оқушылар тек жазбаша тестілеу бойынша ғана бағаланбауы тиіс.

5) Оқушылар өздерінің алған білімдерін қолдана алуы және білімдердің қалай алынғанын талдай білуі тиіс.

6) Оқушыларға диалогке және бірлескен оқуға қатысуға мүмкіндік беру керек.

Бастауыш білім берудің мақсаты: кең ауқымды дағдылардың негіздерін меңгерген оқушы тұлғасының үйлесімді қалыптасып дамуына қолайлы білім беру ортасын құру жөнінде атап айтсақ:

Білімді функционалдықыпен және шығармашылықпен қолдану;

-Сын тұрғысынан ойлау;

-Зерттеу жұмысын жүргізу;

-Ақпараттық – коммуникациялық технологияларды қолдану;

-Коммуникативті қарым – қатынас тәсілдерін, оның ішінде тілдік дағдыларды пайдалану;

-Топпен және жеке жұмыс жасай білу.

Бастауыш сынып пәндеріне арналған оқу бағдарламаларындағы оқу мақсаттары оқушылардан шынайы проблемаларды анықтап зерттей білуді талап етеді. Сондай-ақ, «Бастауыш сынып пәндері бойынша критериалды бағалау және оқытуды жоспарлау» тарауында бағалау және жоспарлау әдіс-тәсілдері анағұрлым толық қарастырылған. Сонымен қатар педагогиканың түрлі аспектілері қарастырылған: қарым-қатынас жасау дағдылары (мұғалімнің жетекшілігімен жүретін оқылым және жазылым, дәлелдеу), белсенді оқу, зерттеуге негізделген оқу.

Педагогиканың барлық осы аспектілері сындарлы оқыту теориясымен үйлеседі. Сындарлы оқыту тәсілдері білім берудің «дәстүрлі» әдістерімен салыстырғанда, оқыту кезінде жоғары нәтижелерге қол жеткізуге мүмкіндік береді. Сындарлы оқыту тәсілдері оқушылардың алдыңғы білімдерімен ұштастыра отырып, жаңа білім алуы туралы тұжырымдамаға негізделеді. Бұл жерде ең маңыздысы оқушылардың алдыңғы алған дағдылары жаңа дағдыларды меңгеруге үлкен ықпалын тигізеді, ал егер ол ескерілмесе, онда білім тереңге бармай, үстірт меңгерілген таяз білім болмақ. Мұндай үстірт білім оқушыға қазіргі әлемде жетістікке жету үшін қажетті жоғарыда аталған сын тұрғысынан ойлау, рефлексия және басқа да дағдыларын, алған білімін қолдануына кері әсерін тигізеді. Оқушылар білімді толықтай меңгеру үшін ақпаратты енжар қабылдамай, сабаққа белсенді қатысуы керек. Оқушылардың алған білімдерімен жұмыс істеуге, оны әрі қарай өңдеп, өз дағдыларын арттыруға мүмкіндік беретін жаттығуларды орындауға мүмкіндіктері болуы аса маңызды болып табылады.

Жаңартылған оқу бағдарламасының басты ерекшеліктері мынада: Пән мазмұнының спиралді қағидатпен берілуі, блум таксономиясы бойынша оқу мақсаттарының иерархиясы, бір білім беру аясындағы және пәнаралық байланыстарды жүзеге асыру мақсатында «ортақ тақырыптардың» берілуі, оқу үдерісін ұзақ мерзімді, орта мерзімді және қысқа мерзімді жоспарлар арқылы ұйымдастыру, оқытудың тәрбиелік әлеуетін арттыру, оқушының адамгершілік-рухани қасиеттерін қалыптастыру, білім беру деңгейлері аралығында пән бойынша сабақтастықты ескеруге мүмкіндік беретін толық оқу курсы бойынша педагогикалық мақсат қою, бөлімдердің мазмұны мен ұсынылған тақырыптардың уақыт талабына сәйкес келуі, әлеуметтік дағдыларды қалыптастыруға назар аударылуы, оқытудағы жүйелі-әрекеттік ұстаным оқушының білім алу үдерісіне белсенді қатысу.

Қазақ тілінде оқытатын мектептердегі бастауыш сыныптың білім беру бағдарламасы спираль тәріздес құрылымға негізделген. Оқушылар бастауыш сыныпта оқу бағдарламасы аясында игерілетін негізгі дағдыларға мезгіл-мезгіл қайта оралып отырады. Мысалы, оқу бағдарламаларындағы кейбір оқу мақсаттары оқушылардың шынайы өмірде кездесетін проблемаларды анықтап, оларды зерттеуін талап етеді. Оқушы сыныптан сыныпқа ауысуына қарай бұл проблемалар күрделене түседі. Проблемаларды шешу тәсілі негізінен дүниетану мен жаратылыстану пәндерінде қамтылған және математика бойынша оқу бағдарламасының негізгі тәсілдерінің бірі болып табылады: проблемаларды шешу қабілеті сандар, алгебра, геометрия, әсіресе математикалық модельдеу бөлімдерінің құрамдас бөлігі болып табылады. Проблемаларды шешуге арналған жаттығулар оқушыларға таныс емес мәселелерді қамту арқылы олардың қызығушылығын оятып, оларды жаңалық ашуға және өз тұжырымдарын жасауға ынталандыруы тиіс. Олар оқушылардың дайын стандартты жолдарды пайдаланбай, мәселенің шешімін іздеп, оны өз бетінше табуға ұмтылуды және заңдылықтарды зерделеуін қажет етеді, сол арқылы белсенді оқуына ықпал етеді.

Белсенді оқу оқушының мұғалімді енжар тыңдап қана қоймай, белсенді жұмысқа тартылуын көздейтін оқыту және оқу әдістерінің бірі болып табылады. Бұл тәсілдер оқу үдерісі жаттығудың алдында емес, оны орындау барысында жүзеге асырылатын құбылыс екендігін түсіндіреді. Сыныпта қолданылатын бұндай тәсілдерге топтық жұмыс, ойын «баламалары» және пән бойынша белгілі тақырыптағы ойындар кіреді. Бастауыш сыныптарда ойын шынайы өмірдің белгілі бір аспектілерін модельдеу және зерттеу үшін ұсынылған мүмкіндік болып табылады. Домино және карта сияқты дәстүрлі ойындар математика сабақтарындағы кездейсоқтық пен ықтималдық мәселесін қарастыруда оңтайлы болмақ. Шарада, тақтада сөздерді біріктіру немесе сөздерді жіктеу сияқты ойындар – тіл үйренуді қамтамасыз етудің және оны көрсетудің бірден-бір қызықты әрі тартымды тәсілдерінің бірі. Көптеген стратегиялық ойындарды (мысалы, «Алға») деп аталатын ежелгі қытай ойыны) тұрғындар мен қоғамның өсуін модельдеу үшін пайдалануға болады.

Бастауыш сынып мұғалімдерінің қолданылатын тағы да бірқатар тәсілдер:

-Мұғалімнің жетекшілігімен жүретін оқылым мен жазылым;

-Қарым-қатынас жаттығуларын пайдалану;

-Проблема шешу мақсатында жеке және топта жұмыс істеу;

-Орындау арқылы білім алу (әрекет ету арқылы);

-Ашық сұрақтарды пайдалану;

-Дәлел ұсынуға ынталандыру;

-Зерттеу барысында бірлесіп жұмыс істеу;

-Зерттеуге негізделген оқу, оның барысында оқушылар мәселені жеке өздері зерделейді.

Тілді оқытудың тәсілдері көп екені белгілі, алайда әлеуметтік-лингвистикалық тәсіл тілдің әлеуметтік моделіне назар аударады. Оқушылар үшін қандай да әлеуметтік жағдайда қандай тіл орынды екенін түсіну маңызды (жазбаша және ауызша). Оқушылар тиісті әлеуметтік тілді, соның ішінде нақты жағдайға сәйкес келетін грамматиканы, құрылымды және лексиканы таңдай алу үшін мұғалімдер мәтіннің мақсатын және оның кімге, қандай аудиторияға арналғанын түсінуге көмектесу керек. Оқушылар қарым-қатынас жасауда өзінің тілді тиімді қолдана алатынын көрсету үшін мұғалімдердің оқушыларды түрлі мәнмәтіндермен таныстыруы маңызды болып табылады.

Оқылым, жазылым, айтылым және тыңдалым – бастауыш сыныптардағы барлық пәндер үшін маңызды болып табылатын қарым-қатынас жасау дағдылары. Сондықтан оқушыларға осы 4 дағдыны барынша жетілдіруге мүмкіндік берудің маңызы зор. Нақты белгілі бір дағдыны жақсарту тәсілдерінің бірі – осы дағдыға ерекше назар аудара отырып, содан кейін бірнеше тілдік дағдыны қамтитын жаттығуларды біртіндеп енгізу болып табылады. Мысалы, тақырыпты талқылау тиісті лексиканы қолдануды көздейді, сол арқылы оқылым бойынша тапсырмаға қызығушылық туғызады, осыдан кейін оқығанның негізінде жазбаша тапсырма орындаудың үлгісі ұсынылады. Дағдыларды осылайша біртіндеп енгізудің тағы бір жолы – аудио-мәтін тыңдап немесе бейнематериал көрсетуге болады, содан кейін пікірталас жүргізуге немесе жазбаша тапсырма орындауға болады. Сонымен қатар, қарым-қатынас жасау тәсілі тілді жай ғана пайдаланып қоймай, тілдесуге арналған мақсатты қамтамасыз етеді. Қарым-қатынас жасаудың мақсаты, айталық, бірнәрсе туралы белгілі бір фактіні анықтау үшін сұхбаттасу немесе әңгімені тыңдап, содан кейін мазмұнын айту болуы мүмкін.

Жаңартылған білім беру бағдарламасы оқыту мен оқуға сындарлы көзқарасты қолдайды, ол оқушыларды мұғаліммен және бір-бірімен диалог жүргізуге ынталандыруды көздейді. Диалог аясын кеңейту үшін мұғалім сабақты оқушылар оны тыңдап қана қоятындай емес, нақты пән немесе тақырып туралы ойлана алатындай белсенді етіп жүргізу керек. Мұғалім сұрақ қоюды ойластырған кезде ол сұрақтарға берген оқушының жауабы жаңа сұрақ тудыратындай болуы тиіс. Салмақты жауап беруді қажет ететін тиісті сұрақ қою үшін мұғалім алдымен қойылған сұраққа қандай жауап ала алатынын ойластыруы керек. Егер мұғалімнің сұрақтары бұлыңғыр болса, онда өзі де бұлыңғыр, екіұшты жауап алады. Сонымен қатар, сұрақтар оқушылардың жауаптарын шектемеу керек, керісінше, оқушыларға мәселені мейлінше зерделеп, жауапты өз бетінше қалыптастыруға еркіндік ұсыну керек. Оқушылар өзінің жауабымен белгілі үлес қосатындығын сезінуі үшін мұғалім жауаптарды

зейін қойып, айқын қызығушылықпен тыңдауы керек. Бастауыш сыныпта оқитын оқушылар анағұрлым жан-жақты және күрделі жауап бере алады.

Мұғалімнің жетекшілігімен жүретін оқылым оқудың сындарлылық теориясына негізделеді, яғни оқушылар жаңа ұғым туралы сын тұрғысынан ойлана отырып, оның мәнін, мағынасын ұғынады, оны бұған дейінгі білімімен байланыстырады. Мұғалімнің жетекшілігімен жүретін оқылымдағы мұғалімнің рөлі мұқият ойластырылған сұрақ қойып, нұсқау беріп, пікір таластыруға тартып және бағамдай отырып, тапсырманы орындардың алдында, орындау барысында және орындағаннан кейін ойлануға жетелеу әрі қолдау көрсету болып табылады. Мүмкіндіктері бірдей оқушылар топ болып мұғалім таңдаған мәтінмен немесе тапсырмамен жұмыс істейді. Олар оқылым/жазылым әдіс-тәсілдерін пайдалануды және материалдарды өз сыныптастарымен және мұғалімдермен талқылауды үйренеді.

Жоғары деңгейлі ойлау дағдыларын қалыптастыру және оларды қолдану – бастауыш сыныптың білім беру бағдарламасының өзекті аспектісі. Осы ойлау дағдыларын қалыптастырудың ең басты тәсілдерінің бірі – дәлелдеу. Дәлелдеу бастауыш сыныптарда кез келген пікірталас бастау, жүргізу және оны бағамдау үшін маңызды, әсіресе, математика үшін оның маңызы өте зор, себебі онда бір есептің бір ғана шешімі болғанымен, оған жетудің тәсілдері толып жатыр. Бұл сондай-ақ Қазақстандағы жаңартылған білім беру бағдарламасында басым болып табылатын бірнеше құндылықтар мен дағдыларды, мысалы, шығармашылық және сын тұрғысынан ойлау, қарым-қатынас жасау дағдыларын дамытудың негізгі тәсілі. Кестеде көрсетілгендей, төменгі сынып оқушыларына арналған тапсырмаларда әртүрлі ақпарат көздері қолданылады. Алдағы уақытта оқушылар тақырыпты түсіну үшін ақпаратты пайдалана бастайды. 4-сыныпқа қарай оқушылар дәлелдеу дағдыларын пайдаланады, соның нәтижесінде олар жиналған деректердің негізінде өз көзқарасын ортаға салып, талқылауға қатысады. Дәлелдеу үдерісі зерттеуге негізделген оқу тәсілін толықтырады. Зерттеу тақырыбы белгіленгеннен кейін мұғалім оқушыларға шағын топтарда жұмыс істеп, сурет, диаграмма, график немесе алгоритмдерді пайдалану арқылы зерттеу немесе проблеманы «елестетуді» ұсынады. Содан кейін оқушылар өз ақпаратын басқа топпен немесе топтармен «салыстыруы» керек. «Түсіндіру және дәлел келтіру» деп аталатын келесі кезең оқушыларға өздерінің көзқарастарын түсіндіруге, түзетуге, ретке келтіріп, кез келген қате пайымдауларды анықтауға мүмкіндік береді. Әрбір топ идеяларды талқылау және «мақұлдау» үшін барлық сыныпқа өз шешімдерін ұсынады. Бастауыш сыныпта оқыту оқушыларды төменде аталған мүмкіндіктер есебінен дамытуды көздейді:

- ғылыми-зерттеу дағдыларын қалыптастыруға мүмкіндік ұсыну;
- кез келген қабылданатын ақпаратқа сын тұрғысынан қарап, талдай білу дағдысын белсенді дамыту;
- өзіндік рефлексия және тәуелсіз, өз бетінше ойлануға ынталандыру;
- кез келген өмірлік жағдайда немесе жұмыста кездесетін негізгі жаһандық проблемаларды түсіну және оларға сәйкес әрекет ете білуге ынталандыру.

Бастауыш сыныптарда оқытылатын пәндерді оқу арқылы оқушылар өз түсінігін кеңейте отырып, өзінің ой-пікірі үшін жауапты болуға үйренеді. Оқушылар өзіндік көзқарасы мен пайымдауын қалыптастырып, дамытуға, мұқият зерделеуге және өз ойын сенімді айта білуге дағдыланады. Мысалы, олар дәлелдерді талдау мен бағамдауды және ойлау дағдылары туралы ойлануды үйренеді. Сонымен қатар, пәнаралық байланыс орнату арқылы олар ақпаратты тиімді пайдалануды үйренетін болады.

- Оқушыларға пән мен тақырып арқылы байланыс орнатуға көмектесу үшін мұғалім мақсатты сұрақ-жауап жүргізе алады;
- Мұғалім оқушыларға портфолиосындағы жұмыстарын тақырыптар бойынша сақтауға ұсына алады, бұл пәнаралық байланысты айқын көруге мүмкіндік береді.

Сабақтарды жоспарлаудың басты аспектісі ретінде оқушыларға пәнаралық байланыс орнатуға көмек көрсетумен қатар, оқушылардың білім-білік дағдыларының артуына қарай жүзеге асырылатын лайықты педагогикалық тәсілдерді таңдау болып табылады. Мысалы, мұғалім оқушылардан пән бойынша білімі мен дағдыларын қолдануын талап ететін проблема шешу тапсырмасын бере алады. Тіпті оқушылардың өз күшіне деген сенімі артып,

өз бетінше жұмыс істеп үйренген күннің өзінде де мұғалім жай ғана сырттан бақылаушы болмай, оқуға «ынталандырушы» болуы маңызды екенін ұмытпаған жөн.

Қорытындылай келгенде, мұғалім үшін мыналар маңызды болмақ, сабаққа тың ойлар мен ынталандырушы материалдарды енгізу, оқушылар өзінің ойлауы мен оқуы туралы ойлана алуына жағдай жасау үшін логикалық ойлау мен зерттеу дағдыларын енгізу, оқушыларға өздеріне қызықты салаларда сұрақ құрастыруға көмектесу, топтық жұмыс жүргізуді көздейтін жаттығуларды енгізу, оқушыларды бір-бірімен қарым-қатынас жасап, диалог құруға ынталандыру, оқушылардың қызығушылықтарын қанағаттандыру, оқушыларды өз бетінше ойлануға жетелеу, оқушылардың логикалық ойлау дағдыларын дамытуға көмектесетін сұрақ қою, оқушыларға өздерінің ойлау дағдылары мен ғылыми-зерттеу дағдыларын қолдануды ескертіп отыру, жекелеген оқушылармен «көзбе-көз» кездесу ұйымдастыру, оқушыларға өзіндік жұмыстарда жетістікке жетуге мүмкіндік беретін жобаларды жоспарлау және ұйымдастыру.

Қорыта айтқанда, міндет ауыр, мақсат айқын. Отандық іс-тәжірибе негізінде әлемдік тәжірибедегі алдыңғы қатарлы идеяларды басшылыққа ала отырып, функционалды сауаттылығымызды арттыру үшін сыни тұрғыда ойлай алатын мұғалімдер қатарын көбейтсек, жақсы нәтижеге жететініміз сөзсіз. «Шын ілім адамдарды биік ізгілікке үйретеді, ол – адамдардың жаңаруы»- деп атап көрсеткен ойшылдың сөзімен аяқтағым келеді.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Қазақстан Республикасының 12 жылдық білім беру туралы тұжырымдамасы. Астана, Ақорда 2014
2. Қазақстан Республикасының Президентінің Қазақстан халқына Жолдауы. Астана, 17 қаңтар 2014
3. Бастауыш сынып журналы. №1, 2. 2012 жыл.
4. 12 жылдық білім беру журналы. 6. Қазақстан мектебі. №1, 2012 жыл.

ЖАҢАРТЫЛҒАН БАҒДАРЛАМА БОЙЫНША БАСТАУЫШҚА БІЛІМ БЕРУ

АЙДАРХОНОВА Г.К.

КММ « №101 мектеп-лицейі

Мемлекетіміздің білім беру үдерісіне енген жаңартылған білім беру бағдарламасы заман талабына сай келешек ұрпақтың сұранысын қанағаттандыратын тың бағдарлама. Аталған білім беру бағдарламасы туралы түсінгенім мен ұғынғаным мол. Кәсіби тұрғыда жаңа сатыға қадам басып, білім жүйесіне енген жаңалықтың қыр –сырын зерттей бастаған сәтімде арнайы курсқа баруым бағдарлама туралы туындаған сұрақтарымның жауабын табуға берілген мүмкіндік секілді көрінді. Расында да осы уақытқа дейін бірнеше курстар мен тренингтердің тыңдаушысы болсам да, жаңартылған білім бағдарламасының толық нұсқасын түсініп кетудің сәті түспепті. «Назарбаев Зияткерлік мектептері» ДББҰ Педагогикалық шеберлік орталығы ұйымдастырған «Жаңартылған бастауыш білім беру бағдарламасы» атты үш апталық курста толық нұсқасын меңгерудің сәті түсті. Оқытудың парадигмасы өзгерді. Білім берудің мазмұны жаңарып, жаңаша көзқарас пайда болды.

Осыған байланысты ұстаздар алдында оқытудың әдіс-тәсілдерін үнемі жаңартып отыру және технологияларды меңгеру, оны тиімді қолдана білу міндеті тұр. Білім беру бағдарламасының негізгі мақсаты-білім мазмұнының жаңаруымен қатар, критериалды бағалау жүйесін енгізу және оқытудың әдіс-тәсілдері мен әртүрлі құралдарын қолданудың тиімділігін арттыруды талап етеді. Бастауыш сынып пәндеріне арналған оқу бағдарламаларындағы оқу мақсаттары оқушылардан шынайы проблемаларды анықтап зерттей білуді талап етеді. Негізінен жаңартылған білім жүйесі құзыреттілікке және сапаға бағытталған бағдарлама. Жаңартылған білім берудің маңыздылығы – оқушы тұлғасының үйлесімді қолайлы білім беру ортасын құра отырып сын тұрғысынан ойлау, зерттеу жұмыстарын жүргізу, тәжірибе жасау, АҚТ –ны қолдану, коммуникативті қарым-қатынасқа түсу, жеке, жұппен, топта жұмыс жасай білу, функционалды сауаттылықты,

шығармашылықты қолдана білуді және оны тиімді жүзеге асыру үшін қажетті тиімді оқыту әдіс-тәсілдерді (бірлескен оқу, модельдеу, бағалау жүйесі, бағалаудың тиімді стратегиялары) курс барысында ұғындық.

Жаңартылған білім беру бағдарламасының ерекшелігі спиральді қағидатпен берілуі. Оған оқу мақсаттары зерделей отыра тапсырмаларды ықшамсабақтарды құрастыру барысында көз жеткіздік. Бағалау жүйесі де түбегейлі өзгеріске ұшырап, критериалды бағалау жүйесіне өтеді. Критериалды бағалау кезінде оқушылардың үлгерімі алдын ала белгіленген критерийлердің нақты жиынтығымен өлшенеді. Кіріктірілген білім беру бағдарламасында қазақ тілі пәнінің берілу жайы да өзгеше. Бағдарлама оқушының төрт тілдік дағдысын: тыңдалым, айтылым, оқылым, жазылым жетілдіруге бағытталған. Бұл төрт дағды оқу жоспарында «Шиыршық әдісімен» орналастырылған және бір –бірімен тығыз байланысты. Яғни, жыл бойына бірнеше рет қайталанып отырады және сынып өскен сайын тілдік мақсат та күрделене түседі. Бүгінгі күні барлық елдер жоғары сапалы білім жүйесімен жұмыс істеуде. Өйткені қазіргі заманда елдің бәсекеге қабілеттілігі оның азаматтарының парасаттылығымен анықталады, сондықтан білім беру жүйесі болашақтың талабына сәйкес дамуы тиіс. Оқушыларды заманауи әдіс –тәсілдермен оқытып, ой –өрісі кең, саналы, еркін азамат етіп тәрбиелеу қажеттілігі де осы себептен туындап отыр. Оның үстіне білім берудің жүйесін қарқынды дамытқан бұл үрдістің жалпы білім беретін мектептерге де енгізіле бастауы көңілді қуантады. Курстың маңыздылығы да міне, осында. Жаңартылған оқу бағдарламасының құрылымын, мақсат-міндеттерін меңгерту. Курста жаңартылған оқу бағдарламасы, оқу жоспарлары, тілдік дағдылар, педагогикалық әдіс-тәсілдер және белсенді оқыту технологиялары да қарастырылды.

Қорыта айтқанда, аталмыш бағдарламаның мәні, баланың функционалды сауаттылығын қалыптастыру. Оқушы өзінің мектеп қабырғасында алған білімін өмірінде қажетке асыра білуі керек. Сол үшін де бұл бағдарламаның негізі «Өмірмен байланыс» ұғымына құрылған. Ұстаздарға үлкен жауапкершілік міндеттелді. Оқушылардың бойына ХХІ ғасырда өмірдің барлық салаларында табысты болу үшін, қажетті дағдыларды дарыту үшін, мұғалімдер тынымсыз еңбектену керек. Жаңартылған оқу бағдарламасы аясында тек өз пәнін, өз мамандығын шексіз сүйетін, бала үшін ұстаз ғұмырын құдіретті деп санайтын білімді мұғалімдер ғана жұмыс істей алады. Үйренгеніміз де, үйренеріміз де көп Үнді халқының тарихи тұлғасы Махатма Гандидің «Егер сен болашақтағы өзгерісті байқағың келсе, сол өзгерісті уақытында жаса» деген ілімін негізге ала отырып, оқушы бойындағы қабілетті жетілдіріп, оқушыларды болашаққа жетелеп, жақсы істі бастағалы отырмыз. Жаңартылған білім – болашақтың кепілі.

Пайдаланынған әдебиеттер.

1. Бастауыш сыныпта оқыту әдістемесі \№1(22)20152. Бастауыш сынып №2(12) 2014
2. Айтмамбетова Б.Р., Бейсенбаева А.А. Жеке адамиың дамуы, тәрбиесі.-Алматы: КазПШ, 1991.
3. Қоянбаев Р.М., Қоянбаев Ж.Б. - Алматы: Педагогика, 2000
4. Слостенин В.А. и др. Педагогика: уч. пособие. - Москва: Академия, 2004.

ФОРМИРОВАНИЕ ОСНОВ ГУМАНИЗМА И ОТНОШЕНИЯ С ОКРУЖАЮЩИМИ У СТАРШИХ ДОШКОЛЬНИКОВ.

ИЩЕНКО Т.В.

КГКП ясли – сад «Акбота»

E-mail ibenko_1967@mail.ru

Гуманизация учебного процесса – формирование личности ребёнка, воспитание у него правильного отношения к окружающему. В основе его лежит правильное развитие чувств.

Чувство – особая форма отношения человека к явлениям, обусловленная их соответствием или несоответствием потребностям человека. Особую группу чувств составляют высшие чувства: нравственные, эстетические, интеллектуальные. Нетрудно

передать ребёнку знания о нравственной норме, требовать и контролировать выполнение ребёнком моральных правил. Гораздо труднее выработать у него определённое отношение к моральной норме, желание следовать хорошему и противостоять плохому. Знание нравственных норм недостаточно для того, чтобы ребёнок самостоятельно не под «нажимом» взрослых поступал нравственно. Для этого необходимо развивать нравственные чувства ребёнка. Психологи и педагоги подчёркивают, что чувства детей наиболее интенсивно развиваются в дошкольном детстве.

Они могут проявляться:

- в отношении ребёнка к самому себе (чувство собственного достоинства), превосходства, неполноценности, уверенности, отчаяния;
- в отношении к другим людям (симпатия, антипатия, сочувствие, злоба, гнев, безразличие, чувство дружбы, любви, вины, стыда);
- к коллективу (чувство коллективизма, солидарности);
- к искусству (эстетическое чувство).

У ребёнка старшего дошкольного возраста формируются уже начала сложных чувств: справедливость, любовь к Родине, расположение к детям другой национальности.

Положительные эмоциональные отношения – это основа доброжелательного отношения к людям, готовность к общению. Вначале формируется сопереживание радости, а затем сопереживание горя.

Доброта – положительное качество человеческой личности, отзывчивость, стремление помочь.

Отзывчивость – умение легко откликаться, чутко реагировать на чужие нужды, желание помочь.

Милосердие – готовность помочь кому-то, просить кого-то.

Источником гуманных чувств дошкольников является взаимоотношение с близкими людьми, в процессе которого они сами переживают их по отношению к другим людям.

Однако общение дошкольников с взрослыми характерно однонаправленностью эмоционального проявления, ребёнок выступает здесь объектом чувств взрослого, т.е. взрослые в общении с ребёнком не учитывают его личности, индивидуальных особенностей. В одних и тех же условиях дети ведут себя по-разному эмоциональные реакции, которые можно наблюдать у детей:

- одни дети заботливы, чутки, готовы тотчас прийти на помощь товарищу, успокоить его, пожалеть;
- другие равнодушны, таких детей трогает только то, что касается их лично;
- третьи: агрессивны по отношению к своим товарищам, могут ударить, оскорбить, отнять игрушку.

Воспитатель должен обратить особое внимание именно на первые, порой незаметные попытки ребёнка, проявить сочувствие к окружающим, поддержать его добрые намерения. Важно не упустить момент, не дать остыть быстро развивающейся искренней детской дружбе. Благородные, хотя и незначительные поступки детей необходимо оценивать.

Оценка поступка ребёнка – один из методических приёмов в воспитании гуманных чувств ребёнка. Слова взрослого, сказанные вовремя, внушительно и доходчиво находят отклик в душе ребёнка. В результате у ребёнка появляется желание делать хорошее для других.

Методические убеждения – важная часть работы воспитателя. Учить детей сочувствию, следуя как на положительных, так и на отрицательных примерах. Только при сравнении хорошего с плохим формируются нравственные чувства ребёнка.

Следующим методическим приёмом является пример взрослого. Пример сверстников.

Воспитатель, не умеющий увлечь детей своими переживаниями, заразить своими чувствами, – плохой воспитатель. Нет ничего хуже, когда педагог скрупулезно разбирает, что такое добро, как надо поступать в том или ином случае, не выражая

при этом ярко и понятно для детей свое личное отношение к поступку, явлению, факту.

В детском коллективе нужно воспитывать негативное отношение к плохому, но одновременно необходимо вызвать и чувство сожаления по поводу плохих поступков сверстника, желание предотвратить подобные поступки.

Типичной для этого периода ошибкой практики является невнимание воспитателя к таким компонентам механизма нравственного воспитания, как мотив и чувства. А ведь именно в старшем возрасте активно развиваются моральные мотивы, формируются социальные чувства. Почему ребенок не хочет общаться, почему он всегда внимателен и уступчив по отношению к одному из сверстников и совсем не таков по отношению к другим?

Сильнейшим средством воздействия на детей является юмор. Доброжелательный смех товарищей, взрослых действует на ребёнка сильнее, чем грубые замечания, наказания.

Большое значение имеет художественная литература, искусство. Чтение художественных произведений помогают активно поддерживать стремление ребенка к прекрасному, доброму, воспитывать в нем нетерпимость к злу, веру в победу справедливости. В результате у детей формируется потребность помочь другому в беде, стремление преодолеть и наказать зло, появляется желание быть красивым, умным, добрым, похожим на понравившегося героя произведения. Поведение, поступки, мысли, даже речь героя надолго остаются эталоном для организации собственного поведения ребенка в окружающей среде, источником создания определенных игровых ситуаций. Чтобы вызвать у детей истинное переживание, нельзя использовать один и тот же приём, быть навязчивым. Важно воздействовать не только на сознание, но и на чувства ребёнка.

Механизмы закреплений в поведении.

Внешнее подражание – маленькие дети в своих поступках ориентируются на поведение родителей, воспитателя.

Внутреннее подражание – на основе подражания дети могут усвоить положительные и отрицательные манеры поведения. Помочь каждому ребёнку сориентироваться во многочисленных образах для подражания – вот задача для окружающих.

Активные реакции протеста – стремление ребёнка осуществить то, что ему запрещают, «назло».

Невротические реакции – боли в животе, рвота. Появляются в ответ на длительную стрессовую обстановку (нежелание ходить в д./сад). В результате таких взаимоотношений между детьми и взрослыми могут возникнуть конфликты.

Мы в своей группе проводим работы по формированию основ гуманизма и отношений с окружающими. Эта работа заключается в повседневной жизни, а также на занятиях. Темы таких занятий: «Наши хорошие поступки», «Не забывай товарищей», «Доставляй людям радость добрыми делами», «Ваши добрые поступки», «Мои товарищи». Главная цель таких занятий-бесед мы считаем, заключается в том, чтобы сформировать у ребёнка нравственные мотивы поведения, которыми он мог бы руководствоваться в своих поступках. Беседы эти, опираются прежде всего на подлинные события и явления, в которые в избытке предоставляет жизнь и деятельность ребёнка в кругу сверстников, окружающая его действительность.

Следует подчеркнуть, что воспитание гуманных чувств и отношений - процесс сложный и противоречивый. Умения сочувствовать, сопереживать, сорадоваться, не завидовать, делать добро искренне и охотно - в дошкольном возрасте лишь закладываются. Хотя и следует помнить, что именно дошкольник открыт, предрасположен к подобного рода отношениям. Он доверчив сам и так же относится к другим. Жизненный опыт со временем или утвердит его в таком отношении к окружающим, или заставит измениться.

Литература

1. Буре Р.С. Социально-нравственное воспитание дошкольников. – М.: Мозаика-Синтез, 2011.
2. Бычкова, С.С. Формирование умения общения со сверстниками у старших дошкольников-М; АРКТИ, 2003.
3. Амонашвили Ш.А. Размышления о гуманной педагогике [Текст] / Ш.А. Амонашвили - М.; Издательский Дом Шалвы Амонашвили, 1995.
4. Божович Л.И. Личность и её формирование в детском возрасте. СПб.: Питер, 2008.

ФОРМИРОВАНИЕ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ УЧАЩИХСЯ НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЫ

ГОРБАТЮК Е.В., СЕМЁНОВА Т.П.

КГУ ОСШ № 64

a555a222a@mail.ru

Сегодня образование признано одним из важнейших приоритетов долгосрочной стратегии «Казахстан – 2050». Президентом была поставлена задача вхождения республики в число 30-ти наиболее конкурентоспособных стран мира. В достижении данной задачи немаловажную роль играет совершенствование системы образования.

Важным инструментом внешнего оценивания качества образования являются международные сравнительные исследования *TIMSS*, *PIRLS* и т.д. Одним из главных показателей качества знаний и умений в аспекте международных исследований выступает функциональная грамотность. Результаты участия казахстанских школьников в данных исследованиях свидетельствуют о недостаточном уровне ее сформированности.

Современная педагогика ставит перед собой задачи всестороннего развития личности учащегося, а педагогический процесс становится личностно-ориентированным. В условиях начальной школы перед педагогами встали новые задачи – воспитание функционально грамотных людей через формирование определенных компетенций у учащихся.

Функциональная грамотность - это способность личности на основе знаний, умений и навыков нормально функционировать в системе социальных отношений, максимально быстро адаптироваться в конкретной культурной среде.

Понятие «функциональная грамотность» впервые появилось в конце 60-х годов прошлого века в документах ЮНЕСКО и позднее вошло в обиход исследователей. Функциональная грамотность в наиболее широком определении выступает как способ социальной ориентации личности, интегрирующий связь образования с многоплановой человеческой деятельностью. В современном, быстро меняющемся мире, функциональная грамотность становится одним из базовых факторов, способствующих активному участию людей в социальной, культурной, политической и экономической деятельности, а также обучению на протяжении всей жизни.

Функциональная грамотность как результат обучения формируется посредством каждого школьного предмета.

Математика обладает уникальным развивающим эффектом. «Она приводит в порядок ум», то есть формирует приёмы мыслительной деятельности и качества ума. Изучение математики способствует развитию внимания, памяти, речи, воображения, эмоций, формирует настойчивость, терпение, творческий потенциал личности.

Значительное место в курсе математики начальной школы занимают задачи. Они составляют сравнительно большую часть материала учебников по математике, и на их решение тратится значительная часть учебного времени. И это не случайно, так как обучение решению задач направлено, главным образом, на интеллектуальное развитие младших школьников, формирование культуры и самостоятельности их мышления, а также на развитие познавательных процессов детей.

Следует обратить особое внимание на значимость обучения решению задач в плане социализации личности. Каждая задача активно связана с жизненной ситуацией, решение которой зависит от личностных качеств ребёнка. Поэтому развитие умений сравнивать, анализировать, классифицировать важно для личностного роста ребёнка и снижения социальной проблемы его взаимодействия с окружающей действительностью. Дети сталкиваются с задачами в повседневной жизни чаще, чем на уроке. Но на уроке испытывают трудность психологического плана перед задачей. Значит, учителю необходимо изменить отношение детей к задаче, т. е. научить не только решать, но и понимать задачи. Строить на её основе схемы, рисунки, отрезки, выбирать оптимальное решение и составлять новую задачу, основываясь на собственный опыт познания окружающей действительности.

Умение решать задачи является одним из основных показателей уровня математического развития, глубины освоения учебного материала. Ребенок с первых дней занятий в школе встречается с задачей. Сначала и до конца обучения в школе математическая задача неизменно помогает ученику вырабатывать правильные математические понятия, глубже выяснять различные стороны взаимосвязей в окружающей его жизни, дает возможность применять изучаемые теоретические положения. Изложение учебного материала в учебниках остается чаще всего информационным, в них нет заданий вариативного характера, заданий для творческой деятельности учащихся, как при изучении нового материала, так и при применении полученных знаний и умений.

Как показывает практика, одним из эффективных способов развития функциональной грамотности является решение задач практического содержания, которые также способны прививать интерес ученика к изучению математики. Такие задания изменяют организацию традиционного урока. Они базируются на знаниях и умениях, требуют умения применять накопленные знания в практической деятельности. В первую очередь меняется собственный взгляд на преподавание. Здесь важную роль играет профессиональная компетентность учителя.

Профессиональная компетентность учителя в формировании функциональной грамотности учащихся характеризуется как интеграция педагогических знаний, умений, профессионально значимых личностных качеств на достижение социально-педагогических результатов по формированию информационной, проблемной, коммуникативной и организационной компетенций выпускников школы. Особенно компетенции в решении жизненных проблем, необходимых для адаптации и полноценного функционирования в современном обществе.

Учитель понимает, что уроки нужно строить на принципах сотрудничества учителя и учеников. Он не должен управлять учениками, а должен их направлять и оказывать поддержку. Для начала в классе должна быть создана благоприятная атмосфера на уроке, способствующая плодотворной работе и сплочению коллектива, так как очень важно, чтобы учащиеся чувствовали себя комфортно, могли полностью раскрыться и показать свои возможности и способности.

Для обеспечения продуктивности формирования функциональной грамотности учащихся учителю необходимо применять специальные активные, деятельностные, личностно-ориентированные и развивающие образовательные технологии. Среди них можно выделить следующие виды деятельности и технологии:

- 1) проблемно-диалогическая технология – это освоение новых знаний, позволяющая формировать организационные, интеллектуальные и другие умения, в том числе умение самостоятельно осуществлять деятельность учения;
- 2) технология формирования правильной читательской деятельности, создающая условия для развития важнейших коммуникативных умений;
- 3) технология проектной деятельности - обеспечивает условия для формирования организационных, интеллектуальных, коммуникативных и оценочных умений (подготовка различных моделей и плакатов, организация и проведение конкурсов, викторин, мини-исследований и др., предусматривающих обязательную презентацию полученных результатов);

- 4) уровневая дифференциация обучения, использование которой вносит определённые изменения в стиль взаимодействия учителя с учениками, главная же задача и обязанность учителя - помочь учащемуся принять и выполнить принятое им решение;
- 5) информационные и коммуникационные технологии, использование которых позволяет формировать основу интеллектуальных умений, как сравнение и обобщение, анализ и синтез;
- 6) технология оценивания учебных достижений учащихся и другие;

Ученики не всегда могут применять ранее полученные знания; не умеют анализировать и делать выводы, обобщать изученный материал; не могут определять цели урока; не видят, как достичь этих целей; не имеют навыков рефлексии. Одной из проблем является то, что ученики на уроках мало говорят, не могут и боятся высказывать свои мысли. То есть, у учеников нет навыков функциональной грамотности. Обучение критическому мышлению поможет детям решить эти проблемы, поможет создать атмосферу диалога на уроках, чтобы учащиеся путем совместных рассуждений, споров, обмена мнениями приходили к постижению нового материала. Следовательно, на всех уроках необходимо использовать приёмы развития критического мышления.

Таким образом, в условиях формирования функциональной грамотности в корне меняются соотношения «педагог — обучающийся»: ученик определяет цель деятельности, а педагог помогает ему в этом, ученик открывает новые знания, а педагог рекомендует источник знаний, ученик выбирает — педагог содействует, обучающийся активен — педагог создает условия для проявления активности.

Формирование функциональной грамотности является сложным, многосторонним, длительным процессом. Достичь нужных результатов можно лишь умело, грамотно сочетая различные современные образовательные педагогических технологии.

Инструментарием развития функциональной грамотности, а также проверки ее сформированности являются задания творческого характера (т.е. исследовательского, занимательного характера, задания с экономическим, историческим содержанием, практикоориентированные задания), которые учащиеся выполняют самостоятельно.

Организация самостоятельной работы, руководство ею - это ответственная и сложная работа каждого учителя. Воспитание активности и самостоятельности необходимо рассматривать как составную часть воспитания учащихся. Говоря о формировании у школьников самостоятельности, необходимо иметь в виду две тесно взаимосвязанные между собой задачи.

Первая из них заключается в том, чтобы развить у учащихся самостоятельность в познавательной деятельности, научить их овладевать знаниями, формировать свое мировоззрение; вторая - в том, чтобы научить их самостоятельно применять имеющиеся знания в учении и практической деятельности.

Самостоятельная работа учащихся не самоцель. Она является средством борьбы за глубокие и прочные знания способом формирования активности и самостоятельности как черт личности. Это и развитие умственных способностей. Достаточно высокий уровень самостоятельности открывает возможность справиться с разными заданиями, помогает добывать новое в процессе обучения.

Самостоятельная работа учащихся – это форма организации их учебной деятельности, осуществляемая под прямым или косвенным руководством преподавателя, в ходе которой учащиеся преимущественно или полностью самостоятельно выполняют различного вида задания с целью развития знаний, умений, навыков и личных качеств, выполнение работы требует от учащегося умственного напряжения

Успех зависит не только от педагогического мастерства учителя, но и от того, как он понимает значение и место каждой отдельной работы в системе работ. Все зависит от развития познавательных способностей учащихся, их мышления и других качеств. Эффективность самостоятельной работы достигается, если она является одним из составных органических элементов учебного процесса, если для нее отведено специальное время на каждом уроке, если она проводится планомерно и систематически, а не эпизодически. Только при этом условии у учащихся вырабатываются устойчивые умения и навыки,

наращиваются темпы при выполнении заданий. Вид самостоятельной работы, ее объём и содержание подчиняются основным принципам дидактики: доступности и систематичности, связи теории с практикой, принципам постепенности в нарастании трудностей, творческой активности, дифференцированному подходу к учащимся.

Задача каждого учителя состоит в том, чтобы научить младших школьников творчески мыслить, подготовить их к жизни, практической работе. Новые ориентиры в начальном образовании направлены на порождение интеллектуальной инициативы и мышления учащихся.

Все методы, приёмы, используемые современным педагогом для передачи знаний учащимся, должны быть направлены на развитие самостоятельной, познавательной, мыслительной активности, которая в свою очередь оказывает положительное влияние на формирование и развитие его функциональной грамотности.

Литература:

1. «Национальный план действий по развитию функциональной грамотности школьников на 2012-2016 годы».- Постановление Правительства РК от 25 июня 2012 года № 832
2. Послание Президента РК Н.А.Назарбаева народу Казахстана от 27 января 2012 года «Социально-экономическая модернизация - главный вектор развития Казахстана»
3. Темербекова А.А. Методика преподавания математики: Учеб. Пособие для студ. высш. учеб. заведений. – М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2003.
4. Жиколкина, Т.К. Математика. Книга для учителя. 2 кл. / Т.К. Жиколкина. - М.: Дрофа, 2000. -213с.
5. Царева С.В. Обучение решению задач // Начальная школа, 2000, №12.

НОВЫЕ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫЕ ТЕХНОЛОГИИ ПРИ ИЗУЧЕНИИ ЮРИДИЧЕСКИХ ДИСЦИПЛИН

ХАМЗИН М.К.

Карагандинский Высший колледж "Bolashaq"

kar.dreaml@gmail.com

В начале XXI века общество осознало, что успешное функционирование государства в современных условиях во многом зависит от состояния правовой культуры и правового сознания молодежи, призванной определять будущее Казахстана. Одним из важнейших факторов воспитания такой культуры и такого сознания является использование новых образовательных технологий в изучении правовых дисциплин [1].

Предметы правовых дисциплин являются одними из основополагающих при получении компетенций по любому направлению подготовки. От того, насколько качественными знаниями в области права овладеет студент, будет зависеть его квалификация. Быстрое развитие компьютерных технологий позволяет во многом решить проблему качественной подготовки в вузах путем создания интерактивных, динамических обучающих комплексов. Внедрение компьютерных технологий в учебный процесс по большинству предметов способствует повышению интереса учащихся.

Естественно, что эти нововведения требуют изменения технологии преподавания и проявления творчества от самого преподавателя. Для повышения качества обучения, для интенсификации образовательного процесса за счет оптимальных форм, методов и средств обучения педагогу стало необходимым не только разнообразить традиционные или вводить инновационные методы и формы обучения, но и использовать новые технические средства [2]. Применение новых образовательных технологий зависит от квалификации преподавателей, а значит, требует ее постоянного повышения [3]. Существуют особенности использования этих технологий при очной и заочной формах обучения [4].

В последнее время широкое распространение получило такое понятие, как

«интерактивное обучение». Информационно-коммуникационные и интерактивные технологии открывают уникальные возможности в самых разных отраслях профессиональной деятельности, предлагают простые и удобные средства для решения широкого круга задач в сфере образования. Они помогают создавать такие условия обучения, чтобы студент стремился улучшать результаты своей работы и в дальнейшем успешно применять их в практической деятельности.

Современные технологии в совокупности с интерактивным программным обеспечением, которое работает в режиме диалога с пользователями и помогает управлять процессом обучения, позволяют реализовать качественно новую модель эффективного преподавания правовых дисциплин. Внедрение мультимедиа-технологий в образовательные процессы является одним из ключевых моментов информатизации образования. В настоящее время мультимедиа-технологии относятся к одним из наиболее динамично развивающихся и перспективных направлений информационных технологий.

Актуальность применения мультимедиа-технологий в учебном процессе обусловлена тем, что на современном этапе нашего общественного развития происходит информатизация общества и широкое распространение глобальной компьютерной сети Интернет. Компьютерные технологии на сегодняшний день воспринимаются учащимися с большим интересом, чем обычный учебник, дают большую степень усвоения материала.

Интерактивные доски, и другое современное оборудование обеспечивают эффективность использования компьютеров при проведении лекционных занятий, семинаров, презентаций. Интерактивная доска – гибкий инструмент, совмещающий в себе простоту обычной маркерной доски с возможностями компьютера. В комбинации с мультимедиа-проектором она становится большим интерактивным экраном, одним прикосновением к поверхности которого можно открыть компьютерное приложение или страницу в Интернете, продемонстрировать нужную информацию и просто рисовать или писать. Все, что нарисовано или написано во время проведения занятия, можно сохранить в виде компьютерных файлов, распечатать, послать по электронной почте, разместить в Интернете. Наблюдения показывают, что при использовании интерактивной доски обучающиеся более внимательны, увлечены и заинтересованы в занятии, чем при работе на обычной доске. Эта новая технология помогает преподавателям творчески привлекать внимание и активизировать работу на занятиях [5].

Опытным путем установлена корреляция между активностью студентов и качеством электронных курсов, разработанных по различным дисциплинам [6]. Эта активность также связана с мотивацией самих студентов, работающих в онлайн-режиме. Следует предупредить, что при этом может возникнуть потребность выработки у них иных навыков пользователей компьютерных систем, нежели сложились на бытовом или школьном уровне.

В своей педагогической практике специалисты, ведущие правовые дисциплины, стараются использовать различные современные формы и методы преподавания своих предметов, готовя конспекты лекций, презентации и отдельные слайды, практические работы, тестовые задания. При объяснении отдельных тем широко используются электронные учебники и обучающие программы, интегрирующие текст, графику, фото, видео, использование которых помогает более наглядно и демонстративно представить учебный материал. Выполнение студентами практических работ помогает им не просто заучить термины, нормы, правила, но и уметь применять их в решении задач, приближенных к реальным [7].

Большую роль в изучении всего блока правовых дисциплин играют современные справочно-правовые системы (СПС) – «Adviser» и «Эділет». Для их эффективного применения постоянными составляющими обучения должны стать учебно-профессиональные тренинги и использование их на практике [8]. Целесообразно проводить групповые занятия в компьютерных классах для ознакомления с такими

базами, после чего студенты смогут их использовать в поиске необходимой правовой информации.

Главное достоинство СПС – это возможность быстрого обновления, что позволяет следить за частыми изменениями и дополнениями в нормативно-правовые акты. Их отличает удобный интерфейс и система поиска, доступ практически к любому нормативно-правовому акту, изданному в государстве.

Для успешного освоения материала необходим постоянный контроль знаний учащихся. Здесь преподавателями применяются различные формы контроля – интерактивное и бланковое тестирование, индивидуальное собеседование, различные виды письменных работ. Применение тестовых технологий позволяет проводить текущую, промежуточную и итоговую аттестацию. Интерактивное тестирование более привлекательно для учащихся, чем бланковое. Результат они получают сразу и в виде объективной оценки компьютера, с которой трудно не согласиться.

Одновременно технологиями и обучения, и мониторинга освоения студентами компетенций являются разработка, ведение, анализ диагностических карт и портфолио. Ведущим же инструментом контроля за ходом обучения в условиях распространения новых технологий становятся фонды оценочных средств (ФОС). Помимо непосредственно оценочной деятельности, их функцией также является распространение в профессиональном сообществе опыта использования новых образовательных технологий.

При правильном применении технологий происходит заметная индивидуализация процесса обучения и более глубокая интеграция знаний. Посредством интерактивности и использования инновационных методов обучения достигается серьезная интенсификация процесса обучения. Особо важным представляется то, что такие методы позволяют организовать групповые виды работы (деловые и ролевые игры, психологические и иные тренинги, методы кейсов и другие), которые нужны для практического усвоения и контроля компетенций, приобретаемых студентами всех направлений подготовки в области права. Таким образом, без современных, в том числе интерактивных, технологий невозможно обеспечить решение задач компетентного подхода к образованию, которые ставятся образовательными стандартами бакалавриата.

Ссылки:

1. Воскресенская Е.В. Применение новых методов обучения в преподавании юридических дисциплин // Успехи современного естествознания. 2008. № 4. С. 71–72.
2. Сучилкин А.В., Сучилкина Е.В. Значение технологий в образовании: исторический и правовой аспект // Право и образование. 2012. № 3. С. 65–75.
3. Воронина А.А., Парамонова С.А. Квалификация научно-педагогических работников как условие внедрения новых образовательных технологий // Право и образование. 2014. № 2. С. 22–29.
4. Малявко Д.П., Колотилин А.В. Некоторые особенности использования инновационных технологий при преподавании правовых дисциплин студентам заочной формы обучения в современных российских вузах // Научный журнал НИУ ИТМО. Сер.: Экономика и экологический менеджмент. 2014. № 1. С. 37.
5. Кучуб Н.А. Использование интерактивных технологий в преподавании дисциплин гражданско-правовой специализации // Актуальные проблемы реализации образовательных стандартов нового поколения в условиях университетского комплекса. Оренбург, 2011. С. 915–915.
6. Алексич-Маслач К., Коричан М., Нявро Дж. Корреляция между качеством разработанных электронных учебных курсов и активностью студентов // Качество. Инновации. Образование. 2012. № 7. С. 31–36.
7. Шарикова Т.Г. Современные справочно-правовые системы: анализ проблемы использования в учебном процессе // Вестник Алтайской академии экономики и права. 2010. № 2. С. 113–114.

ФОРМИРОВАНИЕ И СОЗДАНИЕ УСЛОВИЙ ДЛЯ СОЦИАЛЬНОЙ АДАПТАЦИИ, КОММУНИКАТИВНОГО ПОТЕНЦИАЛА ДЕТЕЙ С ООП ЧЕРЕЗ РАЗВИТИЕ ИГР И УПРАЖНЕНИЙ ПО СЕНСОРНОЙ ИНТЕГРАЦИИ

БОРДУНОВА О.Н., АЛЕКСУШИНА В.В.

КГКП ясли/сад «Ақбота»

bordunova75@inbox.ru, victoriya_kz@mail.ru

Мир входит в сознание человека лишь через дверь органов внешних чувств. Если она закрыта, то он не может войти в него, не может вступить с ним в связь. Мир тогда не существует для сознания.

Сенсорика – категория, описывающая непосредственное восприятие ощущений, внешних воздействий. Сенсорное развитие, направленное на формирование полноценного восприятия окружающей действительности, служит основой познания мира, первой ступенью которого являются чувственный опыт. Успешность умственного, физического, эстетического воспитания в значительной степени зависит от уровня сенсорного развития детей, т.е. от того насколько совершенно ребёнок слышит, видит, осязает окружающее.

Сенсорная интеграция является бессознательным процессом, происходящем в головном мозге. Она направлена на формирование полноценного восприятия окружающей действительности, служит основой познания мира, первой ступенью которого является чувственный опыт.

Сенсорное развитие детей с ООП значительно отстает по срокам формирования, проходит чрезвычайно неравномерно и имеет свои особенности: у детей отсутствует этап обдумывания, они испытывают трудности в обследовании предметов, выделении нужных свойств, в обозначении этих свойств словом, сенсорный опыт долго не обобщается и не закрепляется в слове. Дети почти не владеют речью – пользуются или несколькими лепетными словами, или отдельными звукокомплексами. У некоторых из них сформирована простая фраза, но способность активно использовать фразовую речь, значительно снижена. [1, с. 16]

Чем правильнее работают сенсорные системы, тем больше достаточной информации получает мозг и выдает больше адекватных ответов.

Взаимодействие пяти органов чувств – это сенсорная интеграция для дошкольников ООП. [2, с. 76-78]

В связи с этим одна из основных задач детей с ООП – развитие интереса к обучению через сенсорные стимулы. Необходимо организовать детей так, чтобы им захотелось что-то делать, чтобы осуществлялось самопознание, и появилась мотивация к речи.

Для того чтобы в памяти ребенка закрепилось любое понятие, его название, он должен его увидеть, услышать, попробовать и потрогать. И только в этом случае в головном мозге формируется эта связь.

Проблема повышения уровня познавательной деятельности дошкольников, которая базируется на сенсорном развитии, на всех этапах развития образования, является одной из

актуальных, так как это является необходимым условием формирования умственных качеств личности.

Главной целью дошкольного учреждения является «всестороннее развитие личности ребенка»: развитие его мотивационной сферы, интеллектуальных и творческих сил, качеств личности.

Сенсорное развитие у детей с ООП наиболее успешно прослеживается в различных образовательных областях:

1. Социально-коммуникативное развитие происходит через развитие общения и взаимодействия ребенка с взрослым и сверстниками в дидактических играх.

2. Познавательное развитие происходит через формирование первичных сенсорных представлений об эталонах цвета, формы, величины, вкусе, звучании, количестве, части и целом.

3. Речевое развитие – через обогащение активного словаря.

4. Художественно-эстетическое развитие – развитие сенсорного восприятия.

5. Физическое развитие – через развитие мелкой моторики обеих рук.

Новизна заключается в том, что формирование сенсорной культуры должно осуществляться не периодически, а систематически и поэтапно, через использование игр и упражнений.

Поэтому, одним из возможных путей решения этой проблемы у детей с ООП, является включение элементов сенсорной интеграции в общую систему коррекционной работы.

Целью нашей работы является, обогащение чувственного опыта детей, создание связи в головном мозге, путем экспериментирования, игр, продуктивной деятельности с песком, с сыпучими, с природными материалами, знакомство со свойствами. [3, с. 11].

Нами были поставлены следующие задачи:

-развивать и совершенствовать у детей с ООП все виды восприятия, обогащать их чувственный опыт;

-развивать осязательное восприятие, а именно: тактильные и кинестетические ощущения;

-повышать уровень знания у родителей по сенсорному развитию у детей с ООП.

По окончании нашей работы мы ожидаем следующие результаты:

-сформированность знаний об определенных сенсорных эталонах у детей;

-развитие речевого общения;

-развитие слухового и зрительного восприятия, мышления;

-овладение детьми рациональными приемами обследования;

-активности детей при взаимодействии с взрослыми, повышение любознательности.

В нашей группе мы собрали много материала для игр и упражнений на развитие тактильных ощущений. Мы используем большое количество природного материала, массажные ванночки для рук, которые наполнены разнообразными крупами. Массажный коврик, на котором размещены различные материалы для тактильного ощущения стопой ног. Дети с большим удовольствием играют в такие игры и упражнения, одновременно познавая форму, цвет, величину предметов и их разнообразие текстур.

Проведение сенсорных занятий и игр способствуют установлению эмоционально положительного контакта между ребенком и педагогом, так как они являются важным инструментом преодоления негативизма без речевого ребенка.

Сенсорные игры, как правило, являются привлекательным видом деятельности для детей с нарушением в развитии, обеспечивая, таким образом, эмоционально насыщенный фон коррекционных занятий. Проведенные игры помогают нашим детям получать чувственные ощущения, стимулируют работу всех органов чувств, направляют на активизацию познания, всех сторон речи, коррекцию поведения. Они лучше запоминают значимую часть тематической лексики, а также сенсорный опыт, приобретенный при специально организованном обучении, что позволяет не заучивать речь механически, а способствовать ее спонтанному формированию.[4, с.4-8].

Мы представляем Вашему вниманию группу игр, которые используем в коррекционной работе с детьми с особыми образовательными потребностями:

- Ходьба по коврику-стимулирует точки ощущения на стопе, развивает координацию движения, равновесие.
- Математические игры-формируют интересы к математике через интересные задания, игры, создание условий для развития внимания, памяти.
- Волшебный куб-формирует у детей ассоциативно-творческое мышление, тактильные чувства, развивает воображение, память, внимание, восприятие.
- Песковая терапия-развивает психические процессы, влияет на эмоциональное состояние детей.
- Игры с крупами - формирование мелкой моторики пальцев рук и кистей, координация движения, усидчивости. Учит сравнивать предметы разных размеров.
- Бизиборд – развивающая игра, созданная по методике Марии Монтессори, развитие мелкой моторики рук, речь, тактильные ощущения, воображение, память, мышление, усидчивость.

Таким образом, используемые нами в коррекционной работе приемы сенсорной интеграции способствуют удовлетворению потребности ребенка в осознании себя, а так же окружающего предметного мира, обеспечивают развитие моторных, речевых, коммуникативных, познавательных, сенсорных умений и благотворно влияют на развитие ребенка в целом: [5, с. 12].

- является основой для интеллектуального развития;
- упорядочивает хаотичные представления ребенка, полученные при взаимодействии с внешним миром;
- развивает наблюдательность;
- позитивно влияет на эстетическое чувство;
- является основой для развития воображения;
- развивает внимание;
- дает ребенку возможность овладеть новыми способами предметно-познавательной деятельности;
- обеспечивает усвоение сенсорных эталонов;
- влияет на расширение словарного запаса ребенка.

Литература:

1. Венгер Л.А. «Дидактические игры и упражнения по сенсорному воспитанию дошкольников» М.: Просвещение, 2008.
2. Кирпичникова Н. «Развиваем сенсорную и мелкую моторику» Дошкольное воспитание -2005. №2.
3. Метиева Л.А., Удалова Э.А. «Сенсорное воспитание с отклонениями в развитии Сборник игровых упражнений» М. Издательство год (Книголюб), 2007.
4. Дмитриев А.А. «О некоторых проблемах интегрированного обучения детей с особыми образовательными потребностями» Дефектология №4. 2005.
5. Никитина Е. «Сенсорные уголки для диагностики». Обруч №2 – 2006.

МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРДАҒЫ ДЫБЫС АЙТУ БҰЗЫЛЫСТАРЫН ЖОЮ БАРЫСЫНДА ЗАМАНАУИ МИОФУНКЦИОНАЛДЫ ТҮЗЕТУ ҚҰРАЛДАРЫН ҚОЛДАНУ ТИІМДІЛІГІ

КУДАРИНОВА А.С., КЕРІМБАЙ А.С.

Академик Е.А. Бөкетов атындағы Қарағанды мемлекеттік университеті

Әлемдік статистика деректері бойынша тілдік бұзылулар саны өсуде, осыған байланысты балалар мен жасөспірімдерде тілдік бұзылулардың алдын алу мәселесінің өзектілігі жаһандық сипатқа ие. Ортодонттардың, балалар стоматологтарының, сондай-ақ

мектепке дейінгі балалар мекемелеріндегі логопедтер мен педагогтардың бірлескен жұмысы ерте жастағы балаларда сөйлеу патологиясының пайда болуына ықпал ететін қауіп факторларын анықтауға және миофункционалды бұзылыстарды ерте түзетудің қазіргі тиімді құралдарының көмегімен бұзылыстардың алдын-алуға және жоюға мүмкіндік береді.

Сөйлеу бұзылыстары жақ-бет қаңқасының дамуымен, тыныс алу органдарының құрылысы мен жұмыс істеуімен байланысты, демек, стоматология және оториноларингология сияқты медицина салаларымен тікелей байланысты. Көп жағдайда сөйлеу патологиясы, басқаша айтқанда, сөйлеу мүшелері құрылысының ерекшеліктерінен туындаған функционалды бұзылулармен байланысты. Қатты және жұмсақ таңдай құрылысындағы ауытқулар кезінде, ауыз және мұрын резонаторларының қалыпты өзара әрекеттесуі бұзылысында, бұл дыбыстардың айтылу ақауларынан басқа дауыстық функцияның бұзылуына әкеледі. Балалар педагогикалық мекемелерінде ортодонт-дәрігерлердің, стоматологтардың және педагогтардың бірлескен жұмысы балалардың денсаулық жағдайынан осындай ауытқуларды, сөйлеудің дамуына әсер ететін немесе сөйлеу патологиясының пайда болуына ықпал ететін туа біткен және жүре пайда болған ауруларды ерте анықтауға мүмкіндік береді [1, б.45].

Көбінесе логопед миофункционалды бұзылыстары бар балалардың ата-аналары көмекке жүгінетін бірінші маман болып табылады, себебі сөйлеу бұзылыстары ата-аналар мен оқытушылар үшін ең маңызды мәселе болып табылады. Мұндай бұзылулар кезінде балаға дер кезінде дұрыс диагноз қою және ата-аналарға тек сөйлеу бұзылысын ғана емес, кешенді бұзылуларды түсіндіру өте маңызды. Жиі басқа мамандардың - отоларинголог, стоматолог немесе ортодонттың консультациясы қажет болуы мүмкін.

Өкінішке орай, тіпті бірнеше дұрыс айтылмаған дыбыстар сөзімізді бұзып және түсініксіз етеді. Сөйлеудің ең көп таралған және қиын жойылатын ақауларының бірі - тіс аралық және бүйірлік сигматизм. Әдетте бұл бұзылулар созылмалы дизартрия кезінде немесе ұзақ ему, саусақты сору нәтижесінде пайда болады және тілді тіс қатарлары арасында болуымен немесе тілдің шетке қарай ауытқуымен қатар жүреді. Мұндай балаларда ауыз бұлшық ет функциясы бұзылған және ауыздың шеңберлі бұлшық етінің тонусы әлсіреген, ауыздың тыныштық жағдайында үнемі жартылай ашық болуы, бұл әдетте ауызбен тыныстаудың пайда болуына, төменгі жақтың дамымауына және соның салдарынан тістің әртүрлі ауытқуларына әкеп соқтырады. Ал бұл өз кезегінде дыбыстардың қалыптасуын қиындатады.

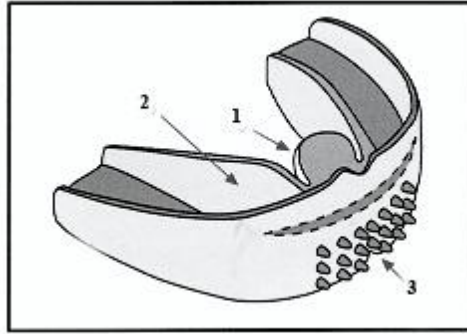
Тіс-жақ жүйенің даму аномалиялары сүт тістеуі кезінде пайда болған бұзылыстарды миофункционалды трейнерлер немесе вестибулярлы пластинкалардың көмегімен өзін-өзі реттеу процесін ынталандыруға, тіс-жақ жүйенің дамуын қалыпқа келтіруге және сөйлеу бұзылыстарын түзетуге мүмкіндік береді. Сөйлеу және ортодонттық бұзылыстарды түзету үшін трейнерлерді тиімді қолдануды бала емді саналы түрде қабылдаған кезде үш жастан бастап мүмкін болады, бұл ретте емдік шаралардың тәртібі мен реттілігіне ерекше назар аударылуы тиіс. Сөйлеу патологияларын табысты емдеу үшін ортодонттың, логопедтің және ата-аналардың тығыз өзара әрекеттесуі қажет [2, б.232].

Бұл «әмбебап құралдар»

Жиі тележүргізуші немесе отандық киножұлдыздардың сөздерінде тіс аралық және бүйірлі сигматизмдер түрінде сыбырлылық тыңдалады. Осы кезге дейін, мұндай ақауларды түзету қиын болды, бірақ қазір жоғарыда аталған бұзылыстарды түзетуге көмектесетін құралдарды пайдалануға мүмкіндігіміз бар. Мұндай инновациялық құрал, атап айтқанда, миофункционалды түзету трейнерлері – гипоалерген силиконынан жасалған серпімді миофункционалды тренажер.

Трейнер бірнеше мөлшерде шығарылады; 6-9 жастағы балалармен жұмыс істеу үшін компьютерлік 3-D үлгілеу көмегімен есептелген T4k әмбебап моделі оңтайлы, оның мөлшері осы жас тобындағы барлық балаларға жарамды. 3-тен 5-ке дейінгі балалар үшін шағын құрылымдық айырмашылықтары бар Infant моделі ұсынылады.

Трейнерлердің барлық модельдерінде конструкцияның келесі элементтері бар:

Сурет 1. - Трейнер

1. Маркерлік «тіл» тіл дұрыс таңдай қалпында тыныштықта және жұту кезіндегі орнын жаттықтыру үшін - тілдің күйін автоматтандыруға және балада таңдайдың алдыңғы үштен бір бөлігіне тіреліп, жұтудың дұрыс түрін жасауға көмектеседі, бұл дайын таңдай күмбезін түзетуге ықпал етеді.

2. Тілдің «шектегіш» - тіс қатарлары арасында тілдің салынуын болдырмайды. Әдетте, тіс аралық және бүйірлік сигматизмде тіл тиісінше тіс қатарлары арасында бүйір немесе фронтальды түрде жасалады, бұл ашық тістеу тудырады және «с» және «з» дыбыстарын қоюды қиындатады.

3. Ауыздың бұлшық еттерін жаттықтыратын және иек бұлшық етінің артық қысымын алып тастайтын арнайы силиконды бүріккіштер.

Бұл «әмбебап құралдар» қалай көмектеседі?

1. Тілдің тыныштықта және жұтқан кездегі дұрыс жағдайын жасайды.
2. Тіс қатарлары арасында тіл төсеуден арылуға үйретеді.
3. Артикуляциялық және сөйлеу жаттығулары кезіндегі тіс аралық және бүйірлік дыбыстауды жояды.
4. Жоғарыда аталған артикуляциялық қалыптарды ғана емес, сонымен қатар басқа да дыбыстарды түзетуге көмектеседі.
5. Сөйлеу аппаратының құрысуын азайтады (тұтығу кезінде қолданылады).
6. Еріннің жанасуы мен тыныс алудың мұрын түрін қалпына келтіруге мүмкіндік береді.
7. Дыбыстарды қою және автоматтандыру кезінде бала мен логопед уақытын үнемдейді [3, б.57].

Осы «әмбебап құралдардың» бірнеше түріне тоқталып өтсек. Логопедтердің тәжірибесінде кездесетін өте кең таралған бұзылыстардың бірі-ауыз бұлшықеті қызметінің бұзылуымен және ауыздың шеңберлі бұлшықетінің әлсіреуімен еріп жүретін жұтыну мен сөйлеу кезінде тіс қатарлары арасына тіл салумен туындаған тісаралық сигматизм. Мұндай балаларда аузын тыныштықта үнемі жартылай ашық болуы, бұл әдетте ауызбен тыныс алудың пайда болуына, төменгі жақтың дамымауына және соның салдарынан тістеудің әртүрлі ауытқуларына әкеліп соғады. Жақ жүйесінің дамуына тыныштықта және жұту кезінде тілдің жағдайы, зиянды әдеттер мен тыныс алудың ауыздық түрі үлкен әсер ететіні белгілі, ал тіс-жақ дамуының ауытқулары балада артикуляцияның бұзылуымен бірге жүреді. 4-8 жас аралығындағы балалардың трейнерлерді тұрақты пайдалануы (сүт және ерте ауысымды тістеу) таңдай пішінінің, мұрын қалқанының да қалыпқа келуіне мүмкіндік береді – мұрын қуысының түбі түсіріледі және қатты таңдай аймағы күмбез тәрізді түрге ие болады. Екінші тістеу сатысында мұндай әсер байқалмайды. Бұл тілдің дұрыс орналасуының нәтижесінде орын алады, оның қысымы іштен бұлшық ет дисбалансын жоюға мүмкіндік береді – таңдайға қарай, тіл оның пішіні мен енін қалыпқа келтіріп, жоғарғы жақ жиынтығын қолдайды. Сондықтан тыныс алу түрін мүмкіндігінше ертерек түзету қажет, бүгінгі күні трейнерлер сүт тістеу үшін әзірленген түрлері де бар [4, б.16].

6-10 жастағы балаларға арналған трейнерлер (Т4К моделі) миофункционалды бұзылыстарды, соның ішінде сөйлеу бұзылыстарын түзетуге арналған. Трейнердің

конструкциясында ауыз қуысындағы тілдің жағдайын түзету үшін арнайы Тіл (3) қарастырылған, ол балаға оның дұрыс ұстанымы туралы "еске салады" - оның тілін ауыз қуысында физиологиялық дұрыс таңдай қалпын ұстап тұрады. Тіл жағдайының шектегіші (4) балаға зиянды әдеттен құтылуға көмектеседі. Т4к тренерлері тыныс алу мен жұту түрін қайта құруға, бұлшық еттердің артық қысымын азайтуға және тіс-жақ жүйесінің өсуін қалыпқа келтіруге көмектеседі. Бұлшықет "есте сақтау" әсерінің арқасында белсенді күндізгі миофункционалды түзету нәтижелері аппаратты түнде кию кезінде бекітіледі [5, б.32].

Логопедтің ортодонтпен, баламен және оның ата-аналарымен тренерлерді қолдана отырып түзету жұмысы процесінде өзара іс-қимылы.

Тиімділігі жоғары болу үшін логопедтің, ата-аналардың, ортодонттың және баланың өзінің қатысуымен кешенді тәсіл қажет. Логопед артикуляциялық аппаратты мұқият тексергеннен кейін және патологияны анықтағаннан кейін ата-аналармен әңгіме өткізеді, онда бұзылудың проблемасын, себептері мен салдарын түсіндіреді, сонымен бірге көрнекі бейне материалдарды пайдаланады, тренерлер, олармен жұмыс істеу принциптері және оларды қолдану тиімділігінің шарттары туралы айтады. Осы әңгімелесуден кейін бала ортодонтқа консультацияға жіберіледі, онда оған тренер тағайындалады және оны пайдалану режимі нақтыланады.

Бұдан әрі ортодонт пен логопед баламен дәлелді әңгіме өткізеді. Тренерді логопедпен пайдаланудың барлық уақыты бойы аппаратты пайдалану ережелерін және оны кию тәртібін сақтауға тұрақты бақылау жүргізіледі (тренермен жұмыс істеу үшін арнайы күнделік әзірленеді), сондай-ақ артикуляциялық және сөйлеу жаттығулары қосымша жүргізіледі. Ата-аналар түзету нәтижелері туралы үнемі хабардар етіледі.

Тренерлер жүйесі периоральді бұлшық етті жаттықтыру, жақ-бет аймағының миодинамикалық тепе-теңдігін қалпына келтіру мақсатында парафункциялар мен зиянды әдеттерді жою жолымен тістеу аномалияларын алдын алу және ерте емдеу үшін миофункционалды терапия құралы ретінде ортодонттармен жасалғанын атап өткен жөн, бұл бірінші кезекте тілдің көктегі позициясын тұрақтандыруға және тыныс алудың мұрын типін қалпына келтіруге ықпал етеді.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Архипова Е. Ф. Стёртая дизартрия у детей // - ООО «Издательство Астрель», М., 2007.- 45с.
2. Филичева Т. Б., Н. А. Чевелёва, Г В. Чиркина. Основы логопедии // - М.: Просвещение, 1989. – 232с.
3. Костина Я. В., Чапала В.М. Коррекция речи у детей: взгляд ортодонта // - ООО «ТЦ Сфера», М., 2008. – 57с.
4. Архипова Е.В. Роль миофункционального тренера «Infant» в коррекции и профилактики речевых нарушений у детей 3 – 4 лет // Ж. Логопед. – 2017. - № 7. – С.16-18.
5. Барсенева М.К. Использование миофункциональных тренеров для коррекции межзубного и бокового сигматизма у детей 6 – 9 лет // Ж. Логопед. – 2015. - № 3. – С.32-35.

СЫН ТҰРҒЫСЫНАН ОЙЛАУ ТЕХНОЛОГИЯСЫ ЭЛЕМЕНТТЕРІ АРҚЫЛЫ СТУДЕНТТЕРДІҢ ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ҚАБІЛЕТТЕРІН ДАМУ

БЕЙСЕНБАЕВА П. А.

Экономика, бизнес және құқық колледжі
perizat_beysenbayeva.80@mail.ru

«Егемен еліміздің болашағы, оның әлемдік өркениеттегі өз орны, ең алдымен білім мен тәрбиенің бастауы – ұстаз қолында»

Н. Ә. Назарбаев

Елбасымыз Н. Ә. Назарбаевтың «Қазіргі кезеңдегі басты мәселелердің бірі – жаңа технологиялардың дамуы кезеңінде болашақ ұрпақтың тәрбиесі мен білім алуында

ұстаздардың атқаратын рөлі ерекше. Егемен еліміздің болашағы, оның әлемдік өркениеттегі өз орны, ең алдымен білім мен тәрбиенің бастауы – ұстаз қолында», - деп атап көрсеткен болатын.

Сонымен бірге, *«Болашақта еңбек етіп, өмір сүретіндер – бүгінгі мектеп оқушылары, мұғалім оларды қалай тәрбиелесе, Қазақстан сол деңгейде болады. Сондықтан ұстазға жүктелетін міндет ауыр»* деген еді. Сондықтан да қазіргі заман мұғалімінен тек өз пәнінің терең білгірі болу емес, тарихи танымдық, педагогикалық-психологиялық сауаттылық, саяси экономикалық білімділік және ақпараттық сауаттылық талап етілуде. Ол заман талабына сай білім беруде жаңалыққа жаны құмар шығармашылықпен жұмыс істеп, оқу мен тәрбие ісіне еніп оқытудың жаңа технологиясын шебер меңгерген жан болғанда ғана білігі мен білімі жоғары жетекші тұлға ретінде ұлағатты саналады.

Жалпы білім беру ордаларындағы педагогикалық технологиялардың бірі «Сын тұрғысынан ойлау технологиясы». Сын тұрғысынан ойлау – Қазақстандағы білім беруді дамыту үшін маңызды болып табылатын қазіргі ең басты педагогикалық түсінік. Сын тұрғысынан ойлау дегеніміз – сабақта балалардың қызығушылығын арттыра отырып, өз ойыңды еркін және зерттей талпындырып, тұжырым жасау немесе ой қозғай отырып, баланың өз ойымен өзгелердің ойына сыни қарап, естіген, білгенін талдап, салыстырып, реттеп, сұрыптап, жүйелеп, білмегенін өзі зерттеп, дәлелдеп, тұжырым жасауға бағыттау, өз бетімен және бірлесіп шығармашылық жұмыс жасау.

Сын тұрғысынан ойлау – оқу мен жазуды дамыту бағдарламасы. Оқушыны мұғаліммен, сыныптастарымен еркін сөйлесуге, пікір таластыруға, бір-бірінің ойын тыңдауға, құрметтеуге, өзекті мәселені шешу жолдарын іздей отырып, қиындықты жеңуге баулитын бағдарлама. Оқушы — ізденуші, ойланушы, өз ойын дәлелдеуші. Ал мұғалім — әрекетке бағыттаушы, ұйымдастырушы.

Сыни ойлау сабағының құрылымдық формуласы **3 кезеңнен** (ERR) тұрады:

1.Қызығушылығын ояту («көпір жасау», ой қозғау). Бұл кезеңде мұғалім бұрынғы білетін білімдерін жаңа материалмен ұштастыруға жағдай жасайды. Үйрену процесі – бұрынғы білетін және жаңа білімді ұштастырудан тұрады. Үйренуші жаңа ұғымдарды, түсініктерді, өзінің бұрынғы білімін жаңа ақпаратпен толықтырады, кеңейте түседі. Осы кезеңге қызмет ететін “Топтау”, “Түртіп алу”, “Ойлану”, “Жұпта талқылау”, “Болжау”, “Әлемді шарлау” т.б. деген аттары бар әдістер (стратегиялар) жинақталған. Қызығушылықты ояту кезеңінің екінші мақсаты – үйренушінің белсенділігін арттыру. Өйткені, үйрену – енжарлықтан гөрі белсенділікті талап ететін іс-әрекет екені даусыз. Оқушы өз білетінін еске түсіреді, қағазға жазады, көршісімен бөліседі, тобында талқылайды. Яғни айту, бөлісу, ортаға салу арқылы оның ойы ашылады, тазарады. Осылайша шыңдалған ойлауға бірте-бірте қадам жасала бастайды. Оқушы бұл кезеңде жаңа білім жайлы ақпарат жинап, оны байырғы біліммен ұштастырады.

Қызығушылығын ояту: Болжау кестесі, Тірек сөздер, Венн диаграммасы, Т кестесі, Бір айналым күнделік, Блум таксаномиясы, Миға шабуыл, Топтастыру жатады.

2.Мағынаны таныту (мағынаны ажырату) — Реализация – оқып жатқан тақырыптардың қажетін түсіну. Мағынаны тану кезеңі негізгі кезең сондықтан оқылып жатқан материалдың қажеттілігін түсіндіреді. Бұл кезеңде үйренуші жаңа ақпаратпен танысады, тақырып бойынша жұмыс істейді, тапсырмалар орындайды. Оның өз бетімен жұмыс жасап, белсенділік көрсетуіне жағдай жасалады. Оқушылардың тақырып бойынша жұмыс жасауына көмектесетін оқыту стратегиялары бар. Соның бірі INSERT. Ол бойынша оқушыға оқу, тақырыппен танысу барысында V – “білемін”, — - “мен үшін түсініксіз”, + - “мен үшін жаңа ақпарат”, ? – “мені таң қалдырады” белгілерін қойып отырып оқу тапсырылады. INSERT – оқығанын түсінуге, өз ойына басшылық етуге, ойын білдіруге үйрететін ұтымды құрал. Бір әңгіменің соңына тез жету, оқығанды есте сақтау, мәнін жете түсіну – күрделі жұмыс. Сондықтан да, оқушылар арасында оқуға жеңіл-желпі қарау салдарынан түсіне алмау, өмірмен ұштастыра алмау жиі кездеседі. Мағынаны түсінуді жоғарыдағыдай ұйымдастыру – аталған кемшіліктерді болдырмаудың бірден-бір кепілі.

Мағынаны тану кезеңі: Т кестесі, Пікір — талас, Аквариум, INSERT, RAFT, ДЖИК СО, Куббизм, Геометриялық фигуралар, Бір айналым сұхбат, Түртіп алу, Жұпта талқылау, Бағытталған оқу, Талдау картасы, Топтастырудан тұрады.

3. Ой-толғаныс (рефлексия, жаңа білім құрастырылады) – Рефлексия – тұжырымға келу, қорытындылау, жаңа білімді бекіту. Бұл бағдарламаның қорытынды үшінші кезеңінде үйренгенін саралап, салмақтап ой елегінен өткізеді, білімді бекітеді. Оқушылар осы кезеңде өз шығармашылықтарын көрсете алады. Өзіне және сыныптастарына сын көзбен қарайды. Өздерін бағалайды. Оқып, білгендерін таразылайды. Үйретушілер білетіндерін анықтап, білмейтіндерін белгілеп сұрауға әзірленеді. Бұл әрекет арқылы жаңаны түсіну үшін бұрынғы білім арасында көпірлер құрастыруға, яғни байланыстар құруға дағдыландырады. Тақырып туралы ой-толғаныс – бағдарламаның үшінші кезеңі. Күнделікті оқыту процесінде оқушының толғанысын ұйымдастыру, өзіне, басқаға сын көзбен қарап, баға беруге үйретеді. Оқушылар өз ойларын, өздері байқаған ақпараттарды өз сөздерімен айта алады. Бұл сатыда оқушылар бір-бірімен әсерлі түрде ой алмастыру, ой түйістіру, өз үйрену жолын, кестесін жасау мақсатында басқалардың әр түрлі кестесін біліп үйренеді.

Ой толғаныс кезеңі: Эссе, Топтастыру, Пирамида, Құндылық сызығы, Т кестесі, Sinkuein немесе бес жолды өлең, RAFT, Түйін сөз, Семантикалық карта, Концептуалды таблица, Бір айналым сұхбат т.б тұрады. Осы кезеңді тиімді етуге лайықталған “Бес жолды өлең”, “Венн диаграммасы”, “Еркін жазу”, “Семантикалық карта”, “Т кестесі” сияқты стратегиялар әр сабақтың ерекшелігіне, ауыр-жеңілдігіне қарай лайықтала қолданылады.

Сын тұрғыдан ойлау технологиясын қолдануымен жүргізілген сабақтың жоғары деңгейде өтуінің алғы шарты оның қағидаларында, яғни стратегияларында. Стратегия дегеніміз — философия, әдістемелік ұстаным. Мұғалім мен оқушы кез келген стратегияның әдіс-тәсілін, қыр-сырын жетік түсіне білуі қажет. Сонда ғана жұмыс нәтижелі болмақ. Стратегиялар оқушыларды шығармашылықпен әрекет етуге, ізденімпаздыққа баулиды, еркін, терең, жан-жақты ойлауына, үздіксіз жұмыс жасауына жол ашады, стратегияның 80-нен аса түрі бар. Жұмыстың ыңғайына қарай стратегияларды өзгертіп те жіберуге болады. СТО технологиясын пайдалана отырып, сабақ құрылымын жоспарлауға шығармашылықпен қарау, әдістемелік лабораторияны жинақтау секілді мүмкіндіктерге қол жеткізіледі. Оқушылардың жас ерекшеліктерін ескере отырып, жазу мен оқу арқылы сыни тұрғыдан ойлау қабілеттерін арттыру мақсатында қолданып жүрген стратегиялардың мүмкіншіліктеріне тоқталайын:

RAFT. Бұл стратегияны «жейіпкерге хат» деп алса да болады. Формасын түрлендіруге мүмкіндік бар: хат, хабарландыру, жеделхат, өтініш, бұйрық, жарнама. Оқушы жұмысқа кіріспес бұрын мәтіннің мазмұнын жетік түсінуге тырысады, ол үшін оны бірнеше қайтара оқып, ой елегінен өткізеді. Рафт оқушылардың тілін дамытады, қиялын өрбітеді, өз ойларын қағаз бетіне түсіру арқылы эссе жазуға жетелейді, ресми іс қағаздары жөнінде түсініктері қалыптаса түседі.

Сұрақтар: оқушылар мәтінмен жұмыс істей отырып, мәтін мазмұны бойынша өздері тың сұрақтар құрастырады. Бұл дегеніміз, оқудың барлық әдістерін меңгеру болып табылады. Өйткені, оқушы алдымен қатесіз, түсініп оқуға тырысады, қойған сұрағына өзі жауап беруге дайын тұрады, басқа балалардың сұрақтарын мұқият тыңдап, сұрақ құрастырудың қиын жұмыс екенін біліп, ең үздік сұрақтарға ілтипат білдіреді.

Миға шабуыл стратегиясы – бұл ұжымдық талқылау, мәселенің шешімін іздеуде қолданылатын тиімді әдіс. Қандайда бір проблеманы әр мүшенің пікірін еркін тыңдау арқылы шешу. Миға шабуыл стратегиясының өзіндік ережесін сақтап, дұрыс пайдаланса оқушының стандарты емес шығармашыл ойлауын жақсы дамытады. Мұғалім топ құрады да, қандай да бір проблеманың шешімін табуды өтінесіз (айтасыз). Барлық оқушылар өз пікірлерін айта бастағанда, ешкім оның ойын бөліп, өз пікірін айта алмайды және бағаланбайды. Іс –тәжірибеден байқағанда бірнеше минут ішінде көптеген пікірлер яғни шешімдер табуға болады. Бұл жерде пікірдің көптігі мақсат емес, ол тек нақты саналы шешім қабылдауға негіз болады.

ДЖИК СО стратегиясы — ұжымдық оқыту әдісі. *Мақсаты:* жалпы мәселені алдымен жұпта сосын ұжымда талқылау. *Қолданылуы:* Алдымен сынып 4 топқа бөлініп отырады –

бұл жұмыс немесе бастапқы топтар деп аталады. Бірдей мәтін бөлігін алған оқушылар енді эксперт немесе жанұя топтарын құрады, яғни эксперт топтар басқа топ құрады, мәтіннің бірдей бөліктерін талдайды. Төрт логикалық бөлікке бөлінген мәтіннің 1 – бөлігін бірлер, 2 — бөлігін екілер, 3 — бөлігін үшіншілер, 4, 5- бөліктерін — бесінші және төртінші топқа бөлінетін оқушылар алады. Келесі кезекте бастапқы топтар қайта табысып, үйреніп келген бөліктерінің мазмұнын ортаға салады.

INSERT немесе түртіп алу стратегиясы — түртіп алу әдісі. Қолдарына қарындаш алып, «v»- білемін, «+» — білмеймін, «-» — мен үшін жаңа білім (ақпарат), «?» – мені таң қалдырды — деген белгілерді қойып отырып мәтіннің мазмұнын түсінеді. Бұл әдіс оқығанын саналы түсінуге, өз ойын басшылыққа алуға, ойын білдіруге үйрететін ұтымды әдіс. Оқушылар білгендерін анықтап, білмейтіндерін сұрауға әзірленеді. Бұл әрекет арқылы жаңаны түсіну үшін бұрынғы білетіндерімен жаңа материалды байланыстыруға дағдыланады.

Куббизм стратегиясы – Ойын арқылы оқыту. Кубиктің алты жағына жазылған сөздер бойынша жұмыс жасайды. Қандайда бір затты жан жақты талдайды, талқылайды, сол арқылы білімдерін қайталайды, жаңа білім қосады. Кубикпен жұпта немесе топта жұмыс жасайды. 1, 2 – сыныптарда үш жағын ғана пайдалануға болады. Сонымен қатар Кубизм стратегиясында – кубик жасалынып, оның 6 қырына 6 түрлі тапсырма жазылады. Мұғалім кубті ортаға тастап, қай қыры түссе, оқушы сол қырындағы тапсырмаға жауап береді.

Sinkiein немесе бес жолды өлең стратегиясы – оқушы берілген тапсырма бойынша өлең құрастырады.

Кластер (топтастыру). Бұл тәсілдің авторы американдық Гудлат. Стратегияның мәні оқу материалын график түрінде жүйелеу, яғни мәтіннің маңызды бөлігін бөліп, график түрінде белгілі бір тәртіппен шоқ тәрізді орналастыру. Мысалы, сын тұрғысынан ойлауды дамыту технологиясының кезеңдерін кластер түрінде былай келтіруге болады. Бұл тәсілді қызығушылықты ояту және ой толғау кезеңдерінде қолдануға болады.

Инсерт (түртіп алу) жүйесі. Бұл тәсіл бойынша оқу материалы дайын күйінде беріледі, мәтінді оқып отырып оның бір жақ шетіне немесе кесте түрінде жазылады:

«V» - білемін «+» мен үшін жаңа «-» басқаша ойлаймын «?» - түсінбедім, тереңірек білгім келеді

Кестені мәтіннің фрагменттері немесе толық абзац түрінде толтырады. Сонан соң оқушылар жұп болып немесе топпен өзара пікір алмасады. Түсініксіз болған ұғымдарды мұғалім түсіндіреді немесе басқа ақпарат көздерінен іздеуге үйге тапсырма беріледі.

Білемін. Үйрендім. Білгім келеді. Бұл стратегияны 1984 жылы Чикаго университетінің профессоры Донна Огл шығарған. Оның мақсаты – таным үрдісінде рефлексивтілікті дамыту.

Венн диаграммасы – екі затты алып, олардың ерекшеліктері мен ұқсастықтарын салыстыру.

Эссе стратегиясын ой толғау кезеңінде қолданған тиімді. Мұнда оқушылар тақырыптық ішкі сырын терең түсініп, өз пікірін, өз ойын дұрыс жеткізіп, оқу материалының негізін анықтап, сол арқылы оларды өмірмен байланысын жазады.

«Эссе» стратегиясы бойынша өз ойынан әр түрлі пікірлер құрастырып, оны дәлелдеуге үйренеді.

«Сауалнама-интервью» стратегиясы да жаңа білімді меңгертуге үлкен септігін тигізеді. «Сауалнама-интервью» стратегиясы бойынша өтілген тақырыпқа талдау, салыстыру, зерттеу жұмыстары бойынша оқушы білімін жинақы түрде қорытындылауға болады.

Сын тұрғысынан ойлау технологиясының негізгі мақсаттары:

- Тек қана оқуда емес, өмірде де оқушылардың ойлау қабілеттерін дамыту;
- Өздігінен дұрыс шешім қабылдай білетін тұлғаны дамыту;
- Ақпараттармен жұмыс істей білетін шығармашыл тұлға қалыптастыру;
- Құбылыстарды жан-жақты талдап саралай білетін сыншыл тұлға тәрбиелеу.
- Негізгі сабақтың үш құрылымын сақтаудан тұрады:
- ой қозғау;
- мағынаны ажырату;

- ой толғаныс.

Сабақта белгілі қағидалар сақталынуы қажет. Ол үшін тақырып бойынша оқытушы – оқушыларға тапсырманы орындауға уақыт белгілеуі, сенім көрсетуі, қолдауы және бағыт беріп көмектесуі қажет.

СТО бағдарламасы негізінде өткізілген сабақтар оқушының тақырыпты толық меңгеруіне, өз бетінше жұмыс жасауына және уақыт үнемдеуге өте ыңғайлы. Бұл технологияны пайдалану жеке тұлғаның ойлау қабілетін дамытуға, эстетикалық тәрбие, коммуникативтік қабілеттерін шыңдауға, қолайлы шешім қабылдай алуға, ең бастысы, білім сапасын арттыруға негіз болады.

Нәтижесінде:

- оқушы еркін сөйлеп, өз ойын жасқанбай айтуға үйренеді;
- жұппен, топпен жұмыс істей отырып, бірін-бірі сыйлауға, шешімі табылмай жатқан мәселені ақылдасып шешуге ұмтылады;
- бірін-бірі оқытуға және дамытуға үйренеді;
- жағымды қарым-қатынасқа бейімделеді;
- ойы сараланған, дарынды, шығармашыл тұлға қалыптасады

Сын тұрғысынан ойлау бағдарламасы бойынша жүргізілген сабақтар іздеудің мән-жайына қаныға, білімді тереңінен айтуға төселеді, дәлелдер келтіру, дәлелдеу тәсілдеріне жаттығады, теория мен практиканың бірлігін игереді, жеке және топпен бірлесіп мәселе түйінін шешу жолдарын табуға жаттығады, өз жолдастарының пікірімен санасуға, өткір сындарды тыңдап одан тиісті қорытындылар жасай білуге машықтанады.

Елбасымыз Н.Ә.Назарбаев «Қазақстанның әлемдегі бәсекеге қабілетті 30 елдің қатарына кіру стратегиясы» Жолдауында «Білім беру стандарты – Қазақстанның бәсекеге нақтылы қабілеттілігін қамтамасыз етуге мүмкіндік беретін аса маңызды құралдарының бірі» деп атап көрсетуі педагогикалық үрдістің сапасын үнемі арттырып отыруды талап ететіндігін көрсетеді. Демек, заман талабына сай бәсекеге қабілетті жас ұрпақты тәрбиелеуде, оқушыларға қажетті білімді меңгерудің тиімді жолдарын, әдіс-тәсілдерін талмай іздеу – әр ұстаздың міндеті.

«Адам өзін - өзі жетілдіруге де, жоюға да қабілетті. Адамның өз болмысын тануға, ұмтылуға көмектесіп, тереңде жатқан талап тілегін, қабілеттерін дамытуға тиіс. Сол арқылы оған толыққанды өмір сүру үшін жаңа рухани күш беру білімнің ең маңызды мақсаты болып табылады»- деп көрсетілген Қазақстан Республикасы білімді дамыту тұжырымдамасында. Мен ұстаз ретінде әр баланы болашақ азамат ретінде бағалап, осы тұжырымдаманы өз қызметімде басшылыққа аламын. Қазіргі жаңа заманда әр оқушының заман талабына сай әлемдік дәрежеде білімді меңгеруі үшін жан-жақты білім беру – ең басты міндетім.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. ҚР Президентінің «Қазақстан-2050» стратегиясы қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты» атты Қазақстан халқына Жолдауы
2. Қазақстан Республикасы Президенті Н.Ә.Назарбаевтың Қазақстан халқына Жолдауы «Бәсекеге қабілетті Қазақстан үшін, бәсекеге қабілетті экономика үшін, бәсекеге қабілетті халық үшін» // Егемен Қазақстан. – 2010, наурыз – 19.
3. Хмель Н.Д Біртұтас педагогикалық процесті жүзеге асырудың теориясы мен технологиясы: оқу құралы. – Алматы, 2005. - 139 б.
4. Көшімбетова С.А. Оқыту- тәрбие үрдісінде оқытудың инновациялық тәсілдерін пайдаланудың педагогикалық шарттары., Алматы, 2004.140 б
5. Инновациялық педагогикалық технологиялар. Қ.Сарбасова.(2006 ж)
6. «Қазіргі кездегі оқытудың педагогикалық технологиялары», Н. Қошқарбаев, 2010 жыл.
7. Оқушылардың сыни тұрғыдан ойлауын дамыту нысандары мен әдістері » С. Мирсеитова, 2011 жыл.
8. Р.Қ.Қарсыбаева. Сын тұрғысынан оқу мен жазуды дамыту технологиясының ерекшелігі. «45-Минут» №1 2009 ж.

СЫНИ ТҰРҒЫДАН ОЙЛАУ ТЕХНОЛОГИЯЛАРЫ АРҚЫЛЫ ОҚЫТУДЫҢ ТИІМДІЛІГІ

АБИЛЬДИНОВА М.К.

Экономика, бизнес және құқық колледжі

makpal_abildinova79@mail.ru

«Қазіргі заманда жастарға ақпараттық технологиямен байланысты әлемдік стандартқа сай мүдделі жаңа білім беру өте қажет».

Н.Ә.Назарбаев

Болашақта өркениетті дамыған елдер қатарына ену үшін заман талабына сай білім қажет. Өйткені, тәуелсіз Қазақстанды дамыған бәсекеге қабілетті елу елдің қатарында, терезесін тең ететін – білім. Сондықтан қазіргі даму кезеңі білім беру жүйесінің алдына оқу үрдісін технологияландыру мәселесін қойып отыр. Жаңа технологиялардың ерекшелігі өсіп келе жатқан жеке тұлғаны жан-жақты дамыту. Соның ішінде мүмкіндігі шектеулі оқушылардың дамуына да жаңа технология элементтерін пайдалану өз әсерін тигізуде. Қоғамымыздың қазіргі даму кезеңі білім беру жүйесінің алдына оқыту үрдісін технологияландыру мәселесін қойып отыр. Оқытудың әр түрлі технологиялары жасалып, білім беру мекемелерінің тәжірибесіне енуде. Жаңа технологияларды меңгерту мұғалімнің интеллектуалдық, кәсіптік, адамгершілік, рухани, азаматтық және де басқа да көптеген адами келбетінің қалыптасуына игі әсерін тигізеді. Жаңа технологиялар теориялық тұрғыда дәлелденіп, тәжірибеде жақсы нәтижелер беруде.

«Біз өзіміздің болашағымызды, жеке балаларымыздың болашағын қандай күйде көргіміз келеді осыны айқындап алатын уақыт жетті» деп көрсетілген Елбасы Н.Ә.Назарбаевтың 2030 жылға арналған стратегиялық бағдарламасында. Сондықтан еліміздегі ұлттық қоғамды кемелдендіру ел болашағы- жас ұрпақты жаңа инновациялық әдісте рухтық тәлім және білім негіздерімен қаруландырып, қалыптастыру қажет.

Білім беру жүйесінде педагогикалық технологияны қолдану келешек ұрпақтың еркін дамуына, жан- жақты білім алуына, белсенді, шығармашыл болуына жағдай жасау әрбір педагогтың міндеті болып табылады. Білім беру жүйесінде қолданылып жүрген педагогикалық технологиялар: ынтымақтастық педагогикасы, білім беруді ізгілендіру, ойын арқылы оқыту, проблемалық оқыту, модульдік оқыту, тірек сигналдары арқылы оқыту, дамыта оқыту, түсіндіре басқарып оза оқыту, өздігінен оқыту, сын тұрғысынан ойлауды дамыту, оқытудың компьютерлік технологиясы, бағдарламалап оқыту, деңгейлеп оқыту т.б. Мақсаты- мектепке дейінгі білім балалардың білім алуына бірдей бастапқы мүмкіндіктерді қамтамасыз ету. Кез келген оқыту технологиясы тәрбиешіден терең теориялық, психологиялық, педагогикалық әдістемелік білімді, педагогикалық шеберлікті, бабалардың жан дүниесіне терең үніліп оны ұғына білуді талап етеді. Жаңа педагогикалық технологияларды күнделікті сабақ үрдісінде пайдалану үшін, әр мұғалім алдында отырған оқушылардың жас ерекшеліктерін ескере отырып, педагогтік мақсатына, мүддесіне сай, өзінің шеберлігіне орай таңдап алады. Бұл жаңа технологиялар- оқушылардың шығармашылық қабілеттерін, терең ойлай білуін, теориялық негіздерін, эстетикалық көзқарастарын пайымдауын, баға беруін, танымдық белсенділігін дамытуға бағытталған. Жалпы білім беретін мектептердегі оқу-тәрбие үрдісін жаңаша дамыту, яғни оның нәтижесінің жоғарғы деңгейде болуын қадағалау жаңашыл педагогтардың қолында болды. Олар педагогикаға «жаңа технология» терминін енгізді. Бұл жаңашыл педагогтардың мақсаты- оқушылардың алатын білімдерін сапалы ету, оның толыққанды жеке тұлға болып қалыптасуына негіз болу. Осыған орай қазірде педагогикалық технологиялар көптеп саналады. Білімнің жаңа мазмұнын жүзеге асыру үшін жаңа технологиялар қажет-ақ. Сондай педагогикалық технологиялардың бірі «Сын тұрғысынан ойлау технологиясы».

Сыни тұрғыдан ойлау – Қазақстандағы білім беруді дамыту үшін маңызды болып табылатын қазіргі ең басты педагогикалық түсінік. Бұл модуль балалардың да, педагогтердің де сыни тұрғыдан ойлауды дамытуды саналы және оймен қабылдауын көздейді. Сын тұрғысынан ойлау дегеніміз-сабақта балалардың қызығушылығын арттыра отырып, өз ойыңды еркін және зерттей талпындырып, тұжырым жасау. Сын тұрғысынан ойлау дегеніміз — ой қозғай отырып, оқушының өз ойымен өзгелердің ойына сыни қарап, естіген, білгенін талдап, салыстырып, реттеп, сұрыптап, жүйелеп, білмегенін өзі зерттеп, дәлелдеп, тұжырым жасауға бағыттау өз бетімен және бірлесіп шығармашылық жұмыс жасау. Сын тұрғысынан ойлау – оқу мен жазуды дамыту бағдарламасы. Оқушыны мұғаліммен, сыныптастарымен еркін сөйлесуге, пікір таластыруға, бір- бірінің ойын тыңдауға, құрметтеуге, өзекті мәселені шешу жолдарын іздей отырып, қиындықты жеңуге баулитын бағдарлама. Оқушы — ізденуші, ойланушы, өз ойын дәлелдеуші. Мұғалім — әрекетке бағыттаушы, ұйымдастырушы. Сын тұрғысынан ойлауды дамыту бағдарламасы – әлемнің түкпір-түкпірінен жиылған білім берушілердің бірлескен еңбегі. Тәжірибені жүйеге келтірген Джинни Л.Стил, Куртис С.Мердит, Чарльз Тэмпл. Жобаның негізі Ж.Пиаже, Л.С.Выготский теорияларын басшылыққа алады. Мақсаты барлық жастағы оқушыларға кез келген мазмұнға сыни тұрғыдан қарап, екі ұйғарым бір пікірдің біреуін таңдауға саналы шешім қабылдауға сабақтарда үйрету. Біздің елімізге Джордж Соростың ашық қоғам институты, “Сорос-Қазақстан” қоры арқылы келген бұл технология орыс және қазақ тілдерінде мектеп тәжірибелеріне ене бастады. «Сын тұрғысынан ойлау» ұғымы белгілі бір идеяларды қабылдай отырып, оның неге қатысты екенін зерттеу, оларды жеңіл септикалық ойларға қарсы қоя білу, салыстыра алу, сол идеяларға қарсы көзқарастармен тепе- теңдікте ұстап зерттеу, оларға сеніммен қарау деп түсіндіреді авторлар. Сыни ойлау – белгілі бір мәселе туралы бар идеяларды жинақтап оларды қайта ой елегінен өткізу және шешім қабылдаумен аяқталатын күрделі психологиялық үрдіс» екенін атап көрсеткен. Сыни ойлау – адам өмірінің бір саласы. Себебі, бұл философия адамдарға көптеген жолдар мен шешімдер ішінен маңызды әрі пайдалы екенін, тек қажетті ақпараттарды ғана жинақтап, жаңа білімді бұрынғыдан ажырата алуға көмектеседі. Сыни ойлауды дамыту технологиясының дәстүрлі оқытудан басты айырмашылығы – білімнің дайын күйінде берілмеуі. Оқушыны мұғаліммен, сыныптастарымен еркін сөйлесуге, пікір таластыруға, бір- бірінің ойын тыңдауға, құрметтеуге, өзекті мәселені шешу жолдарын іздей отырып, қиындықты жеңуге баулитын бағдарлама. Технологияның басты мақсаты – дамыта оқыту негізінде «Сын тұрғысынан ойлау арқылы оқу мен жазуды дамыту» бағдарламасын іске асыру, балаларға терең білім беру. Бұл бағдарлама Қазақстан қоры жанынан 1998 ж. қазан айынан бастап жүргізіліп келеді. Жаңа технология ретінде ең озық әдістерді дер кезінде игеру, іздену арқылы бала бойына дарыту, одан өнімді нәтиже шығара білу – әрбір ұстаздың басты міндеті. Сын тұрғысынан ойлауды үйретудің өзіндік қажет ұстанымдары бар.

Сурет 1 - Сын тұрғысынан ойлауды үйрету үшін қажет әрекеттер

Бұл бағдарлама жаңа буын оқулықтарының талаптарын жүзеге асыруда, білім деңгейін көтеруде, балаларды шығармашылыққа баулуда, ойларын еркін айтуда тез арада дұрыс шешімдер табуға ат салысатын бірден- бір тиімді бағдарлама деп есептеймін. Сын тұрғысынан ойлау- сынау емес, шындалған, бірін- бірі толықтырған ойлау десек қателеспейміз.

Аталмыш бағдарламаның ішкі құрылымында ерекшелік бар. Бұл құрылым үш деңгейден тұратын оқыту мен үйретудің үлгісі. Көп ақпаратты талдай, жинақтай отырып ішінен қажеттісін алуға үйретеді. Технология бойынша әр сабақ үш кезеңнен тұрады:

- қызығушылықты ояту;
- мағынаны ашу;
- ойтолғаныс.

Бірінші кезең «Қызығушылықты ояту»

Кезеңнің мақсаттары:

- оқушы өзінде қалыптасқан білімі мен түсініктерін өзектендіру;
- оқылатын тақырыпқа танымдық қызығушылықты ояту;
- оқушының белсенділігін ояту;

Екінші кезең «Мағынаны ашу» кезеңнің мақсаты:

— жаңа ақпаратпен танысу;

— жаңа ақпараттар мен өз білімімен ара- қатынас белгілеу.

Жеке тұлғаның іс- әрекеті қолдануға болатын әдістер мен тәсілдер

— мұғалім ұсынған белсенді оқыту әдістерін қолданып, жаңа тақырып

Материалдарын тыңдайды, оқиды;

— жаңа ақпараттардың мәнін түсіну барысында мәтін шетіне белгі қояды

Немесе жазып алады;

қарастырылған материалдар мен жұмыс істеу барысында өз түсінгенін қадағалайды, алдына қойған мақсаттарына жету үшін белсенді әрекет етеді. Белсенді оқу әдістерін қолдану:

— екі жақты күнделік;

— қосымша журнал;

— сабақтың бірінші кезеңінде қойылған сұрақтарға белсенді түрде жауап

Іздеу және т. б.

Бұл кезеңде жаңа ақпараттармен, ойлар мен танысады, тиісті тақырыпқа байланысты кино көру, дәріс, әңгіме, тыңдау немесе тәжірибе — эксперимент жасау, мультимедиялық құралдарды пайдаланады. Сабақта жұмыс дара және жұп түрінде жүргізіледі.

Үшінші кезең «Ой толғау» кезеңнің мақсаты:

— қабылданған жаңа және ескі түсініктердің ара қатынасын ашу.

— оқылған материалды талдау және қорытындылау.

— тақырыпты мұнан әрі меңгеру бағытын анықтау.

— Мағынаны тану кезеңінде білімге сүйене отырып, бұрын және сабақ барысында не үйренгенін салыстырады.

— Қарастырған тақырыптың мәнін толық түсіну және өзіне қойылған мақсатты іске асыру үшін жаңатақырыпты талдайды, қажеттісін іріктеп алады. — өзіне қойған сұрақтарға мағыналы жауап алғандарын бағалайды.

— Алған білімдерін өмірмен байланыстырады, қорытынды нәтиже шығарады, өз бетімен жаңа идеяларды ойластырады. — кластер құру — әртүрлі кезеңдегі ақпараттардың өзара қатынасын сипаттайтын кестелер толтырады. — түйін сөздерге қайта оралу.

— дұрыс және дұрыс емесін мақұлдауға қайта оралу.

— рефлексивті сұрақтар

— пікір алмасу.

— шығармашылық жұмыстар

Оқылған ақпаратты талдау, түсіндіру, шығарманы өңдеу жұмысы топ бойынша жүргізіледі.

«Оқу мен жазу арқылы сын тұрғысынан ойлау» бағдарламасының стратегияларын ұтымды пайдалану балалардың шығармашылық қасиетін анықтауда, күшейтуде, оқytудың тиімділігін, сапасын арттыруда ерекше маңызды. Жаңа білімді қабылдау, бекіту, іскерлік пен дағдыны тәрбиелеу барысында жұмыс жүйесін, оқушылардың дербес белсенді әрекетін дамытуда, өздік жұмысының тиімділігін арттыруда «Сын тұрғысынан ойлау» барысындағы стратегияларды білімді меңгертудің әр түрлі кезеңінде қолдануға болатынын тәжірибе көрсетті.

Қорыта келе, сыни тұрғысынан ойлау технологиясын пайдаланудың сабақ сапасына әсері өте мол. Сабақта жаңа технология элементтерін тиімді пайдалану оқушылардың танымдық әрекеттерін, белсенділігін дамытып, оларды шығармашылыққа жетелейді. Баланың логикалық ойлау қабілеті дамып, сабақтың сапасын артады. Ізденушілігін арттырып, өз ісіне сенімін нығайтады. Сабаққа қызығушылығын арттырып, белсенділігі күшейеді. Оқушылар сабаққа зор ынтамен қатысады, сабақ та сапалы өтеді. Егер де жаңа технология элементтерін сабақта өз дәрежесінде ұйымдастыра білсек, өз нәтижесін береді. Ең бастысы оқу үрдісін жаңаша ұйымдастыру, ойлау дағдыларын жетілдіру, өз бетінше білім алу, әрекет ету, мақсатқа жету оқушының өзі арқылы іске асады.

Әдебиеттер тізімі:

1. «Оқушылардың сыни тұрғыдан ойлауын дамыту нысандары мен әдістері »

С. Мирсеитова, 2011 жыл. 2. «Қазіргі кездегі оқытудың педагогикалық технологиялары»
Н. Қошқарбаев, 2010 жыл. 3. «Интерактивті оқыту әдісін қолданып, сабақты жоспарлау және басқару»

Ж.А. Жартынова, В.Н. Ким, Н.О. Қойлық, А.Ш. Орақова, 2009 жыл.

Қасенова С.А.«Өрлеу» БАҰО» АҚ филиалы «Алматы облысы бойынша педагог қызметкерлердің біліктілігін арттыру институты», Алматы қ.,

ЖАҢАРТЫЛҒАН БІЛІМ МАЗМҰНЫНДА Ә.ТӘЖІБАЕВ ШЫҒАРМАЛАРЫН ОҚЫТУ

ҚЫЛЫШБАЕВА С.К., МЕНДИБАЕВА М.Б.

М.Мәметова атындағы Қызылорда педагогикалық жоғары колледжінің қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің оқытушылары

Биылғы жаңа жылымыздың 4 ақпанда әдебиет зерттеуші ғалым, ақын, драматург, филология ғылымдарының докторы, профессор, халық жазушысы Әбділдә Тәжібаевтың 110 жылдық мерейтойы аталып өтіледі.

Қазақ әдебиетінің тарихында көрнекті орынға ие болған ақын-жазушының бірі – Әбділда Тәжібаев. Ол - ақын, драматург, сыншы, әдебиеттанушы, театр зерттеушісі, филология ғылымдарының докторы, профессор, қоғам қайраткері, Қазақстанның халық жазушысы, толағай ақын, толастамас жыр иесі, сыр елінің ардақты ұлы.

Ол Қазақстан оқушы жұртшылығына көптен мәлім. Оның шығармалары идеялық мәні мен тақырыптарының күнделік, кеңестік құрылысқа аса жақын қабысқан өткірлігімен жұртшылық бағасын ерте алады. Ақындығы шеберлене бастаған кезде де Әбділда кеңес халқының ұлы құрылысын және өзіне де бақыт берген Отанын жыр етеді. Оның алғашқы кездегі қысқа өлеңдері күнделік іс пенен науқандарға қолма-қол байланысты болатын. Ол газет бетінде тез жарыққа шығып, шапшаң тарап отыратын саясаттық, үгіт өлеңдер еді. Кейін оның орнына көлемді, терең сезімді толғау жырлар жазды. Бұлары әрі күнделік тақырыптық жағынан, әрі идеялық, көркемдік, шеберлік жағынан сай келген, өскен өлеңдер болады.

Әбділда шығармаларының негізгі үлгісі, жанры – поэзия. Бұл жанрдың ішінде айқын ерекшелігі оның сыршыл, лирик ақын болуында. Ақын еңбектері әуелі қысқа, көбінше саяси лирикадан басталады да, кейін лирикалық толғауларға, лирика сарыны мол романтикалық поэмаларға да ауысады. [4]

Ақын поэзиясы – тың ізденістің, жоғары мәдениеттің, шебердің поэзиясы. Оның қаламынан туған поэмалар мен өлеңдері сыршылдық, ойшылдығы мен шыншылдық оттылығымен ерекшеленеді.

Лирикалық қысқа шығармаларынан бұрын Әбділда жазып жүрген өлеңдерден басқаша шыққан жаңа өрнекті, сырлы, күйлі өлеңі «Сырдариядан» басталады деуге болады. Бұл ақынның өзі туған өлке, өзеніне – Сыр бойына арналған өлең. Ақынның Қызылордаға, туған жеріне арнап жазған өлеңдерінің бәрі де шуақты сезімнің, нәзік жүректің мөлдір әуендер секілді, қуаныштан жаралатын көздің мөлдір жасы секілді. **Сезіміне күйі сай, тақырыбына тілі сай, қысқа, әсем әндей шыққан анық көркем жыр..**

Білем сені, сүйем сені
Сырдың суы қарт анам,
Сенсің мені әлдилеген,
Туған сенен мен балаң.
Сүйсе Гейне анам десе,
Сүйген суы Рейнесін,
Сырдың суы туған ол да
Өз ақынын Гейнесін.
Жазса Тарас Днепрді,

Жазса Пушкин Еділді,
Неге маған жырламасқа
Сырда туған елімді. [3]

Сыр өңірінде ақынға өзіне лайық құрмет әрдайым көрсетіліп жүр. Соның дәлелі ретінде қала орталығында орналасқан Ө.Тәжібаев атындағы облыстық әмбебап ғылыми кітапханасы - аймақ кітапханаларының әдістемелік орталығы және республикадағы байырғы ірі мәдени ошақтардың бірі болып табылады. Сонымен қатар, көшеге есімі берілген.

М.Мәметова атындағы Қызылорда педагогикалық жоғары колледжінде «Қазақ әдебиеті» пәні бойынша ақынның шығармалары жаңартылған білім беру негізінде жүргізіліп келеді. «Ө.Қоңыратбаев атындағы қазақ әдебиеті және оқыту әдістемесі» кабинеті мен «Жас толқын» жас ақындар үйірмесінің жылдық жоспарларына ақын шығармаларын оқыту, поэзиясына зерттеу жұмысы дәстүрлі түрде жүргізіледі.

Ө.Тәжібаев атындағы Қызылорда облыстық әмбебап ғылыми кітапханасы 2010 жылдан бері дәстүрлі түрде «Тәжібаев оқуларын» өткізіп келеді. Кітапхана өткізген шаралардың барлығына колледж оқытушылары мен студенттері белсенді қатысып келеді.

Жаңартылған білім мазмұнына сәйкес сыршыл поэзия өкілінің қазіргі жағдайда оқытылуы да өз дәрежесінде деп ойлаймын. Колледждегі барлық мамандықтарда жүргізілетін «Қазақ әдебиеті» пәнінде оқытушылар тақырыпқа сай түрлі тапсырмалар, зерттеу жұмыстарын, тілдік тапдауларын жүргізеді. Лирикасының ерекшелігіне қарай поэтикалық талдау жасауға бейімдеуде лирикалық қаһарман, тіл бедері, көркемдегіш құралдар, ақын жаңашылдығы, өлең құрылысын меңгертуде жанаша әдіс-тәсілдерді тиімді қолданып келеміз.

Жаңартылған білім беру жүйесі – оқушының өзіндік ойлауы мен қорытынды шығара алуына, пікірін нақты жеткізе алуына жетелейтін аса маңызды үдеріс. Әрбір мұғалімнің негізгі мақсаты – сабақ сапасын көтеру, түрін жетілдіру, оқушылардың сабаққа деген қызығушылығын арттыру, олардың ізденуін, танымын қалыптастыру.

Білім берудегі жаңғырту мен инновациялық үрдістердің жалғасуына ықпал етудің маңызды факторының бірі мұғалімнің кәсіби шеберлігі. Негізінен жаңартылған білім жүйесі құзыреттілікке және сапаға бағытталған бағдарлама. Жаңартылған білім берудің маңыздылығы – оқушы тұлғасының үйлесімді қолайлы білім беру ортасын құра отырып сын тұрғысынан ойлау, зерттеу жұмыстарын жүргізу, тәжірибе жасау, АҚТ –ны қолдану, коммуникативті қарым-қатынасқа түсу, жеке, жұппен, топта жұмыс жасай білу. Жаңа білім беру бағдарламасы сыни тұрғыдан ойлауға, шығармашылықты қолдана білуді және оны тиімді жүзеге асыру үшін қажетті тиімді оқыту әдіс-тәсілдерді (бірлескен оқу, модельдеу, бағалау жүйесі, бағалаудың тиімді стратегиялары) үйретеді. Жаңартылған білім беру бағдарламасының ерекшелігі спиральді қағидатпен берілуі. Сондықтан, қазақ әдебиеті пәні мұғалімдеріне қойылар талап жоғары. Колледждің «Қазақ тілі мен әдебиеті мұғалімі» мамандығының болашақ түлектері өндірістік тәжірибеде машықтану барысында ақын шығармаларын ашық сабақтарға арқау етіп алады. Әдістемелік тұрғыдан жан-жақты қолдау ала отырып, ақын шығармаларын тақырыптық ерекшеліктеріне қарай жұмыстар жүргізеді.

Б.Қапалбек, С.Жантасов, Т.Мадиеваның Жалпы білім беретін мектептің 7-сыныбына арналған оқулығында автордың «Қазақстан» өлеңі берілген. Тапсырма негізінде оқушылар үзіндіні мәнерлеп оқып, оқыған кезде ерін үндестігі заңын ескеруі қажет.

Қазақстан өлкесінің кеңдігін,
Өлшеп жатпай өзгелерше, мен бүгін
Оңай ғана ұғындырып байқайын,
Болмашы бір белгілерін айтайын.
Дастарханнан нарттай қызыл алманың,
Қол созғанда таңдап бірін алғалы.
«Қазақстан!» дей көріңіз, бауырым,
Өсіруші алманың ең тәуірін... [1]

Бастауыштың 4-сыныбында «Жарық түнде жайлауда» шығармасы оқытылады.
Жарық түнде, жазық дала, жайлауда,
Шаршамаймыз атқанша таң ойнауға.

Ай астында алтыбақан тербеліп,
Үйренгенбіз толқынды жыр толғауға.
Жарық түнде, жазық дала, жайлауда,
Жалықпаймыз атқанша таң сайрауға.
Ай астында алтыбақан тербеліп,
Үйренгенбіз толқынды жыр толғауға.

Берілген шығарма бойынша:

- ✚ Қайталанған өлең жолдарын тауып оқы.
- ✚ Автор бұл өлең жолдарын неліктен қайталап отыр деп ойлайсың?
- ✚ Өлеңнің соңғы шумағындағы сөздерді пайдаланып, берілген сөзжұмбақты шеш.
- ✚ Сөзжұмбақтан шыққан сөз бойынша шағын әңгіме құра. [2]

Теңіздің тереңінен тартылғандай ақынның сыршыл, өміршең жырлары бүгінгі күн биігінен де өлең сүйер қауымның жүрек төрінен орын алары сөзсіз.

Сырдың толағай ақыны Әбділда Тәжібаев туралы мағлұмат беру, дарынды жерлес ақынымыздың өрісті ой, өшпес көркем мұрасын жас ұрпаққа насихаттау, ақын шығармалары арқылы ұлтжандылық сезімін оятып, отаншылдыққа, адамгершілікке, елінің өнерін сүюге тәрбиелеу – әдебиетке жанашыр әр қазақтың міндеті,

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Б.Қапалбек, С.Жантасов, Т.Мадиева Қазақ тілі. Жалпы білім беретін мектептің 7-сыныбына арналған оқулық. – Алматы: Мектеп, 2017. – 304 б.
2. Ә.Тәжібаев Өмірім менің... Өлеңдер мен поэмалар. – Алматы: Атамұра, 2006. – 288 б.
3. С.Рахметова: Жалпы білім беретін мектептің 4-сыныбына арналған оқулық – Алматы: Атамұра, 2015. – 264б.
4. Adebiportal@gmail.com 8 (7172) 79 82 06 (ішкі – 112) © adebiportal.kz <https://adebiportal.kz/kz/news/view/1450>

МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ МЕКЕМЕЛЕРІНДЕГІ БАЛАЛАРДЫҢ ТАНЫМДЫҚ ҚАБІЛЕТТЕРІН ДАМУДАҒЫ ЛОГИКАЛЫҚ ТАПСЫРМАЛАР

ШАЛГИНБАЕВА А.А.

Қарағанды «Volashaq» жоғарғы
колледжі

Қазіргі мектепке дейінгі мекемелерде әлемдік білім беру тәжірибелерін пайдалана отырып, баланың жеке дара күшінің дамуын қамтамасыз ететін жаңа бағыттағы жобаны іздестіру атап көрсетілген. Қазақстан Республиканың «Білім туралы» Заңында «Әр баланың қабілетіне қарай интеллектуалдық дамуы, жеке адамның дарындылығын дамыту» сияқты мәселелер мемлекеттің білім саясатының басты ұстанымдарының бірі. [1] Сол себепте қазіргі заманауи талаптардың бірі – білімді, логикалық ойлауы дамыған, жанашыл, дарынды, жеке дара ойлай алатын шығармашыл, бәсекеге қабілетті жеке дара тұлға тәрбиелеу. Сол себептен баланың танымын алғашқы күннен бастап дамытудың, оларды оқыту мен тәрбиелеудің негізін қалыптастырудың басты құралы – логикалық тапсырмалар. Бірақ, логикалық тапсырмалар тек қана балаларды қызықтырып қана қоймай балаға берілетін білім мен тәрбиенің құнды негізі болуы керек. Яғни, оқыту-тәрбиелеу жұмысын бағдарлама талаптарына сәйкес логикалық тапсырмаларды ойын түрінде ұйымдастыру қажет. Балалардың танымдық қабілеттерін дамытудағы біздің негізгі міндетіміз - баланың логикалық ойлау қабілеттің арттыруға жағдай жасау.

Ойындар балалардың негізгі іс әрекеті ретінде психологиялық, педагогикалық маңызы зор қызметтер атқарады. Балалар ойын барысында қоршаған ортаның сырын танып біледі, себеп-салдарлық байланысты және тәуелділікті анықтауға тырысады. Кеңес үкіметінің жазушы және педагог А.С. Макаренко ойынның бала тәрбиесіне маңыздылығы туралы былай деп жазды: Бала өмірінде ойынның маңызы зор, ересек адам үшін еңбектің,

жұмыстың, қызметтің қандай маңызы болса, нақ сондай маңызы бар. Бала ойында қандай болса, өскен сон жұмыста да көп жағынан сондай болады. Сондықтан келешекте жақсы адам тәрбиелеу ең алдымен ойыннан басталады. [2] Осыған орай, логикалық тапсырмаларды ойын негізінде ойлай отырып, тапсырмаларды өзінше зерттеп, орындау, өзінше шешім жасау өз ойындағысын айту жағдайларына мүмкіндік туғызылса ғана бала еркін ойлы, өзіне сенімді, ерік-жігерлі, дүние танымы кеңейген, тіл байлығы жақсы қалыптасқан, болашаққа қызығушылығы ояңған дара тұлға ретінде жан-жақты дами алады.

Мектепке дейінгі жас – баланың ойлау қабілетінің қарқынды даму кезеңі. Баланың ойлау қабілеті – оқиғалар мен мәліметтерді жадында сақтау үшін өте маңызды. Сондай-ақ мектепке дейінгі балалардың ойлау үрдісіне тоқталсақ, ойлау – тілдің дамуы және ғылыми ұғымдарды меңгеру арқылы дамиды. Баланың дұрыс қалыптасқан психикасының ерекшелігі – танымдық белсенділігі. Ойлау – сыртқы дүние заттары мен құбылыстарының байланыс қатынастарының адам миында жалпылай және жанама түрде сөз арқылы бейнеленуі. Ойлауды зерттеуде көптеген психологтар «детерминизм» принципін басшылыққа алады. Ол сыртқы құбылысты тану ішкі шартты рефлекс арқылы жүзеге асады деген ережеге сүйенеді. Ақыл-ой жағынан бала қаншалықты пәрменді болса, ол сонша көп сұрақтар қояды және оның сұрақтары соншалықты алуан түрлі болады. Бала заттың бейнесін ғана емес, оның қимыл-қозғалыстары туралы да ойлайды. Бейнелі ойлау – 5-6 жасар бала ойлауының негізгі түрі.

Әрине, ол жекелеген жағдайларға логикалық ойлауды да орындай алады, бірақ та бұл жаста көрнекілікке сүйенген оқыту басымырақ болады. Мұның өзі осы жастағы балалардың есте сақтауы еріксіз жақсы дамиды. Сондықтан қоршаған ортадағы жақсы қабылдап алған заттарды есінде жақсы сақтайды. Мысал ретінде баланың ойлау қабілетін тәрбиелеу мақсатында өткізілетін «**Санамақтар**» ойының көрсетейік. Бұл мектепке дейінгі жастағы және жасөспірім балалар үшін ұсынылады. Мұндай ойын түрі – ойынға қатысушылардың лидерлік (озаттық) қабілеттерін айқындауға игі әсер етеді. Ойынға қатысушылар көздерін жұмады. Ойын жүргізуші бұларға, мысалы, оңға дейін санауды ұсынады (сан кез келген де болуы мүмкін).[3] Санамақ тәртібі төмендегідей:

— санау кезінде сандардан басқа заттарды айтуға болмайды;

— топқа бөлінген балалардың тек біреуі ғана сандарды атауы тиіс, егер балалардың екеуі бірдей бір уақытта бір түрлі санды атайтын болса, ойын қайта басталады. Ойыншылар көздерін жұмып отырғандықтан, бұлар кімнің бұдан әрі санауға дайындалып отырғанын біле алмайды. Және бір-бірлеріне нендей де бір белгі де бере алмайды. Ақыр соңында, бәлкім, бәрінен сандарды көп айтқан ойыншы дараланып қалады. Міне, серіктестер ішінен озып шыққан ойыншы, осылайша, лидер (озат) атанады. Осындай логикалық ойындар мектепке дейінгі жастағы бүлдіршіндердің танымдық белсенділіктерін дамытудың басты бағыты болып саналады.

Танымдық белсенділікті психологиялық-педагогикалық құбылыс ретінде анықтау, бұл мектепалды даярлық кезеңіндегі балалардың тұлғалық сапасының ерекшелігіне талдау жасауға, тәрбиелеу мен оқыту үрдісін қалыптастыру жағдайлары мен құралдарын қарастыруға мүмкіндік береді. Себебі меңгерілген білімнің сапасы мен беріктігіне тек балаларды оқыту, дамыту және тәрбиелеудің нәтижесі емес, сонымен қатар балалардың өзіндік танымдық іс-әрекетіне қатынасының қатысуымен тәуелді болып келеді.

Танымдық белсенділік баланың психологиялық - денелік дамуының алғы шарты мен нәтижесі болып табылады. Осыған байланысты балалардың жоғары психикалық әрекетті қабылдау, зейін, ойлау ерекшеліктерін анықтайды. Барлық психикалық танымдық үрдістердің ішінде ойлау ең басты жетекші үрдіс болып табылады. Демек оқыту үрдісінде ынталандыру - бұл ең алдымен бала ойлауын дамыту болып табылады. Сонымен ойлау қызметінің белсенділігін арттыру үшін балалардың танымдық қызметін дамытатындай өзіндік пікір, қорытынды шығаруға түрткі болатын ойындар ұйымдастыру қажет. Ойын арқылы балалардың негізгі іс-әрекеті және олардың айналадағы өмірден алған білімдерін, әсерлерін жинақтаған тәжірибелерін өз бетінше іс жүзіне асырады. Ойын барысында берілген тапсырмаларды шешуде балалардың ақыл-ойы дамиды. Міне осыдан баланың логикалық ойлау, қиялдау қабілеті шыңдалады. Бала ойын дамытуда логикалық ойындар

ерекшеліктерін алуға болады. Балалардың ойлау қабілетін дамытатын, қызығушылықтарын арттыратын жұмыс түрі – логикалық ойындар. Логикалық ойындар баланы тапқырлыққа, логикалық ойлауға баулып, ойының ұшқырлығына, өздігінен шешім қабылдауға, салыстыруға, дәлелдеуге әсер етеді. Баланың бойындағы қабілетті ашу шығармашылық бағытта дамуына жетелейді. Осы орайда логикалық ойлау қабілетін дамытудың өзіндік іс - әрекетін ұйымдастырудың келесі логикалық ойын түрлерін айтуға болады. [4]

«Бір, екі» ойыны. Бұл ойын, негізінен, мектеп оқушыларына арналған. Ойын түрі де ойыншылар тобынан ерекшеленген озаттарды анықтауда ерекше маңызды. Ойын басталмас бұрын, команда бойынша көрсетілетін қозғалыстарды ойыншылардың бір уақытта жасаулары ескертіледі. «Бір де!» ойын басқарушының командасы бойынша ойыншы балалар өз орындықтарын жоғары көтереді. Бұдан соң, ойын жүргізуші ешқандай команда бермейтінін хабарлайды. Бұл тұста, оқушылардың (ойынға қатынасушылардың) алғашқысының «Орындықтарыңды түсіріңдер!» деген командасын ескеру ғана маңызды. Бұдан әрі ойын жүргізушінің «Екі де!» командасы бойынша балалар өз орындықтарын айналып жүгіреді. Ойыншылардың біреуінің: «Орындықтарыңа отырыңдар!» бәрі де бір уақытта орындықтарына отырулары тиіс. Ойыншылар арасынан бірінші және екінші жағдайларда команданы бір ғана оқушы берсе, бұл ойыншы бойында лидерлік (озаттық) қабілеттің бары анықталады.

«Кактустар шөл далада өседі» ойыны. Бұл ойын мектеп жасына дейінгі балаларға арналған. Ойынға қатысушылар қол ұстасып, шеңбер бойымен жүріп, бәрі бірдей: — кактустар шөл далада өседі, кактустар шөл далада өседі,- дейді. Ойын басқарушысы шеңбер ортасында тұрып, тосыннан бұрыла кетеді. Осы кезде лезде шеңбер ішінен бір ойыншы секіріп шығады: ой – деп айқай салады. Мұны ол ойын басқарушы міндетті түрде көре алмайтын кезде жасауы тиіс. Көршілес тұрған ойыншылар айқайлаған ойыншының іле қолынан ұстай алады. Егер ойын басқарушы шеңберден секіріп шығуға ыңғайланған ойыншыны байқап қалса, ол сол ойыншының иығынан қағуы керек. Ойыншы бұл кезде көпшілік тұрған шеңберде қалуы тиіс. Саған не болды ? дейді ойын жүргізуші шеңбер ішінен секіріп шыққан «науқасқа». Ойыншы кактусқа байланысты кез келген жауапты ойлап табады (мысалы: «Мен дәмі тым ащы кактусты жеп едім». «Мен кактусты басып кетіп едім», т.б.). Бұдан кейін ойыншы шеңберге қайта кіреді. Осы тәртіппен ойынды басқалары жалғастырады. Ойыншылар басқарушының сұрақтарына жауап беру кезінде бұрын айтылған жауаптарды (ойыншылардың жауаптарын) қайталамауы тиіс. Шеңбер сыртына көбірек шығып, белсенділік танытқан ойыншы озаттық қабілеті бар деп бағаланады. Сол ойыншы жеңеді.

«Мен сенімен келіспеймін» ойыны. Мектеп жасына дейінгі және бастауыш сынып балаларына арналған. Бүлдіршіндер екі топқа бөлінеді. Бірінші топ мүшелері екінші топқа бірнеше сұрақ қояды. Екінші топ мүшелері бұл сұрақтарға жауап береді. Сұрақтар, негізінен, әр ойыншының белгілі бір іс-әрекетке құмарлығы төңірегінде өрбиді. Мәселен: «Соңғы кезде қандай кітап оқыдың?», «Спорттың қандай түрімен айналысасың?», «Қандай спорт түрімен айналысасың?», т.б. Мұндай сұрақтар балалардың жас ерекшеліктеріне сәйкес әр алуан болып келеді. Сұрақтарға жауап беруші жақтың да жауаптары мазмұнды, мағыналы, ойға қонымды болуы қажет. Ойыншылардың сұрақ және жауаптарындағы ой-өрістеріне қаншалықты әсер ететінін де байқап. Бірінші топ мүшелерінің сұрақтарына екінші топтың – жауап беруші жақтың – бағасы он ұпай мөлшерде беріледі. Бұдан әрі екінші топ сұрақ қоюға көшеді де, бірінші топ мүшелері жауап қайтарады. Көбірек сұрақ қойған ойыншылар да, сұрақтарға дұрыс жауап қайтарған оқушылар да 10 баллдық шкаламен бағаланып, ең жоғары ұпайға ие болғандар – озаттық сапаға ие болып, ойын басқарушыдан немесе әділқазылар алқасынан дәріптеліп, марапатталуы да мүмкін.[5]

Лидерлік сапа – қабілет – кез келген оқушы бойынан табыла бермейтін қасиет. Десек те, шәкірттерді озаттыққа тәрбиелеу – тәжірибелі ұстаздар мен мектеп психологтарының педагогтік қызметтегі басты міндеттерінің бірі деуіміз қажет. Бала бойына туа біткен дарын педагог еңбегімен ғана қалыптасып, дариды да дамиды.

«Біз екеуіміз ғана» ойыны. Бұл қызықты ойынды сегіз бен - он бес жас аралығындағы балалар ойнайды. Ойыншылар саны шектелмейді. Бірақ сегіз адамнан кем болмауы да керек.

Топ ішінен екі ойын басқарушы тағайындалады. Басқалары – ойыншылар. Бұлар жұп санды құрауы қажет. Радиусы 4 метрлік шеңбер жасап, балалар ойынға әзір тұрады. Ойыншы жүргізуші екеуі қарама-қарсы жаққа тарап, біріне-бірі қарама-қарсы тұрады. Музыканың әуенімен бәрі шеңбер жасап, қол ұстаса көңілді қозғалыспен ойынды бастап кетеді.

Арада бірер минут өткен соң, жүргізушілердің бірі жұптанған ойыншылардың бірінің қолынан ұстай алады. Осы кезде шетте қалған екінші ойыншы қаша жөнеледі. Ойын басқарушы оны қайткенде ұстап алуы керек. Ойын басқарушылар да, ойыншылар да бірі – ұстауға, екіншісі – ұстатпауға тырысады. Басқарушы шеңбер жасап қашқан ойыншыны ұстап алса, ойыншының орнына басқарушы тұрады да, ұсталған ойыншы басқарушының рөлін орындайды.

«Мен бәрінен жақсымын, ал сен ше?» ойыны. Бұл ойын да мектеп жасына дейінгі балаларға арналған. Ойынға қатысушы балалар бұл ойын түрінен бірлікті, сергектікті, ұнатушылықты, т.б. қасиеттерді мақұлдауды сезінуге тәрбиелене беруге, жақсы көңіл күйде болуға, біраз уақытқа болса да дағды алады. Күнделікті ойындарында кездесетін қорқыныштарды, күдіктерді аз уақыт болса да ұмытатын болады. Ойын үш, бес баланың қатынасуымен шектелуі тиіс. Балалардың бірі көпшіліктің мақұлдауы, қолдауымен орындыққа отырғызылып, үстін жұмсақ, бірақ салмағы бар заттармен жабады. Бұл тұста баланың жасы және салмағы қатаң ескеріледі. Бұдан әрі орындықтағы баланың үстінде үйілген заттарымен сахнаға әкелінеді. Жиналған ата-ана, мектеп оқушылары бұл көріністі ерекше қошеметпен, ду қол шапалақтап қарсы алады. Ойынға қатысқан үш, төрт бала орындықтағы балаларды қоршап алып, қол шапалақтайды. Бұл секілді «құрметті» орындыққа қалған балаларда кезегімен отырып, өз өнерлерін көрсетуі тиіс. Жеңіске жеткендер – ең көп қол шапалаққа ие болғандар, көпшіліктің ризашылығына бөленгендер болса керек. Жеңімпаз бала сый-сияпатпен құрметке ие болады.

«Мұғалім және оқушы» ойыны. Бұл ойын кіші жастағы мектеп оқушыларына арналған. Бұл қызықты ойынды өткізу үшін бірнеше қарындаш пен қағаз ғана қажет. Әуелі, ойын жүргізуші тағайындалады. Бұл – мұғалім рөлінде ойнайды. Қалған ойыншылар – оқушылар. Әр парақ қағазға «мұғалім» бір заттың суретін салады. Бұл сурет оңай да, бәлкім, қиын да салынуы мүмкін. «Мұғалім» кезекпен әр парақтағы суретті «оқушыларға» (ойыншыларға) бірнеше секунд ішінде көрсетеді де, «мұғалім» «оқушысына»: — Суреттердің қалай салынатынын есіңе сақта да, салып шық, — дейді. Бұдан әрі «оқушылар» суреттерді сала бастайды. Көрсетілген заттарды ұқсата салған «оқушылардың» жұмыстары белгіленген ұпай бойынша бағаланады. Кім неғұрлым көп ұпай жинақтаса, сол жүлдегер атанады.

Осындай ойындарды тапқырлықпен, ізденпаздықпен орындаған балалардың білімділік дағдылары қалыптасып жақсы нәтиже береді. Адамдарда тану екі негізгі формада жүзеге асады: сезімдік тану формасы және абстракциялық ойлау формасы. Сезімдік тану, түйсік, қабылдау, елестету сияқты жолдармен көрініс табады, оның көмегімен біз заттардың жеке қасиеттерін ажыратамыз. Сезімдік тану - бұл тек ойлаудың бастапқы сатысы, адам дүниені түйсіне отырып қабылдайды. Мектепалды даярлық, балаларының логикалық ойлауларын дамытудың негізгі кезеңіне жатқызуға болады. Өйткені балалардың ойлары осы кезде нақты – бейнеліден абстрактылы ойлауға қарай дамиды. Сондықтан мектепалды даярлықта балалардың ой-өрісі қалыптасып және заттарды тиісті ұғымдарға жатқызып, өздерінің ойларын дәлелдеуге үйрене бастайды. Дәлелдеу үшін бала тиісті жүйе – логикалық ойлануға сүйенеді – дейді белгілі психолог Ғ.Жолтаева. [6] Негізінде баланың логикалық ойлау қабілеті дегеніміз – қарапайым математикалық алғашқы ұғымдарын меңгертуден басталады десек қателеспейміз. Оны жүйелі түрде шыңдау тәрбиешінің басты міндеті. Педагогика және психология зерттеулері бойынша балалық шақ – баланың жеке тұлға болып өзін-өзі сезінуінің алғашқы сатысы, демек адамгершілік қасиеттер, ақыл-ойы, логикалық және басқада қасиеттерін қалыптастырудың ең негізгі кезеңі болып табылады. Баланың ақыл-ойының дамуы тек белгілі бір білім көлеміне емес, танымдық іс-әрекет амалдары мен тәсілдерін игерумен бірге еске сақтау, ойлау, елестету, танымдық шығармашылық қабілеттерінің дамуын тұтас қамтиды.

Қорытындылай келе әр педагогтың парызы баланың жеке қабілетін анықтап, оны белгілі бір бағытқа жетелеу. Әр топтың жас ерекшелігіне қарай логикалық - математикалық ойындарды пайдалана отырып, мектепке дейінгі балалармен тәуелсіз және жеке логикалық ойлау қабілетін қарапайым математикалық ұғымдар арқылы дамытамыз. Мен балалардың логикалық - математикалық ұғымдардың өзін - өзі тану жолдарын меңгеруге көмектесеміз.

Логикалық тапсырмалар балалардан тек қана математикадан білім емес күнделікті өмірде кездесетін әртүрлі жағдайға байланысты білімді талап ететін тапсырмалар. Балалардың байқағыштығын дамытуға негізделген логикалық ойлауды дамыта оқытуды негіздеу үшін логикалық ойлау ұғымын терең түсіну керек. Бала бойында логикалық танымдық қызығушылықты арттыру үшін келесі ұстанымдарды есте сақтау керек. Олар: алдын-ала дұрыс мәлімет беру, логикалық ойлау қабілеттерін қалыптастыру, баланы психологиялық тұрғыда дайындау, педагогтың пәнге дұрыс көзқарасы.

Әдебиеттер:

1. "Білім туралы" Қазақстан Республикасының Заңына өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы. Қазақстан Республикасының 2011 жылғы 24 қазандағы № 487-IV Заңы
2. Макаренко А. С. Книга для родителей. — Pubmix.com, 2012. — С. 161. — 284 с. — ISBN 978-5-45-803680-1.
3. Т. Кенжебаев, М. Абдиров «Мектепке дейінгі педагогика» Алматы, 1985ж
4. «Бала мен балабақша» журналы №1, 2011ж
5. «Отбасы және балабақша» №1, 2005ж
6. Мектепалды даярлық журнал №1, №2, №3 2004ж

СОВРЕМЕННЫЕ КОМПЬЮТЕРНЫЕ ТЕХНОЛОГИИ КАК СРЕДСТВО ОБУЧЕНИЯ ДЕТЕЙ С НАРУШЕНИЕМ РЕЧИ

МАНЖОСОВА – ВОЛОСАТОВА., В.Г.БАЙМУРУНОВА Г.Н.

КГКП «Думан», г. Караганда

E-mail: nica_888@mail.ru

В контексте происходящих инновационных изменений в обществе, вызванных повсеместным внедрением компьютерных технологий, одной из актуальнейших задач является осознание того, что необходимы существенные перемены в традиционных образовательных системах и технологиях, и соответственно разработка новых путей их развития. Новые информационные технологии изменяют не только структуру любой деятельности, но и приводят к интеграции различных видов деятельности.

Наше электронное учебное пособие «Развитие мелкой моторики у детей старшего дошкольного возраста с нарушениями речи» позволяет понять способы организации деятельности детей, необходимой для решения поставленных развивающих и коррекционных задач обучения. Структура данного учебного пособия представлена на рисунке 1.

Рисунок 1 - Структура программы для ЭВМ – электронного учебного пособия " Развитие мелкой моторики у детей старшего дошкольного возраста с нарушениями речи "

Стартовая страница включает в себя: данные об авторах-разработчиках.

Галерея работ включает в себя наглядный материал в виде картинок.

Раздел «Календарный план» включает в себя 170 занятий, разделенных на учебные недели. Каждая неделя состоит из 5 занятий (Понедельник – Рисование, Вторник – Аппликация, Среда – Ручной труд, Четверг – Лепка, Пятница - Рисование). Недели сгруппированы в месяцы (с сентября по май). К занятиям прилагается наглядный материал в виде картинок.

Раздел «Пальчиковая гимнастика» включает в себя 4 подтемы: «Пальчиковая гимнастика»; «Поиграем с мамой»; «Комплекс мер, способствующих развитию движений рук и ручной умелости); «Развиваем ручную умелость (упражнения)». Всего 55 заданий.

Раздел «Сделаем вместе» состоит из 4 подтем (Рисование, Аппликация, Ручной труд, Лепка). Каждая подтема содержит иллюстрированные руководства для совместной работы детей и взрослых. Всего 36 занятий.

Раздел «Готовимся к школе» состоит из 6 подтем: «Что нужно знать о навыках письма»; «Виды и причины неправильного навыка письма»; «Комплекс мер, способствующих развитию тонких движений рук»; «Графические упражнения»; «Дополнительные упражнения» (12 упражнений); «Диагностические задания для определения уровня развития мелкой моторики и координации движений рук» (5 тестов).

Раздел «Педагогический сундучок» включает в себя 3 раздела. 1 раздел включает в себя 1 подтему: «Психогимнастика, утренний сбор»; 2 раздел включает в себя 6 подтем: «Дидактические и подвижные игры», «Игры на формирование красивой осанки», «Комплекс для снятия утомления и расслабления глазных мышц», «Комплекс упражнений дыхательной гимнастики», «Динамические упражнения для языка»; 3 раздел включает в себя 2 подтемы: «Упражнения на релаксацию, аутотренинг», «Методика для релаксации детей школьного возраста». Всего 59 упражнений.

Какие специалисты могут использовать электронное учебное пособие «Развитие мелкой моторики у детей старшего дошкольного возраста с нарушениями речи»?

Эта программа может быть использована практическими логопедами, тифлопедагогами, дефектологами, психологами, воспитателями, педагогами, а также родителями детей, желающими помочь детям с особыми образовательными потребностями найти пути развивающего и коррекционно-направленного обучения. Сопровождающее программу разделы: «Календарный план»; «Пальчиковая гимнастика»; «Сделаем вместе»; «Готовимся к школе»; «Педагогический сундучок» позволяет понять способы организации деятельности детей, необходимой для решения поставленных развивающих и коррекционных задач обучения.

Программа может быть использована в малогрупповых и индивидуальных занятиях с детьми. Программа устроена так, что взрослый сможет подобрать каждому ребенку необходимый именно ему набор упражнений и, таким образом, добиться качественной индивидуализации процесса обучения.

Каким детям и в каком возрасте может быть полезна программа?

Эта программа необходима детям старшего дошкольного и младшего школьного возраста с нарушением речи, нарушениями слуха, зрения. Она может быть полезна и другим категориям детей с отклонениями в развитии.

Программа может помочь и тем детям, которые не страдают первичными

нарушениями развития, но в силу иных, социокультурных причин испытывают выраженные трудности в обучении. Эта программа может быть очень полезна и обычным детям в процессе подготовки к школе.

Не трудно ли ребенку будет работать с компьютерными упражнениями?

Это справедливый вопрос, ведь ребенок, возможно, никогда раньше не имел дела с компьютером и не знает, как управлять им. Компьютер не должен являться для проблемного ребенка предметом изучения, он должен стать для ребенка помощником инструментом деятельности, отвечающей его возрасту, интересам, уровню развития. Ребенок должен с самого начала осваивать компьютер как средство решения интересных и важных для него задач. Вот почему так важно было добиться простоты управления. При работе с компьютерной программой все внимание и силы ребенка должны уходить на решение содержательных учебных задач, а не на освоение компьютера.

Список использованных источников

1 Ковригина Л. В. Использование элементов ИКТ при подготовке учителей-логопедов к логопедической работе с детьми старшего дошкольного возраста / Л. В. Ковригина // *Фундаментальные исследования*. - 2008. - № 3

2 Кутепова Е. Н. Оптимизация процесса школьного обучения с помощью программно-методических средств / Е. Н. Кутепова // *Логопедия: методические традиции и новаторство*. - М., 2003.

3 Лынская М. И. Организация логопедической помощи с использованием компьютерных программ / М. И. Лынская // *Логопед в детском саду*. - 2006. - №6.

4 Степанова М. Ребенок и компьютер / М. Степанова // *Директор школы*. - 2000.-№5 .
Обечение грамоте детей с нарушениями речи.

5 Ремезова Л. А. Коррекционные подходы к формированию у дошкольников с косоглазием и амблиопией знаний, умений и навыков на общеобразовательных занятиях и в строительно-конструктивных играх // *Коррекционная педагогика*. - 2004 г. - №4 (6), С. 40-45.

6 Ришман Л. Н. Новые подходы к организации деятельности дошкольников с нарушением зрения // *Коррекционная педагогика*. - 2007 г. - №4 (22), С. 44 - 47.

7 Жарикова М. И., Медова Н. А. Современные компьютерные технологии обучение как средство адаптации детей с нарушением зрения // *Коррекционная педагогика*. - 2006 г. - №4 (16), С. 60 - 65.

8

СРЕДСТВА ЭТНОПЕДАГОГИКИ НА ЛОГОПЕДИЧЕСКИХ ЗАНЯТИЯХ

БАЙМУРУНОВА Г.Н., МАНЖОСОВА-ВОЛОСАТОВА В.Г.

КГКП я/с «Думан»
E-mail: b_gumi@mail.ru

Дошкольный возраст является важным периодом для развития речи ребёнка. В ходе своего развития речь детей тесно связана с характером их деятельности и общения. Развитие речи идет в нескольких направлениях: совершенствуется её практическое употребление в общении с другими людьми, вместе с тем речь становится основой перестройки психических процессов, орудием мышления.

У детей старшего дошкольного возраста речь достигает высокого уровня, накапливается значительный запас слов, возрастает удельный вес простых распространённых и сложных предложений; у детей вырабатываются критическое отношение к грамматическим ошибкам, умение контролировать свою речь. Развитие речи тесным образом связано с познанием окружающего мира, развитием личности в целом.

Важным моментом в развитии речи детей старшего дошкольного возраста является увеличение количества обобщающих слов и рост придаточных предложений. Это свидетельствует о развитии у старших дошкольников отвлеченного мышления. Эти достижения в речевом развитии детей так значительны, что можно говорить не только о

формировании фонетики, лексики, грамматики, но и о развитии связной речи, в частности правильности, точности и выразительности высказываний. Исследования психологов и педагогов, показывают, что к старшему дошкольному возрасту у детей развивается осмысленное восприятие, проявляющееся в понимании содержания и нравственного смысла произведения, в способности выделять и замечать средства художественной выразительности, т.е. у детей развивается понимание образной стороны речи.

В современной жизни широкое распространение получило массовое искусство, которое оставляет в стороне устное народное творчество. От детей ускользают точность, выразительность и красота родного языка. Сегодняшнему дошкольнику не понятен смысл многих слов, составляющих структуру фольклора, он утрачивает важные моменты для развития познавательной деятельности. Но ведь только знание прошлого позволяет полноценно овладеть настоящим.

Различные этапы исторического пути народов мира имеют общие формы выражения в пословицах и поговорках – кладези мудрости. Пословицы и поговорки доходят до глубины души человека любой национальности, ведь устное творчество всех народностей прошло одинаковый путь развития. Проникновение в культуру народа означает приобщение к истории этого народа, его образу жизни, обычаям и традициям. Народ без мудрости – тело без души!

О развитии казахского устного народного творчества дают представление многочисленные пословицы и поговорки, в которых отражены народная мудрость, культура и жизненный опыт трудового народа. В лаконичных изречениях даны назидания и советы, высмеиваются людские пороки.

Пословицы и поговорки, отражающие жизненный опыт народа, дают ценную информацию детям для более глубокого понимания народной истории и души, являются великолепным средством обучения и воспитания.

Мы считаем, что ребенок, постигший красоту, величие, мудрость своего народа, впитавший дух интернационализма, которым проникнуто фольклорное наследие разных народов, воспитанный на лучших образцах народного творчества будет с уважением относиться к истории и культуре других национальностей.

Пословицы и поговорки оказывают воспитательное воздействие не сами по себе, а при условии, если родители личным примером соблюдают, поддерживают принципы, выраженные в них. Каждая пословица и поговорка, каждое любимое изречение, если они разумны и к месту звучат, соответствуют духу и традициям семьи, выражают её истинные стремления, если они понятны и близки к сердцу детей, становятся прекрасным, поучительным нравственным уроком в семье. Как примеры кратких и метких выражений поговорки и пословицы можно использовать и в целях развития речи детей, приучая их запоминать и использовать в логических доказательствах.

Общедоступность – характерная черта поговорок и пословиц. Недаром в пословице говорится, что «без углов дом не строится, без пословиц речь не молвится».

Знакомясь с пословицами и поговорками, ребенок вслушивается в речь, улавливает ритм, отдельные звукосочетания и постепенно проникает в их смысл, таким образом, развивается фонематический слух малыша. Пословицы развивают логическое мышление, приучают к образному меткому слову. У дошкольников с ОНР изначально бедный словарный запас, не сформирована грамматическая система, неразвита связная речь. Необходимо, не нарушая естественного хода коррекционно-воспитательного процесса, обогатить детский словарь понятиями из устного народного творчества (не только казахского, но и других народов), познакомить с обозначениями предметов, оставшимися в прошлом. Многие пословицы выстраивают базу для успешного формирования словообразования, для усвоения антонимов, синонимов; создают основу для развития таких мыслительных операций, как сравнение и обобщение. Большинство поговорок – готовый дидактический материал для развития фонематического слуха и формирования правильного звукопроизношения.

Приобщение детей к золотому фонду народной культуры решит не только проблемы обогащения речи детей, но и позволит совершенствовать их внутренний мир.

Примерный речевой материал для логопедических занятий:

Обогащение словаря словами с противоположным значением, развитие вербально-логического мышления:

- Герой однажды жизнь теряет, трус в каждой битве умирает.
 - Когда беда грозит, когда бывает туго,
 - Мудрец себя винит, глупец ругает друга.
 - Где молодость оборвалась, в том месте старость началась.
 - Побеждённый снова рвётся с победителем бороться.
 - Мы друзьями были, а пошли торги, всё мы позабыли и теперь враги.
 - Куда едут передние колеса арбы, туда едут и задние.
 - Трудолюбивый ест, что нравится ему, ленивый – что достанется ему.
 - И бедный дом отца родного милее нам дворца чужого.
 - Беспомощным бывает два раза человек: когда он начинает и завершает век.
 - Если ты богат – стремись, чтоб душа не очерствела,
 - Если беден – не ленись, не сиди без дела.
 - Хоть ворон каркает сто дней – а лето не идёт,
Лишь раз засвищет соловей – и лето настаёт.
- Автоматизация и дифференциация заднеязычных звуков:
- Если плох и тонок стебелёк, то от колоса велик ли прок?
 - Кукушка лишь по скудости ума готова окликать себя сама.
 - Хотя хромой хромее всех, но он, когда спешит,
Обгонит скороходов тех, кто на кошме лежит.
 - Два воина лихих, что дружно скачут в бой,
Побьют десятерых, не дружных меж собой.
 - Рога быка его ушей длиннее, хоть появляются рога позднее.
 - Если вдруг столкнутся два верблюда, мухе будет между ними худо.
- Автоматизация и дифференциация переднеязычных звуков:
- Коль чтить себя батыром закалённым, то своего врага считай драконом.
 - Топор творит сто или тысячу бед, но топора без топорища нет.
 - Дорогу одолеет только тот, кто хоть неторопливо, но идёт.
 - Чем наполнена посуда, то и выльется оттуда.
 - Молчит о подвигах джигит, хоть ими и гордится.
А тот, кто много говорит, для битвы не годится.
 - Человек, который скуповат, раб всего того, чем он богат.
 - Что дорожишь своим добром, нет ничего плохого.
Но всё-таки при всём при том ты не хватай добра чужого.
- Автоматизация и дифференциация свистящих звуков:
- Сердце матери - в ребенке, сердце ребенка - в степи.
 - Даже хлев пустой, где вовсе нет скота, лучше головы, которая пуста.
 - То, что не любят змеи с давних пор, всё вырастает у змеиных нор.
 - У молодого на уме забава, а у седого на уме забота.
 - Испуганный змеёю на летовке, пугается зимою и верёвки.
 - Видят глаза, а стыдится лицо.
 - Когда не повезёт, так зуб сломаешь об ячменный суп.
 - Язык острее клинка.
 - Оттого что пошутила львица, умерла пугливая лисица.
 - Битвы – испытанье храбреца, споры – испытанье мудреца.
 - Одолеет одного храбрец, одолеет тысячу мудрец.
- Автоматизация и дифференциация шипящих звуков:
- Кошке – еда, мышке – беда.
 - Хоть щепка и суха, а всё ж, когда одна, костра не разожжёшь.
 - Герой однажды жизнь теряет, трус в каждой битве умирает.
 - Что видно, то не далеко, что поднято, то и легко.
 - Людская речь – острее, чем меч.
 - Ты роешь яму, рой получше, хоть роешь не себе, а всё ж

- Песочек разрыхли на случай, вдруг сам ты в яму упадёшь.
- У драчливого петушка есть болячки, но нет жирка.
 - Вовек воды не ценит тот, у чьих ворот она течёт.
 - Кто просит пищи – обретёт, кто счастье ищет – тот найдёт.
 - Сегодняшнее яйцо лучше завтрашней курицы.
 - Острый нож враг ножнам, лживое слово - враг души
 - Воды ручья не пожалей, и грязь от рук отмоется.
 - Ты выплачь боль беды своей, и сердце успокоится.
 - Нет соперников у клячи, то быть может, мнится ей,
 - Что она скакун горячий, скачет в поле всех быстрей.
 - Жизнь стекла, коль суждено, может и столетья длиться.
 - Но мгновение одно надо, чтоб ему разбиться.
 - Выдают глаза подчас, то, что на душе у нас.
 - Человек, будь схож с землёю, все невзгоды с ней дели.
 - Человек, будь схож с водою, что смывает грязь с земли.
 - Автоматизация и дифференциация сонорных звуков
 - Что положишь к себе в котел, то будет и на ложке
 - В землю зерно упало – знаком стало, в пламя зерно упало – прахом стало.
 - Чем меньше у муллы ума, тем больше у него чалма.
 - У последнего верблюда кладь тяжелее.
 - Хоть яблоня не высоко растёт, а всё ж даёт порою сладкий плод.
 - Была бы голова цела, а шапка будет как была.
 - Сколько бы сорока ни клевала, всё ей мало.
 - Даже тот, кто еле-еле, но шагал, одолел в конце недели перевал.
 - Оттого, что вьюк не столь тяжёл, стал ещё ленивее осёл.
 - Что ни навьючишь на осла, в верблюда он не превратится.
 - Какой корова б ни была, она не станет кобылицей.
 - Ясно, как тавро на стригуне.
 - Хороший враг лучше плохого родственника.
 - Впадает в море и река, рождённая от ручейка
 - Правда с солнцем схожа, ибо велика, и её не может закрыть ничья рука.
 - Пора придёт, пора настанет, и вечный лёд в горах растает.
 - Собака лает, глотку рвёт, а караван идёт, идёт.
 - Ворона силилась немало во всём павлину подражать.
 - Красивою она не стала, но разучилась летать.
 - Что ни навьючишь на осла, в верблюда он не превратится.
 - Какой корова б ни была, она не станет кобылицей.
 - Коль сотрёт золотая сбруя спину лошади твоей,
 - Сбрую выброси такую, золота не пожалей.

Литература:

1. «Казахские пословицы и поговорки», «Алматыкітап», 2012
2. Сальникова М.И. «Караван мудрости», Астана, 2008
3. Жусупова Д.З., Исхакова Ф.К., Омаргалиева Т.Ж., Ногайбекова Б.Ж. «Тіл дамытудың ғажайып әлемі», Хрестоматия, «Аруна» баспасы, Алматы, 2006

МАТЕМАТИКАНЫҢ НЕГІЗГІ ЗАҢДЫЛЫҚТАРЫНЫҢ ҚОЛДАНЫЛУЫ

РАХЫМЖАНОВА А.Қ.

Қарағанды «Болашақ» маңызды білім беру колледжі

Түсінуге қиын кейбір заттар бар. Мысалы, сіз бос тұрған ұзын орындыққа келіп отырсыз, қалай ойлайсыз: Тура ортасына отырсыз ба: Әлде, ең шетіне келіп отырсызба: Мұның екеуі де емес. Сіздің денеңізге қатысты орындықтың бір бөлігінің екінші бөлігіне қатынасы жуық шамамен 1,62 болатындай, орынға отырсыз. Бұл қарапайым жағдай. Орындыққа отырған кезде сіз алтын қима әдісімен отырдыңыз. «Алтын қима» туралы ежелгі Египет пен Вавилон, ежелгі Индия мен Қытайда білген. Ұлы Пифагор «Алтын қиманың» мистикалық мағынасын оқытатын жасырын мектеп құрды. Евклид оны пайдаланып өз геометриясын құрастырды, ал Ридий өзінің ғажап мүсіндерін жасады. Платон бүкіл әлем «Алтын қимамен келісіліп құрастырылған»- деп есептейді. Леонардо да Винчи мен Мекеланджело «Алтын қиманың» жоғарғы үйлесімділігін насихаттады. Бұл уақытта Пачолиден Энштенға дейінгі ғалымдар «Алтын қиманың» дәл мағынасын іздеп табуға күш салады. 1,6180339887... – үтірден кейін шексіз қатар ғажап жұмбақ, түсініксіз осы зат мистикалық түрде бүкіл тіршілікке араласады. Сіз бұл пропорцияны теңіз иірімдерінен, гүл пішіндерінен, қоңыздардың бет - әлпетінен және адамның әдемі дене бітімінен көре аласыз. Сонымен, «Алтын қима» дегеніміз не? Мүмкін бұл сұлулық заңдылығы ма, әлде, мистикалық жұмбақ па? Ғылыми финомин, әлде, этикалық принцип пе? «Алтын қима» осылардың барлығы, тек жеке – жеке емес бір уақытта. Оның жұмбақ сыры осында.

Мақсаты: математиканың әр түрлі салада қолданылуы туралы түсінікті кеңейту, математиканың негізгі заңдылықтарының өнерде, бейнелеуде, қолданылуын көрсету.

Міндеттері:

1. Алтын пропорция және оған қатысты қатынаспен таныстыру;
2. Математиканың тек жаратылыстану ғылымдарында ғана емес, сонымен қатар өнерде де кең қолданылатыны туралы білімді кеңейту.
3. Зерттеу жүргізу адамның негізгі аспектілерінің бірі «Алтын қиманың» қолданылуы.
4. Алған білімдердің қолдану мүмкіндіктерін көрсету. Математикадағы «Алтын қима» әдісінің ашылмаған сырлары әлі де көп. Мен өз зерттеуімде осы әдістің ашылмаған құпияларына аз да болса үңіліп, оның қолдану мүмкіндіктеріне көз жеткіздім. «Алтын қиманың» гармониялық үйлесімі, өмірдің әр саласында, математикада, сурет және сәулет өнерінде, биологияда, фотографияда алатын орны зор. Осыдан бірнеше ғасырлар бұрын ашылған бұл әдіс біздің заманымызға дейін өзектілігін жоғалтқан жоқ.

«Алтын қима» тарихы

Алтын бөлік туралы ежелде философ және математик Пифагор өз күнделігіне енгізген. Пифагор алтын бөлікті мысырлықтар мен вавилондықтардан алды деген жорамал бар. Бұған Хеопс пирамидасының пропорциясы, храмдардың, бетмүсіндердің, Тутонхомон моласындағы әдемілеу куә. Египеттік шеберлер пирамида жасағанда да алтын бөлуді қолданған. Француз сәулеткері Ле Корбүзе Сети 1 Абидос фараонының храмындағы рельефтен және Ремсес фараоның бейнелеуші рельефтен пішіндердің прапорциялары алтын бөлудің шамаларына сәйкес екенін анықтаған.

Ертеде қайта жаңару дәуірінде қандай да болмасын бір суретте айқын нүктелер бар екенін ашқан. Оларды көру орталықтары деп аталған. Суретте көлденең немесе ұзындық форматы маңызды емес. Ондай нүктелер төртеу – ақ, олар бейненің шамасын көлденең немесе ұзындықтарын алтын қимамен бөледі, яғни олар жазықтықтың сәйкес шеттерінен шамамен $3/8$ және $5/8$ қашықтықта орналасқан. Сол замандағы атақты суретшілер бейнелеу түрін алтын қима деп атаған. Ежелгі грек геометриялары $= x/(r-x)$ пропорциясын орындалатын ұзындығы r кесіндісі x $r-x$ бөліктеріне бөлу туралы есептерге мән берген.

Есеп орта және шеткі қатынастарына бөлу деген атауға ие болды. Бізге жеткен көне әдбиеттерде шеткі және орта қатынасында кесіндіні бөлу туралы алғашқы рет Евклид бастауларында б.з.д үш жыл шамасында, ол оны дұрыс бесбұрышты салу барысында қолданды. Италияндық математик Леонардо До Винчидің досы әрі замандасы – Лука Пачоли, осы бөлуді ғажайып пропорция деп атаған. Леонардо До Винчи бұған алтын қима деген атау берген. Алтын пропорция кесіндісінің құрылу шкаласы.

Кейінгі ғасырларда алтын пропорция ережесі академиялық қағидаға айналды. 19 ғ-дың ортасын жаңа алтын қиманы зерттейтін неміс профессоры Цейзинг «Эстетические исследования» атты еңбегін жариялады. Ол алтын қима пропорциясы табиғаттың барлық

құбылыстарына және өнерге әмбебап арнап, оны абсолюттеген. Цейзингтің көптеген ізбасарлары және қарсыластары болды. Ол пропорция туралы ғылымын «Математикалық эстетика» деп жариялаған.

Кесіндіні алтын қима қатынасында бөлу. $BC = 1/2AB$; $CD=BC$

Кесіндіні алтын қима пропорциясымен бөлетін Е нүктесі жүргізіледі. В нүктесінен АВ кесіндісінің қақ ортасынан бөлінетін перпендикуляр жүргізіледі. Алынған С нүктесі А сызығымен қосылады. Алынған кесіндіден Д нүктесінен аяқталатын ВС кесіндісі кейінге қалады. АД кесіндісі тікелей АВ кесіндісіне теңгеріледі. Осыдан алынған Е нүктесі АВ кесіндісін алтын пропорция арақатынасында бөледі. Дәл осы кесінділерді Евклид өзінің дұрыс бесбұрыш жасауында қолданылды.

Осыған байланысты жұлдызды бесбұрышта сонымен қатар «алтын қима» қолданылады. Бір қызықтысы бесбұрыштың ішінен бесбұрыш жасап жалғастырсаң, оның қатынастары сақтала береді. Сайып келгенде, жұлдызды бесбұрышта сонымен қатар «алтын қима» қолданылған. Алтын қатынас (шамамен 1.6180339887)

«Алтын қима» — гармониялық бөлу, шеткі және орта қатынаста бөлу – берілген АВ кесіндісін оның үлкен бөлігі (АС) сол кесінді (АВ) мен оның кіші бөлігінің (СВ) пропорционал ортасы болатындай етіп екі бөлікке бөлу. Ал $AB = a$ кесіндісінің Алтын қимасын алгебралық жолмен табу $a : x = x : (a - x)$ теңдеуін (мұндағы $x = AC$) шешуге келіп тіреледі. Бұдан $x = (\sqrt{5} - 1)a / 2 \approx 0,62 a$ болады. x -тың a -ға қатынасын шамамен $2/3, 3/5, 5/8, 8/13, 13/21, \dots$ т.б. бөлшектер арқылы өрнектеуге болады, мұндағы 2, 3, 5, 8, 13, 21, ... – Фибоначчи сандары. Алтын қима ертедегі грек ғалымдарына белгілі болған. Евклидтің «Негіздерінің» 2-кітабында алтын қиманы геометриялық салу жолы $x(a+x) = a^2$ квадрат теңдеуін шешумен пара-пар екендігі көрсетілген. Евклидтен кейін алтын қиманы Гипсикл (біздің заманымыздан бұрынғы 2 ғасыр), Папп Александрийский (біздің заманымыздан бұрынғы 3 ғасыр), т.б. зерттеген. Алтын қима немесе оған жақын пропорционал қатынастар көптеген әлемдік өнер туындыларының композициялық құрылымына негіз болған. Сондықтан алтын қима 15 – 16 ғасырларда өнерде, әсіресе сәулет өнерінде, т.б. кеңінен қолданыла бастады. Алтын қима терминін 15 ғасырдың аяғында Леонардо да Винчи енгізген. Табиғатта жиі кездеседі. a және b екі саны $(a+b)/a = a/b$ өрнегін қанағаттандырса, онда олар алтын қатынасты сақтайтын болады, бұл жағдайда a/b алтын қатынасына тең болады. Бұл шама тікелей Фибоначчи сандарына байланысты. Бұл құрылымды Леонардо да Винчи өз өнерінде пайдаланған. Бұл құрылым табиғатта кеңінен кездеседі: гүлдер спиралынан адам денесінің симметриясына дейін.

Әдетте бұл пропорцияны юнанның φ (сонымен бірге τ деп те) әрпімен белгіленіп мынаған тең болады:

$$\varphi = \frac{1 + \sqrt{5}}{2} \approx 1.61803398874989484 \dots$$

Ғаламшардың жалпы заңдылықтарының ішіндегі негізгісі болып келетін «алтын қиманың» табиғаттағы, адамның өміріндегі тәжірибелік қолдануының маңыздылығын анықтауда жасаған тәжірибелер. Леонардо да Винчи «алтын қиманы» оқып үйрену үшін көп көңіл бөлген. Ол дұрыс бесбұрыштардан құрылған стереометриялық фигураларда қима жүргізгенде әр уақытта қабырғаларының қатынасы алтын бөлудегі тік төртбұрыштар шығып отырды. Сондықтан, мұндай бөлуді алтын қима деп атады. Бұл атау әлі күнге шейін қолданыста. Алтын қиманың тарихымен итальян математигі Пизадағы Леонардо атымен байланысты. 1202 жылы оның «Книга об абаке» математикалық кітабы жарық көрді, ал оның ішінде сол кезде белгілі болған есептер жиналған. Есептің шартында: бір көжектің жұбынан бір жыл ішінде неше жұп көжек дүниеге келеді». Фибоначчи ойлана келе бұл тақырып бойынша келесі цифрлар қатарын жасады 0, 1, 1, 2, 3, 5, 8, 13, 21, 34, 55... сандар қатары Фибоначчи қатары деп белгілі. Бұл қатардың ерекшелігі әрбір осы қатардың мүшесі үшінден бастасақ алдыңғы екі мүшенің қосындысына тең болады $2+3=5, 3+5=8, 5+8=13, 8+13=21, 13+21=34$ т.с.с., ал сыбайлас сандар қатынасы алтын бөлудегі қатынасқа жуық.

Фибоначчи сандары: 1, 2, 3, 5, 8, 13, 21, 34, 55, 89, 144, 233...

1 – басы, жүрек және т.т. 2 – қолдары, аяқтары, көздері, бүйректері 3- бөліктен аяқтары, қолдары, саусақтары 5 – қол, аяқтарының саусақтар саны, 8 саусақтарымен санағандағы қолдың бөліктері, 32 – тіс саны, 34 – омыртқа бунақтары, 233 – қақпаның жалпы сүйектерінің саны.

Алтын қима өсімдіктерде: Күнбағыстың шемішкелері оңнан солға солдан оңға қарай спирал ретінде орналасқаны айқын көреміз. Күнбағыстың бір жағында 13, ал екіншісінде 21 спирал бар. 13:21 қатынасы 0,62. Осындай спиралдар шыршаның бүрлерінің орналасуы немесе ананастың қабығы: Фибоначчи сандарына тәуелді. «Алтын қима» кескіндемесінің мысалдарына сүйене өз назарымызды Леонардо да Винчидің шығармаларына тоқтамай болмайды. Оның жеке өмірі тарихи бір жұмбақ. Оның өзі айтқандай: «Ешкім математик бола алмай менің еңбектерімді оқуға батылданбайды». Леонардо да Винчи ұлы суретші екеніне ешбір күмән жоқ, бұны оның замандастары да мақұлдады, бірақ оның жеке өмірі және қызметі бізге құпия болып қалмақ. Ол өзінің ұрпақтарына өз ойлары байланыспайтын баяндама қалдырды, ол барлық әлемде айтылған тек қана көп санды қолжазба нобайларын қалдырды. Леонардо да Винчидің Мона Лиза атты картинасы алтын қима қатынасында бөлінуі. Мона Лизаның портреті көптеген жылдар бойы зерттеушілердің назарын аударуда, суреттің композициясы алтын үшбұрыштарға негізделген, жұлдызды бесбұрыштың дұрыс бөліктері болған. Сонымен қатар алтын қима пропорциясы Шишкиннің картиналарынан көруге болады. И.И.Шишкиннің бұл өте атақты картинасында алтын қиманың көріністері айқын көрінеді. Рафаэльдiң «Избиение младенцев» атты картинасында алтын қиманың басқа элементі – алтын серіппе көрінеді. Ертеде Қайтажанару дәуірінде суретшілер қандай да болмасын суретте айқын нүктелер бар екенін ашқан. Оларды көру орталықтары деп атаған. Суреттің көлденең немесе ұзындық форматы маңызды емес. Ондай нүктелер барлығы төртеу – ақ, олар бейненің шамасын көлденең немесе ұзындығынан алтын қимамен бөледі, яғни олар жазықтықтың сәйкес шеттерінен шамамен $\frac{3}{8}$ және $\frac{5}{8}$ қашықтықта орналасқан. Сол замандағы суретшілерде бұл жаңалық суреттің «алтын қимасы» деп аталған

Қорытынды. Айта кететін болсақ, алтын қима біздің өмірімізде өте үлкен қолданыста болады. Адамның денесі алтын қима пропорциясында белдік сызықпен бөлінетіні дәлелденген. Алтын қиманың арқасында Марс пен Юпитердің арасындағы астероидтердің белі ашылған – пропорцияда ол жерде бір планета орналасу делінген. Нүктеде ішек қыздыруы, оны бөлетін алтын бөлулер, ішек тербеулерін шақырмайды, яғни бұл өтем нүктесі. Ұшатын аппараттарда энергияның электромагниттік қайнарларымен тік бұрышты алтын қима пропорциясымен жасалады. Джоконда алтын үшбұрыштарда салынған, алтын серіппе Рафаэльдiң «Избиение младенцев» атты картинасында кездеседі. Пропорция Сандро Боттичеллидің ««Рождение Венеры» атты картинасында табылған. Алтын қима пропорциясымен жасалғандар, соның ішінде Пантеон мен Парфенон Афинада, Баженава мен Малевича сәулет ғимараттары сәулет өнерінің көптеген ескерткіштерінен белгілі. Осыдан бес ғасыр бұрын жасалған Иоган Кеплер былай деген:

«Геометрия екі ұлы қазынаға ие. Оның бірі – Пифагор теоремасы, екіншісі – кесіндіні шеткі және орта қатынаста бөлу.» Осыдан біз алтын қима пропорциясын Пифагор теоремасынан кейінгі ең ұлы қазына деп білеміз.

Барлығы атайтындай, әлемнің сегізінші таңғажайыбы биіктігі 62 метр және негізіндегі ені де сондай түзу пирамида пошымында салынған. Ғимарат өзі жасанды он бесметрлік үйінді үстінде орналасқан. Сарай 2006 жылы «Бейбітшілік және дәстүрлі дін көшбасшыларының съезін» өткізу үшін арнайы салынған. Ғимарат негізінде — шаршы бір жағымен 61,80339887 метр, биіктігі — 61,80339887 метр, бұл «Фибоначчи кесіндінің теп-тең етіп екіге бөліну» принципіне сәйкес келеді.

Атақты ағылшын сәулетшісі Норман Фостер өзінің жобасы үшін діни жаққа қатысы жоқ пошымды арнайы таңдап алды. Тек осы жер ғана барлық әлемдік дәстүрлі діндер өкілдерінің конфессиялар арасындағы қатынасына қызмет етеді. Бейбітшілік және келісім сарайы – бұл толеранттық идеясының өзі іспеттес, Қазақстан халықтары бірлігіне ескерткіш, оның үйлесімдік пен гуманитарлық құндылықтарға ұмтылуы. Дәстүрлі дін және конфессия басшыларының бас қосуларын өткізу үшін пирамиданың жоғарғы жағында, Қазақстан

байрағының ұлттық түсімен әшекейленген 200 орындықты зал орналасқан. Жалпы ауданы 25,5 мың шаршы метр. Сарайда 1,5 мың орындық опера залы, қысқы бак, көрме залдары, баспасөз орыны, діни конфессия кеңселері, мұражай, кітапхана, ал жоғарғы залы Конференция залы бар. Бейбітшілік және келісім сарайының ең биігіндегі Бесік залында әлемдік көшбасшыларының конференциясы өткізілді. Қазақстандағы түрлі ұлт өкілдерінің әйнек мұнараағы 130 көгершін бейнелейді. Мұнара жобасының авторы- ағылшын суретшісі Б.Кларк. Бейбітшілік және Келісім сарайы әлемнің сегізінші кереметі атанды

Әлемде барлығы уақыттан қорықса, тек уақыт қана пирамидадан қорқады. Ежелгі мысырлықтар солай деп айтқан және өздерінің жұмбаққа толы пирамидаларын тұрғызған, перғауындарының аттарын уақыт және кеңістік аралығында мәңгіге аттарын қалдырған. Пирамида, қатты және қырлы, бізге мәңгіліктің мызғымас символы ретінде жетіп отыр. Астанадағы Бейбітшілік және келісім сарайына ұқсас архитектуралық культті нысан бүкіл әлемде жоқ. Әрине, әртүрлі діни дәстүрлерді өз шаңырағы астына жинайтын ғимараттар баршылық, бірақ қазақстандық ғибадатхана – бұның олардан өзгешелігі құрылымдық диалогқа арналған бір үлкен алаңның болуы. Әртүрлі әлемдік дәстүрлі діндер өкілдері жиналатын жерде Мәдениет мұражайы, Өркениет университеті, 1500 орындық Опера театры орналастырылғандығы өте орынды. Болат, алюминий, көптеген арнайы шыны құрылымдар, бірегей техникалық идеялар, архитектуралық жаңашылдық – ғимарат шынында да таңғажайыпқа ұқсайды. Бейбітшілік және келісім сарайы — Астананың назар аударарлық орны. Пирамида әртүрлі діндердің, этностар мен мәдениеттің бірлік белгісі, халық пен елдің ашықтық белгісі болды. Мен – Қазақстанның патриотымын. Іргетасы дүниенің төрт бұрышына бірдей қарап, ұшар басы күллі адамзатқа мейір-шапағатын төккен күнге қарай ұмтылған пирамиданың кескін-келбеті бар әлемге айқара есік ашып, ортақ мақсат жолына күш-қуатын жұмылдырған бүгінгі біздің көп ұлтты қазақстандықтарды елестетпей ме?!

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Геометрия 10 – 11 сынып. Л.С. Атанасян
2. Энциклопедиялық сөздік «жас математик».
3. [Http://www.yandex.ru/fotprir.narod.ru](http://www.yandex.ru/fotprir.narod.ru)
4. [Http://www.yandex.ru/informphoto.ru](http://www.yandex.ru/informphoto.ru)

ОЮ- ӨРНЕКТЕГІ ГЕОМЕТРИЯ

РАХЫМЖАНОВА А.Қ.

Қарағанды «Bolashak» жоғарғы колледжі

Қазақ оюы, қазақтың ою-өрнегі — үй-жиһаздарын, сәндік, тұрмыстық бұйымдар мен киімдерді нақыштап безендіруге қолданылатын өрнектер. Жаппай дамыған кезеңінде (19 ғасырдан кейін) қазақтардың үй жиһаздарын әшекейлеуге кең көлемде қолданған ою-өрнектерді, негізінен: зооморфтық, өсімдік сипатты, геометриялық, космогониялық түрлерге жіктеуге болады.

Үй жиһаздарында геометриялық ою-өрнек түрі жиі кездеседі. Ол барлық дерлік бұйымдарда орын алады, көбінесе, жалпы композиция құру барысында негізгі күрделі ою-өрнектерді жалғастырушы, толықтырушы рөлін атқарады. Кейде әр қилы орындалған сызықшалар 40 – 50° көлбеу орналасса, бір тұстарда қосарласа тартылады. Ол үй жиһазының жиектеріне, бүйірлеріне, қапталдарына нақышталады. Көбінесе, кебеже, әбдіренің орта тұсында шеңбер, сызық түрінде бедерленеді. Үй бұйымдарында геометриялық ою өрнектердің үшбұрыш, төртбұрыш, сүйір бұрыш, айқышты, сопақша түрлері де кездеседі. Геометриялық фигуралардың адам өмірінде алатын орны ерекше. Геометриялық дене, бір жағынан, бізді қоршаған нақты объектілерден туындаған абстракциялар болса, екінші жағынан, адамның өз қолымен жасаған нысан бейнесі, үлгісі болып табылады. Сондықтан геометрия мен адамдар арасындағы байланыс ғасырлар бойы жалғасып келеді. Геометрия және ұлттық өрнектер тарихы мен олардың пайда болуы. Міндеттері толтыру жолдарын зерттеу. Геометрия және ұлттық өрнектер арасындағы байланысты ашып көрсету, ұлттық

өрнектердің ерекшеліктерін анықтау және геометриялық фигуралармен ұқсастығын айқындау, теориялық тұрғыда негіздеу. Берілген мақсатқа сәйкес осы жұмыстың орындалуында келесі міндеттерді қарастыруға болады. Осы аталған мәселеге қатысты ғылыми теориялық әдебиеттерді оқып талдау арқылы теориялық тұрғыда дәлелдеу. Геометриялық денелердің бет аудандары мен көлемдерінің формулаларын қолданып ұлттық өрнектердің ерекшеліктерін зерттеу. Егер біз осы ғылыми жобаны зерттеп, аяқтаған соң, геометрияның бір тарауын немесе бірнеше тақырыптарын ою-өрнектерді геометрияда қолдануға арнасақ, онда қазақтың ұлттық өнерінің геометриямен байланысын ашып көрсетуге болар еді. Симметрияның қолданысы барлық саланы қамтиды десек артық айтпаған болар едік. Симметрия ұғымы адамзаттың көп ғасырлық тарихынан таныс деуге болады. Математиканың, физиканың, тіпті табиғаттың заңдары да симметрия принциптеріне бағынады.

Қазіргі уақытта әлемдік ғылымдар дамыған кезде симметрия мен оның қасиеттерінің әртүрлі құбылыстарда байқалуы қызығушылықтар тудыруда. 1989 жылы (ISIS – Symmetry) Халықаралық симметрияны зерттеу қоғамы құрылды. Бұл дүниежүзінде интеллектуалдардың даму сатысының алғашқы баспалдағы болды.

Бұл жұмыстың мақсаты симметрия қағидаларының қазақтың өшпес мұрасы – қолөнері мен сәулет өнерінде қандай көрініс беретінін анықтау.

Бүгінгі таңда халық қолөнеріне мән берілуде. Отаншыл рухтағы білімді қазақ жастары Егемен еліміздің іргетасын нығайту үшін білімге терең бойлап, ұмыт болып бара жатқан халық қолөнерін жандандыру мақсатында шығармашылықпен айналысса деген тілек.

«... Керемет болу — симметриялы және тең өлшемді болу» — деп атақты философ Платон айтқан екен. «Симметрия» грек сөзінен алынған «гармония» — бірдей өлшемді, белгілі бір реттілікпен орналасқан деген ұғымды білдіреді. Симметрияның құрылыста және өнерде қолдану тәжірибесінен симметрия жайлы ғылым пайда болды. Симметрия жайлы Рим инженері Витрувий (б. э. д. I ғ.) өзінің «Архитектура туралы 10 кітап» атты трактатында жазды, оны архитекторлар мен суретшілер қолданды. Геометрияға симметрия туралы ғылыми элементті енгізген француз математигі А. М. Лежандр (1752-1833).

XX ғасырдың ірі математиктерінің бірі Герман Вейльдің (1885 – 1955) 1951 жылы басылып шыққан «Симметрия» деген кітабында «Күнделікті тілімізде симметрия деген сөз екі мағынада қолданылады. Бір мағынасында симметриялы деген сөз тұтас бір дененің әр бөлігінің бірімен бірінің өзара дұрыс пропорциялық ара қатынасын, теңдестірілуін білдірсе, симметрия тұтас дененің жеке бөліктері үйлесімділігінің екінші түрін көрсетеді». Симметрияның төрт түрін атап кетуге болады: айнадағы немесе айналық симметрия, бұру немесе бұрылмалы симметрия, аударылған симметрия, орнаменттік (оюлы) симметрия.

Италияның ұлы суретшісі әрі математигі Леонардо да Винчи (1452 – 1519) өзінің сурет өнеріне орнаменттік симметрияны пайдаланды.

Неліктен біздің айналамызда, қоршаған ортамыз симметрия арқылы беріледі? Табиғаттағы, техникада және тұрмыста кейбір денелердің бөліктері өзара ұқсас, үйлесімді орналасады. Насекомдарды, ою-өрнектерді, әшекейлік бұйымдарды т.б. мысалға келтіруге болады.

Симметрия әр түрлі болады. Шындығында симметрияның екі тобы бар: бірінші тобына орналасу, құрылым, пішін симметриясы жатады. Бұл симметрияны көзімізбен көреміз және оны геометриялық симметрия деп атайды. Симметрияның негізгі ұғымдары: симметрия осі, симметрия центрі және симметрия жазықтығы. Симметрияның ең қарапайым түрі — түзуге қатысты симметрия.

Егер түзу бойымен бүктегенде жазықтықтағы фигуралар бір – бірімен беттесетін болса, ондай фигуралар түзуге қатысты симметриялы фигуралар деп аталады. Осьтік және центрлік симметрия сәйкес нүктелердің ара қашықтығын өзгертпейді. Мысалы, параллелограмм центрлік симметриялы фигура болып табылады, оның симметрия центрі – диагональдарының қиылысу нүктесі. Сандар осіндегі оң сандар мен теріс сандардың О нүктесіне қатысты симметриялы орналасады, яғни 0 саны симметрия центрі болады.

1) Фигуралардың симметриялығы. Бұрыштың симметрия осі – биссектрисасы, тең бүйірлі үшбұрыштың симметрия осі – төбесі мен табанының ортасы арқылы өтетін түзу, тең

бүйірлі трапецияның симметрия осі – оның табандарының ортасы арқылы өтетін түзу болып табылады. Тік төртбұрыштың симметрия осьтері қабырғаларының ортасы арқылы өтетін түзулер, ал ромб осьтері оның қарама қарсы төбелерінен жүргізілген түзулер болып табылады. Екіден артық осьтік симметриялары бар фигураларға тең қабырғалы үшбұрыш, шаршы, шеңберді жатқызуға болады.

2) Өнерде симметрияның қолданысы. Ерте кезден бастап көптеген халықтар симметрияны кең мағынада түсініп, оны тепе-теңдік және гармония деп ұсынған. Тіпті адамдардың шығармашылығының қалыптасуының өзі симметрияға байланысты деуге болады. Сәулетте ең көп таралған стиль — айналы симметрия. Осы стиль бойынша салынған Мысыр пирамидалары және Грецияның мазарлары, амфитеатрлар, термдер, базиликалар және римдіктердің триумфальды қақпалары, сарайлар және Ренессанстың шіркеулерінің, қазіргі сәулетті ғимараттарға тән түрлері көп. Мысалға қазіргі заманғы сәулет өнерінің бірегей туындысы Бәйтерек Астанадағы архитектуралық құрылыс кешені, Елорданың ең көрнекті ғимараттарының бірі. Астана қаласында Сәулетшілер одағының халықаралық қауымдастығы өткізген 10-байқауда халықаралық қазылар алқасының шешімімен 2002 жылғы ең таңдаулы жоба және құрылыс ретінде “Бәйтерек” кешеніне Гран-при үздік айырым белгісі берілді.

Симметрияның сурет өнерінде алатын орны туралы Қазақ ұлттық өнер университетінің «Кескіндеме және мүсін» кафедрасының аға оқытушысы, Қазақстан Дизайнерлер Одағының мүшесі, «Мәдениет саласының үздігі», «Академиялық кескіндеме. Натюрморт» оқу құралының авторы Маханбетжанова Гульнар Маханбетхалиқызымен сұхбатын оқыдым. Оның ойы былай: композициялық орталық кеңістікте әртүрлі орын алып жатады. Туындының сызықтық және түстік тізбегі соған байланысты. Ортаға қойылған топ, қойылымды геометриялық өлшемдестік, симметрия үрдісімен шешуді талап етеді. Бұл жағдайда әртүрлі қырлы үшбұрыш схемасымен заттарды қатаң симметрияда орналастырады. Шарденнің «Бөтелке мен жемістер натюрморты» туындысының композициялық орталығында, күңгірт бөтелке, оны айнала қоршап басқа бөліктер орналасқан: сол жағында алшасы бар ыдыс, баклажан оң жақта. Алдыңғы қатарда суы бар стақан. Тақырып орталығының, орталық осьтен шетке қарай ауысуы жиі кездеседі. П. Кластың «Танертеңгі ас» натюрморттың шарабы бар бокал – ең биік зат болып табылады. Ол туындының сол жағында орналасқан. Бұл жағдайда басқа заттар болса, натюрморттың оң жақ бөлігін алған. Сөйтіп, композицияның тепе-теңдігін құрады. Сол және оң жақ ауданның көру тепе-теңдігін сақтау. Егер композицияның орталығы сол жақта орналасса, оң жақ бөліктегі заттар өңділік, түстік қарама-қарсылықтарымен бір қалыптылықты туғызуы керек.

Өнердегі симметрия шынайы құбылыспен байланысты, айналамызға қарасақ, симметриялы пішіндер сан-алуан, сіздер соны зерттеулеріңіз керек. Мысалы, адам денесі, көбелектер, құмыра және т.б.

Ал, Гульнар Маханбетхалиқызы симметрияны портрет, табиғат жазғанда және натюрморт қойылымын жазғанда қолданады екен. Натюрмортты жазғанда, заттардың конструкциялық қойылымын зерттегенде симметрия қолданылады. Онда заттың тура ортасын тауып, екі жағын соған қатысты бірдей бейнелейді. Ол құмыра, шыны ыдыстар және т.б. пішіндерді жазғанда кездеседі. Онда симметрияның туындыны жазу барысында суретшілердің қалай пайдаланғаны жайында айтады.

Маханбетжанова ханымның ойынша симметрияны қолданбайтын суретші жоқ. Симметрия композицияның негізгі тәсілдерінің бірі. Туындының симметриялы құрылымын әр дәуір суретшілері қолданған. Ежелгі мозайкалардың барлығы симметриялы болып келеді. Қайта Өрлеу дәуірінің кескіндемешілері симметрия заңдылығы бойынша өз композицияларын құрған. Онда ұлылықты, ерекше салтанаттылықты, құбылыстың маңыздылығын байқауға болады. Симметрия композиция, ось бойынша бірдей пішінді орналасқан денелерде — адам денесі, тұрмыстық заттарда кездеседі.

4) Әріптер мен сөздердегі айналық симметрия

Симметрия түрлері. Тік бағытта симметриялы. Көлденең симметрия. Тік және көлденең. Әріптер.

А, Ж, Л, М, Н, О, І, Ө, П, Т, Ф, Х, Ш, Ү, Ұ, Д

В, Е, З, К, Н, О, І, Ө, С, Э, Х, Ф, Ю
Ж, Н, О, Ф, Х, І, Ө

Қасиеттері. Әріптердің вертикаль бір ғана симметрия осі бар. Әріптердің горизонталь бір ғана симметрия осі бар. Әріптердің горизонталь, әрі вертикаль екі симметрия осі

Симметриялық сөздер- сол және оң жақтардан бірдей оқылатын сөздерді білеміз. Мұндай сөздер палиндромдар деп аталады. Қазақ, кебек, кесек, қабақ, азиза, ара, ала, ана, ата, апа, тат, нан, шаш т.б. сөздерін мысалға алайық. Бұлардың арасынан кесек, ала, ана, ата, апа, тат, нан, шаш сөздерінің айнадағы кескіндерін оқуға болады. Симметрияның адам өміріндегі алатын орнын зерттей отырып, математика заңдылығының өнер мен табиғаттағы көрінісін байқап, бақыладық. «Дизайн» дегеніміз – адамға қажетті заттар мен бұйымдарды ыңғайлы үйлесімді етіп жобалау, жасау десек, бүгінгі күні қаламыздың дизайнында қала келбетін ерекшелендіруге болашақта өз үлесімізді қосамыз деген ойдамыз. Симметрияның әсерінің негізінде адам тәртіпті, сұлулықты және нақтылықты орнатуға тырысады деп тұжырымдауға болады. Берілген оюдан байқаған геометриялық фигураларды анықтап түсіндіру: сынықмүйіз – сынық жасап барып мүйізді бейнелейтін өрнек. Ол көбінесе шым шиде, терме бауда, алашада жиі қолданылады. Қошқармүйіз – қошқардың екі шекесіне иіріліп кеткен қос мүйізіне ұқсайды. Ол ұлттық киімдерде және текемет, сырмақ, аяққап, т. б. киіз бұйымдарында кездеседі. Бұл оюдың ерекшеліктерін қарастырайық. Қошқардың екі шекесінің орта нүктесінен ара қашықтығы бірдей мысалы 5см, ал иіріліп кеткен қос мүйіздердің ара қашықтығы 7,5см. Бұл ою симметрияның айқын көрінісі. Төменгі бөліктерінің орналасуы да симметрияға негізделген. Геометрия мен ұлттық өрнектердің байланысы. Бұл оюдың жасалу үлгісі. Оюда тіктөртбұрыштың және үшбұрыштың қасиеттері пайдаланған. Тік төртбұрыш - барлық бұрыштары тік болып келетін параллелограммды тік төртбұрыш деп атайды. Үшбұрыш деп-бір түзудің бойында жатпайтың үш нүктеден және оларды қосатын үш кесіндіден құралатын тұйық геометрикалық фигураны атайды. Жұлдыз өрнегі – аспандағы жұлдыз көрінісіне ұқсайды. Ол көбінесе кілемдерде жиі қолданылады. Бұл өрнек 8 өзара тең тікбұрышты үшбұрыштан, 4 өзара тең тіктөртбұрыштан тұрады. Әрбір екі үшбұрыш бір-бірімен симметриялы болады. Балта – атына сай балтаға ұқсас немесе баспа “Г” әрпі тәріздес өрнек. Кестеде жиі кездестіруге болады. Ою-өрнек – ежелгі халық өнерінің бір түрі. Бұл өнердің пайда болу бастаулары ежелден бері келе жатыр. Ою-өрнектердің сюжеттік мазмұны және атауы халықтың әрбір жаңа дәуіріндегі өмірлік бағдарлардың ерекшеліктеріне сәйкес ауысып отырды және жетілдірілді. Оқу, сызу, жазу өнерін білмеген қазақ халқы геометриялық фигуралардың қасиеттерін ой-қиялмен байланыстырды. Бүгінгі күні ою-өрнектерді жасау өнері сапалы жаңа бай мазмұнға және жаңашылдыққа ие бола отырып, қазақ халқының рухани және материалдық қазынасына айналды. Шығармашылық қызметтің өзге түрлері секілді, ою-өрнекті жасау өнері игерілген білімді жетілдіруге көмек көрсете отырып, интеллектуалдық деңгейді арттыруға ықпал етеді. Осы геометриялық фигуралар мен ұлттық өрнектерді құрастыру орын ауыстыру симметрия идеясын түсінуге көмектесті. Бұл идеялар үнемі бізбен бірге, өнерде, күнделікті тұрмыста, ғылымда тек оны көре білу керек. Геометрия пәнінің бір тарауына ою-өрнектердің геометриямен байланысы енгізілсе, қазақ халқының ұлттық өнерін насихаттар едік.

Пайдаланған әдебиеттер тізімі:

1. Интернет желісі e-history сайтынан.
2. 7 сыныпқа арналған геометрия оқулығы.
3. Математика және физика. Ғылыми-әдістемелік журналы. №3. 2009жыл.
4. algorifm@mail.kz

ГЕОМЕТРИЯ СӘУЛЕТ ӨНЕРІНДЕ

РАХЫМЖАНОВА А.Қ.

Қарағанды «Bolashak» жоғарғы колледжі

Астана, Қазақстан Республикасының жас елордасы, әлемнің ең әдемі қалаларының бірі. Елорда кең даңғылдармен ғажайып әдемі ғимараттардың, сарайлардың, сауда –ойын–сауықтың орталықтары мен заманауи әкімшілік және тұрғын үй кешендерінің шаһары. Олардың көпшілігі әледік сәулет өнерінің теңдесізүлгілері екені сайқын. Астана келген қонақтарды да, қала тұрғындарының өздеріне де қайталанбас сәулеттік сән-салтанатымен қуантады. «Бізді қор шаған орта – көз алдымыздағы дүниенің шынайы, мінсіз геометриясы. Айналаның бәрі – үйлесімді геометрия». Жиырмасыншы ғасырдағы француздың көрнекті сәулетшісі Ле Корбюзенің бұл сөзі Астана көшелері мен даңғылдарын аралаған кезде еріксіз ойыңа оралады. Сәулет – өнер, ол геометриямен тығыз байланысты. Біздің жобамызда ғажайып қаламыздың сәулет геометрия тұрғысында қаралады. Оның «абстракты» геометриядан айырмашылығы «сәулеттік» геометрия өзіндік эстетикалық мазмұнмен толығы түседі. «Сәулеттік» геометрияның ажары айшықты, ол жер бедерінің аясында өрбиді. Геометриялық фигуралардың сәулет өнерінде алатын орны ерекше. Қазіргі заманға сай сәулет нысандарын салуда маңызды рөл атқарады. Геометриялық дене, бір жағынан, бізді қоршаған нақты объектілерден туындаған абстракциялар болса, екінші жағынан, адамның өз қолымен жасаған нысан бейнесі, үлгісі болып табылады. Сондықтан геометрия мен сәулет өнерінің арасындағы байланыс ғасырлар бойы жалғасып келеді.

Жұмыстың ғылыми – зерттеу мақсаты – геометрия және сәулет өнері арасындағы байланысты ашып көрсету, Астана ғимараттарының ерекшеліктерін анықтау және геометриялық фигуралармен ұқсастығын айқындау, теориялық тұрғыда негіздеу.

Берілген мақсатқа сәйкес осы жұмыстың орындалуында келесі міндеттерді қарастыруға болады.

- Осы аталған мәселеге қатысты ғылыми теориялық әдебиеттерді оқып талдау арқылы геометрия мен сәулет өнерінің байланысын теориялық тұрғыда дәлелдеу.

- Геометриялық денелердің бет аудандары мен көлемдерінің формулаларын қолданып Астана ғимараттарының өлшемдерін есептеу және байланысын зерттеу.

Сфера (грекше *sphaîra* – шар), математикада барлық нүктелер бір нүктеден (сфера центрінен) бірдей қашықтықта болатын тұйық бет. Сфера центрі оның кез келген бір нүктесі мен қосатын кесінді сфераның радиусы деп аталады. Біз өз жұмысымызда кейбір Астана ғимараттарының сәулет ерекшеліктеріне тоқталамыз солардың бірі «Астана – Бәйтерек» монументі. Бәйтерек монументінің ұшар басы сфера тәрізді.

«Бәйтерек» монументі 2002 жылы 29 тамызда ашылды. Аңыздарға сүйенсек, Бәйтерек – дүниенің ортасында өсетін өмір ағашы дегенді білділерді. Оның басында мифологиялық Самұрық құс алтын жұмыртқа салады. Бәйтеректің құрылысын салуда күрделі техникалық шешімдер қабылданды. Табанының бағаналары темір бетонды тіріктерге бекітілуі тосын жаңалық болды. Ағаштың ұшар басындағы алтын жұмыртқаның ертегідегідей бейнесі әдетте сегменттерден емес, иілген шынылардың жасалған. Осы иілген шынылар арнайы компьютерлік бағдарламалармен кезде бес жүз түрлі шұғыла шашып, таңғаларлық әсер береді. Арнайы шыны пакеттерден әйнектеген мұнараның салмағы 70 тонна. Төменгі және жоғарғы табандары параллель жазықтықтарда орналасқан бүйір жақтары трапециялар болатын көпжақ қиық пирамида деп аталады.

Тәуелсіздік сарайының елорданың архитектуралық ансамблінде алар орны ерекше. 60000 астам шаршы метр ауданда Конгресс залы, Салтанат залы, электрондық кітапхана, этнография, археология және антропология галереялары мен қазіргі заманғы өнер галереясын тамашалауға болады. Ал үшінші қабатта Астананың тарихи мұражайы орналасқан.

Цилиндр «цилиндр» латынның «цилиндрус» сөзінен шыққан, грек сөзінің латын формасы «колиндрус», «валик», «каток» деген мағынаны білдіреді. Шекаралары шеңберлі

болатын екі дөңгелек пен және цилиндрлік бетпен шектелген дене цилиндр деп аталады. Цилиндрлік бет цилиндрдің бүйір беті ал дөңгелектер цилиндрдің табандары деп аталады.

Цилиндрдің бүйір бетінің ауданы табанындағы шеңбердің ұзындығы мен цилиндр биіктігінің көбейтіндісіне тең. $S_{б.б.} = 2\pi r h$ «Мұхит аралы» (Океанариум) Қазақстандағы тұңғыш әрі бірден-бір нысан. Бұл әлемдегі мұхиттан 3мың шақырымға жуық қашықтықта жатқан бірден бір- «Мұхит аралы». «Мұхит аралында» 3 миллион литр су бар. Қалыңдығы сантиметрлік акрил шынысынан жасалған. 70 метрлік дәліз бен түрлі мөлшердегі 11 аквариуммен тұратын екі үлкен көрме аумағындағы түрлі-түрлі балық тардыткішіліктеріне жақыннан қарауға болады. Туннельдің жоғарғы жағындағы шыны радиусы жарты цилиндр. Осы екі жарты цилиндрді құрастырғанда толық цилиндр құрай алады.

Центрі О нүктесі болатын L шеңберін және осы шеңбер жазықтығына перпендикуляр ОР түзуін қарастырайық. Шеңбердің әрбір нүктесін Р нүктесі мен кесінділер арқылы қосамыз. Осы кесінділерден құралған бет конустық бет, ал кесінділердің өздері конустық беттің жасаушылары деп аталады. Әлемде теңдесі жоқ «Хан Шатыр» ойын-сауық орталығының авторы-атақты британ сәулетшісі Лорд Норман Фостер. Хан Шатыр – елорданың сәулет өнеріндегі тосын жаңалық.

Ғимараттың алып шатырының ұзындығы 150 м (шатырұш), мөлдір полиметрлі ETFE жабынмен қапталған болат кермелер желісімен құралған. Өзінің ерекше химиялық құрамына байланысты кешеннің ішкі кеңістігін температуралық ауытқулардан қорғап, оның ішкі ахуалына қолайлы жағдай туғызады.

Біз кейбір Астана ғимараттарының геометриялық фигуралармен байланысын зерттеп есептеу жұмыстарын жүргіздік. Мысалы: Океанариум екі үлкен аквариумнан және әртүрлі шамалы 11 аквариумы бар екі көрмеден тұрады. Океанариумның ең қызықтысы – үлкен аквариум. Оның табаны 70 м туннельі бар акрилді шыныдан жасалған қозғалмалы төсеніштен тұрады. Шынының қалыңдығы 7 см. Туннельдің ені 2 м, биіктігі 3 м. Жартылай дөңгелек арканың диаметрі 2 м. Туннель үшін қанша текше метр акрилдік шыны қажет болады? Туннельдің перпендикуляр қимасы қабырғасы 2 м екі шаршыдан (MNLK) және радиусы 1 м (NUL) жарты дөңгелектен тұрады. Туннельдің жалпы ұзындығы 70 м. Туннельдің астындағы шынының көлемін есептейміз: $V_1 = 2 \cdot 70 \cdot 2 \cdot 0,07 = 19,6 \text{ м}^3$

Туннельдің жоғарғы жағындағы шыны радиусы 1 м және 1,07 м болатын жарты цилиндр. Осы екі жарты цилиндрді құрастырғанда биіктігі 35 м болатын толық цилиндр құрай алады. Туннельдің жоғарғы жағына кеткен шынының көлемін табамыз. $V_2 = \pi (1,07^2 - 1) \cdot 35 \approx 15,9 \text{ м}^3$

$$\text{Жалпы көлемі } V = V_1 + V_2$$

$$V \approx 19,6 + 15,9 = 35,5 \text{ м}^3$$

$$\text{Сонда шынының көлемі } 35,5 \text{ м}^3$$

«Астана-Бәйтерек» монументтің биіктігі 97 м, ал шармен қоса алғанда 105 м - ді құрайды. Шардың диаметрі 22 м. 2010 жылдың 27 мамырында Өскеменде осы монументтің кішірейтілген көшірмесі орнатылды. Конструкциясының биіктігі 21 м. Конструкцияның диаметрі 4 м болатын алтындай жарқыраған шар көмкеріліп тұр.

а) Бұл көшірме дәл көшірмесі бола ала ма?

б) Көшірмемен жұмыс жасағанда есептеулердің салыстырмалы қателігі қандай?

Бұл құрылыс түпнұсқасының дәл көшірмесі болу үшін, оның сәйкес сызықты өлшемдері пропорционал болуы керек. Түпнұсқа мен көшірмедегі шаралардың диаметрлерінің қатынасы оларға сәйкес металл конструкциялар биіктіктерінің қатынасына тең болуы керек. Мысалы, металл конструкцияның берілген биіктігі бойынша шар көшірмесінің өлшемдерін анықтайық: $d = (21 \cdot 22) : 97 = 4,76$

Жуық шаманың абсолюттік қателігі нақты және жуық мәндерінің айырмасының модуліне тең: $d = 14,76 - 41 = 0,76 \text{ м}$

Салыстырмалы қателік абсолюттік қателіктің жуық мәнің модулінің қатынасына тең: демек, $0,76 : 4 = 0,19 = 19\%$

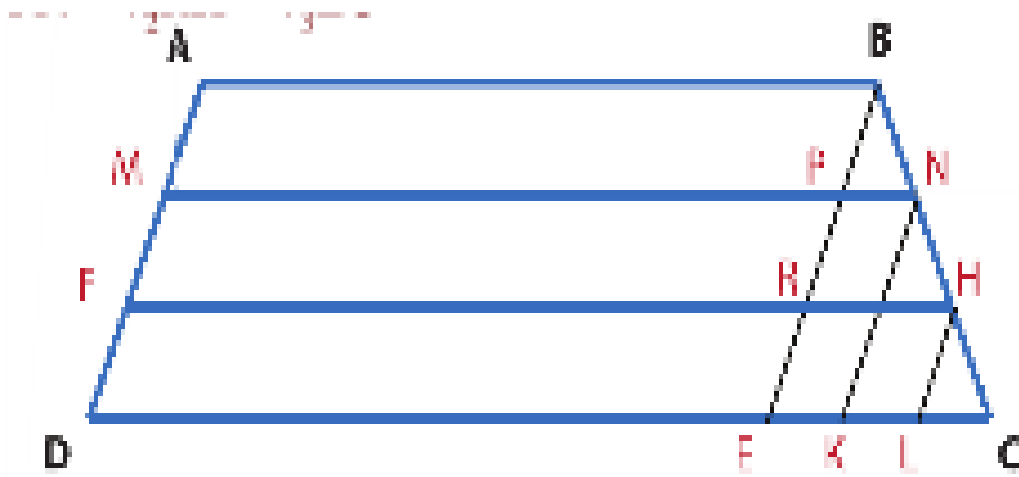
Тәуелсіздік сарайы үш қабаттан тұрады және қиық пирамида пішінді. Оның осьтік қимасы болып табылтын ABCD төртбұрышын қарастырайық, ол тең бүйірлі трапеция болып

табылады. Оның бірінші қабатының қабырғасының ұзындығы ($CD=142\text{м}$) және табаны ($AB=131\text{ м}$). Екінші және үшінші қабат қабарғаларының ұзындығын табамыз.

М мен F нүктелері AD қабырғасын, ал N мен H нүктесі – BC қабырғасын тең үш бөлікке бөледі. B нүктесі арқылы AD-ға параллель болатындай BE кесіндісін жүргіземіз,

$NK \parallel BE, HL \parallel BE$. Фалес теоремасы бойынша BEC үшбұрышынан $PN = \frac{1}{2} RH = \frac{1}{3} EC$

$EC = 11\text{ м}$ болғандықтан (үлкен табаннан кіші табанды азайтамыз), сонда.

$$PN = \frac{11}{3} = 3\frac{2}{3}\text{ м}, RH = 7\frac{1}{3}\text{ м}.$$

Осыдан шығады:

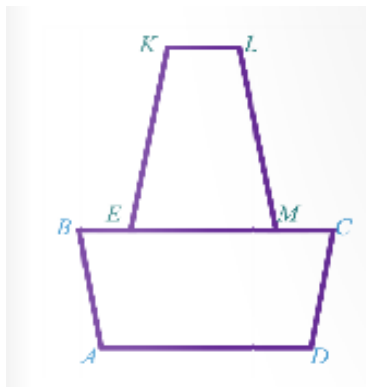
$$FH = FR + RH = 131 + 7\frac{1}{3} = 138\frac{1}{3} \approx 138\text{ м};$$

$$MH = MR + RM = 131 + 3\frac{2}{3} = 134\frac{2}{3} \approx 135\text{ м}$$

Осы есептеулерді жүргізіп мындай жауап алдық:

Екінші қабаттың ұзындығы 138 м , ал үшінші қабаттың ұзындығы 135 м .

«Хан Шатыр» ойын-сауық орталығының бірінші қабатында тең бүйірлі екі трапеция түрінде біріккен павильон бар (ABCD және EKLМ). Алғашқы трапецияның табандары: $AD = 13\text{ м}$, $BC = 14,8$ және биіктігі $h = 6\text{ м}$, ал екінші трапецияның табандары: $EM = 7,8$ және $KL = 4,3\text{ м}$, биіктігі $h = 13\text{ м}$. Павильонның ауданын табамыз.

Әр трапецияның ауданын табамыз:

$$S_{ABCD} = (14,8 + 13) : 2 \cdot 6 \approx 83 \text{ м}^2,$$

$$S_{EKLM} = (7,8 + 4,3) : 2 \cdot 17 \approx 103 \text{ м}^2$$

$$\text{Онда ізделетін павильонның ауданы } S = S_{ABCD} + S_{EKLM} \approx 83 + 103 = 186 \text{ м}^2$$

Біздің келесі зерттеу объектіміз «Думан» ойын –сауық орталығы.50 метрлік биіктіктен «Думан» ойын – сауық орталығының шеңбер түріндегі диаметрі 4,5 см, ал цирктің шеңбер түріндегі диаметрі 5 см болып көрінеді. «Думан» орталығының ең үлкен ішкі диаметрі 90 м,екендігін ескеріп,цирктің ең үлкен ішкі диаметрін есептеу қажет.

Есептің шешімін табу үшін пропорция құрамыз:

$$4,5 : 5 = 90 : x.$$

$$4,5 \cdot x = 90 \cdot 5$$

$$x = 900 : 4,5$$

$$x = 200 \text{ Сонда цирк диаметрі } 200 \text{ метрге тең.}$$

Бәйтерек монументінің төменгі деңгейінде аквариум орналасқан,оның табан дары радиустары 10м және 9.3м болатын концентрлі шеңберлерден жасалынған сақина бөлігі болып табылады. Кіші шеңбер доғасының ұзындығы 8м ал аквариум биіктігі 1.86 м. Аквариумның көлемін табу үшін біз мынандай есептеулер жүргіздік:

R – үлкен шеңбер радиусы,

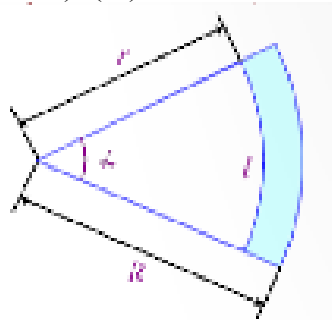
r – кіші шеңбер радиусы,

l – кіші шеңбердің доғасының ұзындығы,

α – доғаны керіп тұрған центрлік бұрыштың өлшемі,

h – аквариум биіктігі,

α –ны арқылы өрнектейік: $\alpha = (t \cdot 180^\circ) / (\pi r)$

Онда аквариумның табанының ауданы

$$S = \pi(R^2 - r^2) \cdot \alpha / 360^\circ = (t \cdot (R^2 - r^2)) / (2r) \text{ болады.}$$

Аквариум көлемін табамыз:

$$V = (t \cdot (R^2 - r^2)) / (2r) \cdot h;$$

$$V = 10,8 \text{ м.}$$

Біз геометрияның сәулет өнерінде қандай маңызды қызмет атқаратынын көреміз. Геометрияның заңдарын пайдаланбай сәулетшілер өздерінің туындыларын жасай алмас еді. Ғасырлар өтеді, бірақ геометрияның рөлі өзгермейді. Ол сол күй «грамматикалық сәулетші» болып қалады. Тек бүгінгі таңда, жаңа құрылыс материалдары мен құрылысқа арналған техникалардың көптеп шығуына байланысты, сәулетшілер кең ауқымды геометриялық заңдарға сүйене алады. Бұл сәулетшілердің шығармашылық мүмкіндіктерін кеңейтеді және жаңа құрылыстар, жаңа сәулет нысандары пайда болады.Сәулет құрылымдары кеңістікте

өмір сүріп, оның бөлігі болып табылады және белгілі бір геометриялық фигуралар ішінен орын алады. Сонымен қатар олар жеке бөліктерден тұрады, сондай-ақ олардың әрқайсысы белгілі бір геометриялық дененің негізінде салынған. Геометриялық кескіндер жиі әр түрлі геометриялық денелердің қосындысынан тұрады.

Сөйтіп келесі қорытындыны шығаруға болады: Сәулетшілер өз жұмысында қолдана алмайтын геометриялық кескіндер болмайды;

Әр түрлі геометриялық кескіндерді қолдану арқылы Астана қаласының сәулет өнерін өзгертуге мүмкіндік болады. Астана қала құрылысын салуда, жаңа заманға зай жобалау оны қонақтарға тартымдырақ етіп көрсетеді. Ғимараттарды салуда геометрияның заңдарын пайдаланбай салу мүмкін емес.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Геометрия 10 – 11 сынып. Л.С. Атанасян
2. Энциклопедиялық сөздік «жас математик».
3. [Http://www.yandex.ru/fotprir.narod.ru](http://www.yandex.ru/fotprir.narod.ru)
4. [Http://www.yandex.ru/informphoto.ru](http://www.yandex.ru/informphoto.ru)

ЗАМАНАУИ БІЛІМ ОРТАСЫ: ЖАҢАШЫЛДЫҚ, ТӘЖІРИБЕ, КЕЛЕШЕК

ЖАРКЕНОВА С.Е.

Бастауыш білім беру мамандығының 4-курс студенті

ғылыми жетекші:

ИЛЬЯШОВА Б. Ф.

Қарағанды «Bolashaq» жоғарғы колледжі

«Сапа тұжырымдамасын мұғалім қалай түсінсе, оқушының да солай түсінуі, жұмыс нәтижелерінің сапасын үздіксіз бақылау мүмкіндігі және кез келген сәтте пайдалануға болатын баламалы адымдар мен стратегияларға қол жеткізу оқытуды жақсартудың міндетті шарттары болып табылады».

Ройс Сэдлер

Бүгінгі білім беру жүйесінің ерекшелігі - әрбір білім алушының қандай да бір іс-әрекетке күзiреттiлiгiн дамыту, арттыру, қалыптастыру. Бiз оқушының бiлiмiн, бiлiктiлiгiн, дағдысын бағалаудан оның құзыреттiлiк қасиетiнiң қалыптасуын бағалауымыз керек. Қазiргi кезде оқушылардың бiлiмдiлiгi ғана басты рөлде емес, басты рөлде оқушының құзыреттiлiгiн, оның жеке тұлғалық қасиеттерiн дамыту мен қоршаған ортамен дұрыс қарым-қатынасу, өзiн-өзi дамыту және өзiндiк бiлiмiн көтеру сияқты мақсаттар қойылған. Сол себептен оқытуға деген көзқарас өзгерiп отыр, оқыту нәтижесiн бағалауда да жаңа бағытқа ие болуда.

Елiмiздiң бiлiм беру жүйесiне енгiзiлiп жатқан оқытудың Кембридждiк Бағдарламасы Оқыту үшiн бағалау және оқуды бағалау модулiн ұсынады. Бұл модуль бағалауды екi түрде қарастырады: суммативтi (жиынтық) бағалау және формативтi (қалыптастырушы) бағалау. Яғни мұғалiмдер оқуды бағалаумен қатар оқыту үшiн бағалауды пайдаланғанда, бағалау оқудағы аса пайдалы құралға айналады.

Жиынтық (суммативтi) бағалау бұл бiлiмдi жалпылау, қорытындылау кезiнде, тараудың немесе модульдiң соңында, немесе таным үрдiсiнiң қандай да бiр сатысында оқушының жетiстiктерiн бағалау үшiн қолданылады. Әрбiр бөлiм соңында өткiзiледi (бақылау жұмысы немесе қорытынды сынақ жұмысы), оқушыларға әрбiр бөлiм бойынша өз бiлiм деңгейлерiн көрсетуге көмектесiп, мұғалiмге оқушылардың жетiстiктерi туралы қорытынды пiкiр жасауға және қорытынды бағаны қоюға мүмкiндiк бередi. Бағалаудың бұл түрi қалыптастырушы бағалаумен салыстырғанда оқушының қызығушылығын оята қоймайды және баланы алға жетелеудi көздемейдi.

Қалыптастырушы (формативті) бағалау күнделікті оқу үрдісінде оқушылардың ағымдағы білім деңгейлерін анықтау үшін және мұғалім мен оқушы арасында өзара байланысты орнату үшін қолданылады. Ол бағалау күнделікті оқу үрдісі кезінде жүргізіледі, оқушыға өз жұмыстарын өңдеуге және жоғары нәтижеге жетуге көмектеседі, мұғалімге оқушының материалды меңгергені туралы ақпарат жинақтауға, талдауға және жоспарлауға мүмкіндік береді. Қалыптастырушы бағалауды көбінесе «оқушының дүниені тануын бағалау және білім беруді жақсарту үшін бағалау» деп атайды, себебі, ол оқушының жеке басының дамуы мен қалыптасуына көмектеседі. Бұл бағалау жүйесі мұғалімнің әрбір оқушымен жеке жұмыс жүргізуіне мүмкіндік береді, оқушының материалды меңгермегендігін басынан-ақ байқауына, оқушы білімін диагностикалауына мүмкіндік беріп, мұғалімге оқу үрдісін басқаша ұйымдастыруға көмектеседі, ал оқушыға – өзінің білім алуына деген үлкен жаупкершілікті сезінуді жүктейді. Бағалау – бұл оқушының ілгерілеу дәрежесін анықтаудан гөрі кең ауқымды нәрсе. Бағалау оқушының өзінің таным үрдісіне қызығушылығын арттырып, оны алға жетелейді. Осы орайда қалыптастырушы бағалау басқа бағалау әдістерімен салыстырғанда оқушыға материалды тереңірек түсінуіне көмектеседі, сонымен қатар сол материалды сараптап, өмірде қалай қолдануға болатындығы туралы ойлануын оятады. Қалыптастырушы бағалау жиынтық бағалаумен салыстырғанда оқушы мен мұғалім арасында кері байланысты қамтамасыз етеді. Бұл бағалау шеңберінде мұғалімдерге оқушылардың жетістік деңгейін тексеріп отыратындай, қандай да бір қабілетін айқындайтын қалыптастырушы тестілеу және қолданылып жүрген түрлі әдістер мен формалар ұсынылады.[1]

Кембридждік Бағдарлама бағалау үрдісіне мұғаліммен қатар оқушының өзін қатыстыруды талап етеді. Өзін-өзі бағалау мен өзара бағалау түрлерін қолдануды, тиімді керібайланыс жасауды, ол үшін сұрақты дұрыс құруды, бағалау үшін критерий қолдануды ұсынады. Бұл ретте оқушылар өздерінің білімін қандай дәрежеде екенін айтып, алда нені жетілдіру керектігін тұжырымдайды. Осындай рефлексия кезінде алған білімдерді бекіту жүзеге асады, жаңа ұғымдарды енгізумен бірге белсенді қайта құруды елестету, «менімен сәйкес келетін» білімді меншіктеу сияқты жаңа мағына туындайды, ұзақ мерзімді білімдер қалыптасады. Оқушылар өз ойларын сөзбен жеткізуге тырысады немесе графикалық түрде еркін дәйектілейді, өз пікірлері мен идеяларын басқа оқушылармен бөліседі, өз жеке бастарының ойлану операциясын сараптайды. Қалыптастырушы бағалау әдістемесін қолдану қазіргі таңда мұғалім жұмысын бағалаудың жаңа жүйесінің маңызды критерийлері болып табылады.

Қазіргі оқыту тұрғысы бойынша оқушылар оқыту үдерісінің белсенді қатысушылары болғандықтан оларды оқу үдерісіне тарту үшін алдымен олар сабақта не істейтінін, олардан не талап етілетінін білуі тиіс. Сол себептен мұғалімнің жаңа сабақты ұйымдастырудағы алғашқы қадамы – сабақтың мақсатымен, табыс критерийлерімен таныстыруы. Сабақтың мақсаты мен табысқа критерийлері түсінікті болу үшін мұғалімнің көмегімен оқушылардың өздері құрылымдағаны дұрыс. Мұғалім әр оқушының сабақ мақсатын түсінгенін және әр оқушының алдына мақсат пен табыс критерийлерін белгілегенін қадағалап, сабақты қорытындылау кезеңінде мұғалім сабақтың мақсатына қайта оралып, оқушылармен бірге белгіленген критерийлерге әр оқушының қаншалықты жеткенін айқындайды. Тізбектелген сабақтар топтамасындағы әр сабақты жоспарлауда осы үдерісті қалай жүретіндігінің тәсілін жоспарлау керек.

Оқыту мен оқу процесі аясында мұғалім оқушылардың жетістіктері мен пәнді түсіну деңгейін формативті бағалауда үздіксіз бақылап отырады. Нақтырақ айтқанда, қалыптастырушы бағалау қалыпты оқытудың құрамдас бөлігі ретінде жүзеге асуы керек. Сондықтан қалыптастырушы бағалау аясында мұғалімдер оқушылардың мақсатқа қаншалықты қол жеткізіп жатқандығын бақылауға алуы тиіс. [2]

Топтық жұмысты бағалау

Бірқатар дағдыларды дамытып, бағалауда топтық жұмыс бірден-бір қолайлы тәсіл. Өзге формалардағыдай бұл жағдайда да оқушылар табыс критерийімен алдын-ала таныстырылуы тиіс. Топтық жұмыс кезінде мұғалім сынып ішінде жүріп, барлық топтарды тыңдап үлгеруі тиіс. Топтардағы кейбір оқушылар табыс критерийі талаптарына тез қол

жеткізуі мүмкін. Мұғалім сол оқушылардың есімдерін өзінің арнайы дәптеріне жазып алады. Әрі қарай мұғалім басқа оқушыларға назар аударуы тиіс. Оқушы ұяң немесе ұялшақ болған жағдайда мұғалім қосымша сұрақтар қойғаны дұрыс (*Сен осы мәселе туралы не ойлайсың? Өз тобыңның осы мәселені қаншалықты дәрежеде талдағандығы туралы айтып бере аласың ба?*). Кейде оқушы талдау тақырыбы туралы теріс түсінік немесе теріс жауап беруі мүмкін. Мұндай жағдайда оқушының өз жауабымен нені айтқысы келгендігін сұраған жөн.

Топтық жұмыс жасау кезінде мұғалім барлық оқушыларды бақылап шығуы керек. Барлық топтарды бір рет аралап, бағалап шыққаннан кейін мұғалім оқу мақсатына жетуге талпынатын оқушылары бар топқа қайта оралады және олардың оқу мақсатына қайтадан қол жеткізуіне мүмкіндік береді.

Кей жағдайда әдетте оқушыларға өз қабілеттерін бірнеше сабақтар барысында дамытуға мүмкіндік береді. Бұл әрекеттер оқушылардың бойында алуан түрлі дағдылардың қалыптасуына түрткі болады. Қалыптастырушы бағалаудың өзге түрлеріндегідей бұл жағдайда да оқушылар жетістік критерийімен алдын-ала таныстырылуы тиіс. Оқушыларға жетістік критерийлері туралы әр сабақтың басында ескерту айтып отырған да тиімді. Кей жағдайларда оқушылар жобаның соңына қарай белгілі бір оқу мақсаттары бойынша жетістік деңгейін көрсетуге тиіс болады. Мұндай жағдайда оқушының аяқтаған жұмысы оның оқу мақсатына жеткендігінің күәсі бола алады.

Өзге оқу мақсаттары оқушылардың өздеріне берілген кері байланыстарға сәйкес жетістіктерін не жұмыс нәтижесін көрсетуді қажет етеді. Мұндай оқу мақсаттарын бір сабақ барысында бағалап үлгеру мүмкін емес. Алғашқы сабақта мұғалім әр оқушының бастапқы дәрежесін анықтап алуы қажет. Ол әр оқушы жоспарға сәйкес жұмысын атқаруға дайын екендігіне және өз мақсатын жете түсінгендігіне көз жеткізуі тиіс. Кейінгі сабақтарда мұғалім осы жетістіктерді оқушының әрекеттерінен бақылап отырады. Әр оқу мақсатына негізделген жетістік критерийі мұғалімнің бақылауын қажет ететін тұстар туралы жан-жақты ақпарат береді. Бұл көлемді әрекет түрлерінің оқу барысында маңызы өте жоғары. Сол әрекеттерді орындау барысында мұғалім әр оқушыға жекелеген қолдау көрсетіп, кері байланыс беріп отыруы міндетті.

Оқушыларды бағалауға қатыстыру, өзін-өзі бағалау мен өзара бағалау.

Оқушылар алда тұрған мақсаттың мәнін түсініп, оған қол жеткізу үшін не істеу қажет екенін анықтай алған жағдайда ғана олар оқу мақсатына қол жеткізеді. Сондықтан оқу барысында өзін-өзі бағалаудың маңызы зор. Оқушыларының бойында өзін-өзі бағалау дағдыларын дамытуға талпынған көптеген мұғалімдердің аңғарғаны: бұл реттегі ең бірінші және ең күрделі мәселе – оқушыларды өз жұмысы туралы мақсат қою тұрғысынан ойлануға үйрету. Олар бұны қалай істеу керек екенін түсінгенде ғана өз жұмыстарына шолу жасай бастайды, сол арқылы оны өздері орындап, өздері бақылай алады.

Құрбы-құрдастарын бағалау өзін-өзі бағалаудың маңызды бөлігі болып табылады. Құрбы-құрдастарын бағалау өте пайдалы, себебі оқушылар өз жұмысына қатысты айтылған құрбыларының пікіріне құлақ асады. Ал оны мұғалім айтқан болса, олар оқушыға сондай әсер етпеуі мүмкін. Құрбы-құрдастарымен бірге жұмыс істеу де маңызды, себебі пікір алмасу оқушы күнделікті өмірінде қолданатын тілде жүреді, сонымен қатар оқушылар мұғалімнің рөлін ойнай отырып білім алады. Оқушылар түсініктемені түсінбеген кезде, олар мұғалімнен емес, өзінің құрбысынан сұрайды. Оның үстіне, бұл тәжірибе құрбы-құрдастарын бағалау ауыртпалығын оқушыға салуға болатындығымен құнды. Сондықтан тізбектелген сабақтар топтамасын жоспарлауда әр сабақта өзін-өзі бағалау мен өзара бағалаудың әдістері көрсетіледі және әр сабақта түрлендіріп отырған дұрыс. [3]

Қалыптастырушы бағалау кезінде қолданылатын негізгі стратегиялар

- Сыныпта барлық оқушылар қабілеттілікті тұрақты емес, өспелі ұғым ретінде қарастыратын орта құру.
- Оқушыларды сабақтың мазмұнын, сондай-ақ оның не мақсатпен жүргізілетінін көрсететін жоспарлау үдерісіне тарту.
- Оқу мақсаттарын түсіндіру және оқушылардың табыс критерийлерін белгілеуі.
- Сыныпта тиімді әңгімелесу және мақсатты жауап алу тәсілдерін пайдалану және жоспарлау.

- Оқушыларды оқуда табысты болу туралы сараптамалық пікірталасқа тарту – табыс критерийлеріне сәйкес болып қана қоймай, осы критерийлерге қалайша сәйкес болу қажеттілігін білу.

- Оқушыларға өзара және өзін өзі бағалау жөніндегі жақсы сарапшы болуға мүмкіндік беру.

- Жетістік пен жетілдірудің неден тұратынын анықтауға, түсініктемелерге сәйкес жұмыс істеуге уақыт беруге баса назар аударып отырып, оқушылар мен мұғалімдерге уақытында шолу жасап, кері байланыс орнатуға үздіксіз мүмкіндік беру.

Қалыптастырушы бағалаудың осы стратегиялары мұғалімдерге де, оқушыларға да міндеттер мен әдістерге қатысты қабылданатын шешімдерді реттеуге болатын құрылым ұсынады. Әдістер өзгеріп отырады және стратегияларды орындауда қолдануға болатын көптеген тәсілдер баршылық, бірақ қағидаттар тұрақты әрі негізді болуы қажет. Әртүрлі мұғалімдер әртүрлі жастағы балалармен жұмыс істегенде қолданатын әдістер алуан түрлі болып келеді, бірақ тиімді тәжірибе үшін соңғы критерийлер жүйесін құрастыратын стратегиялар мен қағидаттар үнемі бір. [4]

Қорыта айтқанда, аталмыш бағдарламаның мәні – баланың функционалды сауаттылығын қалыптастыру. Оқушы өзінің мектеп қабырғасында алған білімін өмірінде қажетке асырып, пайдаға асыра білуі керек. Сол үшін де бұл бағдарламаның негізі — «Өмірмен байланыс» ұғымына құрылған. Пилоттық жоба ретінде тандалған мектептегі бірінші сынып оқушыларын жалпы мектептің ортасына бейімдеу жүргізіліп, оқытуда әріп тануға, оқу мен жазуға үйрету, ана тілі, орыс тілі және ағылшын тілі пәндерінен айтылым-тыңдалым дағдыларын қалыптастыру жұмыстары жүргізіліп жатыр.

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТ

1. Кохаева Е.Н. Қалыптастырушы бағалау: әдістемелік құрал\ Астана: «Назарбаев Зияткерлік мектебі» ДББҰ, Педагогикалық шеберлік орталығы, 2014ж. [1]

2. «Мұғалімге арналған нұсқаулық» ІІІ деңгей, үшінші басылым\ «Назарбаев Зияткерлік мектебі» ДББҰ, 2012 ж.[2]

3. Пит Дадли «Оқытудың белсенді әдістері»\ «Назарбаев Зияткерлік мектебі» ДББҰ, Педагогикалық шеберлік орталығы, Астана, 2013ж. [3]

4. Р.Х.Шакиров, А.А.Буркитова, О.И.Дудкина Оқушы жетістіктерін бағалау.[4]

БАСТАУЫШ МЕКТЕПТЕ БІЛІМ БЕРУДЕ ҚАЗІРГІ ИННОВАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫҢ ТИІМДІЛІГІ

БАЙСЕЙТОВА А.Б., ТЕТАЕВА А.Б., ИЛЬЯШОВА Б. Ф.

Қарағанды «Bolashaq» жоғарғы колледжі

«Адамды бір нәрсені қайталауға үйреткеннен гөрі, оған жаңалық ашуға көмектескен жөн».

Г. Галилей

Қазіргі уақытта Қазақстанда білім берудің өзіндік ұлттық үлесі қалыптасуда. Бұл процес білім бағдарламасының өзгеруімен қатар жүреді. Білім берудегі ескі мазмұнның орнына жаңасы келуде. Ол балаға өзін-өзі өзектендіруге, өзін толықтыруға және өзін-өзі жүзеге асыруға ұмтылатын дамушы тұлға ретінде қалыптастыруға бағытталған. Рене Декарттың трактатында: «Өзін-өзі тану жолындағы еңбек – ең құнды еңбек», - деп көрсетілген. Жаңа білім парадигмасы бірінші орынға баланың білім, білік, дағдысын емес, оның тұлғасын, білім арқылы дамуын қамтып отыр. Қазіргі уақытта педагогика ғылымының бір ерекшелігі – баланың тұлғалық дамуына бағытталған жаңа оқыту технологияларын шығарып, оқу үрдісіне енгізу. АҚШ-та, Ұлыбританияда, Ресейде, т.б. мемлекеттерде жүргізілген зерттеулерде оқытудың технологиялық тәсілінің тиімділігі дәлелденді.

Қазақстан Республикасының Білім туралы Заңының ІІІ-тарауының 11-бабында осылай айтылған:

1) ұлттық және жалпы адамзаттық құндылықтар, ғылым мен практика жетістіктері негізінде жеке адамды қалыптастыруға, дамытуға және кәсіптік шыңдауға бағытталған сапалы білім алу үшін қажетті жағдайлар жасау;

2) оқытудың жаңа технологияларын, оның ішінде кәсіптік білім беру бағдарламаларының қоғам мен еңбек нарығының өзгеріп отыратын қажеттеріне тез бейімделуіне ықпал ететін кредиттік, қашықтықтан оқыту, ақпараттық-коммуникациялық технологияларды енгізу және тиімді пайдалану.

Сондай-ақ Қазақстан Республикасының жалпы білім беру Мемлекеттік стандартының 4-бөлімінің 4, 6-тарауында: «Бастауыш, негізгі орта, жалпы орта білім мекемелері стандарт бойынша берілген оқушылардың дайындық деңгейіне жету үшін тәрбиелеудің, оқытудың, дамытудың денсаулық сақтау ортасын қамтитын әр түрлі әдіс-тәсілдер мен педагогикалық технологияларды қолдануға болады», - деп жазылған.

Осыған сүйене отырып, біз оқытудың жаңа технологияларын қолдану арқылы сабақтың тиімділігін арттыру жолдарын іздестіру мақсатында жаңа технологияларды үйреніп, олардың сабаққа берер пайдасы және оқушы білімін кеңейту, ой-өрісін жетілдіру, тілдерін дамыту, шығармашылықтарын арттыру, оқуға деген ынтасын жоғарылатудың оңтайлы жолдарын табуды көздедік. Қазіргі кездегі кеңінен қолданылып жүрген деңгейлеп саралап оқыту технологиясы, дамыта оқыту технологиясы мен модульдік оқыту технологиясын осы жұмыста барынша көрсетіп, олардың сабақтың тиімділігін арттырудағы әсері мол екенін айтқымыз келеді.[1]

Білім беру – табиғат пен қоғам жайында жинақталған білім жүйесін жеке адамның меңгеруі және оны өмірде тиімді етіп қолдана білуі.

Білім беру ұғымын педагогикаға тұңғыш енгізген Иоганн Генрих Песталоцци.

Білім беру оқыту мен тәрбие жұмысын біріктіретін және жеке бастың дамуына ықпал жасайтын процесс.[2]

Білім беру мазмұнын жаңарту білім берудің қазіргі заманғы үрдістерін және қазақстандық білім берудің үздік практикасын кіріктіруге бағытталған. Білім беру мазмұнын жаңарту шеңберінде оқу бағдарламаларын әзірлеу кезінде қазақстандық педагог-практиктердің және ғалымдардың ұсыныстары ескеріліп жасалды. [3]

XXI ғасыр – ғылым мен техниканың дамыған кезеңі. Бүгінгі білім беру үрдісінде жаңа ақпараттық технологияны пайдалану және оны мақсатты түрде жүзеге асыру – ақпараттық қоғам дәуірінің негізгі көзі. Оқушыларды диалогқа түсіру арқылы сыни ойлауына және зерттей біліп, бір шешімге келе білулеріне ұстаздың шеберлігі жоғары болу керек екенін бәріміз де білеміз.

Қазіргі кездегі білім беру саласындағы заман талабына сай инновациялық оқыту технологиялары мен оқытудың әр түрлі техникалық құралдары мен заманауи әдістерін қолдану арқылы келер ұрпаққа сапалы білім беру ұстаздардың басты мақсаты.

Қазіргі заман мұғалімнен тек өз пәнінің терең білгірі болуы емес, тарихи танымдық, педагогикалық – психологиялық сауаттылық, саяси экономикалық білімділік және ақпараттық сауаттылық талап етілуде. Ол заман ағымына сәйкес білім беруде жаңалыққа жаны құмар, шығармашылықпен жұмыс істеп, оқу мен тәрбие ісіне еніп, оқытудың жаңа технологиясын шебер меңгерген жан болғанда ғана білігі мен білімі жоғары жетекші тұлға ретінде ұлағатты саналады.

Мектеп – еліміздің халыққа білім беру жүйесінің күрделі тармағы. Еліміздің жарқын болашағы, мектеп болашағы – ұстаздардың ізденісінде, балаларға деген сүйіспеншілігінде, кәсіптік деңгейіне байланысты екендігінде. Шындығында, мұғалімнің алдында оқушыларға білім мен тәрбие беруде үлкен жауапкершілік тұр. Әрбір оқушыны оқытып тәрбиелеуге байланысты мәселелерді өздігімен және шығармашылық ынтамен шешуге қабілетті жаңашыл мұғалім керек.

XXI ғасыр – білімділер ғасыры. Жаңаша оқытудың білім беру жүйесіндегі маңызы: білім сапасын арттыру, оқушылардың біліміне, ойлау қабілетіне сай деңгейлеп оқыту, ғылыми ізденіс қабілеттерін қалыптастыру. Келешекте ой өрісі жоғары дамыған, зерделі, жан- жақты парасатты ұрпақ керек екенін бір сәтте естен шығармағанымыз жөн деп ойлаймыз. [4]

Инновация – педагогикалық процеске оқыту мен тәрбиенің жаңа тұжырымдамаларын, оқу жоспарларын және бағдарламаларын, түрлерін, әдістерін, құралдарын енгізіп, мақсатқа жету.

Инновациялық процессіз мектептің дамуы мүмкін емес. Мектептің тарихында оқыту мен тәрбиенің ескі түрлері, құралдарының орнына жаңа, озық үлгілер келген кездер көп болды.

70-80 жылдары Ш.А.Амонашвили, И.П.Волков, С.Н.Лысенкова, В.Ф.Шаталовтардың жаңашылдық іс-тәжірибесі сол кездегі ұстаздар қауымының тарапынан үлкен қолдауға ие болды.

Н.Нұрахметов инновацияны мынадай топтарға бөледі:

- Білім мазмұнындағы инновация;
- Оқу-тәрбие процесінің әдістемесі, технологиясы, түрі, әдістері және құралдарындағы инновация;
- Оқу-тәрбие процесін ұйымдастырудағы инновация;
- Мектептегі басқару жүйесіндегі инновация.

Жаңалықтан кейін болған өзгерістердің сипатына қарай топталған инновациялардың түрлері:

- Жеке, бір-бірімен байланысы жоқ;
- Модульдық, бір-біріне жақын пәндерге және жас деңгейлері бірдей оқушылармен жүргізілетін оқу-тәрбие жұмыстарына енгізілген жаңалықтар;

Жүйелі: барлық мектептерде болатын өзгерістер. Инновацияның түрлері: модификациялық, комбинаторлық, түбірлі.

Модификациялық инновация – педагогикадағы әдіс-тәсілдерді жетілдіру. Мысалы: А.С. Макаренконың қиын балаларды тәрбиелеу әдістерін А. Ысқақов осы заманға лайықтап қолданды.

Комбинаторлық инновация – белгілі әдістердің элементтерін бір-біріне қосу. Инновацияның бұл түрін қазіргі кезде тілдерді оқыту әдістемесімен айналысатын ғалымдар қолданды.

ИННОВАЦИЯ			
Ұғым	Түрлері	Топтары	Кезеңдері
	Модификациялық	Білім мазмұнындағы инновация	Инновация түрлерін анықтау
	Комбинаторлық	Оқу-тәрбие процесінің формаларындағы инновация	Жаңалықты жобалау
	Түбірлі	Әдістеріндегі инновация	Жаңа жобаны іске асыру
		Құралдарындағы инновация	
		Мектепті басқарудағы инновация	

Түбірлі инновация – мектепке білімнің мемлекеттік стандарттарының енгізілуі.

[5].

Адамзат баласының өз ұрпағын оқыту, тәрбиелеудегі ең озық, тиімді, ізденістерін, тәжірибелерін жалғасытырып, тың жолдарын іздеу, классикалық педагогиканың озық үлгілерін жаңашылдықпен дамыту жалғаса бермек. «Педагогикалық технология» дегеніміз не? *Технология* – *tehné* (шеберлік, өнер, білім) деген мағынаны білдіретін грек сөзі. Академик В.М. Монаховтың айтуы бойынша: технология – оқушы мен ұстазға бірдей қолайлы жағдай тудырушы, оқу процесін ұйымдастыру және жүргізу, бірлескен педагогикалық әрекетті жобалаудың жан-жақты ойластырылған үлгісі. Ал педагог-ғалым Беспалько өзінің «Слагаемые педагогической технологии» деген еңбегінде былай дейді: «Оқу тәрбие процесінің алдын ала жүйелі түрде жоспарлануы және оның тәжірибеде жүзеге асуы – белгілі бір педагогикалық жүйенің тәжірибеде жүзеге асу жобасы».

Президентіміз Н.А. Назарбаев айтқандай, сапалы білім беру Қазақстанның индустрияландыруының және инновациялануының негізіне айналуы тиіс. Бұл мәселе жалпы

білім беретін мектептерге байланысты айтылып тұрғандығы белгілі. Еліміздің болашағы орта мектептен толыққанды сапалы білім алған, оның бағдарламасын толық меңгерген баладан, яғни, оқушыдан шығары анық, өйткені ертеңгі ел тізгінін ұстар азаматтар – бүгінгі мектеп оқушысы.

Мектепте жұмыс атқаратын әрбір мұғалімнің алдына қазіргі таңда қойылатын талап өте үлкен болып отыр. Мұғалім өзінің инновациялық іс-әрекетін қалыптастырып, оны меңгеріп, сол жаңа педагогикалық технологияларды оқу-тәрбие үрдісінде жүйелі пайдалану арқылы оқушылардың білім сапасын арттыруы қажет. Сонда ғана жаңа педагогикалық технологияларды меңгерген, өз практикасында қолданған әрбір мұғалім өз сабағын нәтижелі даму жағынан көре алады.

Мұғалім алғаш жаңа педагогикалық технологияларды оқып үйренеді, екіншіден, меңгереді, үшіншіден, жаңа педагогикалық технологияларды тәжірибеде қолданады, төртіншіден, оны дамытып, нәтижесін тексереді.

Жаңа педагогикалық технологиялар педагогика ғылымының жаңа саласы. Инновациялық үрдістің негізі – жаңалықтарды қалыптастыру, қолдану, жүзеге асырудың тұтастық қызметі. Инновация білім деңгейінің көтерілуіне жағдай жасайды. Инновацияны «жаңалық», «жаңа әдіс», «өзгеріс», «әдістеме», «жаңашылдық», ал инновациялық үрдісті «жаңа әдістеме құралы» деп атауға болады.

Инновацияны қолдану дегеніміз – инновацияны шаблон, трафарет ретінде пайдалану емес, өйткені әр мұғалімнің өз іс тәжірибесі бар. Бірақ, инновацияны қолдану арқылы мұғалім өз іс тәжірибесін байытып, еңбегін жеңілдетіп, белгілі бір нәтижеге жету – педагогиканың ең асыл заты болып табылады. К.Д. Ушинский айтқандай, іс-тәжірибе толық көшіріліп алынбайды, тек оның негізгі ойы ғана алыну мүмкін. Осы негізгі ойды түсініп оларға шығармашылық көзқараспен қараған мұғалім технология бойынша жұмыс атқара алады.

Сонымен қатар, педагогикалық технологияны құрудың алғашқы сатысы мынандай баптардан тұрады:

1. Мұғалімді әдістемелік қамтамасыз ету.
2. Мектеп оқулықтарын дайындау жүйесі.
3. Мұғалімнің кәсіпкерлік дайындық жүйесі.
4. Оқу үрдісін жобалау.
5. Оқушының жалпы және оқу жүктемелері.

Нәтижесінде оқу технологиясы осы мақсаттарға жетуі тиіс:

1. Оқушыны илеуге көне қоятын объект деп қарамай, табиғат берген қасиетін, күш қуатын шыңдайтын, қабілетін дамытатын жеке тұлға деп мойындау.
2. Жеке тұлғаның мемлекеттік және жергілікті жердің мүддесін ұштастыруы.
3. Оқушылардың танымдық мүмкіндіктеріне, бейімділігіне, қабілетіне қарай білім мазмұнын міндетті түрде игеретін деңгейлерін анықтау.
4. Оқушыға «Білім туралы» Заңға сәкес өз бағасын тандауға мүмкіндік беру.
5. Жалпы білім беру мекемелерінің көп түрлігін қамтамасыз ететін білім мазмұнын құрылымын нақтылау.

Жеке тұлғаны жан-жақты дамыту шеңберінде білім берудің мақсаты мен мәнінің өзгеруі «білім беру технологиясы» деп аталатын жаңа ұғымның пайда болуына ықпал етті. Бұл ұғымның мәнін білім беру үдерісін өзгеше дамытатын жүйе деп түсінуге болады, онда білім алушылардың іс-әрекеті жетекші фактор болып табылып, оқыту мұғалім мен білім алушының субъектаралық өзара әрекетін қарастыратын және олардың мүмкіндіктерін қамтамасыз ететін рефлексиялық басқару ретінде көрінеді.

Бастауыш мектепте қазіргі педагогикалық технологияларды пайдаланудың тиімділігі оқушылардың білімін арттыруда, іс-әрекетін дұрыс ұйымдастыра алуымен байланысты. Педагогикалық іс-әрекеттің қыр-сырын әр түрлі салада қарастырған ауқымды зерттеу еңбектері баршылық. Мәселен, қазіргі педагогикалық технологияларды пайдалануда оқушы білімін арттыру, қызығушылығын қалыптастыру, бастауыш мектеп оқу үдерісінің тиімділігін арттыру мәселелері қазақстандық ғалымдар - Н.Д. Хмель, С.А. Ұзақбаева, Л.К. Керімов,

Б.Әбдікәрімұлы, М.А. Құдайқұлов, А.Е. Әбілқасымова, М.Ж. Жадрин, Г.Ж. Меңлібекова, Б.С. Имандосова және т.б. еңбектерінде қарастырған.

Оқу-тәрбие үдерісін жетілдіру мақсатында педагогикалық технологияларды ұсынған Н.П.Гузиктің, В.М. Монаховтың, Ф.Шаталовтың, Т.Галиевтың, Л.Бектұрғановалардың еңбектері және т.б. ғылыми тұрғыдан практикалық мәні зор еңбектері біздің зерттеу жұмысымызда басшылыққа алынды. Қазіргі кезде білім беру саласында болып жатқан ауқымды өзгерістер түрлі ынталы бастамалар мен түрлендірулерге кеңінен жол ашуда. Осы тұрғыдан алғанда, ұрпақ тәрбиесімен айналысатын әлеуметтік- педагогикалық қызметтің тиімділігін арттыру, оны жаңа сапада ұйымдастыру қызметтігі туындайды. Бұл үшін мұғалімдердің инновациялық іс-әрекеттің ғылыми – педагогикалық негіздерін меңгеруі мақсат етіледі. Ал жаңа технология пайдалану міндетті деңгейдегі білімді қалыптастыра отыра мүмкіндік деңгейіне жеткізеді. Сондықтан мұғалімнің біліктілігін көтеру мен шығармашылық педагогикалық әрекетін ұйымдастыруда қазіргі педагогикалық технологияларды меңгерудің маңызы зор. [6]

Психолог С. Выготскийдің айтуынша «Бала дамуының ең шарықтау шегі – бұл тіл мен ойдың шығармашылығы». Оқыту барысында жаңа технологиялық әдістерді пайдалану шәкірттердің ойлана білу қабілеттерін дамытады, олардың білім сапасын жақсартады, ой өрісін кеңейтеді, есте сақтау қабілеттерін өсіреді. Оқыту мен дамыту әдістерінің екеуі де жеке тұлғаның қалыптасуына ықпал ететін маңызды айғақтар болып саналады. Дамыта оқытуда оқушының ойлау, ізденушілік, зерттеушілік қабілеттері артып, талдау арқылы белгілі бір шешімге келуге, оны дәлелдей білуге, оқушының өз ой-пікірін айтуға мүмкіндік беріледі. Бастауыш саты – бұл оқушы тұлғасы мен санасының қарқынды дамитын құнды, қайталанбайтын кезеңі. Сондықтан бастауыш мектеп – оқушыны тұлға етіп қалыптастырудың алғашқы баспалдағы. Президент жолдауында: «Ұлттық бәсекеге қабілеттілігі бірінші кезекте білім деңгейімен анықталады» - деген байламы жеке адамның құндылықтарын арттыру, оны дайындайтын ұстаз жауапкершілігінің өсуі, тынымсыз еңбек, сапалы нәтиже деген ұғыммен егіз.

Бастауыш сынып оқушыларын оқытуда негізінен дамыта оқыту технологиясы басшылыққа алынады. Себебі қазіргі оқулықтар дамыта оқыту технологиясы негізінде жазылған. Сондықтан әрбір бастауыш сынып мұғалімі «Дамыта оқыту» технологиясындағы сабақтың құрылымын, әдіснамалық негіздерін толық меңгеріп, өз іс-тәжірибесінде шығармашылықпен қолдана білу тиіс.

Жаңа технологияларды еңгізу барысында мұғалімнің даярлығы мен жаңаға оқыту мазмұны жайында білгені жөн:

- Мұғалім нені білу керек?
 - Мұғалім не істей алуы керек?
 - Мұғалім қандай іс-әрекеттерді дұрыс ұйымдастыру керек?
- 1) Жаңа технология көмегімен шешілетін мәселелерді;
 - 2) Жаңа технологияны қолдану арқылы алынатын нәтижелерді;
 - 3) Жаңа технология мәнін, алынатын нәтижелердің теориялық негізін;
 - 4) Жаңа технологияда мұғалім қолданылатын әдіс-тәсілдерді;
 - 5) Оқушыларды жаңа технологияда жұмыс істеуге үйрету әдісін;

Қоғамның білім беру жүйесінің алдына қойған талабы: оқыту барысында баланың жеке қабілеті мен әлеуметтік белсенділігінің дамуына жол ашу, шығармашылық тұлға қалыптастыру міндетін шешу.

Жалпы, біздің оқытудағы басты мәселе оқытудың жаңа технологияларын қолдана отырып сабақтың тиімділігін арттыру. Сонымен қатар оқушыларды өз бетімен жұмыс жасауға тәрбиелеу, үйрету, шығармашылық қабілетін дамыту. Тақырып бойынша деңгейлік тапсырма жүйесі дамыта оқыту жүйесін іске асырады. Өйткені, ол оқушының ойлауын, елестету мен есте сақтауын, белсенділігін, дағдысын, білім саласының дамуын қамтамасыз етеді. Сабақтың ерекшелігі және оның тиімділігін арттырудың негізгі бөлігінің бірі - әр мұғалім сабақ жоспарын құрастырған кезде нақты мақсаттар қойып, соған жету жолдарын ізденушілік, жауапкершілік көзқараспен қарауы. Жан-жақты дайындалуы, өз білімін өзі шыңдау, шығармашыл қабілеттерін үнемі арттырып отыру қажет.

Оқушының танымдық белсенділігін қалай дамытуға болады? Сабақтың тиімділігін қалай арттыруға болады? Жаңа технологиялардың осы мақсаттарға жетудегі пайдасы қаншалықты? деген сұрақтарға өз жұмысымда жауап беруге тырыстым. Бұрын бастауыш мектеп мұғалімінің басты міндеті баланы оқуға, санауға үйрету болса, қазір бастауыш мектеп – оқушының тұлға етіп қалыптастырудың алғашқы баспалдағы. Сондықтан жоғарыда аталған мүмкіндіктерді жүзеге асыру, тиімділігіне қарай пайдалану – мұғалімнен үлкен шеберлікті, ізденушілікті, шығармашылықты талап етеді. [7]

Қорыта келгенде, бастауыш сыныпта қолданылатын қазіргі жаңа технологиялардың түрлері өте көп. Барлық технологиялар оқушылардың өз бетімен жұмыс жасауға, өз ойын толық әрі жүйелі түрде жеткізе алуына, сонымен қатар өз білімдерін одан әрі жетілдіруіне мүмкіндік береді. Сондықтан мұғалімдердің міндеті осы технологияларды оқушыларға тиімді әрі түсінікті етіп өз тәжірибесінде қолдану. Біз – болашақ маман иелері ретінде оқушыларды оқытып, тәрбиелеуде өз білімімізді жүйелі түрде жетілдіріп, ізденіс үстінде болуға, дұрыс бағыт-бағдар беруге тырысамыз.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. <https://infourok.ru/na-temu-azirgi-kezdegi-oitudi-pedagogikali-tehnologiyalari-945588.html>
2. Педагогика, Ш.Х. Құрманалина, Б.Ж. Мұқанова, Ә.У. Ғалымова, Р.К. Ильясова, 37-бет.
3. <https://martebe.kz/zhanartylgan-bilim-beru-mazmuny-bojynsha-okhytudagy-zhana-adis-tasilder/>
4. <https://bilinger.kz/жаңаша-оқытудың-білім-беру-жүйесінде/>
5. Педагогика, Ш.Х. Құрманалина, Б.Ж. Мұқанова, Ә.У. Ғалымова, Р.К. Ильясова, 570-571 бет.
6. <https://bsh.kz/news/2231>
7. <https://infourok.ru/na-temu-azirgi-kezdegi-oitudi-pedagogikali-tehnologiyalari-945588.html>

ЖАҢАРТЫЛҒАН БІЛІМ БЕРУ ЖҮЙЕСІ ТИІМДІЛІГІН ҚАРАСТЫРАДЫ

«Бастауыш білім беру» мамандығының 4-курс студенті

ЖУКУШЕВА А.

Ғылыми жетекші:

ИЛЬЯШОВА Б.Ф.

Қарағанды жоғарғы «Bolashaq» колледжі

Қазақстан Республикасының Президенті Н. Ә. Назарбаевтың Қазақстан халқына Жолдауында «Бәсеке басы білім, ел басқаратын болашақ жастардың білімділігі мен біліктілігінде» деген. Ендеше, ұстаздар қауымы ел басқаратын болашақ жастардың білімін қамтамасыз ету керек. Сондықтан да мектептегі оқу үрдісінің барысы әр түрлі педагогикалық әдіс - тәсілдермен жүйелі түрде оқушылардың шығармашылық ойларын дамытып, ғылыми көзқарасы мен белсенділігін арттырады.

Еліміздің ертеңгі болашағы - бүгінгі мектеп қабырғасынан алған білім нәрімен сусындаған оқушы. Ал білім негізі бастауыш сыныптан бастап қаланатыны бәрімізге белгілі. Сондықтан қазіргі таңда оқушыларға сапалы білім берудің тиімді жолдарын іздестіру өзекті мәселелердің бірі болып отыр. Оқушылардың өз - өзіне сенімін арттыру, олардың шығармашылығын дамыту, өтілетін сабақтың оқу - материалдарын терең ұғына білуге баулыу, ой - өрісін дамытатындай логикалық ой тастау - мұғалімнің шеберлігіне байланысты. Олай болса, қазіргі ұстаздар қауымының алдындағы үлкен мақсат: өмірдің барлық саласындағы белсенді, шығармашылық іс - әрекетке қабілетті, озық ойлы, тапқыр да нәзік, сезімтал, еркін және жан - жақты жетілген тұлға тәрбиелеу. Бастауыш мектеп оқушысының жеке тұлғасын қалыптастыру, оның рухани әлемін байыту, сабаққа ынта - жігерін арттыру, жеке дарындылығын дамыту - бүгінгі таңдағы негізгі мәселелердің бірі. Сондықтан жас ұрпаққа, жас буынға жаңаша білім беру жолында түбегейлі өзгерістер жүріп жатыр. Жеке тұлға, яғни дарынды, шығармашылық тұлға қалыптастыру білім мен тәрбие

берудегі мемлекеттік істің ең маңыздысы. Мақсатты білім беру - тұлға дамуын жүзеге асыратын мәселе. Адамзат баласының өз ұрпағын оқыту, тәрбиелеудегі ең тиімді ізденістерін, тәжірибелерін жалғастырып, тың жолдар іздеу, педагогиканың озық үлгілерін жаңашылдықпен дамыту жалғаса бермек. [1]

Бастауыш білім беру мақсаты - келесі негізгі кең ауқымды дағдыларға:

- білімдерді функционалдық және шығармашылық қолдану;
- сыни ойлау;
- зерттеу жұмыстарын жүргізу;
- ақпараттық-коммуникативтік дағдыларды пайдалану;
- әр түрлі коммуникация тәсілдерін пайдалану;
- топта және жеке жұмыс істеу ептілігі;
- проблемаларды шешу және шешімдер қабылдау тәрізді білім, білік, дағдыларды оқушы

бойында қалыптастыра оқушы тұлғасының үйлесімді дамуы үшін қолайлы білім беру кеңістігін құру деп көрсетілген.

Ол үшін:

- құндылықты-бағдарланған;
- әрекетті;
- тұлғалық-бағдарланған;
- кіріктірілмелі;

коммуникативті педагогикалық әдіс-тәсілдер пән бойынша оқу бағдарламаларының құрылымы мен мазмұнын құрудағы негізгі бағдарлар болып табылады.

Оқу мақсаттарының жүйесі- оқу бағдарламаларында оқу мақсаттарының жүйесі түрінде берілген күтілетін нәтижелер тұжырымдалған. Күнделікті білім беру үдерісі оқу мақсаттарына жетуге және оқушыларда алынған білім мен дағдыларды кез келген оқу және өмір жағдайында шығармашылық пайдалануға дайындығын қалыптастыруға бағдарланған.

Білім алушылардың күтілетін оқу нәтижелері жетістігін бағалау жүйесі білім беру мазмұнының ажырамас бір бөлігі болып табылады. Жаңартылған орта білім беруді енгізу кезінде білім алушылардың оқу жетістігін критериалды бағалау жүйесі қолданылады. Критериалды бағалау жүйесін енгізудің мақсаты бағалау критерийлерінің негізінде білім алушылардың оқу жетістіктері туралы шынайы ақпарат алу және оқу үдерісін жетілдіре түсу үшін оны барлық қатысушыларға ұсыну.

Критериалды бағалау жүйесінің міндеттері:

1. Оқу үдерісінде бағалаудың қызметі мен мүмкіндіктері аясын кеңейту;
2. Жүйелі кері байланыс орнату арқылы білім алушылардың өзін-өзі үнемі жетілдіріп отыруына жағдай жасау;
3. Бірыңғай стандарттарды, сапалы бағалау құралдарын, механизмдерін қалыптастыруға көмектесу;
4. Қолжетімді, нақты, үздіксіз:
 - білім алушыларға олардың оқу сапасы туралы;
 - мұғалімдерге білім алушылардың ілгерілеуі туралы;
 - ата-аналарға оқу нәтижелерінің деңгейлері туралы;
 - басқару органдарына ұсынылған білім беру қызметінің сапасы туралы ақпараттар ұсыну.

Критериалды бағалау жүйесін енгізу жүйелі негізде кезеңдер бойынша жүргізіледі. Бұл бағалау үдерісін қолдауды, өз кезегінде үйлестіруді қажететеді. Аталған міндеттерді жүзеге асыру критериалды бағалау бойынша мектеп үйлестірушісіне жүктеледі. Үйлестірушінің негізгі рөлі бағалау жүйесін сапалы басқаруды, қалыптастырушы, жиынтық бағалауға қатысты үдерістер, рәсімдерді жүзеге асыруды, сондай-ақ, бағалау рәсімдерін іске асыруға қолдау көрсетуді қамтамасыз ету болып табылады.

Критериалды бағалау

Қалыптастырушы бағалау

Жиынтық бағалау

Бөлім бойынша жиынтық бағалау

Тоқсандық жиынтық бағалау

Білім беру деңгейі бойынша жиынтық бағалау

Тоқсандық жиынтық бағалау өткізу

Тоқсандық бағалау жұмыстарын және балдарды қою кестесін әзірлеу бір параллельдегі барлық сыныптар үшін біркелкі Тест спецификациясы негізінде жүзеге асырылады. Тоқсандық жиынтық жұмыстар әр түрлі болуы мүмкін (тест, сынақтар, бақылау жұмысы және т.б.). Тоқсандық жиынтық бағалауды өткізу кестесі мектеп директорының бұйрығымен бекітіліп, тоқсан басында ата-аналар мен оқушылардың назарына жеткізіледі. Тоқсандық жиынтық жұмыс бір параллель үшін бірдей жағдайда өткізіледі. Тоқсандық жиынтық бағалауды қайтадан орындауға (көшіруге) болмайды. Егер оқушы тоқсандық жиынтық бағалауға белгілі бір себептермен қатыса алмаған жағдайда (ауырып қалуы, жақын туысқанының қайтыс болуы, конференцияға, олимпиадаға және басқа да ғылыми жарыстарға қатысқан жағдайда), пән бойынша орындай алмаған тоқсандық жиынтық жұмысын мектепке келгеннен кейінгі екі апта ішінде орындауы тиіс; бұл жағдайда тоқсандық ішкі жиынтық бағалау жұмысының қосымша нұсқасы қолданылады. [2]

Қазіргі кездегі бастауыш сынып оқушыларын оқытудағы жаңа өзгерістерге бет бұру үшін мынадай талаптарды ескеру керек деп ойлаймын:

- Бастауыш сынып оқушыларының шығармашылық қабілетін дамытуды ерте бастан қолға алу;
- Ойлау мүмкіндігінің ең жоғары деңгейіне жеткізу;
- Шығармашылық іс - әрекетіне және үнемі ізденісте болуына жағдай тудыру,
- Өзіндік жұмыс түрлерін орындай алу,
- Баланың жеке қасиеттерін ашу арқылы тәрбиелей отырып, танымдық қабілеттерін қалыптастыру,
- Ақпараттық технологияларды меңгерту,

Бастауыш мектеп - оқушы тұлғасы мен сапаның дамуы қуатты жүретін ерекше құнды, қайталанбас кезеңі. Сондықтан да, бастауыш білім үздіксіз білім берудің алғашқы басқышы, қиын да қадірлі жұмыс. Бастауыш мектеп балаға белгілі бір білім ғана беріп қоймай, оны жалпы дамыту, яғни, сөйлеу, оқу, қоршаған ортаға дұрыс көзқараста болу, жағдайларды объективті түрде бақылап, талдау жасауға үйрету, ойын да дұрыс айтуға, дәлелдеуге, сөйлеу мәдениетіне үйрету. Дамыта оқытудың басты мақсаты - баланы оқыта отырып, жалпы дамыту.

Бүгінгі күні мемлекетіміздің өркениетке жету жолындағы өр талабына тұғыр боларлықтай ұрпақ оқыту, тәрбиелеу ісін жаңа сапалық өзгерістер деңгейіне көтеруді талап етіп отыр. Мектеп құрылымында болып жатқан өзгерістер, білім беру мақсаттарының алмасуы, оның дамытушылық сипаттарының бекітілуі, көпнұсқалық оқытуға көшу сияқты мәселелер орындаушылардан шығармашылық бастамалық, жұмыстың жоғары сапасын және кәсібилікті талап етеді. Қазіргі кезде біздің республикамызда білім берудің жаңа жүйесі жасалып, әлемдік білім беру кеңістігіне енуге бағыт алуда. Бұл педагогика теориясы мен оқу - тәрбие үрдісіндегі елеулі өзгерістерге байланысты болып отыр. Білім негізі бастауыш мектепте берілетіні анық. Сондықтан да бастауыш сынып мұғалімі бағдарлама көлемінде ғана білім беріп қоймай, пәндер арқылы баланың жан - жақты дамуын қамтамасыз етуі керек. Күн тәртібінде қойылып отырған күрделі мәселелердің ішінде жас ұрпаққа білім беруді әлемдік деңгейге жеткізу үлкен орын алады. Осы бағыттағы білім беруде әр түрлі өзгерестер енгізіп жатыр. Солардың бірі 12 жылдық білім жүйесі. Осы 12 жылдық оқу жүйесі 1 сыныптан бастап мектеп бағдарламасы толық өзгертіледі. Яғни, бастауыш сыныптарға осы өзгеріс қамтиды. Мектеп бағдарламасы күрделене түседі, 1 сыныптан бастап үштілділікті талап етеді. Ал осы 2018 жылдан бастап 1 сыныптарға латын тілін енгізу жоспарда тұр. Осыдан, қазіргі кезде заман өзгергенімен, балалар басқа бағытта дамығанымен осындай қиындықтар туып отыр. Оқушылар мектепке бірінші қадам жасап отырса, бірден осындай қиын бағдарлама күтіп оларды күтіп отырса, оқушылардың сабаққа деген қызуғышылығы артта түседі. Болашаққа әрине білімді мамандар, мықты жас ұрпақ керек. Осы жаңартылған білім беру мазмұнын қолдауға болады. Ол үшін бізге уақыт керек деп ойлаймын. Және де 1 сыныпта бағдарламаны орта дәрежеде орнату керек.

Қорытындылай келе, әрине жоғарыда айтылғандай жаңа өзгерістер жақсы. Бірақ балалардың психологиялық дайындығын ескеру керек, жасы келген ұстаздарға да қиын болуы мүмкін. Еш нәрсе жайдан жай болмайды.

Жалпы өзім болашақ маман болғандықтан, оқу орнынан бізді іс- тәжірибелерге жібереді. Болашақ бастауыш мектеп мұғалімімін, сыныпқа толық жетекшілік аламын. Қараша айында Қарағанды №102 мектеп- гимназиясында іс- тәжірибе өттім. Маған 1 «А» сыныбы бөлінген болатын. Осы жаңартылған білім беру мазмұны аясында оқуларын бастады. Әрине, олар енді ғана мектеп табалдырығын атағандықтан, олар үшін бұның бәрі жаңа және қызықты. Сол себептен жаңартылған білім беру мазмұны 1 сыныптан енген дұрыс деп ойлаймын. Сабақ барысында түрлі техникалармен қолдануға, түрлі жұмыстар жүргізуге ыңғайлы. Ал бұрыннан дәстүрлі білім беру жүйесіндегі оқып жүрген оқушыларға қиындау. Бірақ дегенімен, осы жаңартылған білім беру мазмұны болғандықтан, оқушылардың қызығушылығын артта түседі. Оқу жүйесі бөлек, қызықты, жаңа болғандықтан, оқушылар қызыға оқыйды.

Болашақта осы өзгерістер жақсылыққа әкеледі деп ойлайық. Елбасымыздың жолдауындағы жоспарларды орындап, 30 дамыған елдер қатарына кіру басты мақсат.

Қолданылған әдебиеттер:

1. <http://bilimsite.kz/bastaush/2736-12-zhyldyk-bilim-beruge-koshu-zhagdayynda.html> 1-бет
2. <https://infourok.ru/bilim-mazmnin-zhaartu-bayandama-1424381.html> 2-3 бет

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИНФОРМАЦИОННО-КОММУНИКАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В КЛАССЕ ФОРТЕПИАНО

МАРАНОВА Н.В., ЕРНАЗАРОВА А.С.

Торгайский гуманитарный колледж им. Н. Кулжановой

E-mail: lacrimosa78@mail.ru

Мир информационно-коммуникативных технологий проникает практически во все сферы человеческой деятельности. Постепенно он завоевывает и сферу музыкального образования. ИКТ позволяют выйти на новый уровень обучения, открывают ранее недоступные возможности, как для преподавателя, так и для учеников. Применение ИКТ на уроках и в профессиональной деятельности учителя в общеобразовательной школе давно уже стало общепринятой практикой, в то время как при обучении игре на инструменте еще не полностью реализуются заложенные в них возможности. Внедрение информационных технологий в воспитательно-образовательный процесс требует оснащения учреждения мультимедийным оборудованием, а со стороны педагогов — владение основами компьютерной грамотности, творческого подхода, поиска новых нетрадиционных форм и методов обучения.

Педагогическая практика нуждается во внедрении инновационных технологий, которые помогут более эффективно организовать компетентностный подход для удовлетворения потребностей современного поколения детей и их родителей. Совершенно очевидно, что обучение и развитие личности ребенка будет более полным, если использовать новые педагогические технологии, позволяющие активизировать творческие навыки, а также развивать индивидуальные познавательные, коммуникативные способности детей, формирующие умение работы с информацией, воспитывающие свободу деятельности. [1]

Образование в компетентностно-ориентированном обучении открывает широкие возможности. Ребенок, обучающийся игре на инструменте, приобретает компетенции, которые помогут ему повысить качество освоения исполнительских навыков, которые проявляются наиболее ярко в том случае, если обучение в классе фортепиано будет интересным, мотивированным и целесообразным.

Универсальной компетенцией, на которой базируется достижение ключевых компетенций, является «информационная». Она является интегрирующей основой всех компетенций, обеспечивает профессиональную успешность и опирается на умение работать

с разными источниками информации. Исполняя различные произведения фортепианного репертуара, учащиеся порой и не подозревают, что произведения, написанные композиторами, являются особым музыкально-информативным источником, рассказывающим нам о минувших эпохах.

Одним из основных требований к профессиональной деятельности преподавателя является его информационная компетентность. Работу преподавателей, творчески относящихся к своей деятельности и стремящихся к повышению эффективности процесса обучения и воспитания, уже невозможно представить без применения компьютера и информационно-сетевых ресурсов, которые способствуют повышению эффективности обучения, помогают сделать этот процесс творческим и интересным для детей и для самого педагога.[5]

Благодаря современным технологиям можно обновить содержание уроков по специальности, воспитать умение учиться, помочь ученику более интенсивно развиваться в личностном плане. Их применение повышает мотивацию и познавательную активность учащихся всех возрастов, позволяет реализовать принцип развивающего обучения.

Умелое и профессионально оправданное применение информационных технологий является мощным стимулом для овладения исполнительскими навыками. На уроке по специальности применение ИКТ открывает дополнительные возможности. Урок по специальности никогда не ограничивается лишь обучением игре на инструменте. Это знакомство с миром музыки: анализ музыкальных произведений, беседы о композиторах и эпохах, сравнение и сопоставление с другими видами искусства. В этом случае ИКТ выступают как действенное средство вовлечения детей в образовательный процесс, формирования у них умений и навыков самостоятельного приобретения знаний, личностных качеств и ключевых компетенций, необходимых для самостоятельной деятельности. Занятия на уроке по специальности могут стать эмоциональными, яркими, с привлечением иллюстративного материала, использованием аудио- и видеозаписей. Всем известно, что зрение и слух - самые главные каналы передачи и приема информации. Чем разнообразнее будет представлен весь спектр музыкальной информации, тем эффективнее будет процесс ее усвоения, тем выше будет заинтересованность ребенка в результатах обучения.

С использованием компьютеров и предоставлением доступа в Интернет преподаватели фортепиано получили возможность искать и применять в работе необходимую информацию. В работе преподавателей такой информацией могут быть:

- сведения о композиторах;
- сведения об исполняемых произведениях;
- поиск в Интернете нотных источников, аудио- и видеоматериалов;
- составление визуального ряда из произведений изобразительного искусства и другого материала, помогающего в работе над раскрытием образа в музыкальном произведении;
- поиск методической литературы и обращение к специализированным сайтам.

Безусловно, возможности для получения материала значительно расширились. Появилась возможность послушать одно произведение в интерпретации различных исполнителей, найти записи известных пианистов, «посетить» концерты знаменитых музыкантов, просмотрев их в видеозаписи и т.д. Это позволяет обогатить урок, так как появляется наглядная информация, способствующая созданию более интересного и разнообразного содержания обыкновенного рядового урока. Свободный доступ к лучшим образцам исполнительского искусства позволяет одаренным учащимся расти в профессиональном плане.

А занятия с учащимися подготовительного класса вообще можно перевести на новую ступень освоения материала! Существует множество компьютерных музыкальных игр, направленных на освоение нот, знакомство с азами музыкальной грамоты. В последнее время мы всё чаще сталкиваемся с тем, что дети с трудом запоминают ноты. И возникает вопрос: а может и учить эти самые ноты теперь нужно по иному, не как с детьми прошлых лет? Современные дети активно используют современные информационные технологии, они воспитаны на аудио- и видео-продуктах, компьютерных играх и других элементах

компьютерной культуры.[3] Именно поэтому внедрение ИКТ, в частности мультимедийных технологий, в структуру современного урока является одним из приоритетных направлений. Это действительно развивающие программы для детей, формирующие ключевые навыки, помогающие в усвоении теоретического музыкального материала. Знания преподносятся в игровой форме, с учетом возрастных особенностей детей. Использование презентаций позволит сделать занятия интересными, явится современным наглядным пособием. С их помощью можно разучивать с детьми комплексы двигательных упражнений для развития мелкой моторики пальцев, выполнять упражнения для снятия утомления.

Самое главное достижение в области ИКТ — это доступ к ресурсам сети Интернет, что дает колоссальные возможности поиска в «мировой паутине» необходимой информации. Новые возможности позволяют учителю быть в курсе музыкальных новостей, общаться с коллегами по электронной почте, участвовать в различных Интернет-семинарах и форумах. Здесь можно найти ссылки на информацию о музыкальных конкурсах и фестивалях, выйти на серверы музыкальных учебных заведений, театров и филармоний, музеев и музыкальных коллективов. В Интернете имеются магазины, где можно заказать и приобрести нотную литературу. Имеются серверы, где можно бесплатно скачать ноты и методическую литературу. Таким образом, применение информационных технологий создает условия для того, чтобы сделать мировое культурное наследие открытым для преподавателей и юных музыкантов.

Область педагогики расширяется с каждым годом и в настоящее время появилась новая форма обучения - дистанционное образование. Преподаватели музыкально-теоретических дисциплин могут организовать учащихся для участия в олимпиадах и конкурсах, проводимых в режиме on-line, что способствует добыванию необходимых знаний, побуждению мотивации, развитию устойчивого познавательного интереса к музыке, формированию положительных эмоций к предмету, что уже достаточно успешно применяют наши теоретики в своей практике. Таким образом, можно сделать вывод, что сеть Интернет может применяться в обучении для:

- получения доступа к современным музыкальным материалам;
- воплощения личностно-ориентированного подхода в обучении;
- обеспечения информационной деятельности преподавателя и учеников;
- развития интереса обучающихся к занятиям музыкой. [2]

При всей объемности и разносторонности знаний, усваиваемых учеником исполнительского класса в ходе занятий на инструменте, одних лишь этих моментов недостаточно для успешного развития музыкального интеллекта. Можно предвидеть скептические возражения: «От применения всех этих ИКТ ученики лучше не заиграют!». Конечно, не заиграют! Но использование и применение информационных технологий помогает повысить эффективность занятий, несет в себе заряд положительных эмоций, погружает современного ребенка в атмосферу музыки, расширяет его представления о мире искусства. При использовании информационных технологий значительно возрастает интерес детей к образовательной деятельности, повышается уровень познавательных возможностей.

Проектная деятельность в последнее время заняла прочные позиции в обучении учащихся. Данный вид деятельности дает возможность учащемуся проявить творческий подход. Мы не будем много говорить об этой технологии, так как она достаточно представлена в других наших статьях по данной теме. Подчеркнем лишь, что при создании презентации ученик превращается в творца нового произведения, созданного по законам красоты (мы говорим о презентациях по искусству), в котором он может выразить собственное отношение к теме. В процессе демонстрации презентации или защиты проекта учащиеся приобретают опыт публичных выступлений, который пригодится им в дальнейшей жизни. Успешная защита проекта повышает самооценку ученика. Кроме того, самому педагогу можно эффективно использовать презентации на уроке по специальности, подкрепляя слуховое восприятие зрительным видеорядом, что обогащает восприятие музыкального образа произведения. [4]

Таким образом, в данной работе сделана попытка показать необходимость применения и влияния ИКТ на реализацию компетентностно-ориентированного подхода в музыкальном

образовании. Как можно заметить, применение ИКТ открывает новые перспективы в музыкальном воспитании и требует серьезного педагогического осмысления. Современное музыкальное образование не должно отставать от веяний времени, следовательно, современный преподаватель должен использовать компьютерные технологии в своей деятельности для реализации компетентного подхода в обучении. Ведь компетенции основываются на знаниях, практическом опыте и ценностных аспектах, приобретенных учеником в процессе обучения и воспитания. Они являются показателем уровня его развития, способности действовать и успешно решать поставленные задачи.

Сложившиеся в нашей практике модели обучения юных музыкантов разных специальностей позволяют в полной мере осуществлять компетентно-ориентированный подход обучению игре на инструменте не могут и не должны занимать центральное место. Информационные технологии призваны содействовать достижению образовательных целей, не превращаясь при этом в самоцель. Вполне естественно, что даже самые совершенные технологии не смогут заменить собой «роскошь человеческого общения» (А. де Сент-Экзюпери), непосредственного общения ученика и учителя. Информационные технологии являются всего лишь инструментом, который поможет педагогам изменить методы своей работы, развивать индивидуальные способности учеников, укрепить межпредметные связи в обучении для создания целостной картины развития музыкального искусства, осуществить обновление процесса обучения. Задача же педагога состоит в том, чтобы помочь посредством искусства и музыки в условиях новых технологий подготовить ученика к жизни, воспитать яркую и успешную личность, а применение ИКТ может стать хорошим подспорьем и помощником педагогу в его деятельности.

Список литературы:

1. Евдокимова Т. С. Развитие творческих способностей учащихся в процессе обучения игре на фортепиано с использованием передовых педагогических технологий - режим доступа: <http://nsportal.ru/npo-spo/kultura-i-iskusstvo/library/razvitie-tvorcheskihspособnostey-uchashchihsya-v-processe>
2. Крылова Т.М. Современные педагогические технологии в музыкальной школе: между традицией и инновацией - режим доступа: <http://www.pavlikovskaya.ru/mttod/konf/konf02.html>
3. Лифановский Б. Интернет для музыканта. – М.: Издательский дом «Классика», 2006.
4. Самохвалова В.Е. «Звуковые возможности фортепиано. Использование ИКТ на уроке фортепиано» - режим доступа: http://bibliotekamel.ucoz.ru/load/meroprijatija_kolleg/starshaja_shkola/zvukovye_vozmozhnosti_fortepiano_ispolzovanie_ikt_na_uroke_fortepiano/6-1-0-37
5. Селевко Г.В. Компетентности и их квалификация/Г.В. Селевко/Народное образование, 2004, №4

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ФОРМАТИВНОГО ОЦЕНИВАНИЯ В РАМКАХ ОБНОВЛЕННОГО СОДЕРЖАНИЯ ОБУЧЕНИЯ СИБАГАТУЛЛИНА О.А.

КГУ»СОШ№85» г. Караганда
E-mail irek-77@mail.ru

Современный мир сегодня стремительно меняется, соответственно меняется система образования. Получая актуальные знания, у современного ученика кроме теоретических, должны быть сформированы и практические навыки, которые пригодятся ему во взрослой жизни.

При прохождении уровневых курсов у меня наибольший интерес вызвал модуль «Оценивание для обучения и оценивание обучения». Процесс оценивания учащихся меня интересовал всегда. Но после изучения этого модуля, я стала понимать оценивание в первую очередь как мотивацию в обучении. Во-вторых, рассмотрела оценивание как приём, способствующий определению качественного уровня усвоения практического и

теоретического материала. Учителя не делают оценку изученного, традиционно ставя лишь отметку. И даже уже в начальной школе видно иногда, что ребенок не удовлетворен тем, что получил на уроке. Десятилетиями учитель пользовался пятибалльной системой обучения, хотя, если быть справедливым, то он ограничивался лишь тремя баллами. И хотя сегодня ученик отвечает немного лучше, чем вчера, учитель ставит ему ту же оценку, что и в прошлый раз. У ребенка возникает противоречие: а стоит ли работать лучше, если результат одинаковый. Учащиеся не видят никакой динамики в собственном развитии. А соответственно не умеют и не учатся сами себя контролировать и оценивать. В результате: отсутствие у детей адекватной самооценки. Очень часто в школе учителя сравнивают детей между собой, хотя это в корне неправильно. Сравнивать и оценивать нужно индивидуальные достижения каждого, чтобы проследить динамику его достижений

На протяжении многих лет светлейшие умы педагогики задумывались над этой проблемой. Ш. Амонашвили предложил безотметочное обучение, где предполагается реорганизация отношений «учитель-ученик» и введение альтернативных способов оценивания.

Кроме Амонашвили на систему оценивания обращали внимание В.В. Давыдов и Д.Б. Эльконин. Их вариант - это разновидности шкалы, к которым обязательно должны быть разработаны критерии. Они должны быть доступны и понятны любому участнику оценивания. На мой взгляд эта система понятная и доступная, а главное - не зависит от личностного отношения к ученикам самого учителя. Ведь в процессе оценивания должен участвовать не только учитель, но и ученик.

Выход и решение проблемы – критериальное самооценивание. Ученик, оценивая себя по критериям, сам увидит падение или рост своего обучения. А чтобы ученик чувствовал поддержку учителя, то на протяжении всего урока необходимо проводить формативное оценивание.

Формативное оценивание на уроках всегда вызывает положительные эмоции у ребенка. А это не может не способствовать внутренней мотивации. Что же дает оценивание для обучения? Во-первых, помогает понять, что получается, а что нет, что знают, и что не знают, что умеют и что не умеют делать дети. Во-вторых, помогает увидеть самое важное и не особо значимое. А самое главное - вселяет уверенность и помогает ученику учиться на собственных ошибках.

Двигаться я решила поэтапно. Сначала я запланировала провести оценивание без разработки критериев. Моей целью было пронаблюдать и понять - смогут ли дети оценить себя справедливо и адекватно. Формативное оценивание применялось на протяжении всего урока. Я познакомила ребят с некоторыми техниками формативного оценивания. На этапе «Мозгового штурма» учащиеся оценивали свою работу техникой «Большого пальца». (работал отлично, знал ответы на все вопросы- большой палец вверх; работа понравилась, но не все было понятно- палец в сторону; мне многое непонятно, я не работал- большой палец вниз) Этот прием затруднения у детей не вызвал, им было интересно. А я сразу увидела, кто разобрался в теме, а кто затрудняется. В ходе изучения нового материала с моей стороны я старалась похвалой, поощрениями поддерживать ответы учащихся. Потом ребята попробовали оценить друг друга. При ответах использовались цветные карточки «светофор» . Здесь я обратила внимание на то, что слабые дети, неуверенные в себе, ставят оценку другому с оглядкой на более сильного ученика. На последующих уроках я стала просить аргументировать оценку именно тех ребят, которые копируют оценку. Это помогло решить проблему: зная, что необходимо объяснить выбор цветового сигнала, дети стали ставить оценку самостоятельно и объективно.

Дальше, следующим шагом, была цель научить детей вести взаимооценивание по критериям, которые пока разработали не дети, а учитель. С такой деятельностью дети уже были знакомы. Только в этот раз дети сами в группе выбрали оценщика - того, кто на их взгляд сможет объективно и беспристрастно оценить работу каждого члена группы. Интересно то, что в каждой группе оценщиком оказался кто-то из сильных учеников. Оценивалось каждое задание по критериям, данным мною, а в конце урока все полученные баллы суммировались и в конечном итоге выводилась соответствующая суммативная оценка

за общую работу на уроке, которая выставлялась в журнал. В конце урока я попросила оценщиков рассказать, с какими трудностями они столкнулись при оценивании. Эмир рассказал (а остальные оценщики с ним согласились), что некоторые ребята в группе не соглашались, когда он ставил кому-то более низкую оценку. Несмотря на то, что Эмир объяснил причины снижения оценки, двое ребят из его группы обиделись и даже временно отстранились от работы. А в четвертой группе оценщицей была Лиза – добрая девочка, которая низких оценок не поставила никому, все получили пятерки, и, конечно, все остались довольны. Я объяснила детям, почему такой подход неправилен: это просто нечестно по отношению к тем, кто действительно «заработал» эту пятерку, и попросила группу вместе пересмотреть оценки. Результаты получились другими.

На последующих уроках оценивание себя и своего товарища, оценивание работы в группах прошло более объективно. Мы как бы закрепили умение пользоваться формативными техниками оценивания. На каллиграфической минутке, при написании буквы Б, нужно было выбрать у себя в тетради самую красивую букву и обвести ее в кружок. При групповой работе и последующих выступлениях групп, детьми оценивалось именно то, как поработала группа. Использовали прием «СВЕТОФОР». Очень порадовало то, что некоторые ребята перед оцениванием задавали уточняющие вопросы, а потом уже поднимали соответствующий цвет светофора. Это свидетельствует о том, что оценивание было вдумчивым и обоснованным. У некоторых ребят я спросила, почему он поднял тот или иной цвет. Из семи человек смогли аргументировать свою оценку шестеро. Среди тех, кто сумел объяснить, был очень слабый ученик Данил М. Став увереннее, он смог объяснить свою позицию, чего прежде за ним никогда не наблюдалось.

Так же групповая работа оценивалась одной отметкой от группы. Цель данной работы – научить детей совместно приходить к «общему знаменателю». Большинство детей сначала не поняли, что я от них хочу и стали опять оценивать индивидуально каждого ученика. Когда я объяснила, что от группы требуется ОДНА оценка другой группе, возникли споры. Но в конце концов группы смогли прийти к общему мнению и выдать одну оценку на всех.

И по аналогии на этом же уроке я использовала прием «Две звезды», когда от группы к группе нужно было найти два положительных момента, за что группу можно похвалить; и момент, который требует доработки. Дети справились без особых затруднений, сообщая.

Но моей намеченной целью было научить детей самих составлять критерии оценивания. В начальной школе, да еще и в первый раз, сделать это без учителя просто невозможно. И я решила провести такое оценивание во время работы со словарными словами – при написании словарного диктанта. Написав работу, дети поменялись тетрадями по часовой стрелке и, опираясь на слайд, где были правильно написанные слова, проверили работу своего соседа по группе. Когда же я предложила им поставить итоговые отметки, у ребят возникло замешательство. На мой вопрос, в чём же проблема, дети наперебой стали говорить об ошибках, допущенных соседом, спрашивать, что и за что ставится. Таким образом дети сами пришли к необходимости выработки критериев оценок.

На основании вышесказанного, я могу сделать вывод, что техники формативного оценивания действительно помогают увидеть трудности, которые испытывают учащиеся в ходе работы. Именно правильный подход к оцениванию на уроке помогает активизировать учащихся, мотивировать их на преодоление проблем в ходе обучения. Ребята научились комментировать задания своих одноклассников более корректно, вежливо.

Подводя итог вышесказанному, результатом групповой работы можно считать переосмысление учеником оценивания своей деятельности и деятельности другого человека. В этом плане совместная работа хорошо влияет на каждого ученика, независимо от его уровня.

Очень значимым стало для меня формативное оценивание, которое я применяю на всех своих уроках. Это несомненно приводит к хорошим результатам и к успешному оцениванию. Да, разработка критериев потребует дополнительное время, которого учителю часто не хватает. Но задачей современной школы является перевод ученика в режим саморазвития. И для достижения планируемых результатов перед учителем стоит сложная

профессиональная задача выбора педагогических средств, одним из важнейших среди которых является оценивание.

ИСПОЛЬЗОВАННАЯ ЛИТЕРАТУРА:

1. Руководство для учителя, III уровень. НИШ, 2015.
2. Амонашвили Ш. А. Обучение. Оценка. Отметка. — М., 1980
3. Давыдов В. В. Проблемы развивающего обучения. М.: Педагогика, 1986

БАСТАУЫШ БІЛІМ БЕРУДІ ДАМУДЫҢ ЗАМАНАУИ БАҒЫТТАРЫ

АККУБЕКОВА Г. Т.

№68 МИ бастауыш сынып мұғалімі

gulystan_a@mail.ru

Бастауыш білім беру кезеңінде оқушы алғашқы ғылыми мәліметтерді оқуға ынталанып, қажетті дағдыларды игереді, ойлау қабілетімен танымал қалыптасады. Бастауыш білім беру арқылы патриоттық, адамгершілік, дене, еңбек тәрбиесін оқушы бойына сіңіру көзделген. Қазіргі кезде бастауыш білім жүйесінде ғылыми негізін білуге, оны өмірге пайдаланудың элементтерін алуға дағдыланады.

Бастауыш білім – білім беру жүйесінің алғашқы сатысында меңгерілетін дағдылар мен ұғымдардың жиынтық атауы. Бастауыш білім беру сатысында оқушы әріп танып, жаза білуге, мазмұндауға үйренеді.

Бүгінгі таңда жас ұрпақтың сапалы білім алуы басты мәселе болып отыр. Елбасымыз Н.Ә.Назарбаев «Білімді, сауатты адамдар – бұл ХХІ ғасырда адамзат дамуының негізгі қозғаушы күші» дегенінің өзі – үлкен көрегендіктің белгісі.

Еліміздік ертеңі жас ұрпақтың қолында.

Қазіргі заман талабына сай болашақ ұрпақтың оқып білім алуын еліміз бірінші орынға қойып отыр. Білім беру мен білім алудағы атқарыталын қарқынды жұмыс ұстаздардың еңшісінде екені айтпаса да белгілі. Осы орайда ұлы педагог Ушинскийдің «Бала – балқытылған алтын» деген қанатты сөзі бірден ойға түседі. Оқушыға қалай бағыт берсең, солай өседі. Сондықтан оқушының бойындағы жақсы қасиеттердің болуына, оның жан – жақты дамуына және баладан рухани бай тұлға қалыптастыра білу басты міндетіміз. Бастауыш оқытудың жаңа тәсілдері пайдалана отырып, оқушы бойында өзіне деген сенімділік пен жауапкершіліктерді дамыту керек. Қазіргі кезде заман талабына сай қоғам өмірінің жаңа сапасының негізін құрайтын жан – жақты білімді, жоғары мәдениетті, бәсекеге қабілеті мол тұлға қажет. Ондай тұлға жалпы орта білім беру арқылы, немесе мектеп арқылы даярланады.

ХХІ ғасыр талаптарына сәйкес мектеп оқушылары бүгінгі заманда және келешекте қол жетімді табысқа жетуі үшін, бұрынғыдан да анағұрлым дағдыларды меңгеруін қажет етеді. Сондықтан қазіргі таңда білім беру жүйесіндегі өзгерестердің бірі – жаңартылған білім беру мазмұнына көшу болып табылады және оқытудың жаңа әдіс – тәсілдері қарастырылып, енгізілуде.

Мемлекетімізде болып жатқан өзгерістерден білім беру саласыда шет қала алмайды.

Осыған байланысты бағдарламаның мақсаты: Бастауыш сынып пәндері бойынша білім беруді жаңарту және критериялды бағалау жүйесін енгізу тұрғысынан педагогтардың жауапкершілікті түсіну мен олардың кәсіби деңгейіне, педагогикалық шеберлігін жетілдіруде және білім беру үдерісіндегі көптеген мәселелерді шешуге қосқан үлес қосқан.

Бағдарламаның міндеттері: Бастауыш сынып пәндері бойынша жаңартылған білім беру бағдарламасының құрылымымен, ондағы материалдардың күрделілігінің өсу ретімен, мазмұнымен және мақсаттарымен таныстыру;

бастауыш сынып пәндері бойынша жаңартылған білім беру бағдарламасына сәйкес келетін педагогикалық тәсілдерді түсінуін және қолдана білуін қамтамасыз ету;

бастауыш сынып пәндері бойынша жаңартылған білім беру бағдарламасындағы оқу мақсаттарына қол жеткізу мақсатына критериалды бағалау жүйесін түсініп, қолдана білуін қамтамасыз ету;

мұғалімдердің бойында орта білім мазмұнын жаңарту жағдайында бастауыш сынып пәндері бойынша жаңартылған білім беру бағдарламасын іске асыру үшін қажетті дағдыларды қалыптастыру.

Оқудан күтілетін нәтижелер: мұғалімдер жаңартылған білім беру бағдарламасының құрылымын, ондағы материалдардың күрделілігінің өсу ретін, мазмұнын және мақсаттарын біледі және түсінеді;

бастауыш сынып пәндері бойынша жаңартылған білім беру бағдарламасына сәйкес педагогикалық тәсілдері, оқу материалдарын қолдана біледі;

бастауыш сынып пәндері бойынша жаңартылған білім беру бағдарламасындағы оқу мақсаттарына қол жеткізу мақсаттарында критериалды бағалау жүйесін түсінеді және қолдана біледі;

мұғалімдердің орта білім беру мазмұнын жаңарту жағдайына бастауыш сынып пәндері бойынша жаңартылған білім беру бағдарламасын іске асыру үшін қажетті біліктері мен дағдылары қалыптасқан.

Бағалау жүйесі де түбегейлі өзгеріске ұшырап, критериалды бағалау жүйесіне өтеді. Критериалды бағалау кезінде оқушылардың үлгерімі алдын ала белгіленген критерийлердің нақты жиынтығымен өлшенеді. Оқушылардың пән бойынша үлгерімі екі тәсілмен бағаланады: қалыпстатырушы бағалау және жиынтық бағалау. Ең жоғары балл 60 ұпай, орташа балл 48 ұпай деп белгіленеді. Баланың жан – жақты ізденуіне ынталандырады. Критериалды бағалау жүйесі Филиппин, Сингапур, Жапония, Франция, Финляндия сынды дамыған елдерде пайдаланылады. Бұл бағалау жүйесінің артықшылығы, баланың ойлау қабілетін дамытып, ғылыммен айналысуына ықпалын туғызады. Қалыптастырушы бағалау күнделікті оқыту мен оқу үрдісінің ажырамас бөлігі болып табылады және тоқсан бойы жүйелі түрде өткізіледі. Қалыптастырушы бағалау үздіксіз жүргізіле отырып, оқушылар мен мұғалім арасындағы кері байланысты қамтамасыз етеді және балл не баға қоймастан оқу үдерісін түзетіп отыруға мүмкіндік береді. Жиынтық бағалау оқу бағдарламасының бөлімдерін аяқтаған оқушының үлгерімі туралы ақпарат алу мақсатында балл және жиынтық бағалау барлық пәндер бойынша қолданылады.

Бағалау критерийі – білім алушылардың оқу жетістік деңгейлері өлшенетін белгі, өлшем, негіздеме.

Дескриптор – оқушының жұмысты қаншалықты жақсы орындағанын бағалайтын тұжырым.

Тапсырма – оқушының күзінеттілік деңгейін бағалауға мүмкіндік беретін нақты жағдай.

Кері байланыс – қандай да бір жағдайда немесе әрекетке арналған жауап, пікір.

Сабақтың соңында мұғалімдерге қалыптастырушы бағалауға байланысты алынған тәжірибені қалай таратуға болатыны жөнінде талқылауға тапсырма беріледі.

Сонымен қатар, бастауыш сыныптарға арналған оқу бағдарламалырының маңызды қағидаты білім беру бағдарламасының спиральді білім беру бағдарламасы моделіне негізделген. Оның негізінде оқушылар келесі сыныпқа ауысқанда зерделенген материалдар мен білім қайталанып отырады деген тұжырым жатыр. Спиральді білім берудің негізгі ерекшелігі: әрбір қайталанып оқыған сайын тақырыптың немесе пәннің күрделілігі арта түседі; жаңа білім алдыңғы біліммен тығыз байланысты және бұған дейін алынған ақпарат тұрғысынан қарастырылады; оқушы пәнді қайталап оқыған сайын ақпаратты толықтырып бекітіп отырады; спиральді білім беру бағдарламасы жеңіл идеялардан күрделі идеяларға қисынды жолмен ауысуға мүмкіндік береді; оқушыларды соңғы оқу мақсатына қол жеткізу үшін бұрын алынған білімдерін қолдануға жетелеу ұсынылады. Бастауыш мектептің оқу

бағдарламаларындағы өзгерістер: кең ауқымды дағдылардың негіздерін меңгерген оқушы тұлғасының үйлесімді қалыптасып дамуына қолайлы білім беру ортасын құру болып табылады.

Коммуникативті оқыту ұстанымы: тілдік дағдыларды дамыту. Төрт дағдыны ескере отырып Ж.Аймауытовтың «...бала әуелі тәжірибеге талпынып, нәрсемен танысып, содан кейін сол нәрсе туралы сөйлесін, тыңдасын, жазсын, оқысын, тілге үйренсін» деген сөзін еркісіз еске түсіреді.

Кіріктірілген білім беру бағдарласында қазақ тілі пәнінің берілу жайы да өте өзгеше. Бағдарлама оқушының төрт тілдік дағдысын: тыңдалым, айтылым, оқылым, жазылым жетілдіруге бағытталған. Бұл төрт дағды оқу жоспарында «Шиыршық әдісімен» орналастырылған және бір – бірімен тығыз байланысқан. Яғни, жыл бойынша бірнеше рет қайталанып отырады және сынып өскен сайын тілдік мақсат та күрделене түседі. Бүгінгі күні, барлық елдер жоғары сапалы білім жүйесімен жұмыс істеуде.

Өйткені, қазіргі заманда елдің бәсекеге қабілеттілігі оның азаматтарының парасаттылығымен анықталады, сондықтан білім беру жүйесі болашақтың талабына сәйкес дамуы тиіс. Оқушыларды заманауи әдіс – тәсілдерімен оқытып, ой – өрісі кең, саналы, еркін азамат етіп тәрбиелеу қажеттілігі де осы себептен туындап отыр. Оның үстіне білім берудің жүйесін қарқынды дамытқан бұл үдерістің жалпы білім беретін мектептер де енгізіле бастау көңілді қуантады. Жаңартылған оқу бағдарламасының құрылымын, мақсат – міндеттерін меңгерту. Курста жаңартылған оқу бағдарламасы, оқу жоспарлары, тілдік дағдылар, педагогикалық әдіс – тәсілдер және белсенді оқыту технологиялары да қарастырылады.

Қорыта айтқанда, аталмыш бағдарламаның мәні, баланың функционалды сауаттылығын қалыптастыру. Оқушы өзінің мектеп қабырғасында алған білімін өмірде қажетке асыра білуі керек. Сол үшін де бұл бағдарламаның негізі. Ұстаздарға үлкен жауапкершілік міндеттеледі. Оқушылардың бойына ХХІ ғасырда өмірдің барлық салаларында табысты болуы үшін, қажетті дағдыларды дарыту үшін, мұғалімдер тынымсыз еңбектенуі керек. Жаңартылған оқу бағдарламасы аясында тек өз пәнін, өз мамандығын шексіз сүйетін, бала үшін ұстаз ғұмырын құдіретті деп санайтын білімді мұғалімдер ғана жұмыс істей алады. Үйренгеніміз де, үйренеріміз де көп Үнді халқының тарихи тұлғасы Махатма Гандидің «Егер сен болашақтағы өзгерістері байқағың келсе, сол өзгерісті уақытында жаса» деген ілімін негізге ала отырып, оқушы бойындағы қабілетті жетілдіріп, оқушыларды болашаққа жетелеп, жақсы істі бастағалы отырмыз.

Қолданылған әдебиеттер:

1. Қазақстан Республикасындағы 12-жылдық жалпы орта білім беру тұмыжырымдамасы, 2016.
2. Ахметов С. Бастауыш сыныпта білім берудің бағыттарын арттырудың жолдары. Алматы, «Рауан», 2018.
3. Н.Ә.Назарбаев. Еуразия жүрегінде. Астана, 2018.

ҚАРАҒАНДЫ ҚАЛАСЫ МАШИНА ҚҰРЫЛЫС КОЛЛЕДЖІНДЕ ВОЛЕЙБОЛДАН ОҚУШЫЛАРДЫҢ СЕКІРУ ҚАБЛЕТТЕРІН ДАМУ ДҮЙСЕБАЕВ Б.Т., БӨЖИГ Ж., АБУГАЛИЕВ Б.Н., ИСИН С.Г. Е.А. Бөкетов атындағы Қарағанды мемлекеттік университеті

Волейбол – бұл жай ойын емес, бұл спорт, адамның жан жақты дене дамуына септігін тигізетін спорт түрі. Бұл спорт түрі адам ағзасына жоғары талаптарды қояды. Волейболды ойнап отырған әрбір адам, ойынның түрлі және көптеген қимыл қозғалыс белсенділіктерін сипаттайтынын білуі қажет. Ол көптеген дене сапаларын, қимыл қозғалыс дағдыларын және олардың үйлесімділіктерін дамытады және жүзеге асырады, қалыптастырады.[1]

Осы нақты құрастырылған өзара байланыстар мен үйлесімділіктер жылдам жауап беру қабілеті мен белсенді түрде ойлау қызметтері міндетті түрде жетістікке алып келеді.

Әрбір ойыншы командаға қажет. Оның әрбірі тордан жоғары «ұшуды» армандайды. Тордың үстінен ұшу- бұл жақсы секіру. Осы жақсы секіріс – бұл болашақтағы жеңістерге деген нақты бастама.

Секіру біреулерге табиғатынан беріледі, ал біреулерге тұрақты түрде дайындықтар арқасында беріледі. Қайткен жағдайда да секіруді дамыту – тек қана волейболдағы маңызды компонент ғана емес, және тағы басқада спорт түрлерінде дамыту қажет.

Жоғары секіруді үйрену үшін, бұл сапаны дамыту қажет.

Волейболдағы негізгі мәселе секіру қабілетін дамыту. Заманауи волейболда 80% көбі ойындағы жинаған ұпайлары тор үстіндегі ұтыс болып табылады – бұл блок және шабуыл. Сол үшінде секіру волейболда маңызды роль ойнайды.[2]

Зерттеу мақсаты: колледж оқушыларының секіруін дамытуда секіру бағдарламасының әдісін қолданудың жүйелілігін дәлелдеу және теорияға негіздеу.

Зерттеу міндеттер: колледж оқушыларының секіру қабілеттерін дамытудағы секіру бағдарламасын қолдану жүйелілігін тәжірибелі эксперименталды жолмен тексеру.

Секіру қабілеттерін дамытудың негізгі әдістері.

Спортшы қандайда бір дене ерекшеліктерді меңгергенмен секіру нақты ойламды дайындықты талап етеді.

Ойыншының секірудегі негізгі даму кезеңдері бұл жаттығулардың барлық кезеңдерінде түрлі дене шынықтыру дайындықтарын жүзеге асыру болып табылады бұл- жылдамдық, күш және шыдамдылық қасиеттері болып табылады.

Секіруді дамытудың барлық қарастырылған әдістері кешенді дене сапасының дамуына септігін тигізетін және қорытынды кезеңде қозғалыс дағдыларының күшін көтеруге септігін тигізуі қажет.

Секіру қабілетінің негізгі әдісі болып:

1) Жаттығуларды қайталай орындау әдісі, демалыс үшін нақты уақыт аралығында жаттығуларды орындауда сипатталатын, осы уақыт аралығында ағзаны қайта қалпына келтіру болады.

2) Күш пен энергия екі физиологиялық процесспен анықталады оны қалпына келтіру үшін уақыт қажет:

- ОЖЖ қоздырғышының өзгеруі;

- оттегі берешегінің тыныс алуын қалпына келтіруге байланысты автономдық функциялардың көрсеткіштерін қалпына келтіру.

3) Демалыс кезеңдері қысқа болуы керек, сондықтан орталық жүйке жүйесінің қозу қабілеті айтарлықтай азаюға уақыт жоқ, ал екінші жағынан, көп немесе аз қалпына келеді.

4) Әрбір қайталаудан кейін ойыншыға тек шаршау кезеңін қамтамасыз етеді, жаттықтыру әрекеттері секіру қабілеттерінің дамыту әдістерін қайта қолдану. Қайталау әдісі толықтай жүктемені мөлшерлеуге мүмкіндік береді, тыныс алу және жүрек қан тамырлар жүйесіне, тірек қимыл аппаратын жақсартады. Әдісті қайталау барысында секірудің даму деңгейі 30% өсуде.

5) Аралық әдіс - секіру қабілетінің қайталанған әдісіне ұқсас. Жүктеменің адамға әсері өз жаттығуларын қайталау әдісінде анықталады, ал секіру қабілеттілігін дамытудың интервалды әдісі арқылы демалудың уақыт кезеңдері де үлкен жаттығу әсері болып табылады.

6) Секірудің ойын әдісін дамыту. Бұл секіруді дамыту әдісімен бірқатар кемшіліктер тән: жүктеме мөлшерлемесі қатаң шектеулі.

Соңғы жылдары жаттығуларды қайталау әдісі бойынша жүзеге асырылуы мүмкін қайталай оқыту әдісін қолдану кеңінен қолданылады.

Жоғарыда аталған секіруді дамытудың барлық жоғарыда келтірілген әдістері стандартты жағдайларда емес, ең жоғарғы жылдамдықты және максималды күшті арттыру арқылы ойын әрекеттеріне жақын жағдайларда өзгерген жағдайларда (конъюгуляциялық әсер әдісі) қолданылуы керек. [3]

Эксперименталды бөлім және зерттеу

Зерттеу 2018 жылдың қыркүйегінен желтоқсанға дейін Қарағанды политехникалық колледжінің және машина құрастыру колледжінің спорт залында өткізілді. Экспериментте

20 оқушы қатысты. Педагогикалық эксперимент секіру бағдарламасының көмегімен оқушылардың секіру қабілеттерін дамыту жаттығу барысында эксперименталды әдісті енгізу.

Бұл бағдарламаның артықшылығы – кез-келген дене жаттығуларын орындау үшін салмақ түсірудің болмауы. Секіру өз салмағының есебімен артады. Эксперименталды топта жаттығу барысы секіру бағдарламасын қолданумен өткізілді. Осы әдістің жүйелілігі бақылау тобымен зерттеу нәтижелерін салыстыру жолдарымен жүзеге асырылады, секциялық сабақтар жалпы қабылданған әдістер бойынша өткізілген.

Оқушылардың секіру қабілеттерін дамыту деңгейін эксперименталды топта және бақылау тобында 2 тесттің көмегімен анықталды.

Тест № 1: орында тұрып екі аяқтап қолды сермеп секіру.

Тест № 2: орнында тұрып екі аяқтап ұзындыққа секіру.

1 кестеде колледж оқушыларының педагогикалық экспериментке дейінгі және кейінгі тест нәтижелері.

1 Кесте. Бақылау тобындағы педагогикалық экспериментке дейінгі және кейінгі оқушылардың секіру көрсеткіштері.

Топ	Орнында тұрып екі аяқпен қолдың толқынымен секіру		Орнында тұрып екі аяқпен ұзындыққа секіру	
	Экспериментке дейін	эксперименттен кейін	Экспериментке дейін	Эксперименттен кейін
	40	43	170	178
1-оқушы	40	43	150	157
2-оқушы	39	42	157	163
3-оқушы	43	46	186	195
4-оқушы	35	37	172	180
5-оқушы	46	50	185	194
6-оқушы	37	40	172	180
7-оқушы	48	53	158	165
8-оқушы	33	38	189	198
9-оқушы	35	37	157	163
10-оқушы	39	42	172	180

2 Кесте Эксперименттік топтағы педагогикалық экспериментке дейінгі және кейінгі оқушылардың секіру көрсеткіштері.

Топ	Орнында тұрып екі аяқпен қолдың толқынымен секіру		Орнында тұрып екі аяқпен ұзындыққа секіру	
	Экспериментке дейін	Эксперименттен кейінгі	Экспериментке дейінгі	Эксперименттен кейінгі
	43	54	184	201
1-оқушы	50	62	194	203
2-оқушы	48	60	190	209
3-оқушы	31	39	175	192

4-оқушы	43	53	180	198
5-оқушы	40	50	179	197
6-оқушы	44	55	163	180
7-оқушы	40	51	180	198
8-оқушы	48	63	205	225
9-оқушы	40	51	190	209
10-оқушы	48	60	180	198

Зерттеу нәтижесінің анықтамасына орай эксперимттік топтағы секіру бақылау тобымен салыстырғанда жоғары көрсеткішті көрсетуде.

Барлық көрсетілген тесттер бойынша эксперименттік топтың 1 тестте бақылау тобымен салыстырғанда 11 сантиметрге, 2 тестте бақылау тобымен салыстырғанда 23 сантиметрге жақсарғанын көреміз. Көріп отырғандай бақылау тобында секірудің төмен екендігін байқаймыз. Эксперименттік топтағы тест нәтижелеріне көңіл аударсақ, волейбол техникасы мен динамикасы жоғары деңгейді көрсетіп тұр. Бақылау тобында эксперимент кезінде жақсару динамикасы бірдей болды. Бақылау тобында біз көріп тұрғандай секіруді дамыту үшін қолданған әдістер оқушылардың дайындық ерекшеліктерін көрсетпеді.

Осыған байланысты эксперимент нәтижесі колледж оқушыларының дайындығы үшін жаттығу сабақтары барысында секіруді жетілдіруде осы әдісті қолдануды дамыту болып табылды.

Қорытынды

Волейбол жаттықтырушылары секіруді дамыту деңгейін және техника тактикалық әрекеттерді меңгеру дәрежесі өзара тікелей байланыстары бар екенін көрсетіп отыр.

Өткізілген зерттеулер оқушылардың арнайы дене дайындығын, секіруді дамыту динамикасын қадағалауға мүмкіндік берді.

Жаттығу барысындағы енгізілген бағдарлама оқушылардың (секіру бағытындағы) арнайы дене дайындығы мақсатты түрде дамуы үшін өзінің жүйелілігін растады.

Адам спорттың қай түрімен айналыспаса да дене шынықтыру жаттығулары алдын ала тұлғаның өзін тәртіпке баулып, оның денсаулығын нығайтады.

Пайдалынған әдебиеттер тізімі:

1. Дуйсебаев Б.Т., Божиг Ж., Исин С.Г. Спорт. Жастар. Тәрбие: аймақ. ғыл.-тәжір. конф. атериалдары (халықаралық қатысуымен).— Қарағанды: ҚарМУ баспасы, 2018. — 159 б.

2. Кислый О.А. Стратегия поведения волейболистов в игровом процессе и методики его совершенствования: дис. . канд. пед. наук. М., 2006. - 147 с.

3. Худияров Ғ.Б., Рахымжанов А., Бисейітов М. Спортшының спорттық циклдағы жаттығуларды құру мәселелері // М. Әуезов атындағы Оңтүстік Қазақстан мемлекеттік университетінің ғылыми еңбектері.- Шымкент, 2009. - №1. - Б. 178-181

ОРГАНИЗАЦИОННАЯ РАБОТА ПО УПРАВЛЕНИЮ СТРЕССОВЫМ СОСТОЯНИЕМ ДЕТЕЙ С РАС ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА

АКБАЕВА Д.Ж., БОБРОВА В.В.

Карагандинский государственный университет имени академика Е.А.Букетова

darisha_22@mail.ru

Одним из приоритетов государства в области развития образования является обеспечение того, чтобы каждый ребенок имел равный доступ к качественному образованию. Права детей на получение качественного образования закреплены в Конституции Республики Казахстан, законах Республики Казахстан «Об образовании» [1], «О правах ребенка» [2].

Проявление организационно-педагогических факторов, их влияние на организационный порядок обеспечиваются решением важнейших педагогических задач при реализации педагогической функции управления: создания, организации и обеспечения надлежащего

функционирования педагогических систем воспитания и обучения детей, предполагающих повышение их образованности. Эта работа должна строиться непрерывно на основе общих требований к формированию и совершенствованию всех основных элементов педагогического компонента человеческо-поведенческой подсистемы. Вместе с тем ее содержание, формы и методы дополняются теми, которые диктуются обнаруживающимися в повседневной деятельности недостатками в действиях и поведении личного состава, новыми явлениями в жизни общества, изменениями в законодательстве и оперативной обстановке, возникновением новых проблем и возможностей решения старых [3].

Организация учебно-познавательной деятельности обучающихся включает:

- 1) способы мотивации процесса усвоения;
- 2) организация учебно-познавательной деятельности на запланированном уровне усвоения;
- 3) управление учебно-познавательной деятельностью;
- 4) выбор методов, средств и организационных форм обучения;
- 5) контроль и прогноз [4].

Важную роль в создании особых условий играет создание благоприятной, бесстрессовой атмосферы для обучения учащихся с особыми образовательными потребностями. Ведь в современных социально-экономических и производственных условиях человек становится всё более уязвим к потоку сверхсильных раздражителей, связанных с неблагоприятными экологическими, социальными, профессиональными и другими факторами его жизни и деятельности. Ответная реакция организма, выраженная психической возбудимостью и раздражительностью, сопровождается перенапряжением физических и психических функций.

На детский же организм стресс оставляет неизгладимый след, который остается с ним на всю его жизнь, формируя его поведенческие привычки, регулируя ответные реакции на внешние раздражители и на восприятие окружающего мира в целом, не говоря уже о физическом и психосоматическом здоровье. У детей стресс возникает при столкновении с чем-то новым, а потому из-за отсутствия опыта они не в состоянии с ним бороться. Сам механизм детского стресса состоит в том, что что-то внешнее, неизвестное, нехорошее, насильно вторгается в жизнь ребёнка, начинает в виде воспоминаний или страхов преследовать его.

Есть среди этих детей те, для которых влияние стресса столь велико, что оно затормаживает и без того сложный процесс социализации и интеграции в современное общество. Это дети с расстройством аутистического спектра.

Дети с РАС наиболее подвержены влиянию внешних факторов, которые вызывают у них негативные реакции и эмоции, которые, затягиваясь и усложняясь, перерастают в стрессовое состояние.

Для успешного управления стрессовым состоянием детей с РАС необходимо скоординировать четко структурированную организационную работу, выбрать методы и направления, которые помогут в этом.

Независимо от того, какой метод вмешательства используется, родители должны знать, подвержен ли их ребенок отключениям, чтобы пропагандировать соответствующие услуги для своего ребенка. Описание симптомов и триггеров остановок, а также важность их предотвращения должны быть записаны в дневнике наблюдений. Каждый, кто работает с ребенком, должен иметь полное представление о том, что приводит к остановкам, как их предотвратить и как их обойти. Данное предложение выразили авторы методики «Отключения» Ингрид М, Лоос Миллер и Хендрикус [5].

Триггеры могут варьироваться от ребенка к ребенку, но можно ожидать, что социальные ситуации будут особенно трудными для аутичного ребенка. Факторы окружающей среды должны также быть рассмотрены для детей с гиперчувствительностью к свету, звукам, запахам или тактильным ощущениям. Не менее важно определить, когда не возникают стрессовые реакции. Для этого необходимо задать себе вопрос: Какие ситуации делают ребенка несговорчивым, злым или замкнутым? Если Вы видите поведение, которое может

быть завершением работы, просмотрите этот список, чтобы определить запускающие обстоятельства:

- Ожидание производительности, выполнение запросов, ответы на вопросы; факультативное участие в разговоре.

- Физическое состояние ребенка в этот день: лекарства, которые ребенок принимает; голод; проблемы со сном / лишение сна.

- Окружающая среда: знакомое или незнакомое местоположение, на улице-детская площадка, парк, тропа, бассейн; внутри помещения-дом, школа / терапия; звук-шумный, тихий; свет - яркий, темный, прерывистый; температура - теплая, холодная; погода-дождь, солнце, гроза, ветер.

- Социальная демография: плотность населения в непосредственной близости; возраст участников, наличие или отсутствие конкретных людей.

- Уровень взаимодействия (фон и прямая коммуникация). Тип внимания взрослых: требование («нарисовать круг»), описательные комментарии («его здесь нет»), хвалебные высказывания («хорошая работа!»), поправка («это неправильно»), запрос («вам нужна помощь?»).

- Вид и последовательность деятельности: довольно крытые игры - воображения, пластилин, пазлы; интеллектуальная работа с буквами, цифрами, сортировка, сопоставление, подсчет; физические упражнения на крупную моторику- бег, прыжки, езда на велосипедах, плавание; пассивное воспроизведение-просмотр ТВ или видео; компьютерные игры-образовательные против действий; задания на мелкую моторику -рисование, нанизывание бисера, строительные конструкции.

- другое

Выявление триггеров с последующей минимизацией их возникновения можно отнести к направлению по организационной работе по управлению стрессовым состоянием детей с РАС дошкольного возраста под названием «Выявление триггеров».

Сущность методики «Азбука поведения» [6] схожа с методикой «Отключения» Ингрид М, Лоос Миллера и Хендрикуса , однако имеет ряд различий и особенностей. В отведении внимания и заключается методика «Отключения». Когда на прогрессирование реакции стресса ребенок пытается «убежать» от задачи.

В методике «Азбука поведения» особое место занимает мультidisциплинарный превентивный подход и когнитивно-поведенческая терапия.

Азбука поведения поможет нам понять триггеры и последствия реакции ребенка и разработать стратегии для предотвращения вероятности этих реакций в будущем. Они также могут помочь определить навыки замены, которые выполняют ту же функцию или имеют тот же конечный результат, а также помочь нам определить, когда вмешиваться и с какими стратегиями, как только происходит целевое поведение.

Превентивный подход может быть использован для изменения или устранения установочных событий и antecedентов, таких как получение лучшего ночного сна и создание условий для сложной работы. На этом этапе учитель может также подтолкнуть ученика, предупредив его о том, что он раздает трудную работу, и напомнить ему о стратегиях, которые он может использовать, например, попросить перерыв.

Подготовка ребенка, рекомендуя, что они уже участвуют в некоторой релаксации, чтобы уменьшить их стресс еще ниже, прежде чем начать сложную работу также может быть полезным. Стратегии, которые предлагаются ребенку должны быть индивидуализированы.

Для превентивных и проактивных стратегий - попробуйте изменить или устранить триггеры (установка событий и antecedентов). Это предотвращает или уменьшает величину стрессовой реакции у учащегося. Вы можете сделать это, предоставляя частые перерывы, уменьшая требования, предоставляя предупреждения или образование о потенциально стрессовых событиях, встраивая успокаивающий сенсорный ввод в существующую рутину.

Для ситуаций, когда триггеры стресса не могут быть изменены или изменены – стратегии продвижения навыков являются большой областью, на которой нужно сосредоточиться. В этой стратегии необходимо будете обучать и продвигать навыки замены, которые выполняют ту же функцию, что и целевое поведение. Обучение навыкам

преодоления трудностей, таким, как урегулирование конфликтов и решение проблем, также является областью навыков, которые необходимо развивать. Было бы также полезно обучать навыкам саморегуляции для поддержания правильного уровня бдительности, например, использовать набор сенсорных инструментов.

Первый шаг, который человек может предпринять, чтобы уменьшить стресс, чтобы стать известно об основных источниках, или триггеры, стресса в жизни. В этом может помочь вести дневник осведомленности о стрессе в течение нескольких недель, в котором перечислены Дата, Время, событие, тяжесть, симптомы и стратегии преодоления, которые они использовали для облегчения ситуации.

Второй шаг-классифицировать различные стрессовые ситуации следующим образом: «Управляемый – Неуправляемый» и «Важно-Неважно».

Это может помочь отойти от своей ситуации, чтобы посмотреть на нее более четко и объективно.

Четыре навыка управления стрессовыми ситуациями: навыки осознания, принятия, преодоления и действия. Некоторые навыки могут быть более полезны в определенных ситуациях. Каждый навык можно объяснить лучше, используя ситуацию, с которой человек может столкнуться в реальной жизни.

Навыки осведомленности - это получение более четкого понимания ситуации и того, как она влияет на человека. Это предполагает заранее узнавать о том, с чем придется столкнуться и постараться заблаговременно подготовиться к снижению стресса.

Навыки принятия - признавая стресс и быть реалистичным о его последствиях, например, какие аспекты являются управляемыми / неконтролируемыми или важными/неважными.

Навыки преодоления - приготовиться справиться со стрессовой ситуацией, изучая различные стратегии. Определить, какие изменения можно сделать, чтобы контролировать ситуацию и снизить уровень стресса. Например, использовать позитивный монолог с самим собой для формирования конструктивного взгляда.

Навыки действия - активно внося изменения, противодействовать или снижать уровень стресса. Подразумевает переход к более расслабляющей и приятной деятельности, чтобы успокоиться.

Это можно включить в направление «Профилактика и уменьшение стрессового состояния» при организационной работе по управлению стрессовым состоянием детей с РАС дошкольного возраста, так как данные способы предполагают мероприятия, направленных на предупреждение возникновения стрессового состояния.

Heffner Gary вместе с коллегами выдвигают свою методику по управлению стрессовым состоянием «Fight or flight» [7]. Стресс является частью повседневной жизни и естественной реакцией на изменения и адаптации с большим изменением жизни. Стресс также возникает в ответ на продолжающиеся ежедневные неприятности, такие как трафик, шум или невнимательные люди. Организм реагирует на стресс реакцией «полет или борьба» в центральной и периферической нервной системе. Это включает в себя ряд химических изменений, которые готовят людей к стрессовым событиям.

Некоторые стратегии преодоления стрессовых ситуаций

1. Прогрессивная релаксация мышц

Человек учится различать группы мышц и разницу между напряжением и расслаблением мышц.

Фокус на 4 основных группах мышц:

- руки, предплечья и бицепсы
- голова, лицо, горло и плечи
- грудь, живот и поясница
- бедра, ягодицы, икры и ступни.

Напрячь мышцы на 5-7 секунд и расслабить на 10-15 секунд.

Время на освоение: 1-2 недели, 2 x 15 минутные занятия в день.

2. Техники медленного дыхания

Правильные привычки дыхания необходимы для хорошего психического и физического здоровья. Во-первых, человек должен сосредоточиться на своем дыхании. Для начала необходимо определить, какое в основном дыхание производится: верхнее или нижнее (грудью или животом). Следует избегать коротких, неглубоких и быстрых вдохов из верхней части груди. Цель состоит в том, чтобы дышать глубоко и медленно через нос. При вдохе и выдохе человек должен ощущать большее движение в желудке, чем в груди. Практиковать дыхательные упражнения желательно каждый день. Затем, нужно научиться применять медленное дыхание по мере необходимости, например, при стрессе, гнев или тревоге.

3. Визуализация

Человек использует воображение, например, приятные мечты или воспоминания:

- устроиться поудобнее, сканирование тела для напряжения и расслабления мышц;
- выбрать любимое мирное места, реально ли оно или воображаемо;
- сфокусировать воображение, используя все 5 чувств;
- использовать утверждения и повторять их, например: «Я отпускаю напряжение»; или «я чувствую себя мирным».

Практиковать визуализацию необходимо три раза в день в течение нескольких минут или дольше. Обычно это проще всего для человека утром и ночью в постели. В конце концов, с практикой человек может использовать визуализацию в повседневных ситуациях, когда чувствует себя скованно.

Эффективность любых стратегий, используемых для борьбы со стрессом, будет повышена, если после использования каждой стратегии она будет оценена. Это можно сделать, если:

- замечать физические, умственные и поведенческие знаки стресса;
- выбрать стратегии преодоления стресса;
- оценить, работает ли или нет эта стратегия;
- сохранить и использовать стратегии.

Это направление можно назвать как «Управление стрессовым состоянием», так как ими можно пользоваться при уже непосредственном пребывании в состоянии стресса.

Рассмотрев методики «Отключение» Ингрид М, Лоос Миллера и Хендрикуса, «Азбука поведения» Уайт С., Скуфульского С. и «Fight or flight» Heffner Gary и его коллег, мы пришли к выводу, что организация управления стрессового состояния состоит из следующих направлений:

1. «Выявление триггеров», сутью которого является выяснение тех явлений, которые могут вызвать стрессовое состояние. Выявление можно выполнить с помощью методов «Обучение упражнениям» и «Наблюдение и контроль».

2. «Профилактика и минимизация возникновения стрессового состояния», сутью которого является отграничение от ребенка тех факторов, которые могут вызвать стрессовое состояние. Это можно сделать с помощью щадящего режима обучения, общение через неживые объекты или несколько дистанцируясь от ребенка, дополнительного времени для решения, ответа и отдыха, с помощью отвлеченных социальных историй использовании визуализации или с помощью ведения дневника осведомленности о стрессе и его классификации на «Управляемый – Неуправляемый» и «Важно-Неважно».

3. «Управление стрессовым состоянием», сутью которого является управление уже с возникшим стрессовым состоянием навыками осознания, принятия, преодоления и действия (прогрессивная релаксация мышц, техники медленного дыхания, визуализация).

Стресс и тревога влияют на всех, однако у людей с нейротипией есть больше стратегий для борьбы со стрессом. В отличие от этого, люди с РАС находятся в невыгодном положении, когда дело доходит до борьбы со стрессом и тревогой. Учитывая их психологический состав и когнитивные и социальные факторы, которые предрасполагают их к стрессу и тревог необходимо помнить, что эффективная поддержка поможет детям раскрыть свой потенциал. Работая совместно с многопрофильной командой, включая самих детей, можно работать вместе, чтобы полностью понять, как стресс влияет на детей, и разработать эффективный план поддержки поведения.

Список использованной литературы:

1. Закон РК «Об образовании» от 27 июля 2007 года № 319-III
2. Закон Республики Казахстан от 8 августа 2002 года N 345.
3. Кикоть В.Я., Столяренко А.М. Юридическая педагогика — М.: Юнити-Дана, 2004. — 895 с.
4. Айсмонтас Б.Б. Теория обучения: Схемы и тесты / Б.Б. Айсмонтас. – М.: Изд-во ВЛАДОС-ПРЕСС, 2002. – 176 с.
5. <https://autismawarenesscentre.com/shutdowns-stress-autism/>
6. White SW, Oswald D, Ollendick T, Scahill L. Anxiety in children and adolescents with autism spectrum disorders. *Clinical Psychology Review*. 2009;29: pp.216–229.
7. <http://autism-help.org/adults-aspergers-stress.htm>

COMMUNICATION PROBLEMS IN CHILDREN WITH DEVELOPMENTAL DISABILITIES

TUGANBEKOVA K.M.,BALAUBAEVA A.K.

Academician E.A.Buketov Karaganda State University

Balaubaeva1996@mail.ru

The problem of development of communication skills in children with special needs is one of the main issues in special psychology and pedagogy. The development of communication skills in children with special needs is a complex multi-stage process that involves the work of more than one specialist. In this article, as a feature of the development will be an autism spectrum disorder.

Autism spectrum disorder is a pervasive developmental disorder characterized by speech and motor disorders, stereotypical activities and behaviours that lead to social interaction disorders. According to V. M. Bashina, the main signs of autism include: communication disorders, stereotypical behavior and weakening of the ability to social interaction [1].

The problem of socialization of children is one of the priorities in the treatment and rehabilitation of children with autism spectrum disorders. All children with autism have communication problems regardless of the state of intelligence and speech development. This is manifested in the fact that it is difficult for them to get in contact with other people and there is a misunderstanding when they need to use communication.

Most kids with autism speak in other ways than just words. Many of the ways that they communicate is through their senses and body language and refusing to understand this common fact will create many frustrating times not only for the child, but also for the parent and caretakers. If a child with autism is not difficult to build a simple phrase and if he has a large vocabulary, it does not mean that he will not have difficulties in communicating. For successful communication between a specialist and a child, it is necessary to understand the psychology of a child with autism.

Establishing contact with a child with autism is the main task of correctional work. In turn, the established contact with the child contributes to the acceptance and understanding of the characteristics of such a child, and also provides an opportunity to prepare for possible negative reactions and provoke the necessary reactions. An important aspect of working with a child with autism is an individual approach [2].

Communication skills of communication with a child with autism are based in the following five main areas:

- 1.Views
- 2.Rumor
- 3.Touch
- 4.Smell
- 5.Taste

Marvellously, these 5 main ways to communicate with an autistic child are the same ways that anyone else uses. The difference, however, is that, children with autism can perceive all 5 senses, it is difficult for them to Express themselves through speech. It should be noted that the only problem of autism and communication is really just a language barrier. Children with autism often do not

have speech disorders, this is only a consequence of another, more complex disorder. Many cases of autism are partly the result of a nervous system disorder that distorts the signal from the sensory organs to the brain. Children with autism spectrum disorders have difficulties in understanding speech, so the work is structured as follows: short and clear instructions are given; tips are used (to correctly execute the instruction); required reactions are formed gradually; complex action is decomposed into simple; visual AIDS are used; alternative methods of communication are used. The results obtained are fixed at home with parents each time. [3].

The sense of vision in an autistic child includes things like increased sensitivity to light and a special interest in certain colors or patterns. Most people can never understand why a child with autism might like a certain part of a toy instead; and that's because they're fixed on a color, a pattern. Bright artificial light, like in a supermarket, can be particularly annoying for a child with autism because the light causes glare that causes strain on the eyes and makes them work harder. Flashes on the TV, computer or anywhere else can also cause eye irritation. It should be noted that many children with autism also suffer from epilepsy and can have an attack at any time. Certain lights and patterns can cause a seizure very easily.

Understanding these things will help communicate with an autistic child as their body language will indicate whether they are affected by any lighting effects or drawings.

Hearing or sounds is a strong feeling for a child with autism. In fact, so much so that one noise of water can very easily cause irritation. Most people think their autistic child is out of control if they have an attack, when it can be as simple as the ambient noises we all hear. Children with autism can hear the sounds from all the other noise. They hear the TV in the background, the aquarium filter, the oven running, the clock ticking and all those other sounds you don't hear if you don't want to. They can't just turn off noises like other people. They hear that. All of this becomes extreme chaos; especially if they're trying to preserve information.

Touch is no exception when it comes to a person with autism. Where a person may be pleased with a hug or can easily change clothes, a person with autism can be on the contrary – very unpleasant. This is why some children with autism find it difficult to undress or do not want to change – they do not feel comfortable wearing clothes on their bodies.

Very few odors pass by a person with autism. Cooking can cause unusual behavior, as mentioned above. A child with autism smells 10 times stronger. The same with taste that has a pleasant or bad taste will surely intensify in a person with autism.

Body language plays a huge role in what a person with autism is trying to communicate. You don't need a device to know that the screaming in the restaurant is caused by the smell of food or the extra white noise they hear, or when they cover their ears every time they pass by the aquarium, that the murmur of water can be a problem.

In order for a child to feel comfortable in society, it is necessary to form, develop and consolidate his communication skills. This work should involve not only specialists, but also parents. Thus, in order for the child to feel comfortable in society with the teacher, and classes were successful, first you need to learn to understand his body language, and only then develop and consolidate his communication skills. This work should involve not only specialists, but also parents.

References:

1. Bashina V. M. Early infantile autism. - M.: Healing, 1993.
2. Lebedinskaya K. S., St. Nicholas O. S., E. R. Bensky Children with disorders of communication: Early infantile autism. - M.; Vlados, 2007.
3. Mastukova E. M., Violation of communicative behavior in early childhood autism. - Moscow: Vlados, 1997.

ИНТЕРАКТИВТІ ОҚЫТУДЫҢ ТЕХНОЛОГИЯСЫ

АХМЕТОВА А.М.

ҚҚЭУ Экономика, бизнес және құқық колледжі

ahmetova.a_kebl_keu@mail.ru

Білім беру саласының барлық жағына жаңаша көзқарас, жаңаша қарым-қатынас (жаңа базистік оқу жоспарына көшу, білім мазмұнын жетілдіру, оқу әдістемелік кешендерге көшу, т.б.), жаңаша ойлау қалыптасуда. Қазір дәстүрлі білім беруде студенттерге тек пәндік білім, білік, дағдылардың белгілі жиынтығын меңгеруге ғана бағытталып, олардың жеке басының дамуына, тұлға ретінде қалыптасуына көңіл бөліп отыр.

Республикамызда білім берудің жаңа жүйесі жасалып, әлемдік білім беру кеңістігіне енуге бағыт алуда. Бұл педагогика теориясы мен оқу тәрбиесі үдерісіндегі елеулі өзгерістерге байланысты болып отыр: білім берудің мазмұны жаңарып, жаңа көзқарас, басқаша қарым-қатынас, өзгеше менталитет пайда болуда.

Қазіргі білім беру саласындағы оқытудың озық технологияларын меңгермейінше сауатты, жан-жақты маман болу мүмкін емес. Жаңа технологияны меңгеру оқытушының интеллектуалдық, кәсіптік адамгершілік, рухани, азаматтық және де басқа көптеген адами келбеттің қалыптасуына игі әсерін тигізеді, өзін-өзі дамытып, оқу-тәрбие үдерісін тиімді ұйымдастыруына көмектеседі. Бұл технологияның өзін оқытушы түрліше (орташа дәрежеде, ұқыпты, дәл нұсқау бойынша немесе шығармашылықпен) іске асыру мүмкін. Бұл жерде технологияны жүзеге асырушының тұлғалық компоненті, белгілі бір ерекшеліктері елеулі түрде әсер етеді, сонымен бірге студенттің әрекеті – оның қабылдауы, ынтасы, құштарлығы негізгі рөл атқарады. Бүгінгі оқыту жүйесінде әртүрлі жаңа технологиялар пайдалану тәжірибелерге еніп, нәтижелер беруде. Әсіресе, технологиялық бірліктердің арнайы жүйесі, олар педагогикалық нәтижеге бағытталған және оқытудың жаңа технологияларын мемлекеттік стандартқа және білімдік өзгерістерге қарай топтастыруға болады. Педагогикалық технология негізінде оқу циклін қайта жаңарту идеясы алынған. Оның мазмұнына: 1) оқытудың жалпы мақсатын қою; 2) жалпы құрылған мақсатты нақтыландыруға көшу; 3) студенттердің білім деңгейін алдын ала (диагностикалық) бағалау; 4) оқу әрекеттерінің жиынтығы (бұл кезде жедел кері байланыс негізінде түзету жүргізілуі тиіс); 5) нәтижені бағалау енеді. Жаңа оқыту технологиясы, тұлғаның танымдық қабілеттерін және танымдық үрдістерді: яғни, жадының (ес) алуан түрлерін – есту, көру, қимыл және т.б. ойлауды, ынтаны, қабылдау қабілетін арнайы жасалған оқу және танымдық жағдайлар арқылы дамытуға, сондай-ақ тұлғаның қауіпсіздігін, өзін-өзі өзектілендіру, өзін-өзі бекіту, қарым-қатынас, ойын, танымдық және шығармашылық қажеттіліктерін қанағаттандыруға, белсенді сөздік қорын (ауызша және жазбаша тілінде) дамытуға бағытталуы. Интерактивті оқытудың басты мақсаты – білім алушыларды өз бетінше ой қорытып, жауап таба білуге үйрету. Еліміз дамудың демократикалық жолын таңдап алған қазіргі заманда жастарды өз бетінше шешім таба білуге үйрету заңды құбылыс. Бұл күнделікті аудиториядағы жұмыстарға да қатысты: студент сабақ кезінде мейлінше белсенділік танытуы тиіс. Осындай, білім алушылардың белсенділігін арттыруға мүмкіндік жасайтын әдістемелік амалды интерактивті деп атайды. Интерактивті әдіс кезінде: сабақ үстінде білім алушылар мен оқытушы арасында тығыз қарым-қатынас орнайды; ондай қарым-қатынас білім алушылар әлдебір мәселені талқылап, соның шешімін табуға тырысқан кезде қалыптасады; - онда білім алушылардың жауабынан гөрі мәселенің шешімін табуға талпынғаны маңызды болады. Себебі интерактивті оқытудың басты мақсатының өзі сол - білім алушыларды өз бетінше ой қорытып, жауап табуға үйрету. Интерактивті әдістеме өзара қарым-қатынастың мол ауқымын қамтиды. Мұнда студенттердің бұған дейін алған өмірлік тәжірибелері білім берудің негізгі көзі болып табылады. Бұл әдісте білім алушы мыналармен қарым-қатынасқа түседі: 1) оқытушымен (сұраққа жауап берген кезде); 2) өзге студенттермен (қосақталып жұмыс істеген кезде); 3) шағын топтармен (топпен жұмыс істеген кезде); 4) белгілі бір топпен, аудиториямен (сауалнама алғанда); 5) кейбір техника түрлерімен (компьютермен интернетке шыққанда т.б.). Интерактивті әдістің ерекшелігі – студент өзгелермен араласу барысында ашыла түседі, көбірек оқып, тәжірибе жинай білуі керек. Тәжірибе интеллектуалдық тәуелсіздіктің негізі болып табылады және барлық өркениетті азаматтың қажетті құралы десек те болады. Интерактивті әдістеме білім алушылардың мынадай мақсаттарына жетуге мүмкіндік береді: 1) олар мол мағлұмат алып, өздері айтқан пікірге логикалық түсініктеме беруге жол ашады; 2) өз пікірлерін терең ойланып айта алатын

болады; 3) мәселені талқылаған кезде бұған дейін алған, тәжірибеде жинақтаған білім қорын пайдалана алады; 4) бір-бірінен жаңа мағұлматтар ала отырып, білімін толықтыра алады; 5) шындыққа көз жетуі үшін дәлел іздеп, ойын анықтап көрсете алады; Ең бастысы білім алушыларды оқу әрекетінің субъектісі ретінде дамуын қамтамасыз ету керек. Олардың оқу әрекеттерін ынталандыруда барлығының көзқарастарына көңіл бөлу керек, пікірлеріне шынайы қызығушылық танытып, келісуі оларды белгілі бір шешім қабылдауға мәжбүрлемеу, пікірлерін сынауға, жоққа шығаруға, кемсітуге жол бермеу керек. Интерактивті әдіс кезінде мыналар ескерілуі керек: - тұлғаның еркіндігі мен құқықтары сақталуы керек; -тұлғаның өзін көрсете алуына жағдай жасау керек; - оған өзіндік даралығын көрсетуге мүмкіндік жасау керек; -педагогикалық қолдау көрсету. Бұл мақсатқа жетудің тиімді жолының бірі – сабақта оқытудың интерактивті әдісін қолдану болып табылады. Интерактивтік тақтасын қолдану барысында оқытушы уақытты қалай үнемдейді. Қарапайым тақта және компьютер проекторына қарағанда, интерактивтік тақта сабақ мазмұнын кеңінен ашуына мүмкіншілігі өте зор. Интерактивтік тақтаны пайдалану кезінде үлкен жетістікке қол жеткізу үшін , тек қана сауатты сабақ жоспарлап, керекті материалдарды дайындау керек. Сабақта оқытушы интерактивтік тақтаны бір емес бірнеше рет пайдалана алады, қарапайым тақтаға қарағанда интерактивті тақта пайдалануға ыңғайлы, әрі уақыт үнемдейді. Сабақ дайындығына дұрыс уақытты қалай бөлу керек? Әр сабақта пайдаланатын көрнекі құралдарды қалай дайындайды.? Біз аталған сұрақтарға жауап беруге тырысамыз. Интерактивті тақта оқытудың басқа тәсілдеріне қарағанда (салыстырғанда), көптеген жетістіктері бар. Бұл жетістіктер туралы өз сабағында интерактивтік тақтаны пайдаланатын оқытушылар ғана айта алады. Қызметтестер мен біріге отырып сабақта дайындалу арқылы жақсы әсерге қол жеткізуге болады, бұл тек қана міндеттерді бөліп беру мен уақытты үнемдеу ғана емес, сонымен қатар берілген материалдардың сапасын да арттырады. Оқытушылардың көрсетуінше интерактивтік бағдарлама олардың жартылай жұмысын атқарады, мысалы: белгілі бір материалды интерактивтік тақтада орындау арқылы файлдағы белгілермен өзгерістерді сақтап қалуға болады, бұны сабақта болмай қалған студенттерге қайта түсіндіруге немесе келесі жолы тағы да қолдануға болады. Оқу материалдар базасын жасау, қызметтестермен жасаған материалдарды өз сабағымда пайдалану арқылы оқытушының уақытын үнемдейді. Материалдарды оқып үйрену барысында интерактивтік тақтаны пайдалану білім өрісін кеңейтуге мүмкіндік береді, сондықтан оқытушының дайындаған материалы студенттерге түсініктірек болады. Көп оқытушылардың байқағанындай сабақтың студенттерге қызықты және дәлелді (мағыналы) болады, және оны (студенттер) жылдам есте сақтайды. Интерактивтік тақта оқу сапасын жоғары деңгейде тағы да оқытушылардың уақытын үнемдейді, оған бұрын өтілген материалдардың екінші рет қайталауға қажеті жоқ. Интерактивтік тақтаны дұрыс түсіну керек, ол сиқыршының таяғы емес. Неге десең сабақтағы барлық мәселелерді өзі шешіп және сабақты еліктендіретін болған. Тағы да ойлау қажет емес. Интерактивті тақта барлық сабақта қолдану мүмкін, жоқ болмаса сабақтың әрбір сатысында. Басқа да заттар сияқты интерактивті тақтаны пайдаланудан ең көп тиімділікке сабақта қойылған мақсаттарға сәйкес қолдану арқылы жетуге болады. Интерактивтік тақтамен бірге жүретін бағдарламалық нұсқаулықты жақсы біліп, оны сабаққа дайындалғанда қолданулары керек. Интерактивтік тақтада бір уақытта бірнеше материалдарды қолдануға болады: бейне, дыбыс, сурет, мәтін, және т.б. Сабақ соңына дейін логикалық үздіксіз түрде болса, сонда ғана сабақ қойылған мақсатына жетеді; Сабақ кезінде сақталған файлдар студенттерге беріледі: сондай-ақ бұл файлдарды келесі сабақта өтетін материалдарды қайталау және толықтыру үшін қолданылады. Интерактивтік тақта оқыту тиімділігін қалай арттырады. Сабақта интерактивтік тақтаны қолдану баланың мектепте оқыту тиімділігін арттыру. Мұны қалай жүзеге асыруға болады? Интерактивтік тақтаның өрісін қалай ашуға болады? Оқытушының таптырмас серігі етіп жасауға болады. Бұл мақалада біз білім беру саласында интерактивтік тақтаны қолданудың 3 бағытын қарастырамыз. 1. Презентация, демонстрация және моделдік интерактивтік тақтамен сабақтың өтілу барысын арттыру үшін программалардың қамтамасызтандыруды интерактивтік тақтамен бірге қалай қолдануға болады. 2. Студенттердің сабақта белсенділігін арттыру. Сабақта интерактивті тақтаны қолдану барысында студенттердің

белсенділігін қалай арттыруға болады. 3. Интерактивті тақта қолдану барысында сабақ темпін арттыру. Интерактивті тақтамен жұмыс кезінде сабақты жоспарлау және оның темпін қалай арттыруға болады.

Интерактивті тақта – бұл байланыстырылған компьютер, бейнені тақтада проектор арқылы көрсететін, сенсорлық экран. Тақта бетіне қол жүргізіп, компьютермен жұмысты бастауға болады. Интерактивті тақтаға арналған арнайы бағдарламалық қамтамасыз ету мәтіндермен, объектілермен, аудио және видеоматериалдармен, Интернет қорлармен жұмыс жасауға мүмкіндік береді, ашық құжат үстіне қолмен жазуға және ақпарат сақтауға болады. Тақтада слайд, видео көруге, белгілер қоюға болады, қарапайым тақта сияқты сурет салуға, түрлі сызбалар сызуға болады, нақты уақытта экранда үлкейтіп көрсетілген бейнеге белгілер қоюға, кез келген өзгерістерді енгізіп және оларды келешекте өңдеу үшін компьютерлік файл түрінде сақтауға, басып шығарғыштан шығаруға, факс немесе электронда пошта арқылы жіберуге болады. Интерактивті тақтаға арнайы электронды қаламмен (қаламұшпен) немесе саусақтармен жазу керек. Баяндамашы арнайы байрақша арқылы экрандағы бейнемен жұмыс жасайды: белгілейді, астын сызып, маңызды жерлерін көрсетіп, сызбаларды салып немесе оларды түзеп, мәтінге түзетулер енгізеді. Сенсорлық құрылғы қол тиген кезде оны «сезеді» және жазу кезінде қозғалысты бейнелейтін лайықты электронды сигналға таратады. Тақта түрлі түсті үш байрақшасы бар **қағаз бергімен** және өшіргішпен жабдықталған. Баяндаушы алдын ала өзіне керекті байрақша түсін белгілеп қойса, сонда ИТ лезде **қағаз бергіден**, мысалы, жасыл түсті байрақша немесе өшіргіш алынғанын білдіреді.

Студенттің ашық ақпараттық-білім беру кеңістігіне кіруі нақты коммуникативті ептілікті, басқа оқу орындарындағы құрбы-құрдастарымен ынтымақтастықта түрлі мәселелерді шешудегі икемділікті қалыптастырады.

Интерактивті оқытуда оқытушы мен студенттің жұмысы – ынтымақтастықта, яғни бірлесіп пайда болған қиыншылықтарды жеңіп шығуға, ой алмастыруға, алған білімдеріне сүйене отырып талқылауға мүмкіндік береді. Студентке түрлі табиғи, физикалық процестерді модельдеу, түрлі жағдайдағы құбылыстарды, олардың қасиеттерін сипаттайтын шамаларын өзгерте отырып меңгеру мүмкіндігі беріледі. Білімнің интерактивті электронды негізімен оқу, іздеу-танымдық іс-әрекеті маңызды мекептік, пәндік зерттеулерінің элементтеріне ие болады.

Сонымен, интерактивті оқыту технологиясы – бұл ұжымдық, өзін-өзі толықтыратын, барлық қатысушылардың өзара әрекетіне негізделген процесс. Интерактивтік оқыту технологиясы: 1.жұптасып жұмыс істеу; 2.ротациялық (ауыспалы) үштік; 3.карусель; 4.шағын топтармен жұмыс; 5.рөлдік (іскерлік) ойын;

6.дискуссия; 7.дебат т.б. Интерактивтік оқыту – бұл ең алдымен студент пен оқытушының қарым-қатынасы тікелей жүзеге асатын сұқбаттасып оқыту болып табылады. Интерактивтік оқыту – бұл танымдық әрекеттің арнайы ұйымдастыру формасы. Ол толық айқындалған және мақсатын алдын ала болжауға болатын оқыту түрі. Сабақтағы интерактивтік әрекет өзара түсіністікке, өзара әрекетке, қатысушылардың әрқайсысына қажет міндетті бірлесіп шешуге алып келетін – ұйымдастыру және қарым-қатынас жасауды дамытуды ұсынады. Интерактивтік оқыту технологиясы деп нәтижесінде оқу әрекеті барысында олардың өзара мотивациялық, интеллектуалдық, эмоцианалдық және басқа да жақтарынан жетістіктерге жетуді сезіну жағдайын тудыра алатын, студентке педагогикалық әсерлі танымдық қарым-қатынас құруға кепілдік беретін, оқытушы мен студенттің іс-әрекетін оқу ойындары түрінде ұйымдастыру тәсілдерін айтамыз. Оқытудың интерактивті әдістерінің артықшылығы тұлғаның қызығушылығын туғызады; әрқайсысының оқу процесіне қатысу белсенділігін кеңейтеді; әрбір тұлғаның сезіміне назар аударады; оқу материалдарын тиімді меңгеруге бейімдейді; тұлғаға көпжоспарлы әрекет етуге әсер етеді; тұлғаның пікірлері мен қарым-қатынастарын қалыптастырады; мінез-құлықтың өзгеруіне көмектеседі. Интерактивті әдіс әр адамды білім алудың барлық кезеңдерінде белсенді жағдайға қояды, білім алу үрдісін мәнді етеді. Қорыта айтқанда, әр технологияны қолдану арқылы белгілі бір жетістіктерге жете аламыз. Болашақ ұрпақтың жеке тұлға болып қалыптасуында білім беру жүйесін ізгілендіру, инновациялық үрдісте тиімді қолдану қазіргі заман талабы.

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР

1. ҚР Президентінің «Қазақстан-2050» стратегиясы қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты» атты Қазақстан халқына Жолдауы
2. Қазақстан Республикасы Президенті Н.Ә.Назарбаевтың Қазақстан халқына Жолдауы «Бәсекеге қабілетті Қазақстан үшін, бәсекеге қабілетті экономика үшін, бәсекеге қабілетті халық үшін» // Егемен Қазақстан. – 2010, наурыз – 19.
3. Хмель Н.Д Біртұтас педагогикалық процесті жүзеге асырудың теориясы мен технологиясы: оқу құралы. – Алматы, 2005. - 139 б.
4. Көшімбетова С.А. Оқыту-тәрбие үрдісінде оқытудың инновациялық тәсілдерін пайдаланудың педагогикалық шарттары., Алматы, 2004.140 б
5. Инновациялық педагогикалық технологиялар. Қ.Сарбасова.(2006 ж)
6. «Қазіргі кездегі оқытудың педагогикалық технологиялары», Н. Қошқарбаев, 2010 жыл.

ФИЗИКА САБАҒЫНДА ЭЛЕКТРОНДЫҚ БІЛІМ БЕРУ РЕСУРСТАРЫН ТИІМДІ ҚОЛДАНУ

ДОШАКОВА Ж.Б., ИМАНГАЛИЕВА Н.Н.

Қарағанды қ., М. Жұмабаев атындағы №39 гимназия,
физика пәні мұғалімі

Аннотация. Электронды білім беру ресурстары ақпараттық білім беру ортасының ең бағалы құрамдарының бірі болып табылады. Дәл осындай білім беру ресурстарында оқу процесінің мазмұнды құраушылары жинақталады. Білім беру жүйесінде электронды білім беру ресурстарының маңызы қағаз оқу-құралдарына қарағанда әлдеқайда кеңірек, себебі қазіргі білім беру технологиялары оқушы өз бетімен жұмыс жасай білу мақсатында оқушы мен оқытушы арасындағы дербес байланыстарды қысқартуды ұсынады. Сондықтан электронды оқу материалдары стандартты оқу процесінде оқушы мен оқытушының арасындағы көзбе-көз байланысты толықтырады. Осы мақалада сондай электронды білім беру ресурстарын қолдану қарастырылады.

Ұлттық білім беру жүйесін реформалау мен жаңарту Қазақстан Республикасы Президенті Н.Ә. Назарбаевтың халыққа жолдауында, сондай-ақ «Білім туралы» заңда атап көрсетілгендей заман талабына сай білім беруді ізгілендіру парадигмасы есебінен жүзеге асады. Біздің еліміздің әлемдік білім беру саласында ұлттық саясатты ұстануы, жоғары оқу орындарының халықаралық мәртебе алуға ұмтылуы, оқу үдерісін жаңа жүйеде ұйымдастыру талаптары білім беру жүйесін ғылыми-әдіснамалық негізде және қоғамды ақпараттандыру негізінде жүзеге асады.

Еліміздегі физика саласында білім беру индустриялық қоғамның талаптарын және қазіргі заманғы ақпараттық қоғамның талаптарын қанағаттандыруға бағытталуы тиіс. Бұл бағытта тұрақты ізденістер арқылы ақпараттық және коммуникациялық технологияларды белсенді түрде пайдалана алатындай білім берудің әдістемелік жүйесіне жаңа өзгерістер енгізуді қажет етеді.

Ақпараттық және коммуникациялық технологиялардың дамуы электронды білім беру ресурстарын жасау мүмкіндіктерін тудырды. Білім және ғылымның ақпараттануы ғаламдық процестің бөлігі бола отырып, алдағы он жылдықта мемлекетіміздің экономикалық өсуі мен ғылыми-техникалық прогрестің негізгі кепілі болатын ХХІ ғасырдың негізгі технологияларының бірі болып саналады.

Қазіргі заманауи дыбыс-бейне және мультимедиялық оқу құралдары оқытушыларға ерекше нәтижелі әсер етеді. Осындай оқу құралдарының бірі - электронды білім беру ресурстары болып табылады [1].

Электронды білім беру ресурстары – бұл компьютерлік технологиялар негізінде іске асырылатын және жасап шығарылатын, оқу құралдарын біріктіретін жалпылама ұғым. Осыған орай бірнеше авторлардың анықтамаларын қарастырайық.

Электрондық білім беру ресурстар қатарына оқу процесін демеу үшін жасалған электронды оқу-әдістемелік басылымдары, анықтамалық-ақпарат сипаттағы ресурстары, желілік электрондық ресурстары, өз бетінше құрастырылған электронды білім беру ресурстары, демонстрациялық электронды ресурстары, оқу-ойын программалық құралдары жатады [2].

Электрондық басылымдар және ресурстар деп оқу үшін компьютерді қажет ететін барлық ақпараттық өнімдер және электрондық білім беру басылымдары жатады. Ресурстарды үш типке бөлуге болады: ақпарат-анықтамалық көзі, оқу процесін дамыту және қодауға арналған ресурстар (ақпарат алу үшін, практикалық сабақтарда қолдану үшін, аттестация үшін), жалпы мәдени даму үшін арналған ресурстар. Электронды білім беру ресурстарын басқа типті ресурстардан ажырату үшін оның бес негізгі мүмкіндіктерін бөліп көрсетуге болады [3]:

– *интерактивтік* – қолданушы мен компьютердің өзара әрекетін ұйымдастыру (компьютер көрсеткен аудиовизуалды қатарға жауап ретінде оқушының реакциясы);

– *мультимедиалық* – объекттерді және процесстерді фото, видео, график, анимацияжәнедыбыстың көмегі арқылы көрсету;

– *модельдеу* – объекттерді, процесстерді және құбылыстарды модельдеу;

– *коммуникативті* – тікелей байланысу мүмкіндігі, ақпаратты көрсету жылдамдығы, процесс жағдайын бақылау;

– *өнімділік* – әртүрлі амалдарды автоматтандыру.

Электронды білім беру ресурсы оқушының шығармашылық және белсенді игеруін қамтамасыз ететін, білімді, іскерлікті, дағдыны, ғылыми-практикалық білімді қалыптастыратын жүйелік материал ретіндегі кез-келген электрондық тасымалдаушы немесе компьютерлік желіде жарияланған, компьютерлік техниканың көмегімен өңделген және көрсетілген графикалық, тексттік, сөздік, видео, фото және басқа да ақпараттардың жиынтығы.

Осы анықтамалар «электрондық білім беру ресурсы» ұғымын оқу-тәрбиелеу процесін ұйымдастыру мен басқаруға жағдай туғызатын электрондық формада көрсетілген программалық өнімдердің жиынғы деп қарастыруға мүмкіндік береді.

Сонымен физика пәнін оқыту кезінде электронды білім беру ресурстарын пайдалану мынадай мүмкіндіктер береді:

- оқыту үдерісін тиімді ету және жетілдіру;

- дәстүрлі білім беру үдерісінде қол жетпейтін ақпараттық технологиялар мүмкіндігін пайдалану;

- мультимедиалық технология мүмкіндіктерін пайдалану;

- оқушылардың өз бетінше білім алу қызметінің түрлі формасын ұйымдастыру;

- олардың әлеуметтік және кәсіби бейімділігін арттыру.

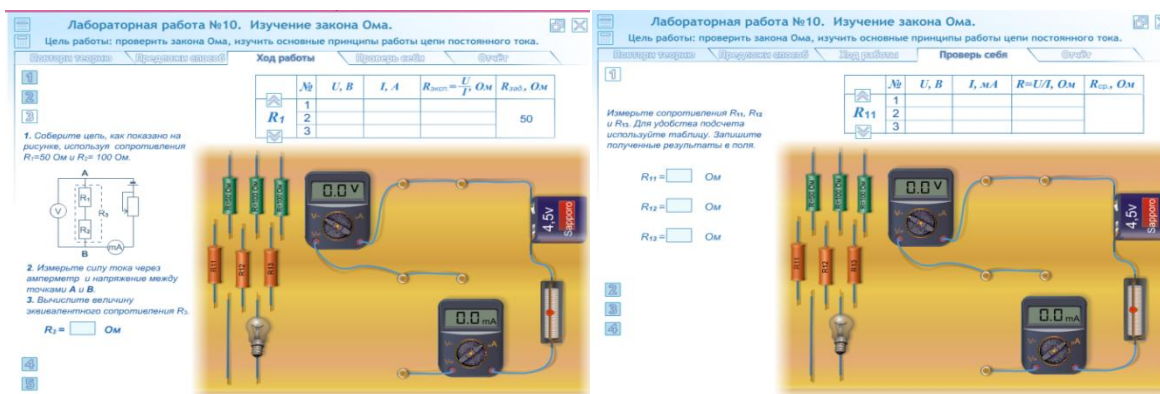
Заманауи ақпараттық және телекоммуникациялық технологияларды пайдаланып, оқыту кезіндегі педагогикалық үдерістің маңызды құрамдас бөлігі электронды білім беру ресурстарын пайдалану арқылы оқушы мен оқытушының өзара әрекетіне бағытталған тұлғалық-бағдарланған оқыту болып табылады.

Электрондық білім беру ресурстарын, оның ішінде мысалы, зертханалық жұмыстарды виртуалды жасау шынайы құрал жабдықпен жасалған зертханалық жұмыстың орын баса алмайды. Дегенмен, қандайда бір зертханалық жұмысты жасамастан бұрын виртуалды зертханалық жұмыспен, жасау тәрбімен, құрал-жабдықтарымен танысып, қол үйретіп алдын ала дайындық жүргізуге үлкен көмегі тиеді. Оқушы сыныпта шынайы құрал жабдықпен жасалатын зертханалық жұмысты жасауға дайын болып келеді. Оқытушы оқушыға білім бере отырып тәрбиелейді. Тәрбие ең бірінші объект. Электрондық білім беру ресурстарын пайдалана отырып, оқытушы оқушыға компьютерді тиімді пайдалануға тәрбиелейді. Оқушы компьютерді өзінің қажетіне қарай тиімді пайдалануға дағдыланады, оның маңыздылығын түсінеді. Мысал ретінде «Физикон» компаниясының электронды оқулығын қарастырайық. «Ом заңын оқып-үйрену» атты жұмысты талдайық (1 сурет)[4].

1 сурет. Виртуалды зертханалық жұмыс

«Әдіс ұсын» бөлімінде берілген құрал-жыбдықтарды пайдалана отырып, әрбір оқушы өзінің жұмыс жасау әдісін айтады. Бұл тұста оқушының ойлау қабілеті артады, басқа оқушылардың ойын тыңдап, өзінің әдісінің дұрыс немесе қате екеніне көз жеткізеді. Бұл процесте оқытушы оқушыларға дұрыс ойлауды үйретеді. Әдісті таңдағаннан кейін жұмыстың жасалу барысы түсіндіріледі.

2 сурет. Жұмыс жасау барысы

Жұмыс жасау барысын бөлімінде оқушылардың тағы бір ойларын тыңдап, содан кейін жасау реті тұжырымдалады. Бұл бөлімде оқушылар түрлі сызба-нұсқалар арқылы тізбекті жинақтайды. Прибор жанып кетеді деп алаңдамайды, тізбекті дұрыс жинап жаттығады. Өлшеген нәтижелерін берілген кестеге толтырады. «Өзіңді тексер» бөлімінде берілген тапсырмаларды жасап, нәтижелерін ұяшыққа енгізеді, жауаптарының қате немесе дұрыс екеніне көз жеткізеді. Жасаған жұмыстарын қорытындылайды және оқулықта берілген қорытындымен салыстырады. Әрбір оқушы өз білімдерін өздері бағалай алады.

Физика пәнін оқыту кезінде электрондық білім беру ресурсын пайдалану мынадай мүмкіндіктер береді:

- оқыту үдерісін тиімді ету және жетілдіру;
- дәстүрлі білім беру үдерісінде қол жетпейтін ақпараттық технологиялар мүмкіндігін пайдалану;
- мультимедиялық технология мүмкіндіктерін пайдалану;
- оқушылардың өз бетінше білім алу қызметінің түрлі формасын ұйымдастыру;
- оқушылардың оқуға тұрақты уәдемесін қалыптастыру;
- олардың әлеуметтік және кәсіби бейімділігін, ойлау қабілетін арттыру.

Оқушылардың негізгі құзыреттерін қалыптастыру бағытында электрондық білім беру ресурсының құрамына кеңейтілген типологиядағы тест тапсырмалары, сәйкесінше анимациялар және интерактивтік модельдер кіреді.

Замануи электронды білім беру ресурсы оқу процесінің қарқынын арттырады және жаңа алған білімдерді бекіту процесінде іскерлік пен дағдыны өңдеуде қолданылды. Электрондық білім беру ресурсын пайдаланып, оқыту кезіндегі педагогикалық үдерістің маңызды құрамдас бөлігі электронды білім беру ресурсын пайдалану арқылы оқушы мен

оқытушының өзара әрекетіне бағытталған тұлғалық - бағдарланған оқыту болып табылады. Физика пәнін оқытуда ақпараттық технологияларды пайдалану пән мұғалімінің ұйымдастырушылық және педагогикалық қызметтерін келесі маңызды мүмкіндіктермен жетілдіруге әкеледі [5]:

- физика пәнін оқушыға тартымды етіп беру;
- ақпараттық технологиялар мен информатикаға байланысты білімдерін дамыту;
- «Физика» пәнін оқытуда дәстүрлі оқыту мазмұнына өзгерістер енгізу;
- білім беруде дараландыру саралау деңгейін көтеру және оқыту тиімділігін арттыру;
- үйретуші мен үйренуші әрекетінің сипатын және мазмұнын өзгерту, білім беру үдерісінде субъектілердің өзара ынтымақтасуының жаңа формаларын ұйымдастыру.

Физика саласында білім беруді ақпаратандыру - ақпараттық коммуникациялық технологияларды және компьютерлік физикалық модельдеуді белсенді қолдануды білдіреді.

Физика пәні мұғалімдерінің әдістемелік даярлығын жетілдіру компьютерді қолдану арқылы физиканы оқыту әдіснамасын жетілдіру негізі бола алады, оқытуға әрекеттік тұрғыдан қарауды жүзеге асырады. Информатиканың рөлін физиканы оқытудағы маңыздылығын түсінуді қалыптастырады.

Қолданылған әдебиеттер:

1. <https://monographies.ru/ru/book/section?id=4485>
2. Горнева Е.А. Электронные образовательные ресурсы как комплексное средство формирования информационной культуры будущих учителей технологии: автореф. дис. ... канд. пед. наук. – Брянск, 2007. – 24 с.
3. Осетрова Н.В. Книга и электронные средства в образовании. – М.: Изд. сервис Логос, 2013. – 144 с., с. 88.
4. Винницкий Ю.А. Физикон. «Интерактивная физическая лаборатория» электронный учебник.
5. Керімбаев Н.Н. Физика саласында білім беруді ақпараттандыруды дамытудың ғылыми-теориялық негіздері: автореф. дис... пед. ғыл. докторы. – Алматы, 2010. – 47 б.

СОЗДАНИЕ УСЛОВИЙ ВОСПИТАНИЯ И ОБРАЗОВАНИЯ ДЛЯ ДЕТЕЙ С ОВЗ В ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНОМ ДОШКОЛЬНОМ УЧРЕЖДЕНИИ

БАБИНА Г.Ф., ЕРБАТЫРОВА Р.С.

КГКП детский сад «Думан»

С каждым годом в общеобразовательные группы детского сада приходит все больше детей, которые имеют отклонения от условной возрастной нормы; это не только часто болеющие дети, но и дети с повышенной возбудимостью, нарушениями концентрации и удержания внимания, плохой памятью, повышенной утомляемостью, а также с гораздо более серьезными проблемами (ЗПР, аутизм, ДЦП).

Это дети с ОВЗ (ограниченные возможности здоровья), которые нуждаются в специализированной помощи, индивидуальной программе, особом режиме.

Пришло понимание того, что каждому ребенку необходимо создавать благоприятные условия развития, учитывающие его индивидуально - образовательные потребности и способности.

Инклюзивное образование является органичной частью процесса развития дошкольного образования, который подразумевает доступность образования для всех, в плане приспособления к различным нуждам всех детей, этим самым обеспечивая доступ к образованию детей с ограниченными возможностями.

Актуальность данной статьи можно определить выражением:

«Для того, чтобы было легко жить с каждым человеком, думай о том, что тебя соединяет, а не о том, что тебя разъединяет с ним». Л. Н. Толстой.

Воспитание и обучение в общеобразовательном дошкольном учреждении совместно со здоровыми сверстниками признано во всем мире гуманной альтернативой учреждениям специального образования.

Формируется установка: к каждому ребенку с ОВЗ подходить не с позиции, чего он не может в силу своего дефекта, а с позиции, что он может, несмотря на имеющееся нарушение, тем самым способствуя смягчению социального неравенства.

Инклюзивный подход предполагает понимание различных образовательных потребностей детей и предоставление услуг в соответствии с этими потребностями через полное участие в образовательном процессе.

В основе инклюзивного образования лежат принципы:

- ценность человека не зависит от его способностей и достижений;
- каждый человек способен чувствовать и думать;
- каждый человек имеет право на общение и на то, чтобы быть услышанным;
- все люди нуждаются друг в друге;
- подлинное образование может осуществляться только в контексте реальных взаимоотношений;
- для всех обучающихся достижения прогресса может быть в том, что они могут делать, чем в том, что не могут;
- разнообразие усиливает все стороны жизни человека.
- быть инклюзивным означает искать пути для всех детей, быть вместе во время обучения (включая детей с инвалидностью).
- инклюзия означает раскрытие каждого ребенка с помощью образовательной программы, которая достаточно сложна, но соответствует его способностям.

При принятии решения о разворачивании инклюзивной практики в образовательном учреждении должны быть учтены следующие условия:

- наличие семей с детьми с ограниченными возможностями здоровья (ОВЗ), готовых прийти в детские сады.
- психологическая готовность руководителя и коллектива ОУ (либо части его) к инклюзии, включающая в себя знакомство с основными ценностями, целями и методиками организации инклюзивной практики и согласие с ними.
- наличие необходимых специалистов (дефектологов, психологов, логопедов, тьюторов) или договоренности о психолого-педагогическом сопровождении детей с ОВЗ специалистами из центров психолого - педагогического развития и коррекции.
- наличие специальных условий обучения и воспитания детей с ограниченными возможностями здоровья, в том числе без барьерной среды.
- возможность повышения квалификации педагогов.

Когда решение принято, происходит разворачивание инновационной педагогической деятельности. Деятельность отличается от функционирования тем, что предполагает ряд обязательных процедур: осознание ценностей, постановку целей, анализ условий, подбор и создание средств и методов, реализующих цели, оценку результатов и коррекцию деятельности.

Основная цель образовательного учреждения при разворачивании инклюзивной практики – обеспечение условий для совместного воспитания и образования детей с разными психофизическими особенностями развития, взаимодействия на гуманистической основе.

Задачи инклюзивного сада:

- создание уютного, комфортного пространства для всех;
- создание среды, способствующей гармоничному развитию личности;
- формирование толерантного сообщества детей, родителей, персонала и социального окружения;
- создание в ДОО педагогической системы, центрированной на потребностях ребёнка и его семьи.

Не ребёнок «вписывается» в существующую систему образования, а сама система образования гибко учитывает приоритеты и возможности разных детей, организуя их в единое сообщество – формирование междисциплинарной команды специалистов,

организующих образовательный процесс. Деятельность разбивается на этапы в соответствии с решаемыми задачами.

В то же время необходимо отметить ряд факторов, препятствующих реализации идей инклюзивного образования в детских садах.

Чаще всего – это не толерантное отношение родителей к детям с ограниченными возможностями здоровья, психологическая неготовность принимать этих детей как полноправных членов общества.

При инклюзии у всех участников образовательного процесса меняется отношение к детям с ОВЗ и идеология образования изменяется в сторону большей гуманизации образовательного процесса с усилением воспитательной и социальной направленности обучения.

Существующие барьеры:

- Архитектурная недоступность детского сада.
- Дети с ОВЗ часто признаются необучаемыми.
- Большинство педагогов детских садов недостаточно знают о проблемах и не готовы к включению детей с ОВЗ в процесс обучения в группах.
- Родители детей с ОВЗ не знают, как отстаивать права детей на образование и испытывают страх перед системой образования и социальной поддержки.
- Неготовность общества к принятию детей с ОВЗ.

Качества, необходимые специалисту при работе в инклюзивной группе:

- Он достаточно гибок
- Ему интересны трудности и он готов пробовать разные подходы.
- Он уважает индивидуальные различия.
- Он умеет слушать и применять рекомендации членов коллектива.
- Он согласен работать вместе с другими специалистами в одной команде.

Инклюзия в ДОО означает раскрытие каждого ребёнка с помощью образовательной программы, которая достаточно сложна, но должна соответствовать его способностям.

Основная цель образовательного учреждения при разворачивании инклюзивной практики – обеспечение условий для совместного воспитания и образования детей с разными психофизическими особенностями развития.

Инклюзивное образование – это такой процесс обучения и воспитания, при котором все дети, в независимости от их физических, психических, интеллектуальных и иных особенностей, включены в общую систему воспитания образования и посещают дошкольное учреждение по месту жительства вместе со своими сверстниками.

Литература

1. Воронич Е.А. Сущность инклюзивного подхода в образовании // Периодический журнал научных трудов «ФЭН-НАУКА». – Бугульма. - № 1(16), 2013. – С. 17-20.
2. Малофеев Н.Н. Почему интеграция в образовании закономерна и неизбежна // Альманах ИКП РАО – 2007. – №11. – С.20-34.
3. Назарова Н.М. Интегрированное (инклюзивное) образование: генезис и проблемы внедрения // Научно-методический журнал «Коррекционная педагогика». – 2010. – №4 (40). – С.15-26
4. Малофеев Н.Н. Специальное образование в меняющемся мире. Европа. – М.: Просвещение, 2009.
5. Малофеев Н.Н. Становление и развитие государственной системы специального образования в России. – М.: Просвещение, 2011.

РАЗВИТИЕ ПОЗНАВАТЕЛЬНОЙ АКТИВНОСТИ И УЧЕБНОЙ МОТИВАЦИИ УЧАЩИХСЯ НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЫ В ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

БРАСТИЛОВА О.Н., АБИЛЬДИНА Б.К.

СОШ №74, КВК «Bolashaq»

В современных условиях все большее значение приобретают стремление и способность человека активно исследовать новизну и сложность меняющегося. Исследовательская деятельность перестает быть узкоспециализированной деятельностью и становится неотъемлемой характеристикой профессиональной деятельности субъекта. Исследовательская деятельность находит выражение в форме исследовательских реакций, поискового поведения, исследовательской активности, которые рассматриваются преимущественно как детерминированные психофизиологическими и средовыми факторами. Роль внутренних условий, которые лежат в основе реализации исследовательской деятельности, активность самого субъекта остаются не раскрытой.

Изучение влияния исследовательской деятельности на познавательное развитие учащихся начальной школы имеет научное и практическое значение, так как исследовательская деятельность личности является существенным ресурсом в развитии познавательной мотивации.

В современной науке недостаточно изучены возможности исследовательской деятельности в поддержании учебной мотивации и познавательной активности учащихся младшего школьного возраста, использование исследовательского подхода в практике обучения. Поддержание познавательной учебной мотивации учащихся с разными уровнями школьной готовности является актуальной проблемой в образовании. Традиционная учебная деятельность не позволяет в полной мере удовлетворять познавательные потребности учащихся с высоким уровнем развития.

Исследовательская деятельность рассматривается как особый вид интеллектуально-творческой деятельности, основанный на познавательной активности с целью нахождения субъективно неизвестного, в результате которого происходит приобретение знаний и накопление индивидуального опыта. Качественное содержание исследовательской деятельности приобретает на личностном уровне выполнения, позволяя выявить индивидуальные способности учащегося.

Овладение исследовательскими умениями и включение в исследовательскую деятельность учащихся начальной школы являются предпосылкой проявления высоких способностей и выявления одарённых учащихся. Занятия по развитию исследовательских умений стимулируют познавательную активность учащихся и тем самым способствуют поддержанию и развитию учебной мотивации, предупреждают школьную дезадаптацию.

Процесс формирования ориентировочной основы исследовательской деятельности учащихся начальных классов должен строиться с учетом следующих педагогических условий:

- развитие мотивации к исследовательской деятельности;
- учет возрастных и индивидуальных особенностей при организации учебного исследования;
- деятельность педагога по созданию творческой образовательной среды и обеспечению систематичности процесса формирования исследовательских умений школьников.

Важным является также и характер обучения: оно должно быть проблемно-исследовательским, направленным на личностное и интеллектуальное развитие детей. Дети уже рождаются с врождённым поисковым рефлексом: что это? где это? зачем это? какое это? Задача педагога - создавать такие ситуации, в которых тяга к познанию станет постоянной, доминирующей, т.е. формировать у младших школьников исследовательское поведение.

Важным педагогическим условием формирования основ исследовательской деятельности у детей младшего школьного возраста является развитие исследовательской и творческой мотивации. У учащихся младшего школьного возраста происходят важные процессы развития всех сторон личности, в этом возрасте могут быть развиты стимулы творческого мышления и творческой деятельности. Начало творческого мышления и творческой деятельности начинается там, где учащиеся находятся в положении, которое дает возможность организовать свои действия, начиная с идеи. При этом возникает новый тип деятельности, который может быть охарактеризован как переход к творческой деятельности.

Мышление и деятельность вступают в отношения, делающие возможным переход от мысли к ситуации, а не от ситуации к мысли.

Методическая сторона проведения учебных исследований может быть условно поделена на несколько относительно самостоятельных этапов:

- выбор темы, постановка целей и задач исследования;
- изучение теоретического материала;
- сбор собственного экспериментального материала;
- обобщение, анализ, выводы;
- представление результатов исследовательской работы.

Рассмотрим некоторые этапы подробнее.

I. Постановка проблемы (выбор темы исследования).

От правильного выбора темы в значительной мере зависит результат работы. Тема должна быть интересна ребенку и при этом нести в себе стимул к познанию.

Темы, которые мы использовали в своей работе с детьми, можно объединить в три основные группы.

1. Фантастические темы - темы, ориентированные на разработку несуществующих, фантастических объектов и явлений. Например: учащимся 4 классов были разработаны «Умомер», «Проекты ледяного городка» и даже «Логотип собственного автомобиля будущего».

2. Теоретические темы - эта группа тем ориентирована на работу по изучению и обобщению фактов, материалов, содержащихся в разных источниках: это то, что можно спросить у других людей, то, что написано в книгах, в словарях. Например: «Фразеологизмы», 4 класс, «Диалекты», 4 класс, «Происхождение казахских фамилий», 2 класс, «История алфавита» и «Тайны происхождения слов» (русский язык и литература);

«В мире звуков», 2 класс (английский + русский); «В мире линейных размеров», «Умножение с увлечением», «Системы счисления», «Магические квадраты» (математика).

3. Эмпирические темы - темы, предполагающие проведение собственных наблюдений и экспериментов. Например: «Математика в искусстве» или «Можно ли проверить алгеброй гармонию», 4 класс, «Ассоциативный способ запоминания словарных слов», 3 класс (русский язык), «Как меняется настроение в сказке», 4 класс (литература), «Портрет семьи в Казахстане».

Наиболее сложны и при этом наиболее интересны в познавательном смысле теоретические исследования. Эмпирические исследования более занимательны и доступны для большинства детей, но они сложны в плане подготовки для педагога.

Исследовательская деятельность, как и всякое творчество, возможна и эффективна только на добровольной основе. Тема, навязанная ребенку, какой бы важной она ни казалась нам, взрослым, не даст должного эффекта. На этапе выбора темы гимназистам предлагается ответить на вопросы анкеты.

Необходимо предложить ребенку ту идею, в реализации которой он раскроет лучшие стороны своего интеллекта, получит новые полезные знания, умения и навыки, - задача сложная, но без ее решения эта работа теряет смысл.

Задание по теме должно быть выполнено относительно быстро, т.к. способность долго концентрировать собственное внимание на одном объекте, у младшего школьника ограничена.

II. Поиск вариантов решения и сбор материала.

Естественно, что способы решения проблем начинающими исследователями во многом зависят от выбранной темы. Очень важны в образовательном плане при проведении детьми учебных исследований такие методы, как наблюдение и эксперимент. Дети с увлечением наблюдают за поведением людей, проводят несложные тесты и в ходе этого учатся важнейшему качеству - понимать других.

III. Обобщение полученных данных и подготовка к представлению результатов.

Выбирать тему и даже собирать материал при правильной организации занимательно и увлекательно. Значительно сложнее решить, что делать дальше с полученной информацией. Как ее проанализировать, а затем обобщить, выделить главное, исключить второстепенное и,

наконец, в каком виде представить. Здесь нашим маленьким исследователям не обойтись без деликатной помощи взрослого - учителя и родителя.

В каком виде могут быть представлены результаты исследования?

Итогом исследовательской работы становятся макет, выполненный из самых разных материалов, отчет о проведенном эксперименте (реферат, буклет, презентация) и даже собственный журнал.

IV. Защита результатов исследования.

«Обучая других, обучаешься сам» - эта точная мысль Я.А. Каменского пришла к нам из глубины веков. Поэтому этап защиты - венец исследовательской работы и один из главных этапов формирования у начинающего исследователя коммуникативной компетенции.

Очень важно, что обучающиеся начальной школы имеют возможность представлять результаты своих исследований не только в рамках собственной школы, но и за ее пределами.

Обобщая сказанное, можно сделать вывод, что исследовательская тактика ребёнка - это не просто один из методов обучения. Это путь формирования особого стиля детской жизни и учебной деятельности. Он позволяет трансформировать обучение в самообучение, запускает механизм саморазвития. Сколько радости испытывает ученик, когда он находится в поиске вместе с учителем. Что может быть интереснее для учителя, чем следить за работой мысли ребят, иногда направлять их по пути познания, а иногда и просто не мешать, суметь вовремя отойти в сторону, дать детям насладиться радостью своего открытия.

Применение представленных выше условий и способов организации исследовательской деятельности учащихся создает новую образовательную среду, является важнейшим фактором развития школы как инновационного учебного заведения нового типа. При этом формируется новое педагогическое общение - творческое сотрудничество учителей и учащихся, непрерывное совершенствование субъект-субъектных отношений, атмосфера духовной близости и сотворчества.

Список использованной литературы

1. Водопьянова, Е.В. Технология научной деятельности как объект социально-философского анализа : дис... д-ра филос. наук / Е.В. Водопьянова. - М., 2007. - 332 с.
2. Давыдов, В.В. Проблемы развивающего обучения: Опыт теоретического и экспериментального психологического исследования / В.В. Давыдов. - М.: Педагогика, 2006. - 239 с.
3. Зимняя, И.А. Научно-исследовательская работа: методология, теория, практика организации и проведения: Экспериментальная учебная авторская программа / под научной ред. Н.А. Селезневой. - М.: Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов, 2000. - 28 с.
4. Кедров, Б.М. Логико-психологический анализ открытий // Наука и жизнь. -2005. - № 12. - С. 8-10.

РОЛЬ ПРЕПОДАВАНИЯ СОЦИАЛЬНО-ГУМАНИТАРНЫХ ДИСЦИПЛИН В СИСТЕМЕ ТЕХНИЧЕСКОГО И ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ

ШАЛТАБАЕВА К.А.

Карагандинский высший колледж «Bolashaq»

E-mail: xka1985@mail.ru

В свете новых образовательных трансформаций мнение о роли и месте социально-гуманитарных дисциплин с их глубокой взаимосвязью «человек - мир» все чаще становится предметом споров и дискуссий не только в педагогической среде, но и среди студентов. Многие уверены, что основы философии, политологии, обществознания и культурологии - ненужные и иногда даже вредные предметы, особенно если это касается их преподавания в

колледже, где возраст студентов колеблется от 15 до 19 лет. К основным проблемам преподавания цикла СГД также можно отнести:

1. Слабое и фрагментарное представление социальных проблем в средней школе;
2. Несоответствие объема разделов и тем выделенным временным границам аудиторных занятий;
3. Невысокий уровень развития логического мышления выпускников девятых классов;
4. Отсутствие аналитических умений работы со «сложными» текстами и первоисточниками;
5. Изменение восприятия и мышления под влиянием современной массовой культуры и электронных средств визуальной презентации.

Утрата социогуманитарными дисциплинами идеологической функции приводит сегодня к изменению их статуса в системе образования, что отодвигает философию, политологию, обществознание как фундаментальные знания на второй план, противопоставляя профессиональному обучению. Проблема во многом усугубляется и отсутствием четкой формулировки смысла самого образования. Мое убеждение основано на том, что главные вопросы образования: «Кого учить? Как учить? Чему учить?» - до сих пор находятся на стадии осмысления, результатом которого становится вытеснение фундаментальных наук прикладными, превращение «знания в товар или оружие» [7, с. 152].

Социально-гуманитарные науки – это мощный инструмент преодоления деинтеллектуализации технического и профессионального образования. Однако, с сожалением приходится отмечать отсутствие серьезной подготовки к аудиторным занятиям и неспособность большей части современных студентов к анализу прочитанного материала. Например, подготовка выступления на уроке часто сводится к распечатыванию доклада или реферата из Интернета и прочтению его с листа. Не составляет труда заметить, что некоторые студенты читают текст доклада на занятии впервые, что один и тот же доклад передается из группы в группу и зачитывается на следующей паре занятий. Говорить в таком случае о желании студента углубиться в поставленную перед ним задачу, осмыслить прочитанное и высказать свою точку зрения представляется весьма сложным, а иногда и невозможным вовсе.

В процессе профессиональной деятельности также часто приходится слышать отзывы и самих студентов об изучаемых ими предметах. И если та или иная дисциплина в их понимании носит негативную окраску, то ее оценка часто выражается как «непонятно», «скучно», «неинтересно», «бессмысленно». Без сомнения, можно сказать, что целью каждого преподавателя общественных дисциплин является сделать свой курс «понятным» и «интересным», прибегая к любым методам работы со студентами.

На сегодняшний день выпускник колледжа рассматривается, в первую очередь, как специалист конкретного профиля в определенной области знаний. Современный компетентностный подход ориентирован на подготовку студентов к решению различного рода задач на базе полученных знаний, но в случае узконаправленного обучения поиск ответов на поставленные вопросы возможен лишь в рамках дисциплинарного подхода. В противном случае будущий выпускник обретает способность к передаче полученных знаний и неспособность выходить за их пределы в решении актуальных прикладных задач. Профессиональный универсализм должен подразумевать вариативность способов деятельности и способность к ситуативным решениям, а это возможно лишь при междисциплинарном подходе к сложившимся профессиональным ситуациям. [9, с. 2].

Этот взгляд на подготовку специалистов в рамках ТиПО основан на процессах модернизации образования как в нашей республике, так и в мире в целом. Он имеет ряд особенностей, важнейшей из которых является – гуманизация образования. Гуманизация образования – это обращение к личности, индивидуальности, создание условий для наиболее полного раскрытия и реализации потенциальных, творческих возможностей человека. В проблеме гуманизации образования выделяются два аспекта: индивидуализация обучения и гуманитаризация образования.

Мировой опыт показывает, что гуманитаризация образования предполагает не только изучение гуманитарных дисциплин, но и расширение гуманитарной составляющей в других учебных дисциплинах. Современный гуманитарный подход к обучению предполагает введение в тематику любой дисциплины проблемы человека, его возможностей, потребностей и познания.

Гуманитаризация технического и профессионального образования не связана с будущей профессией, но по своей значимости для формирования специалиста, для становления личности она в ряде случаев может оказаться даже более значимой, чем подготовка собственно по основной специальности. Понятие «гуманитаризация» неразрывно связано с понятием «мировая культура». Никто не может точно сказать, что и сколько надо знать молодому специалисту, окончившему, например, колледж, помимо знаний, полученных за время учебы, чтобы претендовать на статус «интеллигента» со всеми присущими этому понятию качествами. Сегодня востребован новый тип личности: гибкий, умеющий быстро приспособиться к любым изменениям, самостоятельный, инициативный, главное качество которого – мобильность, способность менять профессию, место и род деятельности, умение принимать самостоятельные и нестандартные решения. Все это заставляет человека соответствовать новым требованиям: в частности, он вынужден, чтобы сохранить свою ценность на рынке труда, непрерывно повышать свой уровень квалификации, адаптироваться к особенностям научно-технического прогресса и гибко менять характер деятельности.

Следовательно, изменяется и сама задача профессионального образования в колледже: наряду с овладением конкретной профессией, студент должен выработать умение переквалифицироваться, получить самостоятельно в короткий срок новую специальность в соответствии с требованиями рынка труда, обрести профессиональную мобильность.

Опыт мирового образования показывает, что повышению мобильности способствуют именно гуманитарные дисциплины. Не давая, казалось бы, конкретных трудовых навыков, они формируют личностные черты, необходимые профессионалу в условиях информационного общества [4, с.12].

Возникает соответствующий вопрос – кого мы призваны подготовить? Ответ очевиден – специалиста, адаптированного к изменчивой реальности, активного и успешного. И, именно, такие дисциплины, как философия, политология, социология и т.д. смогут научить студента анализировать, понимать законы развития общества, определять свое место в этой сложной, противоречивой, а часто жесткой и несправедливой жизни и правильно выстраивать свою жизненную позицию. Вот это, на мой взгляд, и есть основная задача преподавания предметов цикла СГД.

Необходимо также рассмотреть и ответить на еще один проблемный вопрос – так как же сделать социально-гуманитарные дисциплины интересными и понятными для большинства студентов колледжа? Опыт преподавания показывает – важно правильно донести до студентов цель преподавания столь сложных дисциплин, которая призвана дополнить, обогатить их специальность необходимой, хотя и совершенно иной, информацией. Это нужно специалисту для его интеллектуального развития, для расширения кругозора, наконец, нужно и для конкретной практики: уметь грамотно писать любые тексты, выразительно излагать свои мысли, правильно анализировать события окружающего мира. Сюда же можно приобщить добропорядочность, честность, почтительность, уважительное отношение к людям, умение общаться с людьми, коллективом. Все это – качества, позволяющие стать не только хорошим специалистом, но и образованным, культурным человеком [5, с.34].

Сами занятия становятся успешными и результативными, если в самом начале, да и в процессе всего обучения преподаватель особо часто обращает внимание студентов на великую роль общественных наук. Буквально на первом занятии по предмету «Основы философии» я студентам письменное задание на тему: «Для чего нужна философия современному человеку?» и всегда отраднo видеть ответы учащихся, которые подчеркивают, что философия учит человека мыслить и размышлять, способствует развитию интеллекта и мышления, помогает изменить человечество к лучшему. На занятиях по дисциплине

«Основы политологии и социологии» студенты с большим интересом учатся отслеживать политические новости и делать собственные выводы о современном политическом процессе, им всегда приятно осознавать себя причастными к миру политики.

Социально-гуманитарные науки должны находиться на особом положении по сравнению с другими науками, так как при изучении математики или химии никого не интересует личная точка зрения студента. А мировоззренческие позиции каждого при изучении общественных и философских проблем интересны всем собеседникам, вызывают споры, благодаря чему студент учится мыслить, рассуждать, критически оценивать действительность.

Завершая вопрос о роли социально-гуманитарных наук, важно помнить слова Демокрита: «Воспитать человека – значит научить его делать хорошо три вещи: думать, говорить и делать». Именно это и является целью преподавания философии и политологии, культурологии и обществознания, и всех остальных социогуманитарных наук на современном этапе. Проблема эта вечная, от нее зависит, какую смену мы подготовим, какое поколение специалистов вырастим, какое общество сформируется в стране в целом.

Список использованной литературы:

1. Булатова О.С. Искусство современного урока – М., 2007.
2. Веселова Н.Е. Курс «Мой выбор» и проблемы социализации личности // «Педагогическое обозрение» №1, 2003.
3. Канке В.А. Основы философии - М., 2010.
4. Кожеурова Н. Научить философии нельзя! (Из опыта преподавания) // Высшее образование в России, № 4, 2002.
5. Колесникова И.А. Природа гуманитарного знания и его миссия в современном обществе // Социальные и гуманитарные знания, № 3, 2001.
6. Рычков А.К., Яшин Б.Л. Философия - М., 2009.
7. Никифоров А. Л. Фундаментальная наука умирает? // Будущее фундаментальной науки: концептуальные, философские и социальные аспекты проблемы / отв. ред. А. А. Крушанов, Е. А. Мамчур. - М.: КРАСАНД, 2011.
8. Серый А.В. Система личностных смыслов: структура, функции, динамика - Кемерово, 2004.
9. <https://cyberleninka.ru/article/n/zachem-studentu-filosofiya-problemy-prepodavaniya-filosofii-v-vysshey-shkole>.

МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРДЫҢ ТАҢЕРТЕҢГІЛІК ЖАТТЫҒУЛАРДЫҢ ОРЫНДАЛУ МАҢЫЗЫ

ИЛЬЯШОВ М.Б., АБИКЕЕВА З.К.

Карагандинский высший колледж «Bolashaq»

Мектеп жасына дейінгі балалармен жұмыстағы негізгі міндеттердің бірі- дене тәрбиесін дұрыс жүргізу болып табылады. Дене тәрбиесі – жалпы тәрбиенің құрамды бөлігі. Ол денені жетілдіруге, яғни денсаулықтың, дене дамуының және дене әзірлігінің жоғары деңгейіне жетуіне бағытталған. Мектепке дейінгі жастағы балалар дене тәрбиесінің басты міндеті – өмірін қорғау және денсаулықты нығайту, балалардың организмін шынықтыру болып табылады..

Мектеп жасына дейінгі баланы дене жағынан тәрбиелеу ерекше орын алады. Мықты денсаулықтың, дененің дұрыс жетілуінің, жоғары жқмыс қабілетінің негізі нақ осы мектеп жасына дейінгі балалық шақта қаланады. Балабақшада дене жаттығулары мынандай түрге бөлінеді: таң ертеңгі жаттығу, қимылды ойындар, спорттық жаттығулар, қарапайым туризм.Таңертеңгілік жаттығу балаларды ақыл- ой адамгершілік, еңбек және эстетикалық

жағынан тәрбиелеу жұмысын жүзеге асыруға, олардың сергек, шат көңілді және күні бойы белсенді болуларына ықпал етуі тиіс. Таңертеңгі жаттығу балаларды сауықтыру мен тәрбиелеудегі бағалы ұқрал болып табылады. Таңертеңгі жаттығумен жүйелі айналысушылар да ұйқышылдық жоғалады, эмоционалдық өрлеу басталады, қабілеттілігі артады. Балаларды тәртіптендіреді. Сөйтіп таңертеңгі жаттығу жасау алдында мүлде ерекше міндеттер қойылмайды, атап айтқанда: бала организмін «ояту», оны әрекетшіл қалыпқа келтіру, жан-жақтылыққа, бірақ бұлшық ет жүйесіне жайлап ықпал ететіндей, организмнің жүрек, тынысы және басқа функцияларының қызметін белсендіру, ішкі органдар мен сезім органдарының жұмысын стимулдау, тұлғаның дұрыс, жүрістің жақсы қалыптасуына ықпал ету, табанның қисайып кетпеуін болдырмау. Егер балалар күн сайын таңертең дене жаттығуын жасауға дағдыланса және мүдделі болса, ертеңгілік жаттығу сонысымен құнды. Осындай пайдалы әдет адамда өмір бойында сақталады.

Баланың бақытты болуы үшін, дененің сау болуы үшін үлкен қамқорлық жасауымыз керек. Дені сау баланың ақыл-ойы айқын, өз-өзіне сенімді, жан-жағына қуанышпен шаттана қарайтындай болуы шарт. Бала денсаулығының мықты болып, қозғалыс, дене құрылысының дұрыс жетілуі мектепке дейінгі кезеңде қалыптасады. Бала организмнің қызметін жетілдіру, қабілетін арттыру ең басты міндетіміз. Организмнің қорғаныс қабілеті нашар қалыптасқан кішкентай балалар сыртқы ортаның қолайсыз әсерлеріне тез ұшырайды. 3-5 жас аралығында баланың денесін шынықтыру кезінде басты фактор оның қимыл әрекетінің қаншалықты дұрыс жолға қойылғандығымен байланысты, себебі мақсатты орындатқан қимыл-қозғалыс жаттығулары бұлшық еттерге қан жүкіртіп, ағза қоегін арттырады.

Таңертеңгі жаттығу балалар бақшасында күнді ұйымдасқан түрде бастауға мүмкіндік береді, күн кестесін дәл орындауға ықпал етеді. Бір уақыттың ішінде бірге жүргізілген бір қалыпты қимыл қызметінде жүгіріп, секіріп, үлгеріп, алып ұшқан балалар тынышталады, ал белсенділігі төмендері белсенділенеді. Мұның бәрі балалардың барлығының да көңіл күйін бірдей етеді, сергітеді, оларды келесі оқу іс-әрекетке даярлайды. Сөйтіп таңертеңгілік жаттығуды бірден ұйқыдан кейін емес бір шама уақыт өткен соң жасағанда оның тәрбиелік маңызы кеңейеді. Ол күн кестесінің бөлінбес қйымдастырушы сәті болады, балалардың бір тәртіпке, жинақылыққа үйретеді. Таңертеңгі жаттығу жылдың жылы мезгілдерінде алаңда, ал суық кездерде залда өткізіледі. Белгілі бір тәртәппен іріктелінген дене жаттығуларының үйлесуі комплекс деп аталады. Бір ғана комплекстің өзі екі апта бойы қайталанылады. Егер комплекстің жекелеген жаттығулары тым қарапайым болса, балаларды қызықтырмаса немесе жалықтырмаса онда ол тәрбиешінің өалауына қарай күреленуі мүмкін. Таңертеңгілік жаттығулар арнайы бәр уақытта таңғы асқа дейін жүргізіледі, жаттығуға қатысу үшін, ата-аналар балаларын балабақшаға кешіктірмей алып келуі абзал. Таңертеңгілік жаттығуды балабақша тәрбиешісі дене шынықтырушы жүргізеді.

Таңертеңгілік жаттығулар өткізілетін бөлмелерді балалар келер алдында, алдын-ала бірнеше минут бұрын желдетіп алуыңыз абзал. Жаттығу кешендерін таңдап алу кезінде, көп балалаы топтарының қызығушылығы туралы ұмытпау керек. Күнделікті 2 апта бойы бір жаттығуды орындағаннан балалардың жаттығуға деген қызығушылығын төмендетуі мүмкін. Таңдалған жаттығу кешендердің жаңа жаттығулармен алмастырып отыру керек. Жаттығуларды қысқа және түсінікті етіп түсіндіріңіз. Жаттығуларды көрсету және оны түсіндіруді алдын ала ойластыру керек. Балаларды мектепке дайындығын арттыру үшін, даярлық топқа баратын балалар болса, онда оларға түсіндіру бойынша тапсырмаарды беру керек. Жаттығуларды балалардың дұрыс орындауын қадағалаңыздар.

Балабақшада таңертеңгілік жаттығулар балалардың сапқа тұруымен басталады. Бұл сапқа тұрғызу тез өтеді. Балаларды топтың ауданына бірдей орналастыру үшін маңызы зор. Содан балалардың зейінін аударып, жүруден және жеңіл жүруден бастауыңызға болады. Бұл уақытта реакциялық жаттығуды өткізудің маңызы зор; Мысалыға тәрбиешінің шапалағына, балалар жүруді тоқтатпай қол шапалағымен жауап береді. Балабақшаларға таңертеңгілік жаттығуларды таңдаған уақытта барлық бұлшық ет топтарын шынықтыратын; Иық буыны, аяқ, табан, кеуденің көлденең орналасқан және арқа бұлшық еттеріне, іш бұлшықеттерін шынықтыратын жаттығуларға назар аудару керек. Әрине, жаттығудың түрлілігі бөлменің

ауданына тәуелді. Егер бөлменің ауданы үлкен болса, онда жүкіру және секіру жаттығуларын қосуға болады.

II кіші топтарда күнделікті таңертеңгілік жаттығулар ұйымдастырылады. Таңертеңгілік жаттығулар жиыны ай сайын ауыстырылады. Жиынға енген таңертеңгі жаттығулар дене шынықтыру ұйымдастырылған қимыл әрекеттерде мотивациялық бөлімінде пысықтау мақсатымен қайталанады. Әр топтама өзгертілмей, бір ай бойы, жылдың жылы мерзімінде таза ауауда, салқын мерзімде өткізіледі. Таңертеңгілік жаттығуларды балаларға толық мақсатымен жаттығулар түрлі жан-жануарларға еліктеу әдісімен ұйымдастырылады.

Таңертеңгілік жаттығулар арнайы жүйемен орындалады. Жаттығуларды орындау үшін, сәби жасындағы балаларды шеңбер бойынша тұрғызу қолайлырақ. Орындалатын әрбір жаттығуды 4-5 қайталауға болады. Жаттығуларды орындау алдында балаларды денесінің икемділігін дайындау үшін, шеңбер бойлап түрлі қалыпта жүру, жүгіру жаттығулары орындалады. Жаттығулар:

Бірінші: бас, мойын, иық, қол бұлшық еттеріне.

Екінші: бел, кеуде бұлшық еттеріне.

Үшінші: бөксе, сан, тізе бұлшық еттеріне жасалады. Жаттығулардан соң, көңілді, қызықты, қимылды ойын ұйымдастырылады.

Ортаңғы топтарда күнделікті таңертеңгі жаттығулар ұйымдастырылады. Таңертеңгі жаттығулар әр айда екі рет ауыстырылады. Бұл жаттығулардан кейін негізгі қимылды дамытатын жаттығулар ұйымдастырылады. Орындалатын жаттығулар- рет қайталанылады. Ең соңында жаттығулардан кейін көңілді, қызықты, қимылды ойын ұйымдастырылады.

Ересектер топтарында таңертеңгілік жаттығулар алдыңғы топтағыдай арнайы жүйемен орындалады. Орындалатын әрбір жаттығулар 5-6 рет қайталанылады.

Даярлық топтың таңертеңгілік жаттығуының ұзақтығы 10-12 минут жүргізіледі. Жаттығуды алдымен бас жаттығуынан бастап, содан кейін қолға, иыққа, белге, аяққа жасалады.

Қол, дене, аяққа арналған жалпы дамыту жаттығулары:

Ересектердің көрсетуі мен ауызша айтыуна сәйкес дене жаттығуларын орындау, гимнастикалық атрибуттарды (жалауша, шар, сақина, гантель және т.б) қолдануға үйрету.

Негізі қимылдар:

Бір уақытта үш негізгі қимылдарды орындау ұсынылады.

Жүру және жүгіру.

Топқа бөлініп және бүкіл топпен, жұптасып, шеңбер бойымен қол ұстасып, қарқынды өзгерте отырып, жүкірумен алмастырып және керісінше (тәрбиешінің соңынан), бағытты өзгертіп, шашырап, заттарды айналып өтіп, алға қарай қырындап жүру. Аяқтың ұшымен жүру. Жіптен, қырлы бөренеден көбектен аттап жүру. Топқа бөлініп және бүкіл топпен түзу бағытта, әр түрлі бағытта (бірін-бірі итермей), бірінің соңынан бірі, бірқатармен тәрбиешінің соңынан жүгіру.

Таңертеңгілік гимнастика бала ағзасын белсенді етуге, жұмыс қабілеттілігін жоғарлатуға, тұлғаның дұрыс түзулігін қалыптастыруға бағытталады. Оның амалдары: қарапайым түрдегі жаттығулар, су процедурасы, шынығу, массаж. Таңертеңгілік гимнастиканың ұзақтығы 2-4 жасқа дейінгі балаларға 5-6 минут, 4-5 жасқа дейінгі балаларға 6-7 минут, 5-6 жас балаларға 8-10 минут 6 жастағы балаларға 10-12 минут созылады. Таңертеңгілік гимнастиканың құрылымы мынандай болуы мүмкін: жүру, жүгіру жаттығулары, қол және иық жаттығулары, кеуде, арқа іш еттеріне арналған жаттығулар, қысқа жүгіру және ағзаны қалпына келтіретін жүру жаттығулары. Таңертеңгілік гимнастикалық жаттығулары балаларды жалықтырып жібермеу үшін 7-10 күнде жаттығулар кешені 2-3 жаңа жаттығулар кіргізіп отырған дұрыс болады.

Қорыта айтқанда балалар бақшасындағы таңертеңгілік жаттығулардың ерекшелігі- балаларды дұрыс қимылдауға үйрету. Бұл жағдайдағы балаларда кеңістіктегі орнын бағдарлай білуі, қимылды айқын, дәл, тәрбиеші ұсынған екіпінде, ырғақта, бағытта орындауы, әр баланың, қимылы бүкіл ұжымның қозғалысы мен үйлесуі пісіп, жетіледі. Таңертеңгілік жаттығудың ұйымдастырушылық және тәртіптеушілік үлкен маңызы бар.

Пайдаланған әдебиеттер тізімі

1. Степаненкова Э.Я. Теория и воспитания физического воспитания и развития ребенка. –Москва, 2006. -171с.
2. Осокина Т.И. Физическая культура в детском саду. – М., 1986. –285 с.
3. Қазақстан Республикасының мемлекеттік жалпыға міндетті білім беру стандарты. Мектепке дейінгі тәрбие мен оқыту. Негізгі ережелер. –Астана, 2009.-31 б.

ҚАЗІРГІ БІЛІМ БЕРУДЕ ОҚЫТУДЫҢ ӨЗЕКТІ МӘСЕЛЕЛЕРІ

МҰХАЕВ І.Д.

Қарағанды «Bolashaq» жоғарғы колледжі

САДИРБЕКОВ Б. Т.

«Мұрагер» мамандандырылған мектеп-интернаты» коммуналдық мемлекеттік мекемесі

Келер ұрпаққа қоғам талабына сай тәрбие мен білім беруде мұғалімдердің инновациялық іс-әрекетінің ғылыми-педагогикалық негіздерін меңгеруі — маңызды мәселелердің бірі. Сондықтан да оқушылардың ой-өрісін, ұлттық мәдениетін, ұлттық рух пен сана-сезімін дамытып, алғыр тұлғаны қалыптастыруда тәрбие жүйесіндегі инновациялық іс-әрекеттердің ендірілуі үлкен жетістіктерге жетелейді. Бүгінгі мақсат — әрбір оқушыларға түбегейлі білім мен мәдениеттің негіздерін беру және олардың жан-жақты дамуына қолайлы жағдай жасау.

Қазіргі таңда қоғам білім беру жүйесінен экономикалық, әлеуметтік және мәдени өзгерістерге сай болуды талап етіп отыр. Бұл мәселе туралы Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә.Назарбаев «Біз білім беруді жаңғыртуды одан әрі жалғастыруға тиіспіз. Сапалы білім беру Қазақстанның индустрияландыруының және инновациялық дамуының негізіне айналуы тиіс» деген. Бүгінгі күні еліміздің білім беру жүйесіндегі негізгі тұлға педагог болғандықтан, оқытудың жаңа деңгейіне көшуге байланысты сапалы білім беру міндеті мұғалімге жүктеледі. Мұғалім оқыту әдістемесіне жаңалықтарды енгізіп, шығармашылықпен айналысып, үнемі өз білімін жетілдіріп отыруы керек. Білімді жаңғыртудың басты мақсаты білім беру жүйесінің тұрақты дамуынан және оны ХХІ ғасыр қажеттілігіне сай қамтамасыз етуден тұрады. Қазіргі таңдағы білім беру саясатының ең бірінші міндеті – жоғары сапалы білім беруге қол жеткізіп әрі оны тұлғаның, қоғамның және мемлекеттің өзекті де, өміршең қажеттілігіне сәйкестендіру. Үздіксіз білім берудегі математика рөлі көзге ұрып тұрады. Мәселенің бәрі мынаған келіп тіреледі: «Математиканы қалай оқыту керек және оқу процесінде нені басты назарға ұстауға тиіспіз?». Математикалық білімді қалай оқыту туралы алуан түрлі теориялық ізденістерде, нақты практикалық міндеттерді шешуде математикалық әдістерге байланысты пікірлердің орын алуы – орынды құбылыс. Осының бәрі қордаланып келгенде, ұстаздар қауымының тұрақты да, жүйелі қайта даярлануы мен кәсіби біліктілігін көтеріп отырудан хабар береді.

Оқушылардың қызығушылығын қанағаттандыратын «жаңа тұрпатты» сабақ қандай болмақ? Сабақ – оқушы мен мұғалім арасындағы білім алуға негізделген үрдіс. Мұғалімді оқушыға тек қана білім беру ғана емес, сонымен қатар, әрбір оқушының бойында шығармашылық қабілеттерін дамыту жолдары туралы ізденістер толғандыруы қажет. Сондықтан рольдік ойындар, талдау, проблемалық мәселелерді шешу – жаңа форматты сабақтың негізгі құрамдас бөлігі болып табылады. Осы мақсатты алға қойып, мұғалім өз тәжірибесіне оқытуды жаңаша ұйымдастыру, оқушылардың пәнге деген қызығушылығын арттыру мақсатында әрбір сабақты түрлендіріп өткізу күнделікті дағды болып қалыптасуы керек. Бұл әдістер оқушылардың шығармашылық қабілеттерін арттырып, өз бетімен жұмыс істеуге, қорытындылар жасауға, жүйелі білім алуға жетелейді. Білімді дайын қалпында қабылдамай, оны өздігімен қалыптастырудың тұлғаны дамытатындығы, өздігімен құрастырылған білімнің есте ұзақ мерзімде сақталатындығы белгілі. Қайталау мен жаттауға негізделген білім (репродуктивтік) тек есте сақтау дәрежесінде болса, құрастырылған білім (конструктивтік) білім үйренушіден түсіну, қолдану, талдау, ақпарат негізінде жаңа мазмұн

құрастыру және бағалау сияқты белсенді әрекеттерді талап етеді. Сондықтан, пәндерді жекелей бермей, мазмұны жағынан ұқсас пәндерді біріктіре беруді тәжірибеге енгізген жөн, нәтижесінде оқушы алып жатқан білімін қайда қолданатынын ұғынып, оқуға деген ынта-жігері артады.

Білім берудегі қазіргі заманғы технологиялардың көмегімен жаңа білім беру парадигмасы іске асатын құрал ретінде қарастырылады. Білім беру технологияларының даму тенденциялары тұлғаның өзін-өзі тануына және өзін-өзі дамуына мүмкіндік беретін гуманитарлық білім берумен тікелей байланысты.

Педагогикалық зерттеулердің нәтижелеріне сәйкес білім берудің қазіргі заманғы технологиясының нұсқауы, төмендегі принциптердің қатысуымен жасалуы тиістігі анықталуда:

- дидактикалық жүйені көрсететін технологияның бүтіндік принципі;
- қойылған мақсатқа жету үшін нақты педагогикалық ортада технологияларды қайта өндіру принципі;
- сәйкес келетін педагогикалық жүйелердің өзін-өзі дайындау механизміне әсер ететін факторлардың приоритеті және педагогикалық құрылымдарының сызықтық емес принципі;
- оқушының жеке тұлға ретінде қалыптасуына және оның танымдық қабілеттілігіне оқыту процесінің бейімделу принципі;
- біріктірілген білімдерді құру үшін оптимальді жағдай жасайтын оқу ақпараттарының потенциалды көп болу (артық болу) принципі.

Педагогикалық технологияның міндеттері:

- әр түрлі қызмет саласындағы іскерлік пен дағдылардың шыңдау, білімнің тереңдігін, беріктігін арттыру;
- мінез – құлықтағы әлеуметтік құнды әдеттер мен формаларды нығайту және арттыру;
- технологиялық құрал-саймандармен жұмыс істеуге үйрету;
- технологиялық ойлау дағдыларын дамыту;
- оқу міндеттері мен қоғамдық пайдалы еңбек ұйымдастыруда технологиялық тәртіпке сай нақты әдеттерді тәрбиелеу.

«Қазақстан Республикасының 2019 жылға дейінгі білім беру дамыту туралы тұжырымдамасының» басты мәнділігі — ол үздіксіз білім жүйесінің негізгі идеялары мен қағидаларын ХХІ ғасыр талаптарына сәйкестендірудің және оны әлемдік білім кеңістігінің даму заңдылықтарына ұштастырудың жолдарын көрсетуге арналып отыр.

Тұжырымдаманың басты ерекшелігі мен артықшылығы білім берудің ұлттық жүйесін қайта құрудың принципті жаңа идеяларын ұсынуында болып отыр.

Бүгінгі қоғамда мектеп қабырғасында және жоғары оқу орнында оқып білім алып жатқан жас ұрпақ алдында «Қазақстан — 2030» бағдарламасында көрсетілген «Барлық қазақстандықтардың өсіп-өркендеуі, қауіпсіздігі мен әл-ауқатының артуы» сияқты ұзақ мерзімдік асыру стратегиясын үшінші мыңжылдықта жүзеге асыру міндеті тұр. Демек, бұл қоғамдық саладағы өзгерістерді сай жоғары талаптар қоя отырып, экономикалық бәсекелестік жағдайында сапалы мамандар даярлау қажеттігін алға тартады.

Білім берудің мақсаты, оның ұйымдастырушылық құрылымы, технологиялық жағынан жабдықталуын, оқыту әдістемесі қоғамның әлеуметтік сұранысынан туындайды. Бұған дейін білім беру үрдісінің негізгі бөліктері: Мақсат → мазмұн → форма → әдіс → оқыту көрнекілігі болса, бүгінде жаңа технология бойынша оқып үйрену → меңгеру → өмірге ендіру → дамыту болып өзгерген.

Педагогикалық технология әр түрлі жағдайлардағы нақты өзара іс-қимылдарды, жүйеленген, бағдарланған, оқыту және тәрбиелеу стандарттарына сай тәсілдер негізінде компьютер мен техникалық құралдар қолдану арқылы да ұйымдастырылады. Бүгінгі таңда білім беру жүйесінің құрылымдарында оқытудың айқындалған көптеген технологияларын пайдаланып жатқандығы белгілі. Болашақ маманға тәжірибе беруде ақпаратпен жұмыс істеу әдістеріне, жаңа білімдерді құру әдістеріне, ең маңыздысы – әлемнің дамуы туралы білімдердің қажетті деңгейін қалыптастыратын әдістерге үйрету. Сондықтан әрбір оқытушыға және оқушыға “оқыту” мен “үйрену” процестерін игеру үшін 3 тілді меңгеруі қажет: ана тілін, ғылым тілін және технология тілін.

Сонымен технология көмегімен білімдерді, іскерлікті, дағдыларды игеру процесінде тұлғалық қасиеттің дамуында нәтижелі шешімге жету мүмкіндігі қамтамасыз етіледі. “Педагогикалық технология” оның ішінде “оқыту технологиясы” ұғымын анықтауда, басым көпшілік мамандар оларды үш маңызды жағдайлармен біріктіреді:

- іс-әрекетінің жиынтығы түріндегі қажет ететін үлгіні дәл анықтау негізінде оқытуды жоспарлау;
- оқытуды талап ететін әрекетті қалыптастыруды іріктеген қатаң тізбекті әрекеті түріндегі оқытудың барлық процесін “бағдарламалау”.
- алғашқы белгіленген эталонмен оқытудың нәтижесін салыстыру.

М.Чошанов оқыту технологиясы негізінен педагогикалық процестегі «Қалай нәтижелі етіп оқыту керек?» мәселесін шешуге бағытталатынын айтады. Оқыту технологиясы жөніндегі ой-пікірлерді саралай келе, біздер оны: біріншіден, оқытудың мақсатқа сәйкес нәтижесіне қол жеткізудегі нақты қадамдарды және олардың үйлесімділігін зерделейтін ғылым саласы; екіншіден, оқытудың нақты жағдайда нәтижелі жүзеге асырылуын белгілейтін жобалау немесе модельдеу; нақты оқыту процесін нәтижелі етіп оқытудағы процес деп білеміз.

Әрбір педагогикалық технологияның өзіндік ерекшеліктері бар. Олардың негізгі қарастыратыны оқытуды нәтижелі ету.

Педагогикалық жүйедегі негізгі өзекті мәселе – оқушылардың, студенттердің ойлау қабілетін дамытып, өздігінен жұмыс істеуге баулу, өз ойын тұжырымдауға дағдыландыру болғандықтан сабақ барысында кеңінен деңгейлеп, дамыта оқытудың модульдік әдісін жиі пайдалану қолдау табуда.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. «Қазақстан мектебі», журнал №10, 2010ж., №1, 2013ж.
2. Әлімов А. Интербелсенді әдістемені ЖЖО-да қолдану мәселелері.- Алматы, 2014жыл
3. «Мектеп» журналы №11, 2013ж.
4. «Қызылжар» газеті 11.11.2015ж.

ЖАҢАРТЫЛҒАН БІЛІМ БЕРУ МАЗМҰНЫН ЕНГІЗЕ ОТЫРЫП БІЛІМ АЛУШЫЛАРДЫҢ ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҒЫН АРТТЫРУ

КАБЫЛОВА М. Б.

Қарағанды «Bolashaq» жоғарғы колледжі

БЕЙСЕКЕЕВА Р.К.

«№56 Негізгі орта мектебі» коммуналдық мемлекеттік мекемесі

“... Жастарға сапалы білім берумен қатар, сол білімін қоғамдық- әлеуметтік ортада пайдалануға икемдеу, олардың функционалдық сауаттылығын арттыру арқылы еліміздегі білім мен ғылымды дамыту мәселелеріне баса көңіл аудару керек.”

Н. Назарбаев

Қазақстан күн сайын қарқынды дамып келеді және ұлттың зияткерлік әлеуетін қалыптастыруға батыл қадам жасап отыр. Елдің білім беру жүйесі терең де сатылы стратегиялық жаңғырту кезеңін бастан өткеруде. Еліміз үшін маңызды болып табылатын аталған стратегиялық міндетті шешу жағдайында тұлғаның ең басты функциялық сапалары белсенділік, шығармашыл тұрғыда ойлауға және шешім қабылдай алуға, кәсіби жолын таңдай алуға қабілеттілік, өмір бойы білім алуға дайын тұруы болып табылады. Бұл функционалдық дағдылар мектеп қабырғасында қалыптасады. «*Функционалдық сауаттылық*» ұғымы алғаш рет өткен ғасырдың 60-шы жылдары ЮНЕСКО құжаттарында пайда болды және кейіннен зерттеушілердің қолдануына енді. Функционалдық сауаттылық, кеңінен алғанда, білім берудің (бірінші кезекте жалпы білім беруді) көп жоспарлы адамзат қызметімен байланысын біріктіретін тұлғаның әлеуметтік бағдарлану тәсілі ретінде

түсіндіріледі. Қазіргі тез құбылмалы әлемде функционалдық сауаттылық адамдардың әлеуметтік, мәдени, саяси және экономикалық қызметтерге белсенді қатысуына, сондай-ақ өмір бойы білім алуына ықпал ететін базалық факторлардың біріне айналуға. Сонымен *Функционалдық сауаттылығы* дегеніміз- адамдардың әлеуметтік, мәдени, саяси және экономикалық қызметтерге белсене араласуы, яғни бүгінгі жаһандану дәуіріндегі заман ағымына, жасына қарамай ілесіп отыруы, адамның мамандығына, жасына қарамай үнемі білімін жетілдіріп отыруы. Ондағы басты мақсат жалпы білім беретін мектептерде Қазақстан Республикасының зияткерлік, дене және рухани тұрғысынан дамыған азаматын қалыптастыру, оның әлемде әлеуметтік бейімделуі болып табылады. Яғни, оқушылардың мектепте алған білімдерін өмірде тиімді қолдануына үйрету. Мұндағы басшылыққа алынатын сапалар:

-белсенділік

-шығармашылық тұрғыда ойлау

-шешім қабылдай алу

-өз кәсібін дұрыс таңдай алу

-өмір бойы білім алуға дайын тұруы болып табылады.

Бұл функционалдық дағдылар мектеп қабырғасында қалыптасады.

Функционалды сауатты адам – қоғамның құндылықтарына сәйкес, қоғамдық ақуалдың қалыптасқан мүдделеріне қарай әрекет етеді. Бүгінгі күнге қажетті мамандықты таңдап дұрыс шешім қабылдап, заманауи ақпараттық технологиялардың тілін біліп кез келген әлеуметтік ортаға бейімделеді. Осы тұрғыда функционалды сауатты адамның негізгі белгілерін тұжырымдауға болады: қоғамдық ортада өмір сүре білетін, тіл табыса білетін, белгілі бір сапалық қасиеттері бар, жалпы негізгі және пәндік құзыреттіліктерді меңгерген адам болып саналады.

Жалпы, барлық зерттеушілердің болжамы бойынша адамдардың сауатсыздық деңгейінің төмендеуі, оларға дұрыс білім беріп, тиянақты оқытпаудан, оқырман болуға үйретпеуден болған көрінеді. Осыған байланысты 1997 жылдың өзінде-ақ Қазақстан Республикасының орта білімді дамыту жөніндегі Концепция жобасында адамдардың сауатсыздығын жою еліміздің жалпы орта білім беру жүйесіндегі реформалануға тиісті стратегиялық нысан екендігі атап көрсетілді. Осы мәселені анықтау күн тәртібіндегі негізгі мәселеге айналды. Сараптама нәтижесіне көз салсақ, білім құрылымдарының білім алушыларды қоғамдық-шығармашылық өмірге араласуына бағытталмағанын байқаймыз. Басқаша айтқанда, дәлел бар да, оның іске асыру жоқ. Содан болар мемлекет басшысы Н.Назарбаевтың өзінің жыл сайынғы Жолдауында «функционалдық сауаттылықты арттыруды» негізгі тапсырма етіп жүктеуі бекер емес. Елбасы дұрыс айтады, «білім беру тек қана оқытумен ғана шектелмей, оны керісінше, әлеуметтік адаптация процесіне бейімдеу қажет». Елбасы бастамасымен өмірге келген «Функционалдық сауаттылық бойынша Ұлттық жоспардың» маңызы ерекше. Оның мақсаты – оқушылардың салалық сауаттылығын дамыту арқылы, тиімді қызмет түрлеріне бейімдеу. Сонымен қатар, ол орта білім жүйесінің парадигмасын түбегейлі өзгертудің негізі болып табылады. Бұл – дәстүрлі мектеп моделінен рационалды модельге, әрі қарай феноменальді модельге «үш адым» ілгері аттау дегенді білдіреді. Осы мақсатқа қол жеткізу арқылы Қазақстан оқыту деңгейі мен сапасы жағынан жетекші елдер тобына қосылады. Ұлттық жоспардағы функционалдық сауаттылықты дамытудың төрт негізгі тетігін нақтылап түсіндіре кетейін: *Бірінші тетік: – оқыту методологиясы мен мазмұнын түбегейлі жаңарту.* Атап айтқанда, педагогтарды даярлау мен біліктілігін арттыру, оқытудың жаңа технологияларын енгізу және тағы басқа салаларда ілгерілеушілік байқалады.

Екінші тетік – оқу нәтижелерін бағалау жүйесін жаңарту. Яғни, функционалдық сауаттылықты дамыту білім – түсіну – қолдану – жүйелеу және жинақтау сияқты өлшемдер бойынша оқу жетістіктерін бағалаудың жаңа тәсілдерін біртіндеп мектеп өміріне енгізу. Бағалау жүйесі функционалдық сауаттылықта сырттай бағалау және іштей бағалау болып бөлінеді. Іштей бағалау- оқу пәні бойынша оқыту сапасын диагностикалау. Ал сырттай бағалау- әрбір деңгейді аяқтау бойынша білім алушының оқу жетістіктерінің нәтижелері /ҰБТ,ОЖСБ-БОУД/. Сондай-ақ халықаралық /TIMSS , PISA және PIRLS/ зерттеулерге

қатысуы . Білім алушылардың өзін-өзі бағалауы өзін-өзі ұйымдастыру және өзін-өзі жетілдіру үшін жеке жетістіктерін бағалау арқылы жүзеге асырылады. Критериялық бағалау жүйесі енгізілетін болады. Олар да ұлттық және халықаралық бағалау жүйелері арқылы жүргізіледі.

Үшінші тетігі – балаларды оқыту мен тәрбиелеуге ата-аналардың белсенді қатысуы. Ата-ананың борышы бала бойына жас кезінен адами құндылықтарын дарытып, саналы өмір сүруге баулу. Ата-ана баласының функционалдық сауаттылығын дамыту үшін мұғалімдерімен тығыз байланыс жасау керек. Бұл үшін жаңа әдістеме әзірленіп жатыр.

Төртінші тетік – қосымша білім беру жүйесін дамыту. Ұлттық жоспарда оқушылар сарайы, музыка мектептері, жас техниктер мен натуралистер станциялары жұмыстарын түбегейлі өзгерту қарастырылған. Еліміз тарихында алғаш рет аталған ұйымдардың материалдық-техникалық базасы жаңартылатын болады.

„Қазақстан-2050„ стратегиясы қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты,, атты Президентіміз Н.Ә.Назарбаевтың жолдауында „Бәсекеге қабілетті дамыған мемлекет болу үшін біз сауаттылығы жоғары елге айналуымыз керек. Қазіргі әлемде жай ғана жаппай сауаттылық жеткіліксіз болып қалғалы қашан. Біздің азаматтарымыз үнемі ең озық жабдықтармен және ең заманауи өндірістерде жұмыс жасау машығын меңгеруге дайын болуға тиіс. Сондай-ақ балаларымыздың жалпы барлық жеткіншек ұрпақтың функционалдық сауаттылығына да зор көңіл бөлу қажет. Балаларымыз қазіргі заманға бейімделген болуы үшін бұл аса маңызды . Бүкіл әлемдегі сияқты, Қазақстан білім берудің жаңа әдістеріне көшу керек,- деп атап айтты. Тәуелсіздік алған еліміздің ертеңі болашақ жастардың қолында болғандықтан, білім саласын жаңғырту- ілгерілеу кепілі деп айтуға болады. Қазақстанның әлеммен терезе теңестіруі үшін аса маңызды қажеттілік білім , ғылым саласын жандандыру . Жас ұрпаққа тәлімді тәрбиемен қатар , заманауи білікті білім беру мәселесі жас мемлекет үшін ауадай қажет. Осыны басты бағыт негізінде білім беру жүйесі күрделі өзгерістер енгізуде.

XXI ғасырдың жан-жақты, зерделі, дарынды, талантты адамдарды қалыптастыруда білім беру мәселесі, оның оқыту жүйесін заман талабына сай үйлестіре алу міндеті туындап, жаңа талаптар қойылуда. Соған орай ұстаздардың алдында тұрған міндет: табысты және әрекетке дайын қабілетті, әлеуметтік рөлін сезінетін құзырлы тұлғаны қалыптастыру. Жалпы құзыреттіліктің сипатына беделді пікір айтуға мүмкіндік беретін білімді игеру деген түсіндірме берілген.Тұлға құзыреттілігін дамыту – ұстаздың құзыретті тәсілдерді меңгертуі, білім беру мазмұнын жетілдіру. Ол үшін баланы субъект ретінде қарап, оқу ісіне өзінше қызықтыратын, оған қабілетін арттыратын жағдай туғызу керек. Оның бастысы – оқу үрдісін жаңаша ұйымдастыру, оқушының оқудағы іс-әрекеті арқылы ойлау дағдыларын жетілдіру, өз бетінше білім алу, әрекет ету. Мақсатқа жету оқушының өзі арқылы іске асады. Мұғалім – бағыт беруші, ұйымдастырушы. Америка ғалымдары Чарлз Темпл, Куртис Мередит, Джинни Стилл жасаған «Оқу мен жазу арқылы сыни тұрғыдан ойлауды дамыту» жобасының оқушы құзыреттілігін дамытуда маңызы зор. Сын тұрғысынан ойлау дегеніміз – ой қозғай отырып, оқушының өз ойымен өзгелердің ойына сыни қарап, естіген, білгенін талдап, салыстырып, жүйелеп, білмегенін өзі зерттеп, дәлелдеп, тұжырым жасауға бағыттау, өз бетімен және бірлесіп шығармашылық жұмыс жасау. Бұл жобаның тиімді әдіс-тәсілдерін қолдану арқылы оқушы өз ойын еркін жеткізуге, пәнге деген қызығушылығы артып, талдау жұмыстарын жүргізе білуге үйренеді. Оқушылардың сабаққа қызығушылығын оятқан әдістер арқылы өз ойларын топта, ұжымда талдай біледі. Қазіргі білім беру саласындағы оқытудың озық технологияларын меңгермейінше сауатты, жан-жақты маман болу мүмкін емес.Оқытудың тиімді әдістерін меңгеру мұғалімнің интеллектуалдық, кәсіптік, адамгершілік, рухани, азаматтық және басқа да көптеген адами келбетінің қалыптасуына игі әсерін тигізеді, өзін-өзі дамытып, оқу-тәрбие үрдісін тиімді ұйымдастыруына көмектеседі. Бүгінгі таңда мектептерде оқу-тәрбие үрдісінде түрлі инновациялық педагогикалық технологиялардың қолданылып жүргені мәлім. Сондықтан, мектептегі әрбір пәнді ұтымды меңгертуде оқыту технологиясын тандап, іріктеу және оны іс-әрекеттік тұрғыда жетілдіру арқылы оқушының әрекеті-технологияны қабылдауы, оған деген ынтасы, құштарлығына мұғалім тарпынан көңіл бөлінуі тиіс.

Еліміздің барлық оқу мекемелерінде білімнің жаңа жүйесі енгізіліп жатыр. Мұндағы негізгі мақсат – жаһандану заманында білімнің бүкіләлемдік кеңістігіне ену. Осыған орай, білімнің мазмұны да, оған қойылатын талаптар да өзгереді. Сол себепті қазір барлық мектептерде оқытудың инновациялық технологиялары қолданыла бастады. Инновациялық (озық) білім беру дегеніміз - тұлғаның бағдарлы көзқарасы, білімдегі дәлдікті, шығармашылық бастауды, сонымен бірге жаңа технологиялық мағлұматтарды игеруін айтады. Сол себепті біздің мектеп мұғалімдерінің басым бөлігі де инновациялық жүйе негізінде өз біліктіліктерін арттырып отыр. Мұғалімдер оқушыларының функционалды сауаттылығын арттыру, өзіне сенімділігін қалыптастыру, танымдық-шығармашылық қабілетін дамыту олардың белсенділік-сенімділік сапаларын диагностикалық әдіс-тәсілдермен анықтауға, сабақта, сабақтан тыс уақытта өз ойын еркін жеткізе білуге үйретуге, қоғамда болып жатқан оқиғаларға қатысты көзқарастарының болуына, инновациялық тәртіп нормаларын, белгілерін, көрсеткіштерін анықтауға көмегін тигізеді.

Бүгінгі таңда орта білім беру жүйесінде сапалы білім алудың қажеттілігі үдемелі артуда. Уақыт талабына сай өмір сүру үшін бәсекелестік күшейген кезде басқаша болуы мүмкін де емес. Оқыту үдерісіне қазіргі заман талабына сай технологиялар мен әдістемелерді енгізу, ғылым мен техника жетістіктерін пайдалану, этнопедагогиканың озық үлгілерін қайта жаңғыртып, қолдану, педагог мамандардың сапасын көтеру, оқушылардың функцияналдық сауаттылығын көтерумен қатар, тәрбие жұмысын жақсарту – күн тәртібінен түспейтін мәселелерге айналды. Қазір еліміздің түкпір-түкпірінде оқыту мен оқудағы жаңа әдіс-тәсілдермен қаруланған біршама ұстаздар қауымы өз мамандығына деген сүйіспеншілігі арта түсіп, жаңа нәтижелерге жетуде, шәкірттерінің жаңа белестерді меңгеруіне жол ашуда. Болашақтың бүгінгіден де нұрлы болуына ықпал етіп адамзат қоғамын алға апаратын күш тек білімде ғана. Біздің еліміздің негізгі тірегі – зияткерлік ұлт мүмкіндігі. Сондықтан да біздің балаларымыздың сапалы білім алуы маңызды. Оқушылардың мектепте алған білімін қоғамдық — әлеуметтік ортада пайдалануға икемдеу, олардың функционалды сауаттылығын арттыру арқылы еліміздегі білім мен ғылымды дамыту мәселелеріне басымдық берілуі тиіс. Мұндай жаңа міндеттерді мұғалімнің кәсіби санасының өзгеруінсіз, кәсіби күзіреттілігінің өсуінсіз ескі психологиямен, ескі әдістермен, ескі біліктілік арттыру жүйесімен шешу мүмкін емес. Олай болса қоғам – жаңалыққа жаны құмар, жаңаша ойлайтын, өзгермелі өмірге икемделіп қана қоймай, оны жағымды жаққа өзгертуге белсенді қатысатын ұстаздарға мұқтаж.

Оқушыларының функционалды сауаттылығын дамытуда оқу бағдарламасындағы әрбір пәннің рөлі зор. Соның ішінде қазақ тілі мен әдебиетінің алатын орны ерекше. Осы ретте, оқушыға халықтың қоғамдық өмірін, арман-мүддесін танытуда, оларға идеялық-саяси, рухани-адамгершілік, этикалық-эстетикалық т.б. тәрбие беруде, дүниеге көзқарасын, мінезін, жалпы мәдениетін қалыптастыруда көркем әдебиетті қуатты құралдардың бірі ретінде пайдалану – әдебиет пәнінің басты мақсаты болып есептелсе, тіліміздің өзіндік қалыптасқан нормаларын, жалпы айтқанда грамматикасын үйрету – қазақ тілінің басты міндеті болып танылады. Оқушылардың функционалды сауаттылығын дамыту – бүгінгі заманның талабы. Болашақ азамат өз ұлтының асыл мұрасын білу арқылы туған халқының тарихымен, мәдениетімен танысып, білімін кеңейтеді. Қазақ тілінің грамматикасын терең меңгерген оқушы, қоғамның кез-келген саласында қиналмай жұмыс істеп, өзінің функционалды сауаттылығын көрсете алады. Біздің өзекті мәселеміз: жаңа оқыту әдіс-тәсілдері арқылы қазақ тілін меңгерту. Біздің ұстанымымыз: Еліміздің ертеңі жас ұрпақтың қолында, ал жас ұрпақтағыдыры ұстаздың қолында деп елбасымыз атап айтқандай, оқушылардың талантынашу – біздің күн тәртібіміздегі өзекті мәселелердің бірі. Тәуелсіз Қазақстанда орта білімнің дамуына функционалды сауаттылықты арттырудың маңызы аса зор. Функционалды сауаттылық – оқу және жазу дағдыларын әлеуметтік ортада қолдану (түрлі құжаттармен жұмыс, банкте сауалнама толтыру, түрлі ақпараттармен танысу), сыртқы ортамен тығыз байланысты орнату және оқушыларды тез әлеуметтенуіне бейімдеу. Қазақ тілін оқыту алдына үлкен міндеттер, оқушыларға түсіндірудің тиімді әдіс-тәсілдерін іздестіру қажеттілігі қазіргі таңда да қарастырылып келе жатқан мәселе. Демек, тіл ғылымының үздіксіз дамуының нәтижесінде,

адам баласы ой-санасының, дүниетанымының өсуіне байланысты оқыту әдістемесі де қатар жетіліп байып отыр. Өйткені, озат мұғалімдер тәжірибелерінен толығып оның мазмұны мен жүйесі, құрылысы, кеңейіп, байып отырады. Қоғам ілгері дамыған сайын оқыту мазмұны да күнделікті жаңарып, жетіліп отырады.

Озық ойлы адамдар заманның, қоғамның дамуына, өзгеруіне өз үлесін қосады. Осындай қоғамдық, әлеуметтік, мәдени өзгерістер дамулар мектептің оқыту процесіне әсер етеді. Соңғы жылдары жеке тұлғаны қалыптастыруды дамыту мен оған жан-жақты терең білім беру мақсатында білім берудің жаңа мазмұны ұсынылуда. Оның басты мақсатының бірі – баланы оқыта отырып оның еркіндігін, белсенділігін қалыптастыру, өз бетінде шешім қабылдауға дағдыландыру.

Функционалдық сауаттылық біліммен, іскерлікпен және дағдылармен ғана шектелмей, солардың негізінде әр елдің өзіндік ерекшеліктері ескеріле отырып, қалыптасатын күзiретiлiктермен анықталады. Білім алушылардың функционалдық сауаттылығын қалыптастыру қазақ тілін оқытудың тұлғалық-әрекеттік бағдарын күшейту нәтижесінде жүзеге асады. Өйткені сауаттылыққа білім алушының өз әрекетінің иесі – Субъект дәрежесіне көтерілгенде толық қол жеткізеді. Сонда ғана функционалдық сауаттылық оқушының қазақ тілін әлеуметтік сұранымға сай қолдану мүмкіндіктерін арттырады. Мемлекеттік тіл – қазақ тілі мен қазақ әдебиетін оқыту – қазіргі заман талабы, өмірлік зор маңызы бар өзекті іс болып отыр.

Қазақ тілі мен әдебиеті пәнін оқытудың мақсаты – білім алушылардың қазақ халқының көркем әдебиет туындыларымен, әдебиет теориясымен жүйелі түрде таныстырып, сол негізде оқушыларға жан-жақты тәрбие бере отырып, әдебиетіміздің үздік туындыларымен, көркем мәтіндерді оқыту барысында қазақ тілінде ауызша және жазбаша сөйлеу тілін дамыту, қазақ әдебиеті шығармаларын өз бетінше оқып, түсіне алуын қамтамасыз ететін тілдік негіз қалыптастыру. Әдебиет арқылы оқушы бойында өмір туралы дұрыс талғам, түсінік қалыптастырамыз. Қазақ әдебиетіндегі көркем туындылар арқылы қалаған мамандықты игеріп, өмірден өз орнын табуларына, қалаулы азамат болып өсулеріне тигізетін әсері көп. Ұрпақ бойында ұлттық ұғымдарды сіңіру үшін, біз оқушыға өткен тарихымызды танытуымыз керек. Біз өз тәжірибиемізде көбінесе оқушылармен бірлесіп, ұйымдасып, топтасып жұмыс істеуіне көңіл бөлемін. Оқушы бірлесіп үйренуде кішігірім топтармен, жұппен жұмыс жасауда ортақ проблемаларды талқылағанда жаңа пікірлерге шығармашылықпен қарау тұрғысында жаңалықтар ашу барысында жұмыс істейді. Топ мүшелері өз ойларын ортаға салып және сол ойларды кесте арқылы көрсетеді. Шамалары келгенше қорғап шығуға тырысады. Оқушыларсыртқы ортада адамдармен, құрбыларымен, жанұясымен қарым-қатынас жасағанда оқу дағдысын қолданады, яғни ақпарат алмасу үшін, ақпарат беру үшін мәтінмен жұмыс жасайды. Оқу сауаттылығы- оқушылардың жазба мәтіндерді түсінуі және қолдануы, мәтін барысында ой- толғауы, жаңа білім игерудегі әдіс-тәсілдерді қолдануы, әлеуметтік ортаға бейімделуі. PISA және PIRLS зерттеулерінде оқу сауаттылығы жазба мәтіндерді түсіну мен рефлексиялау болып ұйғарылады. Мәтін мазмұнын белгілі бір мақсатта қолдануды игеруін және де оны әлеуметтік ортада белсенді пайдалана алу қабілетін бақылайды. Сауаттылық сөзі оқушылардың алдарына қойған мақсаттарын жүзеге асырумен байланысты: құрдастарымен қарым-қатынас жасау, туыстарымен жүздесу, білім алу, қызметке орналасу, ортаға бейімделу. PISA зерттеулерін оқу сауаттылығы мәтіннен қажет ақпаратты табумен бағаланады: 1. Мәтіннен қажет болатын көп ақпарат алу; 2. Мәтіннен ең қажетті ақпаратты табу; 3. Мәтіндегі ақпараттарды жіктеу; 4. Терең мазмұнды ақпаратты табу; 5. Күрделі мәтінді қорытындылау; 6. Мәтіннен ой түйю.

Әдебиет – оқушыға беймәлім өмірді танытатын қуатты құрал. Әдебиет арқылы біз оқушыларға ұлттық болмысымызды, асыл қасиеттерімізді танытамыз. Әдебиет адамға өмірді танытып қана қоймайды, ол адамды тәрбиелейді. Адамның өмірге көзқарасын танытады, мінез-құлқына ықпал етеді, күллі тіршілігіне әсер етеді. Қазақ әдебиетіндегі көркем туындыларды оқыған сайын өмір сырын, Отан, ерлік, елдік, жақсылық, жамандық, секілді ұғымдардың мәнін оқушы терең аңғарады. Олар өнерді сүйетін, одан рухани ләззат ала білетін, көркемдік талғамы бар, адамгершілікті, нәзік сезімді болып өседі. Дәрекілікке, бойкүйездікке, жамандыққа аяқ баспайды. Пән мұғалімі оқушының назарын аудару үшін

сабақ кезінде әртүрлі тақырыптық, пәнаралық, сыныпаралық байланыс орнатып, қызықты әңгімелерді сахналық көрініс ретінде өтуді ұйымдастыра білуі қажет. Сонымен қатар, түрлі көрнекілік құралдарын қолдану, сұрақ-жауап, талдау, жинақтау, ажырату, тақтаға жазу, айтқан ойды мысалдармен дәлелдеу, сөздікпен жұмыс, проблемалық мәселелерге жауап беру, нақтылы және жалпылама тапсырмалар беріп, шағын шығармашылық жұмыстарды орындату, оқушының бірін-бірі сынауы, өзіндік пікір білдіруі, баяндама жасауы, ғылыми зерттеу жазып қорғауы т.б. алуан түрлі әдіс-тәсілдерді қолдануы керек. Осындай әдіс-тәсілдерді түрлендіріп, жүйелі түрде пайдаланып мұғалімнің шәкірттері өз бетімен жұмыс істеуге тез үйренеді. Орта буын оқушыларының арнайы ереже дәптерлері, альбомдар, сөздіктері, канспекттері, хронологиялық кестелері болуға тиіс. Сонымен бірге, шығармашылық дәптері бөлек болғаны дұрыс. Оған оқушы өздеріне ұнаған мақал-мәтелдерді, афоризмдерді, шешендік сөздерді де жазып алып жүруге баулу керек. Осы ретте, шығармашылыққа жақын кейбір оқушылар сол дәптерге қыса әңгіме, мақала, күнделік, пікір жазып үйренуіне мүмкіндік туады.

Қорытындылай келе, оқушылардың функционалдық сауаттылығын қалыптастыруға бағытталған білім мазмұнын игерген оқушылардың білімдері мен біліктері өмірлік жағдаяттарда қолдана білуді, әртүрлі ақпарат көздерімен жұмыс істей білуді және алынған ақпараттарды сыни тұрғыдан бағалай білуді, өзінің болжамдарын ұсыну және зерттеулер жүргізу, өзінің ойын негіздей білуді; іскерлігі мен дағдыларын адами іс-әрекеттердің әртүрлі салаларында, сондай-ақ тұлғааралық қарым-қатынас пен әлеуметтік қатынастарда өмірлік міндеттерді шешу үшін пайдалануды қамтамасыз етеді.

Қолданылған әдебиеттер тізімі:

1. Қазақстан Республикасының Президенті – Елбасы Н.Ә.Назарбаевтың «Әлеуметтік-экономикалық жаңғырту – Қазақстан дамуының басты бағыты» атты Қазақстан халқына Жолдауы (2012 ж. 27.01.). – Астана, 2012.
2. Оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамыту жөніндегі ұлттық іс-қимыл жоспары /Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2012 ж. 25.06 №832 Қаулысымен бекітілген.
3. Қазақстан Республикасында білім беруді дамытудың 2011-2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы /Қазақстан Республикасы Президентінің 2010ж.07.12. №1118 Жарлығымен бекітілген.
4. БҰҰ «Білім бәріне ортақ» атты бағдарламасы, 2001. – Б.5-9.
5. Ергешбаева Ш.Н. «Мүдде мен мақсат – жарқын болашақтың кепілі»// Өрлеу – Шымкент №1 (7) 02.2014ж.
6. Функциональная грамотность выпускников школ // Вершловский С.Г., Матюшкина М.Д
7. Оразахынова Нұрша, Нұрахметов Н.Н. Нәтижелі білім беру үшін функционалдық сауаттылықтар жүйесін қалыптастыру мәселесі //Қазақстан Республикасы химия және биология мұғалімдерінің съезінің материалдары. – Өскемен: 2012 (28-29 маусым). – Б.21-23.
8. Бұзаубақова К.Ж. Құзыреттілік тұрғыдан білім берудегі білім сапасының мәні //«Шаяхметов оқулары» атты Республикалық ғылыми-практикалық конференция материалдары. – Павлодар, 2009. – Б.237-243.

ХИМИЯ САБАҚТАРЫНДА СТУДЕНТТЕРДІҢ ЗАМАНАУИ ТАНЫМДЫҚ БЕЛСЕНДІЛІГІН АРТТЫРУ

ЖАРКИМБЕКОВА А.Т., ЕСМАГАМБЕТОВА А.А.

Қарағанды «Bolashaq» жоғарғы колледжі

E-mail altushka_62@mail.ru

E-mail Aiken55@mail.ru

«Елімізде болып жатқан саяси, әлеуметтік, экономикалық және басқа да өзгезістер білім беру жүйесіне әсер тигізіп жатыр. Бұл өзгерістер еліміздің мектептерінде тек жаңа пәндерді

енгізіп қана қоймай, сонымен бірге оқыту әдісін өзгертуді де талап етеді. Еліміз тәуелсіз мемлекет болып даму жолында, қоғамның назарын аудару үшін шешім қабылдау маңызды. Бұл әсіресе сынып жұмысына қатысты: сабақ барысында студенттер белсенді болулары керек. Сондықтан баланың білім алуға деген құштарлығын ояту үшін қазіргі заманда мұғалім көп ізденіп, сабақтың тиімді өтуіне жұмыс жасауы қажет. Білім сапасы студенттердің білімге деген құштарлығымен, қызығушылығына тікелей байланысты.

Біздің ел дамудың демократиялық жол таңдауына байланысты, бүгінгі таңда қоғамда шешім қабылдауға маңызы арта түсті. Осы бағытта студенттердің белсенділігін арттыруға мүмкіндік беретін әдістемелік тәсілдер интерактивті деп аталып жүр. «Интерактив» ағылшынның «өзара әрекет» деген сөзі. Демек, интерактивті оқыту әдістері тұлғааралық қарым-қатынасқа негізделі отырып, «жеке тұлғаны дамытуға бағытталады» қазіргі білім беру парадигмасын қанағаттандырады. Сонымен бірге сапалы білім алудың алғы шарттары болып танылатын таным белсенділігі һәм ізденіс дербестігін қалыптастырып қана қоймай, ары қарай дамытады.

Студенттердің оқуы сонымен білім сапасы оқу барысында студенттің өзі сабаққа тікелей қатысуы, сабақ барысында тек мұғалімнің айтқанын ғана жазып, сызып қоймай өз бетінше білім алуға жағдай жасалғанда ғана студент білімге өзі ұмтылатыны және алған білімін одан әрі дамытуға қызығатыны анық. Сабақ барысында оқудың белсенді әрекет әдістерін қолданудың нәтижелілігін осыдан көруге болады.

Оқудың белсенді әдістеріне: диалогтық оқыту түрлері: әңгіме –дебат, топтық әңгіме, зерттеушілік әңгіме, рефлексивтік оқыту негізіндегі кері байланыс, ролдік ойын, сұрақ-жауап, жағдаяттарды талдау, тренингтер, өзін-өзі бағалау, тест құру және бірін –бірін тексеру жатады.

Интерактивті оқыту әдістері дәстүрлі оқыту әдістерінен оқу үрдісінде студенттердің өзінің өмірлік тәжірибелерін пайдалану арқылы есте берік сақтауымен, мәліметтерді талдап, жинақтау арқылы жеке және кәсіптік қабілеттерін аша алуымен ерекшеленеді. Бұл бағыт мұғалімнің жұмысын түбегейлі өзгертеді. Жаңа білім алу үрдісі оқытушы мен студенттерге шығармашылықпен жұмыс жасауға итермелейді, себебі студенттер білімді өздігінен іздену арқылы алу керек болса, мұғалім студенттердің білім алуына себептер, жағдайлар тудыру керек. Ол үшін мұғалім сабақты жан-жақты дайындауы қажет, сабақ үстінде қандай болмасын студент тарапынан әртүрлі сұрақтар туындауы мүмкін, сол жерде мұғалім қажетті бағдар беріп жіберуіне тура келеді. Сонымен қазіргі заман талабына сай мұғалім «білім бұлағы» емес, «білім бұлағына» жеткізуші, яғни білім алу жетекшісі болуы тиіс. Осы кезде мұғалімнің талапқа сай студенттің білім алу белсенділігін жоғарылату мақсатында жаңа технологиялар менгеруі қажеттілігі туындап отыр.

Жоғары технологиялар заманында адамға жан-жақтан түрлі ақпарат келіп түседі, сондықтан қазіргі заман адамы ақпараттармен жұмыс жасай біліп, қажетін алып қолдана алу бейімділігін қажет етеді.

Студенттердің танымдық қызығушылығын арттыруға бағытталған технологияларға сын тұрғасынан ойлау, жобалау, проблема туғызу, ұжымдық қарым-қатынаста оқыту. Қызығушылық деп студенттің бір нәрсеге зейін қоюға, кейбір заттар мен құбылыстарды танып білуге ұмтылуын айтамыз.

Қазір білім саласындағы болып жатқан мемлекетаралық бақылау, ұлттық бірыңғай тест, 12 жылдық оқуға көшу барлығы Қазақстандық білім сапасын көтеруді және халықаралық деңгейге жеткізуді көздейді. Осы проблемалар мектептегі химия пәнінің оқытылуына да тікелей қатысты.

Химияда студенттерді қызықтыратын құбылыстар аз емес. Қызығушылық адамның рухани және дене күшінің дамуының аса маңызды шарттары болып, ой-өрісін кеңейтіп білім алуға итермелейді. Студенттер қызықты сабақты зор ынтамен қабылдайды және жақсы оқиды.

Жаңа заманауи технологиялар даму заманында мұғалімнің күнделікті сабақта компьютер, интерактивті тақта қолдануы сабақ кезеңі тиімді пайдалануға мүмкіндік береді. Химия пәнінің ерекшелігі сабақ барысында химиялық эксперименттер болуы, бірақ көптеген себептер (реактивтер тапшылығы, кейбір реактивтер белсенділігі, тәжірибе уақыт көп алуы)

болғандықтан кейбір зертхана жұмыстары сабақ барысында өткізілмейді. Осындай кездерде электрондық оқулықтар, бейнетәжірибелер қолданылады. Электрондық бейнетәжірибелердің бір тиімділігі тәжірибені қайта көрсетіп қайталау мүмкіндігі, жақсы көрінуі, қауіпсіздігі болып табылады. Сабақта интерактивті тақта қолдану сабақ үрдісін тиімді қолданумен қатар студенттердің сабақты жақсы меңгеруіне, үнемделген уақыт студенттердің өз бетінше білім алуына себеп болады.

Өз бетінше білім алу – білім сапасын көтерудің бірден бір жолы екенін естен кетірмеу қажет. Белгілі ағылшын ақыны Ричард Олдингтон былай деген екен: «Білу керек маңызды нәрсеге үйрету мүмкін емес және болмайды, мұғалім тек үйрену жолын көрсету керек» сондықтан да білімді беру емес білімді алу жолын көрсетіп бағыт-бағдар берген тиімді. Қазіргі студенттер - көп білімді: «мен оны білемін», «мен оны естігенмін», «мен оны оқығанмын». Қазіргі заманда студенттерде ақпарат көздері көп, сол себептен қазіргі мұғалім студенттер үшін білімнің бірінші көзі емес, студенттерге білетінін қайта айтудың қажеті жоқ, алған, білгенін ары қарай дамыту жолын іздестіру, бағдар беру қажеттілігі туындайды, олай болмаған жағдайда басқа жағдайлармен қоса студенттердің оқуға деген ынтасын түсуінің бірден-бір себебі болып табылады. Мұғалімнің алдындағы мақсат студенттің оқуға деген ынтасын көтеру, қызығушылығын арттыру, ал бұл білім сапасын көтеру болып табылады.

Сабақты жоспарлау негізі - студенттердің жұмысын тиімді ұйымдастыру. Дұрыс жоспарланған сабақ барысында мұғалім студенттерге тек тақырыпты түсіндіріп қана қоймайды, олардың игеруге деген ынтасын, танымдық қызығушылығын ұйымдастырады. Сабақ барысында әртүрлі әдіс-тәсілдерді қолдану кезінде студенттердің жеке қабілеттерін, білім алу деңгейін тыс қалдырмау қажет. Қиын шығармашылық тапсырмаларды тек қабілеті жоғары студенттерге беру керек. Шығармашылық деңгейі жоғары тапсырмаларды орта деңгейлі қабілеті бар студенттерге беру олардың өзі-өзіне деген сенімін түсіріп, келе-келе сабаққа деген ынтасын жоғалтуының себебі болады.

Студенттер сабақ меңгеру барысында әртүрлі іс-әрекет жасайды: мұғалімді тыңдайды, оқулықты оқып қосымша әдебиетпен жұмыс жасайды, есеп шығарады, зертханалық тапсырмаларды орындайды. Осы әр іс-әрекеттер әр-түрлі психикалық үрдіске жатады: жады, қабылдау, ойлау, ойша бейнелеу. Аталған процестер ішінде ойлау ең негізгі болып табылады. Ойлау мен жады арасында тығыз байланыс бар. Ой елегінен өткен материал жадыда жақсы сақталады. Ойлау басқа да танымдық әрекеттерге әсерін тигізеді. Студенттер танымдық іс-әрекетін белсендіру дегеніміз- ойлау қабілетін белсендіру деп айтуға болады.

Студенттерге оқу барысында тек берілген танымдық тапсырмаларды орындау әдістерін үйрету ғана емес, сол тапсырмаларды өздігінен орындауға ынталандыру қажет.

Химия сабақтарында мен сабақтың тақырыбын айтпас бұрын заттардың күнделікті өмірде және тұрмыста қолданылуы туралы айтып, сүреттерін, материал үлгілерін көрсетемін, мысалы «Көмірсутектердің табиғи қорлары» тақырыпты өткенде бензин, мазут үлгілерін әуелі көрсетіп, оның түрін, түсін, иісін қарастырып талдай келе сабақ тақырыбына келтіремін, одан кейін ғана мұнайдың құрамы мен химиялық қасиеттеріне тоқталамын. Мұндай әдіс тақырыпқа деген орнықты немесе терең қызығушылық оятады. Химия – ерекше пән, оны химиялық тілді меңгермей меңгеру мүмкін емес. Студенттер көбіне ойларын қазақ тілінен химия тіліне аударуда қиындықтармен кездеседі. Сондықтан мен студенттер ойын дұрыс жеткізе білу үшін сабақты түсіндіргенде ойларын бірнеше әдіспен жеткізуіне жағдай жасауға ұмтыламын, мысалы судың сутекпен оттектен тұратынын сызбанұсқа, сүрет түрінде көрсетіп химиялық формуласына көшемін. (М.Ф. Шаталов әдісі) C_2H_6 – сутек + оттегі

Химиялық элементтер — $\text{H} + \text{O}$ $\text{H}_2 + \text{O}_2$ – жай заттар; H_2O -су. Осындай әдіс қандай болмасын студенттердің анықтама жасауына қызығушылығын арттырады сонымен қатар жақсы меңгеруіне де себеп болады. Студенттердің есінде қалу үшін М.Ф. Шаталовтың блок-конспектілерін қолданамын, бұл блок-конспектілер тақырыпты жинақтап көрсетіп студенттердің есінде қалады. $\text{Na} - e$ – берген, тотықсыздандырғыш; $\text{O} + e$ – сараң, тотықтырғыш.

«Органикалық химия» курсында органикалық заттардың гомологтық қатарын бойынша заттардың формулаларын әр тақырыпты оқу барысында үйренеді. Осы формулаларды тез

үйреніп жаттату үшін мен бірінші сабақта оларға кесте толтыруды ұсынамын. Осы қосылыстардың ұқсастығын және айырмашылығын анықтай отырып, органикалық заттардың химиялық құрылысының ерешеліктерін меңгереді.

Кесте толтыру барысында студенттер ізденеді, салыстырады, білімін талдайды, толықтырады. Сандық есептер шығару сабақтарында топтастырамын, осындай бөлу студенттердің қабілетін арттырады және мұғалім мен студенттердің арасындағы қарым-қатынасты нығайта түседі. Топпен жұмыс барысында топтың әр студенті берілген тапсырмаларды орындау барысында өз үлесін қосуға тырысады және студенттердің интеллектуалды қабілеттері айқындалады. Топтастырғанда әр студенттің қабілетін еске ұстаған жөн. Бір топқа шығармашылығы жоғары, сын тұрғасынан ойлайтын студенттерді, ал келесі топқа ойлауы дұрыс, бірақ сенімсіздіктері басымырақ студенттер, үшінші топ алгоритмдік деңгейлі студенттерді бөлемін. Мысалы «Бейорганикалық қосылыстардың негізгі кластары» тақырыбын өткенде сыныпты төрт топқа бөліп тапсырмалар беремін.

Мысалы:

1. Қалып кеткен сөзді жазу:

1 моль күкірт қышқылында: моль атом S; моль атом H; моль атом O

2. Үш сынауықта ерітінді берілген, қайсысында қышқыл бар?

3. Лакмусты ерітіндіден қалай «кетіру» керек?

4. Қышқылмен жұмыс жасалғаның дәлелде.

Қайталау сабақтарын эстафета түрінде өткіземін, мысалы жоғарыда аталған тақырыпты өту барысында мен сыныпты үш топқа бөліп әр топқа тапсырмалар жазылған карточкалар үлестіремін: берілген теңдеулерді толықтырып қалпына келтір – ... + ... = $ZnCl_2 + 2 H_2O$; ... = $CaO + CO_2$; $HCl + ... = AgCl + ...$; $Cu(OH)_2 = ... +$

Бір теңдеуді бір студент орындап болған соң, тапсырма парағын келесі студентке береді. Жеңімпаз болып ең бірінші болып және дұрыс орындаған топ болады. Эстафета түрінде өткізілгендіктен әр студент тапсырманы тезірек, әрі дұрыс орындауға тырысады, студент өз тобы үшін жаны ашып, қайтсе де жеңіске жетуге ұмтылады, осындай сабақтар да студенттердің сабақ барысында белсенділігін жоғарылатумен қатар білімге, пәнге деген қызығушылығын арттыратыны сөзсіз.

«Электролиттік диссоциация, электролиттер» тақырыбын оқыған кезде бейнетәжірибе арқылы заттардың электр тоғын өткізуі туралы сабақта тәжірибені дыбыссыз тыңдап сосын ғана түсініктерін талдау арқылы игергеннен кейін анықтамасын өздері береді. Қолда арнайы құрал бар жағдайда әуелі сынауыққа тұз салып ерітіп тоқ өткізетіне көз жеткізіміз, одан кейін спирттің ерітіндісіне электродты салып тоқ өткізгіштігі қандай екенін байқап, заттардың тоқ өткізетіндері-электролиттер; өткізбейтіндері –бейэлектролиттер деп түсінік қалыптастырамыз. Осыдан «неге?» деген сұрақ туындайды. Бұл сұраққа жауап алу үшін, студенттер заттардың құрылысы мен химиялық байланысын талдап, оның сызбанұсқасын құру арқылы жауабын табады. Студенттер сабақтың тақырыбын талдау, туындаған сұрақтарға өз беттерінше жауап іздеу арқылы түсінеді және естерінде сақтайды. Өздігінен ізденіс жұмыстары студенттердің оқуға деген ынтасы мен қызығушылығын арттырып білімін тереңдетеді. Күнделікті сабақта үй тапсырмасын тексеруде, жаңа тақырыпты талдауда тест, проблемалық ситуация, ізденіске итермелейтін сұрақтар, деңгейлік тапсырмалар, химиялық диктанттар, оқулықпен жұмыс, есептер шығару арқылы студенттердің пәнге деген көзқарастарын, қызығушылығын қалыптастырамын. Сонымен бірге студенттер зертханалық, сарамандық жұмыстарды орындауда белсенділік танытады. Үй тапсырмалары жүйелі түрде жазбаша, ауызша тексеріледі және бағаланады. Студенттерді жаңа тақырыпты талдауда, өз пікірін айтуға, қосымша материалмен жұмыс жасауда мүмкіндігі мол. Нәтижесінде студенттердің сабаққа дайындықтары жүйелі түрде қалыптасып, білім сапасының артуына септігін тигізеді.

Сабақ барысында студенттерді біліммен қаруландырып қоймай оларды қисынды ойлау, есте сақтау қабілеттерін дамыту үшін студенттердің шығармашылық ізденісін, тапқырлығын, зеректігін, ойлауға икемділігін, өмірге ғылыми көзқарасын дамытуға өткізілген сыныптан тыс жұмыстар: «Білгір химик», «Жүзден жүйрік», «Кім жылдам?», сияқты танымдық ойындарын қолданамын. Алынған өзекті тақырыпты басшылыққа ала

отыра және істелінген жұмыстарды қорытындылай келе өзін-өзі бағалай білетін, шығармашылық деңгейі жоғары жан-жақты тұлға қалыптастыра отыра, студенттердің білім сапасын көтеремін, алған білімдерін өмірмен ұштастыруға бағыт беріп студенттер құзырлығын дамытамын. Осындай тәжірибем арқылы студенттердің білімін, дағдыларын, ойлау қабілеттерін, шығармашылық ізденісін бақылау арқылы біршама нәтижеге жеттім. Мысалы: Ақпарат құралдарын пайдаланып деңгейлік тапсырмалар арқылы танымдық қызығушылығын арттыру мақсатында өткізілген «Атом құрылысы, Атом ядросының құрамы» сабағында өткен тақырыпты пысықтау, үй тапсырмасын тексеру кезінде пәнге қызығушылығын арттыру үшін тест ретінде үй тапсырмасын сұрадым, жаңа сабақ барысында «миға шабуыл», «кім жылдам?», «біліміңді байқап көр» ойын элементтерін қолданып, оқушылардың белсенділігін арттырдым. Есте сақтау қабілетін шыңдауға, ғылым мен техника жетістіктеріне, білімге деген қызығушылығын арттыруда сыныптан тыс шаралардың маңызы зор. Студенттердің химиялық сауаттылығын арттыру, алған білімдерін тиянақты болуын қадағалау үшін сыныптан тыс жұмыстар жүргізіп, студенттерді қызықтыратындай химиялық ойындар викторина шешу, кроссворд құрастыру, логикалық есептер шығарту арқылы ой-өрісін, пәнге қызығушылығын арттырып, пән аралық байланысты нығайту қажет. Әр тарауды өткен соң, химиялық диктант, өздік жұмыс, тақырыптық есеп, бақылау жұмыстары, тестік тапсырмалар өткізу арқылы тақырыпты қаншалықты меңгергенін тексеріп, тақырыпты толық меңгере алмаған студенттермен қосымша сабақтар, сыныптан тыс жұмыстар жүргіземін. Бағалау парағына әр деңгейлік тапсырманың бағасын қойып, қорытынды бағасын шығарып отырамын. «Азот», «Атом құрылысы», «Хлордың қолданылуы», «Күрделі эфирлер», «Қышқылдар», «Негіздер», тақырыптарына арналған сабақтарымда слайд материалдарын кең қолдандым.

«Армансыз адам қанатсыз құспен тең» демекші, менің ұстаз ретінде де, еліміздің ұлтжанды азаматшасы ретінде де арманым еліміздің әрбір азаматы терең білімді, интеллектуалды, заманауи техникаларды еркін меңгере алатын, әрқайсысы еліміздің дамуына өз үлесін қоса алатын болса деймін. Ол үшін оларға білім беретін ұстаздар өз пәнін жетік меңгерген, теория мен практиканы студенттер бойына сіңіре алатын шығармашыл, ізденімпаз, ең бастысы еңбекқор болуы қажет.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Н.Ә.Назарбаев «Қазақстанның әлемдегі бәсекеге барынша қабілетті 50 елдің қатарына кіру стратегиясы».
2. «Химик анықтамалығы» журналдары. №1 (15),2010 жыл, №2 (16), 2010 жыл.
3. Қазақстан Республикасы білім беруді дамытудың 2005-2010 жылдарға арналған Мемлекеттік бағдарламасы.
- 4.Құрманова Ж.С. Оқушының шығармашылық іс-әрекетін тиімді ұйымдастыру арқылы жеке тұлға қалыптастыру жолдары, Өскемен 2014 ж
- 5.Интербелсенді әдіс-тәсілдер Өскемен қаласы, 2014 ж
6. А. Салихова «Оқушылардың шығармашылығын дамыту» Ғылыми- әдістемелік журнал, №5-2009 ж
7. Интернет материалдары №72 «Google» және №65 «Mail.ru» сайттары 2009 ж.

АҚПАРАТТЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ПАЙДАЛАНУ АРҚЫЛЫ БІЛІМНІҢ САПАСЫН АРТТЫРУ

ЖАРКИМБЕКОВА А.Т., ЕСМАГАМБЕТОВА А.А.

Қарағанды «Bolashaq» жоғарғы колледжі

E-mail altushka_62@mail.ru

E-mail Aiken55@mail.ru

Қазіргі заман талабы – оқытудың жаңа технологияларын меңгеру. Оқытудың жаңа технологияларының бірі – ақпараттық технология. Ақпараттандыру технологиясының дамуы

кезеңінде осы заманға сай білімді, әрі білікті мамандарын даярлау оқытушының басты міндеті болып табылады. Қоғамдағы ақпараттандыру процестерінің қарқынды дамуы жан-жақты, жаңа технологияны меңгерген жеке тұлға қалыптастыруды талап етеді.

Білім беру реформасы – Қазақстанның бәсекеге нақтылы қабілеттілігін қамтамасыз етуге мүмкіндік беретін аса маңызды құралдардың бірі. [1]

Қазақстан Республикасының Президенті Нұрсұлтан Назарбаевтың «Жаңа әлемдегі жаңа Қазақстан» атты Қазақстан халқына Жолдауында «Осы заманғы білім беру мен кәсіптік қайта даярлау, «парасатты экономиканың» негіздерін қалыптастыру, жаңа технологияларды, идеялар мен көзқарастарды пайдалану, инновациялық экономиканы дамыту қажет. Білім беру реформасы табысының басты өлшемі – тиісті білім мен білік алған еліміздің кез келген азаматы әлемнің кез келген елінде қажетке жарайтын маман болатындай деңгейге көтерілу болып табылады» делінген. Сонымен қатар бүкіл еліміз бойынша әлемдік стандарттар деңгейінде сапалы білім беру қызметін көрсетуге қол жеткізу, On-line тәсілінде оқыту тәжірибесін дамытып, елімізде оқу теледидарын құру, оқу жоспарларына жаратылыстану ғылымдары бойынша, бірінші кезекте, математика мен ақпараттандырудан қосымша сағаттар немесе пәндер енгізу қажеттігін баса айтты.

Ал өткен жылғы Жолдауында Үкіметке, мемлекеттік холдингтерге облыстардың, Астана және Алматы қалаларының әкімдерімен бірлесе отырып кәсіптік-техникалық білім беруді одан әрі дамыту бағдарламасын әзірлеп, іске асыруды тапсырды. Бұл бағдарлама ел экономикасы үшін барынша қызығушылық тудырып отырған тиісті білім салаларына шетел ғалымдары мен оқытушыларын тартуды көздеуді, жұмыс берушілер мен олардың қауымдастықтары, яғни бірінші кезекте осындай кадрларға зәрулік танытқан бизнес өкілдері белсенді түрде тартылуды қажет деген болатын. [3]

Бүгінгі күннің басты талабы еңбек нарығы мен қоғамның қажеттіліктерін қанағаттандыруда кәсіптік білім берудің беделі артып отыр. Оның мақсаты - техникалық және кәсіптік білім беру жүйесін қайта ұйымдастыру, бәсекеге қабілетті дағдылары бар және білім алуды жалғастыру үшін жеткілікті әлеуеті бар экономика салалары мен жұмыс берушілерді техникалық және қызмет көрсету еңбегінің білікті мамандарымен қамтамасыз ету. [4]

Дамыған елдердегі білім беру жүйесінде ерекше маңызды мәселелердің бірі – оқытуды ақпараттандыру, яғни оқу үрдісінде ақпараттық технологияларды пайдалану. Қазіргі таңда елімізде білім беру жүйесінде жаңашылдық қатарына ақпараттық кеңістікті құру енгізілді. Ақпараттандыру жағдайында оқушылар меңгеруге тиісті білім, білік, дағдының көлемі күннен күнге артып, мазмұны өзгеріп отыр. Білім беру саласында ақпараттық технологияларды пайдалану арқылы білімнің сапасын арттыру, білім беру үрдісін интенсификациялау мен модернизациялаудың тиімді тәсілдері іздестірілуде.

Кәсіптік білім беруде ақпараттық технологияларды пайдалану мен оқушылардың ақпараттық құзіреттілігін қалыптастыру қазіргі заман талабына сай ақпараттық технологияларды, электрондық оқулықтарды және Интернет ресурстарды пайдалану оқушының білім беру үрдісінде шығармашылық қабілетін дамытуға мүмкіндік береді.

Үшінші мыңжылдық кезінде қоғамның даму көрсеткіші ретінде ақпараттық қоғамға өту ісі алынады да, ал оның ең анықтаушы ролін ақпарат түсінігі атқарады. Ақпаратта жинау, сақтау, өңдеу және тарату тәсілдері мен құралдары динамикалық түрде өзгеріске ұшырап, солар арқылы қоғамның инфрақұрылымы қалыптаса бастады.

Оқытушылар үшін ақпараттық технологияларды пайдаланудың тиімділігі:

- студенттің өз бетімен жұмысына;
- уақытын үнемдеуге;
- білім – білік дағдыларын тест тапсырмалары арқылы тексеруге;
- шығармашылық есептер шығару кезінде физикалық құбылыстарды түсіндіру арқылы жүзеге асыру;
- қашықтықтан білім алу мүмкіндігінің туындауы;
- қажетті ақпаратты жедел түрде алу мүмкіндігі;
- экономикалық тиімділігі;

- іс-әрекет, қимылды қажет ететін пәндер мен тапсырмаларды оқып үйренуде (би өнері, қол еңбегі, дене шынықтыру сабақтары т.с.с.);
- қарапайым көзбен көріп, қолмен ұстап сезіну немесе құлақ пен есту мүмкіндіктері болмайтын табиғаттың таңғажайып процестерімен әр түрлі тәжірибе нәтижелерін көріп, сезінуге мүмкіндік береді;
- студенттің ой-өрісін дүниетанымын кеңейтуге де ықпалы зор.
- «Инновациялық» деген сөз — латының «novus» жаңалық және «in» енгізу деген сөзінен шыққан, ал оның қазақша аудармасы «Жаңару, жаңалық, өзгеру» деген мағынаны білдіреді.

Қазіргі кезде біздің қоғамымыз дамудың жаңа кезеңіне көшіп келеді, бұл кезең ақпараттық кезең, яғни компьютерлік техника мен оған байланысты барлық ақпараттық коммуникациялық технологиялар педагогтар қызметінің барлық салаларына кірігіп, оның табиғи ортасына айналып отыр. «Білім берудегі АКТ» ұғымы «оқытудың жаңа ақпараттық технологиялары», «қазіргі ақпараттық оқыту технологиялары», «компьютерлік оқыту технологиялары» және т. б, тіркестермен тығыз байланысты. Қазіргі білім саласындағы оқытудың жаңа педагогикалық технологияларды меңгермейінше сауатты, жан — жақты білгір маман болу мүмкін емес. Жаңа педагогикалық технологияны меңгерту Оқытушылар зейін – зерделік, кәсіптік, адамгершілік, рухани т. б, көптеген ұстаздық қабілеттерінің қалыптасуына игі әсерін тигізеді, өзін — өзі дамытып, оқу тәрбие үрдісін жүйелі ұйымдастыруына көмектеседі. Оқытушылар алғаш жаңа педагогикалық технологияларды оқып үйренеді, екіншіден меңгереді, үшіншіден тәжірибеде қолданады, төртіншіден оны дамытып нәтижесін көрсетеді.

«Ақпараттық компьютерлік технологиялар»- бұл термин бүгінде баспасөз беттерінде, теледидар мен радиода жиі кездеседі. Ақпарат алудың қазіргі кезде көптеген көздері мен құралдары бар. Соның ішінде компьютерлік технологияны қолданудың жеке тұлғаны қалыптастырудағы оның шығармашылық мүмкіндіктерін арттырудағы атқарар ролін қазіргі заман талаптары өзі анықтап отыр. Компьютер адам қызметінің барлық саласында еңбек өнімділігін арттыру құрамына айналды.

Ақпараттық технология тақырып көлемінде немесе белгілі бір уақыт аралығында айтылуға тиіс мәліметтер көлемін ұлғайтады. Білім деген бір — бірінен үлкен арақашықтықта орналасқан әртүрлі оқу орындарында отырып қол жеткізуге болады. Оқыту жүйесінің көп деңгейлі жетілдірілуі олардың тарамдалуымен оқу материалының сапасын арттырады.

Ұрпақ үшін кітаптың маңызы қандай болса, компьютерде студент үшін қоршаған әлемді танудың табиғи құралы болып табылады. Олай болса, барлық сабақтарды компьютерлердің қуаттануымен жүргізуді үйрену — бүгінгі күннің кезек күттірмейтін өзекті мәселелерінің бірі. Сондықтан, ұстаз – қауымының алдына өте үлкен міндет жүктелді. Бүгінгі таңда жас ұрпаққа пәнді тиімді ұғындырудың бірі – жаңа технология негіздері болып табылады.

Ақпараттандыру жағдайында оқушылар меңгеруге тиісті білім, білік, дағдының көлемі күннен күнге артып, мазмұны өзгеріп отыр. Білім беру саласында ақпараттық технологияларды пайдалану арқылы білімнің сапасы артады, сабақ өткізген кезде сапалы білім беру үшін жаңа технологияларды пайдалана отырып, сонымен қатар компьютерді, интерактивті тақтаны қолдану арқылы білім берсе, студенттің қызығушылығы арта түсері анық.

Студенттің қызметін активтендіру негізінде педагогикалық технологияларының бірі — оқытудың компьютерлік технологиясы. Оқытудың компьютерлік технологиясын пайдалану оқу процесін жаңа оқу — әдістемелік материалдармен қамтамасыз етуге және студенттің шығармашылық қабілетін ашуға мүмкіндік береді.

- Шығармашылық іс — әрекет
- Зейін
- Есте сақтауы
- Интеллектісі
- Ойлауы

Оқытудың компьютерлік технологиясы – оқытудың бағдарламалық идеяларын дамытады, мүлдем жаңа технологиялық жолдар ашады.: — дәстүрлі (оқулық, көрнекілік құралдар, электронды оқулықтар). — компьютерлік (презентация, дисктер, мультимедиа құралдар).— Интернет — технология (интернет дербес ақпарат көзі ретінде, е — mail — ақпарат алмасу құралы ретінде, т. б.). Компьютерлік оқыту технологиясы – педагогтың мүмкіндігін күшейтетін құрал, бірақ ол оқытушыны алмастыра алмайды. Компьютер мүмкіндіктері психология мен дидактика тұрғысынан талданып, керек кезінде педагогикалық талаптарға сай қолданылуы керек. Дидактиканың негізгі принципі — білім беру кезінде көрнекіліктерді пайдалану, осы себепті компьютерлік технологияны пайдалану оқу барысында қойған мақсатқа қол жеткізуге мүмкіндік береді... Қорытынды диагностика: тестілеу, жобаны қорғау. Оқытушы араласпай — ақ, студенттер өздері меңгеруге тиісті ақпараттар беріледі. Қажетті ақпараттарды жинақтауда электрондық техникаларды енгізу уақыт үнемдейді, қарастырып кезеңде ақпараттың толықтығын жоғарылатады, ақпараттық — анықтамалық жүйе құрамында электрондық құрылғылармен жұмыс істеу дағдысын қалыптастыруға мүмкіндік туғызады. Педагогикалық және әдістемелік әдебиеттерде оқытуда ақпараттық технологияларды пайдаланудың бір неше бағыттары бар,

- солардың ішінде негізгілері мыналар:
- компьютер –білім бағалау құралы;
- компьютерлік модельдеуді қолданатын электронды оқулықтар;
- мультимедиа — технология, жаңа материалды түсіндірудегі құрал;
- Дербес компьютер, білім жетілдіру құралы;

1.Компьютер — білім бағалау құралы; Қазіргі кездегі ақпараттық технологиялар оқу материалдарын иллюстрация жасау кезінде (мысалы анимациялы слайд — фильмдер) қолданылады. Бұл оқу үрдісін қозғалыста бейнелеуге мүмкіндік береді. Компьютердің көмегімен дыбыстық және бейнефрагменттерді де демонстрация жасауға болады. Компьютердің көмегімен студент өз бетінше, сондай — ақ өзге студенттермен топтасып бірге жұмыс істеуге мүмкіндік алады. «Компьютер көрнекі – бейнелі ойлауды, қозғалыстық және ауызша қарым — қатынас машықтарын, мақсатты әрекеттерді және әлеуметтенуді дамыту үшін мүмкіндіктер туғызады» 2.Электрондық оқулық — студентті осы оқулықпен таныстыру. Тәжірибелік тұрғыдан студенттің назарын туындаған проблемаларға аудару 3. Сабаққа деген шығармашылық қабілетінің деңгейін көрсететін, күнделікті сабақ барысында пайдалануға болатын құрал. Microsoft Power Point презентация арқылы әр тақырыпты қажетті көрнекілік құралдарымен безендіріп, тартымды әрі қызықты етіп көрсетуге болады. Осы уақытта студенттің есте сақтау мүмкіндіктері жүзеге асады. Презентация уақытты үнемдеуге және студент принтер арқылы қажетті ақпаратты шығарып алуға мүмкіндік береді. 4. Интернет желісімен жұмыс жасағанда:

- Жобалардың презентацияларын дайындау.
- Ғылыми журналдардың сайттарына кіру.
- Еркін әңгімелесу.
- Электрондық поштаны пайдалану мүмкіндігі.
- Өзін — өзі бағалау.

5. Интерактивті тақтаны пайдалану:

– Интерактивті тақта – басқаруға мүмкіндік беретін экран, көп функциональды, сабақ барысында қолданатын қажетті құралдардың бәрі кіреді, атап айтқанда;

– Бормен тақтаға жазылған кескінді интерактивті тақтадағы түрлі – түсті, ұқыпты кескінмен салыстыруға болмайды.

– Слайдтарда, флипчартта қателер жіберілсе, тез арада түзетуге болады.

– Сабақта Aktiv Vote тестілеу жүйесі арқылы тест алу мүмкіндігін қолдануға болады.

– Aktiv Wand указкасының көмегімен тышқанның қызметін атқару және кішкентайларға да тақтаның жоғарғы бөлігіне қол жеткізу мүмкіндігі туады.

Бүгінгі шәкірт ертеңгі күнгі әр түрлі саланың маман иесі. Мұндай сабақтарда оқушылардың тапсырылған жұмыстарға іскерлігі қалыптасады. Болашақ өмірінде белгілі бір кәсіби мамандықты таңдап алуға септігін тигізеді. Оқытушы— ақпараттанушы емес, жеке

тұлғалық және интеллектуалды дамуын жобалаушы. Ал бұл оқытушыдан ақпараттық құзырлылықты, ұйымдастырушылық қабілеттілікті, қазіргі қоғамның түбегейлі өзгерістеріне лайық бейімдеу, олардың зерттеушілік дағдыларын дамыту бағыттарын талап етеді. Компьютерді пайдалану пәндер бойынша терең танып білуіне ғана емес сондай — ақ, есептеуіш техникамен жұмыс істеу дағдысын қалыптастыру — уақыт талабы екенін сезінуіне жағдай жасайды. Кез келген сабақтарда жаңа ақпараттық технологияны пайдалану студенттің қызығушылығын ғана тудырып қоймай, басты білім сапасының артуына әсер етеді.

Қазақстан Республикасының білім беру жүйесін одан әрі дамыту бағытындағы басты екі мәселе ретінде оның, біріншіден, мазмұны жағынан және екіншіден, құрылымдық жағынан жетілдірілулерін айтуға болады. Білім берудің бүгінгі таңдағы басты мақсаты – әрбір адамның практикалық қызметіне ауадай қажетті болатын басты (маңызды) құзіреттіліктерді қалыптастыру. Қазіргі заманғы оқытушылар өз қызметінің барысында шәкірттерінің белгілі бір тақырыптар бойынша еркін әңгімелесе алулары, өз ойларын тыңдаушы адамға дәл жеткізе алулары, ақпараттық технологияларды еркін меңгерулері, алдарына мақсат қоя алулары және білімдерін өз беттерінше жетілдіруге қабілетті болулары бағытында. Студенттер үшін асты құзіреттіліктер санатына меңгерген білімдері мен біліктіліктерін, дағдылары мен қызмет тәсілдерін нақты өмірде кездесіп отыратын нақты практикалық мәселелерді шешуде қолдануға дайындықтарын жатқызуға болады. Басты құзіреттіліктерді меңгерген адам қоғамға қажет болады және ол адам қоғамда өзін еркін ұстайтын болады.

Ақпараттық технологиялар қоғамның ажырамас бөлігіне айналды және оқыту процесіне мен жалпы білім беру жүйесіне әсер етеді. Бүгінгі таңда еліміздің оқу орындарының деңгейін әлемдік деңгейге көтерудің бірден-бір тиімді жолы білім беру саласын толықтай ақпараттандыру екендігі еш күмән туғызбайды. Ақпараттандыру дегеніміз жеке адамдардың және заңды тұлғалардың ақпараттарға қойып отырған талаптарын қанағаттандыру мақсатында ақпараттық мәселелерді шешу құзыреттілігін коммуникациялық технологияларды пайдалану негізінде ақпараттық қорларды және жүйелерді қалыптастыруға, сонымен қатар, дамытуға бағытталған ұйымдастырушылық, әлеуметтік-экономикалық және ғылыми-техникалық процесс болып табылады. Ақпараттық-коммуникациялық технологияларды математика сабағында қолдану, біріншіден, студенттің танымдық ұмтылыстарын күшейтеді, екіншіден, олардың ойлау қабілеттерін, математикалық логикаларын дамытады, үшіншіден, студенттің ойлау қызметтерін ізденіс және зерттеушілік салаларға бағыттайды. , студенттің есте сақтау қабілеттерін әлемдік деңгейдегі зерттеулердің нәтижелері естіген материалдың 25 %-ы, көрген материалдың 33 %-ы, көрген және естіген материалдың 50 %-ы, ал оқу процесіне тікелей қатысқан жағдайда материалдың 75 %-ы оқушының есінде қалады деген мәліметтерді беріп отыр.

Ақпараттық-коммуникациялық технологиялардың құралдарын пән бойынша оқытуда қолдану баяндап отырған материалдың оқушыларға қолжетімді болуын, көрнекі болуын, осы құралдарды басқарып отырған оқытушының қызметін, компьютердің интерактивті қасиеттері арқылы оқушылардың бойында пайда болатын оқуға деген құлшыныстары мен белсенділіктеріне жағдай жасау үшін компьютердің мүмкіндіктерін пайдалануға негізделеді. Компьютерлік графика оқушыларға компьютер дисплейінің экранындағы әртүрлі нысандарға әртүрлі әрекеттерді қолдану арқылы, мысалы, олардың өлшемдерін, түстерін, қозғалыс жылдамдықтарын, орналасқан жерлерін және т.с.с. өзгертулер арқылы қарастырылып отырған оқу материалдарын «байқаусыз» меңгеруге мүмкіндік береді. Компьютерді оқытудың барлық сатысында қолдануға болады: жаңа материалды түсіндіргенде, материалды бекітуде, өтілген материалдарды қайталауда, білім деңгейін қадағалау мен тексеруде; және осылардың барлығында оқушы әртүрлі қызметтерді атқара алады: зерттеу нысанының қызметі, оқытушының қызметі, жұмыс құралының қызметі, ұжым мүшесінің қызметі. Математика сабағында компьютерді қолданудың пайдасы зор. Әрине, математика сабағындағы негізгі құралдар тақта мен бор екендігін жоққа шығаруға болмайды. Қазіргі заманда математика сабағында классикалық тәсілмен қатар компьютерлік технологияның жетістіктерін қолдану өз жемісін беретіндігі сөзсіз. Белсенді диалог арқылы,

ақпараттың әртүрлілігі мен әдемілігі (мәтін, сурет, дыбыс, түс, бейнематериал) арқылы, жетістікке бағыттау арқылы (қажетті көмекті бере отырып, кез келген мәселені шешуді аяғына дейін жеткізуге мүмкіндік береді), электронды-есептегіш машинаның адаммен байланысын ойын бағытына аудару арқылы және машина мен студенттің бірқалыпты тыныш және достық қарым-қатынасы арқылы компьютер оқуға, білімге деген құлшыныстарын арттырады.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңы
2. “Жаңа әлемдегі жаңа Қазақстан” Н.Ә.Назарбаевтың Қазақстан халқына Жолдауы, 2007
3. «Қазақстан халқының әл-ауқатын арттыру-мемлекеттік саясаттың басты мақсаты» Н.Ә.Назарбаевтың Қазақстан халқына Жолдауы, 2014
4. Қазақстан Республикасында техникалық және кәсіптік білім беруді дамытудың 2008 – 2012 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы

МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ ҰЙЫМДАҒЫ ЗАМАНАУИ БІЛІМДІЛІК ТЕХНОЛОГИЯЛАР АЙДАРБЕК Г.Е.

Ж.Досмұхамедов атындағы жоғары педагогикалық колледжі

Мектеп жасына дейінгі балаларды дамыту мәселесі ұлттық даму стратегиясымен тығыз байланысты мемлекеттік саясаттың ажырамас бөлігі болып табылады. Бала - біздің болашағымыз. Олай болса, балабақшадағы тәрбиелеу мен оқыту баланың ғана емес, еліміздің де жарқын болашағының кепілі. Ол - үздіксіз білім берудің алғашқы деңгейі. Сондықтан, мектепке дейінгі тәрбиелеу мен оқытудың негізгі мақсаты - баланың жеке басының қалыптасуы мен дамуы болуы тиіс. Мектепке дейінгі тәрбие мен оқыту үздіксіз білім беру жүйесінің алғашқы деңгейі ретінде қазіргі тұрақты өзгеріп тұрған әлемде табысты бейімделуге қабілетті бала тұлғасының қалыптасуы мен дамуы үшін жағдайлар жасайды. Қазіргі таңда адамзат қоғамына ғылыми жаңалықтар мен инновациялық технологиялар қаншалықты маңызды болса, мектеп жасына дейінгі баланы тәрбиелеу мен оқыту саласын заман талабына сай дамыту соншалықты уақыт сұранысын қанағаттандыратын жаңа бағдарламалармен, технологиялармен қамтамасыз ету болып отыр.

Мектепке дейінгі ұйымдардағы педагогикалық үдерістердің инновациялығы - мектеп жасына дейінгі балалардың тиімді дамуына себебін тигізетін жаңа технологияларды мақсатты ендіруінде болып табылады.

“Мектепке дейінгі ұйымдардағы инновациялық педагогикалық технологиялар” диагностикасын жүргізу материалдарына дайындау, қолданылатын технологиялар жұмысының ерекшеліктерін анықтау және әртүрлі жас топтарында туындайтын қиындықтарды, мәселелерді шешу жолдарын айқындау;

- мектеп жасына дейінгі балалармен жұмыс жасаудың заманауи интерактивті нысандары туралы біртұтас білім қалыптастыру;

- мектепке дейінгі ұйымдардың білім беру үдерісінде интерактивті нысандарын (диалогтық технологиялар, ТРИЗ технологиялары, денсаулық сақтау технологиялары және т.б) қолдану дағдыларын дамыту;

- мектепке дейінгі ұйымдардың тәрбиешілері мен педагогтарында мектеп жасына дейінгі балалармен интерактивті өзара әрекет ету үшін ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдану қабілетін қалыптастыру;

- мектепке дейінгі білім берудің жаңғырту жағдайында мектепке дейінгі ұйымдардың тәрбиешілері мен педагогтарында өзіндік білім алу қажеттілігін қалыптастыру.

Мектепке дейінгі білім беру жүйесіне жаңашыл орта құру үшін инновациялық технологияларды енгізу болып табылады. Жаңа технологияны қолдану төмендегідей кезеңдер арқылы іске асады:

- 1) оқып үйрену

- 2) меңгеру
- 3) тәжірбиеге енгізу
- 4) дамыту

Қазіргі таңдағы білім беру технологияларының қатарына мыналар кіреді:

- Ақпараттық-коммуникативтік технологиялар (АКТ)
- Денсаулық сақтау технологиясы
- Ойын технологиясы
- Дамыта оқыту технологиясы
- ТРИЗ технологиясы

Ақпараттық-коммуникативтік технологиялар. Қазіргі таңда компьютерлік технологияны қолдану мектепке дейінгі білім беру жүйесіне де өзекті болып саналады. Көптеген балабақшалар балаларды жаңашыл инновациялық әлемге бағыттайтын компьютерлік бөлмелермен жабдықталған. Мектепке дейінгі білім берудегі информатика ұйымдастырылған оқу қызметі қосымша “Менің досым - Компьютер” бағдарламасы негізінде жүзеге асырылады. Компьютерлік технологиясының мақсаты ақпаратпен жұмыс жасау қабілетін қалыптастыру, коммуникативтік қабілеттерді дамыту, “ақпараттық қоғам” тұлғасын дайындау, зерттеу қабілетін қалыптастыру, оңтайлы шешімдерді қабылдау қабілеті болып табылады. Балабақша сабақтарында АКТ-ны пайдалану педагогқа бірден бірнеше педагогикалық міндеттерді орындауға мүмкіндік береді:

- фонематикалық есту қабілетін дамытады;
- лексикалық сөздік қорын дамытады;
- қарапайым сөйлеу дағдыларын дамытады;

Менің пікірімше, ең өзекті ақпараттық және коммуникациялық технологиялар бұл: аудио, бейне күйтабақ ойнатқыштар, мультимедиялық құралдар, сондай-ақ әртүрлі ойындар, онда балалар бірнеше тілді қатар алып жүруге үйренеді. Оқу іс-әректінде АКТ-ны пайдалану екі түрлі мотивация, онда беріліп отырған материал өз бетінше қызық және мектепке дейінгі жастағы балаға үйреніп жатқан тілді түсіне алатынын көрсету арқылы қол жеткізілетін мотивация. Бұл қуаныш сезімін және өзін-өзі одан әрі жетілдіруге күшіне сенімділік пен ниет тудырады.

Ақпараттық-коммуникативтік технологияның келешек ұрпақтың жан-жақты білім алуына, іске әрі талантты, шығармашылығы мол, еркін дамуына жол ашатын педагогикалық-психологиялық жағдай жасау үшін де тигізер пайдасы аса мол.

Денсаулық сақтау технологиясы. Елбасы Н.Ә.Назарбаевтың еліміздің халқына жолдауында рухани байлықтың, денсаулықтың қажеттілігін айқындай, жас ұрпақтың бойына тазалық пен сергектікті, салауатты өмір құндылықтарын енгізу - біздің міндетіміз. Сондықтан бала денсаулығын нығайтып, психологиялық сақтандыруды жүзеге асыру және оның насихаттау шараларын белсендірек жүргізу балабақшадан басталғаны абзал.

Мектепке дейінгі ұйымда баланың өмірлік іс-әрекеті әртүрлі нысанда және түрлі әрекеттер көмегімен денсаулығын сақтауға және нығайтуға бағытталған болу керек. Қазіргі уақытта бұл кешен “Денсаулық сақтау технологиясы” деп аталады. Денсаулық технологиясының негізгі мақсаты:

- мектеп жасына дейінгі баланың денсаулығын сақтау мүмкіндігін қамтамасыз ету;
- СӨС туралы қажетті білімін, білігін және дағдысын қалыптастыру;
- Алған білімін күнделікті өмірде қолдануға үйрету.

Денсаулықты сақтау және ынталандыру технологиясы: стретчинг, ырғақ пластикасы, динамикалық үзілістер, қозғалмалы және спорт ойындары, релаксация, эстетикалық бағыттағы технологиялар, саусақ гимнастикасы, көз гимнастикасы, дем алу гимнастикасы, сергіту гимнастикасы, түзету гимнастикасы, ортопедиялық гимнастика.

Шынықтырудың негізгі міндеттері баланың тұлғалық ерекшелігін ескере күш-қайраттарын қалыптастыру және денсаулығын шынықтыруды жүзеге асыру. Бұл міндеттерге, тек шынықтыру шараларын кешенді түрде өткізгенде ғана нәтижеге қол жеткізеді, яғни балабақшадағы баланың болған бір күні - оның ағзасына пайдалы дәрумендерді енгізіп, ас мәзірін түрлендіріп, оны балаға жеткізу, қарапайым шынықтыру мен қатар арнайы жоспарланған шараларды, қимыл-әрекеті үйлесімді ұйымдастырылады.

Ойын технологиясы. Ойын - баланың әлеуметтік тәжірбиесі болып табылады. Іс-ірекеттің бұл түрі балалардың ересектердің өміріне қатысуын ынталандыруын іске асыратын құрал қызметін атқарады. Балалар ойын арқылы:

- өзінің жеке өмірлік жоспарын құруға үйренеді;
- іс-әрекеттерді және оларға қол жеткізудің құралдарын анықтайды, жасайды;
- конструктивті қарым-қатынас және басқа адамдармен өзара әрекет ету мектебінен өтеді;

Ойын негізінен балаларға дене шынықтыру және эстетикалық тәрбие берудің маңызды құралы. Ойын балаларды ұйымшылдыққа үйретеді. А.С.Макаренко былай деген екен: «Бала ойында қалай болса, өскен соң жұмыста да көп жағынан да ұқсас болады». Сондықтан келешек қайраткер азаматты тәрбиелеу ойыннан басталады. Ойынның негізгі ерекшелігі - ол балалардың қоршаған ортаны - адамдардың қимылын, іс-әрекеттерін, олардың бала қимылынан туған жағдайдағы қарым-қатынасын бейнелеуі болып табылады. Ойын процесінде сөйлесу қарым-қатынасы үлкен рөл атқарады. Сөйлесе жүріп, балалар пікірлесіп, әсер алысуы, ойынның түпкі ниетімен мазмұнын анықтайды. Ойын бала үшін нағыз өмір. Ойындар мазмұнына қарай, өзіне тән ерекшеліктеріне қарай сюжетті-рөлдік, драмалық, дидактикалық, құрылыс ойындары, дидактикалық ойындар, қимылды ойындар, ұлттық ойындар болып бөлінеді.

Сюжеттік-рөлдік ойындардың ерекшелігі сол, оны балалардың өздері жасайды. Сюжеттік-рөлдік ойында бейнелеу құрылыс рөл мен ойын әрекеттері болып табылады. Өзінің сипаты жағынан бұлар көбінесе еліктеу, шындықты көрсету болып табылады. Мысалы: «Дүкен» ойынын ойнағанда сатушымен сатып алушының әрекеттерін, «Аурухана» болып ойнағанда дәрігер мен науқастың әрекеттеріне еліктейді. Сюжеттік-рөлдік ойындарды балалар өз бетімен 3-4 болып ойнай береді. Бірақ олардың сюжетті өрбіте алмай, қарапайым ғана ойнап, әрі қарай не істерлерін білмей кездерін жиі байқауға болады. Осыған орай тәрбиешінің міндеті - бастапқы кездері басшылық жасай отырып, ойынды өз мәнінде ойнай білуге үйрету. Ол үшін сюжеттік-рөлдік ойындарды талдап, ойнау жолдарын қалай кеңейтуге болатынын жан-жақты ойластырған жөн.

Драмалық ойындарда мазмұн, рөлдер, ойын әрекеттері қандай да бір әдеби шығарманың, ертегінің т.б сюжеті мен мазмұнына шарттас болады. Ол сюжетті-рөлді ойынға ұқсас. Драмалық ойында балаға қандай болсын айқын тәсіл көрсетпеу керек. Ол үшін ойынның шын мәнінде ойын болғаны дұрыс.

Дидактикалық құрылыс ойыны - балалар әрекетінің бір түрі. Оның негізгі мазмұны қоршаған өмірді алуан түрлі құрылыстарды және соларға байланысты іс-әрекеттерді бейнелеу болып табылады. Балалар ойын үстінде көпірлер, стадиондар, темір жолдар т.б ірі құрылыстар салады. Құрылыс ойындарында олар қоршаған заттардың, құрылыстардың көшірмесін жасап, құр бейнелеп қана қоймайды, сонымен бірге өздерінің шығармашылық ойын, жобалық міндеттердің өзіндік шешімін енгізеді.

Дидактикалық ойын баланың қоршаған дүние туралы түсінігін кеңейтіп және оны бекітіп нақтылай түседі. Бала дидактикалық ойын арқылы әр затқа байланысты жаңа білімді меңгеріп, түсінігін тиянақтайды. Әрбір дидактикалық ойын ойлай білуге баулып, сөздік қорын өсіреді, ақыл-ой қызметін қалыптастырады. Дидактикалық ойындардың мақсаты:

1. Бағдарламада анықталған білім, білік және дағдылар жайында түсінік беру;
2. Бағдарламада анықталған білім, білік және дағдыларды қалыптастыру;
3. Бағдарламада анықталған білім, білік және дағдыларды тиянақтау және бекіту;
4. Бағдарламада анықталған білім, білік және дағдыларды қайталау және пысықтау;
5. Бағдарламада анықталған білім, білік және дағдыларды тексеру;

Дидактикалық ойын - балалар үшін оқу да, еңбек те. Ойын - айналадағы дүниені танудың тәсілі. Ол балаларға өмірде кездескен қиыншылықтарды жеңу жолын үйретіп қана қоймай, ұйымдастырушылық қабілетін қалыптастырады. Дидактикалық ойындар үш топқа бөлінеді:

- Заттық дидактикалық ойындар-дидактикалық ойыншықтармен және әр түрлі ойын материалдарымен ұйымдастырады.

- Үстел үстінде ойналатын дидактикалық ойындар - «Лато», «Домино» т.б

- Сөздік дидактикалық ойындар.

Сабақтың қызықты, тартымды өтуі үшін дидактикалық ойындарды дұрыс пайдаланған жөн.

Қимылды ойындар, бұл ойында балалар санамақтар, өлеңдер, такпақтар қолданылады. Бұндай ойындарда балалардың ептілігі, кеңістікті, уақытты бағдарлануға үйренеді, қайраттылық, достық жолдастық көмек, тәртіптілік, ойын ережесіне бағына білу сияқты адамгершілік сапалар тәрбиеленеді. Қимыл-қозғалыс ойындары топтық сипатта болады. Сондықтан олар қимыл-қозғалыс пен іс-әрекеттің үйлесімді болуын, белгілі ережелердің орындалуын талап етеді. Қимыл-қозғалыс балалардың игеріп үлгерген қимыл-дағдыларын жетілдіру және дене қабілеттерін қалыптастыру ретінде қызмет етеді.

Дамыта оқыту технологиясы - баланың жалпы жан-дүниесін және оның сезіміне әсер етіп, логикалық ойын дамытады. Дамыта оқыту технологиясының балабақша жағдайында қолдануға болатын тиімді әдістер:

1) Ассоциация. Бұл әдісте берілген тақырып бойынша балаларда қандай ой туады соның барлығы сол сөздің жан-жағына жазылады;

2) Ой толғаныс. Балалардың тез ойлауға, ұмытымды жауап беруге дағдыландырады;

3) Салыстыру. Бұл әдісте балалар объектілер арасындағы ұқсастық пен айырмашылықты анықтайды;

4) Топтау әдісі. Балаларды деңгейлеріне қарай бірнеше топқа бөледі де, өздері орындай алатындай топтық тапсырма беріледі.

ТРИЗ технологиясы. ТРИЗ - өнертапқыштық тапсырмаларды шешу теориясы. Негізін салушы - Генрих Альтшуллер. Қазіргі таңда Г. С. Альтшуллердің ТРИЗ технологиясы мектеп жасына дейінгі балалардың сөйлеуін, тапқырлығын, шығармашылық елестетуін, диалектикалық ойлауын дамыту үшін балабақшаларда табысты қолданылады. ТРИЗ мақсаты - балалардың ой-өрісін дамытумен қатар жүріп жатқан үдерісті түсіндіре отырып, жүйелі ойлануға үйрету. Мектеп жасына дейінгі балалар үшін «ТРИЗ» технологиялары - бұл тәрбиешілер үшін толық әдістемелік ұсыныстары бар ұжымдық ойындармен сабақтар жүйесі. Тәрбиеші жұмыс істейтін кез-келген бағдарлама негізінде практикада тексерілген ТРИЗ әдістері мен әдістерін қолануға болады,

Инновациялық білім беру құралдарына: аудио, видео құралдар, компьютер, интерактивті тақта, интернет, компьютер-мультимедиялық құралдар, электронды оқулықтар мен оқу әдістемелік кешен, инновациялық ақпараттық банк, инновациялық сайт және т. б жатады. Мектепке дейінгі ұйымдардағы педагогикалық үдерістерді инновациялығы - мектеп жасына дейінгі балалардың тиімді дамуына себебін тигізетін жаңа технологияларды мақсатты ендіруінде болып табылады. Мектепке дейінгі білім беру ұйымдарының жұмыстарына заманауи білім беру бағдарламалары мен технологияларын ендіру бойынша бірыңғай талаптар және практикалық ұсыныстар мен қамтамасыз етуге бағдарланған және мектепке дейінгі оқыту мен тәрбие сапасын және тәрбиешілердің кәсіби құзіреттілігін арттыруға бағытталған.

Қорытындылай келетін болсақ, инновациялық технологиялар баланың қоршаған ортаны танып білуге деген қызығушылығын арттырады және сенімді болашаққа жол ашатын - дарынды, шығармашыл, қабілетті тұлғаны тәрбиелейді.

Қолданылған әдебиеттер :

1. Артемова Л.В. Дидактикалық ойындар

2. Н.Ә.Назарбаевтің Қазақстан халқына жолдауы, 2012 жыл

3. «Инновационная деятельность в ДОУ» әдістемелік құралы К.Ю.Белая.

4. Мұхамбетжанова С.Т, Мелдебекова М.Т Педагогтардың ақпараттық - коммуникативтік технологияларды қолдану бойынша құзырлықтарын қалыптастыру әдістемесі. Алматы: ЖШС «Дайыр Баспа», 2010 жыл

ЖАҢАРТЫЛҒАН БАҒДАРЛАМА- ҚАЗАҚ ТІЛІ МЕН ӘДЕБИЕТІН ТОПТЫҚ ЖҰМЫС БОЙЫНША ОҚЫТУДЫҢ КЕПІЛІ

МАЛҒАБЫЛОВА М.М., МАХТБЕКОВА З. А.

Қарағанды облысы, Қарағанды қаласы

«Ғ. Мұстафин атындағы №83 ЖББОМ» КММ

«Мен ешуақытта өз оқушыларыма еш нәрсе үйретпеймін, тек олардың оқуы үшін жағдай жасаймын»

Альберт Эйнштейн

Қазіргі қарқынды өзгеріп жатқан әлемде мұғалімдер үшін ең маңызды, басты мәселе- оқушылардың алған білімдерін жай ғана иеленіп қоймай, оларды орынды жерде қолдана білуіне баса назар аудару болып табылады. Жалпы білім берудің мақсаты – терең білімнің, кәсіби дағдылардың негізінде еркін бағдарлай білуге, өзін-өзі дамытуға адамгершілік тұрғысынан жауапты шешімдерді қабылдауға қабілетті жеке тұлғаны қалыптастыру, яғни жеке тұлғаны қалыптастыруға негізделген, ақпаратты технологияны терең меңгерген, жылдам өзгеріп жататын бүгінгі заманға лайықты, жаңашыл тұлғаны қалыптастыру.

Қазақ тілін мемлекеттік тіл ретінде отандық және шетелдік тіл үйрету әдістемелерінің озық үлгілерін тиімді пайдалана отырып, үздіксіз оқыту бүгінгі күннің басты талабы. *Мұғалім мамандығының табыстылығының құпиясы – үздіксіз өсу және білім алуда.* Оқытудың жаңа әдістерін пайдалану арқылы мұғалім оқушының белсенділігін, ізденісін арттырады, пәнге деген қызығушылығын оятады. Мектеп мұғалімдері оқытудың тиімді әдіс-тәсілдерін өз тәжірибесінде таңдап алады. Қазіргі кезде басқа ұлт өкілдеріне мемлекеттік тілді оқытуда айтарлықтай нәтижелерге қол жеткізе алмай келеміз.

Басты мәселеміз: орыс мектептерінде оқушылардың немесе өзге ұлт өкілдерінің мемлекеттік тілде өз ойын еркін жеткізе алмауы, сөздік қорының аздығы, тіл байлығының жоқтығымен, қажеттіліктің болмауы, сабақ барысында алған білімін толық жеткізе алмау дағдыларының болмауы, алған білімдерін өмірде қолдана алмауы. Орын алған мәселені шешу мақсатындағы топтық жұмыс-оқытудың өте ықпалды тәсілдерінің бірі деп шештік. Себебі, ынтымақтастық оқу кезінде оқушылар бір-бірімен қарым-қатынаста болады, бірлесіп жұмыс істей отыра, бір-бірімен әңгімелеседі және әңгімелесу арқылы білім алады. Оқушылар арасындағы ынтымақтастықты орнату арқылы, өзара ой бөлісуіне ықпал етуді мақсат еттік.

Сол кезде туындаған сұрағымыз: *- Топтық жұмыстар арқылы оқушылардың ауызекі сөйлеу дағдыларын қалыптастыру үшін не істеуіміз керек?*, - болды. Осы сұрақ төңірегінде ойлана келіп, мынандай қорытындыға келдік. Оқушыларымыз өз пікірлерін көпшіліктің алдында еркін жеткізе алмай қиналады екен, жаңа сабақты өз бетімен меңгере алмайды, олардың арасында ынтымақтастық орнамаған, сонымен қатар өз білгенін өзгелермен бөлісудің маңыздылығын да білмейтіндігін анықтадық. Оларға: *«Өзгелерге үйрете жүріп, өзім үйренемін»* қағидасын бойына сіңіруіміздің қажеттігін түсіндіріп, оқушылар арасындағы ынтымақтастықты орнату арқылы, өзара ой бөлісуіне ықпал етуді көздедік. Кез келген жұмысты бастау үшін нақты, белгілі бір жүйеге құрылған, соңында іс-әрекеттің нәтижесін көре алатындай жоспар жасау керектігін түсінгендіктен, жұмысымызды неден бастап, қалай аяқтайтынымызды белгілеп алдық. Сондықтан, сабақ жоспарын Блум таксономиясы деңгейлері, топтастырылған жеті модуль бойынша құрастыра отырып, оқыту үшін бағалауды, Блум таксономиясының деңгейлері тұрғысында тәжірибеде қолданып, топтық жұмыстарын ұйымдастыру арқылы нәтижелі болу үшін оқыту мен оқуға мына дағдылар мен формаларды енгізуден бастадық: топтық жұмыс кезінде оқушылардың орындайтын тапсырмалары мен қойылатын сұрақтарының маңыздылығы, тапсырмаларды орындау барысындағы ойлау әрекетінің дамуы, топтық жұмыстарын орындау барысында топ мүшелерінің көзқарастарын тыңдап, өз идеяларын айтып, қорғауға дағдыландыру. Сонымен *«Топтық жұмысты жүргізу арқылы мұғалім қандай нәтижелерге жетеді?»*, *«Оқушылар арасында еркіндік және сенім атмосферасы қалыптаса ма?»*, *«Әр оқушының өз қабілеті мен*

ерекшеліктерін көрсетуге мүмкіндік туа ма?», «Оқушылар бір-бірімен жеке қарым-қатынас орната ала ма?», «Топтық жұмыс арқылы оқушылардың білім сапасы арта ма?» деген сұрақтар қоя отырып, күтілетін нәтижеге жету барысында жұмыс жасадық.Сөзіміз дәлелді болу үшін іс-тәжірбиеміздегі күнделікті сабақ жоспарларымыздың бірін ұсынып отырмыз.

Сабақ тақырыбы: «Мамандық таңдау-жауапты қадам. Етіс. Етіс түрлері» Мақсатымыз: Оқушылар қандай мамандықты таңдаса да,кәсіби деңгейде меңгеруге тырысу керек екенін түсіндіру және етістің жасалу жолдарын түсіндіру,етістің жасалу жолдарын меңгерту. Сабақта оқушылардың көңіл-күйі көтеріңкі болсын деген мақсатпен сергіту кезеңінен бастап,психологиялық ахуал жасап, ұйымдастыру кезеңінде оқушылар шаттық шеңберін құрып,бүгінгі күнге жақсы тілектерін тілеп, бір-біріне гүл ұсыну арқылы топтастырылады.Сол гүлдердің түстері арқылы топтасып,сынып үш топқа бөлінді.Топ мүшелері топтың басшысын сайлады,топ басшысына бағалау парағы арқылы топ мүшелерін бағалап отыруын түсіндірдік.Топтың ережесін біріге құрып,сол ережеге бағына жұмыс жасау керектігі түсіндірілді.Сабақта оқушылардың қызығушылығын ояту үшін АКТ пайдалану арқылы бейнеролик көрсетуден бастап,мәтін беру арқылы диалогтік оқытумен жалғастырдық.Оқыту үдерісі кезеңдерінде қолданған жаңа әдіс-тәсілдеріміз: «Жигсо»,«Қар кесегі»,«Түртіп алу», «Жеке ойлау уақыты»(Ойлан-Жұптас-Бөліс). Жаңа тақырыпты ашу үшін «қызығушылықты ояту» болды, екінші «мағынаны тану», үшінші, «ой толғаныс» сатылары бойынша тапсырмалар жалғасын тапты.Кері байланыс «Бағдаршам» тәсілі арқылы өтілді, рефлексия кезінде оқушылар «ББҮ» кестесін толтырды. Топ басшылары жұлдызшалар арқылы топ мүшелерін бағалады. Жаңа әдіс-тәсілдерді қолдану кезінде байқағанымыз оқушылардың сабаққа деген ынтасының артқаны.Оқушылардың рефлексия кезіндегі толтырған парақтарын оқыған кездегі алған жауабымыз: оқушыларға топтық жұмыстың ұнайтындығы, сыныптастарымен бірлесе оқитындығы, сыныптастарына қарым-қатынас пен көзқарасының өзгергендігі, пәнге деген қызығушылығының артқандығы туралы жазған. Әсіресе,өзін-өзі,өзара,топтық бағалаудың ұнағанын жаза отырып,алдағы уақытта да осындай жаңа форматты сабақтарды өткізуге ұсыныс жасаған. Оқушылардың өз жұмыстарын орындау кезінде орынды шешім таба білуі бізге қатты әсер етті.Сабақ жүргізу кезінде бақылағанымыз оқушылардың өзгере бастағаны. Топ болып жұмыс жасағанның сәтті шыққан тұстарына оқушылардың көңіл күйлері жақсарып отырған жерлері көп. Жаңа әдіс - тәсілдерді пайдалану барысында ойларын ашық айтуға, құрдастарының пікірлеріне келіспейтін тұстарын ашық айта отырып, өздерінің ойын ортаға салып,саралап, талдай алатын, қабілетке жетудің өзі ілгерілеудің алдыңғы баспалдағы десек болады.Біздегі өзгеріс оқушыларымызды басқа қырларынан тани бастадық.Көмекті қажет ететін оқушының өзі сабаққа деген ынтасының артқандығын көру біз үшін жеткен үлкен жетістік. Сабақтың барысындағы жетістіктеріміз оқушылар бірлескен оқу ортасында әлеуметтік және эмоционалдық тұрғыдан да дами түскендігі және олар түрлі көзқарастарды тыңдап,өз идеяларын айтуға және қорғауға үйренді. Осылайша ,бірлескен оқу ,яғни топтық жұмыс жасау кезінде оқушылар құрбы-құрдастарымен қарым-қатынас жасауға,идеяларды ұсынуға сабаққа белсенді қатысуға мүмкіндік ала отырып, сыни тұрғыда өз ойларын толық жеткізуге, тыңдауға ,батыл сөйлеуге үйренді. Бір-бірін шынайы бағалауға үйренді. Әлеуметтік өзара әрекеттестікте оқу арқылы білім алуға деген тың серпіліс пайда болды. Топтық жұмыстарды ұйымдастыру арқылы сабақ барысында оқушылар мәтінмен жұмыс жасады,өздігінен білім алып, өзара пікір алмасты, ортақ шешім қабылдап, ортада қорғау жаттығуларын орындады.*Оқушы білімді өздігінен іздену арқылы алу керек болса, мұғалім оқушылардың білім алуына жағдайлар тудыру керек. «Балаға күштеп білім беруден гөрі, баланың білімге деген құштарлығын ояту ең маңызды мақсат»,*-деп, К.Д.Ушинский атап көрсеткен. Қорыта айтқанда, *мұғалімдер үшін маңыздысы* оқушылар оқу үдерісіне белсенді қатысқанда тиімділікпен оқиды. Жаңа заманда жаңаша оқыту,оқушыға сапалы білім,саналы тәрбие беру - ұстаздың борышы.Сондықтан, тілді оқытуда,әсіресе,жеке тұлғаның қалыптасуына ерекше мән бере отырып,тіл арқылы ұлтжанды азамат тәрбиелеу басты назарда болуы тиіс.Өйткені, тіл-тұлға-мәдениет қағидасы негізінде баланың үйлесімді дамуына қатысты қажеттіліктерді тіл арқылы беру,үйрету басты мәселе саналуы тиіс интербелсенді,сындарлы оқыту әдістерін қолдануды талап етеді.

Пайдалынған әдебиеттер:

1. Мұғалімдерге арналған нұсқаулық; Екінші(негізгі) деңгей; 3-басылым
2. А.Әлімов «Интербелсенді әдістемені ЖОО-да қолдану мәселелері»
3. К.З.Жақсылықова «Тренингтік ойындар мен жаттығулар»
4. А.Орақова, Ж.Жартынова, Н.Корнилова, В.Ким «Интерактивті оқыту әдісін қолданып сабақты жоспарлау және басқару»

ПАЛЬЧИКОВЫЕ ИГРЫ В ДЕТСКОМ САДУ ДЛЯ РАЗВИТИЯ МЕЛКОЙ МОТОРИКИ РУК У ДЕТЕЙ ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА

ШАРИФЗЯНОВА О.В., КОЛОТУШКИНА Н.В.

Детский сад «Акжаркын»

nadiam06@mail.ru

Развитие дошкольного воспитания и обучения в системе образования Республики Казахстан в последние годы по праву стало одним из приоритетных направлений в деятельности Министерства образования и науки республики Казахстан

Основные вопросы организации дошкольного детства рассмотрены в трудах современных казахстанских учёных, педагогов и практиков. В исследованиях В.Андросовой, Р.К.Аралбаевой, Б.О.Арзанбаевой, А.С.Амировой, Н.И.Храпченковой, Т.И.Иманбекова, Ж.А.Исмаиловой, и т.д. рассмотрены методологические, теоретические и концептуальные основы проблемы содержания дошкольного образования, произведён анализ истории и содержания дошкольного образования, концепций, идей. Практические вопросы организации дошкольного образования и воспитания современного Казахстана отражены в трудах Жумабековой Ф.Н., Нурмухаметовой Ж.Г.

Развитие мелкой моторики у детей крайне важно для развития ребёнка в целом. Что такое мелкая моторика? Это действия, которые выполняют мелкие мышцы ладоней и пальцев рук и ног.

Мелкая моторика начинает развиваться уже с младенчества. Малыш учится управлять своими ручками, хватать предметы сначала всей ладонью, а затем и двумя пальчиками – формируется пинцетный захват. Затем ребёнок учится правильно держать в руках ложку, а потом и карандаш. Мелкая моторика тесно связана со зрением, памятью, восприятием, вниманием ребёнка. Чем лучше развита мелкая моторика, тем эффективнее работает нервная система ребёнка. От развития мелкой моторики зависит ловкость и гибкость движений рук, скорость реакции ребёнка на внешние раздражители. Даже почерк каждого человека имеет свои особенности, связанные именно развитием мелкой моторики рук! Учёные доказали тесную связь развития мелкой моторики с развитием речи у ребёнка.

У мелкой моторики есть очень важная особенность. Она связана с нервной системой, зрением, вниманием, памятью и восприятием ребенка. Также ученые доказали, что развитие мелкой моторики и развитие речи очень тесно связаны. Именно поэтому для своевременного развития речи ребенка необходимо большое внимание уделить развитию мелкой моторики. Мелкая моторика непосредственно влияет на ловкость рук, на подчёрк, который сформируется в дальнейшем, на скорость реакции ребенка.

Оказывается, речевой центр головного мозга расположен очень близко к моторному центру, который отвечает за движения пальцев. Если стимулировать моторный центр, отвечающий за движения пальцев, то речевой центр также активизируется! Поэтому развитие мелкой моторики необходимо для быстрого и правильного формирования навыков речи.

К сожалению, в последнее десятилетие во всём мире значительно возросло количество детей, у которых есть нарушения речи и проблемы с письмом. Ещё тридцать лет назад процент таких детей был гораздо меньше! Какова причина этого явления? Да просто в старое время не было обуви и одежды на липучках. Зато были ботиночки на шнуровке, одежда с пуговицами, крючками и завязками. Дети ежедневно завязывали шнурки, застёгивали

пуговицы и крючки, таким образом тренируя свои пальчики! Ведь для таких движений требуется сноровка и развитие мелкой моторики. А сейчас дети освобождены от сложного процесса зашнуровывания ботиночек и аккуратного застёгивания пуговиц. Выходит, что раньше мелкая моторика детей развивалась за счёт таких обыденных действий, а сейчас она страдает. Соответственно, страдают и речевые навыки, появляются проблемы с письмом, ведь моторика и речь тесно связаны.

Поэтому очень важно уже с самого раннего возраста развивать у ребёнка мелкую моторику. Но просто делать упражнения малышу будет скучно – надо обратить их в интересные и полезные игры.

Наряду с развитием мелкой моторики развиваются память, внимание, а также словарный запас ребенка.

Мелкая моторика рук – это разнообразные движения пальчиками и ладонями.

Уровень развития мелкой моторики – один из показателей интеллектуальной готовности к обучению. Обычно ребенок, имеющий высокий уровень развития мелкой моторики, умеет логически рассуждать, у него достаточно развиты память и внимание, связная речь.

Развитие мелкой моторики детей старшего дошкольного возраста обусловлена и возрастными психологическими и физиологическими особенностями детей: в раннем и младшем дошкольном возрасте интенсивно развиваются структуры и функции головного мозга ребенка, что расширяет его возможности в познании окружающего мира.

Воспитателю, организуя разнообразную деятельность детей с предметами, игрушками и природными объектами, важно активизировать у детей сенсорные основы познания, учить малышей использовать разные органы чувств для получения информации об окружающем мире: зрение, слух, обоняние, тактильные ощущения.

На кончиках детских пальчиков расположены нервные окончания, которые способствуют передаче огромного количества сигналов в мозговой центр, а это влияет на развитие ребенка в целом

Уровень развития мелкой моторики является одним из важных показателей готовности ребёнка к обучению в школе. Движение пальцев рук влияют на развитие моторной функции речи и стимулируют развитие других психических функций, таких как мышление, память, внимание.

В Детском саду у детей эффективно развивается мелкая моторика рук, на занятиях, в играх, в режимных моментах.

«Пальчиковые игры» - это инсценировка каких-либо рифмованных историй, сказок при помощи пальцев. Многие игры требуют участия обеих рук, что дает возможность детям ориентироваться в понятиях «вправо», «влево», «вверх», «вниз» и др. Дети старше 5 лет могут оформить игры разнообразным реквизитом - домиками, кубиками, мелкими предметами и т. д.

Рекомендуется использовать упражнения, в которых тренируется каждый палец отдельно (ведь в коре головного мозга имеется отдельная область проекции для каждого пальца), необходимы движения и для напряжения, и для расслабления, и растяжки. Движения пальцами нужно выполнять с оптимальной нагрузкой и амплитудой. Эффективность занятий, интерес детей к ним можно повысить, если упражнения пальцевой гимнастики проводить во время чтения детям стихов, сказок, рассказов, работы с ними над потешками, прибаутками, любым речевым материалом. Слушая его, дети одновременно вместе со взрослым «инсценируют» содержание прослушиваемого материала с помощью пальцевых движений и изображений персонажей, их действий и др.

Разучиваемые на таких занятиях пальцевые движения дети включают в дальнейшем в самостоятельные игры-инсценировки, совершенствуя двигательные навыки пальцев рук. Для разностороннего, гармоничного развития двигательных функций кисти руки необходима тренировка трех типов составляющих: сжатия, растяжения, расслабления - следуя медицинской терминологии - сочетание попеременного сокращения и расслабления флексоров - мышц-сгибателей и экстензоров - мышц-разгибателей.

Для получения максимального эффекта пальчиковые упражнения должны быть построены таким образом, чтобы сочетались сжатие, растяжение, расслабление кисти руки, а также использовались изолированные движения каждого из пальцев.

Продолжительность пальчикового тренинга зависит от возраста детей (младший возраст до трех-четырех лет), рекомендуемое время - от 3 до 5 минут, в среднем и старшем дошкольном возрасте - 10-15 минут в день). Часть упражнений, в которых использовалась поверхность стола, выполняются сидя за столом. Таким образом, пальчиковые упражнения, при умелом их включении в контекст различных занятий и домашних дел, могут способствовать развитию у детей элементов их двигательного поведения, обусловленного игровой, бытовой или учебной ситуацией.

Оптимальный вариант развития мелкой моторики – использование физкультминуток. Физкультминутка – как элемент двигательной активности предлагается детям для переключения на другой вид деятельности, повышения работоспособности, снятия нагрузки, связанной с сидением.

Список использованной литературы

- 1.Плутаева, Е. Развитие мелкой моторики у детей 5-7 лет Е.Плутаева,
- 2.П.Лосев // Дошкольное воспитание. – 2005. — № 5. – С. 28-35..
- 3 Прищепа, С. Мелкая моторика в психофизическом развитии дошкольников [Текст]/ С.Прищепа, Н.Попкова, Т.Коняхина //Дошкольное воспитание. – 2005. — № 1. – С. 60-64.
- 4..Щербуха, Я.И. Развитие творческих способностей дошкольников через нетрадиционные техники изобразительной деятельности [Текст]/ Я.И.

ИНТЕГРАЦИЯ ОБЩЕЧЕЛОВЕЧЕСКИХ ЦЕННОСТЕЙ ПРЕДМЕТА «САМОПОЗНАНИЕ» В УРОКИ РУССКОГО ЯЗЫКА И ЛИТЕРАТУРЫ В УСЛОВИЯХ ОБНОВЛЕННОГО СОДЕРЖАНИЯ ОБРАЗОВАНИЯ

МИШИНА Г.Н.

Коммунальное государственное учреждение «Основная Средняя школа № 20»
sch20@kargoo.kz

«Кто не постиг науки добра, всякая наука приносит лишь вред».

М.Монтень

Автор проекта нравственно-духовного образования «Самопознание» Сара Алпысовна Назарбаева считает, что главная цель – возродить общечеловеческие ценности через образовательный процесс, научить детей жить в гармонии с самими собой и окружающим миром. С.А. Назарбаева отмечает: «Дети, их настоящее и будущее – наша общая забота. Мы все и каждый из нас в отдельности несем ответственность за то, какой выбор сделают наши сыновья и дочери – пойдут ли они дорогою добра, будут ли они приносить пользу людям, помогать слабым, жить в гармонии с окружающим миром, созидать и творить, или же встанут на путь разрушения. Правильный выбор помогут им сделать уроки самопознания, уроки Любви».[1]

Существо, наделённое развитым интеллектом, которое в своих действиях не руководствуется общечеловеческими ценностями, это чудовище. Какой смысл в образовании, если оно не прививает человеку добродетели? Истинная сила человека в его характере, а не в его интеллекте, благосостоянии или образованности. История знает тому множество примеров. [2]

В условиях изменений в сфере образовательного процесса и постепенного внедрения в учебный процесс обновленного содержания образования привитие детям общечеловеческих ценностей становится возможным на любом уроке, и, в первую очередь, на уроках русского языка и литературы.

Урок литературы - это урок общения, а не только учебное занятие, искусство

анализа, жизнь, а не просто часы в расписании. Педагогика словесника – это педагогика экспрессии: «слово + чувство». Учитель идет к ребятам не только с темой и целью урока, а со жгучей проблемой. Прав был Платон, сказав: «Какими дети рождаются, это ни от кого не зависит, но, чтобы они путем правильного воспитания сделались хорошими, - это в нашей власти». [3] Предмет литература дает богатый материал для интеграции с самопознанием. На каждом уроке анализируются поступки героев. Оценивая персонажа, учащиеся оценивают и свою деятельность, осмысливают, изучают, анализируют свои мысли, слова и поступки, получают исчерпывающие определения общечеловеческих ценностей, как любовь, чувство долга, честь, красота, свобода, смысл жизни, истина.

В 7 классе на уроках литературы при анализе повести А.С.Пушкина «Станционный смотритель», используем притчи (этому способствует и материал учебника), прослеживаем их отражение в литературе. Так в учебнике для сравнительного анализа предложена «Притча о блудном сыне». Доброе, гуманное отношение к людям независимо от их положения проповедует А.С. Пушкин в этой повести. Он не просто рассказывает о судьбе своих героев, а словно заглядывает им в душу и заставляет нас с вами прожить их жизнь, ощутить их чувства, предупреждает о возможных ошибках.

Тема сбившегося с пути и покаявшегося затем человека актуальна в любое время и для любого возраста. «Как вы хотите, чтобы люди поступали с вами, так поступайте и вы с ними», - сказал когда-то Иисус.

- Как вы понимаете эти слова? Как их можно соотнести с повестью «Станционный смотритель»? Завершается работа развернутым ответом на вопрос: «Можно ли финал повести назвать счастливым?»

Анализируя поступки героев, составляем сравнительные таблицы, выявляя истинное и ложное в поведении героев, ценности, выбираемые героями и учениками. На самопознании и уроках литературы основной метод – беседа. Фрагмент урока по повести Н.В. Гоголя «Ночь перед Рождеством»: - Кто из героев олицетворяет в повести добро?

- Назовите героев, воплощающих зло? Посредников между добром и злом? - Какие черты в описании черта характерны для мифологического персонажа, а какие добавлены автором? Страшной ли изображается в повести нечистая сила?

Учащиеся дают характеристику героям повести, обсуждают их, делают выводы. Например, характеристика Вакулы - простой казак, деревенский кузнец, но он обладает богатым внутренним миром, его душа тянется ко всему прекрасному: живописи, музыке, архитектуре. Он поражает читателя верностью, преданностью, самоотверженным служением своему идеалу. Это самый набожный человек на селе. Он рисует картины, «где черту приходилось туго». Он перехитрил и изгнал черта из села. Но Вакула силен не только физически, он наделен незаурядной силой духа, которая помогает ему изгнать черта не только из хутора, но и из души самовлюбленной красавицы. Душа Оксаны освобождается от высокомерия, непомерной гордости и становится нежной и любящей. И на фоне просветленной души внешняя красота ее еще более расцветает. «Кузнец подошел ближе, взял ее за руку; красавица и очи потупила. Еще никогда не была она так чудно хороша. Восхищенный кузнец тихо поцеловал ее, и лицо ее пуще загорелось, и она стала еще лучше». Так Гоголь подводит читателя к своему нравственному идеалу - гармонии внешней красоты и внутреннего совершенства. [4]

Творчество В. Распутина неизменно привлекает внимание, потому что рядом с обыденным, бытовым в произведениях писателя всегда присутствуют духовные ценности, нравственные законы, неповторимые характеры, сложный, подчас противоречивый, внутренний мир героев. Размышления автора о жизни, о человеке, о природе помогают нам обнаруживать в себе и в окружающем мире неисчерпаемые запасы добра и красоты. Анализируя повесть «Уроки французского», восьмиклассники приходят к выводу, что человеческая красота заключается в его добром сердце, в умении сочувствовать, сопереживать, помогать людям. Метод – беседа:

- Каким видит мальчика учительница французского языка? Что она ценит в нём?

- Как реагирует мальчик на сочувствие к нему со стороны учительницы, на её желание

помочь?

На примере общения ученика с учителем французского языка Лидией Михайловной дети осмысливают и анализируют свои взаимоотношения с учителями школы, понимают, что сейчас не каждый ученик с уважением относится к учителям, да и вообще многие дети не знают ценности праведное поведение. И через призму поступков и общения героев мы находим актуальность данной темы. Вновь уместна беседа по вопросам:

- Какие слова передают уважение мальчика к учительнице? Почему он называет её необыкновенной?

- Как изменился герой под влиянием учительницы?

В разделе программы литературы 8 класса «Любовь и честь» читаем трагедию У. Шекспира «Ромео и Джульетта». На примере героини Джульетты дети понимают, какой должна быть бескорыстная любовь. В Джульетте нет жеманства и лицемерия, двуличия или кокетства, свойственного многим дамам её круга, она не разыгрывает из себя недотрогу и в первый же день знакомства признаётся Ромео в любви. Для Ромео любовь к Джульетте стала смыслом всей жизни. Встреча с Джульеттой дала понять, что есть настоящая любовь, взаимная, преданная, счастливая, воодушевляющая. В итоге их любовь примиряет давних врагов семьи Монтекки и Капулетти. Любовь побеждает ненависть, и даже смерть героев не даёт усомниться во всепрощающей силе любви. [5]

Другое произведение из этого же раздела «Капитанская дочка» А.С. Пушкина. Здесь тоже затрагиваем ценность любовь, понятие долга и чести. Ставим перед школьниками актуальные вопросы:

- Что, по вашему мнению, означают слова долг и честь?

- Нужен ли кодекс чести в наши дни? Что бы включили в него вы, молодые люди начала третьего тысячелетия?

Такие вопросы помогут детям осознать понятия «патриотизм», «гражданский долг», «честь и достоинство». Сравнивая образы Емельяна Пугачёва и Петра Гринёва, ученики столкнутся с противоречиями в поступках героев, их несовершенством. Но главной в определении характеристик героев становится ценность ненасилие. Пугачёв был жестоким убийцей, он погубил много ни в чём неповинных людей, и это рушит все наши симпатии к нему, как человеку. Уроки русского языка также помогают воспитывать у детей общечеловеческие ценности.

При изучении раздела «Семья: права и обязанности» дети анализируют тексты о семейных ценностях, составляют схемы и кластеры, отражающие права и обязанности детей. Например, задание: запишите в схему свои обязанности перед государством, семьёй, друзьями школой. Или задание для работы в группе: обсудите вопрос «Как соотносятся права и обязанности?», используя приём «2, 4 и вместе».[6] Анализируя эти вопросы, дети приходят к выводу, что права и обязанности неразрывно связаны с понятиями «ответственность», «сила воли», долг. И если человек требует, чтобы соблюдали его права, прежде он должен выполнять свои обязанности, так как чаще всего одно зависит от другого.

Изучая раздел «Вода в жизни человека», дети понимают значение воды в жизни всех живых существ, осознают необходимость борьбы с экологическими проблемами. Актуальность темы позволяет использовать разнообразный материал (цитаты и высказывания знаменитых людей, пословицы и поговорки, выдержки из художественных текстов, материалы СМИ и энциклопедий). Этот материал можно использовать учащимся для подготовки своих проектов по самопознанию. В 8 классе проект называется «Служение обществу».[7]

Роль педагога заключается в том, чтобы способствовать развитию способности ребенка, осознавать себя личностью во взаимоотношениях с другими людьми и миром в целом, осмысливать свои действия, прогнозировать и оценивать свои результаты, развить самостоятельность, инициативу, творческий потенциал. Очень важно взаимопонимание ученика и учителя. Ученик должен быть уверен в искренности

воспитателя. А учитель-воспитатель должен проявить интерес к личности ученика. И на помощь ему приходит его величество урок.

Литература:

1. С.А. Назарбаева «Этика жизни» - Алматы, 2001.
2. <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:ryvaBHFUTtoJ:sai.org.ua/ru/207.html>
3. Гусев Д.А., "Великие философы" – М., 2005.
4. Русская литература. Учебник для 7 кл. общеобразоват. школ/В. В. Савельева, Г.Г. Лукпанова, А. Б. Ярмухамедова. – Алматы: Атамура, 2017.
5. Русская литература. Учебник для 8 кл. общеобразоват. школ в 2 - х частях/ Г.З. Шашкина. О.А. Анищенко, В.В. Шмельцер. – часть 1. – Алматы: Мектеп, 2018.
6. Русский язык. Учебник для 8 кл. общеобразоват. шк. – Алматы: Мектеп, 2018.
7. Самопознание: учебник для 8 кл. общеобразоват. школ/ Сакенова Е.Н., Рысбаева А.К., Лосева Е.М., Песина Е.М. – Алматы: ННПООЦ «Бөбек», 2018.
8. Мукажанова Р.А., Омарова Г.А. Методика преподавания дисциплины «Самопознание» в школе. Учебно-методическое пособие для учителей. - Алматы: ННПООЦ «Бөбек», 2013.

ОЦЕНКА С ПРАВОМ НА ОШИБКУ МЕЛЬНИКОВА М.Ю., ДИДЕНКО Ю.В.

КГУ «СОШ № 85»

m a s h a l l 1 @ m a i l . r u

Оценка в школе. Что это? Инструмент в руках учителя, мотивация для ученика или пресечение всякого желания учиться? Вопрос оценки знаний в школе очень важен и требует серьезного подхода. Что именно оценивает учитель: знания ученика, его старания и прилежность, его желание учиться или же конкретный результат – итог его работы? [1]

Оценивание является неотъемлемой частью обучения и непосредственно связано с целями учебной программы и ожидаемыми результатами. Оценивание является непрерывным процессом, позволяющим своевременно и систематически отслеживать прогресс учебных достижений учащихся. [2, с.8]

Все участники образовательного процесса привыкли к традиционной пятибалльной шкале оценивания в школе. Но со временем все меняется и система оценивания в школе не является исключением.

Обновленная программа образования подразумевает два вида оценивания: суммативное и формативное.

Суммативное оценивание позволяет определить и фиксировать уровень усвоения содержания учебной программы за определенный период.

Формативное оценивание обеспечивает непрерывную обратную связь между обучающимся и учителем без выставления баллов или оценки. При формативном оценивании обучающийся имеет право на ошибку и ее исправление. Это позволяет определить возможности обучающего, выявить трудности, помочь в достижении наилучших результатов, своевременно корректировать учебный процесс. [2, с.11-12]

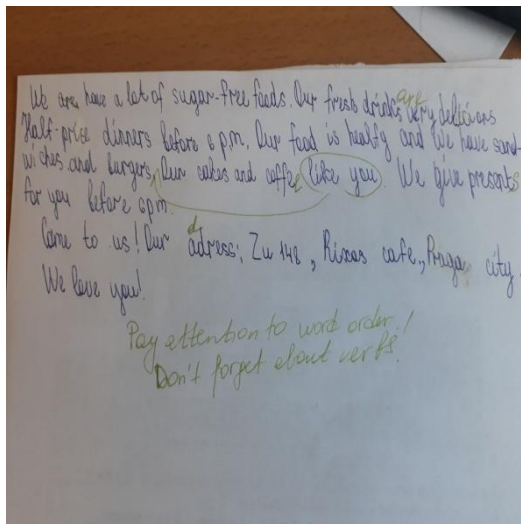
Вот здесь, наверное, перед учителями и возникла одна из основных проблем, как правильно организовать оценивание, как сохранить мотивацию детей учиться? И если с суммативным оцениванием все более понятно, оно похоже на контрольные работы, которые и раньше писали ученики в конце четверти или раздела, то формативное оценивание вызывает у учителя ряд трудностей.

Начав работать по обновленной программе в прошлом году, мы сделали вывод, что формативное оценивание в той или иной форме должно обязательно присутствовать на каждом уроке.

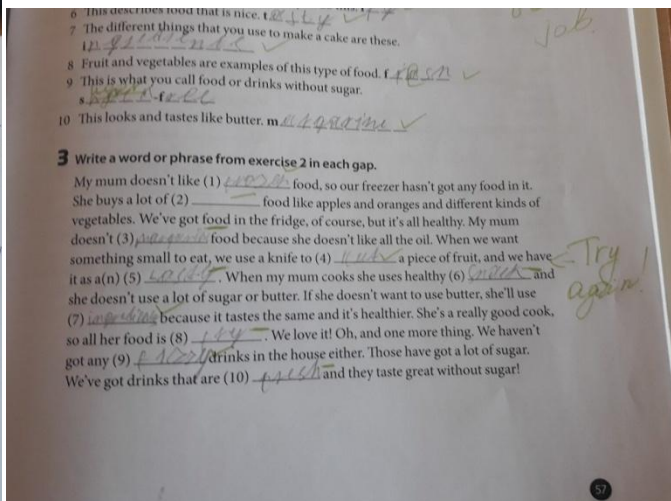
Во-первых, в отсутствии стандартных оценок за задания, оно предоставляет учителю возможность увидеть как ученики усвоили материал, какие трудности у них возникли, а следовательно, опираясь на данные результаты, учитель может скорректировать свою дальнейшую работу.

Во-вторых, оно позволяет каждому ученику увидеть свои результаты и достижения, понять, что все то, что он делает, он делает не зря, и его работа так же оценивается, только в другой форме, и плюс к этому у него появляется возможность исправить собственные ошибки и переделать задание еще раз.

Проверяя письменные задания учащихся, мы сопровождаем их комментариями, в которых не просто оцениванию работу учащегося, но и пишем, на что следует обратить внимание, что нужно повторить. Все неправильные ответы мы стараемся просто отметить, не исправляя на правильные, чтобы ученик сам мог еще раз подумать, какой ответ там необходим.

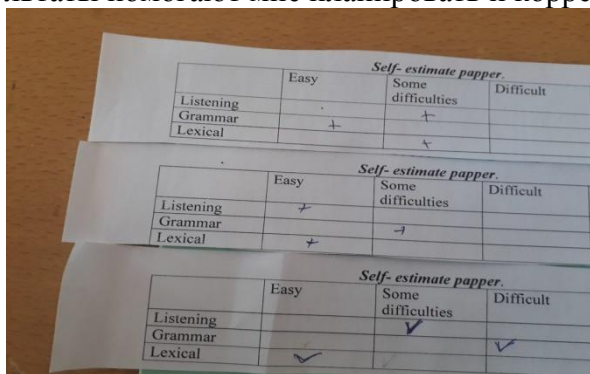

1. Обратная связь ученику

2. Комментарии к заданию

Также очень важно вовлекать в процесс оценивания и самих учеников, ведь очень часто, что нам учителям кажется простым, вызывает наибольшие трудности у учеников. На своих уроках мы используем различные листы самооценивания. В таких листах ученики могут не только поставить себе баллы за выполненную работу, но и отметить какое задание было для них легким или трудным, либо они вообще с ним не справились. В дальнейшем эти результаты помогают мне планировать и корректировать свою работу.

3. Лист самооценивания

Конечно, остается еще много вопросов по поводу новой системы оценивания и ее внедрения, и, наверное, не возможно создать единый шаблон оценивания прогресса учеников, ведь каждый из них индивидуален и только учитель, работающий с ними может подобрать правильный способ оценивания.

Список литературы:

1. Статья «Критериальное оценивание»- интернет портал Инфоурок https://infourok.ru/kriterialnoe_ocenivanie_vidy_ocenivaniya-516794.htm
2. Руководство по критериальному оцениванию для учителей основной и общей средней школ. Астана, 2016

**ЭФФЕКТИВНОСТЬ ВЫПОЛНЕНИЯ ДОМАШНЕГО ЗАДАНИЯ У
ДОШКОЛЬНИКОВ
МЕКТЕПБАЕВА А.А.
г.Караганда. я/с «Арман»
aliya-bigali@bk.ru**

Этап жизни от 3 до 6 лет- один из самых важных в развитии детей дошкольного возраста. Именно в это время закладывается фундамент личности человека: развивается его психика, память, мышление и даже самооценка. Поэтому родителям важно понимать, какие процессы происходят в этот период в организме ребенка и помочь ему раскрыться по максимуму. Обучение, воспитание и развитие детей дошкольного возраста остается одним из главных направлений развития системы образования Республики Казахстан. Специфика дошкольного образования заключается в том, что его содержание должно обеспечить формирование таких значимых психологических свойств и способностей ребенка, которые во многом определяют весь путь дальнейшего развития.

В процессе воспитательной- образовательной деятельности нами последовательно решаются все задачи познавательного, коммуникативного и творческого развития, которое определены в Типовой учебной программе дошкольного воспитания и обучения. Исходя, из задач Типовой программы дошкольного воспитания и обучения мы рассмотрели результаты диагностики стартового контроля детей по образовательным областям: «Коммуникация», «Познание», «Творчество», «Социум» и сделали выводы: что дети затрудняются выполнять задания на логические мышления (словесно и письменно), недостатки имеются в развитии технических навыков в рисовании, которые связаны с развитием мелкой моторикой рук, затрудняются в воспроизведении стихотворения, произносить все звуки четко, правильно и в разных темпах; не каждый раз соблюдают чувство ритма.

Причина и проблема из-за несистематического посещения детского сада из-за личных причин и обстоятельств. В поиске решения этой проблемы и успех воспитания и обучения детей во многом зависит взаимосвязь с родителями воспитанников. Согласованность и решение подвело к итогу, что можно давать дополнительное задание для всестороннего развития дошкольников. Один из методов работы -это выполнения домашнего задания. Задания давали раз в неделю и были разного вида характера т.е: для развития мелкой моторики рук, как «Соедини», «Заштрихуй», «Раскрась» и.т.д; и для познавательного, логического характера. Этот метод с выполнением домашнего задания мы неоднократно практиковали в старших группах для подготовки к школе и подготовка руки к письму.

Большинство родителей отреагировали адекватно. Были молодые родители с возмущениями. «Обязательно ли выполнять «задания?!», «Зачем?», «Почему?», «Нам некогда выполнять «домашние задания». «Вот чему в детском саду научите, того ему и хватит». После нескольких рекомендаций и индивидуальных бесед с родителями о том, что выполнение дома определенных видов работы по заданию воспитателя, подводит к дисциплине ребенка и подготавливает к ответственному выполнению будущих школьных домашних заданий. Проявилось желание и активность в выполнении этих заданий у родителей и дошкольников, когда увидели положительную динамику при диагностике промежуточного контроля в результате совместных работ. Для положительных результатов нашей работы мы индивидуально закрепляли все задания. И в качестве стимула и поощрения над каждым заданием приклеивали «смайлики», чтоб ребенок видел результат плодотворной работы.

Дети научились ориентироваться на листе бумаги, навыки и техники в рисовании которые связаны с развитием мелкой моторики рук и диагностика показала эффективный результат, самостоятельно выполняют словесного вида задания как: «Проведи по точке», «Заштрихуй», «Обведи», «Закрась». Даже при закреплении пройденного и заученного стихотворения наши дети могут вспомнить знакомые стихотворения, которые мы им задавали в октябре, ноябре месяце. Дети с удовольствием рассказывают все стихотворения; например «Времена года», «Игрушки», «Шуточные», мы старались записывать задания для

закрепления из тематических тем воспитательно- образовательной деятельности. В воспроизведении стихотворения произносят все звуки четко, правильно в разных темпах; соблюдают чувство ритма. Теперь дети и родители ждут пятницу и домашнее задание.

Таким образом, взаимосвязь с родителями и в выполнении задания с детьми, способствует развитию способностей у детей дошкольников.

ЖОБАЛАУ ТЕХНОЛОГИЯСЫНЫҢ БІЛІМ САПАСЫН КӨТЕРУДЕГІ ЫҚПАЛЫ

МАКЕТОВА М. Р., СЫРБАЕВА Н.Б.

Қарағанды «Bolashaq» жоғарғы
колледжі

Бүгінгі қоғамның ұстаздар алдына қойып отырған басты міндеті, артар жүгі – сапалы білім берумен қатар жан-жақты дамыған, өзіндік ой-пікірі қалыптасқан, өмірде ойын жүзеге асыра алатын тұлға қалыптастыру. Тұлға қалыптастыруда – оның тәні мен жанын қатар дамыту, танымдық қызығушылығын дамытудың әдіс- тәсілдерін іздеу, анықтау, жүйелеу, қолдану.

ЮНЕСКО-ның анықтамасы бойынша, педагогикалық технология – бүкіл оқыту үрдісі мен білімді техникалық және адам ресурсын олардың бір-біріне өзара әсерін, білім берудегі формасын оңайландыру міндеттерін ескере отырып меңгеруді жүзеге асырудың жүйелі әдісі.

Білім - қоғамды әлеуметтік, мәдени-ғылыми прогреспен қамтамасыз ететін ғажайып құбылыс, адам үшін де, қоғам үшін де ең жоғары құндылық. Оның ең негізгі қызметі - адамның менталитетін, адамгершілігін, шығармашылық қабілетін қалыптастыру, дамыту. Осыған орай егеменді еліміз өзінің дамуының ең басты алғы шарты - білім беру жүйесінің білім ғасырындағы міндеті мен мазмұнын айқындап берді.

Қазақстанның тәуелсіз мемлекет ретінде қалыптасуы барысында орта білім берудің жүйелі реформалануы қоғамдық тұрғыдан үлкен маңызға ие. Білім берудің реформалауды жүзеге асырудың және бір маңызды сипаты қазіргі уақыттағы оқыту үрдісін технологияландырудың қажеттігінен туып отыр. Осыған орай, соңғы кезде оқытудың әр түрлі педагогикалық технологиялары жасалып, білім жүйесіне енгізіліп жатыр.

Оқу барысында студенттердің өз бетімен іздендіре отырып, өзіне деген сенімділік күшін тудырып, өз ойын анық жеткізе біліп, дұрыс шешім қабылдауға, яғни жеке тұлға болып қалыптасуына жобалау оқыту технологиясы өте тиімді.

Дәстүрлі сабақ беру жүйесінде оқушыны тұлға ретінде қалыптастыру мүмкін емес. ХІ ғасырда әлемдік білім беру жүйесінің дамуындағы негізгі басымдықтарының бірі – білім жүйесін халықаралық деңгейге көтеру. Ол студенттердің өз бетінше білім алып, оны іс жүзінде қолдана білу қажеттілігін тәрбиелеуге бағытталған. Сондықтан да жобалау технологиясының тиімділігі күннен күнге артуда.

Бұл технология әлемдік педагогикада жаңалық емес. Ағылшын тілінен аударғанда «cooperative learning» – бірге үйрену деген мағынаны білдіреді. Түсіндірме сөздікте оған төмендегідей анықтама беріледі: Жобалау технологиясы – оқушылардың жоспарлау және күрделене беретін тапсырмаларды орындау арқылы меңгеретін білімі [3].

Жобалау технологиясы ХІХ ғасырдың 2-ші жартысында АҚШ ауылшаруашылығы мектептерінде пайда болған. Оның негізін қалаған ағылшын психологы, педагогы және философы Джон Дьюи. Дьюидің ілімін жалғастырушы Колумбия университетінің жанындағы мұғалімдер колледжінің профессоры Уильям Херд Килпатриктің ойынша, балаларды өз жұмысының жемісін көруге ынталандыру арқылы үлкен өмірге дайындау – бұл технологияның негізі.

Жобалау технологиясын қолданудағы негізгі мақсат – білім алушылардың қызығушылық ынтасын дамыту, өз бетімен жұмыстарын жүргізу арқылы білімдерін жетілдіру, ақпараттық бағдарлау біліктілігін қалыптастыру және сыни тұрғыдан ойлау қабілетін арттыру арқылы

білім алушыны болашақта әр түрлі жағдаяттарда, әр түрлі қоғамдық ортада өзін – өзі көрсете білуге бейімдеу.

Жобалап оқыту технологиясы педагогтың интеллектуалдық, кәсіби, моральдық, рухани, азаматтық және басқа да сапалық қасиеттерін қалыптастыра отырып, мұғалімнің жеке тұлғасына тікелей әсер етеді. Сонымен қатар, жобалап оқыту технологиясы студенттердің жеке тұлғасына көзқарасты өзгертеді. Ол студенттерді оқу үдерісін ұстазбен бірге тең дәрежеде жүзеге асырушы ретінде қарастырады, оның жас және жеке ерекшеліктерін ескеріп отырады. Мұғалім мен студент қарым-қатынасы психологиясын қайта құру, қайта қарау жұмыстары жүргізіліп келеді. Бірінші кезекте студентке субъект ретінде қарау керек. Оқытудың мазмұны мен түрі толығымен түседі, яғни әдістемелік жүйе адамгершілік тұрғыдан байи түседі.

Жобалап оқыту технологиясының қолжетімділігімен, қабылдау шапшаңдығын арттыруымен, барлық мұғалімнің қолдануына тиімді екендігімен ерекшеленетінін тәжірибе көрсетіп отыр. Одан басқа, технология кез-келген сыныпта, кез-келген пән бойынша қолданыла береді, оның жан-жақтылығы осында.

«Педагогикалық технология – барлық жағынан ойластырылған, жобалау, ұйымдастыру және оқу процесін жүзеге асыру барысында студент пен мұғалім үшін барлық жағдайды жасауды көздейтін педагогикалық қызметтің моделі. Технологияны дұрыс жүзеге асыру үшін ең алдымен төмендегі әдістемелік принциптерді сақтау қажет:

1. Мұғалімнің педагогикалық шеберлігіне сену керек;
2. Оқу үдерісінің кез-келген кезеңінде оқушылардың білім-білік, дағдыларына кепілдік беру;
3. Оқу үдерісін тақырып жағынан жобалау;
4. Баланың дұрыс дамуы;
5. Кертартпа іс -әрекеттер мен шектеулерді жоя отырып, дәстүрлі мектеп қорын дұрыс пайдалана білу
6. Оқу үдерісінде студент пен мұғалімнің бірлескен жұмысын дамыту;
7. Мұғалімнің өзін жайлы сезінуі және студенттің өзін жайлы сезінуі;
8. Оқыту технологиясын жобалауда мазмұны мен жүйелілігінің бірлігінің болуы;
9. Әрбір студенттің жалпы білім беру стандартының базалық деңгейін міндетті түрде меңгеруі;
10. Оқу технологиясын жобалауда міндетті нормалардың сақталуы педагогикалық технологияларда басты назар студенттің дамуына аударылады.

Зерттеу барысында студенттің бойында жұмысына қажетті төмендегідей біліктер қалыптасады:

- өзінің қабілеті мен қызығушылығына қарай тақырыпты еркін таңдай алады; алдына қойған міндетіне қарай жұмыстың мазмұнына өз бетінше талдау жасай алады;
- өз бетінше алдына қойған мақсатына жету және жүзеге асыру жолдарын іздестіреді;
- мүмкіндіктері мен мүмкіндіктер шегін тексеруге және дамытуға жағдай жасайды;
- мәліметтерді жинап, жүйелеп және сыни ойлауға үйренеді;
- әдістерді талдау, салыстыру арқылы жұмысына тиімді әдісті таңдай алады;
- аудиторияның алдында сөйлеуге, ойын дәлелді және логикалық жүйелілікпен жеткізуге, аудиторияны өзіне қарата білуге дағдыланады;
- өзгелерді тыңдап, айтқандарын ой елегінен өткізуге дағдыланады;
- шешімі қиын сұрақтарды өз бетінше шеше біледі;
- өз көзқарасын дәлелдеп, шешімінің дұрыстығына тыңдаушылардың көзін жеткізуге тырысады.

Жобалау технологиясы негізінде - студенттер жұппен немесе топпен бірігіп дайындайтын шығармашылық жұмыстар жатыр. Студенттердің жоба жұмыстарын ұйымдастыру үшін жоғарғыда айтылғандай, оны жоспарлай білу қажет.

1. Дайындық кезеңі.

Бір бағыт төңірегінде оқушыларды тақырып таңдауға ынталандырады. Топтағы әрбір студенттің пікірін ескере отырып жұмысты жоспарлауға үйретеді. Әр студент өмірлік

тәжірибесіне (егер ол болса) , сүйене отырып, өз ойын ортаға салады, бірігіп жобаның мақсаты анықтайды.

2. Жоспарлау

Топқа бөлу. Ақпарат жинау және талдаудың жолдарын көрсету. Әрбір топ мүшесі алдындағы жұмысын анықтау.

Студенттерді өз бетімен ақпарат жинауды бағыттайды. Әрбір топ мүшесінің пікірін ескере отырып, ұжымдық талқылау шешімін тыңдайды, қажет болса өз ойымен бөліседі.

Топ арасында әркімнің атқаратын қызметін анықтайды, өз тақырыптарын анықтау жұмыс істеу кезеңдерін жоспарлап , бірінші нәтижеге жету уақытын белгілейді. "Қоғамдық " тапсырманы орындауға дайындығын көрсетеді.

3. Зерттеу жұмысы.

Ақпарат жинау, аралық нәтижені талдау, зерттеудің негізгі құралдары: сұқбат, анкета бақылау, алынған түрлі ақпаратты талдау.

Студент күнделігін бақылап, әрбір жетекшісімен топ мүшелерімен жеке - жеке сөйлесу , талдау, нәтижені салыстыру арқылы алдағы жұмысқа бағыт беру.

Жеке және жұптық жұмыс , анкета сұрақтарын құрастыру. Қажет болса сценари жазу, қоғамдық ұйымдар мен қарым қатынас қалыптастыру. Білімін әр пәндік салада кеңейтеді, түрлі қоғамдық жұмыстармен танысады, шығармашылық, белсенділік, талаптылық қасиеттерін бойында қалыптастырады.

4. Нәтижені талқылау.

Ақпаратты талдау , шешім шығару, тұсау кесердің қандай түрде өтетінін жоспарлау.

Бақылайды, кеңес береді. Топ ішіндегі жеке студенттердің еңбегін бағалай отырып, бірігіп қорғау үшін ынтымаққа бір-біріне деген сыйластыққа шақырады, қажетті аудио- видео техниканы жабдықтайды.

Топ арасындағы әркімнің рөлін анықтап, алынған ақпараттың арасынан ең негізгіні белгілеп жазады. Проблемаларды сұрақтарды анықтап, оны бірге шешуге дайындалады.

5. Жұмыстың тұсау-кесері .

Тыңдайды, проблемалық сұрақтарды қоя отырып, студенттерді сөйлетуге мүмкіндік жасайды. Алынған нәтиже туралы есеп береді. Бір-бірін мұқият тыңдай отырып, сөйлеу мәнерін ескере отырып, бір-бірінің ойларын жалғастырып отырады.

6. Бағалау және жоспарлау.

Шығармашылық жұмысты бағалайды, еңбек иелерін алдыңғы үлкен мақсаттарға жетелейді. Ұжымды талқылай отырып бір-біріне, өздеріне баға береді.

Осындай жобалау жұмыстарымен айналыстыру арқылы студенттің интеллектуалды эмоционалды контексті сөйлесуі іштей басқа әрекеттермен бірлікте жүреді. Басқа әрекеттер деп отырғанымыз, жоспарын жүзеге асыру үшін құжаттар, анкета, кесте бейнеролик т.б. дайындалады. Жобамен жұмыс істеу – шығармашылық процесс. Студенттер өздері үшін маңызды болып саналатын мәселені анықтау үшін өз беттерінше немесе оқытушының жетекшілігімен ізденуге кіріседі. Бұл студенттердің өз бетінше білімдерін, дағдыларын және біліктерін жаңа контексте пайдалануға көмектеседі. Бұлай іздену олардың қазақша кәсіби сөйлеуіне, табиғи және еркін түрде үйренуіне ықпал етеді. Әрине, мұндай жағдайда жобаға қатысушылардың өздерінің ынтымақын тілдік сауаттылығына емес, айтылатын ойдың мазмұнына аударған дұрыс. Жобалау кезінде студент өте белсенді болады, ол өзінің шығармашылықпен жұмыс істей алатынын көрсетеді. Жобамен жұмыс істеу барысында қазақша сөйлеу жағынан нашарлау және психологиялық жағынан белсенділігі төмендеу студенттің өзі де өзінің қиялдауына, белсенділігін және өз бетінше жұмыс істей алатынын көрсетуіне мүмкіндіктері өте мол.

Сонымен, жобалау жұмысы қазіргі оқытудың талабына сай жеке тұлғаға бағытталғанымен сипатталады. Кәсіби сөйлеуге үйрену процесінің негізгі сипаты тілді аутентті тілдік контексте табиғи түрде меңгеруге жақындайды. Жобалау жұмыстарын бір сабаққа немесе бір аптаға арналған шағын жобалау жұмыстары және бір-екі айға немесе бір семестрге арналған үлкен көлемді жобалау жұмыстары деп бөлуге болады. Бұлай бөлу студенттердің жоспарлаған жұмыстарына байланысты.

Егер студент жоба тақырыбын дұрыс таңдай отырып, жоспарлай білсе, оны дұрыс орындай алса, ол болашаққа дұрыс бейімделген тұлға болып қалыптасады. Әр түрлі жағдаяттарда дұрыс шешім қабылдай отырып, әр түрлі адамдармен тіл табыса отырып, әр ортада дұрыс бағыт – бағдар бере алады.

Жобаның тиімділігі – көзбен көріп, құлақпен естіп, есте сақтай отырып, оқушыны ізденіске, іскерлік пен танымдыққа, ынтаға, шығармашылық қабілетті жетілдіру арқылы түрлі мәселелерді шеше білуге, тапқырлыққа, жаңа ғылыми ізденіске жетелейді. Жобалау технологиясының негізінде оқушының жұппен, топпен бірігіп шығармашылық жұмыстарды орындауы жатыр, ал бұл ерекшелік оқушының қоғаммен жұмыс істеуіне септігін тигізеді.

Жоғарыда қарастырылып отырған оқыту технологиялары бәсекеге қабілетті ұлттық білім беру жүйесін дамытуға және оның мүмкіндіктерін әлемдік білімдік ортаға енгізудің негізі болып саналады. Мұғалімдер мен оқушылардың жан – жақтылығын дамытуға, оқу сапасын арттыруға, есептеуіш техникасымен жұмыс істеуге, оқу барысында компьютерді пайдалануға, модельдеуге, электрондық оқулықтарды, интерактивтік құралдарды қолдануға, интернетте жұмыс істеуге, компьютерлік оқыту бағдарламаларын қолдануға әсерін тигізеді. Үнемі ізденіс істінде жұмыс істейтін оқушының білім деңгейінің жоғарылауына, оқуға деген қызығушылығының артуына, шығармашылық қабілетінің дамуына, ғылым мен білімді толық дәрежеде меңгеруіне септігін тигізеді.

Қорыта келе айтарым, жаңа оқыту технологиялардың көмегімен оның ішінде жобалау әдісі студенттердің білімін жетілдіру мен оқу сапасын арттыруға, олардың дайын өнімді қабылдайтыны ғана емес, өз бетімен ізденіп, дербес іс-әрекет жасай алатын тұлға ретінде қарау – жоғарыда аталған технологиялардың негізі болып табылады. Сонымен қатар кәсіби сөйлеуге үйрену үшін және оны дамыта отырып, кәсіби сөйлеу дағдысын қалыптастыру үшін қоса жүргізілетін пайдалы әдістің бірі. Себебі, студент дайын материалды меңгеруге ғана дағдыланбайды, ол өз бетінше ізденіп, болашақ мамандығы рөліне ену арқылы әр түрлі қақтығыс ситуациялардан шыға білуге, сөйлеу үлгілерін дұрыс пайдалануға қалыптасады. Жобаны қорғау кезінде студент өз әрекетін ұйымдастырып бағалай алатын жеке тұлға ретінде ғана емес, өз бойындағы кемшіліктерді жеңуге де үйренеді. Сол сияқты, жобалау әдісі студенттердің бойында мынадай қасиеттерді қалыптастырады: іскерлік кәсіби жағдайда тез жол таба білу, ұжым мүшелерімен арадағы сыйластық, топпен жұмыс істей білу, жұмысқа шығармашылықпен қарау және т.б.

Нақты тақырып төңірегінде оқушының алдына әр кезеңде мақсат қоя біліп, сол мақсатқа қол жеткізудегі іс-әрекеті алдын-ала нақтылы жоспарлануы керек.

Жоғары да көрсетілген Конфуцийдің *«Естігенімді – ұмытамын, көргенімді есте сақтаймын, өзім істегенімді меңгеремін»* дегенін осы технологияның негізгі ұстанымы ретінде алсақ та, қателеспейміз деп түсінеміз.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Буга П.И., Карпов А.В. Технология обучения в высшей школе // Альма-матер. 1991. - №3. - С. 34-17.
2. Сакамото Т. Систематизированное обучение на основе системного способа мышления. Систематизированное обучение. Япония, 1974. – С.122-14.
3. Тіл білімі терминдерінің түсіндірме сөздігі - Алматы. «Сөздік-Словарь», 2005. – С.469-45
4. Килпатрик У.Х. «Метод проектов. Применение целевой установки в педагогическом процессе» (1928) /Спец. прилож. к журналу «Лицейское и гимназическое образование», вып. четвертый, 2003 – С.26-6.
5. Е.Г. Сатарова "Метод проектов в трудовой школе" (1926) - цит. по Педагогическая логия. 2003/04 учебный год. Метод проектов в школе " /Спец.прилож. к журналу "Лицейское и гимназическое образование" , вып. 4, 2003-с. 12.
6. Килпатрик У.Х "Метод проектов . Применение целевой установки в педагогическом процессе" (1928)-цит по Педагогическая логия. 2003/04 учебный год. Метод проектов в школе " /Спец.прилож. к журналу "Лицейское и гимназическое образование" , вып-4 , 2003-с

7. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования/ под. ред. Е.С. Полат - М.:2000
8. Пахомава Н.Ю. Проектное обучение-что это?// Методист, №1, 2004-с. 42.

ОҚУ ҮРДІСІНДЕ КӘСІБИ ОЙЫН ЭЛЕМЕНТТЕРІНІҢ МАҢЫЗЫ

МАКЕТОВА М.Р., АХАТОВА А.А.

Қарағанды «Bolashaq» жоғарғы колледжі

Еңбек және білім саласында қатар жүретін ойын – бұл адамзаттың ең негізгі қызметінің түрі, біздің өміріміздің қызықты феномені.

Іскерлік ойынының тарихына тоқталсақ, бұрынғы КСРО-да 30-шы жылдары пайда болған. Олардың аттары мен нысандары қазіргілерге қарағанда шамалы өзгешелеу, ал бірақ-та концепцияларының негізі бір.

Іскерлік ойынның алғашқы авторы – ленинградтық жас экономист М. М. Бирштейн. Ол 1932 жылы баспа машиналарын шығаруымен айналысатын Ленинградтық зауытта, сонан 1936 жылы «Қызыл тігінші» атты Ленинградтық фабрикада, ойын эксперименттерінің сериясын ұйымдастырған және оларды «өндірістік сынақты ұйымдастыру» деп атады.

50-ші жылдары іскерлік ойындар АҚШ-қа да жетті. Ондағы іскерлік ойындар экономист студенттерін, немесе фирмалардың болашақ басшыларын оқытуда қолданылды. Біртіндеп имитациялық ойындар психологтар мен әлеуметтанушыларда қызығушылық таныта бастады. Жастарды әлеуметтік ортамен таныстыру ойын түрінде жүргізеле басталды.

Іскерлік ойын (Business Game, Management Game) – имитация, үлгілеу, ойын түрінде нақты экономикалық ситуацияларды жеңіл түрде жаңғырту. Іскерлік ойында әр қатысушы ойын тәртібін ескере отырып адамдардың өмірдегі іс-әрекетіне тиісті өз рөлін ойнайды. Іскерлік ойындар экономикалық тәртіптің мөлшерін анықтау, экономикалық шешімдерді қабылдау үрдістерін игеру, экономика мен бизнесті тәжірибелік оқыту құралы мен әдістемесі ретінде қолданылады.

Теориялық мәліметке сүйенсек, сабақты жүргізудегі ойындардың сан алуан түрлері болады. Мысалы, аз уақытта ойналып аяқталатын ойындар эксперименттік жаттығулар деп аталады. Олар әдетте, лекция оқу барысында немесе әр-түрлі зерттеулерді жүргізген кезде иллюстрация ретінде қолданылады.

Компьютерлік іскерлік ойындар - бұл компьютер көмегімен жүргізілетін ойындар. Бұл тиісті ереже тәртіппен шынайы, нақты ситуацияларға жақын, математикалық модель негізінде құрастырылған үрдісті сипаттайтын оқыту-тренингтік компьютерлік жүйе.

Іскерлік қарым-қатынастың толық ұйымдастырушылығын, сонымен қатар стратегияны таңдауды үлгілік ойындар, кәсіпкерлік ойындар деп аталады. Оқушылар іскерлік ойындарға қатысу барысында теориялық материалдарды нәтижелі игереді. Ойын арқылы оқушыларды оқытып қана қоймай, сонымен қатар ол білім алушылардың теориялық білімдерін бақылауға мүмкіндік береді. Іскерлік ойындар оқу жоспарына сәйкес практикалық сағатын есепке ала отырып, экономикалық пәндердің лекция курстарын құрастыру әдістемесіне және топтағы студенттер санына негізделіп жасалынады.

Оқыту үрдісі нәтижесінде, іскерлік ойындарды пайдалану мүмкіндігін - білім алушыларға теориялық материалдарды түсіндіргеннен кейін, сонымен қатар түсіндіргенге дейін де қолдануға болатындығы анықталды.

Іскерлік ойындарды дайындаудың жалпы әдістемесі төмендегідей:

- ✓ Ойынның сценарийін дайындау кезінде топтың барлық оқушыларының қатысуын қадағалау;
- ✓ Ойынның динамикалық сипаты. Оқушылардың теориялық білімді игерудегі қызығушылығын арттыру.
- ✓ Іскерлік ойындарды жүргізу барысында оқушылар активтік және пассивтік рөлдерді ойнай алады. Соңғы жағдайда кейбір оқушылар бақылау-есептік функцияларын орындап, ойынның нәтижесін шығару үшін ақпараттық база құрастыра отырып, байқаушы рөлін ойнайды.

- ✓ Оқытушының рөлі іскерлік ойындарды жүргізу барысында келесідей:
- ✓ Тақырып таңдау және ойынның мақсатын анықтау;
- ✓ Іскерлік ойынның сценарийін және «әрекеттегі» тұлғалар тізімін әзірлеу;
- ✓ Әр қатысушының «рөлін» сипаттау;
- ✓ Қажетті реквезиттерді дайындау: мысалы, секундомер немесе құмсағат, зерттеу картасы, серіктес туралы мәлімет беру т.б.;
- ✓ Ойынның сценарийімен таныстыру және топ арасында рөлдерді үлестіру;
- ✓ Іскерлік ойынды жүргізу барысында оның жүргізілу тәртібін қадағалау (темпін ұлғайту немесе баяулату, байқаушының қызметін байқау т.б.);
- ✓ Ойынның соңында қорытынды жасау, барлық оң және теріс сәттерін анықтау, әр қатысушының немесе бөлінген топ бойынша рейтингін айқындау.

Айта кететін жай, рөлдерді үлестіру барысында оқытушы әр қатысушының жас ерекшелігін ескеруі қажет, бірақ тәжірибеде көрсеткендей, ойынға қатысушылар әр кезеңде рөлдерін алмастырып отырса, ойын тиімді және қызықты өтеді. Іскерлік ойындарда рөлдерді жеребе тарту арқылы да үлестіруге болады. Бұл жағдайда оқытушының мақсаты, ойынға қатысушының бір рөлді бірнеше рет ойнамауын қадағалау.

Ойын үрдісінде нақты ситуацияларда жеткіліксіз болатын уақыт пен ауқымды кеңістікті еркін ұстануға болады.

«Өз бизнесінді баста және жетілдір» атты іскерлік ойын барысында оқушылар өз ой-өрістері мен дағдыларын қалыптастыратын келесі сұрақтарға жауап бере алады:

- ✓ Күрделі бизнесті жоспарлау және оны басқару
- ✓ Тәуекелді басқару
- ✓ Өнімнің сапасы және тиімді технологиялар
- ✓ Маркетинг және сатудың тиімді стратегиялары
- ✓ Баға белгілеу
- ✓ Сұраныс пен ұсыныс
- ✓ Бизнес жоспар және есеп беру
- ✓ Қаражат қозғалысының қаржылық шешімі және жоспарлануы
- ✓ Негізгі бизнес айналым /цикл/.

Жоғарыдағы аталмыш ойын жеке кәсіпкерлікті алға басуға бағытталған оқыту курстарының бір бөлігі болып саналады.

Қорытындылай келе ойын бір-бірінен ажырамас бірнеше элементтерден тұрады:

Кәсіби ойын жеті элементтен тұрады:

1. Оқу немесе оқыту
2. Өндірістік

3. Ғылыми-зерттеулік
4. Логикалық
5. Психологиялық
6. Әлеуметтік
7. Интегралдық

Іскерлік ойын арқылы көптеген салаларда келесі мәселелерді шешуге мүмкіндік болады:

- Білім, мәдениет тағы да басқа салаларда мәліметтерді дайындау, сынау және ең тиімді басқару жүйесін таңдау;
- Басқарушы, басқа мамандарды аттестациялау және таңдау;
- Жақсы қарым-қатынас, тез тіл табысу, ынтымақтастыққа келу, қызметтес болу;
- Жаңаша ойлауға бет бұру;
- Әр түрлі саяси мәселелерді шешу.

Ойын технологиясы арқылы алған білімді нығайту мен оларды тәжірибеде пайдалануымен қатар, оқушылардың іскерлігі мен дағдыларын қалыптастыруға мүмкіншілік береді.

Қазіргі уақытта елімізде және ТМД елдерінде болып жатқан глобальдық реформаларға байланысты іскерлік ойындар нарықтық экономикаға, табиғаттық ресурстарды тиімді пайдалану, экономикалық проблемаларды, әлеуметтік психологиялық, құқықтық сұрақтарға жауап беретін тақырыптарға сәйкес өзгеріп отырады және ұдайы қолданыста болып отыр.

Білімдерді қалыптастыру мақсатында, қазіргі жаңаша оқу шартындағы білім беру жүйесінде ойын элементтерін пайдалана отырып оқытудың педогогикалық шартын айқындау, теориялық тұрғыдан негіздеу және оны педагогикалық эксперимент арқылы дәйектендіру мәселелері көтерілді.

Қазіргі таңда білім беру жүйесіне үлкен өзгерістер мен жаңартулар енгізілуде. Әлемнің жаһандану мен ақпараттандырылуына байланысты арнайы мамандандырылған қызметкерлерді дайындау жоғарғы талаптарды қажет етеді.

Осыған байланысты білім беру жүйесінде орта білім беру саласындағы мамандар үшін ең негізгісі тәжірибиелік оқыту болып табылады.

Тәжірибеде көрсетіп отырғандай жобалық технологиялар, күрделі тапсырмалар мен ойын элементтері тәжірибиелік оқытудың мәселелерін тиімді шешуге негіз болады. Студенттердің келешектегі кәсіби шеберліктерін дамытуда іскерлік ойындар үлкен рөл атқарады.

Мамандықтарына жақын мәселелер туындаған жағдайда, олар қалыптасқан білімдерін іс жүзінде қолдануға, шешімдерді қабылдауға, ұжымда жұмыс атқаруға, шығармашылық тұрғыда ойлануға мүмкіндік туады. Ойын түрінде өткізілетін сабақ барысы, негізінен теориялық мәліметтерді қалыптастыруға, нәтижелі игеруге арналады, яғни сабақ тәжірибиелік сабақ түрінде өткізіледі. Іскерлік ойындар оқу жоспарына сәйкес тәжірибиелік сағаттарды есепке ала отырып, экономикалық пәндердің лекция курстарын құрастыру әдістемесіне және топтағы студенттер санына негізделіп жасалынады. Оқыту үрдісі нәтижесінде, іскерлік ойындарды пайдалану мүмкіндігін – білім алушыларға теориялық материалдарды түсіндіргеннен кейін, сонымен қатар түсіндіргенге дейін де қолдануға болады.

Тәжірибиелік сабақта ойын элементтерінің әр түрлі нұсқаларын қолдануға болады. Мысалы, аз уақытта ойналып аяқталатын ойындар эксперименттік жаттығулар деп аталады. Олар әдетте, лекция оқу барысында немесе әр-түрлі зерттеулерді жүргізген кезде иллюстрация ретінде қолданылады. Іскерлік қарым-қатынастың толық ұйымдастырушылығын сонымен қатар стратегияны таңдауды үлгілік ойындар, кәсіпкерлік ойындар деп атайды.

Тәжірибиелік сабақтар сан алуан болғанымен, оның жоспарын құрастыру барысында бірдей талаптар қойылады. Тәжірибиелік сабақ алдында өткен тақырыпты қорытындылаушы болып табылады, сол себептен талқыланатын сұрақтар алдында қарастырылған дәріс тақырыбымен байланысты болуы тиіс. Студенттерді ынталандыру үшін сабақ барысы қызықты өткізілгені дұрыс. Қызығушылықты тудыру үшін, шым шытырыққа толы, заманауи мәселелерді қамтитын тапсырмалар арқылы шағын топтар арасында жарыс өткізуге болады.

Мысалы, олар бір-біріне бәсекелес фирма қызметкерлері немесе өздері ұнатқан кейіпкерлер рөлін орындауларына болады. Айта кететін жай, рөлдерді үлестіру барысында оқытушы әр қатысушының жеке ерекшелігін ескеруі қажет, бірақ тәжірибеде көрсеткендей, ойынға қатысушылар әр кезеңде рөлдерін алмастырып отырса, студенттердің қызығушылығы арта түседі. Іскерлік ойындарда рөлдерді жеребе тарту арқылы да үлестіруге болады. Бұл жағдайда оқытушының мақсаты, ойынға қатысушының бір рөлді бірнеше рет ойнамауын қадағалау.

Шағын топтарға бөліну студенттерді ұжымда жұмыс атқаруға машықтандырады.

Тәжірибиелік сабақ барысында мамандықтарына жақын мәселелер қарастырылғаны дұрыс. Сонымен қатар, студенттердің әр сабаққа деген қызығушылығын тиімді арттыру үшін тәжірибиелік сабақтың түрлері мен формаларын алуан-түрлі деңгейде ұйымдастырған қолайлы.

Сабақтың ең негізгі қызықты сәті ол бағалау болып табылады. Іскерлік ойынды бастамас бұрын бағалау талаптарымен таныстыру керек. Әділеттілік сақталуы үшін әр кезеңдерге арналған талаптар таныстырылып, кезең соңында нәтижелері көрсетілуі тиіс. Әр студент жеке бағаланатындығын ескере отырып, екі түрдегі кесте толтыруға болады. Бірінші кесте жеке топ мүшелерін және топтың қорытынды бағаларын айқындау үшін керек болса, екіншісі жалпы қатысушы топтарды бағалауға арналады.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Қазақстан Республикасының «Білім туралы» заңы , 27 шілде 2007 жыл № 319-III ҚРЗ
2. Қазақстан Республикасының 2015 жылға дейінгі білім беруді дамыту Тұжырымдамасы: Жоба //География және табиғат. – 2010. - N1. - С. С.3-16;
3. Білімнің деңгейін-халықаралық дәрежеге! //Орталық Қазақстан. - 2005. - 24 ақпан (ИЗ9-40);
4. Беркімбаева, Ш. К Бәсекелестік білім деңгейінің сапалылығында/ Беркімбаева, Ш.К //Қазақстан Zaman. - 2011. - С. 21 мамыр(N21);
5. Тайбогаров С. З. Методологические основы и реализация комплексно-интегративного подхода к управлению развитием учреждения профессионального образования: региональный аспект/ С. З. Тайбогаров. - Усть-Каменогорск: ВКГУ им. С. Аманжолова, 2006. - 351 с.
6. В. Я. Платов. Деловые игры: Разработка, организация, проведение: Учебник. – М.: Профиздат, 1991.
7. Максимовская М. В. Специфика тренинга в инновационной игре. - Сб. Активные методы обучения.

БІЛІМ БЕРУ БАРЫСЫНДАҒЫ ИНТЕРБЕЛСЕНДІ ӘДІСТЕРДІҢ ТИІМДІЛІГІ МАКЕТОВА А.Р., МАКЕТОВА М.Р.

Қарағанды «Bolashaq» жоғарғы колледжі

Бүгін әлемдік деңгейдегі білім беру - қазіргі білім берудегі басты бағыт. Яғни, оқытудағы білім алушыны жеке тұлға болып қалыптастыру, оқытудың заманауи әдістерін қолдану арқылы бәсекеге қабілетті тұлғаны жетілдіру, тұлғааралық қарым-қатынастарға бейімдеу болып табылады.

Елбасы өз сөзінде, "Бүгін Қазақстанның *әлеуметтік-экономикалық гүлденуі мен қауіпсіздігі халықтың білімі мен инновациялық әдістерді дұрыс қолдануына тікелей байланысты*". Яки, ел болашағы үшін еліміздің әрбір азаматы мемлекеттің дамуына өз үлесін қосу керек. Міне, осындай мақсатта білім беру жүйесіне де айырықша мән беріліп отыр. Яғни, ХХІ ғасыр деңгейіне сай білім беру. Ол дегеніміз ұстаздар қауымынан инновациялық білім беру, өз тәжірибесінде инновациялық әдіс-тәсілдерді және технологияларды қолдану болып табылады. Бұл заңды процесс, себебі елде болып жатқан

саяси, экономикалық, әлеуметтік және басқа да өзгерістер білім жүйесін сол өзгерістер тұрғысында дамытуды талап етеді.

Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә. Назарбаев Қазақстан халқына кезекті жолдауында "Бізге *оқыту әдістемелерін жаңғырту* және өңірлік мектеп орталықтарын құра отырып, білім берудің онлайн-жүйелерін белсене дамыту керек болады".

Бүгінгі білім мен тәрбие технологиясында «жеке тұлға» тәрбиелейтін мұғалімнің де өзіндік жеке тұлға ретінде шығармашылығының орны ерекше. Инновациялық технологияларды пайдалану бүгінде сапалы білім беру негізгі шарттың бірі. Ал осы басты міндеті атқаруда әрбір ұстаздың бойында мынадай проблема бірден қалыптасады: қатысушылардың танымдық қабілеттерін, оқу процесінде жүретін (есту, көру және т.б.) негізгі әрекеттерін дамыту бүгінде заман сұранысына сай қолданып жүрген әдіс-тәсілдердің аздығы. Осы проблеманы шешу үшін тиімді жолдарды қарастыру қажет. Оны шешу үшін білім берудің мазмұнын жаңартып, озық әдіс-тәсілдерді өңдеп шығару қажет. Сол себептен, өткен жылдан бастап, республика бойынша заманауи талапқа сай қазақстандық педогог қызметкерлерінің біліктілігін арттыру курсы бойынша көп деңгейлік курстар ұйымдастырылды. Бұл курстар Кембридж тәсілінің теориялық негіздеріне орай өтті. Бағдарлама мазмұнына сәйкес тұлғаны жан-жақты білімді, ізденімпаз, ойы ұшқыр, саналы, зерек, жауапкершілігі зор, қоғам талаптарын қанағаттандыратындай етіп қалыптастыру ең маңызды мәселелердің бірі болып отыр. Бағдарламаның мазмұның орындауда инновациялық технологиялардың ішінен «Білім беру барысындағы интерактивті әдісті» өз тәжірибемде қолдануды жөн деп санадым.

«Интербелсенді» деген термин соңғы кезде жиі қолданылып жүр. Бұл қатысушылардың белсенділігінің артуына ықпал ететін әдістер мен тәсілдердің жиынтығы деп қарай аламыз. Кеңірек айтсақ, сабақ барысында қатысушылардың өз арасындағы және оқытушы мен оқушылар арасындағы кез келген мәселенің шешу жолын және бұл шешімнің қаншалықты дәрежеде тиімді екенін талқылау түрінде жүргізілетін жоғары деңгейде өтілетін өзара әрекеттестікпен өтетін оқытуды интербелсенді деп атай аламыз. Мұндайда қойылған проблеманың жауабынан гөрі, оны шешу үдерісіндегі әрекеттің маңызды екенін түсіну керек. Интербелсенді әдістің мақсаты тек ақпарат беру ғана емес, қатысушылардың өздігінен жауап іздеу дағдыларын қалыптастыру. Интербелсенді әдіс өзара әрекеттестіктің алуан түрлері мен міндеттерін қамтиды. Бірақ, қандай әдістер мен тәсілдер қолданылса да, қатысушылардың өмір тәжірибесі мен бұрын меңгерген ұғымдары негізгі білім көзі болып табылады.

«Интерактив» сөзі бізге ағылшын тілінің «interact» деген сөзінен келген. «Inter»- бұл «өзара», «act» - әрекет ету дегенді білдіреді.

Интербелсенді әдістерде басты назарды “процеске”, яғни үйрену процесінің өзіне, шәкірттердің “қалай” және “қандай әдіс-тәсілдер арқылы үйренетіндігіне” аударады. Яғни, интербелсенді сөзі - өзара әрекет ету бейімділігін білдіреді немесе әңгімелесу, әлде кіммен (адаммен) не болмаса әлде немен (мысалы, компьютермен) сұхбаттасу жүйесінде болады. Демек, интеринтербелседі оқыту – бұл, ең алдымен, сұхбаттасып оқыту, оның барысында мұғалім мен оқушының өзара әрекет етуі жүзеге асырылады. Осы жерде қатысушылардың жауаптарынан гөрі мәселенің шешімін табуға талпынғаны маңызды. **Себебі, интербелсенді оқытудың басты мақсаты** – қатысушыларды өз бетінше ой қорытып, жауап табуға үйрету. Әсіресе табиғатынан тұйық, өз ойын жеткізе алмайтын, өздеріне сенімсіздеу оқушыларға пайдасы зор. Ал оқытушының міндеті – қатысушыны неғұрлым белсенділік танытуына жағдай жасау, қажет кезде жол көрсету болып табылады. Мұнда оқытушының шығармашылықпен жұмыс істеуі үлкен рөл атқарады. Өз сабақтарым интербелсенді әдісті сабақ барысында диалог тәсілі көмегімен және топқа бөлу жұмысына негізделген. Нәтижесі жинақталған білімін сырта пайдалана алады. Интерактивті әдістің ерекшелігі - оқушыға жаттанды білім беру емес, керсінше әр қатысушының танымдылық қабілеттерін және танымдық үдерістерді, яғни қойылған сұраққа бірнеше нұсқалы жауап беру, ойлауды, ынтаны, қабылдау қабілеттерін, сөздің қорын белсенді түрде дамыту болып табылады.

Жалпы интерактивті әдісті заманауи белсенді әдістердің бірі ретінде қарастыруға болады. Интерактивті әдістерге келесі түрлерін жатқызуға болады: пікір талас, эвристикалық әңгіме, «миға шабуыл», рөлдік, «іскерлік» ойындар, тренингтер, кейс-әдіс, жобалар әдісі, көрнекілік мәліметтермен топтық жұмыс, бейне фильмдерді талқылау және т.б. Негізгі құзіреттіліктерін қалыптастыру көзқарасы бойынша, жаратылыстану-ғылыми пәндерді оқыту кезінде интербелсенді әдістер ең маңыздысы болып табылады.

1. Жобалар әдісі. Қазіргі заманауи педагогикалық технологиялар арасында білім алушылар жобалық іс-әрекеттері негізгі құзіреттіліктерін қалыптастыруда білім алу-ең маңызды адекватты мақсат болып табылады. Жобалар әдісі жеке дамып келе жатқан дамушы технологиялар ретінде, әсіресе жеке іс-әрекеттердің нәтижелерін бағалау және жобалай алу, мәселелерді табу және шешу, өз бетінше ойлай білуге, шығармашылық бастамалары, білім алушылардың танымдық дағдыларын дамыту негізін жатқызуға болады. Жобалар әдісі білім алушылардың өз бетінше іс-әрекеттеріне, әсіресе белгілі уақыт аралығында жеке, жұптық, топтық орындайтын іс-әрекеттеріне үнемі бағытталған.

2. Кейс-әдіс. Кейс-әдіс (Case study) – экономикалық, әлеуметтік, тұрмыстық немесе басқа да күрделі жағдайлардың сипаттамаларында қолданылатын білім берудің техникасы. Білім алушылар кейспен жұмыс жасау кезінде болашақ мамандықтарына байланысты іздеу, әртүрлі білім салаларында қосымша ақпараттарды талдау жұмыстарын жүзеге асырады. Кейс әдісті басқа техникаларға қарағанда құрамына өзге күрделі емес таным әдістері кіретінін көрсетуге болады. Оған кіреді: моделдеу, жүйелік талдау, күрделі әдіс, ой тәжірибесі, сипаттау әдістері, классификациялары, пікір талас, ойын әдістері және т.б.

3. Зерттеу әдістері. Зерттеу әдісі кезінде білім алушылардан ең жоғарғы толық дербестікті талап етеді. Дегенмен, пәнді оқытудың алғашқы кезінде, оқытушының белсенді қатысуымен эвристикалық әдістерді топтағы әртүрлі дейгейдегі білім алушыларға қолданатынын ескеру қажет. Эвристикалық әдістерге білім алушылардың жаңа білімді өз бетінше іздеу мақсатында жүргізілетін әңгімелер, зертханалық жұмыс тапсырмалары жатады. Іс-әрекеттің бұл түрі ұжымдық талқылау жоспарынан кейінгі білім алушылардың өз бетімен оқытушының нұсқауынсыз тәжірибелік тапсырмаларды орындайтынын болжайды.

4. Пікір таластар. Оқу пікір таластары білім алушылардың тәртіп бойынша немесе өз пікірлерін, ойларын, оқу мәселесі бойынша жорамалдарын өзара алмастыратынын көрсетеді. Пікір таластар субъектілердің өзара әрекеттесу формасы ретінде мамандандырылған білім мекемелерінде оқытушылардың тәжірибелік қызметінде соңғы уақытта қолданысқа көп ие. Оқытушы үйренуші үйренуші Оқытушы үйренуші үйренуші үйренуші үйренуші.

5. Ойын әдістері. Ойын- әсіресе ересектер мен балаларға тән іс-әрекет түрі, сондықтан білім үрдісінде бұл іс-әрекет түрін пайдалану ертеректен белгілі, дегенмен жаратылыстану ғылымдарының негізін тануда еріксіз қызығушылығын арттыруы мүмкін, әсіресе іс-әрекеттің бұл түрін қолдану маңызды болып отыр. Ойынның іскерлік, еліктеушілік, рөлдік әртүрлі түрлерін пайдаланып, білім үрдісінде пәндік ағымында әртүрлілікті енгізуде оқу мәселесін шешуде берілген пәнді оқытуда жағымды мотивацияларын қалыптастырады. Ойын білім үрдісінде білім алушылардың белсенділігін жігерлендіреді және тіпті ең пассивтілерді тартады.

6. «Миға шабуыл» әдісі. Берілген әдіс, күрделі мәселелерді шешу бойынша ой туындауға бағытталған, күрделі тапсырмаларға пікір таластар ұйымдастыру барысында қойылған тапсырмаларды бірігіп шешу үрдісіне негізделген. Тапсырмада пәнаралық сұрақ немесе кәсіби маңызы бар тапсырма болуы мүмкін. «Миға шабуыл» әдісі білім алушылардың жоғарғы белсенді санының тартылып қатысуына мүмкін береді. Берілген әдісті сабақтың әртүрлі кезеңдерінде қолдануға: жаңа білімді енгізу үшін, білімдерін аралық бақылауда сапалы меңгеруге, алған білімдерін шыңдауға мүмкіндік береді [5].

Қарастырылған интербелсенді әдістерде құзіреттіліктерін қалыптастыру үшін жоғары кәсіби білім, алғашқы сондай-ақ, орта кәсіби білім беретін мекемелерде әртүрлі пәндерді оқыту барысында қолданылуы мүмкін. Интербелсенді әдістер қазіргі білім беру үрдісінде кең қолданысқа ие болып отыр. Бұл әдістерді жан-жақты меңгерген маман, сонымен қатар әртүрлі болашақ маман иелері және қазіргі білім алушылар үшін өте маңызды. Интербелсенді әдістерді меңгеру барысында негізгі құзіреттіліктерін шыңдап, дамытып

қазіргі заман талабына сай бәсекеге қабілетті еліміздің дамуына үлес қосатын маман болып шығуына мүмкіндік береді.

Қолданып жатқан әдістің нәтижесінде оқу процесінің барысында қатысушылар мыналармен қарым – қатынасқа түседі:

1. Оқытушымен-қатысушы арасындағы қарым-қатынас (оқытушының сұрақтарына жауап бергенде);
2. Сабаққа қатысып отырған өзге адамдармен арадағы қарым-қатынас;
3. Басқа оқушылармен (жұптасқан жұмыс барысында) қарым-қатынас;
4. Шағын топтармен арадағы қарым-қатынас (3-5 оқушы арасында);
5. Үлкен топтармен арадағы (рөлдік ойындар, дебат, тақырыптық талқылаулар т.б.) қарым-қатынас;
6. Оқушылар және жұртшылық топтарымен (әлеуметтік сауалнама жүргізгенде) қарым-қатынас;
7. Техника түрлерімен (компьютер, кинофильм т.б.) жұмыс істей білу дағдылары.

Интербелсенді оқуда білім алушыларда қалыптасады

2. Интерактивті әдіс пікір айту; жұмыс түрлерімен бірлесе оқу; өз қолымен жасау; жүзеге асады ойын арқылы

Мұндай әрекеттестік негізінде қатысушылар оқу дағдыларын меңгеруге мүмкіндік алады өз шешімдерінің дұрыстығына көз жеткізеді, тіпті болмағанда оның басқа жобалардан гөрі артықшылығын байқауға логикалық түрде түсінеді. Сонымен қатар оқушы өз пікірін тереңірек қарастыруға тырысады. Жүйесіз құрылған шешім бағыты жұмыс барысында, пікір алмасу кезінде байқалып қалады. Мұның өзі оқушының ізденуіне негіз салады. қатысушылар мәселені шешу кезінде пікірлескендіктер, бір-бірінен үйреніп, бірінің тәжірибесін бірі қабылдайды. Жаңа бағыт, жаңа ұғым алады.

Жұптасып және шағын топтарда жұмыс істеу барысында әрекеттесу арқылы оқушы қысылмай өз ойын айтуға қысылатын оқушылар осы шағын топта не жұптасу кезінде ойын айтып, ашылып сөйлеп үйренеді де, біртіндеп белсенділік көрсетуге дейін көтеріледі. Осы арқылы оқушының ақыл ой белсенділігінің дәрежесі де көтеріледі.

Жаңа технологияны қолданудың нәтижесінде қол жететін іскерлік, білімділік және практикалық дағдыларға мыналар жатады:

- фактілерді еске сақтау;
- жаңа материалды саналы ұғыну;
- алған білімдерін жаңа жағдаяттар барысында қолдана алу;
- жеке ойларды біріктіру, яғни жинақтау;
- бағалау (бір заттың сапасына пікір білдіру).

Интербелсенді әдісті қолдануға мұғалім бірден көше алмайды. Оны қолдану кезеңінен бұрын біраз дайындық жұмыстары жүргізіліп, сынып қатысушылардың белсенділігін күшейтіп алу керек. Ол үшін сабақтар барысында түрлі жаттығулар кешендері ұйымдастырылады. қатысушыларға берілетін тапсырманы таңдау, берілген тапсырмалардың сынып оқушыларының мүмкіндігіне сәйкестігін анықтау, тапсырманың қалай орындалатындығын және оған беретін қатысушылардың жауабын алдын ала жоспарлау,

қатысушыға қиын соғатын ұғымдарды алдын ала түсіндіру, қатысушыларға нұсқау беру (жұмыстың мақсатын, қалай орындау әдісін), топтың құрамын анықтау (кімнің кіммен отыратынын, үлгерімі әр түрлі қатысушыларды араластырып отырғызу). Осы дайындықтардан кейін жұмыстың барысы мен нәтижесін қадағалауға мүмкіндік туады.

Жұмыстың барысын қадағалау кезінде мұғалім әр топтың жұмыс істеуінде қатысушылардың түгел қатысуын байқауға тиіс, себебі, бір немесе екі оқушы ғана сөйлеп қалғандары оның пікірін тыңдаушы есебінде қалса, қолданған әдісті интербелсенді мақсатқа жету деу қиын. Шағын топтарда қатысушылардың пікір алмасуы, бір-бірін тыңдауы, жолдастарының пікірімен санаса білуінің маңызы зор. Сондықтан да оқу үдерісінің үстінде мұғалім үнемі топтардың арасында болуға, олардың пікірталастарын тыңдауға тырысуға тиіс. Әр қатысушының өз көзқарасын айтуына жағдай жасалғанда ғана олар жасқанбай өз тұжырымдарын айта алады. Кейбір қатысушылардың үстемдік жасауына жол бермеуге тырысу. Сонда ғана олар бір-біріне көмектесе алады. Кейбір қатысушылардың үстемдік жасауына жол бермеуге тырысу. Сонда ғана олар бір-біріне көмектесе алады және ортақ қорытындыға келеді. Қорытынды кезінде әсіресе, тұйық балаларды сөйлетуге көңіл бөлгені дұрыс, олардың пікірлерін қолдап, отыру керек.

Интербелсенді әдісті қолдану оңай емес. Себебі, бұл мұғалімнің өте мұқият дайындығын керек етеді. Өйткені орындауға ұсынатын тапсырманың шарттарын алдын ала анықтау; қиындыққа соғатын жерде көмекке келу әдісін анықтау; қатысушылардың пікір алмасуына жағдай туғызу жолдарын айқындау т.б. мұғалім алдын ала дайындайды.

Ұлы ғалым Д.И.Менделеев: «Ғылымды сүйген және жақсы меңгере білген мұғалім ғана қатысушыларына терең де мағыналы білім бере алады» деген.

Қорытындылай келе интербелсенді әдіс арқылы бүгінгі күні білім беру жүйесінде қатысушылардың шығармашылық әрекетін дамытуға, олардың оқу еңбегіне деген жағымды мотивациясын қалыптастыру үшін, тиімді инновациялық шешімнің бірі. Біз әр технологияны қолдану арқылы белгілі бір жетістікке жете аламыз. Болашақ ұрпақты бәсекеге қабілеті жеке тұлға қалыптастыру - қазіргі заман талабы.

Қолданылған әдебиет тізімі

1. Қазақстан Республикасының Президенті–Елбасы Н.Ә.Назарбаевтың Қазақстан халқына Жолдауы, 2013 жыл.
2. Қазақ тілі. 7-сынып. Т.Артықова, Г.Ермекбаева. «Атамұра» 2012 ж.
3. "Кәсіби қазақ тілін оқыту" атты Халықаралық ғылыми-практикалық дөңгелек үстел материалдары.
4. Жүнісбек Ә. Жаңа технология негізі – сапалы білім. – //Қазақстан мектебі, №4, 2008
5. "Жаңа идеядан жаңа тәжірибеге" атты әдістемелік жинақ. Кембридж бағдарламасы бойынша біліктілікті арттыру курс материалдарынан. 2013.

БИОЛОГИЯ САБАҚТАРЫНДАҒЫ ЭКСПЕРИМЕНТТІК ТАПСЫРМАЛАР- ОҚУШЫЛАРДЫҢ ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ҚАБІЛЕТТЕРІН ДАМУДЫҢ НЕГІЗІ ӘЗМАХАН Д. Б.

Қорқыт Ата атындағы Қызылорда мемлекеттік
университетінің магистранты

2018 жыл 10- қаңтар Мемлекет басшысының «Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру» бағдарламасында тұтас қоғамның және әрбір қазақстандықтың санасын жаңғыртуда алға қойылған бағыттар бойынша жетінші міндетте «Адами капитал-жаңғыру негізінде» табысты болудың ең іргелі, басты факторы білім екенін атап өтті. Жастарымыз басымдық беретін межелердің қатарында білім әрдайым бірінші орында тұруы шарт. Себебі, құндылықтар жүйесінде білімді бәрінен биік қоятын ұлт қана табысқа жетеді делінген.

Оқытушының міндеті білімді көбейту ғана емес, осы білімдерін өз бетімен алуға мүмкіндік беретіндей құралмен қамтамасыз ету және оқушының жекелей дамуы, жеке тұлғаның қалыптасуы, өзін өзі жетілдіру және қоршаған әлемді жетілдірудің инновациялық

қажеттіліктерін қалыптастыру. Білім беру үрдісінде жаңа технологияларды дамыта оқыту, оқу-тәрбие үрдісінің сапасын жоғарлатуды көздейді.

Оқушылар мен студенттердің ғылыми дүниетанымын қалыптастыру өмір-тұрмыс жағдайының ықпалында, ғылыми білімді игеру үрдісінде және тәрбие жұмыстарының нәтижесінде жүзеге асады. Осыдан оқушылардың қоршаған ортасы, табиғат пен қоғамның даму заңдылықтары туралы ғылыми көзқарасы қалыптасады.

Жаратылыстану циклы пәндерін эксперименттік тәжірибелерді пайдалана отырып оқыту негізінде білім алушылар табиғат құбылыстарының өзара байланыстарын, олардың пайда болу мен даму себептерін, табиғатта болып жатқан құбылыстар мен өзгерістерді бірте-бірте ұғына бастайды, табиғат заңдарын меңгеру арқылы өсімдіктер мен жануарлар ағзаларын дамытуды басқаруға мүмкіндік туатынын және оның заңдылықтарына сүйене отырып, табиғатқа адамның өктемдігі жүретінін түсіне алады.

Эксперимент- ғылыми тәжірибе. Эксперименттік әдісті барлық дерлік ғылым салаларында, сонымен бірге психология жөнінде ғылыми-зерттеу жүргізуде де кеңінен қолданылады. Эксперименттік тапсырмалардың артықшылығы, бізге керекті үрдіс пен құбылыс қашан көрінеді деп күтіп отырудың қажеті жоқ. Эксперименттік тапсырмаларды жасағанда биологиялық өзгерістер мен дәлелдемелерді неғұрлым дәлме-дәл көрсететін олардың уақытын, өту шапшаңдығын т.б. өлшейтін арнаулы аспаптар, аппараттар қолданылады. Эксперименттің екі түрі бар: лабораториялық және табиғи. Лабораториялық экспериментті алғашқы рет В. Вундт, Лейпциг қаласында 1879 жылы жүргізді. Лабораториялық эксперимент, мысалы, балалар зейінінің қасиеттерін, сезгіштік қасиеттерін, ақыл-ойының даму деңгейін, белгілі мамандыққа икемділігін анықтайтын құрал-жабдықтарды қолдана отырып, арнайы жабдықталған орындарда өткізіледі. Табиғи эксперимент бойынша далалық зерттеулер қоршаған ортаның өмір тіршілігіндегі үйреншікті жағдайына сәйкес жүргізіледі.

Биология курсы жүйелі оқып-үйрену барысында оқушылар мен студенттерде айналадағы әлемнің материалдығын және оны танып-білуге болатындығы жөнінде, наным-сенім қалыптастыруда биологиялық эксперименттік тапсырмалардың ерекше маңызы бар.

Осыған байланысты білім алушыны дара тұлға етіп тәрбиелеу үшін жүргізілетін жұмыстардың мақсаты мынадай мынадай бағыттарда болуы тиіс:

- Білім алушылардың өзгермелі қоғамда қорықпай, еркін өмір сүруге бағыттау;
- Білімі мен білігіне сай келетін бағдар тандап алатындай дәрежеде тәрбиелеу;
- Өз бетінше жұмыс істеу дағдыларын қалыптастырып, дамыту;
- Аналитикалық ойлау қабілетін дамыту.

Қазіргі қоғамда жүріп жатқан әлеуметтік терең өзгерістер білім беруді дамытудың жаңа жолдары мен әдістемені өзгерту мен жетілдіруді талап етеді. Білім алушылардың өз бетінше жұмыс істеуі барысында белсенді түрде «ақиқатты ашу» басталады. Сарамандық, зертханалық жұмыстар білім алушыларды өмірдің материалдық негізі мен оның пайда болу формаларының күрделілігіне иландырады.

Сабақ түрі жаңа заман талаптарына сай өзгеріп, сабақтың көрнекілігі түрлі қызықты тапсырмалармен толықтырылып, жаңарып, білім алушылардың қызығушылығын, ізденімпаздығын арттырса, оның әсері мен ықпалы ерекше болады. Сондықтан, суретті, кестелі, тестілік, белсенді ақпараттық, визуалды, тәжірибелік жұмыстар білім алушылардың өз бетінше жұмыс жасауына мүмкіндік туғызатын эксперименттік тапсырмаларды оқыту үрдісінде кең пайдалану-оқытудың тиімділігін арттырып қана қоймай, басқа да көптеген мәселелерді шешеді. Атап айтқанда:

-білім алушылардың шығармашылық қабілеттерін дамытып, тақырыпты тереңірек меңгереді;

-материалды терең де тиянақты түсініп, фактілерді өз бетімен талдап, тиісті қорытынды жасай білуге қалыптасады;

-білім алушылардың өз беттерінше білім алу ебдейліктерінің пайда болуын, оны іс жүзінде қолдану дағдысын қалыптастырады.

Оқытудағы заттық немесе табиғи көрнекілік биологиялық заттар мен құбылыстардың сезімдік, нақтылы білімдік жақтарын қамтамасыз етеді. Оқыту мақсатында пайдаланылатын

табиғи заттар мен объектілер тек көру арқылы ғана емес, есту, иіс сезу және т.б. анализаторлар арқылы танылады.

Заттық көрнекілік сабақта оқытушының оқу материалдарын табиғи объектілер мен тәжірибелерді көрсете отырып, баяндау немесе әңгіме әдісімен түсіндіруі кезінде де, сол сияқты білім алушылардың өзіндік жұмыс істеуі-таратпа материалдармен, микроскоппен жұмыс, тәжірибе қойып, класта немесе аудиторияда, тірі табиғат мүйісінде өсімдік тіршілігін бақылау, оқу-тәжірибе алаңында өсімдіктерді өсіру жұмысы кезінде де жүзеге асырылады.

Биологияны оқыту кезіндегі бақылау әдісі білім алушылардың талдау, жинақтау, салыстыру, қорытындылау тәрізді тәсілдерінің дамуына себепші болады. Сонымен бірге білім алушылар практикалық іскерлік пен дағдыларды (өлшеу, сурет салу, жазбалар, фотоға түсіру, гербарий жасау, т.б.) меңгереді. Бақылауды сыныптағы немесе аудиториядағы кәдімгі сабақтарда да, табиғатқа жасалатын саяхаттарда да, ауылшаруашылық өндірісінде де, тірі табиғат мүйісінде де және үй жағдайында да өткізуге болады. Өткізілетін заттар мен құбылыстардың күрделілігіне, алатын орнына және сипатына байланысты өздігінен орындалатын эксперименттік тапсырмалардың бағдарламасы мен жоспарлары, әдістері алдын-ала дайындалады.

Бақылау жиынтығы бойынша материалдардың (өсіп тұрған өсімдіктер, гербарийлер, кескіндер мен суреттер, фотосуреттер, т.б.) барлығын оқытушы тексеріп, бағалайды.

Білім алушылардың өздігінен орындаған эксперименттік тапсырмалар олардың биологиялық ұғымдарының қалыптасуы мен дамуына, танымдық және іс-әрекетке жұмылдыруда зор роль атқаратын биологияны оқытудағы ең күрделі, көп еңбектенуді қажет ететін маңызды әдістердің бірі.

Егер білім алушылар бақылау арқылы ең алдымен анықталатын заттың формасы мен құбылыстарын сипаттауға мүмкіндік алса, тәжірибе қойып, оны өткізген кезде байқалатын процестердің негізгі мәнін қарапайым түсіндіре білуге мүмкіндік алады.

Білім алушылардың өздігінен жұмыс істеу әдісі ретіндегі эксперименттің бақ немесе саябақтарда, оқу-тәжірибе алаңдарында орындаудың мәні зор.

Сонымен қорыта айтқанда, биологиядан білім алушылардың өз бетінше жұмыс жүргізуі жаңа материалды меңгеруге мүмкіндік жасайды, оқылған материалдарды меңгеруге бағыттайды және білгенін тексеру мақсатын көздейді.

Эксперименттік тапсырмаларды биологияны оқытуда жүйелі түрде орындап отыру-білім алушыларды байқампаздыққа, оқылған материалды талдай білуге, салыстыру жасауға, негізгіні аша білуге, жинақтап қорытынды жасауға дағдыландырып, білімнің сапасын жақсартуға мүмкіндік береді.

Қолданылған әдебиеттер тізімі:

1. http://www.inform.kz/kz/kr-prezidentinin-kazakstan-2050-strategiyasy-kalyptaskan-memlekettin-zhana-sayasi-bagyty-atty-kazakstan-halkyna-zholdauy_a2518877 сілтемесі
2. А.М.Розенштейн «Самостоятельные работы учащихся по ботанике», Алматы, «Рауан», 1990
3. В.А.Тетюрев «Методика эксперимента по физиологии растений», Изд.3, Учпедгиз, 1955
4. М. Барбер, М. Муршед. Как добиться стабильно высокого качества обучения в школах – 2008.

МАТЕМАТИКА – ЭТО ИНТЕРЕСНО

КУШНЕР Е. Ю.

КГУ «СОШ №85»

E-mail: kushner72@inbox.ru

Предмет математики столь серьезен,
что не следует упускать ни одной
возможности сделать его более
занимательным.

В математике главное – научить мыслить, логически рассуждать, находить скрытые для непосредственного восприятия математические взаимосвязи и взаимозависимости и т.д. Именно поэтому, по мнению авторов программы, начинать надо не со счета, а с понимания математических отношений: больше, меньше, поровну. Это так называемый дочисловой период обучения, когда младший школьник, не знакомый еще с числами, постигает уже количественные отношения, сравнивая предметы по величине (длина, ширина, высота), сопоставляя две группы предметов сначала непосредственно, а потом опосредованно, с помощью наглядных моделей, позволяющих дать ребенку не только конкретные, но и обобщенные знания.

Поскольку мышление младших школьников является наглядно-действенным и наглядно-образным, то при формировании готовности к урокам математики основной упор делается на наблюдение, эксперимент и собственную продуктивность детей на уроках математики. Большое значение для формирования готовности к обучению математики имеет воспитание культуры мышления, т.е. формирования умения пользоваться уникальной способностью человеческого мозга самопроизвольно увеличивать объем содержащейся в нем информации, приобретать новые знания путем логических рассуждений.

Как показали исследования психологов, у младших школьников преобладает непроизвольное внимание, оно неустойчиво, и однообразная работа даже в течение непродолжительного времени приводит к утомляемости детей. Эта особенность определяет необходимость частой смены видов деятельности ребенка и включения игры в учебный процесс.

Таким образом, переход на обучение детей с шести лет вынуждает учителя пересмотреть методы работы, применяемые ранее, искать новые формы обучения и воспитания личности ученика.

Для учащихся каждый урок должен быть интересным открытием, увлекательным путешествием, должен нести неиссякаемую радость познания. Чтобы активизировать учащихся на протяжении всего урока, применяются разнообразные формы и методы обучения, вводятся элементы новизны, но новый вид работы всегда вытекает из предыдущего, являясь его продолжением, поднятием на следующую ступеньку. Игра, элементы занимательности и неожиданности в сочетании с другими приемами способствует формированию прочных знаний и умений, направленных на развитие детей начального звена обучения в процессе формирования готовности к обучению в школе, снимают напряжение, делают уроки интересными и эмоциональными.

Дополнительный материал играет немаловажную роль при формировании готовности к обучению математики в школе. Он расширяет кругозор, углубляет знания по изученной теме. Дополнительный материал, представленный в виде сказок, стихотворений, физминуток облегчает его восприятие.

Например, при изучении тем «Точка, луч, отрезок, прямая»

Жил в лесу зайчонок с мамой-зайчихой. Каждое утро зайчонок делал зарядку. Летом он любил прыгать по травке, зимой по снежку. После его прыжков на снегу оставались такие следы

На что они похожи? Конечно это точки. Где мы встречаемся с точками?

На небе сияло яркое солнышко. Ему очень нравилось смотреть на озорного и веселого зайчонка. И оно посылало ему свои лучики, которые попадали то на крышу домика, то на цветы, то на зайчонка. Лучики имели такой вид:

Что о них можно сказать? Верно, у луча есть начало, которое отмечается точкой, но нет конца. Луч нельзя измерить.

Очень любил зайчонок играть в прыгалки, но не было у него хорошей скакалки. Однажды мама-зайчиха нашла в лесу большой кусок веревки и принесла домой. Оставив кусок нужной длины, лишнее мама отрезала, и получилась такая скакалка:

—
Как можно назвать такую «скакалку»?

Да это отрезок, слово образовалось от слова отрезать. У отрезка есть начало и конец. Его можно измерить.

Однажды зайчишка не на шутку расшалился и нечаянно разбил мамину любимую вазу. За это мама поставила его в угол.

Но зайчик попросил у мамы прощения и сказал, что больше так не будет шалить. Мама была доброй и его простила.

При изучении темы «Угол» детям были рассказаны сказки, раскрывающие данные понятия, в которых «оживали» данные понятия.

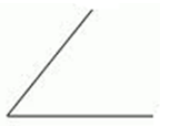
Самый прилежный – прямой угол. Он сидит на уроках ровненько, не качается. (Дети показывают руками).

Тупой угол ничего не хочет знать, поэтому и оправдывает свое настроение. Он постоянно откидывает спину назад и приговаривает: «Ничего не хочу» (Дети показывают руками).

Острый угол – хулиган. Он всем грозит и любит пугать: «Заколю, заколю. Я – острый угол. Он низко наклоняется и поэтому у него некрасивая осанка. (Дети показывают руками).

Самый добрый и щедрый угол – развернутый угол. Он всех приветствует и говорит: «Милости прошу. Добро пожаловать. (Дети показывают руками).

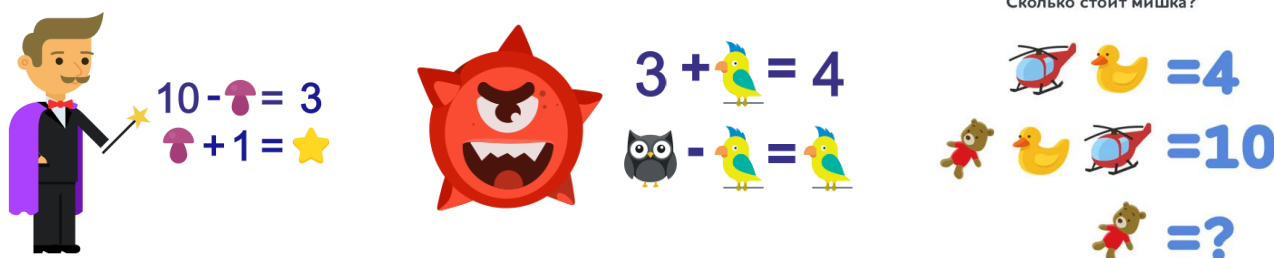
Важное место в обучении дошкольников занимает игровой метод. Создание игровых ситуаций позволяет привлечь произвольное внимание детей. В процессе интересных игровых действий (прятанья, поиска, подражания и пр.) формирование у ребенка знаний и умений осуществляется эффективнее, чем при прямом обучении. Организация деятельности в таких условиях в наибольшей степени соответствует возможностям и особенностям дошкольников. В условиях игры учителю легче активизировать внимание детей, удерживать его на предлагаемом содержании, формировать интерес к занятиям, работе в условиях коллектива.

При обучении началам математики широко используются дидактические игры, такие как «Справа на лево», «Путаница», «В какой руке сколько», «Молчанка», «Кто в домике живет» и многие другие. С их помощью формируются, уточняются и закрепляются представления детей о последовательных числах, об отношениях между ними, о составе каждого из чисел, знание цифр, представление о геометрических фигурах, временные и пространственные представления. Игры способствуют развитию памяти, наблюдательности, внимания, памяти, мышления, речи.

Игры математического содержания помогают воспитывать у детей познавательный интерес, способность к исследовательскому и творческому поиску, желание и умение учиться.

Любая математическая задача на смекалку, для какого возраста она ни предназначалась, несет в себе определенную умственную нагрузку, которая чаще всего замаскирована занимательным сюжетом, внешними данными, условием задачи и т. д.

Дети очень активны в восприятии головоломок, таких как:

и логических упражнений. Например:

Два числа 1 и 3, быстро их сложите и ответ скажите.

На дереве сидят 4 птицы: 2 воробья, остальные вороны. Сколько ворон?

Купил на 1 копейку, заплатил 2 копейки. Сколько дадут сдачи?

На столе лежало 4 яблока. Одно из них разделили пополам и положили на стол. Сколько яблок на столе?

Как можно одним мешком пшеницы наполнить 2 пустых мешка, таких же, как и мешок, в котором находится пшеница? (Надо один из пустых мешков вложить в другой, а затем насыпать в него смолотую пшеницу).

У бабушки Даши внучка Маша, кот Пушек, собака Дружок. Сколько у бабушки внуков?

Они настойчиво ищут ход решения, который ведет к результату. В этом случае, когда занимательная задача доступна ребенку, у него складывается положительно эмоциональное отношение к ней, что и стимулирует мыслительную активность. Ребенку интересна конечная цель: сложить, найти нужную фигуру, преобразовать, которая увлекает его.

Для развития логического мышления используются и занимательные вопросы.

- Круг, вписанный в квадрат, - на что это похоже? (электроплитка...)
- Чего бывает меньше пяти? (ножек у стула...)
- Какие семьи живут в математике? (семья цифр, квадратов...)
- Какая цифра может бойко мчаться? (тройка...)
- Тройка, приподнятая вверх (куб, 2^3)
- Мера длинны, которых во лбу может быть семь. (пядь)
- стакан с точки зрения геометрии (цилиндр)
- Круглый отрезок времени (год)
- Битый отрезок времени (час)
- Ромб, выполнивший команду «Смирно!» (квадрат)
- Нолеугольник (круг)
- Назовите близких родственников круга (шар, окружность, сфера)
- Какая цифра самая невоспитанная (4- локоть оттопырила)
- Кто считал удава попугаями? (мартышка)
- Много-много точек, стоящих рядом, плотно прижавших друг другу (прямая линия)
- Цифры акробатки (6 и 9)
- Дачный размер (сотка)
- Кто умеет стоять лёжа (часы)
- В каких сказках вы встречали число три и семь? (Белоснежка и семь гномов)

Такие задания могут использоваться как для закрепления новой темы, так и для повторения уже изученного материала.

Набор физкультминуток и пальчиковых упражнений таких как

Это – правая рука,

Это – левая рука,
Справа – шумная дубрава,
Слева – быстрая река.
Обернулись мы и вот,
Стало все наоборот.
Слева – шумная дубрава,
Справа – быстрая река.
Неужели стала правой
Наша левая рука
Раз, два, три, четыре, пять
Захотели поиграть,
Разбудили дом соседей,
В нем проснулись шесть и семь,
Восемь, девять, десять
Веселятся сразу все.
Но пора обратно всем:
Десять, девять, восемь,
Шесть калачиком свернулся,
Пять заснул и отвернулся,
Четыре три, два, один
Все по домикам мы спим.

и многих других, на уроках математики позволит детям овладеть не только речевыми навыками, но и развить математические навыки при закреплении счета, ориентировки в пространстве, времени и т. д. Кроме того, включение упражнений на развитие пальцевой моторики в физкультминутки играет положительную роль в коррекции психических процессов детей.

Такой подход позволит решить следующие задачи:

- стимуляция действия речевых зон коры головного мозга ребенка;
- развитие внимания и памяти.

Таким образом, в данной работе я постаралась показать содержание работы учителя по формированию элементарных математических представлений. Эта работа будет плодотворна только тогда, когда учителем будет использоваться сочетание различных средств, методов и приемов обучения. Данная работа должна проводиться систематично и последовательно с учетом возрастных особенностей детей младшего школьного возраста.

Использованная литература:

1. Буре Р.С. Готовим детей к школе. – М.: Просвещение, 1987
2. Методика организации и проведения курсовых и дипломных исследований по педагогике: Учебно-методическое пособие для студентов педагогического факультета специальности «Педагогика и методика начального обучения». /В.И.Коркина, Г. Т. Тусупбекова, Е.В. Животова, Г.С.Тишмаганбетова, Е.В.Фур. - Караганда: Болашак - Баспа, 2002. - 159
- 3.Назарова т.С. Пути и средства достижения прочности знаний в начальных классах. - М.: Просвещение, 1978.
4. Михайлова З.А. Игровые занимательные задачи для дошкольников. – М.: Просвещение, 1990 – 94 с.
5. Нежнова Т.А. Динамика «внутренней позиции» при переходе от дошкольного к школьному возрасту. М.: Просвещение, 1988

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ АКТИВНЫХ МЕТОДОВ ОБУЧЕНИЯ НА УРОКАХ В НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЕ

КУЗНЕЦОВА Г.В.

КГУ «СОШ №85» г. Караганда

Одной из проблем, волнующей учителей является вопрос, как развить у ребенка устойчивый интерес к учебе, к знаниям и потребность в их самостоятельном поиске, другими словами, как активизировать познавательную деятельность в процессе обучения.

Целями школьного образования, помимо приобретения определенного набора знаний и умений, являются раскрытие и развитие потенциала ребенка, создание благоприятных условий для реализации его природных способностей. Естественная игровая среда, в которой отсутствует принуждение и есть возможность для каждого ребенка найти свое место, проявить инициативу и самостоятельность, свободно реализовать свои способности и образовательные потребности, является оптимальной для достижения этих целей.

Для создания такой среды на уроке я использую активные методы обучения.

Активные методы обучения – это система методов, обеспечивающих активность и разнообразие мыслительной и практической деятельности учащихся в процессе освоения учебного материала. Активные методы обучения строятся на практической направленности, игровом действии и творческом характере обучения, интерактивности, разнообразных коммуникациях, групповой форме организации их работы.

Для каждого этапа урока я использую свои активные методы, позволяющие эффективно решать конкретные задачи этапа. Приведу примеры некоторых из них.

Метод организации начала урока «Подари подарок другу».

Цель: активизация внимания учащихся, воспитание коммуникативных качеств, доброжелательности.

Участники: все учащиеся.

Необходимые материалы: фонограмма с записью песни «Дружба», подарочная коробка с подарком внутри.

Проведение: учащиеся под музыку передают подарок друг другу. Когда музыка заканчивается, подарок достается тому, у кого он оказался в руках.

Примечание: каждый ученик передает коробку со словами: «Коля (Дима, Юля и т. д.), я дарю этот подарок тебе! Ты мой друг!»

Метод актуализации опорных знаний «Магазин» (использовался на уроке русского языка)

Цель: актуализировать знания учащихся по ранее изученной теме, подвести учащихся к изучению нового материала.

Участники: все обучающиеся.

Необходимые материалы: предметные картинки с изображениями животных, фруктов, овощей, игрушек.

Проведение: на доске картинки с изображениями предметов. Каждый ученик подходит к доске, произносит фразу: «Я покупаю машинку потому, что слово, обозначающее этот предмет, отвечает на вопрос что?» Или: «Я покупаю зайчика потому, что слово, обозначающее этот предмет, отвечает на вопрос кто?» Ученик, правильно задавший вопрос, забирает картинку.

Оценка результата: после покупки всех картинок подводится итог (чей ряд купил больше картинок).

Метод выяснения ожиданий и опасений «Солнышко и туча»

Цель: выявить уровень ожиданий и опасений учащихся.

Участники: все обучающиеся.

Необходимые материалы:

Карточки с изображением солнышка и тучи для каждого ученика.

Проведение: дети, уверенные в своих силах, прикрепляют на доске с помощью магнитов солнышко, не уверенные – тучу.

Оценка результата: по количеству тучек в начале урока можно отследить неуверенных в своих способностях учеников; по количеству солнышек в конце урока можно судить о

качестве усвоения нового материала; имена, записанные на картинках с изображениями тучек, позволять планировать индивидуальную работу на следующих уроках по этой теме.

Метод развития мелкой моторики кистей и пальцев рук «Кулак – ребро – ладонь»

Цель: развитие осязания и мелкой моторики, коррекция межполушарного взаимодействия

Проведение: На **столе**, последовательно, сменяя, выполняются следующие положения рук: ладонь на плоскости, ладонь, сжатая в кулак и ладонь ребром на **столе**. Выполнить 3-5 повторений. Упражнения выполняются каждой рукой отдельно, затем двумя руками вместе.

Метод эмоциональной разрядки и физической разминки «Тряпичная кукла и солдат»

Цель: нормализация гипертонуса (неконтролируемое чрезмерное мышечное напряжение) и гипотонуса (неконтролируемая мышечная вялость).

Проведение: Исходное положение – стоя. Полностью выпрямитесь и вытянитесь в струнку как солдат. Застыньте в этой позе, как будто вы одеревенели, и не двигайтесь. Теперь наклонитесь вперед и расставьте руки, чтобы они болтались как тряпки. Станьте такими же мягкими и подвижными, как тряпичная **кукла**. Слегка согните колени и почувствуйте, как ваши кости становятся мягкими, а суставы очень подвижными. Теперь снова покажите солдата, вытянутого в струнку и абсолютно прямого и негнущегося, как будто вырезанного из дерева.

Метод закрепления изученного материала «Парный выход» (использовался на уроке русского языка)

Цель: развитие умения подбирать к названиям предметов названия действий.

Участники: все обучающиеся.

Необходимые материалы: мел.

Проведение. Учитель вызывает к доске ученика. Тот подбирает себе пару, а затем записывает по памяти любое словарное слово, обозначающее предмет. Его товарищ находит подходящее к этому слову название действия и записывает рядом. Учащиеся записывают слова с их предварительным орфографическим проговариванием

Оценка результата: оцениваются правильность выполнения задания, грамотность записи, оригинальность словосочетания, быстрота работы.

Примечание: Если к доске выходит ученик 2 группы, то он работает по опорам (предметным картинкам, обозначающим словарные слова).

В случае, когда до конца урока остается мало времени, то данную работу можно провести на местах (работа с соседом по парте) на листочках, а затем зачитать все варианты вслух и выбрать для записи наиболее удачное словосочетание.

Не стоит забывать о восстанавливающей силе релаксации на уроке. Ведь иногда нескольких минут достаточно, чтобы встряхнуться, весело и активно расслабиться, восстановить энергию. Активные методы – «Физминутки» «Земля, воздух, огонь и вода», «Зайчики» и многие другие позволят сделать это, не выходя из класса.

Пример Активных методов релаксации

Метод «Земля, воздух, огонь и вода»

Цель – повысить уровень энергии в классе.

Проведение:

Учитель просит обучающихся по его команде изобразить одно из состояний – воздух, землю, огонь и воду.

Воздух. Ученики начинают дышать глубже, чем обычно. Они встают и делают глубокий вдох, а затем выдох. Каждый представляет, что его тело, словно большая губка, жадно впитывает кислород из воздуха. Все стараются услышать, как воздух входит в нос, почувствовать, как он наполняет грудь и плечи, руки до самых кончиков пальцев; как воздух струится в области головы, в лицо; воздух заполняет живот, область таза, бедра, колени и стремится дальше – к лодыжкам, ступням и кончикам пальцев.

Ученики делают несколько глубоких вдохов и выдохов. Можно предложить всем пару раз зевнуть. Сначала это получается скорее искусственно, но иногда после этого возникает

настоящий зевок. Зевота – естественный способ компенсировать недостаток кислорода. (Зевание может использоваться и по-другому: вы можете на первой встрече предложить зевать сознательно, чтобы группа быстрее «взбодрилась»).

Земля. Теперь ученики должны установить контакт с землей, «заземлиться» и почувствовать уверенность. Учитель вместе с обучающимися начинает сильно давить на пол, стоя на одном месте, можно топтать ногами и даже пару раз подпрыгнуть вверх. Можно потереть ногами пол, покрутиться на месте. Цель – по-новому ощутить свои ноги, которые находятся дальше всего от центра сознания, и благодаря этому телесному ощущению почувствовать большую стабильность и уверенность.

Огонь. Ученики активно двигают руками, ногами, телом, изображая языки пламени. Учитель предлагает всем ощутить энергию и тепло в своем теле, когда они двигаются подобным образом.

Вода. Эта часть упражнения составляет контраст с предыдущей. Ученики просто представляют себе, что комната превращается в бассейн, и делают мягкие, свободные движения в «воде», следя за тем, чтобы двигались суставы – кисти рук, локти, плечи, бедра, колени.

Можно дать дополнительные 3 минуты времени, чтобы каждый мог создать свою индивидуальную комбинацию элементов.

Примечание: Если учитель сам принимает участие в этом упражнении, помимо пользы для себя, он поможет также и неуверенным и стеснительным ученикам активнее участвовать в упражнении.

Заключительная часть метода «Солнышко и туча» (проводится в конце урока)

Цель: выявить уровень удовлетворенности своей работы на уроке учащимися

Участники: все обучающиеся.

Необходимые материалы: карточки с изображением солнышка и тучи на магнитах для каждого ученика.

Проведение: каждый ученик подходит к своему солнышку и накладывает сверху тучу, если у него возникли трудности в восприятии материала и наоборот, накладывает солнышко на тучу, если его опасения были напрасны.

Оценка результата: преобладание солнышек над тучами позволяет сделать вывод о том, что урок был плодотворным, интересным и цели были достигнуты.

Завершить урок, внеклассное мероприятие можно, применив такие методы, как «Ромашка», Мудрый совет», «Итоговый круг».

Метод «Ромашка».

Дети отрывают лепестки ромашки, по кругу передают разноцветные листы и отвечают на главные вопросы, относящиеся к теме урока, мероприятия, записанные на обратной стороне. Эти методы помогают эффективно, грамотно и интересно подвести итоги урока. Для учителя этот этап очень важен, поскольку позволяет выяснить, что ребята усвоили хорошо, а на что необходимо обратить внимание на следующем уроке.

«Итоговый круг» - Учитель дает минуту! Подготовленные представители группы встают в круг, задают вопросы детям других групп, те в свою очередь отвечают (работают по кругу).

Эти методы помогают эффективно, грамотно и интересно подвести итоги урока. Для учителя этот этап очень важен, поскольку позволяет выяснить, что ребята усвоили хорошо, а на что необходимо обратить внимание на следующем уроке. Кроме того, обратная связь от учеников позволяет учителю скорректировать урок на будущее.

Уроки с использованием активных форм и методов обучения интересны не только для учащихся, но и для учителей.

У каждой методики есть **свои плюсы и минусы.**

+ Активные методы обучения помогают:

- развивать мотивацию к обучению и наилучшие стороны ученика,
- учить учащихся самостоятельно добывать знания,
- развивать интерес к предмету,

-позволять активизировать процесс развития у учащихся коммуникативных навыков, учебно-информационных и учебно-организационных умений.

- Активные методы обучения имеют недостатки:

Дети начальной школы имеют свои особенности, поэтому:

-не могут совладать со своими эмоциями, следовательно, на уроках создаётся вполне допустимый рабочий шум при обсуждении проблем;

Методы лучше вводить постепенно, воспитывая у учащихся культуру дискуссии и сотрудничества;

Применять данные методики не обязательно все на каждом или на одном уроке.

Таким образом, использование активных методов обучения позволяет обеспечить эффективную организацию учебного процесса.

Используемая литература:

1. Хижнякова О. Н. Современные образовательные технологии в начальной школе. – С. 2006
2. Балаев А.А. Активные методы обучения. М., 1986.
- 3.Бельчиков Я.М., Бирштейн М.М. Деловые игры — Рига: АВОТС, 1989

ИГРА – КАК СРЕДСТВО ФОРМИРОВАНИЯ ЭМОЦИОНАЛЬНОГО ИНТЕЛЛЕКТА ДОШКОЛЬНИКОВ ЛИХАЧЕВА Г.В

КГУ «Основная Средняя Школа №20»

Интеллектуальное развитие ребёнка занимает одно из центральных мест в образовательной среде, однако согласно современным исследованиям, успешность человека зависит от коэффициента умственного развития (IQ) на 20%, а от коэффициента эмоционального развития – почти на 80%. Человек, не умеющий регулировать свои эмоции, неспособный понимать свои эмоции и эмоции других людей, правильно оценивать реакции окружающих, не может в жизни быть успешным человеком. [1]. Только высоко адаптивная личность будет уметь выстраивать отношения в различных условиях – это смысл развития эмоционального интеллекта.

В 1990 году американские психологи Питер Саловэй и Джон Майер выпустили статью под названием «Эмоциональный интеллект», которая, по признанию большей части научного сообщества, стала первой публикацией на эту тему. EQ - международное сокращение, обозначающее эмоциональный интеллект. Под данным термином понимают способность ребенка осознавать свои эмоции, связывать их с желаниями и поступками. При низких показателях EQ наблюдается противоречивое поведение, недостаточный контакт со сверстниками, неспособность выразить свои потребности, агрессивность и страх. [1]

Характеристики людей с высоким уровнем эмоционального интеллекта: четко выражают свои мысли, эмоции, чувства, умеют справляться со сложными ситуациями, остаются здравомыслящими под давлением ситуации, способны влиять на других, осознают свои эмоциональные реакции и их действие на окружающих людей, способны к самомотивации, остаются позитивными в трудных обстоятельствах

Дошкольное образование – первая ступень образования, т.е. база становления ребёнка, как личности. Дошкольное детство – это период, когда ребёнок входит в свой первый коллектив, усваивая нормы и правила жизни в обществе. Именно в этот период у детей формируется опыт взаимодействия с другими сверстниками, взрослыми. Дети сталкиваются с первыми успехами и неудачами, учатся справляться с ними, приобретая навыки жизни в социуме. Ребёнок не может стать частью социума, если не овладел теми знаниями, умениями, способностями, отношениями, которые существуют в человеческом обществе. Всё это он может освоить только в общении с другими людьми и с опорой на ведущий вид деятельности – игру. Эмоциональная сфера является важной составляющей в развитии дошкольников, так как никакое общение, воздействие не будет эффективным, если его

участники не способны, во первых, «читать» эмоциональное состояние другого, а во вторых, управлять своими эмоциями. [2]

Эмоциональное развитие детей дошкольного возраста – одно из важнейших направлений профессиональной деятельности педагога. Эмоции «являются центральным звеном» психической жизни человека, и прежде всего ребёнка. Это отмечал ещё Л. С. Выготский: «Именно эмоциональные реакции, должны составлять основу воспитательного процесса».[3] Вопросы развития и коррекции эмоционально-волевой сферы всегда занимали важное место в работе педагога-психолога дошкольного учреждения, но в настоящее время необходимо акцентировать внимание педагогов и родителей на целенаправленное развитие эмоционального интеллекта воспитанников. У детей мало или нет вообще навыка принятия самостоятельных решений, поэтому основной задачей взрослых является создание условий для приобретения детьми опыта умения справляться с трудностями, действовать в различных жизненных ситуациях. Использование проблемных ситуаций в работе с дошкольниками положительно влияет на развитие у детей творческого мышления, познавательных умений и способностей. Человек, как считает С.Л. Рубинштейн, подлинно владеет лишь тем, что добывает собственным трудом. Таким образом, создавая проблемные ситуации, мы побуждаем детей выдвигать гипотезы, делать выводы и, что очень важно, приучаем не бояться допускать ошибки, не читаем нравоучений. Переживаемый успех, радость от умения самостоятельно найти ответ, получение желаемого результата, будет способствовать обогащению социального опыта ребёнка, а его эмоциональное отреагирование – развитию эмоционального интеллекта.

Для решения задач по развитию эмоционального интеллекта воспитанников следует обратиться к ведущему виду деятельности дошкольников – игре. В процессе игры познакомить детей с базовыми эмоциями, обучить их выражению, способствовать формированию у детей навыков продуктивного взаимодействия с окружающими, научить оценивать эмоции и принимать позиции другого; произвольно выражать эмоции, проявлять эмоции социально приемлемыми способами, управлять собственным поведением и эмоциональным состоянием; развивать навыки самоконтроля и саморегуляции; вовлекать в ситуации самостоятельного принятия решения, для расширения социального опыта ребёнка.

Умение выражать и распознавать эмоции является необходимым условием для социальной адаптации. Различение эмоций сложнее, чем их выражение. [4] Необходимо создание условий как для проявления, осознания дошкольниками своих эмоций и чувств так и их узнавания и дифференциации

Для развития эмоциональной сферы детей и задатков эмоционального интеллекта возможно использование широкого диапазона игровых методов и технологий: ролевые игры; психогимнастические игры; коммуникативные игры; игры и задания, направленные на развитие произвольности; игры, направленные на развитие воображения; использование эмоционально-символических методов; игры- пантомимы, дидактические игры. Обращение к игре как педагогическому средству развития эмоционального интеллекта у детей дошкольного возраста обусловлено ее потенциальными возможностями, которые выражаются в эмоциональной насыщенности игрового процесса, в ролевом поведении, в построении игровых диалогов, в творческом выражении имеющихся представлений и впечатлений, в трансляции и трансформации эмоциональных переживаний, в обогащении опыта детей. [2]

Игры на развитие эмоционального интеллекта – этот естественный способ научить детей решать их проблемы, контролировать желания, управлять эмоциями, учиться адекватному их выражению и взаимодействию с окружающим миром. Вся жизнь ребёнка дошкольника пронизана игрой, только так он готов открыть себя миру и мир для себя. Развитие эмоционального интеллекта уже в дошкольном возрасте позволит создать условия для дальнейшего успешного продвижения ребёнка в системе человеческих отношений и его продуктивной деятельности.

Литература

- 1 Андреева И. Н. Понятие и структура эмоционального интеллекта // Социально-психологические проблемы ментальности: 6-я Междунар, научно-практ, конф. 26–27 ноября 2004 г., г. Смоленск: В 2 ч. Ч. 1. Смоленск: Изд-во СГПУ, 2004. С. 22–26.
2. Шведун А. Ф. Игра как способ развития эмоционального интеллекта // Молодой ученый. — 2017. — №24. — С. 391-396.
3. Выготский Л.С. Собрание сочинений: в 6 т. / Гл. ред. А. В. Запорожец. — М.: Педагогика, 1982—1984. Т. 4: Детская психология / Под. ред. Д. Б. Эльконина.
4. Азбука эмоционального интеллекта. Андреева И.П. СПб 2012г.

ФОРМИРОВАНИЕ ЧИТАТЕЛЬСКОЙ ГРАМОТНОСТИ УЧАЩИХСЯ НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЫ В РАМКАХ ОБНОВЛЁННОГО СОДЕРЖАНИЯ ОБРАЗОВАНИЯ

КОЛОМЕЕЦ Е.Ю., ТАРАСИКОВА Е.П.

КГУ «СОШ № 85», г. Караганда

kolomeets-6371@mail.ru , tarasikova.elena@mail.ru

Современный мир быстрыми темпами движется вперед. Мы живём в условиях избытия информации. Это, несомненно, требует высоких навыков читательской грамотности.

В настоящее время, при обновлённой системе образования, все более актуальным становится использование приемов и методов, которые формируют умения самостоятельно добывать новые знания, собирать необходимую информацию, выдвигать гипотезы, делать выводы и умозаключения. А для этого необходимо создать такую образовательную среду, которая будет способствовать активным формам познания окружающего мира.

Каждая страна вырабатывает свои подходы в этом направлении. При этом международное сообщество едино в одном - читательская культура формируется еще в начальной школе. Неоспорим также факт того, что читательская культура предопределяет уровень математической и естественнонаучной подготовки школьников. Актуальность формирования читательской грамотности подтверждают и результаты международных исследований грамотности чтения PIRLS. Не случайно более 50 стран мира признают уникальность исследования PIRLS (Progress in International Reading Literacy Study). И мы, не исключение. [1]

Проект PIRLS - один из ведущих международных исследований определения уровня сформированности читательских навыков четвероклассников. Международные эксперты констатируют, что именно в начальной школе закладываются основы успешности дальнейшего обучения школьников. Казахстан впервые принял участие в данном проекте в апреле 2016 года. Участие в PIRLS позволило Казахстану получить независимую объективную оценку уровня сформированности читательских навыков у младших школьников.

Средний показатель четвероклассников Казахстана по международной шкале составил 536 баллов. Школьники страны заняли 27 строчку в рейтинге стран, показав примерно одинаковые результаты с Германией (537 баллов) и Словакией (535 баллов). На две и три позиции выше Казахстана расположились Канада и Австрия с равными показателями (541 балл). Результаты наших школьников оказались выше учащихся из Португалии (528), Испании (528), Бельгии (525), Новой Зеландии (523), Франции (511), Азербайджана (472) и других стран. Верхние строчки международного рейтинга занимают Россия (581), Сингапур (575), Гонконг (569), Ирландия (567) и Финляндия (566). Учащиеся 4-х классов Польши и Северной Ирландии набрали по 565 баллов и заняли 6 и 7 места в итоговой таблице результатов. Средний балл казахстанских учащихся при работе с информационным текстом составил 544 балла, с литературным – на 17 баллов ниже (527). Это позволяет странам-участницам сделать определенные выводы по усовершенствованию деятельности учителя в учебном процессе при работе с текстами различного формата. [2]

Из вышесказанного следует, что причиной разрыва между литературным и информационным текстами является низкий интерес школьников к литературе

Современные дети все чаще, как в школе, так и вне ее, используют разнообразные электронные устройства: смартфоны, приставки, планшеты, которые открывают доступ к информационным текстам и, в редких, к литературным. С одной стороны, это радует, что дети могут извлекать информацию, свободно ориентироваться в информационном пространстве. С другой стороны, как показывает сравнительный анализ, это настораживает, потому что четвероклассники показывают слабые результаты в отношении литературного текста, что является основой развития читательской грамотности. Поэтому необходимо усилить работу в направлении формирования читательской грамотности.

Что же включает в себя понятие «читательская грамотность»?

Читательская грамотность - это способность человека понимать и использовать письменные тексты, размышлять о них и заниматься чтением для того, чтобы достигать своих целей, расширять свои знания и возможности, участвовать в социальной жизни.

Овладеть читательской грамотностью – это значит

- понимать текст;
- размышлять над его содержанием;
- оценивать его смысл и значение;
- излагать свои мысли о прочитанном.

У развитого читателя должны быть сформированы две группы умений:

➤ умения, целиком основанные на тексте, извлекать из текста информацию и строить на ее основании простейшие суждения.

➤ умения, основанные на собственном размышлении о прочитанном, интегрировать, интерпретировать и оценивать информацию текста в контексте собственных знаний читателя

Для развития читательской грамотности в своей работе мы используем следующие приёмы.

• **Приём «Уголки».** Этот приём можно использовать при составлении характеристики героев какого-либо произведения. Класс делится на две группы. Одна группа готовит доказательства положительных качеств героя, используя текст и свой жизненный опыт, другая - отрицательных, подкрепляя свой ответ цитатами из текста. Данный прием используется после чтения всего произведения. В конце урока делается совместный вывод.

• **Приём «Создание викторины».** После изучения темы или нескольких тем дети самостоятельно, пользуясь учебными текстами, готовят вопросы для викторины, потом объединяются в группы, и проводят соревнование. Можно предложить каждой группе выбирать лучшего – «знатока», а потом задать ему вопросы (участвуют все желающие).

• **Приём «Логическая цепочка».** После прочтения текста учащимся предлагается построить события в логической последовательности. Данная стратегия помогает при пересказе текстов. Этот приём можно использовать при подготовке к пересказу большого по объёму произведения.

• **«Древо мудрости».** Сначала быстро, но внимательно дети читают текст. Затем каждый пишет записку, в которой задается вопрос по тексту и крепит ее к нарисованному дереву (на доске). Далее по очереди каждый подходит к дереву, «срывает» записку и отвечает на вопрос вслух. Остальные оценивают вопрос и ответ. Прежде, чем срывать с дерева листочки-вопросы, дети еще раз прочитывают заданный текст. В конце определяются лучшие знатоки.

• **Прием «Цветопись».** Приемы психорисунка дают возможность выразить понимание абстрактных понятий, внутренний мир через зрительные образы. Можно дать задание нарисовать характер героев, совесть, месть, добро, зло и затем объяснить свои рисунки.

• **Прием «Пятиминутное эссе».** Этот вид письменного задания применяется в конце урока, чтобы помочь ученикам подытожить свои знания по изучаемой теме.

Смысл этого приема можно выразить следующими словами: «Я пишу для того, чтобы понять, что я думаю».

- **Прием «Письмо по кругу»** предполагает групповую форму работы. Детям нужно не только поразмышлять на заданную тему, но и согласовывать свое мнение с членами группы.

- **Приём «Интервью».** Дети составляют вопросы для интервью с главным героем произведения. Например, после прочтения произведения М.Пляцковского «Мышонок Крошка выходит на лёд» ребята захотели спросить у главного героя: « В каком возрасте вы начали заниматься фигурным катанием? Какие чувства вы испытывали, когда стали победителем?».

- **Приём « Ключевые слова»** Приём используется перед ознакомлением с новым текстом. Учащимся предлагаются заголовок и ключевые слова, по которым дети составляют свои предполагаемые тексты. После чтения учащиеся сравнивают свой текст с оригиналом.

- **Приём «Да-нетка».** Этот приём позволяет определить, насколько внимательно прочитан текст. Например, при знакомстве со сказкой И.Ревю «Волшебные лыжи» ребятам предлагается ряд утверждений, на которые они должны ответить утвердительно или отрицательно.

 - Медведи купили лыжи в магазине. (нет)*

 - Первой, кого встретили медведи на своём пути, была Баба-яга. (да)*

 - Телеграмму от Деда Мороза принёс почтальон волк. (нет)*

- **Прием «Чтение с пометками и таблица INSERT».**Во время чтения текста необходимо попросить читателей делать на полях пометки:

 - "V" – это я знаю

 - "+" – это новое для меня

 - "-" – я думаю иначе

 - "?" – необходимо разъяснение

 - "!" – это меня очень заинтересовало

- **Приём «Тонкие и толстые вопросы».**

Учащиеся учатся различать те вопросы, на которые можно дать однозначный ответ (тонкие вопросы), и те, на которые ответить определенно невозможно, проблемные (толстые) вопросы. Данная работа способствует развитию мышления и внимания учащихся, а также развивает умение задавать "умные" вопросы. Классификация вопросов заставляет вдумываться в текст и помогает лучше усвоить его содержание.

- **Приём «Написание творческих работ»** хорошо зарекомендовал себя на этапе закрепления изученной темы. Например, учащимся предлагается написать продолжение понравившегося произведения из раздела или самому написать сказку или стихотворение. Эта работа выполняется учащимися, в зависимости от их уровня развития.

- **Приём «Копилка заданий»** вызывает у учащихся большой интерес. Он направлен на работу по комплексному анализу произведения. Для этого можно использовать небольшие тексты, к которым даётся несколько заданий, что позволяет проверить такие умения учащихся, как:

 - извлекать из текста информацию данную в явном и неявном виде;

 - самостоятельно делать выводы и обосновывать их;

 - правильно интерпретировать иносказание, понимать основную мысль текста;

 - целесообразность выбора того или иного языкового средства;

 - преобразовывать информацию из текстовой формы в табличную и наоборот.

Дается инструкция. К каждому заданию ты должен дать ответ. Выбери правильный вариант ответа или впиши свой вариант ответа там, где это требуется. При выполнении заданий не забывай пользоваться прочитанным текстом.[3]

Развитие читательской грамотности происходит на всех уроках и во внеурочное время, когда ребенок встречается с книгой или с любым источником информации. Сочетание

рассмотренных приёмов работы с текстом, используя коммуникативно-деятельностный подход, позволяет эффективно построить работу по формированию читательской грамотности. У обучающихся формируются навыки мышления и рефлексии, которые являются важными составляющими понятия «читательская грамотность». [3]

Использование передовых технологий, продуманная и целенаправленная работа с текстом позволяет ребёнку находить из большого объема информации нужную и полезную, а также приобретать социально – нравственный опыт и заставляет думать, познавая окружающий мир.

Современная школа вынуждена выдвигать требование научить ребёнка читать целенаправленно, осмысленно, творчески. Только творческий подход и нетрадиционные приемы работы способствуют формированию активной читательской позиции современного школьника.

Литература

1. «Инструментарий PIRLS и технология его оценивания». Сборник – АО ИАЦ: Астана, 2017 - 92 стр.) Составители: А.Ж. Култуманова, А.Д. Байгулова.)

2. Из национального отчёта «Результаты Казахстана в PIRLS-2016», 2018 год: Национальный отчет/ Е.Б. Нурланов, А.Д. Байгулова, Б.А. Картпаев, М. Амангазы, Е. Сабырулы, Г.А. Ногайбаева – Астана: АО «Информационно-аналитический центр», 2018 – 155 стр.

3. Ефимова О.И. Развитие читательской грамотности младших школьников. [Электронный ресурс] / О.И. Ефимова – Режим доступа: <http://gazeta.ipksko.kz/ru/n-o-1/124-razvitie-chitatelskoj-gramotnosti-mladshikh-shkolnikov>

БІЛІМДІНІҢ СӨЗІ — ЕМ, МЕЙІРІМІ КӨП, ӨЗІ КЕҢ!

ШАЙМАГАНБЕТОВА Ж. А., КАДИРОВА А. Ж.

КММ№ 68 мектеп – интернат

«Қазақтың тағдыры, келешекте ел болуы да мектебінің қандай негізде құрылуына барып тіреледі. Мектебімізді таза, берік һәм өз жанымызға /қазақ жанына/ үйлесетін негізде құра білсек, келешегіміз үшін тайынбай-ақ сертгесуге болады» деп өткен қазақ халқында да осындай оқу-ағарту ісіне мейілінше еңбек еткен ұлы тұлғалар болды.

Қазіргі заманда білім беру жүйесін жаңартуға Елбасымыз Н.Ә.Назарбаев «Қазақстан-2050» стратегиясы: қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты» атты Жолдауында білім беру саласындағы басымдықтарды қадап айтты. Білім беруді жаңарту оқушы білімін ғана емес, оларды қолдану дағдыларын, атап айтқанда функционалдық сауаттылығын қалыптастырады. Оқушылардың бойында өзіндік білім алу, талдау, құрастыру, қоғамдық өмірде өзін-өзі жан-жақты таныту үшін білімін пайдалана білу дағдыларын қалыптастырады және қоғамға пайда келтіреді. Қазіргі қарқынды даму кезеңінде әлемде функционалдық сауаттылық – оқушының әлеуметтік мәдени, саяси және экономикалық қызметтерге белсенді қатысуына, сондай-ақ өмір бойы білім алуына ықпал етеді. Мектеп оқушыларының функционалдық сауаттылығын дамыту тетіктері, білім стандарттарын, оқу бағдарламалары мен жоспарларын жаңарту, оқыту нысандарын, әдістері мен технологияларын жаңарту, мектеп оқушыларын оқыту нәтижелерін бағалау жүйесін дамыту, ата-аналардың қатысуын қамтамасыз ету, қосымша білім беруді дамыту, күтілетін нәтиже қажетті ресурс нақты көрсетілген. Осы ұлттық жоспарды іске асыру арқылы оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамыту бойынша жалпы үйлестіруді қамтамасыз етуге мүмкіндік береді. ХХІ ғасырдың жан-жақты, зерделі, дарынды, талантты бәсекеге сай азаматтарды қалыптастыруда білім беру мәселесі, оның оқыту жүйесін заман талабына сай үйлестіре алу міндеті туындап, жаңа талаптар қойылуда. Соған орай ұстаздардың алдында тұрған міндет: табысты және әрекетке дайын қабілетті, әлеуметтік рөлін сезінетін құзырлы тұлғаны қалыптастыру. Тұлға

құзіреттілігін дамыту – ұстаздың құзіретті тәсілдерді меңгертуі, білім беру мазмұнын жетілдіру. Ол үшін баланы субъект ретінде қарап, оқу ісіне өзінше қызықтыратын, оған қабілетін арттыратын жағдай туғызу керек. Оның бастысы – оқу үрдісін жаңаша ұйымдастыру, оқушының оқудағы іс-әрекеті арқылы ойлау дағдыларын жетілдіру, өз бетінше білім алу, әрекет ету. Мақсатқа жету оқушының жеке іс әрекеті арқылы іске асады.

Мұғалім – бағыт беруші, ұйымдастырушы дей отырып, негізгі тақырыбымды «диалогтік оқыту технологиясын пайдалана отырып, бастауыш сынып оқушыларының оқу техникаларын жетілдіру» деп алып, оқушыларда функционалдық сауаттылық - білім сапасын жетілдіруін негізгі мақсат етіп қойдым:

бүгінгі жаһандану дәуіріндегі заман ағымына қарай ілесіп отыратын, функционалды сауатты, белсенді, шығармашылық тұрғыда ойлай алатын, өз бетімен шешім қабылдай алатын, өз кәсібін дұрыс таңдай алатын қалыптастырылған қабілетті тұлға дайындап шығару;

Ол үшін:

- білім беру мазмұнын жаңарту, функционалдық сауатты тұлға өсіру;
- оқыту мен оқудағы инновациялық жаңа үрдістерді енгізу;
- білім алушылардың оқудағы жетістіктерін диагностикалау мен бағалау арқылы өмір мектебінде пайдаға асыру ;
- мектепті басқару моделі, оқу бағдарламасын меңгерудің жоғары деңгейі;
- сыни тұрғыдан ойлай отырып бағытталған шешім шығаруды үйрету;
- талантты және дарынды оқушылардың қабілеттерін аша отырып, әрі қарай дамытуға тиімді әрекеттену;

Оқыту – тәрбиеден бір елі де бөлінбейтін процесс. Ал бүгінгі күнгі мұғалімнің басты мақсаты- өзіндік адамгершілік құндылықтарын бала бойына дарыта отырып, оның жүрек түкпіріндегі рухани қазынасын жарыққа шығару. Әрбір баланы жеке тұлға ретінде жетілдіру үшін өң бойындағы бар құндылықтарын дамыту керек. Сондықтан да деңгейлеп оқыту бағдарламасының 7 модулін әр сабақтарда тиімді қолданамыз.

Сыни тұрғыдан ойлану стратегиясын қолданған кезде оқушылардың өзін-өзі бақылау, ойлау, сөйлеу, тындау, бір-біріне пікір айту қабілеттерінің артқаны байқалды. Оқушылар еркін ойлауға, ақыл-ойын дамытуға, шығармашылық белсенділігін арттыруға, тіл байлығының жетілуіне, жан-жақты ізденуіне, өз ойын еркін жеткізуіне мүмкіндік береді. Осы модульдің басты мақсаты – баланы оқыта отырып, оның еркіндігі мен белсенділігін арттыру. Сыни тұрғыдан ойлау–бақылаудың, тәжірибенің, ойлау мен талқылаудың нәтижесінде алынған ақпаратты ойлауға, бағалауға, талдауға және синтездеуге бағытталған пәндік шешім. Ол болашақта әрекет жасауға негіз бола алады. Жұптық әңгіме негізінен әр оқушының тілдік қорын, сөйлеу қабілеті мен мәдениетін дамытады. Ал сыни тұрғыдан ойлауды дамыту үшін оқушыларға жұптық әңгімені пайдалансақ, оқушылардың міндетті түрде тіл байлығы, ойын жеткізуі, еркін сөйлеуі дамиды. Түрлі тапсырмалар берілген кезде оқушылар бір-біріне сұрақ қойып, сол сұраққа жауап айту арқылы сөйлеседі, топ ішінде пікірталас орнап, оқушылар тапсырманы талдайды.

Әр мұғалім балаға білім беруде барынша жоғары жетістіктерге қол жеткізу үшін қолайлы орта жасауға тырысады. Балалар бір пәннен ғана емес бірнеше пәндерден жоғарғы көрсеткіш көрсетуі мүмкін. Заман талабына сай мұғалім үнемі ізденісте болу керек. Мұғалім қандай болу керек? Мұғалім ең алдымен, бала жанын түсінетін жақын досы болу керек. Бала жүрегіне жол тауып, оның не қалайтынын білу оңай іс емес.

Оқушылардың жазу мен оқуда сын тұрғысынан ойлау қабілеттерін қалыптастыруға бағытталған әдіс-тәсілдер - қазіргі кезде барлық мектептерде жиі қолданылып отырған жаңа технологиялардың бірі болып саналады. Мұғалім бұл жүйемен жұмыс жасағанда, үнемі оқушы санасында болып жатқан өзгерістерді бақылап, оның дамуын жан-жақты зерттей отырып, өз сабақтарын соған сай өзгертіп отыруы тиіс. Сыни тұрғыдан ойлау маңызды мәселелерді талқылауды және тәжірибені ой елегінен өткізуді қамтиды. Жұмыс барысында түрлі стратегиялар қолданылады. Мысалы: оқушыларды топқа бөле отырып, әр топта түрлі тапсырмалар топтамасын беріп «ақылды доп», «өрмекші торы», «Ақылдың алты қалпағы», «5 жолды өлең», « Ыстық орындық», «Автор орындығы», «Джигсо» ,

«Бағдаршам», «Спираль», «Веер», «Дұрыс – бұрыс», «Болжамдық әдіс» әдістері тиімді жиі қолданыста болады.

Оқушыларға өз идеяларын ойластыруға толық уақыт беруге, мазмұнды және дәлелденген жауаптарды ынталандыратын сұрақтар қоюға, оқушылар өз жауаптарымен диалогтың барысына ықпал етуге мүмкіндік беру, оқушылардың талқылау мақсатын түсінуіне сенімді болуға, күтпеген идеяларға дайын болу, оқушылардың алдыңғы жауаптарына сай сұрақтарды құрастыру артықшылығын сабақ барысында жүзеге асырып жүрміз.

Әр сабақ сайын рефлексия кезеңінде оқушылармен кері байланыс жасаған өте ұтымды тиеді.

- Сабақтан не үйрендіңдер?
- Өздеріңе керекті не алдыңдар?
- Не жақсы өтті?
- Нені өзгерткің келеді?
- Саған не ерекше қиын болды?
- Саған ең пайдалысы не болды?

Бағалау кезеңінде «Бүгінгі сабақтың соңында қандай сезімде болдың?» деген сұрақтар топтамасы өз жауаптарын тауып жатады.

Сыни тұрғыдан ойлау оқушыға еркін, нақты ой, пікір, шешім айта алуға үйретеді. Сондай ақ оқушы сыныптасымен жұптық жұмыста да, топтық жұмыста да өз ойын айтып, дәлелдей алады, өз-өзіне баға беріп, сыныптастарын да бағалай алуға үйретеді. Қорытынды кезеңінде сабаққа рефлексия жасауда төмендегідей стратегияларды қолданамыз: «Бас бармақ», «Бес бармақ», «Бағдаршам», «Блоб ағашы», «БББ» стратегиялары, кері байланыс арқылы оқуды және оқытуды бағалаймыз.

«Сендердің білімдерің – ол сендердің еңбектеріңнің нәтижесі.

Сендер өздігінен білім алуға неғұрлым көбірек еңбектенсеңдер, соғұрлым көбірек білетін боласыңдар», - деп Н. Ә. Назарбаев айтқандай білім беруде ұстаздар қауымы аянбай еңбек еткен абзал, себебі бүгінгі шәкірттеріміз – ертеңгі болашағымыз.

Қолданылған әдебиеттер:

<http://bilim-all.kz/figure/30?posts=quotes>
нұсқаулық - 2012

АДАМИ КАПИТАЛ – ЖАҢҒЫРУ НЕГІЗІ

ДӘУЛЕН Ж.А.

Көпсалалы гуманитарлы-техникалық колледжі
juldyz.11.89@mail.ru

Ел Президенті Н. Назарбаев «Қазақстанның үшінші жаңғыруы жаһандық бәсекеге қабілеттілік» атты Жолдауында экономиканың әлемдік өсімінің орта деңгейден жоғары қарқынын қамтамасыз етуге және 30 озық елдің қатарына қарай ілгерілеуге лайықты бес басымдықтарды анықтады:

1. Экономиканың жетелдетілген технологиялық жаңғыртылуы;
2. Бизнес ортаны түбегейлі жақсарту және кеңейту;
3. Макроэкономикалық тұрақтылық;
4. Адами капитал сапасын жақсарту;
5. Институционалдық өзгерістер, қауіпсіздік және сыбайлас жемқорлықпен күрес [1].

Президент Жолдауында адами капиталға байланысты басымдық төртінші болғанымен, меніңше, бұл ең маңызды басымдық. Себебі, барлық мәселені адам шешеді. XX ғасырдың 20-шы жылдары алғашында ресейлік, кейін америкалық көрнекті әлеуметтанушы ғалым Питирим Сорокиннің мынадай сөздері бар: «Қандай да қоғам болмасын, сол қоғамның жағдайы ең алдымен оның азаматтарының қадір-қасиетіне, біліміне байланысты», деген. Ол

сондай-ақ: «Нақұрыстар мен қабілетсіз адамдардан тұратын қоғам ешуақытта да үлкен табысқа ие бола алмайды. Бір топ сауатсыз надандарға тамаша конституцияны берсеңіз де тамаша қоғам құра алмайсыз. Ал, керісінше, талантты, дарынды, білімді, дені сау, жігерлі азаматтардан тұратын қоғам сөзсіз өмір сүрудің жаңа, ілгері жолдарына бастап, табысқа жетеді», дегенді де айтады. Кейін Питирим Сорокиннің осы ойы көптеген адамдардың назарын аударды. Ал, америкалық экономист Теодор Шульц XX ғасырдың 60-шы жылдарының басында адами капитал деген ұғымды енгізді [2]. Адами капитал деген не? Әдетте, капитал десе біздің ойымызға қаржы, байлық, ақша, құн, мұнай, газ, алтын мағынасында түсінік келеді. Ал, бүгінгі күні адам капиталы дегеніміз адамның бойындағы білімі, қабілеті, тәжірибесі, даналығы, іскерлігі, бүгінгі бәсекелестік замандағы оның адамдық, кәсіби құндылығы. Осыған байланысты білім, енді, экономикалық категорияға айналды, ақшалы адам емес, білімді адамның мәртебесі жоғары болады. «Білім экономикасы», «Парасатты экономика», «Ақылды экономика» деген тіркестер пайда болды.

Адами капитал сапасын арттырудың бастауы – ілім мен білім. Жолдауда елдегі саяси жүйені жетілдіруге, адами капиталдың сапасын жоғарылатуға, отандық IT-саланы дамытуға, жаһандық экономикаға бәсекелестікті арттыруға, жаңа индустрияларды одан әрі ілгерілетуге негіз қалап отыр. Әлемді шарпыған экономикалық дағдарысқа қарамастан, халықты әлеуметтік қорғау үдерістерінің жалғасатыны да салиқалы саясат пен ұтымды бағдарламалардың олжасы екені анық. «Біздің міндетіміз – білім беруді экономикалық өсудің жаңа моделінің орталық буынына айналдыру. Оқыту бағдарламаларын сыни ойлау қабілетін және өз бетімен іздену дағдыларын дамытуға бағыттау қажет» [1], деп Елбасы Нұрсұлтан Назарбаев атап өткендей, келешек ұрпақтың алдында тұрған келелі міндеттерді тиінақты орындау үшін оларды ең бірінші кезекте сапалы біліммен сусындатуымыз керек. Адами капитал сапасының басты көрсеткіші ұстаз бен болашақ ұрпақтың білім деңгейінен айқын аңғарылады.

Қазақстанның білім беру кеңістігінде онды өзгерістер орын алып келеді. Бұл өзгерістер Елбасының халыққа Жолдауынан бастау алған міндеттерден шығады. «Ең алдымен, білім беру жүйесінің рөлі өзгеруге тиіс» [1]. Бұл міндет өзгермелі уақыттың талабы болып отыр. Бұрынғы жүйе нашар деп ешкім айтпайды. Тек заманның келбеті өзгерді деп жоғарыда айтқанымыздай жаңа инновациялық технологиялардың жаңаша өзгере түсуінен білім беру саласына да жаңа қырмен қарауымыз керек. «Назарбаев зияткерлік мектептері» дербес білім беру ұйымының басқарма төрайымы Күләш Шамшидинова Жолдауды талдау барысында: «Базалық дағдылар бар. Олар – санау, оқу, жазу. Бұл талап күшінде. Мұны мектеп оқытуға міндетті. Бірақ ол жеткіліксіз. Енді оқушыларға сыни тұрғыдан ойлауды, шығармашылықпен, топпен жұмыс істеуді үйретуіміз керек. Оқушыларға осы уақытқа дейін пайдаланып келген бағдарламалармен білім беруге болмайды. Онда біз Жолдауда берілген тапсырмаларды орындай алмаймыз» [3], – деген ойлары елбасының Жолдаудағы: «Оқыту бағдарламаларын сыни ойлау қабілетін және өз бетімен іздену дағдыларын дамытуға бағыттау қажет» [1],- деген міндеттерінен шығады. Бұл жаңартылған мазмұндағы білім беру бағдарламасымен ұштасады.

Еліміздің болшақтағы келбетін анықтайтын – бәсекеге қабілеттілік. Бәсекеге қабілеттілік саясатта, экономикада, руханиятта, яғни барлық салада болуы керек. Бәсеке болған жерде жақсылыққа ұмтылып, жаманшылықтан арылып, санамызды жөндейміз. Бәрі санадан басталады. Сол үшін сана түзелуі керек. Сананы рухани жағынан үнемі жетілдіріп, дамытып отыруға тиіспіз. Абай атамыз баяғыда «Адам бол» деп айтып кеткен. Бұл – қазақтың ұраны іспетті сөз. «Білімді мыңды жығады, білекті бірді жығады» дейді. Білімі мықты болуы үшін еліміздің білім беру саласын реформалаймыз деп жатыр. Бәсекеге қабілеттілікті дамытуымыз керек. Білім әлемдік, тәрбие ұлттық болуы керек. Ата-бабаларымыздың баяғыдан келе жатқан үлкен құндылықтар жүйесі жастарымыздың да санасына еніп, олар әр нәрсеге сын көзбен қарап, жақсы үрдістеріміздің бәрін бойына сіңіріп өссе, нұр үстіне нұр. Елбасы тәрбие, білім беру саласына үлкен мән беріп отыр. Біздің мақсатымыз – әлемдік өркениетке еніп, дамыған 30 елдің қатарына қосылу. Оған білім, ғылым арқылы ғана жетеміз.

«Жаңа әлем көшбасшыларының қатарына қосылу үшін Қазақстанда қажетті нәрсенің бәрі бар екеніне сенімдімін», – дейді Елбасымыз Н.Назарбаев [2]. Біз де, еліміздің әлемнің ең озық көшбасшы мемлекеттерінің қатарына енуі жолында аянбай тер төгіп, ортақ жүгімізді жұмыла көтерісіп, атап көрсетілген атқарылуы тиіс міндеттердің жүзеге асырылуына үлес қосатын боламыз.

Пайдалынған әдебиеттер тізімі:

1. ҚР-ның Президенті – Елбасы Н.Ә.Назарбаевтің Қазақстан халқына Жолдауы. «Қазақстанның үшінші жаңғыруы: жаһандық бәсекеге қабілеттілік». 31.01.2017. akorda.kz
2. Ваq.kz сайты
3. К.Шәмшиденова. «Енді оқушыларға сыни тұрғыдан ойлауды үйретуіміз керек», мақала, 08.02.2017.

ДУХОВНОСТЬ КАК ОСНОВА ОБРАЗОВАНИЯ В УСЛОВИЯХ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ.

ВИШНЕВСКИЙ А.

Студент Карагандинского высшего колледжа «Bolashaq»

E-mail.ru: a__v__a@mail.ru.

Научный руководитель – **ШАЛТАБАЕВА К. А.**

*Духовность – это когда бесконечно
умножаешь ноль на ноль,
чтобы получить единицу.
Юкио Мисима*

Современный мир к началу третьего тысячелетия постепенно погружается в череду противоречий, которые уже сегодня ставят под угрозу дальнейшее развитие человека как существа разумного. Человек и общество в целом безмерно вмещиваются в природу, нарушая все разумные пределы и границы. Особенно, это стало ощутимо в период постиндустриализации, когда наука и техника достигли высшего уровня развития, а экологическая проблема обрела угрозу катастрофы земного масштаба. В этих условиях обозначились явные признаки духовного кризиса человечества. Духовность в своей сущности определяет недостаточность человеческого существования, его бытия, она делает акцент на целеполагающие направления деятельности, и представляет собой систему смысложизненных ценностей.

Сегодня для многих людей самым важным является проблема выживания в сложных условиях миропорядка, а также переход к устойчивому развитию. Устойчивое развитие подразумевает использование не только исключительно современных технологий, политического регулирования или финансовых механизмов. Обществу необходимо трансформировать и образ мышления, и поведение. Для этого требуется обеспечить качественное образование и обучение в интересах устойчивого развития. Образование должно помочь нам найти конструктивные решения для глобальных проблем и повысить устойчивость и жизнеспособность общества.

На сегодняшний день в мире сосуществуют около 7 миллиардов человек, и все мы знаем, что природные ресурсы весьма ограничены. В таких условиях человечеству необходимо научиться совместно принимать осмысленные и ответственные решения, основа которых строится на понимании того, что действия, совершаемые людьми здесь и сейчас, будут воздействовать на жизнь и деятельность людей в других частях света, будут отражаться на будущих поколениях. И тут важно отметить огромную роль современного образования и воспитания молодого подрастающего поколения, одним из основных качеств

которого становится духовность. При переходе к основам устойчивого развития духовность должна стать фундаментом изучаемых наук и дисциплин.

Сегодня духовное воспитание возводится в высший приоритет современной системы образования в Республике Казахстан. В обновленном содержании казахстанского образования проблема духовного развития молодежи рассматривается как один из основных факторов будущего Казахстана. В казахстанском обществе давно пропагандируется идея духовного возрождения, и за годы независимости Казахстана в этом направлении сделана огромная работа, которая носит судьбоносный характер для каждого казахстанца. Большая заслуга Президента Республики Казахстан Нурсултана Абишевича Назарбаева заключается в том, что "Елбасы" весьма своевременно обращает внимание общества на проблему духовности и ее возрождения, обозначает пути их решения. Конечно, главным двигателем идей Президента выступает современная молодежь, которая в условиях устойчивого развития будет залогом сохранения человеческого духовного потенциала. В программной статье «Взгляд в будущее: модернизация общественного сознания» Президент страны отмечает, что одним из самых важных аспектов модернизации общественного сознания выступает культ знания. «Образованный человек - мы говорим культурный человек», - ставит акцент Лидер нации. «Культ знаний, стремление к образованию, высокий уровень образованности - должны стать приоритетом в обществе, это залог развития самого общества. Если в системе ценностей образованность станет главной, то нацию ждет успех», - продолжает Президент.

Важно понять в чем сущность взаимосвязи «духовность - образование», каким смыслом наделены данные категории. Духовность представляет собой общечеловеческую ценность, это качество, обусловленное целостностью личности, высоким уровнем ее развития. Продолжая характеристику духовности, нужно отметить, что в своих работах многие ученые-философы к критериями духовности относят поведение человека, его отношение к самому себе, к труду, к окружающим людям, к любви. Духовность - это готовность человека отдать свои лучшие качества (интеллект, талант, внутренний мир, мастерство) на благо общества. Только в этом случае человек сможет перейти к устойчивому развитию. Проанализировав отдельные признаки духовности, их последовательность в частоте употребления выглядит следующим образом: добро, свобода, любовь, интеллект, разум, истина, жалость, творческая активность, воля. Все эти подкатегории духовности в своем высшем проявлении формируются благодаря воспитанию и образованию. Сегодня для педагога важно понимать, что духовно-нравственная культура подрастающего поколения - это незаменимый инструмент регулирования общественного порядка.

Проблема становления духовности, нравственности более значима в наши дни в связи с потребностью оздоровления казахстанского общества и перехода к устойчивому развитию в широких масштабах, поскольку наилучшие идеи политических, экономических и социальных реформ могут остаться нереализованными, если не будут иметь опоры на соответствующие им духовно-нравственные установки и ценности.

Обращая свое внимание на современную казахстанскую систему образования, важно отметить, что она находится в стадии динамичного развития. Система образования РК развивается в современных направлениях повышения её вариативности, гуманизации и гуманитаризации образования. Огромное внимание уделяется инновационной деятельности, личностно ориентированному образованию, предполагающему продуктивное развитие учащихся, повышение возможностей формирования личности, ее адаптации к условиям устойчивого развития.

Успехи казахстанского образования - это залог успешного и благополучного будущего нашей нации. Наш путь в будущее - создание новых возможностей для раскрытия потенциала казахстанцев. Развитая страна в XXI веке - это образованные и активные граждане, способные стать двигателями прогресса, главным механизмом которого является духовность.

Список использованной литературы:

1. Статья Президента РК Н.А. Назарбаева «Взгляд в будущее: модернизация общественного сознания» от 12.04.2017 г.

2. Ващекин Н.И., Мунтян М.А., Урсул А.Д. Глобализация и устойчивое развитие. М., 2002 г.
3. Ишмуратова Д. Ф. Образование в контексте устойчивого развития: уровни взаимодействия // Молодой ученый №5 от 24.03.2016 г.
4. Фомина З.В. Человеческая духовность: бытие и ценности. С., 1997 г.
5. Черкасова Ж.П. Взаимодействие человека и природы посредством духовности как важнейшее условие устойчивого развития // Вестник ИпГТУ №2 от 15.10.2012 г.
6. Шарбан Майгельдиева. Духовное обновление – успех развития современного образования // Кызылординские вести от 05.12.2017 г.
7. <http://www.unesco.org/new/ru/education/themes/leading-the-international-agenda/education-for-sustainable-development/>.
8. <https://e-history.kz/ru/publications/view/3536>.

ДУХОВНО-ПРАВСТВЕННОЕ ВОСПИТАНИЕ ДОШКОЛЬНИКОВ В ПРОЦЕССЕ СЛУШАНИЯ МУЗЫКИ

ЮРЧЕНКО Л. П.

КГКП я/с «Алмагүл» г.Караганда
ds53@kargoo.kz

Музыка занимает в нашей жизни большое место. Она сопутствует человеку в радости и в горе, приносит утешение, помогает глубже проникнуть в мысли и чувства людей, жившие в давние времена. Однако нельзя слушать подряд много музыки, без разбору. Слух наш постоянно притупляется и мы мало-помалу перестаем ощущать прелесть каждого звучания. Важно, чтобы у людей был иммунитет против дурной, безвкусной, безнравственной и просто вредной для здоровья музыки. Поэтому необходимо с раннего детства проводить работу по обучению детей слушанию музыки.

Главной задачей музыкального восприятия в дошкольном возрасте является формирование у детей эмоциональной отзывчивости на музыку. Эта задача может быть решена, если дети будут слушать высокохудожественную музыку в строго определенных условиях. В связи с этим на занятиях по слушанию музыки должны использоваться специально подобранный педагогом музыкальный репертуар, адекватные возрасту ребенка методы работы с ним и другие виды музыкальной деятельности (пение, ритмика, игра на детских музыкальных инструментах), различные виды художественной деятельности детей, произведения литературы изобразительного искусства (слушание стихов, прозы, рассказ, рисование, рассматривание репродукций слайдов).

На занятиях создается совершенно особая атмосфера, погружения в прекрасный мир музыки. Обобщение педагога с детьми должно быть исключительно доброжелательным. Каждая встреча с музыкой должна удивлять, радовать детей, будить их фантазию и воображение, наполнять их сердца светлыми чувствами, надолго оставаясь в памяти.

Для решения поставленной задачи знакомим детей с народной и современной казахской музыкой, классической музыкой в исполнении симфонического оркестра казахских народных инструментов, русских народных инструментов, учим детей узнавать их по характеру звучания и внешнему виду отдельных инструментов. Проводим тематические беседы-концерты, комплексные, доминантные занятия по восприятию музыки, по развитию детского творчества. В репертуар стараемся включить живую музыку (инструментальную, балетную) отображающую жизнь и времена, ту музыку, которая передается из поколения в поколение. Чтобы заинтересовать ребенка музыкой, развивать его мышление, воображение, необходимо побуждать его к сравнениям, высказываниям.

Поэзия казахских, русских поэтов в единстве с музыкой величайших композиторов нового трогают и волнуют детей. В процессе слушания музыки мы глубже

познакомили детей с историей произведений, биографией композиторов, темпом, характером и настроением произведений народных и современных казахских композиторов («Адай», «Сары-Арка» - Курмангазы; «Бул-Бул»-Дины Нурпеисовой; «Көктем» -Б. Ергазановича; «Көкпар», «Камажай»- К. Куатбаева; «Бесік жыры», «Праздник в колхозе»-Е. Бруселовского, и др.)

Процесс обучения детей слушанию музыки проходит в три этапа. На первой ступени - обогащаются музыкальные впечатления детей, расширяется их музыкальный кругозор, формируется эмоциональное отношение к музыкальному искусству, осознаются различия ритмичной, энергичной, радостной, веселой, грустной, нежной, задумчивой и другой музыки. Дети овладевают музыкальными терминами: вокальная и инструментальная музыка, солист, аккомпанемент, дирижер, композитор, исполнитель. На втором этапе дети учатся дифференцированно воспринимать, сравнивать высоту, звуков, метроритм, темы, тембр, динамику, жанр, настроение музыки. Развивается эмоциональное восприятие и различие динамики оттенков, характер передающего образа, смена характера музыкального произведения.

Третий – признак проявления творческого отношения к музыке. Слушая, ее ребенок по-своему представляет художественный образ передавая его в пении, игре, танце. Самое важное - дать детям почувствовать настроение, переживания, выраженные в музыке, их смену, взаимосвязь. Позже заострить внимание на более ярких выразительных средствах, с помощью которых эти настроения переданы.

Симфоническую музыку лучше слушать в грамзаписи, или давать ее в сравнении с фортепианным звучанием, чтобы сохранить при восприятии оркестровую красочность. Прослушивания могут быть более длительными, до 10-15 минут. Ребятам и родителям предлагается посетить концертные залы, театры музыкальной комедии, драматический театр. После концертов мы предлагаем родителям и детям написать отзывы, рассказы, беседы на занятиях, где дети рассказывают об услышанных на концертах произведениях. Именно тогда ребенок раскрывается с самой неожиданной стороны даже для своих родителей. Оказывается, он может не только шалить, но и слушать музыку и рассказывать о ней такими словами, до которых и взрослый не додумается. Известно, что приобщение детей к сокровищам музыкальной культуры требует вдумчивого подхода, поиска нетрадиционных решений. Если музыка исполнена ярко, если беседа проведена умело, то можно не только пробудить интерес к музыкальному искусству, но и воздействовать на его чувства, тем самым, способствуя формированию нравственных качеств.

Первые музыкальные впечатления многие дети получают в семье, однако зачастую они носят случайный характер. Вот почему музыкальный руководитель призван помочь родителям найти оптимальные пути формирования у ребенка интереса к классической и симфонической музыке.

В нашем детском саду мы проводим конкурсы, КВН, комплексно-тематические занятия, досуги, развлечения, которые оказывают положительное влияние на формирование духовного мира ребенка, развитию его интеллекта, воспитанию добрых чувств, ведь то, что упущено в детстве, не возместить в зрелом возрасте.

Огромно значение праздника, как одного из средств эстетического воспитания, которое определяется не только воздействием музыки, а также сочетанием в нем различных видов искусств. Они дополняют друг друга в решении, какой-либо темы и дают возможность наиболее полно ее выразить. Неиссякаемым источником такой красоты и воздействия на ребенка является живопись, театр, музыка. Эти виды искусства существуют давно. Наша задача - помочь ребенку познать их, и сделать духовным достоянием наследия мировой и национальной культуры.

Однако успех работы в нашем случае - определяется не только содержанием программы, но и формами организации деятельности и методами обучения. Чтобы обучение носило развивающий характер, а не вело к муштре, методы формирования основ музыкальной культуры должны побуждать детей к творчеству, активной

деятельности. Малыши лучше воспринимают мелодию «с голоса» - следовательно, можно негромко подпевать мелодию во время звучания произведения, «выводить» её на голос. Этот метод способствует и тому, что дети сами начинают напевать полюбившиеся и запомнившиеся им мелодии. Педагог может сочетать разные виды уподоблений - словесные, мимические, интонационные, вокальные, тактильные. Тем самым учим детей высказываться о характере музыки, согласовывать действия соответственно смене частей произведения т.е. развиваем эмоциональную отзывчивость, осознанное восприятие музыки.

В раннем и младшем дошкольном возрасте, когда дети еще не могут сами выразительно высказываться о характере произведения, им необходима помощь. Так педагог может тихо, по ходу звучания произведения, облегчая его усвоение не только интонацией, но и мимикой пояснять: какая нежная, ласковая музыка. Педагог может прикоснуться к руке малыша, побудить его выразить характер звучания.

Уже младшие дошкольники могут воплощать в рисовании музыкальные впечатления (белые линии и точки). В средней группе рисовать музыку цветными пятнами. В старшем дошкольном возрасте, применяя техники для, создания образа, близкого музыкальному произведению.

Такая целенаправленная работа по духовно-нравственному воспитанию маленьких слушателей на занятиях по слушанию музыки постепенно накапливает у них опыт восприятия музыкальной классики, так появляются любимые произведения, формируются основы музыкальной культуры. Пример взрослых к музыке, их художественный вкус, доверие и уважение к детям, понимание их, владение мастерством профессионального общения, в том числе при помощи музыки, креативность - основа успеха в обучении детей слушанию музыки. Таким образом, можно сделать выводы о том, что эмоционально-ценное отношение к музыкальным произведениям, духовно-нравственное и художественно-эстетическое воспитание дошкольников формируется успешнее, когда организованная учебная деятельность педагогов с детьми проводится с учетом возрастных особенностей детей, при применении педагогических технологий, в которых возможна интеграция разных видов деятельности.

Литература:

- 1.ГОСО РК. Базовой минимум содержания общеобразовательной программы дошкольного воспитания и обучения детей от 1 года да 6 лет.
2. Ветлугина Н.А.Особенности музыкального воспитания в детском саду.\\ «Дошкольное воспитание»2001.-№9.,с.36.
- 3.Родионова О.П, ст.«Как формировать основы музыкальной культуры», журнал «Музыкальный руководитель», 2006 г. №1,23стр.
4. Т. Ткаченко. Приобщаем детей к музыкальной культуре.- М.,Владос, 2009г.-16с.

СЮЖЕТНО–РОЛЕВАЯ ИГРА КАК СРЕДСТВО РЕЧЕВОГО РАЗВИТИЯ ДЕТЕЙ

ФОКИНА Н. В., АКШАЛОВА А.Б.

КГКП я/с «Алмагүл» г.Караганда
ds53@kargoo.kz

Речевое развитие детей является одной из приоритетных задач подготовки детей к школе. Нередко педагоги детских садов решают данную задачу, используя школьную модель обучения детей. Мы предлагаем современный подход к речевому развитию детей, учитывая идеи Л.С.Выготского и Д.Б.Эльконина о том, что умственные процессы, определяющие готовность детей к школе, должны формироваться в свойственных для них привычных видах деятельности – игре, рисовании, конструировании. Поэтому возникает необходимость поиска эффективных средств речевого развития детей.

Особые возможности для развития речи ребенка имеет сюжетно-ролевая игра, требующая от детей умения договариваться о ролях, подготавливать условия для игры, общаться соответствующим образом, соблюдать правила, согласовывать свои действия с действиями других участников игры.

Сюжетно-ролевая игра, глубоко изучена в исследованиях Л.С.Выготского, Д.Б.Эльконина, А.В.Запорожца, А.П.Усовой и др. Игра – деятельность, в которой ребенок сначала эмоционально, а затем интеллектуально осваивает всю систему человеческих отношений. Именно поэтому в дошкольных образовательных учреждениях тематика многих сюжетно-ролевых игр детей должна быть связана с социальной действительностью.

В ходе построения сюжета происходит придумывание и комбинирование разнообразных ситуаций, взаимодействия людей и событий. Организация содержательных игр на социальные темы, требует выделения отношений между людьми, которые являются основой построения сюжета. Дети учатся самостоятельно строить игровые и деловые диалоги, осваивая правила речевого этикета, пользоваться прямой и косвенной речью; в описательном и повествовательном монологах способны передать состояние героя, его настроение, отношение к событию, используя эпитеты, сравнения.

Вопрос о речевом развитии в сюжетно-ролевой игре недостаточно изучен в дошкольной педагогике. Дадим краткий анализ положения дел по обозначенной теме.

В настоящее время опыт по использованию сюжетно-ролевой игры как средства речевого развития детей рассматривался в работах авторов, занимающихся проблемой формирования предложений у детей с речевым недоразвитием (Н.С.Жукова, Т.Б.Филичева).

В работе педагогов детских садов наиболее часто используются методические пособия, освещающие исключительно проблемы организации сюжетно-ролевой игры. Например, в методическом пособии Михайленко Н., Короткова Н. «Организация сюжетной игры в детском саду» предлагается системный подход к организации сюжетной игры в детском саду, направленный на активизацию свободной самостоятельной игры. Авторы акцентируют внимание педагогов на важность формирования у детей умений вести ролевой диалог, но приводится недостаточно конкретных приемов.

Обзор используемых методов и приемов обучения в подготовительных группах показывает, что обучение грамоте и развитие речи зачастую осуществляется в непосредственной образовательной деятельности и без опоры на действенный опыт, на практическую деятельность, употребление фраз в строго заданных условиях по требованию взрослого. В итоге многократных занятий средний уровень речевого развития детей старшего дошкольного возраста (5-7 лет) по детскому саду в среднем за 2 года остается неизменным - 52%.

Таким образом, недостаточная разработанность проблемы и её важность для совершенствования педагогического процесса в подготовительной к школе группы определила интерес и выбор темы моего мастер-класса: «Сюжетно-ролевая игра как средство речевого развития детей».

Мои материалы сегодня адресованы как педагогам дошкольных образовательных учреждений, так и учителям начальной школы. Школьным педагогам и психологам они будут весьма полезны по нескольким причинам: во-первых, по уровню игровых умений можно определить готовность ребенка к школьному обучению; во-вторых, чтобы понять младшего школьника нужно знать особенности психической жизни дошкольников; в-третьих, игра не кончается в дошкольном возрасте, и ростки так называемой игры с правилами проявляются в сюжетно-ролевой игре.

Цель мастер-класса: оказание методической помощи педагогам-практикам в использовании алгоритма организации сюжетно-ролевой игры «Мы журналисты».

Задачи:

1. Актуализировать в педагогическом сознании педагогов особые возможности сюжетно-ролевой игры в речевом развитии детей.
2. Научить педагогов создавать сюжетно-ролевую игру путём прямого и комментированного показа последовательности действий, методов и приёмов.
3. Рефлексия собственного профессионального мастерства участниками мастер-класса.

Рассмотрим алгоритм организации основных этапов игры «Мы – журналисты», приемы мотивации детей, рекомендации к подготовке игр, необходимые источники обогащения детской игры.

1 этап. Мотивационный. Погружение в проблему. Проводится в начале учебного года с целью заинтересовать детей особенностями профессии журналиста.

Рекомендуемые приемы:

- рассматривание детских газет и журналов, городской газеты «Правда Севера»;
- чтение статей в семье;
- рассказы детей о прочитанных статьях для сверстников.

Результатом предполагается: эмоциональный отклик ребенка; овладение умением самостоятельно пересказывать статьи из газет и журналов, правильно передавая идею и содержание; возникновение у детей потребности узнать «Кто издаёт газеты и журналы?».

Использование приема (беседа по модели трёх вопросов):

- Что мы знаем о профессии журналиста?
- Что хотели бы узнать?
- Что для этого нужно сделать?

2 этап. Знакомство с профессиями: редактор, репортёр, корреспондент, фотокорреспондент, художник-оформитель. Целью данного этапа является расширение знаний детей о профессиях, формирование исследовательских умений и практическое освоение правил речевого этикета.

Рекомендуемые формы, методы и приемы:

- экскурсия в редакцию городской газеты «Правда Севера»;
- игровое занятие «Мы - журналисты»;
- приглашение в группу корреспондента городской газеты;
- создание папки исследователя. Данный прием заимствован из технологии проектирования. Цель: помочь детям разработать план собственной исследовательской деятельности;

- дидактические игровые упражнения: «Кому что нужно для работы», «Я репортёр», «Я фотокорреспондент», «Интервью у друзей»;

- создание с детьми опорных карт-схем для ведения диалога с людьми разных профессий;
- изготовление атрибутов совместно с родителями на данную тематику.

Предполагаемый результат:

Возникновение интереса к новым сюжетам, обогащение жизненного опыта, желание организовать игру по собственной инициативе, освоение правил речевого этикета, их использование в процессе общения.

Эти два этапа являются важными и необходимыми для организации сюжетно-ролевых игр на третьем этапе.

3 этап. Изучение социальных тем и решение задач по речевому развитию через сюжетно-ролевые игры «Мы – журналисты». На данном этапе мы планируем следующие задачи по речевому развитию детей:

- развитие умения строить общение с разными людьми;
- способствовать проявлению субъектной позиции ребёнка в речевом общении со взрослыми и сверстниками;
- развитие всех компонентов устной речи детей в различных формах и видах детской деятельности;
- практическое освоение воспитанниками норм речи.

Выбираем тему:

1 вариант: зависит от комплексно-тематического планирования рабочей программы в группе.

2 вариант: самостоятельный договор детей о начале игровой деятельности, выборе сюжета.

3 вариант: индивидуальное предложение от педагога (учитываются интересы и способности ребенка).

Мотивация детей. Проблемная или игровая ситуация. Дети в роли корреспондента, фотокорреспондента или журналиста в разных формах осуществляют сбор информации, сведений, фактов по предложенной педагогом теме, либо выбранной ими самостоятельно.

Поисковая деятельность детей (с целью обогащения жизненного опыта детей).

Ход сюжетно-ролевой игры:

1. Составление плана.

2. Распределение ролей. Кроме обязательных игровых ролей (журналисты, фотокорреспонденты, редакторы, художники-оформители) необходимы роли людей различных профессий (исходя из предполагаемой темы). Например, повар, заведующий ДОУ, врач, воспитатель.

3. Подготовка необходимых атрибутов и места для выполнения игровой роли.

4. Выполнение игровых ролей (интервью, фоторепортаж, репортаж, используя модели, карты-схемы через выполнение игровой роли).

5. Обобщение материала журналистами в «редакции».

6. Изготовление газет по теме исследования.

7. Итог игры.

Проведение имитационной игры:

А сейчас я предлагаю вам вместе со мной создать сюжетно-ролевую игру «Мы – журналисты» и выпустить газету «Что такое выпускной?». Тема нашей игры будет «Что такое выпускной». Она выбрана педагогом. Так как у детей подготовительной группы через несколько месяцев состоится важное событие – выпускной.

Чтобы мотивировать детей к активной деятельности была создана мотивационная ситуация: помочь детям выпускной группы узнать о выпускном. Так как временной промежуток мастер-класса ограничен по времени, поэтому поисковую деятельность, необходимую нам для сбора информации, создание необходимых атрибутов и материалов, будем считать выполненной. В результате разработаны карты-схемы, атрибуты, материалы для выполнения ролей. Выбираются участники игры по определенным признакам.

Давайте составим небольшой план нашей игры:

1. Сначала главный редактор занимает свое рабочее место. Если вы не против, я буду редактором нашей газеты, буду руководить вашей работой, редактировать представленный для газеты материал. Это мое рабочее место.

2. Остальные дети будут делиться на подгруппы: сотрудники газеты и те, у кого будут узнавать информацию о выпускном празднике. Вы должны будете договориться, кто из вас будет фотокорреспондентом, корреспондентом, художником-оформителем, а кто редактором модного детского журнала, дизайнером помещений, музыкальным руководителем детского сада.

3. Где будут работать сотрудники газеты? Редактор журнала, музыкальный руководитель, дизайнер помещений и т.п.?

4. После того, как мы определили кто где работает, что еще необходимо сделать? Что потребуется каждому для работы?

5. Обговариваются необходимые атрибуты.

6. Атрибуты подготовили, что делают дальше корреспонденты и остальные?

7. Обговариваются сюжетные линии.

Корреспондент и фотокорреспондент звонят редактору модного журнала, и договариваются с ним о встрече (дата и время). Встреча корреспондента и редактора в редакции модного детского журнала. Интервью. Фотограф фотографирует понравившиеся модели, корреспондента с редактором. Берут с собой образцы тканей, аксессуаров.

Корреспондент идет в кабинет музыкального работника детского сада. Берет интервью. Слушают музыку, стихи. Музыкальный руководитель предлагает тексты песен и стихотворений, диски, фотографии возможных сказочных героев. Корреспондент звонит дизайнеру помещений, договаривается о встрече. Встреча корреспондента и дизайнера. Просмотр коллекций. Интервью. Дизайнер дает советы по оформлению зала.

8. После того как весь материал собран, кто приступает к работе?

9. Редактор собирает своих сотрудников для обсуждения и верстки газеты.

10. Художник-оформитель оформляет название газеты, рубрик, их художественное оформление. После работы корреспондентов совещается с ними, и совместно оформляют содержание рубрик.

11. Распределение ролей. Воспитатель предлагает детям самостоятельно распределить роли, если возникает спор, то он предлагает использовать считалки. Игроки распределяют роли и разбирают необходимые атрибуты, устраивают свои рабочие места.

12. Ход игры. Редактор собирает своих коллег и даёт им указания по работе.

-Прошу сотрудников газеты «Утренняя зорька» собраться в кабинете главного редактора. Уважаемые сотрудники, нам предстоит подготовить новый выпуск газеты на тему «Что такое выпускной?». Давайте с вами обсудим, какие будут рубрики в нашей газете. Я предлагаю рубрики: «литературная страничка», «полезные советы», «музыкальная шкатулка», «модный приговор» (обсуждение рубрик детьми используя игру «Хорошо - плохо»).

-Прошу корреспондентов выбрать рубрики, за какие они будут отвечать (выбор рубрик корреспондентами).

-«Литературную страничку» нужно оформить в стихах и загадках. В рубрике «Полезные советы» поместить взятое журналистами интервью у дизайнера помещений, советы музыкального руководителя. В рубрике «Модный приговор» поместить эскизы платьев и костюмов к выпускному балу. В рубрике «Музыкальная шкатулка» поместить песни к празднику.

- Журналисты могут приступать к выполнению своего задания, а художники оформители приступают к оформлению газеты (наклеивают название газеты, название рубрик).

13. Итог игры. Воспитатель приглашает детей к себе, спрашивает, понравилась ли им игра? Что понравилось больше всего? Умеют ли теперь сами участвовать в организации выпускного?

Воспитатель благодарит детей за хорошую игру: «корреспондентов» за умение общаться со специалистами, выбор хорошего и необходимого материала, фотокорреспондента за отличные снимки, редактора модного детского журнала за профессиональную помощь, предоставление коллекции.

Воспитатель: наша газета получилась очень интересной и познавательной. Вы много узнали о проведении выпускного бала в детском саду. Я думаю, что детям другой подготовительной группы будет очень интересно читать нашу газету.

Презентация рубрик перед детьми подготовительной группы. Корреспонденты рассказывают, что и как они оформили на своих страничках.

Этап Рефлексия «Ладонка».

На листе бумаги обведите свою ладошку, каждый палец — это какая-то позиция, по которой необходимо высказать своё мнение, запишите его. Большой палец – для меня это важно (неважно); указательный палец – я получила конкретные рекомендации (я не узнала для себя ничего нового); средний палец – мне было интересно, легко (скучно, не интересно, трудно, не понравилось); безымянный палец – моя оценка имитационной игре. Мизинец – хочу для себя выяснить...

Педагоги высказывают своё мнение.

Список литературы

1. Бабаева, Т.И. Детство: примерная основная общеобразовательная программа дошкольного образования / Т.И. Бабаева, А.Г. Гогоберидзе. – СПб: ДЕТСТВО-ПРЕСС, 2010.

2. Жукова, Н.С. Логопедия. Основы теории и практики / Н.С. Жукова, Т.Б. Филичева, Е.М. Мастюкова.– М.: Эксмо, 2011.

3. Запорожец, А.В. Проблемы дошкольной игры и руководство ею в воспитательных целях / А.В. Запорожец // Игра и её роль в развитии ребёнка дошкольного возраста: Сб. научных трудов. М.; 1978 г. – 321 с.

4. Короткова, Н. Пособие для воспитателя. Второе издание; испр. / Н. Михайленко, Н. Короткова. –М.: Гном и Д, 2000 г.

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ МЕТОДОВ ПРОБЛЕМНОГО ОБУЧЕНИЯ В РАЗЛИЧНЫХ ФОРМАХ ФИЗИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ

МОЗЕР Т.В.

КГКП я/с «Алмагүл» г.Караганда
ds53@kargoo.kz

«Дошкольное и начальное образование должно сформировать стартовый интеллектуальный потенциал и хорошее здоровье молодых казахстанцев. Их должны отличать пытливый ум, безграничное любопытство и жизненная энергия» (Назарбаев Н.А. «Казахстан в посткризисном мире: интеллектуальный прорыв в будущее»).

Одной из главных целей «Государственного общеобязательного стандарта дошкольного воспитания и обучения» Республики Казахстан является: «Обогащение двигательного опыта детей через совершенствование основных движений; совершенствование у воспитанников потребности в двигательной активности, используя творческие, познавательные и речевые способности» [1].

В нашем детском саду для развития творческих и познавательных способностей дошкольников в различных формах физической культуры используются методы проблемного обучения. Ребенку интереснее мыслить, чем запоминать, найденное, в процессе мышления посредством выполнения творческих заданий, решений проблемных ситуаций становится знанием. Важнейшей особенностью проблемного обучения состоит в том, что перед ребенком ставят проблему, которую он должен решить самостоятельно. Осуществляя поиск решения тех или иных двигательных задач, он сам добывает знания, которые сознательнее усваиваются и прочнее запоминаются. Решение посильных проблем в двигательных упражнениях рождает у ребенка веру в свои силы. Внесение проблемных ситуаций в физическое воспитание детей делает обучение более интересным и увлекательным. Ребенок приобретает способность осуществлять творческие замыслы, придумывать на основе имеющихся навыков новые движения и их комбинации [2]. Хотим поделиться опытом использования некоторых из них.

«Уроки Спортка» - в ходе проведения экспериментов дети самостоятельно и осознано делают выводы о технике выполнения движений и использовании спортивного оборудования. Эксперимент «Наш друг и помощник мяч» - дети, выполняя двигательные задания, делают выводы, какой мяч лучше отбивать о пол, какой бросать на дальность, эффективнее выполнять действия с накаченным мячом, чем сдутым. Почему мяч круглый, пробуют выполнить действия с кубиками, вместо мяча. Почему мяч из резины, кожи, легко пластика. Выдвинули предположения, может ли мяч быть из камня, дерева, железа, можно с таким мячом играть, выполнять основные движения; провели опыты, сделали соответствующие выводы.

В рамках проекта «Школа светофорных наук» провели эксперимент «Тормозной путь»: дети останавливаются после бега по сигналу на разных покрытиях, бега парами, бега с предметами разного веса, езды на велосипедах и самокатах и т.д. На основе проведенной работы у дошкольников формируется осознанный вывод, что движущемуся человеку, а тем более транспортному средству очень трудно резко остановиться. Раскрывают сущность и значение понятия «тормозной путь». Выполняя экспериментальные задания, дошкольники учатся осуществлять элементарную поисковую деятельность, замечать и осознавать противоречия, использовать разные проверки предположений.

Реализации творческих замыслов способствует метод творческих заданий, которые учат относиться к движению как предмету игрового экспериментирования, создавать новые движения. В процессе двигательного творчества ребенок получает возможность личностного самовыражения. Нами была разработана серия заданий на тему «Необычное путешествие». Дошкольникам предлагаются различные иллюстрации (река, горы, болото, высокие деревья и т.д.). Дети предлагают свои варианты преодоления препятствий, используя спортивный инвентарь. Как перебраться через реку? Построить мост, перекинуть поваленное дерево. Дети самостоятельно подбирают пособия (гимнастическая доска, скамья, бревно ...) и

выполняют действие, оценивают эффективность. Аналогично дети выполняют задания по другим иллюстрациям (при помощи чего подняться в гору, пройти через болото, пещеру в горе и т.д.). Нельзя торопиться с готовым ответом, нужно давать возможность ребёнку подумать. Тогда независимо от того, как был найден ответ – самостоятельно или с помощью педагога – ребёнок воспринимает себя как первооткрывателя.

Серия заданий «Путаница»: изображение предметов в необычной форме (фитболы, обручи, мячи, но в форме квадратов, треугольников). Дети находят несоответствия, выбирают пособия.

Задание «Карта» - дети по предложенной схеме, определяют основные движения, которые должны выполнить на занятии. По стрелкам указателям; картам – лабиринтам на схемах последовательность выполнения. Затем задания усложняются, по теневым, контурным, перевёрнутым изображениям находят необходимое оборудование. «Школа светофора» - самостоятельное создание движений в процессе игрового экспериментирования. Обыгрывание несуществующих видов транспорта. «Шаромобиль» - прыжки на фитболах, соблюдая ПДД. «Параавтомобиль» (бег с обручами парами, один в обруче, второй держится руками за обруч); «Дружбатовбус» – выполнение заданий с параллельными гимнастическими палками в подгруппах (2-4 человека держат параллельно гимнастические палки, выполняют задание: ходьба с ускорением, бег, ходьба с поворотами, приседания и т.д.). Дети, осуществляют творческие замыслы, например, придумывают комбинации движений, выполнение которых предполагает не только индивидуальные, но и коллективные действия.

В своей работе используем игровое пособие по принципу «Кубигород» - это кубики разной величины, на гранях которых дидактический материал для игр и упражнений (красочные изображения животных, игрушки, виды спорта, спортивный инвентарь, схематическое изображение основных видов движений). Эти кубы многофункциональны и вариативны. Дети по очереди подбрасывают кубики во время игровых заданий и выполняют то задание, которое выпало на грани куба. Например, куб «Скажи и покажи»: ребёнку выпало изображение лягушки, он называет и выполняет упражнение «Лягушка». Дидактический материал меняется в зависимости от тематики языкового материала, который дети получают в процессе организованной учебной деятельности. Старшим дошкольником предлагаем карты-схемы исходных положений, изображение животных и предметов (кошка, змея, лодка, самолёт и т.д.) по которым ребенок придумывает общеразвивающие упражнения. Он выполняет их один, группой, самостоятельно выбирает форму построения (в круг, шеренгу, рассыпную и т.д), придумывает игровые сюжеты и в результате приобретает умение реализовывать свой замысел.

Систематическое применение методов проблемного обучения в различных формах физической культуры помогают детям быть активными, наблюдательными и общительными. Развивают познавательный интерес, желание исследовать, экспериментировать, рассуждать и доказывать. Влияет на развитие у дошкольников таких психических процессов, как логическое мышление, долговременная память, формирует умение регулировать внимание и мышечное напряжение. Проявлять самостоятельность и активность при достижении поставленных целей [3]. Представляет собой основу начального этапа формирования развитой личности, сочетающей в себе знания и физическое совершенство, обеспечивает условия для успешной подготовки детей к обучению в школе.

Литература

1. «Государственный общеобязательный стандарт дошкольного воспитания и обучения» 2016.
2. «Методика физического воспитания» - М.: И.д «Воспитание дошкольника», 2005г.
3. «Физическое воспитание в системе коррекционно-развивающего обучения» Г.П.Болонов, Москва, 2003г.

**ТРЕХЯЗЫЧИЕ В ДЕТСКОМ САДУ
МАСАНОВА А.**

КГКП я/с «Алмагүл» г.Караганда
ds53@kargoo.kz

Одним из важнейших приоритетов долгосрочной Стратегии «Казахстан — 2030» является образование. В своем послании народу Казахстана «Казахстанский путь – 2050: Единая цель, единые интересы, единое будущее» от 17.01.2014г. Президент Н.А. Назарбаев подчеркнул, что «...выпускники школ должны знать казахский, русский и английский языки».

Было подчеркнуто, что «Казахстан должен восприниматься во всем мире как высокообразованная страна, население которой пользуется тремя языками.

Это: казахский язык – государственный язык, русский язык как язык межнационального общения и английский язык – мировой язык, язык мировой науки, инноваций, Интернета», - подчеркнул Н. Назарбаев.

Казахстанское «трехязычие» — уникальная формула языковой политики. Оно не требует забывать родной язык, наоборот, она возводит казахский язык на первое место. Для реализации данной цели, на сегодняшний день в дошкольных учреждениях города осуществляется раннее обучение государственному, русскому и английскому языку.

Дошкольный возраст особенно благоприятен для начала изучения иностранного языка.

Обучение английскому языку идет как во время занятий в группе, так и индивидуально. При правильной организованной методике преподавания английского языка ребенок легко запоминает новые слова, стихи и песни. Малыши не так усидчивы, поэтому занятия длятся 25- 30 минут, при этом обучение должно сменяться расслабляющими физминутками. Также для обучения английскому языку используются аудио- визуальный метод восприятия. Звуковыми и зрительными помощниками преподавателя выступают : песенки, детские видео программы, тематические карточки, игрушки в виде различных животных или героев сказок. Занятия проводятся в игровой форме, ребенок получает удовольствие от работы с таким материалом, новые слова формируются в образах и запоминание происходит на основе положительных эмоций. Так через песни, где идет многократное повторение слов, скороговорки и рифмовки ребенок работает над произношением.

Наглядный материал – картины, лото, видео и дидактические материалы помогают расширить словарный запас слов. Прослушивание и разучивание песен способствуют запоминанию цифр, цветов, животных и т.д.

Дети расширяют свои познания и к определенному возрасту накапливают словарный запас. Но усваиваемость иностранного языка зависит от индивидуальности каждого ребенка. Не все дети начинают активно работать, бывает период накопления слов и молчания. При этом нельзя заниматься зубрежкой, однообразное сидение за столом с книгами и тетрадями, напрягает детскую психику. Малыши физически не могут этого выдержать. Если процесс обучения будет скучным, дети откажутся воспринимать новые знания. Их мозг быстро устает и не способен воспринимать большой объем информации.

Пристальное внимание многих ученых, методистов и учителей привлекает поиск эффективных способов и приемов обучения иностранному языку. Использование стихотворных и песенных материалов на уроках иностранного языка является одним из таких эффективных приемов обучения. Многие педагоги и методисты, которые работают с детьми на разных этапах обучения, применяют поэтические тексты и песенки при изучении иностранного языка. Много учебных пособий с поэтическими текстами, которые облегчают работу учителя. И.Л. Шолпо приводит следующие доводы за использование стихотворных произведений.

Стихи, песни – это тот текстовый материал, который дети любят, который им интересен, а следовательно, работа с ними положительно эмоционально окрашена для ребенка, что, как уже сказано, в значительной степени содействует усвоению материала.

При работе со стихами и песнями мы решаем проблему многократного повторения высказываний по одной модели или восприятию одного и того же слова. Многократное воспроизведение песни или стихотворения не воспринимается как искусственное.

Часто урок начинается с фонетической зарядки и в качестве фонетической зарядки можно использовать специально отобранные стихи и рифмовки. На последующих двух-трех уроках Н. П. Дьяченко советует повторять стихотворение или рифмовку, корректировать

произношение звуков. Данный вид работы можно включать в урок на разных этапах, он служит своеобразным отдыхом для детей.

Песни и рифмовки помогают вводить или закреплять лексический материал в живой и эмоциональной форме. Заучивание песен и воспроизведение их на уроках сначала хором, а позже индивидуально или парами развивает навыки говорения на иностранном языке. Рифмованная речь более привычна и естественна для детей, чем простая, потому что легче запомнить информацию в рифмованном виде. На начальном этапе обучения дети хорошо воспринимают, запоминают и воспроизводят готовые лексические конструкции, особенно если они рифмуются или вводятся под музыку, ритм. Например, известная песня “Good morning!” является готовым диалогом, с помощью которого дети учатся здороваться, спрашивать, как идут дела и прощаться. А песня “Hello, how are you today ?” учит вопросно-ответному диалогическому общению, умению давать краткие ответы, которые широко используются в бытовой разговорной речи.

Использование песен для обучения любому иностранному языку может начинаться с самого раннего возраста. Соавтор книг для чтения (начальный этап) и создатель тематического словаря на французском языке - Г.А. Чесновицкая считает, что методика обучения малышей иностранному языку базируется на четырех видах работы: игре, движении, музыке и наглядности. Они помогают повысить качество обучения, добиться лучших результатов при постоянном взаимодействии между собой. Именно использование песен, на изучаемом языке, включает в себя все эти четыре вида работы и это весьма актуально на начальном этапе обучения английскому языку .

Всегда на уроках использую наглядности, картины, фото. При изучении цифр , знакомила и добавляла по одной цифре на каждом уроке, затем когда выучили все цифры , мы под музыку пели песню на счет, сопровождая песню элементами движения, а также учили стихи.

Таким образом дети быстро запомнили цифры .

При прохождении темы «Цвета» дети также быстро выучили цвета, пели песню под известную мелодию «Добрый жук».

Brown and green and blue and white

Blue and white – 2

Brown and green and blue and white

Red and black and yellow,

Pink and purple, orange , grey

Orange ,grey-2.

Pink and purple, orange, grey.

Red and black and yellow.

. Оптимальный вариант – использование песни во время урока в качестве музыкального сопровождения каких-либо действий, выполняемых детьми. При подготовке к занятиям я сама разрабатывала простые танцевальные движения для той или иной песни, учитывая, что эти движения ребята будут выполнять практически на одном месте. Беру легкие движения , например три раза хлопнуть в ладоши и топнуть ножкой, сделать шаг вперед и шаг назад. Дети будут с удовольствием повторять движения «танец» и попутно запоминают слова песни. Запоминание таким образом происходит намного эффективнее, чем при обычном прослушивании. Разумеется, для этой цели больше подходят action-songs или movement songs (песни, в которых называются какие-либо действия), но можно пофантазировать с любой другой песней. Одну и ту же песню я использую на нескольких занятиях, иногда подряд, иногда с перерывом на другую песенку, выбираю наиболее подходящий для себя вариант по ходу дела.

Зарядки под музыку или с песней – это необходимый элемент современного здоровьесберегающего урока. Огромный выбор английских детских песен, которые можно сопровождать движениями и связать тематически с уроком. Например, при изучении части тела человека, можно всегда делать зарядку “Head and shoulders, knees and toes...” или “Put your finger on your nose.

Учить английский через песенки - сплошное удовольствие! Это легко, удобно, и очень эффективно. Во-первых можно начинать с самого рождения - помогут жесты и движения. Во-вторых - это очень весело. А в-третьих - песенки звучат в голове долго после того, как источник звука выключен, т.е. продолжают обучать круглые сутки. И их очень легко запомнить! Главное - правильно подобрать "материал".

. Занимаясь английским языком с дошкольниками, я стараюсь использовать аудиозаписи песенок как можно чаще, практически на каждом занятии. Здесь важно не подходить формально к использованию песни по принципу «прокрутил, прослушали, запомнили-не запомнили, идем дальше». С другой стороны, не следует мучить малышей заучиванием слов песни, так как дети дошкольного возраста не могут пока слишком долго концентрироваться на одном виде речевой деятельности. Одни песни, легко можно заменить другими, имеющимися в наличии у преподавателя. Незачем усложнять свою и без того трудную жизнь, ломая голову над тем, как логически «привязать» определенную песню к тому или иному занятию. Ведь самая главная тема, объединяющая все занятия в детском саду – детство, а у детей логические цепочки не всегда строятся по строгим правилам логики. Допустим, на уроке при прохождении темы «Лесные животные», изучали названия животных и использовала песню “Teddy-bear”, в которой есть такие слова:

Teddy-bear, Teddy-bear,
Look around.
Teddy-bear, Teddy-bear
Touch the ground.
Teddy-bear, Teddy-bear,
Switch off the light.
Teddy-bear, Teddy-bear,
Say good-night.

Говорю детям, что в Англии плюшевого мишку называют “Teddy - Bear”. Говорю , что ваш знакомый медвежонок очень любит не только играть, но даже танцевать. После этого перехожу к разучиванию простенького «танца медвежонка», который придумали. При изучении лексики по теме «Животные» можно ввести глагол “have got” – “иметь” и разучить с детьми следующую песню - реп:

Have you got a dog?
No, I haven't got a dog.
Have you got a cat?
No, I haven't got a cat.
Have you got a bird?
No, I haven't got a bird.
But I've got a little mouse and it's got a little house.

Эта песня помогает закрепить вопросительные, отрицательные и утвердительные предложения. На последующих уроках можно предложить детям составить свой стих – в рифму.

Если мы изучаем домашних животных , то я использую песню про барашка «Ba – Ba black sheep», а затем проигрываем песню. Эту песню можно использовать на разных уроках , например на уроке «Семья», «Цвета».

На уроках английского языка песня была, как правило, «последним аккордом», после которого мы с ребятами кратко подводили итог пройденного на уроке и расставались до следующего занятия.

Список литературы:

- 1.Гебель С.Ф. Использование песни на уроках иностранного языка/С.Ф. Гебель//Иностранные языки в школе. – 2009. - №5. – с.28-31.
2. Дьяченко Н.П. Стихи, рифмовки и песни как средство повышения эффективности урока английского языка./Н.П.Дьяченко// Педагогический вестник. – 2004. - №3. – с. 30-33.
3. Нестандартные уроки английского языка в школе/ [А.С. Любченко [и др.]; под общ. ред. С. Н. Смоленского]. – Ростов н/Д.: Феникс, 2007. – 301с.: илл.

4. Нехорошева А.В. RhymeyourEnglish: Сборник стихов, рифмовок и песен на английском языке: Практическое пособие – М: АРКТИ, 2006. – 80с.
- 5.М. Винс, Д. Вест«Smart» (Beginner) Макмиллан, 2001. с.50, 58.
- 6.Кандидат филологических наук И.А. Мурзинова .

ШАМАДАН ТЫС БЕЛСЕНДІ БАЛАЛАРМЕН ЖҰМЫС ЖҰРГІЗУ ӘДІСІ

ДАХИНА Г.Е.

КГКП я/с «Алмагүл» г.Караганда

ds53@kargoo.kz

«Ақырын жүріп анық бас,
Еңбегің кетпес далаға.
Ұстаздық еткен жалықпас,
Үйретуден балаға» –

Деп Абай ақын айытқандай ұстаз - қиындығы да, қызығы да мол өнер өлкесінің көш бастаушысы десек те лайықты. Соңдықтан, өмірге келген жас ұрпақты тәрбиелеу ата-аналар мен балабақша ұстаздарының қасиетті борышы. Дені сау, рухы таза, ана тілін толық меңгерген ұрпақ өсіру қазіргі кездегі ең негізгі маңызды мәселе.

Бала тәрбиесінде отбасы басты орын алады. Ата-аналарға баланың ана тілін толық меңгеруін, ұлттық сана-сезімін қалыптастыруын, денсаулығын түзету, бала тәрбиелеудің әдіс-тәсілін білу жөніндегі дағдыларын арттыру білім мекемелеріне берілді. Шамадан тыс белсенділік (гиперактивті) баланың жүйке жүйесіне қозу процессінің желуден артық және бұрын жүретінін білдіреді. Мұндай балалар қайдан пайда болады?

Жетекші нейропсихолог, ММППУ-дың профессоры Анна Владимировна Семенович бұл жағдайды былай түсіндіреді: «Бұл балалардың дамуында белгілі бір кезеңде ауытқушылық болған. Олар құрсақта жатқанда немесе өмірлерінің алғашқы минуттарында бастарынан кешірген жағымсыз әсер немесе жағдай балаларының ми қабытында сақталып қалады. Сондай-ақ ол ми жұмысына, сәйкесінше психикалық қызметті қамтамасыз етуге қатысады».

Нәтижесінде дисгинетикалық белгі қалыптасады. Олар: психикалық құбылыстар, қозғалыс, қабылдау, ес, сөйлеу, ойлау жүйесінің өзгеріске ұшырауы. Кейде болашақ аналар өз жүктілігін қажетті деңгейде күте алмайтын жағдайда болады. Әлбетте әйелдің белсенділігі, жүктілік кезеңіндегі жұмыс істеуі, жеке басындағы немесе отбасындағы мәселелерді шешу, ана ретінде мазасыздануы, ертеңгі күнге деген алаңдаушылық пен қорқыныш сезімдері құрсақта жатқан балаға әсер етпей қоймайды.

Отбасында баланың іс-әрекетіне қарап, шамадан тыс белсенділік белгісі деген оймен алаңдаушылық танытатын жағдайлар болады. Бірақ сіздің балаңыз өте белсенді болса, жүгіруді, алысуды, жақсы көрсе, қысқасы ол қуаты көп болып, тіл алмай, мұқиятсыздық танытап, қасындағылардың зығырданын шығаратын болса, оны шамадан тыс белсенділік тен қалай ажырату керек?

Шамадан тыс белсенділіктің бірнеше белгілері бар:

1. Бала толық шаршағанына қарамастан қозғалуды жалғастыра береді, ал мүлдем күші жетпегенде жылап мазасызданады.
2. Ол көп сұрақ қояды, бірақ жауабын естіместен жатып, басқа нәрсеге көңілі бөлініп кетеді.
3. Бала кез келген жерде өзін белсенді ұстай алмайды. (үйде, қонақта, серуенде, балабақшада, мектепте)
4. Ол үшін тыйым салулар мен шектеулер болмайды. Болған күнде де ескертулерді еш қабылдамайды.

5. Баланың тек бір нәрсеге тұрақты көңілі бөліп, ынта қоюы қиын. Ол бір уақытта бәрімен айналысады.

Баланың шамадан тыс белсенділігі үлкендердің мазасын кетіріп қана қоймай, оның өзінің де мазасын кетіреді. Шамадан белсенді бала төмендегідей қиындықтарға тап болады:

1. Эмоционалдық тұрақсыздық. Ол жылап отырып оп-оңай күле салады немесе күліп отырып тез жылай салады, қасындағылардың мазасын алады.
2. Оның шамадан тыс белсенділігі басқа балалардың ызасын тудырады.
3. Баланың шамадан тыс мазасыздығы оның мектептегі үлгеріміне кері әсерін тигізеді. (Педагог жаңа тақырып түсіндіріп жатқанда ол жан-жағына бұрылып, оны дұрыстап тыңдамайды)
4. Шамадан белсенді баланың визуалды қабылдауына қиындықтар болады. Олар баспа материалдары мен белгілердің мағынасын дұрыс қабылдап қорыта алмайды, нәтижесінде бала ақпаратты өзгерген немесе төңкерілген күйде көреді.

Шамадан тыс белсенді балаға қамқорлықты қаншалықты ерте көрсете бастасаңыз, соншалықты оң нәтижеге қол жеткізесіз. Баланың шамадан тыс белсенділігі әдетте 12-18 жаста қалпына түсе бастайды. Бір кездегі шамадан тыс белсенді баладан қалыпты жағдайдағы бозбала немесе бойжеткен өсуі мүмкін.

Шамадан тыс белсенді балаға ата-анасы қалай көмектесе алады?

Ол үшін:

1. Әрдайым басыңқы дауыспен, ақырын сөйлеңіз.
2. Күн тәртібін баламен бірге қалыптастырып оның сақталуын мұқият қадағалаңыз. Таңғы, түскі және кешкі ас, ойындар мен серуен және ұйықтайтын уақыт мерзімі нақты айқындалып сақталуы тиіс.
3. Сол арқылы бала тұрақтылықты айқын сезініп, тынышталады. Балаға орынсыз ұрысып, байбалам салмауға тырысыңыз.
4. Бала өзін жақсы сезіну үшін, үйдің ішінде жайлы жағдай тудырыңыз. Оны физикалық түрде жазалаудан бас тартыңыз.
5. Баланың жұмыс үстелін оның көңілін бөлмейтіндей қабырғаның бос тұрған жеріне орналастырыңыз. Бала бөлмесіндегі тұсқағаздың түсі ашық әрі жылы түсті болуы тиіс.
6. Балаға берілетін эмоционалдық салмақтарды қатаң мөлшерлеңіз.
7. Егер балада эмоционалдық толқыныс болса, өзіңізді қорқыныш сезімдерді оған сездірмей, көңілін басқа жаққа аударыңыз. Болған жағдайда жайдары күймен анықтауға тырысыңыз.
8. Баламен бірге көбірек қыдырыңыз.
9. Бейтаныс адамдар бар жерде сирек болуға тырысыңыз.
10. Салынған тыйымдарға құлақ аспайтын болғандықтан, оның тиісуін қаламайтын заттарды қолы жетпейтін және мүлдем көрмейтін жерлерге жасырып қойыңыз.
11. Оны бассейнге және басқа спорт секцияларына қатыстырыңыз. Бұл бойындағы артық қуат пен эмоцияның сыртқа шығуына жәрдемдеседі.
12. Онымен бірге зейінді арттыратын, бұлшық еттегі және эмоционалдық күшті бәсеңдетін, ерік-жігерді нығайта түсетін және адамдармен қарым-қатынасты орнатуды үйренетін ойындарды ойнаңыз. Мысалы: «Ұста, ұстама ойыны» (зейінге)

Бұл ойын көпке танымал «Жеуге болады, жеуге болмайды» ойынына ұқсас. Мәселен жануарларға ұқса сөзді айтқанда допты қағып жібересің деп, онымен келісесіз. Келесі ойынды «ағаш, ағаш емес», «өсімдік, өсімдік емес» деп атауға болады. «Қатып қал» ойыны (ерік – жігерді нығайтуға)

Қандай да бір билейтін әуенді қосыңыз. Ол ойнап тұрғанда балаға секіруге, жүгіруге, билеуге болады.

Әуен тоқтаған кезде бала қай қимыл кезінде болса сол қалпында тоқтай қалып қалуы керек. Бұл ойында бала мұқият болып, өзінің қозғалыс әрекетін қадағалауы тиіс.

«Терезе арқылы сөйлесу» (коммуникативті дағдыларды дамытуға), бала өзін есік, терезесі мықтап жабылған үйдің ішінде отырмын деп ойлайтындай болсын. Бір кезде ол даладан өзінің бір досын көріп қалады. Ол оған бір нәрселерді айтқысы келеді, бірақ ештеңе де естілмейді. Сонда ол ымдау арқылы кез келген әдіс-тәсілмен оған өзінің айтқысы келгенін

жеткізуге тырысады. Егер бала оны түсінсе оның не айтқысы келгенін балаға айтқызуға болады. Ал түсінбесе иығын көтерсін.

Шамадан тыс белсенді баламен жұмысты бір ғана функцияны машықтандырудан бастау керек. Және онымен жеке жұмыс жасау қажет. Тек біршама ұзақ уақыттан кейін ғана оны топтық ойынға қосуға болады.

Баланы ойынның басқа түрлеріне жиі ауыстыра бермеңіз. Бала өзін-өзі қадағалай алмайтындықтан, ол сырттан өзіне деген қадағалаудың болуын қажет етеді. Күткен нәрселерді барлығы және сол мезетте бола қоймайтындығын есте сақтаңыз. Жақсы нәтижеге ол баламен ұзақ және табанды түрде жұмыс жасағаныңызда ғана жетуге болады. Сондықтан, өзіңізге және балаға шыдамдылық таныта біліңіз.

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ЗНАКОВО-СИМВОЛИЧЕСКИХ СРЕДСТВ В УЧЕБНОМ ПРОЦЕССЕ РАБОТЫ С ДЕТЬМИ ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА

ХАРИТОНОВА Т.А., БУРАВЛЕВА Е.В.

КГКП я/с «Алмагүл»

ds53@kargoo.kz

«Идеалом нашего общества должен стать казахстанец, знающий свои историю, язык, культуру, при этом современный, владеющий иностранными языками, имеющий передовые и глобальные взгляды». Эти слова президента Назарбаева народу Казахстана изложены в очередном послании «Новые возможности развития в условиях четвертой промышленной революции»[1].

Во все времена тревогу у родителей вызывают вопросы, касающиеся формирования подготовки детей к школьной жизни. В стенах класса ребенок - первоклассник должен суметь найти выход в новой обстановке, в какой-либо происходят всевозможные изменения предметов, знаков и символов, и быть подготовленным к процессу принятия решений, а также подвижности мышления быстрой ориентировки, творческого подхода к решению задач.

В детском саду мы даем нашим малышам много знаний, они не всегда могут их усвоить. Мы поняли, что дошколятам очень трудно разложить по полочкам все полученные сведения, применить свою эрудицию на практике и осмысленно провести те или иные действия. Осведомленность детей на высоком уровне.

Требования сегодняшнего дня диктуют нам: нужно научить детей добывать знания самостоятельно, не ждать готовых образцов или рекомендаций к действию, воспитатель должен дать ключ к пониманию действительности, которым может стать заместитель, символ. Если будет применение символов во всем, чем занимается ребенок – то обязательно будут развиваться творчество, мыслительные способности и расширится кругозор. Знакомство и подготовка к мнемоническим приемам запоминания, формирование долговременной памяти, неординарных умственных качеств – вот, то, что определяют для себя педагоги для того, чтобы помочь ребенку в приобретении интеллектуальных способностей.

С целью сохранения в памяти длительного времени полученных данных, нужно научить детей заменить сухой факт - на яркий образ. Развитие долговременной памяти, гибкости, подвижности ума, связной речи – вот миссия педагогов – дошкольников. В наше энергичное время увеличивается поток разнообразной информации, получаемой человеком в дошкольном образовании. В настоящее время поднимается потребность отойти от репродуктивных методик, ориентированных на установление знаний, умений и навыков, которые передаются малышам в виде готового руководства – сигналов к действию, распоряжений, рекомендаций, предписаний, инструкций. Новообразовательные тенденции приводят к необходимости разрабатывать и внедрять другие формы нашего труда, которые способствуют формированию структуры личности наших детей, их природной

любопытности, благоприятно влияют на саморазвитие. Одним из таких методов мы считаем использование знаковой технологии. Этот метод основывается на способности детского мышления к опосредованию, замещению реального предмета, явления, факта другим предметом, частью предмета или изображением. По утверждению ученых, Давыдова В. В., Эльконина Д.Б., Венгера Л.С., Воробьевой В.К., Ткаченко Т.А., способность детской психики моделировать и преобразовывать во внутреннем плане сознания объективный мир, необходимо практиковать в коррекционно- развивающей практике.

Папы, мамы, некоторые старшеклассники, родители, педагоги в своей жизни практикуют наглядно – пространственные модели, они выступают в виде различного рода схем, чертежей, карт. Дошкольникам такими моделями представляются создаваемые ими эмблемы, зарисовки, карикатуры, чертежи, шаблоны, узоры.

Одним из эффективных инновационных способов является метод моделирования. Модель является инструментом познания окружающего мира. Например, работая по системе ТРИЗ, мы научили детей решать задачи, используя модели Веполя. В этой работе мы употребляем в качестве допустимых заместителей символы разнообразного характера: сетки, сценарии, описания, минипроекты, символические изображения предметов, условные обозначения, силуэты, контуры, значки. Для знакомства с этой замечательной системой мы разработали свою систему: сначала с детками разглядывали журналы, рамки с таблицами и обсуждали то, что на ней изображено; потом перешифровка материала, т.е. преобразование из символов в образ: после перекодирования осуществлялась передача информации с опорой на символы, т.е. происходил процесс запоминания.

Неоценимую пользу во время выполнения этих мыслительных операций нам оказали тренинги и задания по системе ТРИЗ. Экраны системного оператора, кармашки «Морфологического квадрата», и особенно игра «Моделирование маленькими человечками».

Дети с удовольствием рисуют схемы для поисков клада, символами изображают космических пришельцев, используют формы для рисования домашних животных. Читаем ли мы художественное произведение или знакомим с фольклором, а также, если ребенок сам сочинил историю – средствами моделирования намного легче все это запоминается.

В самом начале закрепили эталоны цвета и формы, при выборе «заместителей». Например, голубой треугольник – небо, желтый кружочек – солнышко, сочетания треугольников, квадратов, кругов в определенной последовательности: мама, кошка, машина. Эти задания дошколята с удовольствием выполняют на ОУД по ФЭМП, ознакомлению с окружающим. Очень часто знаково – символические средства мы применяем при овладении основ грамоты.

Далее ребята выбирают заместители, не учитывая внешних признаков предмета. В этом случае они ориентируются на качественные характеристики объекта (веселый, красивый, храбрый). Этот прием постоянно присутствует на ОУД по художественной литературе. Малыши не только рассказывают об услышанном художественном творении, но и выражают эмоциональный отклик к герою, могут свой ответ изобразить в пиктограмме.

Каждый день, шаг за шагом учили детей заменять ключевые слова в предложениях значками — символами; зарисовывать предметы и явления природы не только символами, но и буквами, а также простыми словами (дым, рот, мак, лук) — когда дети уже читают; самостоятельно, с помощью знаков- символов, рисовали этапы – модель как план пересказа; закрепляли пройденный материал способом многократного повторения рассказа с опорой на составленную ранее схему – модель. Дети стали понимать, что опорой в изучении станет сотрудничество слова и образа. Были проведены дидактические игры, игры - этюды «Нарисуй эмблему», «Покажи обозначение», «Выдумай нужный значок». Работу начали с простого действия, вокруг которого начался клубок исследовательских ситуаций. Дети с большим желанием изучают и усваивают новые технологии и в конце года удивляют своими знаниями в знаковой символике. Они самостоятельно составляют алгоритм действия персонажей сказки изображённых схематично или по символам в сказках: «Глупый волк», «2 козленка», «Смоляной бычок», «Рукавичка».

Потом было составление рассказов по наглядной модели - схеме: сказка «Теремок», четкое проговаривание потешки «Петушок», составление графического распределения героев рассказа на тему: «Пушистый домосед», составление историй по мнемокубам, мнемодорожкам «Птицы», придумывание лимериков по мнемотаблице «Идет зима, аукает». Дети сравнивали множества, решали задачи. Использовали дидактическую игру «Что похоже на геометрическую фигуру?», решали задачи.

По результатам работы мы убедились:

- наши малыши стали активнее использовать в своей речевой практике пересказы, цитаты из стихов, рассказов, притчей;
- очень понравилось детям придумывать и зарисовывать свои выдумки, отрывки из легенд и басен;
- дети могут выстроить логически последовательную линию по знакам – символам в сказках: например: «Гуси - лебеди», «Находка Кожанасыра», где дети по отличительным признакам определяют героев сказки (шапан, вода, облака, борода, дым, тубитейка, сумка);
- в свободной деятельности часто сочиняют лимерики, используют прием «Оживление различных объектов», в нем ребята выражают свои чувства и настроения.

Модель образования – это сформированные посредством знаковых систем мыслительные аналоги схематично изображающие образовательную практику в целом или отдельные её фрагменты. Метод проекта актуален и эффективен. Он даёт возможность синтезировать полученные знания и развивать умственные и творческие способности детей. Но при этом применение моделирования требует учёт возрастных индивидуальных способностей детей.

Литература

1. [Послание президента Назарбаева народу Казахстана «Новые возможности развития в условиях четвертой промышленной революции»] [1]
2. Выготский Л.С. Психология личности. – М.: Издательство Моск. Ун-та, 1982.
3. Горбунова И.И. «Воспитываем положительные эмоции» – Воспитатель №3/2008
4. Овечкина Н.М. «Использование знаково – символической аналогии в работе с дошкольниками»
5. Мухина В.С. Возрастная психология – Москва 2004.

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ АУТЕНТИЧНОГО ТЕМАТИЧЕСКОГО АУДИО И ВИДЕО МАТЕРИАЛА КАК СРЕДСТВА ПОВЫШЕНИЯ МОТИВАЦИИ К ИЗУЧЕНИЮ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА

ФОГЕЛЬГЕЗАНГ В.В., БЕКЧИН А.А.

КГУ СОШ №85

aleksey-srt@mail.ru

Одним из способов формирования практического интереса к изучению английского языка и развития коммуникативных, творческих и музыкальных способностей является использование аутентичного тематического аудио и видео материала. Чтобы мотивировать учащихся выразить свою точку зрения на изучаемом языке, можно предложить дискуссионные вопросы, касающиеся современных социокультурных реалий англоговорящих стран.

Для создания дискуссионных условий было проведено мероприятие в форме клуба. Данное мероприятие поднимает проблемные вопросы и формирует практический интерес к изучению английского языка посредством вовлечения учащихся к размышлению, высказыванию своей точки зрения, а также к музыкальному искусству Соединенных Штатов Америки.

На основе вопросов, предложенных общественным деятелем, актером, певцом и фронтменом известной рок-группы Thirty Seconds To Mars Джаредом Лето, учащиеся должны были высказать свое мнение по каждой проблеме: **1. What does America mean to you? 2. What does the American dream mean to you? 3. What does DREAM mean to you?**

В свою очередь для просмотра был предложен аутентичный видеоматериал (музыкальный клип группы), где были отражены социокультурные реалии в жизни известных и простых людей, живущих в Лос-Анджелесе, США. В этом клипе друзья и товарищи Джареда Лето высказали свое видение в отношении мечты. Это явилось хорошим мотивационным шагом к вступлению в дискуссию по предложенной теме, где ученики будто бы находились в едином информационном пространстве с жителями Америки.

Одним из главных вопросов, поднимавшихся в ходе обсуждения, был вопрос о мечте и ее роли в жизни человека. Это позволило ребятам мыслить глубоко и часто философски, приходиться к неожиданным и трогательным выводам.

Для наглядного примера о том, что мечты могут быть достижимы, был приглашен специальный гость, выпускница школы, которая рассказала о том, как она в свое время отвечала на эти вопросы, и как это помогло ей достичь своей мечты. Она рассказала о своих путешествиях по Америке летом, что внесло в мероприятие страноведческий характер.

Для того, чтобы сохранить невидимую нить между нашей страной и Америкой, наш гость подготовила видеоролик, где она задавала встречный вопрос американцам о том, что они знают о Казахстане, где они с теплотой выражали свое мнение о нашей стране. А самой приятной частью этого видео было то, что эти американцы передавали привет ученикам школы.

Особо значимым мотивационным поводом мероприятия явилось его завершение. В конце учащиеся посмотрели видео до конца, где все персонажи музыкального клипа и участники дискуссии назвали свои имена. Таким образом, была подчеркнута дружеская и единая атмосфера и поставлена добрая эмоциональная точка.

Данное мероприятие несомненно явилось действенным методом для повышения мотивации и формирования практического интереса к изучению английского языка.

ЛИТЕРАТУРА

1. Азимов, Э.Г. Материалы интернета на уроках английского языка / Э.Г.Азимов // Иностранные языки в школе. - 2001. - №6. - С. 19-21.
2. Гальскова Н.Д. Современная методика обучения иностранным языкам: Пособие для учителя. - 3-е изд., перераб. и доп. - М.:АРКТИ, 2004. С.175 - 181.
3. Гез Н.И. О факторах, определяющих успешность аудирования иноязычной речи. / Н.И. Гез. - 4-е изд., стер. - М.: Издательский центр «Лкадемия», 2007. - С. 161 -189.
4. Елухина Н.В Основные трудности аудирования и пути их преодоления»: Ж. «Иностранные языки в школе. - 1987 - №1 - с. 18
5. Колесникова И.Л., Долгина О.А. Англо-русский терминологический справочник по методике преподавания иностранных языков. - СПб.: Изд-во «Русско-Балтийский информационный центр «БЛИЦ», «CambridgeUniversityPress», 2001г. С.101 - 106.
6. Колчина А.^ Принципы обучения аудированию через систему Интернет// Лингвистика и методика обучения иностранным языкам: Сборник научных трудов. - СПб: Изд- во РГПУ им. А.^ Герцена, 2005. -Вып. 2.
7. Практический курс методики преподавания иностранных языков: Учеб. пособие/ П.К. Бабинская, Т.П. Леонтьева, И.М и др. Мн, 2005. С.71 - 79.

АКТИВНОЕ ОБУЧЕНИЕ КАК СРЕДСТВО ДОСТИЖЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ УРОКА

АНДАБАСОВА С.А.

КГУ «СОШ № 85» г. Караганды

Lana4ka-74@mail.ru

Современная школа постепенно меняет свой образ. Это связано с переменами, которые происходят в сфере образования. На сегодняшний день обновление содержания образования в Республике Казахстан ставит перед собой главную цель: совершенствование педагогического мастерства учителей в контексте обновления образовательной программы и внедрение системы критериального оценивания. Для достижения этой цели внедряются активные методы обучения, в ходе которых предполагается, что учащиеся будут самостоятельно развивать функциональную грамотность, активно «добывать» знания, с огромным желанием развивать коммуникативные навыки общения со сверстниками, и творчески подходить к решению проблем.

Целью начального образования в рамках обновления является развитие личности ребенка, выявление его творческих возможностей, сохранение физического и психического здоровья. Проблема активности личности в обучении – одна из актуальных как в психологической, педагогической науке, так и в образовательной практике. Умение анализировать, сравнивать, выделять главное, решать проблему, способность к самосовершенствованию и умение дать адекватную самооценку, быть ответственным, самостоятельным, уметь творить и сотрудничать. И задача педагога так построить процесс обучения, чтобы помочь раскрыться духовным силам ребенка.

Традиционное репродуктивное обучение, пассивная подчиненная роль ученика не могут решить такие задачи. Для их решения требуются новые педагогические технологии, эффективные формы организации образовательного процесса, активные методы обучения.

Активное обучение подразумевает ряд подходов к преподаванию и учению, которые требуют от учащихся большего участия, чем пассивное слушание учителя. Эти подходы иллюстрируют идею о том, что обучение больше происходит в деятельности, нежели предваряет ее. [1]

Сегодня перед учителем стоит не совсем простая задача – развивать у учеников стремление к творческому восприятию знаний, учить их самостоятельно мыслить, полнее реализовать их потребности, повышать мотивацию к изучению предметов поощрять их индивидуальные склонности и дарования.

Решение этой задачи возможно лишь в том случае, если учитель сам готов идти в ногу со временем, готов принять условия изменяющегося мира. Изучив программу обновленного образования, я поняла, что в первую очередь, нужно начинать изменения с себя. Я решила пересмотреть методы, которые были наиболее эффективными в традиционном проведении урока и модули, которые предлагает обновленная программа.

Меня заинтересовал модуль «Новые подходы к обучению», который включает в себя «Преподавание и обучение на основе диалога» и «Обучение тому, как учиться». Центральным аспектом в модуле является то, что преподаватели должны сосредоточить всё внимание не на собственном преподавании, а на развитии у обучающихся умения обучаться. Обучение будет эффективным, когда проводится в условиях созданной коллаборативной среды, когда оно построено на ситуации взаимодействия и сотрудничества, когда ученики находятся в самостоятельном поиске решений проблем, когда учитель видит в ученике индивидуальность, уважает его, как личность и выслушивает его мнение.

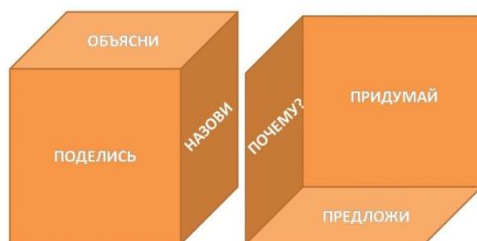
Один из важных компонентов данного модуля - диалоговое обучение. Для меня, как для учителя начальных классов важно научить учеников уметь обучаться через диалог, способствовать интеллектуальному развитию учеников и их результативности в обучении.

Поэтому на практике я решила опробовать этот модуль, чтобы научить учеников аргументировать свои идеи, убедиться в том, что ученики станут лучше понимать тему урока, понять, на какой стадии находятся ученики в процессе обучения.

Большое значение при диалоговом обучении отводится умение задавать вопросы. Раньше на своих уроках, я использовала вопросы закрытого типа, либо предлагала тесты с выбором правильного ответа. Но для того чтобы стимулировать обсуждения, дискуссию, поиск, исследования учащимся необходимо предлагать вопросы открытого типа. Они имеют много разных ответов, требуют более глубокого обдумывания темы, побуждают учащихся конструировать свои знания в процессе ответа на вопрос. В своей работе я стала использовать универсальную педагогическую технику «Кубик Блума», который можно использовать на любом уроке. Кубик представляет собой объёмную фигуру, на гранях которой написаны слова, являющиеся отправной точкой для ответа:

КУБИК БЛУМА

На гранях кубика Блума написаны вопросы и задания. Их – 6.
Ученикам их можно выполнять как и вместе, так и по отдельности.

Из слов, которые располагаются на кубике можно составить список вопросов и заданий в рамках темы урока, чтобы проверить знания учеников. Вопросы и задания удобнее всего составлять, отталкиваясь именно от написанных на гранях кубика слов, с них лучше всего и начинать вопрос.

Например, при работе над произведением Е.Шварца «Сказка о потерянном времени», используя «Кубик Блума» были заданы следующие вопросы:

- **Назови** главных героев произведения.
- **Почему** ребята смогли победить волшебников?
- **Объясни** название произведения.
- **Предложи** своё продолжение истории.
- **Придумай** обращения к ребятам, которые понапрасну теряют время.
- **Поделись** своими впечатлениями о прочитанном произведении.

Подобные вопросы побуждают учеников к размышлению, развивают их творческий потенциал, воображение, умение выражать свои мысли и отстаивать свою точку зрения.

Более легкий способ, когда вопросы составляет сам учитель. Этот способ используется на начальной стадии — когда необходимо показать учащимся примеры, способы работы с кубиком.

1. Учитель формулирует тему урока и круг вопросов, которые будут обсуждаться на занятии.

2. Ученик отвечает на вопрос темы, начинающийся с того слова, которое выпало на грани.

3. Если ответ дается неполный, то одноклассники могут его помочь.

Второй вариант, когда ученики сами будут задавать вопросы, требует определенной подготовки от детей, так как придумать вопросы репродуктивного характера легко, а вот вопросы-задания требуют определенного навыка.

А нужно ли вообще ребёнка учить задавать вопросы? Ответ однозначен, дети, которые умеют задавать вопросы, умеют мыслить. А научить ребёнка мыслить – это одна из задач образования.

Составление самостоятельных вопросов – это очень полезная работа, так как, формируя вопросы, учащиеся лучше понимают и запоминают материал.

Благодаря вопросам ученики учатся лучше разбираться в ситуации и смотреть на нее под разными углами зрения. [2]

Понятно, что ученики начальных классов имеют небольшой словарный запас, не всегда правильно выражают свои мысли и уж тем более с трудом отстаивают свою точку зрения.

Поэтому на каждом уроке необходимо создавать такие условия, чтобы дети чувствовали себя комфортно, не боялись учителя, а видели в нем соратника. Для этого я использую позитивные настроения, которые помогают разрядить напряженную атмосферу, снять уровень тревожности ребят на уроке, разнообразные задания в виде стартера: «Волшебный сундучок», «Да-нет-ка», «Плюс-минус», стихи-загадки и т.д.

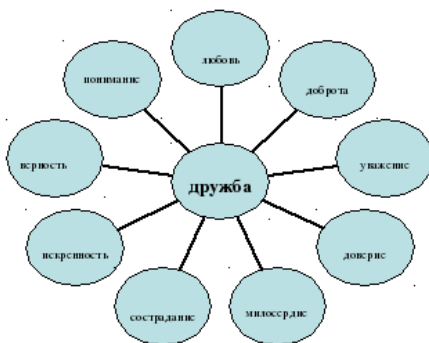
Для развития диалога в классе применяю групповые и парные обсуждения разных вопросов. В процессе наблюдений было видно, что некоторые дети не шли на контакт, давали односложные ответы, не аргументировали их или просто отмалчивались.

Многие ребята вели себя неуверенно, а потом с каждым уроком быстрее и активнее включались в процесс диалогового обучения. Учились слушать и слышать других

Приведу в пример некоторые методы, которые применяю во время групповых форм работы на уроке.

Метод «Составление кластера». Это способ графической организации материала, позволяющий сделать наглядными те мыслительные процессы, которые происходят при погружении в ту или иную тему. Кластер является отражением нелинейной формы мышления. [3]

Метод «Написание синквейна».

Этот метод я использую на этапе обобщения. Составление синквейна требует от ученика в кратких выражениях подать учебный материал. Это форма свободного творчества, но по определенным правилам.

На первой строчке записывается одно слово - существительное. Это тема синквейна.

На второй строчке надо написать два прилагательных, раскрывающих тему синквейна.

На третьей строчке записываются три глагола, описывающих действия, относящиеся к теме синквейна.

На четвертой строчке размещается целая фраза. Это может быть крылатое выражение, чувство, цитата или составленная учеником предложение в контексте темы.

Последняя строчка - это слово-синоним, своё отношение к данной теме, чувство или сравнение.

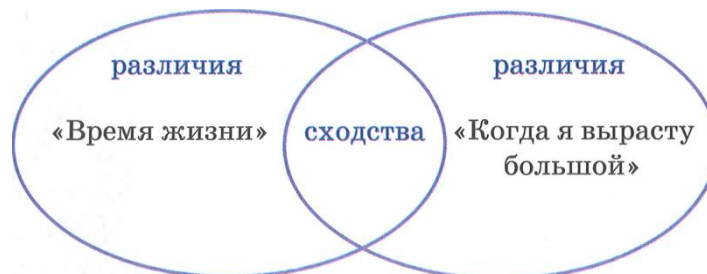
Например:

Учитель
Мудрый, строгий
Учит, помогает, объясняет
Учитель ведет нас по дороге знаний.
Наставник.

Использовать синквейн удобно на уроках литературного чтения для составления характеристики герою, на уроках самопознания, когда необходимо описать ценность, обсуждаемую тему урока или качество характера человека.

Диаграмма Венна – это диаграмма, которая визуально отображает все возможные логические отношения множеств, каждое из которых, как правило представлено окружностью. Каждое множество представляет собой набор данных, у которых есть между собой нечто общее. Область наложения окружностей известна как «область пересечения» - она отображает данные с общими качествами из всех пересекающихся множеств. [4]

Например, на уроке литературного чтения ребятам предлагается сравнить произведения Братьев Grimm «Время жизни» И А.Введенского «Когда я вырасту большой». Ученики находят сходства и различия и заполняют диаграмму.

Применение активных методов обучения позволяет развивать воображение учащихся, наблюдение, рассуждать и высказывать своё мнение. Даже учащиеся со слабой мотивацией раскрываются, становятся общительными, у них появляется интерес к обучению, что меня, как учителя очень радует.

Эти методы помогают эффективно, грамотно и интересно подвести итоги урока. Для учителя этот этап очень важен, поскольку позволяет выяснить, что ребята усвоили хорошо, а на что обратить внимание на следующем уроке. Кроме того, обратная связь от учеников позволяет учителю скорректировать урок на будущее.

Уроки с использованием активных методов обучения интересны не только для учащихся, но и для учителей. Но бессистемное, непродуманное их использование не дает хороших результатов. Поэтому очень важно активно разрабатывать и внедрять в урок активные методы в соответствии с индивидуальными особенностями своего класса. [5]

Мир активных методов обучения яркий, удивительный, многогранный. В нем комфортно чувствуют себя и учителя, и ученики. Когдаходишь в этот мир, то открываешь для себя его тайны и возможности, учишься управлять его мощным потенциалом, делаешь свою работу намного интереснее и эффективнее, а своих учеников благодарными, успешными и счастливыми.

Литература:

1. Образовательная программа курсов повышения квалификации педагогических кадров по предметам начальных классов в школах с русским языком обучения в рамках обновления содержания среднего образования Республики Казахстан. Руководство для учителя. Центр педагогического мастерства АОО «Назарбаев Интеллектуальные школы», 2015.

2. Руководство для учителя. Второй средний уровень. А.: АОО Назарбаев Интеллектуальные школы, 2012г.

3. Климова Е.П., Попова Т.А. Приемы развития критического мышления на уроках литературного чтения//Научно-методический электронный журнал «Концепт». – 2016.- Т19.-С.159-163.-URL:2016/26274.htm

4. https://datavizcatalogue.com/RU/metody/diagramma_venna.html

5. Загашев И.О., Заир-Бек С.И., Муштавинская И.В. Учим детей мыслить критически.- СПб: Изд-во «Альянс-Дельта», 2003.

ПРИВИТИЕ ЛЮБВИ К ЧТЕНИЮ ЧЕРЕЗ ПРОИЗВЕДЕНИЯ СОВРЕМЕННЫХ АВТОРОВ

АРЦЫБАШЕВА Н.И., МИГАЧЁВА А.Н.

КГУ «Основная средняя школа № 20 города Караганды»

Современная система образования находится в сложных условиях педагогической парадигмы. Переход всей системы образования из состояния, при котором главной целью с позиции социального заказа был выпуск полезных «винтиков» для государства и общества в целом, к состоянию, при котором главное – ценностное полагание человека, требует от школы новых подходов к организации воспитания. Сложный процесс педагогической парадигмы разворачивается на фоне модернизации всей системы образования в условиях современного общества.

Некоторые образовательные учреждения ставят единственными приоритетными задачами только реализацию образовательных программ. На наш взгляд, без учёта и взаимной интеграции образовательных и воспитательных аспектов деятельности невозможно достичь качества образовательных услуг.

Закон об Образовании содержит основную формулировку о воспитании, смысл которой заключается в том, что под образованием понимается целенаправленный процесс воспитания и обучения в интересах человека, общества, сопровождающийся достижением гражданином установленных государством образовательных уровней.

Система воспитательной работы школы складывается на основе взаимодействия школы и семьи, родителей и учителей, из воспитания на уроке и вне урока.

Воспитательная работа ведётся в разных направлениях, подразумевая под собой определённые уровни ориентации личности в общественной жизни.

Одним из главных направлений воспитательной работы считаем привитие учащимся любви к чтению, культуры чтения, что немаловажно для формирования личности в условиях современного общества.

Деятельность учителя в данном направлении включает в себя разные формы и методы работы: урок, классный час, кружковая работа, родительские собрания. Любой из нас находится в постоянном поиске, старается экспериментировать, совершенствовать своё педагогическое мастерство. Мы стараемся идти в ногу со временем, поэтому в процессе учебно-воспитательной работы постоянно знакомим своих учеников с произведениями современных авторов-карагандинцев. Это молодые поэты Дарико Сагнай, Николай Ключенко, творчество которых включает в себя интересные произведения для детей младшего школьного возраста.

Но особенно понравились нашим ребятам творения молодой карагандинской писательницы Елены Зейферт. Елена Зейферт – поэт, прозаик, переводчик, литературовед, доктор филологических наук, доцент, имеет много научных работ. Пишет для детей стихи и прозу. Её произведения публиковались в казахстанской, российской, германской и американской периодике.

При разработке внеклассных воспитательных мероприятий мы включаем в их содержание подходящие по тематике произведения (или отрывки из них) Елены Зейферт. Например, проводя классный час ко Дню пожилых людей, мы читаем миниатюру «Копеечка» из триптиха «Сухой тополь», говорящую о победе над равнодушием и об уважительном отношении к старости, в беседе о животных используем стихотворения «Шарик», «Продвинутый кот», которые при всей своей простоте и душевности даже сообщают ребятам о Гринписе. Поучительная басня Елены Зейферт «Компьютер и Книга» поднимает актуальную проблему противостояния двух источников информации, а в лёгких стихах о первой детской любви или детишках-шалунишках в доступной форме детям преподносятся знакомые ситуации. В содержание дополнительных занятий по чтению включаем не только стихотворения, но и скороговорки, загадки, шарады, каламбуры. Произведения Елены Зейферт для детей написаны лёгким слогом, с юмором и пониманием детской психологии, они интересны для чтения и просты для запоминания.

Учитывая интерес к творчеству бывшей выпускницы школы мы решили провести литературную гостиную с известным карагандинским писателем Еленой Зейферт. Её стержнем стал сборник стихов «Детский взгляд Караганды», включающий в себя прои-

зведения для детей различного содержания и тематики. Первая встреча была построена не совсем обычно: Елене была отведена роль почётного гостя и зрителя, а читали стихи, инсценировали басню и пели песни сами ребята, учителя и даже родители. Непринуждённое, «живое» общение с писателем очень понравилось всем участникам.

Вторая встреча в литературной гостиной прошла в виде семинара городского уровня. Темой встречи с Еленой Зейферт на этот раз (а произошло это в преддверии юбилея Караганды) стали произведения, посвящённые родному городу, его жителям. Ребята с удовольствием готовились к участию в празднике. Самой яркой и запоминающейся частью встречи стала инсценировка отрывка из этномифологической сказки Елены Зейферт «Волшебное подземное царство Караганда, или Приключения Куата Мусатаева» Не у каждого города есть своя древняя легенда. Нет и не может быть её и у Караганды – сравнительно молодого города, основанного только в 1934 году. Но события легенды описаны так ярко, что, читая сказку Елены Зейферт, невольно веришь, что эта сказочная легенда была и есть настоящей частью истории Караганды.

Встречи в литературной гостиной с любимым автором – это хороший пример для воспитания интернационализма, а гордость детей за родную школу, из стен которой выходят знаменитые творческие люди, является одной из составляющих патриотизма. Кроме того, учителям очень приятно отметить степень любви к чтению, к чтению не детективов и ужасов, пресытивших книжные полки в каждом магазине, доме, а лёгких и простых детских произведений, каждое из которых несёт в себе воспитательную нотку. Еще один этап работы с произведениями карагандинского писателя – участие в конкурсе кукольных театров. Для постановки мы выбрали сказку Елены Зейферт «Зеркальные чары». Елена – карагандинка, но всегда помнит о своих немецких корнях. В сказке «Зеркальные чары» сохранена историческая память немцев, показана жизнь в Германии в те далёкие времена, когда эта великая страна дробилась на отдельные княжества. Герои сказки проявляют черты характера: трудолюбие, целеустремлённость, настойчивость, смелость. Сюжет и поведение героев повлияло на выбор именно этого произведения для инсценирования. После первичного его прочтения нашим юным артистам сразу захотелось «оживить» героев сказки, очень богатой по содержанию, волшебной не только в прямом, но и в переносном смысле. Её сюжет так захватывает, что кажется, будто, взмахнув волшебной палочкой, сейчас сам окажешься на месте того или иного героя. По сказке «Зеркальные чары» учителями нашей школы написан одноименный сценарий. Постановка была продемонстрирована не только на городском, но и на областном фестивале кукольных театров и по праву вошла в тройку призёров, была удостоена номинаций «Открытие года», «Лучшая инсценировка», «Лучшая сценография» Для учеников и учителей нашей школы это особенно приятно еще и потому, что знаменитая теперь Елена, написавшая это произведение – выпускница именно нашей школы.

Президент Международного клуба Абая, писатель Роллан Сейсенбаев так говорит о Елене Зейферт: «... у неё большая общечеловеческая душа...» И судя по отношению к чтению наших учеников этой своей большой душой она открыто делится со всеми своим читателями. Роллан Сейсенбаев считает, что «...дети должны читать произведения своих земляков. Чем больше мы сегодня вложим в духовность, тем больше нам воздастся, ведь мы продолжаем себя в наших детях...»

В последнее время всё больше людей разных возрастов, и детей в том числе, обращаются к творчеству Елены Зейферт. По словам автора многих книг И.Я. Линковой «... читатель ищет своего писателя. Он ищет такого человека, который поможет ему понять самого себя, связать себя со всем окружающим миром, разглядеть, что же в этом мире делается...» Наши ребята, маленькие книголюбы. На миг прикоснувшись к творчеству Елены Зейферт, понимают, что им это уже удалось.

Список литературы

1. Закон об Образовании РК
2. Е.Зейферт Сборник «Детский взгляд Караганды»
3. Е.Зейферт Триптих «Сухой тополь» Е.Зейферт

4. Е.Зейферт «Волшебное Подземное Царство Караганда, или Приключения Куата Мусатаева»
5. Р. Сейсенбаев «О творчестве Елены Зейферт»
6. И.Линкова «Наши современники»

СЫБАЙЛАС ЖЕМҚОРЛЫҚҚА ҚАРСЫ КҮРЕС

АХМЕТБЕКОВА Ж.М., АМАНТАЕВА Д.А.

Көпсалалы гуманитарлы - техникалық колледжі

juldyz.11.89@mail.ru

Тәуелсіздікке қол жеткізген кезден бастау алған Қазақстанның қазіргі заманауи тарихында Қазақстан Республикасының Президенті – Елбасымыз Н.Ә. Назарбаевпен жарияланған жемқорлықпен табанды және ымырасыздық күрес бағыты республиканың сыбайлас жемқорлыққа қарсы саясатының негізгі мағынасын қалыптастырады. Сыбайлас жемқорлыққа қарсы ісқимыл саясатының базалық бағыттары Елбасының «Қазақстан-2050» Стратегиясында, «100 нақты қадам» Ұлт жоспарында белгіленген сыбайлас жемқорлыққа қарсы күрес міндеттерін іске асыру жоспары арқылы нақты белгіленген. Бұл ретте, сыбайлас жемқорлықтың көріністерін азайтудың мақсатты нұсқамаларына қол жеткізу алгоритмі сыбайлас жемқорлыққа қарсы жоспарлаудың көп деңгейлі жүйесінде бүгінгі күні басты бағдарламалық құжат болып табылатын Қазақстанның 2015-2025 жылдарға арналған Сыбайлас жемқорлыққа қарсы стратегиясында көрсетілген. Қазақстанда сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл бойынша шараларды жүйелі және бірізді іске асыру ұлттық тәжірибе ауқымы мен озық халықаралық сыбайлас жемқорлыққа қарсы тәжірибелерді тартуды ескерумен өзін-өзі жетілдіру режимінде тұрақты тұрған сыбайлас жемқорлыққа қарсы саясаттың бірегей үлгісін қалыптастыруға мүмкіндік берді.

Елбасымыз Н.Ә.Назарбаев Қазақстан халқына арнаған «Қазақстанның үшінші жаңғыруы: жаһандық бәсекеге қабілеттілік» деп аталған жолдауында Қазақстанның мемлекеттілігін нығайту жолындағы стратегиялық маңызды мәселелерді айқындап, қоғам мен мемлекетті түбегейлі қайта өзгертуге, жаңғыртуға бағытталған бес негізгі басымдылықты белгілеп берді.

Президенттің жолдауында белгіленген бес негізгі басымдылық еліміздің дамуының барлық салаларын қамтиды, соның ішінде заңның үстемдігін қамтамасыз етуге арналған [1].

Бұл құжатта маңыздылығы жөнінен айрықша көтерілген мәселе сыбайлас жемқорлықпен күреске қатысты.

Сыбайлас жемқорлықтың мемлекеттің бәсекеге қабілеттілігін едәуір төмендететіні, қоғамда демократиялық қайта құруларды жүзеге асыруды тежейтіні, елдің халықаралық беделіне көлеңке түсіретіні белгілі. Ең бастысы - адамдардың қоғамның демократиялық негізіне деген сеніміне, заң мен әділдікке деген сеніміне, түптеп келгенде, билікке деген сеніміне кері әсер ететіні хақ.

Жасыратыны жоқ сыбайлас жемқорлықпен күрес бүгінде елімізде мемлекеттік маңызы бар түйткілді мәселеге айналды, себебі бұндай әрекеттің мемлекеттік қызметкерлер тарапынан көрініс табуы мемлекеттің дамуына кедергі келтіріп қана қоймай, қоғамда өкіметке, билікке деген сенімсіздік тудырады. Өкінішке орай, жең ұшынан жалғасын табатын, көз қысты-бармақ басты әдет әлі де болса қалмай келеді. Бұл дерт еліміздің дамуына, экономиканың өркендеп өсуіне өрескел кедергі келтіретіні даусыз.

Жемқорлық ұғымы заманауи құқықтық сөздік қолданысында кеңінен қолданылады және терең тарихи тамыры бар. Жемқорлықтың қарапайым түсінігі - лауазымды тұлғалар, қоғамдық және саяси қайраткерлер мен мемлекеттік шенеуніктердің өз қызметтерінде сараңдық мен сатқындық танытуы.

Мемлекеттік сатып алу, мемлекет қаржысын талан-тараж етіп, ысырап қылу, жер участкесін заңсыз беру, дүние-мүлкін, ақша капиталын салық декларациясынан, яғни

мемлекеттен жасырып қалу сияқты мемлекет қалтасына қауіп төндіретін жат қылықтар әлі де орын алуда.

Қазіргі таңда мемлекет тарапынан жемқорлыққа қарсы күрес мақсатында ауқымды жұмыстар жүргізілуде. «Сыбайлас жемқорлыққа қарсы күрес туралы» Заң қабылдады, бұл заң жобасы арқылы жемқорлыққа қарсы күрестің негізі принциптерін анықтап, жемқорлыққа қатысты құқық бұзушылықтардың және оған байланысты жауапкершіліктің артылуының түрлері анықталды.

Елімізде 18 қараша 2015 жылы «Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл туралы» Заң қабылданғаны да баршаға мәлім.

Жемқорлыққа қарсы күресте барлық адамдар заң мен сот алдында тең. Жеке және заңды тұлғалардың бұзылған құқықтары мен заңды мүдделерін қалпына келтіру, сыбайлас жемқорлық пен құқық бұзушылықтың зиянды зардаптарын жою, олардың алдын-алу және барлық мемлекеттік органдар мен лауазымды адамдар өз құзіреті шегінде күрес жүргізу, яғни жемқорлықпен күресу - жалпыға ортақ міндет [2].

Сыбайлас жемқорлыққа қатысты мәселе әрқашан Елбасының назарында. Елбасымыз Қазақстан халқына арнаған дәстүрлі Жолдауында «Сыбайлас жемқорлық қоғамға, мемлекеттің конституциялық негізіне қауіп төндіреді, сондықтан онымен күрес жүргізу — жалпы ұлттық міндет», - деген болатын.

Біз елдегі сыбайлас жемқорлық деңгейін төмендету бағытында елеулі қадамдар жасадық. Алайда, басты назар көбіне сыбайлас жемқорлықтың салдарларымен күресуге аударылып отыр.

Сондықтан, Президент жолдауында сыбайлас жемқорлықтың себептері мен алғышарттарын анықтап, оларды жою жұмысын күшейту қажеттілігін атап көрсетті.

Сыбайлас жемқорлықпен күресте көп нәрсе бүкіл қоғамның белсене атсалысуына байланысты. Әлеуметтік желінің, өзге де медиа-ресурстардың дамуы жағдайында, сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-әрекет барысында оны жалпы жұртшылықтың жек көруі күрестің қуатты құралына айналуға тиіс.

Елбасының мемлекетіміздің тағдыры үшін маңызды құжатында айтылған мемлекеттік қызметтегі тұлғаларға қойылатын талап «Әрбір мемлекеттік қызметкердің ары да жаны да таза, сауатты және білікті, біреуге тәуелді болмайтындай жағдайда болса екен», - деген жұртшылықтың пікірімен үндескендей.

Мемлекеттік қызметкердің атына кір келтіретін әрекеттерден әркімнің де аулақ болғаны жөн. Бұндай заң бұзушылыққа қасақана барғандар қатаң жазаға тартылады.

Әрине, ең алдымен бүгінгі бала, ертеңгі мемлекеттік қызметкердің отбасындағы тәлім-тәрбиесі дұрыс болуы ләзім. Тәрбие от басынан басталады, ата-анасының шарауаны пара беру арқылы шешетінін, не пара алу арқылы өздерінің материалдық жағдайын жақсартып отырғанын көріп өскен бала, бұл жағдайды орынды, яғни солай болуы керек екен деп түсінеді. Есейгенде ол баладан қандай мемлекеттік қызметкер шығады? Қалтасының қамын ойлайтын шенеунік бола ма, әлде тәуелсіз еліміздің нығаяуына, қазіргі жаһандану заманында патриоттық сезімді барынша бойына терең сіндірген, ел дамуының ұйытқысы болатын нағыз азамат шыға ма? Соңғысы болса ләзім. Сондықтан, әрбір отбасы осы мәселеге аса мән бергені абзал.

Қазақстан - көп ұлтты, болашағына сенімді және қарқынды дамып келе жатқан мемлекет. Алдымызда әлі талай үлкен міндеттер тұр, талай сын кезеңдерден өтуге тура келеді және сапалы нәтижеге қол жеткізуіміз қажет. Сыбайлас жемқорлық қылмысымен күрес жүргізу оңай шаруа емес, ол ұзақ мерзімге бағытталған мемлекеттік шара. Ең бастысы осы кеселге қатаң бағытталған мемлекеттік бағдарлама жоғары деңгейде жауаптылықпен іске асырылуы тиіс.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Қазақстан Республикасының Конституциясы - Елорда, 2017ж
2. Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл туралы Қазақстан Республикасының Заңы 2015 жылғы 18 қарашадағы № 410-V ҚРЗ
3. Қазақстан Республикасының мемлекеттік қызметі туралы Қазақстан Республикасының Заңы 2015 жылғы 23 қарашадағы № 416-V ҚРЗ

4. Қазақстан Республикасының 2015-2025 жылдарға арналған сыбайлас жемқорлыққа қарсы стратегиясы туралы Қазақстан Республикасы Президентінің 2014 жылғы 26 желтоқсандағы № 986 Жарлығы

5. Ағыбаев А.Н. Ответственность должностных лиц за служебные преступления. Алматы: Жеті жарғы, 1997.

ОҚУ ТӘРБИЕ ЖҮЙЕСІНДЕ ИНФОРМАТИКА ПӘНІН ОҚЫТУДА ИННОВАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ҚОЛДАНУ - БӘСЕКЕГЕ ҚАБІЛЕТТІ МАМАН ҚАЛЫПТАСТЫРУДАҒЫ БАСТЫ ЗАМАН ТАЛАБЫ

АЙТУАРОВА М.Ж.

Жезқазған гуманитарлық колледжі

Білім беру жүйесінің маңызды саласы – білімалушыларға сапалы білім беру, оларды мамандыққа даярлау, заман талабына сай ақпараттық-коммуникациялық технологияларды жеке меңгертуге үйрету. Білім нарығында бәсекелестікке қабілетті болу үшін, кез келген білім ордасы, оқытушы өз алдына айқын мақсаттар мен қол жетімді міндеттер қоюы тиіс. «Жаңа заман ағымына сай, білімін мен біліктілігін шыңдай білетін, бәсекеге қабілетті, жан-жақты, заманауи ақпараттық техника мен әдіс-тәсілдерді меңгере білген тұлғаны қалыптастыру». «Бүгінгі жас маман – ертеңгі бас маман». Егеменді еліміздің болашағы жас жеткіншектердің білім дәрежесінің тереңдігімен өлшенеді. Қазіргі заманғы білім беру әлеуметтік құрылымының маңызды элементтерінің біріне айналды. Оқушыларға білімнің қыры мен сырын жетік таныту, қабілеттерін шыңдау, адамгершілік - рухани қасиеттерін дарытып, Қазақстан Республикасының азаматы деген атаққа лайық болатындай етіп тәрбиелеу – біздің міндетіміз болмақ. Жеке тұлғаның адамгершілік - рухани құзыреттілігін көтеру арқылы қоғамның рухани және адамгершілік деңгейінің жоғарылауына қол жеткізу күтілетін нәтиже десек болады.

Қоғамның негізгі бағыты білімді де дарынды балалар даярлау болса, ал колледждің негізгі көкейкесті мәселелерінің бірі білім мен қатар тәрбие беру, яғни адамгершілік тәрбиесін қалыптастыру. Жас ұрпақ бойына батылдық, әділдік, мейірім мен қайырымдылық, ізеттілік пен қамқорлық сезімдерін сіңіруді әр оқытушы, әр пәнде сабақпен ұштастыра жүргізуі қажет. Оқыту мен тәрбиелеу мақсатында жүргізілген жұмыстың тиімді көрсеткіштерінің бірі – білімалушының белсенділік қабілеттері. Оқытушының міндеті – оқушының өз пәніне деген қызығушылығын ояту, терең де мазмұнды білім беру, ой - өрісін, шығармашылық ізденісін дамытып, қазіргі рухани жаңғыру заманы бәсекесіне төтеп бере алатындай білікті, тәрбиелі шәкірт тәрбиелеу.

Заманауи білімалушыға қабілетті, қызығушылығы арытқан, талғамы мол, жан-жақты, адамгершілік мәдениеті қалыптасқан тұлға жатады. Еңбекке тәрбиелеу, патриоттық тәрбие, адамгершілік тәрбиесі, экологиялық тәрбие, дене тәрбиесі - осы барлық тәрбиенің өзегі - адамгершілік тәрбиесі, бірақ ол жападан - жалғыз әрекет етпейді, осы аталған тәрбие түрлерімен бірлікте, демек, адамгершілікпен қоса барлық тәрбие түрлері біріге келе адамгершілік мәдениеті мен сапалары қалыптасады. Ол үшін сабақты мүмкіндігінше түрлендіріп өткізсе, оқушылардың оқу үлгерімі сапасының көтерілетініне, пәнге қызығушылықтың арытатынына, оқушылардың шығармашылықпен жұмыс істеуге дағдыланатынына көз жеткізуге болады. Мен сабақ беру үрдісінде оқушылардың бойында өзіндік талдау, өзін - өзі іске асыру қабілеттерін қалыптастыруда мынандай негізгі факторларды басшылыққа аламын:

- оқушылардың өз бетінше жұмыс істеу тиімділігін арттыру; - жекелей, жұппен, топпен жұмыс жүргізу;
- ойлау қабілетін дамытатын есептер беру; - қабілетіне қарай деңгейлік тапсырмалар беру;
- оқушылардың теориялық - практикалық сауаттылығын арттыру.

Меніңше, әрбір оқытушы оқушыға тәрбие мен білім шуағын төге, өз жолында таңдаған өмірлік мамандығының ыстық-суығына көнуге үйретуі тиіс деп ойлаймын.

Білім берудің мазмұнын жаңартуда информатика пәнін оқытуда инновациялық технологияларды қолданудың басты артықшылығы неде? Бұл сауалға жауап беру барысында мынадай аспектілерді айқындауға болады:

1. Пәнге деген ерекше қызығушылықты, оқуға деген ынтызарлықты арттыру;
2. Өзін – өзі бақылау дағдыларын қалыптастыру;
3. Теориялық және тәжірибелік дағдыны шыңдауға көмек көрсету;
4. Оқушылардың өз мамандығының қыр-сырын білуге құштарлығын ояту;
5. Оқушыны шығармашылық жұмысқа баулу;
6. Оқулықтан тыс, қосымша мәліметтер көздерін іздестіру;
7. Болашақ маман ретінде өз ойын жүйелі, дәйекті түрде жеткізіп, қалыптастыруға мүмкіндік береді;

Білім нарығында ғылыми әлеуетін жан-жақты көрсету жаңа ғылыми ізденістер нәтижелеріне сүйену, шын мәнінде елеулі іс. Бұл үрдісте біз қарқынды түрде интерактивті техника мен технологияларды енгізудің әдістемелік аспектілерін кеңінен қолданып, әрбір болашақ маманға тек теория жүзінде ғана емес, сондай-ақ тәжірибе жүзінде де сапалы білім берудеміз. Қазақстан Республикасының Президенті Нұрсұлтан Назарбаевтың биылғы жылғы Жолдауында «Еліміздің тірегі – жастар» мәселесіне жете мән бергендігімен аса маңызды деп санаймыз. Қоғамның даму үдерісін ілгерілетудің жетекші күші жастар екендігі ақиқат дүние. Жолдауда колледждерде, жоғары оқу орындарына мамандық алып шыққан жастардың өз мамандығы бойынша жұмысқа тұрып, елімізге қызмет етуі мәселесі қоғамның даму тенденциясын анықтайтын фактор екендігіне зор мағына берілген.

«Білім беру реформасы табысының басты өлшемі – тиісті білім мен білік алған еліміздің кез келген азаматы әлемнің кез келген елінде қажетке жарайтын маман болатындай деңгейге көтерілу болып табылады» делінген. [1] Сонымен қатар бүкіл еліміз бойынша әлемдік стандарттар деңгейінде сапалы білім беру қызметін көрсетуге қол жеткізу, On-line тәсілінде оқыту тәжірибесін дамытып, елімізде оқу теледидарын құру, сондай-ақ арнайы пәндерді оқытуда интерактивті үрдістерді кеңінен пайдаланып, дамыған 30 елдің қатарына «Қазақстан – 2050» стратегиясы арқылы енуімізді басты назарда екенін атап өтіп керек екенін айтып өткен жөн.

Оқыту үрдісінде жаңалықтар пайда болуда, оларды зерделеп, талдап, нәтижелі болса іс – тәжірибеде қолданады. Білім беруде инновациялық бағыт пайда болып, оқу – тәрбие үрдісінде енуде. Инновация өздігінен пайда болмайды және ұжымның шығармашылықпен зерттеулері мен ізденістерінің озық педагогикалық тәжірибелерінің нәтижелері. Инновация ағылшын тілінде жаңаны енгізу, жаңаша бастау деген мағынаны білдіреді. Сөздің ауқымды мағынасында ғылымның жетістіктері мен озық тәжірибеге негізделген техника мен технологияларды және еңбекті ұжымдастыру мен басқару салаларындағы жаңалықтарды өмірге енгізу болып есептеледі. Ал, информатика пәнін оқытуда үнемі оқу материалдарын – теориялық және іс – тәжірибелік материалдарын аудио, видео үрдісте түсіндіруді, игеруге қатысты, нәтижелі дәрежеге жетуге қажетті жаңа оқыту әдістерін ойлап табуды, көрсетудегі жаңа элементті, жаңа қосымша мәліметтерді, заман талабына сай интерактивті тақтаны тиімді пайдалану және интернет желісіндегі білім сайттарын пайдаланып, L-earning бағдарламаларын пайдалануды, жаңа түрлендірулерді қысыңқы пайдалану, сабақ бекіту, қорытындылау барысында KAHOOT, PLICERS онлайн тестілеуші бағдарламаларында тест жасап, осының бәрін біртекті құрылғы интерактивті тақтада оңтайлы, түсінікті, көрнекі түрде пайдалана білуді қажет етеді. Инновациялық қызмет сөзіне «елдегі жинақталған білімді, технологияларды, құрал — жабдықтарды түрлі келісім – шарттық жолдармен табыстар табу бағытына шоғырландыру» деп білсек, информатика пәнінде инновациялық қызмет дегеніміз елдегі жинақталған білім, оқыту әдістемелері, тәсілдері, оқыту технологиялары, оқытудың түрлі техникалық құралдарын оңтайлы, ұтымды, мақсатты ойластыра, орынды, мерзімінде пайдалану, оқу процесін тиімді қайталау, пысықтау, басқаруды жетілдіру болып есептеледі. Инновациялық жүйе ұстаздардың білімі мен біліктілігін, тәжірибесі мен әдістемесін, оқу орнының материалдық – техникалық базасын,

болашақ мамандардың білімдерін, талаптарын, жалынды бастамаларын, асқақ армандарын жетілдіріп пайдалану, әріптестердің ынтымақтастығы, ата-аналардың қолдау-қуаттарын және басқа да көптеген мәселелерді қамтитын тұтасқан бір дүние. Осыған орай, Қазақстан Республикасының Президенті Нұрсұлтан Назарбаевтың Қазақстан халқына 2018 жылдың 10 қаңтарындағы «Төртінші өнеркәсіптік революция жағдайындағы дамудың жаңа мүмкіндіктері» атты Жолдауында: «Орта мектеп пен колледждер және жоғары оқу орындары үздік оқытушыларының видеосабактары мен видеолекцияларын интернетте орналастыру керек. Бұл барлық қазақстандықтарға, оның ішінде шалғайдағы елді мекен тұрғындарына озық білім мен құзыреттілікке қол жеткізуге жол ашады» делінген ой үлкен мәнді және жауапкершілікті нақтылайды [2].

Бұл интернет және басқа да инновациялық бағдарламаларды қолдану арқылы сабақтарды қызықты өткізіп, интернетке салу арқылы бір-бірімен әдіс-тәсілдер алмасу дегенді білдіреді.

Елбасымыз айтқандай «Жалындаған жастар – еліміздің ертеңі». Сол себепті, ел ертеңін еңсеген, болашақ маман даярлауда өзіндік ізі өшпес оқытушылар қауымы әрқашанда жаңа заман талабына сай, заманауи ақпараттық –коммуникациялық технологияларды қолдану арқылы шеберлігі жоғары мамандар тәрбиелеуге талмай еңбек етуден жалықпайық!

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. “Жастар жылы” Н.Ә.Назарбаевтың Қазақстан халқына Жолдауы, 2019 [1]
2. Қазақстан Республикасының Президенті Нұрсұлтан Назарбаевтың Қазақстан халқына Жолдауы, 2018 [2]
3. Демеуова Ләззат. Ғаламдық ойлауға бейімдеу. "Қазақстан мектебі" №12 Алматы, 2003-3 бет.
4. Жошыбаева Гүлнар. Ұлттық мектеп - ел еңсесі. "Қазақстан мектебі", №12, 2003-13 бет.
5. Қоянбаева Сәуле. Танымдық қызығуды белсендіру. "Қазақстан мектебі" №6, 2003

РАЗВИТИЕ РЕЧИ ДЕТЕЙ ЧЕРЕЗ ИГРОВУЮ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ

Л. Н. ЧЕРНЫШЕВА, С.Р. РАССКАЗОВА

КГКП ясли сад «Айгерім»

Dashka_12_22@bk.ru

Дошкольный возраст является уникальным и решающим периодом развития ребёнка, когда возникают основы личности, складывается воля и произвольное поведение, активно развивается воображение, творчество, общая инициативность. Однако все эти важнейшие качества формируются не на учебных занятиях, а в ведущей и главной деятельности дошкольника - в игре.

Самое существенное изменение, которое отмечают не только психологи, но и большинство опытных дошкольных педагогов, заключается в том, что дети в детских садах стали меньше и хуже играть, особенно сократились (и по количеству и по продолжительности) сюжетно-ролевые игры.

Дошкольники практически не знают традиционных детских игр и не умеют играть. В качестве главной причины обычно называют недостаток времени на игру. Действительно, в большинстве детских садов режим дня перегружен различными занятиями и на свободную игру остаётся менее часа.

Однако и этот час дети, по наблюдениям педагогов, не могут содержательно и спокойно играть - они возятся, дерутся, толкаются - поэтому воспитатели стремятся заполнить свободное время детей спокойными занятиями или прибегать к дисциплинарным воздействиям. При этом они констатируют, что дошкольники не умеют и не хотят играть.

Преимущество игры перед любой другой детской деятельностью заключается в том, что в ней ребёнок сам, добровольно подчиняется определённым правилам, причём именно выполнение правил доставляет максимальное удовольствие. Это делает поведение ребёнка осмысленным и осознанным, превращает его из полевого в волевое. Поэтому игра - это

практически единственная область, где дошкольник может проявить свою инициативу и творческую активность.

И в то же время, именно в игре дети учатся контролировать и оценивать себя, понимать, что они делают, и хотеть действовать правильно. Отношение современных дошкольников к игре (а значит и сама игровая деятельность) существенно изменились. Несмотря на сохранение и популярность некоторых игровых сюжетов (прятки, салочки, дочка-матери), дети в большинстве случаев не знают правил игры и не считают обязательным их выполнение. Они перестают соотносить своё поведение и свои желания с образом идеального взрослого или образом правильного поведения.

А ведь именно это самостоятельное регулирование своих действий превращает ребёнка в сознательного субъекта своей жизни, делает его поведение осознанным и произвольным.

А ведь произвольность - это не только действия по правилам, это осознанность, независимость, ответственность, самоконтроль, внутренняя свобода. Лишившись игры, дети не приобретают всего этого. В результате их поведение остаётся ситуативным, произвольным, зависимым от окружающих взрослых.

Наблюдения показывают, что современные дошкольники не умеют сами организовать свою деятельность, наполнить её смыслом: они слоняются, толкаются, перебирают игрушки и пр. У большинства из них не развито воображение, отсутствует творческая инициатива и самостоятельность мышления. А поскольку дошкольный возраст является оптимальным периодом для формирования этих важнейших качеств, трудно питать иллюзии, что все эти способности возникнут сами собой потом, в более зрелом возрасте. Между тем и родителей, как правило, мало волнуют эти проблемы.

Главным показателем эффективности работы детского сада и благополучия ребёнка считается степень готовности к школе, которая выражается в умении считать, читать, писать и выполнять инструкции взрослого. Такая «готовность» не только не способствует, но и препятствует нормальному школьному обучению: пресытившись принудительными учебными занятиями в детском саду, дети часто не хотят в школу, или теряют интерес к учёбе уже в младших классах.

Преимущества раннего обучения сказываются только в первые 2-3 месяца школьной жизни - таких «готовых» детей уже не надо учить читать и считать. Но как только нужно проявить самостоятельность, любознательность, способность решать и думать - эти дети пасуют и ждут указаний взрослого. Надо ли говорить, что такая пассивность, отсутствие интересов и самостоятельности, внутренняя пустота будет иметь весьма печальные результаты не только в школе

Игра - один из тех видов детской деятельности, которые используются взрослыми в целях воспитания дошкольников, обучения их различным действиям с предметами, способами и средствами общения.

Теоретические представления о сущности детской игры, развитые в отечественной психологии, в основном сводятся к следующему:

-игра занимает свое место в ряду других воспроизводящих деятельности, являясь ведущей в дошкольном возрасте. Именно в процессе игры как ведущей деятельности возникают основные психические новообразования данного возраста;

-игра является особой, социальной по происхождению, содержанию и структуре деятельностью;

-развитие игры происходит не спонтанно, а зависит от условий воспитания ребенка, т.е. социальных явлений.

Общественность в жизни ребенка - это тот коллектив детей, в котором он живет и развивается. Основной вид его деятельности - это игра.

Значительный опыт накапливается ребенком в игре. Из своего игрового опыта ребенок черпает представления, которые он связывает со словом. Игра и труд являются сильнейшими стимулами для проявления детской самостоятельности в области языка; они должны быть в первую очередь использованы в интересах развития речи детей.

Среди многих важных задач воспитания и обучения детей дошкольного возраста в детском саду, развитие речи - одна из главных. Это общая задача состоит из ряда

специальных, частных задач: воспитания звуковой культуры речи; обогащения, закрепления и активации словаря; совершенствование грамматической правильности речи; формирования разговорной (*диалогической*) речи; развития связной речи; воспитания интереса к художественному слову; подготовки к обучению грамоте.

Важными условиями для выполнения этой задачи и для улучшения качества воспитательной – образовательной работы в детском саду является совершенствование процесса обучения. Хорошо известно, что развитие речи, реализуемое только в форме фронтальных занятий, не даст желаемого результата. Работу по речевому развитию необходимо активно проводить в повседневной жизни детей в детском саду и семье.

Игра в дошкольном возрасте – ведущая деятельность детей. Она пронизывает всю их жизнь, является источником обширной информации, методом обучения и воспитания ребят. Существует прямая связь между эмоциональным состоянием ребенка и интенсивностью протекания его психических процессов: мышления, речи, внимания, памяти.

Игры, в которые обычно играют дети дошкольного возраста можно разделить на три основные группы:

Первая группа – это подвижные игры.

Вторая группа – это дидактические игры.

Третья группа – это творческие ролевые игры, игры драматизации.

У всех видов игр есть единая задача – умение самостоятельно организовывать разнообразные игры, договариваться, выполнять установленные правила игры. Здесь развитие речи играет главную, основную роль.

Подвижные игры.

Подвижные игры способствуют воспитанию сообразительности, наблюдательности, внимания, воображения, быстроте мысли. Подвижные игры положительно влияют не только на двигательную деятельность детей, но и на развитие чувств и эмоций, поскольку радость движений усиливается наличием веселых комических ситуаций, юмора, шуток, возможности самовыражения. Азарт задают детям считалки, зачины, жеребьевки.

В младших группах детям нравятся игры, сопровождающиеся рифмованным текстом и ритмичными движениями. Например: «*Курочка – хохлатка*», «*Лохматый пес*», «*Зайка*».

Более старшие дети очень любят хороводные игры, эмоционально воспринимают всевозможные присказки и другой текст, предваряющий игру, являющийся как бы завязкой ее.

Например: «*Гуси – гуси...*», «*Теремок*», «*Мышеловка*». Применение считалок в распределение ролей, в подвижных играх, хорошо влияет на динамику постановки дикции.

Что должен знать воспитатель о методике проведения подвижных игр с целью воспитания развития речи детей:

1. Нужно хорошо знать текст и соответствующие движения.
2. Воспитатель произносит слова отчетливо, выразительно, выделяя ритмический рисунок, но не утрируя его, ни в коем случае не переходя на чтение по слогам.
3. Потешки и прибаутки родственны песне, но это не значит, что их надо произносить на распев. Важно добиться некоторой певучести, напевности.
4. Предварительно разучивать текст с детьми не следует, они постепенно запоминают его в процессе игры. Вначале они будут проговаривать отдельные слова, затем усвоят весь текст. Не надо только, чтобы дети сразу говорили полным голосом. Позднее, когда дети освоятся с движениями, следует обращать внимание на чистое и выразительное произнесение ими текста, не допускать крика в тех случаях, когда возрастает эмоциональный подъем.
5. Произносить текст нужно звонким, достаточно высоким голосом, так как это более естественно для детей. Однако не следует допускать, чтобы дети говорили утрированно высоким, писклявым голосом или крикливо.

Во всех возрастных группах подвижные игры, организуемые воспитателем со всей группой или с небольшой подгруппой, должны быть интересными для детей, проходить живо, эмоционально, непринужденно.

Дидактические игры.

Дидактические игры играют большую роль в развитии речи дошкольников – это пополнение и активизация словаря, воспитание правильного звукопроизношения; развитие связной речи. Среди всего многообразия дидактических игр особое внимание надо уделить словесным играм.

Преимущество словесных игр в том, что они не требуют особой подготовки, наглядного материала, оформления; могут проводиться в любые режимные моменты. И помимо развития связной речи учат детей взаимодействовать в коллективе, общаться друг с другом в различных игровых ситуациях.

Теперь давайте коснёмся методики проведения словесных игр. Можно выделить общие советы:

- 1.Прежде всего воспитатель должен быть хорошо подготовлен, ознакомлен с целью игры, её ходом, сопровождающим речевым материалом.
- 2.Перед началом необходимо настроить детей на игровой лад. Возможно использование сюрпризных моментов, считалок, вводных хороводов и пр.
- 3.Особое внимание нужно уделить объяснению правил данной игры детям.
- 4.Обязательно поощрять детей по ходу игры. А если в игре есть соревновательный момент, то можно заранее подготовить приятные детям награды.
- 5.Желательно, чтобы игры были интересны и занимательны, отличались от занятий и дидактических упражнений, соответствовали возрасту.
- 6.Необходимо отслеживать, чтобы все дети были вовлечены в процесс игры.
- 7.При использовании одной и той же игры неоднократно, возможно вводить варианты с усложнением задач.
- 8.Словесные игры могут проводиться в различные моменты педагогического процесса. Их можно использовать как часть занятия, в развлечениях, в свободной деятельности, на прогулке и пр.

Теперь остановимся непосредственно на особенностях проведения словесных игр для каждой возрастной группы.

- Для младших групп важен непосредственный контакт воспитателя и детей, а также опора на зрительные изображения. Воспитатель является руководителем игры. Основные игры для этого возраста – это рифмованные потешки. Например: «Ладушки», «Коза рогатая», «Гуси».

Учим детей слушать, повторять, участвовать в совместной деятельности.

Перед началом игры воспитатель должен познакомить детей с наглядным изображением героев игры. Например, если это «Коза рогатая», то сначала знакомим детей с изображением козы. В ходе проведения игры желательно, чтобы воспитатель находился на одном уровне с детьми, так называемый эффект «Глаза в глаза». Текст воспитатель должен произносить наизусть. Воспитателю нужно активно использовать мимику, жесты, но только не стоит пугать детей, изображая волка или медведя. Всё должно быть хорошо продумано. Так же в младшем дошкольном возрасте можно использовать такие игры как: «Про кого я говорю?», «Назови части целого», «Угадай игрушку», «Играем в прятки с мишкой», «Угадай кто позвал».

- Средний дошкольный возраст ещё называют возрастом «почемучек». Дети более активно интересуются окружающим миром, более открыты к усвоению новых знаний. В этом возрасте добавляются словесные игры, в которых используются сравнения предметов («Что бывает широкое, высокое, низкое», «Назови лишнее слово»), описательные признаки («Что подарили Наташе», «Чудесный мешочек»), формирование элементарных обобщений («Что сажают в огороде», так же можно использовать договаривание детьми слов, недосказанных воспитателем) и пр.

Учим детей сравнивать предметы, описывать их опираясь на накопленный личный опыт, расширяем активный словарь, развиваем лидерские качества, ответственность.

В средней группе воспитатель ещё руководит ходом игры, но уже возможно вовлечение на роль ведущих в известных играх и самих детей.

- У детей старшего дошкольного возраста активно развивается логическое мышление. Детям присуща любознательность, пытливость, наблюдательность, возрастает интерес к познанию нового, интересного. Дошкольникам уже доступны более сложные речевые задачи – самому

отгадать загадку, обобщить группы предметов, возможность самостоятельно придумать рассказ или его часть и пр.

Учим детей правильно использовать словесные конструкции, пользоваться накопленным опытом. Обогащаем активный словарь. Развиваем связную речь. Учим взаимодействовать внутри коллектива, правильно распределять роли в ходе игры.

В данном возрасте меняется и роль воспитателя. При проведении словесных игр он отходит от роли руководителя, оставляя детям возможность самостоятельно участвовать в проведении игры. Чаще наблюдает, направляет, большее внимание уделяет индивидуальной работе с детьми более замкнутыми, стеснительными.

Словесные игры для старших дошкольников можно условно разделить на 4 группы:

1. Игры, воспитывающие умение выделять главные, существенные признаки предметов, явлений («Магазин», «Угадай-ка», «Что это за игрушка?», «Отгадай предмет по названию его частей»)

2. Игры, развивающие у детей умение сравнивать, анализировать, выделять алогизмы. («Похож – не похож», Путаница, Придумай небылицу», Логический поезд»).

3. Игры, с помощью которых развивается умение обобщать и классифицировать предметы по различным признакам («Кому что нужно», «Вершки-корешки», «4-й лишний», «Кто больше назовёт»)

4. Игры, развивающие внимание, сообразительность, быстроту мышления, воспитывающие самообладание («Испорченный телефон», Краски», Где мы были, мы не скажем...», «Скажи наоборот», Было – будет», «Один много»).

Таким образом, речевые игры являются одним из средств формирования словаря детей дошкольного возраста.

Творческие ролевые игры и игры – драматизации.

Творческие ролевые игры и игры – драматизации, театрализованные игры тесно связаны между собой. В основе тех и других лежит отображение событий, действий и отношений между людьми. Однако театрализованные игры основаны на драматизации литературных произведений. Театрально – игровая деятельность обогащает детей новыми впечатлениями, знаниями, умениями, развивает интерес к литературным произведениям и театру, формирует диалогическую речь, активизирует словарь, способствует нравственно – этическому воспитанию каждого ребенка.

В младших группах воспитатель разыгрывает знакомые детям сказки, стихотворения, небольшие рассказы с помощью настольного театра или фланелеграфа. Например, сказка «Репка» иллюстрируется с помощью плоскостных кукол. А с веселым Петрушкой, даже не прячущимся за ширмой, дети охотно здороваются за руку, отвечают на его вопросы.

С детьми третьего и четвертого годов жизни, воспитатель разыгрывает простейшие сюжеты знакомых сказок, призывая детей повторять отдельные фразы главных героев или коротенькие песенки. Например, показывая детям настольный театр «Колобок», воспитатель предлагает детям вместе с колобком спеть песенку.

Дети пятого и шестого годов жизни уже, как правило, знают и любят изменять голос, проговаривать слова в заданном темпе, хорошо запоминают текст. Простой, короткий, выразительный текст помогает ребенку поставить себя на место изображаемого героя.

Сюжетно – ролевые игры занимают ведущее место в самостоятельной деятельности детей. Дети дошкольного возраста отличаются большой эмоциональностью. Содержательная и эмоциональная сторона взаимоотношений детей находит свое выражение в жестах, в мимике и в совершенствовании речи.

Уровень развития речи во многом определяет умение вступать в контакт с детьми и поддерживать его.

Все дети без исключения любят играть, а в игре у детей активизируется речь при общении и решении спорных вопросов. При этом у них развивается способность аргументировать свои утверждения, доводы.

Заканчивая любую из игр, воспитатель, должен поддержать интерес к дальнейшей игре : «А в следующей раз, мы будем играть еще интереснее...».

Список литературы

1. Алексеева М.М. Яшина В.И. Речевое развитие дошкольников. - М.: Академия, 2000
2. Арушанова А.Г. Речь и речевое общение детей: Книга для воспитателей детского сада. -- М.: Мозаика-Синтез, 2000.
3. Бондаренко А.К., Матусик А.И. Воспитание детей в игре. - М.: Просвещение, 2002.

СИҒЫРЛЫ ЕРТЕГІЛЕР ӘЛЕМІ
КАСЫМОВА Г. Б., КИКЫМОВА А. А.
«Айгерім» бөбекжайы» КМҚК. Қарағанды қаласы

Баланың ой-өрісін шыңдап, қиялына қанат бітіретін ғажайып құрал – ол ертегілер. Балабақша өмірі, ондағы сан қилы білім және тәрбие беру мақсаттарының бірегейі – балаларды қазақ халқының, әлем халықтарының ертегілермен таныстыру болып табылады. Сонымен бірге, жас ұрпақ бойына адамгершілік-рухани тәрбиені қалыптастыруда да ертегілер әлемінің маңызы аса зор. Ең алдымен ол ертегілердегі кейіпкерлердің өмірі, мінез-құлықтары арқылы мектепке дейінгі жастағы балалардың мінез-құлықтарынан, өзгелермен, бір-бірімен қарым-қатынас жасай білуін жетілдіруінен көрініс табады. Ертегілерді слайдтар арқылы түсінікті тілмен баяндай отырып, ондағы түрлі кейіпкерлерді бүлдіршіндердің өздерінің сомдап, сахналық көріністерге айналдыра алуына қол жеткізу қажет. Сол кезде біз балалардың бойына адамгершілік-рухани байлықтың қайнарын сіңіріп, оларды нағыз азамат ретінде тәрбиелеп шығару үшін жалпы адамзаттық құндылықтарды, адамгершілік ұстанымдарды, әділдік пен бір-біріне өзара көмек көрсете білулерін дамытуға жол аша аламыз. Өйткені мектепке дейінгі жастағы балалардың болашағына балабақшада жүргізілетін сан-салалы шаралардың ықпалымен жол сілтеу – бүгінгі қажетті, кезек күттірмес мәселе. Балаларды сиқырлы ертегілер әлеміне жетелей отырып, олардың сезіміне әсер ету арқылы ішкі жан дүниесін ояту нәтижесінде оның рухани-адамгершілік қасиеттерін қалыптастырамыз. Өйткені балаға бұл өмірдегі ең бір қызық оқиғалар осы ертегілерден табылады. Оның балабақша өміріне қызығушылығын арттыратын да осы ертегілер.

Мысалы, балабақшада «Шалқан» ертегісін оқытудың мақсаты - ертегілерді сахналау барысында кейіпкерлердің мінез - құлқын жеткізе білуге үйретумен бірге балаларға ұжымдық тәрбие бере отырып, бірігіп, ұжымдасып әрекет етсе, істің нәтижелі болатынын ұғындыру. Бірінші кезекте, суретке көңіл қойып мазмұнын түсіне білуге үйрету керек. Ертегідегі кейіпкерлердің сөз мәнерін, қимыл - қозғалысын келтіріп ойнауға үйрету аса маңызды. Сөздерді анық айтуға дағдыландыру, есте сақтау қабілетін дамыту да естен шықпағаны абзал. Достыққа, қайырымдылыққа, өзара сыйластыққа, мейірімділікке тәрбиелеу осы ертегіні балалардың өздерін қатыстыра отырып сахналау арқылы, нәтижесін сұрақ-жауап әдісімен бекіту арқылы жүзеге асырылады.

Құрал - жабдықтарына «Шалқан» ертегісіне арналған костюмдер, «Шалқан» муляжі, ертегі мазмұнына сәйкес сурет – таблицаларды алуға болады. «Шалқан» ертегісінің мазмұнын толық меңгерген, ертегі кейіпкерлерінің костюмдерін киген балалар ертегіні өз беттерімен сахналай алады.

Ал «Бауырсақ» ертегісін өтерде сабақтың мақсаты - ертегі кейіпкерлерін қонаққа шақыра отырып, қиялы мен қабілетін жетілдіру болып табылады. Балалардың сөздік қорын, байланыстырып сөйлеуге дағдыландыра отырып, жағымды, жағымсыз қасиеттерді айыра білуді үйрету қажет.

Ертегі өзара сыйласып, достық қарым-қатынаста болуға, біреуге қызғанып қарамауға, бірін-бірі құрметтеп, үлгі тұтуға тәрбиелейді. Ертегі мазмұнын балалардың қызығушылығын арттыра отырып, қойылымның кейіпкерлері: шал, кемпір, бауырсақ, қоян, қасқыр, аю, түлкіні балалардың өздеріне сахналату арқылы ашуға болады. Көрнекілікке тақта, орман, орманды мекендеген аңдар, ағаштарды да орынды пайдаланған жөн. Балалар осындай үйлесімді әрекеттер арқылы ертегі әлеміне еніп кететіндей болуы тиіс.

Қорытындысында неліктен аю, қасқыр, жағымды кейіпкерлерге жатады? – деген тәрбиешінің сұрағына: -өйткені олар бауырсақты жеген жоқ, -деп өздері ойланып жауап

беретін болады. – Ал түлкіні айлакер, қу деп ұғады. Осылайша ертегідегі жағымды, жағымсыз кейіпкерлерді балалардың өздері танып алады. Сонымен бірге бауырсақтың неден жасалатаны, түр-түсі, пішіні қандай болатыны жөнінде де түсініктер алады.

«Қасқыр мен жеті лақ» ертегісінің үзіндісіне тоқтала отырып бүлдіршіндердің қызығушылығын ояту - педагог шеберлігінің бір қыры болып табылады. Ертегіні түсіндіре отырып, сұрақ-жауап әдісін қолдана отырып бүлдіршіндердің сөздік қорын молайту, тіл байлығын дамыту, есте сақтау, дүние танымын кеңейту басты орын алады. Алдымен, суретін көрсете отырып қасқыр туралы, оның жабайы жануар екені, қауіпті аңдар қатарына жататыны туралы түсінік беру қажет. Ал ешкі мен лақтың үй жануары екені, қандай қасиеттері бар екені туралы балалармен бірге ой бөлісу қажет. Сонымен бірге ертегі мазмұны балаларды батылдыққа, сергектікке, қиын кезе абыржымай өз беттерімен шешім қабылдай алуға да тәрбиелейді. Айтқан тапсырманы бүлжытпай орындауға, ұсақ-түйек нәрселерге көңіл бөле білуге, зеректікке тәрбиелеуде де аталған ертегінің маңызы аса зор. Ертегіні сахналатып, балаларға рөлдерді сомдатуда тіл байлығы мен ой ұшқырлығын дамыту басты мақсаттың бірі. Балалар ертегі мазмұнынан қызығу, ойлану, әрекет ету арқылы рухани-адамгершілік қағидаларын да ұғынатын болады. Айналасындағылардың бәрін ертегідей қабылдаған баланың бойында өшпес ізгілік қалыптасады. Мағжан Жұмабаев: «Жан тұрмысы өркендеу үшін, яғни ойы, ақылы кеңейіп, құлқы түзеліп, тілі баю үшін, жас балаға ертегі тым қымбат нәрсе. Бала ертегіні жан-тәнімен тыңдайды.» — десе, атақты педагог Сухомлинский «Бала кезде үш жастан он екі жасқа дейінгі аралықта — әр адам өзінің рухани дамуына қажетті нәрсенің бәрін де ертегіден алады.» — дейді.

Жер бетіндегі барлық халық ертегілерінің мазмұны мен мақсаты бір деуге болады. Оның себебі Ұлы Табиғат балалармен ертегі арқылы сөйлеседі, ертегі арқылы сырласады, ертегі арқылы өнеге, білім, тәрбие береді. Ертегілердің барлығы да бір-ақ тілде сөйлейді. Ертегі – баланы рухани- парасатқа тәриелеудің бірден-бір құралы.

Ертегілер арқылы рухани-адамгершілік тәрбие берудің негізгі мақсаты- дені сау, ұлттық сана сезімі оянған, рухани ойлау дәрежесі биік, мәдениетті, парасатты, ар-ожданы мол, еңбекқор, іскер, бойында басқа да игі қасиеттер қалыптасқан ұрпақ тәрбиелеу болып табылады. Ертегі балаға рухани ләззат беріп, қиялына қанат бітіреді, жас баланың рухының өсіп жетілуінің бірден-бір төте жолы. Бұл - балалардың адамгершілік сана-сезімін, мінез-құлқын қалыптастыруды қамтиды. Дәлірек айтқанда, адалдық пен шыншылдық, адамгершілік, кішіпейілдік, қоғамдағы және өмірдегі қарапайымдылық пен сыпайылық, үлкенді сыйлау мен ибалық адамгершілік тәрбиесінің жүйелі сатылап қамтитын мәселелері. Адамгершілік тәрбиесінің әрқайсысының ерекшеліктерін жетік білетін ұстаз халық 949 педагогикасын ғасырлар бойы қалыптасқан салт-дәстүрлерді, әдет-ғұрыпты жан-жақты терең білумен қатар, өркениетті өмірмен байланыстыра отырып, білім берудің барлық кезеңдерінде пайдаланғаны дұрыс. Ол бүлдіршіндердің адамгершілік санасын қалыптастырып, оның мінез-құлқы мен іс әрекетін анықтайды.

Елбасымыз Н.Ә.Назарбаевтың "100 нақты қадам – Ұлт жоспарының" негізгі бағыттарының бірі қазақстандық білім мазмұнын жаңарту, қазақстандық қоғамның экономикалық және әлеуметтік жағынан ілгерілеуінің маңызды факторы ретінде білім берудің ұлттық моделін дамыту, шығармашыл тұлға қалыптастыруға дағды алу, ақыл-ой қорын жинау сияқты мақсаттарды көздейді. Сол себепті қазіргі кезеңде Республикамызда білім берудің жаңа жүйесі жасалып, Қазақстандық білім беру жүйесі әлемдік білім беру кеңістігіне еруге бағыт алуда. Ол үшін, әрине, білім берудің мазмұны жаңарып, жаңа көзқарас, жаңаша қарым-қатынастың пайда болуы алдыңғы орынға шығады. Ал балаға білім теңізінің қайнар бұлағы болып табылатын балабақшада бұл ретте әрбір педагогтың жаңаша жұмыс істеуі, батыл шығармашылық ізденісі, оқушылардың белсенділігі мен қызығушылығын арттыра білуі аса қажет. Бұл мақсатты орындауда мектепке дейінгі мекемелерде ертегілердің сиқырлы әлемін орнымен, молынан пайдалана білген абзал.

Қазақстандағы білім беруді дамытудың 2011-2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы жобасында да өскелең ұрпақты сапалы біліммен қамтамасыз етуге үлкен мән берілген. Олай болса, білімнің сапалы да саналы түрде берілуі балабақшадағы педагогтердің біліктілік деңгейіне байланысты деп білемін.

Мен өзім еңбек ететін балабақшада бүлдіршіндердің алған білімін бағалау мен оны бақылауға аса мән беремін. Көркем әдебиет бойынша қазақ халқының ертегілерімен бірге баланың ой ұшқырлығын дамытуға септігін тигізетін шетел ертегілерін де кеңінен пайдалануға тырысамын. Сабақтың қызықты да мазмұнды өтуі үшін ертегі кейіпкерлерін балалардың өздері сомдап, сахналық көріністерге айналдыра білуі қажет. Ертегі кейіпкерлерінің бойындағы мейірімділік, татулық қасиеттерін балалар бойына сіңіре білу – сабақтың басты мақсаты болуы тиіс. Ал ертегілерде кездесетін қатігездік, іштарлық, өзіншілдік сияқты теріс мінез-құлықтардан жирендіре білу – келешек саналы азаматты тәрбиелеп шығарудың бастамасы болып табылады. Сонымен бірге, балалардың ертегі-аңыздар бойынша ойын жинақтап, сауатты әңгімелей білуі және қандай тапсырманы болсын ұқыпты, жинақы орындауына көңіл бөлу керек. Ал тіл дамыту жұмысында ертегілер сюжетіндегі дидактикалық ойындарды жиі пайдалану – балалардың ойлау қабілеттерін дамытуда, сөздік қорын молайтуда таптырмас құрал болып табылады. Ойын барысын қоршаған орта құбылыстарымен байланыстырып отыру да аса маңызды. Сұрақ-жауап әдісі арқылы қатесіз, дұрыс сөйлей білуге дағдыландыру жұмысы жүргізіледі. Ең бастысы – баланың өз бетімен ойланып жауап беруіне, өз бетімен әрекет етуіне жол ашылады.

Сонымен бірге табиғаттағы өзгерістерді түйсініп-түсінуі, жан-жануарларға қамқорлық жасауы, балалардың логикалық ойларын, зейінін, тіл байлығын дамыту білім беру мазмұнын арттыра түседі.

Ал мұның бәрін еліміздің ертеңі – саналы да, ойлы, заман ағымына тез бейімделгіш жас ұрпақты тәрбиелеп шығаруда балаларға қазақстандық білім беру мазмұнының бір бұтағы деп қараймын.

Қорыта айтқанда, Отанымыздың алдыңғы қатарлы дамыған елдер қатарына қосылуы оның болашақ азаматтарының тұлғалық-кәсіби әлеуетіне тікелей байланысты екенін естен шығармау керек.

Әдебиеттер тізімі:

1. «Қазақ ертегілері» Алматы «Балауса», 2014ж.
2. Қалиев С. «Халық ертегілері» // Тәрбие 2016ж.
3. Хайуанаттар туралы қазақ ертегілері Алматы «Ғылым» 2013ж.

МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ МЕКЕМЕНІҢ ТӘРБИЕ ЖҮЙЕСІНЕ КӨПТІЛДІЛІК БІЛІМДІ ЕНГІЗУ

ТОРШАЕВА Ш.М, АҚТАЙ С.О.

«Айгерім» бөбекжайы» КМҚК

Қарағанды қаласы.

Елбасымыз Н.Ә. Назарбаевтың «Балаларымыздың болашағы үшін осындай шешім бірлесе қабылдауға тиіспіз, балаларымыздың ағылшын тілі мен ғаламтор тілін жетік игеруіне, ең бастысы қазақ тілін жаңғыртуға жағдай туғызады» деп атап көрсеткен бағыты негізінде мектепке дейінгі ұйымда үш тілді қатар оқыту мәселесі туындады.

Мектеп жасына дейінгі кезең тілдерді үйренуге ең қолайлы кезең, өйткені осы жастағы балалардың зейін аударуы икемді, есте сақтауы мен логикалық ойлау қабілеті жоғары болады, сондықтан үш тілде оқытуды мектепке дейінгі ерте жастан бастау қажеттілігі туындады және тілдерді ары қарай үйренуде сөздердің лексикалық қорын құруға мүмкіндік береді.

«Тілдердің үштұғырлығының» өзектілігі практикалық маңыздылығымен де ерекше. Мектеп жасына дейінгі балалар алған білімдерін мектепте оқыған кезде де қолдана алады. Мектепке алғашқы барған кезде балалар үшін ең бастысы – екінші тілді әрі қарай үйренуге деген қызығушылықтарының қалыптасуы, белгілі білім көлемінің жинақталуы тиіс, бұл балаларға бастауыш мектепте тілдердің үштұғырлығы бағдарламасын жеңіл меңгеруге мүмкіндік береді. Дәл осы ерте жастан шет тілінде қарым-қатынас жасауға деген

қызығушылық көріне бастайды, ал мектеп жасына дейінгі кезеңнен жинақталған тілдік база артынша кейбір оқушыларда шет тілін меңгеру барысында туындайтын қорқыныш пен кедергіні жоюға көмектеседі. Осылайша, шет тілін мектепте барынша жоғары деңгейде үйренуге деген қызығушылық пен негіз қалыптасады.

Ұйымдастырылған оқу қызметі үрдісіне тілдің үштұғырлығын енгізудің негізгі мақсаты қазақ тіліне басымдық бере отырып, орыс және ағылшын тілдерін кіріктіре оқыту негізінде тәрбиеленушілердің коммуникативтік дағдыларын қалыптастыру болып табылады. Білім беруді жаңғырту үрдісін мектеп жасына дейінгі кезеңнен бастаған қажет, өйткені бұл кезеңде тұлғаның қалыптасу негізі қаланады. Қазақстандағы көптілді білім беру моделі, үш тілді – қазақ, орыс, ағылшын тілдерін қарқынды түрде меңгерту, әр білім алушының мектеп жасына дейінгі кезеңнен бастап, ел дамуының игілігі үшін бойындағы тұлғалық қабілеттерін толық ашуға бағытталған.

Тілдерді меңгеру үшін ең қолайлы кезең ретінде 4-5 жас аралық екендігін мамандар атап көрсетуде. Психологтар (Л.С. Выготский, С.Л. Рубинштейн, А.А. Леонтьев, Б. Уайт, Дж. Брунер, В. Пенфильд, Р.Робертс, Т. Элиот) бала төрт жасынан бастап ересек адамға қарағанда шет тілдерін оңай меңгере алатынын пайымдайды. Мектеп жасына дейінгі балаларды оқытудың негізгі технологиясы – сөздік әдісі, ойын әдісі, қазіргі заманғы ақпараттық технологияларды қолдану арқылы мультимедиялық оқыту құралдары сияқты оқыту әдістемелерінің үйлесімді байланысына негізделген. Оқыту барысында жүргізілетін жұмыстардың формалары мен түрлерінің бірлігі сақталады, осы ретте, көрнекілік және бейнелілік әдісі басым болмақ, себебі бала сөзді дара лексикалық бірліктердің жиынтығы ретінде емес, біртұтас ұғым, бейне ретінде қабылдайды.

Тілдердің үштұғырлығы аясында мектеп жасына дейінгі балалардың тілін дамыту мен танымын кеңейтудің әдістемелік негіздері. Олар: ойын әдістемесі балаларды да, педагогтарды да қызықтырады. Ол қарапайымдылығымен тиімді. Оқытушы тілді үйрету және жетілдіру бойынша оқу-қызметін ойын түрінде жүргізеді. Мектеп жасына дейінгі балалардың негізгі іс-әрекеті – ойын болып табылады. Ойын – балалардың оқуға деген ынтасын арттыратын құрал. Сондықтан да мектепке дейінгі балалар іс-әрекет үстінде ойынды көп қажет етеді. Оқу қызметі барысында мазмұнды суреттер, ойыншықтар қолданған дұрыс. Ойын- балалардың іс-әрекетке деген қызығушылықтарын арттырады.

Оқу қызмет ортасында балалар сергітуге арналған жаттығуды қажет етеді. Себебі, бұл жастағы балалар тез шаршайды. Сергіту сәтіне ән, сергіту жаттығуларын пайдалану керек. Біздің балабақшамызда қазақ тілді топ балалары орыс тілін музыкадан ұйымдастырылған оқу қызметінде, мерекелер мен ойын-сауықтарда да қолданады. Өз кезегінде балабақшада өткізілетін тақырыптық, күнтізбелік мерекелер мен ойын – сауықтардың да мектепке дейінгі балалардың көптілділікті меңгеруіне тигізетін әсері орасан зор.

Мектепке дейінгі шақ – бала дамуының іргетасын қалайтын, барлық адамгершілік қасиеттерін қалыптастыратын маңызды кезең. Ән, әуен арқылы баланы әсемдікке баулу-Отанға деген сүйіспеншіліктің негізін қалайды. Қазақстан-көпұлтты мемлекет. Басқа халықтың тілін, ән-биін, салт-дәстүрін, ойындарына деген балалардың қызығушылығын тәрбиелеу үшін, ең алдымен бала өз халқын сүйетін ұлтжанды, Отансүйгіш болуы керек.

Сонымен қатар туған үйіне деген махаббат, табиғатқа қамқорлықпен қарау, ұйымшылдық сияқты қасиеттер музыкалық іс- әрекеттер кезінде қалыптасады. Отансүйгіштік тәрбиенің негізі- бала бойына туған жеріне, туған табиғатқа, туған үйі мен отбасына, туған елінің тарихы мен мәдениетіне деген сүйіспеншілік дәнін егіп, оны аялап өсіру, дамыту.

Сонымен қатар туған үйіне деген махаббат, табиғатқа қамқорлықпен қарау, ұйымшылдық сияқты қасиеттер музыкалық іс- әрекеттер кезінде қалыптасады. Отансүйгіштік тәрбиенің негізі- бала бойына туған жеріне, туған табиғатқа, туған үйі мен отбасына, туған елінің тарихы мен мәдениетіне деген сүйіспеншілік дәнін егіп, оны аялап өсіру, дамыту.

Өзі тұратын жеріне деген сүйіспеншілігін, сезімін білдіруде балабақшадағы ертеңгіліктер мен ойын- сауықтардың маңызы өте зор. Балалар бүкілхалықтық мерекелер негізінде жатқан үлкен идеяларды барынша түсінікті түрде, көркем образдар арқылы одан

әрі қабылдауға дайындалады; салтанатты жағдай, көркем безендіру, тақырыпқа сай музыка патриоттық сезімдердің дамуына белсенді ықпал етеді, балалардың өз Отанына деген мақтаныш сезімдерін арттыруға, Қазақстанда тұратын басқа да халықтардың ән, биіне, ойындарын салт-дәстүрін құрметтеуге тәрбиелейді. Атап айтсақ; Қазақстанда тұратын ұлттардың тіл мерекесі, Тәуелсіздік күні, Ұлыстың ұлы күні- Наурыз, 1-Мамыр Қазақстан халықтарының бірлігі күні мерекесі т.б. Балалардың ертеңгіліктегі салтанатты көркемдік қызметтері сан түрлі: салтанатты щеру, қайта құрылу, ән айту, ойындар, билер. Мәнерлеп оқу, сахналық көрініс, музыка бөлмесін безендіру балалардың көңіл-күйлерін көтеріп, эстетикалық сезімдерін оятады. Қазақстанда тұратын ұлттардың тіл мерекесі барысында балалар әр ұлт тілінде тақпақтар оқып, ән айтып, би билейді. Қазақстан Республикасының Тәуелсіздік күні мерекесінде балалар Отан туралы әндер шырқап, салтанатты марштарда, ойындарда, өлеңдерде Отанымыздың жарқын жетістігін, еркіндігін үш тілде жырласа, 1- мамыр Қазақстан халықтарының бірлігі мерекесінде әртүрлі халықтар балаларының достығы тақырыбы орын алады. Балалар Қазақстанда тұратын әртүрлі ұлт өкілдерінің бірлігін, достығын әндерімен, билерімен бейнелейді. Мерекелік ертеңгіліктерде орыс тілінде тәрбиеленуші балалар қазақ тілінде әндерді мәнеріне келтіріп шырқайды. Ұлыстың ұлы күні – Наурыз мерекесіне арналған ертеңгіліктің бала бойында – өз халқына деген сүйіспеншілік қалыптастырары сөзсіз. Себебі бұл мерекеде балалар қазақ халқының салт- дәстүрлерімен кеңінен танысады, бір дастарханнан Наурыз көже ішіп, достыққа ұйымшылдыққа тәрбиеленеді. Өзге ұлт өкілдерінің балалары да осы мерекеде қазақ халқының салт-дәстүрімен, ән, биімен, ұлттық ойындары мен ұлттық тағамдарымен кеңінен танысуға мүмкіндік алады.

Сонымен бірге фольклордың барлық түрін – ертегілер, мақал- мәтелдер, жаңылтпаштар, жұмбақтарды жүйелі түрде үш тілде (қазақ, орыс, ағылшын) қолдану көздеген мақсатымызға жете аламыз. Өзге халық ертегілерімен танысып, сахналай отырып балалар сол халықтың әдет-ғұрпын, мәдениетін танып біледі.

Күнделікті музыкалық оқу қызметіндегі балалардың дербес қызметінің бір түрі- музыка тыңдау. Әр халықтың музыкасын тыңдату, түсіндіру арқылы бала бойында басқа халықтардың музыкасына, әніне, тіліне деген қызығушылығын қалыптастыруға болады.

Сөз соңында айтарымыз, жаңа қоғамның тізгінін берік ұстайтын еркін елдің ертеңгі кемеңгерлерін оқыту, тәрбиелеу-бесіктен, баланың нәрестелік шағынан, яғни мектепке дейінгі білім ошағынан басталып, ұдайы үздіксіз даму барысында ғана қалыптасады.

Қазіргі таңда білім беру саласында оқытудың озық технологиялары қолданылуда. Жас ұрпаққа келешек ел тізгіні мен халық үмітінің мемлекет дамуының тізгінін ұстап көшбасшыларға білім беру барысында ұдайы бір ғана технологиямен дәріс жүргізу, сол арқылы оларды білім нәрімен сусындату мүмкін емес. Өйткені бұл жаңа заманның жаңашыл ұрпақтарын тәрбиелеу мен оларға білім берудегі қоғамның ең басты міндеті болып саналады. Сондай-ақ бұл мәселе педагогтың әрқашан да үздіксіз еңбек етуі мен ізденуін талап етеді.

Қолданылған әдебиеттер:

1. ҚР Тілдерді қолдану мен дамытудың 2011-2012 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы
2. Қазақстан Республикасында білім беруді дамытудың 2016-2019 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы.
3. «Балабақшада музыкалық тәрбие беру әдістемесі»

МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРДЫҢ ТІЛІН, ҚАРЫМ-ҚАТЫНАСЫН ТЕАТРАНДЫРЫЛҒАН ІС-ӘРЕКЕТ ТҮРЛЕРІ АРҚЫЛЫ ҚАЛЫПТАСТЫРУ.

ТОЛЕНДИНА А.А, ТОРШАЕВА Ш.М.

«Айгерім» бөбекжайы» КМҚК

Өзінің ана тілін жетік меңгеріп, таза сөйлеуді үйрену- мектеп жасына дейінгі балалардың ең үлкен жетістігі болып табылады. Баланың тілі шығып, сөйлей бастағаннан оның тілінің дамып, дұрыс сөйлеуін қалыптастыру- ата- ана мен мектепке дейінгі ұйымның міндеті. Қазіргі кезеңде ауызекі сөйлеу барысында ауытқушылықтар көптеп кездесетін мектеп жасына дейінгі балалар саны артып келеді. Неліктен?

Күнделікті жұмыстан қолдары босамайтын ата-аналар бала тілінің дамуына көңіл бөле бермейді. Үйде болған жағдайда да, ересектер баламен сөйлесе бермейді, өзінің бос уақытын бала компьютерде, ұялы телефонда немесе жалғыз өзі ойыншықтарымен ойнап өткізеді. Міне, мәселенің барлығы осыдан басталады. Дені сау, физикалық дамуы қалыпты, тілі дамыған, сөзі анық, сөздік қоры мол бала келешекте мектеп бағдарламасын оңай игереді.

Мектепке дейінгі ұйым- халыққа білім беру саласындағы ең алғашқы және ең жауапты ұйым. Сондықтан- баланың тілін дамыту заманауи мектепке дейінгі ұйымның оқыту мен тәрбие процесінің негізі болып саналады. Д.Б. Эльконин, Р.Е. Левина сияқты психологтардың сөздеріне сүйенсек, бала өзінің ана тілін қоршаған ортадағы жандардың сөйлеу тіліне еліктеп, меңгереді екен. Олай болса, дұрыс сөйлеуді отбасы мен балабақшадан бастау керек десек артық айтпаймыз.

Бала тілін дамытудың көптеген әдіс- тәсілдері бар. Біз бүгін- солардың бірі- театрландырылған қызмет түріне тоқталсақ. Театрландырылған қызмет түрі- балалардың қызығушылығын арттырып, ойнай жүріп оқытуға болатын тиімді әдіс түрі. Бұл қызмет түріндегі ойындар, балалардың байланыстыра сөйлеуін дамытудың ынталандырушы факторлары болып табылады. Себебі, баланың сөздік қоры молаяды, туған тілінің байлығын меңгереді, артикуляциялық аппарат жетіледі. Өзі сомдайтын кейіпкердің мінез- құлқы мен іс- әрекеттерін көрсету үшін, бала анық, таза сөйлеуге тырысады. Театрлық ойындар кезінде, балалардың диалог түрінде сөйлеуі қалыптасады. Балалар ертегі немесе оқиға желісін есте сақтап, танымы, ой- қиялы дамиды. Сонымен бірге театрлық ойындар кезінде балалар ауызекі сөйлеудің (мимика, дауыс ырғағы, дауыс модуляциясы) сияқты элементтерін меңгереді. Бала білімі молайып, көркем әдебиетке деген қызығушылығы арта түседі.

Көкейкестілігі: Театр әр балаға қуаныш, қызық, ұмытылмас әсер сыйлайды. Балалардың эстетикалық талғамын, қиялын дамытады. Қазақ халқының өнер жұлдыздарының бірі Ш. Айманов «Театр-адамдарды туыстыратын шығармашылық отбасы, сахна өнері-тіл жетпес құдыретті өмір шындығын білу, яғни адамның сахнаны сүймеуі мүмкін емес»-деген болатын.

Балалар тілін дамытуда, олардың өмірге деген көркемдік көзқарастарын қалыптастыруда театрландырылған қойылымдар ерекше рөл атқарады. Балалар кейіпкерлерді ойнай отырып, олардың іс-әрекеттері мен мінез-құлықтарын береді және ойын арқылы тілдерін дамыта отырып, адамгершілік жақсы қасиеттері қалыптасады. Сондықтан да, театр қойылымдары балабақша тәрбиеленушілері үшін маңызын еш уақытта жоймақ емес.

Қазір балабақшаларда балалармен ертегілер мен әдеби шығармаларды рөлмен ойнау, қойылымдар қою жұмыстары жақсы жүргізілуде. Дегенмен де осы жұмыстарды жүргізуде кездесетін қиындықтар мен қарама-қайшылықтар да жоқ емес. Олардың ең негізгісі қазақ ертегілерінің кейіпкерлерінің қуыршақ театрына арналған қуыршақ киімдерінің жоқтығы. Ертегілердің балалардың жас ерекшеліктеріне қарап іріктелінбегендігі. Қазақ жазушыларының балалар жасына арналған шығармаларының аздығы. Балаларға ертегіні өлең шумақ ретінде берілсе балалар тез түсініп, тез рольмен ойнар еді, тіл байлықтарыда тез молайар еді.

Мақсаты: Театрландырылған қойылымдар арқылы мектепке дейінгі жастағы балалардың тілін дамыту, байланыстырып сөйлеулерін қалыптастыру, өмірлік оң көзқарастарын тәрбиелеу.

Міндеттері:

- ✓ театрландырылған қойылымдар арқылы балалар тілін дамыту;
- ✓ сөздік қорларын байыту;
- ✓ ауызша сөйлегенде дыбыстарды анық айтуға үйрету;
- ✓ кейіпкерлердің іс-әрекеттері мен дауыс ырғақтарын сәйкестендіре дұрыс сөйлеуге баулу;
- ✓ байланыстырып сөйлеуге дағдыландыра отырып, шығарма барысын, мазмұнын ұғынуға, рөлдерді түсініп ойнауға үйрету;
- ✓ **Алдын-ала жасалатын жұмыстар :**
- ✓ балалардың жас ерекшеліктеріне байланысты материалдарды жинақтау;
- ✓ қойылымдарға қажетті театр түрлерін іріктеп, дайындау;
- ✓ қойылымдарға керекті көрнекіліктер мен құрал-жабдықтарды дайындау (ширма, атрибуттар, костюмдар т.б.)
- ✓ ата-аналармен жұмыс: қойылымдарға ата-аналарды қатыстыру, газеттер, жылжымалы папкалар шығару, қажетті жабдықтар дайындауға көмектесу.

Театр әр балаға қуаныш, ұмытылмас әсер сыйлайды, оның көркемдік талғамын, еліктеуімен қиялын дамытады. Кезіндегі орыстың ұлы ақыны сахнаны «сиқырлы өлке» деп атаған. Қазақ өнер жұлдыздарының бірі Ш. Айманов «Театр- адамдарды туыстыратын шығармашылық отбасы, сахна өнері- тіл жетпес құдыретті өмір шындығын білу, яғни адамның сахнаны сүймеуі мүмкін емес» деген сенімде болған. Мектепке дейінгі жасөспірім баланы тәрбиелеу мен дамыту ісіне байланысты мақсаттарды шешуде сахна \театр\ ерекше рөл атқарады. Сахналандырылған ойындар желілі рөлдік ойындардан тек желілі ғана емес, сондай-ақ ойнау іс әрекетінің сипатымен ерекшеленетіні айқындалған. Сахналандырылған ойындар ойын- қойылымдары болып саналады, өйткені олар әдеби шығармалар түрінде белгілі бір мазмұнға ие, сондықтан балалар кейіпкерлерді ойнайды. Онда нағыз театр өнеріндегідей айшықты құралдар көмегімен- дауыс ырғағы, бет әлпетінің өзгеруі, қол қимылдары, дене бітімінің жағдайы мен жүріс-тұрысы арқылы нақты бейнелер қалыптасады. Мектепке ересек жастағы балалардың өзі театр ойындарын өз бетінше ойнамайды. Олардың қызығушылығын, тәрбиешінің ұсынысы бойынша және басқаруымен болатын сахналау ойындары арттырады.

Егер де I сәбилер тобынан бастап, балалар тәрбиешінің көмегімен халық әндерімен кішігірім тақпақтарды, жұбату өлеңдерді, кіші сахна көрністерін ойнаса, II сәбилер тобында театрдың ойыншықтарын пайдалана отырып, мұны одан әрі жалғастырса, онда ересектер тобында театр іс әрекеті өз бетінше болуы мүмкін. Нағыз театрдың өзінен көрген, сондай-ақ өздері қойған сахналық ойындар балалардың ой өрісін-кеңейтеді, балаларды әңгімеге араласуға, спектакль туралы ата-аналарына, жолдастарына әңгімелеп беруге итермелелейді. Мұның бәрі сөйлеу қабілетінің дамуына, диалог түрінде сөйлеуге, өзі алған әсерін монолог түрінде сөйлеп жеткізуге себебін тигізеді. Ертегілер дүниесіне сапар шегу балалардың қиялдау, елестету, тіпті өздерін ойдан шығару қабілетін дамытады. Әдебиеттің ең озық үлгілерінің адамгершілік рухында тәрбие алған балалар өздері шығарған ертегілермен әңгімелерінде өздерін әділетті көрсетіп, әлсіздермен жәбірленгендерді қорғап жауыздарды жазалауға тырысады. Барлық балалар театрды тамашалағанды жақсы көреді. Бала тәрбиесінде әр түрлі театрдың алатын орны ерекше.

Қуыршақ театры баланың дүние танымын қалыптастыруда, үлкен рөл атқарады. Балалар әртістермен бірге күліп бірге жылап отырып, өздерін мазалап жүрген көптеген мәселелердің шешімін табады. Бүгінде бөбектердің дамуына үлкен ықпал ететін қуыршақ театрының құпияларын айтатын болсақ;

-Тілін дамытады, себебі балалардың қолдарының саусақтарының жетілуі мен орталық мидың тілдің дамуына жауапты бөлігіне әсер етеді.

Балалар театрының бірнеше түрлері бар. Ең көп тараған түрі –**қуыршақ театры**. Қысқа тақпақтарды жаттап, оны өзіне тән орындау кезіне бастап-ақ кішкене көлемді спектакльдер ойнала бастайтыны белгілі. Театр түрлері: Қуыршақ театры, саусақ театры, көлеңке театры, ойыншықтар театры. Саусақ театры: театр қуыршақтарының ішіндегі ең жеңілі, қол жетімдісі.

Балалар театрының бірнеше түрлері бар .Ең көп тараған түрі-ойыншықтар театры .Мұнда балалар қысқа тақпақтарды жаттап, оның өзіне тән орындау кезінен бастап-ақ кішкене көлемді спектакельдер ойнайды. Ондағы адамдар рөлін ойыншықтар орындайды.

Жіптің көмегімен басқарылатын қуыршақтарды – маринеткалар дейді. Оларды әр түрлі материалдардан жасайды. Жұмсақ ойыншықтарды да қолдануға болады. Мұндай ойыншықтар қозғалысқа ағаш таяқшалар арқылы келтіріледі, яғни екі айкастырылған ағаш арқылы жіп өткізіліп ойыншыққа байланады. Қолмен қуыршақтарды басқарады. Театр қуыршағының биіктігі баланың биіктігігіндей болады. Бала өзіне костюм, үлкен бетперде. Үлкен алақандар киеді, олар тірі қуыршаққа ұқсайды. Өздері қуыршақты жасауға болады. Оның негізі болып үш бұрышты орамалды алуға болады. Бір бұрышын қуыршақтың басына, екі бұрыштарын резинка арқылы баланың саусақтарына бекітіледі. Қуыршақтың басына тесмалар қосады, ол қуыршақ пен жүргізушінің мойнына ілінеді. Бұл қуыршақтар балаларға әнмен, бимен, ойынмен көрсету арқылы шығармашылықтарын дамытады. Бұл балалардың өздерін еркін сезінуіне, өз күшіне сене білуге көмектеседі.

Саусақ театрында– саусақтардың көмегімен қандайда болмасын ертегіні немесе өлең-тақпақ шумағын саханалау болып табылады. Саусақ театры арқылы баланың сөйлеуге деген талпынысы, қабілеті дамып, ынтасы артады және шығармашылық әрекетіне жол ашылады. Саусақ ойынын ойнай отырып, балалар қоршаған ортадағы заттар мен құбылыстарды, жан-жануарларды, құстарды және ағаштарды бейнелей алады. Саусақтарының қозғалыс қимылына қарап, бала қуанады шаттанады, сөз айтуға тырысады және өлеңде үйренген сөз шумақтарын қайталап айта отырып, есінде сақтайтын болады. Сонымен қатар балалар екі қолын қимылдата отырып, оң, сол, жоғары, төмен т.б. түсініктерді бағдарлай алуда үйренеді.

Үстел үстіндегі театры -Сәбилер тобынан бастап-ақ тақпақ пен қысқа өлеңдерді айтқызғанда көркем сөздер әсерлі естілу үшін стол үстіндегі театрды қолданған жөн. Мұнда үстелде құламай тұратын және қозғалтқанда еш кедергісіз жүретін ойыншықтар қолданылады. Үстел үстіндегі қуыршақтар театрдың бірнеше түрі бар: әр түрлі биіктегі конустан, цилиндрдан, қораптардан жасалған ойыншықтар; таяқшадан жасалған театр; «киндер- театр»; магнит театры; «мочалка театр»; үстел үстіндегі кейіпкерді тоқымадан немесе крючокпен тоқуға болады (олар өздерінің формасын ұстағандай пластмас бутылкаларға кигізіп қояды);

·ағаш ойыншықтар, саздан жасалған ойыншықтар (дымково ойыншықтары).

Суреттер (картиналар) театры -Декорация мен кейіпкердің – суреттері. Олардың әрекеттері шектелген. Ойнаушының дауыс ырғағы (интонация) арқылы кейіпкердің мінез-құлқы беріледі. Кейіпкер әрекет барысында пайда болады, балалардың қызығушылығын арттырады.

Стенд-кітапша театры -Бірін-бірі ауыстыратын иллюстрациялық оқиғалар көрсетіледі. Стенд-кітапшаның беттерін ашу арқылы жүргізуші әр түрлі сюжеттерді көрсетеді (оқиғалар, кездесулер).

Фланелеграф театры -Суреттер мен кейіпкерлер экранда көрсетіледі. Оларды фланельдер ұстап тұрады. Мұндағы суреттерді балалар мен бірге ескі кітаптардан, журналдардан қиып алуға болады.

Трафарет театры -Трафарет театры арқылы сөз құрамының байлығын, диалог, монологты дамытуға болады. Балалар дайын трафареттердің көмегімен болашақ кейіпкерлердің суреттерін жасайды. Оларды түрлі-түсті бояулармен бояйды, дайын бейнелерді қайшымен қияды. Бұл жерде балалардың шығармашылық ойлау қабілеттері дамиды. Ұжымдасып жұмыс істеу үрдісінде әрбір бала өзіне берілген бейненің түр-тұлғасын, қимыл- қозғалысын өзгерте алады.

Көлеңкелі театр -Жарық өте жақсы түскен экранда адамдар, жануарлар және құстардың пішіндерінің қозғалысына қарауды балалар өте жақсы көреді. Ертегі, әңгіме, өлең, әндерді көлеңке театры арқылы айтуға болады. Көлеңке театрдың қойлымын көрсетуге үш тәрбиеші қатысады. Біреуі мазмұнын оқиды, екеуі көріністі көрсетеді. Көлеңке театрдың сақанасы экран болады. Экранды ағаштан немесе қалың қағаздан жасайды, ою- өрнекпен өрнектейді. Кейіпкерлерді көрсету үшін – оны экранның арт жағынан ұстайды. Кейіпкерлерді қара түспен жұқа картоннан жасайды, жіп арқылы қозғалтады. Кейіпкерлерді көрсеткенде қол

көрінбеу керек. Бұл көріністер балалардың шығармашылықтарын арттырады, ой өрістерін дамытады.

Балаларға арналған көркем шығарманы оқыту неғұрлым дұрыс ұйымдастырылса, мектеп жасына дейінгі балалардың эстетикалық талғамын дамыту соғұрлым табысты болады. Тіпті кішкентайлар тобынан тобынан бастап-ақ тақпақпен қысқа өлеңдерді айтқызығанда көркем сөздер әсерлі естілу үшін үстел үстіндегі театрды, қысқа сахналы қойылымдар көрсетуді қолдана берген жөн.

-Бірінші кезеңде балалар ұжым болып, ертегі мәтінін ауызша айтады.

-Екінші кезеңде ертегінің барлық кейіпкерлері үшін оқып шығу бір балаға ғана ұсынады.

-Үшінші кезеңде балалар бір неше шығармашылық тапсырмаларды орындайды. \қорқыныш, қуаныш сезімдерін көрсете білу және т.с.с\

-Төртінші кезеңде рөлдерге бөлініп, ертегіні оқу жүзеге асырылады.

Жұмыстың нәтижесі:

Жұмысты жүйелі жүргізу негізінде төмендегі нәтижелерге қол жеткізіледі:

- ✓ балалардың тілі дамиды;
- ✓ сөздік қорлары толығады;
- ✓ байланыстырып сөйлеуге дағдыланады;
- ✓ дұрыс дыбыстау, мәнерлеп сөйлеу дағдылары қалыптасады;
- ✓ театр өнеріне деген қызығушылықтары артады.

Қорыта келгенде, театр балалардың көркем қабілеттіліктерінің жетілдіріп қана қоймай оларды тұлға аралық қарым-қатынасқа, өнерге деген қызығушылықтарын арттырады. Сонымен бірге сахнаға бейімделген балалардың бойында өзіне деген сенім артып, алғашқы қол шапалақтауларды сезіне алады. Қалай десекте театр- балалар үшін мереке, демалыс орны. Ал осындай бақытқа жол ашу біздер, тәрбиешілер үшін үлкен табыс.

Қазір балабақшаларда балалармен ертегілер мен әдеби шығармаларды рөлмен ойнау, қойылымдар қою жұмыстары жақсы жүргізілуде. Дегенмен де осы жұмыстарды жүргізуде кездесетін қиындықтар мен қарама-қайшылықтар да жоқ емес. Олардың ең негізгісі қазақ ертегілерінің кейіпкерлерінің қуыршақ театрына арналған қуыршақ киімдерінің жоқтығы. Ертегілердің балалардың жас ерекшеліктеріне қарап топталмағандығы. Қазақ жазушыларының балалар жасына арналған шығармаларының аздығы. Балаларға ертегіні өлең шумақ ретінде берілсе балалар тез түсініп, тез рөлімен ойнар еді, тіл байлықтары да тез дамитын еді.

Қолданылған әдебиеттер:

1. Акулова О. «Театрализованные игры», // Дошкольное воспитание.-№4 -2005ж ,24- бет.
2. Антипина Е.А. «Театрализованная деятельность в детском саду: Игры, упражнения, сценарии». – Москва, 2006ж.128- бет.
3. Артемова Л.В. «Театрализованные игры дошкольников». – Москва: Просвещение, 1991 ж.
4. Губанова Н.Ф. «Театральная деятельность дошкольников». Әдістемелік нұсқаулық. Москва. 2007 ж .

БАЛАБАҚШАДА АТА-АНАМЕН ЖҰМЫС ҰЙЫМДАСТЫРУ ФОРМАЛАРЫ

АБДИЛЬДИНА М.К. , ИСКАКОВА А.С.

«Айгерім» бөбекжайы КМҚК

Қарағанды қаласы

Ата-ана баланың бірінші ұстазы және тәрбиешісі. Жаңа туған нәрестеге отбасының ықпалы, күші орасан зор. Ата –ананың балаға әсері, оларды перзентіне деген қалтқсыз сүйіспеншілігі, талапкершілікпен ұштасқан қамқорлығы болып табылады. Ата-аналар тәрбиенің мақсаттары мен міндеттері, оларды жүзеге асырудың жолдары мен амалдарын айқын түсінгенде жанұядағы бала тәрбиесі ойдағыдай болуы мүмкін. Отбасының балаларға

тәрбие берушілік қызметінің мақсаты баланың жасын, жеке ерекшелігін психологиялық процестерін ескере отырып, жарасымды жетілген ұрпақты тәрбиелеу. Ұлы педагог А.С.Макаренко «Балалардың алдында беделді болуды қаламайтын ата-ана жоқ. Бірақ қалай, қай бағытта өнеге беріп, өсіріп келе жатқанын ойламастан, бала санасын рухани өктемдік жасап тәрбиелейтін ата-ана баршылық. Мұндай жолмен келген бедел баланың санасы жетілгенде өздігімен жойылады» деген.

Отбасы – барлығының басы, жан-жақты дамудың негізі болатын тәрбие институты. Отбасындағы ата-ана мен баланың қарым-қатынас нәтижесінде адамгершілік, эстетикалық тәрбиенің алғашқы үлгілері қалыптасады. Әсіресе бұл жерде тәрбиеші мен отбасының бірлігі керек. Өйткені, бала тәрбиесінде отбасы басты роль атқаратыны белгілі. Кішкентай бала отбасына өте жақын да тәуелді және ата-анамен тығыз байланыста өмір сүреді. Сондықтан осы оқыту – тәрбие жұмысымда отбасылардың тікелей қатысып, атсалысуын қамтамасыз етуге тырыстық.

Бүгінгі таңда болып жатқан өмірдегі өзгерістерге байланысты ұстаздар мен ата-аналардың бала тәрбиелеудегі жауапкершілігі арта түсуде. Балаларды оқыту мен тәрбиелеуде отбасының басым ролін мойындай отырып бірлесе жұмыс жасау керек. Әрбір ұстаз ата-анамен қарым-қатынас жасауда түрлі

әдістерді, қазіргі жаңа технологияларды пайдалана отырып ата-ананың қызығушылығын арттыру мақсатында жұмыс жасаса ата-ананың балабақшаға,

ұстазға деген көзқарасы өзгеріп және баланың жан-жақты болып өсуіне ықпалын тигізер еді.

Баланы тәрбиелеу, дамыту мен білім беру мәселелерінде отбасы мен балабақша ұжымы өзара тығыз байланыста болуы қажет. «Жұмыла көтерген жүк жеңіл» дегендей, бала тәрбиелеуді іске асырушылар – балабақша мен отбасы. Отбасылық тәрбиелеудің басымдылығын тану дегеніміз – отбасы мен мектеп жасына дейінгі мекеменің жаңа қарым-қатынасын талап етеді. Ата-аналарды педагогикалық үдеріске тарту арқылы бала тәрбиесінің мақсат, міндеттерін түсінуіне, бала тәрбиесін ойдағыдай іске асыруларына ықпал етеміз. Ата-аналардың өз балаларының балабақшадағы өмірін, қалай өсіп жетілетіндігі интеллектуалдық жеке қабілетінің қалыптасатынын көріп, біліп отырғаны абзал. Ата-ана мен балабақша атқаратын істер әрқилы болады да, бірінің жұмысын екіншісі атқара алмайды, сондықтан олардың қарым-қатынасы бірін-бірі толықтыруы, бір-бірімен түсінісуі, бір-бірінің бағытында құрылуы тиіс.

Мектеп жасына дейінгі мекеменің дәстүрлерімен, ережелерімен, тәрбиелеу-оқыту жұмыстарының ерекшеліктерімен таныстыруға, оларды қызықтыра білуге және қатысуға мүмкіндік бере отыра, ата-аналарға «Ашық есік» күн өткізіп, топтарға саяхат жасап, балабақша жұмысынан көрініс көрсетіп, ата-аналармен әңгімелесіп, олардың алған әсерлерімен бөлісе отырып, туындаған сұрақтарға жауап бердік. Мектеп жасына дейінгі мекемелерде өткізілетін жиналыс ата-аналар қатынасының бірлігінің міндетті түрі. Мұндай жиналыстарда жалпы талаптар ұсынылады, балалармен отбасында: еңбек, адамгершілік, дене тәрбиесін ұйымдастыруға, балабақша өміріне бейімделуіне нұсқау беріледі. Балабақшаның ата-аналармен жұмыс жоспарында оларға психологиялық-педагогикалық білімді дамыту жағы көзделуі қажет. Олар үшін сұрақ-жауап кештері, «дөңгелек үстелдер», іскерлік ойындарды өткізу жұмыстары ұйымдастырылады. Ата-аналарға кеңес беру баланың даму мен тәрбиеленуінің, денсаулығын сақтауының нақты жағдайларын талдауға көмектеседі. Кеңес беруді өткізгенде сенімді мағлұматтар жинап, белгілі бір отбасының баланы тәрбиелеудегі тәжірибесін пайдалануға болады. Кеңес беруді ұйымдастыруда ата-аналардың дайындық деңгейін ескеру маңызды. Бұл кеңес берудің түрін анықтайды. Жекелей кеңес беру екі жақтың да белсенділігіне байланысты болу керек. Мұндай кеңес ақыл, тілек, нұсқау беру түрінде өткізіледі. Топтық кеңес беру ата-аналармен арналған жұмыстардың түрі. Олар бірнеше отбасында бірдей қиыншылықтар туындаса немесе бірдей қызығушылықтары болса жүргізіледі. Топтық кеңес берудің мынадай тақырыптарын алуға болады: «Балалар ойынына талаптар», «Баланың дамуының көрсеткіштері», «Тіл дамыту негіздері». Жыл бойына жүргізілетін жоспарларды ата-аналармен бірлесе отырып жасаған тиімді. Себебі заман талабына сай ата-аналар өзекті мәселелерді, әртүрлі тақырыптарды өздері ұсына алады.

Бүгінгі жас отбасылар - еліміздің ертеңгі - рухани кемелдену дәрежесіне жету үшін ұлттық тәрбиенің де алар орны ерекше. Қазақстан мемлекеті үшін бар білімі мен қабілетін сарап ететін, елін, туып өскен жерін, тілін, халқының тарихын, діні мен мәдениетін, жеке тұлға тәрбиелеу - жалпы жұртшылық, әкімшіліктер мен білім беру мекемелерінің басты міндеті.

Елбасымыз Н.Ә. Назарбаевтың қазақ халқына арналған жолдауында: «Біз Қазақстанның барлық азаматтарының отаншылдық сезімімен өз еліне деген сүйіспеншіліктерін дамытуға тиіспіз және оларды қалыптастыру басты міндеттеріміздің бірі» деген сөзін басшылыққа ала отырып, балабақшада ата-аналардың қатысуымен «Тәуелсіз елім – Қазақстаным» атты ұлттық тәрбие жұмысын жүргіздік. Мұндай шаралар аналардың және баланың бойына жақсы қасиеттерді қалыптастырады.

Отбасында өсіп келе жатқан ұл-қызға тәлім-тәрбие беру мақсатымен арнайы ата-аналарды балаларымен балабақша ауласын көгалдандыру іс-шараларына қатыстыра отырып, қоршаған ортаға, табиғатты сүйуге, еңбекке деген сүйіспеншіліктерін арттырдық.

Абай атамиздың «Ойын ойнап ән салмай, өсер бала бола ма?» деген мақсатымен ата-аналарды балаларымен спорттық ойындар кешендеріне қатысуы жиі жоспарланып отырады. Себебі, ойындардың басты тәжірибелік мәні - болашақ ұрпақты жан-жақты дамытып, ой-өрісін өрбітеді. «Әкем анам және мен» атты спорттық жарыс өткізіліп, ата-аналармен балабақшаны бір-біріне жақындастырып, қиыншылықты бірге жеңіп, табысқа жетуге баулиды.

Отбасы педагогикалық процеске тарту, тәрбиеші жеке басына құрметпен, сеніммен қарауға итермелейді. Тәрбиешінің отбасына баруы, ата-аналарда тәрбиешінің жеке басы туралы көзқарастарын, оның балаларының қарым-қатынас тәсілдері мен әдістері жайлы түсініктерін қалыптастырады. Тәрбиеші сонымен қатар ата-аналардың нені қадірлейтінін, өмір жағдайы, психологиялық ахуалы туралы мәлімет алады. Осы мақсатта ата-аналарды топ өміріне тартып, әртүрлі бірлескен іс-әрекеттер түрлерін, мерекелер мен сауық кештерінің ұйымдастырылуы қажет.

Толық емес отбасында тәрбиеленіп жатқан балаларға ата-аналардың толық мүмкіншіліктері жетпей жатқанда, қаржы мәселесін тұрмыстық мәселенің шешуін таба алмай, еңселері түсіп жүрген ата-аналарға психологиялық тұрғыдан көмек болатындай баяндамалар, кеңестер ұсынамыз. Бұл отбасылардың өмірдің бастарына түсірген тауқыметіне қарсы тұра алатындай өмірге тез бейімделіп кетуіне себеп болады. Отбасы мен балабақша - бұл екі тәрбиелік феномен. Әрқайсының әлеуметтік тәжірибесі балаға берері бөлек. Алайда, екеуінің үйлесімділігі кішкентай баланың үлкен өмірге енуіне ыңғайлы ықпал жасайды. Ата-аналар және балабақшаның өзара қарым-қатынасының бірден қалыптасуы сирек кездеседі. Бұл ұзақ мерзімді процесс, тандалған мақсатты ұдайы зерттеуі, шыдамдылықты талап етуші, ұзақ еңбекті қажет ететін еңбек. Сондықтан ұйымның өзара қарым-қатынасы өте қиын жұмыс. Оның нәтижесі педагогтің шыдамдылығы және талапшылдығымен оның отбасында кәсіби көмекші болу іскерлігімен анықталады. Барлық бұл әрекеттер әрбір баланың ойлау және танымдық қасиеттерін, шығармашылық қабілеттерін, ең басты, оны жеке тұлға ретінде дамытуға бағытталады.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. «Біз мектепке барамыз» (5-6 жас) балаларды тәрбиелеу мен оқыту бағдарламасы Астана 2009ж
2. Родительские собрания в ДОУ. О.Л. Зверева, Т.В.Кротова Москва 2007г
3. Отбасы және балабақша № 4 2009ж.

ТЕХНОЛОГИЯ РАЗВИТИЯ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ ШКОЛЬНИКОВ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ.

АГАБАБОВА Е. А.

КГУ «Средняя общеобразовательная школа № 85»

liz.ok280686@mail.ru

На сегодняшний день в современном образовании всё чаще говорят о функциональной грамотности школьников. И новыми главными качествами личности нового школьника являются инициативность, способность творчески мыслить и находить нестандартные решения, которые формируются в условиях школы. В настоящее время в обществе сложилось новое понимание основной цели образования. Это, когда учитель должен в первую очередь заботиться о формировании у ребёнка определённого набора компетенций, способности к саморазвитию, которые обеспечат интеграцию личности в национальную и мировую культуру.

Основы грамотности закладываются в начальной школе, где идёт интенсивное обучение различным видам речевой деятельности – письму, чтению, рассказыванию, слушанию, счёту, поэтому развитие общеучебных умений (организационных, интеллектуальных, коммуникативных и оценочных) – путь к функциональной грамотной личности.

Что же такое «функциональная грамотность»?

Функциональная грамотность - способность человека вступать в отношения с внешней средой и максимально быстро адаптироваться и функционировать в ней. В отличие от элементарной грамотности как способности личности читать, понимать, составлять простые короткие тексты и осуществлять простейшие арифметические действия, функциональная грамотность есть такой уровень знаний, умений и навыков, который обеспечивает нормальное функционирование личности в системе социальных отношений, который считается минимально необходимым для осуществления жизнедеятельности личности в конкретной культурной среде.

Основы функциональной грамотности закладываются еще в начальной школе. А забота о формировании у ребенка определенного набора компетенций, способности к саморазвитию, обеспечивающих интеграцию личности в национальную и мировую культуру ложится на плечи учителя. Все формы и методы работы, используемые педагогом на своих уроках, должны быть направлены на развитие познавательной, мыслительной активности, которая в свою очередь направлена на отработку, обогащение знаний каждого учащегося, развитие его функциональной грамотности.

Каждая образовательная область участвует в развитии всех видов функциональной грамотности (грамотность в чтении и письме, грамотность в естественных науках, математическая грамотность, компьютерная грамотность, грамотность в вопросах семейной жизни, грамотность в вопросах здоровья, юридическая грамотность).

Математическая грамотность - способность человека определять и понимать роль математики в мире, в котором он живет, высказывать хорошо обоснованные математические суждения и использовать математику так, чтобы удовлетворять в настоящем и будущем потребности, присущие созидательному, заинтересованному и мыслящему гражданину.

Компоненты математической грамотности:

- А) Воспроизведение математических фактов, методов и выполнение вычислений;
- Б) Установление связей и интеграции материала из разных математических тем, необходимых для решения поставленной задачи;
- В) Математические размышления, требующие обобщения и интуиции.

Средства развития математической грамотности, применимы через:

- А) практико-ориентированный подход;
- Б) дифференцированный подход;
- В) развивающий и системно-деятельностный подходы.

Функциональная грамотность учащихся на уроках математики формируется с помощью компетентностно-ориентированных заданий, интегрированных заданий и информационных технологий.

Компетентностные задания (задачи международного исследования PISA) способны привить интерес ученика к изучению математики, изменяют организацию традиционного урока. Они базируются на знаниях и умениях, и требуют умения применять накопленные знания в практической деятельности.

Текст задания: Серёжа собрался в кино посмотреть новый мультфильм. Начало сеанса в 13.30. Чтобы доехать до кинотеатра ему нужно 25 минут и 10 минут купить билет. Во сколько Серёжа должен выйти из дома, чтобы успеть на киносеанс?

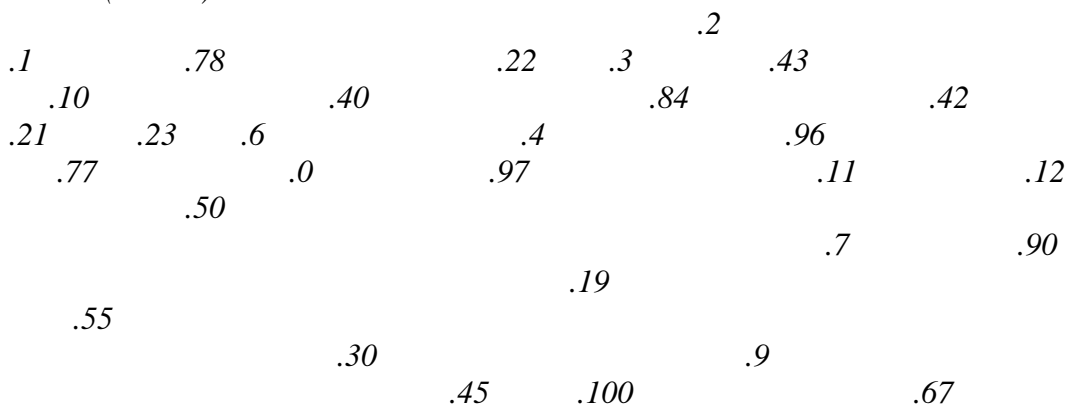
СТИМУЛ: для того чтобы успеть к началу сеанса необходимо рассчитать точное время выхода из дома.

Интегрированные задания – это задания, объединяющие математику с другими предметами. (математика-русский язык, экономика-математика, математика-литература, математика- познание мира)

Соедини последовательно точки по ответам.

Что получилось?

1. $(71 - 19):13$	6. $42*2-25*3$	11. $(58+26):14$
2. $(19 + 9)*3$	7. $15*5+50:2$	12. $24:6+36$
3. $100 - 16:4$	8. $(75-74)*5*9$	13. $91:13*8:14$
4. $(44+33):7$	9. $6*10:2$	14. $80:16*9:15$
5. $(36+48):12$	10. $32+48:8*3$	15. $72:12*9:27$

Раскрась полученный предмет.

Образуй от данного слова и запиши всевозможные однокоренные слова. Выдели корень.

Кроме того, одним из главных средств развития функциональной грамотности в начальной школе являются информационные технологии.

Важным аспектом в формировании функциональной грамотности младших школьников является формирование логической грамотности.

В 1-х и 2-х классах, обучение проводится по следующей тематике:

- «Смысл слов: «и», «или», «все», «некоторые», «каждый»
- «Прием сравнения, выделение свойств предметов».
- «Прием сравнения, существенные и несущественные свойства».
- «Высказывания» (истинные, ложные).
- «Прием классификации».
- «Прием анализа и синтеза».
- «Прием обобщения».

Примеры:

Разбей числа на группы, чтобы в каждой группе были числа, похожие между собой:

53, 33, 84, 75, 22, 13, 11, 44

По какому правилу записан каждый ряд чисел?

Продолжи его:

10, 30, 50, 70 ...

14, 34, 54, 74 ...

На каждом уроке математики отводится 5 - 10 минут на работу с заданиями, развивающими логическое и абстрактное мышление. Применение приема классификации на уроках математики способствует формированию положительных мотивов в учебной деятельности, так как подобная работа содержит элементы игры и элементы поисковой деятельности, что повышает активность учащихся и обеспечивает самостоятельное выполнение работы.

Такая система работы по развитию логического мышления учащихся направлена на формирование умственной деятельности детей. Дети учатся выявлять математические закономерности и отношения, выполнять посильное обобщение, делать выводы.

Основной целью математического образования должно быть развитие умения математически, логично и осознанно исследовать явления реального мира. Реализации этой цели может и должно способствовать решение на уроках математики разного рода нестандартных логических задач. Поэтому использование учителем школы этих задач на уроках математики является не только желаемым, но даже необходимым элементом обучения математике.

Нестандартные задачи требуют повышенного внимания к анализу условия и построения цепочки взаимосвязанных логических рассуждений. Примеры таких задач, ответ на которые необходимо логически обосновать:

В коробке лежат 5 карандашей: 2 красных и 3 синих. Сколько карандашей надо взять из коробки, не заглядывая в нее, чтобы среди них был хотя бы 1 синий карандаш?

Использование таких задач расширяет математический кругозор младших школьников, способствует математическому развитию и повышает качество математической подготовленности.

Предлагая учащимся нестандартные задачи, мы формируем у них способность выполнять логические операции и одновременно развиваем их.

При решении занимательных задач преследуются следующие цели:

формирование и развитие мыслительных операций: анализа и синтеза; сравнения, аналогии, обобщения и т.д.;

развитие и тренинг мышления вообще и творческого в частности;

поддержание интереса к предмету, к учебной деятельности (уникальность занимательной задачи служит мотивом к учебной деятельности);

развитие качеств творческой личности, таких, как познавательная активность, усидчивость, упорство в достижении цели, самостоятельность;

подготовка учащихся к творческой деятельности (творческое усвоение знаний, способов действий, умение переносить знания и способы действий в незнакомые ситуации и видеть новые функции объекта).

1 класс:

1. Расставить 6 книг на две полки так, чтобы на одной было на 2 книги больше, чем на другой. (4 и 2)

2. В люстре 5 лампочек. Через некоторое время 3 лампочки перегорели. Сколько лампочек придется заменить?

2 класс:

1. В коробке умещается 10 красных и 6 синих бусинок. Какие бусинки мельче: красные или синие? (красные)

2. В парке 4 зеленых и коричневые скамейки. Зеленых скамеек больше. Сколько скамеек каждого цвета? (3 зеленые и 1 коричневая)

Для развития логического мышления можно использовать различные задания: логические цепочки, магические квадраты, задачи в стихах, головоломки, математические загадки, кроссворды, геометрические задания со счётными палочками, логические задачи со временем, весом, комбинаторные задачи. Формирование логического мышления – это важная составная часть педагогического процесса. Помочь в полной мере проявить свои способности, развить инициативу, самостоятельность, творческий потенциал - одна из основных задач современной школы.

Все учителя начальных классов на своих уроках используют коллективные виды работ. Они делают урок более интересным, живым, воспитывают у детей сознательное отношение к учебному труду, активизируют мыслительную деятельность, дают возможность многократно повторять материал, помогают учителю объяснять и постоянно контролировать знания, умения и навыки у ребят всего класса. У детей повышается уровень развития, обучения и воспитания. А учитель получает возможность реально осуществить индивидуальный подход к обучающимся.

При организации работы в парах и группах каждый ученик мыслит, не просто сидит на уроке, предлагает своё мнение, пусть оно и неверное, в группах рождаются споры, обсуждаются разные варианты решения, идёт взаимообучение детей в процессе учебной дискуссии, учебного диалога.

Используемые на уроках формы и методы работы способствуют развитию информационно-образовательной среды, направленной на повышение функциональной грамотности учащихся, обеспечивающей личное саморазвитие, самостоятельность в приобретении знаний, формирующей коммуникативные навыки, умения использовать информацию и технологии, решать проблемы, предприимчивость и креативность.

Учитель должен увлечь и «заразить» детей, показать им значимость их деятельности и вселить уверенность в своих силах. При условии успешности решения поставленных задач мы выполним главную цель формирования функционально-грамотной личности т.е. формирование в общеобразовательных школах интеллектуального, физически и духовно развитого гражданина РК.

Литература

1. «Национальный план действий на 2012-2016 годы по развитию функциональной грамотности школьников»;
2. Педагогический журнал Казахстана «Коллеги» «Формирование функциональной грамотности как основа развития учебно-познавательной компетентности школьников» (collegu.ucoz.ru);
3. Республиканский журнал «12-летнее образование» № 6, № 8 2010 г, 2011 г;
4. Видеоуроки в сети интернет [<http://videouroki.net/filecom.php?fileid=98680669>]

ИНКЛЮЗИВТІ БІЛІМ БЕРУДЕГІ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ҚОЛДАУДЫ ҰЙЫМДАСТЫРУ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

АБИЛОВ Д. К.

Академик Е.А.Бөкетов атындағы Қарағанды мемлекеттік университеті

ЖУРГЕМБАЕВА Ж.Н.

№18 жалпы білім беретін орта мектебі

Бүгінгі таңда еліміздегі мемлекеттік саясаттың маңызды басымдықтарының бірі білім беру жүйесінің дамуы болып табылады.

Білім беру саласындағы мемлекеттік саясаттың негізгі принциптеріне сапалы білім алуға барлығының құқықтарының теңдігі, әр адамның интеллектуалды дамуын, психофизиологиялық және жеке-дара ерекшеліктерін ескере отырып, халықтың барлық деңгейі үшін білімге қолжетімділігі жатады.

Инклюзивті білім беру дене бітіміне, психикалық, интеллектуалдық, мәдени, этникалық, тілдік және өзге ерекшеліктеріне қарамастан ерекше білім беруге қажеттілігі бар балаларды жалпы білім беру кеңістігіне енгізуді, олардың сапалы білім беруде кедергілерді жоюды және әлеуметтік ортада бейімделуін және ықпалдасуын көздейді. Ерекше білім беруге қажеттілігі бар балаларға ерекше білім беруге қажеттілігі бар балалар; мигранттар мен оралмандар отбасыларының, аз ұлттар балалары; қоғамға әлеуметтік бейімделуде қиындықтары бар балалар жатады.

Кеңейтілген мағынада инклюзивті білім беру дегеніміз кедергілерді жою мен ерекше білім беруге қажеттілігі бар адамдарды оқыту процесінде енгізуге бағытталған білім беру

процесі және олардың сапалы білімге тең қолжетімділігін қамтамасыз ету болып табылады.

Көптеген теориялық деректерді талдау барысында біздің тарапымыздан қазіргі жағдайда мүмкіндігі шектеулі мүгедек балаларға көмек көрсету жүйесінде мүмкіндігі шектеулі мүгедек балалар тәрбиеленетін мекемелер қызметінің бірнеше жұмыс бағыттары айқындалды. Мүмкіндігі шектеулі мүгедек балалар тұлғалық әлеуметтенуіне бағытталған әлеуметтік алғы шарттар жасалуы және теориялық тұрғыдан жүйеге келтірілуі, әдістемелік тұрғыдан нақты қарастыру, кезек күттірмейтін мәселе деп айтуға болады.

Еліміздің «Білім туралы» Заңында білім беру саласындағы мемлекеттің ең басты принципі- әрбір азаматтың сапалы білім алу құқығының жүзеге асуына қолайлы жағдай жасау деп көрсетілген. Елімізде ғылыми жаңа технологияның қарқынды дамуымен қатар, үздіксіз өзгерістерге бейімделген жаңа заманның жаңа тұлғасын қалыптастыратын кез келді. Қазақстан Республикасында әлемдік білім кеңістігіне кіру үшін мемлекет тарапынан көптеген шаралар енгізілді

Арнайы және инклюзивті білім беру барлық оқушылардың білім алу қажеттіліктерін қанағаттандыруға арналған психологиялық-медициналық-педагогикалық кеңес беру ұсынымдарын ескере отырып әзірленген арнайы және жалпы білім беретін оқу бағдарламалар арқылы жүзеге асырылады. Бүгінгі күні білім алуда ерекше қажеттіліктері бар және еңбек қабілеті шектелген адамның қоғамға интеграциясы (бейімделуі, қатысуы, сініп кетуі), оған дамуындағы ауытқулармен мүмкіндіктерінің шектелуін толықтыратын (компенсациялау) жағдайларда, әлеуметтік өмірдің барлық түрлері мен формаларына (білім алуды да кіргізеді) қоғамның басқа мүшелерімен бірге және бірдей қатысуына құқық пен шынайы мүмкіндіктің берілу процесі мен нәтижесін білдіреді. Білім алуда ерекше қажеттіліктері бар адамдарға білім беру жүйесіндегі интеграция минималды шектейтін альтернативаның (б.а. тандаудың) мүмкіншілігін білдіреді: білімді арнайы (түзеу) білім беру мекемесінде немесе, бірдей мүмкіншілігі болса, жалпы білім беру мекемелерінде (мектепке дейінгі білім беру мекемесі, мектеп және т.б.) алады.

Инклюзивті білім беру- қазіргі таңда барлық әлем жұртшылығының назарын аударып отырған мәселе. Инклюзивті білім беру-мүмкіндігі шектеулі балаларды оқытып-үйретудің бір формасы болып табылады. Ол барлық мүмкіндігі шектеулі балаларға мектепке дейінгі оқу орындарында, мектепте және мектеп өміріне белсене қатысуға, оқушылардың тең құқығын анықтап, адамдармен қарым-қатынасына қажетті қабілеттілікті дамытуға мүмкіндік береді. Инклюзивті білім беруді даму мүмкіндіктері шектеулі балалардың білім алу жүйесін жетілдірудің басты бағыттарының бірі ретінде қарастырған жөн. Бала және оның ата-анасының тұрғылықты жеріне сәйкес жалпы типтегі мекемелерде мұндай балаларға білім беруді ұйымдастыру оларды ұзақ мерзімге мектеп-интернатқа жіберуден сақтап, отбасында тәрбиеленіп тұруы үшін жағдай жасайды, қалыпты деңгейдегі дамыған құрдастарымен күнделікті қарым-қатынас жасауды қамтамасыз етеді, әлеуметтік бейімделуі және қоғамға кіріктіруге қатысты мәселелерді тиімді шешуге мүмкіндік береді. Қазақстанда мүмкіншілігі шектелген балалардың туғанынан әлеуметтік және медициналық-педагогикалық коррекциялық амалдары, психологиялық-медициналық-педагогикалық тексерілуді және білім алуды ақысыз пайдалану құқығы еліміздің бас Конституциясында «Білім туралы», «Мүмкіншілігі шектелген балаларды әлеуметтік және медицина-педагогикалық тұрғыдан қолдау туралы», «Қазақстан Республикасында мүгедектерді қорғау туралы», «Арнайы әлеуметтік қызмет туралы» заңдарда бекітілген.

Баланың әлеуметтік тәжірибесінің болмауы қоршаған ортадағы адамдардың тәртібінде қарама-қайшылықтарды туындатады. Егер отбасы бұндай баланы қабылдайтын болса, бұндай жағдайда ол көп нәрсені өздігімен үйреніп тәртіп ережесінің қарапайым нормаларын игереді. Ата-аналардың маңызды қасиетін атап өту қажет, мамандар бұл қасиеттерді ата-аналардың бойында қалыптастырғандары жөн.

Мүмкіндігі шектелген баланы тәрбиелеп отырған отбасылардың өмірлік кезеңінің негізгі баспалдақтарын қарастырып өтейік:

1. Баланың дүниеге келуі: птологиясы туралы мәлімет алу, берілген мәселені эмоционалды қабылдау және төзе білу, отбасының өзге мүшелерімен жақын адамдарды хабардар ету.

2. Баланың мектепке дейінгі кезеңі: мамандармен өзара әрекеттестік, өмірлік іс-әрекеттер бойынша шешім қабылдау, емделуді ұйымдастыру, сауықтыру, баланы оқыту және тәрбиелеу.

3. Баланың мектептегі шағы: мамандармен өзара әрекеттестік, мектептік оқыту формасы туралы шешім қабылдау, оқытуды ұйымдастыру, баламен қарым-қатынастағы ересектермен құрбы-құрдастарының арасындағы мәселелерді шешу.

4. Жеткіншек жас: мамандармен өзара әрекеттестік, баланың табиғи, созылмалы ауруына дағдылану, құрбы-құрдастарының бөлектеу мәселелерін шешу, баланың болашақ кәсібін жоспарлау.

5. Ересектік өмірге қадам басу кезеңі: мамандармен өзара әрекеттестік, отбасылық жауапкершілікке ие болу, баланың болашақ өмірін жоспарлау.

6. Ата-аналық кезең: жұбайымен отбасын құру және мамандармен өзара әрекеттестік.

Инклюзивті білім беру оқыту процесінде балаға жеке көмек көрсету пен психологиялық-педагогикалық қолдауды қамтамасыз етеді, жалпы білім беретін мектепте мүмкіндігі шектеулі балаларға кедергісіз аймақ құру ғана емес, балалардың психофизикалық мүмкіндігін ескере отырып оқу-тәрбие процесінің ерекшелігін ескерген жөн. Инклюзивті білім беру мүмкіндігі шектеулі балаларға оқуда жетістікке жетуге ықпал етіп, жақсы өмір сүру мүмкіншілігін қалыптастырады. Осы бағытты білім беру жүйесіне енгізу арқылы балаларды адамгершілікке, ізгілікке, қайырымдылыққа және толеранттылыққа тәрбиелей аламыз. Қазіргі таңда түзете білім беру ұйымдарының желісін сақтап, жетілдіру және инклюзивті білім беру жүйесін қатар дамыту ең тиімді болып табылады.

Мұндай жағдайда түзету ұйымдары жалпы білім беру мекемелерінде қызмет жасайтын педагогтарға әдістемелік көрсетуді қамтамасыз ететін оқу-әдістемелік орталық, білім тұлғалар және олардың ата-аналарына кеңес және психологиялық педагогикалық түзете көмек көрсету қызметін атқарады.

Мектеп жасына дейінгі балаларға қажетті психологиялық-медициналық- педагогикалық көмек уақытылы көрсетілген жағдайда баланың дамуындағы негізгі кемшіліктерді оқытудың бастапқы кезеңіне түзету, жалпы білім беру мекемелерінде оқытуға дайындауды қамтамасыз етеді.

Мүмкіндігі шектеулі балаларды оқытуды ұйымдастыру мақсатында баланың психофизиологиялық және танымдық мүмкіндіктерінің деңгейін ескеретін, оқытудың нұсқауларын қарастыратын білім берудің арнайы типтік оқу бағдарламалары құрастырылып, бекітілген. Сонымен қатар мүмкіндігі шектеулі балаларды кіріктіре (инклюзивті) оқытуды ұйымдастыру бойынша ұсыныстар мен нұсқаулар дайындалды.

Жалпы білім беру мекемелерінде мүмкіндіктері шектеулі балаларды оқыту мен тәрбиелеуді табысты ұйымдастырудың жағдайы ретінде баланы білім беру мекемелеріне толыққанды кіріктіруді қамтамасыз ететін бейімделу ортасын құру болып табылады.

Инклюзивті білім беру құқығын тану барлық педагогтар, оқушылар мен олардың ата-аналары ерекше білім беруге қажеттілігі бар оқушылардың жалпы білім беретін мектептерде оқуға құқығы бар екенін түсінулеріне және ол үшін қосымша ресурстар қажет екеніне негізделген. Инклюзивті білім беру жағдайында ерекше білім беруге қажеттілігі бар оқушылардың оқу жетістіктерін критериалдық бағалау жеке бағытталған жүйе бола тұра, осы санаттағы оқушыларды дамытуға және олардың құқықтарын жүзеге асыруға ықпал етеді.

Ерекше білім беруге қажеттілігі бар оқушылардың оқу нәтижелері мектептік білім берудің барлық кезеңдерінде білім, білік және дағдылармен шектеле алмайды, оқыту мақсаты тұлғаның білімі, тәжірибесі мен құндылығына негізделген жалпы қабілет сияқты құзыреттіліктің қалыптасуы болуы тиіс.

Білім беру мекемесінде ерекше білім беруге қажеттілігі бар балалардың сапалы білім алу мүмкіндіктерін қамтамасыз ететін инклюзивті білім беру моделін құру, барлық оқушыларға соның ішінде ерекше білім беруге қажеттілігі бар балаларға да білім беру мекемесі ұжымының өміріне толық көлемде араласуына көмектеседі.

Ерекше білім беру қажеттілігі бар оқушылардың білімділік жетістіктерін анықтауда бағалау жүйесі олардың оқудағы жетістіктерін ғана объективті көрсетіп қоймай, оларды білім беру процесінде қолдау бойынша келесі әрекеттердің жоспарын құру үшін негіз болуы

тиіс. Бұл инклюзивті білім беру жағдайында ерекше білім беру қажеттіліктері бар оқушылардың оқу жетістіктерін критериалды бағалау жүйесін әзірлеудің қажеттілігін негіздейді.

Қорыта айтқанда, жеке тұлғаның рухани өсуіне психологиялық-педагогикалық жағдай жасай отырып, балаға тиісті көңіл бөліп, қажеттілігімен санасып жұмыс жасауымыз қажет. Балалардың бойындағы ерекше қасиетті, шығармашылық қабілетті ашу, болашаққа деген ұмтылыстары, алған асулары мен ойлаған мақсаттарына жету жолында жұмыс жасау біздің міндетіміз.

Қолданылған әдебиеттер:

1. Дамуында мүмкіндіктері шектеулі балаларға арналған арнайы білім беру ұйымдарының қызметі жөніндегі Типтік ережелер (ҚР БҒМ № 258 бұйрығымен 2013 жылы 4 шілдеде бекітілген).
2. «Білім туралы» ҚР-ның 2007 жылғы 27 шілдедегі Заңы (15 сәуір 2017 жылы өзгертулер мен толықтырулар енгізілген).
3. «Мүмкіндіктері шектеулі балаларды әлеуметтік және медициналық- педагогикалық түзетудегі қолдау туралы» ҚР-ның 2002 жылғы 11 маусымдағы № 343 Заңы.
4. А.А. Байтұрсынова «Арнайы педагогика: проблемалары мен даму болашағы» Алматы, 2008 ж

МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРДЫ КӨРКЕМ ӘДЕБИЕТПЕН ТАНЫСТЫРУДЫҢ МАҢЫЗДЫЛЫҒЫ

ИМАШЕВА С.Т.

«Тілек» бөбекжайы» КМҚК, Карағанды қ.

Мектеп жасына дейінгі баланың дүниетанымын, ой өрісін кеңейтіп, сөздік қорын байыту, эстетикалық талғамын арттырып, адамгершілікке баулу ісінде көркем әдебиеттің алатын орны ерекше.

Көркем әдебиет шығармалары балалар алдына адамға тән сезімдер дүниесін ашып, жеке адамға, кейіпкердің жан дүниесіне қызығушылық тудырады.

Әрине, мектеп жасына дейінгі сәбилердің әдеби шығармаларды оқи алмайтыны мәлім. Олар әдеби шығармаларды тәрбиешінің мәнерлеп оқып беруі бойынша ғана сөз сырын санасына ұялатады.

Ертегі, шағын әңгіме, өлең, мақал-мәтел, жұмбақ сияқты балаларға лайықты көркем сөз жанрларының ежелден-ақ тәрбие ісінде зор көмекші екені белгілі. Балабақшада тәрбиеленбеген, әлі мектеп жасына жетпеген ауылдық жерлердің сәбилері кішкентай күнінен өз әже-аталары мен әке-шешелерінен естіген халық ауыз әдебиеті нұсқаларынан нәр алып өсетіні белгілі. Мұндай шығармаларды сәбилер қызыға тыңдайды, жылдам жаттап алады. Мысалы: «Торғай», «Бақа-бақа балпак», «Қарғалар», «Санамақ», тағы басқалар сияқты халық өлеңдері ойнақы тілімен, қайталама сөзімен, музыкалық үнімен бөбектерді баурап, сөз өрнегіне баулиды.

Көркем шығарма кейіпкерлерімен бірге қуану-қайғыруды үйрене отырып, балалар өзінің төңірегіндегілердің, жақын адамдарының көңіл күйін байқай бастайды. Оларда адамгершілік сезім - қайырымдылық қасиет, әділетсіздікке қарсы тұру қабілеті ояна бастайды. Бұл - принципшілдік, адалдық, нағыз, азаматтық қасиеттердің қалыптасу негізі. «Сезім-білімге жол ашушы, шындықты сезбеген адам оны түсінбейді және оны тани білмейді де», -деген болатын В.Г.Белинский.

Баланың көркем әдебиетпен таныстығы халық шығармасының ең кішкене түрлері-тақпақ, өлең, халық ертегілерінен басталады. Асқан адамгершілік, барынша дәл рухани бағыттылық, өткір мысқыл, тілінің көркемдігі-шағын көлемдегі фольклорлық

шығармалардың ерекшеліктері. Бұдан кейін сәбиге авторы бар ертегілер, өлеңдер, әңгімелер оқылады.

Балаларды сөйлеу тіліне үйретуде ең үздік оқытушы - халық. Халықтың шығарма тіліндегі басқа шығармалардың ешқайсысында кездеспейтін, естілуі жөнінен бір-біріне ұқсас, ажыратып айтуға қиын сөздердің тамаша орналастырылуының өзі балалар ұғымына өте жеңіл тиеді. Сондай-ақ жеңіл қалжыңды тақпақтар, жаңылтпаштар, жұмбақтар – педагогикалық әсер берудің ең тиімді құралы, жалқаулық, қорқақтық, эгоистік сияқты жағымсыз қылықтарға қарсы жақсы «дәру».

Ертегілер дүниесіне сапар шегу балалардың қиялдау, елестету, тіпті өздері ойдан шығару қабылетін дамытады. Әдебиеттің ең озық үлгілерінен адамгершілік рухында тәрбие алған балалар өздері шығарған ертегілер мен әңгімелерде де өздерін әділетті көрсетіп әлсіздер мен жәбірлегендерді қорғап, жауыздарды жазалауға тырысады.

Эстетикалық, әсіресе адамгершілік (этикалық) жайындағы түсінікті балалар тәрбиешілердің оқылған шығармалар бойынаш айтқан ақыл-ой пікірлерінен емес, нақ осы көркем шығарманың өзінен алуға тиіс. «Педагог оқылған шығармалардан орынды-орынсыз моральдарына беру үлкен, көбіне түзетуге келмейтін зиян келтіретінін есіне сақтауы тиіс. Көптеген сұрақтар қоюмен «бөлшектеніп» кеткен шығарма балалардың көз алдында барлық әсемдігін жояды, оған ынта кемиді. Көркем тексттің тәрбиелік мәніне толық сеніммен қарау керек[1].

Сөздің пәрменділігі туралы К. Д. Ушинский былай деп жазған болатын. «Бала ана тілін үйрене отырып, шартты дыбыстарды ғана үйреніп қана қоймайды, сонымен қатар ана тілінің қайнар бұлағынан рухани тіршілік пен күш алады. Ана тілі оған табиғатты түсіндіреді, ал мұндай дәрежеде бірде-бір жаратылыс зерттеуші түсіндіре алмас еді; ана тілі баланы төңірегіндегі адамдардың мінез-құлқымен, өзі өмір сүріп отырған қоғаммен оның тарихымен және алға ұмтылыстарымен таныстырады, ал мұндай дәрежеде бірде-бір тарихшы таныстыра алмаған болар еді: ақырында, ол бірде –бір философ балаға айтып жеткізе алмайтын логикалық түсініктер мен философиялық көзқарастарды бере алады». Ұлы педагогтің бұл айтқан сөзінде ана тілін үйренуден шығатын нәтиже ғана емес, оны оқып үйренудің әдістері де көрсетілген: бұл «көп нәрсеге үйретіп қана қоймай, сонымен бірге, соны аса жеңіл әлдеқандай әдіс арқылы оп-оңай үйрететін» «тіл -ұстазға» деген сенім.

Көркем шығарманы талдаудың ғылымға негізделген жүйесін қалыптастыру, оны оқу процесінде тиімді пайдалану баланың көркем шығарманы оқып үйренуіне ықпалын тигізери анық.

Көркем шығарманың өзіндік ерекшеліктерін ескере отырып, олармен жұмыс жүргізудің түрлерін таңдап алу қажет. Сонан кейін балалардың әдеби шығарманы тыңдау барысында қызығушылығын арттыру үшін тиісті іс-шаралар атқарылуы тиіс. Сондай-ақ іс-әрекеттерінің бірі – балалардың дайындық деңгейіне қойылатын талаптар. Бұл талаптарды орындатуда баланың жас ерекшелігін ескерген жөн.

Көркем шығарманы талдап оқуға және пікір алысуға ұсынылған шығармаларды өзбетінше оқып, тәрбиеші басшылығымен зерделеп меңгеруі және дұрыс түсіне білуі тиіс.

Өлеңдер мен ертегілерді жатқа айта білуі ескеріледі. Шығарманың тегі, жанры әртүрлі туындыларды, оларда бейнеленген оқиғалар мен кейіпкерлерге өзіндік қарым-қатынасын білдіре отырып, мәнерлеп оқи білуге үйрету қажет. Өзіне бұрын таныс емес кез келген мәтінді немесе шығарманы дауыстап та, іштей де дұрыс оқуға көңіл бөледі.

Тәрбиеші басшылығымен жылына талдап оқуға және пікір алмасуға ұсынылған ауыз әдебиетінің, ертегілер мен өлеңдердің өзбетінше кемінде онға жуық көркем туындыны оқуын қадағалауы тиіс. Оқып зерделенген туындының тектік, жанрлық сипатын білуге де көңіл бөлінеді. Көркем шығарманы оқытуда әдебиет және фольклор туралы жалпы ұғымдарды, олардың негізгі сипаттарын ұғындыру көзделеді. Қазақ ауыз әдебиетінің басты жанрларының (тұрмыс-салт жырлары, ертегілер, жұмбақтар, мақал-мәтелдері, аңыз-әңгімелер, шешендік сөздер, эпостық жырлар, лиро-эпостық жырлар) негізгі сипаттарын және әдебиеттің тектерін (эпос, драма, лирика) білуін басты назарда ұстау.

Сонымен, берілген көркем шығарманың тілін меңгеруге көмектесе отырып, тәрбиеші балаларға тәрбие беру міндетін де орындайды.

Баланың сезімі тәрбиеші таныстырған шығарманың тілін түсініп, оны ұғу процесінде дамиды. Көркем шығарма сөзі балаға ана тілінің әдемілігін түсінуге көмектеседі, қоршаған ортаны эстетика тұрғысынан қабылдауға, сонымен бірге адамгершілік түсінігінің қалыптасуына көмектеседі.

Мектеп жасына дейінгі балаларға оқып беретін шығармалар, негізінен, үш салаға бөлінеді:

- 1) Ауыз әдебиеті нұсқалары;
- 2) Классик жазушылардың шығармалары;
- 3) Қазақ жазушыларының шығармалары[2].

Осы саладағы шығармалар тәрбиешіге арналған бағдарламалық материалда нақты жүйеге бөліп берілген.

Әдеби шығармаларды оқу мен сабақты жоспарлауда мына жағдайларды өте мұқият ескеру керек:

1. Әрбір шығарманы оқып берерде баланың жас ерекшелігі, осыған байланысты тәрбие жұмысының мақсаты мұқият ескерілуі шарт. Шығарманың лайықтысын ғана алу керек. Мысалы, сәбилер (3 - 4 жасар балалар) алғаш рет балабақшаға келді делік. Олардың көпшілігі әлі дұрыс сөйлей алмайды, балабақшада болатын жайттармен, ойыншықтармен әлі таныс емес. Сондықтан алғашқы үш-төрт айда тәрбие жұмысының бәрі, оның ішінде әдеби шығарманы оқып, тыңдату, көбінесе ойын түрінде өтіледі. Ол үшін ойынға негіз боларлық, суретті (суреті өте күрделі болмасын) шығармалар керек. Көлемді шығарманың лайықты бөлімінен кейбір үзінді ғана алынады.

2. Ана тіліне арналған жоспар 14-15 күнге лайықталады. Жоспарда қандай шығарма оқылуы керек, оған байланысты бақылау жұмысы, суреттер, ойындар нақты көрсетіледі. Әрбір ойынның мақсаты белгіленеді (білімін бекіту немесе сөздің дыбыстық жағын дұрыс айтуға жаттықтыру сияқты).

3. Оқылатын шығарма тәрбие жұмысының әр саласын қамтитын болсын. Мысалы: жануарлар, жыл мезгілдері, еңбек, мерекелер туралы және тазалыққа, ұқыптылыққа, әдептілікке баулитын шығармалар.

4. Сәбилер тобында (3-4 жас) тәрбиеші шығарманы мәнерлеп жатқа айтып беруі керек. Бұл тұста тәрбиеші балаларды түгел бақылап отыратын болады. Тәрбиешінің шығарманы жатқа айтып беруі балаларға қызықты болады, оларды жалықтырмайды. Өйткені бала тәрбиешіні тыңдай отырып, әр сөзді дұрыс айтуға тырысады. Сәбилерге тақпақты арнайы жаттату қиын. Сондықтан тәрбиеші өзі жатқа айта отырып, шығарманың қажетті шумағын ойын ретінде қайталау кезінде біртіндеп өзіне ілесіп айтуға үйретеді.

5. Көркем шығарманы оқығанда шығарманың мазмұнына лайықты суреттерді пайдаланған жөн. Өйткені бұл жастағы балалар өз беттерімен оқи алмайды. Ал шығарманың мазмұнын сурет арқылы жылдам түсінеді. Бала кейде кітаптың бетін ашып отырып, суреттің астына жазылған өлең жолдарын дәл тауып, өз бетімен оқып отырғандай әңгімелеп береді[3].

Сондықтан тәрбиеші қажетті шығарманы оқудан бұрын, суретті көрсету арқылы (сәбилер үшін) әңгімелеседі. Соңынан шығарманы оқып береді. Ересек балаларға шығармаға байланысты қажетті суретті шығарма оқылған соң берген дұрыс. Өйткені шығарманы оқудан бұрын сурет көрсетілсе, балалардың бар ынтасы сол суретке ауады да, тәрбиеші оқығанда зейін қойматын болады.

Оқылған шығарманы әңгімелеп айтуға үйрету сабағының үлгі жоспарын төмендегіше құруға болады:

1. Тәрбиешінің кіріспе әңгімесі.
2. Тәрбиешінің әңгімені оқып беруі.
3. Оқылған әңгіме, ертегі мазмұнын көмекші сұрақтар қоя отырып айтқызу.
4. Шығарманы қайталап оқу, шығарма мазмұнын балаларға айтқызу[4].

Мұндайда қысқа әңгіме, ертегі мазмұнын бір балаға, көлемді шығармалардың мазмұнын бірнеше балаға айтқызуға болады. Егер әр алуан жастағы балалар аралас болса, алдымен ересек, естияр балалар әңгімелеп айтады, сәбилер тындап отырады.

Әдеби шығармаларды оқып, тыңдату (ересек топта), әңгімелеп беру, әңгімелету, жаттату сияқты сабақ түрлері экскурсия, бақылау, санау, музыка, бейнелеу өнері сабақтарымен

байланыстыра жүргізілгені жөн. Бұл сабақтар бірінің мазмұнын бірі толықтырып отырса, тіпті жақсы.

Мектепке дейінгі кезеңде бала тілінің, қалыптасуына ересектердің сөзінің әсері өте күшті екендігі белгілі. Бала оларға үнемі еліктеп, сөз арқылы қарым-қатынас жасауға талпынады. Өз бетінше сөз шығарып, басқа балалардың тіпті үлкендердің сөзінде байқалатын қателіктерді көргің келеді, яғни баланың тіл сезімі күшті болады.

Балабақша балаларын қазақ әдеби тіл нормаларын игерту тілдік тәжірибе (практикалық) сабақтарында жүргізіледі. Тіл дамытуға арналған көрнекі құралдардың маңызды қызметінің бірі - белгілі бір тілдік материалдарды пайдаланып сөйлеуге (не жазуға) итермелейтін түрткі болуында яғни тілдік ситуация туғызуында. Тілдік көрнекі құралдарды сабақтарда пайдалану тіл дамытудың психологиялық негіздеріне сәйкес келеді, ұзақ мерзімдік естің дамуын жеңілдетеді, өйткені белгілі бір оқу кезеңінде актив сөздік қорына енетін лексикалық материалмен жүйелі түрде жұмыс жүргізуге мүмкіндік туғызады.

Көркем шығарманың қыр-сырын танытып білдіру үшін әр сынып көлемінде бірізділікпен жүргізілетін жұмыстар арқылы балаларды шығарманы талдаудың қалыптасқан жүйесін меңгеруге алып келеміз. Біріншіден, мазмұндық-тақырыптық талдау, шығарманы тұтастай ала отырып, бөлім бойынша мазмұнын, тақырыбын таныта отырып талдау. Екіншіден, тілдік эстетикалық талдауға көңіл бөлу. Шығарманың тілдік ерекшелігін, сөз өрнегін, суреттемелік шеберлігін, көркемдігін, сөздер табиғатын, стильдік айырмашылықтарын таныту. Үшіншіден, кейіпкерлік-бейнелік талдау.

Балабақшадағы оқу-тәрбие процесінің міндеті балаға тек білім беру ғана емес, сонымен қатар, әр түрлі дағдылар қалыптастыру болып табылады. Дағды адам әрекетінің қай-қайсысында да ерекше маңыз алады. Ол іске шапшаң, шұғыл кірісуге мүмкіндік береді. Дағдының нәтижесінде адам санасы қызметті түпкілікті, шешуші кезеңдерінде жұмылдырылады. Бұл жұмыстың табысты болуын қамтамасыз етеді.

Сонымен, мектепке дейінгі кезеңде бала тілінің, қалыптасуына ересектердің сөзінің әсері өте күшті екендігі белгілі. Бала оларға үнемі еліктеп, сөз арқылы қарым-қатынас жасауға талпынады. Өз бетінше сөз шығарып, басқа балалардың тіпті үлкендердің сөзінде байқалатын қателіктерді көрігісі келеді, яғни баланың тіл сезімі күшті болады.

Ендеше баланы мектепке даярлау мәселесінде әдеби шығармалармен таныстыру ерекше орынға ие екенін ескеру қажет.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Омарбекова А.И. «Тәрбие — тал бесіктен басталады» әдістемелік құралы. - Астана, 2010. - 117 бет.
2. Сабулатова С «Балалардың сөздік қорын, тіл байлықтарын дамыту», // Отбасы және балабақша, №6 2006 ж.
3. Абдуллина Г. «Тіл мен сөйлеу» //Бастауыш мектеп, №11 – 2005 ж.
4. Ғылыми әдістемелік педагогтік журнал // Отбасы және балабақша, №3. 2015 ж.

ӘЛЕУМЕТТІК ПЕДАГОГ МАМАНДЫҒЫНЫҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

БАЛАБЕКОВА Л.Г., АЛЬЖАНОВА А. Ж., АМАНБАЕВА Д.С., КӨПДАУЛЕТ Б.М.

Е.А.Бөкетов атындағы Қарағанды мемлекеттік университеті, Қарағанды қ.

Әлеуметтік педагогика - ғылымның бір өзегі ретінде белсенді дамып келе жатқан, балалық шақта туындаған мәселелерді шешуге бағытталған, жаңа әлеуметтік-мамандандырылған сфера үшін берік ғылыми іргетас қалауымен ерекшеленетін әлеуметтік-педагогикалық ғылымдар жүйесінің белді бір саласы.

Қазіргі кезең – жеке тұлға мен қоршаған орта арасындағы қарама-қайшылықтар мен өзара қарым – қатынастар заманы. Тұлғаның отбасылық, азаматтық, құқықтық әлеуметтенуі белсенді түрде іске асырылып отырған кезең. Адам тұлғасына осылайша мақсатты түрде

әсер ету - әлеуметтік тәрбие деп аталады. Ал, әлеуметтік педагогика тәрбие процесін, тұлғаның әлеуметтенуін теориялық және қолданбалы тұрғыдан алып қарастырады.

Қазіргі заманғы әлеуметтік педагогиканың ерекшелігі – оның ізгіліктілік бағыттылығында, яғни, балаға деген бірыңғай талаптармен қатар тәрбиеші мен бала арасындағы өзара құрмет, бірігіп қызмет ету, шығармашылықпен бірге айналысу, достық қарым-қатынас және теңдік. Әлеуметтік педагогиканың қоғамдық мәні – қиын жағдайға душар болған адамдарға – отбасына, балаларға көмек көрсету; оларға өмірден өз орнын табуға, өз мүмкіндіктері мен қабілет-ынтасы негізінде одан әрі дамуына жәрдем ету.

Әлеуметтік- педагогикалық қызмет – баланың, жасөспірімнің отбасында, мектепте, қоғамда қалыпты қарым-қатынасқа түсуі үшін өзін-өзі ұйымдастыра білу, психологиялық ұстамдылық, сабырлық сақтай алуы үшін көмек көрсетуге бағытталған педагогикалық қызметті де қамтитын әлеуметтік жұмыс. Балаға шағын ұжым ішінде өзін-өзі көрсете білуі үшін де, өтірікке, жаманшылықтарға, яғни қылмыстық ортаға, маскүнемдікке, нашакорлыққа, ата-аналар тарапынан болатын қатыгездікке қарсы тұра білуі үшін де ересектердің жәрдемі керек.

Қазіргі заманғы әлеуметтік педагогика саласындағы маман-ғалымдардың ойынша, әлеуметтік педагог – бұл, ең алдымен, тұлғаны, адам мен оның отбасын қамқорлыққа алатын мемлекеттік-қоғамдық қызметтер, ұйымдар мен мекемелер арасын байланыстырушы делдал. Сонымен бірге ол жеке, нақты адамның мүдделерін қорғаушы. Әлеуметтік педагогтың функцияларына - қиын жағдайға тап болған балаға, жасөспірімге қиын жағдайлардан шығу жолдарын меңзеп қана қоймай оған қиын кезеңде сүйеніш бола білуі, құқын қорғауы, жасөспірімнің іс-әрекетін өзін-өзі тәрбиелеуге, өздігінен білім алуға, өз өмірін өз бетімен жоспарлай алуға, жағымды жаққа қарай бұра білуге үйретуі, бағыттауы да жатады.

Сондай-ақ, әлеуметтік педагог бала проблемаларын жан-жақты шешуге құзырлы түрлі мамандардың күшін біріктірумен және олардың қызметіне координация жасаумен де айналысады. Әлеуметтік салада қызмет ететін педагог әлеуметтік тәрбиенің түрлі проблемаларын зерттеу істерін де ұйымдастырып, сонымен бірге әлеуметтік педагогтар, ұжымдар мен түрлі педагогикалық орталықтардың жұмыстарына талдау жасауға да міндетті.

Әлеуметтік педагогика - педагогиканың әлеуметтік, тәрбиелік және білім берушілік тұрғыдан өзіндік ерекше әдістері бар дербес саласы. Әлеуметтік педагогиканың әдістері тұлғаның өзін-өзі жетілуіне, өзін-өзі тәрбиелеуі мен дамуына бағытталған. Бала тәрбиелеу жүйесінің маңызды элементтерінің бірі - бала үшін маңызды мәселелерді шешуге әлеуметтік педагог тарапынан көмек көрсету. Бала тұлғасының дамуына педагогикалық ықпал етуі жетістікке әкелу үшін, педагог проблемалық жағдайды дұрыс шешуге және дер кезінде байқай алу қабілетін иелену керек[1].

Әлеуметтік педагог проблеманың не екендігі, оның шешілуіне қандай шарттардың әсер ететіні, тәрбиеленушілерге қалай педагогикалық көмек көрсету жайында хабардар болуы және педагог әрекеті балалардың проблемалық жағдайларын нәтижелі шешуіне ықпал етуі тиіс

Әлеуметтік жұмыс жүйесі тарихи-қоғамдық бола тұра, сонымен бірге өте күрделі және ашық жүйелер қатарына жатады. Әлеуметтік педагогтың кәсіби қызметін қарастыра отырып, біз бұл қызметтің субъектісін – яғни, бала өмірінің әлеуметтік және жағдайлық қиыншылықтарын терең білетін, оған дер кезінде көмекке келуге әзір, жалпытеориялық және арнаулы білімдер кешенін жете меңгерген, білікті де шебер кәсіби маманды бөліп қарастыруымыз қажет.

Күнделікті өмірде белгілі бір кәсіптің иегері болу адамның ойлауына, мінез-құлқына, өмірге көзқарасына ықпал етеді. Бұл феноменді психологияда «кәсіби менталдылық» ұғымымен сипаттайды. Психологиялық еңбектерде менталдылық адамның белгілі бір кәсіп иелеріне тән және сонымен айқындалған терең, көбіне санадан тыс және рефлекстенбеген тұлғалық ерекшеліктері ретінде сипатталады.

Әлеуметтік маман-педагог боламын деушілер белгілі бір білім жиынтықтарымен: психологиямен, ұйымдастырушылық дағдыларымен, адамдармен тіл табыса алу, балалар ұжымымен жұмыс жасай алу, педагогикалық икемділікпен т.б. қаруланғаны дұрыс. Сонымен қатар, әлеуметтік педагогтың адамгершілік, ізгілік және рухани қасиеттері де жоғары

деңгейде болуы шарт. Сондай-ақ педагог балаға нақты көмек бере алатын әлеуметтік қорғау қызметтерімен, мамандармен байланысқа түседі, олармен бірігіп жұмыс жасайды. Ол үшін педагогтың өзінің кәсіби даярлығы мықты, оқу және тәрбие жұмысын жүргізуге қабілеті мол болуы шарт.

Әлеуметтік педагогтың кәсіби білімі көлеміне педагогика және психология, баланың даму физиологиясы, тәрбие жұмысының әдістемесі сияқты міндетті пәндер енеді. Бұл білімдер баланы, оның мінез-құлқы мен істерін, қарым-қатынас ерекшеліктері және өзге балалармен ұжымда сыйымдылығын анықтау үшін қажет.

Әлеуметтік педагогтың мектеп мұғалімінен, сынып жетекшісінен немесе мектеп-интернат тәрбиешісінен айырмашылығы – оның сыныппен немесе топпен емес, жеке баламен, топ болса, шағын топпен, отбасы болса, әрқайсысымен жеке-жеке жұмыс атқаратындығында.

Әлеуметтік педагогтың негізгі міндеті – бұл баланы, жасөспірімді әлеуметтік тұрғыдан қорғау, оған әлеуметтік, психологиялық немесе медициналық көмек көрсету, оның білім алуын ұйымдастыру, сондай-ақ оның қоғамдағы ақталуы (реабилитация) мен бейімделуін қамтамасыз ету. Бұл міндеттерді шешу үшін әлеуметтік педагог баланы зерттейді, оның жағдайын, тығырыққа тірелу деңгейін анықтайды және одан шығу жолдарын іздестіреді, жоспарлайды[2].

Қиын жағдайға тап болған баланы демеу оңай жұмыс емес. Мұндай жағдайда оны рухани тұрғыдан қолдап, өзіне деген сенімін ояту, өз күшіне сендіру, алдағы уақытта бәрі де жақсы болатындығына сенімін күшейту өте қажет.

Әрбір мұғалім – жеке тұлға. Біз көбіне тәрбиеленушінің тұлғасын қалыптастыруды айтамыз да мұғалімнің өзін ұмытып кетіп жатамыз. Оқушыға мұғалім жеке тұлғасының ықпалы өте зор, оны ешқандай да педагогикалық технология немесе техника алмастыра алмайды. Мұғалімнің еңбегі интеллектуалдық, психологиялық, рухани, ақыл-ой және дене еңбегін, күшін талап ететін күнделікті ауыр жұмыс.

Әлеуметтік педагог баланың қызметі мен өзара бірлескен әрекеттерін ұйымдастыра алуы ләзім. Әлеуметтік педагог педагогикалық технологияларды да игеруі тиіс. Оған кейбір артистік әдіс-тәсілдер, сөйлей алу, дауыс ырғағын өзгерте алу, мимика және ым-ишаралық белгілерді игеру; сұхбат кезінде маскүнеммен, нашақормен, жезөкшемен, кезбемен немесе қиын жағдайға тап болған баламен ортақ тіл таба алатындай әңгіме желісін құра білу сияқты икемділіктер жатады. Жай тіл тауып қана қоймай сендіре және ықпал ете білу өте маңызды.

Әлеуметтік педагогтың кәсіби қызметін қарастыра отырып, біз бұл қызметтің субъектісін – яғни, бала өмірінің әлеуметтік және жағдайлық қиыншылықтарын терең білетін, оған дер кезінде көмекке келуге әзір, жалпытеориялық және арнаулы білімдер кешенін жете меңгерген, білікті де шебер кәсіби маманды бөліп қарастыруымыз қажет.

Күнделікті өмірде, байқаған адамға, белгілі бір кәсіптің иегері болу адамның ойлауына, мінез-құлқына, өмірге көзқарасына ықпал етеді. Бұл феноменді психологияда «кәсіби менталдылық» ұғымымен сипаттайды.

Психологиялық еңбектерде менталдылық адамның белгілі бір кәсіп иелеріне тән және сонымен айқындалған терең, көбіне, санадан тыс және рефлексивтенбеген тұлғаның ерекшеліктері ретінде сипатталады.

Ендеше, кәсіби маман ретіндегі әлеуметтік педагогтың тұлғасына қойылатын талаптарды анықтап көрейік.

Зерттеуші ғалымдар мамандыққа тиісті қабілеттер ретінде: байқағыштық, жағдайды тез айырып жол таба білу, интуиция, эмпатия (өзін басқа адамның орнына қойып, оның сезімдерін, идеяларын, істерін түсіне білу қасиеті), рефлексия және өзін-өзі ұстай білу сияқты сапаларды атайды.

Бұлардан басқа әлеуметтік педагог әлеуметтік сферадағы барлық қызметкерлерде болуы тиіс қасиеттерді: араласқыштық, адамдармен бірлесе жұмыс істеуге ұмтылушылық, өз көзқарасын қорғай алу, қайырымдылық, білуге құштарлық, оптимизм, жанжалды ситуациялардан жол таба білу, жүйке-психикалық жағынан тұрақтылық, байыптылықты да игеруі керек. Сөз жоқ, маманның басты кәсіби сапаларының қатарына коммуникативтік, яғни, қарым-қатынасқа түсе алу шеберлігі жатқызылады.

Тұлғада болуы тиіс сапалардың ең бастысын бөліп алу қиын. Сонымен бірге, бұл сапалар мамандықты таңдау стадиясында диагностикаланатындай болуы қажет. Адамның қайырымдылығын қалай, қандай өлшемдермен анықтаймыз? Оның ізгілік қасиеттерін, бойындағы альтруистік, сүйіспеншілік сезімдерін қалай өлшейміз?

Әлде, әлеуметтік педагог жұмысының ерекшеліктері: гуманистік, альтруистік, толеранттылық, креативтілік, т.б. сияқты интерактивті тұлға қасиеттерінің қалыптасуын талап ететін шығар:

Ол балаларға әлеуметтік-педагогикалық тұрғыдан көмек көрсетудегі жаңа концепцияларымен, әдістермен және технологиялармен қаруланып, жаңа концептуалдық және ұйымдастырушылық-педагогикалық ыңғайларға сүйенуі қажет.

Әлеуметтік педагогтың қызметі мен ролі, балалар мен жеткіншектерге әлеуметтік-педагогикалық көмек көрсетудің келесідей белгілерінде жатыр:

- кәмелетке жасы толмағандардың құқық бұзушылардың мінез-құлқында ауытқушылықтарды анықтауға көмектесетін, аналитикалық-диагностика қызметі;
- профилактикалық жұмыстардың жүйесін ұйымдастыру;
- сәтсіз отбасылар мен девиантты мінез-құлқы бар балалардың отбасыларымен жұмыс;
- балалардың іс-әрекеттерін өздігінен тәрбиеленуге, өздігінен білім алуға, өздерінің істеген қылықтарын талдауға бағыттау;
- баланың мәселесін шеше алатын әртүрлі мамандардың, ұйымдардың бірігуі;
- сенім телефондарын, жасырын хаттар жәшігін, кеңестік пункттердің және жедел әлеуметтік көмектің басқа да формаларын құру;
- үнемі сыныптың психологиялық климаты жайында, әр қиын оқушы мен мүмкін болатын шешілу жолдары жайында мектептегі педагогикалық ұжымды үнемі ақпараттандыру;
- ата-аналармен бірлесе отырып сабақтан тыс ұтымды уақыт өткізуді ұйымдастыру;
- мектептегі әлеуметтік жұмыстың жоспарын құру және оның дайындығын басқару;
- сабақты қалдырып өзге жұмыс істейтін оқушыларды анықтау және оларды мектепке қайтару амалын іздеу[3].

Әлеуметтік педагогтың құзыреттілігі (компетенттілігі) ұғымы оның әлеуметтік-педагогикалық қызметті іске асырудағы теориялық және практикалық дайындығының бірлігін, оның кәсіби жарамдылығын көрсетеді. Ал, кез келген маманның біліктілік деңгейі қажетті нормативтік-құқықтық құжатпен, яғни, маманға қойылатын талаптар көрсетілген квалификациялық сипаттамада анықталады.

Қазіргідей адам мен қоршаған ортаның, адам мен қоғамның арасында қарама-қайшылықтар үдеп, адамдардың психикасына әсер ететін теріс көріністер орын алып отырған кезде әлеуметтік тәлім-тәрбиенің маңызы зор.

Ауыр күйзеліске ұшыраған жетім-жесірге, мүгедекке, қараусыз қалған жандарға, кедейшілік пен қайыршылыққа душар болғандарға, әр түрлі туа біткен не техногенді, экологиялық апаттарға ұшыраған адамдарға қолдау көрсетіп, көмек беруде әлеуметтік-педагог пен әлеуметтік қызметкер жұмысының өзіндік маңызы өте зор.

Әдебиеттер тізімі:

1. Айтбаева А. Б. Әлеуметтік педагогика негіздері: оқу құралы.- Алматы, Қазақ университеті, 2011.-165бет.
2. Әлқожаева Н.С. Әлеуметтік педагогика: оқу құралы.- Алматы, Қазақ университеті, 2011.
3. Әтемова Қ.Т. Әлеуметтік педагогика: оқулық.- Алматы: Дәуір, 2012.- 271 б.

СОВРЕМЕННЫЕ ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ ДОШКОЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ В РЕСПУБЛИКЕ КАЗАХСТАН

ПАНЫГИНА И. В.

ЧУ «Темиртауский многопрофильный колледж «Мирас»

На современном этапе развития в Республике Казахстан происходят глубокие социально-экономические преобразования, которые требуют новых подходов к системе дошкольного образования и поиска новых эффективных форм организации учебного процесса. Это своевременно нашло отражение в Стратегической программе «Казахстан-2030». В Послании Президента Н.А. Назарбаева большое внимание уделяется необходимости кардинально повысить качество дошкольного образования. «Основы мышления, умственные и творческие способности, новые навыки формируются в самом раннем детстве. Акценты в образовании смещаются в сторону модели 4К: развития креативности, критического мышления, коммуникабельности и умения работать в команде».

Дошкольное образование — это фундамент всей образовательной системы, так как именно здесь закладываются основы личности, определяющие характер будущего развития ребенка .

Дошкольное воспитание и обучение обеспечивает :охрану жизни и укрепление здоровья ребенка ; развитие речи и родного языка, культуры общения, подготовку к овладению основами грамоты; формирование ценностных, нравственных ориентаций дошкольника на народных обычаях и традициях воспитание любви к Родине, родному краю, уважения к государственной символике, гуманного отношения к окружающему миру, семье, людям разных национальностей; формирование у ребенка целостной картины окружающего мира, первоначальных представлений о себе, ближайшем социальном окружении; познавательное и творческое развитие ребенка, формирование способов интеллектуальной деятельности, развитие любознательности.

Право ребенка на образование и полное развитие своих способностей имеет важнейшее значение для жизни детей и благополучия общества. Развитие системы дошкольного воспитания и обучения является важным направлением государственной политики нашей страны.

Дети Казахстана дошкольным воспитанием и обучением обеспечивается различными типами и видами дошкольных организаций, таких как: ясли-сад, детский сад, семейный ясли-сад, санаторный ясли-сад, комплекс «школа-детский сад», дошкольный мини-центр. Количество дошкольных организаций 8590 , том числе 3128 детских садов и 5462 мини-центров, 644,3 тысяч детей посещают дошкольные организации.

В новом Государственном общеобязательном стандарте дошкольного воспитания и обучения предусмотрен охват дошкольным воспитанием и обучением детей с ограниченными возможностями. Ранняя, полноценная социальная и образовательная интеграция воспитанников с отклонениями в развитии в среду нормально развивающихся сверстников. Целенаправленно организованная предметная среда в инклюзивной группе играет большую роль в гармоничном развитии и воспитании особого ребёнка. Такая мера позволит охватить специальным образованием более 15 тысяч детей.

В связи с поручением Главы государства в республике проводится работа по модернизации дошкольного образования. В этих целях разработаны и утверждены Стандарт и Типовые учебные планы дошкольного образования. Обновляются образовательные программы дошкольного воспитания и обучения. Внедряются инновационные технологии воспитания и обучения и триединства языков.

Образовательные программы и Стандарт дошкольного воспитания и обучения содействуют эффективному решению проблемы преемственности между дошкольным и начальным школьным образованием. Предшкольная подготовка является связующим звеном между дошкольной организацией и школой. Она обеспечивает психологическую и моральную готовность детей к обучению, играет значительную роль в безпроблемном вхождении ребенка в образовательный процесс, адаптации его в школе. Основным условием предшкольной подготовки является: охрана и укрепление физического и психического здоровья детей, обеспечение интеллектуального и личностного развития, забота об их эмоциональном благополучии, коррекция нарушений в развитии детей, взаимодействие с семьей. В связи с переходом на 12-летнее образование в республике принимаются меры по

пересмотру программ и учебно-методических комплексов, используемых в настоящее время в дошкольных группах.

Для вхождения в пространство 12-летнего образования необходимо: создать условия для полного охвата всех детей 5-6-летнего возраста дошкольной подготовкой, привести в соответствии с требованиями ГОСО действующие программы дошкольной подготовки, учебно-методические комплексы, обеспечить преемственность семьи и детского сада, психолого-педагогическое просвещение родителей внедрить в образовательный процесс инновационные технологии.

Развитие и формирование детей дошкольного возраста зависит от квалификации педагогов. Президент Республики Казахстан Н.А. Назарбаев отмечает, что «Знания и профессиональные навыки- ключевые ориентиры современной системы образования»

В республике в рамках «Программы занятости 2020» ведется совместная работа органов образования и органов занятости населения по подготовке и переподготовке кадров для организаций дошкольного образования из числа безработных граждан и незанятого населения. Разработка программ профессионального роста педагогов с учетом индивидуально-дифференцированного подхода к каждому воспитателю для повышения профессиональной и методической компетентности. Воспитателю вверен неповторимый, не с чем несравнимый по своей сложности и красоте процесс становления человеческой личности. Стандарт предъявляет особые требования к статусу педагога, который формирует социально-духовные качества ребенка, способствующие самореализации и успешности, готовности к креативному и критическому мышлению, ориентацию на уважение культурных ценностей как общечеловеческих, так и национальных. Большие надежды возлагаются на педагога-профессионала, его ответственность за качество результатов своей работы.

Для большинства стран сегодня очевиден тот факт, что наиболее успешно ребенок развивается, воспитываясь в двух институтах - в семье и дошкольной организации. Семья, на основе привития семейных традиций и обычаев создает комфортный, благополучный фон воспитания. Дошкольное учреждение создает условия для организации детского сообщества, без которого невозможно успешное социальное развитие ребенка.

Вот почему стандарт предоставляет семье возможность активного участия в планировании, принятии решений и рекомендаций, создаются благоприятные условия для создания партнерских отношений семьи и дошкольной организации, что является гарантом комфорта и безопасности пребывания детей в детском коллективе. Новый стандарт является продуманным документом, связывающим воедино социальные, программно-методические, физические, когнитивные и эмоциональные аспекты, так необходимые для личностного развития ребенка, с учетом достижений отечественной и зарубежной педагогической науки.

Механизм улучшения качества дошкольного воспитания и обучения. Нормы, предусмотренные Законом РК «Об образовании» от 27 июля 2007 г.:

- предусмотрена норма государственных гарантий на получение бесплатного дошкольного образования.
- введен государственный образовательный заказ на дошкольное воспитание;
- дошкольное воспитание и обучение установлено как уровень образования;
- введена статья 15 «Общеобразовательные учебные программы дошкольного воспитания и обучения», определяющая цели образования и развития детей дошкольного возраста, установлена обязательная и бесплатная дошкольная подготовка пятилетних детей;
- определена педагогическая нагрузка воспитателей дошкольных организаций в размере 22 часов в неделю. Данная нагрузка является самой низкой в странах СНГ: воспитатели детских садов в России, Прибалтике и других странах СНГ работают 36 часов в неделю.

В связи с этим возможно выделить приоритетные направления развития дошкольной сферы в Республике Казахстан.

1. Инициирование деятельности дошкольных учреждений по внедрению опыта работы с использованием полиязычного и поликультурного компонента обучения и воспитания личности ребенка.

2. Создание условий для многовариативного пространства дошкольного воспитания и обучения.
3. Подготовка и переподготовка дошкольных кадров на основе современной методологической, технологической, дидактической базы в преддверии перехода на 12-летнее обучение.
4. Формирование информационной компетентности воспитателей новой формации, способных работать в системе 12-летнего образования.
5. Реализация технологии повышения квалификации педагогов с целью совершенствования качества дошкольного и начального образования.
6. Формирование модели руководителя новой формации с опережающим, прогнозирующим стилем управления.

Использованная литература:

1. Послание Президента Республики Казахстан Н.А. Назарбаева октябрь 2018г
2. Джадрина М.Ж. Научные основы построения содержания вариативного образования в школе. Монография. Алматы: Дәуір, 2000.
3. Коллективная монография Института философии РАН: Модернизация и глобализация: образы России в XXI веке. М., 2002.
4. Батибаева С.Г. Обновление содержания образования дошкольных организации через новые технологии. Білім. Образование, 2005.

СОВРЕМЕННЫЕ ФОРМЫ СОТРУДНИЧЕСТВА МУЗЫКАЛЬНОГО РУКОВОДИТЕЛЯ МИНИ-ЦЕНТРА С СЕМЬЯМИ ВОСПИТАННИКОВ

ФИЛЮК Л.В.

Мини-центр КГУ ОСШ№64
filyuk64@mail.ru

Детский сад - первое общественное воспитательное учреждение, с которым вступают в контакт родители и где начинается их систематическое педагогическое просвещение. От качества этой работы в значительной мере зависит уровень педагогической культуры родителей, а, следовательно, и уровень семейного воспитания детей. Поиск новых форм сотрудничества музыкального руководителя с родителями детей является важнейшим направлением обеспечения качества музыкального образования дошкольников.

Поэтому взаимодействие музыкального руководителя и семьи является актуальной. В концепции дошкольного воспитания сказано, что «... семья и детский сад, имея свои особые функции, не могут заменить друг друга. Важным условием преемственности является установление доверительного делового контакта между семьей и детским садом...» Таким образом, важно чтобы общение музыкального руководителя и родителей базировалось на принципах открытости, взаимопонимания и доверия. В дошкольной организации ребенок получает музыкальное образование, приобретает умение взаимодействовать с другими детьми и взрослыми, учится организовывать собственную музыкальную деятельность. Однако насколько эффективно ребенок будет овладевать этими навыками, зависит от отношения семьи к музыкальному воспитанию в дошкольном учреждении.

Основная задача музыкального руководителя состоит в том, чтобы приобщать ребенка к миру музыки, научить понимать его, наслаждаться им, развивать музыкально-творческие способности, формировать нравственно-эстетическое отношение к нему, стремление активно, творчески сопереживать воспринимаемому. Успех в данной работе может быть достигнут только при тесном взаимодействии педагогов детского сада и семьи. Социальное партнерство – (англ. *partnership*) – особый тип совместной деятельности между субъектами образовательного процесса, характеризующийся доверием, общими целями и ценностями, добровольностью и долговременностью отношений, а также признанием взаимной ответственности сторон за результат их сотрудничества и развития. Семья – это

социальный институт воспитания. Именно в ней осуществляется преемственность поколений, социализация детей, что включает в себя передачу семейных ценностей и стереотипов поведения. Семейное воспитание – это процесс сознательного формирования родителями духовных и физических качеств детей. Таким образом, современные подходы к организации взаимодействия педагогов с семьями воспитанников, предполагают создание системы диалогического общения через реализацию лично – ориентированного подхода на основе социального партнерства. И одним из таких проблемных моментов является внедрение в систему дошкольного образования социального партнерства, как фактора повышения эффективности функционирования ДОУ. Семья и ДОУ - два важных института социализации детей. Их воспитательные функции различны, но для всестороннего развития ребенка требуется их взаимодействие. Социальное партнерство – это один из способов социализации детей, способствующих безболезненному вводу наших воспитанников в общественную жизнь - «Социум». Одной из важнейших форм взаимодействия семьи и детского сада является индивидуальная работа с каждым родителем. Преимущество такой формы состоит в том, что через изучение специфики семьи, беседы с родителями, с каждым в отдельности, наблюдение за общением родителей с детьми, как в группе, так и дома, можно спланировать конкретные пути совместного взаимодействия с ребенком.

Больше всего заинтересовала наших родителей такая форма взаимодействия как группа мини-центра. В группе есть вся информация для родителей, фотографии, наши достижения. Также проводятся конкурсы – голосования: «Осенние зарисовки», «Мастерская деда Мороза». А самое главное моё достижение в работе - это то, в нашем мини-центре царит доверительная атмосфера. Воспитатели, музыкальный руководитель и родители сообща решают главную единую задачу: воспитание свободного, развитого, ответственного человека, готового для жизни в обществе и в социуме. Отражены основные новые формы работы по взаимодействию с семьями воспитанников.

Цель: распространение опыта работы взаимодействия музыкального руководителя мини-центра с семьями воспитанников. Для обеспечения благоприятных условий жизни и воспитания ребёнка, формирования основ полноценной, гармоничной личности необходимо укрепление и развитие тесной связи взаимодействия мини-центра и семьи. Чтобы добиться более тесной взаимосвязи с семьей, необходимо выстроить свою работу с родителями последовательно и планомерно, при этом используя различные формы взаимодействия. В своей музыкально-художественной деятельности планирую работу с родителями, стараюсь использовать как традиционные, так и нетрадиционные формы взаимодействия с семьей. *К традиционным* формам можно отнести следующие: 1. Родительские собрания (общесадовские, групповые) 2. Индивидуальные беседы 3. Оформление памяток, газет. *К нетрадиционным* формам работы относятся: 1. Круглый стол 2. Музыкально-игровые программы (КВН, викторины, гостинные и т.д.) 3. Фото -выставки 4. Ведение странички специалиста «Специалист рекомендует» в группе мини-центра. С целью выявления заинтересованности родителей в музыкальном воспитании их детей, в начале учебного года провожу анкетирование. Данный метод помогает более локально выстроить свою работу. Выступления на родительских собраниях сопровождаются показом презентаций, где родители знакомятся с программными задачами на учебный год, или же подводятся итоги за прошедший учебный год. Одной из эффективных форм работы с родителями являются индивидуальные беседы. В процессе таких бесед родители знакомятся с результатами диагностического обследования детей, индивидуальным маршрутом сопровождения ребенка по музыкально-художественной деятельности. Получают необходимые рекомендации по формированию музыкальной культуры вне ДОУ. Как показывает практика, использование нетрадиционных форм с использованием ИКТ в работе с семьей дает наиболее положительный результат. Родители проявляют большую активность, заинтересованность, участвуя в различных мероприятиях, таких как тренинги, музыкально-игровые программы.

Приложение 1.

Анкета для родителей

ФИО.....группа.....

1. Какое значение имеет музыка в повседневной жизни Вашего ребёнка? (нужное подчеркнуть). • Помогает познавать мир; • Воспитывает художественный вкус; • Развивает творческое воображение; • Формирует внутренний мир ребёнка;
2. Какая музыка чаще звучит в Вашем доме? (подчеркните). • Классическая, народная, современная.
3. Прививаете ли Вы Вашему ребёнку навыки слушания музыкальных произведений? Каким образом? • Посещаете концерты; • Составляете домашнюю фонотеку; • Другое (укажите).
4. Кто является инициатором прослушивания музыкальных произведений? Вы или Ваш ребенок. (Нужное подчеркнуть) • Родители, ребенок.
5. Умеет ли кто-то из родителей играть на музыкальных инструментах? (Если да, то указать, название инструмента)
6. Хотите ли Вы, чтобы Ваш ребёнок имел музыкальное образование? (Нужное подчеркнуть) • Да • Нет.
7. Организуются ли в Вашей семье домашние концерты, праздники? Назовите
8. Поёте ли Вы с Вашим ребёнком (нужное подчеркнуть) • Да • Нет
9. Есть ли в Вашем доме музыкальные инструменты и игрушки? (нужное подчеркнуть) • Нет • Да. Назовите какие? _____
10. Интересуетесь ли Вы организацией музыкального воспитания в мини-центре? _____
11. Нуждаетесь ли Вы в консультациях музыкального руководителя по вопросам музыкального воспитания Вашего ребёнка _____
12. В каких мероприятиях, проводимых в мини-центре, Вы хотели бы принимать участие? (подчеркните). • В праздниках; • В развлечениях; • В музыкальных гостиных; • В семейных конкурсах; • В оформлении костюмов, музыкальных и театральных уголков в группе.
13. Достаточно ли Вам информации о музыкальном воспитании в уголке для родителей? _____
14. Ваши предложения по музыкальному воспитанию вашего ребёнка? _____

Приложение 2.

Правила поведения гостей на праздничных мероприятиях!

Уважаемые гости, мы рады видеть Вас на мероприятиях, проводимых в нашем образовательном учреждении. Убедительно просим Вас: 1. Прийти за 10 минут до начала мероприятия. 2. Снять верхнюю одежду (куртки, шапки), переобуться в сменную обувь. 3. Не брать на мероприятие маленьких детей (во избежание испуга) 4. Выключить мобильный телефон 5. Во время мероприятия соблюдать тишину. 6. Отблагодарить «маленьких артистов» аплодисментами.

Используемая литература:

1. Арнаутова Е. П./ Основы сотрудничества педагога с семьей дошкольника. - М., 1994.
2. Белоногова Г., Хитрова Л. Педагогические знания - родителям // Дошкольное воспитание. 2003. № 1.
3. Доронова Т.Н./ Взаимодействие дошкольного учреждения с родителями. Т.Н. Доронова, М.: «Сфера», 2002.
4. Единое образовательное пространство детского сада, семьи и социума/Авторы и составители: Т.П.Колодяжная, Р.М. и др. – Ростов-н/Д, 2002.
5. Осипова Л. Е. Работа детского сада с семьёй. – М.: «Издательство Скрипторий 2003», 2008.

БАЛА ДЕНСАУЛЫҒЫ -ҰЛТЫМЫЗДЫҢ БОЛАШАҚ БАЙЛЫҒЫ
СМАГУЛОВА Г.А.

№64 НОМ жанындағы шағын орталық
nur_dana_92@mail.ru

Қоғамның қазіргі заман талабына сай жоғары қарқынмен дамуы адам және оның денсаулығына ерекше көңіл бөлуді талап етеді. 21 ғасырда өмір бізге көптеген жаңа мәселелерді айқындады, оның ішінде денсаулық сақтау, салауатты өмір салты (СӨС) әдеттерін тәрбиелеу ең өзекті мәселе. Ендеше халқымыздың болашағы балалар денсаулығын нығайту және қорғау еліміздің даму стратегиясының негізгі міндеттерінің бірі болып табылады. Мектепалды мекемеде «Денсаулық» саласына көп ерекше көңіл бөлінеді. Айтулы саланың негізгі міндеті- «денсаулық» адамға табиғат сыйлаған ең маңызды құндылық екендігін балаға түсіндіру. «Денсаулық» - адамның жұмыс істеу қабілетінің, оның жеке басының болашақтағы көңіл-күйінің, қимылдық белсенділігінің және физикалық даму сапасының жоғары деңгейде болуының кепілі. Салауатты өмір салтын қалыптастырудың маңыздылығын Республика президенті Н.Ә.Назарбаев өзінің «Қазақстан 2030» бағдарламасында, халқымызға жолдауында: «Егеменді еліміздің болашағы мықты болып, шынығып өскені абзал деген». Балалардың денсаулығын сақтау мен нығайту, бүгінгі балабақшалардың басты мақсаттарының бірі. Жас ұрпақтың бойына тазалық пен сергектікті, салауатты өмір құндылықтарын енгізу біздің міндетіміз. Балабақшадағы жұмыс санитарлық-гигиеналық нормаларды сақтау, тамақтандыруды дұрыс ұйымдастыру, балаларды шынықтыру жүйесін, дене шынықтыру-сауықтыру іс шараларын дамыту, балабақшада жайлы көңіл-күй жасау арқылы іске асырылатындығын білеміз. Дені сау бала ақылды, өз-өзіне сенімді, жан-жағына қуанышпен шаттана қарайтыны айқын. Бала денсаулығының мықты болып, қозғалысты дене құрылысының дұрыс жетілуі мектепке дейінгі кезеңде қалыптасады. Ағзаның қорғаныс қабілеті нашар қалыптасқан кішкентай балалар сыртқы ортаның қолайсыз әсерлеріне тез ұшырайды. Сол себепті сүйектің, буынның, бел омыртқаның дұрыс әрі мерзімінде жетілуіне айрықша түрде мән беру керек.

Денсаулық болу үшін төрт бірдей шарт қажет:

1шарт: Еңбек

2шарт: Жүйелі тамақтану

3шарт: Салмақтың тұрақтылығы

4шарт: Шынығу

Жеке тұлғаның дамуы үшін мектеп жасына дейінгі кезең ең қолайлы кезеңі болып табылады, себебі оқу тәрбие үрдісін салауаттандыру мақсатын жүзеге асыруда баланың жеке, психологиялық және физиологиялық денсаулықтарын сақтауды ескеру аса маңызды. Мықты денсаулықтың, дененің дұрыс жетіліп дамуының, жоғары жұмыс қабілетінің негізі дәл осы мектеп жасына дейінгі балалық шақта қаланады, сонымен қатар қозғалыс қызметінің қалыптасуы, сондай-ақ дене қасиеттерінің бастапқы тәрбиесі де осы жылдарда өтеді. Дені сау бала қимыл-қозғалыссыз тіпті қарап отыра алмайтындығы баршамызға мәлім. Дегенмен бала бұл жаста не істеуді, қалай істеуді білмейді. Сол себепті ересек адамдардан үлгі-өнеге алады. Міне сондықтан баланы өз күшіне сендіруді үйрету өте маңызды. Ал керісінше «Қолыңнан түк келмейді» дей берсең, бала жасқаншақ, б атылсыз, тіпті өсе келе өз ойын анық жеткізе алмайтын жасық болып қалады. Бала еш уақытта іссіз отыра алмайтын болғандықтан оған үнемі пайдалы іс беріп отыру қажет. Осылай үнемі пайдалы іспен айналысқан бала өз бетінше жат қылықтарға бейімделмейді. Қимыл-қозғалысын дамытып, қозғалмалы ойындар ойнату арқылы, сонымен бірге баланың күн тәртібінде көрсетілген серуен, ойын, тамақ, оқу іс-әрекеті, ұйқы кезеңдерін де ретімен мүлтіксіз орындау керек.

Сонымен бірге бала тамағының жақсы болуы, құндылығының артуы міндеттердің бірі болып есептеледі. Бала ағзасының таза әрі денсаулығының жақсы болуы тамақтануға, күнделікті қолданатын тамақ құрамында қажетті дәрумендерге бай болуына, тамақ түрлеріне байланысты. Бала ағзасы өскен сайын өз қажетінше дәрумендер алуы қажет.

Балаларымыздың дені сау болып өссін десек, бала тәрбиесіндегі маңызды кезең серуенге мән беруіміз керек. Таза ауада серуендеу бала денсаулығын жақсартып, шынықтырады. Даладағы серуен баланың ширақ қимылдап, жан-жақты дамуына көмектеседі. Жаз айларында барлық сауықтыру шараларын далада, таза ауада өткізген дұрыс. Баланы қандай ауа райы болсын серуенге шығарған абзал. Балабақша ауласындағы құрал жабдықтар, ойын әрекетіне арналған әр түрлі ойыншықтар баланың жас ерекшелігіне сай таңдап алынуы тиіс. Дені сау-ішкі жан дүниесі сау адам-бақытты адам., ол өзін өте жақсы сезінеді және өзін одан әрі жетілдіруге, дамытуға құлшына кіріседі. Жан дүниесінің сұлулығын аша біледі. Балабақшамызда кез келген іс-шаралар ата-аналардың қатысуымен жүзеге асырылады. Мектеп жасына дейінгі балалар өздерінің іс-әрекеттеріне ата-аналарының қатысқанын ұнатады. Ойын-баланың еңбегі, сол себепті де өз еңбегінің жемісіне ата-аналарының қатысып, бірге бөліскені бала үшін үлкен қуаныш. Әр ата-ана баласының денсаулығы мықты, қайратты азамат пен азаматша болып өсуін қалайды. Сол себепті осы мектеп жасына дейінгі бала денсаулығын нығайтып, психологиялық сақтандыруды жүзеге асыруда балабақша мен отбасы бірлесіп жұмыс жасауы қажет.

Қолданылған әдебиеттер:

1. Отбасы және балабақша №6, 2012ж
2. Балабақша: тәрбиелеу және оқыту №2, 2014ж,
3. Отбасы және балабақша №2, 2015ж.

РАЗВИТИЕ ЛОГИЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ У ДЕТЕЙ

САҒИТ К.Ж.

Мини-центр КГУ ОСШ №64
s-kenge@mail.ru

«Дети охотно всегда чем-нибудь занимаются. Это весьма полезно, а потому не только не следует этому мешать, но нужно принимать меры к тому, чтобы всегда у них было что делать»
Ян Амос Коменский.

Обновление содержания дошкольного воспитания и обучения, воспитание креативно и нестандартно мыслящей личности являются важными задачами дошкольного образования в настоящее время.

В дошкольном возрасте у ребенка происходят огромные перемены, раскрываются его способности, закладывается основа будущих успехов и достижений. Ребенок открывает и познает мир. Поэтому в работе с детьми надо большое внимание уделить на абстрактно-логическое мышление, так как оно влияет успешному обучению в школе.

Мыслительная деятельность — это способность устанавливать связи и отношения между явлениями и предметами и делать выводы. Мыслительная деятельность играет огромную роль в психике малыша, она связана со всеми процессами, которые происходят в сознании ребенка. В основу мыслительной деятельности дошкольника составляет речь, восприятие, усвоение сенсорных эталонов, овладение предметной деятельностью.

Речь самую важную роль играет в умственном развитии. Если ребенок хорошо владеет речью, успешнее будет развиваться его мышление. Абстрактное мышление требует сложнейший анализ самой разнообразной информации, осмысление связей и отношений живых существ, перенос определенных характеристик (рода) с одних объектов на другие, в том числе с живых на неодушевленные. Богаче не только становится речь, но и мышление ребенка, если в речи использовать определение, дополнение и обстоятельство.

Восприятие – это канал, по которому любая информация о внешнем мире поступает в

мозг. В дошкольном возрасте дети очень внимательны, их многое интересует в окружающей среде, они разглядывают растения и плывущие по небу облака, замечают изменение в природе, любят наблюдать за животными, насекомыми и птицами, с интересом прислушиваются звукам природы.

В предпосылках развития абстрактно-логического мышления большую роль играет понимание **сенсорных эталонов**, то есть сформированных в обществе представлений о характеристиках вещей, их свойствах, отношениях. К самым простым сенсорным эталонам относятся: геометрические фигуры, цвета, температурные характеристики, размеры и т. д. Анализ, сравнение, выделение характеристики эталона (круга или квадрата), абстрагирование (отделение) этой характеристики и перенесение ее на другой предмет требует предварительной сложной мыслительной работы. В развитии абстрактного мышления сенсорные эталоны связаны между собой сложными отношениями, например, колечки пирамидки нужно нанизывать на палочку, а кружочки нельзя, треугольную крышу можно поставить на квадратном домике, а на круглом мячике невозможно установить.

Овладение предметной деятельностью является еще одной важной предпосылкой развития мышления. Дети, играя с предметами, изучают их свойства и особенности. До 4-летнего возраста мышление у ребенка протекает в предметной деятельности, в процессе игры. Мыслительная деятельность отсутствует у детей, если они не играют с предметами.

Соприкасаясь с предметами, а именно заниматься лепкой, рисованием, аппликацией и конструированием, дети тренируют мелкую моторику рук. В процессе у ребенка развивается мозг и мышление становится более сложным и развитым.

Главными инструментами логического мышления являются слова-понятия и словесные конструкции – суждения и умозаключения. Поэтому занимаясь с ребенком, следует обратить внимание и на объем словарного запаса, и на понимание значения слов, которые использует ребенок. Во время игры ребенок рассуждает и проговаривает все свои действия.

Основные формы логического мышления – это анализ, сравнение, синтез. Например, установление причинно-следственных связей.

В дошкольном возрасте все дети «почемучки?», поэтому взрослым надо не просто отвечать на вопросы ребенка, а дать самому порассуждать и найти ответ самостоятельно. Пусть даже этот ответ будет не совсем верным фактически, важно, чтобы он был логичным. Например, на вопрос: «Почему на улице ветер?» ребенок может сказать: «Потому что ветки деревьев сильно качаются, они разгоняют воздух и получается ветер». В рамках имеющихся у малыша знаний, такой ответ неправильный, но логичный. Выслушав ответ ребенка, надо похвалить его и дать правильный ответ.

Как лучше развивать логическое мышление? Развитие логического мышления должно проходить в игровой форме, так как в игре ребенок чувствует себя свободным, активно взаимодействует с взрослым. Поэтому педагогу надо проявлять творчество и изобретательность, придумывать и организовывать увлекательные игры.

Для развития логического мышления у детей в своей работе применяю методы и приемы системы ТРИЗ, которая развивает у детей творческие способности, формирует у них навыки творческой работы.

Такие игры «Кто как кричит?», «Праздник Почемучек», «Сочиняем новую сказку», «Хорошо - плохо», «Из жизни животных» и т.д. учат сравнивать предметы по различным признакам (цвет, форма); учат детей самостоятельно искать выход из сложной ситуации опираясь на опыт и логику; развивают логическое мышление, фантазию, творческое воображение.

Например, игра «**Что на что похоже?**» Цель: Учить сравнивать предметы по различным признакам (цвет, форма).

Методические приемы: 1. Сюрпризный момент (мост Дружбы, построенный воспитателем заранее, без детей).

- Как вы думаете, что это? (Предложения детей)

Это мост Дружбы: даже если на нем окажется кто-то злой, он станет добрым и подружится с тем, кто ему встретится. Но чаще всего там встречаются те, кто чем-то похож друг на друга.

Однажды на мосту встретились карандаш и свеча (показывает их детям). Чем они похожи друг на друга? (формой).

Пуговица и ножницы(показывает их детям). Чем они похожи друг на друга? (пуговица круглая и круглые кольца у ножниц). Флажок и яблоко (наглядный показ). Чем они похожи друг на друга? (цветом).

2. Подвижная игра «Мы по мостику идем» (правила игры можете придумать сами, основное внимание культуре поведения).

3.Игра «Сравнения» (с теми предметами, которые встретились на мосту). Флажок красный, как ... Пуговица синяя, как и т.д.

В ТРИЗ-технологии ребенок учится мыслить, творить и высказывать свои идеи. Таким образом, можно с уверенностью внедрять ТРИЗ технологию в учебно-воспитательный процесс так, как оно оказывает благотворное влияние на умственное и мыслительное развитие ребенка.

Используемая литература:

1.Методическое руководство по внедрению в учебно-воспитательный процесс методов и приемов системы ТРИЗ. Шутова Е.Д., Шестакова Е.А. 2006г.

2.<https://psychologist.tips/350-razvitie-logicheskogo-myshleniya-u-detej-doshkolnogo-vozrasta.html>

СЕМЬЯ И ДЕТСКИЙ САД - ПОМОЩНИКИ В СТАНОВЛЕНИИ ПРАВИЛЬНОЙ РЕЧИ РЕБЁНКА

БРОВКИНА О.В.

Мини-центр КГУ ОСШ№64

b-olga19-80@mail.ru

Усваивая родной язык, ребёнок усваивает не одни только слова, их сложения и видоизменения, но бесконечное множество понятий, воззрений на предметы, множество мыслей, чувств, художественных образов....

К. Д. Ушинский

Что нужно для полноценного развития ребёнка? Наверное, все смогут ответить на этот вопрос: это, в первую очередь, семья, и конечно, детский сад. Два важных и главных "института" для ребёнка.

В сегодняшнее время у большинства детей, к сожалению, прослеживаются трудности в овладении речью. С чем это связано? Большинство ответят: "С новейшими развитыми технологиями, внедрениями..." Безусловно, это так. Но, семья - это "фундамент" и первое звено в развитии ребёнка.

В дошкольном возрасте у ребёнка формируется произносительная сторона речи. Но, не у всех детей это проходит равномерно. От правильного и чёткого произношения зависит и общая культура речи, и конечно, общение ребёнка со своими сверстниками, со взрослыми. А, в дальнейшем - усвоение школьной программы.

Несомненно, в этом поможет только тесное взаимодействие и сотрудничество детского сада и семьи.

Трудности в овладении речью могут быть по разным причинам. Когда ребёнок много болеет, частое отсутствие в детском саду. Также причиной может послужить и нарушение в строении артикуляционного аппарата. Во время пребывания в детском саду, на занятиях воспитатель регулирует и упражняет детей в правильной речи, развивает фонематический слух. Но, это развитие должно происходить и вне стен детского сада - т. е. дома, в семье, во дворе и т. д.

Воспитатель должен чётко объяснить родителям детей с проблемами в звукопроизношении, что речь ребёнка ни в коем случае не передаётся по наследству - овладение речью полностью зависит от окружающей речевой среды. Поэтому первой

ступеню к правильной, красивой речи ребёнка является речь взрослых. Обогащение словарного запаса детей происходит и через расширение представлений об окружающем мире. Тем самым ребёнок пополняет свой запас речи.

В своей работе рекомендуем родителям ежедневное чтение книг, после которого нужно побеседовать с ребёнком, побуждая его отвечать на вопросы правильными и чёткими предложениями.

В беседах и консультациях, на родительских собраниях родители могут получить ответы на все вопросы, касающиеся речевого развития. Также рекомендуем считалки, загадки, скороговорки для заучивания дома.

Сталкиваясь с такой проблемой, на начальном этапе обязательно объясняем родителям, что со сложившейся речью ребёнок не рождается. Когда ребёнок начнёт излагать свои мысли, правильно и чётко произносить все звуки, выстраивать предложения - на эти вопросы ответить однозначно нельзя. Овладение речью - это психический, сложный процесс, появление которого зависит от многих факторов. Лишь достигнув определённого уровня развития мозга, слуха, речь начнёт формироваться. Однако, и этого недостаточно. Очень важно, чтобы у ребёнка появилась потребность в пользовании речью. А для этого необходима речевая среда.

Таким образом, овладение речью и дальнейшее её формирование находятся в тесной зависимости не только от психического и физического здоровья ребёнка, но и от тесного сотрудничества и взаимодействия детского сада и семьи.

Используемая литература:

- 1 Материалы XVIII региональной научно - практической конференции "Обновление казахстанского образования. Конкретные шаги: от учителя к ученику"; стр. 228
- 2 А. И. Максаков "Правильно ли говорит ваш ребёнок"; Просвещение, 1988г.

THE ROLE AND PLACE OF GLOBAL ENGLISH IN THE MODERN WORLD

AKHMEDIYEVA A.M., SAIRAMBEK D.

КБК "Bolashaq"

Altynay_1988@inbox.ru; karagandova@yandex.kz

Over the past fifty years, as information technologies and modern communication system developed, there was a proliferation of English language globally. Currently, it is the main candidate for the role of *lingua franca*, the language of international communication, which is used in almost all areas of life. The unprecedented nature of this phenomenon can be judged by the fact that English is spoken everywhere in the world and it is talked as it is a unique language of international communication, the language, which they started calling global followed by David Crystal. The uniqueness of the situation also represents the fact that the number of people using it as a foreign language is much more than native speakers (currently, the ratio is 3: 1).

It should be taken into account that the concept of "global English " is not clearly understood. The language and culture are two sides a coin. What is the culture-bearer of global English? If it is the worldwide one, then in this case, what culture can be now considered as such?

The idea of creating a universal language is not new, and the attitude towards it is sometimes diametrically opposite. In June 1998, the European Association of International Education has published the article "Global English: European's View", which states: "The need of universal language comes from the depths of the centuries. You can remember the Babylonian Tower or relatively recent attempts to create a common language of Esperanto. As history has shown, both were doomed to failure. Global English is a new version of the old utopia". However, not all share similar pessimism. Thus, in 1996 it was suggested by "The Economist" magazine that English language remains the main international language and almost nothing threatens its global popularity. These facts definitely make you think about the role and the future of English language in the XXI century. This problem is widely discussed in modern sociolinguistics and reflected in the

works of famous specialists such as David Crystal, David Graddall, and Tom MacArthur. According to D. Crystal, the process of English language spread has reached large proportions and it is impossible to control it. "It may happen that English becomes completely independent language from any form of public control". First of all, the approach of D. Crystal is of undoubted interest to the problem of the occurrence and development of global English. In this regard, he talks on three aspects and marks that historical and geographical review helps to see how this process took place in the historical perspective. Social and historical assessment is necessary for clarifying this information and only exploring cultural aspects gives us an idea of what might happen to the language in the future. Highlighting the main areas of human activity, D. Crystal shows how much they are dependent on English language. Let us consider some of them in more details. In the field of international relations, the English language is a doubtless leader among working languages in large political organization (United Nations, Association of Southeast Asian Nations, British Commonwealth, Council of Europe, European Union, NATO), and less significant (European Academy of Anesthesiology, European Association of air law, African Ice Hockey Federation, Cairo demographic center). International organizations consisting only of Arabic or Spanish speaking countries, issue final documents in English, although they may not use it in their work.

A case in point is the meetings of the European Union where many countries have right to use their native tongue. Due to the lack of qualified translators for all pairs of languages (more than 100), the decision was made to make English as intermediary language.

Political protests are one of the forms of international policies. The interesting event took place in India, during the demonstration to support the national language Hindi. The participants were carrying motto written in Hindi, and only one participant has a motto in English "Death to the English language!".

Media is an important part of modern social life. According to encyclopedia "Britannica", 57% of newspapers in the world are published in countries where English language has a special status. In the list of influential world publications, English-language newspapers take the first five lines. If we are talking about famous publications, here the position of English language is even more stable. Most academic journals, which have international recognition, are published in English.

The role of the English language in the global network Internet cannot be overemphasized. According to statistics, 75% of world mail is written in English, approximately 80% of the information (both private and public) stored on electronic media recorded in English. Currently, over 1000 languages are used in the network, there is a possibility of rising the impact of English as it plays an important role in software. D. Crystal ironically marks that a significant obstacle to the global spread of English language would appear in previous generation if Chinese was the native language of Bill Gates.

In order to have a more complete picture, you need to consider those processes, which may prevent further spread of English language. One of these trends is the refusal of former colonies from the language of the metropolis. For example, it was happened in Tanzania, where until 1967 there were two official languages - Swahili and English. The similar situation developed in Malaysia in 1967. In accordance with the law on national language, Malay language received the status of state language. There are few such cases and the population of these countries is small, so we can hardly speak on changing the international status of the English language in general.

The main thesis of D. Gradol can be stated as follows: the world lives the transition period, which results in change of language hierarchy. The fate of the English language as global is not so definite. D. Gradol marks: "From any point of view, the recent spread of English language is a unique phenomenon. The more detailed historical background and modern tendencies are studied, the more obvious the fact that the future of English is much harder than previously imagined. It hides definite problems for native speakers and require deeper understanding".

Moreover, despite the mutual conditionality: globalization promotes spread of English and, conversely, the spread of English promotes globalization; it is hard to talk about the future of the language, as the basis of its vitality are contradictory trends. To use English as an international language of communication and mutual understanding, the rules of the language are required, while the spread of English as a second language leads to its fragmentation and the emergence of new

varieties. On one side, the number of people learning English is increasing, on the other side – it loses its relative importance.

Demographic change is one of the main factors affecting the language. The population of developing countries is growing and becoming younger, the population of developed countries is getting old. Hence, the economic problems occur, for example, the lack of skilled employees. Emigrants from developing countries fill this gap what promotes to changing the language picture of these countries. Thus, for example, in London in 1980, 200 languages were registered in schools, and in 2000, this number equaled to already 300.

Taking into account the demographic and economic changes, you can assume which languages can compete with global English. Such languages as Chinese, Spanish and Arabic already play the role of *lingua franca* in some regions. Leadership of the countries actively supports the emerging interest. In 2004, Chinese government began to organize Confucius Institutions around the world, and in 2006, 30 million people are studied there. In 2005, Spanish was introduced in all schools in Brazil as an alternative to English, and the Republic of Trinidad and Tobago announces his intention to become a Spanish-speaking country by 2020. As for the Arabic language, it takes the first place in the world for growth of number of native speakers due to demographic factors.

According to D. Gradol, the process of expanding the use of English should be considered in the wider context of changing the entire language system. Because of the increasing role of “big” languages, a situation will occur where each of them will have its own field of influence. In this case, it is hardly possible to talk about a universal global language.

Currently, English is used in 113 territories. Some of its varieties, such as the Scottish dialect of English language and Tok Pisin (the state language of Papua New Guinea) are recognized as independent languages. Despite the fact that Spanglish (Spanish with excessive borrowing from English) in the United States and Kamtok in Cameroon did were not officially recognized, they are completely different versions. If not to take into account small areas, the total number of English varieties equals to 80.

On the analogy of Latin language, T. MacArthur shows how different one can relate to this phenomenon. Proponents of a pessimistic view fear that English awaits the fate of Latin. The occurrence of mutually incomprehensible languages is unacceptable for them, and the only possible option is Standard English. Optimists, on the contrary, accept any scenario of language development. For them, the death of a Latin is hardly a tragedy especially that it remained the language of science until the end of XVII century. They consider Normative English as a convenient means, but not an object of worship. The pragmatist aims to find out what really happened to Latin and for what reason. Solving such questions helps to understand what trends underlie the development of prestigious languages and how safe it is to draw parallels with the present and the future.

The works of D. Crystal, D. Gradol and T. MacArthur relate to the same social phenomenon: the spread of the English language globally. None of the researchers doubt that in the near future, English will retain its dominant position in the world. However, on the issue of a longer perspective, they do not show such unanimity.

According to D. Crystal, English has gone beyond any forms of social control. A key role in the future of the global English will be played by a state of affairs within the United States. In making a long-term forecast, he considers two ways of development. According to the optimistic scenario, English will become part of the rich multilingual experience of future generations, while a pessimistic scenario assumes that the world will become completely English speaking.

David Gradol marks that a further increase in the number people using English as a second or foreign language may destroy the existing language hierarchy. Language selection is defined by a complicated system of factors such as demographics changes, urbanization, new forms of communication, international division of labor, etc. At present, all of them are undergoing significant changes that will certainly affect the status of the global English.

Tom MacArthur draws a geopolitical parallel between modern English and historical Latin. He shows that once unified, monolithic model of English in recent years is becoming more pluralistic. A significant amount of new varieties of English that have emerged over the past fifty years, in future may lead to the formation of a language family.

Apparently, one can agree with the opinion of D. Graddol about the possibility of the occurrence of a new language hierarchy, in which English will take more modest place.

The situation with the English language in the XXI century is unique. Never before any of the languages spread in such a short time. Social the economic situation is also unique, against which this phenomenon occurs. In modern Western society, there are processes aimed at destroying understanding of any identity: religious, national, gender. The idea of freedom lies in foundation of these processes. There is nothing bad in the idea itself; however, by crowding out all other values, it becomes destructive and dangerous. The degradation of major social institutions for example, institution of family, is occurred.

Notwithstanding the foregoing, it should be noted that the countries of the East are striving to preserve their identity. Such a desire favorably affects the demographic situation in these states, and, and as it is known, the demographic factor plays an essential role in determining of language status.

List of references:

1. Encyclopaedia Britannica. Britannica Book of the Year. Chicago: Encyclopaedia Britannica, 2002.
2. Language and Electronics: the coming global tongue // The Economist. 1996. 21 December.
3. Graddol D. The Future of English? London: The British Council, 1997.
4. Graddol D. English Next. London: The British Council, 2006.
5. McArthur T. The English languages. Cambridge: Cambridge University Press, 1998. 247 p.
6. Crystal D. English as a Global Language. Cambridge. Cambridge University Press, 2003.

ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ ҚАШЫҚТЫҚТАН ОҚЫТУ ҮРДІСІ

ҚАСЫМОВА Г.Қ.

Қазақстан Республикасы ПМ Б.Бейсенов атындағы Қарағанды академиясы

Қазақстанда қашықтықтан оқытудың дамып келе жатқандығына байланысты және оны ұйымдастыру проблемаларын шешуді талап етеді. Мақаланың мақсаты –Қазақстандағы қашықтықтан оқыту процесін зерттеу. Мақаланың негізгі нәтижелері - еліміздегі қашықтықтан оқытудың жалпы көрінісі: даму бағыттары, реттеуші аспектілері және проблемалары. Мақала материалдары анықталған проблемаларды шешу жолымен қашықтықтан білім беруді әрі қарай жетілдіру және оны дұрыс жетілдіруі пайдалы болуы мүмкін.

Бүгінгі әлем дамуының жаңа ұстанымдары білім беру жүйесінен күн сайынғы экономикалық, әлеуметтік және мәдени өзгерістерге мейлінше бейімделуді талап етеді. Әлем қазіргі күні «білім қоғамын» және «білім экономикасын» құру бағытында. Бұл ауқымды мәселе туралы Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә.Назарбаев 2011 жылғы Қазақстан халқына «Болашақтың іргесін бірге қалаймыз!» Жолдауында былай деген: «Біз білім беруді жалғастыруды одан әрі жалғастыруға тиіспіз.Сапалы білім беру Қазақстанның индустрияландырылуының және инновациялық дамуының негізіне айналуы тиіс». Сондықтан өз шәкірттеріне сапалы нәтижелі білім беруді мақсат еткен әр ұстаз өз тәжірибесін жаңашылдық арнасына бағыттап, әр әдісін тиімді қолдануы шарт.

Қазіргі уақытта ақпараттық-коммуникациялық технологиялардың заманауи талаптарға сай дамуы білімді бағалау және пайдалану жүйесін уақытылы өзгертіп отыруды талап етеді. Осыған байланысты оқытуда қолданылатын әдіс-тәсілдер, әдістемелер, технологиялар білім беру талаптарына байланысты жаңартылып отырады. Сапалы терең білімді меңгеруге талпынған өскелең ұрпақтың жеткілікті дәрежеде сандық сауаттылығы бар, себебі олар өмір жағдайлары барысында жаңа технологияның барлық мүмкіндіктерін пайдаланады. Сол мүмкіндіктерді нәтижелі қолдану мұғалімнің біліктілігіне, біліміне, тәжірибесіне байланысты. Кәсіби дамуға ұмтылатын бәсекеге қабілетті маман өзінің негізгі қызметінен үзілмей жаңа білім алу жолдарын іздестіреді. Ал жоғары оқу орындары мамандарға қойылатын талаптардың өсуіне байланысты оқытудың жаңа формалары мен әдістерін іздестіреді, білім

беруге жаңа технологиялар енгізеді. Оқу үдерісін ұйымдастырудың жаңа формасының бірі – қашықтықтан оқыту технологиялары арқылы оқыту.

Қашықтықтан оқыту - ол оқу процесі кезінде осы замандық компьютерлерге және телекоммуникациялық технологияларға негізделіп дәстүрлі және инновациялық оқыту әдістерді қолданып, сырттай және күндізгі оқыту білім түрлері білікті білім арудың ең негізгі түрі. Соңғы он-он бес жылдан астам уақыт ішінде Қазақстандағы білім беру жүйелерінің құрылымдарында елеулі өзгерістер болып жатыр. Оқу мен білім технологиясы қаржы қорының байыбына жетіп түсінудің, нарықты өркендету жолында күресудің тиімді құралына айналып отыр. Осы ретте қазіргі замандағы технологиялық жетістіктерге негізделген қашықтықтан білім беру жетекші рөл атқарады. Дүние жүзі бойынша қашықтықтан білім беру жүйесін өркендетудің басты мақсаттарының бірі - оқушылардың кез келген мектептер, колледждер мен университеттердегі оқу бағдарламалары бойынша оқып, білім алуларына жағдай туғызу болмақ. Осылай еткенде ғана студенттердің бір елден екінші елге орын ауыстыруларына шектеу қойып, кедергілер туғыздан гөрі көзқарастар жүйелерінің бір арнаға тоғыстырылған идеяларымен қаруланып, білім беру ресурстарын өзара алмастыру жағдайында болашағы зор жаңа істерді өркендете түсуге мүмкіндік туады. Коммуникациялық каналдарды ауқымды түрде тарату курсы маңызды міндеттерді ойдағыдай іс жүзінде асыруға септігін тигізбек.

Әзірленген және дамып келе жатқан ақпараттық және коммуникациялық технологиялар адам қызметінің барлық салаларына енеді. Әрбір адам осы технологияларды жұмысқа да, үйге де қолдана алады. Әрине, ақпараттық-коммуник-технологтар білім беру саласын айналып өтпеді және білім беру процесінің жақсаруына әкелді. Білім берудегі инновациялық белсенділік оның сапасы мен тиімділігін арттыру факторы ретінде ғана емес, сондай-ақ білім беру қызметтеріне деген сұраныстың өсу факторы және халықтың өмір бойы оқытуға мотивациялық дайындығын өзгерту факторы ретінде қарастырылады.

Бұл мәселенің барлығы оқытушы аудиторияда компьютерлерді қолданудан басталды: үйренген пән бойынша бейне көрсету, жаңа теориялық материалдарды, әртүрлі оқу бағдарламаларын, тестілеу бағдарламаларын, ғаламторда қажетті ақпаратты табуға және т.б. түсіндіруге арналған презентациялардан құралды. Компьютерді сыныпта пайдалану оқу үрдісінің тиімділігін арттырады және білім алушылардың оқу іс-әрекетін ынталандырады, дидактикалық оқыту қағидаларын іске асырады. Оқу процесін даралау және саралау; біртіндеп оқыту мүмкіндігі; кері байланыспен басқару, қателерді диагностикалау; өзін-өзі бақылау және өзін-өзі түзетуді енгізу; компьютерлік қарқынды есептеулерді немесе үлгілік операцияларды жүзеге асыруға байланысты оқыту уақытын босату; білім алушылардың оқу материалын меңгеруі және өзін-өзі оқыту процесінде оқытуды жүзеге асыру.

Қашықтан оқыту тұжырымдамасының түрлі анықтамалары бар. Е.С. Полат келесі түсіндірмені береді: «Қашықтықтан оқыту - бұл күндізгі, сырттай оқу түрлерімен қатар жүретін оқытудың жаңа формасы. Бұл - оқытушы мен білімалушының ғаламтор технологиялары арқылы өзара қашықтықта өзара әрекеттесуін қамтамасыз ететін оқыту жүйесі. Қашықтан оқытудағы технологиялық компонент - бұл педагогикалық тапсырмаларды шешетін құрал, А.В. Хуторский қашықтықтан оқытуды осылайша анықтайды: «Сырттай оқыту, сырттай білім беру, сыртқы зерттеулер. Білім берудің қалыптасуы шалғай болуды талап етеді, себебі олар қашықтықтан оқытуды білдіреді.

Бүгінде олар кеңінен таралғанымен, қашықтықтан оқытудың қазіргі замаңғы тұжырымдамасы негізінен ақпараттық және телекоммуникациялық технологияларға және техникалық құралдарға негізделген. Қашықтықтан оқытуға мүмкіндік беретін технологияларды талдау білімнің осы түрінің артықшылықтарын көрсетті: ол тұрғылықты жеріне, денсаулық жағдайына, қаржылық мүмкіндіктеріне қарамастан қол жетімді; барлық білім беру материалдарына бір мезгілде қол жеткізу мүмкіндігін, жеке оқу траекториясын құруға мүмкіндік береді, сондай-ақ жұмыстан қолын бос кезде оқып білім алуға мүмкіндік бар. Сонымен қатар таңдаулы дәрістер, семинарлар, тренингтер, кеңестер және емтихандар оқытушымен қарым-қатынастың бір бөлігі, мысалы кеңес беру, электронды кітапханадан және университеттердің деректер қорынан ақпарат алу Ғаламтор арқылы жүзеге асырылуы мүмкін. Желілік технологиялар - университеттің ғаламтор-серверлерінде орналасқан компьютерлік оқу бағдарламаларын және электронды оқулықтарды пайдалану.

Ғаламтор арқылы сіз мұғаліммен байланыса аласыз, аралық қорытынды сынақтарды аласыз. Бір қатар университеттер нақты уақытта дәрістер мен семинарлар өткізеді.

Қазақстанда білім берудің мұндай түрі республиканың географиялық ерекшеліктерін ескере отырып, маңызды болып табылады, себебі ол оқу орнына баруға мүмкіндігі жоқ адамдарды оқытуға мүмкіндік береді. Бұл сондай-ақ мүмкіндіктері шектеулі адамдар үшін білім алудың қолайлы тәсілі болып табылады.

Бүгінгі күні жауап беруге қиын болатын көптеген сұрақтар бар. Мысалы оқытушы бар, бағдарламашы-әзірлеуші бар, бірақ олар бір-бірінен бөлек жұмыс істесе, онда қашықтықтан оқыту мүмкін емес, өйткені оқытушы оқу бағдарламаларының кейбір тұстарын өз бетінше түсінуге қабілетсіз болады (прогресті тексеріп, тапсырманы білім алушының жеке қажеттіліктеріне сәйкес өзгертіңіз), ал егер бағдарлама әзірлеуші болмаса, оқу технологиясын ескере отырып, қашықтықтан оқыту жолын дамыта алмайды. Білім алушылардың компьютерлерінде бағдарламаларды орнату, жұмыс барысында пайда болған жағдайда ақаулықтарды жою үшін, керекті мамандар қажет.

Көптеген оқытушылар үшін желілік проблема: ресурстарды және құралдармен жұмыс істеуді үйрену керек, сонымен қатар, бұл жүйе оларды жұмысынан айыра алады деп санайды. Бұдан басқа, білім алушыларды өз бетімен жұмыс істеуге ынталандыру қажет. Осылайша, Қазақстанда қашықтықтан оқыту басқа елдермен салыстырғанда баяу дамып келеді. Кадр саясаты мен кадрларды даярлау мәселелерін шешу үшін ең алдымен осындай мәселелерді шешу қажет. Барлық проблемаларға қарамастан, қашықтықтан білім беру дамуы керек. Себебі қашықтан білім беру технологиялары жеке біліктілікті арттыру курстарын және жоғары білім алу үшін қолданылады. Сол үшін ғаламторда оқыту бірнеше маңызды артықшылықтарға ие деп санаймын.

Пайдаланған әдебиеттер тізімі:

1. «Методика и технологии дистанционного обучения» сайтынан алынған материалдар. ido.tsu.ru/bank.php/course.
2. «Системы дистанционного обучения «Прометей»» сайтынан алынған материалдар. www.prometeus.ru/products/.
3. Тихомиров В.П. Дистанционное образование в России // Дистанционное образование. 2012

МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ БІЛІМ БЕРУ ЖӘНЕ ТӘРБИЕЛЕУ

АБЕНОВА Г. С.

КМҚК «Тілек» бөбекжайы

Балаларды шығармашылыққа баулу

Жай мұғалім хабарлайды,
Жақсы мұғалім түсіндіреді,
Керемет мұғалім көрсетеді,
Ұлы мұғалім шабыттандырады.
(Уильям Уорд)

Қазақстанның бәсекеге қабілетті елу ел қатарына ену стратегиясы мен әлеуметтік – экономикалық жаңартудың жаңа кезеңі білім беру жүйесін одан әрі дамыту қажеттілігін анықтайды. Мектепке дейінгі тәрбие мен білім беру, үздіксіз білім беру, жүйесінің алғашқы деңгейі ретінде өзгермелі өмірге табысты бейімделуге қабілетті жеке тұлғаға жағдай жасайды. Дер кезінде берілген мектепке дейінгі білім әрбір бала үшін қандай маңызды болса, елдің өркендеуі үшін де сондай құнды.

Баланы ерте сәбилік кезеңнен бастап іс-әрекетке бейімдеу ата-ананың тікелей борышы, соның ішінде бейнелеу өнерімен айналасу баланың сүйікті де қызықты әрекеттерінің бірі. Сурет салу, мүсіндеу, қиып жапсыру арқылы баланың шығармашылық белсенділігі артып ой-қиялы дамиды. Баланы жан-жақты дамытудың қажеттілігі тек балабақшада ғана емес үйде, отбасы тәрбиесінде жүйелі жүргізілгенде ғана өз жемісін бермек. Оны өмір де,

тәжірибие де дәлелдеп отыр. Баланың ашатыны – субъективті жаңалық. Ол тек баланың өзі үшін ғана жаңалық болып табылады. Халқымыздың ұлы ұстазы Абай өзінің қара сөздерінде баланың өмірге келгендегі қабілеттерін әрі қарай дамыту, шындау қажет. Егер, ол қабілеттер, назардан тыс қалса, қабілеттер бара-бара жойылып жоқ болады деп көрсеткен.

Ал, аса көрнекті психолог В.С. Выготский шығармашылық деп – жаңалық ойлап табатын іс-әрекетті атаған. Білім берудің мақсатында көрсетілгендей құзыреттілікті, қабілетті, шығармашыл, білімді тұлғаны қалыптастыру мен дамыту, дәл қазірге уақытта жаңа заманның талабы болып отыр. Сол талапты орындауда біздер оқу – тәрбие үлгісін құра отырып, балалардың шығармашылықпен жұмыс жасауына алуан түрлі әдіс – тәсілдерді қолдана отырып, іс-әрекет етуіміз қажет. Сонымен қатар балалар ойлау қабілетін және орындау дағдыларын игере бастайды, ал түрлі билерді орындағанда түрлі би қимылдарын, музыкалық ойын образдарын өздерінше беруге талпынады. Балалардың осындай шығармашылығын ұйымдастыра отырып, өмір сүруге қабілетті өзіндік дамуға даяр, өзін таныта ойлайтын және өзі үшін де қоғамы үшін де бар мүмкіндігін пайдаланатын тұлғаны тәрбиелеуге талпынудамыз.

Жаңа заман талабына сай жаңаша білім беру мазмұнын құру кезінде тұлғаға бағдарланған сапалы білім беруді іске асыру үшін, балаларды шығармашылыққа баули отырып, құзіреттілікке жеткізудің бір жолы – баланың жеке дамуын қалыптастыру, Диагностикалау арқылы нәтижеге жету жүйесін құру. Дәл қазіргі уақытта балалардың танымдық іс-әрекетін тереңдете отырып, оларды шығармашылық құзіретке баулуға біздің іс-тәжірибелерімізде әлі де қолданылып жүрген әдіс-тәсілдер, жаңа технологияларды қолдана тұлғаға бағдарланған сапалы білім беруге шығармашылыққа баулу үлкен орын алатынын біле отырып, өз болашақ жұмыс жүйемізді жүзеге асырудамыз. Балаларды дамыту үшін сезімдік эмоцияналық орта мен эстетикалық талғамын шығармашылықтарын ойлау мәдинетін қалыптастыру қажет.

Баланың жас ерекшеліктерін ескере отырып, бойындағы шығармашылық құндылықтарын дамыту арқылы сапалы білімге жету.

Міндеттері шығармашылыққа апаратын әдіс тәсілдер жүйесін анықтау. Балалардың шығармашылық қабілетін дамыту. Шығармашылық қабілеті бар баланың ата-аналармен жұмыс жүргізу. Бала дамыуын психологиялық тұрғыда зерттеу, зерделеу. Шығармашылыққа баулитын пәндік дамытушы ортаны құру. Кіріктірілген, ұйымдастырылған оқу іс-әрекетін жаңаша құру. Балаларды шығармашылыққа баули отырып оқыту процессін ұйымдастыру. Шығармашылыққа апаратын әдіс – тәсілдер жүйесін тиімді орындау. Балалардың шығармашылық қабілетін дамытуда психодиагностикалық зерттеулер жүргізу арқылы анықтап алып, жұмыстар жүргізу. Шығармашылыққа қабілеті бар балалардың ата-аналарымен ынтымақтастық жүйесін құрып тығыз байланыста болу.. Балаларды шығармашылық қабілетін дамытуға ыңғайлы дамытушы пәндік орта, ыңғайлы жағдайлар жасау тиімді болады. Егер, балаларды шығармашылыққа баулудың жолдарын жаңаша құра отырып, қандай да бір нәтижеге жететін болсақ, онда біз баланың шығармашылық белсенділігін арттыра отырып, бала бойында болу керек барлық құзыреттіліктерді қалыптастыруға қол жеткізер едік. Шығармашылық - білім саласының базалық мазмұны, ұйымдастырылған оқу қызметі, сурет, мүсіндеу, жапсыру, музыка, т.б пәндер арқылы балалардың шығармашылық қабілеттерін анықтап, олардың шығармашылық қабілеттерін іс тәжірибе жүзінде дамыта аламыз. Сурет салу – кез келген баланың сүйікті әрекетінің бірі, бала сурет салу арқылы өзін қоршаған орта туралы түсініктері тереңдеп, онымен өзі тікелей тілдескендей болады. Түстер мен сызықтар, заттар мен құбылыстардың бейнесін көз алдарына елестетіп, кеңістікті бағдарлауға үйренеді. Ең бастысы бейнелеу өнеріне алғашқы қадам жасалады. Мүсіндеу жұмыстарымен айналысу арқылы балада қуанышты көңіл-күй сезімдері пайда болып, көз мөлшері, саусақ бұлшық еттері жетіледі, қолдың қимыл қозғалысының үйлесімділігі дамиды. Күні бойы балабақшада болғанмен де бағдарлама мазмұнын толық меңгеру, оның талаптарын толық қанағаттандыру әртүрлі объективті және субъективті себептерге байланысты толық мақсатқа жете бермейді, сондықтан баланың балабақшада үйренгеніне ата – аналар назар аударып, оның дербес іспен шұғылдануына, мүсіндеуіне бағыт беріп, көмектесулері керек.

Түрлі ойын тәсілдерін қолдана отырып, баланы саз балшықтан түрлі мүсіндер жасауға қызықтыру қажет. Жапсыруда қағаз бетіне кеңістікті дұрыс бағдарлай орналастыру дағдыларын қалыптастыру. Қиылған кесінділерді түстеріне, пішініне, көлеміне қарай таңдай білуіне үйрету. Түстердің үйлесімділігін және әшекейлеуге әсемдікті сезіндіре білуге баулу. Желімдеудің тәсілдерін меңгертіп, ұқыпты жұмыс істеуге машықтандыру. Қиылған пішіндерді түсіне және көлеміне қарай үйлестіре білуге, біртектес бірнеше пішіндерден белгілі бір заттың белгісін жапсыруға үйрету. Жапсыру барысында әсемдік пен сұлулықты сезіне білуге, ұнатқан түстерді таңдауға сонымен қатар өз қабілеттеріне қарай шығармашылық ой - өрісін кеңейтіп, алдын ала қиып дайындалған қағаздардан жұмыс істеуге үйренеді. Балаларды ұқыптылыққа, тиянақтылыққа баулып, бастаған жұмысын аяқтап, нәтижесіне жетіп қуануға тәрбиелеу. Музыка балабақшада балаға музыканы тыңдау, түсіну, есте сақтау, ажырата білу, ән салу, би билеу, композиторларды, аспаптарды, ұлттық аспаптарды тану қабілеттері қалыптасқан. Баланың бойына қысқа мерзім ішінде аталған білім дағдыларын қалыптастыру музыка жетекшісінің алдына қойылған аумақты да жауапты іс. Көркем әдебиет сабақтарында балаларды ертегі, шығармалардың мазмұнына аса қызыға мән беріп, жақсы мен жаманды ажыратып, қойылымдарды актерлік шеберлілік пен сомдау арқылы шығармашылық қабілеттері қалыптаса бастайды. Белгілі ақын, жазушылардың туынды өлең шумақтарын мазмұнын жете түсініп жатқа айту шығармашылық шеберліктеріне балаларды баулу.

Эстетикалық бағытта бейнелеу іс - әрекеті сурет, мүсіндеу, жапсыру түрлері, еңбек тәрбиесі, құрастыру және музыка сабақтары арқылы балалар, эстетикалық қабылдауын, сезімін, көркемдік талғамын дамыту іскерлік – дағдыларды меңгеруге, ұлттық қол өнер ерекшеліктерін оның әсемдігін сезінуге көңіл бөледі. Баланың белсенділік құзыреттілігі – даму деңгейі баланың пайда болған танымдық қажеттіліктерін, мәселелерін өз бетінше жеңуі үшін керек, өзінің бағытын анықтау, қоғамдық өмір нормалары мен ережелерін тең дәрежеде орындау үшін, баланың дамуы – ұйымдастырылған және ұзаққа созылатын процесс, тәжірибе жұмыс барысында бала қозғалыстың түрлеріне, ойлау, сөйлеу, қабылдау және қарым-қатнасты үйренеді. Инновациялық процесс – жаңа технологияларды, жаңалықтарды енгізуге бағытталған шаралар кешенділігі, интеграция – жеке дифференциаланған бөліктердің байланысқан қалпы және жүйенің тұтастық қызметі. Балалар мен шығармашылыққа баулуда нәтиженің түсінікті нақты бейнесі, оған жетуге адамның әрекеті бағыттала отырып жүзеге асады.

Мектепке дейінгі білім – ерте және мектепке дейінгі жастағы балалар үшін үздіксіз білім беру жүйесінің бірінші деңгейі, ол мектепке дейінгі білім бағдармаларының сабақтық өзара әрекеттесу жиынын құрайды, олар мектепке дейінгі ұйымдар желісінде, мектепалды сыныптарында, мектепке дейінгі топтарда жүзеге асады;

Отбасы – тәрбиенің әлеуметтік институты онда ұрпақтардың сабақтастығы, балалардың әлеуметтенуі, отбасылық құндылықтар мен мінезқұлық стереотиптерін беру іске асырылады. Педагогикадағы тәрбие – тұлғаның дамуына әсер ететін арнайы ұйымдастырылған және басқарылатын процесс.

Педагогикадағы процесс – өсіп келе жатқан ұрпақты білімді, мәдениетті, жан-жақты дамыған адамдар қылып даярлау мақсатындағы тәрбиелеу мен оқыту процесі. Дамымалы қоғам үстінде отырған өзгермелі заманда тұлғаға бағдарланған нәтижелі білім беруде балаларды шығармашылық құзыреттілікке апару білім беру жүйесінде қызмет етіп жүрген барлық педагогтардың міндеті. Балаларды шығармашылыққа баулу іске асырылатын болса, кезеңдік мониторинг жүйелі жасалып отырса, сапалы білімге қол жеткізетінімізге күман жоқ. Болашақ қоғам мүддесі үшін еңбектену білетін рухани ойлау дәрежесі биік, отан сүйгіш, еңбекқор, іздемпаз, қабілетті тұлғаны тәрбиелеу – балабақша мен ата-ана, әлеуметтік орта бірлесіп осы жұмысты меңгерсе өз үйлесімін табады. Бүгінгі таңда балабақшалардың ең қасиетті міндеті – рухани бай, жан-жақты дамыған жеке, дарынды тұлғаны қалыптастыру екені анық. Әр баланың қабілетін бағамдап, дарынының ашылуына, өзіне-өзі сенімін нығайтуына себепкер болу – ұстаз бен тәрбиешінің рухани деңгейде өзі ғана сезінер міндеті. Педагогиканың барлық түрлерін меңгерген білікті маман, өзін-өзі әрдайым жетілдіруге ұмтылатын, шығармашыл тұлға ретінде білімділігімен, шеберлігімен,

ұлағатты сөзімен шәкіртін өз пәніне қызықтырып, ұшқыр ойлы баланың бойынан шығармашылық қабілетті аша білу де оның міндеті! Жан Жак Руссо «Ұстаздық ету – уақыт ұту емес, өзгенің бақытын аялау, өзінің уақытын аямау» деген. Өзінің баласымен қатар өзгенің баласының да жай-күйін ойлап, алас ұратын – Тәрбиеші -ұлағат.

Тәрбиеші – Ұлылық. Ұлылығы сол емес пе, оның алдынан өтпейтін ешбір мамандық жоқ. Ана да, бала да, дана да, аға да тәрбиеші алдына жайнаң қағып келіп, ерекше бір құрметке бөлейді, бөленеді де. Қиянатқа жол бермес әділдіктің, жамандыққа жол бермес адалдықтың, жалқаулыққа жол бермес, жауапкершіліктің, қатыгездікке жол бермес асқан мейірбандылықтың, ақымақтыққа жол бермес, парасаттылықтың, қараңғылыққа жол бермес білімпаздықтың асқан үлгісін танытатын да – Тәрбиеші. «Қыран түлегіне қайрылмас қанат сыйлайды, ұстаз түлегіне алға бастар талап сыйлайды» деген халық сөзі рас. Себебі баланы тәрбиелеп оқытады, өзі де өмір бойы оқиды.

«Ұстазы жақсының ұстанымы жақсы» деген, «Ұстаздан тәрбие алған» немесе «Ұстаз алдын көрген» деген сөздер құлаққа «Ана тәрбиесін алған», «Ана сүтін еміп өскен» деген сөздермен мағыналық жағынан сондай бір жағымды ой беретін, көрегенділік танытатын секілді. Тәрбиешінің бар байлығы, бағы - оның шәкірті. Оның дәлелі – кезінде тәрбиеленуші болған өзіммін, әрі бүгінде сондай тәрбиеленуші іздеп жолға шыққан тәрбиешімін. «Жүз есе тырыссаң да мезгілі жетпей іс бітпейді» депті дана Құтып. Бала жанының бағбаны болуға ұмтылған талабымның қанатында атқарар біраз шаруа бар. Тәрбиешінің қадір-қасиет, құрметке бөленуі өзін қоршаған орта мен әрбір баласына асқан сезімталдықпен, жауапкершілікпен қарым-қатынас жасауында. Өйткені оның қарапайым да сыпайы киім киісі, мәдениетті сөзі, әдепті жүріс-тұрысы, жинақы іс-әрекеті, білімі балаға да, ата-анаға да, жұртшылыққа да өнеге.

Білім мен тәрбие беру жүйесі мамандардан кәсіби икемділік пен ұтқырлықты, сан қырлы шығармашылық қызмет пен өзін-өзі басқару, өзін-өзі ұйымдастыру жағдайындағы біліктілікті қажет етеді. Өйткені қазіргі жас буын - еліміздің келер күнгі келбеті. Бұл жөнінде Елбасымыз Нұрсұлтан Әбішұлы Назарбаев: «Ғасырлар мақсаты – саяси-экономикалық және рухани дағдарыстарды жеңіп шыға алатын, ізгіленген ХХІ ғасырды құрушы іскер, өмірге икемделген, жан-жақты жеке тұлғаны тәрбиелеп қалыптастыру», - деген тұжырым жасады. Ол үшін бүгінгі тәрбие үрдісіне сай педагогикалық шеберлік қажет.

Мектеп жасына дейінгі балаларды дамыту мәселесі ұлттық даму стратегиясымен тығыз байланысты мемлекеттік саясаттың ажырамас бөлігі болып отырғандықтан тәрбиешілерден үлкен жауапкершілікті талап етеді. Бала – біздің болашағымыз. Олай болса, мектепке дейінгі тәрбиелеу мен оқыту баланың ғана емес, еліміздің де жарқын болашағының кепілі. Ол – үздіксіз білім берудің алғашқы деңгейі. Ал тәрбиеші жаңа заман баласын қалыптастырып, дамыту үшін, тұлғаның ішкі дүниесі мен оның қыр – сырын анықтап, мүмкіншіліктері мен қабілетінің дамуына жағдай туғызады. Өйткені жаңа заман баласы – бүгінгі қазақ қоғамының ұлттық қазынасы. Егеменді еліміздің ертеңін ойлап, білімді де саналы Отанын, туған жерін, ұлтын сүйетін ұлтжанды, парасатты жас бүлдіршіндерді тәрбиелеуде өзіндік үлесімді қосып басқаларға үлгі болып, ізбасарларым менен өнеге алса екен деймін.

Балабақшада берілген тәрбие – барлық тәрбиенің бастамасы әрі жан- жақты тәрбиемен дамыту ісінің түпкі негізін қалайтын орын. Балабақшада балалардың ой- өрісін дамыту үшін сабақты ойын арқылы өткізудің маңызы зор. Ұстаз балаларға білім беру үшін баланың іс-әрекеті ойын арқылы ойлау дағдыларын, таным белсенділігін арттырып, көздеген мақсатқа жеткізу. Балабақшада тек баланы ойын арқылы тілін, ойын дамыту. Ойын кез- келген баланың пәнге қызығушылығын оятып, болжау қабілетін дамытады. Баланы балабақшадан бастап жақсы мінез- құлыққа, мейірімділікке, инабаттылыққа, жасы үлкенді және бірін- бірі сыйлауға үйрету ата- аналар, ұстаздар мен тәрбиешінің міндеті. Балалармен жұмыс тәрбиешіден көп күш пен қуатты талап етеді.

Балабақшада бала тілінің дұрыс дамуына аса назар аударған жөн. Қазақ халқы арнайы бала тәрбиесімен айналысатын қоғамдық орындары болмаса да өз ұрпағын бесікте жатқан кезінен бастап-ақ өлең-жыр мен әңгіме, ертегі, тақпақ, санамақ т.б. арқылы тәрбиелеп отырған. Тәрбие басы, біріншіден әдептілікке үйретуден бастаған. Екіншіден баланы қайырымды, мейірімді болуға баулыған. Үшіншіден тіл алғыш, шыншыл, ата- ананы, үлкенді

сыйлап, кішіні құрметтеуге, сонымен қатар ел қорғаған батыр болып, халық алдында қызымет етуге тәрбиелеген. Баланың адамгершілік қасиеттерінің қалыптасуы мектепке дейінгі жас шағында қалыптасады. Мектеп жасына дейінгі балалар түсінгенін, қабылдағанын, естігенін, қиялын, ойын тіл арқылы білдіреді. Балабақшада да тәрбиеші баланың ойын, тілін, сурет арқылы сөйлету немесе сөйлем құрау арқылы дамытады. Балабақшаларда балалардың жан- жақты тәрбие және білім алуына жағдай жасалып топ бөлмелерін қажетті көрнекіліктермен жабдықтау арқылы баланың қызығушылығын ояту керек. Тәрбиеші тек қана тіл білетін адамды тәрбиелеу емес, сонымен бірге алған білімін іс жүзінде орындау, еңбек ету, адамгершілік, ақыл-ой тәрбиесі қатар жүру болып саналады. Қазіргі кезде білім беруге деген көзқарас түбегейлі өзгерген. Соңғы жылдардғы зерттеулер, барысында, мұнда бірінші орынға білімді қабылдауға деген балапалардың көзқарасы қойылып отыр. Жеке тұлғаның қалыптасуымен ақыл ойының дамуы және танымдық белсенділігін арттыру мәселесі баланың ерте балалық шағынан басталады. Бұл кезде баланың ойлау қабілеті белсенді түрде қалыптаса бастайды. Баланың алғашқы салыстыру, жалпылау, жүйелеу сияқты біліктері оның сөйлемді дұрыс, логикалық тұрғыдан айқын құрастыра білуіне байланысты. Керісінше, егер бала ауызекі тілді дұрыс меңгермесе, онда оның жоғарыда айтылған қабілеттері баяу дамиды. Баланы көп қырлы іс - әрекеттен босату үшін математика сабақтарында ауызша жаттығуларды көбірек қолданған дұрыс.

Шығармашылық жұмысының өзектілігіне келер болсақ: Бала қиялына ерік беру арқылы оның ішкі сезімін, жан дүниесін бағдарлау, нәтижеге жетер жолдағы тиянақтылық пен іскерлік дағдысын дамыту. Ерте кезде-ақ философтар шығармашылық феноменды аңғаруға және адам дамуына ықпалы қаншалықты екенін анықтауға ұмтылды Платон, Аристотель, Ф. Аквинский, И. Кант . Орыс философиясында шығармашылық зор түсініктердің бірі екендігін мойындайды В.С.Соловьев, В.Н.Лосский. Бейнелеу өнері шығармаларын жақсы дәрежеде қабылдау үшін, бала өнердің өзінің бейнелеу тілін түсінетін дамыған қабілет болу қажет. Өнер қабылдау балада арнайы үйренуді қажет етеді. Белгілі ғалым Л.С. Выготский былай деп жазған: «Қызығушылық-бала қылығын итермелеуші күш. Баланың іс-әрекеті оның органикалық қажеттілігімен сәйкестілігін көрсететін инстинктивті ұмтылыс. Тұлғаны қандай да бір іс-әрекетке шақырғыңыз келсе, ең алдымен оның қызығушылығын тудыру қажет. Оның сол іс-әрекетке дайын екеніне және оны орындауға барлық күшін бағыттайтынына көз жеткізу керек. Сонда ғана тұлғаның іс-әрекетті өз бетінше істей алады, ал тәрбиеші тек қана оның іс-әрекетін басқарып және бағдарлап отырады».

Ал, тәрбиешіге психологиялық білім өзіне-өзі белгілі талап қоя білу үшін де және балаларды білу, білім беру және тәрбиелеу үшін де қажетті өзіндік жеке адамдық қасиеттерді дамытуға да керек. Ал баланың оқуға қызығушылығын тудыру тәрбиешінің педагогикалық шеберлігі мен қабілетіне байланысты болады. Бұл негіз ең біріншіден педагогтың жеке қасиетіне, қабілетіне, баламен қарым-қатынасына, олардың әрекеттерін дұрыс ұйымдастыруына қарай құрылады. Қоғамда болып жатқан өзгерістерге байланысты, балаларды заманымызға сай етіп оқытып-тәрбиелеу үшін педагогтарға кәсіби және жеке тұлғасына талаптар қойылады, ізденімпаз, жаңашыл, креативті және т.б. Педагогтың жұмысы табысты болуы үшін әрбір баланың психологиясын жақсы білуі тиіс. Баланы тәрбиелеп, оған білім беру, ақыл айту – кішкентай ағашты күтіп-баптап, қисық өспей, түзу өсуіне, айналасына пайдасы тиетіндей деңгейге апарумен пара-пар игі іс. Қазақ әдебиетінің ірі өкілі Жүсіпбек Аймауытов ұстаз қызметін «Ұстаз – шәкірттерге сабақ берумен, білім үйретумен шектелген маман иесі емес, ол шәкірттерінің алдағы өмірін көз алдына келтіріп, өз басынан кешірген тәжірибесіне таянып, келешекте жазатайым аяғын шалыс басып, өмірден соққы жеп, өкінбеске күні бұрын сақтандыратын қорғаушысы, қамқоршысы» деп бағалаған. Сондықтан «Тәрбиеші» атты жанға білімділікпен қатар асқан шеберлік керек. Әрине, бұл оңай іс емес, алайда оған да қол жеткізуге болады. Техниканың дамыған заманында, дамытып отырған сенің өзің, сенің шәкіртің. Оның тетігі өз қолыңда! Тек бұл орайда тәрбиешіге бала жүрегіне, санасына жол салатын біліктілік, іскерлік, ізденімпаздық керек.

Қолданылған әдебиеттер

1. Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә. Назарбаевтың Қазақстан халқына Жолдауы «2.3. Тілдерді дамыту» 28 қаңтар, 2011 ж.
2. «Балабақшада мектепке дейінгі балаларды дайындау» М.Сансызбайқызы, Ф. Ниязбекқызы, Ә.Сләмханқызы. 15.08.2000 жыл.
3. «Отбасы мен балабақша» 2005- №5, 2008- №7,8. Е. Арын, С. Бейсенбаева.
4. «Отбасында мектепке дейінгі балаларды дайындау» Ы. Алтынсарин атындағы Қазақтың білім академиясы. Алматы 2000 жыл.
5. «Бала тәрбиесі» З. Ахметова, С. Ғаббасов, Ә. Қасымова. 2009 жыл.
6. «Отбасы мен балабақша» С. Әбішқызы, С. Бәтебаева, Ф. Жұмабекова. №5 2009 жыл.

"ФИЗИКА МҰҒАЛІМІ" БІЛІКТІЛІГІ БОЙЫНША СТУДЕНТТЕРГЕ КӘСІПТІК БАҒЫТТАЛҒАН ЛЕКСИКАСЫН ОҚЫТУ МӘСЕЛЕСІ

САЙРАМБЕК Д., ГАБДУЛЛИНА Б.А.
Қарағанды “Bolashaq” жоғарғы
колледжі

Үштүғырлы тіл – өмірлік қажеттіліктен туындаған идея. Қай заманда болсын бірнеше тілді меңгерген мемлекеттер мен халықтар өзінің коммуникациялық және интеграциялық қабілетін кеңейтін отырған. Бірнеше тілде сөйлей де жаза да білетін азамат өз елінде де, шет елдерінде де бәсекеге қабілетті тұлғаға айналары сөзсіз.

Әлемдік экономиканы жаһандандырудың қазіргі заманғы процестері білімнің түрлі салаларында шет тілдерінде тиімді кәсіби өзара іс-қимылды талап етеді. Шетелдік әріптестермен қарым-қатынас үлкен кәсіби құндылыққа ие болады, маманның бәсекеге қабілеттілігін едәуір дәрежеде қамтамасыз ете отырып, негіз қалаушы, кәсіби қасиеттерді тұрақтандыруға және дамытуға әсер етеді.

Халықаралық қарым-қатынас барысында өзінің кәсіби қызметін сапалы жүзеге асыру үшін колледж түлектеріне қолданыстағы білім беру стандарттарына сәйкес оқытуды жалғастыруға және өзге тілді ортада кәсіби қызметін жүргізуге қабілетті болу қажет. Орта-кәсіби, жоғары, кәсіптік білім берудің мемлекеттік стандарттары оқытудың жаңа технологияларын әзірлеуді міндеттеп отыр, оларды қолдану қазіргі заманғы тез өзгеретін жағдайларда бейімделуге қабілетті жоғары білікті және кәсіби мобильді мамандарға әлеуметтік тапсырысты қанағаттандыруға мүмкіндік береді. Колледж түлектері отандық және халықаралық инновациялық жобаларға қатысуға, сондай-ақ қазақстандық және шетелдік ғалымдардың алдыңғы қатарлы ғылыми жетістіктерін пайдалануға дайын болуы тиіс.

Тілдік емес топтар студенттерінің шет тілді даярлық деңгейіне қойылатын талаптардың өсуі мамандардың біліктілігіне және оларды оқыту жағдайларына байланысты өзгерістерді ескеретін оқытудың жаңа әдістерін әзірлеу және енгізу қажеттілігін негіздейді. Жаңа талаптар туралы мәселені қарастыра отырып, шет тілін жалпы меңгерген мамандарға, сондай-ақ кәсіби дәлме-дәл терминологияны меңгерген мамандарға деген қажеттіліктен шығу қажет, бұл жалпыға бірдей әлемдік компьютерлендіру мен ақпараттандыру аясында үлкен өзектілікке ие болады [1].

Мемлекеттік білім беру стандарттарына сәйкес студент-физиктер бейресми және ресми қарым-қатынастың негізгі коммуникативтік жағдайларындағы ең көп қолданылатын және салыстырмалы қарапайым лексика-грамматикалық құралдарды пайдалана отырып, диалогтық және монологиялық сөйлеуді, сондай-ақ көпшілік алдында сөйлеу негіздерін (ауызша хабарлама, баяндама) меңгеруі тиіс [2].

Халықаралық экономикалық байланыстарды кеңейтудің қазіргі жағдайында шет тілдерін меңгерудің осындай деңгейі бар жоғары білікті мамандар даярлау қажеттілігі бар, яғни ол дегеніміз шетелдік әріптестермен кәсіби қызметте тікелей қарым-қатынасты жүзеге асыруға мүмкіндік беретін маман. Кәсіби білім беру мекемелерінің тілдік емес мамандықтары

студенттерінің ағылшын тілін оқыту контекстінде өзекті міндет олардың мамандық терминдерін білуін меңгеру, сонымен қатар одан әрі қарым-қатынасқа түсуге мүмкіндік беретін кәсіби бағытталған оқу тапсырмаларын орындау үшін тар мамандандырылған лексиканы қолдану дағдылары мен іскерліктерін қалыптастыру болып табылады.

Ағылшын тілін білу құнды дағды болса да, физика пәні бойынша ағылшын терминологиясын білмей сөздер мен сөз тіркестерді түсіне алмайды, өйткені физиктер үшін ағылшын дәстүрлі ағылшын тілінен айтарлықтай айырмашылығы бар. Бұл феноменді "тіл ішіндегі тіл" деп атауға болады. Физика-математикалық ағылшын тілін білу кәсіби физикаға арналған жеке дағды болып табылады.

Қазіргі заманғы әдістемеді кәсіби бағытталған лексиканы оқыту мәселесі кеңінен баяндалады. Алайда, физик-студенттерде кәсіби бағытталған лексикалық құзыреттілікті қалыптастыру мәселелері толық көлемде шешілген жоқ. Осыған байланысты оқытушылар ортасында физика-математика мамандықтары студенттерінің кәсіби бағытталған лексикалық құзыреттілігін қалыптастыру әдістемесін одан әрі жетілдіру қажет [3].

Негізгі мәселе студенттерге қысқа мерзім ішінде арнайы лексиканың көп санын игеру, көптеген мәтіндерді пысықтау, кәсіби лексикада грамматикалық ережелерді қолдануды үйрену, сонымен қатар басқа да барлық сұрақтарға жауап беру, басты мамандандырылған терминдерінің негіздерін түсіну ұсынылады, өйткені фондық білімсіз арнайы әдебиетті түсіну мүмкін емес [2].

Ағылшын тілін оқытудың шетелдік әдістемесінің классигі Майкл Уэст ауызша сөйлеуге арналған өз жұмыстарында нақты сөйлесу жағдайларын жасау қажеттігін және диалогтың маңыздылығын, сөздік минимумын меңгерудің қажеттілігін көрсетеді. Уэст ең табысты тіл саналық және шет тілін меңгеріп, осы іс-әрекеттерді орындау арқылы үйренуге болатынын атап өтті.

Қазіргі ағылшын әдіскері Скотт Фэрнбэри сөйлеудің нақты уақытта орын алатынын атап өтеді, сонымен қатар сөйлеушінің сөйлеуге үйренгенде сөйлеу автоматтарын қалыптастыру өте маңызды [4].

Шет тілі оқытушыларының алдында тұрған негізгі міндеттердің бірі – физика-математика мамандықтарының студенттерін кәсіби мәтіндерді шет тілінен ана тіліне аударуға үйрету.

Әр түрлі жанрдағы физика-математикалық мәтіндерді жазбаша және ауызша түрде дәл аудару алатын мамандарды дайындаудың маңызды қажеттілігі бар. Арнайы оқулықтар мен сөздіктерсіз мұндай міндет өте күрделі болып табылады, өйткені қазіргі уақытта студенттерге физика-математикалық аударма бойынша жеке терминдердің аудармалы баламалары мен терминологиялық сөз тіркестерін қамтитын құралдар ұсынылады.

Кәсіби қарым-қатынас тек әлеуметтік байланыстар шегінде шет тілін еркін меңгеруді ғана емес, сонымен қатар мамандық бойынша әдебиетті оқу барысында студент меңгеретін кәсіби бағытталған лексиканы еркін меңгеруді білдіреді.

Уақыт жетіспеу және лингвистикалық дайындық жеткіліксіз болған жағдайда, физик-студенттердің ағылшын тілді коммуникациясын оқытудың ең тиімді тәсілі мамандық бойынша мағыналық жүктеме алатын және болашақта талап етілетін физикалық ұғымдарды қамтитын жалпы физика бойынша қазіргі дәлме-дәл мәтіндерді оқу болып табылады. Мұндай оқыту сөйлеу дағдылары мен іскерліктерін қалыптастырады, бұл болашақта кәсіби ортада қарым-қатынас жасауға мүмкіндік береді. Ол үшін монологиялық сөз сөйлеумен қатар конференция форматында диалогтар мен талқылауларды жүргізуге үйрету қажет [6].

Физик-студенттерді оқытудың мұндай тәсілі оларға кәсіби ағылшын тілді коммуникация дағдыларын үйретуге және сөйлеудің ғылыми стилін қалыптастыруға мүмкіндік береді.

Біздің колледж қабырғасында оқытын физика-математика мамандықтарының студенттеріне шет тілін кәсіби бағдарлы оқытудың реті алғы шарттары және шет тілді оқытушылардың сабақта қолданатын материал үлгілері ұсынылады:

- білім алушыларды жалпы және физика-математикалық терминологиямен таныстыру қажеттілігі
- дәлме-дәл мәтіндерді оқу

- жеке сөздікті құру бойынша өзіндік жұмыс дағдыларын қалыптастыру және кәсіби қарым-қатынасқа қажетті күнделікті қарым-қатынастың ең кең таралған жағдайларының сценарийі ретінде өтетін ауызша кәсіби қарым-қатынас дағдыларын меңгеру [7].

Физика-математика мамандығының болашақ студентін оның кәсіби дайындығының мазмұнын құрайтын мәселелерді талқылауға дайындау үшін, оның мамандығы бойынша студентке әдебиетте бағдарлауға мүмкіндік беретін прагматикалық сипаттағы іскерлікті қалыптастыруға мүмкіндік беретін мәтіндерді таңдау қажет.

Қоғам дамуының қазіргі жағдайы студенттерді рецептті, репродуктивті емес, сонымен қатар сөйлеу қызметінің жемісті шығармашылық түрлерін тез және сапалы оқытуға мүмкіндік беретін шет тілін оқытудың жаңа моделін талап етеді.

Әлемдік білім беру жүйесіне интеграциялау процесі маманның өз кәсіби қызметін басқа социумдар өкілдерімен тілдік ынтымақтастық арқылы жүзеге асыруға дайындығын бірінші дәрежелі қалыптастыруды талап етеді. Маманның өз мамандығының кәсіби шет тілін білуінсіз мұндай ынтымақтастық жүзеге асырылмаған болып табылады. Еңбек нарығындағы қазіргі заманғы жағдайлар білім беру мекемелерінен кәсіби шет тілін меңгерген, өз тәжірибесін үнемі жетілдіруге, өзінің даралығын дамытуға қабілетті, оның ішінде шет тілінің көмегімен – осы тілдегі кәсіби коммуникацияға баулу арқылы білікті мамандарды даярлау қажеттілігін талап етеді.

Үштілділік – бәсекеге қабілетті елдер қатарына апарар жол десек, үш тұғырлы тіл-бәсекеге қабілетті ұлт болудың игі бастамасы. Үштілді меңгерген жас ұрпақтың болашағы жарқын, алар асуы мен бағындырар белесі мол болары хақ.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Касимова Р.Н. Шет тілін оқытуда компьютерлік технологияларды қолдану ерекшелігі. — Астана, — 16, 17-б.
2. Бегазова М.Ж. Шетел тілі сабағында білім алушылардың коммуникативті құзыреттілігін қалыптастыру жолдары // Мектептегі шет тілі. — 2011. — № 4. — 28–31-б.
3. Жұмаева Э.С. Ағылшын тілін оқытудағы жаңа ақпараттық технологияларды пайдаланудың тиімділігі. — Қызылорда: Санат, 2012. — 20–24-б.
4. Бақытов А., Жұманова Р. Шетел тілін үйренуде тілдескіш оқу құралдарының тиімділігі // Мектептегі шет тілі. — 2011. — № 4. — 23–25-б.
5. West M. Teaching English in Difficult Circumstances. London, 1960.
6. Ибрагимова С.Е. Тындап-түсіну, сөйлеу дағдысын арттыру шеберханасы. // Респ. пед. журн. «Мастер-класс». — 2009. — № 11. — 46-б.
7. Мадиева С.С. Benefits of extracurricular activities for students // Ағылшын тілін оқыту әдістемелігі. — № 1. — 4, 5-б.

АҒЫЛШЫН ТІЛІН БІЛЕТІН БАСТАУЫШ СЫНЫП МҰҒАЛІМІ БІЛІКТІЛІГІ БОЙЫНША ТІЛДІК ЕМЕС СТУДЕНТТЕРІНІҢ АҒЫЛШЫН ЖАЗБА ТІЛІН ДАМУЫ

САЙРАМБЕК Д.

Қарағанды «Bolashaq» жоғарғы
колледжі

Қазіргі уақытта шет тілінің қазіргі қоғамдағы маңызын асыра бағалауға болмайды. Колледж әрқашан қоғамның әлеуметтік тапсырысын орындап, оқыту процесін, оның мақсаты мен міндеттерін де осы тапсырысқа сай өзгертеді. Атап айтқанда, оқытудың практикалық мақсаты мынадай: шетел тілін үйрету – шетелдік сөйлеуді үйрету – шетел тілінің сөйлеу қызметін үйрету – шетел тілімен қарым-қатынас жасауға үйрету.

Жазу тілін оқыту кезінде шешілетін міндеттер жазу тілінің оқыту мазмұнын меңгеру үшін жасалған жағдаймен байланысты. Аталған міндеттергестуденттердің қажетті графикалық белгілерді қалыптастыру, жазбаша стильге сәйкес ой тұжырымдау, білім мен ой-өрісін кеңейту, сөйлеу шығармасының мазмұнын жасау, мәдениет пен интеллектуалдық дайындықты меңгеру, жазбаша мәтіннің мазмұны, сөйлеу стилі мен графикалық нысаны туралы дәлме-дәл түсініктерді қалыптастыру дағдылары кіреді.

Жазбаша тіл қызметі – жазбаша сөзде ойды мақсатқа сай бағытталған және шығармашылық тұрғыда аяқтау, ал жазба тілі – жазбаша тілдік белгілерде ойды қалыптастыру және тұжырымдау тәсілі (Л.С. Выготский, И.А. Зимняя, Tricia Hedge) [1].

Н. Ю Вторушинаның пікірінше, шетел тілін, жалпы кез келген тілді үйренуде немесе үйретуде жаза білудің, жазбаша тілдің маңызы зор. Өйткені жазбаша тіл – бұл жазбаша сөздегі ойдың мақсатты және шығармашылық іске асуы, ал жазбаша сөз – ойды жазбаша тілдік белгілерде қалыптастыру мен тұжырымдау тәсілі. Студенттердің жазбаша дағдылары көпжағдайда сөйлеу қызметінің басқа түрлеріне үйрену деңгейінен елеулі қалып қояды [2].

Біздің заманымызда шет тілін меңгеру заман талабына айналғандықтан, біз ағылшын тілін халықаралық қатынас тілі ретінде деп санаймыз, яғни ол дегеніміз тілді оқытудың ендігі мақсаты коммуникативтік құзыреттілікті қалыптастыру болып табылады. Шын мәнінде ол интегративті және бірнеше негізгі компоненттерді қамтиды:

- коммуникативтік, тыңдалым, оқылым және жазу дағдылары;
- ақпаратты құру және тану үшін тілдік білім және тілдік материалды меңгеру дағдылары;
- коммуникативтік құзыреттілікті толыққанды қалыптастыруға мүмкіндік беретін әрі әлеуметтік-мәдени білімді қамтамасыз ету үшін лингвистикалық елтану және елтанушылық білім.[3].

Қазіргі заманғы әлемде жазу тілінің рөлі тым жоғары деген пікірмен әр сауатты азамат келісе алады. Жазу бізге шексіз, бірақ сенімді қызмет етеді. Сөйлеу түрі және жазу өнімді әрі сапалы қызмет түрі болып табылады, бірақ жазба тілдік нұсқалардың жағдайымен байланысты бірқатар міндеттер пайда болады.

Бұл қандай міндеттер және осыдан туындайтын жазба тілінің сапасы қандай деген сұрақ туындауы мүмкін. Сөйлеу мен жазудың арасында психологиялық және лингвистикалық тұрғыда маңызды айырмашылық бар. Профессор А.И.Гальперин: «бәрінен бұрын, ең алдымен, тікелей реципиент пен аралық кері байланыстың болмауын атап көрсету керек» дейді. Сөйлеп тұрған адам тыңдап тұрған адамның әрбір фразаны мұқият тыңдап, соған сай реакциясын тікелей көре алады, бұл оның сөзін реттілікпен сөйлеуіне әсер етеді; жазатын адам бұл реакцияны алдын ала болжауы мүмкін, сондықтан оның сөзі неғұрлым негізделген, толық баяндалады. Жазатын адам ең алдымен тиісті оқиғаға сәйкес реципиентті көрсетіп, сосын өз пікірін айта алады. Бұл жазатын адамға болған оқиғаны неғұрлым толық сипаттауға мәжбүрлейді, әйтпесе қате бұрмаланып кетуі мүмкін [4].

Жазба тілді оқытуға қойылатын талаптар:

- шетел тілін меңгерудің қол жеткізілген бағдарламалық деңгейіне сәйкес тілдесу
- танып білу және шығармашылық тәсілі ретінде шетел тіліндегі жазумен қалай практикалық жұмыс жасау қабілеттерін қалыптастыру болып табылады.

Жазба тілді үш жазықтықта: мазмұны (ойлау), бейнелеу (сөз) және орындау (графикаларды) қарастыруға болады. Жазба тілдің мазмұны оның қызметтік мақсаты және міндеттерімен анықталады [2].

Жазу да сөйлеу сияқты үш жиілікті құрылыммен сипатталады: түрткі салу-мотивациялық, аналитикалық-синтетикалық және орындаушылық. Түрткі салу-мотивациялық бөлігінде мотив пайда болады, қажеттілік түрінде сөйлесуге деген ниетінің болуына, жазбаша түрде бірнәрсені беруге, қандай да бір ақпаратты хабарлауға байланысты. Жазатын адам өзінің түпкі ойын айтқысы келеді. Аналитикалық-синтетикалық бөлігінде сөйлеудің өзі қалыптасады, іске асырылады: мәтінді құрастыру үшін қажетті сөздерді іріктеу, тақырыптық белгілерді ұсыныстар тобына бөлу, сөйлемдер арасындағы

байланыстарды мағыналық ұйымдастыруда предикатты немесе өзекті бөлігін атап көрсету. Жазба тілінің орындаушылық бөлігі қызмет түрі ретінде жазбаша мәтіннің графикалық белгілерінің көмегімен өнімді көрсетумен іске асырылады [5].

Жазу оқумен тығыз байланысты, себебі,оның негізінде тілдің бірдей графикалық жүйесінің бар болуында. Екеуінде де графемно-фонемдік сәйкестік белгіленеді. Дегенмен де бұл тек әр түрлі бағытта болады, яғни, әріптерден бастап дыбыстарға дейін оқу кезінде, ал дыбыстардан әріптерге дейін жазу кезіндегі бағыттар.

Сонымен жазу студенттердің білімі мен дағдыларын жүйелендіру, оларды өзіндік бақылау мен өзіндік түзетуді жүйелендіру үшін қажет. Жазу үлкен маңызға ие, біздің қалай ойлайтынымызға және қалай оқитынымызға, сонымен қатар біздің жеке дамуымызға және басқа адамдарға деген қатынасымызға әсер етеді. Аталған қызмет түріне оқыту қажеттілігінің 5 себебін атап көрсетуге болады:

1. жазу адамның қалай ойлайтынына байланысты әсер етеді. Ол бізге тыңғылықты болуға үйретеді, ой қызметін логикалық тұрғыдан тұжырымдауға көмектеседі.

2. жазу біздің оқуымызға көмектеседі. Ол ақпаратты іріктеуге, сұрыптауға, ең негізгісін атап көрсетуге, нақты айқындауға көмектеседі. Біздің не оқығанымызды есте сақтауға көмектеседі.

3. жазу табысты қамтамасыз етеді, өйткені біздің қалай ойлайтынымызға және оқитынымызға әсер етеді.

4. жазу жеке тұлғалық дамуға әсер етеді. Біз жазу арқылы ойлауды үйренеміз, біздің жеке тәжірибемізге терең әсер етеді.

5. Жазу әлеммен байланыс құралы болып табылатыны мәлім.

Зерттеушілер жазуды үйренуде 3 затты білу қажеттігін айтады: қалай жазуды, жазу процесі кезінде не болады, өзінің жұмысын қалай сындарлы бағалау керек [6].

Біз жазу туралы қызметтің дербес түрі ретінде айтқан кезде, әңгіме жазба тілі туралы екендігінде естен шығармауымыз қажет. Бұл жағдайда жазуды оқыту мақсаты тілдік емес пәндердің студенттерін кез келген сауатты адам өз тілінде жаза алатын мәтіндерді жазуға үйрету. Бұлар:

- ✓ сауалнаманы толтыру
- ✓ ресми және жеке хаттарды қоса алғанда, әртүрлі хаттар мен оларға жауаптар жазу
- ✓ резюме, өмірбаяндар, өмірбаяндар жасау
- ✓ түрлі өтініштер жазу
- ✓ пікір жазу
- ✓ аннотацияларды жазу
- ✓ баяндамаларды жазу
- ✓ шығарма жазу, эссе
- ✓ құттықтау ашық хаттарын жазу
- ✓ жазбаларды жазу және т. б.

Аталған мәтіндерде мазмұны мен құрылымдық жүйесіне ерекше көңіл бөлінеді. Алайда, жазу осы міндеттерді шешу үшін бірден пайдаланылмайды, бастапқыда ол оқу мәнінің жекеленген, жеңіл міндеттерін шешеді. Лексиканы, грамматиканы, фонетиканы оқыту кезінде сөздерді жазусыз, құрылымдарды, ережелерді және т.б. білусіз мүмкін емес. Жазу шет тілін оқытудың барлық кезеңдерінде орын алады. Жазбаша өзіндік және бақылау жұмыстары лексика мен грамматиканы игеруде кеңінен қолданылады.

Оқыту кезеңдері келесі:

1. Графיקаны оқыту;
2. Емлені оқыту;
3. Жазудың әр түрлі формаларына оқыту (негізгі идеяларды, негізгі ұсыныстарды жазу, жоспар құру, тірек сөздерді жазу, мәтіндерді кеңейту немесе қысқарту, тезистерді құру);
4. Әр түрлі жазбаша мәтіндерді жазуға үйрету (резюме, түрлі сипаттағы хаттар жазу, бланкілерді толтыру, мақалаларды жазу, кітаптар, фильмдер мен көрмелерге рецензиялар

жазу, сурет бойынша әр түрлі әңгімелер жазу, жеке өміріндегі оқиғалар туралы, нұсқаулықтар, репортаждар жазу және т. б.) [7].

Сіздердің назарларыңызға осы оқыту кезеңдерге тоқталып, ағылшын тілін білетін бастауыш сынып мұғалімі біліктілігі бойынша студенттер жазба тілін дамыту үшін кейбір идеяларды, сондай-ақ олардың жалпы қызметтің осы түріне деген қызығушылығын қалыптастыру жолдарын ұсынғымыз келеді.

Студенттер өз ойларын қысқа баяндауға және өз ойын дамытуға үйрететін 10 минуттық жазу үшін келесі идеяларды қолдануға болады. Жазбаша шығармашылық тапсырмалардың қызықты нысаны ретінде студенттер өз өлеңдерін, сондай-ақ үлгі бойынша лирикаларын шығара алатын өлең жазса болады. Акросты өлеңдер немесе фотосуреттер арқылы болашаққа байланысты тақырыптарды талқылауға болады. Студенттерге 2100 жылы өмір сүретіндерін елестеткізіп, олардан келешектегі өмірі қандай, олар не көріп тұр, ғарыш пен технология қалай дамыған және т.б. бағыттаушы сұрақтар қою арқылы тапсырма беруге болады.

Акросты өлең мысалы:

F lying saucers
JU piter
T ime machines
Astrona**U** ts
Ma**R** tians
Genetic**E** ngineering

Студенттер үшін үлгі ретінде төмендегі өлең үлгілерінің кез келгенін пайдалана аласыз [8]:

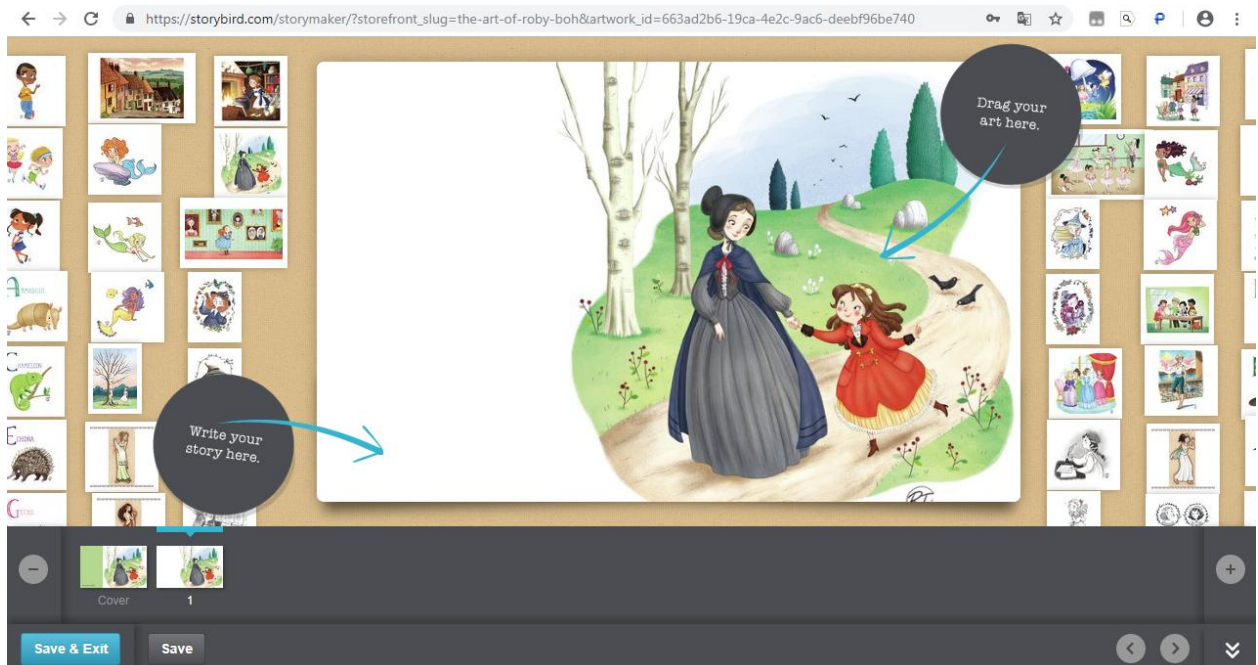
Үлгі:

When I look into the future
There are robots
There are aliens
There are saucers in the sky
But there aren't any birds.
When I look into the future
There's a memory stick in my head
There's a tracking device under my feet
There's a monitor behind my eyes
But there isn't a computer.

Үлгі:

When I look into the future
There 's / are _____
There 's / are _____
There 's / are _____
But there isn't / aren't any _____

Сондай-ақ жазбаша тілді дамытуға арналған тапсырмаларға суреттер бойынша әңгіме құрастыру, тақырып бойынша сөзжұмбақтар құрастыру, шығарма жазу жатады. Суреттер бойынша әңгіме жазу дағдыларын қалыптастыратын көптеген сайттар бар. Студенттермен сабақта қолданылатын әрі таптырмайтын бірден – бір сайт https://storybird.com/storymaker/?storefront_slug=the-art-of-roby-boh&artwork_id=663ad2b6-19ca-4e2c-9ac6-deebf96be740 [9]. Аталған сайт жазба тілін қалыптастыруға, дамытуға ең тиімді болып табылады. Төмендегі берілген сурет бойынша әңгіме жазу тапсырмасы берілген. Бұл жерде тағы айта кететін жай, ол балалардың шығармашылық ойлауды, тіпті сыни ойлауды да қалыптастырады. Студенттер бұл әдісті ұнатып, сабақта жиі қолдануға ұсыныстарын білдірген болатын.

Қазіргі ақпараттандыру ғасырында адамдар нағыз хаттарды сирек жаза бастады, дегенмен де алдыңғы қатарға смс – тілдесу мен желідегі онлайн қарым-қатынас жасау шығып отыр. Бүгінгі күнге бұл қатынас тәсілі ең кең таралған. Қазіргі заманғы студенттерге сөз бен сөйлемдердің смс - қысқартулары тізімімен танысу қызықты болады. Бұл олардың оқылатын тілге деген қызығушылығын арттырады, сондай-ақ оларды ағылшын тілді елдердің құрдастарымен жақындастырады. SMS стиліндегі хаттардың "шифрлау" тапсырмалары оларға өте ұнайды. Мысал ретінде мұндай қысқартуларды келтіруге болады.

1. Бір әріп немесе сан бүтін сөзді ауыстырады: *be* – b (болу); *ate* – 8 (жеді); *see*– c (көру); *for* – 4 (төрт); *are* – r; *to/too* – 2 (екі); *you*– u (сен / сіз); *why* – y (неге).

2. Бір әріп немесе сан буынды ауыстырады: *activate* – activ8 (белсендіру); *great* – gr8 (керемет); *mate* – m8 (жолдас); *later* – l8r (кейін); *before* – b4 (алға, алдында); *therefore* – there4 (сондықтан); *today* – 2day (бүгін); *wait* - w8 (күту).

3. Таңбалар мәнін өзгерту: *ss* – \$; *oo* – %; *-orr-* – oz; *sorry* – soz (қапалы), *tonight* - 2NITE (бүгін кеште); *thanks* - TX (рақмет); *today* - 2dA (бүгін).

4. Әріптер мен пунктуациялық белгілерді қысқарту:

- Дауысты әріптердің түсуі: *between* – btw (арасында); *because* - bcs (себебі); *your* - YR (сенің / сіздің); *speak* - SPK (сөйлеу); *people* – PPL (адамдар).

- аббревиатура пайдаланылады «/»: *with* – w/t (-мен, -пен); *something* – s/t (бірнәрсе); *boyfriend* - b/f (жігіт); *girlfriend* - g/f (қыз); *bedroom* - b/r (жататын бөлме).

Бір жағынан, бұл SMS – қысқартулар өзара онлайн – чаттарда тілдесуге өте тиімді. Екінші жағынан, студенттерге бұндай қысқартулардан толық үлгісін жазу тапсырмасын беру үшін, арнайы SMS – қысқартулары бар карточкалар жасап беруге болады. Бұл әдіс оларға сөзді орфография тұрғысынан толықтай дұрыс жазуға мүмкіндік береді. Мысалы:

Жазбаша тапсырманы орындау үшін нақты фактілері бар материал да пайдаланылады. Мысалы, студенттер үй жануарлары мен құстарын ұстайтын адамдарға: “A Guide to Pets” атты кеңес тапсырмасын жасай алады.

Canaries

Price – fairycheap.

Running costs – very low. A cage is needed.

Maintenance – very little. Average 8 minutes a day.

Enjoyment time – rather little. Less than 20 minutes a day for most people.

Durability – fairy good. Maximum about 14 years.

Satisfaction – average. Assorted reasons given.

Useful information – seed diet. Added vitamins. The bigger the cage the better, etc.

Студенттер басқа жануарлар мен құстар туралы ұқсас ақпаратты алып, салыстырады. Осы негізде үй жануарлары мен құстарын ұстайтын жандарға ұсыныстар дайындай алады [10]. Бұл тапсырманы түрлі тақырыптарға сай түрлендіруге болады (саяхат жөніндегі кеңес, қала ішіндегі көрнекілік жерлер жайлы ақпарат, азық-түлік сатып алу жөніндегі кеңес-брошюра, т.б.)

Қорытындылай келе, студенттерді жазбаша тілге үйрету және дамыту жолдарын талдап, түрлі жаттығулар ұсынып, оқытуда жаңа материалдар қолданып, түрлендіріп отырған кезде ғана оң нәтиже беретіні сөзсіз.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Соловова Е. Н. Методика обучения иностранным языкам: базовый курс лекций. М.: Просвещение, 2002.

2. Вторушина Н. Ю. Письмо и письменная речь в обучении иностранному языку // Альманах современной науки и образования. Тамбов: Грамота, 2010. № 1(32). ч. 2. –С. 129–132.

3. Кочетова Л. А. Обучение студентов письменному информационному общению в свете межкультурных различий // Межкультурная коммуникация и СМИ: Материалы междунар. науч.-практ. конфер. 14 мая 2010 г. — Барнаул: Алт. гос. ун-т, 2010. — С. 123–126.

4. Гальперин А. И. Очерки по стилистике английского языка. — М.: Просвещение, 1999.

5. Иманқұлова С. Жаңаша оқыту әдістемесі. Әл-Фараби атындағы Қазақ Ұлттық университетінің хабаршысы, Филология сериясы. №1, 2006. –Б.97-98.

6. Жұмайқызы Г. Ағылшын және қазақ тілдеріндегі салыстырмалы ерекшеліктер. Астана: Аударма баспасы. 2004

7. Гальскова Н.Д., Гез Н.И. Теория обучения иностранным языкам: Лингводидактика и методика. – М.: Издательский центр «Академия», 2004.

8. <https://www.teachingenglish.org.uk/article/poems-future>

9. https://storybird.com/storymaker/?storefront_slug=the-art-of-roby-boh&artwork_id=663ad2b6-19ca-4e2c-9ac6-deebf96be740.

10. Бархударов Л. С. Грамматика английского языка. – М., 1986.

ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ УЧИТЕЛЯ – ЛОГОПЕДА В СИСТЕМЕ ИНКЛЮЗИВНОГО ОБРАЗОВАНИЯ

ГУРЬЕВА С.В.

г. Караганда КГУ «ОСШ №20»

svetlana1989_1989@mail.ru

Специальное образование является частью системы общего образования, и государством создаются необходимые условия для лиц, имеющих особые образовательные потребности с целью обеспечения им равных возможностей в получении образования. Сказанное выше подтверждается Государственной программой развития образования Республики Казахстан на 2011 – 2020 гг., приоритетным направлением которой является развитие системы инклюзивного образования[1]. Права детей с ограниченными возможностями в развитии на получение образования закреплены в Конституции Республики Казахстан, Законах Республики Казахстан «О правах ребёнка в Республике Казахстан», «Об образовании», «О социальной и медико – педагогической коррекционной поддержке детей с ограниченными возможностями, « О специальных социальных услугах»[2 - 4].

Инклюзивное образование – процесс развития общего образования, который подразумевает доступность образования для всех, в плане приспособления к различным нуждам всех детей, что обеспечивает доступ к образованию для детей с особыми образовательными потребностями (ООП). Инклюзивное образование стремится развить методологию, направленную на детей и признающую, что все дети – индивидуумы с различными возможностями и особенностями.

Базовым принципом инклюзивного образования является, соответственно, прием в обычные образовательные учреждения «всех детей, несмотря на особенности и «создание соответствующих условий их обучения на основе педагогических методов, ориентированных, в первую очередь, на потребности детей».

Дети, которые нуждаются в инклюзивном образовании, имеют особые образовательные потребности, которые требуют изменения и некоторой перестройки педагогического подхода к ним, а также, возможно, вспомогательное оборудование.

Логопедическая помощь - это частный пример внедрения инклюзии в деятельность современного образовательного учреждения.

В чём же заключается работа учителя-логопеда в условиях инклюзивного образования?

В первую очередь, прежде чем приступить к коррекционной работе, учитель-логопед путем тщательного специального обследования выясняет характер нарушения речевой деятельности ребенка при помощи специальных методик. На основе диагностики логопеда вырабатываются стратегии и меры по устранению или предотвращению причин неуспеваемости детей с особыми образовательными потребностями. При этом соблюдается принцип системности и учитывается структура речевого нарушения. В последующем учителем – логопедом отслеживается динамика речевого развития ребёнка.

Специфика работы учителя-логопеда предполагает оказание помощи разным категориям детей с ООП и проводится с учетом личности ребенка, как ее отрицательных сторон, так и положительных, которые используются в процессе компенсации, т.е. используется привлечение здоровых анализаторов для компенсации деятельности неполноценных. В центре внимания логопедической работы все время остается наиболее пострадавший компонент речи (фонематические процессы, лексика, грамматика, связное высказывание). В зависимости от этапов речевого развития логопед должен изменять свои целевые методические установки. В связи с этим должно использоваться модульное планирование. Например, планирование коррекционно - развивающего обучения с ОНР - III уровня, системного недоразвития речи состоит из трех модулей: формирование фонематической стороны речи, развитие навыков звуко-буквенного и звуко-слогового анализа и синтеза; совершенствование лексико-грамматических представлений; развитие связной речи.

Организация, форма работы, привлекаемый материал должны соответствовать возрасту логопата: в работу со школьником включаем программный материал. Основная задача занятий - максимальное развитие речевой функции с опорой на возможности ребенка.

Добиться результатов в логопедической работе позволяют:

- тщательный отбор дидактического и наглядного материала к занятиям;
- оптимальное распределение времени на каждый этап занятия;
- компетентная, научно-обоснованная подача учебного материала;
- использование разнообразных форм и методов логопедического воздействия;
- использование компьютерных технологий.

Большинство школьников с ООП, как правило, имеют проблемы в развитии восприятия, внимания, памяти, мыслительной деятельности, различную степень моторного развития, наблюдается повышенная утомляемость. Чтобы заинтересовать учащихся используются различные педагогические технологии. К примеру, диалоговое обучение способствует тому, что в процессе коррекционного обучения дети учатся выражать свои мысли, отвечать на вопросы правильно построенными предложениями, а также самостоятельно задавать вопросы. Использование ИКТ позволяет повысить интерес к логопедическим занятиям, поддержать мотивацию ребенка, заинтересовать его в получении новых знаний, помочь найти свою нишу в окружающем его социуме. Опережающее обучение предполагает учет задач, трудностей, этапов, которые находятся в зоне ближайшего развития ребенка. Для детей, а особенно с ООП, полезно включение в логопедическое занятие здоровьесберегающих технологий. Дополнительными средствами, обеспечивающими здоровьесберегающую направленность логопедического занятия, выступают: кинезиология, стимулирующая интеллектуальное развитие и моторику ребенка, межполушарное взаимодействие.

Поскольку дети с ООП овладевают грамотой значительно труднее, чем сверстники, учителю-логопеду необходимо вызвать и сохранить у таких детей желание совершенствовать свою письменную речь. Необходимо повышение активности ученика в процессе обучения. Это объясняется тем, что только активное усвоение знаний оказывается достаточно эффективным. Познавательная активность есть качество деятельности ученика, которое проявляется в его отношении к содержанию и процессу

учения, в стремлении к эффективному овладению знаниями и способами деятельности за оптимальное время.

Одним из основных принципов обучения в общей и специальной педагогике является принцип сознательности и активности учащихся. Активность учеников должна быть направлена не просто на запоминание материала, а на процесс самостоятельного добывания знаний, исследования фактов, выявления ошибок, формулирование выводов. Конечно, все это должно осуществляться на доступном ученикам уровне и с помощью учителя. В полной мере это относится и к работе учителя - логопеда.

Активность является одной из важнейших характеристик всех психических процессов, во многом определяющая успешность их протекания. Повышение уровня активности восприятия, памяти, мышления способствует большей эффективности познавательной деятельности в целом. Значит, повышение уровня активности учебной деятельности детей с ООП будет способствовать более эффективному протеканию процесса коррекционного обучения в ходе логопедического занятия.

Методы обучения в работе учителя-логопеда с учащимися, имеющими особые образовательные потребности:

- объяснительно-иллюстративный;
- репродуктивный;
- частично поисковый;
- коммуникативный;
- информационно-коммуникационный;
- методы контроля, самоконтроля и взаимоконтроля.

Для активизации деятельности учащихся с ООП на логопедических занятиях можно использовать следующие активные методы и приёмы обучения:

- использование сигнальных карточек при выполнении заданий;
- использование вставок на доску (буквы, слова) при выполнении задания, разгадывания кроссворда и т. д.;
- восприятие материала на определённом этапе занятия с закрытыми глазами; использование кинезиологических упражнений на логопедических занятиях;
- использование презентаций и фрагментов презентации по ходу логопедического занятия;
- использование картинного материала;
- рефлексия.

Применение всех этих методов и технологий в работе учителя – логопеда обеспечит эффективное и грамотное сопровождение ребенка с особыми образовательными потребностями в инклюзивном образовании.

Литература:

1. Государственная программа развития образования республики Казахстан на 2011 – 2020 годы, утверждённая Указом Президента Республики Казахстан от 07.12.2010 г. №1118//Казахстанская правда. – 2010. - №153 – 154. – с.10 – 12.

2. Электронные ресурсы www.adilet.kz

3. Закон Республики Казахстан «Об образовании» // Казахстанская правда. – 2007. - №127. – с.3 – 6.

4. Закон «О социальной и медико – педагогической коррекционной поддержке детей с ограниченными возможностями» // Казахстанская правда. – 2002. -№ 127. – с. 3 - 6

СТУДЕНТТЕРГЕ КӘСІПТІК БІЛІМ БЕРУ АРҚЫЛЫ ШЕБЕРЛІГІ ШЫНДАЛҒАН ЖЕКЕ ТҮЛҒАНЫ ҚАЛЫПТАСТЫРУДА МОДУЛЬДІК ТЕХНОЛОГИЯНЫҢ РӨЛІ

ЕСЕНТАЕВА Ж. Б.

Высший колледж транспорта и коммуникаций на праве хозяйственного ведения

E-mail esentaeva.zhamilya@mail.ru

Қазіргі заманғы жағдайда жеке тұлғаға білім берудің басты мақсаты элеуметтік және дербес кәсіптік құзыреттілікке қол жеткізу, ақпаратты тиімді пайдалана білу әрі қарқынды өзгеріп жатқан әлемде тиімді өмір сүру және еңбек ету болып табылады.

Қазіргі уақытта Қазақстанда білім берудің өзіндік ұлттық белгісі қалыптасуда. Білім берудің ескі мазмұнының орнына балаға оқу қызметінің субъектісі ретінде өзін-өзі өзектілендіруге, өзін танытуға және өзін-өзі жүзеге асыруға ұмтылатын дамушы тұлға ретінде бағытталған, мұндай жағдайда педогогикалық процестің маңызды құралы, оқу ісіндегі субъектілер-оқытушы және студенттің тұлғалық бағытталған өз ара әрекеті болып табылады. Жаңа білім парадигмасы бірінші орынға баланың білімін, білігі мен дағдысын емес, оның жеке тұлғасын білім алу арқылы дамуын қойып отыр.

Жеке тұлға адамның әлеуметтік қасиеттерінің жиынтығы, өзіне және өзімен-өзінің дүниеге және дүниемен қатынастарының жүйесі, мінез құлық әрекеттерінің жиынтығы, айналадағы қоршаған әлемді және онда өзін өзі жете түсінуі, шығармашылық мүмкіншілігі мен қабілеттілігінің жиынтығы. Білім берудің қазіргі заман талабы-оның ашықтық кейпі, яғни тұлғаның жан-жақты іс-әрекетін кеңейтіп, оның өмірлік және кәсіби шеберлігін арттыру және қалыптастыру.

Кәсіпкер – бұл қазіргі заманға бейімді, политехникалық салада жан-жақты дайындалған маман. Кәсіптік білім беру жүйесі сондықтан да жаңа инновациялық технологияларды өте жылдам меңгеру қажет. Ол үшін жан-жақты жинақталған шеберлік пен тәжірибе керек. Бүгінгі күннің негізгі талабы - жан-жақты білімді, өз ісінің майталманы, қолынан іс келетін азаматтар даярлау мәселесі.

Қоғам дамуында, нарықтық экономикаға көшкен кезде адам жұмыс орнын, тіпті мамандығын бірнеше қатар өзгертуге тура келуі таңдағатын жағдай емес. Сондықтан бүгінгі кәсіптік білім беру ұйымдарының алдында студентті мүмкіндіктеріне, оның мүдделері мен ұмтылыстарына баса назар аударып, болашақ мамандыққа, өз-өзінің күнделікті өмірге қажеттіліктерін өтей алуға, кәсіптік білім беру ұйымдарын бітіргеннен кейін қолынан келетін ісі бойынша жұмысқа орналаса алатындай етіп оқытып шығару керек. Осы мәселені шешуде кәсіптік білім беру ұйымдарындағы арнайы пәндерінің орны ерекше.

Білім берудің басты міндеті баланы жеке тұлға деңгейіне жеткізу.

Жеке тұлғаға бағытталған сабақ дегеніміз - бұл оқытушының шығармашылық орта қалыптастыруы ғана емес студенттердің субъект ретіндегі өмірлік тәжірибесін үнемі назарда ұстауы, студентке деген құрмет, ізгі қатынас, студенттердің тұлғалық ерекшеліктері ашылатын, қасиеттері қалыптасатын, мүмкіндіктері жүзеге асырылатын оқыту жағдайаты.

Арнайы пәндері дәстүрлі сабақтар қатарына қосылмағанымен, студенттердің қызығып оқитын, сабаққа ешбір күштеусіз, еркімен қатысатын білім көзіне жатады. Қазіргі таңда білімді, жаңаша ойлайтын, жаңа технологияларды меңгерген жас жұмысшы кадрлардың керек екендігіне кәсіпорын басшылары үлкен көңіл аударып отыр. Кейбір кәсіпорын басшылары оқу орындарымен байланыс жасаудың өзіндік жоспарларын жасауда. Шәкірттердің жүрегінен жол тауып, оның көкірек көзін ашу, білімге деген құштарлығын арттырып, өзін-өзі тәрбиелеуі ғылыми деңгейде ұйымдастыру мақсатында әр студенттің дара ерекшеліктерін, қоғамдық белсенділігін, еңбекке көз қарасын, коммуникативтік қабілетін, мінездегі ерекшеліктерімен тәрбиелік деңгейін, денсаулығын, отбасы жағдайын зерттеу керек.

Бүгінгі күн тәртібінде тұрған басты мәселе – шығармашылықпен ойлай алатын, әлемдік көзқарасы, мәдениеті дамыған қоғамның алға қойған міндеттерін жүзеге асыруда өз үлесін қоса алатын, ҚР халықтары арасындағы сыйластық пен келісімді сақтап, дәріптейтін жеке тұлға қалыптастыру. Жан-жақты дамыған тұлғаны қалыптастырудағы басты компонент ретінде қарастырылатын тәрбие жұмысындағы басты бағыттардың бірі – парасаттылық – өнегелік тәрбие болып табылады.

Қорыта айтқанда студенттерді кәсіби шеберлікке баулу, оларға сапалы білім мен саналы тәрбие беру, қоғамға, Отанымызға деген көз қарас, адамгершілік эстетикалық талғамдарын қалыптастыру арқылы жеке тұлға тәрбиелей аламыз. Жан-жақты дамыған жеке тұлғаны қалыптастыру мақсатында, арнайы пәндерін оқытуда модульдік технологияны пайдаланамын.

Модульдік, яғни жеке әрекеттер технологиясы, ұғымдар мен қасиеттерді қалыптастыру, жаңа материалды меңгеру, қайталау және бақылауды ұйымдастыру технологиясы. Оқу

үрдесін ұйымдастыру және басқару тиімділігіне негізделген әдістемелік жетілдіру және дидактикалық қайта өңдеу негізіне қарай жасалған технология.

Модуль деп оқыту кезінде студент біріншіден, сабақ басталған соң не істеу керектігін, яғни сабақ барысында нені біліп шығатынын біледі. Екіншіден, топ болып жұмыс істеу кезінде өз пікірінің дұрыстығын, қатесін көріп, топ болып шешім қабылдайды. Үшіншіден, жеке басының мүмкіндігі мен қабілетін сезінеді. Төртіншіден, студент ізденіп, мақсатқа жетуге талпынады.

Модульдік бағдарламаны құрғанда оқытушының әрекетінде бірізділік болу керек. Бірінші қадам- бұл оқу курсының жүйе ретінде беру, яғни мазмұнды бастапқы құрылымдау. Екінші қадам- бойынша курсқа технологиялық карта жасалынады. Үшінші қадам- модульдік бағдарламаны құру, оның бөліктері дидактикалық мақсат және модульдік бағдарламаның модульдерінің жиынтығы болады. Төртінші қадам- дидактикалық мақсаттарды интеграциялайтын кешенді дидактикалық мақсатты бөлу болып табылады. Бесінші қадам- интеграцияланған дидактикалық мақсаттарды жекелік дидактикалық мақсаттарға бөлу және модуль құрайтын оқу элементтерінің мазмұнын қалыптастыру. Алтыншы қадам- модульдің өзін құру.

Жаңа модульдік жүйенің негізгі идеясы: тұлғалық бағдарлы білім беруге; түсіндіруден- түсінуге; монологтан- диалогқа; әлеуметтік бақылаудан- дамуға; басқарудан- өзін-өзі басқаруға көшуге бағытталған. Ал педагогтің негізгі міндетіне мыналар кіреді: қарым-қатынасқа орнату; студенттердің өзара әрекеттестігіне жол ашу; оларға шығармашылық еркіндік беру.

Осы технологиямен жұмыс істеген әрбір студент кез келген материалды диалектикалық тұрғыдан талдай білуді, материалды топтай отырып, қорытындылауды, түйіндей алуды, ең негізгісі мен маңыздысын ажырата білуді, өз бетінше жұмыс істей алу мүмкіндігін дамыту және оқу материалын өңдеудің жекелеген тәсілдері арқылы жұмыс істеуге үйренеді.

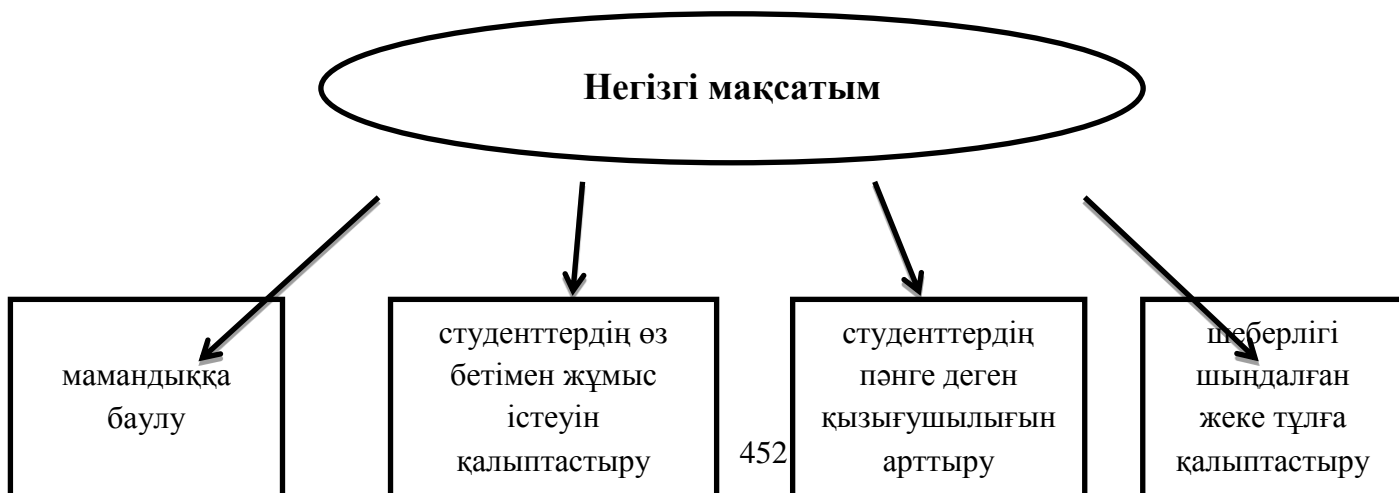
Модульдік оқыту білім мазмұны, білімді иегеру қарқыны, өз бетінше жұмыс істей алу мүмкіндігі, оқудың әдісі мен тәсілдері бойынша оқытудың дербестігін қамтамасыз етеді.

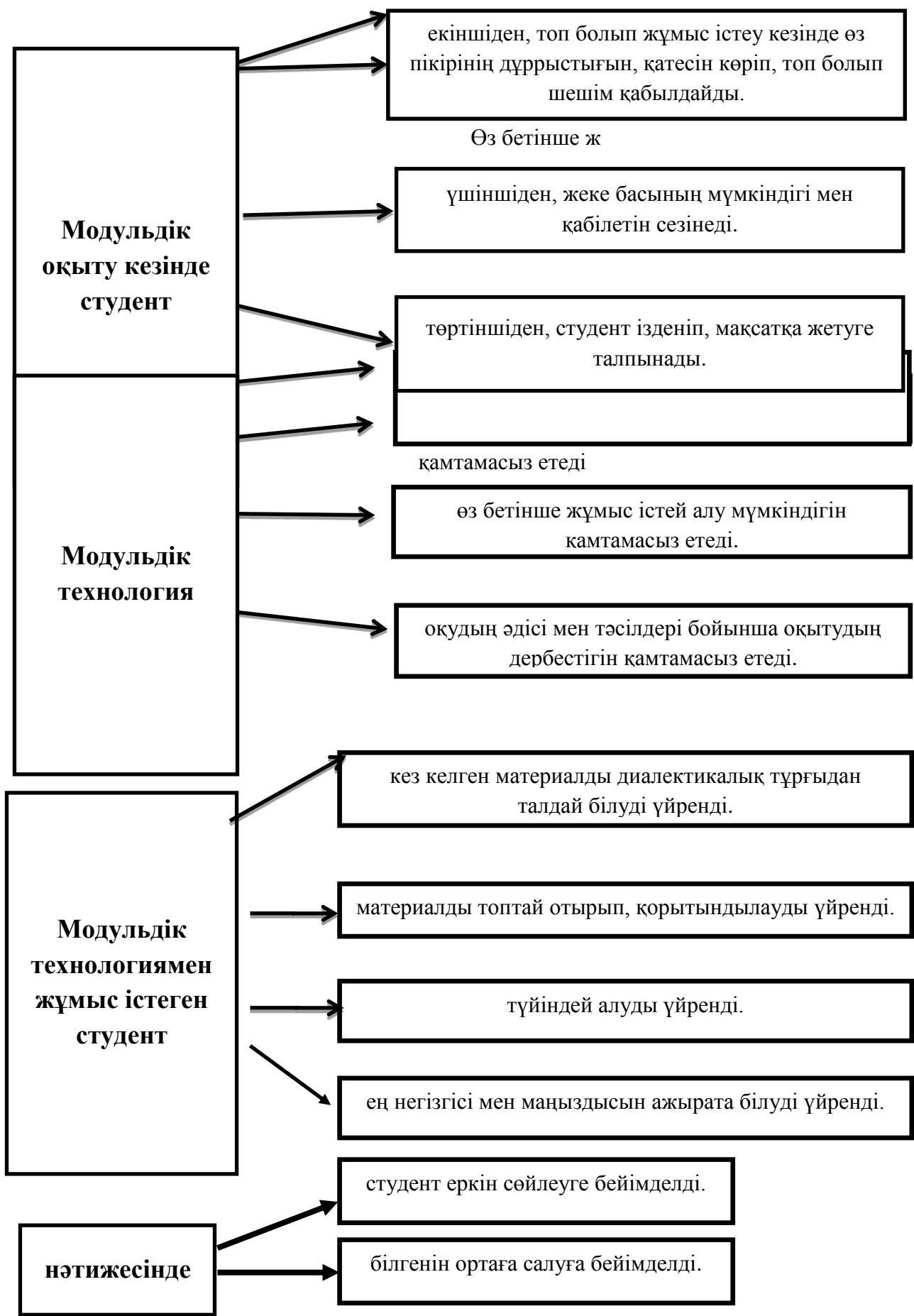
Кәсіптік білім беру ұйымдарында студенттерді оқытудың басты мақсаты - олардың жеке ерекшеліктеріне қарай қабілеттерін аша түсу. Осыған орай білім берудің жаңа технологияларын пайдаланып білімді теориялық және іс-тәжірибелік жағынан тереңдету, студенттердің ой-өрісінің белсенділігін, кәсіби шеберлігін арттыру.

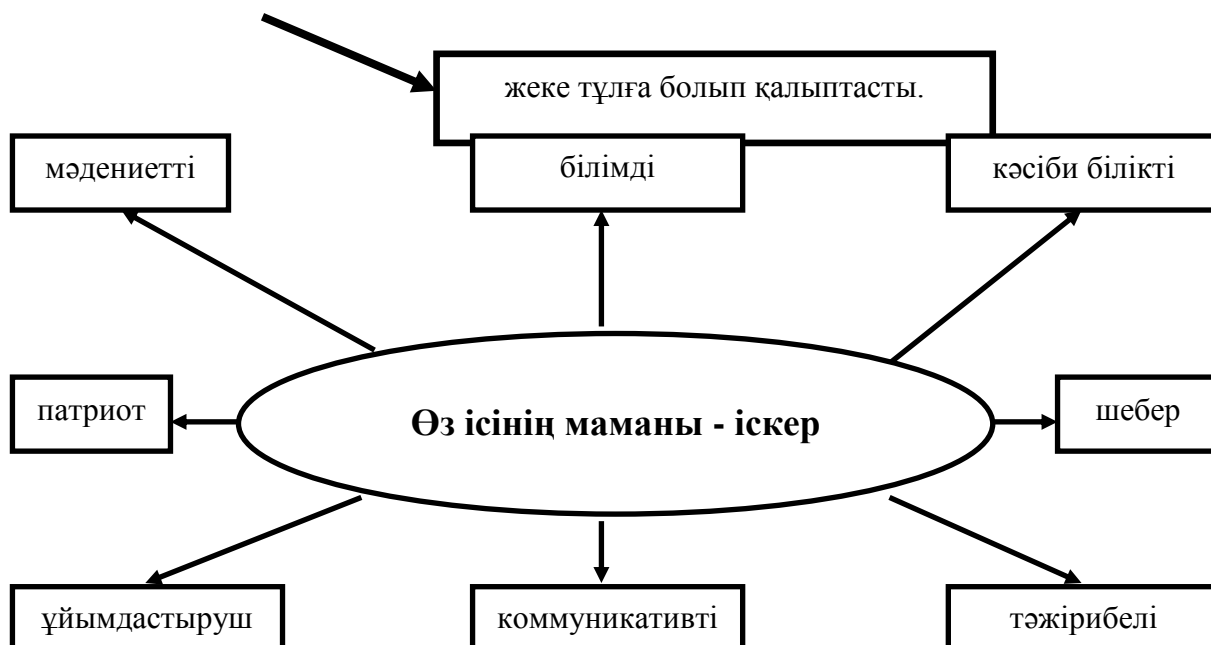
Алғашында студенттердің көпшілігі тұйықтау болады, оларды белсенді жұмысқа тарту көп күш, жігер жұмсауға тура келеді. Модульдік әдіспен оқытуға студенттердің оқу-таным әрекетін ұйымдастырудың барлық әдістері мен түрлері пайдалануға болатындығын ескертеді. Мысалы, жеке және жұптасып жұмыс істей оқытудың қай жүйесінде де модульді пайдаланып, оның сапасын, тиімділігін арттыру. Соның ішінде: «Дебат сабақ», «Жарыс сабақ», «Пікір сайыс», «Конференция» және сайыс сабақтарды өткізу.

Осы модульдік технологияны пайдалану барысында мынадай сұрақтар туындаған еді. Бала нені меңгереді? Теорияны меңгереді ме? Сұқпат сабақтарға қалай қатысты?

Айтар болсақ бала еркін сөйлеуге, білгенін ортаға салуға бейімделді. Нәтижесінде бұл студенттің жеке тұлға болып қалыптасуына бірден-бір көмегі тиетін технология екені белгілі болды. Сондықтан алдағы уақытта да модульдік технологиямен жұмыс жасауды жалғастырамын.

ДИАЛОГ КАК СРЕДСТВО ПОВЫШЕНИЯ УЧЕБНОЙ МОТИВАЦИИ У МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ

ГАРБУЗОВА М.В.
 КГУ «СОШ№85»
 gar_mar_71@mail.ru

«Мои ученики будут узнавать новое не от меня.
 Они будут открывать это новое сами.
 Моя главная задача-помочь им раскрыться, развить собственные идеи»

И.Г.Песталоцци

Сегодня перед учителем стоит непростая задача-развивать у детей стремление к творческому восприятию знаний, повышать мотивацию к изучению предметов, учить их мыслить самостоятельно.

Главным участником на уроке является ученик. Учитель лишь направляет, а не управляет процессом обучения.. В связи с этим поставила перед собой вопрос, каким образом безболезненно перейти от традиционной системы преподавания к новой. И подумав, ответила: постепенно ломать стереотипы, меняться самой и помогать своим ученикам изменять отношения к собственному обучению. Поставила перед собой цель: развивать коллаборативное обучение на уроках литературного чтения используя диалоговое обучение.

Думая о том, что актуально для моего класса, пришла к выводу что в первую очередь необходимо развивать совместное обучение .

После того, как я провела анализ своих наблюдений, и увидела, что когда я контролирую беседу, задаю вопросы, повторяю ответы учеников, хвалю за правильные ответы, эти действия не приносят хороших результатов, а именно: не повышают уровень мышления, не развивают речь. Так же, при наблюдении обозначилась ещё такая проблема как то, что

ученики моего класса не всегда готовы активно взаимодействовать с любым из одноклассников в силу различного психологического состояния, личностного неприятия из-за индивидуальных особенностей или настроения.

В связи с этим, я увидела проблему, над которой нужно работать в первую очередь. Так как именно коллаборативное обучение создаёт благоприятные условия для развития интеллектуальных способностей, повышает учебную мотивацию, то первой задачей для меня было научить ребят работать в паре, слушать и слышать своего напарника, и быть самому услышанным, говорить доброжелательно, спокойно, выслушивать мнение товарища. Эти умения не сразу выработались. Вначале было шумно, ребята желали разговаривать только с теми одноклассниками, с которыми они уже хорошо взаимодействуют на уроках, и пары сменного состава давались с трудом. Но постепенно, ученики стали понимать, что если будут ждать того с кем бы хотел выполнить задание, то потеряют много времени и не выполнив задание не поймут тему, отстанут от других.

Далее я стала использовать диалог в группе, так как считаю, что работа в группах полезна тем, что ученики выражают свое понимание темы, помогает им осознать возможность разных идей, содействует выдвижению своих идей.

На следующих этапах, выполняя задания ведя обсуждение в группе, дети повторили пройденный материал совместно, это способствовало тому, что те учащиеся, которые недостаточно хорошо изучили текст, так же были включены в работу, получили помощь от одноклассников. В результате моя цель была достигнута, выполнив задание все дети смогли дать характеристику главному герою.

Применяя метод диалога в групповой работе, и в работе в парах мне хотелось выработать умение задавать вопросы низкого и высокого порядка. Для этого было дано задание парам составить пять вопросов по тексту, обсудить в группе эти вопросы и выбрать лучшие для того, чтобы задать их другой группе. С интересом ребята составляли вопросы, но они характеризовались как «тонкие». Большинство из них начиналось со слов «ЧТО?», «КТО?», «ГДЕ?», за редким исключением начинались со слов «Почему?», «Для чего?» и т.п скорее всего это произошло потому, что в своей работе я мало уделяла времени на объяснение того, как составлять вопросы более высокого порядка. Поэтому на дом мною было предложены шаблоны, по которым детям было понятнее составить вопросы высокого порядка.

В начале следующего урока дети с удовольствием задавали придуманные вопросы, могли, обсуждали в группе и смогли задать лучшие из них. По рефлексии, в конце урока, поняла, что ребята с удовольствием выполняли задание. И большинству понравилось именно составлять вопросы, нежели отвечать на них.

На уроках литературного чтения, в процессе выполнения заданий, большинство детей были активными, и была возможность скованным ученикам раскрыться. Поиск ответов производили вместе, сообща в команде и через исследовательскую беседу.

Так я увидела, что работая в группе, слабые учащиеся могли свободно общаться, дети учились задавать правильные вопросы получать полные ответы. На протяжении всех уроков я наблюдала за учащимися и видела изменения в их поведении, в их отношении к обучению. Доказательство этого я видела в рефлексии после каждого урока.

В классе, во время занятий и во внеурочное время, была создана атмосфера сотрудничества и взаимопонимания, дети вели себя свободно, многие преодолели свою робость, активно участвовали в обсуждениях. Планируя уроки, я включаю такую работу, где дети сами составляют простые и сложные вопросы и затем отвечают на них.

Мои ученики начали формулировать вопросы и отвечали на вопросы других групп. Это помогло детям размышлять, расширять словарный запас, оценивать и анализировать

информацию. Опираясь на слова Александра о том, что в диалоге ученик так же, как и учитель является равноправным партнёром для получения согласованного результата,[1.с131] уделяю время парной работе на уроках, чтобы обучающиеся сами рассуждали, говорили, спорили, приходили к единому мнению.

Меня удивило то с каким интересом мои ученики приняли новое. Много интересных результатов получила при внедрении модуля новые подходы. Например: одна группа, которая организовалась на уроке, продолжала общаться вне урока, выполняя домашнее задание. Дети проявили творчество, распределили роли, в группе был иллюстратор, сборщик информации, спикеры. При защите проекта вся группа получила положительные отклики и аплодисменты от одноклассников.

При обсуждении оценки группы, ребята аргументировали своё мнение исходя из озвученных критериев. Оценивать по критериям очень понравилось.

Что же у меня получилось? Получилось изменить себя, Получилось, то, что мои, ученики учились выражать свои мысли если раньше им это было сложно, то сейчас более свободно стали передавать их.

Получилось организовать работу в группах так, что те дети, которые раньше ждали окончания урока, сейчас выражают желание чтобы урок продолжался, так как они активно включены в обсуждение учебных вопросов, увидели то, что к их мнению прислушиваются, поддержку оказывает не только учитель, но и одноклассники.

После уроков у детей остается позитивный настрой на собственное обучение, многие сами находили дополнительную учебную информацию и делились ею с друзьями по класс, это говорит о том, что у ребят повысилась учебная мотивация, а значит я правильно выбрала средство.

В заключении хочется сказать о том, что диалог в группе, в паре помогает развить у детей самостоятельность, умение следить за ходом рассуждений, при том в классе царит атмосфера доброжелательности и уважения друг к другу и у ребят повышается учебная мотивация.

Литература

1. Руководство для учителя/ Центр педагогического мастерства автономной организации образования «Назарбаев Интеллектуальные школы»//г. Астана,2016г-188с

АҚЫНДАР АЙТЫСЫНДАҒЫ ҚОЛДАНЫЛАТЫН КӨРКЕМДІК АЙШЫҚТАР

ОРМАНОВА З. А. ЖҮСПОВА Г. А.

М.Мәметова атындағы Қызылорда жоғары педагогикалық колледжі

Негізінен, қазақ халқы – әдемілік, сұлулық, көркемдік атаулыға жаны құмар халық. Табиғаттағы көпке сезіле бермейтін иірімді, нәзік нәрселерді байқап, аңғарып, әсем көріністерді адам бейнесіне, көркіне әкеліп салады. Талай ақындар әсем қыздардың кескін-келбетін, сымбаты мен сұлулығын сипаттағанда:

Ай қабақ, алтын кірпік, қызыл ерін,

Кел десең, неге аяйын аттың терін.

Сары ағаш сазға біткен секілденіп,

Қай жерде отыр екен бұраң белім, - деп жырлаған.

Қазақ ақындары қыздардың жан сұлулығы мен сымбат сұлулығын сипаттағанда: «ай қабақ, алтын кірпік, қызыл ерін», «ботакөз, үлбіреген ақша тамақ», «қарақат көз, қыр мұрын, жазық маңдай», «ажарың ашық екен атқан таңдай», «киіктің ұқсатамын құралайын», «жаратқан ақбоз аттай сылаң қағып», «басасың аяғыңды ырғаң-ырғаң», «сылдырап шашбауың мен алтын сырғаң» деген сияқты теңеу, эпитеттермен бейнелейді. Ел арасында мол тараған айтыстың бірі – қыз бен жігіт айтыстары. Мұнда қыз бен жігіттің көңіл-күй лирикалары негізгі орын алады. Қазіргі ақындар айтыстағы түрлі әдіс-тәсілдерді, айла-амалдарды еркін меңгерген. Соның бірі қарсыласының портретін жасау, оны көркем бейнелеп беру емес, әзіл-қалжыңмен кейде тіпті әжуамен кескіндеу. Яғни, әріптесінің сатиралық портретін жасау. Мысалы Балғынбек Әсем Ережеқызын:

Қасыма келген балдыз Әсем қандай,

Әдеміден алатын әсер қандай.

Шыбынды да ұшырмай басыңыздан,

Қылығыңды жарасар десем балдай.

Күлім көз, оймақ ауыз, қаймақ ерін,

Япыр-ай сені тапқан шешең қандай?!

Таудағы еңлікгүлдей көз тартасың,

Тәп-тәтті ұқсап тұрсың бал, шекерге- деп қыздың сипатын бейнелейді [1.].

Немесе, Мұхтар Қуандықов Сара Тоқтамысованы былай бейнелейді:

Үзіліп кететіндей тал бойы бар,

Үлбіреген Шымкенттің мақтасындай.

Құлпырған қос мұнара кеудесінде,

Құлыптаулы жұмақтың қақпасындай.

Балдан тәтті мінезі базыналы,

Қылықты құрбымсың-ау, қазыналы. [2.]

Айтақын Айнұр ақынның бейнесін былай береді:

Құмырсақдай беліңіз,

Тостағандай көзіңіз,

Тобылғыдай мойныңыз,

Айдай сұлу Айнұр қыз!

Немесе Әбілхайыр Сыздықовтың:

Қарақат мөлдіреген көзің қандай,

Көргенде мына бізде төзім қандай?

Қыз Жібектей көрікті жан екенсің,

Алғандай сұлулыққа малындырып.

Кер маралдай керілген келбетің бар,

Кетердей бар еркекті табындырып.

Шіркін-ай, сендей әсем сұлу қызды

Қай көңіл алды екен бағындырып?- деп суреттеуінен көз алдымызға көрікті қыз бейнесін келтіреміз.

Айтыс өнерінің тағы бір даралық белгісі - айтыскердің көркемдік ойлау жүйесі. Мәселен, суретші, яки мүсінші тұлғаның бейнесін суреттеуде өзінше ой толғауы мүмкін. Ал, айтыскер өзге де өнер иелері сияқты өзіне ғана тән көркемдік әлемін көркем сөз арқылы жасайды. Көңілдегі көрікті ойды өлеңмен өрнектеу арқылы жұртқа жеткізу барысындағы айтыскердің өнерін кез-келген суретші өнерімен салыстыруға болады. Тастан адам бейнесін жасаған мүсінші қалай тер төксе, айтыскер де соншалықты мехнат сәттерді бастан өткереді. Балажан халықтың бірі – қазақ халқы. Олар әсіресе қыз балаларын ерекше еркелеткен, сәукеле, сәнді киімдер кигізген, бір жерден екінші жерге көшкенде, ай қасқа ат мінгізіп, жібек баулы көшті бастатқан. Қыздарының аттарын Ақбаян, Қыз Жібек, Айман-Шолпан, Қарлыға, Қарлығаш, Гүлбаршын, Назым, Ақжүніс, Ақтоты, Айторы деп, табиғаттағы сұлулықтың бейнесін білдіретін әдемі атаулармен атаған. «Қыздың жолы-жіңішке» деп, өз шаңырағында жүргенде қыздардың ата-аналары баласының қас-қабағына ілтифатпен, сүйіспеншілікпен қараған, қыздарын үкідей ұстап, еш уақытта бетінен қақпаған. Сондықтан да болар, қазақ қыздарының айтыстарында ерлік, тәкаппарлық, асқақтық, асаулық сипат басым болып келеді. Мысалы, Шөкей қыз Жүсіпбек қожаға былай дейді:

Мен өзім тең құрбымнан асып жүрмін,

Суындай Қарқараның тасып жүрмін.

Деміккен өздеріңдей бозбаланың

Желігін өлеңменен басып жүрмін! [3].

Сара қыз Көкшетаудан келген Біржан-салды тәкаппарлықпен қарсы алады:

Қызы едім Тастанбектің, атым Сара,

Ішінен Ерқаптағай шықтым дара.

Он үште домбыра алып, сөз сөйлеп ем,

Келемін бір сүрінбей жалғыз қара!

Сол сияқты, Шәріпжамал Әжек деген ақынға адуын, асаулық көрсетеді:

«Әркімнің тауы өзіне биік» деген,
Шын желсем, жорға да мен, жүйрік те мен!
Сен дағы іздеп келген бір ер едің,
Шаңыма шалдырмаспын күндікте мен!- деп , өз қадірін аспандатып,
намысын жоғары қояды [3].

Жігіттер қыздарды сөзге шақырғанда, басы жоқ, аяғы жоқ белгісіз бір нәрсені айта салмайды: ойланып, толғанып барып бастайды. Сондай-ақ, айтыс ақыны болу үшін, қазақ халқының шежіресі мен тарихын жақсы білетін зеректік керек. Ол неғұрлым ел өміріндегі жақсылық пен жамандықты, оның әлеуметтік тамырын терең білсе, ондай мағлұматтарды кез келген қисынды жерде айтысқа араластырып айтуға болады. Мұндай қасиет қазіргі айтыс ақындарында өте көп. Мысалы, «көк бөріден емгесін көкірегін, әуелден уызыма жарығанмын» (Мәлс), «аспан астын билеген Күлтегіннің, Астанасын сап жатқан ұрпақтары» (Мұхамеджан), «мезгілсіз дауыл жұтқан емендері, Жүсіпбек, Ахмет, Мағжан, Шәкәріммен, халқымыз қандай биік, беделді еді» (Әселхан), «ойлары көгенінен жамырады» (Қонысбай), «асандай желмаямен жер іздедім» (Қайыртай), «кешегі отыз екі, отыз жеті, халықты ақбөкендей қырған еді» (Аманжол), «қырықтың бірін Алла Қызыр еткен, жақсы ырымға жорыдым бұл келгенінді, Ыдырыстай бейішке тірі жеткен», «кешегі ер Исатай, Махамбеттер, Кенесары, Наурызбай халқымыздың, азаттығы жолында адал өлген» (Оразалы), «алыптар көз ашпаған атылудан, тағдыры Әлихан мен Ахметтің, саясат қазанында сапырылған» (Бекжан), «отыз-ақ жыл жасаған Шоқан бабаң, жазған еңбектерден ұрпақ сырды ұғар ма?, Сұлтанмахмұт бабаң да солай еткен, қанбастан жас жүрегі жыр құмарға» (Ринат) деген жолдардан айтыс ақындарының тарихтың түбін қопарып, ғасырлардан жеткен мағлұматтардан мол хабардан екенін пайымдаймыз. Импровизация өнері ақыннан өлеңді қашанда кез келген тақырыпқа қолма-қол суырыпсалып айтуды талап етеді. Мазмұны келісті, тілі жатық, тартымды болып, түйдек-түйдегімен ағытылып отырмаса, бұл жырлар ең алдымен тыңдаушы жүрегінен жол тауып, оны баурай алмас еді. Көпшілік көңілінен шықпаған әлсіз жырлар ел жадында сақталмайды. Сол себепті ақынға да, оның жырына да үлкен сын болып табылатын бұл өнерді толық меңгермей, жұрт алдына шығу да мүмкін емес. Әдебиетімізде ақындық шабыттың өшпес үлгісіндей болған, жұртқа кең танылған жырлар аз емес. Ақындық қуат жүре пайда болатын, тәрбиелеумен келетін қасиет емес. Ол туа бітіп, келе-келе өркен жаятын табиғи дарын. Қазақ ақындары оны киелі қасиет санап, ілуде біреуге ғана таңдап қонатын «иесі бар өнер» деп ұққан.

Ақындық өнердің жарқ етіп сыртқа теуіп көрініс беруі де күрделі құбылыс. Дарын қуаты әр ақында әртүрлі, бұл бір жағынан, оның жалпы қабілеті мен тәжірибесіне, екіншіден, айтыста шыңдалу дәрежесіне байланысты. Бұл ақынның алдын-ала көп дайындығын қажет етеді. Ақын бойындағы дарындылық қасиеттеріне қоса көпті көріп, көңілге түйген өз заманының білімді адамы болуы тиіс. Сондай-ақ бұған қоса ғасырлар бойы қалыптасқан айтыс мектебінен өтіп шыңдалып, суырыпсалмалық дәстүрінің қыры мен сырына қанып, оны мейлінше жан-жақты игеруі қажет. Қазір ақындар айтысы мен суырыпсалмалық өнердің үнемі қатар аталып, егіз ұғым іспеттес болып кетуі сондықтан. Кеңес әдебиетінің көрнекті жазушысы Л.Соболев «импровизация – өткеннің романтикасы» деп тамаша анықтама берген [41,201].

Мұндай айтыстарда тәуелсіз қазақ елінің жай-күйі, ақын мен адамзаттың қарым-қатынасы, ар мен ұждан өлшемі, қоғамның әлеуметтік-саяси ішкі қайшылықтары суреттеледі. Әрбір айтыста айтысушылар қарсы жақтың әлсіз тұстары мен көлеңкелі кемшіліктерін нысанаға алып, тыңдаушының назарын ерекше аударуға тырысады. Оразалы Дәулеткерейдің әкесінің атының мәнін сұрайды [3].

Әкең аты Гәп па, жоқ Кәп пе, бала?

Кәрістердің атына ұқсайды екен-деп, немесе оған жауап ретінде бірі ұзын, бірі қысқа екі ақын:

Дәулеткерей сөйлесін,

Мына тапалға бас ұрмай –дегеніне Ораз ақынның жауабы:

Тапал десең тапал де мына мені,

Оған шіркін, дәл бүгін кетеді нем.

Жолды бойлап өсетін бамбук құсап,
Бір кеште найза бойы көтерілем.
Мен өсем тереңде өсем тамыр құсап,
Жерді түгел көгерткен мамыр құсап.
Сен енді сорайып солай кете бергін,
Кәдімгі қара ағаштай барыңды сап [3].

Ақын мен заманның арасындағы қатал қатынасты нардың нары, ақынның ақыны ғана көтерген, өмірдегі қаншама қиыншылыққа жасымаған, бидайық құстай тас түйін болып, шыншылдық бетінен қайтпаған ақындықтың алмас қылыштары деп Оразалы, Есенқұл, Шынболат, Ринат, Айбек, Мұхамеджан, Бекарыс ақындарды атауға болады [3].

Кейде ақындар бас асаулық көрсетіп, билікпен алысқанымен, кейде жолында кездесетін кедергілерден қауіптеніп, сыртқы күштің қысымын көтере алмай, «қойшы, балашағаның қамы ғой» деп биліктің, дәулеттінің көңілінен шығып, солардың ығында кететін кездері де болады. Ақындардың жақсы қасиеті, өзінің еліне ардақты болған халықтың асыл ұлдарын ұмытпай, реті келген жерде соларды жырына қосып отыруы. Өз қарсыласы Мэлсті дәріптеп, оны асыл ұлдарға теңеген Балғынбек:

Пір Бекет сапарыңды оң қылады,
Махамбеттей басымды кессе-дағы,
Қолымда ұстап өлем домбыраны.
Ауылға Сүгір жырау келгендей-ақ,
Мэлсті мейірлене тыңдаңыздар.
Махаббаты еліне Махамбеттей,
Исатайдан аумайтын тұлғаңыз бар.
Қобыланды батырдай қайсарлығы,
Сырым батыр секілді шешендігің,
Қашаған, Ақтан, Нұрым, Абылдардың,
Тілінен туған таза тұнбаңыз бар,
Ағайын пір Бекеттің ұрпағы еді [3].

Айтыстың психологиялық ішкі заңдылықтарының бірі-дәлелмен, логикамен сөйлеу шеберлігі. Ақындар нені айтса да иландырып, сендіріп, логикалық жүйемен айтуы керек. Қазақ тілінің әдеби, лексика-фразеологиялық, терминдік, синонимдік, аймақтық тілдік нормалары жан-жақты, әрі бай. Тұрақты теңеулер басқа тұрақты тіркестерден өзінің құрылымы жағынан ерекше болады. Айтыс ақындары тілінде «айналшық жегендей», «ерттеп қойған құр аттай», «қысыр емген», «қолға түскен ақ бөкеннің құралайындай», «сұлудың сүп-сүйкімді бөбегіндей», «айқасып өскен шор ағаштай», «жалындай жапыру», «бетке соққан қамшыдай», «доңғалағы тасқа секірген арбадай», «жамбасына мұз батқандай», «танауына жұдырық сыйғандай», «атқан оқтай зырқырау», «елегізеген жаралы елікше», «ор қояндай ата жөнелу», «сасық күзенше шақылдау», «інін суға алдырған суырдай», «еркелеген иттей жүзі жылу», «қаңтардағы бурадай тісін қайрау», «тұлыпқа боздаған інгендей», «ағытқан қойдай жамырау», «ай мүйізді қошқардай», «жаңа туған қозының елтірісіндей», «ертегідей шапшаңдықпен», «Сүлейменнің жүзігіндей қасиеті бар», «иесіз өңірдің қара күшіндей дөңкию», «Хауаанадай көңілшек», «жер мен аспан араласып кеткендей», «көктен тілегені жерден берілгендей», «таудан тасып құйылғандай», «қойнына біреу суық жылан салып жібергендей», «жүзіктің көзінен өткендей», «кұдаймен құда болғандай», «талақ еткендей», «ақпайтын бұлақтың көзі ашылғандай», «намазға ұйығандай», «жер мен көк күрескендей», «таң бұлбұлы сайрағандай», «жүрегіме гүл өскендей», «шуақты күннің лебі ескендей», «келі түйгендей дүңкілдету», «тұлпар мініп жарысқандай» деп берілген [4].

Осы сияқты тұрақты теңеулердің жиі кездесуі, олардың халық мұрасының мол қайнарынан сусындағанының дәлелі. Біздің Жамбыл бабамыздай туысқан қырғыз халқының асыл ұл, адал перзенті ұлы ақын, саңлақ сазгері Тоқтағұл Сатылғановтың 150 жылдығына арналған халықаралық айтысқа қазақ елінен сегіз ақын аттанып, қырғыз жыршылары Аалы Туткучев, Элмирбек Иманалиев, Кубат Тукешов, Эржеңис Эбдиев, Амантай Кутманалиев, Бөрүбай Оразымбетовтермен айтысқа түсіп бас жүлде Балғынбек Имашевтің қанжығасына байланды. Қазақ халқының басынан өткерген қуғын-сүргін, жала жабу, ату-асу секілді

зомбылықты көрген қырғыз халқының бір ұлы Т.Сатылғанов итжеккенге айдалып, тар қапастан қашып шығып, арыған жаны мен қажыған көңілін қазақ жеріне келіп басып, «ғасыр Гомері» атанған Жамбылдың қамқорлығымен ат мініп, шапан жамылып еліне бет алған ұлының қазақтардан көрген жақсылығын қырғыз елі ұмытпайды [4].

Өз заманында Жамбыл мен Тоқтағұлдың жырлары, Тоқтағұл мен Кененнің кең тынысты әндері домбыра мен қомуздың қос ішегіндей қатар күмбірлеп, көкке самғады. Қазақ халық фольклорының даму сатысына назар аударсақ, айтысқа қатысқан адамдар жасына, тегіне, дәрежесіне қарамаған [4].

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Қойлыбай Асанұлы Астана «Фолиант» «Айтыс өнерінің публицистикалық сипаты» монография
2. Тебегенова Алтынарай Темірханқызы Жамбыл шығармашылығына жаңаша көзқарас: ұлттық сипат және дәстүр жалғастығы Монография Өскемен, 2012.
3. Қабдолов З. Сөз өнері. – Алматы: Қазақ университеті, 1992.
4. Ахметов З. Өлең сөздің теориясы. – Алматы: Мектеп, 1973.

СОЗДАНИЕ УСЛОВИЙ ДЛЯ ПРОГУЛКИ ДЕТЕЙ В ЗИМНИЙ ПЕРИОД

СУТУЛИНА Г.Х. СМАИЛОВА А.А.

КГКП «Санаторный ясли – сад «Батыр»

guzel.sutulina@mail.ru

Активность в движениях – необходимое условие нормального роста и развития организма дошкольника. Если в теплое время года ребята много бегают, прыгают, играют с мячом, катаются на велосипеде, то в холодное время года их активность снижается. Теплая одежда и обувь, ветер, мороз, снег ограничивают движения. А ведь хорошо известно, что недостаток подвижности замедляет деятельность всех органов и систем организма, его рост, уменьшает сопротивляемость заболеваниям. Нам воспитателям следует постоянно заботиться о создании необходимых условий для двигательной активности дошкольников зимой на прогулке. Привычка гулять и играть в холодное время года закалит не только тело, но и характер ребенка.

Зимой очень важно активизировать пребывание воспитанников на свежем воздухе, вопреки стуже. Поэтому мы стараемся извлекать максимум пользы из природных условий в зимнее время года.

Снег – это прекрасный строительный материал.

Из заранее заготовленных сугробов можно делать снежные валы (длинной 3-4 метра) для упражнений в равновесии, бугорки для спрыгивания, открытый не глубокий лабиринт для разнообразных игр, горки для скатывания.

В прочно сделанном валу прокалываются отверстия – ворота для подлезания. По краям площадки располагаются ледяные дорожки для скольжения на ногах. Обледенелые места посыпаются песком.

Для многих игр необходима разметка: обозначение линии старта, границ «городка», «домиков». Ее рекомендуется делать синькой или другим анилиновым красителем, разведенным в горячей воде.

Взрослому надо быть внимательным к ребенку, занятому физическими упражнениями, чтобы он не превысил свои реальные возможности, а это часто происходит в увлекательных играх и соревнованиях. Покраснение лица, частые «шумные» дыхания, возбуждение, конфликты с товарищами, нарушение координации движений – признаки чрезмерной нагрузки. В этом случае следует предлагать дошкольнику менее подвижное занятие.

Дети имеющие какое либо хроническое заболевание, особенно нуждаются в регулировании двигательной нагрузки в зимнее время. Им чаще необходимо чередовать более подвижную деятельность со спокойной, например, после неоднократного скатывания с горки им можно предложить медленно покатать куклу по ровной дорожке, игру «Лошадки» сменить метанием снежков в цель.

В зимних условиях подходят упражнения: ходьба по следам с подниманием коленей; приставными шагами вправо и влево; «змейкой» между прутиками, вокруг сугроба; восхождение на горку и спуск с неё; бег до дерева, куста, «змейкой», наперегонки, ловля с увертыванием.

Перечень выносного материала в зимний период:

1. Санки для детей.
2. Санки для кукол
3. Ледянки
4. Флажки разные
5. Носилки для снега
6. Султанчики разные
7. Печатки различной формы
8. Палочки для рисования на снегу
9. Вертушки
10. Лопатки для снега метелки
11. Фигурки, и цели
12. Атрибуты для подвижных игр

Первая младшая группа.

Воспитатели знакомят со свойствами снега (холодный, белый, тает), учат правильным навыкам обращения с лопатками, приучают помогать взрослым в уборке снега, в сооружении несложных построек, воспитывают самостоятельность, формируют элементы коллективных действий.

Постройки на участке сооружают воспитатели, привлекают к помощи по заливке родителей, не стоит подключать детей к работе над сложными сооружениями.

Ребенок вместе со взрослым помогает сгребать снег для будущей постройки. Постройки должны обязательно обыгрываться. Особенно впечатляющими моментами будут для детей украшение построек ледяными фрагментами. Цветная вода заливается в формы, в них вставляются палочки или веточки.

Малышам нравится наблюдать этот процесс, особенно когда воспитатель вручает ребенку яркий и прозрачный, искрящийся на солнце цветок и предлагает самому посадить его.

Вторая младшая группа

Воспитатель развивает у детей желание трудиться, формирует самостоятельность, стремление достигнуть результата, приучает по собственной инициативе приходить на помощь взрослым, сверстникам.

В этом возрасте внимание детей становится более устойчивым, движения - более координированными. Они уже в состоянии преодолевать некоторые мышечные и волевые усилия, поэтому появляется возможность несколько увеличить длительность и объем работы до 15-20 минут, переключая внимание с одного действия к другому.

Воспитатель учит действовать лопатой, сгребать снег в указанное место, утрамбовывать украшать его флажками, веточками, строить домики для игрушек, делая в снежном сугробе углубления совком.

Можно научить детей сооружать горки для кукол. Воспитатель поливает спуск водой и объясняет для чего он это делает. Можно мастерить снежные пирожки, торты, пряники способом формовки. Их продолжают учить прокладывать дорожку лопатой в свежевыпавшем снегу, если он сухой и не высокий. Малыши ходят по дорожкам, возят игрушечные санки с куклами, делают на снегу узоры печатками. Дети наблюдают, как взрослые работают. Их побуждают к оказанию посильной помощи.

Средняя группа

Воспитатель продолжает совершенствовать умения и навыки детей в работе со снегом, прививают желание доводить начатое дело до конца, формируют ответственное отношение к делу, приучают самостоятельно поддерживать порядок на участке.

У детей этого возраста могут возникнуть собственные замыслы. Важно вовремя поддержать подобный интерес, помочь советом, а при необходимости принять активное участие, так как работа со снегом в этой группе в основном носит характер соавторства детей и взрослых. Дети начинают чаще работать вместе. Воспитатели помогают им договориться и распределить обязанности, поддерживают радостное настроение, связанное с трудовым общением, ощущение причастности каждого к общему делу, желание добиваться хорошего результата. Наряду с организацией общего труда уделяется внимание и индивидуальному.

Детей учат лепить более крупные объемные фигуры. Помощь со стороны взрослого пока значительна. Вместе с тем следует побуждать детей проявлять в работе большую самостоятельность. Так, воспитатель спрашивает, что они будут лепить, помогает установить снежные комья друг на друга, спрашивает при этом, как они хотят расположить, как собираются украсить снежную фигуру.

Ребята самостоятельно делают снеговика или зверям глаза, носы. Подбирают материал по своей инициативе. Воспитатель предлагает нарядить снежные фигуры. Можно украсить детские постройки вырезанными из бумаги и ткани силуэтными изображениями.

Старшая группа

Воспитатель совершенствует трудовые навыки работы детей со снегом, формирует желание трудиться, развивает дружеские взаимоотношения, инициативу, ответственность, умение вести себя в коллективе, учат наиболее экономичным приемам работы, анализировать свою деятельность.

Коллективный труд – основная форма организации работы со снегом старших дошкольников. Детей учат совместно планировать работу, самостоятельно распределять обязанности, добиваться намеченной цели, предвидеть будущий результат. Особое внимание уделяется качеству постройки, передачи образа, их эстетическому оформлению. Обычным становится совместный труд.

Творческий труд на зимнем участке увлекает детей. Когда выпадет снег, можно предложить очертить палочками границы зимнего участка в соответствии с его планом и сделать снежные валы, снег расчищается до разметок, затем подравнивается. С этого дня надо договориться с ребятами, что они не будут разрушать снежные валы и ходить за ними, объяснить, что там пройдет лыжня, надо будет устроить кормушки для птиц, строить снежную комнату, лабиринт и другие сооружения. Следующий снегопад используется для украшения валов. Детям надо предложить тазы и ведра, объяснить, как быстрее смастерить, например, грибки. Снег накладывается в ведро, утрамбовывается, опрокидывается – получается ножка, а при помощи таза таким же образом формируется шляпка. Грибки устанавливаются на снежные валы. Шляпки можно украсить кусочками ткани, бумаги, смоченными в воде. Снежные валы можно украсить снежными пирамидками, башенками, елочками, которые делаются из нескольких разных по величине форм, установленных друг на друга.

Следующий этап работы – строительство горы. Дети скатывают снежные комья и перекатывают их к месту сооружения. Сначала воспитатель, устанавливает комья друг на друга, сооружает самое высокое место – намечает будущую постройку горы. Затем предлагает детям установить комья с двух сторон – скат и ступеньки. После этого ребята засыпают сооружения снегом и устанавливают его. Затем горе придают форму, подравнивают, вырезают ступеньки. Для безопасности катания с горки нужны оградительные валы. Их можно вырезать или слепить из снега. Воспитатель помогает установить на краю горки сначала с одной стороны две доски, параллельно на расстоянии 20 сантиметров друг от друга. С двух сторон дети их поддерживают, а несколько ребят накладывают снег в образовавшийся желоб и

утрамбовывают. После этого доски убирают и валу дают замерзнуть. Таким же образом делают другой оградительный вал. Затем горку поливают водой.

Для самостоятельной художественной деятельности детей на зимнем участке можно выделить места для создания различных снежных картин.

Увлекательное занятие для детей – создание различных миниатюрных снежных композиций. Можно научить детей делать гирлянды из ледяных цветов, фонариков, украшать ими веранду постройки. Для этого нужно разложить на снегу на одинаковом расстоянии формочки, затем к ним приложить шнур или тесьму, слегка вдавливая их в формочки. Потом залить цветной водой. Аналогично делаются льдинки только формочки вмораживаются петельки.

Для украшения зимнего участка широко используются поделки, изготовленные детьми из разных материалов.

Из снежных кирпичей можно построить крепости, башни и другие постройки. Дети старших групп можно привлечь к постройкам на участках малышей.

КӨРУ ҚАБІЛЕТІ БҰЗЫЛҒАН БАЛАЛАРДЫҢ ӘЛЕУМЕТТІК-ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ БЕЙІМДЕЛУІНІҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Қоғамның алдына мүмкіндігі шектеулі жандардың өмір сүру сапасын арттыру жолдарын табу міндеті қойылған. Қазіргі уақытта 500 млн-нан астам адам (яғни әлемдегі әрбір оныншы адам) мүмкіндігі шектеулі адамдар қатарына жатады. Олардың ішінде 150 млн-нан астамы балалар. Мүмкіндігі шектеулі адамдарға қоғамның қамқорлығы, оның денсаулығының, сондай-ақ мәдени және әлеуметтік дамуының өлшемі болып табылады. Осыған орай көптеген елдердің мамандары мүмкіндігі шектеулі адамдардың, әсіресе балалардың денсаулығын нығайтудың, олардың жұмысқа қабілеттілігін қалпына келтірудің, әлеуметтік оңалтудың, бейімделудің және өмірге белсенді қатысуының тиімді бағдарламаларын іздестіруде. Бұл міндет өте күрделі болғандықтан, оны шешу үшін кешенді ғылыми зерттеулерді, медицина қызметкерлерінің, педагогтардың, дене шынықтыру және спорт саласындағы мамандардың күш-жігерін біріктіруді қажет етеді.

«Жүз рет естігенше бір рет көрген жақсы» - дейді халық даналығы. Көру адамның онтогенетикалық дамуында үлкен рөл атқарады. Сыртқы әлемді қабылдаудың 90% көру анализаторының көмегімен жүзеге асырылады.

Көру қабілеті бұзылған балаларға диагностика және зерттеу жүргізу, офтальмологтардың, психологтардың, педагогтардың кешенді зерттеуін талап етеді. Көру қабілеті бұзылған балалар көру жағдайының сипаттамасы бойынша және бұзылыстың шығу тегі мен әлеуметтік даму жағдайларына байланысты үлкен және әр түрлі топтарға бөлінеді.

Көру қабілеті зақымдалған балаларды психологиялық тексеру қалыпты дамудың негізгі заңдылықтарын ескере отырып, тифлопсихологтар әзірлеген теорияның негізінде жүзеге асырылады. Дамуында ауытқулары бар балаларды зерттеу барысында қалыпты баланың дамуының жалпы заңдылықтары осы балаларда да байқалады. Оларға психиканың даму сатысының белгілі бір реттілігі, психикалық функциялардың дамуындағы сензитивті кезеңдердің болуы, психикалық үдерістердің даму дәйектілігі, жоғары психикалық үдерістерді қалыптастырудағы психикалық дамудағы, сөйлеудегі қызметтің рөлі және психикалық дамудағы оқытудың жетекші рөлі жатады.

Л. С. Выготский, әртүрлі бұзылулар түрлерінде балалардың психикалық даму заңдылықтарын зерттей отырып, онда пайда болатын жалпы ерекше заңдылықтарды атап көрсетті. Ол бұзылысты тудыратын себептер бастапқы кезде психикалық іс - әрекеттегі негізгі бұзылыстың туындауына алып келеді, соның салдарынан баланың психикалық дамуының өзіндік өзгерістері пайда болады. Бұл психикалық іс-әрекеттің екінші, үшінші және т.б. бұзылуларының қалыптасуында көрінеді. Сондай-ақ даму бұзылыстары бар барлық балалар үшін ортақ заңдылық бар, олар: әлеуметтік ортамен өзара әрекеттесудегі қиындықтар, қоршаған ортамен байланыстардың бұзылуы [1].

Аномальді балалардың барлық санаттарының дамуына тән жалпы заңдылықтар, сондай-ақ бұзылыстың түріне байланысты әр түрлі формада байқалатын сөйлеу қарым-қатынасының және қимыл-қозғалыс бұзылуының ерекшеліктерінен көрінеді. В.И. Лубовский мен Ж.И. Шиф бастапқы және қайталама бұзылыстардың болуы балалардың сыртқы әлемнен алатын ақпараттың айтарлықтай қысқартатынын көрсетті.

Көру қабілетінің терең бұзылуының даму үдерісіне әсері, танымдық қызметтің барлық түрлерінде ауытқулардың пайда болуымен байланысты және баланың тұлғалық және эмоциялық-ерік сферасының қалыптасуына да әсер етеді. Көрудің неғұрлым күрт бұзылуы сырттан алынатын ақпараттың жалпы санының төмендеуінен, оның сапасының өзгеруінен көрінеді. Сезімдік таным саласындағы көру сезімдерінің, қабылдауларының, елестетулерінің едәуір қысқаруы немесе толық болмауы қиялдың, жадының, сондай-ақ психологиялық жүйелердің, олардың құрылымдарының, байланыстарының, функциялары мен осы жүйелердің ішіндегі қарым-қатынастардың қалыптасу мүмкіндігін шектейді. Талдағыштардың өзара қарым-қатынастары жүйесінің сапалық өзгерістері орын алады, бейнелерді, ұғымдарды, сөйлеуді қалыптастыруда, ойлау қызметіндегі бейнелік және ұғымдық арақатынаста және кеңістікте бағдарлануда арнайы ерекшеліктер пайда болады.

Физикалық дамуында да елеулі өзгерістер орын алады - қозғалыс дәлдігі, олардың қарқындылығы бұзылады, ерекше жүру және басқа да қозғалыс белгілері болады. Демек, балада қалыпты дамып келе жатқан баланың бір де бір жүйесіне сапалық және құрылымдық жағынан ұқсамайтын өзіндік психологиялық жүйе қалыптасады, өйткені ол бастапқы кемістіктің ықпалына, сондай-ақ дамудың орнын толтырушы жолдарын құру негізінде оны түзетуге байланысты дамудың әртүрлі деңгейлеріндегі үрдістерді қамтиды. Бұл көру қабілеті бұзылған балалардың функционалды байланыстарының басқаша жүзеге асырылатынын көрсетеді [2].

Сондықтан көру қабілеті бұзылған балалардың психологиялық жүйесін қалыптастыру және дамыту, олармен жүргізілетін түзету жұмысымен және ерте жастан бастап компенсаторлық үдерістерін қалыптастырумен тікелей байланысты. Медициналық-педагогикалық және психологиялық құралдармен бастапқы ішінара бұзылысты түзету компенсаторлық мүмкіндіктерді арттырады. Осылайша, көру жетіспеушілігінің орнын толтыру өзінің мәні бойынша бір қызметті басқалардың жай алмастыруы болып табылмайды, ол бала дамуының әрбір кезеңінде өмір мен қызмет жағдайларына, әлеуметтік және моральдық талаптарға сәйкес көрінісі мен мінез-құлқы үшін сыртқы әлемнен ақпаратты қабылдауға және зерттеуге мүмкіндік беретін сенсорлық, моторлы, логикалық құрылымдардың байланыстары мен өзара қарым-қатынасының жаңа күрделі жүйелерін құру болып табылады [3].

Көру қабілеті бұзылған мектепке дейінгі жастағы баланың дамуында үш ерекшелікті атап өтуге болады.

Біріншіден, бала дамуының жалпы артта қалуы, бұл қоршаған ортаны тану кезінде белсенділіктің аз болуымен байланысты. Ол физикалық және ақыл-ой дамуы саласында да көрінеді. Көптеген педагогтар көру қабілеті бұзылған баланың енжар болатынын атап өтті. Көру қабілеті кейінірек жоғалса, психологиялық жарақат соғұрлым күшті. Көрудің болмауы немесе бұзылуы қоғамдық өмірге ғана емес, жеке өмірге де әсерін тигізеді.

Көру қабілеті бұзылған бала дамуының екінші ерекшелігі, соқыр балалардың даму кезеңдері қалыпты балалардың даму кезеңдеріне сәйкес келмейді. Дамуында бұзылысы бар бала соқырлықты қалпына келтіру тәсілдерін, олардың сыртқы әлемнен алған түсініктерін әзірлемейінше, толық емес, үзбелі болады және бала баяу дамиды болады.

Баланың дамуының үшінші ерекшелігі сәйкессіздік болып табылады. Ол көру қабілетінің болмауынан аз зардап шегетін (сөйлеу, ойлау және т.б.) жеке тұлғаның функциялары мен жақтары жылдам, бірақ керісінше, басқалары баяу (қозғалыс, кеңістікті меңгеру) дамидынын көрсетеді. Айта кету керек, соқыр баланың бірқалыпты дамуы мектепке қарағанда мектепке дейінгі жаста күрт байқалады [4].

Қазіргі уақытта көру қабілеті бұзылған адамдардың әлеуметтік-психологиялық бейімделуі тифлопсихологияның маңызды мәселелерінің бірі болып табылады. Жабық кеңістік жағдайында ұзақ уақыт өмір сүре отырып (көбінесе арнайы мектеп немесе интернат болып табылады), көзі көрмейтін және нашар көретін балалар өз бетінше және толыққанды әлеуметтік өмірге қосылу мүмкіндігінен айырылады. Жоғарыда көрсетілгендей, туа біткен немесе ерте пайда болған соқырлық әлеуметтік байланыстар мен қарым-қатынастың қалыптасуын қиындатады, ал қоғамдық мінез-құлықтың қалыптасқан дағдысы бар адамда ақаудың пайда болуы олардың үзілуіне, ығысуына алып келеді.

Осыған байланысты көру қабілеті бұзылған балаларды қоғамға бейімдеу мақсатында оңалту жұмысының негізгі міндеті - әлеуметтік байланыстар орнату, яғни әлеуметтік-психологиялық бейімдеу болып табылады. Бұл балаларды әлеуметтік-психологиялық бейімдеу бойынша оңалту жұмысы процесінде арнайы мекемелердің (мектептердің, қалпына келтіру орталықтарының, оңалту кабинеттерінің) тәжірибелік қызметкерлерінің алдында белгілі бір қиындықтар туындайды.

Әлеуметтік-психологиялық бейімделудің бірінші кезеңі көру қабілеті бұзылған балалар өздеріндегі ақаулықты түсінуінен пайда болатын күйзелісті еңсеруді санау керек. Көптеген көру қабілеті бұзылған және нашар көретін балалар үшін әлеуметтік топқа кірудің алғашқы тәжірибесі мектепке келу болып табылады. Мамандардың пікірінше, көзі көрмейтін баланың болашақта қоғамға кірігуі, оның мектепте қалыптасуының қаншалықты табысты өтуіне

байланысты. Осыған байланысты көзі көрмейтін және нашар көретін балаларды мектепке келген сәттен бастап мақсатты психологиялық сүйемелдеуді ұйымдастыру өзектілігі артады, оның шеңберінде психолог және тифлопедагогтар бала тұлғасының дамуының барлық кезеңдерінде әлеуметтік-психологиялық бейімделудегі қиындықтарды азайту бойынша жұмыстарды жүзеге асырады [5].

А. В. Петровский ауыспалы әлеуметтік ортада тұлғаның дамуын анықтай отырып, былай деп жазады: «егер индивид салыстырмалы түрде тұрақты әлеуметтік қауымдастыққа кірген жағдайда, ол өзінің жеке тұлға ретінде қалыптасуының үш фазасы заңды түрде өтеді». А. В. Петровский тұжырымдамасына сәйкес жеке тұлғаның қалыптасуының бірінші фазасы ортада қолданылатын қағидаларын және қызметтің тиісті нысандары мен құралдарын меңгеруді болжайды және бейімделу кезеңі ретінде белгіленеді. Тұлғаландыру ретінде белгіленетін екінші фаза «бейімделудің қол жеткізілген нәтижесі арасындағы шиеленіскен қарама – қайшылыққа, бірінші кезеңде индивидтің барынша дербестендіруге деген қажеттігіне қанағаттанбауына» байланысты. А. В. Петровскийдің түсіндіруінше үшінші фаза интеграцияның фазасы ретінде белгіленеді. «Осы фазаның шеңберінде топтық қызметте индивидте жеке тұлғаның білімі қалыптасады, ол адамда, топтың басқа да мүшелерінде де болмаған, бірақ топтық дамудың қажеттілігі мен индивидтің жеке қажеттіліктеріне жауап беретін маңызды «салымдарды» топ өміріне жүзеге асыруға деген жеке қажеттіліктеріне жауап береді [6].

Осы теорияға сәйкес аталған фазалардың әрқайсысы оның маңызды көріністері мен сапаларында тұлғаның қалыптасу кезеңі ретінде әрекет етеді. Осылайша, егер адам бірінші, бейімделу кезеңінің қиындықтарын еңсере алмаса және дамудың екінші кезеңіне кірісе алмаса, онда ол, ең алдымен, қолайсыздықтың, тәуелділіктің, төзімділіктің сапасы қалыптасады, өзіне және өз мүмкіндіктеріне деген сенімсіздік пайда болады.

Бұл жағдай зағип және нашар көретін балаларды психологиялық сүйемелдеудің қажеттілігін тағы да дәлелдейді, өйткені әлеуметтік-психологиялық бейімделудің қиындықтарын табысты еңсеру көбінесе даму бұзылыстары бар балалардың қоғамға кірігуінің одан әрі барысын анықтайды.

Көру қабілеті бұзылған балалардың әлеуметтік-психологиялық бейімделуінің маңызды міндеті баланың өзін қоғамның тең құқылы мүшесі ретінде сезінуі, оның қорқынышын, тәуелділігін жеңу болып табылады. Жеке тұлғалық өзгерістерге, көру қабілеті бұзылған балалардың жеке қалыптасуына үлкен назар аударылуы тиіс. Бейімделудің табыстылығы көп жағдайда көру қабілетінің терең бұзылуы бар балаларда олардың дербес өмірге шығу сәтінде қандай жеке қасиеттер қалыптасатынына байланысты. Бірінші кезекте мұнда:

- 1) өзі туралы түсінік, өзінің ақауына көзқарасы, басқа адамдарға көзқарасы;
- 2) өмірлік мақсаттарға деген көзқарасы, өткен және болашаққа деген көзқарасы, өмірлік құндылықтарға деген көзқарасы;
- 3) тікелей әлеуметтік ортаға қарым-қатынасы.

Зағиптар мен нашар көретін балалардың әлеуметтік-психологиялық бейімделуінің соңғы мақсаты - адам өзінің көру кемістігін өзінің қасиеттерінің бірі ретінде, яғни оны басқалардан ерекшеленетін, бірақ белгілі бір жеке мінездеме ретінде қабылдаған психологиялық жағдайға қол жеткізу болып табылады. Мұндай жағдайға жеке тұлғамен белгілі бір психологиялық жұмыс, сонымен қатар оған әлеуметтік орта жағынан сәйкес қарым-қатынас жасау арқылы, яғни адамдардың кең ауқымын белгілі психологиялық қолдау кезінде ғана қол жеткізуге болады.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Вопросы обучения и воспитания слепых и слабовидящих. А.Г. Литвак., Л., 1981.
2. Воспитание слепых детей дошкольного возраста в семье. В. А. Феоктистова. М.: Логос, 1993.
3. Психолого-педагогические вопросы обучения детей с нарушением зрения. Л.И. Солнцева., М., 1995.
4. Психология слепых и слабовидящих., Литвак А.Г., 1998.
- 5.. Воспитание и обучение слепоглухонемых детей в семье, Мареева Р.А., М., 1979.

ЖАҢА ТЕХНОЛОГИЯЛАР, ЖАҢА ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ІЗДЕНІС

МАДЕШОВА А.А., БАЙБОЛОВА Д.Ж.

«Тілек» бөбекжайы, Қарағанды қаласы

*«Баланың ынтасын арттыру үшін оқылатын нәрседен бір жаңалық болу керек»
Ж.Аймауытов*

Елбасымыз Н.Ә. Назарбаев мектепке дейінгі білім беруді жаңғыртуға баса назар аударып: «Мектепке дейінгі білім беруді жаңғырту одан әрі жалғасуы тиіс, мектепке дейінгі оқытудың қазіргі кездегі әдістері инновациялық және креативтік болуы тиіс» деген болатын.

Қазіргі кезде толғандыратын мәселелердің ең негізгісі -еліміздің болашағы. Еліміздің өркен жайып кеңге сермеуі үшін басты мәселе жас ұрпақтың білімді де тәрбиелі болып жетілуі екені белгілі.

Балабақша -келешек ел басқарар, жер суына иелік етер, ел -халқын гүлдентер, мерейін өсіріп, мәртебесін биіктетер жасампаз жандарды шыңдап өмірдің ең басты сатысын қалайтын киелі ұя. «Ауылына қарап, азаматын таны» дейді халық даналығы. Жас ұрпақтың иман жүзді білімдар азамат болып өсуі, ең алдымен ата-анасы, одан соң білім алар алтын ұясы және қоршаған ортасына байланысты. Балабақша-бұл бала тұлғасы мен санасының қарқынды дамитын құнды, қайталанбайтын кезеңі.

Сондықтан балабақша-баланы тұлға етіп қалыптастырудың алғашқы баспалдағы. Елбасымыздың жолдауында: «Ұлттық бәсекеге қабілеттілігі бірінші кезекте білім деңгейімен айқындалады» деген. Баланы жеке адамның құндылығын арттыру, оны дайынтайтын ұстаз жауапкершілігінің өсуі, тынымсыз еңбек, сапалы нәтиже деген ұғыммен егіз. Тәуелсіз ел тірегі білімді ұрпақ.

Қазақстан Республикасының «Білім туралы» заңында оқыту формасын, әдістерін, технологиясын таңдауға көпнұсқалық қағидасы бекітілген, білім мекемелерінің педагогтарына өзіне оңтайлы нұсқаны тиімділігіне қарай пайдалану, педагогтен үлкен шеберлікті талап етеді. Сол себептен, балабақша педагогтарының кәсіби дамып өсуі жаңа техниканы меңгеру, адамгершілік, рухани, азаматтық және басқада көптеген адами қабілеттің қалыптасуы, өзін-өзі дамытатын оқу тәрбие үрдісін тиімді ұйымдастыруда басты мақсаттардың бірі болуы тиіс.

Елбасымыздың кезекті жолдауында «XXI ғасыр бәсеке ғасыры, бәсекеге қабілетті ұрпақ тәрбиелеу, әрбір білікті, білімді педагогтардың міндетті» деп айқындап айтып берді. Қазіргі білім беру үрдісі өзгерді, саналы білім беруде жаңа көзқарастар пайда болды және біздің алдымызға жаңа міндеттер жүктеп отыр. Осы міндеттердің бірі білім берудің әдіс - тәсілдерін түрлендіріп, жетілдіріп отыру және жаңа инновациялық білім технологиясын меңгеру. Ал технологиялық білім дегеніміз - білім, біліктілік, интеллектуалдық кәсіптік әдіс - тәсілдерді қолдану. Жаңа технология бойынша білімді үнемі бүгінгі жас ұрпақ тәрбиеленушілерге меңгертіп отырсақ, балалардың жаңаша көзқарас үрдісі дамиды.

Республикамыздың мектепке дейінгі ұйымдарында жаңа педагогикалық технологиялар бүгінде құбылыс қана емес, сонымен бірге оның дамуының, негізгі себебі, көзі болып табылады.

Бүгінгі таңда жеке тұлғаны қалыптастыруда білім беру жүйесіне қойылатын талаптар күшейе түсті. Сол талаптардың бірі – баланың дүниетанымын қалыптастыру, елеулі ықпал жасайтын білім мазмұнын жетілдіру. Білім – дүниетанымның кәусар бұлағы. Білім неғұрлым тереңдеген сайын дүниетаным да қалыптасып тұрақтанады. Сондықтан әдістемелік құралдар мектепке дейінгі ұйымдарда мектеп жасына дейінгі балаларды тәрбиелеу мен оқытуда қолданылатын инновациялық технологиялар мен жаңа әдіс-тәсілдердің мәні ашылады.

Қазіргі таңда білімді ұрпақ келешек кепілі демекші, жаңа технологияның тиімділігі баланың жан-жақты құзиреттілігін дамытып, жан-жақты біліммен

қаруланған ұрпақ тәрбиелейді. Әрбір технологияның өзіндік ерекшелігі бар. Бала толыққанды жетіліп, ата-анамен байланысы күшейеді. Жаңа технологиялар бала бойына білімге әуестік, білім құмарлыққа баулуы тиіс. Білім беру үрдісіндегі алға қойылған басты мақсат баланың білім беру мазмұнын толықтырып, жаңаша көзқарастар, жаңа технология бағытында жұмыс жүргізіп, баланың өмірін жаңаша ортада, жаңа бағытпен ұйымдастыру. Бала құзіреттілігінің белсенді дамуы балабақшадан бастау алады. Бұл бастаманың негізгі міндеті балаларды заман талабына сай, әлемді шынайы қабылдауға дайындау. Болашақта балалар өз жолында кездескен қиыншылықтарды жеңуге, шешім қабылдауы тиіс. Ендеше баланың ойлау қабілетін жан-жақты дамыту мен шығармашылық ізденіс дағдыларын үйренейік, үйретейік. Өйткені оқыту технологиясы педагогикалық үрдістің сапасын жетілдіруді талап етеді. Адам өмірінің тамаша жақтары жүзеге асатын, адамдардың ең басты шаттығы болып саналатын баланың өсіп, өмір сүретін орыны. Дамыта оқытудың нәтижелі болуы тәрбиеші мен тәрбиеленушінің арасындағы жаңаша қарым - қатынас арқылы ғана өз жемісін береді. Бүгінгі күн бәсекелестікпен жоғарғы технологияның, ғылым мен білімнің заманы болғандықтан оқыту процесінде жаңа педагогикалық технологияларды пайдалану әрбір тәрбиешінің міндеті деп ойлаймын [2].

Қазіргі педагогика ғылымының бір ерекшелігі жеке тұлғаға бағдарланған инновациялық оқыту технологиясының кең қолданысқа енуі.

Қазіргі таңда мектепке дейінгі орындарда инновациялық технологияны ендіруге көптеген күш жұмсалады.

Мектепке дейінгі ұйым педагогтарының негізгі міндеті: әдіс тәсілдерді дұрыс таңдау, жаңаша педагогикалық технологияларды дұрыс қолдана білу, жеке тұлғаның дұрыс дамып қалыптасуы үшін ыңғайлы жағдай жасау. ХХІ ғасырда білім мен ғылымды жаңа инновациялық технология бағытында дамыту маңызды мәселелердің бірі. Президент Н.Ә.Назарбаев «Қазақстан -2050» стратегиялық жолдауында «Біз білім -ғылым-инновациялар үштігі билеген постиндустриялық әлемге қарай жылжып келеміз, біріншіден, бұл -уақыт, қазір инновация заманы, инновация ғасыры» деп атап көрсеткен болатын.

Зерттеуші ғалым Ф.Янушкевич «Жаңа технологиялық сабақ педагогтың өз әдісін жаңартуға арналған емес, баланың пайдасына , қажеттіліне арналу қажет, сонда ғана сапа болады» -дейді.

Ұлы ойшыл ғұлама Әл-Фараби «...адам бойындағы ең үлкен қасиет-қабілет, өмірді түсіну, қанағат тұту, ұстанымдылық және өзгеге ұқсамайтын даралық» деген. Ғұламаның осы өмірлік ұстанымы бүгінгі білімнің басты үйлесімділігінде екеніне көз жеткізуге болады.

Академик Т.Тәжібаев «Адамның жеке қасиеті-қабілет, қабілет-іс әрекеттің түпкі нәтижесі» деп жазады. Ендеше, жеке тұлғаға бағытталған оқыту технологиясының мәні - нәтижеге бағытталған білім үлгісі. Нәтижеге бағытталған білім-белгілі бір мақсатқа құрылған тәрбие, оқыту, білім беру, даму және қалыптасу арқылы жүзеге асады. Инновациялық үрдістің негізгі-жаңалықтары қалыптастыру, қолдану, жүзеге асырудың тұтастық қызметі. Кез келген жаңа әдіс жекелік, сондай ақ, уақытша жоспарға жатады. Бұл яғни, бір педагог үшін табылған жаңа әдіс.

Жаңа инновациялық технологияны меңгеруге тәрбиешінің жан-жақты, білімі қажет.

Ол үшін қазіргі тәрбиеші;

-Педагогикалық үрдісте жүйелі жұмыс жүргізе алатын;

-Педагогикалық өзгерістерге тез төселетін;

-Жаңаша ойлау жүйесін меңгере алатын;

-Балалармен ортақ тіл табыса алатын;

-Білімді, іскер, шебер болуы керек;

Жаңа педагогикалық технологияның ерекшеліктері өсіп келе жатқан жеке тұлғаны жан-жақты дамыту. Инновациялық білімді дамыту, өзгеріс енгізу, жаңа педагогикалық идеялары мен жаңалықтарды өмірге әкелу. Осындай жаңа инновациялық технологияларды толық меңгерген тәрбиешіден білім алған қазіргі жаңашыл бала:

-Дүниетанымы, қабілеті жоғары;

-Дарынды, өнерпаз;

-Іздемпаз, талапты;

Қоғамның дамуына қарай ғылым мен техникада оның басқару жүйесі де өзгеріп отыратыны белгілі, осыған орай маман қызметінің мазмұны жаңарып, жаңа мақсат, жаңа көзқарас, жаңа шешімдер мен жаңа мүмкіншіліктер қажеттігі туындайды. Қазіргі мектепке дейінгі ұйымдардың білім беру үдерісінде жаңа технологияларды пайдалану жағдайындағы білім берудің ұлттық моделіне өту, оқыту мен тәрбиелеудің соңғы әдіс-тәсілдерін, жаңа педагогикалық технологияны игерген, психологиялық-педагогикалық диагностика үстінде өзіндік даңғыл жол салуға икемді, шығармашыл педагог-зерттеуші, ойшыл тәрбиеші болуын қажет етеді.

Еліміздің білім саласында жүргізіліп жатқан реформаның басты мақсаты-ой-өрісі жаңашыл, шығармашылық деңгейде қызмет атқара алатын, дүниетанымы жоғары, жан-жақты қалыптасқан жеке тұлға тәрбиелеу. Мектеп жасына дейінгі балаларды дамыту мәселесі қазіргі таңда мемлекеттік саясаттың ажырамас бөлігі болып отыр.

Бала болашағымыз десек, сол балаға жүйелі білім беріп, ынта-ықыласын дұрыс бағыттауды, қабілет-қасиеттерін дамытуды балабақшадан бастауымыз керек. Мектепке дейінгі білім беру стандарты мектепке дейінгі тәрбие мен мектепалды даярлық топтарында педагогикалық үрдісті ұйымдастыруда жаңашыл әдіс-тәсілдерді пайдалануға мүмкіндік береді. Балабақшада жаңа педагогикалық технологияларды пайдаланудың басты мақсаты: оқыту мен тәрбиелеуде инновациялық ойын технологиясының элементтерін пайдалана отырып, жан-жақты, білімді, құзыретті тұлға тәрбиелеу.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә. Назарбаевтың жолдауы.- Астана, 2010ж.
2. Мектепке дейінгі білім беру ұйымдарының жұмыстарына заманауи білім беру
3. бағдарламалары мен технологияларын енгізу: әдістемелік нұсқаулық – Астана, 2013 – 32 б
4. Бұзаубақова К.Ж. Жаңа педагогикалық технология. Оқулық. Тараз. ТарМУ, 2003.

НАШАР КӨРЕТІН МЕКТЕП АЛДЫ ДАЯРЛЫҚ ТОБЫНДАҒЫ БАЛАЛАРДЫҢ СЕНСОРЛЫҚ ТӘЖІРИБЕСІН ҚАЛЫПТАСТЫРУ МІНДЕТТЕРІ, ФОРМАЛАРЫ МЕН ӘДІСТЕРІ

БЕКМЫРЗА М.Ғ., КУЛОВ А.Б, М.Ғ.К., ДОЦЕНТ

Е.А.Бөкетов атындағы Қарағанды мемлекеттік университеті

Мектепке дейінгі педагогика тарихында, оның дамуының барлық кезеңдерінде балаларды сенсорлық тәрбиелеу өзекті мәселенің бірі. Бала өмірде әр түрлі пішіндер, бояулар және нысандардың басқа да қасиеттеріне, атап айтқанда, ойыншықтар мен үй тұрмысындағы заттарға тап болады. Ол өнер туындыларымен танысады: кескіндеме, музыка, мүсін. Баланы барлық сенсорлық белгілері – көп түстілік, иістер, шулар бар табиғат қоршайды. Әрине, әрбір бала, тіпті мақсатты сенсорлық тәрбие алмаған болса да, мұның бәрін қабылдайды. Бірақ егер меңгеру ересектердің тарапынан сауатты педагогикалық басшылықсыз болса, ол дұрыс қалыптаспаған, толық емес болады. Әрине, сезім мен қабылдауды мектепке дейінгі балалық шақ кезеңінде дамытуға, жетілдіруге болады. Сол кезде сенсорлық тәрбие көмекке келеді. Сенсорлық аймақты мақсатты түрде қалыптастыру дамуында ерекшеліктері бар – көру, есту, тірек-қимыл аппараты, ақыл-ойдың бұзылуы бар бар балалар үшін аса маңызды [1].

Мектепке дейінгі педагогика саласындағы көрнекті шетелдік ғалымдар (Ф. Фребель, М. Монтессори, О. Декорли) толық сенсорлық дамуды қамтамасыз етуге бағытталған сенсорлық тәрбие мектепке дейінгі тәрбиенің негізгі бағыттарының бірі болып табылады деп тұжырымдаған.

Көру қабілеті бұзылған мектеп жасына дейінгі балалардың көру қабілетін дамыту зерттеулеріне Л. В. Фомичева, А. М. Витковская, Л. И. Плаксина, Л. А. Дружинина, А. П. Григорьева және т. б. өз еңбектерін арнаған [2].

Баланың мектепте оқуға дайындығы оның сенсорлық дамуына байланысты. Отандық психологтар жүргізген зерттеулер бастауышта оқыту барысында (әсіресе 1 сыныпта) балалардың алдында туындайтын қиындықтардың едәуір бөлігі қабылдаудың жеткіліксіз дәлдігімен және икемділігімен байланысты екенін көрсетті. Нәтижесінде әріптер жазуда, сурет салуда бұрмалаулар, қол еңбегі сабақтарында қолдан жасалған бұйымдар жасауда дәлсіздіктер пайда болды. Бала дене шынықтыру сабақтарында қозғалыс үлгілерін дұрыс орындай алмайды [3].

Әрбір жас аралығында сенсорлық тәрбие алдында өз міндеттері мен сенсорлық мәдениеттің белгілі бір буыны қалыптасады. Туғаннан 6 жасқа дейінгі балаларды сенсорлық тәрбиелеуде негізгі міндеттерді бөліп көрсетуге болады.

Өмірдің бірінші жылы бұл баланың әсерімен байытылған. Балаға жарқын ойыншықтарды бақылауға, ұстауға, әртүрлі пішіндегі және өлшемдегі заттарды жинауға мүмкіндік беру үшін жағдай жасау керек.

Өмірдің екінші немесе үшінші жылында балалар түс, пішін мен өлшемін нысандардың ерекше белгілері ретінде анықтауға, түстердің негізгі түрлеріне қатысты түсініктерді жинақтауға және екі нысанның арасындағы қатынастарға қатысты мөлшерін анықтауға үйретуі керек.

Төртінші жыл өмірінен бастап, балалар сенсорлық стандарттарды қалыптастырады: тұрақты түстер, геометриялық пішіндер және бірнеше нысандар арасындағы өлшемдері анықтау. Кейінірек оларды түстердің реңдері, геометриялық фигуралардың нұсқаларымен таныстыру қажет.

Стандарттарды қалыптастырумен қатар, балаларды объектілерді қалай қарауға үйрету керек: оларды стандартты үлгілерге түсі мен формасы бойынша топтастыру, дәйектілікпен қарау және пішін сипаттамасы және көбірек күрделі визуальды өлшеулерді орындау.

Ақыр соңында, балалардағы аналитикалық қабылдауды дамытудың ерекше міндеті: түс комбинацияларын түсіну, заттарды бөліктерге ажырату және шаманың жеке өлшемдерін бөліп көрсету [4].

Сенсорлы білімнің мақсаты қалыпты және көру қабілеті төмен балалардың сезімтал қабілеттерін қалыптастыру болып табылады.

Негізгі міндеттері:

- мектепке дейінгі жастағы балаларды тексеру (пальпация, сараптау) жүйесінде сауалнама жүргізу;
- сенсорлық стандарттар жүйесін қалыптастыру, яғни қасиеттері, қарым-қатынасы, объектілері туралы жалпыланған идеялар;
- тәжірибелік қызметтегі сезімдік және сенсорлық стандарттар жүйесін дербес қолдану қабілетін қалыптастыру;
- сенсорлық тәрбие іс-шаралар мазмұны мен оқыту үдерісінде жүзеге асырылады;
- моторлық кемшіліктерді түзету, қолмен шеберлігін дамыту, объектілер мен құбылыстарды қабылдауда енгізілген моторлық әрекеттер әдістері;
- бағдарлау әдістерін әзірлеу;
- қоршаған объективті әлемде дұрыс бағдар қалыптастыру;

Сенсорлық тәрбие – бұл баланың қабылдауын дамыту және заттардың сыртқы қасиеттері мен қасиеттері: пішіні, түсі, өлшемі, кеңістіктегі жағдайы, иісі, дәмі және т.б. туралы түсініктерді қалыптастыру.

Қоршаған ортадағы заттар мен құбылыстарды қабылдау арқылы баланың тану қабілеті басталады. Қабылдау мен сезімнің дамуы мақсатты, мазмұнды қызмет жағдайында ғана табысты болады: сурет салу – мүсіндеу – аппликация – құрастыру. Бұл сезім мен

қабылдауды дамыту үшін қолайлы жағдай туғызып қана қоймай, қағаз бетінде пішін, түс, кеңістіктік бағдарды игеру қажеттілігін тудырады. Ал сенсорлық қабілеттердің қайнар көздері мектеп дейінгі жастағы сенсорлық дамудың жалпы деңгейінде жатыр. Алғашқы үш жыл кезеңі-балалардың аса қарқынды физикалық және психикалық даму кезеңі болып табылады. Бұл жаста тиісті жағдайларда балада әртүрлі қабілеттер дамиды: сөйлеу, қимыл-қозғалысты жетілдіру. Адамгершілік қасиеттер, мінез-құлық белгілері қалыптасады. Баланың тану, сипап сезу, көру арқылы сенсорлық тәжірибесі байытылады. Баланы дидактикалық ойындар арқылы заттың шамасын, пішінін және түсін ажыратуға үйретеді. Объектіні қарастыра отырып, бала, әдетте, осы жаста, біреуі-ең жарқын белгіні бөліп алады және оған бағдарлана отырып, заттың бейнесін түс гаммасы арқылы бейнелейді, құрастыруда, мүсіндеуде – пішін, түсі арқылы береді. Бұл музыканттардың, суретшілердің, сәулетшілердің жетістіктерін қамтамасыз ететін маңызды қабілеттердің негізі – сенсорлық қабілеттерде жатыр. Осы жас сезім мүшелерінің қызметін жетілдіру, қоршаған орта туралы түсініктерді жинақтау үшін ең қолайлы. Үнемі қызығушылық нәтижесінде заттардың сыртқы қасиеттеріне назар аударылады. Дидактикалық ойындар жүйесінде кіші топтың балалары ойын мен оқу-жаттығуда өнімді іс-әрекеттің әртүрлі түрлерінің негізгі іскерліктері мен дағдыларын меңгереді: сурет салу, мүсіндеу, құрастыру. Сабақтан тыс өткізілетін дидактикалық ойындар жүйелі түрде оқытады, білімдерін ойын түрінде бекітеді. Дидактикалық ойындар оның қабылдауын, сезімталдығын және тактильді сезімдерін дамытуға мүмкіндік береді [5].

Дидактикалық ойындардың негізгі ерекшелігі – оқытуға бағыттылығы. Дидактикалық ойындарда оқыту міндеттерін біріктіру, дайын мазмұны мен ережелерінің болуы тәрбиешіге осы ойындарды балалардың эстетикалық тәрбиесі үшін жоспарлы түрде қолдануға мүмкіндік береді. Олар балаларды тәрбиелеу және оқыту мақсатында ересектермен құрылады, бірақ ашық емес, ойын тапсырмасы арқылы іске асырылады. Формалармен, көлемдермен, кеңістіктік көріністермен, дыбыстармен таныстырады. Алайда, зерттеулерде анықталғандай, сабақта сенсорлық тәрбиенің барлық міндеттерін жүзеге асыруға болмайды. Арнайы ұйымдастырылған дидактикалық ойындар-жалпылама көріністермен, жалпылама орнатылған сенсорлық эталондармен: геометриялық фигуралармен, күн спектрінің түстерімен танысу. Дидактикалық ойыншықтардың мазмұнында табиғат, тұрмыс, өзге халықтың, ұлттық сипаттағы ерекшеліктері көрсетілген. [6].

Дидактикалық ойындардың түрлері:

- көңілді ойындар;
- үстелде ойнатылатын;
- сөздік;
- музыкалық.

Дидактикалық ойындардың міндетті элементтері: оқу материалының көрінісі, ойын міндеттерін бөлу, ережелердің болуы, ойнау әрекеттері, ойындарды қорытындылау.

Ойындар классификациясы:

- балалардың бастамасы бойынша ойналатын ойындар – өздік, режиссерлік.
- үлкендердің бастамасы бойынша ойнатылатын ойындар – ұйымдастырылған ойындар.
- халықтың тарихи қалыптасқан дәстүрлеріне негізделген ойындар – халықтық.

Балалар ойындарын ұйымдастыруды мұғалім үш бағыт бойынша жүзеге асырады:

- дидактикалық ойынды өткізуге дайындық;
- дидактикалық ойынды қолдану;
- дидактикалық ойынды талдау;

Мектеп жасына дейінгі балалардың ерекшеліктері:

- «Мен - өзім» деп мәлімдеуге деген ұмтылыс;
- тұрақсыз көңіл-күй.

Балалармен дидактикалық ойын өткізген кезде, мұғалім ойын ережелерін түсіндіреді. Мектеп жасына дейінгі балалармен өткізілген ойынды қорытындылай келе, мұғалім, әдетте, дидактикалық ойын кезінде балалардың тек оң мінезін атап өтеді. [7].

Қорытындылай келе, балалардың сенсорлық қабілетін дамытудың маңызды шарттарының бірі – балалардың мазмұнды іс-әрекеті үдерісінде жүзеге асыру болып

табылады. Дәл осы мазмұнды, нәтижелі іс-әрекет жағдайында балалардың назарының мәнімен, меңгеру затымен ерекшеліктерін, қарым-қатынасын, қасиеттерін жасау мүмкіндігі қалыптасады. Баланың жеке тұлғасын қалыптастыруда көркем – шығармашылық қызметтің әртүрлі түрлері баға жетпес маңызға ие: сурет салу, мүсіндеу, қағаздан фигураларды кесу және оларды жапсыру, табиғи материалдардан жасалған әртүрлі құрылымдарды жасау. Бұл жастағы бейнелеу қызметі үшін бейнелеу үдерісінің ойынға тез ауысуы тән, бұл қиялдың қозғалысымен, олардың жалпы белсенділігімен түсіндіріледі.

Ойын – бұл әрқашан шығармашылық сипатқа ие, мектепке дейінгі баланың іс-әрекетінің ерекше түрі. Баланы дидактикалық ойынға оқыту сипаты емес, белсенділік танытуға, ойын әрекетін орындауға, нәтижеге жетуге, жеңіске жетуге мүмкіндігі қызықтыратынды. Кішкентай балаларды белсенді, қызықты іс – әрекет арқылы үйрету мүмкіндігі – дидактикалық ойындардың басты ерекшелігі. Сабақтан тыс өткізілетін және сабақтың құрамдас бөлігі болып табылатын дидактикалық ойындар білімді ойын түрінде үйретеді және бекітеді.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Башаева Т. В. Развитие восприятия. Дети 3-7 лет.— Ярославль: Академия развития, 2001.
2. Фомичева Л. В. Клинико-педагогические основы обучения и воспитания детей с нарушением зрения: Офтальмологические и гигиенические аспекты охраны и развития зрения: Оқыту-әдістемелік құрал. — СПб: КАРО, 2007.
3. Григорьева А.П. Развитие зрительного восприятия. – М.: «Школа-Пресс», 2001.
4. Мазерина Т. Б. Развитие познавательных процессов ребенка в играх, тренингах, тестах. – Ростов-на-Дону, 2002.
5. Ольшанская Е.В. Развитие мышления, внимания, памяти, восприятия, воображения, речи: Игровые задания. – М.: Баспа«Первое сентября», 2004.
6. Тихомирова, Л. Ф. Познавательные способности. Дети 5-7 лет. – Ярославль: Академия развития, 2000.
7. Агранович З. Е. Дидактический материал по развитию зрительного восприятия и узнавания (зрительного гнозиса) у старших дошкольников и младших школьников. — СПб: ДЕТСТВО-ПРЕСС, 2003

АХМЕТ БАЙТҰРСЫНҰЛЫ – ФОЛЬКЛОРИСТ-ҒАЛЫМ

АХУНОВ Б. К., КАЮПОВА Д. С.

М.Мәметова атындағы Қызылорда педагогикалық жоғары колледжінің қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің оқытушылары

Ахмет Байтұрсынұлы ХХ ғасыр басындағы қазақ сөз өнерінде ұлттың биік рухынан нәр алған ұлт-азаттық бағыттың негізін қалады. Шығармаларында халықты қараңғылық, енжарлық, кәсіпке марғаулық сияқты кемшіліктерден арылуға шақырды. Ел тағдырының келешегіне алаңдаулы ақын көп қырлы ісімен, даналық саясатымен қазақ жастарының рухани көсемі болды.

Ахмет Байтұрсынұлы қазақ әдебиетінің даму кезеңдерін ғылыми негізде топтап берген. «Әдебиет танытқыш» еңбегі – сан-салалы әдебиет табиғатын жан-жақты ашып, талдап-түсіндірген ғылыми зерттеу. Ол «Әдебиет танытқышымен» қазақ әдебиеттану ғылымының негізін салды. Сондай-ақ ол – әдебиет тарихының мұрасын, ауыз әдебиеті үлгілерін жинаған зерттеуші ғалым. Көркемдігі айрықша «Ер Сайын» жыры (1923) мен қазақ тарихының төрт жүз жылын қамтитын «23 жоқтау» жинағын (1926) кітап етіп шығарды. Халық мұрасына үлкен жанашырлықпен қараған Ахмет Байтұрсынұлы «әдебиет тіліне негіз етіп ел аузындағы тіл алынбаса, оның адасып кететіндігін» баса назар аударып айтты.

Қай халықтың болса да өзінің бастапқы әдеби мұралары ауыз әдебиеті үлгілерінен басталатыны белгілі. Қазақ халық ауыз әдебиеті үлгілерінің де өзіне тән көркемдік ерекшеліктері мен жиналу заңдылықтары, даму тарихы бар. Осындай әдеби мұралардың жиналуында біз Ахмет Байтұрсыновтың да еңбегінің ерекше екендігін атап өтуіміз керек. Ғалым «Әдебиет танытқыш» еңбегінде ауыз әдебиеті үлгілерінен көптеп мысалдар келтіреді, негізгі түрлерін жіктеп көрсетіп берген.

Ауыз әдебиеті түрлері былай жіктеледі: ертегі, аңыз-әңгіме, өтірік өлең, жұмбақ, жаңылтпаш, бас қатырғыш – бұлар бір топ. Батырлар жыры, тарихи жыр, айтыс өлең, үгіт өлең, толғау, терме – бұлар екінші топ. Мысал, ділмар сөз (афоризм), тақпақ, мақал, мәтел – бұлар үшінші топ. Тойбастар, жар-жар, неке қияр, беташар, жоқтау, жарапазан, бата – бұлар төртінші топ. Жын шақыру, құрт шақыру, дерт көшіру, бесік жыр – бұлар бесінші топ. Сан алуан фольклорлық шығармаларды топтап, саралауға мүмкіндік беретін сауықтама, зауықтама, сарындама, салттама, ғұрыптама, қалыптама деген терминдер қазіргі ұғымымызға өзі сұранып тұр.

Бұл ретте, Ахмет Байтұрсынов – тіл терминдерін жасауда қандай кемеңгер, данышпан болса, әдебиеттану, өнертану, фольклортану терминдерін жасауда да сондай кемеңгер, данышпан. Бұл еңбекте Ахмет Байтұрсынов фольклорлық, әдеби текстерді талдаудың, жанрлық түрлерге ат қойып, анықтама берудің тамаша шебері, әдеби дамудың болашағын көрсете алатын асқан сыншы, өмір, қоғам, адам табиғаты жөнінде терең пікір толғайтын ұлы ойшыл екендігін көрсетті. Ерекше қуанарлық нәрсе, жазылғанына ғасырға жуық уақыт өткен еңбектің дәл бүгін көкейкесті, актуалды болып отырғандығында. Оның қай бетін ашып оқысаң да, көкейге қона кетеді. Ахмет Байтұрсынов «Әдебиет танытқыш» еңбегінде зерттеу объектісі етіп, қазақ ауыз әдебиетін, қазақ жазба әдебиетін, оның сан алуан үлгілерін алған.

Ахмет Байтұрсынұлы: «Жоқтау – өлген кісіні жоқтап сөйлеу. Жоқтау көбінесе белгілі адамдарға айтылады. Өлген адамның қатыны, я қызы, я келіні зарлы үнмен өлген адамның тірідегі істеген істерін, өлгенінше бастарына түскен қайғы-қасірет, күйіктерін шағып, жылағанда айтатын жыр түріндегі сөз. Жоқтауды көбінесе ақындар шығарып береді. Сондықтан жоқтау ақын лұғатты келеді» деп түсініктеме береді. [3, 134 б]

Қазақ фольклорын алғаш зерттеуші қазақ ғалымдарының бірі А.Байтұрсынұлы болатын. Ғалым жалпы фольклорды «Сауықтама» және «Сарындама» деп екіге бөліп қараған. «Сарындама» терминін «Жұрттағы келе жатқан салт – сарынды сөздер» деп түсіндіреді. Ал, «Салт» терминін «Обряд» мағынасында қолданған. Сөйтіп сарындаманы «салт сөзі», «ғұрып сөзі» деп жіктейді. [3, 110 б]

Алайда А.Байтұрсынұлы салт сөзіне жатқызған мысал, тақпақ, мақал жанрлары біздіңше көркем фольклорға, яғни «Сауықтамаға» жатады. Ауыз әдебиетінің жанрлық құрамы, көркемдік – эстетикалық бітімі, сюжеті, қоры, образдар жүйесі, өзіне тән қас белгілері - көркемдігі, құрылысы бойынша көп ұғымдарды аңғартары сөзсіз.

Сонымен қатар, аталса да қатарға кірмей күні бүгінге дейін халық жадында сақталып келген ондаған жанрлар мен жанрлық түрлердің не зерттеушілер, не жинаушылар тарапынан мән берілмей келгенін немен түсіндіруге болады. Олардың ішінде шежіре, мысал, нақыл, бата, алғыс, жылау-жоқтау, қарғыс, наным-сенімге байланысты өлең жырлар, сол сияқты дінге қатысты фольклор үлгілері әлі күнге дейін өз алдына енші алған емес.

А.Байтұрсынұлының жинаған бай рухани мұрасының ішінде 1926 жылы Мәскеудің «Күншығыс» баспасынан (ресми аты – «Кеңестер Одағындағы елдердің кіндік баспасы») шыққан «23 жоқтау» атты жинағы ерекше көзге түседі. Оның бірінші себебі, алақайлап «социализм құрамыз», «бай тұқымын тап ретінде жоямыз» деп жатқан кезеңде сұлтан мен батыр, би мен қожа – жалпы бұрынғының игі жақсылары туралы жоқтаулар жинағын шығару – ерекше қадам болды. Екіншіден, өткеннен безіп (бұрынғыны біржақты сызып), бәрін жаңадан бастаймыз деген кезеңде А.Байтұрсынұлы еңбектің беташар парағына «қазақ тарихының төрт жүз жылын алады» деп жазуы – таңғаларлық тарихи шешім, көзсіз ерлік. Әрі сондай тар заманда, қиын кезеңде мұра ретінде насихатталған жоқтаулардың астарында өз алдына тәуелсіз ел болуды көздегендік, азаттықты аңсау ұғымы тұрғанын да жақсы түсінеміз.

Осындай ертеден келе жатқан салт өлеңдерінің бір түрі - жоқтауды А.Байтұрсынов жинап, құрастырып қайта түзеткен еңбек мазмұнын терең ұғына отырып меңгеру қажет. Оның «Жиырма үш жоқтау» жинағы өз ішіне қазақ тарихының төрт жүз жылын қамтитыны да жинаушының әдебиет теңізіне терең сүңгіп, қазақ халқының өткен дәуірін парақтап архив қорына таусылмас қазына етіп тапсырғандығы бүгінгі күнге ұлттың рухани ұстазының тұла бойына біткен ұлы қасиеттерін және бір танытып отыр. Ал, енді фольклорист ғалымның жинақтаған асыл мұраларының қаншалықты құнды екендігін халыққа жеткізу кезі келді.

Елбасымыз Н.Ә.Назарбаев «Ұлы даланың жеті қыры» мақаласының «Тарихи сананы жаңғырту» бөлімінде көтерілген мәселелерді жан-жақты ой елегінен өткізіп, терең зерделеу жұмыстарын бірнеше ірі жобалар арқылы бастауға болады дей келе алты жоба ұсынады. Соның бірі «ДАЛА ФОЛЬКЛОРЫ МЕН МУЗЫКАСЫНЫҢ МЫҢ ЖЫЛЫ» жоба аясында бізге «Дала фольклорының антологиясын» жасау міндеті тұрғаны айтылған. Қазіргі уақытта колледждерде 2015-2016 оқу жылынан бастап «Қазақ тілі мен әдебиеті» мамандығының 2-курсында 40 сағат «Халық ауыз әдебиеті» пәні оқытылады және 3-курста 72 сағаттық «Фольклорлық практикаға» шығады. Мақалада көрсетілген негізгі міндеттерді басшылыққа ала отырып, алдағы уақытта ауыз әдебиеті үлгілерін жинақтап, баспа бетінде жариялаумен шектелмей, жинақталған материалдардың заманауи цифрлық форматта «жаңа тыныс» алуына ат салысамыз. «Ауыз әдебиеті үлгілерінің қазіргі заманғы аудиторияға жақын әрі түсінікті форматта болуы үшін көнерген сөздер мен мәтіндерді суреттерімен қоса беруге, айқын видеоматериалдар формасында ұсынуға болады» деген ұсыныс та көкейге қонымды, әрі іс жүзінде алдағы уақытта қолданып, тәжірибе жинақтау барысында ізденімпаз жастар қолынан келетін дүние екендігін атап айтуға болады.

«ТАРИХТЫҢ КИНО ӨНЕРІ МЕН ТЕЛЕВИЗИЯДАҒЫ КӨРІНІСІ» жобасы аясында «Ұлт қаһармандарын үлгі тұту үрдісін қалыптастыруға жол ашатын сапалы балалар фильмдері мен мультипликациялық сериалдарды аса қажет ететін өскелең ұрпақтың да талғамына ерекше назар аудару керек. Осы мақсатпен Ұлы даланың бай мифологиялық және фольклорлық материалдарын пайдалануға болады» [5, 26] деген жерде ауыз әдебиеті үлгілерінің інжу-маржандарын пайдаланып, балабақшадан бастап бала санасына ұлттық рухани байлықтың дәнін егу қажеттілігін байқаймыз. Күні бүгінге дейін «Жеті лақ», «Шалқан», «Бауырсақ», «Үйшік» («Теремок») сияқты табиғаты жат туындыларға телмірмей, өзіміздің сонау «әлімсақтан» бастап жалғасын тапқан әрбір жан-жануар, құрт-құмырсқа, бүкіл жеміс-жидектер мен барша жаратылыстың сырын ашып көрсететін аңыз-әңгімелерін қойылымдар қоюда, мультфильм түрінде танытар болсақ балалар түгілі кейбір ересектерімізге де керек құнды дүние болатыны сөзсіз.

Сонымен қатар фольклорлық дәстүрдің ортақ тарихи негіздерін іздеу үшін Қазақстанның түрлі өңірлері мен өзге елдерге бірнеше іздеу-зерттеу экспедицияларын ұйымдастыру да өзінің нәтижесін беріп, түбі бір туысқан түркі жұртының басын қосу бағытындағы игілікті бастама болады деп ойлаймын.

«Біз басқа халықтардың рөлін төмендетіп, өзіміздің ұлылығымызды көрсетейін деп отырғанымыз жоқ. Ең бастысы, біз нақты ғылыми деректерге сүйене отырып, жаһандық тарихтағы өз рөлімізді байыппен әрі дұрыс пайымдауға тиіспіз» деген ескертпені де дұрыс түсініп, «бір жағадан бас, бір жеңнен қол шығаратындай» ынтымақ-бірліктің үлгісін көрсетуіміз керек.

Қорытындылай айтқанда, рухы мықты ел ғана өзінің тәуелсіздігін, мемлекеттігін мәңгілік сақтап қала алады. Туған жеріміздегі рухани қазынамызды әлі де егжей-тегжейлі зерттеп, әлемге таныту, сол арқылы қазақы дүниетанымызды дәлелдеудің негізгі бағыттарын айқындап берген «Рухани жаңғыру» бағдарламасының лайықты жалғасы болып саналатын Елбасымыздың «Ұлы даланың жеті қыры» мақаласын оқу-тәрбие үдерісінде үнемі басшылыққа алып, пәннің негізгі мақсаттарымен ұштастырып отыру – ұстаздар қауымы алдындағы негізгі міндеттердің бірі.

Әдебиеттер тізімі:

1. Байтұрсынов А. Ақ жол. – Алматы. «Жалын», 1991 жыл. 464 бет.
2. Байтұрсынов Ахмет. Тіл тағылымы (қазақ тілі мен оқу-ағартуға қатысты еңбектері) – Алматы, «Ана тілі», 1992 жыл, 448 бет

3. Байтұрсынов А. Әдебиет танытқыш. Зерттеу мен өлеңдер. Алматы: Атамұра, 2003.-208 бет.
4. Назарбаев Н.Ә. «Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру» мақаласы, «Егемен Қазақстан», №70, 12 сәуір, 2017 жыл.
5. Назарбаев Н.Ә. «Ұлы даланың жеті қыры» мақаласы, «Егемен Қазақстан», №223, 21 қараша, 2018 жыл.

ЖАҢА ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАР

АЛИЛЕНОВА Н. Қ., АБУОВА А. А.
КМҚК «Айгерім» бөбекжайы

Қоғамымызда болып жатқан әлеуметтік-экономикалық өзгерістер мен еліміздің білім беру саласының әлемдік білім кеңістігіне өтуі білім беру саласында, соның ішінде мектепке дейінгі тәрбиелеу мен оқытуға уақыт талабына сай өзгерістер енгізуді талап етіп отыр. Қазіргі кезеңде білім ғылым саласында инновациялық педагогикалық технологиялар қаншалықты маңызды болса, мектеп жасына дейінгі балаларды оқыту мен тәрбиелеуде де педагогикалық технологиялар ұғымы кеңінен қолданылатын ұғымдардың біріне айналды. Мектеп жасына дейінгі балаларды дамыту мәселесі мемлекеттік саясаттың ажырамас бөлігі болып отыр. Сондықтан мектепке дейінгі балаларды оқыту мен тәрбиелеудің негізгі мақсаты – баланың жеке басының қалыптасуы мен дамуы болып отыр. Жаңа заман баласы ертеңгі еліміздің болашағы. Жаңа заман баласын қалыптастырып, дамыту үшін, тұлғаның ішкі дүниесі мен оның қыр сырын анықтап, мүмкіншіліктері мен қабілетінің дамуына жағдай туғызу қажет. Әрине, ол үшін мектепке дейінгі білім беру мекемелерінде балалардың жеке басының қалыптасуы мен дамуында педагогтардың педагогикалық технологияларды қолдана білу сауаттылығына да байланысты. Яғни, педагогикалық технологияны қолдану негізінде келешек ұрпақтың еркін дамуына, жан-жақты білім алуына, белсенді, шығармашыл болуына жағдай жасау қазіргі таңдағы әрбір педагогтың міндеті. Қоғамдағы қазіргі даму кезеңінде мектепке дейінгі мекемелердегі білім беру жүйесінде оқыту, тәрбие беру үрдісін технологияландыру – басты мәселенің бірі. Осыған орай мектепке дейінгі мекемелердің тәжірибесіне оқыту мен тәрбиелеудің әр түрлі технологиялары жасалып енгізілуде. Әрине мұндайда педагогикалық технологияға анықтама берген ғалымдардың бірін атап өтсек те болады. Олар: В.П.Беспалько, В.М.Монахов, В.М.Кларин, П.И.Третьчков, И.П.Сенновский, Г.А.Монахова, М.А.Чошанов т.б. өз еңбектерінде қарастырып өткен. Білім беру жүйесінде педагогикалық технологияны қолдану келешек ұрпақтың еркін дамуына, жан-жақты білім алуына, белсенді, шығармашыл болуына жағдай жасау әрбір педагогтың міндеті болып табылады. Білім беру жүйесінде қолданылып жүрген педагогикалық технологиялар: ынтымақтастық педагогикасы, білім беруді ізгілендіру, ойын арқылы оқыту, проблемалық оқыту, модульдік оқыту, тірек сигналдары арқылы оқыту, дамыта оқыту, түсіндіре басқарып оза оқыту, өздігінен оқыту, сын тұрғысынан ойлауды дамыту, оқытудың компьютерлік технологиясы, бағдарламалап оқыту, деңгейлеп оқыту т.б. Білім берудің алғашқы деңгейлері балабақшадан басталмақ. Мақсаты-мектепке дейінгі білім балалардың білім алуына бірдей бастапқы мүмкіндіктерді қамтамасыз ету. Кез келген оқыту технологиясы тәрбиешіден терең теориялық, психологиялық, педагогикалық әдістемелік білімді, педагогикалық шеберлікті, балалардың жан дүниесіне терең үніліп оны ұғына білуді талап етеді. Қазіргі таңда мектепке дейінгі білім беру мекемелерінде қолданылатын педагогикалық технологиялардың бірнеше түріне тоқталайық.

Ойын арқылы оқыту технологиясының мақсаты дидактикалық, тәрбиелік, дамытушылық, әлеуметтендірушілік мақсатқа жету. Ойын технологиясының ерекшелігі ойындық іс-әрекеттің психологиялық механизмі жеке бастың өзіндік талап-талғамдарына сүйенеді. Баланың бойындағы білімділік, танымдық, шығармашылық қасиеттерін аша түсуді көздейді. Ойын - балалар үшін оқу да, еңбек те. Ойын айналадағы дүниені танудың тәсілі. Сонымен қатар, ойын балаларға өмірде кездескен қиыншылықтарды жеңу жолын үйретіп қана қоймайды, олардың ұйымдастырушылық қабілеттерін де қалыптастырады.

Ойын-әлеуметтік қызмет. Ол баланың жасына қарай өзін қоршаған ортаны танып білуге құштарлығын арттырады.

Проблемалық оқыту технологиясы-баланы өз бетімен ізденуге үйрету, танымдық және шығармашылық қабілеттерін дамыту. Яғни, балалардың белсенділігі арттыру, оқу материалына баланы қызықтыратындай мәселе тудыру, бала материалды сезім мүшелері арқылы ғана қабылдап қоймайды, білімге деген қажеттілігін қанағаттандыру мақсатында меңгереді, бала оқытуды өмірмен және еңбегімен байланыстырады.

Өздігінен даму технологиясы-бұл баланы жан-жақты дамыту, дербестікке тәрбиелеу, бала санасында нәрселер әлемі мен ойлау әрекетінің бірігуі.мұнда оқыту бала дамуына сәйкес табиғи болуы керек, сонда ғана бала өзін дамыта алады.М.Монтесори педагогикасының түсіндіруінше баланың туғаннан азамат болғанға дейін барлық өмірі- оның еркіндігі мен дербестігінің дамуы болып табылады.Бұл технологияның ерекшелігі оқытудың бірыңғай бағдарламасы болмайды, әркім табиғат берген даму жолымен жүреді. Балабақшада сабақ болмайды әр күн жалпы жиыннан басталады және жиыннан кейін әркім өз еркімен қалаған жұмысымен айналысады. Әр баланың іс-әрекеті өз еңбегіне орай үлкендердің басқа бала тарапынан бағаланады. Мұндағы басты мәселе бала өзін-өзі бағалайды. Ынтымақтастық педагогикасы-педагогтың талап ету педагогикасынан қарым-қатынас педагогикасына көшуі.Балаға ізгілік тұрғысынан қарау, оқыту мен тәрбиенің ажырамас бірлігі: тәрбиеші-бала, бала-тәрбиеші, бала-бала, яғни бала да тәрбиеші де субъектілер болып табылады. Сонымен қатар, баланың жеке басына ізгілік қарым-қатынас, бала мен тәрбиеші арасындағы өзара түсінушілік, ынтымақтастық қарым-қатынас жасау.Бұл технологияның негізгі мақсаты-баланы азамат етіп тәрбиелеу, олардың танымдық күшін қалыптастыру және дамыту, баланың жаны мен жүрегіне жылылық ұялату.

Деңгейлеп саралап оқыту технологиясы-білім, білік, дағдыны меңгерту болып табылады. Әр баланы қабілеті мен мүмкіндік деңгейіне қарай оқыту, балалардың әр түрлі топ ерекшеліктеріне сәйкес оқытуды бейімдеу, ыңғайлау.

Модульдік оқыту технологиясы-оқытудың тұтас технологиясын жобалау, алға қойған мақсатқа жетуді көздейтін педагогикалық процесті ұйымдастыру, тәрбиешіге нәтижені талдап, түсіндіріп бере алатындай жүйені таңдау және құру.Балалармен жүргізілетін жұмыстарда кездесетін қиыншылықтардың алдын-алу және түзету жұмыстарының жүйесін құру.

Дамыта оқыту технологиясы-баланы оқыта отырып, дамыту. Бала бойында еркіндік, мақсткерлік, ар-намыс, мақтаныш сезім, дербестік, адамгершілік, еңбексүйгіштік, белсенділік т.б. қасиеттер дамыту.Сонымен қатар, мектепке дейінгі мекемелерде инновациялық білім беру құралдарын қолданудың да маңызы зор. Инновациялық білім беру құралдарына: аудио, видео, құралдар, компьютер, интерактивті тақта, интернет, мультимедиялық құрал, электрондық оқулықтар, мен оқу әдістемелік кешендер, инновациялық ақпараттық банк, инновациялық сайт және тағы басқалары жатады. Қазіргі таңда көптеген интерактивтік бағдарламалық бөлімдер, қозғалмалы объектілер құруға мүмкіндік беретін векторлық және графикалық жабдықтар көптеп шығып, қолданыс табууда. Осындай құралдардың бірі-мультимедиялық оқулықтарды балабақшаларда кеңінен пайдалану. Бұл жағдайда тәрбиеші әр оқу іс-әрекеттерін бастар алдында жиі көрнекіліктер ауыстырмаған болар еді. Ал, мультимедиялық оқулықтар арқылы тәрбиеші уақытты тиімді және ұтымды пайдаланар еді.Бала бақша баласына мультимедиялық оқулықтар біріншіден, балалардың қызығушылығын арттырады, екіншіден, зейін қойып көрумен қатар түсінбеген жерлерін қайта көруге мүмкіндік алады.Мультимедиялық оқулықтар балабақшада балаларға арналған таптырмас құрал болып табылады. Өйткені, балалардың зейіні әр түрлі әдемі түстерге, ойыншықтарға, әдемі суреттерге, әсемдікке әуес болады.

Мультимедиялық электронды оқулықтар бала үшін де, тәрбиеші үшін де күнде дамытылып отыратын анық түрдегі әдістемелік жүйе болып табылады.Мектепке дейінгі мекемелерде ақпараттық қатынастық технология құралдарын қолданудағы мақсат- баланың танымдық қызығушылығын қалыптастыру.Балада танымдық қызығушылықтың болуы олардың оқу іс-әрекеттерге белсенді, білімінің сапалы болуына, жағымды мінез құлықтарын қалыптастыруға мүмкіндік береді.Аталған педагогикалық технологиялар мен инновациялық

құралдар балабақшада балалардың жас ерекшеліктерін ескерген, әр сатыға балалардың қабылдау мүмкіндіктерін ескерген жағдайда ғана пайдалануға болады. Мектепке дейінгі балалардың есте сақтау қабілеті әлсіз, қабылдау процестері тұрақсыз келеді. Сондықтан олар затты қолмен ұстап, көзімен көргенді ұнатады. Осыған сәйкес, мектепке дейінгі балалардың оқу іс-әрекеттеріне көрнекілік, ойын технологиясын кеңінен қолданған жөн. Тәрбиеші – бала бойына білім нәрін себетін басты тұлға. Жаңашыл тәрбиеші даярлауға тқойылатын талаптар студенттерді оқытудың жаңа түрлерімен қаруландыра отырып, қазіргі уақыттағы кәсіптік дағдыларын игеруге бағытталған оқытудың жаңа жолдарын енгізуді көздейді.

Әдебиеттер

1. К.Ж.Бұзаубақова. Жаңа педагогикалық оқулық. Тараз. ТарМУ. 2003.

2. А.К.Ахметов. Принципы технологии и содержание образовательной программы. Алматы. 1995.

АХМЕТ БАЙТҰРСЫНОВ – ҰЛТЫН АРДАҚТАҒАН ҰЛТЖАНДЫ ТҮЛҒА

ШЕРІМБЕТОВА А. Б., ЖАНКАНОВА А. Д.

М.Мәметова атындағы Қызылорда педагогикалық жоғары колледжінің қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің оқытушылары

Тілдің міндеті — ақылдың аңдауын аңдағанынша, қиялдың меңзеуін меңзегенінше, көңілдің түйін түйгенінше айтуға жарару. Ұлттың сақталуына да, жогоалуына да себеп болатын нәрсенің ең қуаттысы – тіл.

Ахмет Байтұрсынов

Алаштың үш арысының бірі – Ахмет Байтұрсынов. ХХ ғасырдың басында қазақ халқының тағдырына алаңдаған, ағартушы – демократтық бағыттағы ақын – жазушылардың, зиялы қауымның ішінен ұлт санасын оятуға, елдің көзін ашуға ұмтылған азаматтардың рухани көсемі Ахмет Байтұрсынұлы болды. Ахмет өмір сүрген кезең қиыншылығы мен азабы бір басына жетерлік кезең еді. Соған қарамастан соңғы демі қалғанша халқы үшін аянбай, жан-тәнімен қызмет етті. Ахмет халқын оқу білімге, тәрбиеге, рухани баюға, тәуелділіктен арылуға, адамгершілікке, мәдениетті көтеруге, басқа елдермен теңесуге шақырды. Бұл мақсатын артына қалдырған бай мұралары, оның еңбектерінен аңғарамыз. Қазақ халқын «жалқау халық», - деп жатады, бірақ мен оған келісе алмаймын. Егерде дәл сондай болатын болса, халқы үшін күрескен батырлар, алаш азаматтары қай халықтан болғаны? Білімнің жоқтығынан, рухани жұтаң болғандықтан қазақ халқы малдың айналасынан шыға алмады. Алаш арысының артына қалдырған баға жетпес еңбектері, білім мен тәрбиенің тұңғығы іспеттес. Ол тұңғыққа сұңгіп шыққан жан еш жерде, еш нәрседен мұқалмасы анық.

Ғасырлар бойы халықтың «қой үстіне бозторғай жұмыртқалаған» тыныштығын, бейбітшілігін ұрлаған жауға қарсы аттанар сол елдің азаматтары бүтіндей бір мемлекеттің амандығын арқалап, асу-асу белдерден де асқан, түпсіз тұңғық теңіздерден де терең жауапкершілікті мойындарына алып халқы үшін күрескен алаш азаматтарының есімдері ешқашан ұмытылмақ емес.

А.Байтұрсыновтың қазақ әдебиеттану ғылымы мен әдебиет тарихы жөніндегі тұңғыш көлемді еңбегі «Әдебиет танытқыш» (1926). Мұнда көркем сөз өнерінің табиғаты, сыры, мазмұны, ерекшеліктері, жанрлары, жаңа терминдер, ұғымдар жайлы жан жақты зерттеулер, тұжырымдар сөз болды. Бұл еңбегінде Байтұрсынов ауыз әдебиеті мен жазба әдебиетінің әлеуметтік, қоғамдық, мән маңызын ашудан гөрі адамгершілік, эстетикалық, әсемдік әуенін талдауға көбірек көңіл бөлген. Сондай ақ мұнда жазба әдебиеттегі ағымдар, әдістер туралы ой түйіндер айтылған. Кітаптың бірінші бөлімі «Сөз өнерінің ғылымы» деп аталады. Екінші бөлімі «Қара сөз бен дарынды сөз жүйесі» деп аталады. Байтұрсынов тілші ғалым ретінде қазақ тілінің табиғаты, өзгешеліктері, араб әліпбиінің жайы, терминдер, қазақ тілін оқыту әдістемесі туралы мақалалар жазды. Ол қазақ балаларының ана тілінде сауатын ашуына көп

күш жұмсады. Осы мақсатта «Оқу құралы» (1912), «Тіл құралы» (1914), ересектердің сауатын ашуға арнап «Әліпби» (1924), «Жаңа әліпби» (1926) атты оқулықтар мен ғылыми еңбектер ұсынды. А.Байтұрсынов қазақ тіл білімін 20-ғасырдың бас кезінде қалыптастырып, оның ірге тасын қалады. Араб графикасына негізделген қазақ жазауының реформаторы болды. Байтұрсынов қалдырған бай мұраның тағы бір саласы көркем аударма. Ол орыс классиктерінің шығармаларын қазақ тіліне аударып, көркем қазынаның бұл саласын байытуға мол үлес қосты.

А.Байтұрсыновтың «Тіл тағылымы» (1992ж) «Ана тілі» баспасынан жарық көрген еңбегінде автордың өмір жолы, әліппелер, оқулықтар, жазу, емле, терминология мәселелері және оқу-ағарту мәселелеріне қатысты дүниелер жүйелі түсіндірілген. Әліппелер тарауында қай әріп қандай дыбыстың белгісі, олар қай орында қалайша жазылмақшы һәм балалар жазбай тұрып дыбыспен қалай жаттығу керектігі айтылады. Бұл тарау – «Оқу құралы», «Әліп-би», «Жаңа құрал», «Сауат ашқыш» атты бөлімдерден тұрады. «Оқу құралы» бөлімінде балаға төте жазудағы әрбір дыбыстардың қалай айтылу және жазылу керектігін мысалдарымен анықтап көрсетіп берген. Мыс: (з) ز - (р) ر - (а) ا (зар) زار, (азар) ازار, (араз) اراز бұл үш әріпті балаларға үйрету үшін әуелі әрбірін бөлек-бөлек бірбір жапырақ қағазға үлкен етіп жазу. Сонан соң А – дан бастап әрбірін балаларға бөлек – бөлек көрсету. Балалар әрбірін жаңылмайтын болып білген соң, сөздерге қаратып оқыту. Бормен жазатын үлкен тақтай болса, әрбірін бөлек-бөлек тақтайға жазып көрсетсе де болады, - деген. Бұл да бастауыш сынып оқушыларына әріптерді үйретудің тиімді әдістерінің бірі. Қазіргі таңда балаларға дыбыстарды үйретудің оңтайлы әдіс-тәсілдері өте көп. Келесі бір әріп (л) ل (зарла) لار ал, ала, алар, ар, ара, арал, арла, аз, аза, азар т.б. Бұл жерде айту керек: кей әріптер келесі әріптермен жалғасады, кей әріптер жалғаспайды. «а», «р», «з»-жалғаспайтын әріптер. «Л» - жалғасатын әріп. Бұған әріп жалғарда құйрығын кесіп қысқартамыз. Мұнан басқа кейінгі жалғасатын әріптер турасында да осыны айтарға керек, - деген. Яғни мұнда төте жазудың орфографиясы бойынша мысалдар келтіріліп отыр. Қазіргі таңда латын графикасына көшу жолында да кейбір сөздерде мағынасы өзгеру, өзгермеуіне байланысты дыбыстарымыздың кей жағдайда, түсіріліп немесе түсірілмей жазылуы секілді өзгеріп отырса керекті. (о) و (тор) تور, (торла) تورلا, (толар) تولا, (олар) اولار т.б. Ат озар. Тор тозар. Орта толар. Ораз осал т.б. «О» сөз басында келсе алдына таяқ қойылады, бұл таяқ оқылмайды, сүйеу болу үшін қойылады демек керек. Демек осы секілді басқа да көптеген дыбыстарға айтылуы мен жазылуына қатысты анықтамалар беріп өткен. Дәл осы секілді қазіргі уақытта біз қолданып жүрген кирил жазуындағы дыбыстарды балаларға әр түрлі методикамен мектеп бағдарламасында үйретіп келеді. Ахмет халықты жазуға сауаттандыру мақсатында әрбір дыбыстарды бүге-шүгесіне дейін ашып көрсетіп берген.

Келесі бір бөлімі «Әліп-би» деп аталады. Мұнда балаларды оқу-білімге, даналық жолына, жарық жолға, рухани байлық жинауға, сол жолға бірге барайық деп шақырады. Бұл бөлімде автор оқушыларға жаңылтпаштарды, әңгімелерді, ертегілерді, өлеңдерді балаларды қызықтыру мақсатында әр түрлі әдіс-тәсілдермен үйретуге болатындығын көрсеткен.

Мысалы: **«Жарлы-жалаңаш тойы»**

Қалада алғаш болғаным сол. Қала жайына шорқақпын. Шайға қанып алып, қаланы карауға шықтым. Қаланың тауығы шулап, арбалары салдырлап жатты. Қақпаларында қызыл жалау, Азырақ тұрған соң-ақ айрықша мынадай салдырды құлағым шалды:

«Тат-тыра-раттам, тат-тыра-раттам, тат-тыра-раттам, тат-тыра-раттам». Оның ар жағында жырлаған балалар даусы шыға бастады. Банағы салдыр да, жырлаған дауыс та жақындаған сайын зорайды. Қаланы жаңғырдықтырды.

Қарасам жалаң аяқ, жалаң бас, қол-борбайы жалаңаш ылғи жас балалар. Қолдарында қызыл жалау, алдарында қызыл ту. Барабан қағып, жыр жырлап бара жатыр. Манағы айрықша салдыр барабанның салдыры болып шықты.

Аң-таң болып азырақ тұрдым. Сонан соң қабырғалап қалмастан қаладан шығарып салып қайттым.

Мақал: Ылғи қойшы болсаңдар, құл боларсың.

Ылғи тойшы болсаңдар, қу боларсың.

(«Қу» - кедей мағынасында)

Қарапайым ғана мысал, бірақ астарында терең мағына жатыр. Жәй түсінігінен бастасақ балалар алдымен қаладағы тіршілік жайын білді, барабанның не екенін, оның қандай дыбыс шығаратынын білді, қаладағы балалардың алаңсыз у да шу асыр салып жүргенін түсінді. Артынан мақал қылып оқушыларға сұрақ тастады. Ақаңның мақсаты балаларға қаладағы аз ғана көріністі айтып беру емес, осы мақалдың астарын ұғындыру еді. Әрдайым оқу-біліміз мал бағып жүре берсеңдер, өмірлерің құлдыққа өтеді, ал аз тойғаныңа мастанып жүре берсеңдер кедейліктен арылмайсыңдар дегені еді.

«Оқулықтар» тарауы «Тіл – құрал», «Методика мәселелері», «Баяншы» қазақ мұғалімдері үшін, «Тіл жұмсар», «Жалқылау-жалпылау әдіс», «Дыбыстарды жіктеу туралы» атты бөлімдерден тұрады. Бұл тарауда автор әрбір дыбыстардың жасалу жолдарын һәм олардың жазу белгілерін, буын түрлерін, тасымалдау жолдарын, сөйлем түрлерін, сөз таптарын, сөйлемдердің талдану жолдарын т.б.туралы жік-жігімен ашып әрі анық түсіндіріп өткен. Келесі тарау «Жазу, емле, терминология мәселелері». Мұнда сөйлемдердің жазылу тәртібі, мәселесі қозғалған. Сонымен қатар А.Байтұрсыновтың араб әліп-биін жақтаған баяндамасыда бар. Бұл баяндамада автордың латын әрпін қоламайтындығын бірнеше мысалдар кетіру арқылы, қолайлы және қолайсыз жағын өз пайым, тұжырымымен ашып айтып береді.

Соңғы тарау «Оқу-ағрту мәселелері» деп аталады. Мұнда оқу жайы, орысша-қазақша білім алу жайы, мектептер, қазақ арасында оқу жұмыстарын қалай жүргізу керек? деген кең, ауқымды, сол кездегі маңызды мәселелер жайына тоталады. «Бұл күнде оқудың керек екеніне ешкімнің таласы жоқ. Қай жұрт болса да оқумен ілгері басып тұрғандығын, кейін қалудың себебі оқудың кемдігінен екенін көріп тұрмыз. Оқусыз халық қанша бай болса да, біраз жылдардан кейін оның байлығы өнерлі халықтардың қолына көшпекші. Мұның себебі – ойлап қараса, біздің қазаққа мағлұмсыз емес...

Қазақтың шаруасына бір жақтан надандығынан кемшілік келегенде, екінші жақтан білімсіздігін көріп тұрғандар басынып, елдіктен, теңдіктен қалдырып, тиісті сыбағасына қиянат етіп тұрғаны санасы бар қазаққа ескерерлік іс еді. Бұл заманда қолы жетпегендерді, теңдікке жеткізетін, әлсіздерге күш беретін өнер-білім, сол өнер-білімге мезгілі өтпей тұрғанда үйренсек тұрмысымызды түзетіп, басқалардың аяқ атына жаншылмас едік, біз де өз алдымызға бір жұрт екенімізді білдірер едік», - дейді А.Байтұрсынов. Осы кітапты қайта қарап оқығанның өзінеде А.Байтұрсыновтың халқына еткен еңбегі көз алдыңнан тізбектеліп өтеді. Қазіргі таңда қазақ жастарына Ахметтің өмір жолы, шығармашылық және қызмет жолы үлкен үлгі, өнеге десек артық айтқандық болмас еді. Ахметтей арыстардың орны қазақ елі үшін қашанда биікте.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Байтұрсынов А. «Тіл тағылымы» Алматы «Ана тілі» 1992ж
2. Байтұрсынов А. «Әдебиет танытқыш» Алматы «Атамұра» 2003ж
3. Байтұрсынұлы А. «Қазақ тіл білімінің мәселелері» Алматы «Абзал-ай» 2013ж

ДАМУДЫҢ ДАҢҒЫЛ ЖОЛЫНА ТҮСКЕН БІЛІМ ОРДАСЫ БАХАДУРОВА Г. У., МЕНДИБАЕВА М.Б.

М.Мәметова атындағы Қызылорда педагогикалық жоғары колледжінің қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің оқытушылары

Бүгінгі білім беру жүйесінің ерекшелігі - білім алушының қандай да бір іс-әрекетке құзіреттілігін дамыту, арттыру, қалыптастыру. Тәуелсіздігіміздің ең негізгі тірегі – білім мен тәрбие екені сөзсіз.

Елбасы Нұрсұлтан Назарбаев «Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру» атты мақаласында: «Мен еліміз мықты, әрі жауапкершілігі жоғары Біртұтас Ұлт болу үшін болашаққа қалай қадам басатынымыз және бұқаралық сананы қалай өзгертетініміз туралы көзқарастарымды ортаға салуды жөн көрдім», деп мұның негізінде білім жатқанын «Табысты болудың ең іргелі, басты факторы білім екенін әркім терең түсінуі керек. Жастарымыз басымдық беретін межелердің қатарында білім әрдайым бірінші орында тұруы

шарт. Себебі, құндылықтар жүйесінде білімді бәрінен биік қоятын ұлт қана табысқа жетеді», деп мақсатымызды айқындап берді. [1]

Осы тұрғыда, М.Мәметова атындағы Қызылорда педагогикалық жоғары колледжі – жылдар тоғысында тербеліп, 90 жылдық тарихында түрлі кезеңдерді бастан кешіріп, Сыр бойы ғана емес, барлық Қазақстан Республикасындағы іргелі оқу орындарының көш басынан көрінген білімнің қара шаңырағы. Тарихы тереңге тараған білім ордасы жалындаған жастарды өмірге қанат қақтырып, тұлға болып қалыптасуына, азамат ретінде танылуына ерекше еңбегі сіңген.

Білім ордасының мол тарихымен тұстас маңызды оқиға – оқу орны есімін еншілеген Шығыстың қос шынарының бірі, айбынды батыр М.Мәметованың туғанына – 97 жыл.

Қазақ елінің тарихына көз жіберсек, елі үшін жанын аямай ерлік көрсеткен қажырлы, қайратты, рухты жандар жеткілікті. Ерлік – қазақ халқының қанына сіңген. Ұлы Отан соғысында Әлия мен Мәншүктің дараланып шығуы – осы қанмен келген қасиеттің арқасы, - деп ақын Ақұштап Бақтыгереева айтып өткендей, Мәншүк есімі бүгінге дейін қандай аяулы болса, қазіргі және келер ұрпақ үшін де қымбат болмақ. Өмір жолын, ерлік жолын қанша айтып, қанша жазсақ та артық емес, себебі Мәншүк есімі бізге керек ұран. Осы сәтте, В.Гюгоның мынадай қанатты сөздерін алуымызға болады: «Ерлік өнегелері тарихты нұрландыра түседі және ол өнегелер – адамдарды алға жетелейтін жарығы мол шамшырақтардың бірі».

Мәншүк ерлігі – ұлы ерлік. Ерлік – оның Отанға деген махаббаты мен мейірімділігінде, адалдығы мен адамгершілігінде, парасаты мен ерекше пайымында, өршілдігі мен асқақ рухтығында жатыр. Біз қай уақытта болмасын Мәншүк ерлігімен мақтана да, шаттана да аламыз және оның өмір, ерлік жолын жас ұрпаққа отансүйгіштік тәрбиесін беруде үнемі үлгі етеміз. Себебі, Мәншүк Отанын қорғау арқылы өзінің шексіз патриоттық сезімін таныта білді. Халқымыздың ғасырлар бойы қалыптасқан елдік пен ерлік дәстүрлерін жалғастыра және келер ұрпаққа аманаттай білді.

Мәншүк есіміндегі киелі білім ұясы оны ардақтауды бір сәт те ұмытқан емес, қайта осынау сұрапыл оқиға тарих қойнауында қалып, алыстаған сайын, Отан үшін от кешкен аяулы жандардың ерлік рухы жанымызға жақындай түсетіні ақиқат.

Батыр қыз атындағы оқу орнының шежірелі тарихының тағы бір жаңа беті ашылды. Қызылорда облысының білім басқармасы мен М.Мәметова атындағы Қызылорда педагогикалық жоғары колледж ұйымдастырған «Ұлы дала ұрпақтарын тәрбиелеуде «Мәңгілік Ел» идеясының алар орны» тақырыбындағы облыстық патриоттық форум іргелі оқу орнында Мәншүк есімін ұлықтау мақсатында, өткен жылдың қазан айының 20-да Жастық жалыным – мәңгілік еліме!» митингі және «Мәншүк маршы» өтті. Бұл шараның ерекшелігі – қыздардан құралған қыздар маршы. Осы маршқа қатысушы әр студент өзін бақытты сезінді. Өз халқының қаһармандарын мақтаныш ету, ерлігіне тағзым жасау әрбір елін сүйген, ұлтын сүйген азаматтың парызы болып саналады.

Мәншүк есімін болашақ ұрпаққа дәріптеудің бірден бір жолы тек мерейтойлар, мерекелерде ғана емес, күнделікті өмірде, сабақтарда, өнеге сағаттарында еске алып отыру деп ойлаймын. Осы тұрғыда колледждің барлық бөлімдерінде ерлік сабақтары жүргізіліп отырады. Қазақ тілі мен әдебиеті бөлімінде «Қазіргі заман әдебиетіндегі Ұлы Отан соғысы, туған жер, ұлтжандылық тақырыптары», Қ.Қайсеновтың «Жау тылындағы бала», «Ұлы Отан соғысы жылдарындағы балалар әдебиеті», «Жай сөйлем зерттелуі, түрлері. Мәншүк ерлігі – мәңгі тақырып», «Аңыз қыз, ару қыз – Мәншүк!», «Сөз – тілдік қатынастағы басты тұлға. Ерлікті дәріптеу - ұрпаққа аманат» деген сабақ тақырыптарда ашық сабақтар мен

тәрбие сағаттары өткізілді. Сабақ мазмұнында батыр қыздың ерлігі, Отаны, елі, жері үшін жанын аямай күрескені туралы айтылып, қорытындысында колледж ауласында орналасқан Мәншүк ескерткішіне гүл қойып, құрмет көрсетумен жалғасын тапты. [4]

Мәншүк атын қастерлеу, уақыт ағымы мен жылдар жалғасында есімін есте сақтап қана қоймай, бүгінгі ұрпаққа ұлағаттап, келер толқынға аманаттау – колледж ұжымының басты парызы екендігіне оқу орнының ұзақ жылдар бойғы қол жеткен табыстары, жетістіктері, патриоттық істері куә. Колледж әлемдік білім кеңістігіне ену мақсатымен халықаралық жобаларды оқыту процесіне енгізіп, болашақ мамандардың кәсіби құзыретті болуына ықпал етуде. Нәтижесінде колледж түлектері жұмыспен қамтылып, жоғары оқу орнының мемлекеттік грантын жеңіп алуда.

Білімнің сапалы болуы – ең алдымен, оқытушыға, оның білім дәрежесімен ізденіс шеберлігіне байланысты.

Үстіміздегі жылы колледждің барлық оқу үдерісі E-college автоматтандырылған басқару жүйесіне көшті. Оқу орнына түсетін талапкерден бастап, ата-ана, студент осы электронды порталында барлық мәліметтерге еркін қол жеткізе алады.

Сапалы білім мен саналы тәрбие беруде «Мәңгілік Ел идеясы құндылықтары негізінде өздігінен шешім қабылдап, сыни ойлай алатын тұлға, интеллектуалды құзырлы маман даярлау» ұстанымымен жүйелі жұмыстар атқарылуда.

Колледж ұстаздарының құрамында Ғылым кандидаттары, Білім магистрлері, Мәдениет қайраткерлері, Білім беру ісінің үздіктері бар. Бұл – болашақ мамандардың кәсіби құзырлы болуының нақты көрсеткіші.

Әр сабақ кезеңінде жаңартылған білім мазмұнына сай барлық әдіс-тәсілдерді тиімді пайдаланыла отырып, болашақ мамандар даярлаудың жаңа белесіне аяқ басты.

Сонымен қатар, елде болып жатқан әр өзгерісті қуана қарсы алады. Соңғы өзгерістердің бірі – латын қарпіне көшу. Республикалық жалпыұлттық диктант жазу шарасында да колледж қызметкерлері мен білім алушылары белсенділік танытты.

Латын әліпбиін болашақ колледж түлектеріне колледж басшылығы тарапынан қолдау көрсетіліп, «Мектепке дейінгі тәрбие мен оқыту», «Бастауыш білім беру», «Қазақ тілі мен әдебиеті» мамандықтарында «Латын графикасы және оның емлесі» атты арнайы және факультатив пәндері жүргізілуде. Күнделікті сабақтарда, біз, латын қарпіндегі халық ауыз әдебиеті үлгілерінен мәтіндерді жылдамдыққа оқысақ, аудио жазбалар арқылы тыңдалым тапсырмаларын тыңдап, диктант жазамыз. Арнайы құрастырылған жұмыс дәптерлері арқылы жазылым және айтылым дағдысын жетілдіре отырып, түрлі қызықты тапсырмалар орындап, латын графикасын жылдам, әрі сауатты меңгеріп келеді.

2019 жылдың «Жастар жылы» болып жариялануына орай колледж студенттерінің басым көпшілігі «SANALY URPAQ» жобасы аясында құрылған клуб мүшелігіне өтіп, түрлі акциялар, жиындар өткізіп тұрады. Облыс көлеміндегі қайырымдылық шараларына да белсенді қатысып келеді.

Кеше ғана болып өткен Елбасы мен ел жастарының кездесуінен туындаған барлық міндеттер алдағы уақытта білім алушыларымыздың арқасында жүзеге асатындығы айқын. Еліміздің гүлденуі – болашақ жастардың қолынды болса, олардың бәсекеге қабілетті маман болып қалыптасуы – оқу орнымыздың үлесінде.

Бүкіл азаматтың келешегі – жас жеткіншектердің қандай идеал негізінде тәрбиеленіп, қалай өсуіне, кемелденуіне байланысты. Елбасы Жастар форумында сөйлеген сөзінде: «Сіздер қазіргі заманғы Қазақстанның идеалында тәрбиелендіңіздер. Өз еңбектеріңізбен, білімге деген ұмтылыстарыңызбен және нақты істеріңізбен сіздер мәңгілік Отанымыз – Мәңгілік Елдің даңқын асырасыздар» деп сенім білдірді. Сол сеніммен біз «білім – ғылым – инновациялар» үштігі билеген постиндустриялық әлемге қарай жылжып келеміз.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Елбасы Н.Назарбаевтың «Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру» бағдарламалық мақаласы, 2017жыл.
2. Ә.Ж.Әбдіхалықова, С.Ш.Малимова Ерлік шамшырағы. Тарихи, әдеби-танымдық жинақ. – Алматы: Атамұра, 2012. – 216 бет.

3. А.Мәметова, Т.Әліпқали Мәңгілікке маздаған қыршын ғұмыр. Орал, 2002.
4. М.Мендибаева, Қ.Әбілдаева Мәншүк есімі - ұрпаққа аманат. Кәсіптік білім көкжиегі

БАСШЫНЫҢ КӨШБАСШЫЛЫҚ ӘЛЕУЕТІН АРТТЫРУДЫҢ НЕГІЗДЕРІ

КАРАШОЛАКОВА Б. Р.

«Бақыт» бөбекжайы КМҚК директоры

E-mail: bachita0808@mail.ru

ДЖУМАЖАНОВА Д.О.

«Бақыт» бөбекжайы КМҚК әдіскері

E-mail: dinara198518@bk.ru

Қазіргі таңда әлеуметтік және экономикалық өзгерістер жағдайында қоғам адамгершілікті, рухани бай және шығармашылықты, кәсіби және тұлғалық мәдениеттің жоғары деңгейіне ие, Қазақстанды қайта құру үдерісіне қатысуға белсенді қызығушылығы бар адамдарға өткір қажеттілік пісіп жетілді. Отбасы мен мектеп жас тұлғаның тұлғалық өзіндік ерекшелігінің негізін қалайды және оның болашақтағы мінез-құлқының стереотиптерін қалыптастырады, дегенмен, тұлғаның төбегейлі қалыптасуы кәсіби мамандар арасында көптеп орын алады. Педагог мамандар – жастардың неғұрлым белсенді, ықпал етуге шалдыққыш және болашаққа бағдарланатын бөлігі. Сондықтан, жоғары кәсіптік білім жүйесіне бірқатар мемлекеттік құжаттарда белгіленген ерекше талаптар қойылады. Мысалы, ҚР президенті Н.Ә.Назарбаевтың «Қазақстан жолы-2050: Бір мақсат, бір мүдде, бір болашақ» атты Жолдауында: «Біздің болашаққа барар жолымыз қазақстандықтардың әлеуетін ашатын жаңа мүмкіндіктер жасауға байланысты. ХХІ ғасырдағы дамыған ел дегеніміз – белсенді, білімді және денсаулығы мықты азаматтар. Бұл үшін біз не істеуіміз керек? Біріншіден, ұлттық білім берудің барлық буынының сапасын жақсартуда бізді ауқымды жұмыс күтіп тұр. Сондықтан оларға заманауи бағдарламалар мен оқыту әдістемелерін, білікті мамандар ұсыну маңызды»- деп әр жыл сайын сауаттылығы жоғары бәсекеге қабілетті, белсенді, яғни лидерлер қалыптастыру міндетін қойып отырғандығын байқаймыз. Сонымен қатар, Қазақстан Республикасының Білім беруді дамытудың 2016-2019 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы нәтижесінде бірнеше әлеуметтік - экономикалық тиімділіктер қамтамасыз етіледі деп күтілуде. Соның бірі: «Жаңа формациядағы педагогтардың қажетті санда және тиісті біліктілікте қалыптастыру». Еңбек нарығының сұраныстарына сәйкес келетін, азаматтардың кәсіби, қызмет жолында және жеке өсуіне ықпал ететін адами сапаларын дамыту қажет» делінген. Яғни, оқытушылар алдына қоғам талабына сай жоғары интеллектуалды және коммуникативтік қабілетке ие, нарықтық бәсекеде басқаруға бейім, қойылған мақсатқа топтың қызығушылығы мен мүмкіндігін ескере отырып, әр түрлі жолмен жетуге қабілетті азаматтар тәрбиелеу міндетін қойып отыр. Осы жайында 2013 жылғы «Қазақстан-2050» стратегиясы – қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты» атты Елбасы Жолдауында: «Мемлекеттің міндеттемесі – азаматтарға олардың іскерлік белсенділігін жүзеге асыруға барынша мүмкіндік беру... Бәсекеге қабілетті дамыған мемлекет болу үшін біз сауаттылығы жоғары елге айналуымыз керек. Біздің азаматтарымыз үнемі ең озық жабдықтармен және ең заманауи өндірістерде жұмыс жасау машығын меңгеруге дайын болуға тиіс... Біздің жастарымыз оқуға, жаңа ғылым-білімді игеруге, жаңа машықтар алуға, білім мен технологияны күнделікті өмірде шебер де тиімді пайдалануға тиіс. Біз бұл үшін барлық мүмкіндіктерді жасап, ең қолайлы жағдайлармен қамтамасыз етуіміз керек»- деген.

Қазіргі қоғам жоғары интеллектуалды және коммуникативтік қабілетке ие, нарықтық бәсекеде басқаруға бейім, қойылған мақсатқа топтың қызығушылығы мен мүмкіндігін ескере отырып, әр түрлі жолмен жетуге қабілетті азаматтарға мұқтаж, заманауи жастар қиын мәселелердің шешімін табуда өзіне жауапкершілік алып, бастама жасауда белсенділік көрсете алмай жатады, сондықтан білім беру ісі жас ұрпақтың біліктілігін қалыптастырып қана қоймай, олардың бойында жылдам өзгеріп жатқан бүгінгі дүниеге

лайықты өмір сүруге, қызмет жасаудағы тұлғалық қабілеттерді дамыту шараларын да іске асыруды ойластыруы қажет.

Көшбасшылық әлеует ұғымына сипаттама.

Көптеген ғалымдар лидер мен ізбасарлардың мақсаты мен қажеттілігіне байланысты ортақ мақсатқа жету жолында, лидер феноменін өзара қарқынды әрекет ретінде қарастырады. Аталған мәселені шешуге бағытталған басқа мектеп теориялары да бар. Мысалы: күту – өзара әрекет (ожидание – взаимодействие) теориясын атауға болады. Бұл теория өкілдері Дж.Хоманс, Дж.Хемфилл, С.Эванс, Ф.Фидлер, Р.Стогдилл. Америкалық психолог Р.Стогдилл, Ф.Фидлер еңбектеріне талдау жасай келе, лидердің ықпал етуі және жағдаяттардан шешім табуы (лидер мен ізбасарларының арасындағы қатынас, лидердің билік дәрежесі, мақсаттың мәнділігі жағдайындағы) «тиімді лидерлік модель мүмкіндігін» ұсынғандығын анықтаған. Сонымен қатар, практикалық барлық жағдайда лидерлік топтық үдерістегі фокус ретінде, немесе келісімге шақыру өнері ретінде, немесе билік ұстанымы тұрғысынан рольдік әрекет ретінде көрініс беретіндігін анықтаған. 1948ж. Ральф Стогдилл лидердің жеке қасиетін анықтауға бағытталған 50 зерттеу жұмыстарды салыстырып, ортақ модель шығаруға бағытталған жұмысын жүргізді. Ақыр аяғында бұл мұндай модель құру мүмкін емес деген пікірге келеді. Бірақ «trait theory» жойылмады, керісінше дами түсті. Бұған сан алуан лидерлікке арналған әртүрлі мінездеме тізімдері ұсынылған кітаптардың көптеген түрлері дәлел бола алады. Зерттеулерге сүйенсек, тұлғалық сипаттамалар теориясын кейіннен лидерліктің жағдайлық теориялары алмастырды. Бұл теориялардың үйлесімділігі лидерліктің қалыптасуында орын, уақыт, жағдайдың орны ерекше екендігін айқындайды. Топ құрамының әртүрлі нақты жағдаяттарда белгілі бір қабілеттің басқалардан артықшылығы жеке мүшелерді айқындайды, бірақ дәл осы қабілет кей жағдайда қажетсіз болып жатады. Дегенмен жағдаяттан шыға білу қабілетіне ие болу адамның лидер болып қалыптасуына жол ашады. Осы мағынада А.И.Давлетова өз еңбегінде келтірген америкалық зерттеуші Дж.Шнейдердің пікірі қызықты «Бір кездері Англиядағы әскери лидерлердің даудамайға үйлесімді шек қоюы мемлекетті қиын жағдайдан азат етті. Бұл сол немесе басқа кезеңдегі елдегі саяси әлеуметтік жағдайдағы лидерлердің жол таба білуі, жағдаяттық фактордың лидерлікке жол ашар пайдалы ықпал етуші қабілет екендігін көрсетеді. Лидерліктің жағдаяттық теориясы лидерлікке тән салыстырмалы сипатын айқындайды және әртүрлі сапалы жағдайлар мен сапалы қабілетке ие лидерлерді талап етуі мүмкін деп болжайды. Сонымен қатар А.И.Давлетова лидерлікті әлеуметтік құбылыс ретінде қарастыра отырып, Э.Хартлидің лидерлік жайында ұсынған моделіне тоқталады. Америкалық ғалым Э.Хартли лидер тұлғасының неліктен белгілі бір адамдар лидер болады, неліктен оларды белгілі бір жағдаяттар ғана анықтайды деген сауалдарға байланысты туындаған теорияның төрт «моделін» ұсынды. Біріншіден, егер адам алғашқы жағдайда лидерлік танытса, келесі екінші жағдайда да лидерлік танытуы мүмкін. Екіншіден, «жалпы лидер» лидерлердің бір жағдайды стереотипті қабылдауы нәтижесінде лидерлік қабілет топта көрінуі мүмкін. Үшіншіден, кейде белгілі жағдайда лидер болып, екінші жолы да ол адам лидер ретінде таңдауына мүмкіндік беретін өзіндік беделге ие болуы мүмкін. Төртіншіден, көбінесе лидер ретінде мақсатқа жетуге деген мотивациясы басым адамды таңдайды. Осылайша әдебиеттерге талдау жасай отырып, лидер үшін кез –келген жағдаяттан дұрыс шешім тауып, шыға алу қабілетінің қалыптасуы маңызды екендігін және бұл аталған қабілет лидер болуға жол ашатындығын анықтай отырып, лидерлікке тән қабілеттің түрінің сандық жағынан көп екендігіне, лидердің топта танылуы әр түрлі көрініске ие екендігіне көз жеткіздік. 1950 жылдан кейін 30 жыл бойы лидерлік теориялары бихевиоризм ұстанымының қарқынды дамуына байланысты екінші жолға ысырылып қалды. Зерттеушілер лидер әрекетін және оның ізбасарларымен қарым – қатынасын зерттеуге көп көңіл бөле бастады. Бұл теорияның тұжырымдардың бір жақтылығы азды көпті үшінші теорияларға, нақты айтқанда тұлғалық – жағдайлық теорияларға жол берді. Әдебиеттерге жасалған талдаулардың мәліметтеріне сүйенсек, А.Н.Омаркожаева еңбегінде бұл тұлғалық-жағдайлық теориялар нұсқасын 1952 жылы Г.Герт және С.Милз ұсынғандығы жайлы айтылған. Олар лидерлік феноменін төмендегі төрт факторда қарастырған: 1.Лидердің адам ретіндегі сипаттамаларын; 2.Оның мотивтерін; 3.Лидердің әлеуметтік рөліндегі тұлғалық сипаттамаларын; 4.Лидер және

мотивтер бейнелерін (лидердің артынан еретін адамдардың бейнесі) лидердің атқарып жатқан жұмысы және өзі мен оның ізбасарларының қызығушылығына бағытталған институционалды контекст, ресми және құқықтық параметрлерін ескеру қажет деп көрсетеді. Гуманистік бағыт өкілдері лидерлік теориясына басқаша көзқараспен қарайды. Олардың пікірінше адам табиғаты - қиын мотивацияланған организм, ал ұйым әрқашан басқару қағидасына сүйенеді. Сондықтан лидер пайымда қажеттілігі мен өзіндік мақсатын еркін жүзеге асыруға бағытталған және пайым мақсатына жетуге ұмтылуда ынтымақтастықта өз үлесін қосатындай болуы тиіс. Лидерлікті түсіну жалпы қоғам менталитетін айқындайды, сонымен қатар, заңдылықтарының өзгеруі мен адамдардың өзара қабылдауын айқындайтын теорияларды алты топқа бөліп қарастыруға болады. Көптеген бұрын қалыптасқан идеялар осы кезеңге дейін қолданысын жоймаған (1 кесте). Кесте 1 –Лидерлік теориясының эволюциясы (А.Н.Омаркожаева бойынша)

Теориялар	Анықтама
Ұлы пайымдаулар	ХІХ ғ.аяғы мен ХХ ғ.басындағы лидерлік теориясының көне теориясы. Алғашқы зерттеулерде, лидерге (ер адамға) туыла берілген «батылдық» мінезі адамдарға ықпал етуіне мүмкіндік береді деп есептелді. Бұл адам өзіне бағындыра алатын, әлеуметтік, саяси діни қозғалыстарда, билікте, әскерде «ұлы адам» деп саналатын адам туа берілген қасиеттері арқасында лидер болып есептеледі.
Тұлғалық сипаттамалар теориясы	Келесі зерттеулер лидер қалыптастыратын жеке қабілеттерге назар аудара бастады. Ғалымдар лидердің бойында өзгелерден ерекшелейтін әлдебір (мысалы, жоғары интеллект немесе ерекше алғырлық (энергичность)) қабілеттер болатындығын анықтауға тырысты. «Айрықша» қабілетті бөліп көрсету болашақта лидер қалыптастыруға, лидерлікке тәрбиелеуге мүмкіндік береді деп жорамалдады. Бұл бағыттағы зерттеулер әлі күнге дейін қызығушылық туғызып отыр
Тәртіптік пайымдаулар	Әмбебап, әрсалалы қабілеттерді анықтаудағы сәтсіздік 1950 жылы ғалымдарды лидерлердің әрекетіне назар аудартты. Бір кездердегі зерттеу бағыты ұйымдардағы лидерлер әрекетінен: олар қандай орын алады, өздеріне қандай жауапкершілік алады, менеджменттің қандай қызметтерді қолданатындығын бақылаған. Бұл зерттеулер барысынан лидердің тиімді және тиімсіз тәртіптерін, өзара қатынастарын анықтауға тырысты. Қарым – қатынас жасау стильдері және топпен қатынас орнату әрекеттері тәртіптік жағдайда қарастырылды
Лидерліктің жағдайлық теориялары	Бұл кезеңде лидерлікке ықпал ететін жағдаяттық және контекстілік өзгерістер қарастырыла бастады. Мұндағы негізгі идея лидерлер жағдаятты бағалап, өз әрекетін жағдайға сай бейімдей алады дегенді білдіреді. Басты жағдайлық өзгерістер қоршаған адамдар мінезі мен қоғамдық орта және жұмыс тапсырмаларына қатынасынан көрінеді деп саналады. Бұл теория бойынша лидерлікті топ мінезінің және жағдаяттың үзіндісінен түсіну мүмкін емес деп саналды.
Ықпал ету пайымдауы	Бұл теория лидерлердің топқа немесе топтың лидерге ықпалын зерттейді. Зерттеу орталығы ерекше қабілеті бар харизматикалық лидер болып табылады. Лауазымды жағдайы немесе жеке қабілеті қаншалықты басым болса, соншалықты ықпал етуі басым болады деп саналады. Бұл теория шеңберінде өзгеріске әкелуге негізделген құзырлылық құрылымы (болашақ бейнесі) мәселелері аздап қарастырылып, дамытыла бастады.
Жағдайлық тұлғалық теориялар	Бұл теория бойынша лидерлікті қарым- қатынас, топ пен лидер қатынасы, олардың өзара ықпал ету мәселелері төңірегінде

карастырылды. Бұл теория лидер қызметі емес, ортақ мақсатқа жетуге үлес қосуға бағытталған топ құрамындағы мүшелерінің өзара қарым - қатынасын қарастырады. Тұлғааралық қатынас лидерліктің басты факторы ретінде қарастырылады.
--

Бұл теориялардың ерекшелігі лидерге қажетті тұлғааралық қатынас орнатуға мүмкіндік беретін, лидердің тұлғалық қабілеттерін қарастыруда маңызды болып саналады. Бұл қабілеттерге интеллектінің эмоционалды аймағы, ақыл, шыншылдық, жоғары моральдық құндылық, батылдық және лидерлердің адамдармен қарым – қатынасын ынталандыра отырып, оларға билік құруға мүмкіндік беріп, әр түрлі жолдармен топтарға қолдау көрсетіп, жетілдіруге болады десе, соңғы кезде ғалымдар назарын эмоционалды интеллект аймағына аударуда. Д.Гоулмен «Эмоциональное лидерство» еңбегінде Питер Салоуэй және Дж.Майер эмоционалды интеллектіні: «Зияткерлік үдеріс негізінде эмоциямен басқару, эмоция көрсету, жеке тұлғаны қабылдай және тнсіне білу қабілеті» - деп көрсеткендігін айтады. Басқаша айтқанда, эмоционалды интеллектте ғалымдар төрт сапаны біріктіреді: - адамдармен қарым – қатынаста қабылдау және сезіне білу қабілеті (дәл өзінікі тәрізді, басқа адамды қабылдауы); - ақылға сүйеніп эмоцияны бағыттай білу қабілеттілігі; - адамдарды түсініп, эмоцияны дұрыс көрсете білу қабілеттілігі; - өз эмоциясын басқара білу қабілеттілігі; Гарвард университетінің психологы Дэвид Макклелланд «эмоционалды интеллектіде» дамыған лидер қандайда бір сапаларсыз - ақ басқаруға қабілетті болып келеді деп атап көрсетеді.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Н.Ә.Назарбаевтың Жолдауы «Қазақстан - 2050» стратегиясы – қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты» - Егемен Қазақстан 2013 жыл 28 ақпан.
2. Қазақстан Республикасының Білім беруді дамытудың 2011 - 2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы- интернет ресурс, www.edu.gov.kz/.../bilim_berudi_damytudy_2011_2020_hy_ara_ar_a.
3. Қазақстан Республикасының 2007 жылғы 27 шілдеде бекітілген N 319 Білім туралы Заңы - Егемен Қазақстан 2007 жыл 15 тамыз 4. Руководство и лидерство/сб.науч.тр. ред.Б.Д.Парыгин,- Л.,1973. 5. Чернышев А.С., Лунев Ю.А., Лобков Ю.Л., Сарычев С.В. Психологическая школа молодёжных лидеров. – М., 2005.- с.275 6. Жеребова Н.С.К вопросу о выдвижении лидеров в студенческих группах/личность и группа.ученые записи том,- 468.:1971- 139-с.157 7. КричевскийР.Л. Лидерство в малых группах как объект социально-психологического исследование.-Л.: изд-во ЛГПИ им.Герцена,1973.-с.54 8. Кудряшова Е.В. Суханов В.Р. Особенности лидерства как элементы социального управления/ Философия и образование- пространство диалога/.Архангельск,2000.- с.25

МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ ТӘРБИЕ МЕН ОҚЫТУДА ИННОВАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ҚОЛДАНУДЫҢ МАҢЫЗЫ

АЛДОНГАРОВА З. Ж.

М.Мәметова атындағы Қызылорда педагогикалық
жоғары колледжі

Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә.Назарбаевтың әр жылдардағы халыққа жолдау - әр адамның жан-жақты дамуына мол мүмкіндік жасайтын мемлекеттік құжаттың бірі. Бұл жолдаудың негізіне түрлі реформалармен қатар білім беру жүйесін халықаралық деңгейге көтеру, әлемдік білім кеңестігіне толығымен кірігу және қоғамымыздың басты байлығы-жас ұрпақты дамыту үшін қажетті жағдай жасау жолымен оның ой-өрісін кеңейтіп, жан-дүниесін байыту, жалпы және кәсіптік білім алуы үшін мүмкіндіктер жасау туралы мәселелер қойылып отыр.

Қазіргі білім беру жүйесінің мақсаты - бәсекеге қабілетті маман дайындау. Мектеп – үйрететін орта, оның жүрегі - мұғалім. Ізденімпаз мұғалімнің шығармашылығындағы ерекше тұс - оның сабақты түрлендіріп, тұлғаның жүрегіне жол таба білуі. Ұстаз атана білу, оны қадір тұту, қастерлеу, арындай таза ұстау - әр мұғалімнің борышы. Ол өз кәсібін, өз пәнін , барлық шәкіртін , мектебін шексіз сүйетін адам. Ал туғаннан мектепке барғанға дейінгі аралық - баланың психикалық және физиологиялық дамуының ең қарқынды жүретін әрі адамның бүкіл өміріне қажетті қасиеттер мен сапалардың қалыптасатын кезеңі. Бұл мектеп жасына дейінгі балалардың даму, қалыптасу заңдылықтары мен ерекшеліктерін жанжақты зеттеген әйгілі психолог, физиолог, педагог ғалымдардың (Л.С.Выготский, А.В.Запорожец, В.В.Давыдов, Н.М.Поддьяков, В.А.Сохин, Д.Н.Узнадзе, Е.А.Флерица, Н.А.Ветлугина және т.б.) еңбектерінде ғылыми негізде дәйектелген. Бұл ғалымдар мектепке дейінгі жас кезеңіндегі балалардың өмірді танып білуге құштарлығы басым, өзіндік қарапайым әлеуеттік мүмкіндіктері жеткілікті екенін делелдейді.

Бала – біздің болашағымыз. Мектеп жасына дейінгі балаларды дамыту мәселесі ұлттық даму стратегиясымен тығыз байланысты мемлекеттік саясаттың ажырамас бөлігі болып табылады. Балабақшадағы тәрбиелеу мен оқыту баланың ғана емес, еліміздің де жарқын болашағының кепілі. Ол-үздіксіз білім берудің алғашқы деңгейі. Мектепке дейінгі тәрбиелеу мен оқытудың негізгі мақсаты-баланың жеке басының қалыптасуы мен дамуы болуы тиіс. Мектепке дейінгі тәрбие мен оқыту үздіксіз білім беру жүйесінің алғашқы деңгейі ретінде қазіргі қазіргі уақытта бейімделуге қабілетті бала тұлғасының қалыптасуы мен дамуы үшін жағдайлар жасайды. Қазіргі қоғамда ғылыми жаңалықтар мен инновациялық технологиялар қаншалықты маңызды болса, мектеп жасына дейінгі баланы тәрбиелеу мен оқыту саласын заман талабына сай дамыту соншалықты уақыт сұранысын қанағаттандыратын жаңа бағдарламалармен, технологиялармен қамтамасыз ету болып отыр.

Жаңа білім беру жүйесін дамыту негізіне оқытудың заманауи технологиясы жатады: Интернет-технология, электронды пошта технологиясы, компьютерлік оқыту бағдарламалары, Web-технологиялары, «кейс-стади» (аналитикалық және сыни ойлауды, сонымен қатар креативті дамыту үшін үздік әдістемелердің бірі ретінде саналады, кейс-әдіс, практикалық мысалдарда оқыту, нақты жағдайлар әдісі, жағдайлық оқыту, жағдайлық тапсырмалар), рефлексия өзін-өзі тану және өзін-өзі бағалау әдісі ретінде, тренингтік технологиялар, жобалар әдісін қолданумен оқыту технологиясы. Қазіргі кезде сабақтар мен сыныптан тыс шараларды өткізуде ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолданбай елестету мүмкін емес.

Ақпараттық-коммуникациялық технологиялар деп оқыту педагогикасында арнайы техникалық ақпараттық құралдарды (интерактивті тақта, электронды - есептеуіш машиналар, аудио, бейне) пайдаланатын барлық технологияларды атайды. Мектепке дейінгі ұйымдарда ақпараттық – коммуникациялық технология құралдарын қолданудағы мақсат - баланың танымдық қызығушылығын қалыптастыру. Балада танымдық қызығушылықтың болуы олардың оқу іс-әрекеттерге белсенді, білімінің сапалы болуына, жағымды мінез құлықтарын қалыптастыруға мүмкіндік береді. Интерактивті тақтаның жетістіктерінің кіші жастағы балаларда оқуға, жаңа білім алуға деген құштарлық туғызады. Интерактивті тақта ақпаратты кеңінен ұсыну құралы болып келеді және баланың мотивациясын күшейтеді. Мультимедиялық технологияларды пайдалану арқылы (түс, графика, дыбыс, заманауи видеотехникалық құралдар) түрлі жағдайлар мен органы моделдеуге болады.[1] Осындай құралдардың бірі-мультимедиялық оқулықтарды балабақшаларда кеңінен пайдалану. Бұл жағдайда тәрбиеші әр оқу қызметін бастар алдында жиі көрнекіліктер ауыстырмаған болар еді. Ал, мультимедиялық оқулықтар арқылы тәрбиеші уақытты тиімді және ұтымды пайдаланар еді. Балабақша баласына мультимедиялық оқулықтар біріншіден, балалардың қызығушылығын арттырады, екіншіден, зейін қойып көрумен қатар түсінбеген жерлерін қайта көруге мүмкіндік алады. Мультимедиялық оқулықтар балабақшада балаларға арналған таптырмас құрал болып табылады. Өйткені, балалардың зейіні әр түрлі әдемі түстерге, ойыншықтарға, әдемі суреттерге, әсемдікке әуес болады. Мультимедиялық электронды оқулықтар бала үшін де, тәрбиеші үшін де күнде дамытылып отыратын анық түрдегі әдістемелік жүйе болып табылады. Жетекші ғалымдар мен практиктер жүргізген көптеген

психологиялық-педагогикалық зерттеулер нақты мектепке дейінгі жасты зияткерлік, тұлғалық, әлеуметтік, эмоционалдық дамуын стратегиясымен үздіксіз байланысты екендігін және мемлекеттік саясаттың ажырамас бөлігі болып табылатындығын ескере отырып, Қазақстан Республикасының мектепке дейінгі білім беру жүйесін жаңғырту, дамыту ісіне ерекше көңіл бөлді.

Елбасы өзінің Қазақстан халқына Жолдауларында ел дамуындағы маңызды мәселелерге тоқтала отырып, білім берудің бәсекеге қабілетті болуына ерекше басымдық береді. Тәуелсіз елімізде білім жүйесі сапасын жетілдіру ең өзекті мәселелердің бірі болып отырғаны белгілі. Осыған орай, білім беру жүйесінде жастарға сапалы білім беріп, олардың үйлесімді дамуы мен тұлға ретінде қалыптасуында ұстаздың кәсіби шеберлік көрсеткіштерінің бірі - жалпы педагогикалық, ғылыми- теориялық, әдістемелік жаңалықтар мен озық тәжірибені жетік меңгерудің маңызы зор. Қазіргі ұстаздар алдындағы міндет: ғылым мен техниканың даму деңгейіне сәйкес оқушының білімі терең, іскер және ойлауға қабілетті, әлемдік стандарттар негізінде жұмыс істей алатын құзырлы тұлғаны қалыптастыру.[2]

Инновациялар бала тұлғасына, оның қабілеттіліктерін дамытуға бағдарланған педагогикалық практикада қолданылатын жаңа әдістерді, нысандарды, құралдарды, технологияларды анықтайды.

Инновациялық технологиялар – заманауи әлеуметтік-мәдени жағдайда баланың тұлғалық дамуында динамикалық өзгерістер есебінен позитивті нәтижеге жетуге бағытталған тәрбиелеу құралдарының, оқыту тәсілдері мен әдістерінің жүйесі. Инновациялық технологиялар педагогикалық іс-әрекет үдерісінде өзінің тиімділігін дәлелдеген білім берудің прогрессивті технологиялары мен стереотиптік элементтерін үйлестіреді.

Халықаралық тәжірибе зерттеуі көрсеткендей, заманауи білім берудің өзекті міндетінің бірі мектеп жасына дейінгі интеллектуалды дамыған балаларды ерте жастан анықтау, оқыту және тәрбиелеу болып табылады

Мектепке дейінгі білім мазмұнына байланысты шетелдердегі ғалымдар ойпікірлерін зерделейтін болсақ, оқу-тәрбие үдерісі педагогикалық, дидактикалық қағидаларға негізделіп тәрбиеленушілердің танымдық белсенділігін арттыруға, қарым-қатынас мәдениетін қалыптастыруға және қарапайым білім негіздерімен қаруландыруға бағытталғандығы анықталды. Шетелдерде педагогикалық білім беруді реформалау 70 жылдарда басталып, білім беру сапасын арттыруға басым көңіл бөліп, қарқынды даму жолын таңдады. Олардың ішінде Ресейдегі мектепке дейінгі тәрбие мен білім беру мазмұнының қалыптасуы мен дамуы қуатты педагогикалық және психологиялық бірлескен идеялардың ғылыми әлеуетіне негізделген жоғары деңгейде дамыған қағидалары мен тұжырымдамалары, белгіленген жүйесі, сол елдің мәдени тарихи тамырларына бағытталған мазмұны және технологиялары бар. Мұнда балабақша-балалар үшін өздерінің талаптілектерін жүзеге асыратын, үлкен адамдармен қарым-қатынас жасайтын, өмір сүретін арнайы жабдықталған кеңістік орта болып табылады. Мектепке дейінгі ұйымдар әлеуметтік қамсыздандыру министрілігіне қарайтын елдерде (Австрия, Англия) ата-аналар қалауымен балаға күндізгі қамқорлық түрінде ұйымдастырылуы басым болса, Білім министрілігіне қарайтын елдерде (Ирландия, Қытай) ерте жастан оқыту үрдісі басым. Ал кейбір елдер де мектепке дейінгі білім беру енді-енді министріліктер қарамағына еніп отыр (Түркия, Жапония).

"...тәрбиеші өзін өткен мен болашақтың арасында тірі дәнекермін, шындық пен жақсылықтың құдіретті жауынгерімін деп біледі және ол өз ісінің сырт қарағанда қарапайым екендігін,бірақ тарихтың ұлы істерінің бірі екендігін,бұл істен көптеген ұрпақтар нәр алатынын түсіндіреді" деп жазады К.Д.Ушинский. Мектепке дейінгі мекемелерде оқу қызметінің сапалы өтуі тікелей тәрбиешінің шеберлігіне байланысты. Бір ұйымдастырылған оқу қызметінің түрлі әдістерді орнымен пайдалану арқылы жетуге болады.

Инновация құрал мен үдеріс ретінде қандай да бір жаңалық ендіру жұмыстарын көздейді.

Мысалы бала тұлғасы жалпыадамзаттық құндылық ретінде қарастырылатын, ізгілікті педагогика теориясында «Жеке бағытталған оқыту, жеке бағытталған тәрбие, жеке көзқарас» сияқты түсініктер бар. Жеке бағытталған педагогика балалардың жеке тәжірибе жинақтап,

олардың жеке қызығушылықтары мен қажеттіліктері іске асырылатындай оқыту ортасын жасайды. Жеке бағытталған технологиялар:

Топтық оқыту технологиясы,
Амонашвилидің ізгілік технологиясы,
Интерактивті оқыту
Ойын технологиялары,
М.Монтессори технологиясы
Дамыта оқыту технологиясы,

Мәселелік оқыту технологиясы және Триз шығармашылық технологиясы. Бұл технологиялар мектепке дейінгі жастағы балаларды тәрбиелеу мен оқытуда тиімді болып есептеледі.

Қорыта келгенде, мектепке дейінгі білім мазмұнын дамытудың әлемдік тәжірибедегі мәні мен маңызын саралауда мектепке дейінгі білім беруге тән жалпы әлемдік үрдістерді жинақтап айтқанда, ол мынаған саяды: тәрбиешілер баланың қоршаған ортамен қуанышты және алаңсыз айналысуын, мейілінше дербестігін, білуге құмарлығын, түрлі тәсілдермен өзін таныта алуын ынталандыратын жағдай, орта жасалатындығы.

Пайдаланылған әдебиеттер:

- 1.К.Ю. Белая «Инновационная деятельность в ДОУ» әдістемелік құралы. М. 2005ж.
- Б.Бөрібаев, Е.Балапанов «Жаңа ақпараттық технологиялар». – Алматы, 2001.[1]
- 2.ФН Жұмабекова «Мектепке дейінгі білім беру мазмұнын жаңартудың педагогикалық - әдіснамалық негіздері» - Астана, 2010
- 3.Мектепке дейінгі ұйымдардың тәрбиелеу-оқыту жұмысында инновациялық технологияларды енгізудің талаптары Әдістемелік ұсыным Астана 2014 [2]
- 4.«Мектепке дейінгі тәрбие мен оқыту» Республикалық педагогикалық журнал №5-2018

УЧИМСЯ, ИГРАЯ!

ВАСИЛЬЕВА Г.Л., СОБОЛЕВА Н.В.

КГУ «ОСШ №20» г.Караганда
natasha72kz@mail.ru

В условиях обновления содержания образования в РК и изменения подходов к изучению русского языка можно с уверенностью сказать, что игра как способ формирования познавательной активности учащихся на уроке актуальна и эффективна. Ребенок учится языку, играя в детском саду, в начальной и основной школе. Цель нашего обучения – функционально грамотная личность. А игра в процессе обучения способствует безболезненному усвоению информации. Еще древние греки говорили, корень учения горек. Но зачем учить с горькими и бесполезными словами тому, чему можно научиться с улыбкой. Если интересно построить урок, если попытаться вызвать в глазах детей удивительное любопытство, азарт, восторг, радость, то корень учения может замелить свой вкус и стать сладким. В этом учителю поможет занимательная наука - занимательное языкознание.

Не столь легко науку о языке сделать занимательной, хотя в жизни любого человека, любого народа язык занимает главное место - это важнейшее средство человеческого общения. Но как к нему относятся? Для одних язык - нечто само собой разумеющееся, они пользуются им, владеют им, но не задумываются над его сущностью, свойствами.

Другие, наоборот, интересуются его устройством, происхождением отдельных слов, спецификой их образования, употребления. Порой они ищут ответы на вопросы в школьных учебниках. Но там ответа нет. В специальных справочниках ответы есть, но, зачастую, для не лингвиста, они столь мудрены, что понять невозможно. И тогда на помощь приходит занимательная грамматика.

Родной язык в школе - это инструмент познания, мышления, развития. Он обладает богатыми возможностями творческого обогащения.

Через язык ученик овладевает традициями своего народа, его мировоззрением, эстетическими ценностями. Через язык он приобщается к сокровищам мировой литературы. Через язык он выражает свои мысли, чувства, волеизъявления. Язык вводит ребенка в общественную жизнь, дает ему возможность общаться со взрослыми, друзьями. Через слово усваиваются и основные понятия. А так, как мы знаем, что имя существительное и глагол составляют более 70% наших слов, то основное обучение языку и падает на эти части речи. Причем существительное составляет приблизительно 44% всех слов, употребляемых человеком. Игра заложена в человеке на уровне инстинкта. В любом- возрасте человек любит играть. У ребенка игра играет важную роль, пожалуй, главную роль в его развитии, т.к. именно в процессе игры формируется его представление об окружающем мире, о социальных взаимоотношениях и формируется понятие о том месте, которое он занимает в обществе.

Всегда нужно понимать золотое правило, выработанное психодидактами: знания, усвоенные без интереса, не окрашены собственным положительным отношением, эмоциями, не становятся полезными - это мертвый груз. [Волина, с. 7]

А.С. Макаренко придавал большое значение игре детей и сравнивал ее с работой взрослых. «Хороша игра, - говорил он, - похожа на хорошую работу, и плохая игра похожа на плохую работу. В каждой игре есть, прежде всего рабочее усилие мыслей». [Макаренко, с. 374]

В языковых играх, несомненно должно быть «усилие мыслей». Игры должны способствовать расширению и укреплению навыков устной речи, они должны быть не только занимательными, но и обучающими.

В дидактических познавательных играх на первый план выступает наличие знаний, учебных навыков.

Сущность дидактических игр заключается в решении познавательных задач, поставленных в занимательной форме. Усваивая или уточняя в дидактической игре тот или иной программный материал, дети учатся наблюдать, сравнивать, проявлять сообразительность, находчивость, а главное - развивать коммуникативную активность.

Каждая дидактическая игра имеет свою структуру:

цель игры - обучающая;

правило игры - пути решения задачи;

игровые действия - реализация поставленной задачи;

окончание игры;

итог игры и оценка учителем деятельности участников игры - оценки корректные, даже либеральные, мягкие.

Успех игры зависит от четкого объяснения правил.

Занимательность может проявляться в различных формах:

- в неожиданной постановке вопроса;

- в создании проблемной ситуации;

- в необычной форме проведения урока (виде интервью, путешествия, инсценировки и пр.).

К занимательности, используемой на уроках русского языка, предъявляются следующие требования:

1. задания должны соответствовать психофизическим возрастным особенностям школьника;

2. задания должны быть доступны в исполнении;

3. задания должны соответствовать изучаемой грамматической теме;

4. игра не должна быть самоцелью;

5. учитель не должен вмешиваться в игру, но только корректировать ее;

6. нельзя во время игры делать негативные замечания, наоборот, надо всячески поощрять участников игрового процесса;

7. игра или выполнение занимательного задания обычно должны проводиться на этапах закрепления, повторения, обобщения учебного материала;

8. игра не должна занимать много времени

Обращение к игре на уроках русского языка объясняется тем, что в игровой деятельности легче воспроизвести основные факторы, определяющие коммуникацию, лексические особенности и грамматический строй русского языка. Игра создает в классе атмосферу свободного общения, привлекает внимание всего класса. В игре учащиеся попадают в ситуации, позволяющие им самим критически оценить свои знания. Игры в веселой форме способствуют развитию речи, прививают навыки практического применения знаний по языку. Игра - это и школа социальных отношений. Именно в условиях игровых отношений ребенок добровольно упражняется, осваивает нормативное поведение в коллективе, правила речевого этикета в разных речевых ситуациях. Игра полезна и тем, что речь учащихся оценивается не по косвенным критериям (скорость говорения, чтения, число ошибок языковых и речевых), а по коммуникативному эффекту: учащиеся справились с заданием, достигли поставленной цели, следовательно, владеют изучаемым материалом и получают хорошие оценки.

Все языковые игры можно разделить на несколько групп:

1. игры, графические - основная цель которых, усвоение значений, написаний и употреблений всех букв русского алфавита (примечание: графические игры можно проводить тогда, когда дети изучили все буквы алфавита, умеют свободно читать и писать);

2. игры словарные - основная цель обогатить словарный запас учащихся, совершенствование лексического строя их речи;

3. орфографические игры - закрепление навыков правописания слов, морфем; такие игры направлены на совершенствование знаний тех орфограмм, которые уже изучались, например, правописание безударных гласных после шипящих, правописание безударных гласных в корне слова, правописание прописной буквы, Ё и Ъ знаков, звонких и глухих согласных, правила переноса слов и пр.;

4. игры грамматические, прививающие навыки практического применения правил фонетики, орфоэпии, словообразования, морфологии, синтаксиса

5. игры, развивающие связную речь учащихся, умение пользоваться разнообразными речевыми средствами в той или иной ситуации, умение использовать правила речевого этикета и т.п.;

6. логические игры - основная цель которых, способствовать развитию логического мышления учащихся, умение выделять предмет из

совокупности подобных, устанавливать связь между предметами реальной действительности, а также включать предмет в разряд однородных.

Логические игры - это проверка интеллектуальных способностей человека. Обучать логике мышления следует на всех уроках, но на уроках язык в первую очередь, так как язык - это средство выражения логически понятий, суждений, умозаключений.

Формы игровых и занимательных заданий разнообразны. На уроках должны происходить удивительные события: в гости к детям приходят известные сказочные герои - Буратино, Незнайка, Карлсон, Вини Пух, Чебурашка, дикие звери. Они просят у ребят помощи, совета, рассказывают о своих проблемах. Так, например, Буратино не знает, как составить схему слова или предложения, а Карлсон ко всем словам дописал Ъ, и что получилось? Чебурашка не знает, какие слова в песенке о дне рождения обозначают предметы и т.п. Игра - это начало трудного пути к познанию. Она помогает учащимся усвоить грамматический материал, развивает любознательность, инициативу, эмоциональную память. Во время игры улучшается психологическое состояние учащихся, снимается напряженность, создается обстановка доверительности и непринужденности. Но нужно помнить, что игра не предшествует обучению и не чередуется с ним. Игра - это форма организации учебной деятельности, форма контроля знаний и умений учащихся.

Игры можно организовывать и по сюжетным картинкам. Картинка как бы является отправным моментом в игре. Учащиеся дают имена персонажу, составляют для них диалоги.

Можно организовать и игру «Картонное лото», составление сказок по динамическим картинкам и т.д. Но такие игры должны быть целенаправленны на закрепление какой-либо темы по русскому языку. Например «Картонное лото» на тему «Несклоняемые имена существительные».

Особенно детей привлекают ролевые игры, где они могут свободно двигаться, проявлять инициативу, осуществлять общение. Дети очень любят рисовать. Эта любовь к изобразительному искусству может быть использована и на уроках русского языка. Например, при изучении безударных гласных предлагается нарисовать предметы, в названии которых есть эта орфограмма.

Даже начиная такой, казалось бы, скучный урок, как чистописание, можно внести элемент занимательности. «Дети, сегодня я открою вам одну тайну, - говорит шепотом учительница, - мы с вами поплывем на корабле в страну Лингвинию. Но попасть туда может лишь тот, кто красиво напишет две строки буквы Л и назовет 5 слов - имени существительных, начинающихся (оканчивающихся) буквой Л».

Итак, занимательные дидактические игры - это творческая лаборатория учителя. И владеть ею можно только при условии любви к детям, любви к своему учительскому труду, любви и восхищения красотой и мощью нашего одного языка.

Мы живем в эпоху словесной информации. Язык обесценивается, мы начинаем терять ощущение его красоты и неповторимости. Вместе с тем русский язык - это удивительное достояние народа. И надо его беречь, ценить, и приучать к этому школьников.

Практика работы в школе подсказывает, что существует особая игровая педагогика, которая обеспечивает более непринужденное эмоциональное общение и равноправное творческое взаимодействие ребенка и взрослого.

Игровая деятельность на уроках русского языка - это деятельность по сохранению экологии языка, это стремление развивать непринужденную речь ребенка. Участие в играх снимает комплекс неполноценности, страх, застенчивость ребенка.

Игра влияет на эмоциональную сферу ребенка, и он воспринимает ситуацию легче, не только умом, но и чувствами. И поэтому игры способствуют развитию креативности, создают хорошее настроение.

Очень верно сказал филолог М.М. Бахтин: «Человек, прежде всего слов, а потом уже все остальное. Слово инструмент осуществления человека, оно обеспечивает его жизненной энергией».

Литература:

1. Волина В.В. Русский язык. Учимся играя. Екатеринбург, 1996.
2. Шмаков С.А. Игры в словах и со словами. М., 2000.
3. Тарабарина Т.И. И учеба, и игра: русский язык. Ярославль, 1997.

СОВРЕМЕННАЯ ОБРАЗОВАТЕЛЬНАЯ СРЕДА, КАК ФАКТОР ОБЕСПЕЧЕНИЯ КАЧЕСТВА ОБРАЗОВАТЕЛЬНОГО ПРОЦЕССА

ВОЛКОВА Л.В.

Многопрофильный гуманитарно-технический колледж

E-mail: VLV_LOVE@mail.ru

Создание развивающей среды для педагогов и учащихся – это одно из важнейших направлений деятельности образовательных учреждений, предусматривающих обеспечение санитарно-гигиенических условий внутриобразовательной среды, создание условий для обучения и воспитания, создание психологической комфортности.

Главной целью инновационных технологий образования является подготовка человека к жизни в постоянно меняющемся мире. Сущность такого обучения состоит в ориентации учебного процесса на потенциальные возможности человека и их реализацию. Образование должно развивать механизмы инновационной деятельности, находить творческие способы решения жизненно важных проблем, способствовать превращению творчества в норму и форму существования человека.

Учитывая переход к глобальному информативному обществу и становлению знаний, об адекватности образования социально-экономическим потребностям настоящего и будущего можно говорить лишь в том случае, если его модернизация будет основываться не только и не столько на организационных нововведениях, сколько на изменениях по существу – в содержании и технологиях подготовки кадров и подготовке научных исследований. Как социальный институт, воспроизводящий интеллектуальный потенциал страны, образование должно обладать способностью к опережающему развитию, отвечать интересам общества, конкретной личности и потенциального работодателя. Современная школа должна стать передовой площадкой в части информационных технологий, местом, где человек получает не только необходимые знания, но и проникается духом современного информационного общества. Без применения информационно-коммуникативных технологий (ИКТ) образовательное учреждение не может претендовать на инновационный статус в образовании. Ведь инновационным считается образовательное учреждение, широко внедряющее в образовательный процесс организационные, дидактические, технические и технологические инновации и на этой основе добивающееся реального увеличения темпов и объемов усвоения знаний и качества подготовки специалистов. Переход на интерактивные методы обучения и технологии реального времени требует значительных телекоммуникационных ресурсов, способных обеспечить необходимую взаимосвязь участников образовательного процесса, поддержку мультисервисных технологий, высокую производительность телекоммуникационного оборудования и пропускную способность сетей передачи данных. Необходимость модернизации системы образования страны во многом связана с противоречиями кризисного периода ее развития, не разрешенными до настоящего времени. Это противоречия:

- между бурным развитием науки и реальными познавательными возможностями обучающихся;
- между тенденциями к специализации обучения и задачей разностороннего развития личности;
- между практикуемым до сих пор репродуктивным обучением и потребностью общества в людях с развитыми творческими способностями;
- между стандартизируемым обучением всех учащихся и их индивидуальными способностями и интересами.

В этих условиях возрастает значение взаимодействия педагогической науки и практики. Фундаментальная и прикладная педагогическая наука, являясь системообразующим фактором, способна оптимизировать процесс модернизации системы отечественного образования, сформировать новое понимание его смыслов, научно их обосновать. Но научно обоснованные идеи и смыслы могут стать инновациями только в процессе их реализации, если эти идеи направлены на разрешение выявленных противоречий в образовательной практике и востребованы педагогическим сообществом. С другой стороны, педагогическое сообщество должно быть готовым к восприимчивости новшеств, к их освоению, к формированию определенных организационных форм, методов их реализации на фоне выявляемых проблем и противоречий, то есть, быть готовым к инновационной деятельности.

Так, что же сегодня понимается под инновациями в образовании?

Еще одна тенденция развития современного мира - глобализация цивилизационных процессов. Проблемы, стоящие перед образованием, приобретают общемировой характер и являются одним из следствий процесса глобализации. Глобализация сделала рынок труда открытым и интернациональным, что привело к существенному изменению взглядов и на предназначение образования. В XIX-XX вв. считалось, что главное - это качество

образования, и соответственно строилась пирамида конкурсного социального отбора: на ее вершине находилось элитное образование для наиболее состоятельных или наиболее способных обучающихся. Так создавались условия для воспроизводства национальных элит.

В наступившем XXI в. появился новый взгляд на образование, как на ключевой фактор выживания нации в конкурентной борьбе на мировом рынке. Постиндустриальное общество требует творческого подхода к своей деятельности от каждого работника. Поэтому образование должно быть ориентировано на каждого человека, на развитие его человеческих ресурсов, его творческих возможностей. Современное образование должно быть и качественным, и массовым одновременно.

Исследователи определили, что на современном этапе развития постиндустриального общества, главными его признаками становятся: прогресс науки и образования, научные достижения, создание новых интеллектуальных технологий; рост числа работников, повышающих свой образовательный уровень и квалификацию. При этом всё в большей мере возрастает значение и роль творческого труда; ведущее место начинают занимать работники с креативным, творческим подходом. Ценность человека, как работника определяется освоением современных компетенций, его интеллектуальными, креативными умениями и навыками. В результате, работник в постиндустриальном обществе характеризуется принципиально новыми качествами отличными от работников индустриальной эпохи. Это связано, прежде всего, со становлением новых общих ценностей, таких как образование, творчество и высокий уровень интеллекта. Таким образом, воспроизводство качественно новых социально-трудовых отношений постиндустриального общества становится ведущим фактором ускорения его социально-экономического и технологического развития.

Система образования, на протяжении последних двух десятилетий, претерпели существенные изменения. Это и диверсификация высшего образования, и реструктуризация источников финансирования, и изменение системы и механизмов управления и регулирование данной сферы со стороны государства и общества в целом. Сфера образования впитала в себя многие черты, свойственные отношениям рынка: возможная прибыль привлекла в эту сферу дух предпринимательства, что привело к появлению частного сектора образования. И если на первых порах, в условиях минимального финансирования со стороны государства, прием на «платной основе» позволил поддерживать функционирование системы, то в дальнейшем вся явственнее проявляется смещение акцентов с социальной на экономическую составляющую деятельности учебных заведений. Это проявляется и в неадекватном увеличении числа экономических и юридических направлений подготовки, и в появлении учебных заведений в небольших населенных пунктах, где для этого не было необходимых условий.

В образовательном пространстве Казахстана наметилась тенденция к инновационной и экспериментальной деятельности. Важнейшей стратегической задачей при этом является сохранение лучших педагогических традиций и подготовка выпускников школ в соответствии с международными квалификационными требованиями.

Язык рассматривается, как фактор культуры, во-первых, потому что он является ее составной частью которую мы наследуем от наших предков; во-вторых, язык - основной инструмент, посредством которой мы усваиваем культуру; в-третьих, это важнейшее из всех явлений культурного порядка. Являясь составной частью культуры и его орудием, он выражает специфические черты национальной ментальности, открывает механизмы области сознания. Язык - это объективная реальность. Язык таков, каким является общество. Оно изменилось. Во многом - под влиянием средств массовой информации, интенсивно использующих все блага высоких технологий. Здесь уместно будет предположить, что зеркало состояния языка - зеркало коммуникативной возможности языка или в письменной форме. Язык явление социальное, а не индивидуальное.

Обучение иностранному языку формирует коммуникативное умение, столь необходимое для человека, как члена общества, члена коллектива, члена семьи. Оно предполагает умение слушать собеседника, вступать в общение поддерживать его. Английский язык как средство международного общения занимает в мире лидирующую позицию. Это связано прежде всего со стремительным развитием высоких технологий

(космических, информационных лазерной техники, био и нано технологий), экономики. Компетенции в области иностранных языков и для экономики страны, и для развития регионов, и, конечно, для самих граждан. Тот, кто желает получить более высокие шансы на успешное трудоустройство и профессиональную карьеру, должен в достаточной степени владеть хотя бы одним иностранным языком.

Система принципов обучения в системе полиязычия: казахский язык - русский язык - английский язык.

Несомненно, компьютеры и Интернет на сегодняшний день являются незаменимыми помощниками в коммуникации, учебе, профессиональной деятельности и т.п. Однако, большинство представителей старшего поколения, в том числе и преподаватели высших учебных заведений, либо не осведомлены в новейших возможностях упрощения процесса получения образования, которые представляют ИКТ, либо даже отказываются активно использовать компьютерные технологии в преподавательской деятельности. Следовательно, мы имеем проблему, заключающуюся в дефиците профессиональных кадров, обладающих навыками использования дистанционных технологий. Возможным решением предлагается введение специальных компьютерных курсов для преподавателей, в результате которых будет четко осознана необходимость внедрения инновационных технологий в процесс обучения и усвоены, как и базовые навыки владения ИКТ, так и техника преподавания дистанционного обучения. Не для кого не секрет, что многие граждане нашей страны оценивают европейское и американское образование намного выше нежели отечественное. Но позволить получить себе диплом иностранного вуза могут далеко не все, ведь цены достаточно высоки. Дистанционная форма обучения является же более доступной, а некоторые курсы авторитетных университетов вообще выкладываются в интернет абсолютно на безвозмездной основе. Так зачем же вообще дистанционная форма обучения существует, если конкурировать ей с западной довольно сложно? Но не стоит забывать, что в Казахстане тоже существуют университеты, специализирующиеся только на дистанционном обучении и выпускающие действительно качественные образовательные продукты. Возможность бесплатного пробного периода, как нельзя лучше бы отразилось на доверии потенциального студента, ведь прослушав несколько лекций можно абсолютно точно сказать, нравится тебе такая форма преподавания и подачи материала или же нет.

Президент Нурсултан Абишевич Назарбаев в своей недавней интерактивной лекции по вопросам модернизации национальной системы образования справедливо отметил важность возрождения системы профтехобразования. Но это, на наш взгляд, необходимо делать путем дополнительного стимулирования. Не зря в советское время учебные заведения по подготовке рабочих профессий пользовались особой поддержкой властей.

Все согласны с Главой государства, призвавшим ужесточить требования к будущим ученым. Поэтому ожидалось более широкое участие в этой работе общественности, прохождение трудов соискателей через всевозможные комиссии и повышение ответственности должностных лиц, причастных к этому процессу. Но министерство пошло по другому пути. Приказами министра образования и науки Республики Казахстан были установлены почти драконовские условия, которые под силу только соискателям, состоятельным в финансовом отношении.

Перечислю лишь простые и всем понятные. По новому требованию необходимо обязательно очное обучение в докторантуре в течение трех лет, которое не под силу семейным и небогатым, тем более без отрыва от производства. Также диссертация должна выполняться под руководством не только отечественного, но и зарубежного научного консультанта, имеющего ученую степень и являющегося специалистом в области научных исследований докторанта. Во сколько обойдется этот забугорный ученый-консультант - одному богу известно.

А сколько лиц не имеет материальной возможности учиться в очной докторантуре и приглашать зарубежных научных консультантов?

Невозможно заранее подготовить студента к известному и понятному будущему. Невозможно дать ему гарантии трудоустройства по той специальности, которую он получит в образовательном учреждении. Возможности точного прогнозирования рынка труда,

востребованности профессий, ранней профессиональной ориентации с каждым годом падают. В информационном обществе любые прогнозы носят весьма неопределенный и альтернативный характер, так как число конкурентных трендов постоянно растет, вероятность осуществиться для каждого отдельного взятого — снижается. Поэтому чрезвычайно важно готовить будущего выпускника техникума к любым переменам, какими бы немислимыми и неожиданными они не были. Такого рода подготовка обеспечивает возможность хотя бы удержаться «на плаву» в потоке изменений, а в лучшем случае научит понимать и усваивать новые смыслы, разрабатывать оригинальные технологии.

Я полагаю, что необходимо усилить дифференциацию обучающихся. Например, в систему может быть заложен принцип ранжирования обучающихся с целью разделения их на две категории — получающих базовое образование и получающих образование «инновационное». Мотивация попадания в «инновационную» категорию — более высокое качество образования, получение грантов, поступление в престижное образовательное учреждение, как следствие, устройство в перспективе на более высокооплачиваемую работу. Отнесение к той или иной категории — решение не окончательное. Теряя или набирая рейтинг, обучающийся до какого-то момента может перемещаться из категории в категорию. Разделение на категории может выражаться во времени (часть учебных часов в обязательном порядке занимает базовый уровень, часть — повышенный), в финансировании (базовый уровень гарантированно финансирует государство, инновационный — государство совместно с бизнесом и физическими лицами). Готовить новые кадры для образовательной системы, направлять специалистов на стажировки, обучение, профессиональную переподготовку, повышение квалификации, обеспечивающее включение действующих педагогических кадров в решение задач модернизации общего образования. Разрабатывать и реализовывать эффективные формы дополнительного профессионального образования, в том числе на основе интерактивных методов обучения с применением дистанционных образовательных технологий. Проводить исследования для определения приоритетных научных направлений в педагогике, психологии и методике преподавания дисциплин в целях координации научной работы и повышения эффективности использования научного потенциала системы педагогического образования. Введение нового перечня профессий, направлений подготовки (специальностей) в сфере среднего профессионального образования, разработанных в целях формирования образовательных программ, адекватных мировым тенденциям, потребностям рынка труда и личности. Внедрение новых образовательных технологий и принципов организации учебного процесса, обеспечивающих эффективную реализацию новых моделей непрерывного образования, в том числе с использованием современных информационных и коммуникационных технологий. Одной из наиболее важных стратегических задач, стоящих перед Казахстаном, безусловно, является задача построения в стране инновационной экономики. Инновационная экономика, с одной стороны, является отражением происходящих в стране кардинальных изменений, а с другой стороны, сама является источником перемен. Инновационный процесс — это процесс преобразования научного знания в инновацию. Образование же является инновационно-ориентированным лишь в том случае, когда одной из основных компетенций, которые приобретают люди, является умение создавать новое. Это, безусловно, является частью учебно-познавательной компетенции, включающей в себя владение механизмами целеполагания, планирования, анализа, рефлексии, самооценки успешности собственной деятельности, эвристическими методами решения проблем, способностью к деятельности в условиях неопределенности. Поэтому чрезвычайно важно готовить будущего выпускника колледжа к любым переменам, какими бы немислимыми и неожиданными они не были. Достаточно заглянуть в типичную аудиторию образовательного учреждения, увидеть, как там устроено учебное пространство — и сделать выводы. Есть зона для преподавателя, в которой он представляет материал (со всеми атрибутами вплоть до электронной доски) — и ряды парт, за которыми по двое сидят обучающиеся. Из такой организации пространства следует линейная двусторонняя коммуникация — информация поступает от преподавателя к обучающимся и обратно. Групповая работа затруднена, а индивидуальная работа преподавателя со студентом — тем более. Типовая схема урока выглядит следующим

образом: «проверка домашнего задания — сообщение нового материала — закрепление». По ней проходит большая часть занятий. Работа же с новым и деятельность в условиях неопределенности предполагает развитие способностей к рефлексии, анализу личностной динамики обучающегося. Сколько времени отводится индивидуальной рефлексии студента и преподавателя на уроке? Обладают ли все преподаватели необходимыми компетенциями для ее организации? Однако, казахстанская система весьма консервативна. Обратная связь от двух потребителей — обучающихся и работодателей, налажена слабо. Проблема усугубляется тем, что образование — услуга, качество которой очень сложно оценить. Обучающийся может так и никогда не понять, как повлияло на его судьбу полученное образование в каком-то образовательном учреждении.

Литература:

1. Валеева Э.Э. Зарубежный опыт создания научных центров нанотехнологий и наноматериалов (на примере государственного университета штата Нью-Йорк, г. Олбани, США). // Вестник Казанского технологического университета. 2012. Т. 15. № 19. С. 148-152.
2. Осипов П.Н. Единство воспитания и самовоспитания как основа подготовки конкурентоспособных специалистов. // Образование и саморазвитие. 2012. Т. 4. № 32. С. 3-8.
3. Панов В.И. Введение в экологическую психологию: учебное пособие. 2-е изд., перераб. и доп. М.: НИИ Школьных технологий, 2006. 184 с.
4. Пивкин С.Д., Валеева Н.Ш., Шакуров Р.Х. саморазвитие языковой личности в условиях многоязычия. // Вестник Казанского технологического университета. 2012. Т. 15. № 8. С. 474-478.
5. Рубцов В.В. Образовательная среда: от моделирования к проектированию. М.: Издательство «Смысл», 2001, 365с.
6. Слободчиков В. И., Исаев Е. И. Основы психологической антропологии. Психология человека: Введение в психологию субъективности. Учебное пособие для вузов. М.: Школа-Пресс, 1995. 384 с.
7. Ясвин В.А. Образовательная среда: от моделирования к проектированию. М.: Смысл, 2001. 365 с.
8. Abualrub I., Karseth B., Stensaker B. The various understandings of learning environment in higher education and its quality implications *Quality in Higher Education*, 2013 Vol. 19, No. 1, 90–110, <http://dx.doi.org/10.>

РОЛЬ ДИДАКТИЧЕСКОЙ ИГРЫ В ФОРМИРОВАНИИ ЭЛЕМЕНТАРНЫХ МАТЕМАТИЧЕСКИХ ПРЕДСТАВЛЕНИЙ МЛАДШИХ ДОШКОЛЬНИКОВ

РАХИМКУЛОВА Г.К.

КГКП ясли сад «Балдаурен»
galina-rahimkulova@mail.ru

Игра представляет собой особую деятельность, имеет важнейшее значение в жизни маленького ребенка. Игра – это не только удовольствие и радость для ребенка, что само по себе очень важно, с ее помощью можно развивать внимание, память, мышление, воображение малыша. Играя, ребенок может приобретать, новые знания, умения, навыки, развивать способности, подчас не догадываясь об этом.

Игра - это путь к познанию ребёнком самого себя, своих возможностей, способностей, своих пределов. Ни в какой другой деятельности ребёнок не проявляет столько настойчивости, целеустремлённости, неутомимости.

Наиболее эффективным инструментом формирования у ребенка математических представлений способствует использование разнообразных дидактических игр. Такие игры учат ребенка понимать некоторые сложные математические понятия, формируют представление о соотношении цифры и числа, количества и цифры, развивают умения ориентироваться в направлениях пространства, делать выводы. Дидактическая игра

интересует ребенка, намного более чем скучное задание, игра привлекает интерес ребенка и тем самым становится толчком к развитию внимания, памяти, мышления и т.д.

Дидактическая игра - не самоцель на занятии, а средство обучения и воспитания. Игру не нужно путать с забавой, не следует рассматривать её как деятельность, доставляющую удовольствие ради удовольствия.

В термине «дидактическая игра» подчёркивается её педагогическая направленность, отражается многообразие применения. Поэтому есть основания утверждать, что использование дидактической игры в системе обучения математике является важным средством интенсификации образовательной деятельности дошкольников.

При организации дидактических игр с математическим содержанием необходимо продумывать следующие вопросы методики:

1. Цель игры.

- ✓ Какие умения и навыки в области математики дошкольники освоят в процессе игры?
- ✓ Какому моменту игры надо уделить особое внимание?
- ✓ Какие другие воспитательные цели преследуются при проведении игры?

2. Количество играющих.

3. Какие дидактические материалы и пособия понадобятся для игры?

4. Как с наименьшей затратой времени познакомить ребят с правилами игры?

5. На какое время должна быть рассчитана игра?

- ✓ Будет ли она занимательной, захватывающей?
- ✓ Пожелают ли дети вернуться к ней ещё раз?

6. Как обеспечить участие всех дошкольников в игре?

7. Как организовать наблюдение за детьми, чтобы выяснить, все ли включились в работу?

8. Какие изменения можно внести в игру, чтобы повысить интерес и активность детей?

9. Какие выводы следует сообщить воспитанникам в заключение, после игры

Целесообразность использования дидактических игр и игровых моментов на различных этапах занятия различна. Так, например, при усвоении новых знаний возможности дидактических игр значительно уступают более традиционным формам обучения. Поэтому игровые формы занятий чаще применяют при проверке результатов обучения, выработке навыков, формировании умений. В процессе игры у детей вырабатывается положительное отношение к образованию. Все дидактические игры по формированию математических представлений можно разделить на несколько групп:

- игры с цифрами и числами;
- игры-путешествия во времени;
- игры на ориентировку в пространстве;
- игры с геометрическими фигурами;
- игры на развитие логического мышления.

И родители, и педагоги знают, что математика - это мощный фактор интеллектуального развития ребенка, формирования его познавательных и творческих способностей. Самое главное - это привить ребенку интерес к познанию. Для этого занятия должны проходить в увлекательной игровой форме.

Благодаря играм удаётся сконцентрировать внимание и привлечь интерес даже у самых несобренных детей дошкольного возраста. В начале их увлекают только игровые действия, а затем и то, чему учит та или иная игра. Постепенно у детей пробуждается интерес и к самому предмету обучения.

Чтобы работа была эффективной, необходимо создать условия, а именно организовать развивающую предметно-пространственную среду. Поэтому мной первым шагом было создание и совершенствование предметно-развивающей среды и непосредственно дидактических игр. При создании среды придерживалась принципа доступности, новизны и учета личностно-ориентированной модели взаимодействия. Для развития игровой деятельности и поддержания у детей интереса к играм были изготовлены и приобретены игры и игровые материалы. Своими руками, были сделаны игры «Лесная поляна», «Подбери

по цвету», «Спрячь мышку», «Воздушные шарик». «Собери бусы» - на закрепление цвета. «Сбор фруктов», «Три медведя», «Сбор урожая» - на закрепление величины предмета. «Верни в свой дом», «Подбери ключ к замку», «Геометрическое лото», «Собери правильно» и другие.

После того, как дети овладевали игровым правилом и игровым действиями, выставляла игры для совместной деятельности со сверстниками и самостоятельной деятельности детей.

Так в группе появился уголок «Веселая математика». В нем я разместила и разнообразный занимательный материал. Игры в уголке расположены так, чтобы каждый ребенок мог выбрать себе игру по интересам. Уголок мобильный, игры в нем меняю в соответствии с тематикой непосредственно образовательной деятельности и интересами детей.

Предлагаемые детям игры, соответствуют возрасту детей и ориентированы на уровень их умственного развития. Организуя совместную с детьми деятельность в уголке занимательной математики, вовлекаю в игры малоактивных и пассивных детей. С детьми младшего возраста воспитателю целесообразно самому включиться в игру. Вначале нужно привлекать детей играть с дидактическим материалом (башенки, пирамидки). Разбирать и собирать их вместе с детьми. Вызывать у детей интерес к дидактическому материалу, учить их играть с ним. Например, с матрешками, раскрыть матрешку, вынуть одну из другой, внимательно рассмотреть их, затем поставить матрешек в ряд, по росту, после чего предложить детям собрать матрешек в одну.

Воспитатель направляет игровое действие «сбор матрешек» на выполнение задачи: закрепить понятие «больше – меньше- самая маленькая». В проведении дидактических игр с детьми младшего дошкольного возраста нужна активность воспитателя в обучении детей приемам игровых действий. Учить детей в игре правильно раскладывать предметы (брать в правую руку и класть слева направо). Если речь идет о двух множествах - яблок столько, сколько груш, яблок и груш поровну. Сколько нам их нужно для игры, Дидактические игры могут решать, как единичную задачу, так быть полифункциональными: решать несколько дидактических задач. Например, в дидактической игре «Веселый мяч», решаются конкретные задачи на ориентировку от себя: подними мяч вверх, опусти мяч вниз и т. п.

В дидактической игре «Нарисую я картину», решаются задачи на ориентировку в пространстве и закрепление основных цветов: желтое солнце на небе вверху, красный цветок на полянке внизу, синие тучки на небе вверху, около красного цветка вырос желтый одуванчик и т. д.

Интересны детям для закрепления пространственных представлений дидактические игры, созданные по мотивам знакомых русских народных сказок, например, «Репка», «Теремок», «Рукавичка» и др.

Использую словесные игры, и игровые упражнения, в основе которых лежат действие по представлению: - «Скажи наоборот», - «Кто быстрее назовёт», «Кто быстрее найдёт», «Не ошибись», «Кто больше заполнит». Для закрепления знаний о форме геометрических фигур детям предлагаю узнать в окружающих предметах форму круга, треугольника, квадрата. Например, спрашиваю: "Какую геометрическую фигуру напоминает дно тарелки?" (поверхность крышки стола, лист бумаги т.д.). «Геометрическое лото». «Разложи в коробки», «Найди свою фигуру» Любая математическая задача на смекалку, для какого бы возраста она ни предназначалась, несет в себе определенную умственную нагрузку. В ходе решения каждой новой задачи ребенок включается в активную мыслительную деятельность, стремясь достичь конечной цели, тем самым развивая логическое мышление. Учу детей кратко и точно отвечать на вопросы, делать выводы. Стараюсь хвалить ребят за правильные действия и ответы, как в ходе, так и в конце непосредственно образовательной деятельности, наглядность активизирует детей. Стараюсь учить детей находить разные формулировки для характеристики одних и тех же математических связей, и отношений. В конце непосредственно образовательной деятельности побуждаю детей давать отчет о том, что узнали, чему научились. Это способствует развитию у детей самоконтроля, умения правильно оценивать свои знания и действия. При проведении занятий я использую стихи,

пословицы, загадки с математическим содержанием. Это помогает разнообразить обучение и сделать его эмоционально насыщенным. В процессе работы, чтобы было удобно, составила перспективный план дидактических игр по формированию элементарных математических представлений для детей младшего дошкольного возраста. Игры были распределены в порядке усложнения заданий - от простого к сложному. Все игры распределила по группам. В первую группу вошли игры, где закрепляются представления о цвете предмета, о его форме. Во вторую группу вошли игры, знакомящие детей с новым качеством – величиной. В третью группу вошли игры на ориентировку в пространстве. В четвертую группу вошли игры на развитие психических процессов: внимания, воображения

Обучая маленьких детей с использованием игровых приемов, мы стремимся к тому, чтобы радость от игровой деятельности постепенно перешла в радость к учению. Детям интересно играть в математические игры, они интересны для них, эмоционально захватывают детей. А процесс решения, поиска ответа, основанный на интересе к задаче, невозможен без активной работы мысли. Работая с детьми, я каждый раз нахожу новые игры, которые разучиваем и играем. Ведь эти игры помогут детям в дальнейшем успешно овладевать основами математики и информатики.

Используя такой подход к работе в формировании ФЭМП, я замечая, что мои воспитанники проявляют высокую познавательную активность, задают много разнообразных вопросов об окружающем мире. Исследуя предметы, их свойства и качества, дети стали пользоваться разнообразными исследовательскими действиями: группировать объекты по цвету, форме, величине, назначению, количеству; составлять целое из 2-3 частей;

Сейчас я планирую еще пополнить свою группу новым дидактическим материалом, но уже можно сказать, что использование дидактических игр на занятиях благотворно влияет на усвоение элементарных математических представлений у дошкольников и способствует повышению уровня математического развития детей.

Дидактические игры дают действительно большой заряд положительных эмоций, помогают детям закрепить и расширить элементарные математические навыки. В мае я проведу диагностику по формированию математических элементарных представлений и надеюсь, что результаты значительно улучшатся по сравнению с началом года. И тогда поставленные задачи будут выполнены, цель достигнута.

Обучая маленьких детей через игру, я стремлюсь к тому, чтобы радость от игровой деятельности постепенно перешла в радость к познанию.

Используя различные развивающие игры и упражнения в работе с детьми, я убедилась в том, что, играя, дети лучше усваивают программный материал, правильно выполняют сложные задания.

Применение дидактических игр повышает эффективность педагогического процесса, кроме того, они способствуют развитию памяти, мышления у детей, оказывая огромное влияние на умственное развитие ребенка. Обучая маленьких детей в процессе игры, стремлюсь к тому, чтобы радость от игр перешла в радость учения.

Учение должно быть радостным!

Литература

1. Нищева Н. В. Играйка. Игры и упражнения для формирования и развития элементарных математических представлений и речи дошкольников. - СПб: Детство-пресс, 2003.
2. Новикова В.П. Математика в детском саду. – М., Мозаика – синтез, 1999. __
3. Перова М. И. Дидактические игры и упражнения по математике для работы с детьми дошкольного и младшего школьного возраста. - М., 1996.
4. Столяр.А.А. Формирование элементарных математических представлений у дошкольников. –М.: Просвещение, 1988.

АДАМГЕРШЛІК – РУХАНИ ТӘРБИЕНІҢ МАҢЫЗДЫЛЫҒЫ

ТЮЛЕМБЕКОВА М.Ж, ӘЛДЕБЕК А.К

КМҚК «Гауһар» бөбекжайы

Жаңа кезеңдегі білім берудің өзекті мәселесі жас ұрпаққа адамгершілік-рухани тәрбие беру. Құнды қасиеттерге ие болу, рухани бай адамды қалыптастыру оның туған кезінен басталуы керек. Халықта «Ағаш түзу өсу үшін оған көшет кезінде көмектесуге болады, ал үлкен ағаш болғанда оны түзете алмайсың» деп бекер айтылмаған. Сондықтан баланың бойына жастайынан ізгілік, мейімділік, қайырымдылық, яғни адамгершілік құнды қасиеттерді сіңіріп, өз-өзіне сенімділікті тәрбиелеуде отбасы мен педагогтар шешуші роль атқарады. Рухани – адамгершілік тәрбие – екі жақты процесс. Бір жағынан ол үлкендердің, ата-аналардың, педагогтардың балаларға белсенді ықпалын, екінші жағынан – тәрбиеленушілердің белсенділігін қамтитын қылықтарынан, сезімдері мен қарым-қатынастарынан көрінеді. Сондықтан белгілі бір мазмұнды іске асыра, адамгершілік ықпалдың әр түрлі әдістерін пайдалана отырып, педагог істелген жұмыстардың нәтижелерін, тәрбиелеушілерінің жетістіктерін зер салып талдау керек.

Адамгершіліктің негізі мінез-құлық нормалары мен ережелерінен тұрады. Олар адамдардың іс-қылықтарынан, мінез-құлықтарынан көрінеді, моральдық өзара қарым-қатынастарды басқарады. Отанға деген сүйіспеншілік, қоғам игілігі үшін адам еңбек ету, өзара көмек, сондай-ақ қоғамға тән адамгершіліктің өзге де формалары, бұл-сананың, сезімдердің, мінез-құлық пен өзара қарым-қатынастың бөлінбес элементтері, олардың негізінде қоғамымыздың қоғамдық-экономикалық құндылықтары жатады.

Баланың өмірге белсенді көзқарасының бағыты үлкендер арқылы тәрбиеленеді. Тәрбиелеу, білім беру жұмысының мазмұны мен формалары балалардың мүмкіндігін ескеру арқылы нақтыланады. Адамгершілікке, еңбекке тәрбиелеу күнделікті өмірде, үлкендердің қолдан келетін жұмысты ұйымдастыру процесінде, ойын және оқу ісінде жоспарлы түрде іске асады. Тәрбиешінің ең бастапқы формалары педагогтың балалармен мазмұнды қатынасында, жан-жақты іс әрекетінде, қоғамдық өмірдің құбылыстарымен танысу кезінде, балаларға арналған шығармаларымен, суретшілер туындыларымен танысу негізінде іске асады. Мұндай мақсатқа бағытталған педагогтық жұмыс еңбек сүйгіштікке, ізгілікке, ұжымдық пен патриотизм бастамасына тәрбиелеуге, көп дүниені өз қолымен жасай алуды және жасалған дүниеге қуана білуді дамытуға, үлкендер еңбегінің нәтижесін бағалауға тәрбиелеуге мүмкіндік жасайды. Балаларда ортақ пайдалы жұмысты істеуге тырысу, бірге ойнау, бір нәрсемен шұғылдану, ортақ мақсат қою, және оны жүзеге асыру ісіне өздері қатысуға талпыныс пайда болады. Мұның бәрі де баланың жеке басының қоғамдық бағытын анықтайды, оның өмірге белсенді ұстанымын бірте-бірте қалыптастырады.

Әр баланың жеке басы-оның моральдық дамуы үшін қамқорлық жасау-бүгінгі күннің және алдағы күндердің талабы, оған педагогтың күнделікті көңіл бөлуі талап етіледі.

«Балалар бақшасындағы тәрбие бағдарламасы» мектепке дейінгі балалардың жан-жақты дамуын, олардың мектепке дайындығын қарастырады. Бұл бағдарламаны жүзеге асыруда басты ролді атқарады. Оның тәртібі, іс-қимылы, балалар және үлкендермен қарым-қатынасы балалар үшін үлгі бола отыра, педагогтың ықпалы әсерлі енеді, баланың жеке басы қалыптасады. Оның ықпалы неғұрлым белсендірек болса, баланың сезімдерін жан-жақты қамтыған сайын, олардың ерік күшін жұмылдырып, санасына ықпал етеді.

Мектепке дейінгі жастағы баланың рухани-адамгершілік дамуы балабақшасы мен отбасы арасындағы қарым-қатынастың тығыздығы артқан сайын ойдағыдай жүзеге асады. Әрбір бала қандай да болмасын бір міндетті орындау үшін, өзіндік ерекше жағдайлар жасалады. Мәселен, ойында ұнамды әдеттер, өзара қарым-қатынастар, адамгершілік сезімдер қалыптасады, еңбекте-еңбек сүйгіштік, үлкендер еңбегін құрметтеу, сондай-ақ ұйымшылдық, жауапкершілік, парыздың сезімі сияқты қасиеттер, патриоттық сезімдер жайлы мағлұматтар т.б. қалыптасады. Мектепке дейінгі жаста балаларды адамгершілікке тәрбиелеудің негізгі міндеттері мына жайлармен түйінделеді: ізгілік бастамасымен тәрбиелеу, балалар мен үлкендер арасындағы саналы қарым-қатынас (тұрмыстың қарапайым

ережелерін орындау:кеңпейілдік, қайырымдылық, жақын адамдарға қамқорлықпен қарау және т.б.). Ұжымға тәрбиелеу, балалардың өзара ұжымда қарым-қатынасын қалыптастыру, Отанға деген сүйіспеншілікке тәрбиелеу, әр түрлі ұлт өкілдеріне қадір тұту және сыйлау. Осылайша мейірімділіктің негізі қаланады, немқұрайдылықтың пайда болуына, құрбыларына, төңіректегі үлкендерге қалай болса солай қарауға мүмкіндігі жасалмайды.

Қарапайым әдеттерді тәрбиелей отырып педагог балдырғанның бар істі шын пейілмен әрі саналы атқаруына қол жеткізеді, яғни сыртқы ұнамды мінездері оның ішкі жан дүниесін, оның ережеге деген көзқарасын айқындайды. Атақты педагог Сухомлинский; «Бала кезде үш жастан он екі жасқа дейінгі аралықта әр адам өзінің рухани дамуына қажетті нәрсенің бәрін де ертегіден алады».

Тәрбиенің негізгі мақсаты-дені сау, ұлттық сана сезімі оянған, рухани ойлау дәрежесі биік, мәдениетті, парасатты, ар-ожданы мол, еңбекқор, іскер, адамгершілікке тәрбиелеу нәтижесінде іске асырылады. Біздің «Гауһар» балабақшасында, жас ұрпақтыинабатылыққа, ізгілікке, жан-жақты болуға жұмыс атқарылу үстінде.

«Гауһар» балабақшасында ата-аналармен көптеген жұмыстар өткізілді. Сонымен қатар педагог-психологпен бірге ата-аналардан сауалнамалар, анкеталар алынып отырады. Балаларды кішіпейілділікке, достыққа, сыйластыққа, бірлікке тәрбиелейтін қазақтың ұлттық ойындары аз емес. Сондықтан балабақшада бала тәрбиесіндегі негізгі бағыт халықтық педагогика жолымен жүргізе отырып, баланың сезімін оятатын бесікжырлары, даналыққа толы мақал-мәтелдер, жұмбақ-жаңылтпаштар, қиял-ғажайып ертегілер, ойындар адамгершілік қасиеттерге баулиды.

Токсан ауыз сөздің тобықтай түйініне келетін болсақ:

-адамгершілікке баулу қасиетін барлық оқу іс-әрекеттерінде пайдалану;

-балаға тәрбие беруде күнделікті мәдени қарым-қатынаста ұлттық құндылықтарды бала бойына сіңіре білу;

-баланы адамгершілікке, татулыққа тәрбиелеу.

Сондықтан өзін-өзі тануда жас ұрпақты «Адамдықтанүлкен ат жоқ, наннан үлкен ас жоқ»-деген мақалмен санасына ұялатып тәрбиелеу керек деп есептеймін.

Қолданылған әдебиеттер:

1. Кел балалар ойнайық! – Алматы «Арда» 2006 ж.-12б.
2. Қазақтың ұлттық ойындары – Алматы «Рауан» 1991 ж.-35 б.
3. «Балбөбек» бағдарламасы - Алматы «Арда» 2006 ж.-29 б.
4. Ақ сандық, көк сандық – Алматы «Жазушы» 1988 ж.-5 б.

БАЛАБАҚШАДАҒЫ ИННОВАЦИЯЛЫҚ ӘДІС-ТӘСІЛДЕР

ТЕНДИКОВА Э.Т, ОХАНОВА Л.С.

КМҚК «Гауһар» бөбекжайы

Gauhar_134@mail.ru

Инновациялық әдістердің ең негізгісінің бірі – интерактивті оқыту әдісі. Негізгі қағидасы-педагогикалық қарым-қатынас диалогы арқылы жеке тұлғаны қалыптастырып дамыту. Интерактив- ағылшынның «өзара әрекет» деген сөзінен шыққан. Демек, интерактивті оқыту әдістері тұлғааралық қарым-қатынасқа негізделі отырып, жеке тұлғаны дамытуға бағытталған. Сонымен бірге сапалы білім алудың алғы шарттары болып табылатын таным белсенділігі мен ізденіс белсенділігін қалыптастырып қана қоймай, әрі қарай дамытады.

Теориялық білімді өмірмен ұштастыру үшін компьютердің қажет екені даусыз. Қазіргі қоғамда ақпараттық мәдениет пен ақпараттық білім беруді ұйымдастыру аса маңызды. Ұйымдастырылған оқу іс-әрекеттің бір сарындылығы баланы тез шаршатады. Сондықтан іс-әрекет формаларын түрлендіріп отырған дұрыс[1,12б.]. Жаңа тақырыпты меңгерту кезеңінде балаға өтілетін материал төңірегінде ақпарат беру, оның практикалық бағыттылығын түсіндіру, тақырып бойынша бақылау мен диагностикалау формалары жүзеге

асады. Инновациялық іс- әрекеттің мазмұны мектепке дейінгі білім беру ұйымдарының оқу- тәрбие үдерісінде қолданылатын бағдарламаларды басшылыққа ала отырып, мектепке дейінгі педагогика мен психология, әлеуметтану, медицина саласындағы ғылыми- зерттеу жұмыстарының нәтижелері негізінде анықталады. Инновациялық технологияларды меңгеру педагогтың интеллектуалдық, кәсіптік, адамгершілік, шығармашылық, зерттеушілік т.б. қасиеттерінің қалыптасуына оң әсерін тигізеді, әр педагог өзін- өзі дамытып, оқу- тәрбие үдерісін тиімді ұйымдастыруына көмектеседі. Балабақшадағы инновацияға не жатады? Инновациялық іс - әрекеттің үш кезеңін атап көрсетуге болады. Бірінші кезеңде педагог жаңалықтың қажеттілігін дәлелдеу арқылы жаңалық туралы ақпарат жинайды, одан кейін әртүрлі жаңалықтың ішінен қажетті жаңалықты таңдап алып, оны қолдану туралы шешім қабылдайды. Тәрбиеші инновациялық іс-әрекеттің екінші кезеңіне көшеді, яғни іске асыру кезеңдерін зерттеп, енгізу жоспарын құрып, жаңалықты қолданады. Бұл кезеңде педагог оқу- тәрбие процесіне, жаңалықты енгізуіне кедергі жасап отырған факторларды ескере отырып, өзгерістер енгізеді, жаңалықты уақыты мерзіміне байланысты жұмыстарды өткізеді. Жаңалықты енгізу уақыты аяқталғаннан кейін инновациялық іс- әрекет үшінші кезеңіне өтеді. Бұл кезеңде тәрбиеші жаңашыл тұрғыда ұйымдастырылған оқу-тәрбие жұмысының нәтижесін көтеруге жасаған ықпалын анықтайды, жаңалықтың оқу – тәрбие жұмысына нәтижелі енгізу шарттарын белгілеп, оны таратуға ұсынады. Оқытудың инновациялық жүйесі білім, оқыту процесінде жаңа технологияларды пайдалана білу іскерлігі қалыптасуы керек. Қазақстанның бүгінгі білім беру жүйесінде жаңа инновациялық бағытты игерген, нақты тәжірибелік іс-әрекетте өзіндік даңғыл жол салуға икемді, шығармашыл, зерттеуші педагогтар аса қажет. Дәл осы сипаттағы педагогтың ең алдымен инновация туралы түсінігі болуы қажет. Қазіргі педагогикадағы инновация - білім беру, тәрбиелеу жұмысына жаңалықты енгізу, яғни жаңа әдіс-тәсілдерді амалдарды, құралдарды, жаңа тұжырымдарды жасап, оларды қолдану ретінде анықталады[2,156.]. Инновация құрал мен процесс ретінде қандай да бір жаңалық ендіру жұмыстарын көздейді.

Мысалға алатын болсақ, бала тұлғасы жалпыадамзаттық құндылық ретінде қарастырылатын, ізгілікті педагогика теориясында «жеке бағытталған оқыту», «жекебағытталған тәрбие», «жеке көзқарас» сияқты түсініктер бар. Жеке бағытталған педагогика балалардың жеке тәжірибе жинақтап, олардың жеке қызығушылықтары мен қажеттіліктері іске асырылатындай оқыту ортасын жасайды. Инновацияға деген қажеттілік қандай да бір мәселені шешу жолында туындайды. Кез-келген педагогикалық ұжым, кез-келген педагог инновациялық іс-әрекетті ұйымдастыруға құқылы. Бірақ жаңашылдықты дайындау және ұйымдастыру барысында өзіне нақты міндет алуы тиіс, өйткені кез келген педагогикалық бастаманың нысаны бала екенін ұмытпаған жөн. Педагогтардың инновациялық әлеуетін дамытуда құрылған жоспар балабақшаның әдістемелік жұмысының инновациялық бағытына қатысты[3, 226.]. Әдістемелік жұмыс мазмұны ұйымның даму стратегиясына бағынышты болып табандылықтан, осындай әдістемелік жұмыс ұйымының даму стратегиясының іздену және айқындау құралы болып табылады. Инновациялық іс-әрекетті жүзеге асыратын МДҰ әдістемелік жұмысын ұйымдастырудың маңызды шарттарының бірі- жаңа ақпараттық технологияларды пайдалану. Бұл -инновациялық қызметті ақпараттық тұрғыдан қамту үрдісінде бірінші кезекте тұрған мәселе. Алайда, жалпы алғанда, материалдық база жеткілікті түрде жабдықталғанымен, бүгінде бұл үдеріс баяу дамуда[4, 296.]. Табиғат сұлулығы рухани қайырымдылыққа тәрбиелеуде үлкен рөл атқарады, яғни балаларды мейірімділікке, адамгершілікке, жақын адамдарға қамқор бола білуге көмектеседі. «Балабақша үйіміз, әдемілікті сүйеміз» - деген ұранымызбен «Балаларды айналамен таныстыра отырып, оларға экологиялық тәрбие беру» болып табылады. Баланың өз туған өлкесінің табиғатын сүюге, оны аялай білуге, оны қорғауға қызығушылығын арттырып, жауапкершілігін күшейтуге, табиғатпен бірге өмір сүретінін сезінуге үйрету.

Экологиялық мәдениетінің негізгі мақсаты:

1. Қоршаған ортамен таныстыру ;
2. Адаммен табиғаттың бірлігі туралы білім негізін қалыптастыру;
3. Қоршаған ортаның өзі мен қоғам үшін қажеттілігін сезіндіру;
4. Экологиялық мәдениет негізін қалыптастыру;

5. Қоршаған орта мен жануарлар әлеміне қамқорлық жасауға жетелеу.

Балабақшадағы сыртқы безендіруі таза табиғи және құнсыз заттардан жасалынып төңірегімізді көркейтіп тұр. Тәрбиеленушілердің табиғатты танып білуге және оның тылысым тынысының өздік ерекшеліктерін түсінуге арнайы таза ауадағы экологиялық кабинет жасалды. Балалар тірі және өлі табиғат арасында, тірі организм мен олардың өмір сүру ортасындағы байланыстарды орнатуға үйреніп табиғатпен етене байланыста болады.

3-4 жасар балаларға арналған экологиялық жол салынған. Ол жолда балалар құмырсқа иілеуімен, шағын тоғанмен, аралардың еңбегімен, жәндіктер әлемімен танысады.

5-6 жасар балаларға арналған экология жолында, балалар бақша ішінде тәрбиешілермен еңбек жасайды, көкеңістердің өсіп-жетілуін бақылайды және әлемнің қызықты жерлерімен танысуға мүмкіндік беріледі. Ол үшін «мысыр елінің пирамидасы» жайғасқан, «кактустар әлемі», «орыс халық ертегілері» және «қазақтың жайлауы» сияқты бұрыштар бар[5, 36б.].

Балабақшаның ішіндегі безендіру экологиялық бағытқа сай келеді, яғни экология бөлмесі, экологиялық бұрыштар балалармен жұмыс жасауға және балалардың жан-жақты дамуына ықпал жасайды.

Тәрбиелеу мен білім беру ісіне отбасын тарту, ата-аналарды педагогикалық үрдістерге, жоспарлау мен ұйымдастыруға қатыстыру, ата-аналардың балабақшамен тығыз байланыста болуы.

Әдебиеттер:

1. Жүнісбек Ә. Жаңа технология негізі – сапалыбілім. – //Қазақстан мектебі, №4, 2008
2. Көшімбетова С. Инновациялық технологияны білім сапасын көтеруде пайдалану мүмкіндіктері. – А.: Білім, 2008.
3. Қабдықайыров Қ. Инновациялық технологияларды диагностикалау. – А., 2004
4. Нағымжанова Қ. Инновациялық технологияның құрылымы. – А.: Өркен, 2007
5. Раджерс Э. Инновация туралы түсінік. – //Қазақстан мектебі, №4, 2006.

БІЛІМ БЕРУ КЕҢІСТІГІНДЕГІ ТҰЛҒАНЫҢ РУХАНИ-АДАМГЕРШІЛІК ҚҰНДЫЛЫҒЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУ

РАИМБЕКОВА Д.А, ИСИНА Ж.

КМҚК «Гауһар» бөбекжайы

Gauhar_134@mail.ru

Білім беру жүйесінің басты міндеті – жеке тұлғаның ұлттық және жалпы адамзаттық құндылықтар негізінде қалыптасуы мен дамуы және оның кәсіби жетілуі үшін қажетті жағдайлар жасау; баланы тәрбиелеу, білім алу және жан-жақты қалыптасу, ана тілін, ұлттық салт-дәстүрлерді сақтау, ақпараттану, денсаулығын нығайту сияқты құқықтарын іске асыру болып табылады.

Н.Ә. Назарбаевтың «Қазақстанның әлеуметтік жаңғыртылуы: Жалпыға Ортақ Еңбек Қоғамына қарай 20 қадам» атты мақаласында білім беру жүйесін жаңғыртудың бағыттары төмендегідей қарастырылған[1, 35 б].

Қазақстандағы білім беру жүйесін жаңғырту үш басты бағыт бойынша жүргені көкейге қонымды:

1. білім беру мекемелерін оңтайландыру;
2. оқу-тәрбие үдерісін жаңғырту;
3. білім беру қызметтерінің тиімділігі мен қолжетімділігін арттыру.

Ол үшін білім беру үдерісінде бала тұлғасының дене бітімі және зияткерлік аспектілерін ғана емес, баланың жоғары рухани-адамгершілік табиғатын ашу қажет. Осы орайда жалпы адамзаттық құндылықтар мен ұлттық құндылықтарға негізделген «Өзін-өзі тану» рухани-адамгершілік білім беру бағдарламасының ролі ерекше.

Рухани-адамгершілік тәрбиесі өзіндік сананы дамытуға жағдай жасауды,

жеке тұлғаның әдеп ұстанымын, оның қоғам өмірінің нормалары мен дәстүрлерімен келістірілетін моральдік қасиеттерін және бағдарларын қалыптастыруды болжайды. Рухани-адамгершілік құндылықтармен білім жүйесін дамытып қалыптастыру жаңа қоғамның дамуындағы мәні зор, маңызды бағыт[2, 21б.]. Балаларды рухани-адамгершілікке тәрбиелеу, болашағына жол сілтеу – бүгінгі қажетті, кезек күттірмес мәселе. Рухани-адамгершілікке тәрбиелеу білім берумен ғана шектелмейді. Баланың сезіміне әсер ету арқылы ішкі жан дүниесін ояту нәтижесінде оның рухани-адамгершілік қасиеттері қалыптасады. Рухани-адамгершілік тәрбиені қалай іс жүзіне асырамыз? Олар мына қағидаларды сақтағанда нәтиже береді. Егер:

- тәрбие үрдісі балалардың рухани адамгершілік қасиеттерді игеруіне бағытталса;
- балалар рухани-адамгершілік қасиеттерді қалыптастыру мақсатында әрекеттік, іскерлік дағдыларды игерсе;
- балалар жеке тұлғаның және әлеуметтік мәні бар рухани-адамгершілік қасиеттерді өз іс-әрекетінде, мінез-құлқы мен тіршілік әрекетіне көрсете алу мүмкіндігін ерікті таңдаса.

Демек, рухани-адамгершілік тәрбиесіндегі басты мәселе – баланы құрметтеу. Қазіргі уақытта Қазақстанда білім берудің өзіндік ұлттық үлгісі қалыптасуда. Қазақстан Республикасының «Білім туралы» заңында оқыту әдістерін, технологияларын таңдауда көп нұсқалық қағидасы бекітілген, бұл білім педагогтарға өзіне ыңғайлы нұсқаны қолдануға, педагогикалық үрдісті кез келген үлгімен, тіпті авторлық үлгімен құруға мүмкіндік береді. В.Г.Белинский: «Тәрбие – ұлы іс, тәрбие арқылы адам тағдыры шешіледі» деген болатын. Тәрбиенің маңыздылығы сондай, біздің болашақ ұрпағымыз тәрбиеден ғана рухани байлық алып, тәрбие арқылы ғана Адам болып қалыптасады. Біздің мақсатымыз–балаларымызды мүмкіндігінше жан-жақты тәрбиелеу. Оның тәртібі, іс-қимылы, балалар және үлкендермен қарым-қатынасы балалар үшін үлгі бола отыра, педагогтың ықпалы әсерлі енеді, баланың жеке басы қалыптасады. Оның ықпалы неғұрлым белсендірек болса, баланың сезімдерін жан-жақты қамтыған сайын, олардың ерік күшін жұмылдырып, санасына ықпал етеді. Мектепке дейінгі жастағы баланың рухани-адамгершілік дамуы балабақшасы мен отбасы арасындағы қарым-қатынастың тығыздығы артқан сайын ойдағыдай жүзеге асады[3, 34]. Әрбір бала қандай да болмасын бір міндетті орындау үшін, өзіндік ерекше жағдайлар жасалады. Мәселен, ойында ұнамды әдеттер, өзара қарым-қатынастар, адамгершілік сезімдер қалыптасады, еңбекте-еңбек сүйгіштік, үлкендер еңбегін құрметтеу, сондай-ақ ұйымшылдық, жауапкершілік, парыздың сезімі сияқты қасиеттер, патриоттық сезімдер жайлы мағлұматтар. т. б. қалыптасады. Мектепке дейінгі жаста балаларды адамгершілікке тәрбиелеудің негізгі міндеттері мына жайлармен түйінделеді: ізгілік бастамасымен тәрбиелеу, балалар мен үлкендер арасындағы саналы қарым-қатынас/тұрмыстың қарапайым ережелерін орындау/кеңпейілдік, қайырымдылық, жақын адамдарға қамқорлықпен қарау және т.б./Ұжымға тәрбиелеу, балалардың өзара ұжымда қарым-қатынасын қалыптастыру, Отанға деген сүйіспеншілікке тәрбиелеу, әр түрлі ұлт өкілдерін қадір тұту және сыйлау. Осылайша мейірімділіктің негізі қаланады, немқұрайдылықтың пайда болуына, құрбыларына, төңіректегі үлкендерге қалай болса солай қарауға мүмкіндігі жасалмайды. Қарапайым әдеттерді тәрбиелей отырып педагог балдырғанның бар істі шын пейілмен әрі саналы атқаруына қол жеткізеді, яғни сыртқы ұнамды мінездері оның ішкі жан дүниесін, оның ережеге деген көзқарасын айқындайды. Атақты педагог Сухомлинский; «Бала кезде үш жастан он екі жасқа дейінгі аралықта әр адам өзінің рухани дамуына қажетті нәрсенің бәрін де ертегіден алады. Тәрбиенің негізгі мақсаты- дені сау, ұлттық сана сезімі оянған, рухани ойлау дәрежесі биік, мәдениетті, парасатты, ар-ожданы мол, еңбекқор, іскер, бойында басқа да игі қасиеттер қалыптасқан ұрпақ тәрбиелеу. Ертегінің рухани тәрбиелік мәні зор. Ол балаға рухани ләззат беріп, қиялға қанат бітіретін, жас баланың рухының өсіп жетілуіне қажетті нәрсенің мол қоры бар рухани азық», деп атап көрсеткен. Сананың қалыптасуы-ол баланың мектепке бармастан бұрын, қоғам туралы алғашқы ұғымдарының қалыптасуына, жақын адамдардың өзара қатынасынан басталады. Баланы жақсы адамгершілік қасиеттерге,

мәдениетке тәрбиелеуде тәрбиелі адаммен жолдас болудың әсері күшті екенін халқымыз ежелден бағалай білген. Рухани бай адам – ең алдымен әділ, шыншыл, мейірімді, кешірімді, қанағатшыл, ақылды болады. Егер жабайы аңдар Адамға мейірімділік көрсетсе, адамдар неге бірін-бірі тәрбиелемеске? Жаңа білім парадигмасы бірінші орынға баланың білімін, білігі мен дағдысы емес, оның тұлғасын, білім алу арқылы дамуын қойып отыр. Я.А.Коменский «Тәрбиені мойындамау – адамдардың, жанұяның, мемлекеттік және бүкіл әлемнің құруы» деген болатын[4,16].

Адамгершілік құндылықтардың қалыптасуы үшін жүйелілік және тұлғалық мүшелерінің ара салмағын дұрыс айқындаудың маңызы зор. Жеке адамды әлеуметтік қатынастардың жемісі деп қарастыру, адамды бағаламауға әкеп соғады. Құндылықтар әлемі – сөздің кең мағынасында мәдениет әлемі, адамның рухани әрекетінің саласы, тұлғаның рухани байлығы өлшемін білдіретін, оның адамгершілік санасының, басымдылықтарының саласы. Әрбір мәдениеттің өз құндылықтар кешені бар. Құндылықтар адам болмысының әртүрлі формаларына деген қатынасты білдіретін адамзат мәдениеті болып табылады. Құндылықтар – өмірге, еңбекке, шығармашылыққа, адамгершілік насихаттарға, адам өмірінің мәніне деген бағалаушы қатынас. Құндылықтар – материалдық және рухани қажеттәләктерді өтеу үдерісіндегі қалыпты нәрселер. Қалыпты мәнге қайырымдылық, сұлулық, әділеттілік идеялары ие болуы мүмкін. Құндылықтар—қасиеттер. Қасиетсіз адам жануарға айналып кетеді. Оларға деген табынушылық қатынас бала кезден, ана сүтімен бірге,өзінің ана тілі арқылы,мораль негіздері ретінде, өз тарихын, мәдениетін, әдет-ғұрптары мен салт-дәстүрлерін игеру нәтижесінде орнығады. Қасиеттер адам бойына моральдық жауапкершіліктер жүктейді, сезімін айқындай түседі.

Рухани дүниесі бай, құндылығы мол, қажеттіліктері мен қызығушылықтары, талғамы, ой-өрісі кең адамдарды толық қалыптасқан, мінезі тұрақты адам дейміз. Мінездің тұрақтылығы адамның рухани-адамгершілік түсініктерінен туындайды. Ендеше, балаларды рухани-адамгершілік тәрбиесі арқылы толыққанды жетілген азамат етіп тәрбиелеу – қоғамымыздың басты мақсаты.

Қорыта келе айтарым, тұлға рухани-адамгершілік тәрбие арқылы өзінің ізгілік ұстанымдарын тәрбиелеп, ақыл-ойы мен іс-әрекеттерін ізгілік мұраттарға бағыттап, рухани көзқарасын қалыптастырады.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Әмірәлиев Ш. «Рухани байлық-өмірден». – Қазақстан мектебі,№11-12.1992ж
2. Құрманбаева М. «Тұлғаны рухани-адамгершілікке тәрбиелеу». Бастауыш мектеп, №1.2005ж.
3. Қазақстан Республикасы үздіксіз білім беру жүйесіндегі тәрбие тұжырымдамасы.
4. Утебаева А. «Рухани-адамгершілікке тәрбиелеу – басты мақсат». Бастауыш мектеп, №9.2005ж.

**ҮШТІЛДІЛІК ЗАМАН ТАЛАБЫ
НАСЫПХАНҚЫЗЫ А., АБУГАЛИЕВА Г**

КМҚК «Гауһар» бөбекжайы

Gauhar_134@mail.ru

Тіл – қай ұлтта, қай елде болса да қастерлі, құдіретті. Бүгінгі нарық заманы бізден бәсекеге қабілетті болуымызды, дамыған отыз елдің қатарынан көрінуіміз үшін білімді де озық ойлы азаматтарды тәрбиелеуімізді талап етеді. Әлемдегі жоғары дамыған елдердің санатына енуді көздеген халықтың басты мақсаты да сауатты ұрпақ тәрбиелеу. Сауатты ұрпақ тәрбиелеу дегеніміз өз ана тілінде еркін сөйлей алатын, оны терең меңгерген ұрпақ. Ал, ана тілін жақсы білмейінше, сауатты сөйлеп, сауатты жазып, тіл байлығын мол қолдан байынша, шын мәніндегі мәдениетті адам бола алмайсың. Мемлекеттік тілді және басқа тілдерді үйрену арқылы балалар мен жастардың әлем және ұлттық мәдениетті игерулеріне, өз халқы мен басқа халықтардың дәстүрлері мен мәдениетін зерттеуіне және қабылдауына

жағдай жасау керек, яғни полимәдениетті тұлға қалыптастыру керек. «Елу жылда ел жаңа...» демекші, еліміз тәуелсіздікке қол жеткізгеннен бері әлемнің көптеген дамыған елдерімен мәдени, экономикалық, саяси және әлеуметтік жағынан байланыс жасап келеді. Бұл қатынастардың оң нәтижелі болуы, ел мен елдің, халық пен халықтың өзара ынтымақтастығы, өзара түсіністігі, яғни тіл білуінен. Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә.Назарбаев Қазақстандағы тілдердің үш тұғырлығы туралы ойды алғаш рет 2006 жылы Қазақстан халқының Ассемблеясында айтқан. 2007 жылғы «Жаңа әлемдегі жаңа Қазақстан» жолдауында Елбасы «Тілдердің үштұғырлығы» «Триединство языков» мәдени жобасын кезеңдеп іске асыруды ұсынды. Тілдердің үштұғырлығы идеясында Елбасы оған нақты анықтамасын берген, қазақ тілі – мемлекеттік тіл, орыс тілі – ұлтаралық қатынас тілі, ал ағылшын тілі – жаһандық экономикаға ойдағыдай кірігу тілі. Елбасының 2011 жылғы «Болашақтың іргесін бірге қалаймыз!» атты жолдауында 2020 жылға дейінгі еліміздің әлеуметтік – экономикалық дамуының нақты жоспарын айқындап берді[4]. Елбасының бұл жоспары Қазақстанның әлемдік дағдарыстың қашан аяқталуын күтпей өзіндік даму стратегиясын алдын ала белгілеуі деп айтар едім. Президентіміз тек экономиканы ғана емес, сонымен қатар ғылым мен білім, денсаулық сақтау салаларын барынша дамытуға көп көңіл бөлгендігін ерекше атап өтті. Осы жолдауда білім мен ғылымның модернизациясын жалғастыру қажеттігін меңзеді. Үштілділік жөніндегі сөз Елбасымыздың “Тілдердің үштұғырлығы мәдени жобасын кезеңдеп жүзеге асыруды қолға алуды ұсынамын. Қазақстан бүкіл әлемге халқы үш тілді пайдаланатын мәдениетті ел ретінде танылуға тиіс[1, 5б.].

Бұлар - қазақ тілі - мемлекеттік тіл, орыс тілі - ұлтаралық қатынас тілі және ағылшын тілі - жаһандық экономикаға ойдағыдай кіру тілі” деген салиқалы үндеуінен бастау алған болатын. Сонымен қатар Нұрсұлтан Әбішұлы: “Мектептерге ағылшын тілінен шетелдік оқытушыларды тарту қажет. Кез келген ортанқол мектептің балаларға ең жоғары деңгейде шет тілін оқып үйренуіне жағдай жасайтындай дәрежеге қол жеткізуіміз міндет” - деп етекше атап көрсеткен. Білім министрі 2019 жылға дейін елімізде үш тілді білім беруге көшуде еш кедергі болмауы керек деп санайды. 2019 жылға дейін жоғары сыныптарды осы жүйеге көшіретінін айтты. Бір айта кететіні, мектепте жоғары сыныптарға техникалық мамандықтар пәнін (химия, физика, биология, информатика) ағылшын тілінде өткізе отырып, оқушының әлемдік оқудағы үдерістерге ықпалдасуына жағдай жасайтынын тілге тиек етті. Ал, еліміздегі орыс мектептеріндегі «Қазақстан тарихы» пәні қазақ тілінде және де қазақ мектептеріндегі «Дүниежүзі тарихы» пәнінің орыс тілінде жүргізілетінін айтып өткен болатын. Бұл Қазақстанның барлық мектептерінде де осылай жүретінін меңзеген болатын. Осылайша еліміздің білім алушы әр перзенті үш тілді еркін меңгеретін болады. «Бұндай ықпалдасу оқушы үшін міндетті. Осылайша, ол жоғары оқу орындарында да ағылшын тілінде оқытылатын техникалық пәндерге бейімделе бастайды», - деген болатын министр Е. Сағадиев[2, 12б.].

Ағылшын тілі – бүгінгі заманымыздың кілті, ақпараттық технологияның, компьютер технологиясының кілті деуге болады. Бүгінгі әлемде мыңдаған адамдар шетел тілін, соның ішінде ағылшын тілін жұмыста немесе оқуда пайдаланады және ана тілі ретінде меңгереді. Қазіргі заманда ағылшын тілі «21 ғасырдың», халықаралық бизнес, қазіргі ғылым мен технологиялар тілі мәртебесіне ие болды[3, 3б.]. Ағылшын тілін оқып – үйренемін деушілердің саны күннен – күнге көбеюде. Бұл сайып келгенде, шет тілін, соның ішінде ағылшын тілін мектеп қабырғасынан бастап жоғары оқу орындарында оқыту әдістемесінің жаңа бетбұрыстарды қажет екендігін тудырады. Қазіргі уақытта, ағылшын тілін меңгерудің талабы жоғары болғандықтан, ағылшын тілін тереңдетіп үйренуге арналған арнайы мектептер, гимназиялар, колледждер көптеп ашылууда. Бүгінде осы үштілділікті қолдау, қолдану мақсатында біз, мұғалімдер өз үлесімізді қосуға, оқушыларға аталған жаңа талаптарға сай білім беруге бір кісідей ат салысамыз. Үштілді оқыту – жас ұрпақтың білім кеңістігінде еркін самғауына жол ашылатын, әлемдік ғылым құпияларына үңіліп, өз қабілетін танытуына мүмкіншілік беретін бүгінгі күнгі ең басты қажеттілік. Қарапайым тілмен айтқанда, қазақ тілді дамыту керек, орыс тілін қолданамыз және ағылшын тілін үйренеміз.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Ақиқат. 2011 жыл, №5. «Қазақ тілін білу - әншейін бір ұран емес», Н.Ә.Назарбаевтың Қазақстан халқы ассамблеясының ХҮІІ сессиясында сөйлеген сөзі
2. Ақиқат. 2013 жыл, №1. «Қазақстан – 2050» стратегиясы – қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты. Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә.Назарбаевтың Қазақстан халқына жолдауы.
3. Жарықбаев Қ. Аталы сөз.– Алматы: Жалын, 1980.
4. Назарбаев Н.Ә. (Қазақстан халқына жолдауы). Жаңа әлемдегі жаңа Қазақстан. Астана, 2007

ИНТЕРАКТИВТІ ТЕХНОЛОГИЯНЫ ҚОЛДАНУ АРҚЫЛЫ МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРДЫҢ ҚЫЗЫҒУШЫЛЫҒЫН ДАМУ

МАГРУПОВА К.Ж, ДҮЙСЕКЕЕВА Д.Н.

КМҚК «Гауһар» бөбекжайы

Gauhar_134@mail.ru

Интерактивті әдістер қазіргі білім беру үрдісінде кең қолданысқа ие болып отыр. Бұл ХХІ ғасыр - ақпараттық қоғам дәуірі, технологиялық мәдениет пен интерактивті ресурстармен жұмыс жасайтын ғасыр. Білім беру үрдісін ақпараттандыру жаңа ақпараттық технологияларды пайдалану ғасыры. Сол білімді мықты тұғырлы етіп ұйымдастырумен қалыптастыру үшін интерактивті оқытудың білім беру ісіне тигізер ықпалы мол. Сондықтан ұстаздар оқытудың қазіргі педагогикалық технологиялардың мән- мағынасын терең түсініп, өз тәжірибесінде қолданудың маңызы өте зор. Қазіргі заман ағымы болашақ ұрпақтың ой - өрісінің шындалуын, жеке тұлға ретінде қалыптасуын талап етуде [1, 23б.]. Осы орайда ұлы педагог Ушинскийдің «Бала балқытылған алтын», - деген қанатты сөзді еске түсіреді.

Ж.Аймауытов «сабақ беру үйреншікті жай ғана шеберлік емес, ол жаңадан жаңаны табатын өнер»- деген, яғни оқу үрдісін жаңаша ұйымдастыру, балалардың әрекеті арқылы ойлау дағдыларын жетілдіруге, шығармашылық қабілеттерін дамытуға негізделуі қажет.

Елбасы Н.Ә.Назарбаев халыққа жолдаған жолдауында «Біздің міндет жаңа технологияларды, идеялар мен көзқарастарды пайдалана отырып, білім мен бәсекеге қабілетті ұрпақ тәрбиелеу» деп ұстаздар қауымының алдына жаңа міндеттер қойды. Білім беру жүйесінде электронды оқулықтарды пайдаланып, үлкен табыстарға жетуге болады. Электронды оқулықтарды пайдалану барысында бала екі жақты білім алады: біріншісі-пәндік білім, екіншісі-компьютерлік білім. Электронды оқулықтарды пайдалану баланың өз бетінше шығармашылық жұмыс жасауына, теориялық білімін практикамен ұштастыруына мүмкіндік береді [3, 5б.]. Электронды оқулыққа оқу технологиялары жинақталған. Мысалы: ойын арқылы оқыту, блокты оқыту, тірек- сигналдар арқылы оқыту, т.с.с. Электронды оқулық арқылы бала көптеген қосымша материал ала алады, осы алған мәліметтерін компьютерден көргендіктен есінде жақсы сақтайды, өз бетінше жұмыс жасау қабілеті қалыптасады. Осылайша жас ұрпақты оқытуда инновацияны пайдаланудың – шығармашылық жетістіктің негізгі көзі болып табылады. Оқытудың интерактивті әдістері: интерактивті сабақ, видео-аудио материалдарды қолдану, компьютерлік оқыту, рольдік ойындар (оның ішінде бейнежазбаға талдау жасату арқылы), тренингтер, кейс-стади (case-study – нақты, практикалық жағдаяттарға талдау жасату), (нақты жағдаяттарды (Fullstudies), іскери ойындар, шағын топтардағы жұмыс, топтық дискуссия, миға шабуыл жасау, жағдаяттық ойындар, жобалау әдісі, портфолио, проблемалық тапсырмалар, жарыстар, әркім-әркімді оқытады, мозайка, бағаланатын дискуссия, деңгейлік тапсырмалар т.б.

Әрине, бұл әдістерді қолдану баланың жай дәрісінен гөрі көп уақытты талап етеді.

Алайда, «оқыту пирамидасына» байланысты, нақ осы кезде ғана білімді жетік меңгеру жүзеге асады. Интерактивті әдістерінің мақсаттары:

1. Ақпаратты қабылдап, бағалай алуы;
2. Ақпаратты талқылауға қатыса алуы;
3. Шешім қабылдай алуы;
4. Өз пікірлерін топтың басқа мүшелеріне жеткізе алулары;
5. Ортақ мақсаттарға жету үшін топ мүшелерімен бірлесе әрекет ете алулары қажет.

Жағымды атмосфера тудыратын, қатысымдықты ұйымдастыратын интерактивті әдістердің үдерісі ұстаз тарапынан өзге тілді ортаға енгізу кезеңінде жүзеге асырылатын «коммуникативтік шабуыл» өзара әрекеті арқылы сипатталады[2, 86.]. Ондай әдістерге «Сұхбат», «Дөңгелек үстел» (дискуссияға үйрету кезінде), «Ассоциациялар», «Сөйлеу минутасы», «Рефлексивті шеңбер», «Тірек сызба», «Сергіту жаттығулар», «Фразаны аяқта», т.б. жатады.

Интерактивті оқыту – адамдар қарым-қатынасының ынтымақтастықты негізіне құрылады. Жұпқа, топқа, ұжымға бөлініп бір мақсатқа жету үшін бір-бірімен түсінісіп, ортақ сөйлеу әрекеті іске асырылады. Оқытудың өзара әрекетінің түрлері мен тәсілдері тіл үйренушілердің қарым-қатынас жасауға, ақпаратпен алмасуға белсенді және үздіксіз жұмылуын қамтамасыз етеді. Жаңа технологияларды күнделікті сабақ үрдісінде пайдалану үшін, әр ұстаз алдында отырған баланың жас ерекшелігін ескеріп, өзінің шеберлігіне орай таңдап алады. Міне, осындай оқытудың жаңа технологияларының бірі интерактивті оқыту әдісі [5, 186.].

Әдетте мұндай қарым-қатынас балалар әлдебір мәселені талқылап соның шешімін табуға талпынған маңызды. Себебі интерактивті оқытудың басты мақсатының өзі - балалардың өз бетінше ой қорытып жауап табуға үйрету. Интерактивті технология өзара қарым -қатынастың мол ауқымын қамтиды. Білім берудегі интерактивті технология мұндағы интерактивті сөзі - «inter» - бірлесу, «act» - әрекет жасау ұғымын білдіреді. Сабақ барысында баланың топпен жұмыс жасауға қатыспауы мүмкін емес, бірін-бірі толықтыратын, сабақ барысында барлық балалардың қатысуын ұйымдастыратын оқыту әдісі.

Интерактивті әдісімен оқытқанда, баланың:

- ақыл-ойы дамиды,
- еркін ойлауға мүмкіндік береді,
- шығармашылық белсенділігі артады,
- ұжымдық іс-әрекетке тәрбиеленеді,
- тіл байлығы жетілдіріледі,
- жан-жақты ізденушілігі артады.

Жаңа технологияларды күнделікті сабақ үрдісінде пайдалану үшін, әр ұстаз алдында отырған баланың жас ерекшелігін ескеріп, өзінің шеберлігіне орай таңдап алады. Міне, осындай оқытудың жаңа технологияларының бірі интерактивті оқыту әдісін мен өз тәжірибемде қолданып келемін. Мысалы «Құрманғазы» тақырыбында өткен сабақта «Адай» жүйін көз жұмдыра тыңдатып, баланың ойын, түсінігін сұрап, басқа жолдастарының жауаптарымен салыстырып, содан соң бейнеклипті көрсеттім. Сабақтың жаңа ақпаратты қабылдау бөлімінде оқушылар тақтада берілген тапсырманы көріп, түсініп, жауабын тауып, тапсырманы толық, дұрыс орындауға тырысады. Тапсырманы орындауға барлық бала қатысады. Әсіресе тұйық, өз ойын жеткізе алмайтын, өздеріне сенімсіздеу балалардың өздері жазбаша жұмысты қызыға орындайды. Өйткені интерактивті тақтаның келесі бетінде ол тапсырманың дұрыс жауабы беріледі, сол арқылы бала өзінің жауабын салыстыра тексеріп, өзін-өзі бағалайды. Топпен жұмыстану барысында белсенділік көрсете отырып, топтау, Венн диаграммасына түсіру, сәйкестендіру әдістерін интерактивті тақтада орындап, уақытты үнемдеуге болатынын көруге болады. Сабақты бекіту бөлімінде активпультті пайдаланып, уақытты үнемдеу, оқушының шапшаңдық қабілетін, өз білімінің нәтижесін көруді дағдыландыруға болады[4, 126.].

Біз осы әдісті пайдалана отырып, балалардаң білімін жетілдіре алдық. Топпен жұмыстану барысында белсенділік көрсете отырып топтау, Венн диаграммасына түсіру, сәйкестендіру әдістерін интерактивті тақтада орындап, уақытты үнемдеуге болатынын

көруге болады.Сабақты бекіту бөлімінде активпультті пайдаланып,уақытты үнемдеу, баланың шапшаңдық қабілетін, өз білімінің нәтижесін көруді дағдыландыруға болады. Бүгінгі таңда өскелең ұрпаққа сапалы білім беру барысында осы аталмыш технология нәтижелі жетістік, балалар бірінші болып интерактивті тақтаның педагогикалық мүмкіншіліктерін аса жоғары бағалап, оны іс жүзінде тиімді қолдану тәсілдерін үздіксіз зерттеу үстінде. Шынында да, интерактивтік тақта сабақты түрлендіруге көмегін тигізіп, яғни оқытудың барлық кезеңінде, әсіресе балабақшада оқытуды қызықты да әсерлі өткізуге ықпалын тигізеді.

Пайдаланған әдебиеттер

1. Г.Кертаев.Оқытудың кейбір әдістері. Алматы,1991.
2. Б.Р.Айтмамбетова . Жаңашыл педагогтар идеялары мен тәжірибелері. Алматы,1991.
- 3.Абраменко Н.К. Подготовка ребенка к школе. Минск, 1972.
- 4.Джеральдина Чейпи. Готовность к школе. М., 1992.
- 5.Оспанбекова Н.Ж.,Чанбаева М.Қ. Болашақ мұғалімдерді дайындауда ақпараттық технологияларды пайдалану. Алматы. 2013.

МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРҒА ЭТНОМӘДЕНИ БІЛІМ БЕРУДЕ ТЕХНИКАЛЫҚ ҚҰРАЛДАРДЫҢ ПАЙДАСЫ

КЫЗДАРКУЛОВА К.Ж, НАКИНА Г.И.

КМҚК «Гауһар» бөбекжайы

Gauhar_134@mail.ru

Бәсекеге қабілетті білім кеңістігін құруға бағытталған қазақстандық білім беру реформасының басты мақсаттарының бірі – инновациялық технологияларға сүйене отырып, баланың бойында шығармашылық ойлауды дамытуға мүмкіндік жасау болып отыр. Мұндай күрделі міндеттерді шешуде мектепке дейінгі мекемелердің алатын орны ерекше. Бүлдіршіндердің білім берудің кейінгі сатыларында нәтижелі дамуын анықтайтын негіз – балабақшадан қаланатындығы баршамаызға мәлім.

Қазіргі кезеңде еліміздің білім беру ұйымдарында оқыту процесін ізгілендіру мақсатында көптеген жұмыстар жасалуда. Оларды ғылыми тілмен айтқанда «инновациялық процесс» немесе «педагогикалық жаңалықтарды енгізу» деп аталады. Инноватика ұғымының мәні латынның «in-novus» деген сөзінен шыққан, «жаңарту, өзгерту, жаңашылдық» деген мағынаны білдіреді. Яғни, педагогика ғылымында жаңа әдістерді, тәсілдерді, құралдарды, бағдарламаларды пайдалану.

Инновациялық білім беру құралдарына: аудио-видео құралдар, компьютер, интерактивті тақта, интернет, компьютер – мультимедиялық құрал, электрондық оқулықтар мен оқу-әдістемелік кешен, инновациялық ақпараттық банк, инновациялық сайт және тағы басқалары жатады. Сондықтан да қазіргі таңда көптеген интерактивтік бағдарламалық бөлімдер, қозғалмалы объектілер құруға мүмкіндік беретін векторлық және графикалық жабдықтар көптеп шығып, қолданыс табуда. Осындай құралдардың бірі – мультимедиялық оқулықтарды балабақшада кеңінен пайдалану оқу іс-әрекеттерін жоғары дәрежеде жүзеге асыруға мүмкіндік туғызары анық. Бұл жағдайда тәрбиеші әр оқу іс-әрекеттерін өткізер алдында жиі-жиі көрнекіліктер ауыстырмаған болар еді. Ал мультимедиялық оқулықтар арқылы тәрбиеші уақытты тиімді және ұтымды пайдаланары айқын.

Осы иновациялық технологияларды балаларға этномәдени білім беруде қолдану қазіргі таңда тәрбиешілердің алдында тұрған міндеттердің бірі.

Этникалық-мәдени сәйкестілік жағдайына халықтың өзі тудырған әлеуметтік-жүйе арқылы қол жетеді. Оған отбасы, мектепке дейінгі балалар мекемелері, оқу орындары, ұлттық-мәдени орталықтар, журналдар мен газеттер, көркем және ғылыми әдебиет, ғылыми-зерттеу және әкімшілік мекемелері, тағы басқалары жатады»[2, 17 б.] деп Қазақстан Республикасындағы этникалық-мәденибілім тұжырымдамасында атап көрсетті.

Этномәдени білім беру дегеніміз мектеп жасына дейінгі балалардың шығармашылығын дамытатын мүмкіндіктер, ұлтымыздың бай мәдениеті, ұлттық болмыс, тарихы, тілі, ұлттық құндылықтар туралы білім беріп, жан-жақты, Отанын сүйетін, адамгершілігі мол, рухы биік, жаһандық өркениеттің халықтарына төзімді жеке тұлғаны тәрбиелеу. Этномәдениет ата-бабаларымыздың тәрбиеге байланысты ғасырлар қойнауынан сараланып жеткен іс-тәжірбие жиынтығы, қанша уақыт өтсе де тат баспайтын адалдығы айнадай ұлттық қазына. Халқымыз өз ұрпағын ізгілікке инабаттылыққа, адамгершілікке тәрбиелеуді басты мақсат санаған. Олай болса, бүгінгі ұрпағымызды халқымыздың баға жетпес бай салт-дәстүрі негізінде тәрбиелеу, оларға ата-бабаларымыздың салт-дәстүрлерін терең сіңіру қажет. Халық батыры Бауыржан Момышұлы айтқандай «өткенін білмеген, одан тәлім-тәрбие, ғибрат алмаған халықтың ұрпағы-тұл, келешегі тұрлаусыз» [1, 78 б.].

Көп ұлт мекендеген Тәуелсіз Қазақстанның ерекшелігі де этникалық білім берудің қажеттігін туындатады. Кез-келген халық ғасырлар бойы жинаған қоғамдық және әлеуметтік тәжірбиесін, ата-бабалардан алмасқан тәжірбиеге өз үлестерін қосып келесі ұрпаққа мәдениетін, тарихын аманат етіп отырған. Ежелден келе жатқан тарих толқынында халық- үлкен күш, ол мәдениетті, тарихты жасаушы жалғыз таусылмас қазына, құндылықтардың қайнар бұлағы. Сол таусылмас қазына мен қайнар бұлақтан өркен алатын жас ұрпақты халық дәстүрінде білім беріп, тәрбиелеу қазіргі білім саласының басты міндеті. Қырғыз халқының дана ұлы Шыңғыс Айтматов «.....өз халқының және басқа халықтардың тарихы, мәдениетінен, тәжірибиесінен бейхабар адамның болашағы жоқ, бүгінгі күнмен ғана өмір сүреді» [3, 376.] -дейді. Өйткені тек білімді адам ғана басқаның мәдениетін, өз төл тарихы мен мәдениетін бағалай алады, өз халқының ажырымас бөлігі екенін сезініп, сол халық мәдениетінің қажеттілігін өтей алады. Ал этномәдени білім жеке тұлғаның этномәдени ерекшеліктерінің қалыптасуына және оқу мен тәрбиенің ұлттық жүйесін дамытуға негіз болады.

Этномәдени білім беруде көп нәрсе біліктілік, ұғымдылық, танымдылық Әр мектепке дейінгі білім беру мекемесінде ерте жас тобынан бастап мектепке дейін шығарып салуға дейін этномәдени компонент элементтері кездеседі. Күн тәртібінің барлық сәттерінде қандай да болсын элемент болуы мүмкін - халық ертегілері, халық педагогикасының бөлімдері, фольклор, мақал - мәтелдер, әдет - ғұрыптар мен салт - дәстүрлер, халық ойындары және т. б. Балаларға әрдайым жомарт қазақ халқымыздың бойындағы бар жақсы қасиеттер мысалға келтіріліп, тәрбие және оқыту үдерісінің ажырамас бөлігіне айналды. Соның арқасында тәрбиеленушілердің қоршаған ортаны сезіну, қоғамдану, өзіндік бағалау, тұлға ретінде даму сияқты маңызды қасиеттері дамып қалыптасады.

Этномәдени компонент – бұл танымдық белсенділікті, өзбетінше, шығармашылық дамуды, халықтардың өзіндік тұрмыстық ерекшеліктеріне және жалпы сұлулыққа араласуын оятатын құрал. Бұл жалпы халықтық мәдениетке, қатынасу мәдениетіне апаратын жол. Халық тұрғындарының арқасында балаларда мейірбандылыққа, тілектестік сезімдеріне тәрбиеленеді.

Мектепке дейінгі қоғамдық білім беру жүйесіне этномәдени компоненттің енгізілуінің негізгі шарты – мектепке дейінгі ұйымдағы балалардың эмоционалдық дамуын және аман - саулығын қадағалау. Эмоциялар тәртіпке тікелей әсер етіп, қоғамдық арақатынас пен тартымдылықты қалыптастырады. Олар бағалау рөлін атқарып, баланы әрекеттерге итермелейді, тәжірибені белсендетіп, жинақталуына ықпал етеді.

Этномәдени білімді жолға қоюдың жолы оқу процесіне жаңа педагогикалық технологияларды қолданып ғана қоймай, қазіргі заманғы техникалық құралдардың көмегімен авторлық бағдарламалар жасап, тек ғана мектепке дейінгі ұйымдарда ғана пайдаланбай отбасында да пайдалану септігін тигізеді. Ата-аналары қолданылатын ұялы телефондарға, планшеттерге балаларға қызық болатын арнайы бағдарламалар жасау. Мысалға «Қуыршақты ұлттық киімге киіндір». Бұл бағдарламаларда ұлттық киімдердің үлгісі тұрады, балалар киімді таңдайды, таңдалған соң ол киімнің атауы қазақша және ағылшынша айтылады. Бала қуыршақты киіндіріп ғана қоймай, ұлттық киім түрлерін ғана емес, сонымен қатар тіл үйренеді. Сонымен қатар осындай мақал-мәтелдерді, жұмбақтарды,

ертегілерді, салт-дәстүрлерді, қазақ халқының бай халық ауыз әдебиетін осылай үйретуге болады деп ойлаймын.

Мультимедиялық оқулықтар біріншіден балалардың қызығушылығын арттырады, екіншіден зейін қойып көрумен қатар түсінбеген жерлерін қайта көруге, тыңдауға және алған мағлұматты нақтылауға мүмкіндік береді, сонымен қатар бүлдіршіннің білім алу кезеңінде оқу іс-әрекетіне белсенділігін арттыра түседі. Мультимедиялық оқулықтар балабақша бүлдіршіндеріне арналған таптырмас құрал. Себебі, бұл кезеңдегі балалардың зейіні әдемі түстерге, әдемі ойыншықтарға, әдемі суреттерге, яғни, әдемілікке, әсемдікке әуес болады. Кез келген сабақта әр түрлі әдемі, ұнамды, жағымды суреттер, сызбалар, тәсілдер арқылы графикалық иллюстрациялар негізінде ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдалану тәрбиеленушілердің танымдық белсенділігін арттырып қана қоймай, логикалық ойлау жүйесін қалыптастыруға, шығармашылықпен еңбек етуіне жағдай жасайды.

21 ғасыр ғылым мен білімнің дамыған кезінде балаларды жан-жақты, ұлтын сүйетін, мәдениетін білетін, қазақ тілінің барлық қыр сыраларын көрсете алатын, өз этномәдениетімізді басқа тілдеде еркін таныстыра алатын ұрпақ тәрбиелеуге, баланың одан әрі қызығушылығын арттыруға көп септігін тигізеді деп ойлаймын.

«Ешкімді кемсітпей, ешкімнің тілі мен ділін мансұқтамай, барлық азаматтарға тең мүмкіндік беру арқылы тұрақтылықты нығайтып келеміз. Біздің кейінгі ұрпаққа аманаттар ең басты байлығымыз - Ел бірлігі болуы керек. Осынау жалпыұлттық құндылықты біз әрбір жастың бойына сіңіре білуге тиіспіз» [4] деп Н.Ә. Назарбаевтың Қазақстан халқына жолдауында атап көрсеткендей бізге білімді ұрпақ қажет. Сондай ұрпақ тәрбиелеп шығару ол біздің міндет.

Пайдаланған әдебиеттер:

1. Адам қайраты 1981жыл
2. Қазақстан Республикасындағы этникалық-мәденибілім тұжырымдамасы 1996 жыл
3. Мұхтар Әуезов энциклопедиясы — Алматы, «Атамұра» баспасы, 2011 жыл.
4. Н.Ә. Назарбаевтың Қазақстан халқына жолдауы. Астана 2014 жыл

ҮШТІЛДІ БІЛІМ БЕРУ – МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ ЖАСТАҒЫ БАЛАНЫҢ КОММУНИКАТИВТІК-ТІЛДІК БІЛІКТІЛІГІН ҚАЛЫПТАСТЫРУ ҚҰРАЛЫ РЕТІНДЕ

КАЛИАКПАРОВА Н.А, НАЗЫРОВА А.Е

КМҚК «Гауһар» бөбекжайы

Gauhar_134@mail.ru

Әлем күннен күнде түрлене келе, көптеген тілдердің алуандығымен таң қалдырады; сол себептен бала бір тілден аса, яғни бірнеше тілдік ортаға тап болатын жағдайлар көбеюде. Қоғам қазіргі білім беру жүйесіне түпкілікті айрықша мақсат қоюда. Бүгінгі күні мектепке дейінгі мекемеде уақыт өте келе бөбекжайдан жоғарғы оқу орны мен ғылымға интеграцияланатын білім берудің инновациялық моделі қалыптастырылуы қажет.

Мектепке дейінгі мекемелерде инновациялық технологиялар мен жаңашыл білім беру технологияларын енгізу баланың ары қарай мектепте, колледжда, ЖОО-да оқуын сапалы және сәтті білімін жалғастыруда потенциал қалыптастырады. Бұл өз кезегінде қазіргі заманғы ұрпақтың бүтіндей болашағына әсер етеді.

Мектепке дейінгі мекеменің жалпыға бірдей білім беру стандарты күтілетін нәтиже ретінде баланы мектепке дайындығымен қатар, оқуға деген дайындығын қарастырады. Соның ішінде «Коммуникация» саласы баланы көптілділікке, тіл білуге деген құштарлыққа, ана тілінде немесе шет тілінде әлеуметтік-мәдени қарым-қатынасқа түсуге, айналадағы адамдармен вербалды немесе вербалды емес құралдар арқылы сөйлесуге деген құштарлығын дамытуды көздейді. Мектепке дейінгі жас тіл үйретуді бастаудың ең қолайлы кезі, себебі бұл

кезде баланың назарының концентрациясы тиімді, логикалық ойлау қабілеті жоғарырақ, және есте сақтауға арналған жады әлдеқайда көлемдірек.

«Гауһар» бөбекжайында ағылшын тілі оқу қызметі стандартқа, оқу кестесіне сай өткізіледі. Оқу қызметі кезінде түрлі әдіс–тәсілдер қолданылады. Бөбекжайда тіл үйренуде ақпараттық және коммуникациялық әдістер кеңінен қолданылады, оның ішінде компьютерлік құрылғылар, мультимедиялық құралдар, аудиолар және т.б. Оқу қызметінде АКТ қолдану мотивацияның 2 түрін дамытады: өзіндік мотивация, яғни берілген материал баланың қызығушылығын тудырады, және бала осы тілді біліп, үйреніп түсіне алатынын көрсету арқылы баланы мотивациялау. Бұл баланың өзінің жетістіктеріне қанағаттануын, өз күшіне сенімділігін тудырып, баланы әрі қарай сол жетістіктерін жетілдіріп, жоғары сатыға көтеруге ынталандырады. Менің пайымдауымша, ертегіні не болмаса әңгімені тыңдау, немесе танымдық фильмдер көру оқытатын бағдарламалардан анағұрлым қызығырақ. Балалар тілдің мағыналық (семантикалық) негізін тез ұғып, өздері сөйлей бастайды. Әсіресе оқытуда баланы тілдік ортаға толық жайғастыру әдісі қолданылса бұл тиімдірек болады. Бұл әдісте ағылшын тілімен жиі және терең байланыста болу көзделеді. Оқыту құралдары жайлы сөз қозғағанда, мектепке дейінгі жастағы балаларға арналған компьютерлік ойындар туралы айтып кеткен де жөн. Олар балаға жеңіл әрі қызықты формада ағылшын, орыс, қазақ тілдерінде сөздерді, сөз тіркестерін, есте сақтауға ақыл-ойын және компьютерлік біліктерін дамытуға көмектеседі. Баланың соқыр сезімі өте алғыр, қазір нәтижесі айқын білінбесе де, бір-екі жыл ішінде баланың ерекше дамыған тілдік (лингвистикалық) қабілеттерін көретінімізге кәміл сенімдімін. Сол себепті «Гауһар» бөбекжайында осы тақырыпта жоба бастадым. Осы жоба аясында балалармен АКТ көмегімен ұйымдастырылған іс-әрекеттер жүргізіліп басталды. Ағылшын тілі ұйымдастырылған іс-әрекеті барысында балаларға ұнтаспалар, видеолар, оның ішінде мультфильмдер көрсетілу көзделуде.

Баланың сөздік қоры бірнеше ондық сөзге жеткенде ұйымдастырылған іс-әрекетті ағылшын тіліндегі аудиоертегілермен түрлендіруге болады. Бастапқы кезеңде кішкентай әңгімелер тыңдатылған жөн. Бұл әңгімелер балаға түсінікті болуы шарт. Өйткені бала материалды түсінбесе, оның қызығушылығы төмендейді. Ал қызығушылықсыз өткен іс-әрекет құнды әрі тиімді болуы екіталай. Аудиоертегілерді тыңдау барысында балаларға көрнекілік құралдар көрсетіп, сонымен қатар сөздерді қайталау ұсынылады. Аудиоертегілерді тыңдауды неғұрлым қызықты ету үшін тағы бір әдісті қолдану-балаларға ертегінің суретін салғызу. Бірақ ертегіні тыңдау барысында сол ертегіні бірден салу тек бала сол ертегінің сюжетін білген жағдайда ғана мүмкін. Бала ертегіні бұрын естімеген болса, сол ертегіні екінші немесе үшінші рет тыңдалуында ғана балаларға қарындаштар мен қағаз берген жөн. Өйткені ертегіні тыңдау барысында бала сурет салу баланың түпкілікті біліктеріне әсер ететін үдеріс. Бұл түпкілікті біліктіліктеріне бір уақытта ақпаратты қабылдау мен сол ақпаратты өңдеп шығару жатады. Сурет салу кезінде балада естіген- білгенімен ассоциативті байланысы пайда болады[2, 14б.]. Суреттегі сюжетпен ассоциацияланып, ағылшын тіліндегі сөздер ерікті, тіпті еріксіз түрде де баланың есінде қалады. Мұндай ағылшын тілі іс-әрекеті кезінде әр балаға көңіл бөліп, бір уақытта тыңдауды әрі сурет салуды білетіндігіне көз жеткізген абзал. Төрт-бес жастағы балада тыңдалған ақпаратты өңдеу, яғни сол сәтте сурет салу біліктілігі болмайды. Бірақ ертегілерді үнемі тыңдап, оларды лезде өңдеуге бейімделген бала бір уақытта естіп, оны тыңдап-түсініп әрі естіген ақпаратын түрлендіруді үйренеді.

Видеофильмдердің басты мақсаты- мектеп жасына дейінгі балалардың коммуникативті оқыту әдісі арқылы ағылшын тілін үйрету болып табылады. [3, 5б.]. Сөздік қор (лексика) мен грамматикалық материал ойын түрінде енгізіледі. Тек сөздер ғана емес, сонымен қатар бұл сөздің қай жерде қолданылатынын, қандай әрекет орындауға болатыны айқын көрсетіледі, бұл баланың сөзді тез жаттап, баланың ағылшын тілінде сөйлеу біліктілігін арттырады[1, 21б.].

Фонетикалық материал (дыбыстар, екпін, ритм, интонация) еліктеу, яғни имитация арқылы жаттықтырылады. Ағылшын тілі өз ана тілі болып табылатын адамның ұйымдастырылған іс-әрекетке қатысқаны фонетикалық материалдың жақсы меңгерілуіне септігін тигізеді. Бірақ бөбекжайда мұндай мүмкіндіктің болмауын ағылшын тілінде мультфильмдер көрсетумен алмастырылады. Балалар мультфильм көруді өте ұнатады және

сол мультфильмды бірнеше рет көруден жалықпайды. Балада «бұл сөздерді не үшін жаттаймын» деген сұрақ туындамайды[4, 17 б.]. Оған мультфильм көру өте қызықты болғандықтан, ол кейіпкерлердің фразаларын қызығушылықпен қайталайды. Бұл балаға жаңа сөздерді үйренуге ғана көмектеспейді, сонымен қатар ағылшын тіліне тән дыбыстарды игеруге көмектеседі. Балаға мультфильм ұнаған жағдайда бірнеше рет қайталап көру бірте-бірте оның жатталуына септігін тигізеді. Ағылшын тілін үйретуге қажетті роликтер ретінде 2-3 жастағы балаларға арналған арнайы анимацияланған өлеңдер мен мультфильмдер тандаған жөн(мысалы Мэйзи тышқаны-Maisy Mouse туралы роликтер), өйткені бұл мультфильмдердің тақырыптары балаға түсінікті, яғни санау, жануарлар аттары және тағы да басқа.

Тіл үйретуде дәстүрден тыс әдістердің бірі – театралды-ойындық қызмет. Бұл баланы ешбір қысымсыз диалогтық сөйлеуін дамытуға, мимика, жест, қозғалыс арқылы ипровизациялауына, коммуникативтік мәселелерді шешуге көмектеседі. Мұндай әдіс «Гауһар» бөбекжайында ағылшын тілі вариативтік бөлімінде кеңінен қолданылады. Баланың мультимедиялық құралдар арқылы көрген ертегілерін сахналау оқу қызметі мен вариативтік бөлімнің байланысын ұштастырады.

Театр қызметі –сөйлеудің ең нақты моделі. Театрды диалогтық сөйлесуге үйретудің формасы ретінде де қарастыруға болады. Сонымен қатар, бұл ойын, ал ойын – баланың тұлғалық даму механизмінің басты құралы. Ертегі қойылымын балалар ойын ретінде қабылдап, бір-біріне әлдебір кейіпкерді қалай дұрыс ойнау керектігін көрсетіп, бір-бірінің сөздерін жаттап та алады. Театрдың маңызды аспектәсенәі бірі – балаларды түрлі эмоцияға бөлеуінде. Осындай тәсілмен берілген ақпарат жылдамырақ қабылданып, шет тілдерін үйренуге деген құлшынысын ұлғайтады. Оған қоса, бала оқу қызметінде көрген ертегілерін театр арқылы өзі ойнап шығады.Образды сомдау шығармашылық шеберлікті қажет етеді. Шынайы орта жасалынады. Мысалы, тәрбиеленуші әнші рөлін сомдаса топқа микрофон әкелу т.б. Артықшылығы тәрбиеленушілердің қызығушылықтары мен ынтасын арттырады, ұялшак, тұйық балалардың өзіне деген сенімділігін қалыптастырады. Себебі балалар мұндай әрекет кезінде өздерінің емес басқаның рөліне енетіндіктен жауапкершілікті сезінбейді және еркін болады.

Тіл білу –әлемдік үрдіс, яғни ол мәдениетаралық тіл табысудың бірден бір көзі. Біздің бүгінгі мектепке дейінгі жастағы балалар – ертеңгі күнгі еліміздің басқарушылары, иелері. Бала бойында азаматшылдық пен патриоттық сезімдерді қалыптастыру ана тілге деген сүйіспеншілік пен өзге тілдерге деген құрметтен басталады. Жақсы жағдай жасалған ортада бала жасы неғұрлым кіші болса, соғұрлым шет тілдерді жақсы игеру мүмкіндігі көбірек.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Земченкова Т.В. Английский для дошкольников.-М.:ВАКО, 2008г.
2. Коньшева А.В., Английский для малышей. – СП. КАРО, 2010г.
3. Шишкова И.А., Вербовская М.Е., Английский для самых маленьких: Учебник. – М.: ЗАО «РОСМЭН-ПРЕСС», 2008г.
4. Губанова Н.Ф., Театрализованная деятельность дошкольников: 2–5 лет. Методические рекомендации, конспекты занятий, сценарии игр и спектаклей. - М.:ВАКО, 2011

АДАМНЫҢ АДАМГЕРШІЛІК -ҚҰНДЫЛЫҒЫ

ӘЛМЕНОВА М.Б., КИСТАУБАЕВА А.Б.

КМҚК «Гауһар» бөбекжайы

Gauhar_134@mail.ru

Адамгершілікке тәрбиелеу құралы — еңбек пен ата-ана үлгісі.

Ыбырай Алтынсарин

Болашақ ұрпақ тәрбиесі-ата-бабамыздан келе жатқан рухани мұралардың бірі. Себебі, артта қалған із қандай болса, ұрпағының болашағы сондай. Сондықтан бала тәрбиесі, әсіресе бүгінгі күнде, балабақшаларда саны көбейіп, халықтың экономикалық жағдайы көтеріліп келе жатқан кезде, өте өзекті мәселенің бірі болып табылады. Халықта «Ағаш түзу өсу үшін оған көшет кезінде көмектесуге болады, ал үлкен ағаш болғанда оны түзете алмайсың» деп бекер айтылмаған. Сондықтан баланың бойына жастайынан ізгілік, мейірімділік, қайырымдылық, яғни адамгершілік құнды қасиеттерді сіңіріп, өз-өзіне сенімділікті тәрбиелеуде отбасы мен педагогтар шешуші роль атқарады.

Адамгершілік тәрбиесінің әрқайсысының ерекшеліктерін жетік білетін ұстаз халық педагогикасының ғасырлар бойы қалыптасқан салт-дәстүрлерді, әдет-ғұрыпты жаң-жақты терең білумен қатар, өркінетті өмірмен байланыстыра отырып, білім берудің барлық кезеңдерінде пайдаланған дұрыс. Ата-ананың болашақ тәрбиесі үшін жауапкершілігі ұрпақтан ұрпаққа жалғасады.

«Балапан ұяда не көрсе, ұшқанда соны іледі» дегендей ата-ананың күн сайын атқарып жүрген жұмысы-балаға үлкен сабақ.

Қазақтың белгілі ақыны М. Жұмабаев өзінің «Педагогика» атты кітабында: «Жалпы педагогика екі нәрсе жайынан сөйлейді: 1/ дене тәрбиесі, 2/ жан тәрбиесі жайынан»-деген. Сондықтан менің бүгінгі өрбіткелі отырған тақырыбым, ол баланың алдағы уақытта үлкен әріппен жазылатын Адам болып шығуы үшін «Жан тәрбиесінің» өтте қажеттігі туралы.

«Жан тәрбиесінің» бір көрінісі-адамгершілік тәрбиесі туралы болмақ.

Адамгершілік қасиеттердің түп негізі отбасында қалыптасатыны белгілі. Адамгершілік қасиеттер ізгілікпен ұштастырады. Әсіресе еңбекке деген тұрақты ықыласы бар және еңбектене білуде өзін көрсететін балаларды еңбек сүйгіштікке тәрбиелеу басты міндет болып табылады. Осы ойымыздың дәлелі үшін бір мысал келтіре кетейін. Кезекті аялдамада автобусқа жетегінде кішкентай баласы бар бір келіншек мінді. Бала кірген бойда «Менің орным қайда? Мен отырамын.»-деп айғай салады. Сасқанынан бір егделеу адам тұрып орын береді. Ал, бала болса қуана-қуана отырып алып, шешесіне жолда кетіп бара жатқан көліктерді көрсетіп, мәз болады. Ал жолаушылар да, баланың шешесі де, осыған назар аударар қоймады, үйреншікті нәрседей күйінде қалды. Міне осы жерде біз-үлкендер, өзіміздің мұндай көрініске немқұрайдылықпен қарауымыздың арқасында бала бойында адамгершілік, инабаттылық қасиетінің дамуына тосқауыл қойғанымызды етең-әттең сезбедік. Енді бастапқы ойымызға қайта оралар болсақ, тәрбие ісінде тәрбиешінің ролі, орны қандай дегенге жүгінуге тура келеді. Балабақшаға таңертең ата-анасы баласын әкеліп тастайды да, кешке бір-ақ алады. Осы таңертеңгі 7-ден бастап кешкі 7-ге дейін бала тәрбиешінің қарауында. Бала тәрбиешінің әр сөзін қалт жібермей естіп, қабылдауға тырысып отырады. Жақсы сөз айтсаңда келеңсіз сөз айтсаң да- бала назарынан тыс қалмайды. Себебі сіз-тәрбиеші, балаға үлгісіз. Сондықтан әр тәрбиеші өзі тәрбиелі, ақыл-ойы жоғары, парасатты болуы тиіс. Ересектердің осындай сәттерде баланың әрбір іс-әрекетіне назар аударып, дұрыс жолға салып отырудың нәтижесі зор екені белгілі.

Ал менің ұсынғалы отырғаным, осы адамгершілік тақырыбына әр тәрбиеші күнделікті жұмысында жоспарлап, алдына белгілі мақсат қойып, жүзеге асырып орындап отырса, біздің қоғамның келешек ұрпағы рухани бай, адамгершілігі мол, өз елінің нағыз азаматы болып шығады. Сондықтан ересек, мектепке дайарлық топтарда көркем әдебиеттерде, тіл дамыту сабақтарына мына тақырыптарды еңгізіп оларға нақты мақсаттар қойып, өткізсе, сол мақсатпен өткізілген сабақтардың тақырыптары мынандай.

Тіл дамыту «Қонақ келді ауылға», «Досым менің.», «Табиғат және мен.», «Жақсылыққа-жақсылық», « Адам болсаң-асыл бол».

Көркем әдебиет. «Меірімді бала (Ы.Алтынсарин),» «Төрт мезгіл», «Екі дос», «Бүркіттің досы сұңқар», «Мақтаншақ жолбарыс».

Оқу жылының басында жылдық жоспар жобасы жасалғанда, осы тақырыптарды ескеріп, ересек топтарда жоспарланса, сонмен қатар әр тәрбиеші сабағында өзінің шығармашылық ізденіс пен іскерлігін қолданып берілген тақырыпты өткізсе, мақсаты

орындалады деген сөз, себебі бұл сабақтардың ең бірінші және негізгі мақсаты-баланы адамгершілікке тәрбиелеу.

Қазіргі кезде өсіп келе жатқан ұрпақты тәрбиелеуде қойылған мақсаттардың бірі қоғамға пайдалы. Осы мақсатты жүзеге асыруда «Бөбек» қорының президенті Сара Алпыс қызының «Өзін-өзі тану» рухани-адамгершілік білім жобасы біздің балабақшада эксперименттік пән ретінде жүргізіліп келеді. «Өзін-өзі тану» пәні-баланы жастайынан отаншылдыққа, достыққа, тазалыққа, ұқыптылыққа, мейірімділікке, табиғатты сүйуге, отбасын сыйлауға, ұйымшылдыққа үйретеді. Балабақша тәрбиешісіне арналған әдістемелік құрал, көркем шығармалар, хрестоматиясы және балалардың дәптерінен тұратын оқу-әдістемелік кешен. «Өзін-өзі тану» пәнінің негізгі мақсатына қол жеткізуге бағытталған. Ұйымдастырылған іс-әрекетінің негізгі құрлымдары. «Амандасу рәсімі», «Шаттық шеңбер», «Көңіл күйді көтеру», «Сергіту сәті», «Ойын», «Шығармашылық тапсырма», ұжымдық жұмыс, жүректен жүрекке шеңберінен тұрады. Адамгершілік-құндылық ол мәңгілік ешқашан ескірмек емес.

Жас ұрпақтың бойына адамгершілік қасиеттерді сіңіру-ата-ана мен ұстаздардың басты міндеті. Адамгершілік әр адамғатән асыл қасиеттер. Адамгершіліктің қайнар бұлағы-халқында, отбасында, олардың өнерлерінде, әдет-ғұрпында. Әр адам адамгершілікті күнделікті тұрмыс тіршілігінен, өзін қоршаған табиғаттан бойына сіңіреді. Қай заманда болмасын адамзат алдында ұлы мұрат міндеттерінің ең бастысы-өзінің ісін, өмірін жалғастыратын

Салауатты, сана ұрпақ тәрбиелеу.

Ұрпақ тәрбиес-келешек қоғам тәрбиесі. Сол келешек қоғам иелерін жан-жақты жетілген, ақыл-парасаты мол, мәдени-ғылыми өрісі озық етіп тәрбиелеу-балабақшамыздыңқоғам алдындағы борышымыз. Қазақта «Сүтпен сінген сүйекпен кетеді» деген мақал бар Демек біз балабақша табалдырығынан аттаған бала бойына адамгершілік қасиетті сүттеі сіңіре білсек, бұл мақал текке айтылмаған.Атамыздан қалған мұра-адамгершілік қасиетті ұрпағымыздың санасына жеткізуге тырысып бағайық, әріптестер.

Қолданылған әдебиеттер:

1. «Бала мен балабақша» журналы №4.2013ж (6-7)бет
2. «Отбасы және балабақшасы» №5.2013ж (17-18бет)
3. «Ғаламтор сайттарынан алынған
4. «Отбасы және Балабақшасы» №5 2006ж

ИННОВАЦИЯЛЫҚ ӘДІС- БІЛІМДІ ҰРПАҚ КЕПІЛІ ДЮСЕКЕЕВА А.Н, АНАРБЕКОВА Н.Т.

КМҚК «Гауһар» бөбекжайы

Gauhar_134@mail.ru

«Біз өзіміздің болашағымызды, жеке балаларымыздың болшағын қандай күйде көргіміз келеді осыны айқындап алатын уақыт жетті» [1, 17 б.] деп көрсетілген Елбасы Н.Ә.Назарбаевтың 2030 жылға арналған стратегиялық бағдарламасында. Сондықтан еліміздегі ұлттық қоғамды кемелдендіру ел болашағы-жас ұрпақты жаңа инновациялық әдісте рухтық тәлім және білім негіздерімен қаруландырып, қалыптастыру қажет. Білім мен тәрбие ажырамас егіз ұғым.Ұлы данышпан Әл-Фараби «Тәрбиесіз берген білімнің күні қаран» [3, 78 б.]деген сөзі осынын дәлелдесе керек. Қоғам талабы – заман талабы, өйткені «Әр адам - өз заманының баласы», сәбиді есті, саналы, сергек етіп тәрбиелеу отбасы мен қоғамдық тәрбие орындарының бірден бір парызы.Сондықтан қазіргі балабақшадағы оқу-білім беруге арналған инновациялық қызмет-мектепке дейінгі білім беру ұйымдары педагогтарының кәсіби дамуының ең басты факторы болып отыр. «Инновация» термині латын тілінен алынған, ол — «жаңару, өзгеру» дегенді білдіреді. Бұл түсінік ХІХ ғасырдағы зерттеулерде пайда болып, белгілі бір мәдениеттің кейбір элементтердің бірінен екіншісіне енгізу дегенді білдірді. Педагогикалық процесте инновация оқыту мен тәрбиенің

тәсілдері, түрлері мақсаты мен мазмұнын, педагог пен бала бірлескен қызметін ұйымдастыруға жаңалық енгізуді білдіреді

Әлемдік ақпараттық білім деңгейін көтерудің тиімді жолы – білім беру саласын толықтай ақпараттандыру. Елбасы Н. Назарбаев «Болашақта еңбек етіп, өмір сүретіндер- бүгінгі жас ұрпақ, ұстаздар оларды қалай тәрбиелесе, Қазақстан сол деңгейде болады. Сондықтан педагогқа жүктелетін міндет ауыр»[2,] деген болатын. Заман талабына сай білім беруде жаңалыққа жаны құмар, шығармашылықпен жұмыс істейтін, оқу мен тәрбие ісіне белсене қатысатын, оқытудың жаңа технологиясын шебер меңгерген, білігі мен білімі жоғары педагог бола алады. Қазақстан Республикасы ғылыми-техникалық прогрестің негізгі белгісі-қоғамды ақпараттан -дыру болатын жаңа кезеңге енді. Оқытудың ақпараттық технологиясы- бұл ақпаратпен жұмыс жасау үшін арнайы тәсілдер, педагогикалық технологиялар, бағдарламалық және техникалық құралдар мен кешендер (кино, аудио және видеоқұралдар, телекоммуникациялық желілер және т.б) Инновациялық әдістердің ең негізгісінің бірі – интерактивті оқыту әдісі. Негізгі қағидасы-педагогикалық қарым-қатынас диалогы арқылы жеке тұлғаны қалыптастырып дамыту. Интерактив- ағылшынның «өзара әрекет» деген сөзінен шыққан. Демек, интерактивті оқыту әдістері тұлға -аралық қарым-қатынасқа негізделе отырып, жеке тұлғаны дамытуға бағытталған. Сонымен бірге сапалы білім алудың алғы шарттары болып табылатын таным белсенділігі мен ізденіс белсенділігін қалыптастырып қана қоймай, әрі қарай дамытады. Теориялық білімді өмірмен ұштастыру үшін компьютердің қажет екені даусыз. Қазіргі қоғамда ақпараттық мәдениет пен ақпараттық білім беруді ұйымдастыру аса маңызды. Оқу тәрбие үрдісінде балалар -дың танымдық белсенділіктерін ақпараттық технология арқылы дамыту. Ұйымдастырылған оқу қызметінің бір сарындылығы баланы тез шаршатады. Сондықтан іс-әрекет формаларын түрлендіріп отырған дұрыс. Жаңа тақырыпты меңгерту кезеңінде балаға өтілетін материал төңірегінде ақпарат беру, оның практикалық бағыттылығын түсіндіру, тақырып бойынша бақылау мен диагности -калау формалары жүзеге асады. Тәжірибелік іс-әрекетте кейбір зертханалық жұмыстар көрсету мүмкін болмайды.

Тығырықтан шығу үшін виртуалды зертхананы пайдалануға тура келеді. Қазіргі таңда көптеген интерактивтік бағдарламалық бөлімдер, қозғалмалы объектілер құруға мүмкіндік беретін векторлық және графикалық жабдықтар көптеп шығып, қолданыс табуда. Осындай құралдардың бірі –мультимедиалық оқулықтарды балабақшаларда кеңінен пайдалану оқу іс-әрекеттің жоғары дәрежеде жүзеге асыруға мүмкіндік туғызары анық. Бұл жағдайда тәрбиеші әрбір оқу іс-әрекеттерін өтер алдында жиі көрнекіліктер ауыстырмаған болар еді. Ал мультимедиалық оқулықтар арқылы тәрбиеші уақытты тиімді және ұтымды пайдаланары айқын. Мультимедиалық оқулықтар біріншіден балалардың қызығушылығын арттырады. Екіншіден зейін қойып көрумен қатар түсінбеген жерлерін қайта көруге мүмкіндік береді., сонымен қатар білім алу кезеңінде баланың белсенділігін арттыра түседі. Мультимедиалық оқулықтар балаларға таптырмас құрал. Себебі, бұл кезеңдегі балалардың зейіні әдемі түстерге, әдемі ойыншықтарға, әдемі суреттерге яғни әдемілікке, әсемдікке әуес болады. Сапалы білім, саналы тәрбие беру үшін педагогтың үздіксіз ізденуі, шыңдалуы, шығармашылықпен айналысуы, білімін жетілдіруі қажет. Сондықтан ғалымдар жаңа технологияны ойлап табуда. Өйткені, жаңа оқыту технологиялары заман талабына сай білім беру бағытын өзгертеді. Өздігінен білім алуға, логикалық пайымдауға талдай, қорытындылай алатын коммуникативті тұлғаны қалыптастыруға мүмкіндік туғызады. «Күрделі заманда жас ұрпаққа ақпараттық технологиямен байланысты әлемдік стандартқа сай мүдделі жаңа білім беру өте қажет»- деп, Елбасы атап көрсеткендей, білім беру жолында ақпараттық технологияны оқу үрдісіне оңтайландыру мен тиімділігін арттырудың маңызы зор. Жаңа ақпараттық технологияларды білім беру жүйесінде қолданудың ең маңызды факторы, негізгі қозғаушы күші- адам, сол себепті білімнің негізгі ұстанымдары іске асырылады. Осыған байланысты адамның шығармашылық әлеуетін дамыту үшін қажетті жағдай жасалуы керек. Мектепке дейінгі білім беру үрдісінде ақпараттық қатынастық технология құралдарын қолданудағы мақсатымыз баланың танымдық қызығушылығын қалыптастыру болып табылады. Біздің заманымыз жаңа технология мен компьютер заманы. Соңғы жылдары біздің өмірімізге түбегейлі өзгеріс енгізді. Сонымен бірге педагогтың де рөлі өзгерді. Ол енді

жоғарғы деңгейдегі жаңашыл ұстаз болуы тиіс. Оған қойылатын талап та жоғарғы деңгейде болады. Жаңа технологияның дамуының арқасында балалардың дамуына да үлкен үлес қосылды. Балада танымдық қызығушылықтың болуы- олардың оқу іс-әрекеттерге белсенді, білімінің сапалы болуына басқа да іс-әрекеттерге жағымды әсерін қалыптастыруға мүмкіндік береді. Жаңа технология үрдісінің талабы-балаға білім беруде мақсатқа жету, іс-әрекеттері арқылы ойлау дағдыларын, таным белсенділігін арттыра отырып, баланың жан-жақты дамуына және жаңалықты тез қабылдауына әсер ету. Біздің балабақшамыздың негізгі мақсаты- балаларға сапалы білім саналы тәрбие беру арқылы, денсаулығы мен физиологиялық дамуын қорғау және нығайту. Тәуелсіз еліміздің ертеңі-жас ұрпақтың рухани байлығы, мәдениеті, саналы ойлау қабілеті мен біліміне байланысты болады. Осы орайда егенменді еліміздің білім беру жүйесінде әлемдік деңгейге жету үшін жасалып жатқан талпыныстар оқытудың әр түрлі әдес-тәсілдерін қолдана біліп, терең білімді, ізденімпаз, барлық іс-әрекеттерінде шығармашылық бағыт ұстанатын, сол тұрғыда өз болмысын таныта алатын жеке тұлға тәрбиелеу ісіне ерекше мән берілуде. Бізден берілетін тәрбиенің нәтижесі отбасымен балабақша тығыз байланыста болса ғана, мағыналы болып жан-жақты дамыған ұрпақ тәрбиелей аламыз. Осының негізінде біз тек баланы ғана емес, ата-ананы да жұмыстандырып, бірге тәрбиелеуіміз қажет. Қазіргі білім беру үрдісі өзгерді, саналы білім беруде жаңа көзқарастар пайда болды, және біздің алдымызға жаңа міндеттер жүктеп отыр. Осы міндеттердің бірі- білім берудің әдіс- тәсілдерін түрлендіріп, жетілдіріп отыру және жаңа инновациялық білім технологиясын меңгеру. Ал технологиялық білім дегеніміз-білім, біліктілік, интеллектуалдық кәсіптік әдіс -тәсілдерді қолдану. Жаңа технология бойынша білімді үнемі бүгінгі жас ұрпақ тәрбиеленушілерге меңгертіп отырсақ, балалардың жаңаша көзқарас үрдісі дамиды. Білім берудің алғашқы деңгейі балабақшадан басталады. Біз күнделікті оқу қызметін Тәй-тәй технологиясының элементтерін пайдалана отырып, орталықтарға бөліп ұйымдастырамыз, бұл технологияның тиімділігі балалардың қай салаға жақын екендігі айқындалып, ата-анамен байланыс нығаяды.

Сонымен қатар түрлендіріп қойылым ойындарын көптеп қолданамыз, бұл ойынның мақсаты бала белгілі –бір бейнені орындай отырып, өзіне деген сенімділік пайда болады. Баланың жан-жақты дамуында дамытушы ортаның маңызы зор. Монтессори технологиясын қолдану арқылы балалардың қол моторикасын дамытып, өз беттерінше жұмыстар атқарып, қиыншылықтарды жеңе білуге, еркін ойлауға тәрбиелейміз. Жаңа технологияның әдіс-тәсілдерін тиімді пайдалану және оны ұйымдастыруға ақпарат құралдары да, талапқа сай болу қажет. Қазіргі таңда ешбір жас ұрпақ білімсіз болып қалмауы тиіс. Міне, жаңа технологияның тиімділігі баланың жан-жақты күзірет- тілігін дамытып, білімді ұрпақ тәрбиелейді. Әрбір технологияның өзіндік ерекшелігі бар.

Пайдаланған әдебиеттер:

1. Елбасы Н.Ә. Назарбаевтың 2030 жылға арналған стратегиялық бағдарламасында
2. Елбасының білім және ғылым қызметкерлерінің II съезінде
3. Педагогиканы оқыту әдістемесі — 2011 жылы Алматы қаласы Ә. Мұханбетжанова. Б— 356.

МЕТОДЫ ПРИМЕНЕНИЯ НА ЗАНЯТИЯХ РУССКОГО ЯЗЫКА В ДОШКОЛЬНЫХ ОРГАНИЗАЦИЯХ

АХМЕТОВА Г.Б., ИДИРИСОВА А.А.

КГКП я/с «Гауһар» Караганда

Gauhar_134@mail.ru

Чтобы добиться максимальной эффективности на занятиях русского языка в детском саду, необходимо использовать различные методы работы. Поэтому, для педагога очень важно использовать методы и средства, которые помогают сделать классическое занятие более интересным и увлекательным в современных условиях дошкольного образования.

Материал для занятия должен подбираться с учетом логической последовательности и его усложнения. На всех этапах занятия должна активизироваться речевая и умственная деятельность детей. Постепенная смена деятельности позволит избежать переутомления детей. На занятиях должна прослеживаться четкая структура построения, соответствия теме и задачи занятия, логичность и последовательность. Реализация цели занятия должны способствовать применению различных групп методов: наглядного, словесного, практического, которые отображают одну тематику и взаимосвязаны. Данный комплекс методов позволит повысить освоение материала детьми. Использование разнообразного приема: образец речи учителя, вопросы, речевые пояснения к действиям, приемы мнемотехники, тоже способствует освоению материала. Для получения более высоких результатов деятельности детей можно применить разнообразные материалы: наглядные пособия, дидактические игры и т.д.

Детей дошкольного возраста пытаемся обучать по-новому, ставя во главе обучения игру. Следуя новым образовательным требованиям необходимо вносить свои новые идеи. Очень важно создавать комфортные условия для детей. Начинать занятия с динамических упражнений (Улыбнулись друг другу, рассердились, удивились) – позволит снять напряжение у детей. И ребенок, после таких упражнений готов к восприятию информации.

В системе современного дошкольного образования игре отводится ключевое место. Задача: разбудить в ребенке такие качества, как активность, любознательность, общительность, эмоциональность, отзывчивость.

Одна из любимых игр детей – это пальчиковый театр. Можно театральных кукол сделать без лица, т.е. персонажи не имеют эмоции, чтобы настроение задумывали дети сами. Таким образом развивается эмоциональное воображение. Такая работа учит детей распознавать свои эмоции и эмоции сверстников, чтобы было легче общаться с другими. Воображение, мышление, речь – все это в детях развивается комплексно. Необходимо создавать инструменты, которыми можно учить детей. Нужно дать детям возможность стать самостоятельным. Развивая детскую инициативность, дать возможность детям учиться рассуждать, планировать и оценивать свои действия. Используемые методы должны позволять каждому ребенку индивидуально развивать свои особенности и проявлять стремление к получению новых знаний. Какие цели и задачи не ставил бы перед собой педагог, главным критерием успешности деятельности является заинтересованный рассказ воспитанника о том, что нового он узнал на занятии.

Литература

1. К.Ю. Белая. Инновационная деятельность в ДОУ. Методическое пособие.
2. Н.В. Микляева. Инновации в детском саду. Пособие для воспитателей.
3. Инновационный процесс в образовании: теория и практика. Сборник научных статей. Москва - 2003

МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ 5-6 ЖАСТАҒЫ БАЛАЛАРДЫҒ АЛАҢДАУШЫЛЫҚ МӘСЕЛЕЛЕРІ

АХАНОВА М.Т, КАУБАЕВА А.Р.

КМҚК «Гауһар» бөбекжайы

Gauhar_134@mail.ru

Адамның практикалық іс- әрекетінде туындайтын ең маңызды мәселелердің ішінде психикалық күймен байланысты мәселелер ерекше орын алады. Ғылыми зерттеулердің «мазасызданушылықты», «алаңдаушылықты» білдіреді. З.Фрейд алғашқы болып мазасызданушылыққа, алаңдаушылыққа түсінік беріп, оған көңіл аудартады. Ол, аталған жайды дәрменсіздік сезімі деп, белгісіздіктен, уайымдаудан тұратын, эмоционалдық күй ретінде суреттейді.

Психологиялық әдебиеттерде алаңдаушылыққа байланысты көптеген анықтамалар берілген. С.Л.Рубинштейн өз анықтамасында адамның беймәлім жағдайда үнемі қобалжуға деген бейімділігі, эмоционалдық күйі – алаңдаушылық деп білген. [1, 109 б.].

А.М.Прихожан, С.С.Степанова алаңдаушылық – бұл сәтсіздікті күтумен, қауып - қатерді сезінумен байланысты эмоционалдық жағдайсыз сезіну деген.[2, 156].

Р.С.Немовтің айтуы бойынша алаңдаушылық – адамның бойындағы ерекше әлеуметтік жағдайларда үнемі, жағдайға байланысты жоғары мазасыздық, қорқыныш сезімін сезіну қасиеті. [3, 601б].

А.М.Прихожан алаңдаушылық мәселесін түсіндіру бойынша отандық психологияға маңызды үлес қосқан. Ол бала жастағы алаңдаушылық ұзақ уақыт бойы сақталатын болса, тұрақты тұлғалық ерекшелік болып қалыптасуы мүмкін деген.

Алаңдаушылықты эмоционалдық күй ретінде көптеген шетелдік зерттеулерде үрей, қорқыныш реакциясына жуық (мысалы, Х.Маузер, Д.Льюис) немесе үрей (қорқыныш) реакциясымен пара-пар делінген (Б.Босселман). Алайда Н.Д.Левитов, К.Э.Изард үрейді алаңдаушылықпен салыстыруға болмайтындығын атап көрсетіп, үрейді К.Э.Изард жеке санатқа шығарады: алаңдаушылық- бұл эмоциялар жиынтығы, ал үрей тек сол эмоциялардың бірі деген.

Е.А. Савинаның айтуы бойынша – отбасында дұрыс тәрбие бермеу, ата-аналармен дұрыс қарым-қатынастың болмауы, әсіресе анасының мейірімінің жеткіліксіздігі, баланы алаңдаушылыққа алып келеді. «Қабыл алмау, ананың балаға деген мейірімінің жеткіліксіздігі, аялы алақанның жылуын сезінбеуі, өзін қорғансыз сезінуі бала бойында алаңдаушылық тудырады». Мұндай жағдайда үрей пайда болады: бала ана махабатының пәні болып табылатын әр түрлі психикалық күйлердің қатарында ағылшын тілінде «anxiety» терминімен белгіленетін күйге ерекше назар аударылады, ол шартты түрде екендігін сезеді, сол себептен ана махаббатына деген қажеттігін қанағаттандырмауы оны кез келген тәсілмен қанағаттандыруға итермелейді. Ал кей жағдайда балада алаңдаушылықтың туындауының жоғары мүмкіндігі ретінде тәрбиенің «гиперпротекция» типі болып табылады.

Л.И.Бажович пен М.С. Неймарк алаңдаушылық өз күшіне сенімділіктің жеткіліксіздігін көрсететін эмоциялық жағдай деп есептейді. Мектепке дейінгі жаста өзін-өзі бағалаудың негіздері туындай бастайды. Өзін-өзі бағалау мен алаңдаушылық деңгейінің байланысын зерттегенде, алаңдаушылығы бар балалар өзін өзі төмен бағалайтыны анықталды. Э.В.Гилязованың зерттеулерінің нәтижесі бойынша өзін-өзі бағалаудың балалардың психикалық жағдайларымен байланысты екендіктері туралы қорытынды жасалды. Басқа авторлар да өзін -өзі бағалаудың алаңдаушылық деңгейіне тәуелді екендігін көрсетеді.

Мазасыздығымен, сенімсіздігімен, эмоциялық тұрақсыздығымен ерекшеленетін алаңдаушылығы жоғары балалардың саны өсіп келе жатқанын көптеген зерттеушілер дәлелдеуде. Олар алаңдаушылықтың жоғары деңгейі бала дамуына кері әсерін тигізетіне бірауызды баға бере отырып, балалық алаңдаушылық мәселесі, атап өтсек оны түзету, қазіргі кезеңде өте маңызды болып отырғанын айтып кетеді. Яғни қорыта келгенде алаңдаушылықтың жоғары деңгейінің қалыптасу себебі болып екі фактор табылады: баланың табиғи, генетикалық даму факторлары мен әлеуметтік факторлар. Алаңдаушылықтың бірінші факторын түзету қиындыққа алып келуі мүмкін, себебі ол туа біткен фактор, ал әлеуметтік факторларды балалық шақта түзету барысында барлық мүмкіндіктер жасалатын болса, балалардың алаңдаушылығын төмендетуге қол жеткізе аламыз. Себебі мектепке дейінгі балалардың алаңдаушылығы мінез-құлықтың әлі де тұрақты қасиеті емес. Осы орайда біз балабақшада алаңдаушылығы жоғары балалар үшін қажетті психологиялық-педагогикалық іс-шаралар, түзету-дамыту сабақтарын ұйымдастыру

арқылы осы мәселені шешудеміз. Алаңдаушылығы жоғары балалармен түзету жұмыстары үш бағытта жүргізіледі: біріншіден өзіне деген сенімділігін жоғарлату, екіншіден балаларды толғандыратын ситуацияда шешім қабылдай білуге үйрету, өзін өзі басқару дағдыларын қалыптастыру және де релаксациялық жаттығулар арқылы бұлшық еттің қатаюын шешу, босансыту.

Жоғарыда айтылғандай, мектепке дейінгі жаста өзін-өзі бағалаудың негіздері туындай бастайды. Өзін-өзі бағалау мен алаңдаушылық деңгейінің байланысын зерттегенде, алаңдаушылығы бар балалар өзін өзі төмен бағалайтыны анықталды, және көптеген авторлар өзін -өзі бағалаудың алаңдаушылық деңгейіне тәуелді екендігін дәлелдеді. Сол себептен түзету сабақтарында біз өзін-өзі бағалауын жоғарлатуға байланысты әртүрлі ойындар мен жаттығуларды: "Қоян мен піл", "Сиқырлы орындық", «Жұлдызқұрт» т.б. жүргізу арқылы, баланың өзіне деген сенімін қалыптастыруға, әр баланы айналасындағылардың назарында болуға мүмкіндік жасаймыз. Баланы атымен атау, аздаған жетістігі үшін басқа балалардың көзінше оны мадақтау жұмыстары жүргізіледі. Мадақтау шын жүректен болуы тиіс, себебі, мадақтау шынайы болмаса балаға ол қатты әсер етеді және де міндетті түрде бала не үшін мадақтағанын білуі тиіс. Үлкендер балаларды бір-бірімен салыстыруға болмайтындығын біледі. Алаңдаушылығы бар балалармен жұмыс жасауда, бұл әдіс мүлдем рұқсат етілмейді, мүмкіндігінше балалардың жетістіктерін салыстырудан аулақ болуымыз керек. Әрине, аз уақыт ішінде өзін-өзі бағалауды жоғарылату мүмкін емес. Міндетті түрде жүйелі жұмыс жүргізу қажет.

Балалардың өз мінез-құлықтарын басқаруға, реттеуге үйрету. Сенімді мінез-құлық дағдыларын қалыптастыру. Әдетте алаңдаушылығы бар балалар өздерін толғандырып жүрген мәселелерді жасырады. Егер бала үлкендерге «мен ештеңеден қорықпаймын» десе, оның сөздерін шындық екен деп қоя салмау керек. Алаңдағыш қасиеттерінің пайда болғанын бала мойындағысы келмейді. Бұндай жағдайда баланы мүмкіндігінше мәселені бірігіп шешеуге тарту қажет. Жұмыс барысында біз ата-аналарға, педагогтарға алаңдаушылығы бар балалармен қарым-қатынас жасау ережелерін ұсындық:

- Жылдамдықты қажет ететін ойындарды барынша ойнатудан аулақ болу;
- Ортадағылармен баланы салыстырмау;
- Жиі денелік қарым-қатынасты, релаксациялық жаттығуларды қолдану;
- Баланы жиі мадақтау арқылы өзіне деген сенімділігін арттыру;
- Баланы атымен жиі-жиі атау;
- Сенімді мінез-құлық үлгісін көрсету;
- Балаға жоғары талап қоймау;
- Тәрбие беруде бірізділікті сақтау;
- Балаға ескертулерді аз жасау;
- Жазалауды қажетті жағдайда ғана қолдану
- Жазалау барысында баланы жәбірлемеу, төмендетпеу;

Жоғары алаңдаушылық баланың өз мүмкіншіліктерін толық көрсетуіне кері әсерін тигізеді. Алаңдаушылықты мектепке дейінгі жаста түзетпесе, есейген сайын бала түрлі кедергілерге тап болады, кейін баланың кедергілерден өте алмауы, қиындықтарға төтеп бере алмауы мүмкін. Сондықтан зерттеушілер атап көрсеткендей, балалар мекемесі аясында түзету шараларды кешенді ұйымдастыруды аса назар аударуымыз қажет.

Қолданылған әдебиеттер:

1. Божович Л.И. Личность и ее формирование в детском возрасте (психологическое исследование) М., Просвещение,
2. Выготский Л.С. Проблема возрастной периодизации детского развития. //Выготский Л.С. Вопросы детской психологии. –
3. Имедадзе И.В. Тревожность как фактор учения в дошкольном возрасте / Психологические полследования – Тбилиси, изд-во: Мецнисреба,

МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРҒА ҮШТІЛДІ БІЛІМ БЕРУДІҢ ИННОВАЦИЯЛЫҚ ТӘСІЛДЕРІ

АМИРБЕКОВА А.Б., БЕЙСЕМБИНОВА Г.Ж

КМҚК «Гууһар» бөбекжайы
Akerke15061993@mail.ru

Үштілділік-заман талабы. Қазіргі таңда жаңарған заманға сай білім саласында көп тілді меңгерту өзекті мәселелердің бірі болып, соған жан-жақты назар аударылуда. Елбасы өзінің «Жаңа әлемдегі- жаңаҚазақстан» атты Жолдауында: «Тілдердің үштұғырлылығы мәдеи жобасын кезендеп жүзеге асыруды қолға алуды ұсынамын. Қазақстан бүкіл әлемге халқы үш тілді пайдаланатын мәдениетті ел ретінде танылуға тиіс. Бұлар-қазақ тілі-мемлекеттік тіл, орыс тілі-ұлттаралық қатынас тілі және ағылшын тілі-жаһандық экономикаға ойдағыдай кіру тілі»[2].деп баса айтқан болатын. Сонымен бірге Елбасымыз: «Қазақ тілі үш тілдің біреуі болып қалмайды. Үш тілдің біріншісі, негізгісі, бастысы, маңыздысы бола береді»-дегенді баса атап айтты. Қазіргі таңда әлемдегі дамыған елдердің қатарына ену үшін билік «үш тұғырлы тіл»саясатын қолға алу болып тұрғаны баршамызға аян. Ақпараттық техниканың қарыштап дамыған заманында үштілді үйрену меніңше қиындық тудырмайды.«Үштілділік - нақты тұлға, ұжым, халықтың белгілі бір қоғамда қарым-қатынас үдерісінде қажет болған жағдайда үш түрлі тілді алма-кезек қолдану құбылысы»[1, 48 б.],-Б. Хасанұлы анықтама бергендей, бүгінде оны қолдануға жан-жақты күш салынууда.

Осы орайда құрылған «Тілдерді қолдану мен дамытудың 2011-2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасының» басты мақсаты:

- Қазақ тілінің мәртебесін көтеру;
- мемлекеттік мекемелерде іс-қағаздарды қазақ тілінде жүргізу;
- ағылшын тілін меңгерту;
- орыс тілін жетік білу;
- әр ұлттың тілдерін дамыту, оларды сақтап қалуға мүмкіндік жасау;
- тілдер гармониясының бірлігіне жол ашу[3].

Елбасының үштұғырлы саясаты аясында шетел тілдерін үйрену, оның қолданыс аясын кеңейту бүгінде кезек күттірмейтін өзекті мәселелердің бірі болып отыр.Біз – балабақша ұжымы ынтымақтастық орталығын құруды жөн көрдік. Өйткені, балабақшамыздың ерекшелігі: өз ұлтымыздың балаларымен қатар, өзге ұлт өкілдерінің балаларына да есік ашып, мемлекеттік тілдегі оқу-тәрбиеге ынталандырудамыз.Мемлекеттік мәртебе алған ана тіліміздің абыройын асқақтату, біздің балабақшамыздың есігін ашқан әрбір өзге ұлт баласына тіл үйретіп қана қоймай,қазақтың ұлттық құндылықтарымен қатар, барлық ұлттың салт-дәстүрлерін таныту, әр баланы отансүйгіш, елжанды жеке тұлға етіп қалыптастыру – ынтымақтастық шағын орталығымыздың басты мақсаты.

Мектепке дейінгі мекемедегі тәрбиеленушінің меңгеруіне түсінікті, әр түрлі тіл материалдарын қолдана отырып, мектеп жасына дейінгі баланың тілдерді үйрену уәждемесінің жоғары деңгейін қалыптастыруға жағдай құру Шет тілін оңтайлы үйреніп, түйсінуге және сөйлеу аппараты дамуы мен қалыптасуы кезінде, мектепке дейінгі кіші жаста, яғни 3 жастан бастап балаларды тіл үйренуге тарту. Баланы тіл құралымен басқа тіл мәдениетіне және өз мәдениетін сезінуін қалыптастыру, өз тіліне деген мақтаныш сезіміне тәрбиелеу. Мектепке дейінгі балаларға үштілді білім берудің инновациялық тәсілдерді қолдану үлкен маңызы зор.

Инновациялық білім беру құралдарына: аудио-видео құралдар, компьютер, интерактивті тақта, интернет, компьютер – мультимедиялық құрал, электрондық оқулықтар мен оқу-әдістемелік кешен және тағы басқалары жатады.

Біздің, №134 «Гууһар» балабақшамызда балаларға қазақ, орыс сонымен қоса ағылшын тілін үйрету басты назарға алынып отыр. Балалар ағылшын ұйымдастырылған оқу қызметінде белсенділік танытып, қызығушылықпен қатысады. Балаларға ағылшын тілін үйрету барысында аудио- видео құралдары арқылы өлеңдер, сергіту сәттері, тақпақтар үйрету өте қолайлы. Балалар видео құралдарынан тақырыпты еркін меңгеріп, тез

қабылдайды және өте қызығушылықпен қарайды. Күнделікті оқу қызметінде үштілділік компоненті қолданылып, күнделікті тақырыпқа қатысты сөздер қазақ тілінде, орыс тілінде және ағылшын тілінде қайталанып үйретіледі. Үйрету барысында инновациялық тәсіл «Кім тапқыр?», «Кел, сайысайық!», «Тілдер сөйлейді» ойындары, «Матрица» сынды әдістер, «MEDIA» нұсқаушы, электрондық оқулықтар мен инновациялық сөйлейтін қаламдар өз алдына үш тілді меңгерулеріне айтарлықтай маңызы айрықша. Тәрбиеленушілерді ойната отырып, үш тілде жүргізілген сұрақ-жауаптар олардың коммуникативтік құзыреттіліктері мен функционалдық сауаттылықтарын арттыруға негіз болды.

Инновациялық тәсілдерді шағын орталықта кеңінен пайдалану оқу қызметтерін жоғары дәрежеде жүзеге асыруға мүмкіндік туғызары анық. Бұл жағдайда тәрбиеші әр оқу қызметтерін өткізу барысында мультимедиялық құралдарды жиі пайдалана білуі тиіс.

Ал мультимедиялық құралдар арқылы тәрбиеші уақытты тиімді және ұтымды пайдаланары айқын. Мультимедиялық құралдар ,біріншіден, балалардың қызығушылығын арттырады, екіншіден зейін қойып көрумен қатар түсінбеген жерлерін қайта көруге, тыңдауға және алған мағлұматты нақтылауға мүмкіндік береді, сонымен қатар бүлдіршіннің білім алу кезеңінде оқу іс-қызметінде белсенділігін арттыра түседі. Балалардың зейіні әдемі түстерге, әдемі ойыншықтарға, әдемі суреттерге, яғни, әдемілікке, әсемдікке әуес болады. Кез келген сабақта әр түрлі әдемі, ұнамды, жағымды суреттер, сызбалар, тәсілдер арқылы графикалық иллюстрациялар негізінде ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдалану тәрбиеленушілердің танымдық белсенділігін арттырып қана қоймай, логикалық ойлау жүйесін қалыптастыруға, шығармашылықпен еңбек етуіне жағдай жасайды.

Қазіргі таңда, басты назарда болып отырған мәселе бала тәрбиесінде инновациялық тәсілдерді қолдану мен үштілділікке үйрету болып отыр. Осы мәселе барысында біз күнделікті оқу қызметтерінде, серуенде, ойын барысында қарапайым ағылшын тіліндегі сөздерді қайталап, аудио арқылы әндер тындап, видео арқылы ағылшын тіліндегі сергіту жаттығуларын орындату арқылы балалардың қызығушылықтарын арттырып, ағылшын тіліне балалардың ынтасын арттыру біздің міндетіміз.

Балаларға үш тілді қатар меңгерудің маңызы зор. Осы жобаның құрылымымен ұйымдастырылған оқу қызметтері барысында әрбір баланың жүйелі ойлауына және шығармашылықпен еңбектенуіне асыл қасиеттерді игеруіне жол ашады. Баланың жалпы азаматтық, жан-жақты дамыған тұлға және ішкі жан-дүниесі қалыптасып өзін-өзі танып, оның негізінде айнала қоршаған ортаға деген өз көзқарасын дамытатын білім беру өте қажет деп есептелінеді.

Қазіргі қоғам алдында тұрған өзекті мәселелерді шешуде, яғни жан-жақты көп мәдениетті, шығармашыл, көп тілді білетін әлеуметті бейімделген тұлға қалыптастыру үшін ұстаз өзі де шығармашыл тұлға болуы тиіс. Сондықтан жаңа стандарт негізінде баланың танымын қалыптастыру бағытында педагогтардың өз білімі мен кәсіби деңгейін жетілдіру кезек күттірмес мәселе. Олай болса келешек ұрпағымыздың жан жақты, терең білімді, яғни интеллектуалды деңгейін жоғары болуына қойылатын талап зор. Заман талабына сай жаңашыл тұлға тәрбиелеу нәтижелі жұмыс жасау алға қойған басты мақсатымыз.

Қолданылған әдебиеттер:

1. Әлметова Ә.С. «Қазақ тілі сабағында студенттердің сұхбаттық тілдесім мәдениетін қалыптастырудың ғылыми-әдістемелік негіздері» пед. ғыл. доктор. дисс автореф. Алматы, 2007.-48б.
2. - Н.Ә.Назарбаев: «Қазақстанның әлемдегі бәсекеге барынша қабілетті 30 елдің қатарына кіру стратегиясы» - Егеменді Қазақстан газеті. 19/І-2010. №16
3. Қазақстан Республикасындағы «Тілдерді қолдану мен дамытудың 2011-2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы»

МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ ҰЙЫМ ЖҰМЫСЫНДАҒЫ ЖАҢАШЫЛДЫҚ ПЕН ЗАМАНАУИ ТЕХНОЛОГИЯЛАР

Қазіргі кезде МДҰ педагогикалық ұжымының жұмысына жаңашыл технологияларды қарқынды түрде енгізуде. Сондықтан мектепке дейінгі ұйым педагогтарының негізгі міндеттерінің бірі – балалармен жұмысты ұйымдастырудың әдістері мен түрлерінің жаңашыл педагогикалық технологияларын тиімді таңдау болып отыр. Сонымен қатар балалардың жеке тұлғасын дамыту міндетін де алға қою қажет.

Елбасымыз Н.Ә.Назарбаевтың өзі «Үкіметке әлемдік үздік тәжірибелер негізінде мектепке дейінгі тәрбие мен білімнің заманауи әдістерін енгізуді тапсырамын. Бұлар инновациялық білім беру технологиялары, кретаивті болуы шарт» деді.

Мектепке дейінгі ұйымдағы заманауи білім беру технологиялары мемлекеттік жалпыға міндетті білім беру стандартын жүзеге асыруға бағытталған.

Заманауи білім беру технологияларына төмендегілер жатады:

- денсаулық сақтау технологиясы;
- жобалық қызмет технологиясы
- зерттеушілік қызмет технологиясы
- ақпараттық-коммуникациялық технология;
- тұлғалық-бағдарланған технология;
- мектеп жасына дейінгі балалар мен тәрбиешінің портфолиосы
- ойын технологиясы
- «ӨТТШ» технологиясы
- заттық-дамытушылық орта технологиясы.

Ойын технологиясы – ең белгілі педагогикалық технологияның бірі, ол балаларға қосымша білім беруде қолданылады. Бұл технологияның негізіне педагогикалық ойын жатады, ол қоғамдық тәжірибені меңгеру мен қайта жандандыруға бағытталған әдіс.

Көбінесе педагогикалық ойындар жүйесі барлық білім беру саласында қолданылады: денсаулық, әлеуметтік, коммуникативтік, психологиялық және т.б. Ойын әдістемесі бойынша педагогикалық ойындар: сюжеттік-рөлдік, ұйымдастырушылық-қызметтік, іскерлік, имитациялық, драмалық және т.с.с болып келеді.

А. Макаренконың айтуы бойынша «Педагогикалық үрдісте ойынды дұрыс пайдалану сабақтың тиімділігін арттырады, балаларға қуаныш сыйлайды. Ойын бала үшін жаңа ортаға тезірек бейімделуге мүмкіндік береді. Жаңа ортаға, оқу үрдісіне өту үйреншікті өмір сүру әдістерін өзгертуді қажет етеді» дейді. Заманауи педагогикалық әдебиеттерде ойын түрлерін әрқалай топтастырады. Соның ішінде жиі қолданылатындары:

- шығармашылық және әртүрлі ойындар: драмалық ойындар, құрылыс ойындары, рөлдік ойындар, режиссерлік ойындар;
- қимылды ойындар;
- дидактикалық ойындар;
- табиғи және жасанды ойындар.

Педагогтың алдында тұрған басты міндеттердің бірі – баланың жеке тұлғасына әсер ететін адамгершілік әдістерді тауып, тиімді қолдану. Ал ойын бала өміріндегі басты орында, ойын кезінде ол өзін қауіпсіз, жайлы сезінеді. Педагог үшін ойын кеңістігін, ойын жағдаятын ұйымдастыру аса маңызды болуы керек.

Ойынды ұйымдастыру барысында әрбір баланың жеке бас ерекшелігіне мән беріп, оның ар-намысына ешқашан нұсқан келтірмеу керек. Ойын кезінде баланың өміріне қауіп төндіретін заттар болмағаны жөн. Ойын балалардың жас ерекшелігіне сай, ойында қолданылатын атрибуттар гигиеналық, қауіпсіз, ыңғайлы және эстетикалық болуы, әрбір ойын, жеңіліс тапқан балаларға да эмоционалдық көңіл-күй туғызуы қажет.

Ойын барысында педагог пен балалар арасында диалог болуы керек. Сөздік ойында педагог баланың жауабы дұрыс не қате болса да аяғына дейін тыңдап, содан кейін ғана

қорытынды жасауға міндетті. Бұндай жағдайда балалар болып жатқан жағдаятты мұқият бақылатын болады.

Ойынның қарқынын реттеп отыру маңызды, үзілістерді болдырмай, ойынды жақсы көңіл-күймен жүргізген жөн.

Педагог жеке қатысушыларды немесе топты «рахмет», «жарайсың», «керемет», «тапқырларым» сияқты сөздермен мадақтап отыруы керек. Ойын тапсырмасын дұрыс орындаған қатысушыларға шапалақ соғып, сыйлықтармен марапаттаса да болады.

Ойынның түрлері өте көп. Атап айтсақ:

- бөлмедегі аз қимылды ойындар («Доп кімде?», «Ұшты-ұшты», «Даусынан таны», т.б.);
- үстел үсті ойындар («Табиғат күнтізбелігі», «Төлін тап», «Не?Қайда?Қашан? т.б.);
- интеллектуалды-танымдық ойындар («Математикалық планшет», «Геометриялық мозайка», «Қауіпті заттар», т.б.);
- тренингтік ойындар («Келіндер амандасайық», «Досыңды сипатта», «Сен өзінді қалай сезінесің?» т.б.);
- сюжеттік-рөлдік ойындар («Мейрамханада», «Супермаркетте», «Емханада», «Шаштаразда», «Театрда», «Зообақта» т.б.);
- драмалық ойындар («Аулада», «Мақта қыз бен мысық», «Бауырсақ» т.б.); т.с.с.

Мектеп жасына дейінгілердің әлеуметтік-адамгершілік тәрбиесінде ерекше орын алатын драмалық ойындарға ерекше тоқталып өтсек. Драмалық ойындар балаларды әдеби сюжеттердің ішкі, эмоционалдық жағдайына қарай баурап алады. Әдеби шығармалар баланы әдеби кейіпкерлермен жақындастырып, қайғыру, аяныш білдіру, көмектескісі келу сезімдерін қалыптастырып, адамгершілікке тәрбиелейді.

Балалар ертегілерді сахналағанда қызығушылықпен қатысады, кейіпкерлерге костюмдер элементтерін таңдайды, ертегілерге атрибуттар дайындайды, өз іс-әрекеттерін бір-бірімен талқылайды және т.б.

Драмалық ойындар театрландырылған ойынның бір түрі. Драмалық ойындар алдын-ала дайындалған қойылым бойынша ұйымдастырылады, оның мазмұнына тақпақтар, әңгімелер, ертегілер кіреді. Спектаклдерге қарағанда драмалық ойын рөлдерді бөлу мен дайындықты қажет етпейді. Оны топ бөлмесінде немесе ойын алаңында да өткізе беруге болады.

Көркем шығарманы дұрыс таңдап алу өте маңызды, ол балаларға қызықты болуы шарт. Міндетті түрле диалогтар болуы керек.

Балалардың өмірден алынған тақырыптарға (күлкілі жағдай, қызықты жағдаяттар, жақсы істер) өзіндігінен импровизация жасау мүмкіндіктері болуы үшін, дайын қойылымдардың тақырыбын театрландырылған ойындарда шығармашылық тұрғыда қолдануға болады. Болашақта өз ісінің нәтижесін көріп, жемісін жеу үшін, әбір тақырыпты дамытудың әртүрлі нұсқаларын табуға болады.

Драмалаудың түрлері: жан-жануарлардың, адамдардың, әдеби кейіпкерлердің бейнесін ұқсату ойындары; мәтін бойынша рөлдік диалогтар; шығарманы сахналау; бір немесе бірнеше шығармалар бойынша спектакль қою, алдын-ала дайындық жасалмаған сюжетті импровизациялау ойындары.

Драмалық ойындар баланың әрбір даму кезеңдерінде маңызды орын алады. Ересек мектепке дейінгі жаста драмалық ойындар бойынша іс-тәжірибелері тереңдейді, балалар белсенді болып, ойын мазмұнын өздері таңдап, шығармашылық қабілеттерін көрсетеді.

Осы драмалық ойындар кезіндегі балалармен жұмыстың маңызды бөлігі болып табылатын шығармашылық пен импровизацияға деген қызығушылықтарын ынталандыруға бағыттау көзделеді. Ойын барысына бірте-бірте театрлық қуыршақтармен қарым-қатынас жасау, одан соң үлкендермен бірге «Танысу», «Көмек көрсету», «Жануардың өз төлдерімен әңгімесі» және т.б. тақырыпта импровизация жасау енгізілді. Балалардың еркін тақырыптағы «Күн мен жаңбыр», «Орманда», «Көңілді маймылдар», «Марғаулар ойнайды» және т.б. драмалық ойындарға деген қызығушылықтары артты.

Жоғарыда аталған ойындардан басқа, балалармен жұмыста қолданылғандар:

• көп кейіпкерлері бар жануарлар туралы ертегілер және қиял-ғажайып ертегілер («Қасқыр мен түлкі», «Қасқыр мен жеті лақ», «Қарлығаштың құйрығы неге айыр», «Алтын құс» т.б.);

• «Балалар және олардың ойындары», «Балалар мен аңдар», «Үлкендер еңбегі» тақырыптары бойынша әңгімелер;

• көркем шығармалар бойынша қойылым қою.

Драмалық ойындарда басқа да халықтардың ертегілерін, көркем шығармаларын қолдануға болады («Тырна мен түлкі», «Үйшік», Л.Толстойдың, И.Крыловтың мысалдарын, Г.Х.Андерстің ертегілерін, т.б.).

Драмалық ойындарда қолданылатын декорация мен костюмдер қарапайым әрі ашық болуы керек. Костюмдер мен декорацияны балалармен бірге таңдаған өте тиімді әрі қызықты. Костюмдер мен декорацияларды таңдап болған соң, орындаушылар таңдалынады. Балаларға аталған ертегіні бірнеше ойнауға болатынын, сондықтан бірнеше баладан таңдалып отыратынын түсіндіріп алу керек.

Драмалық ойындарды балалар қатты ұнатады, онда әндер, әдеби мәтіндер, мақал-мәтелдер, өлеңдер, такпақтар айтып, өздерін шығармашылық жағынан көрсете алады. Балалар ойынға асқан қызығушылықпен қатысады.

Театрландырылған іс-әрекет балалардың сезім, сезіну, эмоция, ойлау, елестету, қиялдау, зейін, ес, жігер сияқты қабілеттерін, тілдік, шешендік, ұйымдастырушылық, қимылдық, безендіре алу сияқты іскерліктері мен дағдыларын дамытуға бағытталады.

Қорыта айтқанда кез-келген ойынның талабы: ұжымды біріктіру, танымдық маңыздылығы болуы, қатысушылардың ақыл-ойын белсендіру, балалар шығармашылығы үшін жағдай туғызу болып табылады.

Заманауи жаңашыл технологияларды мектеп жасына дейінгі балалардың дамуында қолдану арқылы, жан-жақты, терең білімді, интеллектуалды деңгейі жоғары ұрпақ тәрбиелеп шығатынымыз анық.

Әрбір педагог – жаңашыл технология тудырушы. Ал технологияны туғызу үшін шығармашылық керек. Заманауи технология деңгейінде жұмыс істеуді үйренген педагог үшін ең бастысы даму, алға қарай жылжу, мақсаттарына қол жеткізу.

Қолданылған әдебиеттер:

1. Бұзаубақов К.Ж. Жаңа педагогикалық технология. Тараз.2003 ж.
2. Белая К.Ю. Инновационная деятельность в ДОУ. М.: Творческий центр «Сфера».2004 ж.
3. Жаңа технологияларды оқытудың тиімді жолдары. Бала мен балабақша/ республикалық журнал. 2011ж.
4. Мектепке дейінгі білім беру ұйымдарының жұмыстарына заманауи білім беру бағдарламалары мен технологияларын енгізу:әдістемелік нұсқаулық.Астана.2013ж.

ПРОЕКТНАЯ ТЕХНОЛОГИЯ – КАК ОДНА ИЗ ИННОВАЦИОННЫХ МЕТОДОВ ОБУЧЕНИЯ

ӘБІЛДИНА А.С.

Колледж экономики, бизнеса и прав Карагандинского экономического университета

Казпотребсоюза

zh.bope@mail.ru

Появление и развитие активных методов обусловлено тем, что перед обучением встали новые задачи: не только дать учащимся знания, но и обеспечить формирование и развитие познавательных интересов и способностей, творческого мышления, умений и навыков самостоятельного умственного труда. Возникновение новых задач обусловлено бурным развитием информатизации. Если раньше знания, полученные в школе, техникуме, вузе, могли служить человеку долго, иногда в течение всей его трудовой жизни, то в век

информационного бума их необходимо постоянно обновлять, что может быть достигнуто в основном путём самообразования, а это требует от человека познавательной активности и самостоятельности. Познавательная активность означает интеллектуально-эмоциональный отклик на процесс познания, стремление учащегося к учению, к выполнению индивидуальных и общих заданий, интерес к деятельности преподавателя и других учащихся. Познавательная самостоятельность - стремление и умение самостоятельно мыслить, способность ориентироваться в новой ситуации, находить свой подход к решению задачи, желание не только понять усваиваемую учебную информацию, но и способы добывания знаний; критический подход к суждениям других, независимость собственных суждений. Познавательная активность и познавательная самостоятельность - качества, характеризующие интеллектуальные способности учащихся к учению.

Основные виды интерактивных образовательных технологий:

1. Работа в малых группах (команде) - совместная деятельность студентов в группе под руководством лидера, направленная на решение общей задачи путём творческого сложения результатов индивидуальной работы членов команды с делением полномочий и ответственности.

2. Проектная технология – индивидуальная или коллективная деятельность по отбору, распределению и систематизации материала по определенной теме, в результате которой составляется проект.

3. Анализ конкретных ситуаций (case study) - анализ реальных проблемных ситуаций, имевших место в соответствующей области профессиональной деятельности, и поиск вариантов лучших решений.

4. Ролевые и деловые игры - ролевая имитация студентами реальной профессиональной деятельности с выполнением функций специалистов на различных рабочих местах.

5. Модульное обучение – использование знаний в виде: а) отдельных модулей, автономных частей курса, интегрируемых с другими частями курса; б) блоков взаимосвязанных курсов, которые можно изучать независимо от другого блока дисциплин

6. Контекстное обучение - мотивация студентов к усвоению знаний путём выявления связей между конкретным знанием и его применением.

7. Развитие критического мышления – образовательная деятельность, направленная на развитие у студентов разумного, рефлексивного мышления, способного выдвинуть новые идеи и увидеть новые возможности. 13

8. Проблемное обучение - стимулирование студентов к самостоятельному приобретению знаний, необходимых для решения конкретной проблемы.

9. Индивидуальное обучение - выстраивание студентом собственной образовательной траектории на основе формирования индивидуальной образовательной программы с учётом интереса студента.

10. Опережающая самостоятельная работа - изучение студентами нового материала до его изучения в ходе аудиторных занятий.

11. Междисциплинарное обучение - использование знаний из разных областей, их группировка и концентрация в контексте решаемой задачи.

12. Обучение на основе опыта - активизация познавательной деятельности студента за счёт ассоциации их собственного опыта с предметом обучения.

13. Информационно-коммуникационные технологии - обучение в электронной образовательной среде с целью расширения доступа к образовательным ресурсам (теоретически к неограниченному объёму и скорости доступа), увеличения контактного взаимодействия с преподавателем, построения индивидуальных траекторий подготовки и объективного контроля и мониторинга знаний студентов.

Технология проектного обучения является совокупностью самых современных подходов к обучению. Задача преподавателя – с учётом возрастных и индивидуальных особенностей студентов, их интересов, потребностей, планов на будущее – создать такую рабочую атмосферу, которая бы стимулировала их мыслительную, коммуникативную и творческую деятельность. Проект – это самостоятельная, оригинальная работа, выполняемая

студентами в соответствии с избранной ими темой-проблемой и включающая в себя отбор, распределение и информатизацию материала. Результатом этой деятельности всегда должен быть какой-то продукт: программа, комплект технической документации, брошюра, альбом, сценарий, радиопередача и т.д. Проект - это совокупность определенных действий, документов, предварительных текстов, замысел для создания реального объекта, предмета, создания разного рода теоретического продукта. Студенты: – самостоятельно и с желанием получают знания из разных источников; – учатся пользоваться этими знаниями для решения новых познавательных и практических задач; – приобретают коммуникативные умения, работая в разных группах; – развивают свои исследовательские умения (выявление проблемы, сбор информации из литературы, документов и т.д., наблюдение, эксперимент, анализ, построение гипотез, обобщение); – развивают аналитическое мышление. Функция преподавателя: На подготовительном этапе - инициировать идеи проекта или создать условия для появления идеи проекта, а также оказать помощь в первоначальном планировании. На этапе реализации проекта - роль помощника, консультанта по отдельным вопросам, источника дополнительной информации. Существенная роль отводится координации действий между отдельными микрогруппами и участниками проекта. На заключительном этапе - подведение итогов работы в качестве независимого эксперта (контрольно-оценочная функция). Требования к реализации технологии: Наличие значимой в исследовательском, творческом плане проблемы, задачи, требующей интегрированного знания, исследовательского поиска для ее решения. Практическая, теоретическая, познавательная значимость предполагаемых результатов. Самостоятельная (индивидуальная, парная, групповая) деятельность учащихся.

Одним из важнейших условий формирования проектной культуры и проектной деятельности является дифференциация образовательного пространства. Образовательное пространство должно включать в себя, помимо учебных кабинетов места для самостоятельной работы студентов и их исследовательской деятельности – например, обширную библиотеку, медиатеку, доступные компьютеры с выходом в сеть интернет, лаборатории для проведения опытов.

Таким образом, умение использовать в своей педагогической практике проектный метод является показателем высокого мастерства педагога.

Метод проектов может применяться при изучении различных дисциплин, что обеспечивает высокий уровень формируемой профессиональной компетентности студентов.

Литература:

1. Брыкова О.В., Громова Т.В. Проектная деятельность в учебном процессе. М.: Чистые пруды, 2006. 32с.
2. Кравченко Г.В. Организация проектной деятельности студентов в системе Moodle// сборник трудов. Барнаул: изд-во АлтГУ, 2014. С.148-152.

БАСТАУЫШ СЫНЫПТАРДАҒЫ ТІЛ ДАМУЫ ЖҰМЫСТАРЫ

САТЫВАЛДИНОВА Г. А.

«102 мектеп-гимназия» КММ, Қарағанды қаласы,

Білім беру жүйесі - сабақтастығы бар білім беру бағдарламалары мен әр түрлі деңгей мен бағыттағы мемлекеттік білім беру стандарттары жүйесінің, оларды әртүрлі ұйымдастыру құқықтық формадағы, типтегі және түрдегі білім беру мекемелерінде іске асырушы тармақтардың, сонымен бірге білім беруді басқару органдары жүйесінің жиыны.

Білім беру жүйесі қоғамның әлеуметтік – экономикалық дамуында жетекші роль атқарады, сондай – ақ оны әрі қарай айқындай түседі. Ал білімнің қалыптасып, дамуының жалпы шарттары философияның негізгі мәселесі – рухтың материяға, сананың болмысқа қатынасы тұрғысынан зерттелетін ілім таным теориясы деп аталады. Таным теориясының

басқа ғылыми теориялардан түбірлі айырмашылығы – ол білімнің қалыптасуы мен негізделуінің жалпы ұстанымдарын, объективтік қатынастарды қалыптастырады.

Орыс педагогі К.Д.Ушинский айтқандай, қазіргі заман талабына сай, әр мұғалім, өз білімін жетілдіріп, ескі бірсарынды сабақтардан гөрі, жаңа талапқа сай инновациялық технологияларды өз сабақтарында күнделікті пайдаланса, сабақ тартымды да, мәнді, қонымды, тиімді болары сөзсіз. Бұл жөнінде Қазақстан Республикасы «Білім туралы» Заңының 8-бабында «Білім беру жүйесінің басты міндеттерінің бірі – оқытудың жаңа технологияларын енгізу, білім беруді ақпараттандыру, халықаралық ғаламдық коммуникациялық желілерге шығу» деп атап көрсеткен. Елбасымыз Н.Ә. Назарбаев жолдауында айтқандай: «Болашақта өркениетті дамыған елдердің қатарына ену үшін заман талабына сай білім қажет. Қазақстанды дамыған 50 елдің қатарына жеткізетін, терезесін тең ететін – білім». Сондықтан, қазіргі даму кезеңі білім беру жүйесінің алдында оқыту үрдісінің технологияландыру мәселесін қойып отыр. Оқытудың әртүрлі технологиялары сарапталып, жаңашыл педагогтардың іс – тәжірибесі зерттеліп, мектеп өміріне енуде.

Мектеп жасындағы балаларды сөйлеуге үйретудегі басты мақсат- сөздік қорды байыту. Балалардың күнделікті өмірде қолданатын сөздерінің құрамына жаңа сөздердің мағынасын түсіндіре отырып, олардың сөздік қорын молайту көзделеді. Қоршаған ортаны танып - білудегі заттар мен құбылыстар, адамдар өмірі мен тіршілігі, табиғат құбылыстарының ерекшелігі мен өзгерістеріндегі жаңа сөздерді меңгертіп отыру басты міндеті болып табылады. Сөздік қорды дамытуда ескерілетін мәселелер: Балалардың белсенді сөздік қорындағы сөздердің мағынасын қаншалықты түсінетінін айқындау.

Бұл қазіргі кезеңдегі білім беру жеке адамды қалыптастыруға және дамытуға бағытталса, оқушылардың жеке тұлғалық қасиетін қалыптастыру-адам дамуының негізгі қаланатын бастауыш сатыдан басталады деген сөз.

Бастауыш мектеп кезеңіне 6-10 жас аралығында балалар жатады. Бұл кезде баланың қабылдау қабілеті жетіліп, таным процесі дамиды. Ақыл-ой әрекетінің жетілуі нәтижесінде сөздік материалды есте сақтау мүмкіншілігі жоғарлайды. Сөйлеудің коммуникативтік функциясын қолдана алады. Тыңдау, әңгімелену, пікірталас сияқты қарым-қатынас түрлерін игереді.

Бастауыш мектеп жасындағы балалардың жеке басының дамуына өзгелермен қарым-қатынас жасау белсенділігінің әсері көп. Қарым-қатынас қоғамда үлкен рөл атқарады. Қатынассыз оқу үрдісі, жеке адам дамуы, адамдар арасындағы қатынас және басқа іс-әрекет мүмкін емес.

Қарым-қатынас түрлері көп, солардың ішіндегі ең бастысы-тілдік қатынас. Өйткені тілдік қатынас-адамның ойлау, пайымдау, сөйлеу, тыңдау, түсіну, айту, пікірлесу т.б. әрекеттеріне тікелей қатысты құбылыс. Бастауыш сынып мұғалімдері балаларға табиғат, қоғам, адам туралы жалпы түсінік қалыптастыра отырып, әр түрлі нәрселер мен құбылыстарды саналы және дұрыс қабылдауына мүмкіндік беруі қажет. Ең бастысы, бастауыш мектеп жасындағы бүлдіршіндерге ана тілінің құдіретті күшін ұғындыруда. Оларды ана тілінде еркін де таза сөйлейтіндей етіп дағдыландыруда. Ана тілінің заңдылықтарын бала сөзбен әрекет жасау үрдісінде меңгереді.

Сондықтан бастауыш сыныпта ана тілін құрметтеп өскен әр оқушы тіліне деген құрметпен қарайтын саналы азамат болып өседі. Ана тілін дұрыс меңгермеген оқушы бар алған білімін дұрыс жеткізе алмай қиналады. Білгенін не сөз тауып айтып бере алмай, не ойын қағаз бетіне түсіре алмай қиналады.

Ана тілін оқытудағы негізгі мақсат-баланың ой-өрісін, тіл байлығын дамыту. Ол үшін бала айналадағы затты, құбылыс-болмысты танып білуі тиіс, соған байланысты оның тіл байлығы да артады. Баланың өмірде көргені, танығаны көп болса, оның тілі де байи түседі. Оқушының тіл байлығы ауызша түрде де, жазбаша түрде де қатар дамытылуы тиіс. Оқушылардың сөздік қорын дамыту үшін өздіктерінен жазба жұмыстарын, шағын шығарма, суретке қарап әңгіме жазу, мақал-мәтел, шешендік сөздерді жаттау, әр түрлі тақырыпқа шағын баяндама жазу сияқты жұмыстарды жаздырту керек. Оқу мен жазуды үнемі байланысты түрде жүргізу арқылы оқушыларды сауатты жазуға, мәдениетті сөйлеуге үйретуге болады.

Оқу мен тіл дамыту жұмыстары ойын элементтерін пайдалану арқылы жүргізілгенде, балалар жаңалықты мүлтіксіз қабылдайды, әрі сабақ үстінде шаршамайды, жалықпайды, қайта білуге құштарлығы арта түседі.

Бастауыш сынып мұғалімдері баланың тілін дамыту мақсатында «Кім жылдам?», «Орын тап», «Тез алмастыр», «Кім тапқыр?», «Ойлан тап» сияқты дидактикалық ойындарды, сол сияқты сөзбен ойналатын ұлттық ойындарды ойнатумен бірге халқымыздың өнері, салт-дәстүрлері туралы әңгімелесу, жұмбақтар, жаңылтпаштар, санамақтар, тыйым сөздер, бата-тілектерді жатқа айтуға үйрету бала тілін дамытып, сөздік қорларының молаюына көмектеседі.

Тіл дамыту жұмысы, негізінен, мынандай төрт бағытта жүргізіледі: бірі-мәдени, әдеби сөйлей білу нормаларына үйрету, яғни орфографиялық дағдыны меңгерте отырып, оқушыға мәнерлеп оқу дағдыларын қалыптастыру. Екіншіден, лексикалық жұмыстар жүргізу арқылы оқушылардың сөздік қорын дамыту, тілдің лексика және фразеология бөлемдерінен кеңірек білім беру көзделеді. Үшіншіден, жаңа сөздер үйрету, сөздерді үйрете отырып, жаңа сөздер жасайтын формаларды меңгерту арқылы сөз бен сөздерді байланыстырып, сөйлем құратып үйрету, сөйлемнің құрлысын білдіру арқылы синтаксистік лексикадан білім беру. Төртіншіден, оқушының ойын жазбаша дұрыс, сауатты жазу, әрі сөйлей білуге үйрету мақсат етіледі.

Әрине қазіргі дәуір-жедел прогрестің дәуірі. Заман талабынан қалмай балаларымыздың компьютер, әр түрлі аудио, бейне техникаларын қолдана білгені дұрыс-ақ. Бірақ осындай ілгерушіліктің әсерінен қазіргі балалар кітап оқуды мүлдем қойды. Олар бос уақыттарының бәрін компьютер немесе теледидар, не болмаса ұялы телефондарының алдында өткізуге құмар. Кітапқа қызығушылық мүлдем жоғалып барады. Сондықтан бастауыш сынып мұғалімдерінің алдында тұрған тағы бір міндет-балалардың кітап оқуға қызығушылығын ояту. Бастауыш сынып оқушыларының кітап оқуға қызығушылығын ояту оларға ауыз әдебиеті үлгілерін оқытудан бастау керек. Халықтық мақал – мәтелдер, ертегілер, аңыз әңгімелер балаларды ұлттық тәрбиеге баулыса, көркем әдебиет олардың дүниетанымын өрістетеді. Көркем әдебиетінің мәні адамның қиялын қозғап, ізгілік ұғымдар мен сезімдерді оятып, өмір шындығын терең тануға әсер етеді. Оқушылардың кітап оқуға қызығушылығын дұрыс арнаға түсіре білу мұғалімге тікелей байланысты. Мұғалім сыныптан тыс оқу жұмысын ұйымдастырып, ол сабақтарда халық ауыз әдебиетін, көркем шығармалардың түрлі жанрын оқыту арқылы балалар әдебиетінің таңдаулы өкілдерімен, олардың бағалы туындыларымен таныстырады. Балаларға кітаптың атын, түр-түсін білдіріп, автор жөнінде мәлімет береді. Кітапты дұрыс оқу, ұқыпты ұстау, кітап бетін бүктемеу, белгі салып шимайламау жөнінде әңгімелер өткізіледі. Бұдан әрі оқушылар оқыған кітаптарына талдау жасап, әңгімелеуге үйренеді. Талдау барысында балалар шығарманың кейіпкерлері, олардың іс-әрекеті туралы пікір алысады, кейіпкерлерге мінездеме береді. Пікір алысуға сынып оқушылары түгел қатысып, өз ой-пікірлерін айтулары керек. Әңгімелесу барысында білімділік, таным-тәрбиелік мәні бар шығармалардың мазмұны ашылады. Әр оқушының өздігінен кітап оқуын, оқуға қызығушылығын бақылау, қадағалау, оған бағыт беру жұмысын жүргізу кезінде мұғалімнен ерекше талап ететін мәселенің бірі-оның мейірімділігі, бала қасиетін тани білуі, қайырымдылығы, сенімділігі. Кішкентай бүлдіршіндер тілін ұстартуға қуыршақ театрының себебі де тиеді. Театр әр балаға қуаныш, қызық, ұмытылмас әсер сыйлайды. Балалардың эстетикалық талғамын, қиялын дамытады. Қазақ халқының өнер жұлдыздарының бірі Ш. Айманов «Театр-адамдарды туыстыратын шығармашылық отбасы, сахна өнері-тіл жетпес құдыретті өмір шындығын білу, яғни адамның сахнаны сүймеуі мүмкін емес»-деген болатын. Сахналандырылған ойындар желілі рөлдік ойындардан тек желілі ғана емес, сондай-ақ ойнау іс-әрекетінің сипатымен ерекшеленетіні айқындалған. Сахналандырылған ойындар ойын-қойылымдары болып саналады, өйткені олар әдеби шығармалар түрінде белгілі бір мазмұнға ие, сондықтан балалар кейіпкерлерді ойнайды. Онда нағыз театр өнеріндегідей айшықты құралдар көмегімен- дауыс ырғағы, бет әлпетінің өзгеруі, қол қимылдары, дене бітімінің жағдайы мен жүріс-тұрысы арқылы нақты бейнелер қалыптасады. Мектепке ересек жастағы балалардың өзі театр ойындарын өз бетінше ойнамайды. Олардың қызығушылығын, тәрбиешінің

ұсынысы бойынша және басқаруымен болатын сахналау ойындары арттырады. Балаларға арналған көркем шығарманы оқыту неғұрлым дұрыс ұйымдастырылса, мектеп жасына дейінгі балалардың эстетикалық талғамын дамыту соғұрлым табысты болады. Тіпті кішкентайлар тобынан тобынан бастап-ақ тақпақпен қысқа өлеңдерді айтқызығанда көркем сөздер әсерлі естілу үшін үстел үстіндегі театрды, қысқа сахналы қойылымдар көрсетуді қолдана берген жөн.

-Бірінші кезеңде балалар ұжым болып, ертегі мәтінін ауызша айтады.

-Екінші кезеңде ертегінің барлық кейіпкерлері үшін оқып шығу бір балаға ғана ұсынады.

-Үшінші кезеңде балалар бір неше шығармашылық тапсырмаларды орындайды. \қорқыныш, қуаныш сезімдерін көрсете білу және т.с.с\

-Төртінші кезеңде рөлдерге бөлініп, ертегіні оқу жүзеге асырылады.

Жұмыстың нәтижесі:

Жұмысты жүйелі жүргізу негізінде төмендегі нәтижелерге қол жеткізіледі:

- балалар тілі дамиды;
- сөздік қорлары толығады;
- байланыстырып сөйлеуге дағдыланады;
- дұрыс дыбыстау, мәнерлеп сөйлеу дағдылары қалыптасады;
- театр өнеріне деген қызығушылықтары артады.

Қорыта келгенде, театр балалардың көркем қабілеттіліктерінің жетілдіріп қана қоймай оларды тұлға аралық қарым-қатынасқа, өнерге деген қызығушылықтарын арттырады. Сонымен бірге сахнаға бейімделген балалардың бойында өзіне деген сенім артып, алғашқы қол шапалақтауларды сезіне алады. Қалай десекте театр- балалар үшін мереке, демалыс орны. Ал осындай бақытқа жол ашу біздер, тәрбиешілер үшін үлкен табыс. Сонымен қатар осындай қауырт жұмыс түрлерін өткізе отырып әр ұстаз өз оқушыларының бойларынан мынандай қасиеттерге қол жеткізе алады. Олар оқушы өз ойын логикалық жағынан дұрыс, анық жеткізе білуге баулу, болашақта оның саяси жағынан да, әлеуметтік-экономикалық жағынан да дамыған қоғамда өз орнын дұрыс таба білетін зерделі азамат болып шығуына ықпал етеді.

Пайданылған әдебиеттер

1. М.Жұмабаев. Педагогика. Алматы. 1992ж
2. Дюсебаев С. Қазақ тілі: Методическое руководство. – Алматы: Мектеп, 2008 ж.
3. Сатыбаева А., Сатыбаева Г. Қазақ тілін оқыту әдістемесі. – Астана: Фомант, 2008 ж.
4. Рысбаева Г. Қазақ тілі мен әдебиет. 2000 ж., № 4.
5. Қараев Ж. Деңгейлік оқыту технологиясы

БІЛІМ МАЗМҰНЫН ЖАҢАРТУДА ОҚУШЫ ҮНТАСЫНАРТТЫРУДАҒЫ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ТҮРЛЕНДІРЕ ОТЫРЫП ҚЫЗУҒУШЫЛЫҚТАРЫН АРТТЫРУ

НУРГАЛИЕВА А. К.

«102 мектеп-гимназия» КММ, Қарағанды қаласы,

Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә. Назарбаевтың «Қазақстан – 2050» Стратегиясы: мемлекеттің жаңа саяси бағыты атты Жолдауындағы ең негізгілердің бірі – жоғары интеллектуалды жастарды жан-жақтылыққа тәрбиелеу, олардың әлеуметтік деңгейінің көтерілуіне үлес қосу. Бүгінгі таңда, жас ұрпаққа пәнді ұғындырудың бір жолы – жаңа инновациялық технология негіздері болып табылады. Сонымен бірге, өскелең ұрпақтың ақпарат құралдарын пайдалана білуіне назар аудару өзекті мәселелердің бірі болып отыр [1]. Елбасы Нұрсұлтан Назарбаев: «Болашақта еңбек етіп, өмір сүретіндер бүгінгі мектеп оқушылары, мұғалім оларды қалай тәрбиелесе Қазақстан сол деңгейде болады.

Сондықтан, «ұстазға жүктелетін міндет ауыр» деген болатын. Қазіргі заман мұғалімінен тек өз пәнінің терең білгірі емес, тарихи танымдық, педагогикалық-психологиялық сауаттылық, саяси экономикалық білімділік және барлық ақпараттық технологияларды меңгеруін талап етуде. Ол заман талабына сай, білім беруде жаңалыққа жаны құмар, шығармашылықпен жұмыс істеп, оқу мен тәрбие ісіне еніп, оқытудың жаңа инновациялық технологияларын шебер меңгерген жан болғанда ғана, білігі мен білімі жоғары жетекші тұлғат ретінде ұлағатты саналады. Ел президенті Н.Ә. Назарбаев Л.И. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінде «Инновациялар мен оқу-білімді жетілдіру арқылы білім экономикасы» тақырыбына оқыған дәрісінде бәсекеге қабілеттіліктің 5 өлшеміне айрықша тоқталған болатын [2]:

1. Білім беру деңгейімен бәсекелесу;
2. Адами капиталдың дамуымен (интеллектуалдық әлеует) бәсекелесу;
3. Инновациялық дамумен бәсекелесу;
4. Атқарылу сапасымен бәсекелесу;

5. Саяси ерік-жігер және ұлттық қарымқатынаспен, яғни адамдарды қажетті өзгерістерді жүргізуге жұмылдырумен бәсекелесу. Қазіргі кезеңдегі жаһандану мен халықаралық бәсекелестіктің осындай нышандағы дамуы – болашақ білікті педагог кадрларды даярлау ісінің қаншалықты қоғамдық-тарихи маңызы зор, жауапкершілігі мол міндет екенін айқындап берсе керек. Сондықтан да, Елбасы бүгінгі күні бүкілхалықтық іс ретінде заманауи талаптарға сай, жаңа сатыдағы педагог даярлау міндетін қойып отыр. Білім беру жүйесін ақпараттандыру оқушылар үшін үлкен мүмкіндіктерге қол жеткізу. Оқытудың әдістері дегеніміз мұғалім мен оқушылардың жұмыс тәсілдері. Оқушылардың білімді меңгерулеріне, олардың дүниеге көз қарасын қалыптастыруға, қабілетін арттыруға осы тәсілдер арқылы қол жеткізіледі деген әйгілі педагог И.Болдырев. Оқушының тану қабілетін арттырып, ақыл ой әрекетін дамыту- да деңгейлік тапсырмалардың тиімділігінің маңызы өте зор. Деңгейлік оқытудың нәтижесі терең де, берік білім беріп қою немесе тәсілдерін үйретумен тынбайды, оқушылардың ақылы жаңа сапаға ие болады, ой- өрісі кеңейіп, ширақы тез ойланады да, оқушылар мұғалім сұрағына тезірек жауап беріп, өз біліміне және оқылып отырған материалға сын көзімен қарауға дағдыланады. Оқушылардың білімін, білігін және дағдысын тексеру – оқыту үрдісінің ең маңызды бөлімінің бірі. Білім, білік, дағдыны тексерудің басты мақсаты-оқушының үлгерімін үнемі қадағалау барысында білім сапасын арттыру жолдарын тиімді әдіс-тәсілдерді сабақтарда дұрыс қолдана отырып, жақсы нәтижеленерге жетіге болады. Мен өзімнің бір сабағымның үлгісін ұсына отырып, сабақта оқушылардың «Сын тұрғысынан ойлау», «Дамыта оқыту», «Функционалдық сауаттылық» технологиялардың элементтерін қолдану арқылы оқушыларымның сабаққа деген қызығушылықтары артып, берілген тапсырмалар тізбегін біріге отырып орындап, сабақ мақсатына жетті.

Сабақтың тақырыбы :Менің атым Қожа

Мақсаты: Бердібек Соқпақбаевтың өмірі мен шығармашылығы жайлы мағлұмат беру. Оқу арқылы оқушылардың функционалдық сауаттылығын қалыптастыру.

Күтілетін нәтижелер:

Пәндік нәтиже. Мәтін мазмұны мен идеясы арқылы баланың шындыққа көзқарасын қалыптастыруға мүмкіндік беру. Өзіне-өзі есеп бере білуге, өз еңбегін сыни тұрғыдан қарауға дағдылану.

Жүйелік іс-әрекет нәтижесі: Мәтін мазмұны бойынша талдау арқылы шығармашылық қабілеттерін ұштау.

Тұлғалық нәтиже.

1. Мәтіннің көңіл күйін , автордың көзқарасын танып білу қабілеттерін жетілдіру.
2. Көркем сөйлеу тілін, ойын, шығармашылық қиялын ұштай түсу.
3. Өз бойындағы жағымсыз қасиеттерден аулақ ұстауға керектігін ұғынуға жетелеу.
4. Өмірде кездесетін жақсылық пен жамандықтың ара-жігін салмақтауды үйренуге мүмкіндік беру.
5. Қоршаған ортасына мейірімділікпен қарауға тәрбиелеу.

Сабақтың көрнекілігі: «Менің атым Қожа » фильмінен үзінді, Интерактивті тақта.

Сабақтың барысы:

I. Ұйымдастыру кезеңі.

1-слайд. Сәлемдесу.

I. Білім. 2-слайд. Фильмнен үзінді .

Бұл қай фильмнен үзінді, еске түсір.

3- слайд. Тақырыбы, авторы.

4-слайд. Б. Соқпақбаевтың өмірі мен шығармашылығы.

5-слайд. Фильмнің режиссеры Абдолла Қарсақбаев жайлы түсінік.

6-слайд. Қожа рөлін сомдаушы Нұрлан Сегізбаев.

7-слайд. Кейіпкерлері.

II. Түсіну. 8 слайд. Оқулықпен жұмыс.

- Олай болса, оқулықта берілген мәтінді алдымен «Әуенмен» оқимыз. Әуен ойнап тұрған кезде кедергіге қарамай мәтінді түсініп оқу.

Келесі бөлігін парақтың ортасына «Жасыл нүкте» қойып, түсініп оқу. Оқыған кезде нүктені көзден таса қалдырмау керек.

17-бетті «Саусақ қою» арқылы түсініп оқу. Мәтінді оқыған кезде оқылған сөздерді сол қолдың сұқ саусағымен жауып отыру.

11-слайд. Жауап парағы. 12-слайд. Бағалау.

1. Әңгімедегі негізгі ойды анықта.

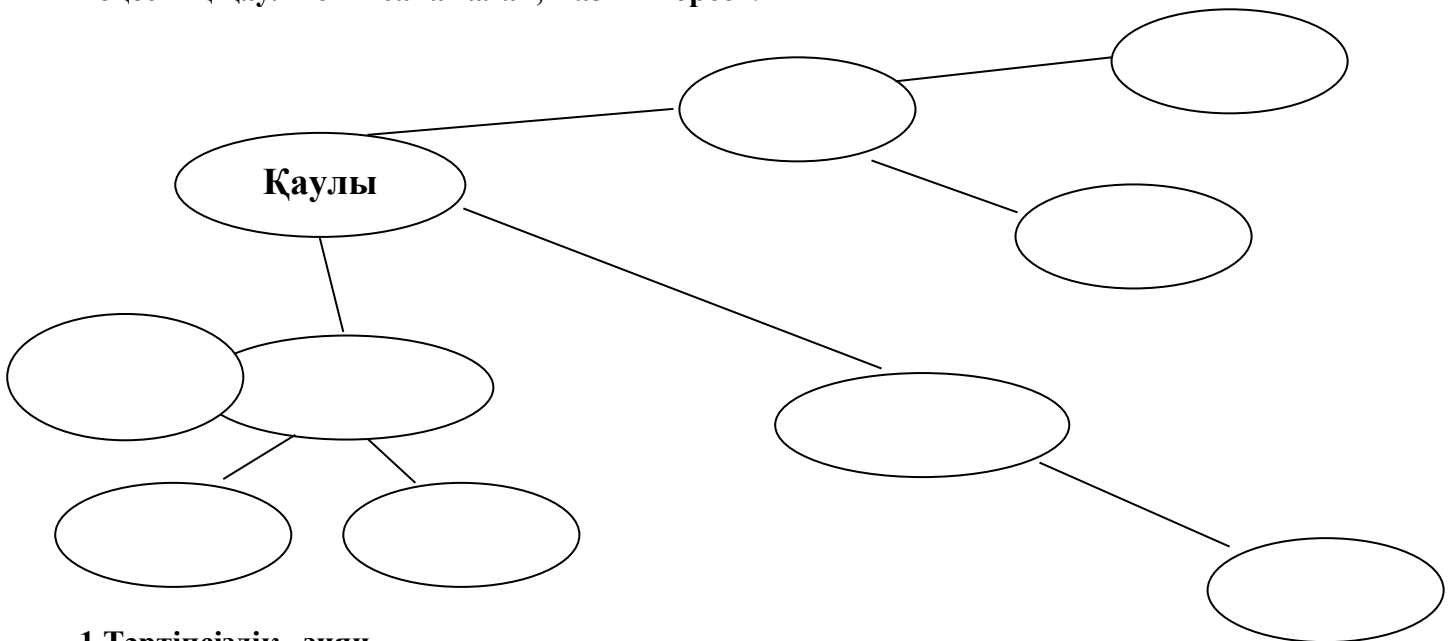
Тәртібін түзеп, үлгілі оқушы болу үшін құпия кеңес өткізіп, шешім қабылдау.

2. Қожаның қаулысын қайта оқы. Дауыстап, тізбектей оқу

13-слайд. Сергіту сәті.

III, IV. Қолдану- Талдау.

Өрмекші сызбасы арқылы Қожаның жеке бас тәртібіне байланысты құпия кеңесінің қаулысын санамалап, жазып көрсет.

1. Тәртіпсіздік –зиян

А) Ешкімге тиіспейді

Б) Тұрпайы сөйлемейді.

2. Тәртіпсіздігі үшін – жаза.

А) Біреуге тиіссе, тамақ ішпейді

Ә) Біреуге тіл тигізсе, үйден шықпайды.

Б) Мұғалімнен ескерту алса, үзіліске шықпайды.

В) Жан-жануарларға қиянат жасаса, демалмай жүгіреді.

3. Сұлтанмен қарым-қатынасын үзу.

4. Озат оқушы қатарына қосылу

А) Сабақтан қалмау.

Ә) Үй тапсырмасын мезгілінде орындау.

14-слайд. Кесте толтыру

1-топ: Қожаның бойындағы жақсы қасиеттерді жазу.

2-топ: Қожаның бойындағы жағымсыз қасиеттерді жазу.

Қожаның жағымды жақтары		Қожаның жағымсыз жақтары.	
Ашық мінезді	әзілқой	Тентек	дөрекі
Адал	қиялшыл	Сотқар	еліктегіш
Сыпайы	алғыр	Өтірікші	
Жанашыр	тапқыр	Аңқау	
Тәртіпті	ақын	Ойланбай әрекет ету, істеу	

15-слайд. Пікірталас(2 топ өз тұжырымдарын дәлелдейді.)

2-топ: Даттаушылар. «Тентек бүлдіреді, ата-анасын күйдіреді» деген нақыл сөзді басшылыққа алып Қожаның ісі дұрыс еместігін дәлелдейді.

1-топ: Жақтаушылар. «Жақсы бала жеткізеді мұратқа» деген нақыл сөзді басшылыққа ала отырып, Қожаның ісі дұрыс деген ойын дәлелдейді.

Даттаушылар: 1. Сабақ үстінде тыныш отырмайды. 2. Үлкеннің сөзін тыңдамайды. 3. Мұғалімді алдады. 4. Жан-жануарларды таспен қуды. 5. Өлеңді жаттамай, мұғалімді ренжітті. 6. Жанардың шашынан тартты.

Жақтаушылар: 1. Құпия кеңес өткізіп, қаулы шығарып, тәртібін түзеп, үлгілі оқушы болды. 2. Өз қатесін түзеді. 3. Дөрекі сөйлемейді. 4. Жан-жануарларға жанашырлықпен қарайды. 5. Есті тентек жақсылардың қатарына қосылды. 6. Жазушы болуды армандайды.

Жақтаушылардың ұпайы көп сияқты. Олар Қожаны мүлде өзгертіп, жақсылардың қатарына қосты. (Қол соғу, өз сезімдерін білдіру)

Қожаның әдепті жолға түсуіне не себепкер болды?

1. Өз ісіне есеп беруі.
2. Жағымсыз іс әрекеттерді жөндеуі.
3. Өзін-өзі тәрбиелеуі.
4. Ашық мінезді, арам пиғылы жоқ, ақкөңіл бала.
5. Қожа бар ынтасын салып жақсы болуға тырысуы.
6. Анасының айтқан ақылын есте сақтауы.
7. Жақсы мен жаманды ажырата білуі.
8. Майқанованың сөзі расқа шықты.

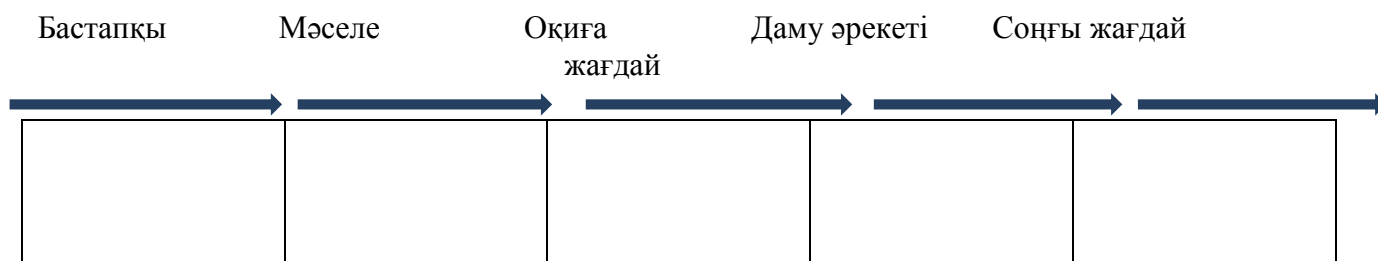
Өмірмен байланыс.

Қожаның бойындағы қандай қасиеттер өз бойларында кездеседі?

Қожа бойындағы жаман қасиеттерді құпия кеңес өткізіп, қаулы шығарып жойды. Ал, сендер қандай әрекет жасар едіңдер?

V. Жинақтау.

16-слайд. Бүгінгі мәтінді қорыта келе берілген жиектемелік қатарды толтыр.

Бастапқы жағдай: Құпия кеңес ұйымдастыру

Мәселе: Тәртібін түзеу, үлгілі оқушы болу

Оқиға: Қожаның монологы

Даму әрекеті: Қожаның өзіне шығарған қаулысы

Соңғы жағдай: Құпия кеңестен кейінгі Қожаның қуанышты көңіл күйі.

17-слайд. Баланың жақсысы – қызық, жаманы – күйік.

Бүгінгі сабақта Абай атамның «Баланың жақсысы-қызық, жаманы-күйік» деген қанатты сөзімен қорытындылайық. Жаман бала болудан аулақ болып, жақсы бала атанып, атаналарыңыздың көз қуанышына айналыңыздар.

VI. Бағалау.

Екі жұлдыз, бір тілек

Қорыта айтқанда білім сапасын бағалау үшін оқушылардың оқу жетістіктерін бағалау мен олардың белгіленген стандартқа сәйкестілігі пайдаланылады. Шындығында, білім сапасы оқушылардың оқу жетістіктерін бағалау арқылы белгіленеді, яғни бағалау –білім сапасын басқарудағы негізгі критерий. «Оқушы жетістіктері» ұғымы білімнің құндылығы мен мақсатына және оның мазмұнына өзара байланысты және де белгілі бір нәтижеге жеткізетініне сөзсіз болар еді. (2).

Оқушылардың оқу жетістіктерінің өлшеуіштерін анықтау үшін немесе бағалау үшін диагностикалау қажет. Диагностикалық [іс-әрекет бақылауды](#), тексеруді, бағалауды қамтиды. Диагностикаланатын мақсаттар мен оқыту нәтижелерінің тепе –теңдігі оқыту сапасының критерийі, ал оның көрсеткіші оқушылардың оқу материалын меңгерудің белгілі бір деңгейіне жетуі болып табылады.

Пайдаланған әдебиеттер:

1. Қазақстан Республикасының мемлекеттік жалпыға міндетті Білім беру стандарты.-Астана, 2006-72 Б.
2. Білім туралы Қазақстан Республикасының Заңы // Қазақстан Республикасындағы Білім туралы заңнама. –Алматы: Юрист, 2004. – 224 Б.
3. Михеева В.И. Портфолио и построение образовательного рейтинга выпускника основной школы//Педагогика.-2009.- №2.
- 5.Әдебиеттік оқу. 3 сынып.

ЛИЧНОСТНО – ОРИЕНТИРОВАННЫЙ ПОДХОД НА УРОКАХ В УСЛОВИЯХ ОБНОВЛЕНИЯ СОДЕРЖАНИЯ ОБРАЗОВАНИЯ В НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЕ.

ВИТВИЦКАЯ Н. Л.

КГУ «Комплекс школа- детский сад» №33 № 33, г. Караганда

E-mail:nata1974_09@mail.ru

Обновление содержания образования в Казахстане, социально-экономические явления, происходящие в нашей стране, все в большей степени ориентируют современную школу на развитие каждой личности с учетом ее индивидуальных особенностей, собственных мотивов и ценностных установок. В настоящее время важнейшими задачами школы являются создание условий, обеспечивающих возможность выявления задатков, развития и реализации склонностей и способностей, удовлетворение личностных и государственных потребностей. Изучая требования, выдвинутые самой меняющейся жизнью, можно сделать вывод, что ключевым конкурентным преимуществом Казахстана на мировом рынке должен стать высококвалифицированный, мобильный человеческий капитал, а также постоянное внедрение инноваций.

В настоящее время школа нуждается в такой организации своей деятельности, которая обеспечила бы развитие индивидуальных способностей и творческого отношения к жизни каждого учащегося, внедрение различных инновационных учебных программ, реализацию принципа гуманного подхода к детям и пр. Школа чрезвычайно заинтересована в знании об особенностях психического развития каждого конкретного ребенка. Уровень обучения и воспитания в школе в значительной степени определяется тем, насколько педагогический процесс ориентирован на психологию возрастного и индивидуального развития ребенка. Не случайно все в большей степени возрастает роль практических знаний в профессиональной подготовке педагогических кадров.

Сущность образовательных технологий выражается в том, что изменяется характер и способ образования. Наряду с развитием умственного потенциала учащихся происходит

личностное развитие, т.е. сам процесс образования предполагает иную позицию учителя и ученика в образовании: они выступают как равноправные участники образовательного процесса.

В школе представлен широкий спектр образовательных педагогических технологий, которые применяются в учебном процессе.

Личностно-ориентированные технологии предполагают учет индивидуальных особенностей каждого ученика, т.е. дифференцированный подход в обучении к каждому ученику с учетом его конкретных знаний, умений и навыков, а также такие критерии оценки, которые не только устанавливают уровень успешности обучения, но и оказывают **воспитательное** воздействие на учащихся, стимулируя их учебную деятельность, повышая мотивацию и формируя лидерские качества. Разноуровневое обучение необходимо для того, чтобы предоставить шанс каждому ученику развить свои потенциальные способности.

Идея учета индивидуальных особенностей обучения ребенка и дифференцированного подхода к нему в процессе воспитания и обучения зародилась давно. Еще великий чешский педагог Я.А. Коменский, высоко оценивая возможности каждого ребенка, писал, что при соответствующей организации учебно-воспитательного процесса он может взойти на самую высокую ступень «лестницы образования». В конце XIX - начале XX века проблемой индивидуализации и дифференциации обучения занимались Э. Мейман, А. Бине, О. Декроли, Э.Л. Торндайк, П.П. Блонский и другие известные зарубежные и отечественные педагоги и психологи. Их поиски привели к созданию различных форм организации учебно-воспитательного процесса, где идея дифференцированного обучения в той или иной степени получила свое практическое воплощение.

Проблема разноуровневого обучения имеет не только научное, но социально - практическое значение: именно дифференцированное обучение позволяет изучить такие свойства личности, как задатки предпосылки и в конечном итоге, талант и одаренность каждого ученика. В этом плане, дифференциацию можно определить как индивидуализацию учебного процесса, при котором выбор способов, приемов, темпов обучения основывается на индивидуальных различиях учащихся, уровне развития их способностей к учению.

Обучение всех детей по унифицированным программам и методикам не может обеспечивать полноценное развитие каждому ребенку. Образовательная система, предоставляющая всем одинаковые временные, содержательные и процессуальные условия, кажется по замыслу справедливой и демократичной, но по сути, неизбежно приводит к ситуации, о которой писал П. П. Блонский: «Развитые забывают неразвитых, учителю трудно работать в такой пестрой группе, он невольно предъявляет к слабым более высокие требования. Неграмотные привыкают в первые же дни в школе быть последними людьми своего коллектива. Товарищи относятся к ним пренебрежительно. Мы считаем, что это очень вредно. Поставив слабого в одни условия с сильным, значит создавать неравенство».

Кроме того, дети с врожденными замедленными динамическими характеристиками личности обречены на неизбежные затруднения работы в едином темпе для всего класса. Отсюда требования обучения всех быстрым темпом и на высоком уровне сложности представляются нереализуемыми для всех учеников, поскольку «...в действительности, часть детей не может работать в высоком темпе, это проявление генетически обусловленных особенностей психики» (К. М. Гуревич). Особенно это важно в начальной школе.

Дифференциация обучения сегодня активно включается в образовательный процесс. Явление это неоднозначное, имеющее как положительные, так и отрицательные стороны. Мы рассмотрели проблемы, которые возникают в процессе его реализации.

- 1. Риск допустить ошибку учителем в социальном и коммуникативном плане среди коллектива детей.** Только зная потребности, интересы, уровень подготовки, познавательные особенности ученика, можно полнее использовать его роль в овладении знаниями, умениями и навыками, развития способностей.
- 2. Отсутствие организационных условий для внешней дифференциации и индивидуализации обучения.** Считается целесообразным для обучения в школе создавать классы гибкого состава, т.е. такие классы, в которых учащиеся, изучая базовую дисциплину,

например математику, учатся в одном классе, а на уроки иностранного языка на параллели формируются совершенно другие группы по способностям: «А», «В», «С». То есть ученик, интересующийся математикой, и ориентирующийся на технический вуз, по языку, который ему не даётся, занимается в группе «А». На протяжении всего обучения действует система зачетов и проверочных работ и в любой момент, если учащийся покажет более высокие результаты и выразит желание перейти в другую группу, ему будет предоставлена такая возможность. Но осуществить такую внешнюю дифференциацию в условиях нынешней школы не представляется возможным. То есть состав групп, по сути, является подвижным.

3. Возникновение психологических барьеров и межличностных конфликтов в группах одного уровня. В группах, где слабые ученики, нет возможности им ориентироваться на сильных. В сильных группах часто не складываются межличностные отношения, т.к. у большинства учащихся очень развита **мотивация достижений** и они пытаются самореализоваться за счёт других. В группах же компенсирующего обучения, наоборот, учащиеся, привыкнув к медленному темпу и пошаговому многократному объяснению, не хотят возвращаться в обычные классы, где уровень требований выше.

4. Реализация приёмов разноуровневого обучения преимущественно на этапе закрепления и обобщения знаний. Разноуровневое обучение, как мы знаем, предполагает форму группирования и различное построение учебного процесса в выделенных группах. Если класс разделен на гибкие группы, с которыми работает учитель и помогает слабоуспевающим учащимся, то дифференцированный контроль осуществляется преимущественно на этапе закрепления и обобщения знаний. Предъявление нового материала идёт для всех групп одновременно, учитель, при этом ориентируется на «среднего» ученика, что тормозит развитие «сильных» и создает дополнительные трудности для «слабых». Если же объяснять каждой группе отдельно – учитель нерационально израсходует время на уроке.

Проблемы снижают эффективность образовательного процесса. Это не значит, что надо отказаться от дифференциации процесса обучения совсем. Надо пытаться адаптировать под свой классный коллектив суть этой технологии, взяв самое главное – понимание необходимости. Необходимо признать, что в условиях классно-урочной системы наиболее комфортно чувствуют себя «средние» ученики, а в условиях дифференцированного обучения – «сильные» и «слабые», а также ученики, имеющие ярко выраженные интересы.

В условиях дифференциации школа к каждому **ученику относится как к уникальной, неповторимой личности**. Оставаясь в рамках классно-урочной системы и используя при этом дифференциацию обучения, мы сможем приблизиться к личностной ориентации образовательного процесса.

И последняя, самая важная проблема - темы, предписанные стандартами образования, остаются едины для всех уровней обучения.

Разноуровневое обучение - это педагогическая технология организации учебного процесса, в рамках которого предполагается разный уровень усвоения учебного материала, то есть глубина и сложность одного и того же учебного материала различна в группах уровня А, В, С, что дает возможность каждому ученику овладеть учебным материалом по отдельным предметам школьной программы на разном уровне, но не ниже базового, в зависимости от способностей и индивидуальных особенностей личности каждого учащегося.

Обязательно имеются и положительные стороны разноуровневого обучения:

- уровневое обучение предоставляет шанс каждому ребенку организовать свое обучение таким образом, чтобы максимально использовать свои возможности, прежде всего, учебные, которые приведут к формированию лидерских качеств ребёнка, уверенного в своих силах в выполнении заданий, посильных только ему;
- уровневая дифференциация позволяет акцентировать внимание учителя на работе с различными категориями детей;
- в структуре уровневой дифференциации по обученности, выделяют, как правило, три уровня: минимальный (базовый), программный и усложненный (продвинутый).

- уровневое обучение позволяет ребёнку самоутвердиться, развивает личностные качества и способствует приблизить ребёнка до современной модели ученика новой формации.

Подготовка учебного материала предусматривает выделение в содержании и в планируемых результатах обучения нескольких уровней, выбор которых определяется составом класса и требованиями государственного стандарта.

Важным условием разноуровневого обучения является работа с учащимися на договорных началах, предусматривающая совместное согласование следующих позиций: добровольный выбор каждым учеником уровня усвоения учебного материала (не ниже госстандарта), и, оговаривается переход ученика из одного уровня заданий в другой.

Так, при выполнении заданий на этапе закрепления нового материала, общих для всего класса, наблюдается следующая тенденция. Тема: «Окончания –е, -и в именах существительных 1, 2, 3 склонения».- 4 класс. Предмет: русский язык. При проверке заданий выяснилось:

Качество знаний учащихся, выполняющих **одинаковое** задание по теме

Качество знаний учащихся, выполняющих задания **разного уровня** по теме

Несомненно, ученики справились с заданием, соответствующее их уровню обученности, намного лучше. Позже, на следующих уроках, они будут чувствовать себя увереннее, и возможно, выберут уровень, выше предыдущего. Как быть, если ребёнок выберет задание подобного уровня для того, чтобы получить оценку ещё выше? Возможно, так и будет, но не всегда, как показывает практика, ребёнок стремится самоутвердиться. Ещё необходимо обязательно рассматривать учителя и предмет обучения. Один ученик уверенно себя чувствует на уроке русского языка и выбирает высокий уровень, и, напротив, на уроке математики выберет уровень ниже. Опытному учителю это будет понятно с первых дней обучения ребёнка в школе.

Применение разноуровневого обучения помогает учителю достичь следующих целей:

Для **первого уровня (группа «А»)** – **репродуктивного** -это уровень осознанно воспринятого и зафиксированного в памяти знания, когда обучающийся умеет распознавать учебную информацию, описывать ее, давать готовое определение, применять известные ему приемы деятельности, выполнять задания в соответствии с предложенным образцом:

1. Пробудить интерес к предмету путем использования заданий базового уровня, позволяющих работать в соответствии с его индивидуальными способностями.
2. Ликвидировать пробелы в знаниях и умениях.
3. Сформировать умения осуществлять самостоятельную деятельность по образцу.

Для **второго уровня (группа «В»)**- **конструктивного**, который предполагает преобразование имеющихся знаний с целью узнать образец, а затем применить известный способ деятельности с помощью имеющихся знаний и применения их на практике, это:

1. Развивать устойчивый интерес к предмету.
2. Закрепить и повторить имеющиеся знания и способы действия
3. Актуализировать имеющиеся знания для успешного изучения нового материала.
4. Сформулировать умение самостоятельно работать над заданием, проектом.

Для **третьего уровня (группа «С»)** – **творческого**, - уровень усвоения нового учебного материала, овладения новыми способами и приемами действий, решения задач по практическому применению знаний на основе самостоятельного поиска, предвидения, прогнозирования результатов решений, способов деятельности, это:

1. Развивать устойчивый интерес к предмету.
2. Сформировать новые способы действия, умения выполнять задания повышенной сложности.
3. Развивать воображение, ассоциативное мышление, раскрыть творческие возможности, совершенствовать языковые умения учащихся.

Каждый последующий уровень включает в себя параметры предыдущего и имеет свои.

На основании этих уровней разработаны задания, которые выдаются в виде карточек. Каждая карточка имеет свой цвет: 1 уровень - красный, 2 уровень – желтый, 3 уровень – зеленый. Условно: «светофор», где зелёный цвет символизирует движение вперёд.

Например:

Уровень А: Подбери по 5 слов с безударными гласными -о-, -е-, -а- -и-.

Уровень В: Спиши, вставляя безударные гласные. В скобках напиши проверочные слова: Отв...чает, погл...дел, прин...сёт, прол...тает, посм...трел, выб...жит, про...ходил, выд...ржит, отцв...тёт, пож...лтел, оп...здал, выл...зет, зам...чает.

Уровень С: Вставь пропущенные гласные в слова: Дневная жара см...нилась н...чной прохладой. В окнах д...мов засв...тились огни. Длинные тени д...ревьев ложились по пыльной д...роге.

/Для первого класса/

Уровень А: Задание: прочитай текст. Спиши. Вставь начальную букву имен. Раздели слова на слоги.

На дворе мороз. ...итя надел шапку и шарф. ...аша надел куртку. Теперь мороз им не страшен.

Уровень В. Задание: спиши. Вставь имена. Раздели слова на слоги.

Вот наша выставка. инарисовали водопад.

..... вышила коврик с цветами. слепила красивого кота.

Уровень С. Задание: раздели текст на предложения. Поставь, где надо .!?. Спиши, исправляя ошибки.

Иван сколотил и раскрасил полку клавира и наташа пригото-вили пироги и торт павлик сам написал и нарисовал книгу

В новых изданиях учебников начальной школы уже есть творческие задания. Учителю необходимо уметь пользоваться ими и, самое главное, понимать всю необходимость их применения.

Учителя давно осознали необходимость дифференцированного подхода к обучению, чтобы можно было уделять больше времени отстающим учащимся, не упуская из виду сильных учеников, создавая благоприятные условия для развития всех и каждого в соответствии с их способностями и возможностями, особенностями их психического развития, учитывая особенности характера.

Перед школой стоит задача не только вооружения учащихся общеобразовательными знаниями, но и развития их умственных сил и творческого мышления. Поэтому необходимо с первых и до последних дней обучения ребенка в школе развивать его творческие способности, верить в него, уважать как личность, стремиться помочь каждому в достижении успеха и как итог – формировать уверенную в себе личность, «не забитую» сильными учениками. В связи с этим особое внимание необходимо уделять созданию условий для развития творческого начала в деятельности каждого ученика новой образовательной модели Казахстана.

Именно дифференцированная, самостоятельная деятельность учащихся является важной составляющей процесса обучения, воспитания, развития школьника – ключом к успеху созидания личности новой формации.

Воспитание человека, формирование духовно развитой личности, привитие каждому ученику любви к своей стране, потребности творить и совершенствоваться- есть важнейшее условие успешного развития Казахстана. « В таких условиях успешно жить сможет только высокообразованный человек, который может относительно легко менять профессию именно благодаря высокому уровню образования», - сказал президент РК, а высокий уровень образования и успешно выбранная профессия зависит от формирования лидерских качеств

личности, которое, возможно, зависит от учителя, применяющего технологию разноуровневого обучения на уроках.

Список литературы:

1. Алексеев Н.А. Личностно-ориентированное обучение в школе. - Ростов н / Д, 2006.
2. Басынина, Л.Н. Разноуровневое обучение в начальной школе /Л.Н. Басынина // Начальная школа плюс до и после.- 2008.- №11.-С.66-67
3. Выготский Л. С. Педагогическая психология. М., 1991.
4. Педагогические технологии / Под ред. Кукушкина В.С. Ростов н/Д. 2002.
5. https://studwood.ru/1697829/pedagogika/tehnologiya_raznourovneвого_obucheniya
6. Якиманская И.С. Технология личностно-ориентированного образования. – М., 2000.
7. <http://www.shkola9.edusite.ru/p311aa1.htm>
8. <http://www.myshared.ru/slide/176046>
9. <https://informburo.kz/stati/statiya-prezidenta-vzglyad-v-budushchee-modernizaciya-obshchestvennogo-soznaniya.html>- Статья Президента «Взгляд в будущее: модернизация общественного сознания».

ФОРМИРОВАНИЕ У ДЕТЕЙ СПОСОБНОСТЕЙ К ТВОРЧЕСКОМУ САМОВЫРАЖЕНИЮ И ИМПРОВИЗАЦИИ В ПРОЦЕССЕ ТЕАТРАЛЬНО-ИГРОВОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

ЮСУПОВА Т.А., БЕКБОЛ А.
КГКП «ЯСЛИ-САД «БАЛАУСА»
E-mail ds146@kargoo.kz

Игра - наиболее доступный ребенку и интересный для него способ переработки и выражения впечатлений, знаний и эмоций.

Театрализованная игра как один из ее видов является эффективным средством социализации дошкольника в процессе осмысления им нравственного подтекста литературного или фольклорного произведения и участия в игре, которая имеет коллективный характер, что и создает благоприятные условия для развития чувства партнерства и освоения способов позитивного взаимодействия. В театрализованной игре осуществляется эмоциональное развитие: дети знакомятся с чувствами, настроениями героев, осваивают способы их внешнего выражения, осознают причины того или иного настроения. Велико значение театрализованной игры и для речевого развития (совершенствование диалогов и монологов, освоение выразительности речи). Наконец, театрализованная игра является средством самовыражения и самореализации ребенка.

Вместе с тем ныне в дошкольных учреждениях развивающий потенциал театрализованной игры используется недостаточно, что можно объяснить наличием двух противоречащих друг другу тенденций в способах ее организации.

Согласно первой тенденции (назовем ее условно обучение), театрализованные игры применяются главным образом в качестве некоего "зрелища" на праздниках. Стремление добиться хороших результатов заставляет педагогов заучивать с детьми не только тексты, но и интонации и движения в ходе неоправданно большого числа индивидуальных и коллективных репетиций. Ребенка обучают быть «хорошим артистом». И, как результат, зрелище состоялось, спектакль понравился зрителям. Однако освоенные таким образом умения не переносятся детьми в свободную игровую деятельность. Еще бы - ведь и подготовка к спектаклю, и сам он так не похожи на игру!

Вторую тенденцию в организации театрализованной игры можно назвать невмешательством взрослого. Правда, на практике оно часто перерастает в полное отсутствие внимания с его стороны к этому виду игровой деятельности: дети предоставлены

самим себе, а, воспитатель только готовит атрибуты для "театра". Из группы в группу ребенка сопровождает однотипный набор шапочек-масок, элементов костюмов, фигурок героев... Младших дошкольников это привлекает прежде всего из-за возможности переодеться, а значит - измениться, а старшего дошкольника это уже не удовлетворяет, поскольку не соответствует его познавательным интересам, уровню развития психических процессов, возросшим возможностям самореализации в творческой деятельности. Следствием является почти полное отсутствие театрализации в игровом опыте детей 5 - 7 лет при наличии у них интереса к этой деятельности и потребности в ней. Между тем музыкальный руководитель принес в группу новый сценарий спектакля... Круг замкнулся, и самостоятельной творческой театрализованной игре места в нем не осталось...

Противоречие между развивающим потенциалом театрализованной игры и его недостаточным использованием в дошкольном учреждении может быть разрешено только при условии разработки научно обоснованной и практико-ориентированной педагогической технологии. Чтобы понять ее, необходимо, прежде всего, раскрыть основные теоретические идеи, лежащие в основе концепции развития театрализованной игры, и определиться с понятиями.

Характерными особенностями театрализованных игр, являются литературная или фольклорная основа их содержания, и наличие зрителей (Л.В. Артемова, Л.В. Ворошнина, Л.С. Фурмина и др.). Их можно разделить на две основные группы: драматизации и режиссерские (каждая из них, в свою очередь, подразделяется на несколько видов).

В играх-драматизациях ребенок, исполняя роль в качестве «артиста», самостоятельно создает образ с помощью комплекса средств вербальной и невербальной выразительности. Видами драматизации являются игры-имитации образов животных, людей, литературных персонажей; ролевые диалоги на основе текста; инсценировки произведений; постановки спектаклей по одному или нескольким произведениям; игры-импровизации с разыгрыванием сюжета (или нескольких сюжетов) без предварительной подготовки.

В режиссерской игре «артистами» являются игрушки или их заместители, а ребенок, организуя деятельность как «сценарист и режиссер» управляет «артистами». «Озвучивая» героев и комментируя сюжет, он использует разные средства вербальной выразительности. Виды режиссерских игр определяются в соответствии с разнообразием театров, используемых в детском саду: настольный, плоскостной и объемный, кукольный (бибабо, пальчиковый, марионеток) и т.д.

Общим всех для театрализованных игр является наличие зрителей. Кроме того, они представляют собой «рубежный» вид деятельности, тесно связанный с литературным и художественным творчеством (А.Н. Леонтьев). Театрализованную игру (особенно игру-драматизацию) характеризует перенос акцента с процесса игры на ее результат, интересный не только участникам, но и зрителям. Ее можно рассматривать как разновидность художественной деятельности, а значит, развитие театрализованной деятельности целесообразно осуществлять в контексте художественной деятельности.

Генезис становления последней раскрыт Н.А. Ветлугиной. С ее точки зрения, художественная деятельность состоит из трех этапов; восприятия, исполнения (как развития специальных умений) и творчества.

Не вызывает сомнения, что развитие изобразительной, литературной, музыкальной деятельности детей дошкольного возраста происходит в общем контексте становления художественной деятельности. Однако данный подход по отношению к театрализованной деятельности разработан недостаточно.

Вместе с тем анализ психолого-педагогической литературы и научных исследований (О.В. Акулова, А.Г. Гогоберидзе и др.) доказывает целесообразность его применения для целенаправленного развития театрализованной деятельности в дошкольном возрасте.

Итак, система работы по развитию театрализованной деятельности делится на три этапа:

- художественное восприятие литературных и фольклорных произведений;
- освоение специальных умений для становления основных («актер», «режиссер») и дополнительных позиций («сценарист», «оформитель», «костюмер»);

- самостоятельная творческая деятельность.

Педагогическая задача усложняется синтетической природой театрализованной деятельности, в которой восприятие, мышление, воображение, речь выступают в тесной взаимосвязи друг с другом и проявляются в разных видах детской активности (речевая, двигательная, музыкальная и пр.).

Значит, театрализованная деятельность интегративна, причем активность и творчество проявляются в трех аспектах.

Во-первых, в создании драматического содержания, т.е. в интерпретации, переосмыслении заданного литературным текстом сюжета или сочинении вариативного либо собственного сюжета.

Во-вторых, в исполнении собственного замысла, т.е. в умении адекватно воплощать художественный образ, с помощью разных средств выразительности: интонации, мимики, пантомимики, движения, напева.

В-третьих, в оформлении спектакля - в создании (подбор, изготовление, нестандартное использование) декораций, костюмов, музыкального сопровождения, афиш, программ.

Из-за этих особенностей театрализованной деятельности, по отношению к ней, чаще используется термин «театрально-игровая деятельность», что также вызывает определенные трудности в педагогической работе, поскольку содержит ряд противоречий: между свободой ребенка в игре и обязательной содержательной основой театрализации; между импровизационностью игры и этапностью подготовки театрализации; между акцентом в игре на сам процесс, а в театрализации - на ее результат. Эти противоречия снимаются при условии организации театрально-игровой деятельности как самоценной свободной и творческой деятельности дошкольника.

Театрализованно-игровая деятельность детей рассматривается в двух взаимосвязанных аспектах:

- как разновидность художественной деятельности, где интегрируется со следующими видами деятельности; литературная, музыкальная и изобразительная;

- как творческая сюжетная игра, бытующая в самостоятельном игровом опыте ребенка. Так достигается сочетание косвенного руководства ею с предоставлением ребенку возможности свободного самовыражения и бытование театрализованной игры в самостоятельной детской деятельности. Таковы исходные теоретические положения.

Использованная литература:

1. А.В. Щеткин «Театральная деятельность в детском саду» Москва: «Мозаика – Синтез» 2007.

2. Е.П. Букарина «Наши талантливые малыши» (сценарии праздников и театрализованных представлений для дошкольников) Ярославль «Академия Развития» 2006.

3. Н.В. Зарецкая «Музыкальные сценарии для детского сада по мотивам сказок» Москва «Школьная пресса» 2005.

4. М.Б. Зацепина «Культурно – досуговая деятельность в детском саду» Издательство «Мозаика – Синтез» Москва 2005.

5. А.И. Буренина «Ритмическая мозаика», Санкт – Петербург 2000.

БАЛАЛАРҒА МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ АҒЫЛШЫН ТІЛІН ҮЙРЕТУ.

НУРКЕНОВА З.А

«Балауса» бөбекжайы КМҚК

Ағылшын тілі бағасы шексіз, ол қоршаған ортаны тану және қарым- қатынас құралы ретінде қолданылады. Мектепжасына дейінгі балалардың ағылшын тілін үйренуге деген қызығушылығын ояту оңай, және дәл осы кезеңде балалардың ағылшын тілін үйренуге деген ынтасының іргетасын қалаған дұрыс. Ең алдымен ағылшын тілін үйретпес бұрын оған деген махаббатын оятқан жөн, осы тілде сөйлейтін мемлекеттердің салт-дәстүріне деген сыйластығын қалыптастырып, содан соң грамматикалық және лексикалық білім береміз.

Сондықтан сабақта әртүрлі грамматикалық , лексикалық және тілдерге қатысты ойындар өткізу тиімді. Мектеп жасынадейінгі балалар үшін ағылшын тілін үйрену бірте-бірте қалыптастару процессі ретінде өтеді және әртүрлі ойындар сипатында, шет тілін үйренуде ешқашан бірден күрделі кезеңнен басталған емес, әсіресе балабақша балалары үшін. Ең алдымен балалар бұл процеске физикалық және рухани тұрғыда дайын болу керек. Балалар үшін ең ыңғайлы кезең 5 жасынан басталады. Бірінші кезекте бала өзге елдің бала дүниесіне қызығуы тиіс. Сондықтанда, бала назарына ересек адамның өмір-салты емес, балалар әлемі ұсынылады. Көпір, дәл осы көпір арқылы бала ағылшын тілін ойын, қызығушылық арқылы меңгереді. Бұл жерде барлығы ортақ болады, өзге тіл, өзге әдет сөздерінің мәні өз күшін жоғалтады. Мұнда тек жүргізуші және ойыншы болады.

Ойын түрі бала үшін қызықты, эмоционалды және мағыналы болып көрінеді. Ойында бала тек сабақ барысына қатысты жайттарды ғана емес, сонымен қатар өзге елдің балалар әлемін тани бастайды.

Бала санасында ойында ат салыса отырып келесі кезекте болашақта бұданда қиын кезеңге өтетінің түсіне бастайды.

Ойын балаға қарым-қатынас тұрғыдан көп әсер етеді. Ойында бала ашылады. Ағылшын тілі мұғалімімен де сонымен қатар, өзімен жасты балалармен де қарым-қатынасын қалыптастырады. Бұл орайда бала үшін қоршаған ортамен қалай және қандай қарым-қатынас орнату керектігінің сыры ашылады.

Ойын мәні баланың сан түрлі тапсырмаларды орындаумен ғана шектелмей, сонымен бірге сол тапсырмалардың күрделілігін анықтап, соған орай шешімдерін табуға дағдыландырады. Бұл балалар үшін практика ретінде өтіледі де, баланың дұрыс қалыптасуына әсерін тигізеді.

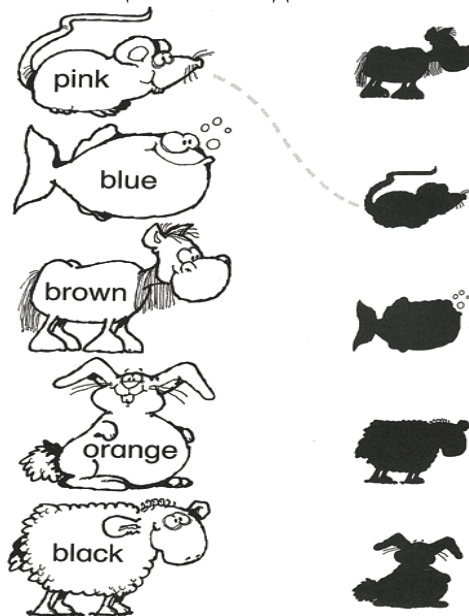
Ойын бала үшін мынандай жағымды қасиеттер қалыптастырылады: жекетұлғалық, ұйымдастырушылық , шығармашылық жұмыстарын дамыту және ұйымшылдық. Сонымен қатар сипаттау қасиетін қалыптастырып, оны түйіндеуде дағдыланады. Балаға қайта таң қалу, қуану, шаттану унайды. Бұл баланың ойынға деген қызығушылығы артады.

Дидактикалық ойын: «Көлеңке»

Мақсаты: Өтілген тақырыптар бойынша лексиканы игеруді бақылау және оқыту. Ойынға қатысушы ойыншылар саны маңызды емес.

Көрнекіліктер: Балаларға карточкалар мен қарындаштар таратылады.

Ережесі: «Жануарларға өзінің көлеңкелерін табуға көмектес. Оларды сызып байланыстыр. Кейін жануарларда көрсетілген түстер бойынша суретті боя». Мұғалімнің нұсқауымен балалар сурет салуды бастайды. Жануарларды дұрыс бояп және дұрыс сызып көрсеткен бала жеңімпаз болады.

The body. Clothes.

Дидактикалық ойын: «Шалтай – Болтай»

Мақсаты: «Дене мүшелері» тақырыбы бойынша лексиканы игеруді күшейту.

Көрнекіліктер: Шалтай-Болтайдың қиылған дене бітімінің суреттері.

Ережесі: балаларға ағылшын тілінде, кейін орыс тілінде өлең оқылады.

Humpty – Dumpty sat on a wall.

Humpty – Dumpty had a great fall.

All the king’s horses

And all the king’s men

Cannot put Humpty – Dumpty

Together again!

Аудармасы шамамен былай болады: Балалар, патшаның барлық атты әскері және де патшаның адамдары Шалтай-Болтайды жинай алмады, ал біз жинай аламыз. Кейін жүргізуші орнына қойылуы қажет дене мүшесін дауыстап айтады. Осылайша бірте-бірте Шалтай-Болтайдың дене бітімі жиналады. Ойынның қорытынды кезеңінде балалар жатқа айта алатын, орыс тілінде өлең оқылады немесе мұғалімнің соңынан қайталау арқылы, кейін есінде сақталғаны бойынша ағылшыншы да өлең оқылады.

Ойын екі түрлі нұсқамен өтілуі мүмкін:

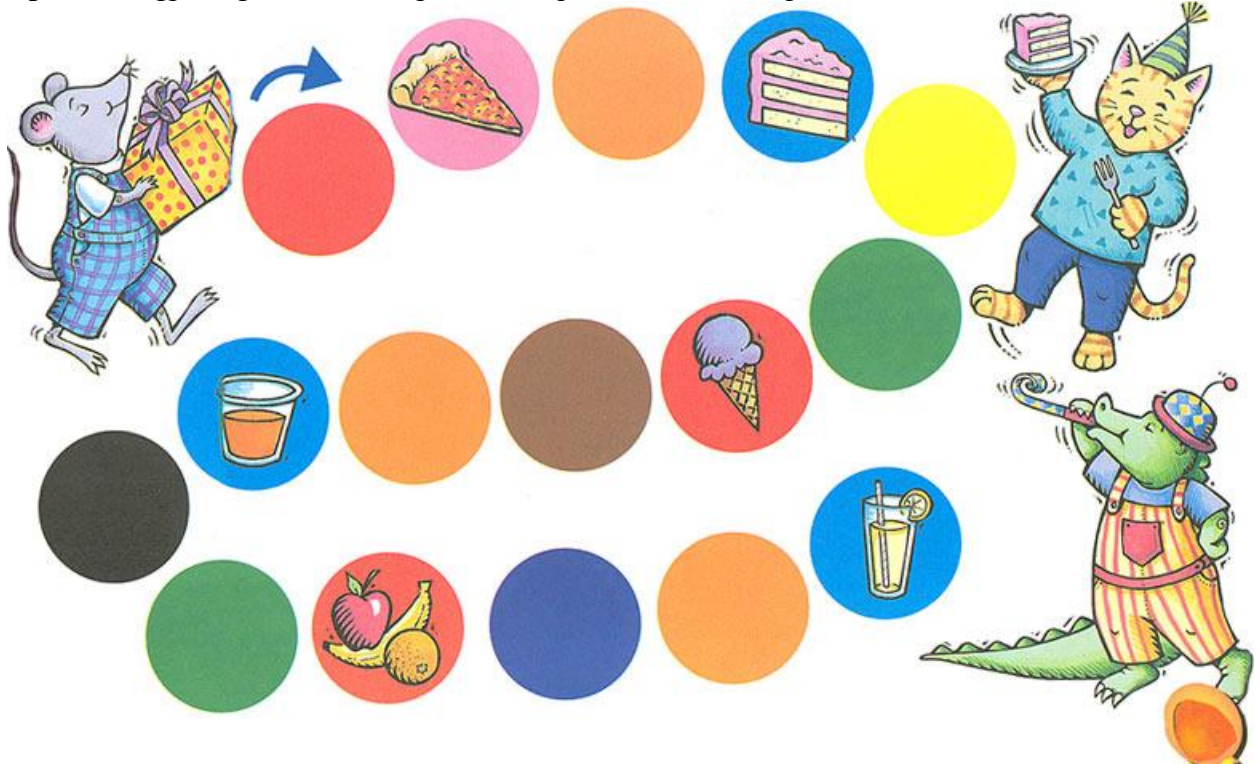
1. Мұғалім Шалтай-Болтайдың қиылған дене-бітім суреттерін дайындап, қиындыларды (бет-әлпет бөліктерін қосқанда) магниттік тақтаға немесе фланелеграф жабысатындай етіп жасауы керек.
2. Балалар Шалтай-Болтайдың қиындыларын жабыстыру арқылы немесе картоннан жасалған қиындыларды дәптерге кезектестіріп жинайды.

Тілдік ойын: «Ең ілтипатты ергежейлі»

Мақсаты: өтілген тақырыптар бойынша лексиканы игеруді бақылау және оқыту.

Көрнекіліктер: түрлі-түсті ергежейліге арналған қалпақтар.

Ережесі: түрлі-түсті қалпақтарды қию арқалы, екі бала ергежейліге айналады.

Өз кезегінде ойында мынадай шарттарға сай болу керек:

- Әр ойын баланың дамуына кері әсерін тигізбеуі қажет;
 - Әр ойын тапсырмалары керекті дәрежеде қиыншылығымен ерекшеленіп, баланы ойландыруы тиіс;
 - Ойын қажетті мөлшерде әзіл-ысқақты да керек етеді;
- Ойында әр сөз және әр фраза қайталанады. Себебі қайталану бала үшін үлкен рөл атқарады. Әр қайталаған сайын бала сөздің және фразаның мағынасын жіті түсінуге мүмкіндік алады.

Егерде ауқымды тапсырмаларды дұрыс қолданып, керекті күш жұмсалса, ойын өзге тілді тануға деген қызықты және керемет саяхатқа айналуы мүмкін.

Ойын балаға игеріп жатқан тілдің әлемін тануға бірден- бір оңай жолы болып табылады. Дәл осындай жолдар практика тұрғыдан жетекшіге баланың сөздік құрамын дамытуға мүмкіндік алады, диалогтік және монологтік сөйлеу қабілетін дамытады және жұмыс барысында жүргізушінің көрнектілік құралдарын қолдануы да маңызды.

Бұл қадамдар, ойын мәні-баланың ағылшын тілін үйренудегі дәрежесін мектепке дейінгі үлкен жастағы балалардың дәрежесімен теңестіріп және одан жоғары дамыту маңызды орын алады.

Қолданылған әдебиет

1. Della Thompson “Russian Mini dictionary” The USA, New York, Oxford University Press Inc. 1995.
2. “Longman Pocket Idioms Dictionary” Pearson Education Limited, Edinburgh Gate, Harlow, Essex CM20 2JE England, Pearson Education Limited 2001.
3. Бабинская П. К. Практический курс методики преподавания иностранного языка: английский, немецкий, французский. - Минск: 2003.
4. Биболетова М. З. Английский для маленьких, - М., 1994.
5. Выготский Л.С. Педагогическая психология. – М., 1998

ОСОЗНАНИЕ СМЫСЛА АДАПТАЦИОННОГО ПЕРИОДА, КАК ОПРЕДЕЛЕНИЕ ВОЗМОЖНЫХ ТРУДНОСТЕЙ

ЧУЧКОВА С.Е.

КГКП ясли-сад «Балауса»

Солнцеенебо@mail.ru

Как приспособиться и привыкнуть к новой обстановке - несомненно для ребенка детский сад является, еще неизвестным пространством, с его окружением и новыми отношениями. Задача педагога в этот сложный для ребенка период создать для него наиболее комфортную обстановку учитывая темперамент, психологические и физиологические особенности. Попытаться заглянуть во внутренний мир малыша и понять, что он чувствует, как воспринимает действительность происходящего вокруг него. Необходимо наладить доверительный контакт, не нарушая границы личного пространства ребенка. При тяжелой степени адаптации дети, как правило реагируют на перемену обстановки нервным срывом, к этому еще прибавляются и простудные заболевания, усугубляя и так неустойчивую психику ребенка. Малышу кажется, что мама его бросила и больше никогда за ним не придет. Истерический плач, и просьба о помощи взрослых вернуть маму. Здесь необходимо дать как можно ясно понять ребенку, что мама обязательно за ним вернется, потому, что он для нее является самым большим сокровищем в мире. При средней степени адаптации дети, как правило проходят без нервных расстройств. Малыш в детском саду начинает часто болеть, по причине обмена всевозможными инфекциями. Подобную перемену могут выдержать далеко не все дети - у многих начинаются ОРЗ и прочие неприятности. При этом типе адаптации заболеваемость ребенка может снизить врач. Чем раньше он назначит корректирующие мероприятия ребенку, тем меньше вероятность, что малыш заболеет, а значит, адаптация его приблизится к благоприятной. К счастью почти половина детей составляет самую благополучную группу - они посещают садик без особых потерь, более или менее с желанием. Обычно период адаптации составляет 3-4 недели. С таким ребенком почти нет хлопот, и изменения, которые видны в его поведении, обычно кратковременны и незначительны, поэтому ребенок не болеет, спокойно входит в группу, внимательно

осматривается, прежде чем остановить своё внимание на чём-либо. Он смотрит в глаза незнакомому взрослому, когда тот к нему обращается. Ребёнок вступает в контакт по своей инициативе, может попросить о помощи. Умеет занять себя сам, использует в игре предметы-заменители, например, понарошку кормит куклу, настроение бодрое или спокойное, пантомимика выразительная, эмоции легко распознаются. Ребёнок придерживается установленных правил поведения, адекватно реагирует на замечание и одобрение, корректируя после них своё поведение. Он умеет играть рядом с другими детьми, доброжелателен к ним. Уже в три года малыш обычно любит контактировать с людьми, сам выбирая повод для контакта. Коммуникабельность ребенка - это благо для успешного исхода адаптационного процесса. Однако в первые дни нахождения в дошкольном учреждении у некоторых малышей утрачивается и это свойство. Такие дети замкнуты и нелюдимы, все время проводят лишь в гордом одиночестве. В свое время мою группу посещал мальчик, который заедал свой стресс, он съедал все свои порции и еще умудрялся залезть в тарелку к соседу. При этом он был крайне молчалив и не как не хотел вступать в контакт всем своим видом показывая, что бы его оставили в покое. На занятиях принимал пассивное участие и на мои вопросы не отвечал, поджав губы выражал глубокую обиду, но при этом он всегда внимательно слушал. Со временем я стала замечать, что он старается ловить каждое мое слово, и сделала для себя вывод в необходимости дать ребенку возможность, через более длительный срок показать свои знания, и перестала задавать ему какие-либо вопросы. В конце учебного года у меня было итоговое открытое занятие и мой Жанибек показал такие знания и навыки о которых я не смела и мечтать. Из маленькой «Буки» он превратился в общительного, дружелюбного и веселого ребенка. Под прессом стресса малыш обычно изменяется настолько, что может растерять почти все навыки самообслуживания, которые уже давно усвоил и которыми успешно пользовался дома. Все это вызывает частые насмешки у детей и недовольство воспитателей, как правило, считающих, что малыш совсем не подготовлен к саду. Его приходится кормить из ложечки и умывать, как младенца. Он не умеет одеваться, раздеваться и пользоваться носовым платком. Не знает, когда надо говорить спасибо. Словом, маленький дикарь. Однако же по мере адаптации ребенка к условиям организованного коллектива, он вспоминает вдруг забытые им навыки, в придачу к ним легко усваивая новые. Двигательная активность во время адаптационного процесса довольно редко сохраняется в пределах нормы. Ребенок сильно заторможен или неуправляемо гиперактивен. Однако необходимо постараться все-таки не путать его активность, измененную в связи с процессом адаптации, с активностью, присущей темпераменту ребенка. Во время адаптации дети часто плохо спят или сон отсутствует совсем. В тихий час малыш как ванька-встанька, его не успеваешь уложить, как он уже сидит, рыдая, на кровати. По мере привыкания к детсаду ребенок начинает засыпать. Но сон навряд ли можно назвать сном. Он беспокойный, прерывается все время всхлипыванием или внезапным пробуждением. Порою кажется, что малыша преследуют кошмары. Как будто бы он смотрит сон свой в телевизоре, где ясно видит, что с ним происходит. Однако фильм имеет только страшное начало, конец малыш боится посмотреть. И чтобы его действительно не видеть, в испуге, плача, прерывает сон. И только лишь когда ребенок адаптируется к саду, он в самом деле сможет тихо провести свой тихий час и спать спокойно. Одна девочка в моей группе часто вовремя сон часа просыпалась и жаловалась мне, что ей снится страшный дракон, который не хочет, чтобы она спала. Мы с ней прочитали сказку о добром драконе, который спас девочку и вместе с ней решили попросить во сне «страшного дракона» престать быть злым. Удивительно, но это сработало, и девочка впервые за долгий период своего пребывания в детском саду стала крепко спать. Другая девочка не хотела снимать кепку с головы, когда мы укладывали ее спать. Она горько плакала и не как не могла уснуть. Пришлось отдать ей кепку после чего она крепко уснула. Кепка была маленькой частицей ее дома, её мамы то что ей дорого и мило. Думаю, что нужно давать детям в пределах разумного возможность иметь такие вещи при себе в трудный для них адаптационный период нахождения в детском садике. Как бы там ни было, даже при самом благоприятном стечении обстоятельств, перемена в образе жизни при поступлении в детский сад связана для ребенка с объективными трудностями. Дома он чувствует себя во всех отношениях более

комфортно, поскольку условия жизни так или иначе приспособляются к его индивидуальным нуждам. В детском саду, наоборот, надо самому приспособливаться к новым условиям, правилам и требованиям, да к тому же приходится распрощаться со своим привилегированным домашним положением и влиться в среду сверстников. Страх - обычный спутник отрицательных эмоций, их «сослуживец», «компаньон» и «друг». Навряд ли удастся встретиться с ребенком, который не испытал его хотя бы раз во время адаптации к детсаду. Ведь малыш, впервые придя в детский коллектив, во всем лишь видит скрытую угрозу для своего существования на свете. Поэтому он много боится, и страх преследует его буквально по пятам. Малыш боится неизвестной обстановки и встречи с незнакомыми детьми, малыш боится новых воспитателей, а главное, того, что родители забудут о нем, уйдя из сада на работу. Очень часто мы невольно сами провоцируем его глобальный страх. И этот страх - источник стресса, а приступы его можно расценивать как пусковые механизмы стрессовых реакций. Порой на фоне стресса у ребенка вспыхивает гнев, который прорывается наружу, написанный буквально на лице. В такой момент малыш, словно маленький агрессор, пантерой готов прыгнуть на обидчика, отстаивая свою правоту. В период адаптации ребенок похож на «ахиллесову пяту» и оттого раним настолько, что поводом для гнева может служить все. Поэтому гнев и рождаемая им агрессия способны разгореться, даже если нет искры, как будто бы в самом ребенке заложена пороховая бочка. Положительные эмоции - противовес всем отрицательным эмоциям и главный выключатель их. Обычно в первые дни адаптации они не проявляются совсем или немного выражены в те моменты, когда малыш как будто «опьянен» ориентировочной реакцией на «прелесть новизны». Чем легче адаптируется ребенок, тем раньше проявляются они, похожие на первых ласточек, всем возвещающих о завершении у ребенка адаптационного процесса. Особенно благоприятна радость. Вообще, улыбка и веселый смех, пожалуй, - главные «лекарства», вылечивающие большинство из негативных сдвигов адаптационного периода. Задача педагога максимально правильно найти подход к каждому ребенку во время адаптации и создать комфортные условия пребывания ребенка в детском саду. Нет большей награды чем доверие, с которым малыш протягивает по утрам руку, а в его глазах играют лучики счастья от встречи с любимым воспитателем.

Литература:

1. Велиева С «Диагностика психических состояний детей дошкольного возраста»; Изд.: Речь 2007
2. Данилина Т.А., Зедгенидзе В.Я., Стёпина Н.М. В мире детских эмоций. - М., 2004
3. Заводчикова О.Г. «Адаптация ребенка в детском саду: Взаимодействие дошкольного образовательного учреждения и семьи: Пособие для воспитателей»; изд.: Просвещение, 2007.
4. Ильина И.С. Адаптация ребенка к детскому саду»; Академия развития 2008
5. Костина Л.М. Методы диагностики тревожности. - СПб., 2005.
6. Костина Л.М. Игровая терапия с тревожными детьми. - СПб., 2005.
7. Кряжева Н.Л. Мир детских эмоций: дети 5-7 лет. - Ярославль, 2001.
8. Лютова Е.К., Моница Г.Б. Шпаргалка для взрослых. - СПб., 2002.
9. Макеева Т.Г.: «Гестируем детей»; Изд.: Феникс, 2009
10. Психолог в дошкольном учреждении: Методические рекомендации к практической деятельности / Под ред. Т.В. Лаврентьевой. - М., 2004.
11. Остроухова А.. «Как измерить адаптацию»; Обруч, №3, 2000 г
12. Рогов Е.И. Настольная книга практического психолога. - М., 2002.
13. Широкова Г.А., Жадько Е.Г. Практикум для детского психолога. - Ростов-на-Дону, 2004.
14. Широкова Галина «Детская психология: словарь-справочник»; Изд.: Феникс, 2009
15. Широкова Г.А. Справочник дошкольного психолога. - Ростов-на-Дону, 2003.

ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКИЕ МЕТОДЫ ОБУЧЕНИЯ: УЧИМ ДЕТЕЙ ЗАДАВАТЬ ВОПРОСЫ

ФАТТАХОВА Н. И., НАЗАРКИНА Л. Н.

«Балауса» бөбөкжайы» КМҚК

Изменения, происходящие в жизни современного общества, требуют от человека качеств, позволяющих ему творчески и продуктивно реагировать на них. Для этого необходимо быть готовым к внутренней перестройке своей деятельности, активизации творческого потенциала, умению прогнозировать и выстраивать программу поведения. Дошкольное образование выдвигает в качестве приоритетной проблемы – развитие креативной личности, имеющей нестандартный взгляд на проблемы, умеющей находить собственное решение, оригинальные ответы; способной быстро адаптироваться к изменяющимся условиям. Если творчество в большинстве случаев понимается как процесс, характеризующийся определённой спецификой и приводящий к созданию нового, то креативность рассматривается как потенциал, внутренний ресурс человека (Н.Ю. Хрящева, С.И. Макшанов). Креативные способности – комплекс индивидуально – психологических особенностей личности, позволяющий ей успешно решать проблемные, творческие задачи в нестандартных ситуациях, способность и готовность к творческой, созидательной деятельности.

В психолого – педагогической литературе проблема определения условий развития ребёнка включает: 1) организацию воспитательского пространства; 2) взаимодействие с взрослыми; 3) совместную деятельность детей. При проведении занятий мы используем проблемно – диалогический метод, т.е. метод открытия в условиях диалога (Л.Н. Прохорова). Выбор данного метода можно объяснить тем, что в старшем дошкольном возрасте важнейшим средством является диалогическая форма общения. В диалоге со сверстниками дети получают опыт равенства в общении; учатся контролировать друг друга и себя, а также говорить более понятно и связано, задавать вопросы, отвечать, рассуждать, аргументировать, высказывать предложения и пожелания.

В связи с вышеперечисленными особенностями возникает необходимость специальной работы по формированию коммуникативной компетентности детей. Мы привыкли, что процесс обучения дошкольников (и не только их) строится по принципу « повтори за мной ». Другими словами, успешным (а значит умным) считается тот, кто может воспроизвести услышанное от педагога. Но в этом случае ребёнок задействует свою память, а не своё мышление, свой ум. Это репродуктивное обучение, при котором ребёнок овладевает определённым набором алгоритмов решения тех или иных задач, а при столкновении с новой нестандартной задачей он оказывается беспомощным, не зная, как ему поступить. Более того, любые знания со временем устаревают. И если вновь не обучить нашего, уже выросшего, ребёнка, он окажется несостоятельным как в профессиональном, так и в личностном плане. Результаты такой несостоятельности мы видим очень часто: с изменением ситуации многие люди не знают, что им делать, как вписаться в новую жизнь. Совсем по – другому происходит процесс усвоения знаний при развивающем обучении. В этом случае ребёнок САМ добывает знания, САМ находит ответы на поставленные вопросы. Сталкиваясь с новой проблемой, человек может использовать свои умения по поиску решения. Соответственно, появление новой проблемы становится для него не тупиком, а способом продолжить свое образование. Таким образом, ещё одной из задач дошкольного воспитания является создание условий для развития познавательной активности ребёнка. А чтобы поддержать и развить познавательную активность необходимо опираться на познавательный интерес детей. Недаром дошкольников часто называют « почемучками » : они все хотят знать, все попробовать своими руками. Каждый ребёнок рождается с исследовательским рефлексом – реакцией на новое. Это и составляет основу его развития. Для любого исследователя важно уметь задавать вопросы. Дети очень любят их задавать, а если их от этого систематически не отучать, то они достигают высокого уровня в этом искусстве. В процессе исследования, как и любого познания, вопрос играет ключевую роль. Можно сказать, что познание начинается с вопроса, который направляет мышление ребёнка на поиск ответа, пробуждая потребность в познании и приобщая его к умственному труду. Среди вопросов можно выделить:

- уточняющие (Верно ли, что? Должен ли?)
– восполняющие (Где? Когда? Кто? Что? Почему? И т.д.); это продуктивные поисковые вопросы, т.е. вопросы, направленные на получение сведений и требующие ответа;
- идентификационные (выдвижение определённых версий относительно самого объекта: «Это яблоко?»).

Старший дошкольный возраст считается самым подходящим для развития любознательности ребёнка, основной приметой которого считается познавательный вопрос. Тем не менее, если в свободной беседе ребёнок задаёт вопросы, в которых чётко и ясно сформулировано то, что он хочет узнать, то в ситуации, требующей от него задавать вопросы, он испытывает большие трудности.

– При общении детей со взрослыми преимущественно используется ситуативно – деловая форма.

Наличие такого рода особенностей убеждает в том, что необходимо помочь формированию у детей такой важной составляющей части исследовательских способностей, как умение задавать вопросы. На начальных этапах обучения мы знакомили дошкольников с вопросом как формой приобретения информации, знаний, активизации речевой поисковой активности. Обязательным условием при проведении таких занятий было использование речевых образцов и упражнений, создание доступных проблемно – поисковых ситуаций. Факторами, стимулирующими активность детей, являются следующие: создание у детей мотивации, эмоциональный настрой, учёт желаний и интересов ребёнка, положительные отношения детей к занятию, неоднократное эмоциональное проживание ситуаций; создание условий для проявления самостоятельности, инициативы, возможности содержательного общения как со взрослыми, так и между детьми; использование красочного наглядного и дидактического материала. На этом этапе обучения я проводила такие игры, как «Помоги расставить мебель», «День рождения Наташи», «Магазин» и т.д.

Далее мы учили детей формулировать вопросы в различной форме при опоре на наглядное содержание. На этом этапе предусматривалось обучение детей оформлению различных вопросов; при этом для облегчения задачи вводились визуальные знаки, обозначающие то или иное вопросительное местоимение, с которого следует начинать формулировку вопроса. Были использованы карточки – символы.

Мы все хорошо знаем, как быстро дети устают от однообразных форм деятельности, поэтому важно подбирать игры, игровые приёмы и упражнения, хотя бы немного изменяя их от занятия к занятию, внося элемент новизны. Игры, способствующие развитию у детей умения задавать вопросы можно использовать при изучении каждой новой темы. Важно объяснить детям, что в жизни умение задавать хорошие вопросы, по меньшей мере, столь же важно, как и находить правильные ответы. Эти игры можно использовать на разных этапах занятия: и при проведении организационного момента, и на этапе сообщения темы занятия, и в основной части занятия. Обучение этим умениям может занимать 5-10 мин. Главное, чтобы эта работа проводилась целенаправленно и систематически. Особенно хочется подчеркнуть важность педагогической импровизации – способности педагога быстро и верно оценивать ситуацию, принимать иной поворот событий.

Для активизации общения большое значение имеет новизна и занимательность дидактического материала, форм работы; смена речевых партнеров, создание коммуникативных ситуаций по типу обобщённой модели игровых и речевых действий, использование разнообразных методов и приёмов работы. Изменение форм организации обучения является одним из приёмов, направленных на активизацию умения детей задавать вопросы. Помимо занятий в их традиционном понимании, целесообразно создать условия, способствующие желанию детей общаться – моделировать и поддерживать ситуации естественного общения во время всех видов деятельности ребёнка: обучения, развлечений; часов, проводимых на прогулке. Обучая умению задавать вопросы, мы развиваем у детей произвольное внимание и память, мыслительные процессы, дивергентное мышление, воображение, речь, а также эмоционально – волевую сферу.

Если раньше содержанием общения дошкольников являлось практическое, деловое сотрудничество со взрослыми, то сейчас мы все чаще наблюдаем общение на основе познавательных мотивов, личностное общение. Организованная таким образом работа по формированию у детей дошкольного возраста внеситуативных форм общения, по нашему мнению, повлияет на успешность дальнейшего обучения не только в дошкольном учреждении.

Литература:

1. О.С Ушакова, Е.М Струнина « Развитие речи детей » « Вентана – Граф »2007
2. А.И. Максаков « Правильно ли говорит ваш ребёнок». Москва, «Мозайка синтез» 2006 г.
3. А. Герасимова « Уникальное руководство по развитию речи» Москва « Айрис пресс». Москва 2005г

МӘҢГІЛІК ЕЛ

АСЫЛБЕКОВА А.С., БОДЫКОВА С.К.

Қарағанды қаласы, КМҚК «Балауса» бөбекжайы

Aygerim-a-2016@mail.ru

Samal_870612@mail.ru

Тәуелсіздік – халықтың үні, ұлттың тілі мен ділі. Тәуелсіздік – халықтың тойы, елдің тойы. Қалың қазақ, алты алаш туған күн, мерейтой. Халқымызға ғасырлар бойы араман болған тәуелсіздік, егемендік ұстанымдарын биікке көтерген бұл күн – біздің Отанымыздың әрбір азаматы үшін қастерлі мереке. Азаттықты аңсаған елдің түпкі мақсаты орындалып, Қазақстан Республикасы өз тәуелсіздігін бұдан 26 жыл бұрын жариялаған болатын. Бұл мереке күнтізбеде «Қазақстан Республикасының мемлекеттік тәуелсіздігі туралы» Конституциялық Заңының 1991 жылы 16 желтоқсанда қабылдануына байланысты тұрақты түрде аталып өтіледі.

Егер әр ғасырда 4-5 ұрпақ дүниеге келетінін ескерсек, қазақ халқының 10 буын ұрпағы азаттық үшін күрес туын қисайтпай көтеріп, ХҮІІІ ғасыр мен 1986 жыл аралығында отаршылдық пен өктемдік жүйеге қарсы 300-ден аса көтерілісті бастан кешкен. Ендеше жарияланған тәуелсіздіктің, ақиқаттың, имандылықтың салтанаты.

Сонымен, Қазақстан өзінің жаңа және ең жаңа тарихында шын мәніндегі тәуелсіздігін алды, республикадағы қазақ және өзге ұлттардың қайта жаңғыруына, тәуелсіз жан-жақты дамуына жағдай туды. Енді тәуелсіздіктің алғаш қадамдарын ой таразысына салып, өткенді зерделеп, бүгінгіні жан-жақты талдау арқылы болашақтың бағытын байыптау қажеттігі туды.

Қазақстан Республикасында білім беруді дамытудың Мемлекеттік бағдарламасының негізгі міндеттерінің бірі қазақстандық патриотизмге, төзушілікке, биік мәдениетке, адам құқықтары мен бостандықтарын құрметтеуге тәрбиелеу болып табылады. Бұл жастарға этнопедагогикалық негізде білім беріп, патриоттыққа тәрбиелеу ісіне нұсқау әрі оның қажеттілігін айқындайтын бағдарлама деуге болады. Сол сияқты тәрбие тұжырымдамасында тәрбие үдерісін ұйымдастырудың қағидаларында этникалық қағида этникалық мәдениет негізінде жалпы ұлттық мәдениеттің гүлденуіне ықпал жасайтын мәдениет жасаушы органы қалыптастыруды, азаматтық келісім жөнінде атап көрсеткен. Біз тәрбиенің қойған мақсатынан және одан туындайтын міндеттерге сүйене отырып тәрбие жұмысының бағыттарының ішінде мынадай бағыт айқындалғанын білеміз: Азаматтық-патриоттық, құқықтық және полимәдениеттік тәрбие гуманизмге, қазақ халқының тарихы мен салтын, тілін сүю және құрметтеуге, оның таңдаулы дәстүрлерін сақтауға және оны дамытуға, азаматтық ұстанымды және патриоттық сананы, қалыптасқан ұлттық өзіндік сананы, ұлт аралық мәдени қарым-қатынасты қалыптастыруы тиіс.

Өз тарихын білу — ұлттық сана-сезімнің ажырамас бөлігі, ол этникалық тұтастықтың сақталуы мен оның келесі буындарда жалғасын табуда маңызды. Қазіргі ұрпақтың өз халқымен бірлігін сезінушілігі және өзін оның күллі тарихи жетістіктерінің тікелей мирасқоры мен нақты сақтаушысы әрі жалғастырушысы ретінде сезінуінің мәні зор болмақ.

Отанға деген сүйіспеншілікті, оған адалдықты, өз іс-әрекеттерімен оның мүдделеріне қызмет етуге ұмтылысты, сондай-ақ, туған жеріне, тұрақтаған мекеніне бауыр басушылықты білдіреді. Оның қазақшасы-жерлес, отандас дегенді білдіреді, яғни Отанын, ұлтын сүю, оны жаудан қорғау.

Осылайша, Отанға деген сүйіспеншілік, патриотизм қашанда ұлттық сипатқа ие, өйткені, патриоттық сезім мен көзқарастар қашанда белгілі бір ұлтқа, ұлысқа жатады.

Қазақ халқы ежелден басқа халықтардай Отанын, ұлтын сүйген. Батырларымыз бастаған қазақ халқы Отанын, жерін, ұлтын жаудан қорғаған.

Оны Қазыбек би өз сөзінде былай келтіреді: «Біз қазақ деген мал баққан елміз, бірақ ешкімге соқтықпай, жай жатқан елміз. Елімізден құт береке қашпасын деп, жеріміздің шетін жау баспасын деп, найзаға үкі таққан елміз; ешбір дұшпан басынбаған елміз, басымыздан сөзді асырмаған елміз. Досымызды сақтай білген елміз, дәмі-тұзын ақтай білген елміз; асқақтаған хан болса, хан ордасын таптай білген елміз. Атадан ұл туса, құл боламын деп тумайды, анадан қыз туса, күн боламын деп тумайды» дей отырып, қазақ халқының өз елін, жерін қорғаудағы қажырлығын, жанын аямайтын патриоттығын, тақпарлығын көрсетеді. Олай болса, біз жастарға осындай ұлағатты сөздерді санасына сіңіру арқылы, оның өз ата-тегін, ұлтын, халқын силауға, Отанын сүюге, өз еліне деген мақтаныш сезімін оятуға бағыт береміз.

Патриоттық тәрбие тұлға қалыптасуының құрамдас бөлігі болып табылады, ол жастардың алған білімдерінің негізінде азаматтық борыш ұстанымымен, жекебастық мүдделері қоғамдық ұстанымдармен астасып жататын тіршілік әрекеті үлгісіне даярлығын қамтамасыз етуі тиіс.

Қазірде қазақ халқының дәстүрлері негізінде жүзеге асырылатын патриоттық тәрбие әлеуметтендіру процесін тұлғаға дәл осы Отанға, Атамекенге қызмет ету арқылы, өз тарихы үшін, өз Отанының әлеуметтік дүниенің ғылымына, мәдениетіне, рухани құндылықтарына қосатын үлесі үшін мақтаныш сезімі арқылы өз қабілеттерін мейлінше терең ашуға мүмкіндік беретін деңгейге жеткізеді.

Әрбір халықтың тарихи өмірінде қол жеткізген ең құнды дүниелері – рухани және адами қасиеттері, құлықтылық (моральдық нормалар) үлгілері бар. Сондықтан да әрбір жаңа ұрпақ үшін мәнді тәрбие — ұлттық тұрғыдағы тәрбие үлгісі болып табылады. Өйткені, мұнда тәрбиенің негізін замандар бойы қалыптасып келген асыл рухани құндылықтар және биік ізеттілік пен құлықтылық тұрғысындағы ұрпақтан-ұрпаққа жалғасып жататын, адамның адамдық қасиетін нығайтып, әрі асылдандыра түсетін, халықтың даналық өмір-салтынан туындап отыратын бұлжымас ережелер мен қағидалар құрайды. Ұлттық тәрбие – адам өмірінің алтын арқауы. Ұлттық тәрбие жалпыадамзаттық рухани құндылықтарды жоққа шығармайды, қайта солармен үндесіп жатады. Бұлар бір-бірін байытып, құнарландырып отырады. Ұлттық тәрбиеден тереңдеп нәр алған адам – рухани бай адам. Ондай адам жалпыадамзаттық тұрғыдан мәдени және рухани құндылықтарды бойына тезірек сіңіреді, сөйтіп, толық әрі кәміл Адам дәрежесіне тезірек жетеді. Ұлттық менталитет – тұнып тұрған рухани қазына. Халықтың тілі мен мәдениеті болсын, салт-дәстүрі мен наным-сенімі болсын – мұның бәрі де әрбір халық үшін асыл да қымбатты рухани дүниелер. Этнопедагогика – ұлттық тәрбие негізі деп білеміз. Ал ұлттық тәрбие ғаламдағы құндылықтарды бойына сіңіріп, өз құндылықтарын арттыра береді.

Тек тұлға ғана өзінің Отанға деген қатынасын ішкі, қастерлі сезім ретінде пайымдауға қабілетті. Сол себепті, патриотизм де тұлғаның биік даму деңгейін сипаттайтын аса маңызды рухани игілік ретінде түсініледі.

Жас ұрпақты патриотизмге тәрбиелеу – бұл тұлғаның, елдің, оның мәдениетінің бірегейлігі, әлеуметтің, халықтың әлеуметтік психологиясының ерекшеліктері толымды көрініс табатын қоғамдық өмірді ұйымдастырудың мәні мен мақсаттарын пайымдау арқылы

жүйелі дамуы. Патриотизм міндетті түрде тұлғаның жоғары әлеуметтік белсенділігін көрсетеді, өйткені, оның өзі еңбекте табыстарға жету үшін, қоғамға, ел жұртқа, халыққа қызмет ету үшін биік серпін болып табылады.

Сонымен жалпы ойымызды жинақтай келіп, қорытындыны Мағжан Жұмабаевтың мынандай ойымен аяқтағым келеді. «...Бала аурулы, зағип болса, баладан емес, тәрбиешіден; бала тар ойлы, ақымақ болса, бала кінәлі емес, тәрбиеші кінәлі. Бала сұлулықтан ләззат ала білмейтін мылқау жанды болса, бала айыпты емес, тәрбиеші жазалы. Бала істеген жауыздықтың жазасын тәрбиеші көтерсін» деген иран елінің мәтелі-шын, дұрыс.

Әдебиет:

1. Н. Назарбаев. Құшағымыз бауырларға айқара ашық. Дүниежүзі қазақтарының құрылтайы. Алматы, 1993.
2. Т. Боранғалиев. Алыптарға әліппе үйреткен. «Социалистік Қазақстан», 1991, 23 сәуір.

ОРЫС МЕКТЕБІНІҢ ҚАЗАҚ ТІЛІ САБАҒЫНДА МӘТІНДІ ӨТУ БАРЫСЫНДА «ДЕНГЕЙЛІК ОҚЫТУ» ТЕХНОЛОГИЯСЫН ҚОЛДАНУ

МУСАРАЛИНОВ Н. М.

№33 мектеп-балабақша кешенінің қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі

Қарағанды облысы, Қарағанды қаласы

Қазақ тілінде оқытудың ең негізгі мақсаты-өзге ұлтты оқушыларға мемлекеттік тілдің ұлылығын, тазалығын, рухани ерекшелігін, оқыған шығармаларының мазмұнын түсінуі қажет. Қазақ тілін оқыту барысында тілдің қыр-сырын, табиғатын таныта отырып, ертеңгі өмірден орын таба алатын, өзіне сенімді, парасатты ұрпақ тәрбиелеу үшін педагогиканың озық үлгілерін жаңашылдықпен пайдаланып, тәжірибені байыту болып табылады. [1, 5-бет]

Оқушыларға қазақ тілін меңгертуде жақсы нәтижеге жету үшін мұғалім сабақтың түріне қарай әр түрлі әдіс-тәсілдерді тиімді қолдану керек.

Мәтіндерді қолдану – оқушылардың сөздік қорын дамыту, мәтінді талдай білу, сонымен қатар ауызша және жазбаша тілінің дағдыларын қалыптастыру. Оқушының тілін дамытуда мәтіннің алатын орны ерекше, мәтін білім береді, тілі мен ой-өрісін дамытады және тәрбиелейді. Мысалы, ауызша да жазбаша да біз өз ойымызды сөз арқылы емес, негізінде мәтін арқылы жеткіземіз.

Мәтінді талдаған кезде келесі талаптарға назар аудару қажет:

1. Тәрбиелік мақсаты болу керек;
2. Оқушылардың дүниетанымын кеңейтетін қазақ халқының тарихы, мәдениеті, салт-дәстүрлері, мемлекеттік мейрамдар туралы мағлұмат көбірек болуы тиіс;
3. Жеңілден қиынға деген дидактикалық принципке сәйкес мәтіндер сабақтан сабаққа, сыныптан сыныпқа күрделенуі тиіс.

Мәтінмен жұмыс жүргізген кезде мынадай 5 түрге бөлінеді:

1. Мәтінмен танысу
2. Мәтін негізінде тапсырмалар мен жаттығуларды орындау
3. Сұрақ-жауап құрастыру
4. Монолог
5. Бақылау

Әрі қарай бес кезеңге байланысты әрқайсысын ашып көрсету.

- 1) Көркем шығарманы талдаудың алғашқы қадамы-оқиғаны, оның талдау желісін таныстырудың, ұғымдарды түсіндіруден басталады. Шығармадағы оқиғаны, оның мазмұнын, сюжетін, шығарманың көркемдік ерекшелігін, тілдік шеберлігін, кейіпкерлер бойындағы адамгершілік, сана мен рухани байлығын білмеген, түсінбеген оқушы шығарманы әрі қарай талдауға кірісе алмайды.

Ол үшін мынадай жұмыс істелуі қажет:

А) Жаңа сөздермен жұмыс жүргізу

Б) Мәтіннің мазмұнымен таныстыру.

2) Мұғалімнің мәтінге байланысты арнайы тапсырмаларын, жаттығуларын орындау.

А) Берілген сөйлемдерді толықтырып жазу

Ә) Сөйлемдердің мазмұнын сақтай оытырып, басқаша құрастыру

Б) Сұрақтарға жауап беру

В) Бірнеше сөйлемдер беріледі. Дұрыс немесе бұрыстығын анықтау

С) Мәтінге байланысты жоспар құрастыру

Д) Шығармада кездесетін фразеологизмдермен, мақал-мәтелдермен, нақыл сөздермен, омоним, синоним, антонимдермен жұмыс істеу.

3) Диалог құрастыру

Мәтінмен жұмыстың ең қажетті, ең негізгі түрі-оқушыларды сөйлеу, яғни екеуара сөйлесуін ұйымдастыру. Іске асыру барысында түрлі әдістерді қолдануға болады: бұл интенция әдісі (одағай, қыстырма сөздерді пайдаланып жолдасының айтқанымен келісу/келіспеу, сөзін құптау/құптамау) инновациялық әдіс-сөйлеу жағдаяттарына (түрлі ситуацияларға), сөйлету, проблемалық тәсіл-белгілі бір тақырыпқа проблем құрып шешу.

4) Монолог

Тіл үйренушілер сұрақ қойып, оған жауап беріп қана қоймай, ойын пайымдаудың бір бүтін мәтін арқылы жеткізе алуы керек. Әңгіменің өзіне ұнаған эпизодтарын теріп алып мазмұндау, шығарма оқиғасының басталуын, байланысын, дамуын айқындау.

5) Бақылау

Мәтінді талдау барысында бақылау өзінен-өзі болатынына қарамастан, мұғалім қорытынды бақылау жұмысты өткізгені дұрыс болады. Ең тиімдісі-тестілеу.

Тестілеу арқылы оқушылардың жазу, тыңдау, оқу, сөйлеу қабілетін тексеруге болады. Тестілеу тапсырмаларына мәтіннің мазмұнына байланысты сұрақтарға қоса грамматикалық тапсырмалар беруге әбден болады.[2, 68-бет]

Оқушылардың ойлау қабілетін дамыту үшін өздігінен жұмыс істеуге баулу, өз ойын тұжырымдауға дағдыландыру, оқушы белсенділігін арттыру барысында мәселелік сұрақтарды пайдалану, мәселелік жағдаяттарды туғызу қажет. Тілдің қызметін түсіндіруде басшылыққа алынатын қағидалар білім мазмұнындағы негізгі бағыттар, оқу-әдістемелік жолдар бір-бірімен тығыз бірлікте қарастыруды қажет етеді. Оқушы дүниетанымының қалыптасуында ерекше орын алатын мәселенің қай-қайсысы да оның қабілетінің деңгейімен қаралатыны дау туғызбасы анық. Оқушыларға деңгейлік тапсырмаларды беру арқылы сан түрлі жұмыс жүргізіледі. Өз бетімен жұмысты орындауға бейімділігі бақылауға алынады.

Айтып кеткендей жас ұрпақтың жаңаша ойлауына олардың біртұтас дүниетанымының қалыптасуына әлемдік сапа деңгейіндегі білім, білік негіздерін меңгеруіне ықпал ететін жаңаша білім мазмұнын құру-жалпы білім беру жүйесіндегі өзекті мәселенің бірі болуына байланысты сабақ өткізу әдіс-тәсілдеріне де жаңа технологиялар енгізіп жатыр. Сондықтан оқушылардың ынтасын арттыруға арналған әдістемелік құралдардың жүйесі мен амалдары алдымен әр мұғалімнің оларды іс жүзінде іске асыруын, игеруін және оған сай болатын іскерлікті, еңбектенуді қажет етеді. Қандай тақырып, сынып болса да мұғалімнің шеберлікпен жүргізген әрбір сабағы оқушы үшін мол білімнің көзі болуы керек.

Қолданылған әдебиеттер тізімі:

1. Л.П.Ақтанова «Мемлекеттік тілді оқытудың негізгі мәселелері»
2. Ж.Дәулетбекова «Оқушылардың тілін дамыту жолдары», Алматы «Рауан», 200ж.

ЗДОРОВЬЕСБЕРЕГАЮЩИЕ ТЕХНОЛОГИИ - ОСНОВА СПОРТИВНО-МАССОВОЙ РАБОТЫ В ШКОЛЕ

ЯВОРСКИЙ Н.Р., РОЩИН Д.А.

КГУ ОСШ № 20 г. Караганда

Моим девизом в работе и в жизни служат такие слова: «Если какое-либо хорошее дело достойно того, чтобы им заниматься, следует его делать с душой». Эти слова стали моим жизненным девизом с тех пор, когда я ещё совсем молодым парнем пришёл в 1981 году работать учителем физической культуры в эту школу.

Каждая школа имеет свои определённые особенности, условия, которые складываются из контингента учащихся, квалификации педагогических кадров, материальной оснащённости школы. Растить детей здоровыми, сильными, крепкими душой, жизнерадостными – задача каждой школы. Понятно, что вопросы охраны здоровья детей школьного возраста могут успешно решаться только в том случае, если работа будет вестись по двум направлениям:

- создание оптимальных условий в школе и дома, рациональная организация труда и отдыха школьников;

- воспитание у учащихся сознательного отношения к охране своего здоровья - самой большой ценности, данной человеку Природой.

Одной из задач физического воспитания в школе является создание у школьников мотивации к здоровому образу жизни и это возможно сделать только с учётом принципов и методов педагогики. С другой стороны, учёт спортивно-массовых подходов позволяет правильно построить сам педагогический процесс и создать необходимые условия для их реализации в школе.

Мы, я и молодой учитель физической культуры Роцин Д.А., в свою очередь строим свою работу в соответствии с психологическими особенностями конкретного возраста, доступности и целесообразности упражнений. Комплексы различных упражнений должны предусматривать физиологически и педагогически необходимую и оправданную нагрузку, удовлетворяющую потребность школьника в движении, быть увлекательными.

Составляя план спортивно – массовых мероприятий на учебный год, мы стараемся охватить всех учащихся с 1 по 9 класс. Ежегодно наши спортивно – массовые мероприятия мы начинаем с Фестиваля Здоровья. На школьном многофункциональном корте проходит торжественное открытие спортивного сезона на учебный год. Проводим необходимый комплекс физических упражнений для всех учащихся и родителей под музыкальное сопровождение. Показываем мастер-классы по футболу, борьбе, каратэ-до, велоспорту. Организовываем соревнования по мини-футболу, волейболу, традиционной легкоатлетической эстафете, а в начальном звене проводим подвижные игры и эстафеты. Наш традиционный Фестиваль Здоровья заканчивается осенней ярмаркой, где учащиеся реализуют продукцию, выращенную на своих огородах и всевозможную выпечку: пироги, торты, блины, чай и многое другое.

В каждом учебном году мы планируем и удачно проводим неделю спорта. Физкультура и спорт в нашей жизни имеют серьёзное и важное значение. Это по-настоящему сила и здоровье нации. А если занятия физкультурой и спортом превращаются в большой праздник, то помимо тренировки выносливости всего организма участники получают массу положительных эмоций и удовольствия.

Неделя спорта, посвящённая празднованию Дня Первого Президента РК, проходит под девизом «Крепкое здоровье-крепкая страна». Традиционно неделя начинается с товарищеских игр по баскетболу с учащимися ближайших школ. Организовываем соревнования по шахматам, шашкам, настольному теннису.

В декабре месяце начинаем вести работу по подготовке к зимнему оздоровительному сезону. Силами учителей, учеников школы и их родителей, которые завозят снег машинами, сооружаем большую снежную горку. На такой горке с большим удовольствием катаются как дети, так и их родители. Заливаем хоккейный корт, лепим снежные фигуры, старшеклассники на пришкольной спортивной площадке прокладывают учебную лыжную трассу. И на протяжении зимних месяцев учащиеся вместе с родителями активно занимаются на этих сооружениях. Все эти виды зимнего спорта связаны с закаливанием организма.

В весенний период мы проводим различные спортивно-массовые мероприятия, посвящённые празднованию «Наурыз-мейрамы». Это национальные казахские игры: тогыз-кумалак, асыки, казахша-куресы и казахские подвижные игры.

Учащиеся школы ежегодно принимают участие в традиционных соревнованиях на Кубок города по лёгкой атлетике, в которые входят такие виды, как прыжки в длину, прыжки в высоту, спринтерский бег на 50м, бег 200м, 1000м и эстафетный бег 4 х 200м. На этих соревнованиях наши команды юношей и девушек уже 3 года подряд занимают призовые места. В каникулярное время с учащимися начальных классов проводим различные подвижные игры и Весёлые старты с участием родителей. Такие мероприятия показывают, что сплочённость и дружба, желание победить творят чудеса, учащиеся отчаянно борются, сражаясь за победу. Не остаётся в стороне от школьных мероприятий и педагогический коллектив. Классные руководители помогают проводить соревнования и спортивные праздники, на которых по-настоящему болеют за своих воспитанников, а некоторые учителя активно включаются в проводимые соревнования и своим личным примером прививают ученикам любовь к физкультуре и спорту, воспитывают у них лучшие человеческие и гражданские качества.

В школе проводятся занятия в спортивных секциях по следующим видам спорта: волейболу, баскетболу, шахматам, тогыз- кумалаку, настольному теннису, мини-футболу, велоспорту. На протяжении многих лет мы тесно работаем с тренером по велоспорту ОСДЮШОР Атахановым С.С. Он воспитал многих наших учеников, которые имеют звания Кандидата в Мастера Спорта и Мастера Спорта, а один из выпускников уже имеет звание Мастера Спорта Международного Класса.

На протяжении всего учебного года учащиеся школы активно принимают участие в городских соревнованиях по лёгкой атлетике, где занимают призовые места. Занятия в кружках и секциях предоставляют ребёнку максимум возможностей для развития его способностей, получения знаний о здоровом образе жизни и регулярном их использовании. Физическая культура выступает важнейшим условием здоровьесбережения детей, подростков и молодёжи, показателем, отражающим не только сложившуюся ситуацию благополучия общества и государства, но и его прогноз на будущее. Именно такое понимание огромной роли физической культуры в формировании здорового образа жизни и находит своё конкретное воплощение в деятельности учителей физической культуры и специалистов физического воспитания.

Литература:

1. Попов С.В. «Валеология в школе и дома», 1998.
2. Васильева З.А., Любинская С.М. «Резервы здоровья», 1980.
3. Научно-методический журнал «Физическая культура в школе», №11 1991.
4. Научно-методический журнал «Физическая культура в школе», №62011.

МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРДЫҢ КҰЗІРЕТТІЛІГІН ДАМУ ТАРЫСЫНДА ҚҰМ ТЕРАПИЯСЫН ҚОЛДАНУДЫҢ ТИІМДІЛІГІ

Ж.ТӨРЕЖАНҚЫЗЫ., А.Т ЖАКЕБАЕВА

Ақтөбе гуманитарлық колледжі

Мемлекет басшысы Н.Ә.Назарбаев: «Қазақстан жолы- 2050: Бір мақсат, бір мүдде, бір болашақ » атты Жолдауында: «Біздің болашаққа барар жолымыз қазақстандықтардың әлеуетін ашатын жаңа мүмкіндіктер жасауға байланысты. ХХ ғасырда дамыған ел дегеніміз- белсенді, білімді және денсаулығы мықты азаматтар»-деп атап көрсетті. Мектепке дейінгі тәрбие мен білім берудің алғашқы баспалдағы балабақша болып табылады. Сол себепті әрбір балабақшаның балаларға беретін білім деңгейі өте сапалы және жоғары дәрежеде болуы қажет [1].

Қазіргі білім беру жүйесі мектепке дейінгі ұйым педагогтарынан білім сапасын арттыруды, әр балаға тұлғалық жағдай жасауды талап етеді. Мектепке дейінгі ұйымының тәрбие мен білім берудегі педагогикалық тәжірибесі жаңалықтар мен инновацияларды игерумен, енгізу және жетілдірумен ерекшеленеді.

Инновациялық қызметтің әр кезеңі педагогтардан кәсіби құзыреттілікті талап етеді. Осыған байланысты педагог кадрлар мен тәрбиешілердің кәсіби шеберлігін арттыру

мақсатымен мектепке дейінгі ұйымда ғылыми-әдістемелік жұмысты, инновациялық нәтижелерді басқаруды жанаша жолға қою керек деген ой туындайды [2].

Инновациялық оқыту технологиясының тиімді үлгілерінің бірі – арт-терапия элементтерінің оқу орындарының оқыту процесінде қазақ тілінде тұңғыш рет әрі нәтижелі орындалуы, психотехниканың үлгісі ретіндегі арт-терапияның мән-мағынасы, мазмұн-ерекшелігі, өтілу барысы қазақ тілінде ғылыми әрі әдістемелік тұрғыдан сауатты баяндалып, теориялық әрі әдістемелік базасы кеңейтіліп жатыр десек болады. Арт-терапия қыз балалардың ою-өрнек салу, киіз тоқу т.б., ал бұл балалардың ағаштан оюлап ыдыстар жасаған, жасап отырып ән салуы сияқты іс-әрекеттер болып табылады.

Арт-терапия дегеніміз- өнер арқылы емдеу дегенді білдіреді. Алғаш бұл термин 1938 жылы Адриан Хиллдің санаторияда туберкулез ауруына шалдыққандардың көңіл-күйлерін сипаттау жұмысында қолданылды. Кейіннен өнерге қатысты барлық терапияның салаларында (музыкалық, драмалық, би терапия жүргізу т.б.) қолданыла бастайды. Арт-терапияның емдік қасиеті туралы жалпы қабылданған теория әлі жоқ. Алайда даму үстіндегі психотерапиялық әдістердің жаңа түрі болып табылады. Ал өнер кез-келген адам баласының бойында болады, сол өнерді оятуға түрткі болатын әдіс құм терапиясы болып табылады. Арт-терапия жас ерекшелігін таңдамайды, мектеп жасына дейінгі балаларға, жасөспірім балаларға және сонымен қатар ересек адамдарға да қолдануға болады. Қазір арт-терапияны көп адамдар белгілі-бір ауруды емдеу деп тңсінеді. Арт-терапия арқылы адам баласы бір тығырықтан шыға алмай жүргенде немесе бойын қорқыныш, үрей, өзіне деген сенімсіздігін жоғалтуы, жағымсыздықтарды жоюға көмектесетін әдіс болып табылады. Сонымен қатар арт-терапиямен жұмыс жүргізу барысында топтық мінез-құлыққа маңызды мән беріледі.

Мында топтағы балалар өз орнын бағалап, өзінің алатын ролін мойындап, шығармашылық қабілетін және өзін айқын бейнелеудегі міндеттілігін түсінеді. Арт-терапия - эмоционалды әрі қызықты формасы болып табылады және ол балалардың бір-бірімен қарым-қатынасқа түсуіне қосымша мүмкіндік береді.

Бірлесе жүргізген шығармашылық іс-әрекет балалардың жан – дүниесін түсіне білуге көмектеседі, ал ол әлеуметке бейімделушіліктің қиын жақтарын жеңілдетеді. Арт-терапияның мынадай түрлері бар: музыка , фото , сурет , құм, ертегі, би, сазбалшық, мандал терапиясы және т.б. Соның ішіндегі, құм терапиясы деп - адам өзінің жан дүниесіндегі өзін танытуға, бойындағы өнерін дамытуға және де өзіне өте маңызды мәселелерді құмның бейнесі арқылы бейнелеп жан дүниесіндегі ешкімге айта алмайтын құпиясын немесе айтуға жасқануын құм арқылы бейнелеп көрсете алады. Балалардың белсенді, толыққанды дамуына құм өте қажет.

Құм – бұл керемет психотерапиялық материал. Ол адамның қиялын оятып, барлық сезім мүшелеріне әсер етіп, тыныштандырып, жандандырады.

Құм терапиясының маңыздылығы:

Терапия – емдеу деген ұғымды білдіреді, ал құм терапиясы – бұл құммен емдеу, ол жерде ешқандай дәрі де қажет емес. Құммен сурет салу өнері – қолжетімді, қарапайым іс. Кішкентай балалардың дамуына өте пайдалы материал. Құммен жұмыс ұсақ қол моторикасын дамытады. Құммен творчестволық жұмыстар жасау бір – бірімен тіл табысуға, бірігіп жұмыс жасауға тәрбиелейді.

Құмның ойын терапия тәсілі – мүмкіндігі шектеулі балалардың денсаулығына қуаныш пен рахаттану атмосферасын тудырып, оларға жақсы жағынан әсер етеді. Құмның көмегімен ертегілерді келтіріп ойнап, қиялдарын жетілдіріп, өз әлемін жасауға болады.

Құм терапиясы баланың ішкі күйзелісінен арылуға, өзін ретке келтіруге көмектеседі. Құм терапиясының сеанстары толық еркіндікті және қорғаншылықты береді.

Құм терапиясы бұл шын мәнінде ойын. Себебі бұл ойын балаларға қатарластарымен және сыртқы әлеммен қарым-қатынасты орнатуды, өз сезімдерін білдіруге көмектеседі.

Сөзбен айтып жеткізе алмайтын ойлаумен қобалжуларды сыртқа шығаруға көмектеседі

Іште туындаған қиын жағдайларды, шығармашылық потенциалдарын босатады.

Құм терапиясы 3 жастан бастап әр жастағы адамдармен өткізіледі. Кейбір адамдар бұл әдісті психоанализге әкеледі деп ойлайды, бірақ біздің тәжірибе терапияның еркін әдісі екенін көрсетеді.

Мен бұл әдістердің ішінен балалармен жұмыс жүргізудің бір түрі құммен ойынға тоқталып өткім келеді. Біз топта жыл бойы құмды қолданамыз. Балалар құммен ойнауды өте жақсы көреді. Жазғы маусымда балалар шаршамастан бірнеше ай бойы құмзарда «еңбектенеді»: түрлі кеңсарайларды жасап, түрлі тоқаштар «қуырып», тортарды жасайды. Құм балалардың өзара түсінушіліктерін табуға көмектеседі. Құм агрессиялық қуатты шешеді, сондықтан құмзарда ойнап отырған барлық балалар бірге ойын жоспарлап оны жүзеге асырады. Балалардың бір-бірімен қарым-қатынас жасауға мүмкіндігі туады да, ол тілдік және коммуникативті дамуына жағымды әсерін тигізеді. Бала өзін жайлы, қорғалған күйде сезініп, шығармашылық белсенділік танытатын табиғи стимулдық орта қалыптастырады және танымдық, психикалық процестерді дамытады ол түйсік (форманы, түсті, тұтас түйсік), есті, зейінді, қиялды, кеңістік түсінікті, тактильді-кинестетикалық сезімділік пен қолдардың ұсақ моторикасын дамиды.

Құм терапиясының мақсаты: Балалардың құм терапиясында қиял, көрнекі – бейнелік ойлауды, сөздік – логикалық ойлауды, көрнекі іс-әрекеттік ойлауды, шығармашылық және сын тұрғысынан ойлауды дамыту.

Құм терапиясы арқылы баланың қандай құзіреттіліктері дамиды:

- Шығармашылық
- Танымдық
- Интеллектуалдық
- қарым –қатынас

Құм терапиясын қолданудың әдіс - тәсілдері:

1. Өңгімелесу
2. Түрлі – түсті құммен сурет салу
3. Танымдық ойындар
4. Коммуникативтік ойындар
5. Пікірталастар

Құм терапиясы негізгі принциптері

1. Шығармашылық белсенділікті таныта отырып, бала өзін ыңғайлы әрі қорғалған күйде сезініп табиғи ынталандыратын орта жасау.
2. Абстрактылы нышандар әріптердің сандық тиімді және осы принциптің жүзеге асырылуы болып жатқан оқиғаға баланың жеке қызығушылығымен іс-әрекетіне оң мотивацияны қалыптастыруға және күшейтуге мүмкіндік береді.
3. Ертегі ойындарының кейіпкерлерімен бірге әртүрлі жағдаяттарды ойнау шынайы бірге тұру.

``Баланың бүкіл өмірі – ойын``

А.С.Макаренко

«Құм терапиясы» принципі аналитикалық терапияның негізін салушы Карл Густав Юнгпен ұсынылған. Мүмкін ұлы Юнге адамның құммен «әлектенуінің» қажеттілігі, оның құрылысы осы идеяны ұсынуға себепші болған шығар. Себебі көптеген психологтар жекелеген құм түйіршіктерінде жеке тұлғаның нышандық айқындамасын, ал құм массасында – жаһандағы Өмірді көреді. Қазір құммен сурет салу өнері өте көп. Бұл тек қана қызықты іс емес, ол балаларға өз әлемін ашуға көмектеседі. Құммен сурет салу көркем эстетиканы дамытуға көмектеседі. Ол ұсақ қол моторикасын, пластиканы, координацияны, танымдық процестерді жақсы дамытады. Құммен сурет салу – бұл балаға деген кішкентай мейрам, себебі оны балабақшада, үйде, мектепте немесе басқа жерде өткізуге болады. Қазіргі таңда құм анимациясы өте танымал және сонымен қатар оған маңызды себептері де бар. Құммен сурет салу өнері – жай, қолжетімді, аса қымбат емес қызықты іс.

Әйнек бетіне құммен сурет салу таңғажайып әдемі .

Құм – миллион жыл бұрын пайда болған. Ол бүкіл әлем бойы жайылған. Құм – өте ұсақ ақ түсті, сары, қоңыр, сұр және қызғылт түсті болады. Құм бала үшін магнит сияқты өзіне тартымды зат. Бала құмды не екенің сезінгенше қолдары сарай, қоршау т.б. жасай бастайды. Ал оған ойыншықтар, кішігірім фигураларды қосса, онда баламен түрлі ертегілерді драмалау, ойын процесіне кіреді.

Құммен ойын - балалар мен ересектердің эмоционалдық хал-жағдайларына оң әсер етеді, бұл баланың өзіндік дамуы үшін тамаша құрал болып табылады.

Құммен ойнау кеңестік әдіс ретінде 1939 жылы ағылшын педиатры Маргарет Ловенфельд сипаттама берген. «Құм терапиясы» концепциясының құрылуымен негізінде юнгиан мектебінің өкілдері айналысты, мысалы швейцар аналитигі Дора Каалфф.

Құмдағы ойындар - баланың табиғи әрекеті формаларының бір түрі. Сондықтан да біз, ересектер, құммен ойнайтын орындарды оқыту және дамыту сабақтарында қолдана аламыз. Құмнан суреттер салып, әртүрлі оқиғаларды ойлап тауып, біз бала үшін әлдеқайда қызықты түрде оған өзіміздің біліміміз бен өмірлік тәжірибемізді, қоршаған әлемнің заңдылықтары мен оқиғаларын жеткізе аламыз.

Оған қажетті материалдар мен жабдықтар:

1. Су өткізбейтін ағаш қорап, түрлі-түсті құм, таза өзен құмы, шағын фигуралар «коллекциясы» (биіктігі 8 см аспайтын «Киндер-сюрприздан»). Ойыншықтар жиынтығы:

- адам кейіпкерлері;
 - жануарлар (үй, жабайы, тарихқа дейінгі, теңіз және т.б.)
 - көліктер
 - өсімдіктер
 - табиғи заттар
 - ертегі кейіпкерлері
 - лақтырым материалдар
 - пластикалық немесе ағаш әріптер мен сандар, әртүрлі геометриялық фигуралар.
- Бала құм терапиясында тек қана қиял, көрнекі – бейнелік ойлауды, сөздік – логикалық ойлауды, көрнекі іс-әрекеттік ойлауды, шығармашылық және сын тұрғысынан ойлауды дамыта отыра процесс барысында бала өзінің ішкі қобалжуларын ішкі сезімдерін сыртқа ойын барысында фигураларды таңдау барысында толығымен өз назарын салады. Бала ойын барысында өзінің терең эмоционалдық қобалжуларын айта алады.

Құм ойындары

Қыстың суық күндерін де сырқа шығу мүмкін болмаған жағдайда балалармен құммен ойнайтын түрлі ойындар және ойынсауықтар ұйымдастырылады.

Ойын түрлері:

1. «Ненің ізі».
2. «Келесіге бер»
3. «еркін ойындар»

«Қиялдау- ол барлық мүмкіндіктердің анасы, онда қарама- қарсы сыртқы және ішкі дүние бірге қосылады» (К.Г.Юнг.) К.Г.Юнгпен ұсынылған белсенді қиялдау техникасы құм терапиясының теориялық негізі ретінде қарастырыла алады.

Бұл әдістің авторы швейцар аналитигі Дора Калфф – «дербес және қорғалған кеністікті болдыруды» деген негізгі жұмысына салынған басты принципі деп санайды, онда бала немесе ересек адам өз дүниесіндегі тәжірибесі мен қобалжуларын, жиі мазалайтын және елестейтін түсініксіз бейнелерді көрсетеді. Құммен, сумен, қармен ойын барысында заттың қасиеттері туралы білімдерін бекіту.

Құммен және қармен ойындарда қалақша мен күрекшені дұрыс қолдануға үйрету, кішкентай шелек пен қалыпшаға құмды салу, ылғал құмнан пішіндер жасау. Құммен ұқыпты ойнауға үйрету (жәшіктегі құмды шашпау, киімді былғамау).

Қыстың суық күндерін де сыртқа шығу мүмкін болмаған жағдайда балалармен құммен ойнайтын түрлі ойындар және ойынсауықтар ұйымдастырылады.

Құм ойындарының түрлері:

- 1.«Ненің ізі».
- 2.«Келесіге бер»
3. Еркін ойындар

«Қиялдау- ол барлық мүмкіндіктердің анасы, онда қарама- қарсы сыртқы және ішкі дүние бірге қосылады» (К.Г.Юнг.) К.Г.Юнгпен ұсынылған белсенді қиялдау техникасы құм терапиясының теориялық негізі ретінде қарастырыла алады.

Бұл әдістің авторы швейцар аналитигі Дора Калфф – «дербес және қорғалған кеністікті болдыруды» деген негізгі жұмысына салынған басты принципі деп санайды, онда бала

немесе ересек адам өз дүниесіндегі тәжірибесі мен қобалжуларын, жиі мазалайтын және елестейтін түсініксіз бейнелерді көрсетеді.

Қорыта айтқанда құмзар ойыны баланы тәрбиелеуде дамытуда маңызды рөл атқарады,. Құмзар ойындарды, жаттығуларды пайдалану балардың эмоциясын, шығармашылығын, зейіндерін, қабілеттерін дұрыс көзқарастырын қалыптастыруға маңызды рөл атқарады.

Құм терапиясының әдістерінің маңыздылығы:

Құм терапиясында стандартты өлшемде (50 x 70 x 80 см) ағаш тақтай, құм, су және ұсақ пішіндер жиынтығы қолданылады. Құмзардың түбі мен жиегі көгілдір түске боялады, ол аспан мен суды модульдеуге мүмкіндік береді. Адам қолымен және табиғатпен жасалған шынайы және мифтік, тартымды және тартымсыз пішіндер қолданылады. Шынайы заттарды пайдалану табиғатпен байланысты сезінуге қолданылады, ал қолдан жасалған заттар шындықты қабылдауға көмектеседі.

Құммен ойын-жаттығулары мектепке дейінгі білім беру мекемелерінің тәрбиешілері мен психологтарына оқу-тәрбие жұмыстарын қызықты түрде ұйымдастырып өткізуге көмектеседі және балалардың танымдық ой өрісін, интеллектуалды және эмоционалды қабілеттерін арттыруға жағдай жасайды.

Әдебиеттер:

1. «Отбасы және балабақша» журналы. - 2014-№2.
2. «Бала мен балабақша » Республикалық педагогикалық журнал. 2014- №4.
3. Интернет ресурс www.goo.kz/blog/viw/97/527. «Құм терапиясының маңызы».
4. Божович Н.Н. Психологические исследования. – М., 1893.
5. Ильян Е.Г. Психологическое состояние человека. – Питер., 2005.
6. Эль Г. Динамическая песочная терапия., СПб, «Речь», 2007.

ФОРМИРОВАНИЕ ЦЕННОСТЕЙ И ЗДОРОВОГО ОБРАЗА ЖИЗНИ У ДЕТЕЙ СТАРШЕГО ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА

ВОЛГИНА Л. В., НАСОНОВА Т. А.

Казахстан, г. Караганда КГКП «Санаторный ясли-сад «Батыр»

liliav60@mail.ru

Проблемы укрепления здоровья и долголетия волновали все народы во все времена. Извечен был вопрос, как человеку преодолеть все неблагоприятные влияния окружающей среды на организм и сохранить хорошее здоровье.

Древние народы использовали в данном случае закаливание - гимнастику, плавание и обливание водой разной температуры. Философ Платон писал: «Гимнастика есть целительная часть медицины». основоположник античной медицины Гиппократ писал о необходимости закаливания холодом. Авиценна в начале I века до н.э. в трактате канон врачебной науки изложил правила закаливающих процедур водой. Один из основоположников педиатрии Г.Н. Сперанский написал первую в России научную монограмму по этому вопросу – «О закаливании детского организма».

Дошкольный возраст это такой период в жизни человека, когда закладывается «фундамент» здоровья, осуществляется развитие личности. Важно на этом этапе сформировать у детей базу знаний и практических навыков здорового образа жизни.

Человеческое дитя - здоровое... развитое... Это не только идеал и абстрактная ценность, но и практически достижимая норма жизни.

Воспитание детей - большая радость и большая ответственность и большой труд. Недостаточно обеспечить материальное благополучие - необходимо, чтобы каждый ребёнок рос в условиях душевного комфорта, добропорядочности. Забота о здоровье ребенка и взрослого человека стала занимать во всём мире приоритетные позиции. Это и понятно, поскольку любой стране нужны личности творческие, гармонично развитые, активные и здоровые. Забота о воспитании здорового ребёнка является приоритетной и в работе

дошкольной организации. Здоровый и развитый ребенок обладает хорошей сопротивляемостью организма к вредным факторам среды и устойчивостью к утомлению, социально и физиологически адаптирован. В дошкольном детстве закладывается фундамент здоровья ребенка, происходят его интенсивный рост и развитие, формируются основные движения, осанка, а также необходимые навыки и привычки, приобретаются базовые физические качества, вырабатываются черты характера, без которых невозможен здоровый образ жизни.

Рост количества детских заболеваний связан не только с социально -экологической обстановкой, но и с самим образом жизни семьи ребенка, во многом зависящим от семейных традиций и характера двигательного режима. При недостаточной двигательной активности ребенка (гиподинамии) неизбежно происходит ухудшение развития двигательной функции и снижении физической работоспособности ребенка. Решающая роль по формированию личностного потенциала и пропаганде здорового образа жизни принадлежит семье.

Сегодня важно нам, взрослым, формировать и поддерживать интерес к оздоровлению, как самих себя, так и своих детей. «Родители являются первыми педагогами. Они обязаны заложить основы физического, нравственного и интеллектуального развития личности ребенка в младенческом возрасте». К сожалению, в силу недостаточно развитого культурного уровня нашего общества здоровье еще не стоит на первом месте среди потребностей человека. Поэтому многие родители не могут служить для ребенка положительным примером здорового образа жизни, так как часто злоупотребляют курением и алкоголем, предпочитают многочасовые просмотры телепередач и видеофильмов закаливанию, занятиям физкультурой, прогулкам на свежем воздухе. Зачастую родители плохо представляют, как же необходимо приобщать ребенка к здоровому образу жизни. Мы должны не только охранять детский организм от вредных влияний, но и создавать условия, которые способствуют повышению защитных сил организма ребенка, его работоспособности. И важным здесь является правильно организованный режим дня, который оптимально сочетает периоды бодрствования и сна детей в течение суток, удовлетворяет их потребности в пище, в деятельности, отдыхе, двигательной активности и др. Кроме этого, режим дисциплинирует детей, способствует формированию многих полезных навыков, приучает их к определенному ритму. У детей важно формировать интерес к оздоровлению собственного организма. Чем раньше ребенок получит представление о строении тела человека, узнает о важности закаливания, движения, правильного питания, сна, тем раньше он будет приобщен к здоровому образу жизни. Если же ребенка насильно принуждают заниматься физкультурой, а также соблюдать правила гигиены, то ребенок быстро теряет интерес к этому. При поступлении ребенка в школу важно учитывать не только его интеллектуальное развитие, но и уровень его физического развития. И нет никакой необходимости пичкать ребенка перед школой знаниями. Принцип «не навреди» должен быть заложен в основу воспитания и развития ребенка.

Следует помнить, что «раннее обучение» приводит к перегрузкам, отрицательно сказывается на здоровье, провоцирует неврозы и другие нежелательные явления, в результате чего снижается интерес к учебе. Подготовка к школе в детском саду осуществляется не только на занятиях по математике и развитию речи, но и на физкультурных занятиях, на которых у детей формируются необходимые для успешного обучения в школе внимание, мышление, память, речь, воображение, тонкая моторика рук, координация движений. Для укрепления здоровья и нормализации веса ходьба и бег, которые предохраняют организм человека от возникновения болезней. Они обладают выраженным тренирующим эффектом и способствуют закаливанию организма. Что такое закаливание? Смысл закаливания состоит в том, чтобы со временем с помощью специальных процедур повысить устойчивость человека к охлаждению за счет того, что организм при этом всякий раз будет реагировать целесообразными защитными реакциями - увеличением выработки тепла и уменьшением теплоотдачи. При закаливании одновременно происходит и повышение иммунитета за счет увеличения выработки в организме интерферона и других защитных факторов. Поэтому было бы здорово, если бы закаливание стало общим семейным делом. Заниматься, должны уже сейчас, когда ребёнок ходит в детский сад.

Что должны сделать взрослые, чтобы каждый день жизни ребёнка стал началом в укреплении его здоровья? Велика роль примера самих родителей и старших членов семьи. Если взрослые регулярно занимаются физической культурой, соблюдают режим, правила гигиены и закаливания глядя на них, систематически будут делать утреннюю зарядку, заниматься физическими упражнениями и спортивными играми, затем родителям надо хорошо ознакомиться с комплексами упражнений, которые дети выполняют в детском саду. Тогда мы вместе добьёмся более высоких результатов в развитии наших детей.

Литература

1. Типовая программа воспитания и обучение детей в д/с. 20017г.
2. Государственный Общеобязательный Стандарт Образования Республики Казахстан.
3. Методические рекомендации по духовно-нравственному воспитанию детей дошкольного возраста в контексте национальной идеи «Мәңгілік ел», Астана, 2016г.
- 4..Г.А. Ковалева «Воспитывая маленького гражданина...», М.: АРКТИ, 2003г.
5. Л.Л. Мосалова «Я и мир» - Спб.: «ДЕТСТВО-ПРЕСС», 2009.
6. «Очень важный разговор. 2011 г.- Методическое пособие

КАК НАУЧИТЬ ДЕТЕЙ БЫТЬ ЧУТКИМИ, ОТЗЫВЧИВЫМИ, ВНИМАТЕЛЬНЫМИ ДРУГ К ДРУГУ?

СОЛЯНОВА С.В., ГААК Ю. Н.

Казахстан, г.Караганда КГКП «Санаторный ясли-сад «Батыр»
gaak.ylia@mail.ru

Никто не учит маленького человека: «Будь равнодушным к людям, ломай деревья, попирай красоту, выше всего ставь свое личное». Все дело в одной, в очень важной закономерности нравственного воспитания. Если человека учат добру – учат умело, умно, настойчиво, требовательно, в результате будет добро. Учат злу (очень редко, но бывает и так), в результате будет зло. Не учат ни добру, ни злу – все равно будет зло, потому что и человеком его надо сделать».

В. А Сухомлинский

Вопросы нравственного воспитания с наибольшей остротой встают в наши дни. Мы видим преобладание среди подрастающего поколения цинизма, жестокости, безнравственности, неумение общаться друг с другом. Надо ли перечислять все те беды, которые рождает человеческое равнодушие, опустошенность души, безразличие, глухота сердца и разума.

Все ли мы сделали для того, чтобы вырастить нравственно здоровых детей?

Глава государства Н.Назарбаев призвал укрепить национальный дух Казахстана - дух традиций, патриотизма, обновления и побед. Он отметил, что подрастающее поколение должно воспитываться по трем принципам – мир, согласие, созидательный труд. На этих принципах основывается патриотический акт «Мәңгілік Ел». Задача педагога для реализации национальной идеи «Мәңгілік Ел», состоит в воспитании истинных патриотов, любящих и знающих родной язык, традиции, обычаи, историю своей родины, семьи, которые сохраняют и бережно передадут накопленные знания будущим поколениям.

Формирование нравственно-духовных ценностей должно начинаться уже с раннего возраста, так как в первые года жизни человек приобретает столько, сколько не может приобрести за всю последующую жизнь. Именно в этом возрасте ребенок наиболее полно, всей душой воспринимает мир, учится быть человеком, как губка впитывает всю информацию. И здесь уместны слова Ж. Руссо: «Воспитание человека начинается с его рождения; он еще не говорит, еще не слушает, но уже учится. Опыт предшествует обучению».

Как научить детей быть чуткими, отзывчивыми, внимательными друг к другу, как воспитать добрые чувства у малышей?

Работая с младшими дошкольниками мы формируем культуру общения, развиваем опыт положительных взаимоотношений – учим вежливо общаться друг с другом, уважать старших. Нравственное воспитание происходит благодаря целенаправленным педагогическим воздействиям, ознакомление ребенка с нравственными нормами поведения в процессе различной деятельности: играх, занятиях, труде, режимных моментов.

Так, с первых дней пребывания детей в группе учили называть воспитателей, помощника воспитателя по имени отчеству; здороваться и прощаться не только со взрослыми, но и друг с другом, зная всех детей по именам. Этому способствовали режимные моменты: утренний прием, уход детей домой. А еще в нашей группе все дети любят обниматься и каждое утро начинается с обнимашек воспитателя с детьми. Это сближает детей и взрослых, дарит хорошее настроение на весь день, способствует развитию доброжелательных взаимоотношений между детьми и взрослыми.

Большая роль в воспитании нравственных чувств отводится художественной литературе. С помощью таких произведений, как «Казахстан» Б.Ахмешева, «Наурыз в детском саду» С. Сеилгазина, «Мячик» Н. Павлова, стихи А.Барто из серии «Игрушки» воспитывали в детях понимание того как можно поступать и как нельзя, любовь к родному краю, традициям. Знакомство с фольклорными произведениями, с произведениями поэтического творчества приобщали детей к художественному наследию национальной культуры и оказывали разнонаправленное воздействие на воспитание.

Учитывая, что игра является ведущей деятельностью ребенка на протяжении всего дошкольного детства и представляет собой уникальный вид деятельности, позволяющий самовыразиться, «прожить» и переработать личный и личностный жизненный опыт, то именно ей принадлежит главная роль в формировании добрых чувств и Я ребенка.

Копируя жизнь взрослых, ребенок проникается их заботами и делами, усваивает моральные нормы нашего общества. Большое влияние оказывает игра на развитие у детей способности взаимодействовать с другими людьми: во-первых, воссоздавая в игре взаимодействие взрослых, ребенок осваивает правила этого взаимодействия, во-вторых, в совместной игре со сверстниками он приобретает опыт взаимопонимания, учится пояснять свои действия и намерения, согласовывать их с другими детьми.

В игре ребенок проявляет способность к самовоспитанию: он намеренно ведет себя так, как этого требует роль. Подчиняясь правилам поведения в игре, ребенок способен отказаться от желаемого, например от понравившейся игрушки (так как по ходу игры она должно быть во владении другого), быть сдержанным, действовать не так, как хотелось бы, а как того требует коллективный замысел. Исполняя разные роли в процессе игры, ребенок не просто «переносится» в другую личность – он значительно обогащает свою собственную. Наблюдение за играми детей, анализ их поведения, взаимоотношений убедили в том, что необходимо систематически и последовательно упражнять детей в проявлении добрых чувств друг к другу, к куклам и другим игрушкам. Игрушка в данном случае не только орудие игры, это партнер, товарищ детских игр, источник радости.

Исходя из этого:

- Воспитывали у детей эмоциональное отношение к кукле, другим игрушкам;
- Развивали желание заботиться о кукле и других игрушках, проявлять к ним чуткость, внимательность, сочувствие, заботу, доброту;
- Через игру с куклой, игрушками воспитывали у детей добрые отношения друг к другу;

Чем меньше ребенок, тем активнее роль взрослого. Малыш не умеет самостоятельно играть, у него мал жизненный опыт, он не всегда умеет обращаться с игрушкой. Значит, ему надо подсказать, во что и как играть, принять участие в игре.

Мы следим за тем, чтобы малыши соблюдали определенные правила: бережно обращались с игрушками, делились ими, умели играть рядом со сверстниками, не обижали их, не разрушали постройки и т.д. С этого зарождается чувство общительности, умение устанавливать в совместной игре доброжелательные отношения.

Играя рядом, случалось конечно и случается, что малыши отнимают друг у друга игрушки. Если это происходит часто, то всегда обращаем на это внимание, пока ребенок еще мал. Надо, чтобы он умел считаться с интересами других.

Руководство взрослого направлено на то, чтобы дети играли дружно, не ссорились. При необходимости помогаем им налаживать хорошие взаимоотношения, подсказываем, чтобы уступали друг другу, делились игрушками, умели подождать, если кто-то не успел выполнить некоторые действия игры.

Для осуществления этих задач необходимо было создать такие условия, которые способствовали бы формированию добрых чувств и отношений детей. Одним из условий было оборудование кукольного уголка, продумывание правильного расположения мебели, учитывая возможные игровые сюжеты, своевременное изменение игровой среды с учетом обогащающегося жизненного и игрового опыта. Очень важно было при организации предметно-игровой среды проявлять эстетическую культуру, которая сказывалась в подборе игрушек для детей в соответствии с их возрастными и индивидуальными особенностями. Рваные и грязные игрушки не только не красивы, но и воспитывают равнодушие и к игрушке, и к тому образу, который они выражают.

Был продуман и составлен целый комплекс сюжетов игр. Все было направлено на то, чтобы игра стала для детей интересной, увлекательной самостоятельной деятельностью, чтобы каждый ребенок мог проявить в ней свои способности, научиться устанавливать эмоционально-положительные контакты со сверстниками.

И мальчики, и девочки очень любят играть в дочки-матери. В этой игре мы видели проявление отношений отца, матери к ребенку, отношение между членами семьи. Увидя лежащую на полу куклу, брали роль «мамы» на себя, спокойно, очень ласково разговаривали с куклой, жалели ее, привлекали детей к выполнению таких же действий. Результат не заставил себя ждать: дети проявляли нежное, бережное, ласковое отношение не только к куклам. Эти чувства, воспитанные в играх, стали проявляться и в повседневной жизни: дети проявляли сочувствие к своим товарищам (кто-то ударился, споткнулся и упал, кто-то кого-то обидел) и уже не могли просто пройти мимо или посмеяться над бедой своего товарища. Дети не оставались безучастными к беде товарища: помогали подняться тому кто упал, жалели, успокаивали, заботились о вновь прибывших детях, знакомя их с группой, показывая самое интересное.

Встреча с новой куклой была для детей школой чуткости, гостеприимства, заботы, доброжелательности.

После знакомства детей с профессией врача «лечили» куклу, друг друга: ставили градусник, слушали больного, давали лекарство, при этом ласково обращаясь с больным. Такие игры способствовали формированию у детей нравственных чувств. Добрые чувства, проявляясь в играх, постепенно входили в привычку и распространялись на отношения с товарищами, окружающими людьми.

Чтобы укрепить добрые чувства, возникающие у детей, стремились создать ситуации, побуждающие их к добрым поступкам: помочь товарищу, поделиться с ним, попросить прощение. Поощряли тех детей, которые проявляли заботу о других.

Тематическое занятие: Весенний праздник Наурыз, наша традиция поздравлять именинников с днем рождения (мы водим с детьми хоромы, играем в игры, дарим подарки) неожиданно перешли в игры, которые приобрели новый смысл: дети накрывали стол, приглашали друг друга в гости, поздравляли, пели песни, танцевали, смеялись. Вот здесь проявились такие качества как миролюбие, дружелюбие, внимание. Малыши приятно удивили нас, взрослых, своей искренностью и проявлением радости.

Заметили, что мальчики часто обижают девочек, не проявляют к ним уважение, внимание. Поставили палатку-автобус в группе – и вот развернулась игра «Едем в парк». В автобусе появилось много пассажиров, а посадочных мест мало, и возникла необходимость выбора: кому сидеть, кому стоять. Необходимо было уступать место мамам с детьми, пожилым людям. А мальчики и мужчины должны постоять. В подобных играх воспитывается вежливость, культура поведения в общественном месте.

Чтобы в игре складывались ценные моральные привычки, необходим хороший пример взрослых. Внимательное, доброе отношение к детям оставляет глубокий след в их сознании, находит отклик в играх, содействует развитию нравственных начал. Игра потому и является ведущей деятельностью в дошкольном возрасте, что имеет ближайшее отношение к формированию личности ребенка.

Существует связь и взаимодействие между игрой и воспитательной работой в целом: в игре отражаются результаты воспитания моральных качеств, в то же время в игре они развиваются.

То, что нам, взрослым, кажется понятным и само собой разумеющимся, для ребенка является загадкой, неизвестностью. Нам необходимо вести детей, указывая путь, помогая понять отношения между людьми, выработанные в ходе развития человеческого общества., помочь им найти те жизненно важные отношения, которые помогают нам быть людьми среди людей.

Используемая литература:

1. Методические рекомендации по духовно-нравственному воспитанию детей дошкольного возраста в контексте национальной идеи «Мәңгілік ел», Астана, 2016г.
2. «Первые сюжетные игры малышей» Е. В. Зворыгина – М.: Просвещение, 1988
3. «Воспитание детей в игре» А. К. Бондаренко, А. И. Матусик. – М.: Просвещение, 1983
4. «Беседы с родителями о нравственном воспитании дошкольника» Л.Ф.Островская – Москва «Просвещение», 1987
5. журнал «Дошкольное воспитание» № 2-4, 2009г.
6. журнал «Ребенок в детском саду» № 6, 2009г.

ПРИБЛИЖЕНИЕ РОДИТЕЛЕЙ К УЧАСТИЮ В ЖИЗНИ ЯСЛИ-САДА ЧЕРЕЗ ПОИСК И ВНЕДРЕНИЕ НАИБОЛЕЕ ЭФФЕКТИВНЫХ ФОРМ РАБОТЫ

ЖЕЛЕЗНОВА В. Н.

Казахстан г. Караганда «Санаторный ясли-сад «Батыр»

veronika050376@mail.ru

Проблема взаимодействия ясли-сада и семьи в последнее время попала в разряд самых актуальных. Папам и мамам необходимо помнить, что дошкольное учреждение помощник в воспитании ребенка, потому они не должны перекладывать всю ответственность на педагогов и устраниваться от воспитательно – образовательного процесса.

Родители – это самые близкие люди, которые всегда могут прийти на помощь и мы, педагоги, нуждаемся в их помощи. Роль родителей в организации учебной деятельности детей, значение примера в воспитание, меры по укреплению здоровья детей, воспитание сознательной дисциплины, долга и ответственности, типичные затруднения и недостатки в семейном воспитании и пути их устранения, роль родителей в самовоспитании детей.

В нашем детском саду ежегодно разрабатывается план совместной деятельности с родителями воспитанников.

Все запланированные мероприятия составлены таким образом, чтобы они отвечали задачам детского сада, интересам и потребностям родителей возможностям педагогов.

Составляя годовой план работы с семьей, учитываются предложения и рекомендации педагогического коллектива. Советы и пожелания воспитателей очень помогают правильно определить темы докладов на общих и групповых собраниях родителей, тематику консультаций, содержание и периодичность оформления тематических выставок. Папок-передвижек, альбомов, и т.д.

В плане работы намечаются ответственные за подготовку, организацию и проведение отдельных мероприятий. Особое внимание следует уделять подготовке молодых воспитателей к работе с родителями. Методист, наставник должны объяснить, как важны контакты с семьей, что они не только желательны, но и необходимы, входят в обязанности

педагога. Доброжелательный тон в беседе с родителями, умение прислушиваться к их мнению - эти качества нужно приобрести каждому молодому специалисту.

Наш ясли-сад в течение двух лет ведет целенаправленную работу с родителями, нами были выделены основные приоритетные задачи:

- Повышение педагогической культуры родителей.
- Приобщение родителей к участию в жизни детского сада через поиск и внедрение наиболее эффективных форм работы.

Ведущие цели взаимодействия с семьей – создание в детском саду необходимых условий для развития ответственных и взаимозависимых отношений с семьями воспитанников, обеспечивающих целостное развитие личности дошкольника, повышение компетентности родителей в области воспитания.

Пропаганда педагогических знаний ведется через систему наглядных агитации. В группах оформлены «Уголки для родителей», где помещаются консультации по всем разделам программы, по вопросам оздоровления и воспитания детей. В специальных папках имеется подборка методических рекомендаций для родителей, составлена педагогами и специалистами мини-центра. В течении года директором, методистом, медицинским работником, психологом, инструктором по физкультуре проводятся индивидуальные консультации с родителями.

Воспитатели ежедневно оформляют информационные стенды для родителей: «Чем мы занимались», «Закрепите дома», «Выучите вместе с детьми».

Для обеспечения наибольшей эффективности работы с родителями на новый учебный год проводится анкетирование во всех группах в мае месяце с целью выявления наиболее приемлемых и эффективных форм работы с родителями.

Большую пользу в педагогическом просвещении родителей оказывает собранная в детском саду библиотека. За время пребывания ребенка в дошкольном учреждении родители могут прочитать много педагогической литературы, причем воспитатель имеет возможность руководить их чтением и направлять его. Воспитатели ведут учет литературы, с которой ознакомились родители. Родителям необходимо давать не только педагогические знания, но и осуществлять их практическую подготовку в вопросах воспитания детей. Родители нуждаются в помощи со стороны воспитателей и дошкольного учреждения потому, что любить надо уметь и любить надо учить. Очень часто приходится наблюдать, что любящие родители не умеют любить своих детей.

Родители – это союзники воспитателя в образовании и развитии детей, а нам, надо помочь родителям осознать, что они способны изменить жизнь своего ребенка к лучшему.

Активность родителей может быть повышена, если воспитатель своевременно попросит отдельных родителей рассказать о своем опыте в данном направлении, о возникающих трудностях и путях их разрешения.

Любое, даже самое небольшое мероприятие по работе с родителями необходимо тщательно и серьезно готовить. Главное в этой работе – качество, а не количество отдельно взятых, не связанных между собой мероприятий. Слабое, плохо подготовленное родительское собрание или семинар могут негативно повлиять на положительный имидж учреждения в целом.

Дошкольные учреждения должны находиться в режиме развития, а не функционирования, представлять собой мобильную систему, быстро реагировать на изменения социального состава родителей, их образовательные потребности и воспитательные запросы. В зависимости от этого должны меняться формы и направления работы ясли-сада с семьей.

Всей своей работой сотрудники ясли-сада доказывают родителям, что их вовлечение в педагогическую деятельность, заинтересованное участие в воспитательно-образовательном процессе важно не потому, что этого хочет воспитатель, а потому, что это необходимо для развития их собственного ребенка.

литература

1. Коскина Н.М. Журнал «Воспитатель ДОУ», 2012 г. № 2.
2. Давыдова О.И., Богославец Л.Г. «Работа с родителями в ДОУ».
3. Болгова Т.И. Журнал «Воспитатель ДОУ», 2011г. № 6.

МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ ҰЙЫМДАРДА ПАЙДАЛАНЫЛАТЫН МОНТЕССОРИ ТЕХНОЛОГИЯСЫНЫҢ ЕРЕКШЕЛІГІ

БЕЛГІБАЕВА Г.Қ., ЕСКАЗИНОВА Ж.А., МЕДЕТ Г.М.

Академик Е. А. Бөкетов атындағы Қарағанды Мемлекеттік университеті
belgibaeva64@bk.ru, martbek3@mail.ru, medetgulzhan@mail.ru

Елбасы Н. Назарбаевтың «Қазақстан білім қоғамы жолында» деп аталатын Назарбаев Университетінде оқыған лекциясында білім сапасын арттыру жөнінде тұжырымды ой айта келіп, білім нәрімен сусындататын біздің асыл да ардақты педагогтарымызға да үлкен міндеттерді жүктегені барлығымызға мәлім. Ендеше келешекте Қазақстанның ғарыштап дамуына өз үлесін қосатын бүгінгі ұрпақ ертеңгі азамат болғандықтан, оқу-тәрбие үдерісін жаңартып, білім сапасын арттыру өте үлкен жауапты іс[1].

Қазіргі заман талаптарына сәйкес мектепке дейінгі ұйымдарға жаңа инновациялық технологияларды меңгерген, шығармашылыққа талпынатын, әрдайым өзін-өзі дамытып, жетілдіріп отыратын тәрбиешілер қажет. ХХІ ғасырда білім беру үрдісінде инновациялық технологиялар кеңінен қолданылуда.

Орыс халқының ұлы педагогы К.Ушинский «Мұғалім - өзінің білімін үздіксіз көтеріп отырғанда ғана мұғалім, ал оқуды, ізденуді тоқтатысымен оның мұғалімдігі де жойылады» - деп айтқан болатын. Яғни, мектепке дейінгі ұйымның тәрбиешілері үнемі ізденіс үстінде болып, жаңашылдыққа жаны құмар болып, әр сабағын қызықты өткізіп, балаларға сапалы, нәтижелі білім беруі керек. Жаңа технологияларды әр сабақта жан-жақты қолданып, жаңаша оқытудың тиімді жолдарын тауып, жүйелі түрде қолдану - педагогтың басты міндеті.

Қай кезеңде болмасын мектепке дейінгі ұйымның балаларының қалыптасуы тәрбиешінің қолында. Білім беру жүйесінде болып жатқан өзгерістер тәрбиешілерге үлкен жауапкершілік артуды.

Қазіргі білім беру жүйесінде инновациялық технологияларды пайдалану қажет. Тәрбиешінің шеберлігі қандай жоғары деңгейде болмасын баланың белсенділігін оқу қызметі барысында туғыза алмаса, берген білім күткен нәтиже бермейді. Баланың тұлға ретінде қалыптасып, дамуы белсенділіктің нәтижесінде болады.

Жаңа инновациялық технологиялардың түрлері көп. Солардың ішінде тәуелсіз Қазақстанның мектепке дейінгі ұйымдарында кең таралған Монтессори технологиясына тоқтала кеткенді жөн көрдім.

Монтессори технологиясының негізін қалаушы Мария Монтессори итальян педагогы, дәрігер. Италияда медицина ғылымдарының докторы ғылыми атағын алған, Қыздар жоғары мектебінде гигиена профессоры болған алғашқы әйел. 1895-98 жылдары балаларға арналған психиатриялық клиникасында жұмыс істеді, сол кезде Ж.Итар мен Э. Сегеннің ықпалымен ақыл-ойы артта қалған балаларда сезімдерді дамыту әдісін жасады. Өз жүйесін енгізу үшін Монтессори 3-6 жас аралығында балаларға арналған мектепке дейінгі мекемелер – «Балалар үйлерін» (бірінші 1907 жылы Римде ашылған) және бірқатар шетел мемлекеттерінде мектептер ашты. Ерікті тәрбие теориясын, сонымен қатар сенсорлық тәрбиеге негізделген оқыту әдістемесін жасап шыққан болатын[2].

Әлемді мойындатқан М.Монтессоридің 19 ғасырдың аяғы мен 20 ғасырдың басында Еуропа мен Америкада пайда болған жүйесі ізгілікке бағытталған педагогикалық күшті ағымдағы еркін тәрбие идеясын іс жүзеге асырудың тамаша өнегесі болды. Монтессори тәрбиенің мәні балаға қалыптастыру үшін көмек беріп, ықпал ету дегенге түбегейлі қарсы болып, баланың қажеттілігіне сай болатын ортаны ұйымдастыру мәселесін қояды.

Монтессори кемтар балалармен жұмыс істей отырып олардың өмірін жеңілдетіп, қатарластарын қуып жетуге көмектескісі келді. Ол балаларға тек қана ойнап қана қоймай, сонымен қатар олардың қиялын, саусақтарын дамытатын ойыншықтар жасап шығарғысы

келді. М.Монтессори балалар өздеріне қызмет жасайтын ерекше орта қалыптастырады. Бұл тактильдік сезімталдыққа негізделген ойындар арқылы жүзеге асырылды. Ол біртіндеп балалардың деңгейлерінің жоғарылағанын байқайды. Бір жылдың ішінде балалар дені сау қатарластарын қуып жеткен. Басқа педагог, психологтар және философтардың теорияларын, тәжірибелерін қарастыра отырып және өз бақылауларына сүйеніп М.Монтессори өзінің жүйесін жасап шығарады. Кейін ол осы жүйені сау балаларға да қолданған болатын ол ешқандай қиындық туғызған жоқ, себебі бұл жүйе әр баланың мүмкіндігін қарастыра отырып жасалған болатын.

Ол жүйе үш бөлімнен тұрады: бала, қоршаған орта және тәрбиеші. Жүйенің ең негізгісі бала болып табылады. Баланың айналасында ол өмір сүретін, дамитын орта қалыптасады.

«Әр баланың бойынан бір адамды көруге тырысамын, оған ештеңе үйретудің қажеті жоқ. Балалар өздерінің табиғатын өздеріне ашып көрсетеді, бірақ бұл тек дайындалған арнай ортада ғана жүзеге асады», - деп М.Монтессори айтып кеткен болатын.

Монтессори жүйесінде баланы салыстыруға, басқа балалармен салыстыруға, жалпы қабылданған критерийлерге сәйкес баланы бағалауға, жаза қолдануға және мәжбүрлеуге жол берілмейді.

Балалар тәжірибе мен білім алудың жылдамдығы мен ырғағы, сабақтың ұзақтығын, оқу материалдарын, оның даму бағытын өздері таңдайды[3].

М.Монтессори педагогикалық жүйесіне қатысты теорияны меңгеру – білімдендіру мен тәрбиелеу кеңістігінде баланың дамуына бағытталған заттық-кеңістік ортаны қолдануға жол ашады. Баланың өздігінен еркін дамуына ықпал етеді. Бұл жүйенің ең басты теориялық және практикалық ұстанымдары – ол дидактикалық материалдар кешені. Бұл теорияда баланың дамуын жетілдіруге арнайы дайындалған дамытушы орта болуы міндетті шарттылық.

М.Монтессори дамыту ортасы бес сан-сапалы модульдер мен жабдықталған дидактикалық аймаққа бөлінеді:

- «күнделікті өмір дағдысы мен машығына үйрену» аймағы - үлкен және кіші моториканы дамытуға бағытталған құралдар.

- «сенсорлық» аймақ дәм, иіс сезуге, түсін және формасын ажыратуға бағытталған құралдар.

- «математикалық» аймақ – санай білуге үйрететін құралдар.

- «тілді дамыту» аймағы – оқып және жаза білуге үйрететін құралдар.

- «космос» аймағы – қоршаған ортаны тани білуге бағытталған құралдар[4].

Монтессори технологиясының бір ерекшелігі бала сабаққа қызыға қатысады және өз бетімен жұмыс жасап үйренеді, туындаған мәселелерді шешіп, өзінің мүмкіндіктерін бағалай біледі.

Монтессори технологиясы пайдаланылып өткізілген сабақ 3 түрден тұрады:

1. Жеке – тәрбиеші балаға құралды қалай қолдану керек екенін көрсетеді. Монтессоридың дидактикалық материалдары табиғи таза ағаштан жасалынуы тиіс, себебі табиғи өсімдік болғандықтан балаларға зияны болмайды. Кейін бала құралмен өзі жұмыс жасайды.

2. Топтық – бүкіл топ емес, бір деңгейге жеткен балалар ғана қатысады. Қалғандары өз беттерімен жұмыс жасайды.

3. Жалпы – бүкіл топ қатысады. Кейін балалар сабақ қызық болды ма немесе қызықсыз болғанын өздері шешіп, арнайы құралдармен жұмыс жасай бастайды[5].

М.Монтессори баланың ойлау қабілетін су сіңіріп алатын ысқышпен теңеген болатын. Сондай-ақ ысқыш тек қана таза суды емес, сонымен қатар кір суды да өзіне сіңіріп алады. Баланың ақылы да сондай. Монтессори жүйесінде «еркін» сөзі ерекше орын алады. Соған байланысты Мария Монтессори тәрбиешілерге, ата-аналарға өсиет айтып кеткен болатын:

- Бала өзі сізден көмек сұрамайынша оған тиіспеніз;

- Баланың алдында да, жоқ кезінде де ешқашан ол туралы жаман сөз айтпа;

- Баланың бойында жаман қасиеттерге орын қалмайтындай тек жақсы қасиеттерді дамытыңыз;

- Ортаны дамытуда белсенді болыңыз. Дамытушы құралдармен дұрыс жұмыс жасауды үйретіңіз;

- Сізден көмек сұраған баланы әрқашан тыңдап, көмек беріңіз;
- Өзінің қателігін түсініп, түзете білген баланы сыйлай біліңіз. Өзінің немесе басқалардың денсаулығына зиян келтіретін іс-әрекетті дер кезінде тоқтата біліңіз;
- Басқалардың іс-әрекетін бақылап тұрған немесе істейтін ісін жоспарлап тұрған баланы сыйлаңыз. Оларды ешқашан бір іс-әрекетпен айналысуға мәжбүрлемеңіз;
- Балаға айналысатын іс табуға көмектесіңіз;
- Балаға бұрын меңгермегенін меңгеруге көмектесіңіз, жалықпаңыз;
- Баламен жұмыс жасауда ең жақсы сөйлеу мәнерін пайдаланыңыз және өзіңіздің бойыңыздағы ең жақсы мінез-құлықты баланың бойына сіңіре біліңіз [3].

Монтессори жүйелеген дидактикалық материалдар мектепке дейінгі ұйымдарда кеңінен қолданылуда. Еркін тәрбиелеу концепциясы көп жағдайда ата-аналарда балалары ерке, тыңдамайтын бала болып кетеді деген үрей тудырады. Бірақ, жүйе арнайы құрлыған ортада жүзеге асырылады, балалар дамытушы құралдармен жұмыс жасайды және де оларға көмектесетін тәрбиеші болады. Осы арқылы бала өзі шешім қабылдап үйренеді.

Монтессори технологиясы қолданылатын топтарда мектепке дейінгі ұйымда оқу процесі «дидактикалық шеңберден» басталады. Шеңбер күн сайын сол жерде, сол уақытта өткізіледі. Шеңберден кейін тәрбиеші тақырыпты хабарлайды. Балалар біртіндеп шеңберден шығып, өздері қалаған құралдарды алып өз беттерімен жұмыс жасайды. Сабақ соңында балалар алған әсерлерін айтады. Соңында тәрбиеші жасалған жұмыстар үшін балаларға алғыс білдіреді.

Монтессори технологиясын пайдаланып сабақ өткізетін топтарда арнайы дидактикалық құралдармен жабдықталған бұрыштар болады. Бұрышта сонымен қатар біртүсті сөрелер және де кілемшелер болады. Себебі бала тек қана үстелге емес, қалаған орнына отырып жұмыс істей алады [6].

Инновациялық технологиялардың дамыған заманында «Монтессори технологиясын» естімеген жан жоқ шығар. Бұл жүйенің ерекшелігі баланың өз-өзін қамтамасыз етуі, еркіндігі, баланың психологиялық, физикалық, әлеуметтік дамуының еш қысымсыз, табиғи түрде жүруі.

Мария Монтессори жүйесінің негізі – бала арнайы дайындалған ортада жұмыс жасайды. Тәрбиешінің міндеті – баланың барынша дамуына жағдай жасап, көмектесу. Егер бала дұрыс істемей, қателік жіберіп жатса, қай жерден қателескенін түсінеді, бірақ, ересек адам тарапынан жаман баға алмайды, нашар сөз естімейді.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Бөрібекова Ф.Б., Жанатбекова Н.Ж. қазіргі заманғы педагогикалық технологиялар. – Алматы, 2014
2. Успанов К.С. Әлемдік педагогикалық ой-сана. – Алматы: «Таймас», 2009
3. Сорокова М.Г. Система М.Монтессори: теория и практика: учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений. – 5-е изд, испр. – М.: Академия, 2013.
4. Лывок С.В., Монтессори М. Помоги мне сделать это самому. – М.: Издат. дом «Карапуз», 2000.
5. Дюков В.М. О моделях трансляции инновационного опыта дошкольных образовательных учреждений // Инновационные проекты и программы в образовании. – 2011. – №1.
6. Сумнительный К.Е. Педагогическая система М. Монтессори // Мама и малыш. – 2004. – №9.

ҚАЗІРГІ БІЛІМ БЕРУ САЛАСЫНДАҒЫ «МӘҢГІЛІК ЕЛ» ҚҰНДЫЛЫҚТАРЫ

ОМИРЖАНОВА Д. С.
КГУ «ОСШ № 64»

«Халық пен халықты, адам мен адамды теңестіретін нәрсе – білім» деп ұлы жазушы М.Әуезов [айтқандай](#), тәуелсіздік туын тіккен елімізді өркениетке апарар жолдың бастауы – мектеп. Мектеп реформасында оқушылардың еңбек тәрбиесін күшейту және қазіргі заманымызға сай өз ұлтымыздың ұлттық өнеріне үйрету, оқу – тәрбие үрдісінің өзекті мәселелерінің бірі болып отыр. Технология пәні сабақтары қазақ халқының ұлттық құндылығын қолөнер бұйымдарын дайындату арқылы дәріптеп, оқушыларды ата-баба мұрасын сақтауға тәрбиелейді. Жаһандану деген бір жойқын дариядағы иірім сияқты бәрін жұтып бара жатқан заманда ер халықтар ғана ұлттық белгісін сақтай алмақ. Бізді де осы үдерістен алып шығар: ұлттық құндылықтарымыз бен білімді ұрпақ. Технология пәні ұстаздарының ұстанар бағыты-ұлттық құндылықтарды оқыту болып отыр. Қазақ халқы кең-байтақ республика жеріндегі ертеден қалыптасқан көне мәдениеттің тікелей мұрагері. Халқымыз сонау замандарда өмір сүрген ата – бабамыздың өнерлерінің қай түрі болсын қасиеттеп, қадірлеп, тіптен пір тұтып, көздің қарашығындай аялап сақтаған. Жалпы, өнер дегеніміз-жаңа білімді алу қажеттілігін туындатады, пәнге деген қызығушылығын арттырады, өзіне-өзі сенімді, қолынан іс келетін жан-жақты дамыған оқушыны тәрбиелейді. Халқымыздың дәстүрінің озық үлгілерін кейінгі ұрпаққа жеткізіп, бүгінгі кәдемізге жаратып, ілгері дамытып отыру – борышымыз, әрі тарихи мәні бар игілікті іс.

Мектепте оқылатын технология пәні қазіргі білім беру саласындағы түрлі өзгерістерге байланысты жаңа мазмұнға ие болды. Қазіргі кезеңде, ең әуелі технология пәні оқушыларға экономикалық білім бастауының негіздерін беріп, болашақ кәсіпкерді дайындауда жаңа қадам жасап, пән міндеттерінің бірі – кәсіби еңбек түрі мен өнертануға баулып, ұлттық өнерімізді және ата кәсіпті жандандыруда. Осы орайда жаңа мазмұн талабына сай технология пәні «Мәңгілік Ел» құндылықтарын жас ұрпаққа игертуде өзінің елеулі үлесін қосып отыр. Атап көрсетсем: ұлтымыздың мәдени құндылықтарының бірегейі- қолөнер түрлерін жан-жақты игертуде. Еңбек тәрбиесі жастарды өнер құндылықтарын жасауға қатыстыра отырып, олардың бойында белгілі адамгершілік-эстетикалық мәдениетті, көркемдік талғамды, шығармашылық қабілетті дамытады. Оқу- тәрбие барысында мектепте негізгі оқушыларды өз халқының ғасырлар бойы қол жеткізген табыстарына ұмтылуға тәрбиелеу, ұрпақты ата-баба салт-дәстүрімен, әдет-ғұрпымен қайта табыстырумен қатар және меңгерту болып табылады. Қолөнері әрбір оқушыны әсемдік әлеміне үйретіп қана қоймай, оны қорғауға және рухани мәдени деңгейін көтеруге табиғи жағдай жасайды. Сол себепті әрбір қоғам мүшесін өнерпаздыққа тарту қоғамның объективті қажеттілігі және заңдылығы болуы керек.

Технология пәнінің сәндік-қолданбалы өнері элементерімен материалдарды көркем өңдеу технологиясы бөлімі бойынша ұлттық мәдениетіміздің құрамды бөлігімен таныстыруды дамыта отыра, шығармашылық жоба жұмыстарын ұйымдастырып, өнерді насихаттаймын. Технология сабақтары логикалық ептілік пен іскерлік дағдыны, шығармашылық шабыт пен еңбекті қажет етеді. Ал еңбек-өмірдің, барлық тіршілік атаулының қажеттілігі, қолөнер адамзат өркениетінің, қоғам дамуы, жасампаздығының нәтижесі. «Өнер көзі халықта», халықсыз өнер, өнерсіз халық жоқ. Алдымен өнерді халықтан үйреніп, көне мұраны жаңғыртып, іске асыру – әр адамның міндеті деп түсіну қажет. Сондықтан еңбекке баулудың мазмұнында қазақтың сәндік – қолданбалы қолөнері мен ұлттық кәсіпті игерту қазіргі таңда басты мәселелердің бірі болып отыр. Ұлы жазушы Лев Толстой: «Өткенді жақсы білмейінше, келешекке сапар шегу - ойсыз қараңғыда сүрлеу, соқпақ іздеумен пара-пар» деген екен. Ендеше, ұрпақ тәрбиесіндегі ежелден келе жатқан халықтық қолөнер туындыларының салт-дәстүрлер тағылымынан тиісті өнеге үйренбейінше, ұлттық рухты бойына сіңірген ұл-қыздардың өсуі мүмкін емес.

Оқушы жастарды жаңа экономикалық жағдайда еңбек етуге, өз бағыт – бағдарын анықтауға, мүмкіндіктерін іске асыруға даярлау үшін 5-сыныптан бастап, қолөнері жайында оқу стандарты бойынша жүйелі білім беремін. Пәннің бағдарламасына сәйкес, ұлттық өнер туындыларын жаңғыртып дайындауды төмендегідей жоспар бойынша іске асырамын:

- Қолөнер, өнер тарихы туралы білімдерін дамыту;
- Кестелеу, жапсырмалау өнерін игерту;
- Қазақ халқының ең көрнекті өнері оқу – өрнек түрлерін оқыту;

- Әдемі маталар үйлесімдігін таба отыра, құрақ –құрау өнерін жетілдіру;
- Өздігінен еңбекке баули отыра , шығармашылық ойларынан жобалар жасату.

Қорытындысында, оқушылар ұлттық өнер түрлерін біртіндеп үйрене отыра, құндылықтарымызды дайындап қана қоймай, қызығушылықтары артып ең көне түрлерін де зерттеп, ұлттымыздың туындыларына деген құрметтері артады. Бұл бағдарлама оқушыларды еңбекке, түрлі қарапайым өнер бұйымдарын жасауға, ой – өрісін, шеберлігі мен дағдысын арттыруда қазақ халқының өнерін санасына сіңіре отырып, бар затты ұқсата білуге, ол заттың қадірін білуге көмек көрсетеді. Кәсіптік білім мен еңбек дағдылары оқушылардың өзіндік шеберлігін, әсемдікті сезіну қабілетін арттырып, ұлттық санасының қалыптасуына негіз қаланыт болады деп есептеймін. Ою-өрнектерді оқыту үдерісінде оқушыларға эстетикалық тәрбие берумен қатар, магиялық және символдық мағыналарын ашып, қазақ оюларының өрісі кең, болашағы мол екендігін ұғындыра отыра, баға жетпес құндылық екендігін айтамын. Қазақ ою-өрнек өнері халықпен бірге жасасып, оның рухани және материалдық игілігіне айналып отыр. Қазақ ою-өрнегіне зер салған адам әрбір бұйымдағы ою-өрнектің тақырыптық мазмұны, құрылымы, тепе-теңдігі мен ырғағы, ең бастысы, өзіндік философиялық мәні бар екенін байқайды.

Ою-өрнек қазақ даласында оқу-сызу пайда болмай тұрып дүниеге келді десе де болады. Өткен ғасырдағы адамның ойын, немен шұғылданғанын, іс-әрекеттерін ою арқылы оқуға болады. Оқушылар еліміздің этнограф-тарихшылары мен өнер зерттеушілерінің еңбектеріндегі ою-өрнектің түрлері, атаулары, шығу тарихы туралы көптеген құнды деректерді өздері жинайды. Тарихи мұраларды қарастыру нәтижесінде қазақ оюларының қазіргі кезде ел арасында атаулары мен үлгісі ұмыт бола бастаған ою түрлерін жаңғыртады. Нәтижесінде, жоба жұмысы арқылы жаңа мазмұндағы туындыларын дайындайды. Бүгінгі әшекейлеудің басты құралы ретінде, біз қолданып жүрген ою-өрнектер руға біріккен адамдар тобының белгісі, рәміздері ретінде саяси-әлеуметтік қызмет атқарғаны белгілі. Туымыздан орын алған ою-өрнек те осының айғағы. Рухани қайнарымыздың бірі болған осынау құндылық бүгінде азаттығымыздың нышаны-көк байрағымызды да көріктендіріп тұрған ою. Қоғамның дамуы адамдардың ой-санасының, мінез-құлқының өзгеруімен қоса сыртқы сымбат, келбетінің де жаңаруына ықпал етуде. Қазір киім, бұйымдарда ою-өрнектерді

шығармашылықпен қолдану заман талаптарынан туындап отырған мәселелердің бірі деуге болады. Ою-өрнек өнері бір елдің тілімен жазылған мәдени шежіре десек, «атымда менің сырым бар» дегендей, әр ою-өрнектің астарында алуан мағыналы тарих, ақпарат жатыр. Мысалы: Еліміздің туындағы «ирек су» оюы – өмір жолы, «дөңгелек күн» оюы – жарық өмір, «күсканат» оюы – еркіндікті, «қошқармүйіз» оюы – молшылықты, тоқтықты, байлықта меңзейді, ал көк түс – ашық аспан, бейбітшілікті білдіреді. Мұнда *«Біздің еліміз тәуелсіздікті нық ұстап тұрсын, елімізде молшылық, баршылық, бейбітшілік, бақытты өмір болсын»* деген арман, тілек бар.

Технология пәні бір саласы - киім тігу. Ақиқаттың бір түрі - бізді қоршаған ортадағы зат – киім десек, киім - өнер туындысы. Әр халықтың ұлттық киімі оның эстетикалық талғамынан сыр шертеді. Күні бүгінге дейін өзінің ерекшелігін сақтап, қолөнердің озық үлгісі ретінде танылған бұйымдардың бірі - ұлттық киімдер. Ұлттық киім сұлулығы ұлттық этика, эстетикалық қабілеттерін және инабаттылық әдет – дағдыларын жетілдіреді. Ұлттық киім - ұлттық бейнең, қазақтық ерекшелікті жадыда сақтаудың бір жолы. Оны ескерткіш ретінде болашақ ұрпаққа сақтау қажеттілігін ескерсек, оған барынша қамқорлық жасап қалпына келтіру, баламаларын қазіргі заман талабына сай көптеп шығару - басты парыз болмақ. Технология сабақтарында ұлттық киімдерді дайындату оқушының эстетикалық талғамын дамытуда маңызды рөл атқарады. Яғни, ұлттық киімдерді зерттеп, оны тігу оқушының өмірге көзқарасын, көркемдік талғамын, ой – пікірін қалыптастырады. Киім тігу барысында қыз баланың алуан түрлі ой – қиялы, іскерлігі, шеберлігі, тапқырлығы, талапшылдығы, ұқыптылығы, бақылағыштығы іске асырылып отырады. Сондықтан ғасырлар бойы тарих жолымен дамып, озық тәжірибелерін бойына сіңіріп, өзінің қадір-қасиетін жоймай келе жатқан қазақтың ұлттық киімдерін барынша дайындату маңызды.

Қорыта айтқанда, оны зерттеп ұрпақтан- ұрпаққа жалғастырсақ, киім үлгілерінің ең көне түрлері өшпей қайта жанданып отыратыны сөзсіз. Шығармашылық жоба сабақтарында ұлттық киім-кешектің ажырамас бөлігі болған зергерлік әшекейлер және түрлі тұрмыстық бұйымдарды заман талабына сай соны түрлерін дайындаймыз. Әсерлілік қуаты мол, түрі мен өрнегінің айқын үйлесімімен ерекшеленетін қазақ әшекейлері бұрын-соңды өткен зергерлердің айшықты мұрасы болып табылады әрі ұлттық мәдениеттің асыл қазынасына қосылады ал, тұрмыстық бұйымдар қазіргі дизайнмен тұрмысымызда өз орнын табуда. Жоба жұмысының теориялық бөлімінде оқушылар ұлттық қолөнердің әр түрінің өзіндік жасалу ерекшелігіне тән мінездемесі бар туралы қызықты мәліметтермен танысып, өзінің қиялынан шыққан бұйымдарындайындайды. Оқушылар осы жұмыстар нәтижесінде «Өз көзқарасының авторы», «іс-әрекет біліктері мен дағдыларының шебері», «белсенді ізденгіш» сияқты атақтарға ие болып, атадан балаға мұра ретінде қалыптасып келе жатқан кәсіп түрлерін игереді. Сонымен қатар, болашақта мамандық түрлеріне баулу мақсаты іске асады.

Білімді болу – бүгінгі таңның басты ұраны. Бүгінгі болашақ ұрпақ – ертеңгі қоғамның иесі, сол қоғамның иелері тұрмыс қажеттілігінен туындаған ұлттық өнер мұраларын сақтап, қазіргі таңда сәнді етіп жаңартса және сән индустриясының жоғары көкжиегінде көрсетсе, әрине нұр үстіне нұр.

Қазіргі таңда еліміздің ұл – қыздары мейрамдарда, шет елге сапарға шығып, елінің өнерін танытуда ұлттық киімдерін киіп, Ұлы даланың өкілі ретінде өзге халықтарды тамсандырып жүргенін мақтанышпен айта аламыз. Ұлттық бейнеңді өлтірмеудің жолдары - рух, тіл мен діл, салт пен дәстүр, әдебиет пен өнер болса, солардың ішінде қолөнеріміз қазақтың ісінде де, мәдени-тарихи өмірінде де елеулі орын алатыны даусыз. «Өнерлінің ісі сән, жастық шаққа өнер тән», «Шеберлінің қолы алтын», «Жігітке жеті өнер де аз» сынды мақал-мәтелдерді кейінгі ұрпағына мирас еткен қазақ халқының қайталанбас қолөнер туындыларын дүниеге келтірген ісмерлік өнері - асқан табандылықты, ыждағаттылықты, ұқыптылықты қажет ететін, халықпен бірге жасасып, біте қайнасып, ұрпақтан-ұрпаққа мұра болып келе жатқан үлкен тәрбие мектебі. Осы орайда технология пәні білім беруде халықтық педагогикамен ұштастыра отыра, заманымызға сай сапа, түр беру әдісімен мәдени құндылықтарымызды бүгінгі ұрпаққа меңгертіп отыр. Технология сабағы – логикалық ептілік пен іскерлік дағдыны, шығармашылық шабытты қажет ететін сабақ, сондықтан өнер туындыларының жасалу құпиясын, тарихын, қайталанбас ерекшелігін, технологиясын ашып көрсетсек, оқушы шығармашылықпен еңбектене іске кіріседі. Технология сабақтары сәндік-қолданбалы өнер элементтерін пайдалана отырып, заманауи ұлттық киім, бұйымдар, әшекей үлгілерін дайындатады, Бұл өзгерістерде ойға қонымдылық, сұлулық талаптары ескеріліп, оқушыларды эстетикалық талғамға тәрбиелейміз. Бұл процесс баланы құлшындырып, еңбектен ләззат алып, өзі тудырған әдемілікке, өнерпаздыққа қызығушылығын арттырып, рухани болмысын жетілдіріп кемелдендіреді. Сондықтан осы заманда ұлттық өнер ерекшеліктері мен маңыздылығын, көркемдік сипатын бала бойына, санасына сіңіру және жаңа ұрпақ тәрбиесінде эстетикалық тәрбие мен этикалық норма үйлесімдігі басшылыққа алынып, мұраттың бірлігі тілектен қажеттілікке айналды. Алдына осындай асыл мұрат қойған ұрпақ ұлттық құндылықтарды бағалай білетін, биік талғам иесі, сұлулықты түсінетін тұлға болып жетіледі. Нәтежесінде, тамаша тұрмыс орнатуға қабілетті, елімізді алға апаратын ұрпақ тәрбиелеу мәселесі іске асады. Сонда ғана ұлттық мәдениеттің гүлденуі, құндылықтарымыздың ұрпақтан ұрпаққа жетіуі жалғасады. Ойымды түйіндейтін болсам, қазіргі білім беру саласындағы технология пәні сабақтарында ұлттық құндылықтарымызды зерттеп жаңғыртуда, жаңа технология әдістерін қолданып, бүгінгі күннің басты талабы – өзгермелі даму үстіндегі ортада өмір сүруге бейім, бәсекеге қабілетті, жоғары мәдениетті жеке тұлғаны тәрбиелеуде өз үлесімді қосу.

Пайдаланған әдебиеттер:

1. Н.Ә.Назарбаев. Еркін де еңселі әрі қауіпсіз қоғамға қадам басайық. Егемен Қазақстан. 2000.
2. Адамқұлов Н. Ұлттық қолданбалы қолөнері. - Алматы, 2006.
3. Бикенов А. Қазақтың материалдық мәдениеті: Астана: Фолиант, 2010.

4. Мирсеитова С. Оқыту ізденіс ретінде және ізденіс оқыту ретінде. Қарағанды. 2011.
5. Өмірбекова М.Ш. ОЮ-өрнектің қолданылуы А., 1995 ж.
6. Науанұлы М. Қазақтың ұлттық киім үлгілері. 2009 ж
7. Энциклопедия. Қазақтың ою-өрнектері. «Алматы кітап» ЖШС. 2005 ж. Т. Х. Ғабитов, И. Н. Тасмағанбетов, Р. Н. Нұрғали, И. С. Төлендиев, Ә. А. Асқаров, Ғ. Есім, Б. Сағындықұлы.

РАЗВИТИЕ ПОЗНАВАТЕЛЬНОЙ АКТИВНОСТИ УЧАЩИХСЯ МЛАДШИХ КЛАССОВ ДЛЯ ПОВЫШЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ УРОКОВ

АХМЕТОВА Р.К.

Коммунальное Государственное учреждение «Основная средняя школа №64»
raushan.akhmetova.1963@mail.ru

Ученик младшего класса за короткий период обучения должен освоить, преобразовать и уметь использовать большой объем информации. 21 век - век высоких компьютерных технологий. Современный ребенок впервые переступив порог школы, знакомится с миром в котором нужно искать нестандартные, а иногда и неординарные пути решения в различных видах деятельности. Наиболее эффективными средствами являются:

- игровая деятельность;
- создание положительных ситуаций;
- работа в парах и группах;
- проблемное обучение.

Каждый учитель ищет пути совершенствования урока. С этой целью учителя с первых шагов включают детей в активную познавательную деятельность.

Важнейшим условием для становления личности является повышение его самооценки, как особого компонента самосознания.

Главным в процессе обучения считаю включение школьников в ситуацию творческой деятельности. Это повышает роль частично-поискового и исследовательского методов обучения.

На уроках математики я часто применяю задания логического характера, магические квадраты, математические ребусы, головоломки, а также задачи на смекалку. Для решения многих этих задач ученикам приходится применять знания в совершенно новых условиях. Важнейшим условием является то, что рассуждения решения лучше проводить вслух.

Как и во всех начинаниях не обходится и без трудностей. Ведь не каждый ученик открыт к творчеству. Многим нужно какое-то время. Для решения и корректировки этих проблем, а также для активизации провожу на уроках такие формы работы, которые были бы интересны и доступны всем. Таковым является - игра.

Виды игр, используемых на уроках много. Остановлюсь на некоторых:

1) Игры, в которых нужно действие выполнить по образцу или указанию. Например: «Придумай слова на букву Т», «Продолжить узор», «Составить выражения по образцу», «Начертить недостающую фигуру».

2) Игры, в которых нужно выполнить действия. Это игры на формирование навыков правописания и вычислительных навыков. Например: «Кот-рыбак», «Лабиринт», «Заполни окошко», «Выбери дорожку».

3) Игры, в которых ученики выполняют проверку чьей-то работы. Например: «Контролер», «Я-учитель», «Кассир».

4) Игры, в которых присутствуют преобразующая деятельность. Например: «Числа перебежчики», «Буквы затерялись», «Придумай новые слова», «Собери круговые примеры».

5) Игры, в которых нужно выполнить поиск. Например: «Определи закономерность», «Подбери ключ», «Где чей домик», «Какая буква заблудилась».

Игры способствуют обогащению словарного запаса учащихся, расширяют их кругозор.

Игра – не развлечение, а метод вовлечения учащихся в творческую деятельность, метод стимулирования их активности. Но, для повышения эффективности урока нужно соблюдать некоторые условия:

- а) Систематическое использование игровых методов и приемов;
- б) Учет возрастных и психологических особенностей;
- в) создание комфортных условий, для становления личности.

На уроках обучения грамоты и русского языка большое место занимают творческие самостоятельные задания. На этих уроках ученики учатся выражать одну и ту же мысль разными словами и при этом стараются не повторяться.

На уроках математики ученики учатся сравнивать, анализировать и делать выводы. Все это достигается ежедневными разнообразными заданиями. Что в конечном итоге способствует умению решать нестандартные задания или логические задачи.

Литературное чтение дает возможность для широкого творчества. Это: различные пересказы, сочинение собственных сказок, драматизация, придумывание окончания рассказов и сказок. Можно предложить сказку переделать на новый лад. При разыгрывании сценок ребята учатся передавать настроение, характер, жесты и даже походку героя. Что позволяет ученикам знакомиться с правилами речевого этикета, хорошим манерам и правильной речи. На уроках литературы часто использую головоломки, шарады, кроссворды, чайнворды, анаграммы и конечно литературные викторины.

При закреплении любой темы будет наиболее эффективно, когда соблюдаются следующие элементы:

- проверка усвоения пройденного теоретического материала;
- анализ примеров, показывающих применение на практике;
- выработка практических навыков.

Для закрепления я часто использую разноуровневые карточки. И это дает свои положительные результаты. Потому что, это и обратная связь, и индивидуальная работа, и дифференциальный подход, и увеличение объема выполненной работы на уроках, и обхват большего количества учащихся. Есть возможность поработать в парах и в группе, а также показать индивидуальность.

Задачей каждого учителя является- поддержать инициативу учеников. Потому что, только при таких условиях у ребят появится потребность к саморазвитию.

При обновленном содержании обучения групповая работа считается самой продуктивной формой организации сотрудничества детей на уроке. Так как она позволяет:

* дать ученику эмоциональную и содержательную поддержку, без которых у слабых может развиться тревожность, а у сильных чувство – превосходства.

* дать каждому возможность утвердиться в себе участвуя в спорах.

* дать возможность каждому выполнить функции контроля, оценивания, целеполагание, планирование.

Групповая работа создает условия для формирования компетенции личности, таких как коммуникативность, информационность, а так же умение работать в команде.

На своих уроках я часто использую возможности ИТК. Он помогает реализовать один из важнейших принципов- принцип наглядности. А так же способствует развития навыков контроля и самоконтроля.

Для полного раскрытия и развития потенциала учащихся я провожу занятия в кружках «В мире математики» и «Чтение в радость». На занятиях развиваю любознательность, познавательный интерес, творческие способности. Предлагаемые задания формируют гибкость и широту мышления, развитие логики. Эти работы дают возможность определить перспективы дальнейшего развития каждого ученика, делают обучение более увлекательным, интересным и доступным.

Но все это можно воплотить при условии работы в тандеме «учитель-ученик-родитель». И именно в этом союзе возможно выполнение главной задачи – формирование творческой ЛИЧНОСТИ.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ:

1. Обухова М.А. Новые подходы в обучении младших школьников.-М.ВАКО,2015.

ОРГАНИЗАЦИЯ НАСТАВНИЧЕСТВА В ШКОЛЕ

АФАНАСЬЕВА И. В.

Коммунальное государственное учреждение
«Основная средняя школа № 64» г. Караганда
E-mail: leoirina83@mail.ru

Одной из важнейших задач школьной администрации является организация профессиональной адаптации молодого педагога к учебно-воспитательной среде. Решить эту проблему поможет создание системы школьного наставничества.

Современной школе нужен профессионально-компетентный, самостоятельно мыслящий педагог, психически и технологически способный к реализации гуманистических ценностей на практике, к осмысленному включению в инновационные процессы. Однако, как показывает анализ школьной действительности и социально-педагогических исследований, даже при достаточно высоком уровне готовности к педагогической деятельности личностная и профессиональная адаптация молодого учителя может протекать длительно и сложно.

Несмотря на то, что наставничество как одна из форм работы с молодыми специалистами существует давно, тем не менее, администрация образовательных учреждений нуждается в методической литературе, в которой бы содержался материал о том, как организовать наставничество в школе.

Для молодого специалиста вхождение в новую деятельность сопровождается высоким эмоциональным напряжением, требующим мобилизации всех внутренних ресурсов. Решить эту стратегическую задачу поможет создание гибкой и мобильной системы наставничества, способной оптимизировать процесс профессионального становления молодого учителя, сформировать у него мотивации к самосовершенствованию, саморазвитию, самореализации. В этой системе отражена жизненная необходимость молодого специалиста получить поддержку опытного педагога-наставника, который готов оказать ему практическую и теоретическую помощь на рабочем месте и повысить его профессиональную компетентность. Возврат к наставничеству в современном образовательном процессе как форме работы с молодыми педагогами указывает на недостаточность других используемых управленческих и образовательных технологий подготовки специалистов и возможность применить этот тип отношений как резерв успешного управления профессиональным становлением личности.

В последнее время все чаще наставничество подменяют другими понятиями: "тьюторство", "коучинг", "менторинг".

Задача наставника – помочь молодому учителю реализовать себя, развить личностные качества, коммуникативные и управленческие умения. Но при назначении наставника администрация образовательного учреждения должна помнить, что наставничество – это общественное поручение, основанное на принципе добровольности, и учитывать следующее: педагог наставник должен обладать высокими профессиональными качествами, коммуникативными способностями, пользоваться авторитетом в коллективе среди коллег, учащихся (воспитанников), родителей. Желательно и обоюдное согласие наставника и молодого специалиста в совместной работе.

Поскольку наставничество является двусторонним процессом, то основным условием эффективности обучения наставником молодого специалиста профессиональным знаниям, умениям и навыкам является его готовность к передаче опыта. Педагог наставник должен всячески способствовать, в частности и личным примером, раскрытию профессионального потенциала молодого специалиста, привлекать его к участию в общественной жизни

коллектива, формировать у него общественно значимые интересы, содействовать развитию общекультурного и профессионального кругозора, его творческих способностей и профессионального мастерства. Он должен воспитывать в нем потребность в самообразовании и повышении квалификации, стремление к овладению инновационными технологиями обучения и воспитания.

Когда молодой учитель приступает к профессиональной деятельности, он, конечно же, нуждается в поддержке. Поэтому наставнику необходимо обратить внимание молодого специалиста:

- на требования к организации учебного процесса;
- требования к ведению школьной документации;
- формы и методы организации внеурочной деятельности, досуга учащихся;
- ТСО (инструктирование по правилам пользования, технике безопасности, возможности использования в практической деятельности);
- механизм использования (заказа или приобретения) дидактического, наглядного и других материалов.

Организация наставничества – это одно из важных направлений деятельности любого руководителя. Человек становится успешным наставником только в том случае, если он эффективно реализует навык наставничества. Руководителю образовательного учреждения следует стремиться к неформальному подходу в обучении педагогической молодежи: обучаюсь – делаю; делаю – обучаюсь; формировать общественную активность молодых учителей, обучать их объективному анализу и самоанализу. Не следует бояться таких форм работы с молодежью, когда они сами становятся экспертами: присутствуют друг у друга на уроках, посещают уроки своих коллег.

Большую эффективность по сравнению с традиционными формами работы (беседами, консультациями, посещением и обсуждением уроков) имеют новые нетрадиционные или модернизированные: психологические тренинги, творческие лаборатории, психолого--педагогические деловые игры, диспуты, конкурсы, круглые столы совместно с родителями и учениками, "мозговые штурмы", разработка и презентация моделей уроков, презентация себя как учителя, классного руководителя, защита творческих работ, передача педагогического опыта от поколения к поколению учителями мастерами. Именно они ускоряют процесс вхождения начинающего учителя в образовательную, педагогическую среду. Он чувствует себя увереннее, закрепляется его убеждение в правильном выборе профессии. В результате молодые коллеги смело идут на аттестацию на более высокую квалификационную категорию, растет их профессионализм.

Положительно себя зарекомендовала такая нетрадиционная форма работы наставника, как проведение аукциона педагогических идей, которые за недостатком практического опыта представляют только теоретический материал. В процессе такого общения учителя отмечают для себя все интересное, что они хотели бы применить в своей работе, но у них возникают вопросы, на которые пока нет ответа. Вот тут и возможно объединение опытных учителей наставников и молодых педагогов, которые помогут друг другу.

Работа с молодыми специалистами будет более эффективной, если администрация школы и наставники подготовят им различные "памятки":

- обязанности классного руководителя;
- организация работы с неуспевающими учащимися;
- анализ и самоанализ урока;
- как правильно организовать работу с родителями;
- методические рекомендации по проведению родительского собрания, внеклассных мероприятий и др.

Администрация школы или учитель наставник могут создать портфолио молодого специалиста, куда вносятся педагогические находки, достижения, анкеты с отзывами на проведенные уроки и т. д. Это дает возможность увидеть динамику в профессиональном становлении молодого учителя в процессе наставнической деятельности. Портфолио – своеобразный паспорт повышения профессионального уровня педагога, свидетельствующий о его способностях, самоорганизации, коммуникативных навыках, отвечающий его

потребности в практической самореализации. Кроме того, портфолио может быть использовано и как форма полного и разностороннего представления молодого специалиста к аттестации на повышение квалификационного разряда. Создание такого документа позволяет избежать формализма в деятельности наставника, целенаправленно и системно подходить к отбору форм и методов работы с начинающим учителем, адекватно оценивать результаты профессионального роста и позитивных изменений в его профессиональной деятельности. Портфолио может вести и сам молодой учитель, отмечая в нем повышение своей профессиональной компетентности и достижения в личностном росте.

Организация наставничества в процессе повышения профессиональной компетентности молодого учителя носит поэтапный характер и включает в себя формирование и развитие функциональных и личностных компонентов деятельности начинающего педагога (проектировочного, организационного, конструктивного, аналитического) и соответствующих им профессионально важных качеств на основе "Я – концепции". Поэтому наставник может выстраивать свою деятельность в три этапа:

1й этап – адаптационный. Наставник определяет круг обязанностей и полномочий молодого специалиста, а также выявляет недостатки в его умениях и навыках, чтобы выработать программу адаптации.

2й этап – основной (проектировочный). Наставник разрабатывает и реализует программу адаптации, осуществляет корректировку профессиональных умений молодого учителя, помогает выстроить ему собственную программу самосовершенствования.

3й этап – контрольно-оценочный. Наставник проверяет уровень профессиональной компетентности молодого педагога, определяет степень его готовности к выполнению своих функциональных обязанностей.

Библиографический список:

1.Аминов Н. А. Психофизиологические и психологические предпосылки педагогических способностей/ Аминов Н. А. Вопросы психологии. 2012. -№ 5. — с 71–77.

2.Вершловский С.Г. Учитель-методист – наставник стажера: Книга для учителя.- М.: Просвещение, 1988.

3.Онушкин В.Г., Кулюткин Ю.Н., Вершловский С.Г. Профессия – учитель: Беседы с молодыми учителями.- М.: «Педагогика», 1987.

РАЗВИТИЕ ПОЗНАВАТЕЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ У ДЕТЕЙ ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА

РАЗИНА А.А.

КГУ ОСШ№64

16d25@mail.ru

Совершенствование познавательной деятельности дошкольников - одна из важнейших задач в педагогике. Ведь если мы хотим воспитать интеллектуально развитую личность, то нужно создавать условия для её саморазвития. Развивать познавательную деятельность у детей нужно для активизации у них любознательности, пытливости и повышения интереса ко всему.

Познавательная деятельность – это всегда искание и открытие нового, поиск ранее неизведанных подходов и решений, активное достижение истины, активная, а не созерцательная, пассивная деятельность субъекта в любой ее форме. Источником познания дошкольника является чувственный опыт. Диапазон его зависит от того, насколько тонко ребёнок владеет суммой специальных действий (рассматривание, ощупывание, сравнение, сопоставление, выделение главного и второстепенного и т. д.), влияющих на восприятие и мышление. В процессе познания «задействованы» все таланты, способности познающего субъекта в их единстве и взаимодействии. В процессе познания участвуют органы чувств, память, мышление, воображение, фантазия, интуиция др. Проблема развития

познавательной активности ребенка дошкольного возраста в течение многих лет остается актуальной.

Для формирования познавательных способностей детей необходимо развивать такие психические процессы как восприятие, память, внимание.

Восприятие - это основной познавательный процесс чувственного отражения действительности, ее предметов и явлений при их непосредственном действии на органы чувств. Оно является основой мышления и практической деятельности, как взрослого человека, так и ребенка, основой ориентации человека в окружающем мире, в обществе. Существует три вида восприятия: простые, сложные и специальные. К специальным видам относятся восприятие пространства, времени, движения. К более простым видам относятся восприятие величины, формы предметов, их цветов.

Восприятие ребенка дошкольного возраста носит произвольный характер. Дети не умеют управлять своим восприятием, не могут самостоятельно анализировать тот или иной предмет. В предметах дошкольники замечают не главные признаки, не самое важное и существенное, а то, что ярко выделяет их на фоне других предметов: окраску, величину, форму. Развитие восприятия происходит поэтапно. На первом этапе перцептивные действия формируются лучше, когда ребенку для сравнения предлагаются эталоны, воздействующие на органы чувств, /т.е. сенсорные эталоны./Таковыми сенсорными эталонами при восприятии формы являются геометрические фигуры, при восприятии цвета - спектральная гамма цветов и др. На втором этапе дети знакомятся с пространственными свойствами предметов с помощью глаза и ориентировочно-исследовательских движений рук. На третьем этапе дети получают возможность довольно быстро узнать интересующие свойства объектов, при этом внешнее действие восприятия превращается в умственное. Развитие восприятия дает возможность детям дошкольного возраста узнавать свойства объектов, отличать одни предметы от других, выяснять существующие между ними связи и отношения. Для этого можно использовать такие игры: игра «Расскажи о животных» - в течение 5 секунд показать карточки на которых нарисованы животные, потом попросить детей назвать, что нарисовано, и рассказать об особенностях и различиях этих животных, игра «Круг, квадрат, треугольник» - собери все круги, отдельно положи синие круги, зеленые круги, желтые круги, красные круги и другие задания.

Второй психический процесс развития познавательных способностей детей - **Память**. Память является одним из основных свойств личности. Выделяются три вида памяти:

Наглядно-образная память, которая помогает хорошо запоминать лица, звуки, цвет предметов и т.д.

Словесно-логическая, при которой преимущественно запоминаются формулы, схемы, термины.

Эмоциональная, при которой лучше всего сохраняются пережитые чувства.

Кроме того, существует еще разделение памяти на виды: Кратковременная память, когда материал запоминается быстро, но ненадолго. Долговременная память, требующая больших усилий, но позволяющая сохранить информацию на многие годы. Механическая, смысловая, двигательная, зрительная, слуховая память. В дошкольном возрасте запоминание и воспроизведение носит в основном произвольный характер /дошкольник не заботится о том, чтобы все, что воспринимает, мог легко и точно припомнить впоследствии/, Но уже в возрасте 5-6 лет начинает формироваться произвольная память. Наряду с преобладанием наглядно - образной памяти на протяжении дошкольного периода возникает и развивается память словесно- логическая, при воспоминании начинают выделяться более существенные признаки предметов.

Развитию памяти у детей дошкольного возраста способствуют разучивание стихов, рассказывание прослушанных сказок, стихотворений, наблюдение во время прогулок. Игра «Запоминаем вместе» - один ребенок называет какой-нибудь предмет. Второй повторяет названное слово и добавляет какое-либо свое и т. д. Так же используется для развития памяти методика воспроизведения рассказа. При воспроизведении рассказа обязательно нужно обратить внимание на точность воспроизведения, последовательность событий. Очень

важно, чтобы ребенок понял смысл рассказа. Если ребенок с рассказом не справляется, следует задавать ему вопросы.

Третий психический процесс развития познавательных способностей детей - **Внимание.**

Внимание - это форма организации познавательной деятельности. Уровень успеваемости ребенка, продуктивность учебной деятельности во многом зависит от степени сформированности внимания. Выделяют три основных вида внимания: непроизвольное, произвольное, послепроизвольное. Непроизвольное внимание возникает как бы само собой, без усилия воли. Именно этот вид характерен для познавательной деятельности дошкольников.

С возрастом, в процессе игры, обучения, общения с взрослыми начинает формироваться произвольное внимание и требует от человека волевых усилий. В процессе обучения, в процессе работы могут возникнуть интерес, увлеченность, вдохновение, которые обычно снимают волевое напряжение. В этом случае возникает послепроизвольное внимание. Характерной особенностью внимания ребенка дошкольного возраста является то, что оно вызывается внешне привлекательными предметами. Сосредоточенное внимание остается до тех пор, пока сохраняется интерес к воспринимаемым объектам: предметам, событиям, людям. Внимание в дошкольном возрасте редко возникает под влиянием какой-либо цели. Следовательно, оно является непроизвольным. Ученые-психологи считают, что появлению и развитию произвольного внимания предшествует формирование регулируемого восприятия и активное владение речью. Чем лучше развита речь у ребенка дошкольного возраста, чем выше уровень развития восприятия, тем раньше формируется произвольное внимание. Для того, чтобы дошкольник учился произвольно управлять своим вниманием, его надо просить больше рассуждать вслух. Объем внимания детей дошкольного возраста невелик. Дошкольники сосредоточивают внимание на привлекательных картинках обычно на 12-15 секунд. Устойчивость внимания зависит от индивидуальных особенностей детей. Нервные и болезненные дети чаще отвлекаются, чем здоровые и спокойные. Для развития внимания могут быть использованы такие игры: Игра «Найди одинаковые предметы», игра «Какого предмета в ряду не хватает?» - на первой странице расположено несколько рядов самых разных предметов. На следующей странице в каждом из рядов какого-то предмета не хватает. Ребенку сначала предлагается посмотреть внимательно на ряд картинок на первой странице. А перевернув страницу, просим его так же внимательно посмотреть на ряд этих же предметов и ответить на вопрос: «Что изменилось?» или «Что появилось?».

В результате развития всех этих психических процессов, усвоения систематизированных знаний у детей формируются обобщенные способы умственной работы и средства построения собственной познавательной деятельности, развивается диалектичность мышления, способность к прогнозированию будущих изменений. Все это - одна из важнейших основ компетентности ребенка - дошкольника, его готовности к продуктивному взаимодействию с новым содержанием обучения в школе.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ:

1. Тихомирова А.В. Развитие познавательных способностей детей. - Ярославль: Академия развития, 1996.
2. Тихомирова Л.Ф. Я открываю мир: Развитие познавательных способностей детей.- Екатеринбург: У-Фактория, 2006.
3. Карпова С.И., Мамаева В.В Развитие речи и познавательных способностей дошкольников 6-7 лет. - СПб.: Речь, 2007.

РАЗВИТИЕ КОММУНИКАТИВНЫХ НАВЫКОВ НА УРОКАХ РУССКОГО ЯЗЫКА

ИСАНГУЛОВА А.А. САЗАНБАЕВА Г.Е.

КГУ ОСШ №64

alynja1978@mail.ru

В современном мире остро ощущается потребность во всесторонне грамотных людях, свободно владеющих навыками устной и письменной речи. Профессиональные, деловые, личностные контакты требуют от современного человека разнообразных высказываний, как в устной речи, так и в письменной. Жизнь показывает, что очень немногие из нас умеют правильно и эффективно общаться, завязывать дружбу и поддерживать прочные и долгосрочные отношения. Это говорит о том, что развитие коммуникативных способностей личности – одна из главных задач современной школы.

Задача учителя начальных классов – научить школьников выражению собственных мыслей. Учителя начальных классов должны с первых шагов приучать детей к содержательным, подготовленным, четким, ясным и правильным высказываниям. С первого класса должна вестись борьба с пустословием, с неорганизованной речью, с повторениями, с большим количеством речевых ошибок. Решение этой задачи требует от педагога творческого подхода. Это возможно, если в системе применять новые педагогические технологии: личностно-ориентированное, дифференцированное, проблемное обучение, технологию эффективной речевой деятельности, использовать разнообразные приемы развития коммуникативных способностей.

На каждом уроке русского языка необходимо формировать у учащихся различные коммуникативные умения и навыки:– умения понять тему сообщения и её основную мысль;– полно или частично извлечь нужную информацию;– умения строить монологическое высказывание;– умения вести диалог;– умения отбирать языковые средства;– умения совершенствовать своё устное или письменное высказывание.

Учителя начальных классов при подготовке к уроку и при его проведении обязательно учитывают возрастные особенности учащихся, продумывают различные варианты индивидуальной, групповой, фронтальной работы на уроке.

В каждом классе среди детей есть визуалы, аудиалы и кинестетики, поэтому на уроках используются разные способы подачи учебной информации. Учащиеся, у которых ведущий канал аудиальный, работают в быстром темпе, хорошо воспринимают информацию на слух, а вот кинестетики медлительны, им нужно все ощутить физически, усвоение учебного материала, у них сильно зависит от эмоционального фона. Визуалам мало рассказать материал, им нужно его показать, создать образ. Важно, чтобы учитель четко представлял возможности каждого ученика. Задания творческого характера стимулируют познавательную активность учащихся с разным уровнем понимания. Для детей с низким уровнем понимания подбираются задания, позволяющие повысить интерес к предмету и ощутить уверенность в своих силах. Работа по формированию коммуникативных навыков ведётся по таким направлениям: работа над развитием речевого аппарата; уточнение и обогащение словарного запаса; формирование грамматического навыка; работа над связной речью; формирование умений воспринимать высказывания.(видео)

Для создания эмоционально-благоприятной ситуации на уроке используются: игровые приёмы; групповая и парная формы работы; (видео) занимательный текстовый материал; задания, направленные на развитие литературных способностей и творческого воображения.

Для развития речевого аппарата предлагаются такие упражнения. Например, -назовите звук, который изменил слово.

СЫЧ-СЫТ-СЫР-СЫН-САН-СОН-СОР-СОМ-СОК-СУК-СУП-СУД-САД-САМ

КАСКА-МАСКА-МИСКА-КИСКА-ЛИСКА-ЛЕСКА-ЛАСКА-БАСКА;

-замените первый звук в слове на звук [х]. Прочитайте новые слова.

САЛАТ, ГОЛОД, ПОЛКА, ШМЕЛЬ, ГЛЕБ, ГОД, СОР, ШРАМ, ГУДЕТЬ, ГРИБ, СВАЛИТЬ;

-с помощью звука [й] совершите «волшебные» превращения слов

МАКИ, РЕКИ, ЛАКИ, СОКИ, СТРОКИ, БАКИ (майки, рейки, лайки, сойки, стройки, байки);

-распутайте слова БОСАКА, ПОСАГИ, ЛЕКосо, КОСЫНКА, МОСАВАР, МОСАЛЕТ;

-игра “Договори слово”

СИ...(РЕНЬ) СИ...(ТО) СИ...(НИЦА) СИ...(НИЙ)

СИ...(РОП) СИ...(ЛА) СИ...(РЕНА) СИ...(НЯК)

Для формирования правильной речи педагоги используют такие упражнения:

-договорить слова в рифмовках (Лучше нас лесных ... (ежей) нет на свете ... (сторожей) и т.д;

-согласование существительных и местоимений – “Чья вещь?” (мой карандаш, моя книга);

-употребление прилагательных – “Из чего предмет?” (деревянный карандаш).

Уточнение словарного запаса возможно через: -беседы о рассматриваемых предметах (название, назначение, детали предмета, особенности внешнего вида, характерные действия с ним);-этимологический анализ слова.

Для этого используются упражнения в слоговом и морфемном анализе и синтезе слов; организуется наблюдение над явлением многозначности, синонимии, антонимии и омонимии слов и морфем. Например,

-назвать действия (перекидывая мяч):

Метель (что делает?) - метет, гром - ..., ветер - ..., снег - ..., солнце - ..., ливень - ..., молния - ..., мороз - ...;

-назвать другой предмет с тем же признаком: Мел белый (и снег белый), пояс узкий (и лента узкая), дыня желтая (и тыква желтая), речка быстрая (и ручей ...);

-указать четвертое “лишнее” слово. Обосновать свой ответ.

грустный, печальный, унылый, глубокий;

храбрый, звонкий, смелый, отважный;

слабый, ломкий, долгий, хрупкий; крепкий, далекий, прочный, надежный;

понять, разобраться, запомнить, уразуметь;

думать, ехать, размышлять, соображать.

-в следующих словосочетаниях указать близкие по значению слова:

свежая пицца, запас корма, вкусная еда;

наружность незнакомца, внешность человека, облик героя, вид гостя;

неизвестный кустарник, незнакомый почерк, безвестный поэт;

ценный груз, тяжелая ноша, ручная гладь, громоздкий багаж.

-объясните, какое слово из каждой строки употребляется чаще в разговорной речи, какое – в книжной речи. Указать слова, имеющие неодобрительный оттенок:

приехал, прибыл, прикатил;

пришел, пожаловал, заявился;

бросился, ринулся, накинулся;

ворвался, вторгся, вломился;

отскочил, отпрянул, шарахнулся.

-вставить в пословицы пропущенные слова: большой, маленький.

... пенек опрокинул ... воз. ... дело лучше ... безделья. Самое ... дерево выросло из ... семени. В ... лодку ... груз не кладут. ... крючком ... рыбу не выудишь.

-указать значения каждого из слов.

шашки, овсянка, коса, норка, лисички.

-какими словами описывает автор дождь?

"Дождь уже не лил, а сонно шептал. Пошептал, пошептал и умолк". (Н. Сладков)

Какими еще словами можно охарактеризовать дождь? (капает, крапает, стучит).

-заменить глагол бежит близким по смыслу:

время бежит, река бежит, зерно бежит из мешка, молоко бежит из кастрюли.

Важное место в развитии устной и письменной речи учащихся на уроках русского языка отводится работе с художественным текстом. Можно использовать следующие формы работы с текстом:- комплексный анализ текста;- синтаксические «пятиминутки»;- лингвистические «почемучки»;- нестандартные задания по лексике или стилистике текста;- создание подобного текста;- редактирование текста;- создание миниатюры.

Развитию коммуникативных творческих способностей учащихся на уроках русского языка содействуют и дидактические игры. Например,

1. «Диктор». Прочитать текст, соблюдая орфоэпические нормы.

2. «Редактор». Исправить все речевые ошибки в тексте.

3. «Переводчик». Заменить в тексте все иноязычные (устаревшие) слова русскими (современными).

К творческим заданиям, которые активизируют мыслительную деятельность учащихся, можно отнести и такие, как:

1. Угадай слово по его описанию. Объясни, как это удалось сделать.

«Архитектурные строения» пчёл (ульи). «Глаз» автомобиля (фара).

2. Какая пословица зашифрована? Объясни.

Продукт, который маслом не испортишь. (Кашу маслом не испортишь).

Когда можно смело гулять? (Сделал дело, гуляй смело).

3. «Узнай слово по описанию».

4. «Я задумала слово».

Творческие упражнения имеют целью свободное составление предложений по предложенным учителем или самостоятельно взятым ситуациям; при этом выполняются грамматические задания по теме урока.

Варианты упражнений:

а) задается тема, предлагается картина: это облегчает работу школьников и исключает шаблон:

б) даются опорные слова или сочетания, фразеологизмы:

в) задается жанр или тип речи: загадка, пословица, художественное описание, определение грамматического понятия и т.п.

Проводятся специальные упражнения:

1. Подобрать слова, которые имели бы по 2—3 значения; на каждое значение составить предложения. Объяснить значения слов ножка, спинка, горлышко, язычок, нос, ушко, гребешок, молния, идёт, льёт, летит и пр.; голова, земля, мир, язык, Волга.

2. Сравнить значения слов в сочетаниях: идут часы — идут дети —идёт строительство; стоят часы — стоят машины — стоят высокие дома; камень на дороге — камень на сердце (заметим, что работа над многозначностью слов переплетается с работой над словосочетанием и над фразеологическими единицами).

3. Подобрать близкие по смыслу слова к каждому значению данных слов, т. е. синонимы: сырой - влажный, мокрый (влажная, мокрая земля после дождя), незрелый, зелёный (например, виноград, помидор)

4. Подобрать противоположные по смыслу слова к каждому значению данных слов, т. е. антонимы: сухой (песок), сырой, зрелый (виноград)

От многозначности слов дети переходят к омонимам, которые обычно им даются в занимательных, игровых материалах: “Несет меня лиса за темные леса...”; “Не хочет косой косить косой, говорит: “Коса, коса”.

Кто вы?

Мы лисички, дружные сестрички.

Ну, а вы-то кто же?

Мы лисички тоже!

Как, с одной-то лапкой?

Нет, еще со шляпкой!

Большие возможности для развития коммуникативных навыков предоставляет организация групповой деятельности на уроках русского языка. Работа учеников в группе помогает созданию учебной мотивации, пробуждению в них познавательного интереса, стремление к успеху, формированию умения общаться и взаимодействовать с другими учениками. Работу в группе эффективно применять при проведении учебных игр на уроках русского языка. В качестве примеров групповых игр, направленных на формирование коммуникативных способностей учащихся, можно провести следующие :

1. Игра «Необычные словари». Класс делится на творческие группы, которым предстоит самостоятельно разработать несуществующие словари. Возможные варианты:словари любимых слов,словарь добрых слов,словарь вежливых слов, спортивный словарь, «овощной» словарь, словарь школьной слов и т.д.

2. Игра «Дерево мудрости» (её лучше проводить в начале или в конце урока при повторении изученного, а так же во время закрепления материала после изучения темы). В качестве дерева мудрости может быть использовано дерево, нарисованное на бумаге, или любое

самодельное дерево. Учащиеся с помощью учителя составляют вопросы по изученному материалу, записывают на листки. Листки складываются и прикрепляются к «дереву мудрости». Затем класс делится на группы, каждая группа срывает листочки с дерева (по количеству человек в группе) и отвечает на вопросы. Учитель выступает в роли эксперта, который оценивает ответы.

Развитию коммуникативных навыков способствует проблемное обучение. Для создания проблемной ситуации используются жизненные явления, факты, их анализ с целью теоретического объяснения: задачи межпредметного характера; исторический или занимательный материал; организуется практическая работа исследовательского характера, в ходе которой учащиеся приходят к выводам; исследовательские задания, при выполнении которых нужно обнаружить некоторые закономерности, требующие теоретического обоснования.

После создания проблемной ситуации совместно с учащимися определяются проблемы, находятся пути решения проблемы, путем выдвижения гипотез, проверяются гипотезы на основе полученных знаний. Например, при изучении темы «Роль прилагательных в речи» детям предлагается попутешествовать по удивительной стране «Имя прилагательное» и провести исследование, самим сформулировать проблемный вопрос: какова роль прилагательных в речи? Учащиеся объединяются в группы для совместной работы. Каждая группа получает дифференцированное задание.

Чтобы уровень развития коммуникативных умений и навыков возрастал, учителю начальных классов необходимо тщательно продумывать содержание урока русского языка, систематически и целенаправленно включать в учебный процесс речевые задания. Содержание всех упражнений на уроке должны быть подчинены одной теме, что позволяет обогащать словарный запас детей, группировать слова по темам.

На каждом уроке русского языка обязательно:- введение новых слов (минимум – одно, максимум – семь), так как ученику, прежде всего не хватает речевого арсенала для выражения понятий, мыслей, чувств -введение в урок пословиц, поговорок и упражнений с фразеологизмами, что необходимо как для воспитательного воздействия, так и для запоминания;-упражнять детей в произвольном перемещении слов внутри предложения можно, предлагая различные коммуникативные установки (распространение,дополнение неоконченных предложений; изменение порядка слов; восстановление деформированного предложения; составление предложения по аналогии; увеличение количества слов в предложении и усложнение содержания достигаются перечислением предметов, восприятием на слух синтаксической конструкции (чтобы, если, поэтому), наблюдением и выделением главного, установление причинно-следственных связей.

Совершенствование речевого общения, коммуникативная адаптация возможны через:

-развитие внимания к звуковой стороне слышимой речи (повторение вопроса, хоровое повторение вывода, послоговое похлопывание, чередование индивидуальных ответов с хоровыми); -понимание речи окружающих и своей собственной способствует учебное общение в паре; -развитие слуховой памяти (так как многословие рассеивает внимание и утомляет слушающего, необходимо продумывание хода изложения материала, подбор точных формулировок; выделение голосом главного, проговаривание хором запоминаемого), построение ответа на основе слов вопроса.

Чередования различных упражнений поднимает интерес к русскому языку, культуре общения, способствует развитию языкового мышления и коммуникативных умений. В формировании коммуникативной компетенции учащихся принципиально изменяется и позиция учителя. Он перестает быть носителем "объективного знания", которое он пытается передать ученику. Его главной задачей становится мотивировать учащихся на проявление инициативы и самостоятельности. Несомненно, развитие коммуникативных навыков и умений является приоритетным в обучении младших школьников.

Литература:

1. Львова С.И. Русский язык. 6 класс. В 2-х ч.: учебник для общеобразовательных учреждений/ С.И.Львова, В.В.Львов. - М.: Мнемозина, 2006.

2. Львова С.И. Русский язык. 9 класс. В 2-х ч.: учебник для общеобразовательных учреждений/ С.И.Львова, В.В.Львов. - М.: Мнемозина, 2009.
3. Сергеев И.С., Блинов В.И. Как реализовать компетентностный подход на уроке и во внеурочной деятельности: Практическое пособие.- М.:АРКТИ, 2007.
4. Стативка В.И. Обучение диалогической речи на уроках русского языка. - РЯШ №6, 2002.
5. Гаврикова М.Ю., Гаврикова Н.Ю. Говорите красиво! Развитие речи учащихся 4-11 классов.- Волгоград: "Панорама", 2006.

ШЕКСІЗ ҒАРЫШ ӘЛЕМІ

МҰСАҒҰЛ Г. Б., СЫРБАЕВА Н. Б.
Қарағанды «Bolashaq» жоғарғы колледжі

Әлем – уақыт пен кеңістік бойынша шексіз және өзінің даму процесінде материя қабылдаған нысандары бойынша ақыры жоқ сан алуан бүкіл бар материалдық дүние. Қазіргі түсінік бойынша, Әлемнің жасы 15 млрд жыл шамасында. Мыңдаған жылдар, ғасырлар бойы адамзат Күнді, Айды, планеталарды және белгілі бір жұлдыздарды ғана бақылап келді. Көптеген аспан шырақтары, барлық қоршаған орта тәрізді, оларға өзгермейтін сияқты болып көрінді. Бірақ, сол ерте заманның өзінде дүниеде бәрі де дамиды деген философтар да болды. Бірінші ғарышнамалық болжамдарды ұсынған ғалымдар (XVIII ғасыр) ғарыштық материяның даму барысында қалайша Күн жүйесінің пайда бола алғанын түсіндіруге тырысты. XX ғасырда эволюция идеясы барлық әлемге таратылды.

Әлем – бұл нақты өмір суретін, уақыт пен кеңістік бойынша шексіз және өзінің дамуы барысында барлық мүмкін болатын пішін қабылдайтын материялық әлем. Ғарышты зерттеудегі халықаралық ынтымақтастықтың тамыры сонау Кеңес Одағы кезеңінен бастау алады. Міне, адамзат баласының ғарыш кеңістігін зерттеудегі жетістіктері, ғылыми-техникалық прогрестер, жер бетіндегі барлық халықтардың әлеуметтік-экономикалық жағдайларын жақсартуға жұмсалып келеді. Міне, сондықтан менің ғылыми жұмысымның тақырыбы «Шексіз ғарыш әлемі» деп аталады.

Ғарыш туралы түсінік.

«Космонавтика» - грек тілінен аударғанда «кеме басқару» деген мағынаны білдіреді екен. Ал осы космос корабльін орбитаға шығару үшін қуатты ракета двигателі және отын қажет, ал ракета жоғары температураға төзімді, жеңіл де берік материалдан болуы тиіс. Негізі осы космос және космосқа ұшу туралы ғылымның негізін қалаған К. Э. Циолковский болатын, ал оның арманын, ойын жүзеге асырған бас конструктор Сергей Павлович Королев басқарған совет ғалымдары мен инженерлер болды. Сондықтан да ғарыш кеңістігін игеру С. П. Королевтың есімімен тығыз байланысты. Жердің тартылыс күшін жеңе отырып, жердің тұңғыш жасанды спутнигі орбитаға 1957 жылы 4 қазанда көтерілді, бұл күн балалар космос дәуірінің басталуы болып есептеледі.

Бұлтсыз ашық түнде аспаннан жыпырлаған сансыз көп жұлдыздарды бар. Олардың кейбірі солғын жарық нүктеге ұқсайды. Енді біреулері бірде күшейіп, бірде әлсіреген алыстағы отқа ұқсайды. Жұлдыздар жерден өте алыс қашықтықта орналасқан. Сондықтан олар біздің көзімізге кішкене жылтыраған нөқат сияқты болып көрінеді. Шынында да олардың әрқайсысы Күнге ұқсас жанып тұрған, орасан зор газ шарлар. Ең ірілері күннен ондаған, тіпті жүздеген есе үлкен. Мөлшері жермен қарайлас шағындары да бар. Жай көзбен қарағанда аспан әлемінен үш мыңға тарта жұлдыз көрінеді. Ал қазіргі замандағы ең жаңа құралдармен есепке алынғандардың саны бірнеше миллион. Ғалымдардың болжауынша, жұлдыздардың жалпы саны әлденеше миллиардтан асып кетеді.

Жерге ең жақын жұлдыз Күн. Оның төңірегінде Жерді қоса есептегенде 9 ірі аспан денесі айналып жүреді. Олар планета деп аталады. (планета грекше адасушы жұлдыз деп аталады). Планеталар өзінен жарық шығармайтын салқын денелер. Дегенмен түнгі аспанда олар да жұлдыз сияқты жылтырап көрінеді. Планетаның олай көрінуі бетіне түскен күн

сәулесінің шағылысуынан болады. Өз кезегінде планеталардың төңірегінде олардың серіктері айналып жүреді. Жердің серігі – Ай.

Ғарышты зерттеуге өз үлесін қосқан ғарышкерлер.

Ғарыштық қызмет – қазірдің өзінде әр түрлі елдер мен әлем аймақтарының экономикасына айтарлықтай үлес қосып отырған келешегі зор қызмет саласы.

Ғарышкер, астронавт, космонавт – ғарышқа ұшу кезінде ғарыштық техниканы сынақтан өткізетін әрі оны пайдаланатын адам; адамның ғарышқа ұшуынан кейін (1961) пайда болған мамандық. Ғарышкерлерді дайындау ісі бұрынғы КСРО-да 1960 ж., ал АҚШ-та 1959 ж. және 1962 ж. жүргізіле басталды. Тұңғыш ғарышкер Юрий Гагариннен (1961) ғарышқа ұшты. Қазақ ғарышкерлері Тоқтар Әубәкіров (1991), Талғат Мұсабаев (1994, 1998, 2001), Айдын Айымбетов (2015).

1. Гагарин Юрий Алексеевич (9 наурыз 1934 жылы, (қазіргі Гагарин) ауданы Клушино ауылы, Смоленск облысы) КСРО ұшқыш-ғарышкері, Кеңес Одағы батыры, ғарыш кеңістігіне сапар жасаған ең бірінші адам, полковник (1963), Кеңес Одағының Батыры (1961). 1961 жылы 12 сәуірде Восток ғарыш кемесімен Байқоңыр ғарыш алаңынан тарихта тұңғыш рет ғарышқа ұшты. Ол Жерді айналып ұшып, 1 сағат 48 минуттан кейін Жерге қайта қонды.

2. Тоқтар Оңғарбайұлы Әубәкіров (27 шілде 1946 жыл, Қарқаралы ауданы, Қарағанды облысы, Қазақстан) — қазақтан шыққан тұңғыш ғарышкер, ұшқыш, Кеңес Одағының Батыры (1988), Қазақстан Республикасының Халық қаһарманы (1995), техника ғылымының докторы (1998), профессор (1997), Қорқыт Ата атындағы Қызылорда мемлекеттік университетінің құрметті профессоры.

- 1991 жылы 2 сәуірде Кеңес Одағы Ғарышкерлер даярлау орталығында ғарышқа ұшу дайындығына кірісіп, сол жылы 2 қазанда Байқоңырдан «Союз ТМ-13» кемесімен ғарышқа ұшты. Ғарыш кемесі жер төңірегіндегі «Мир» орбиталық кешенімен түйісті.

3. Талғат Амангелдіұлы Мұсабаев — қазақтың 2-ші, ал әлемнің 309-шы ғарышкері, техника ғылымдарының докторы (2008), авиация генерал-лейтенанты (2007). ҚР Инвестициялар және даму министрлігінің Аэроғарыш комитеті төрағасы.

- 1994 ж. ғарышқа 1-ші рет ұшқанда (Союз ТМ-19) 126 күн ғарышта өткізген.

- 1998 ж. ғарышқа 2-ші рет ұшқанда (Союз ТМ-27) 208 күн ғарышта өткізген. Гиннестің үздік табыстар кітабында бір айдың ішінде 5 рет не бары 30 сағат 8 минут ұзақтығымен ашық ғарышқа шыққанны жазылып алынған. 2001 ж. ғарышқа 3-ші рет ұшқанда (Союз ТМ-32) 8 күн ғарышта өткізген.

4. Айдын Ақанұлы Айымбетов (27.07.1972, Алматы облысы, Талдықорған қаласы, Өтенай ауылы) - Қазақстан ғарышкері, Халық қаһарманы.

- 2015 жылы 2 қыркүйекте 2-бортинженер ретінде транспорттық пилоттанған «Союз ТМА-18М» кемесінде ЭП-18 саяхаты аясында Байқоңыр ғарыш станциясынан Халықаралық ғарыш станциясына аттанды

Айдын Айымбетов ғарышта он күн болып, маңызды зерттеулер жүргізген болатын. Халықаралық ғарыш станциясынан оралған Айымбетовті президент Нұрсұлтан Назарбаевтың өзі күтіп алды.

Ғарышкерлер жайлы қызықты ақпарат.

- Ғарышкерлер тамағы Мәскеу облысының Ленин ауданында орналасқан Бирюлев тәжірибе зауытында даярланады. Бұл цехта Гагариннен бастап, күні бүгінге дейінгі ғарышкерлердің бәріне тамақ дайындалады. Алғашқыда ғарышкерлер тамағы 165 граммдық түбекшелерде дайындалыпты. Ерлерге күнделікті 3200 килокалория, әйел ғарышкерлерге 2800 килокалория тамақ беріліп отырыпты. Ғарышты игерген 55 жыл ішінде көкке 80 тоннадан астам азық-түлік жіберіліп, 50 мың тамақ түрі дайындалыпты. Орта есеппен әр ғарышкердің түскі асы 18 мың рубльді құрайды екен. Бұл – азық-түліктің ғана шығыны, ал жеткізу шығыны басқа. Ғарыш кемесіне жеткізілетін жүктің әр килограммы 10-нан 20 мың доллар арасында тұрады.

Ғарыш кеңістігін ластанудан сақтаудың алдын алу жолдары:

Ғарыш кеңістігін ластанудан сақтау үшін жер маңындағы кеңістікте жасанды объектілер мөлшерінің құқылық негіздерін реттеуін қадағалайтын бағдарлама қажет.

Бұл бағдарламаның техникалық бөлімі үш бөлімнен тұруы керек. Бірінші бөлімде ғарыш кеңістігінің ластануының қазіргі жағдайы мен болашақ та ғарыш қалдықтарының ғарыш аппараттарымен соқтығысу қауіптілігін бағалауға болжам жасау туралы жұмыстардан тұруы керек.

Ғарыштағы микрорбөлшектердің сипаттамаларын тиімді өлшеуді пайдалы қосымша жүк ретінде жіберілетін кіші арнаулы серіктер көмегімен жүргізуге болады.

Бағдарламаның екінші бөлімі ғарышты зымырандық-ғарыштық техника фрагменттерімен ластануының алдын алу жұмыстарына арналуы керек. Бақыланатын орбитальдық фрагменттердің 7 мыңының 21% -ін жұмыс істемейтін ғарыш аппараттары құраса, 14%-н- зымыран тасығыштардың пайдаланылған жоғары сатылары және екпінді блоктары құрайды. Бұл жер маңындағы орбиталарда жүз мыңдаған жаңа жарықшақтардың потенциалды көздері болып табылатын үлкен өлшемді және массалы 2500 пассивті объектілер бар екендігін білдіреді.

«Ғарыш қалдықтары» өзекті мәселесін шешу ғарышты игеруге қатысатын барлық мемлекеттердің алдын да тұрған үлкен бір міндет болып отыр.

Ал ғарыш қалдықтарының әсері қандай? Жер бетінен ғарыш қалдықтары көбінесе Тува, Алтай өңіріне – биік таулы Улаган және Турочан аудандарына құлауда. Ғарыш қалдықтары құлаған өңірлер зымыран темір кесектері қоршаған ортаға зиянын тигізуде.

Адамдардың гептилмен улануы үлкен мәселелер тудыруда. Таза күйіндегі гептилдің у екендігін әркім-ақ біледі.

Байқоңырмен шектес Ұлытау даласының қай түкпіріне барсаңыз да әр түрлі зымырандардың сынығынан аяқ алып жүру қиын. Бұлар олардың бірінші сатысынан айырылып жерге құлаған бөлшектері. Жалпы біздің облыстық қоршаған ортаны қорғау басқармасына облыс бойынша зымырандар бірінші сатысының бөлшектері құлайтын 39 аудан белгілі. Олар төмен түсіп, құлдилап келе жатқанда сұйық отын ретінде қолданылатын гептил төгіліп-шашалып, ауаны, жер мен суды улайды. Одан тараған уландырғыш заттар төңіректегі 130 елді мекеннің үстінен себелеп өтеді. Осының бәрі алдымен адамдар денсаулығына кері әсерін тигізеді. Соңғы жылдары тұрғындар арасында жүйке, қатерлі ісік аурулары, қан ағару, қан қысымының көтерілуі, кемтар бала туу көбейіп, нәрестелер шетінеу өсіп кетті. Ғарыш техникасының түсті металдарына, қымбат детальдарына қызығып, жинап-терген адамдар түрлі дертке ұшырап, ажал тырнағына ілігіп жатқандар да бар.

Дегенмен, қалай болғанда да ғарыш кеңістігін зерттеу жалғаса бермектігі даусыз. Осынау мәселеге кейінгі кезде ерекше көңіл бөліне түскендігі адамзат басына түскен қауіп-қатердің беті қайтарылады деген үміттеміз.

Қазақстан Республикасының қазіргі кездегі ғарыштық әлемі.

2016 жылдың 16 желтоқсанында - Қазақстан Республикасы Тәуелсіздігінің 25 жылдық мерейтойы. Бұл мемлекетіміз бен халқымыз үшін ең басты әрі құнды мереке болмақ. Тәуелсіз еліміз ширек ғасырға жуық уақыт ішінде қаржы дағдарыстарының қиындықтарына қарсы тұра білді, тұрақты даму жолына түсіп, биік белестерді бағындырды, толағай жетістіктерге қол жеткізді, әлемдегі бәсекеге қабілетті 50 елдің қатарына енді. Мемлекет басшысының елді дамытудағы стратегиялық бағдарламалары мерзімінен бұрын жүзеге асып келеді. Осы кезең ішінде не тындырдық? 25 жылда жеткен жетістіктеріміз қандай? Биыл осы сұрақтарға жауап беретін, өткен жылдарға қорытынды жасап, Мәңгілік Ел болуға бекінген мемлекетіміздің бүгінгі мен келешегі туралы ой толғайтын еліміздің есепті жылы десек, қателеспейміз.

Байқоңыр ғарыш айлағы.

Байқоңыр - Қызылорда облысы Қармақшы ауданының аумағында орналасқан ғарыш алаңы. Іргесі 1955 ж. қаланған. Ғарыш алаңын салу үшін Байқоңырды таңдап алу кезінде бұл жердің елді мекендерден қашық болуы, экватор жазықтығына жақындығы, ракета ұшырудың қауіпсіздігі, қайтып оралатын ғарыштық объектілер үшін қолайлы қону аймақтарының болуы, т.б. факторлар ескерілді. Байқоңырдың басты және көмекші объектілері мен қызмет ету орындары кең аймаққа орналасқан, олар бір-бірімен автомобиль жолдары және теміржол арқылы байланысқан.

Байқоңырдың ұшу трассасы Арал теңізінен Камчатка түбегіне дейін созылып жатыр. 1957 ж. 4 қазанда Байқоңыр ғарыш алаңынан тұңғыш ғарыш ракетасы сәтті ұшырылды. Ол - дүние жүзіндегі ең бірінші Жердің жасанды серігін (ЖЖС) орбитаға шығарды.

Байқоңыр әлемдегі ең ірі жер беті ғылыми ғарыш полигоны болып табылады, оның басты және көмекші нысандарының жалпы ауданы 6717 шаршы шақырым.

Байқоңырдан Күннің, Айдың, Шолпанның алғашқы жасанды серіктері, "Восток", "Восход", "Союз", "Прогресс" ғарыш кемелері, "Салют", "Мир" орбиталық станциялары, жұмыстар жүргізуге арналған "Протон", "Зонд", "Прогноз", байланыс мақсаты үшін пайдаланылатын және метеорологиялық бақылаулар жүргізуге арналған "Молния", "Экран", "Горизонт", "Радуга", "Метеор", т.б. ЖЖС-тері ұшырылды. Айды, Марсты және Шолпанды зерттеуге арналған ғарыш аппараттары бар РТ-лар да Байқоңырдан аттандырылды. 1991 ж. 2 қазанда тұңғыш қазақ ғарышкері Т. Әубәкіров "Союз Т-13" ғарыш кемесімен Байқоңырдан ғарышқа көтерілді. Ресеймен бірлескен бағдарлама бойынша қазақ ғарышкері Т.А. Мұсабаев ғарышта 3 рет (1994, 1998, 2001) болды. Қазақстан азаматы, ұшқыш-сынақшы, майор М.З. Рафиков алғашқы ғарышкерлер тобында Ю.А. Гагаринмен бірге дайындықтан өтті. Байқоңыр ғарыш алаңы 1991 ж. Қазақстан Республикасының иелігіне өтіп, 1993 ж. Ресей Федерациясына 20 жылға берілді.

ҚОРЫТЫНДЫ

Біздің Қазақстанды өзінен-өзі бірінші ғарыш мемлекеті деп санауға болады. Бірінші жер серігі біздің жерден ұшты. Бірінші кісі, адам баласы ғарышқа аттанды біздің жерден. Ал қазақтың Байқоңырын әрбір қазақ мақтаныш тұтады. Осы жерден қаншама жер серіктері, ғылыми зерттеу станциялары және ғарыш кемелері ұшырылды көкке. Соның нәтижесінде талай жаңалық ашылып, адамзат көп нәрсеге қол жеткізді. Демек, қазақтың ғарыш айлағы күллі әлем үшін де, еліміз үшін де алар орны ерекше.

Қорытындылай келе, ғарыштық сала – экономиканың және бүкіл қоғам мен мемлекеттің «ілгеріленуінің» белгісі. Ол әлемдік шаруашылықтың басқа да салаларына жаңа мүмкіншілік, тың технологиялар және ғылыми-жасалымдардың үздіксіз тасқынын беріп отыр. Елдің өркениетті дамуының, барлық маңызы өмірлік салалары бүгінде ғарыштық технологиялармен және жасалымдармен тікелей байланысты десек, кателеспейміз. Ғарыштық зерттеулер нәтижелері мен ғылымның осы саласының жетістіктерін енгізудің экономикалық маңызы үлкен.

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

1. А.Қ. Құдайбергенова «Кіші қалалардың дамуы: Байқоңыр» – Физика және астрономия журналы, №3, 2009.
2. Айбын. Энциклопедия. / Бас ред. Б.Ө.Жақып. - Алматы: «Қазақ энциклопедиясы», 2011. - 880 бет.
3. «Алаш айнасы» газеті – №4, 2012.
4. Всемирная энциклопедия космонавтики. М., Военный парад, т.1, 2002.
5. «Дала мен қала» газеті – №5, 2010
6. Е.П.Левитан «Астрономия» – Алматы, «Мектеп», 2002.
7. «Егемен Қазақстан» газеті – №1,3,5,7,9, 2015.
8. Қазақстан ұлттық энциклопедиясы, III-том – Алматы, 2001.
9. Тоғысбаев Б, Сужикова А. «Тарихи тұлғалар» – Алматы кітап, 2006.
10. Интернет материалдары: <http://www.tarbie.kz/>, // www.google.kz/

ҚЫЗЫҒУШЫЛЫҚТЫ АРТТЫРУ ӘДІСТЕМЕЛЕРІ СЫРБАЕВА Н. Б., МАКЕТОВА М.Р.

Қарағанды «Bolashaq» жоғарғы колледжі

Қызығушылық деген не?

Қызығу-шындықтағы заттар мен құбылыстарды белсенділікпен танып, білуге бағытталған адамның біршама тұрақты жеке ерекшелігінің бір көрінісі. Сонымен қатар,

қызығуда бір нәрсені ерекше таңдап, соған зейін қойылады. Адамды еліктіріп, өзіне тартқан нәрсенің бәрі қызығудың объектісі болып табылады. Қызығудың физиологиялық негізі-«Бұл не?» дейтін рефлекс. Қызығушылық-адамның бір затты немесе бір құбылысты білейін, көрейін деп айрықша ықылас қоюы.

Қызығулар да бейімдіктер тәрізді балалардың кішкентай кездерінде ерекше байқалады. Мәселен кейбір балалар кішкентайында автомобильге, тракторға, жалпы техника атаулыға әуесқой келеді. Мұндай балалардың есілдерті машина болып, уақытының көбін соның айналасында өткізеді, олардың маркасын жақсы айыра алатын болады. Кейін осы бала мектеп қабырғасында физика, география, қол еңбегі сияқты пәндерді бар ықыласымен оқиды, ал мектеп бітіргеннен кейін сол балалардың біразы жасынан өзі жақсы көретін техника саласында нәтижелі жұмыс істеп, өз қабілеттерін жақсы көрсетеді. Қызығу құбылысының табиғаты күрделі.

Адамда сан алуан қызығулардың болуы мүмкін. Бірақ, осылардың ішінде басты біреуі, ең басыңқы қызығуы болады. Мұндай қызығулар әсіресе, оқу әрекетіне аса қажет. Оқу қызығуларының әсерлі, күшті, тұрақты, мазмұнды болуы баланың сабақ үлгеруіне, білімді терең алуына көп жәрдем тигізеді. Оқу қызығулары балаларда оқу мотивтерінің дамуына байланысты қалыптасып отырады.

Адамда қызығудың жөнді көрінбеуі оның өмірін мазмұнсыз етеді. Мұндайда ол енжар болып, іші пысады, зерігіп, берекесі кетеді. Қызығудың мазмұнды, әрі кең, өрісті болуы-оның басты ерекшеліктерінің бірі. Мұнсыз адамның рухани өмірі дамымайды. К.Маркс бір сөзінде «Адамға лайықтың бәрі де маған жат емес» деген екен. Бұл қызығуы шар тарапты дамыған адамның ғана айтатын сөзі. Қызығуы тұрақты қасиетке айналған адам ғана іс-әрекеттен жақсы нәтиже шығара алады, ісі әруақытта да берекелі болады. Кейбір адамдар кез келген нәрсеге қызығады да, сайып келгенде, оның бірде біреуіне тұрақтамайды. Мұндай «көрсен қызар» әуесқойлық адамды тұрлаусыз, тұрақсыз етеді. Егер осы әдет бойға сіңіп кеткен болса, бұл-үлкен кемшілік. Қызығуы тұрақтанбаған адам қызметтің қай саласында болмасын, пәрменді еңбек ете алмайды. Тек тұрақты қызығу ғана адамның бүкіл бойын билеп, қандай бөгеттер болса да, жеңе білуге, небір ауыртпалықты көтере білуге жәрдемдеседі.

Адам объектіге түрлі мақсат көздеп қызығады. Осы тұрғыдан қызығу тікелей және жанама болып екіге бөлінеді. Тікелей қызығу айналадағы нәрселердің тартымдылығынан туады. Жанама қызығу-бұл әрекеттің түпкі нәтижесін қажетсіну. Мұндай қызығуда адам көздеген мақсатына біртіндеп, сатылап жетеді. Мәселен, оқуға, еңбек етуге қызығу осындай қызығулар. Жанама қызығу тұрақты, тұрлаулы болып келсе, адамның ісі оңға басып, ол нәрсені білген үстіне біле түсуге ықыласы кетіп отырады.

Қазіргі кезеңде әлі де болса, орта мектеп оқушыларының білімдерінде формализмнің элементтері кездесуде. Физика және география пәндерін игеру, олар үшін тек кітап материалын оқу ғана болып отыр. Шын мәнісінде, физика, география, жалпы айтқанда жаратылыстану пәндерінде оқушылар табиғат заңдарын оқып, білуі тиіс.

Оқушыларға нақты мысал келтіре отырып, олардың алған білімдері маңызды практикалық мәселелерді шешуге қажет екендігін түсіндіру керек. Оқушылардың білімнің өмірлік маңызын түсінуі, теория мен практиканы тығыз байланыстырады, пәнге ынтасын арттырады.

Оқушылардың білімге ынтасының болуы, олардың сабақтағы белсенділігінің артуына, білім сапасының жоғарылауына, білім алудың пайдасын түсінудің қалыптасуына мүмкіндік береді, жалпы айтқанда оқу процесінің деңгейін көтереді. Білім берудің құрылысын, оқушылар мұғалім қойған мақсаттарды түсінетіндей, қабылдайтындай етіп құру керек және оқушы мұғалім қойған мақсатты белсенді жүзеге асырушысы болуы тиіс.

Оқушылардың білімге ықыласын, ынтасын, қызығушылығын арттырудың ең жақсы жолының бірі-сабақта ойын элементтерін қолдану.

Атақты француз ғалымы Луи де Бройль былай дейді: «Ең қарапайым мәселені қозғайтын ойындардың өзінде ғылыми жұмысқа ұқсас жалпы элементтер көп кездеседі. Екі жағдайда да (ойын мен ғылыми жұмыс) ең бастысы қойылған мақсаттың болуы, сонан соң

қиындықтың болуы, оны жеңу, жаңалықты ашу қуаныш. Міне сондықтан да, бар адамдарды, жасына қарамастан ойын өзіне тартып тұрады».

Мұғалімнің ең басты мақсаты- сабақ мақсаты мен қолданылатын ойынның мақсатын ескере отырып, сабақтар мен сыныптан тыс сабақтарда оны орынды қолдана білу. Оқушылар мен мұғалімнің ойынға ынтасы болған жағдайда ғана ойын жүруі мүмкін. Ешқандай ойынды формальды ойнауға болмайды. Әрбір дидактикалық ойынға, бір жағынан дидактикалық есептерді шешу тән, мысалы: затқа немес құбылысқа жалпы сипат беру, олардың ерекшеліктерін табу сияқты жұмыстар, оқушыларды ұқсастықты, айырмашылықты т.с.с. құбылыстарды табуға, байқауға баулиды. Бұл мағынадағы ойындардың үйрету қасиеті бар. Ендігі бір жағынан дидактикалық ойындарға тән нәрсе ойнау. Оқушының назары біріншіден соған ауады, ал ойын барысында ойынның білім беру мақсатының қалай орындалатындығы байқалмай қалады. Сондықтан, сабақтарда өтілетін ойындар оқушыларға жәй сабақ ретінде емес, жәй алданыш ретінде де емес, қызықты жұмыс ретінде беріледі. Ойынды жүргізу үшін сынып командаларға бөлінеді. Команда құрамын қалаулары бойынша жасауға болар еді, дегенмен топ құрамы аралас және топтардың күштері тең болуы керек.

Қазіргі мұғалім әр сабаққа, тақырыпқа және әр сыныптың өзіндік ерекшеліктеріне байланысты оқытудың әртүрлі әдістері мен формаларын таңдай білуі қажет. Сонымен қатар оқушыларды өзіндік жұмысқа үйрету, олардың ізденісін ұйымдастыру және кейбір материалдарды кең көлемде беріп, тәрбиелік мақсатқа жету үшін де оқыту формаларын таңдай білуі керек. Бір сабақтың өзінде қолданылатын әдістерді кезектестіріп, оқушыларды шаршатпай, материалды қызықты жеткізе білуді де ескерген жөн.

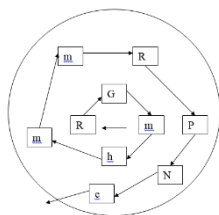
Ойынға педагогикалық басшылық жасау оқушылардың ұжыммен қарым-қатынасын жетілдіріп, ұйымшылдыққа тәрбиелеу мақсатын көздейді. Ойын барысындағы оқушылардың әрекеті достық, жолдастық, өзара түсіністік қарым-қатынастарды қалыптастыруға әсер етеді. ұжымдық ойындардың орны оқушы әрекетінде ерекше, оның өмірінде де айтарлықтай мәнге ие, яғни оқушының ойында атқаратын ролінен туындайтын мазмұнмен сипатталады. Сонымен, сабақта ойын элементін қолдану әрі білімділік, әрі тәрбиелік мақсаттарымен ұштастырылады.

Білімділік мақсаты: оқушылардың сабаққа деген қызығушылығын, ынтасын арттырады. Жаңа сабақты түсіндіргенде ойын элементтерін қолдану сабақтың тартымды өтуіне ықпалын тигізеді. Өткен сабақты немесе тарауды қайталағанды оқушы ойында, санасында мықтап бекиді.

Тәлім-тәрбиелік мақсаты: оқушыларды тапқырлыққа баулып, зейінін, байқампаздығын жан-жақты арттыру, ойын қабілетін дамыту, дүниеге көзқарасын, білім деңгейін арттыру. Ұйымшылдыққа, ізденімпаздыққа, өз бетімен еңбектенуге, ұлттық сүйіспеншілікке тәрбиелеу.

Енді біраз ойын түрлеріне тоқталып кетейік:

1– ойын. «Шеңберден өтіп шығу».

Ұлттық ойын. Бірінің ішіне бірі орналасқан шеңберлер сызылады. Әр шеңбердің ішіне оқушылар қол ұстасып тұрады. Музыка үнімен бірге барлық шеңбердегі ойыншылар қарама-қарсы жаққа жүріп отырады. Бастаушының белгісі бойынша қолдарын жоғары – төмен түсіреді. Тең ортадағы бала, қолдарын жоғары көтергенде бір шеңберден екіншіге, одан үшіншіге өтіп кетуге тырысады. Барлық шеңберден өтіп шықса, айлашыл ойыншы деп аталады. Ойын ептілікке үйретеді.

2– ойын. «Байқап қал!».

Бұл ойынға балалар екі топқа бөлініп қатысады. Екі топ өздеріне басшылар тағайындап алады. Олар стол үстіне 15 – 20 ұсақ нәрселерді қойып, (мысалы физикалық құралдарды) балаларға бір минут қаратқаннан кейін, өздері көрген нәрселердің тізімін жазуларын тапсырады. Қай топтың балалары көп жазса, сол топ ұтқан болып саналады. Ойын көру, ойда сақтау қабілеттерін жетілдіре түседі.

3 – ойын. «Жүйріктер жеңеді».

Ойынға қатысушылар қызыл және сары топ болып екіге бөлінеді. Әр топтың алдында қызыл және сары түсті жұлдызшалары бар қорапшалар болады. Үй

тапсырмаларын қайталағанда, жаңа тақырыпты бекіту кезеңдерінде сұрақтарға жауап берген сайын әрбір оқушы өзіне қызыл және сары жұлдызшаларды ала отырып, өздеріне ұпай санын жинайды. Сабақ аяғында жұлдызшаларының санына сәйкес ұпайлары саналып бағаланады. Ойын оқушыларды белгілі бір мақсатқа ұжымдық әрекет жасауға, шапшаңдыққа үйретеді.

4 – ойын. «Орамал тастау».

Жастардың сүйіп ойнайтын ойындарының бірі. Ол жазда, көгалда, алаңда шөптесін жерде ойналады. Ойнаушылардың саны көп болса, ойын соншалықты қызықты болады. Ойыншылар тең екі топқа бөлінеді де, арасы он адымдай екі сызықтың бойына қарама-қарсы қатарласа тұрады. Жүргізуші қолындағы орамалын бірінші топтың оң жағындағы шеткі ойыншыға береді. Ол өзінің қарсыласының біреуіне тастайды да: «қа» деп дауыстайды. Ол қағып «ғаз» дейді, болмаса «ла» дейді. Сонда «қағаз», «қала» т.б. сөздер шығады. Бұл ойын жастардың ойын дамытып, ана тілін жетік білуге, тапқырлық қасиеттерге үйретеді.

Осы ойынды қолданып, физикалық шамаларды, өлшем бірліктерін жаттап алуға дағдыландыруға болады. Мысалы: оқушылар екі топқа бөлінеді. Бірінші топтың бір оқушысы «т» әрпін көрсеткенде, екінші топ оқушысы «масса» деп жауап береді. Ойын осылайша қайталанады. (Әр топ оқушыларының алдында физикалық шамалар мен өлшем бірліктері жазылған парақтар болады.)

Осындай ойындардың түрлері өте көп. Бұл ойындар білім алушылардың сабақта қызығушылықтарын арттырады.

Бұл ойынды сыныптан тыс физикалық кештерде қолдануға болады. Мысалы: бірінші топтың бір оқушысын екінші топтың бір оқушысына сұрақ қояды. Егер жауап бере алса ұпайлары екі есе артады. Жауап бере алмаса, сұрақ қойған топқа екі есе артық ұпай беріледі. Ойын осылай жалғаса береді. Ұзаққа созылып кетпес үшін, сұрақтың санын және уақытын белгілеп алу керек. Ойын оқушылардың алған білімдерін тереңдетуге көмектеседі.

Қызығушылықты арттыруда пәндік кештердің маңызы.

Физика кештері-физикадан көпшілік кластан тыс жұмыстың тартымды да пайдалы түрінің бірі. Жақсы ұйымдастырылып өткен кеш көбінесе оқушыларға ұмытылмас әсер қалдырады да, олардың кейбіреулерінің физика мен техникаға шынайы еліктеуінің бастамасы болады.

Қызықты физика кеші әсіресе, төменгі сынып оқушылары үшін ерекше орын алады. Бұл түсінікті де. Кештің негізгі принципі оның мазмұндылығында болуы керек, әйтпесе кеш тек сыңар жақ көріністермен ғана шектеліп, өзінің танымдық маңызын жоғалтуы мүмкін.

Оқушылармен істелген жұмыс формасының әртүрлілігі-қызықты физика кешінің табысты болуының қажетті шарты. Дәстүрлі қызықты тәжірибелер, атракциондар, викториналардан өзге де жұмыс формалары оқушылардың қызығушылығын тудырады, мысалы қысқа ғана қызықты физикалық әңгіме-жұмбақтар, физикалық қатесі бар әңгімелер, сұрақтармен берілген сурет-жұмбақтар.

Егер залда отырған оқушылар тек көрермен болып қана қоймай, олар да кешке белсенді араласып отырса, онда жұмыстың мұндай формасы әдістемелік жағынан аса құнды болмақ.

Қызықты пәндік кештерде орындалатын қызықты тәжірибелердің орны бөлек. Ол тәжірибелер мүмкіндігінше техникада және тұрмыста кең қолданылатын, сондай-ақ табиғатта жиі байқалатын құбылыстың практикалық қолданылуы туралы қысқаша әңгімеленіп тұрса, кештің мазмұны арта түседі.

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ:

1. Жарықбаев Қ. Психология. –А., «Білім», 1993.
2. Орехов В.П., Усова А.В. Физиканы оқыту методикасы.-А., «Мектеп», 1978
3. Әлімбаева Г.Ә. Физика пәнін халықтық педагогика тағылымдарымен байланыстыра отырып оқыту /Оқу құралы/. -А., «Литера», 2001.
4. Нұрбатырова Қ.Т. Физикалық оқу экспериментін жетілдірудің әдістемелік негіздері.-А; 2004.

5. Құдайқұлов М., Жаңабергенов Қ. Орта мектепте физиканы оқыту әдістемесі. –А., «Рауан», 1998.
6. Алексеева М.Н. Физикаға құмар өренге... –А., «Рауан», 2001.

КҮН ЭНЕРГИЯСЫ

ҚАЙРБЕКОВА К. Н., СЫРБАЕВА Н.Б.
Қарағанды «Bolashaq» жоғарғы колледжі

Қазақстан Республикасының Президенті Нұрсұлтан Назарбаевтың Жолдауында айтылған энергетикалық тапшылық – өзекті мәселелердің бірі. Жер қойнауында қазба байлықтардың мол болғанына қарамастан, адамзат оны жылдан жылға игеріп жатыр. Сондықтан еліміз, бүкіл әлем энергия өндірудің жаңа әдісі мен үнемдеу жолын іздестіріп жатқаны бәрімізге мәлім.

Энергия қорларын үнемдеу бүгінгі күннің аса маңызды міндеттерінің біріне айналды. Өнеркәсібі дамыған әлемнің барлық мемлекеттерінде энергия үнемдеу шаралары дұрыс жолға қойылуда. Өйткені көмірмен және көмірсутегімен жұмыс істейтін жылу электр станциялары түбі бір экологиялық проблемалардың асқынуына әкеп соқтырады. Сондықтан әлем қайта қалпына келетін жергілікті энергия көздерін энергия үнемдеудің басты қайнар көзі ретінде қабылдап отыр.

Соңғы жылдары елімізде де қалпына келетін энергия көздеріне энергетикалық кешенді дамытудың бір тармағы ретінде қарай бастады. Мемлекет пен бірқатар бизнес құрылымдар тарапынан оны қолданысқа енгізуге зор күш салынып жатыр. Оның өз жөні бар. Ең алдымен, қайта қалпына келетін қуат көздерін тиімді пайдалану энергияны үнемдеуге мүмкіндік берсе, екіншіден экологиялық мәселелердің түйінін тарқатады.

Күн энергиясы планетамыздағы ең маңызды тіршілік көзі. Ол Жер ғаламшарының атмосферасы мен беткі қабатын әрдайым жылытып отырады. Күн энергиясы арқылы желдің соғуы, табиғаттағы судың айналымы, өсімдіктер дамуы, жануарлардың азықпен қамтамасыз етілуі жүзеге асады. Сонымен қатар, тікелей Күн энергиясының әсерінен Жер қойнауында қазба байлықтар түзіледі. Күн энергиясын жылуға немесе суыққа, электр энергиясына немесе козғалтқыш күшке айналдыруға болады.

Қазақстанның климаттық жағдайы күн энергиясын пайдалануға қолайлы болып табылады. Елімізде күн энергиясын өндіру мүмкіндігі жылына 2,5 млрд кВт/сағатқа бағалануда. Қазақстан солтүстік ендікте орналасқанына қарамастан, республика аумағындағы күн радиациясының күші өте жоғары. Сонымен қатар, өңірде күн энергиясы электр қуатын өндіру үшін ғана емес, жылу алу үшін де пайдалануға болады.

Ендеше, баламалы энергетиканы қолдану ел экономикасын жаңғыртудың маңызды факторына айналатын күн де алыс емес деген сөз.

Күн сәулесі- сарқылмас энергия

Күннің сәулеленуі– Жердегі энергия көзінің негізгі түрі. Оның қуаттылығы Күн тұрақтысымен анықталатындығы белгілі. Күн тұрақтысы – күн сәулесіне перпендикуляр болатын, бірлік ауданнан бірлік уақыт ішінде өтетін күннің сәуле шығару ағыны. Бір астрономиялық бірлік қашықтығында (Жер орбитасында) күн тұрақтысы шамамен 1370 Вт/м²-қа тең. Жер атмосферасынан өткен кезде Күн сәулеленуі шамамен 370 Вт/м² энергияны жоғалтады. Осыдан Жерге тек 1000 Вт/м²-қа тең энергия ғана келіп түседі. Бұл келіп түскен энергия әр түрлі табиғи және жасанды процесстерде қолданылады. Күн сәулесі арқылы тікелей жылытуға немесе фотоэлементтер көмегімен энергияны қайта өңдеу арқылы электр энергиясын алуға не басқа да пайдалы жұмыстарды атқаруға болады.

Күннің жерге түсетін мол энергиясының бір бөлігі атмосфераға, мұхит пен құрлықтарға сіңеді. Екінші бөлігі сулардың булануына және олардың айналып, қайта түсуіне шығындалады. Үшінші бөлігі теңіз және атмосфералық ағындарды туғызады. Ал төртінші – бір кішкене ғана бөлігін өсімдіктер бойына сіңіреді. Сөйтіп, жер бетінде ғажайып фотосинтез реакциясы жүреді.

Шындығында, қазіргі заманды электр энергиясынсыз мүлдем елестету мүмкін емес. Сол себепті де, электр энергияны алудың шығыны аз, экологиялық таза көздерін табу бүгінгі күннің негізгі мәселесіне айналып отыр. Әлем бойынша электр энергиясын ең көп өндіретін елдерге АҚШ, Қытай жатады. Бұл елдерде электр энергиясының өндірісі әлемдік өндірістің 20%-ын құрайды. Соңғы кездері экологиялық проблемалар, пайдалы қазбалардың жетіспеушілігі және оның географиялық біркелкі емес таралуы салдарынан электр энергиясын өндіру желэнергетикалық құрылғыларды, Күн батареяларын, газ генераторларын пайдалану арқылы жүзеге аса бастады.

Жалпы алғанда, Күн сәулеленуінен электр энергиясы мен жылу алудың әдістері бар. Олар: 1) Электр энергиясын фотоэлементтер көмегімен алу.

2) Күн энергиясын жылу машиналарының көмегі арқылы электр энергиясына айналдыру (Жылу машиналарының түрлері: поршеньдік немесе турбиналық бу машиналары. Стирлинг қозғалтқышы.).

3) Гелиотермальдық энергетика – Күн сәулелерін жұтатын беттің қызуы мен жылудың таралуы және қолданылуы.

4) Термоэуелік электр станциялары (Күн энергиясының турбогенератор арқылы бағытталып отыратын ауа ағыны энергиясына айналуы).

5) Күн аэростаттық электр станциялары (аэростат баллоны ішіндегі су буының аэростат бетіндегі күн сәулесі қызуы салдарынан генерациялануы).

Күн батареялары

Қазіргі таңда күн энергиясын тікелей электр энергиясына айналдыратын құрылғы күн батареясын ойлап тапты. Күн батареялары – күн энергиясын тікелей электр энергиясына айналдыратын жартылай өткізгіш құрылғы.

Күн батареясы жартылай өткізгіш фотоэлектрлік түрлендіргіштен (ФЭТ) тұратын ток көзі. Көптеген тізбектей-параллель қосылған ФЭТ(фотоэлектрлік түрлендіргіш)-тер Күн батареясын қажетті кернеу және ток күшімен қамтамасыз етеді. Жеке ФЭТ-тің электр қозғаушы күші 0,5-0,55 В-қа тең және ол оның ауданына тәуелсіз (1 см² ауданға келетін қысқа тұйықталу тогының шамасы – 35-40 мА). Күн батареясындағы ток шамасы оның жарықтану жағдайына байланысты. Яғни күн сәулелері Күн батареясы бетіне перпендикуляр түскенде, ол ең үлкен мәніне жетеді. Қазіргі Күн батареяларының пайдалы әсер коэффициенті – 8-10%, олай болса 1 м² ауданға тең келетін қуат шамамен 130 Вт-қа тең. Температура жоғарылаған сайын (25°С-тан жоғары) ФЭТ-тегі кернеудің төмендеуіне байланысты Күн батареясының пайдалы әсер коэффициенті кеміп, Күн батареяларының жиынтық қуаты ондаған, тіпті жүздеген кВт-қа жетеді.

Күн батареяларының өлшемдері әр түрлі болады. Мысалы: микрокалькуляторда орнатылғандарынан бастап, ғимараттар шатырлары мен автокөліктер төбелеріне орнатылатындарына дейінгі өлшемдерде. Сондай-ақ Күн батареялары ғарыш кемелері мен аппараттарында энергиямен жабдықтау жүйесіндегі негізгі электр энергиясының көзі ретінде қолданылады. Ал тұрмыс пен техникада қолданылатын көптеген бұйымдарды – калькулятор, қол сағаты, плеер және т.б.

Тұрғын үйлердің шатырларына орналасатын Күн батареясының тұрғындарға зияны жоқ, тұрмыс-тіршілікке кедергі келтірмейді. Үйдің шатырына орнатылған Күн батареясы жиі ауыстыруды, орнынан қозғауды қажет етпейді.

Күн батареяларында шикізат ретінде кремний қолданылады. Күн кремнийінің жоғары құны қол жетімсіз болғандықтан, әр түрлі елдердің ғалымдары оның құнын төмендететін кремнийді алудың жаңа технологияларын әзірлеуде.

Күн электр стансасы – экологиялық тұрғыда таза, дыбыссыз, қауіпсіз әрі пайдалануға ыңғайлы, оның үстіне өз құнын 100 па-йыз ақтайтын тиімді қондырғы. Жұмыс істеу мерзімі шамамен 30 жыл. Осы 30 жыл ішінде жасалуына небәрі 1 кг күн кремнийі жұмсалған элемент.

Қазақстан үшін Халықаралық Энергетиктер Қауымдастығы ұсынған формула бойынша, алдын ала жасалған есептеулерге сәйкес шағын күн электр стансасын орнату нәтижесінде көмірқышқыл газы шығарындылары жылына 750 кг-ға азаятын болады.

Күннен алынған энергияның тиімді және тиімсіз жақтары

Күннен алынған энергияның артықшылықтары көп болғанымен, оның тиімсіз жақтары да бар.

Артықшылықтарын атап өтсек:

- а) Күн энергиясы бәріне бірдей қолжетімді;
- ә) ол сарқылмайды;
- б) қоршаған ортаға қауіпсіз;

Ал кемшіліктері:

- а) ауа райы мен тәуліктің уақытына тәуелді;
- ә) Күн энергиясын алу үшін қолданылатын құрылғылардың қымбаттылығы;
- б) Оны шағылдыратын бетті периодты түрде тазалап отыру қажет;
- в) электр станциясының жанында атмосфера ысып кетеді;
- г) энергияны аккумуляциялау қажет.

Соған қарамастан Күн энергетикасына деген сұраныстар жыл сайын артып келеді. Әр елдің ғалымдары осы қосымша энергия түріне ерекше мән беріп, оны дамыту жолдарын қарастырумен айналысуда.

Қазіргі уақытта халықтың қажеттілігін қамтамасыз ету үшін өте көп энергия жұмсалуда. Ал ресурстар азаюы себебінен, энергия алу қиындық туғызуы мүмкін. Сол себепті сарқылмайтын энергия көздерін күнделікті тұрмысқа пайдалану басқа да пайдалы қазбалардың үнемдеудің негізгі тәсілдерінің бірі. Күн энергиясын пайдалану қоршаған ортаға қауіп төндірмейді, сонымен қатар, бәріне қол жетімді болып табылады. Яғни, Күн энергиясын күнделікті тұрмыста пайдалану-болашағы бар энергия түрі.

Ғалымдардың болжауынша 2050 жылға қарай Күн энергиясы адамзаттың электр энергиясына деген 20-25%-дай қажеттілігін өтей алады. Сол сияқты Халықаралық энергетикалық агенттіктің мәліметі бойынша 40 жылдан кейін Күн энергетикасы көмегімен атмосфераға көмірқышқыл газының түсуін жылына 6 млрд тоннаға дейін қысқартуға болады екен. Осындай тұжырымдар негізінде Күннен өндірілетін энергияның адамзат үшін сарқылмайтын байлық екендігіне әбден көз жеткізуге болады деп ойлаймын.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Интернет желісі:

- ikaz.info
- kk.m.wikipedia.org
- bilim-all.kz
- www.bnews.kz
- www.azattyq.org сайттарынан алынды.

2. “Қазақстан” ұлттық энциклопедиясы. 9-том, 227-228 беттер. Алматы, 2007 жыл.

3. Электроника, радиотехника және байланыс. — Алматы: «Мектеп» баспасы, 2007

4. Экология және табиғат қорғау – Алматы: «Мектеп» баспасы» ЖАҚ, 2002 жыл. – 456 бет.

5. Өнеркәсіп экологиясы, 2011. -262 бет.

ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ҮДЕРІСТЕГІ РЕФЛЕКСИЯ

ТУСУПБАЕВА А. А., АБЕЛЬДИНОВА А. А.

Қарағанды «Bolashaq» жоғарғы колледжі

Егемен еліміздің болашағы, оның әлемдік өркениеттегі өз орны, ең алдымен білім мен тәрбиенің бастауы — ұстаз қолында. Қазіргі таңда ұстаздар қауымына қойылып отырған талап жоғары.

Ұстаз ең алдымен білімді ақпараттық құралдарды жетік меңгерген, үнемі өзі үшін ізденуі қажет. Оқушылардың білім, іскерлік, дағдыларын меңгеруін жетілдіру, ой-өрісін кеңейту, мәдени деңгейін көтеру, танымдық қабілеттерін дамыту, оқу процесін ізгілендіру, демократияландыру, ұлттық және аймақтық ерекшеліктерді ескеру, даралап және саралап

оқыту сияқты қағидалар жетекші орынға шығарды. Бұл оқушыларға өз әрекетінің барысын, нәтижесін тексеру әдіс- тәсілдерін меңгертуді талап етеді. Осы тұрғыда жаңа технологияның тиімді әдіс-тәсілдерін жас ұрпақтың бойына сіңіре отырып қоршаған ортаны қорғауға, салауатты өмір салтына тәрбиелеу – ұстаздардың басты міндеті болмақ. Ол үшін әрбір ұстаз үнемі шеберлігін арттырып отырмаса, білім алушы деңгейінің дамуы төмендейді. Осының бәрі бір күннің іс-әрекеті емес, оған көп уақыт, ізденіс қажет. Қазіргі қоғамымызда белгілі бір жетістіктерге қол жеткізу үшін алған білімнің сапалы да, жүйелі болғаны дұрыс.

Сондықтан, білім беруші мұғалімге де, білім алушы оқушыға да ізденіс пен шығармашылықта жұмыс істеу талап етіледі. Мұғалімдер үнемі даму үстінде болып, өз идеяларын оқытудың барысында жаңашылдықпен жетілдіріп отырғаны дұрыс. Ал, жаңашылдықтың артуына байланысты рефлексияның педагогикадағы алатын орнының мәні артып отыр.

Рефлексия - адамды, білімді дамытудың шарттарының бірі. Сондықтан бұл қазіргі кездегі білім саласындағы көкейтесті мәселелер қатарына жатады. Рефлексияның мәні – адамның өзінің білімін, білімінің негізін, оларды меңгерудің жолдарын анықтау. Рефлексивтік іс-әрекет оқушыға өзіндік талдау кезінде ғана байқалатын өзіндік жеке дара ерекшеліктерін тануына мүмкіндік туғызады. Білімді саналы түрде өзіндік қорыту, яғни рефлексия нәтижесінде ғана жүзеге асады. Рефлексия нәтижесі дегеніміз – міндеттерді шешу тәсілдерін түсіну. Рефлексияның қай түрі болмасын мақсатпен тікелей байланысты. Шығармашылық рефлексия – мақсатқа жету нәтижесі, қорытынды ғана емес, жаңа білім мен жаңа мақсаттарға бастама бола алады.

Сонымен, шығармашылық рефлексия – жеке тұлғалық құндылық сапаларын қалыптастыруда және өзіндік даму бағытын айқындауда, оқушының жеке тұлғасын қалыптастыруға бағытталған, шығармашылық іс-әрекетте ішкі жан-дүниесі ресурстары арқылы ой қорытуы. Рефлексиялық танымдық дағдылар субъектілердің өзіндік басқару қабілеттерін дамытуға, өз әрекеттерінің (танымдық, білімдік, қарым-қатынастық) нәтижелі болуына, олардың өз жауапкершілігін арттыруға бағытталады [1].

Оның мазмұны баланың өз іс-әрекеттерінің субъектісі ретіндегі өз көзқарасын қалыптастыру: өзіндік тұжырым жасай алу, өзін-өзі бағалау, өзіне сенім қалыптастыру арқылы өзіндік таным, өзіндік қажеттіліктерді айқындау, өз мүмкіндіктерін пайдалану әрекеттерінде жүзеге асырылады. Мұғалімнің рефлексиялық қызметінің мақсаты: педагогикалық әрекеттің негізгі компоненттерін есіне түсіріп, олардың мәнін, алынған нәтиженің «дұрыс» не «бұрыс» болғанын дәлелдей алу, қолданылған әдіс пен құралдардың тиімді не тиімсіз болғанына байланысты өзіндік көзқарасын білдіру, орындалып өткен әрекеттің нәтижесін зерттеу. Тек сонда ғана алдағы жұмыстарда дұрыс мақсат қойып, алға қарай шығармашылықпен жылжудың жобасын жасау мүмкін болады.

Көрнекті ғалымдар Ш.А.Амонашвили, В.И. Загвязинский т.б. педагогикалық рефлексияны жаңаша ойлау стиліне жатқызады. В.А. Кан-Калик, А.В.Мурдик, т.б. маманның педагогикалық әрекетке дайындығының құрамына даралық, шығармашылық, авторлық ізденістер мен қатар жетілген педагогикалық рефлексияны да жатқызады. «Рефлексия – адамның өз істерінің мәнін түсіну, олар туралы ойлану барысында өзіне өзінің нені, қалай жасағаны туралы толық және анық есеп беруі немесе өзі әрекет барысында басшылыққа алған ережелер мен кестелерді мойындауы не жоққа шығаруы [3].

Рефлексиялық мәдениеті қалыптасқан адам өзінің тұлғалық және кәсіби стереотиптерін шығармашылықпен өзгерте алады. Бұл - өзіндік сана, өзі-өзі ұйымдастыру, өзін-өзі талдау, өзін-өзі іске қосу, өзін-өзі бағалау сияқты кәсіби мәнді сапалармен сипатталады. Рефлексиялық қабілеті дамыған ұстаз өз оқушыларында осы сапаны дамытуды, дарытуды есте есінен шығармайды. Қазіргі білімдік мақсаттарға сай білім алушыны рефлексия жасауға дағдыландыру мұғалімнің басты міндеттерінің бірі болғандықтан, ол-сабақтың да негізгі компоненттерінің бірі болуы тиіс. Сабақ барысында мұғалім де, оқушылар да рефлексия жасауды үйренеді. Мұғалімнің басты міндеті:

– оқушының өткізген күні немесе істеген жұмысы жайлы айтқысы, ойымен бөліскісі келетіндей психологиялық ахуал жасау. Әсіресе баланың өзі жасаған әрекеттеріне

байланысты басынан өткен сезімдерін қайта оралта алуы, ол жайлы қағазға түсіруі немесе басқаша суреттеуі ерекше жағдайды талап етеді.

Сонымен рефлексия – көп қырлы, кіріккен әрекет. Мысалдар келтіре кетсек: көп жағдайда оқушылар өзі жасаған әрекеттеріне ауызша баға беру, суреттер салу түрінде, кестелер, диаграммалар, сауалнамалар толтыру сияқты рефлексифті жұмыс түрлерімен айналыса алады. Онда оқушылар алған білімдеріне, тапсырмаларына қорытынды жасап, пікір айтуға дағдыланады, ойын ортаға салды. Нәтижесінде оқушылар өз-өздерін реттейді. Жүйелі сөйлеуге, ойын ашық жеткізе білуге, талдау жасауға үйренеді. Сабақтың жақсы не жаман, мағыналы не мағынасыз, көңілді не көңілсіз өтуіне байланысты оқушылар эмоцияларын білдіріп отырды. Осыдан мұғалім өзіне қорытынды жасауына, өзіне баға беруіне болады. Рефлексияны әр түрлі жүзеге асыруға болады, сабақтың соңында әр тақырыптың соңында, сабақ этаптарының арасында келтіруге болады. Ол ақырындап оқушының ішкі рефлексиясына ұласуыкерек. Рефлексияның төмендегідей түрлері бар:

- оқу материалының мазмұнының рефлексиясы, көңіл-күй және эмоционалдық жағдайдың рефлексиясы, іс-әрекет рефлексиясы.

Рефлексияның бұл түрлерін жеке, топтық, жұптық түрде өткізуге болады. [2]

Білім алушылардың рефлексия жасауға үйретуде мәселенің психологиялық жағына мән беру тиімді. Мұғалімнің басты міндеті – оқушының өткізген күні немесе істеген жұмысы жайлы айтқысы, ойымен бөліскісі келетіндей психологиялық ахуал жасау. Әсіресе, баланың өзі жасаған әрекеттеріне байланысты басынан өткен сезімдерін қайта оралта алуы, ол жайлы қағазға түсіруі немесе басқаша суреттеуі ерекше жағдайды талап етеді. Оқушылардың әрекеті - зерттеушілік әрекет болу үшін мұғалім нақты мақсаттар қоя білуі керек, ал ашып айтатын болсам, оқушыларға ғылыми зерттеудің әдістерін, формаларын, принциптерін, нені ашу керектігін, қандай әдіс арқылы, қандай нәтиже алу керектігін үйренуге жетелеу. Танымдық әрекет шәкірттің білімге деген өте белсенді ақыл - ой әрекеті. Танымдылығы мықты оқушыда өзіндік мақсат, нәтиже болады. Яғни, қазіргі заманғы сындарлы оқытудың талабы оқушы бойында «мен» болуы. Оқушының адами әлеуетінің өсуі. Нәтижесінде «Мен» тұжырымдамасы бізді алға жылжитатын және біздің мінез- құлықтарымызды бағыттайтын, өзін -өзі реттеуге жетелейтін әлеуметтік стимул екендігі айтылған. Осы сындарлы оқытудың жүйелі жүзеге асуының нәтижесінде заман талабына сай білімді ұрпақ қалыптастыру мүмкіндігі жеткілікті болады.

Ғұлама ғалым Әл - Фараби «Адам мақсатына өзін - өзі жетілдіру арқылы жетеді және адамның басына қонған бақтың тұрақты болуы жақсы мінез - құлыққа байланысты» деп ой түйген екен. Ғалымның бұл пікірі оқушы мен мұғалімге тікелей қатысты деуге болады. Шынымен де, мұғалімнің жақсы мінез құлқы оқушыға дариды және әсер етеді. Сонымен рефлексия – көп қырлы, кіріккен әрекет. Бұл әрекет психологиялық тұрғыда адамның психикалық қызметінің өзгеруіне ықпал етсе, педагогикада мұғалімнің кәсіби әрекетін жоғары шығармашылық деңгейде жүргізуіне негіз болады. Мұғалім оны оқыту үрдісінде, қолданған әдіс-тәсілдерінің барысында және іс- әрекетінің нәтижесінде байқатуы мүмкін. Оқу барысында оқушы оны бойына сіңіреді. Егер оқушыда жақсы мінез - құлық болса, ол онда өзінің оқудағы жетістігін тұрақты ұстап тұра алады және өзін - өзі жетілдіреді.

Қолданылған әдебиеттер:

1.Н.Д.Хмель. Жалпы білім беретін мектептегі педагогикалық процесс. Алматы, «Ғылым», 2007ж.

2. Ұстаздық шығармашылық – Б.А.Тұрғынбаева Алматы 2014ж.

3. Құзырлылық амалының негізгі ұғымдары – К.С.Құдайбергенова Алматы 2015ж.

ДЕНЕ ТӘРБИЕСІ САБАҒЫНДА ОҚЫТУДЫҢ ЖАҢА ТЕХНОЛОГИЯЛАРЫНЫҢ ТИІМДІ ЖАҚТАРЫ

АБИКЕЕВА З.К., СҮЛЕЙМЕНА.Е.

Қарағанды «Bolashaq» жоғарғы колледжі

Бүгінде білім — қоғамның әлеуметтік-экономикалық, интеллектуалдық және рухани дамуының стратегиялық бағдары ғана емес, сонымен қатар біздің қоғамымыздың қауіпсіздігінің кепілі.

Оқытудағы жаңа технология аса қажетті педагогикалық мәселелердің шешімдерін табуға, ой еңбегін арттыруға, оқу процесін тиімді басқаруды қамтамасыз етеді. Жаңа технологияларды оқыту үрдісінде қолданудың негізгі ерекшелігі ол оқытушылар мен оқушыларға өз бетімен және бірлесіп шығармашылық жұмыс жасауға көп мүмкіндік береді және оны педагогикалық мақсатта пайдалану оқушылардың зердесіне, сезіміне, көзқарасына әсер ете отырып оның интеллектуалдық мүмкіншіліктерін арттыруға көмектеседі.

Дене тәрбиесінің әлеуметтік жүйе және қоғамдық құбылыс есебінде дене тәрбиесі жүйесін, оның қалыптасуы мен дамуының негізгі заңдылықтарын, оның қызметі мен құрылымын танып, білудің қажеттілігі білім мен тәрбие талаптарына сәйкес өсіп келе жатқан ұрпақтың дене тәрбиесін қамтамасыз ету үшін керек. Дене тәрбиесі тек мектептегі дене шынықтыру сабағы ғана емес, ол сабақтан тыс, мектептен де тыс денсаулыққа байланысты шаралар жүйесі екенін ескерсек, қазіргі кезеңдегі білім беру орындарындағы дене тәрбиесінің жүйесі жастардың денсаулықтарын нығайтумен қоса, тұлға бойындағы биологиялық-психологиялық қажеттіліктердің жан-жақты жетілуіне, өмірге белсенді ұстаным мен ізгілікті қатынастарын дамытуды меңзейді. Мұндай маңызды әдістеме ғылыми және оқу пәні ретінде жетекші рөл атқаратын, дене тәрбиесі саласындағы кәсіптік бағытта болашақ мұғалімдерді дайындауды жүзеге асыратын жоғары оқу орындарындағы оқыту жүйесіне тікелей байланысты. Қазіргі кезеңде жалпы орта мектептердегі оқу бағдарламаларын құрастыру бағыт-бағдары өзгерді. Алайда, бұлардың бәрінде мектеп оқушыларын қайда оқитындығы ескерілмейді, олардың меңгеруі тиіс негізгі дағдылар мен қабілеттер, оқу нормасын тапсыруға арналған шарттар көрсетілген. Денені шынықтыру жаттығуларының орындалуы қозғалыс дайындығының деңгейі туралы мәлімет береді. Дегенмен, бұл бағдарламалар базалық, үлгілік сипатқа ие, сондықтан оларды әрбір педагог жергілікті жағдай мен салт-дәстүрлерге орай өзгертулер мен толықтырулар енгізіп, өзгерте алады. Дене тәрбиесі мәселелерін шығармашылық тұрғыда шешуге, өзгермелі өмір жағдайында инновациялық процестер мен жаңашыл бағыттарды дер кезінде меңгере отырып, тәжірибеге сын көзбен қарап, дене тәрбиесі міндеттерін жүзеге асыруға белсенді, салауаттылық пен дене мәдениетін меңгерген маман даярлаудың маңыздылығы артуда.

Дене тәрбиесін, жаңа технология мен озат тәжірибені ұлттық және жалпыадамзаттық құндылық қағидаларымен сабақтастыра зерттеу – бүгінгі күн талабынан туындап отырған педагогика ғылымының міндеттерінің бірі. Дене тәрбиесінің мәнін бүгінгі жаңа заман талабына сәйкес қарастыру – бұл адамды өзі өмір сүрген ортаның жемісі ғана емес, сол ортадағы дене мәдениеті, адамгершілік қарым-қатынасы әрекетімен көрінетін субъект деп танылуымен айқындалады. Қоғамның елеулі өзгерістерге түсуі, адамның мақсат-мұраттарына, тұрмыс-тіршілігі мен мінез-құлқына, сондай-ақ өзінің жеке басына да субъект ретінде өзгеріс енгізуде. Оның үстіне қоғамдағы салауаттылық, дене мәдениеті мен рухани құндылықтардың табиғаты, мәні, шығу тегі және атқаратын қызметтері туралы жан-жақты зерттеу, оқушылардың дене тәрбиесін салауаттылық дене мәдениеті мәселесімен байланыста қарастыру қажеттігі біздің тақырыбымыздың өзектілігін айқындай түседі.

Елімізде бәсекеге қабілетті білім – білім беру саласының ең басты міндеті болып отыр. Дамудың алдыңғы қатарындағы елдердің білім дәрежесімен теңесу – еліміздің біліми саясатының негізгі көздегені. Дамыған елу елдің қатарына ерудің алғышарттарының бірі де осы сапалы да бәсекеге қабілетті білім. Сондықтан да еліміздегі мектептердегі білім берудің басты ұстанымдары мен міндеттері, әрекеттері, жолдары осы мақсатқа орай ұйымдастырылады.

Жалпы орта мектептердегі «Дене тәрбиесі» пәнінің мақсаты әлі күнге дейін толықтыруды қажет етеді, осыған орай оның ғылыми негізделген бағыт-бағдарын жасау қажеттілігі туындайды. Осы бағыттағы ізденістердің тиімдісі дене тәрбиесі сабағында дәстүрлі емес оқыту құралдарын қолдануды зерттеу болып табылады.

Дене тәрбиесі өсіп келе жатқан жас ұрпаққа білім мен тәрбие беру саласының бір тармағы болып табылады және ол жеке тұлғаның жан-жақты дамуына, күшті де қуатты болып өсуіне, ұзақ уақыт шығармашылық еңбекке жарамды адамды қалыптастыруға, оны Отан сүйгіштікке дайындауға қызмет етеді.

Республикамыздағы білім беру саласында және әртүрлі қолдану салаларына байланысты жаңа бағыттағы спорт, дене тәрбиесі жүйесі бойынша мамандарға деген сұраныстардың артуы, оларды дайындаудағы білімділігі мен қабілеттілігі, біліктіліктің қазіргі талаптарға сай болуы өте үлкен маңызды жұмыстарды атқаруды талап етеді және болашақ педагогтардың кәсіби даярлығын, білім стандартына, мазмұнына сай жетілдіру мәселелері көкейкесті мәселе болып отыр. Көрсетілген міндеттерді толық жүзеге асыру дене тәрбиесі жүйесіне тікелей байланысты. Дене тәрбиесін жүзеге асыру – денсаулықты нығайту, білім беру, дамыту, тәрбиелеу міндеттерін шешуге арналған педагогикалық жұмыстардың бірі бола отырып, жеке тұлғаның денсаулық деңгейін арттыру, табиғи күш-қуатын нығайту, дене мүшелерін гигиеналық негіздері мен дене- қозғалыс қабілеті мүмкіндіктеріне сай, өз бетінше қимыл-қозғалыс жаттығуларын орындап, өзін- өзі үнемі дамытып, көңілді де сергек жүруге баулиды. Болашақ ұрпағымыздың денсаулығының мықтылығы, салауатты өмір сүруі мектеп мұғалімінің жеке басымен оның жоғары оқу орнындағы теориялық жеке тәжірибелік дайындығының дәрежесіне тікелей байланысты. Осыған орай оқушылардың дене тәрбиесі жүйесін жүзеге асыру жұмыстарын ұйымдастыруға болашақ мұғалімдерді даярлау ісін кәсіби дайындықтың ажырамас бөлігі ретінде қарастыру керек. Дене тәрбиесі және спорт мамандары күрделі әлеуметтік міндеттерді шешуге араласумен бірге оқушылардың психологиялық ерекшеліктеріне сай, оқу-тәрбие міндеттерін шешуде олардың рухани жетекшісі де болуы тиіс.

Оқушыларға дене шынықтыру сабақтарында жаңа технологияны пайдалану оқыту мен тәрбиелеудің жалпы заңдылықтарына бағынған. Сондықтан оны іске асыру барысында дене тәрбиесінің жас және жыныстық ерекшеліктерін ескере отырып, осы заңдылықтарды көрсететін жалпы педагогикалық ұстанымдарды басшылыққа алу қажет. Ол ұстанымдарға жататындар: жан- жақтылық, саналылық пен белсенділік, бірте-бірте жасалатын әрекет, қайталамалық, көрнекілік, жеке даралық.

Оқу үдерісінің үздіксіздігі негізгі үш қағидаларда көрініс тапқан:

а) оқу-тәрбие үдерісі көп жылғы және жыл бойындағы сипатқа ие болуы тиіс;

ә) сабақ барысында әрбір келесі сабақтың әсері алдыңғы сабақтың ізінше қатпарлы әсер қалдыруы тиіс, себебі жас оқушының ағзасында алдыңғы сабақтардың әсерінен пайда болған жағымды өзгерістер беки түсуі және жетіле түсуі қажет;

б) демалыс жұмыс қабілетін қалпына келтірудің арта түсуі үшін жеткілікті болуы тиіс.

Дене жүктемелерін бірте-бірте және жоғары деңгейге арттыру ұстанымы олардың көлемі мен қарқындылығының, оқушыны дайындауға қойылатын талаптардың бірте-бірте күрделенуінің үздіксіз арта түсуімен байланысты болып келеді.

Сабақтарды бір-бірте күрделендіру оқушыны дайындаудың мүмкіндіктері мен деңгейлеріне сәйкес келіп, олардың спорттық жетістіктерінің үздіксіз арта түсуін қамтамасыз етуі тиіс. Дене жүктемелерінің толқынды түрде өзгеру ұстанымы олардың динамикасының толқынды сипатын көрсетеді, себебі ол салыстырмалы алғанда оқу – тәрбие үдерісінің кіші-гірім үзіндісіне, немесе сабақтардың кезеңдері мен тұтас бір дәуіріне де тән болуы мүмкін.

Спорттық техника мен оны жаңа тұрғыда жетілдіруге үйрету әдістерінің кез-келген түрінің жағымды жақтары бар, бірақ ол жеке қалпында шапшаң әрі тиімді үйретуді толық қамтамасыз ете алмайды, сондықтан спорттық техниканы меңгеру барысында барлық әдістер бірін-бірі толықтыратын түрде қолданылады. Олар жиірек бір уақытта пайдаланылады.

Қимыл-қозғалыстарды белгілі реттілікте игеру. Атап айтқанда: дайындалып жүрген оқушылардың оқуға деген жағымды ынтасын қалыптастыру; қозғалыс қимылының мәні туралы білімді қалыптастыру; әрбір спорт түрлері бойынша үйренетін қозғалыстар туралы толық түсінікті қалыптастыру; үйренетін қозғалыс қимылын тұтастай игеру. Сөйтіп, қимылға үйрету дегеніміз — бұл білім алу, қозғалыс икемділігін қалыптастыру және тиісті дене жағынан қалыптасудың қасиеттерін тәрбиелеу.

Талдау, жалпы білім беру мектептерінде оқу-тәрбие үдерісін ұйымдастыру мен басқаруға білім беру мен спорттық мекемелерге тән құрылымдар — мақсат, жалпы және арнайы (арнайылық) міндеттер, әдістер мен қағидалар, оқу кеңістігінде жүзеге асатын, нақты бағыттылығы бар, оқу материалының теориялық және тәжірибелік мазмұны кіретінін көрсетті. Оқушы-спортшының осы білім беру кеңістігіндегі таңдаған жолының басы, мектептегі оқу мерзіміндегі бастапқы кезеңнің де нақты құрылымы немесе мазмұны болады.

Дене тәрбиесі сабағында оқытудың дәстүрлі емес құралдарын қолдану барсында оқушылардың дене тәрбиесін дамыту технологияларын жетілдіруге; дене тәрбиесі сабақтарында оқушыларды адамгершілікке тәрбиелеуге, дене тәрбиесі арқылы жеке тұлғаның психофизиологиясын өзгеруге: өзін-өзі реттеуін қалыптастыру; дене тәрбиесі сабақтарын пәнаралық байланыс арқылы жетілдіру; дене қабілетін рухани құндылықтар арқылы дамыту; релаксация арқылы жеке тұлғаның психофизиологиялық қабілеттерін дамыту; психикалық қуат мүмкіндіктері мен дене тәрбиесін сабақтастырып дамытуға т.б. қол жеткізуге болады.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Аммарин Б. А. «Дене тәрбиесінің ілімі мен әдістемесі» М. 1999.
2. Ашмарин Б.А. Дене тәрбиесіндегі педагогикалық ізденістің ілімі мен әдістемесі. - М., ФиС, 1978
3. Балалар мен жасөспірімдердің салауатты өмір салтын қамтамасыз етудегі дене тәрбиесі Республикалық ғылыми әдістемелік тұтас жинақ бағдарламасы 2001-2005 жылдарға. Алматы 2001.
4. Дене тәрбиесі іліміне кіріспе дене тәрбиесі институттарына арналған оқу құралы. Матвеев А. Т. редакциясы М. ФИС. 1993.

ҚАЗАҚ ТІЛІ САБАҒЫНДА КРИТЕРИАЛДЫ БАҒАЛАУДЫ ТИІМДІ ҚОЛДАНУ

ЖАРКЕНОВА С., АБИЛЬДИНА Б.К.

Қарағанды «Bolashaq» жоғарғы колледжі

Еліміздің басшысы Н.Ә.Назарбаев қазақстандық мұғалімдердің кәсіби даму саласындағы жаңа көзқарасы олардың педагогикалық өміріндегі қосымша оң өзгерістер енгізуге мүмкіндік беруде. Сапалы білім беру – оқыту мен тәрбиелеудің үздіксіз үдерісі. Қазіргі кезде білім берудегі мақсат жан-жақты білімді, өмір сүруге бейім өзіндік ой- талғамы бар, адамгершілігі жоғары, қабілетті жеке тұлғаны қалыптастыру. Бұрын оқытуда оқушылар тек қана тыңдаушы, орындаушы болып келсе, ал қазіргі оқушы өздігінен білім іздейтін жеке тұлға екендігіне ерекше мән беруіміз керек. Мұндай тұлғаға қойылатын бірінші кезектегі нақты талаптар – шығармашылық, белсенділік, жауаптылық, терең білімділік, кәсіби сауаттылық. Бұл талаптарды жүзеге асыру үшін оқушы білімін бағалауда мүлдем жаңа бағытта жұмыс істеу қажеттілігі туындайды. Осы қажеттілікті шешу жолдарының бірден–бір жолы оқушы білімін критериалды бағалау жүйесі бойынша сараптау. Сонымен қатар оқушылардың оқуға мүмкіндіктерін арттыруда критериалды бағалау да тиімді. Критериалды бағалау жүйесінде ең маңызды нәрсе – оқу процесінің өзі, сол арқылы оқушы өзін-өзі бағалауды үйреніп, өз білімінің артықшылықтары мен кемшіліктерін көріп, әрі қарай қалай даму керектігін түсінеді, яғни бұл жүйеде оқушының қалай жұмыс жасағаны, қалай ойланғаны бағаланады. Бағалауды өткізу үшін, оқушылардың нені білетіндігін және не істей алатындығын анықтау қажет.

Критерийлер - оқытудың міндеттерін жүзеге асыратын өлшемдер, атап айтқанда, оқушылар жұмыс барысында орындайтын іс-әрекеттер тізбесі. Критериалдық бағалау - бұл білімнің мақсаты мен мазмұнына сәйкес келетін, оқушылардың оқу-танымдық біліктілігін қалыптастыруға себепші болатын, айқын анықталған, ұжыммен шығарылған, білім процесінің барлық қатысушыларына алдын ала белгілі критериялармен оқушылардың оқу жетістіктерін салыстыруға негізделген процесс. Егер балаға оның белгілі бір деңгейге жеткендігін айтса, онда бұл оған үздік нәтижеге жету үшін не істеу керектігін түсінуге көмектеспейді; бұл ретте егер баламен бірге оның жұмысында мұндай бағалауға не әкелгенін және бағалау өлшемдерін түсіндіруге талдау жасаса, онда бұл балаға өзінің нәтижесін жақсарту үшін кейін не істеу керектігін түсінуге мүмкіндік береді.

Критериалды бағалауды енгізудің мақсаты:

- *Оқыту сапасын жоғарылату;*
- *Мектеп бітірушілердің білімін халықаралық стандартқа сәйкестендіру.*

Критериалды бағалаудың міндеттері:

- *Сабақтың әр бөліктеріндегі әр оқушының дайындық деңгейін анықтауға;*
- *Бағдарламаға сәйкес оқу мақсаттарын орындау қабілеті;*
- *Жеке оқушының даму жетістігін бақылауға;*
- *Оқушының білім алу барысындағы қателіктері мен олқылықтарын айқындауға;*
- *Әр түрлі жұмыс барысындағы алған өз бағасының әділдігіне көзін жеткізуге;*
- *Оқу бағдарламасының тиімділігін саралауға;*
- *Сабақ үдерісі мен білімнің меңгерілуі туралы оқушы мен мұғалім және ата-ана арасындағы кері байланысты қамтамасыз етуге*

Критериалды бағалаудың маңызы: Мұғалімдер үшін:

- *Сапала нәтижеге әкелетін критерийлер құрастыруға;*
- *Өз іс-әрекетін саралап және болашаққа жоспарлай алатын мәліметтер алуға;*
- *Сабақ берудің сапасын арттыруға;*
- *Оқушының жеке ерекшеліктерін ескере отырып, оқытудың әр тұлғаға арналған ауқымын жоспарлауға;*
- *Бағалаудың әртүрлі әдістерін пайдалануға;*
- *Оқу бағдарламасын қолжетімді ету үшін ұсыныстар енгізуге*

Оқушылар үшін:

- *Танымдық қабілеті мен ойлау деңгейін арттыратын оқытудың әртүрлі әдістерін пайдалануға;*
- *Табысқа жетелейтін бағалау критерийлерін түсінуге;*
- *Өзін және өзгелерді бағалау арқылы кері байланысқа түсуге;*
- *Сыни ойлауына, еркін ойын айтуына, өзінің білімін көрсетуге*

Ата-аналар үшін:

- *Баласының білім сапасының дәлелдемелерімен танысуға;*
- *Оның оқуындағы табыстылықты бақылауға;*
- *Оқуына қолдау көрсету үшін бағыт алуына мүмкіндік туғызады.*

Критериалды бағалау жүйесінің тиімділігі:

- Мұғалімге оқушының оқу жетістіктерін объективті түрде бағалауға мүмкіндік береді;
- Оқушыларға оқу үдерісі барысында туындаған қиындықтарды түсінуге, бағалауға мүмкіндік береді;
- Ата-аналар оқушының оқу жетістіктер бойынша объективті дәлелдемелермен қамтамасыз етіледі;

Оқушылардың оқу жетістіктерін бағалауда бірқатар дағдылар қолданылады. Олар: білу, түсіну, қолдану, сыни ойлану, анализ, синтез, бағалау, зерттеу дағдылары, рефлексия, коммуникативті дағдылар, тілдік дағдылар, жеке жұмыс жасау дағдылары, топта жұмыс жасау дағдылары, мәліметті іздеу дағдылары, тәжірибелік дағдылар, шығармашылық дағдылар, IT-технологияларды қолдану дағдылары

Критериалды бағалау жүйесі бұрынғы бағалауға қарағанда қалыптастырушы және жиынтық бағалаумен ерекшеленеді. Қалыптастырушы бағалау оқытуды, әдістерді және осы мүмкіндіктерді іске асыру түрлерін жақсарту мүмкіндіктерін анықтауға бағытталған болса,

жиынтық бағалау мақсатты баға қою және сертификаттау немесе оқытудың алға жылжуын тіркеу үшін оқыту қорытындысын шығару үшін қажет. Жалпы қалыптастырушы бағалау сабақ жүйесінде жеке қарастырылмайтын, сабақпен қатар жүретін үрдіс. Қалыптастырушы бағалаудың (оқыту үшін бағалау) маңызы – білім беруді, әдістерді және осы мүмкіндіктерді іске асыру түрлерін жақсарту, мақсаты–оқытудың қиындықтарын анықтау, оқыту бағдарламасының мазмұнын және білім беру стилін білу, болжау мен сұрыптау, жетістікке жеткендігін көрсететін кері байланыс. Бағалаудың мәні – бақылау, алынған мәліметтердің интерпретациясы, бұдан арғы іс-әрекеттерді анықтау үшін қолданылуы мүмкін шешімдерді қорытындылау. Ол оқушының жаңа сабақты, тарауды қалай меңгеріп жатқандығын жүйелі түрде бақылап, қадағалап отыру. Жиынтық бақылау жұмысына дейінгі оқушының білім деңгейін қалыптастыру, дамыту, жетілдіру [1].

Білім саласындағы оқыту нәтижелерін бағалау ұстаздардан үлкен жауапкершілікті талап етеді. Қазақ тілі сабағында бұл бағалау мәтінмен жұмыс, диктант, мазмұндама, мәнерлеп оқу, тест, шығармашылық жұмыстарды бағалау кезінде өте ыңғайлы. Берілген мәтін бойынша сұрақтарға жауап беру, мәтін бойынша өз пікірін айту, суретке қатысты өз ойын жеткізу үдерістерін бағалауда да жоғарыда аталған әдіс-тәсілдер мұғалімге баланың білім деңгейін анықтауда зор мүмкіндік береді. Сонымен қоса, тыңдаған мәтіннің мазмұнын айтуда, сурет бойынша шағын әңгіме құруда, заттарды сипаттайтын сөздерді жазуда, берілген ертегінің үзіндісін, оқиғаның жүйесін сақтай отырып әңгімелеуде тиімді. Мұндай критерийлі бағалау нәтижесінде оқушылар өз білімдерінің нақты бағасын алуға дағдыланады. Сонымен қоса бір-бірін бағалауда бағалау өлшемдеріне сүйеніп бағалайды. Сабақтарымызда бағалаудың түрлерін де, тәсілдерін де қолдана отырып, оның көптеген артықшылықтарын байқадық. Қалыптастырушы бағалау кезінде бұрынғыдай «неге маған төмен баға, оған жоғары баға қойдыңыз?» деген оқушылар болмады. Сабақ соңында оқушылар өздерінің қаншаға жауап бергендерін біліп, бағаларын айтып шығып, «Табыс баспалдағы», «Алақан тренингісі» арқылы кері байланыс жасау арқылы өздерінің білім дәрежелерінің қай деңгейде екенін ұялмастан айтып, келешекте неге көңіл бөлу керек екенін де түсінді. Сыныптастарын бағалау оқушылар арасында маңызды рөл атқарады, себебі олар ынталандыру деңгейін көтереді, сынды қабылдауға ықпал етеді, өзіне және мұғаліммен пікірталасқа түсуіне сенімділігін арттырады, сондай-ақ мұғалімдерге үдерістен шығуға мүмкіндік береді. Сондықтан «Екі жұлдыз, бір тілек» және «Мадақтау сэндвичі», тіпті кейде сабақ үрдісінде «Керемет», «Тамаша», «Ризамын саған» сияқты мадақтаулармен де бағалауды қолданамыз. Бағалауға оқушылардың өздері де қатысады: өздерін бағалайды және сыныптастарын бағалайды. Әрине, бала болғаннан кейін үнемі объективті бола бермеуі мүмкін, дегенмен, солай бағалауға үйренеді. Критериалды бағалау оқу процесін де қызықты ете түседі. Мұндайда баланың сөйлеу қабілеті ашылады, зейіні шоғырланады, тыңдай білетін болады, сөзіне және әрекетіне жауап беруге үйренеді, ой қорытады, сыныптастарының пікіріне келісіп немесе қарсы шыға алады [2].

Сонымен қатар, «Үш тұғырлы тіл» мемлекеттік бағдарламасына сүйене отырып, қазіргі уақыттан бастап сабақтарда үш тілділікті ақырындап енгізуді жөн көріп отырмыз. Үш тілде оқытудың тиімділігіне тоқталуды жөн деп санап, осы тақырыпта жинақтаған іс-тәжірибемізді ортаға салмақпыз. Президентіміз Нұрсұлтан Назарбаев: «Қазақ тілі үш тілдің біреуі болып қалмайды. Ол - үш тілдің біріншісі, негізгісі, бастысы, маңыздысы болып қала береді» - деген ескерту айтқан болатын. Соған сәйкесінше, қазақ тілі сабағында өз тілімізге басымдық бере отырып, орыс және ағылшын тілдері мұғалімдері қатысқан арнайы сабақтар өткізілді. Мұны интеграциялық сабақ деуге әбден болады. Интеграцияланған сабақ - бірнеше пәннен білімдерін біріктіріп жинақтап сабақтың мақсатына жететін, бірнеше пән бойынша мәселелерді қарастыруға мүмкіндік беретін арнайы ұйымдастырылған сабақ. Бұл сабақтарда берілген ақпарат ағыны жоғары, тапсырмалары нақты, жинақы, мұғалімдер тарапынан дұрыс ұйымдастырылған, қатысқан мұғалімдер берілген тапсырмаларды нақтылып бөлісіп алған және жоспарланған болуы тиіс. Мұндай сабақтарда оқушылардың назары әр түрлі тапсырмалар мен әрекеттерде болғандықтан, олар шаршамайды. Мұнда оқушылар үшін қызықсыз пән деген болмайды, керісінше, балалардың шығармашылық, танымдық әрекеттері дамиды, логикалық ойлау қабілеті, коммуникативті қабілеттері артады, оқушылармен қоса

мұғалімдердің де шығармашылық белсенділіктері артады. Тағы бір артықшылығы – оқушылар мемлекетіміздің бағыты мен ұстанған саясатынан да хабардар болады. Яғни, еліміз үш тілділік саясатының жүзеге асып жатқанын біліп қана қоймай, аталған сабақтар арқылы оның артықшылығын да, қажеттілігін де түсінетін болады. Аталған сабақтар түрлі заманауи әдіс-тәсілдерді пайдалану арқылы оқушыларды белсендіре отырып жүргізеді. Мысалы, қазақ мақалдары мен олардың орыс және ағылшын тілдеріндегі баламаларын үйрену арқылы оқушылардың сөйлеу қабілеті, ұшқыр ойды жүйелі түрде жеткізе білу шеберлігі арта түсті. Мақал-мәтелдерді үш тілде үйрену адамның ой-өрісі мен сөйлеу мәдениетінің көркемдік дәрежесін арттыруға көмектеседі, тілін байытып, ақыл-ой деңгейін кеңейтіп, бір жүйеге түсіреді. Оқушылар үш тілдегі мақал-мәтелдерді қызыға отырып, зор ынтамен жаттап үйренеді. Оларды шығармашылық ізденіске дағдыландыру үшін мұғалімдер үш тілдегі мақал-мәтелдерді тиімді пайдаланады. Сонымен қоса, оқушылардың тіл байлығын арттыру мақсатында мәтінмен мынадай жұмыс жүргізіледі:

- орыс, ағылшын тілінде берілген мәтінді қазақ тіліне аудару;
- қазақ тіліндегі мәтінді орыс тіліне аудару;
- мәтіннен етістіктерді табу, оларды өткен шақтағы формаға қою;
- мәтінді таңдаған тілінде мазмұндап беру және т.б.

Сабақтарда педагогтар оқушылар жасырылған сөздерді тауып, ағылшын, орыс және қазақ тілдерінде аудармасын айтатын «Полиглот» ойынын, әр топқа қазақ, орыс, ағылшын тілінде берілген сөздерді пайдалана отырып, бірнеше сөз құрастыратын «Сөзді тап» ойынын ойнатуға болады. Осындай шығармашылық жаттығулар пайдалану және топпен жұмыс жасау арқылы оқушылардың салыстыру дағдысы қалыптасады, олар жүйелі сөйлеуге дағдыланады, қазақ тілін білуімен қатар орыс, ағылшын тілдеріне деген қызығушылығы оянады. Грамматикалық тақырыптар бойынша білім, білік дағдыларын қалыптастыру мақсатында үш тілде шақтардың жасалуын және жіктелуін, ережелерін салыстырмалы түрде үйренеді. Сабақ соңында балалар өзін өзі бағалайды және ол да үш тілде бағаланады. Мысалы, «Бағдаршам» әдісінде баланың тақырыпты түсіну деңгейін анықтау үшін қолданылатын берілетін түстер үш тілде көрсетіледі. Қызыл түс – «қолымнан келмеді», «ничего не получилось», «nothing succeeded», сары түс - «жартылай қолымнан келді», «почти получилось», «it succeeded almost», жасыл түс - «қолымнан келді», «все получилось», «everything succeeded» немесе қазақша «нашар», «жақсы», «өте жақсы», орыс тілінде «плохо», «хорошо», «отлично», ағылшынша «bad», «good», «excellent» деп көрсетуге болады. Әрине, оқушы білімін критериалды жүйе бойынша бағалаудың өміршеңдігі мен ұтымдылығы да бүгінгі күні дәлелденіп отыр.

Критериалды бағалау - бұл білімнің мақсаты мен мазмұнына сәйкес келетін, оқушылардың оқу-танымдық біліктілігін қалыптастыруға себепші болатын, айқын анықталған, ұжыммен шығарылған, білім процесінің барлық қатысушыларына алдын ала белгілі критерийлерімен оқушылардың оқу жетістіктерін салыстыруға негізделген үдеріс. Критериалды бағалау арқылы сабақтарда оқушылардың ынтасын арттыруға, оларды қорытындылауға, оқушылармен жақсы қарым-қатынас орнатуға ең шешуші фактор деп есептейміз. Сондықтан бағалауды тек қана баға қою деп түсінбегеніміз жөн [3].

Елбасымыз Н.Назарбаевтың: «Қазір бой жарыстыратын заман емес, ой жарыстыратын заман» деген сөзі бар. Мемлекет қойған бір міндет бар, ол – болашақта саналы да сапалы ұрпақ тәрбиелеу. Себебі, келешектің кілтін осы жас буынға беріп отырмыз. Оларға артар үмітіміз де мол. Ұрпағымыздың ойы озық болса, бәсекеге қабілеттілігі де артады. Еліміздің табысты, алдыңғы қатарлы мемлекеттердің қатарына енуі – біз үшін үлкен жеңіс. Сол жеңіске аяңмен адымдап келе жатқанымыз белгілі. Бағытымыз айқын, мақсатымыз анық. Ұрпағымыз білімді болса, мемлекетіміз ешқашан ұтылмайды. Сауатты ұрпақ, жарқын болашақ үшін барымызды салудан ешқашан шаршамаған жөн. Себебі, бүгінгі дарынды ұрпақ – елдің ертеңі екенін, оқушы жастан бастап белсенді азаматтық ұстанымымен ерекшеленетін бала қоғамымыздың ертеңгі зиялы қауымы екенін есімізден шығармайық.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Мұғалімдерге арналған нұсқаулық III деңгей. «Назарбаев Зияткерлік мектебі» ДББҰ, 2012. 12-б

2. Мұғалімге арналған нұсқаулық «Оқыту үшін бағалау және оқуды бағалау» , 55-бет, 107-бет

3. Қазақстан Республикасы педагог қызметкерлерінің біліктілігін арттыру курстарының бағдарламасы. Екінші басылым. «Назарбаев Зияткерлік мектебі» ДББҰ, 2012.

РАЗВИТИЕ КОММУНИКАТИВНЫХ НАВЫКОВ НА УРОКАХ РУССКОГО ЯЗЫКА

ИСАНГУЛОВА А.А., САЗАНБАЕВА Г.Е

КГУ ОСШ №64

alynja1978@mail.ru

В современном мире остро ощущается потребность во всесторонне грамотных людях, свободно владеющих навыками устной и письменной речи. Профессиональные, деловые, личностные контакты требуют от современного человека разнообразных высказываний, как в устной речи, так и в письменной. Жизнь показывает, что очень немногие из нас умеют правильно и эффективно общаться, за

вязывать дружбу и поддерживать прочные и долгосрочные отношения. Это говорит о том, что развитие коммуникативных способностей личности – одна из главных задач современной школы.

Задача учителя начальных классов – научить школьников выражению собственных мыслей. Учителя начальных классов должны с первых шагов приучать детей к содержательным, подготовленным, четким, ясным и правильным высказываниям. С первого класса должна вестись борьба с пустословием, с неорганизованной речью, с повторениями, с большим количеством речевых ошибок. Решение этой задачи требует от педагога творческого подхода. Это возможно, если в системе применять новые педагогические технологии: личностно-ориентированное, дифференцированное, проблемное обучение, технологию эффективной речевой деятельности, использовать разнообразные приемы развития коммуникативных способностей.

На каждом уроке русского языка необходимо формировать у учащихся различные коммуникативные умения и навыки:– умения понять тему сообщения и её основную мысль;– полно или частично извлечь нужную информацию;– умения строить монологическое высказывание;– умения вести диалог;– умения отбирать языковые средства;– умения совершенствовать своё устное или письменное высказывание.

Учителя начальных классов при подготовке к уроку и при его проведении обязательно учитывают возрастные особенности учащихся, продумывают различные варианты индивидуальной, групповой, фронтальной работы на уроке.

В каждом классе среди детей есть визуалы, аудиалы и кинестетики, поэтому на уроках используются разные способы подачи учебной информации. Учащиеся, у которых ведущий канал аудиальный, работают в быстром темпе, хорошо воспринимают информацию на слух, а вот кинестетики медлительны, им нужно все ощутить физически, усвоение учебного материала, у них сильно зависит от эмоционального фона. Визуалам мало рассказать материал, им нужно его показать, создать образ. Важно, чтобы учитель четко представлял возможности каждого ученика. Задания творческого характера стимулируют познавательную активность учащихся с разным уровнем понимания. Для детей с низким

уровнем понимания подбираются задания, позволяющие повысить интерес к предмету и ощутить уверенность в своих силах. Работа по формированию коммуникативных навыков ведётся по таким направлениям: работа над развитием речевого аппарата; уточнение и обогащение словарного запаса; формирование грамматического навыка; работа над связной речью; формирование умений воспринимать высказывания. (видео)

Для создания эмоционально-благоприятной ситуации на уроке используются: игровые приёмы; групповая и парная формы работы; (видео) занимательный текстовый материал; задания, направленные на развитие литературных способностей и творческого воображения.

Для развития речевого аппарата предлагаются такие упражнения. Например,
-назовите звук, который изменил слово.

СЫЧ-СЫТ-СЫР-СЫН-САН-СОН-СОР-СОМ-СОК-СУК-СУП-СУД-САД-САМ
КАСКА-МАСКА-МИСКА-КИСКА-ЛИСКА-ЛЕСКА-ЛАСКА-БАСКА;

-замените первый звук в слове на звук [х]. Прочитайте новые слова.

САЛАТ, ГОЛОД, ПОЛКА, ШМЕЛЬ, ГЛЕБ, ГОД, СОР, ШРАМ, ГУДЕТЬ, ГРИБ, СВАЛИТЬ;

-с помощью звука [й] совершите «волшебные» превращения слов

МАКИ, РЕКИ, ЛАКИ, СОКИ, СТРОКИ, БАКИ (майки, рейки, лайки, сойки, стройки, байки);

-распутайте слова БОСАКА, ПОСАГИ, ЛЕКОСО, КОСЫНКА, МОСАВАР, МОСАЛЕТ;

-игра “Договори слово”

СИ... (РЕНЬ) СИ... (ТО) СИ... (НИЦА) СИ... (НИЙ)

СИ... (РОП) СИ... (ЛА) СИ... (РЕНА) СИ... (НЯК)

Для формирования правильной речи педагоги используют такие упражнения:

-договорить слова в рифмовках (Лучше нас лесных ... (ежей) нет на свете ... (сторожей) и т.д;

-согласование существительных и местоимений – “Чья вещь?” (мой карандаш, моя книга);

-употребление прилагательных – “Из чего предмет?” (деревянный карандаш).

Уточнение словарного запаса возможно через: -беседы о рассматриваемых предметах (название, назначение, детали предмета, особенности внешнего вида, характерные действия с ним); -этимологический анализ слова.

Для этого используются упражнения в слоговом и морфемном анализе и синтезе слов; организуется наблюдение над явлением многозначности, синонимии, антонимии и омонимии слов и морфем. Например, -назвать действия (перекидывая мяч):

Метель (что делает?) - метет, гром - ..., ветер - ..., снег - ..., солнце - ..., ливень - ..., молния - ..., мороз - ...;

-назвать другой предмет с тем же признаком: Мел белый (и снег белый), пояс узкий (и лента узкая), дыня желтая (и тыква желтая), речка быстрая (и ручей ...);

-указать четвертое “лишнее” слово. Обосновать свой ответ.

грустный, печальный, унылый, глубокий;

храбрый, звонкий, смелый, отважный;

слабый, ломкий, долгий, хрупкий; крепкий, далекий, прочный, надежный;

понять, разобраться, запомнить, уразуметь;

думать, ехать, размышлять, соображать.

-в следующих словосочетаниях указать близкие по значению слова:

свежая пища, запас корма, вкусная еда;

наружность незнакомца, внешность человека, облик героя, вид гостя;

неизвестный кустарник, незнакомый почерк, безвестный поэт;

ценный груз, тяжелая ноша, ручная гладь, громоздкий багаж.

-объясните, какое слово из каждой строки употребляется чаще в разговорной речи, какое – в книжной речи. Указать слова, имеющие неодобрительный оттенок:

приехал, прибыл, прикатил;

пришел, пожаловал, заявился;

бросился, ринулся, накинулся;

ворвался, вторгся, вломился;
отскочил, отпрянул, шарахнулся.

-вставить в пословицы пропущенные слова: большой, маленький.

... пенек опрокинул ... воз. ... дело лучше ... безделья. Самое ... дерево выросло из ... семени. В ... лодку ... груз не кладут. ... крючком ... рыбу не выудишь.

-указать значения каждого из слов.

шашки, овсянка, коса, норка, лисички.

-какими словами описывает автор дождь?

"Дождь уже не лил, а сонно шептал. Пошептал, пошептал и умолк". (Н. Сладков)

Какими еще словами можно охарактеризовать дождь? (капает, крапает, стучит).

-заменить глагол бежит близким по смыслу:

время бежит, река бежит, зерно бежит из мешка, молоко бежит из кастрюли.

Важное место в развитии устной и письменной речи учащихся на уроках русского языка отводится работе с художественным текстом. Можно использовать следующие формы работы с текстом:- комплексный анализ текста;- синтаксические «пятиминутки»;- лингвистические «почемучки»;- нестандартные задания по лексике или стилистике текста;- создание подобного текста;- редактирование текста;- создание миниатюры.

Развитию коммуникативных творческих способностей учащихся на уроках русского языка содействуют и дидактические игры. Например,

1. «Диктор». Прочитать текст, соблюдая орфоэпические нормы.

2. «Редактор». Исправить все речевые ошибки в тексте.

3. «Переводчик». Заменить в тексте все иноязычные (устаревшие) слова русскими (современными).

К творческим заданиям, которые активизируют мыслительную деятельность учащихся, можно отнести и такие, как:

1. Угадай слово по его описанию. Объясни, как это удалось сделать.

«Архитектурные строения» пчёл (ульи). «Глаз» автомобиля (фара).

2. Какая пословица зашифрована? Объясни.

Продукт, который маслом не испортишь. (Кашу маслом не испортишь).

Когда можно смело гулять? (Сделал дело, гуляй смело).

3. «Узнай слово по описанию».

4. «Я задумала слово».

Творческие упражнения имеют целью свободное составление предложений по предложенным учителем или самостоятельно взятым ситуациям; при этом выполняются грамматические задания по теме урока.

Варианты упражнений:

а) задается тема, предлагается картина: это облегчает работу школьников и исключает шаблон:

б) даются опорные слова или сочетания, фразеологизмы:

в) задается жанр или тип речи: загадка, пословица, художественное описание, определение грамматического понятия и т.п.

Проводятся специальные упражнения:

1. Подобрать слова, которые имели бы по 2—3 значения; на каждое значение составить предложения. Объяснить значения слов ножка, спинка, горлышко, язычок, нос, ушко, гребешок, молния, идёт, льёт, летит и пр.; голова, земля, мир, язык, Волга.

2. Сравнить значения слов в сочетаниях: идут часы — идут дети —идёт строительство; стоят часы — стоят машины — стоят высокие дома; камень на дороге — камень на сердце (заметим, что работа над многозначностью слов переплетается с работой над словосочетанием и над фразеологическими единицами).

3. Подобрать близкие по смыслу слова к каждому значению данных слов, т. е. синонимы: сырой - влажный, мокрый (влажная, мокрая земля после дождя), незрелый, зелёный (например, виноград, помидор)

4. Подобрать противоположные по смыслу слова к каждому значению данных слов, т. е. антонимы: сухой (песок), сырой, зрелый (виноград)

От многозначности слов дети переходят к омонимам, которые обычно им даются в занимательных, игровых материалах: “Несет меня лиса за темные леса...”; “Не хочет косой косить косой, говорит: “Коса, коса”.

Кто вы?

Мы лисички, дружные сестрички.

Ну, а вы-то кто же?

Мы лисички тоже!

Как, с одной-то лапкой?

Нет, еще со шляпкой!

Большие возможности для развития коммуникативных навыков предоставляет организация групповой деятельности на уроках русского языка. Работа учеников в группе помогает созданию учебной мотивации, пробуждению в них познавательного интереса, стремление к успеху, формированию умения общаться и взаимодействовать с другими учениками. Работу в группе эффективно применять при проведении учебных игр на уроках русского языка. В качестве примеров групповых игр, направленных на формирование коммуникативных способностей учащихся, можно провести следующие :

1. Игра «Необычные словари». Класс делится на творческие группы, которым предстоит самостоятельно разработать несуществующие словари. Возможные варианты:словари любимых слов,словарь добрых слов,словарь вежливых слов, спортивный словарь, «овощной» словарь, словарь школьной слов и т.д.

2. Игра «Дерево мудрости» (её лучше проводить в начале или в конце урока при повторении изученного, а так же во время закрепления материала после изучения темы). В качестве дерева мудрости может быть использовано дерево, нарисованное на бумаге, или любое самодельное дерево. Учащиеся с помощью учителя составляют вопросы по изученному материалу, записывают на листки. Листки складываются и прикрепляются к «дереву мудрости». Затем класс делится на группы, каждая группа срывает листочки с дерева (по количеству человек в группе) и отвечает на вопросы. Учитель выступает в роли эксперта, который оценивает ответы.

Развитию коммуникативных навыков способствует проблемное обучение. Для создания проблемной ситуации используются жизненные явления, факты, их анализ с целью теоретического объяснения: задачи межпредметного характера; исторический или занимательный материал; организуется практическая работа исследовательского характера, в ходе которой учащиеся приходят к выводам; исследовательские задания, при выполнении которых нужно обнаружить некоторые закономерности, требующие теоретического обоснования.

После создания проблемной ситуации совместно с учащимися определяются проблемы, находятся пути решения проблемы, путем выдвижения гипотез, проверяются гипотезы на основе полученных знаний. Например, при изучении темы “Роль прилагательных в речи” детям предлагается попутешествовать по удивительной стране “Имя прилагательное” и провести исследование, самим сформулировать проблемный вопрос: какова роль прилагательных в речи? Учащиеся объединяются в группы для совместной работы. Каждая группа получает дифференцированное задание.

Чтобы уровень развития коммуникативных умений и навыков возрастал, учителю начальных классов необходимо тщательно продумывать содержание урока русского языка, систематически и целенаправленно включать в учебный процесс речевые задания. Содержание всех упражнений на уроке должны быть подчинены одной теме, что позволяет обогащать словарный запас детей, группировать слова по темам.

На каждом уроке русского языка обязательно:- введение новых слов (минимум – одно, максимум – семь), так как ученику, прежде всего не хватает речевого арсенала для выражения понятий, мыслей, чувств -введение в урок пословиц, поговорок и упражнений с фразеологизмами, что необходимо как для воспитательного воздействия, так и для запоминания;-упражнять детей в произвольном перемещении слов внутри предложения можно, предлагая различные коммуникативные установки (распространение,дополнение неоконченных предложений; изменение порядка слов; восстановление деформированного

предложения; составление предложения по аналогии; увеличение количества слов в предложении и усложнение содержания достигаются перечислением предметов, восприятием на слух синтаксической конструкции (чтобы, если, поэтому), наблюдением и выделением главного, установление причинно-следственных связей.

Совершенствование речевого общения, коммуникативная адаптация возможны через:

-развитие внимания к звуковой стороне слышимой речи (повторение вопроса, хоровое повторение вывода, послоговое похлопывание, чередование индивидуальных ответов с хоровыми); -понимание речи окружающих и своей собственной способствует учебное общение в паре; -развитие слуховой памяти (так как многословие рассеивает внимание и утомляет слушающего, необходимо продумывание хода изложения материала, подбор точных формулировок; выделение голосом главного, проговаривание хором запоминаемого), построение ответа на основе слов вопроса.

Чередования различных упражнений поднимает интерес к русскому языку, культуре общения, способствует развитию языкового мышления и коммуникативных умений. В формировании коммуникативной компетенции учащихся принципиально изменяется и позиция учителя. Он перестает быть носителем "объективного знания", которое он пытается передать ученику. Его главной задачей становится мотивировать учащихся на проявление инициативы и самостоятельности. Несомненно, развитие коммуникативных навыков и умений является приоритетным в обучении младших школьников.

Список литературы

- 1.Епишина Л.В. Педагогические аспекты развития речи коммуникативных свойств личности // «Начальная школа» №11, 2008.
- 2.Кузнецова М.И. педагогическая диагностика готовности детей к обучению в школе и методические рекомендации по преодолению выявленных трудностей // «Начальная школа» №8,1999.
- 3.Лагузова Е.Н. Фразеологическая работа в начальной школе // «Начальная школа» №3,1994.
- 4.Макорова Н.Н. Коммуникативная игра в младших классах // «Начальная школа» №7, 2008.
- 5.Немов Р. Психология, учебник // Т.1 – 2. – М.: Владос, 1999.
6. Нечаева Н.В.: Обучение грамоте. Методические пояснения к Азбуке и рабочим тетрадям по чтению (система 1 – 4) – Москва: «Центр общего развития», 1999.
- 7.Обучаем по системе Л.В.Занкова: 1 кл.: Кн. Для учителя / З.И.Романовская, А.В.Полякова, Н.Я.Дмитриева, И.П.Товпинец. М.: Просвещение, 1996. – 144с.
- 8.Оклендер в. Окна в мир ребёнка: Руководство по детской психотерапии/ Перевод с англ. – М.: независимая фирма «Класс», 2001. – 336с. – (Библиотека психологии и психотерапии, вып.20).
- 9.Перцева Н.В. Диалог как способ обучения чтению // «Начальная школа» №7,1997.
- 10.Ставская Г.М. Работа с фразеологизмами в системе развития речи и общего развития учащихся // «Начальная школа» №12, 2000.
- 11.Чернова Г.Б. Развитие речи учащихся – одна из основных задач начального образования // «Начальная школа» №7, 2000.

САБАҚТА ДЕНГЕЙЛЕП ОҚЫТУ ТЕХНОЛОГИЯСЫН ҚОЛДАНУДЫҢ ТИІМДІЛІГІ

АБИЛОВА Р.Т.

Қарағанды «Bolashaq» жоғарғы колледжі

Адамның болашағы, оның қазіргі алған білімнің сапасы мен көлеміне, оның ойлау деңгейіне байланысты. Заман талабына сай оқытушылар инновациялық және интерактивтік әдістемелерін сабақта пайдалана отырып сабақтың сапалы әрі қызықты өтуіне ықпалын тигізуде.

Оқытуды екі түрлі мағынада қарауға болады. Біріншісі - оқу орнында арнайы пәндерді оқыту. Екіншісі - өмірді оқыту, өмірге үйрету. Тәрбиелеу мен оқыту - егіз ұғым. Оқыта отырып тәрбиелейміз, тәрбиелей отырып оқытамыз. Оқыту тәрбиеге қарағанда нақтылау. Оқыту үйрету арқылы іске асады. Бұл оқытудың маңызы. Оқыту - тәрбиенің құрамды бөлігі, қайнар көзі, жүйелі түрі. Оқыту арқылы тәрбиенің саналылығын, руханилығын, әсемділігін, адамгершілікке баулу жолын, еңбекшілігін, т.б. айқындап толықтыруға болады. Оқыту - тәрбиенің интеллектуалды түрі. Оқытудың инновациялық технология бойынша әдістемелік жүйесі, осы мақсатта сапалы нәтижеге жеткізуге мүмкіндік беретін танымдық іс-әрекеттер түрлерінің мазмұнын, белгілі деңгейде белсенділігін көздейді. Осы екі үрдістің өзара сапалы нәтижесінде оқушының өз ісіне сенімділігін, жауапкершілік сезімін, шығармашылық қабілеттілігін қалыптастыру мақсатын жүзеге асыруға жағдай туғызатын оқытудың инновациялық негізгі түрлері анықталады.

Қазіргі таңдағы инновациялық технологияларды қолдана отырып, жоғары білікті, білімді маман дайындау - біздің, яғни оқытушылардың, міндеті. Оқыту үрдісі тиімді өту үшін біз оқытудың ұйымдастыру түрлерін дұрыс таңдауымыз қажет. Ескі тәсілмен оқыту, түсіндірмелі - кескіндемелік (иллюстративтік) оқытулар қазіргі заман талабына сай келмейді. Қазіргі таңда студент - ақпаратпен қаруланған, жан-жақты дамыған тұлға. Оның білімдік қабілеттерін дамыту үшін біздер, оқытушылар жан-жақты қаруланған болуымыз керек. «Балаға білім бергенде, алыстан жақынға, таныстан жатқа көшіп, жаңа білімді ескі білімге байлап беру керек» - деп М.Жұмабаев айтқандай, оқыту процесіне жаңа көзқараспен қарау керек. Сол себептен жаңа технологияларды енгізу арқылы оқу процесінің деңгейі көтеріледі, қазіргі заман талабына сай дамыған тұлға тәрбиеленеді.

Қазіргі таңда педагог мамандар да қазіргі заманғы озық педагогикалық технологияларды меңгеріп, оны оқыту-тәрбиелеу барысында тиімді қолданып, алдындағы студентті жан - жақты тұлға етіп дамыту үшін қандай педагогикалық технологияны пайдалануы керек екенін анықтап алуы тиіс. Бұл орайда оқыту үрдісін барынша тиімді етіп ұйымдастыру көзделеді. Яғни, студенттерге білімді жеңіл әдіс - тәсілдермен меңгерте білу керек. Сондай технологиялардың бірі - **деңгейлеп оқыту технологиясы**.

Деңгейлеп оқыту технологиясы бойынша студенттердің білімді өздігінен саналы түрде меңгеруіне ерекше мән берілген. Оқу іс - әрекетінің негізгі түрі студенттердің өздігінен орындайтын жұмысы болып табылады. Өзіндік жұмыс - студенттер білімін жетілдірудің қайнар көзі, олардың рухани бай жеке тұлға болып қалыптасуының негізгі бір шарты .

Ж.А.Қараевтың деңгейлеп саралап оқыту технологиясын қолдана отырып, студенттердің теориялық білімін кеңейтуге болады. Бұл әдісте студенттердің оқу материалын меңгерту деңгейі 4 түрге бөлінеді:

- 1.Репродуктивтік деңгей. Жалпыға бірдей стандартты білім негізіндегі тапсырмалар беріледі. Мұнда студенттер алдыңғы сабақтарда алған білімдеріне және оқулықта бар мәселелерге байланысты құрылады.
- 2.Алгоритмдік деңгей. Мұнда студент оқытушының түсіндіруімен қабылдаған жаңа ақпаратты пайдалана отырып, тапсырманы орындайды.
- 3.Эвристикалық деңгей. Студент өзі ізденіп, қосымша әдебиеттерді пайдалана отырып, жауап береді. Бұл тапсырмаларды орындауда студенттің ой белсенділігі негізгі қызмет атқарады.
- 4.Шығармашылық деңгей. Студент таза өзіндік дағдысын, білім сапасының дамуын қамтамасыз етеді .

Жылдар бойы сабақ жүргізу нәтижесінде студенттің білім сапасын көтеруге, олардың пәнге деген қызығушылығын арттыру барысында жан-жақтылыққа ұмтыламыз және ізденеміз. Алдында отырған студенттің білім деңгейі, білімді меңгеру дағдысы барлығында бірдей болуы мүмкін емес жағдай. Сондықтан Қараевтың насихаттап жүрген деңгейлеп оқыту технологиясында студенттің жан-жақты мүмкіндігін ескере отырып, жеңілден ауырына қарай деген принципті қолдана отырып, жүйелі түрде қойылатын мақсат - білім, білік дағдыларының тұрақты болуына, өз бетімен жұмыс істеу қабілетінің дамуына ықпал ету керек.

Деңгейлік тапсырмаларды жүргізудегі негізгі мақсат:

- студенттердің қабілетін ашу;
- пәнге қызығушылығын арттыру;
- шығармашылыққа іздендіру.

Осы мақсатқа жету үшін төмендегідей міндеттерді жүзеге асыру қажет:

- студенттердің өздігінен білімін толықтыру;
 - берілген білімді пысықтау;
 - шығармашылық қабілетін арттыру.
- Осындай мәселелерді жүзеге асырар болсақ, онда осы технология арқылы:
- студенттерге пәндік ғылыми негіздерін меңгертуге болады.

Деңгейлеп оқыту технологиясының мақсаты:

- әр студенттің қабілеті мен мүмкіндік деңгейіне сәйкес тапсырмалар орындауы;
 - оқытуды әр студенттің ерекшелігіне сәйкес бейімдеу.
- Сонымен қатар, деңгейлеп оқыту технологиясы топ ішінде дарынды студенттерді анықтауға көмектеседі. Студенттердің өз бетінше деңгейлік тапсырмаларды орындауына қарай топтың білімінің қаншалықты төмен немесе жоғары екенін анықтауға болады.

Деңгейлеп оқытудың тиімді жақтары:

- Әр студент өздігінен жұмыс істеуге дағдыланады;
- Студенттің жеке қабілеті анықталады;
- Іштей бір-бірінен қалмауға тырысады;
- Тапсырманың күрделену деңгейіне сәйкес студенттің ойлау қабілеті артады;
- Әр студент өз деңгейіне, қабілетіне қарай бағаланады .

Деңгейлеп оқыту технологиясында жұмыс міндетті үш деңгейлік, қосымша шығармашылық деңгей талаптарынан тұрады. Оның басты мақсаты - студенттерді «қабілетті - қабілетсіз» деген жіктерге бөлуді болдырмау. Сабақта қандай студент болмасын, жақсы оқитынына қарамастан жұмысты І деңгейден орындайды, І деңгейді орындаған студент «3» деген бағамен бағаланады. Әр студент І деңгейді орындауға міндетті және одан жоғарғы деңгейдегі тапсырмаларды орындауға құқылы. Осы тұрғыдан алғанда «үлгерімі төмен баяу» студент жақсы оқитын студентке ілесе алмай жатса не істеуге болады? деген сұрақ туады, І деңгейден аса алмай жатқан жағдайда қалған тапсырмаларды үйде орындауға беру керек.

Деңгейлеп оқыту технологиясы жаңаша өзгерген мақсатпен студенттердің өздігінен танып, іздену іс-әрекеттерін меңгертуді талап етеді. Бұл технологияда бірінші орында студент тұрады және оның өз бетімен білім алудағы белсенділігіне аса назар аударылады. Осы мақсатта күнделікті сабақты бірсарынды өткізбей, студенттерді пәнге байланысты әртүрлі деңгейленген тапсырмалар көмегімен бағалау керек, яғни студенттер берілген тапсырманы өзінің деңгейінде орындайды да әр тапсырмалардың деңгейіне қарай белгіленген ұпайға сәйкес бағаланып, бағалау қағазында барлық тапсырманың ұпай санын қосып, нәтижесінде тиісті бағасын алады. Бұл әдіс, бір жағынан, уақытты үнемдеуге тиімді және студенттердің шапшандығын көрсетеді. Сабақта өтілетін бағдарламаларды теория жүзінде ғана өтіп қоймай, студенттердің пәнге деген қызығушылығын арттыратын, бағдарламаны белгілі бір салада қолдануға болатын тапсырмалар беріп жүрміз, яғни деңгейлік тапсырмалар беруде оқытушы ең алдымен тапсырмалардың мазмұндық жүйелігіне аса назар аударуы қажет. Студенттер тапсырмаларды орындау кезінде көмекші құрал ретінде тапсырмаларға сәйкес бейне жазбаларды ұсынған дұрыс, яғни бұл жерде «Естідім- ұмыттым, оқыдым - есімде, жасадым - білемін» деген қытай жазбасын басты назарға алу керек. Себебі студенттің есінде ауызша айтқаннан гөрі, бейне жазбамен баяндап көрсету жақсы сақталады. Деңгейленген тапсырмаларды орындатудың студенттерді жан-жақтылыққа және бағдарламаның мүмкіншіліктерін меңгертуге тиімділігі зор. Алайда, бағдарламалармен тапсырмаларды тек сабақ кезінде ғана орындау жеткіліксіз. Сондықтан бағдарламаларды тек сабақ кезінде өтіп қана қоймай, студенттерге сабақтан тыс тапсырмалар беру арқылы ізденімпаз, бағдарламаға қызығушылығы бар студенттердің бар екенін айқындаймыз және сол студенттердің одан әрі ізденуіне көмектесуге тырысамыз. Сабақтан тыс берілген бірнеше тапсырмаларды сынақ немесе аттестация кезінде оқытушы студенттерден қабылдап,

деңгейіне қарай бағалау керек, яғни күнделікті сабақта қолданылатын бағалау қағазын қолданған дұрыс.

Деңгейлеп оқыту технологиясын жүзеге асыруда студенттің белсенділігі, шығармашылық ізденісі, пәнге деген сүйіспеншілігі артуы ерекше орын алады.

Пайдаланған әдебиеттер тізімі

1. «Бағдарлы мектеп және кәсіптік білім», №4, 2013ж.
2. «Қазақстан жоғарғы мектебі» журналы, №3, 2006 ж.
3. «Қазақстан мектебі» журналы, №12, 2004 ж.

СТУДЕНТТЕРДІҢ ЖЕКЕ БАСЫНЫҢ ДЕНЕ МӘДЕНИЕТІН ҚАЛЫПТАСТЫРУДЫҢ МӘСЕЛЕЛЕРІ

ИЛЬЯШОВ М.Б., АБИКЕЕВА З.К.

Қарағанды «Volashag» жоғарғы колледжі

Зерттеудің көкейтестілігі студенттердің жеке басының дене мәдениеті мәселелерін жүзеге асыру ерекшеліктерін ғылыми негіздеумен байланысты. Адамның жеке басының дене тәрбиесін жетілдіру процесі кең ауқымды мәселе болып табылады және ол жас кезеңнен басталып, адамның бүкіл ғұмыры бойы жетіліп отыруы қажет. Адамның жеке басы дене мәдениетінің қалыптасуын оқушылар мен студенттердің дене шынықтыру сабақтарына деген көзқарасымен және адам өмірінің барлық кезеңдеріндегі дене дайындығын дамыту деңгейімен айқындауға болады.

Ресей оқымыстыларының зерттеулері негізгі қимыл – бұлшық ет сапаларын айқындайтын, зерттеу нәтижелерімен бағаланған бірінші курс студенттерінің жалпы дене дайындық деңгейі «Дене шынықтыру» пәні бағдарламасында берілген көрсеткіштерден әлде қайда төмен. Шапшандықты- күшті сапалардың, ептіліктің және күштің даму деңгейі зерттеу нәтижелері бойынша орташа деп, шапшандық - орташадан төмен, ал төзімділік- төмен деп бағаланды.

Томск университеті студенттерінің дене шынықтыру сабақтарына деген теріс көзқарастарын білдірді. Мұны жалпы дене дайындығын оқып жүргендерге арналған дене шынықтыру сабақтарының шектеулі сипаты мен байланыстырылады. Ал бұл шұғылданатындардың дене шынықтыруға деген қызығушылығын, сұранысын ескеруге мүмкіндік бермейді де, осы процестің нәтижесінде студенттердің қимыл белсенділігі төмендейді. Бұдан басқа, созылмалы аурулары бар, арнайы медициналық топқа енгізілген бірінші курс студенттерінің саны алдыңғы кезеңдегімен (1977-1985) салыстырғанда біршама (1992 жылы 23%) артты. Қазақстандық зерттеушілердің алған мәліметтері де осыған шамалас.

Оқытудың кредиттік жүйесіне өтуге байланысты студенттердің дене шынықтыру сабақтарына деген көзқарастары келеңді әлеуметтік маңызды педагогикалық мәселеге айналып отыр. Мұны әрбір студенттің жеке басына қатысты және қоғамдық деңгейде қарастыру қажет. Политехникалық университеттегі дене тәрбиесі адамның жеке басының дене мәдениетін қалыптастыруға және денсаулықты нығайтуға бағытталған.

Берілген жұмыстың мақсаты; студенттерде дене мәдениетіне деген дұрыс көзқарас қалыптастырып, дене дайындығын жетілдіруге деген қызығушылық туындату.

Студенттердің дене шынықтыру сабақтарына деген қызығушылығын жетілдіру мақсатына жету үшін және оны ары қарай жетілдіру үшін оқыту барысында кейс-әдісі қолданылды.

Зерттеудің гипотезасы (алғы шарттары). Кейс-әдісі қолдану қызығушылықты арттырады, студенттердің берілген тапсырмаға назар салуын көтереді, денсаулықты дене шынықтыру құралдарымен сақтау маңыздылығын түсінуге деген танымдық қасиеттерін жетілдіреді. Студенттік өмірдегі оқуға деген қызығушылық, көпқырлы және тосын сипатты екендігі белгілі. Студенттер сұрақтар қойып, белсенділік танытады. Бірақ, қызығушылықтары барлық уақытта тұрақты болмайды, тез өшеді, сондықтан оларды дағдыға айналдырып, бекітіп, тұрақты қызығушылық дамыту қажет.

Психологиялық-педагогикалық бағыттағы «қызығушылық» түсінігінің заманауи мағынасы әрқалай, мұның өзі қызығушылықтың өзінің күрделілігімен түсіндіріледі. Қызығушылық оның объективті-субъективті сипатты мәніндегі танымдылықтың себепті түсіндірілуінің бір категориясы ретінде қарастырылады. Қызығушылық қандай да бір қызметке ұмтылдырып, мотивациялық кеңістік туындатады.

Біздің зерттеулерге ҚазҰТУ техникалық мамандық (Экономика және бизнес институты, Информациялық технология институты, Тау кен институты) бойынша оқитын бірінші курс студенттері және дене шынықтыру пәнінің оқытушылары қатыстырылды. Дене шынықтыру мәселелері және оларға деген көзқарас бойынша студенттердің және оқытушылардың пікірлерін сұраунамаға енгізу нәтижесі бойынша, берілген пәнді оқыту кезінде бірқатар жағдайларды ескеру қажет, атап айтқанда; шұғылданушылардың пікірі бойынша қосымша сабақтарды енгізумен студенттердің қызығушылығын ескеру, дене шынықтыру сабақтарына деген мотивацияны арттыру. Студенттердің пікірі бойынша оқытушының кәсібилік деңгейі- дене шынықтыру сабақтарына деген қызығушылықты арттыруға мүмкіндік беретін фактор болып табылады. Оқытушылардың көпшілігі дене шынықтыру сабақтарын студенттерге таңдау мүмкіндігін бере отырып, дене шынықтыруға спортқа қызығушылығын ескере отырып, жекелей өткізу қажет деп есептейді.

Студенттердің пікірін ескере отырып, жүргізілетін сабақтарды енгізу бойынша студенттердің пікірін жүзеге асыру үшін кейс-әдісті қолданумен тәжірибе жүргізу шешімі қабылданады.

Кейс-әдісі (Case study) дене шынықтырудағы мәселелерді шешу әдісі ретінде, біздің пікіріміз бойынша, оқытылатын пәндерге деген қызығушылықты дамытуға мүмкіндік береді. Айта кететін жағдай, бұл әдістің қолданылуы – қарапайым. Бұл әдіс нақты ғылымдар бойынша білім алуға емес, көптеген мәселелерді шешу жолдары қарастырылған пәндер бойынша білім алуға арналған. Кейс-әдісті оқыту техникасының мәні – оны шешуге арналған құралдарда. Шұғылданушылар мәліметтерді талдап, мәселенің мазмұнын түсініп, дұрыс шешім қабылдауы қажет. Нақты материалдарға негізделген тиянақты жағдайлар және ойдан шығарылған кейстер. Негізгі шарт – шұғылданушының теориялық білімді өмірлік жағдайлармен байланыстыру және алынған мәліметтерді оқыту процесінде қолдана алу қабілеті.

Топтарға бөлінген студенттерге кейс-әдістің талаптарына сай, дене шынықтыру сабақтарына деген қызығушылықты арттыру бойынша мәселені шешу ұсынылды. Кейс-сұрақтар төмендегідей:

- күш, шапшаңдық, төзімділік сияқты сапаларды сипаттайтын нормативтерді тапсыру қорытындысы бойынша дене дайындығының деңгейін анықтау;
- дене дайындық деңгейін бағалау, төмен дайындық себептерін айқындау;
- студенттерге қызығушылықты туындататын жаттығуларды қоса отырып, кейсті жасау жолымен қойылған мәселенің шешімін табу;
- өз кейсті топта сақтап, сабақтарда қолдану;
- топта жақсы кейсті талқылау отырып, қорытынды жасау.

Кейсті жасаған кезде дене тәрбиесіндегі таныс мәселелерін шешу үшін, оның шынайылық деңгейін анықтау үшін бірнеше сұрақтар дайындау қажет. Оқытушының міндеті

– студенттердің бір ғана жауап алуға емес, оның жан-жақтылығына көңіл бөлуге бағдарлану керек.

Ұсынылған жоспар бойынша, дене дайындығымен және дене тәрбиесіне деген қызығушылықтың қалыптасуымен байланысты тиянақты бір жағдайдың моделі жасалында. Ол студенттер алатын қажетті білім және тәжірибелік дағдылар жиынтығын айқындайды. Бұл «кейс» деп аталатын модель бірнеше беттен бірнеше ондаған беттерді алатын көлемді тақырып. Студенттер алдын ала кейсті зерттеп, дәріс курсының материалдарын және басқа ғылыми әдебиеттердің ақпаратын қарастырып, мазмұнын тиянақты талқылады. Оқытушы диспетчердің, модератордың, жүргізушінің, сұрақ қоюшының, жауаптарды белгіленушінің, пікірталасты қолданушының қызметін атқарды.

Педагогикалық бақылаулар көрсеткендей, студенттердің кейсті орындауы бірқатар

жағдайларға мүмкіндік береді:

- студенттердің дене шынықтыруға деген қызығушылығын арттыруға мүмкіндік береді; қызығушылықты тәрбиелеудің логикалық кезеңдері бар дидактикалық мәселелерді, атап айтқанда, дүниетанымдықты – зерттеушілердің пәнінің мазмұнын талдап, сұрақтарын қоюын, сараптауға қатысуын шешеді;

- студенттер өз мүмкіндіктеріне оң баға беріп, дағдыларын жетілдіреді, оларды тиімді деңгейде ұстануға тырысады;

- жеке бастарының дене мәдениетін дамыту процесін педагогикалық тұрғыдан сақтауды ұйымдастырады.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Бальсевич В.К. Лубышева Л.И. Физическая культура: молодежь и современность // Теория и практика физической культуры. – 1995, № 4. - С.2-7.

2. Щербаков В.Г. Тенденции развития системы среднего и высшего профессионального образования в области физической культуры // Физическая культура и спорт на рубеже тысячелетий: Материал Всероссийской научно-практической конференции / Под общ. Ред. В.Ю.Волкова, Г.Н.Пономарева, В.Г.Щербакова. – М., 2000, Ч. 2.- С. 3-4.

3. Егорывич А.О. Здоровье студентов с позиции профессионализма // Теория и практика физической культуры.-2003, № 2.-С. 53-56.

4. Ильинич М. Физическая культура студента. - М.: Гардарики, 1999. – 448 с.

5. Копыл А.Н. Сидельникова М.. Управление знаниями в вузе // Технологическое образование: содержание проблемы, перспективы. – Ростов на Дону: РГПУ, 2001. - С. 137-144.

БАСКЕТБОЛ ОЙЫНЫНЫҢ ШЫҒУ ТАРИХЫ, ЕРЕЖЕСІ, ТҮСІНІГІ

АБИКЕЕВА З.К., СҮЛЕЙМЕН А.Е., ИЛҶАШОВ М.Б.

Қарағанды «Bolashaq» жоғарғы колледжі

Баскетбол (ағылш. basketball, basket - себет (торқалта), ball - доп) — ептілікті қажет ететін қызу тартысты спорт ойын. Оған бес ойыншыдан тұратын екі команда қатысады. Баскетбол алаңының қарама-қарсы екі шетіне орнатылатын қалқаны бар тағандарға кәрзеңке бекітіледі. Ойынның мақсаты- допты қарсыласының кәрзеңкесіне түсіріп, ұпай жинау. Ойыншылар допты лақтыруға, пас жасауға, домалатуға немесе жерге жиі-жиі ұрып дриблингпен алып жүруіне болады. Доп өзіне тигеннен кейін ойыншы оны мен тек екі адым ғана аттай алады. Баскетболды таза 20 минуттан екі тайм ойнайды. Таймдардың арасындағы үзіліс 10 минуттан тұрады. Ойынның басталуында төреші алаңның қақ ортасында командалардың екі ойыншысының арасында тұрып допты тіке лақтырады. Олар секіріп, допты командасындағы әріптестеріне тартып әперуге тырысады.

Тарихы

Баскетболдың отаны Америка Құрама Штаттары болып есептеледі. Алғашқы ойын 1891 жылы Массачусетс штатының Спрингфилд қаласында құрылған Христиан жастар қауымдастығының оқу жаттығу орталығында ұйымдастырылған. Сол кезде Канададан қоныс тепкен жас мұғалім, доктор Джеймс Нейсмит гимнастика түрін ары қарай жетілдіру мақсатында жаңа ойын түрін ойлап тауыпты деседі. Баскетболдың этимологиясы (basket – себет, boll -доп) деп жіктеледі. Алғашында ойынды футбол добымен өткізген. Арада бір жыл өткен соң Джеймс Нейсмит арнайы доппен қоса, баскетболдың алғашқы 13 ережесін ойлап тапқан. 1893 жылы баскетболға қызығушылар саны бірден көбейген.

Баскетболдың болашақ құрушысы 1861 жылы Канадада дүниеге келді. Балалық шағынан бастап, Джеймс спортқа жақын болған.Ол көп уақытын көшеде өткізеді. Оның сүйікті ойындарының бірі — «рокедегі үйрек». Оның ережелеріне сәйкес, ойыншы тастан басқа тастың үстіне соғуға мәжбүр болды.Асыққа қатты ұқсас ойындардың бірі. «Рокедегі

үйректің» ойнауында Джеймс тасты басқа тасқа қарағанда әлдеқайда оны жоғары лақтырған тиімді екенін анықтады. Баскетбол ойынының тарихы осылай басталады.

Баскетбол добы

Командадағы ойыншылар допты сақиналы торқалта себетке дөп түсіруі қажет. Қақпа жерден кем дегенде 3 метр биіктікте орнатылады. Тор қалтаны жақын жерден дәлдесе 2 ұпай беріледі. Ал, егер доп 6,25 метрден сәтті лақтырылса онда ұпай саны бірден 3-ке көбейеді. Бір матч 20 минуттық үш кезеңнен тұрады. Осы аралықта ойында есеп тең болып тұрса, төреші тарапынан қосымша уақыт қосылады.

Ұпай санау

Егер лақтырылған доп кәрзеңкеге дәл тиіп, кәрзеңкенің ішінен сырғанап жерге түссе, нысанаға жеткен болып саналады. Ойын уақытында доп дұрыс лақтырылса, команда екі ұпай алады. Мұндай лақтыру үш ұпайлық сызықтың ар жағынан жасалса ұпай саны үшеу болып саналады. Айып добын лақтыру (ереже бұзылғанда рұқсат етіледі) кезінде әрбір сәтті тигізуге бір ұпайдан есептелінеді.

Баскетболшы киімі

Сол кездері АҚШ–та алғаш рет ресми ережелер тіркелімге алынды. АҚШ–тан бастау алған баскетбол ойыны бірте-бірте Шығыс елдеріне таралды. Атап айтар болсақ, Жапония, Қытай, Филиппин, солай-солай Еуропа елдеріне, Оңтүстік Америкаға бет алды. Араға он жыл салып АҚШ–тың Сент-Луис аумағында американдықтардың қолдауымен бірнеше қаладан құралған командааралық турнир өтті. Сондай-ақ баскетбол 1924, 1928 жылдары олимпиада бағдарламасынан орын алды. Жиырмасыншы жылдары алғашқы әлемдік кездесулер ұйымдастыра бастаған ұлттық баскетбол федерациялары жұмыс жасады. Осылайша, 1919 жылы АҚШ, Италия мен Францияның әскери командалары арасында турнир өткізілді.

1923 жылы Францияда әйелдер арасындағы халықаралық кездесу тұсауын кесті. Оған Англия, Италия, АҚШ–тың командалары қатысқан. 1932 жылы Халықаралық баскетбол федерациясы (FIBA) құрылды. FIBA–ның алғашқы құрамына 8 мемлекет енді. Атап айтса, Аргентина, Грекия, Италия, Латвия, Португалия, Румыния, Швеция, Чехословакия. 1935 жылы халықаралық Олимпиадалық комитет баскетболды олимпиада ойындары қатарына қосу жөнінде шешім шығарды. 1936 жылы Берлинде өткен олимпиада ойындары аясында баскетболдың бағдарламасы дайындалды. Онда аталмыш ойын түрін ойлап тапқан азамат Д. Нейсм доданың құрметті қонағы болды. Теннис алаңында өткен матчқа 21 ел қатысты. Олимпиада өтіп жатқан кезде FIBA–ң алғашқы конгресі өтті. Онда халықаралық ойынның ортақ ережелері айқындалды. Ал, Ресейде баскетбол 1906 жылы қалыптасты. Сол жылдары Петербор қаласында "Маяк" қауымдастығы жұмыс істеген. Қауымдастықтың гимнаст шеберлері алғаш рет баскетбол командасын құрып, кейіннен "Богатырь" қоғамына айналған. Алайда, 1917 жылы орнаған Қазан төңкерісіне дейін баскетбол ойыны тек сол кездегі Ресей астанасы - Петерборда ғана танылған. Ал, 20 жылдары бұл ойын қарқынды дамыды. Бастапқыда әскери мектептерде жаттықтырылған еді. Көп ұзамай Мәскеу институты баскетболды денешынықтыру факультетінің бағдарламасына енгізілді. Бұл оқу ошағының түлектері кәсіби баскетболшы атанды. Ресей құрамасы алғаш рет 1923 жылы Бүкілодақтық денешынықтыру мерекесіне орай кездесу өткізді. Сәл осы кезде КСРО құрыла бастаған еді. КСРО–ның екінші біріншілігі 1924 жылы өткізілді. Ал, 1934 жылдан бастап КСРО–да баскетбол спартакиадасы өткізіліп тұрады.

1946 жылы FIBA шеңберінде жалпы одақтық баскетбол секциясы қабылданып, бір жыл өткен соң ерлер командасы Еуропа біріншілігінде бақ сынап, чемпион атанды. Ал, баскетболдан әйелдер құрамасынан олимпиадалық ойын 1976 жылы сарапқа салынды. Олимпиадалық ойынның чемпиондары төмендегідей: 1976 ж. - КСРО, 1980 ж. - КСРО, 1984 ж. - АҚШ, 1988 ж. - АҚШ, 1992 ж. - Тәуелсіз достастық мемлекеттерінің құрама командасы, 1996 ж. - АҚШ.

Әлем бойынша АҚШ–ң спортшылары мықты баскетболшылар деп саналады. Олар 1936 жылдан бері өткізіліп келе жатқан барлық олимпиада ойындарында жеңімпаз атанған. Ал, соңғы жылдары ұтылыс тапқан тұстары саусақпен санаралықтай. Мәселен, 1987, 1988, 1990 және 1991, 1992 жылдары американдық ойыншылары сәтсіз ойын көрсетіп, ұтылыс

тапқан. 1992 жылы олимпиада ойындарына тек білікті спортшылардан жасақталған ұлттық баскетбол қауымдастығы шеңберінде алғаш рет ұжымдық құрама құрылды. Бұл Америкада "Dream Team", «ұжымдық арман» деп аталған. Оның құрамында Барселон ойындарында 40 ұпайдан жинап, жеңімпаз атанған Майкл Джордан, Мэдрик Джонсон, Чарльз Баркли және Ларри Берд алынды. Олар 1994 жылы әлем чемпионатында, 1996жылы Атланта олимпиадасында тұғырдан көрінді.

Ал, АҚШ-тың әйелдерден құралған баскетбол командасы 1992 жылғы сәтсіздіктен кейін, олимпиадалық чемпион атағын 1996 жылы қайтарып алды деген болатын. Ең алғашқы баскетбол сайысы өткен күн деп 1891 жылдың 21 – желтоқсанда Сприч- филд колледжінің дене тәрбиесі пәнінің мұғалімі Джеймс Нейсмитке қолайлы көңіл күй көтеретін қимылдар ойлап тауып гимнастика сабағын жандандыру тапсырылды. Нейсмит “ойлап тапқан” ойынның ең алғаш рет өз сыныбында өткізілді. Орналаласқан болион ернеуіне яғни 3 метр биіктікке ол өзі шабдалы салынған карзиноларды бір-біріне қарама-қарсы орналастырды. Бұл корзиналарға доп лақтыру қажет. Сүйтіп баскетбол ағылшын тілінде “карзина доп” деген сөзден құралған. Ойын үшін футбол добы қолданылды және оған әр командаға 9-ойыншыдан бөлінген 18-адам қатысқан. Кейін бұл сан 7-ге 1897 жылдан 5-ке дейін қысқартылды. Себебі ойыншылардың көп болуы алаңда тек кедергі – кесір әкелетін еді. Ойыншылардың үнемі қақтығысып қалып отыруы ойын ережесін жасауды талап етті. Олардың ең алғашқысы 13 бөліктен құралды.

Ойын АҚШ- та тарала бастады, баскетбол спорттық ойындар қатарына ене бастады. 1894 жылы ең алғаш рет ойынның заңды ережесі басылып шығарылды және соның негізінде жарыстар өткізіле бастады. Біртіндеп ойын тактикасы мен тәсілі қалыптасты. Тәсілдік қолданыстар белгілене бастады, қағып алу, әрі жіберу және баскетболшылардың ойындағы қызметі анықталды – шабуылшылар мен қорғанушыларға бөлінді. 1936 жылы баскетбол ең алғаш рет XII олимпияда ойындары бағдарламасына енді. 1921 жылдары баскетбол Орта Азия елдеріне тарай бастады. Біздің Қазақстанда алғаш рет 1928 жылы Қызылорда, Ташкент қалаларында алғашқы жарыстар өткізілді. 1946 жылдан бастап жергілікті жарыстар өткізіле бастады. Ал оның жеңімпаздары республика чемпионы атағы үшін жарыста 1947 жылы алғаш рет КСРО біріншілігіне қатыса отырып қазақстандықтар 10 команда ішінен 6-шы орынды иеленді .

Баскетболшы тәсілі үлкен екі бөлімнен тұрады, шабуыл және қорғаныс тәсілі. Тәсілдің қолданыстар қорғаныс және шабуыл әрекеттерін міндетті түрдегі бірлігі негізінде ғана үйретілуі және жетілдіру керек. Ал бұл бірлікке қол жеткізу үшін қолданыстардың кең қорына ие болуы және оларды ойында қолдана білуі керек, ұтымды тәсілдің болуы баскетболшының дене қабілеттерін барынша толық және тиімді қолдануға мүмкіндік береді. Баскетболшылардың тәсілдік дайындығын сатыға бөлуге болды және оған сәйкес міндеттер шешіледі.

Бірінші сатыда негізгі қолданыстармен оларды орындау, негізгі амалдары сонымен қатар бұл қозғалыстардың негізгі бірліктері қолданылады. Қолданыстардың қозғалыста жасалуына және оларды бағытты өзгерте отырып орындауға оң жаққа, сол жаққа, оң сол қолмен жасауға баса назар аударған жөн.

Екінші сатыда, бұрын үйретілген қолданыстардың басқаша жаңа амалдар мен біріктіре отырып қолдану тәсілдері жетілдіріледі.

Үшінші сатыда бұрын үйретілген қолданыстар кешені жетілдіріледі, кеңейтілдіреді және қайталанады сонымен бірге әр ойыншы мен жеке –жеке дайындық жүргізіледі. Тәсілдік қолданыстардың әртүрлі бірлігін үйретуде оларды орындаудағы реттіліктік болуын қадағалаған жөн , бұл үшін әдетте негізгі тәсілдің қолданыстары бірлігі жататын кешенді жатығулар қолданылады.

Баскетбол ойынында допты қағып алу – доппен ойнауда ең көп тараған қолданыс. Допты екі қолдап қағып алу үшін бір орында тұрып допқа қарап қолды түзу еркін созу керек. Мұнда бес бармақтар бірбіріне бағытталып үш бес сантиметрге дейін жақындатылады. Доп саусақтарға тиген кезде қолды сәл бүгіп допты кеудеге қарай жақындатады. Әперу және басқа қолданыстармен бірлікте ғана қағып алуды жетілдіруге болады. Жүгіру кезінде допты қағып алу үшін қолды допқа қарай алға созған сәтте, жүгіруде кезекті қадамды жасаушы

аяқпен барынша кең-кең қадам жасалады. Допты қағып алып денеге қарай тартады келесі қадамды жасап сүйеусіз жағдайда екінші қадамды жасап үшіншісін жасамас бұрын доп жіберіледі. Қозғалыста қағып алуда қате жібермес үшін аяқпен қол жұмысында дұрыс ырғақты бекітуге көмектесетін жаттығуларды қайталаған жөн. Түзу сызық бойымен жүгіргенде, сол аяқпен итерілгеннен кейін бір кең қадам жасалады да жүгіру жалғастырады. Мұндай қадамды алдын ала дайындаған жерде дұрыс болады. Допты саусақпен итерілгеннен кейін, екі кең қадамды қатарынан жасау. Жоғарыдан төменнен ұшып бара жатқан допты қағып алуда қол алға қарай жоғары төмен созылуы керек. Троектория бойынша доппен амартизация қимылдары жасалады.

Қарсыласкомандаларының негізгі мақсаты: орын алмастырулар, әперулер айла қимыл сериалары арқылы ойыншылардың бірін лақтыруға ыңғайлы жерге шығарыпқарсылас торына допты дәл түсіріп ойнау. Допты торға лақтырарда ойыншыдан бұлшық ет күшін дәл есептепқол, дене, аяқ қимылдарын сәйкес келуі талапетіледі. Екі қолдап жоғарыдан лақтыру, көп жағынан алғанда лақтырудың кеудеден екі қолмен жасалатын түріне ұқсас, бастапқы қалыпта доп маңдайдан жоғарыұсталады, ал бүгілген қол шынтақтары бет деңгейіне дейін көтеріліп алға қарай бағытталады. Лақтырудың бұл түрін секіріп жасағанда айрықша тиымды себебі, доптың жоғары болуы оның ұшып бара жатқанда ұстап алуды қиындатады. Иықтан бір қолмен лақтырғанда дайындық қимылдарымен аяқпен жұмыс істеу. Сипатына қарай кеудеден екі қолмен лақтыру түріне ұқсас. Бастан бір қолмен лақтырғанда орындауда доп қолдың бірінің саусақтарын ұстап тұрады. Бұл жағдайда допты екінші қолмен ұстауға болады. Басқа қимылдар бастан екі қолмен лақтырғанмен бірдей. Секіріп лақтыру – қазіргі заманда баскетболдыңмаңызды және тәсілдік жағынан ең ауыр түрі. Мұнда секіруді лақтырумен үйлестіру керек. Лақтыруда бастапқы қалыпты қабылдаудың екі амалы бар. Ойыншы допты жоғарыдан лақтыру үшін бірден оны бастапқы қалыпқа әкеледі, сосын итеріле секіріп ең жоғары нүктеге допты нысанаға қарай жібереді.

Баскетбол ережесі

Нейсмит «Үшбұрыш» газетінде жарияланған баскетболдың 13 негізгі ережесін анықтады. Сол кездегі ережелердің кодексі көптеген қазіргі ережелерден біршама ерекшеленді. Заманауи қағидалардан негізгі айырмашылықтардың бірі — допты ұстап тұру, яғни допты ұстап қалу (дриблинг) сияқты жоқ болатын. Ережелердің біреуі былай деп айтылады: «Ойыншы доптан өтуі керек немесе допты себетке түсірген нүктеден лақтыру керек, жоғары жылдамдықта ойнайтын ойыншы үшін ерекше жағдай жасалады».

Қазіргі заманғы ойында 200-ден астам ереже пайда болды. Олар ұзындығы 28 м және ені 15 м болатын алаңда ойнайды. Команда 5 ойыншыдан тұрады. Олардың мақсаты допты себетке лақтыру. Себеттің сызығының арғы жағынан допты салса, 3 ұпаймен есептеледі. Барлық басқа лақтырулар үшін 2 ұпай беріледі. Допты себетке әкелу үшін ойыншы оларды еденге ұруы тиіс.

Пайдаланған әдебиеттер:

1. Қ.Р. үздіксіз білім беру жүйесінде “Салауатты, денсаулықты сақтау бағдарламасы бойынша салауатты өмір салтын қалыптастыру” тұжырымдамасы. – Валеология, дене тәрбиесі, 2003. №1.
2. Бабаев С.Б., Оңалбек Ж.К. Жалпы педагогика, ЖШС «Нұр-пресс»,2005
3. Брусиловский М.В. Қазақстандағы дене тәрбиесі және спорт очерктері". Алматы, "Кітап", 2001.
4. 4. Газимова Х. Шынықсаң шымыр боласың. – Бастауыш мектеп. 2005ж.
5. Дене мәдениеті – оқушыларды оқыту мен тәрбиелеу жүйесінде. //Ізденіс-Поиск. 2009. № 2(2) -Б.262-264.
6. Денетәрбиежүйесініңмазмұны мен негіздері. //Ұлт тағылымы. № 4. – Алматы, 2005. – Б. 28-31.
7. Денешынықтыружәне спорт психологиясыпәнібойыншатәсттіктапсырмаларжинағы. Оқу-әдістемелік құралы.-Кентау, 2007. «Еркін и К-XXI» ЖШС баспаханасы. -150б.
8. Жеке тұлғанынруханидамуындағыденемәдениетінірөлі //«Шоқантағлымы 14» Халықаралық ғылыми-практикалық конференция. Т.6.- Көкшетау, 2009. – Б.222-224.
9. Қуаныш Т.Ш. Денетәрбиесініңілімі. Алматы, 2005.

ДЕВИАНТТЫ МІНЕЗ-ҚҰЛЫҚТЫ ЖАСӨСПІРІМДЕРДІҢ АТА-АНАЛАРЫМЕН ҚАРЫМ-ҚАТЫНАСЫНЫҢ ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

ЖЕКСЕНОВА Б.О., ТАСБУЛАТОВА М.А., БАХШИЕВА Ф.А.

Қарағанды «Bolashaq» жоғарғы колледжі

Қоғамдық жаңару кезеңінде, еліміздегі әлеуметтік саяси, экономикалық қатынастардың сипатының өзгеруі өз кезегінде қоғамдық білім, тәрбие институттарының да жұмыс бағыты мен мазмұнына жаңа талаптар қойып отыр. Себебі өсіп келе жатқан жас ұрпақтың бойына тұлғалық құндылықтарды дарыта отырып, қалыптасыру қашанда қоғамымызды алаңдататын өзекті мәселе. Осы орайда жасөспірімдерді қоғамдық қайнаған өмірге даярлау жалпы мемлекеттік маңызы бар әлеуметтік- психологиялық мәселе. Өскелең буынның келешегінің жарқын болуы бүгінгі таңдағы отбасы ошақ қасы және әлеуметтену институттарына ерекше жауапкершілік жүктейді.

Жасөспірімдердің арасындағы әр түрлі қоғамға жат жағдайлардың орын алуы: нашақорлық, алкогольді пайдалану, адам өлтіру, ұрлық сияқты жағымсыз іс-әрекеттер т.б. өте жиі кездеседі. Статистика бойынша жасөспірімдердің мұндай жағымсыз әрекеттері жылдан-жылға күрт өсуде. Осыған байланысты «девиантты мінез құлықты» мәселесі ең өзекті мәселе болып қалуда. Осындай категориядағы жасөспірімдердің қалыптасуына қандай факторлар әсер етеді деген сұрақ баршамызды мазалайды.

Мінез –құлықтағы қиындық және қиын балалар ұғымы 1920-1930 жылдары пайда бола бастады. Ұғым бастапқы да ғылымда емес, күнделікті өмірде қолданып жүрді. Біраз уақытқа ұмытылып, XX ғасырдың 50-60 жылдарында қайтадан қолданысқа енді. Алғашқылардың бірі болып бұл салада зерттеу жүргізгендердің бірі - П.П. Бельский. Проблеманы алғаш болып көтерген Ресей педагогы П.П. Блонский. Ғалым қиын балалардың жеке бастылық ерекшеліктерінің өмір жағдайларымен, тәрбиемен өзара әрекеттестігін есепке алып, кешенді түрде зерттеулер жүргізіп, оны тәжірибеде қолдану жолдарын анықтады.

Баланың отбасынан қашықтап, оның ықпалынан сырт қалуының психикалық әсерін Т.В. Лодкина, А.В. Захаров, В.С. Мухина, З. Матвейчик, Е.О. Смирнов атап көрсеткен. Біз негізге алып отырған тақырыбымыздың мақсаты девиантты мінез-құлықты жасөспірімдердің ата-аналарымен қарым-қатынасының психологиялық ерекшеліктерін қарастыруға бағытталады. Осыған орай жасөспірімдердің мінез-құлықтың ауытқушылығы оның пайда болуына отбасындағы психологиялық ахуалдың әсері қаншалықты деген сұрақ туындайды. Әрбір бала жасөспірімдік шаққа дейін алдымен отбасында әлеуметтенетіні анық.

Өйткені, балалардың алғашқы өсіп-өнуі, қалыптасуы, әлеуметтік қарым-қатынасы, байланыстары, іс-қимылдар мен мінез-құлық нормаларын меңгеруі отбасынан басталады. Отбасы баланың адамгершілік, тұлғалық қасиеттерін, жеке қабілеттерін дамытып, белсенділікке, шығармашылыққа жігерлі, қайратты, адал болуға тәрбиелейді.

Біздің тақырыбымызға арқау болып отырған девиантты мінез-құлықты жасөспірімдердің ата-аналарымен қарым-қатынасының психологиялық ерекшеліктерін зерттеу үшін біз Марковская И.М. «Бала мен ата-ана арасындағы қарым-қатынас» сұрақнамасын жүргіздік. Бұл сұрақнама жасөспірімдердің ата-анамен қарым-қатынас ерекшеліктерін зерреуге бағытталған.

Қорыта келе бүгінде өрімдей жастардың қылмыс жасауы көз үйренген көрініске айналып, елді елең қылып отыр. Тәртібі қиын бала есейген сайын қылмыстың ауыр түрлерін жасауға бейімі арта беретінін ескерсек, бұл аса өткір мәселе екенін мойындауға мәжбүрміз. Жыл сайын жаз маусымы басталып, оқушылар демалысқа шыққанда жасөспірімдердің тәртібін қадағалайтын құқық қорғау органдарының жұмысы екі есе көбейеді.

Қазақстанда заң бойынша кәмелетке толмаған жасөспірімдерге түнгі сағат 22.00-ден кейін компьютерлік клубтарда отыруға және түнгі сағат 23.00-ден кейін көшеде ата-анасыз жүруге тыйым салынған. Оқушылар каникулға шығып, мектеп сабағы мен үй

тапсырмасынан қолдары босағанда, жоғарыда айтылған ережелерді барлығы бірдей сақтай бермейді. Әсіресе, жасөспірімдердің қолымен жасалған қылмыстар мен құқықбұзушылықтар жаз мезгілінде көп тіркеледі. Тәртіп сақшылары қанша жерден жұмыс істеп жатырмыз десе де, жасөспірімдер арасындағы қылмысты азайту күнтәртiбiнде тұр. Девианттылық жасөспірімдердің гиперопекасынан басталады.

Тұлғаның деформациялануы отбасының әсерінен, оның психологиялық тұрақсыздылығы кішкентай жасынан басталады. Девианттылық пен девианттық мінез-құлық бойынша. Психологтардың зерттеуінде: көптеген отбасылар психологтардың, ұстаздардың, дәрігерлердің, наркологтардың, заңгерлердің көмегіне зәру. Көптеген девианттылық көрінетін жастарда анасымен қарым-қатынасы қанағаттанарлықтай емес және түзетулерді қажет етеді.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Воспитание трудного ребенка: Дети с девиантным поведением: Учеб.-метод. пособие / Под ред. М.И. Рожкова. – М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2001. – 240 с.
2. Гишинский, Я. Социология девиантного поведения / Я. Гишинский. – СПб.: СПбФ РАН, 1999. – С. 12–27.
3. Девиантное поведение подростков: причины, тенденции и формы социальной защиты / Под ред. В.А. Никитина. – М., 1996. – 147 с.
4. Дети с отклонениями в поведении / Под ред. И.А. Невского. – М.: Наука, 1987. – 182 с.
- 5.
6. Курбатов.В.И. Конфликтология / Феникс, 2007.-445 с.

ОҚЫТУ ҮРДІСІНДЕ ЖАҢА ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ПАЙДАЛАНУДЫҢ ТИІМДІЛІГІ

ЖЕКСЕНОВА Б.О., ТАСБУЛАТОВА М.А., БАХШИЕВА Ф.А.

Қарағанды «Volashaq» жоғарғы колледжі

Егеменді еліміздің тірегі – білімді ұрпақ. XXI ғасыр- білімділер ғасыры болмақ. Жаңа кезеңге бет бұру оңай емес. Қазіргі кезде біздің қоғамымыз дамудың жаңа кезеңіне көшіп келеді, бұл кезең ақпараттық кезең, яғни компьютерлік техника мен оған байланысты барлық ақпараттық коммуникациялық технологиялар педагогтар қызметінің барлық салаларына кірігіп, оның табиғи ортасына айналып отыр. «Білім берудегі АКТ» ұғымы «оқытудың жаңа ақпараттық технологиялары», «қазіргі ақпараттық оқыту технологиялары», «компьютерлік оқыту технологиялары» және т.б., тіркестермен тығыз байланысты. Білім мен ғылымды өз дәрежесінде меңгерген елдер ғана әлемдік дамудың алдында, озық көштің бұйда ұстар тұсында тұрады десек, қазіргі кезеңде еліміздегі білім саласында жүріп жатқан реформаларға байланысты білім беру жүйесі терең құрылымдық өзгерістермен сипатталады. Қазіргі ғылыми-техникалық өрлеу ғасырында жоғарғы деңгейде сапалы білім беру мәселесі-ең негізгі мәселелердің бірі. Бұл бағытта балаларға жоғары деңгейде білім беретін, еңбекке баулитын, талабын оятып, қозғау салатын орын- мектеп. Бүгінгі өркениетті қоғамда білім беру жүйесінің ең басты мәселесі – білім сапасының деңгейін халықаралық дәрежеге көтеру.

Бүгінгі күні әлемдік ақпараттық білім кеңістігінің тиімді жолы - білім беру саласын толықтай ақпараттандыру. Қазақстан Республикасының «Білім беру» Заңында білім беру жүйесін ақпараттандыру осы саладағы мемлекеттік саясат негізінде анықталып, осы жүйедегі басты міндеттердің біріне айналып отыр. «Қазақстан-2030» стратегиялық бағдарламасы білім берудің ұлттық моделінің қалыптасуымен және Қазақстанның білім беру жүйесін әлемдік білім беру кеңістігіне кіріктірумен сипатталады. Қазақстан Республикасы Президенті Н.Назарбаевтың жыл сайынғы жолдаулары жақсы дәстүрге айналды. 2008 жылғы Жолдауында «... Білім беру саласының басты міндеті – 2010 жылға дейінгі білім беруді дамыту жөніндегі мемлекеттік бағдарламаны орындай отырып, осы саланың сапалы қызмет көрсету аясын кеңейту» керек екеніне назар аударды. Инвестиция жұмсаудың ең тиімді, ең ұтымдысы – білім беру саласын инвестицияландыру», - дейді.

Елбасы Н.Назарбаев ХХІ ғасыр – ақпарат ғасыры болғандықтан адамзатқа компьютерлік сауаттылық қажет. Бұл сауаттылықтың алғашқы баспалдағы мектептен басталады. Өйткені, оқушы мектеп қабырғасынан теориялық біліммен қатар іс жүзіндегі білімінің алғы шарттарын меңеруі тиіс. Ал теориялық білімді өмірмен ұштастыру үшін компьютердің қажет екендігі даусыз.

Мектептегі білім беруді ақпараттандыру – бұл заман талабы, ғасыр ағымы. Ұрпағымыздың кемеңгерлікке ұласқан ақыл-ойының, парасат – пайымының және жаңа арнада өріс алған мәдениетінің асқар шыңы болып табылады.

Педагогтардың ақпараттық – коммуникациялық технологияларды (АКТ) пайдалану қызметі дайындығынан келесіні байқауға болады:

– педагогтардың компьютерлік техниканы пайдалануға қызығушылықтарының артқандығы;

– оқыту құралдары ретіндегі компьютерлік техниканы пайдаланудың ең маңызды психологиялық-педагогикалық ерекшеліктерін сақтау.

Мұндай ерекшеліктерге мыналар жатады:

а) осы оқыту құралын пайдаланудың педагогикалық тұрғыдан тиімділігі;

б) үйренушілердің оқу-танымдық қызметін ұйымдастырудың тиімді тәсілдері (компьютерлік техниканың жеке-маңызды қызмет құрылымына кіруі, үйренуші мен компьютерлік техниканың ұтымды диалогын орнату, өзіндік қызметті дамыту арқылы оқу-танымдық қызметті жандандыру, оқу үдерісін өз бетімен бақылауды ұйымдастыру, компьютерлік техникамен өзара іс-қимыл барысында үйренушілердің шығармашылық дағдыларын қалыптастыру);

в) педагогтарды жалпы мәдени, психологиялық-педагогикалық, пәндік және кәсіби-педагогикалық даярлау үрдісінде ақпараттық – коммуникациялық технологияларды (АКТ) кешенді пайдалану.

Жаңа ақпараттық технологиялар дегеніміз - білім беру ісінде ақпараттарды даярлап, оны білім алушыға беру процесі. Жаңа технологиялық әдіс-тәсілдердің пайда болуы ақпараттардың мазмұнын адамның түрлі сезім мүшелері арқылы және аудиториямен интерактивті өзара әрекетке түсуі арқылы қабылдауды, түрлі техникалық құралдардың көмегімен іске асыруды қамтамасыз етуге мүмкіндік береді. Міне, осыған байланысты оқулық, дәптермен салыстырғанда электрондық құралмен оқыту дара тұлғаны бағыттап оқыту мақсаттарын жүзеге асыра отырып, оқу-тәрбие үрдісінің барлық деңгейлерінің тиімділігі мен сапасын жоғарылатады.

Жаңа технологияны пайдаланудың тиімді тұстары:

– оқушының пәнге деген жеке қызығушылығын оятады;

– танымдық қабілеттілігін қалыптастырады;

– әлеуметтік мәдени тәрбие қалыптастырады;

– оқушыны шығармашылық жұмысқа баулиды;

– оқытушының уақытын үнемдейді

– қосымша мәліметтер береді.

– жаңа технологияны пайдаланудың оқытушыға береріне келсек:

– барлық баланы оқыту;

– оқу тәрбие үрдісін тиімді ұйымдастыруға көмектесу;

– білім берудің формасын оңайландыру міндеттерін атқару;

– оқушының жеке қабілетін айқындау, іздену;

Ақпараттандырудың негізгі бағыты ХХІ ғасырдың талаптарына сәйкес қоғамды дамытудың жоғары тиімділіктің технологияларына сүйенген жаңа білім стратегиясына көшу болып табылады. Қазіргі білім жүйесінің ерекшеліктеріне: оның іргерлілігі, алдын алу сипаты және осыларға қол жеткізу мүмкіндіктері жатады. Бұл өскелең ұрпақты ақпараттық қоғаммен зиялы қарым – қатынасқа оқытып тәрбиелеуге және ақпараттық мәдениетін қалыптастыруға жағдай жасайды.

Ақпараттық технология (Информационная технология; information technology) –

1. объектінің, процестің немесе құбылыстың күйі туралы жаңа ақпарат алу үшін мәліметтерді жинау, өңдеу, жеткізу тәсілдері мен құралдарының жиынтығын пайдаланатын процесс;

2. ақпаратты өңдеу үшін пайдаланылатын технологиялық элементтердің, құрылғылардың немесе әдістердің жиынтығы.

Ақпараттық технология (немесе көпшілікке IT атымен танымал ұғым) – қазіргі компьютерлік техника негізінде ақпаратты жинау, сақтау, өңдеу және тасымалдау істерін қамтамасыз ететін математикалық және кибернетикалық тәсілдер мен қазіргі техникалық құралдар жиыны.

Білім беруді ақпараттандыру, білім салаларының барлық қызметіне ақпараттық технологияны енгізу және ұлттық модельді қалыптастыру қазақстандық білім беруді сапалы деңгейге көтерудің алғы шарты.

Қазіргі таңда оқушы- ақпаратпен қаруланған, жан-жақты дамыған тұлға. Оның білімдік қабілеттерін дамыту үшін біздер, мұғалімдер жан-жақты қаруланған болуымыз керек.

«Балаға білім бергенде, алыстан жақынға, таныстан жатқа көшіп, жаңа білімді ескі білімге байлап беру керек»-деп Мағжан Жұмабаев айтқандай, оқыту процесіне жаңа көзқараспен қарау керек.

Сол себептен жаңа технологияларды енгізу арқылы, оқу процесінің деңгейі көтеріледі, қазіргі заман талабына сай дамыған тұлға тәрбиеленеді.

Мұғалім жұмысын жаңа ақпараттық технологиялар негізінде ұйымдастыру әлеуметті-белсенді, бәсекелесуге барынша қабілетті, құзыретті түрде жетілген, дербес тұлғаны қалыптастыруға мүмкіндік береді.

“Кез- келген білім бағдарламасының табысты орындалуы мұғалімге байланысты. Оның кәсіби шеберлігі нысаналы бағдарламаны да, оқу жоспарын да биік деңгейде жүзеге асыруға ықпал ете алады, ал мұғалімнің кәсіби дәрменсіздігі істі құлдыратады”. Осы орайда педагогикалық ұжымға білім бағдарламасының табысты орындалуына, оқу жоспарын биік деңгейде жүзеге асыруға, нәтижеге бағытталған білім беруге –тек кәсіби шеберлік пен шығармашылық ізденіс қажет екендігін айтқым келеді. Қазіргі педагогика жаңалықтарын пән ерекшелігіне қарай қолдана білу — оқыту мақсатына жетудің бірден — бір жолы. Осы жолда педагогикалық технология оқыту мақсатына жетудің тиімді, нақты жолдарын көрсетеді. Оқытудың жаңа технологиясы іс-әрекеттің жоспарланған нәтижесіне жетудің шартты тәсілі ретінде қарастырылатын жаңа әдістердің жиынтығынан тұрады. Оның дәстүрлі оқыту технологиясынан ерекшелігі мынада:

— білім алушы тұлғаның интеллектуалды дамуы аз уақыт ішінде қабылдау дәрежесінің жоғары мөлшеріне жетуіне бағытталғандығы;

— білім алушы мен мұғалімнің белсенділігінің сәйкес болуы;

— мұғалім мен білім алушының өзара қарым — қатынасында жауапкершіліктің міндеттілігі.

Оқытудың дамыту функциясы білім алушы тұлғасын жетілдіруге бағытталған арнайы дайындалған кейбір оқыту технологиясында, әдістемелік жүйелері мен әдістерде жүзеге асырылады. Оларға бүгінгі өркендеп келе жатқан жаңа сипаттағы жаңа технологияларды жатқызуға болады. Олар: «Дамыта оқыту технологиясы», «Модульдік оқыту технологиясы», «Сын тұрғысынан ойлауды дамыту технологиясы» т.б. жатады.

XXI ғасыр – бұл ақпараттық қоғам дәуірі, технологиялық мәдениет дәуірі, айналадағы дүниеге, адамның денсаулығына, кәсіби мәдениеттілігіне мұқият қарайтын дәуір. Жалпы оқытудың мақсаты- оқушыны дамыту. Осы мақсатқа сәйкес жас және педагогикалық психологиясында, сондай-ақ оқыту теориясында негізгі орын алған мәселе – дамыта отырып оқытуды зерттейтін бағыт. Білім беру үрдісін ақпараттандыру және жаңа ақпараттық технологияларды пайдалану арқылы дамыта оқыту, дара тұлғаны бағыттап оқыту мақсаттарын жүзеге асыра отырып, оқу – тәрбие үрдісінің барлық деңгейлерінің тиімділігі мен сапасын жоғарлату бүгінгі күннің басты талабы болып саналады.

XXI ғасырда ақпараттанған қоғам қажеттілігін қанағаттандыру үшін білім беру саласында төмендегідей міндеттерді шешу көзделіп отыр:

компьютерлік техниканы, интернет, компьютерлік желі, электрондық және телекоммуникациялық құралдарды, интерактивті құралдарды, электрондық оқулықтарды оқу үрдісіне тиімді пайдалану арқылы білім сапасын көтеру.

Егеменді еліміздің тірегі – білімді ұрпақ. ХХІ ғасыр- білімділер ғасыры болмақ. Жаңа кезеңге бет бұру оңай емес. Қазіргі кезде біздің қоғамымыз дамудың жаңа кезеңіне көшіп келеді, бұл кезең ақпараттық кезең, яғни компьютерлік техника мен оған байланысты барлық ақпараттық коммуникациялық технологиялар педагогтар қызметінің барлық салаларына кірігіп, оның табиғи ортасына айналып отыр. «Білім берудегі АКТ» ұғымы «оқытудың жаңа ақпараттық технологиялары», «қазіргі ақпараттық оқыту технологиялары», «компьютерлік оқыту технологиялары» және т.б., тіркестермен тығыз байланысты.

Ақпараттық –коммуникациялық технология электрондық есептеуіш техникасымен жұмыс істеуге, оқу барысында компьютерді пайдалануға, модельдеуге, электрондық оқулықтарды, интерактивті тақтаны қолдануға, Интернетте жұмыс істеуге, компьютерлік оқыту бағдарламаларына негізделеді. Ақпараттық әдістемелік материалдар коммуникациялық байланыс құралдарын пайдалану арқылы білім беруді жетілдіруді көздейді.

Ақпараттық –коммуникациялық технологиялардың келешек ұрпақтың жан-жақты білім алуына, іскер әрі талантты, шығармашылығы мол, еркін дамуына жол ашатын педагогикалық, психологиялық жағдай жасау үшін де тигізер пайдасы аса мол.

Жедел дамып отырған ғылыми –техникалық прогресс қоғам өмірінің барлық салаларын ақпараттандырудың ғаламдық процесінің негізіне айналды. Ақпараттық технологиялық дамуға және оның қарқынына экономиканың жағдайы, адамдардың тұрмыс деңгейі, ұлттық қауіпсіздік, бүкіл дүниежүзілік қауымдастықтағы мемлекеттің рөлі тәуелді болады. Тұтас дүние қалыптастыру мен қоғамдастықтар, жеке адам мен бүкіл дүниежүзілік қоғамдастықтың өмір сүруі үшін жаңа жағдайларды қамтамасыз етуде ақпараттық-коммуникациялық технологиялар маңызды рөл атқарады. Білім беру саласында электрондық байланыс жүйелерінде ақпарат алмасу, интернет, электрондық пошта, теле-конференция телекоммуникациялық жүйелер арқылы іске асырылуы керек.

Ақпараттық-коммуникациялық технологияны пайдалану жөніндегі қызметтің мақсаты:

1. үйренушінің шығармашылық әлеуетін дамыту; коммуникативтік әрекеттерге қабілетті болуды дамыту; сараптамалық-зерттеу қызметі дағдыларын дамыту; оқу қызметі мәдениетін дамыту;

2. оқу-тәрбие үрдісінің барлық деңгейлерін қарқындыландыру, оның тиімділігі мен сапасын арттыру;

3. қазіргі қоғамның ақпараттануымен байланысты пайда болатын әлеуметтік тапсырысты өткізу.

Жаңа ақпараттық технологияның негізгі ерекшелігі – бұл оқушыларға өз бетімен немесе бірлескен түрде шығармашылық жұмыспен шұғылдануға, ізденуге, өз жұмысының нәтижесін көріп, өз өзіне сын көзбен қарауына және жеткен жетістігінен ләззат алуға мүмкіндік береді. Ол үшін мұғалім өткізетін сабағының түрін дұрыс таңдай білуі қажет.

Ақпараттық технологиямен оқыту барысында оқушылардың дайындық деңгейін анықтау, келесі деңгейге өткізу сияқты жұмыстарды мұғалім орнына компьютердің басқару мүмкіндігі бар. Сонымен қатар, оқушылардың дайындық деңгейлерін компьютер анықтап, егер оқушы білімі қанағаттандырса келесі тапсырмаға өтуге рұқсат береді, яғни мұнда оқытуды тікелей компьютер басқарады.

АКТ-ны пайдалануда сабақтың мынадай ерекшеліктері бар:

1. Мұғалім оқушыға сұрақ қойып, тез арада оқушы оған жауап береді;

2. Мұғалім тапсырманың дұрыстығын тексереді;

3. Оқушының компьютермен жұмыс барысында пайда болған қиындықтарды уақытында шешуге болады;

4. Кейбір амалдарды оқушы өз бетінше орындайды, компьютерді жұмыс істеуге үйренеді;

5. Сыныптағы оқушылардың барлығынан жауап алуға болады және алған білімдерін практикамен ұштастырады;

6. Білімі төмен оқушылардың өз бетімен жұмыс істеуіне мүмкіндік береді;

Ақпараттық технология негізінде оқушы ақпараттық кеңістіктен өз бетімен білім алып, өзін-өзі дамыта алады. Компьютер жұмысының тиімділігін құрайтын бір бөлік ол – Ғаламтор желісінің қызметін пайдалану. Ғаламтор желісінде көп мұғалімге де, оқушыға да қажет көптеген сайттар бар. Қашықтықтан ұйымдастырылған әр түрлі байқаулар мен олимпиадаларға қатысу балалардың дүниетанымын кеңейтіп, оқуға деген қызығушылығын арттыра түседі. Біріншіден, Ғаламторда қажетті материалдарды іздеп табуға, сондай-ақ түрлі пәндерді оқыту бойынша сабақтардың толық кешендері; екіншіден – компьютер уақытты үнемдеуге және көрнекілік материалдарды тиімді пайдалануға да болады. Оқу-тәрбиелеу үрдісіне ғылым негіздерін тереңірек оқытуға, оқушылардың танымдарын кеңейтуге, түрлі бағдарламаларды меңгеруге бағытталған үйірмелер, факультатив пен курстар енгізу компьютерлік техниканы тиімді қолдану жағдайының бірі болып табылады.

АКТ - педагогтың мүмкіндігін күшейтетін құрал, бірақ ол мұғалімді алмастыра алмайды. Компьютер мүмкіндіктері психология мен дидактика тұрғысынан талданып, керек кезінде педагогикалық талаптарға сай қолданылуы керек. Оқыту бағдарламасының тек сыртқы емес, ішкі тиімділігіне көп көңіл бөлген жөн. Компьютердің сызбалық мүмкіндігінің молдығы дәрістік сабақтарды бояулы суреттермен, сызбалармен, кестелермен байыта түсуге жол ашады, оларды есеп шарттарына да пайдалануға болады.

Ақпараттық-коммуникациялық технологияны оқу-тәрбие процесіне пайдалану оның келесі педагогикалық мүмкіндіктерді жүзеге асыруға мүмкіндік береді:

- оқушының дайындық деңгейін, ынтасын және қабылдау жылдамдығын ескеру арқылы жаңа материалды меңгертуге байланысты оқытуды ұйымдастыру және оқыту процесіне жаңа ақпараттық технологияның мүмкіндіктерін пайдалану;

- оқытудың жаңа әдістері мен формаларын (проблемалық, ұйымдастырушылық-іс-әрекеттік компьютерлік ойындар және т.б.);

- проблемалық, зерттеу, аналитикалық және модельдеу әдістерін қолдану арқылы классикалық әдістерді жетілдіру;

- жаңа ақпараттық технология құралдарын (жаңа типті компьютерлер, телекоммуникация, виртуальды орта және мультимедиа-технология) пайдалану арқылы оқу процесінің материалдық-техникалық базасын жетілдіру.

Қорыта келгенде ХХІ ғасыр компьютерлік ақпараттар заманы. Жер бетінде болып жатқан жаңалықтар мен өзгерістер туралы спутник арқылы, интернет арқылы күн сайын, сағат сайын мағлұмат алып отырған жас жеткіншектерді басқа нәрсемен таңдандыру жаңа сабақты айтып, тыңдата білу мұғалімге оңай емес.

Жас ұрпаққа білім беру жолында ақпараттық технологияны оқу үрдісінде оңтайландыру мен тиімділігін арттырудың маңызы зор.

Қазіргі таңда жаңа әлеуметтік жағынан қорғанған адам-ол технология ауысуына және нарық талабына сай терең білімді, жан-жақты адам. ХХІ ғасыр ақпарат ғасыры болғандықтан адамзатқа компьютерлік сауаттылық қажет. Ал бұл сауаттылықтың алғашқы баспалдағы мектептен басталады. Мектеп қабырғасынан теориялық біліммен қатар практикалық білімнің алғы шарттарын меңгеруі тиіс. Қазіргі білім беру саласындағы оқытудың озық технологияларын меңгермейінше сауатты, жан-жақты маман болу мүмкін емес. Жаңа технологияны меңгеру тұлғаның интеллектуалдық, кәсіптік, адамгершілік, рухани, азаматтық және де басқа көптеген адами келбетінің қалыптасуына игі әсерін тигізеді, өзін-өзі дамытып, оқу-тәрбие процесін тиімді ұйымдастыруына көмектеседі.

Осы мақсатты жүзеге асыру үшін ақпараттық технологияларды пайдаланудың маңызы зор. Ақпараттық технологияның негізгі мақсаты - оқушыны қазіргі қоғам сұранысына сай өзінің өмірлік іс-әрекетінде дербес компьютердің құралдарын қажетті деңгейде пайдалана алатындай жан-жақты дара тұлға тәрбиелеу.

Ұлт болашағы, өркениетті елдер қатарына жету үшін білім алу, жас тұлғаның ғылымды игеруге, имандылыққа, адамгершілікке, өнерлі болуға тәрбиелейді. Болашақта ақпараттық технологияны жекелеген пәндерді оқытуға білім технологияларын интеграциялау мұғалімнің қарқынды дамуына, өзара байланыста белсенді қолдануына өте қажет деп түсінемін.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңы. Астана, 2000.
2. Беспалько В.П. Программированное обучение. Дидактические основы. – М., 1970 (11).
3. Бұзаубақова К.Ж. Жаңа педагогикалық технология. - Алматы, 2004. – 21
4. Сарбасова Қ.А. Инновациялық технологиялар. - Алматы, 2006.
5. Жанпейсова М.М. Модульдік оқыту технологиясы оқушыны дамыту құралы ретінде. - Алматы, 2002.
6. Таубаева Ш.Т., Лактионова С.Н. Педагогическая инноватика как теория и практика нововведений в системе образования. - Алматы, 2001.
7. Щуркова Н. Е. Педагогическая технология. - М., 2002. - С. 12.

КӨПТІЛДІЛІК - БОЛАШАҚҚА БАСТАР ЖОЛ

ЖАНАХМЕТОВА А

ғылыми жетекші: **АБЕЛЬДИНОВА А.А.**

Қарағанды «Bolashaq» жоғарғы колледжі

Көптілділік мәселесі – Қазақстан үшін ғана емес, бүкіл әлемнің алдында тұрған көкейтесті мәселелердің бірі. Бұл ұғымға жалпылама тоқталсақ... көптілділік, белгілі бір әлеуметтік ортада, мемлекетте бірден үш, одан да көп тілде сөйлей білушілік.

Көптілділіктің үштілді меңгеру дәрежесі сол адамның немесе бүтіндей халықтың өмір сүрген тілдік ортасы, әлеуметтік, экономикалық, мәдени өмірі, тұрмыс-тіршілігі секілді көптеген факторларға байланысты. Қазіргі таңда адам қызметінің барлық салаларында жаһандану үрдісі орын алғандықтан, білім беру саласында қайта қарастырулар жетілдіруде.

Сол себептен ақпараттық- коммуникативтік құзырлықпен қатар, полимәдениеттілік бүгінгі уақытта әлемдік білім беру қоғамдастығының кеңістігін қалыптастыратын білім беру құзырлығының басты бағыттарының бірі ретінде анықталды[1].

Тіл қай ұлтта, қай елде болмасын қастерлі де құдіретті. Ол әрбір адамға ана сүтімен дарып қалыптасқандықтан, «ана» деген ардақты атпен «ана тілі» деп атаймыз. Біздің ана тіліміз - қазақ тілі. Қазақ тілі - ғажап тіл, сан ғасырлық тарихы бар тіл. Ата-бабаларымыздан мирас болып келе жатқан баға жетпес асыл мұра. Егемендігіміздің арқасында еңсесі тіктеп, күретамырын тереңнен бойлаған төл тіл. Мемлекеттік тілді білу - парыз, өзге тілдерді үйрену - құқық. Тіл – кез-келген қоғамды біріктіретін негізгі күш. Мемлекеттің саясаты, идеологиясы, болашағы тілге немесе тілдерге құқықтық мәнімен де өлшенеді. Сондықтан да қазіргі таңда Қазақстан Республикасында мемлекеттік тіл толеранттық ортаны қалыптастыратын тіл ретінде қолданыста болуы заң жүзінде айқындалған.

Бүгінгі білім берудегі қоғам қойып отырған талаптарының бастыларының бірі – көптілділік. Көптілділік - кез келген қоғам үшін, кез келген формация үшін тұйықтықтан шығудың, интеграцияны негізгі ұстаным етіп алған бағытты айқындайтын жол деп танылған. Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә.Назарбаев Қазақстан халқына арналған өткен жылғы Жолдауында: «Қазақстан бүкіл әлемде халқы үш тілді пайдаланатын жоғарғы білімді ел ретінде танылуы тиіс. Бұлар: қазақ тілі - мемлекеттік тіл, орыс тілі - ұлтаралық қатынас тілі және ағылшын тілі - жаһандық экономикаға ойдағыдай кірігу тілі» деді. Бұл, шынында да, қарқынды дамып келе жатқан ел үшін өзекті мәселе. Жолдауда әр тілдің ел өміріндегі орны мен мәртебесі айқын көрсетіліп тұр: олар тең емес[2].

Конституцияда жазылғандай, маңыздылығы жағынан бірінші тұрған - қазақ тілі. Орыс тілінің мәртебесі дәл конституцияда жазылғандай көрсетілмесе де, оның мемлекет өміріндегі орны, ТМД-да, халықаралық қатынаста, БҰҰ-да қолданылатын қарым-қатынас тілі екендігі айтылады. Ағылшын тілі - әлемдік экономика тілі ретінде көрсетіледі, яғни мәртебесі жағынан қазақ тілінен де мүлде бөлек, әлеуметтік лингвистика тұрғысынан анықтағанда «білім беру» деген ұғым береді. Тереңдетіліп оқытылса экономикамен, ғылыми технологиямен шектес салаларда мамандарға қажеттілігіне қарай оқытылады.

Қазіргі әлем - жаңалықтар мен өзгеше технологиялар, өзгерістер заманы. Заманның ендігі тетігі бүгінгі күнмен тірлік ететін адамды емес, болашақты кеңінен ой елегінен өткізетін тұлғаны, келешекті кемел ойлай білетін, дүние өзгерістерінің себеп-салдарын жекелік талғаммен емес, жалпы адамзаттық өлшеммен қабылдайтын жандарды қажет етеді.

Қоғамның көптілді мұғалім-маманды қажет етуінің себептерін бірнеше аспектіде белгілеген жөн. Оның бірі - бүгінгі жаһандық өзгерістерге бейім, сол өзгерістер мен жаңалықтарды ел мүддесіне ыңғайлай пайдаланатын ұрпақ тәрбиелеу міндетінен туындаса, екіншісі әлемдік ғылымның мүмкіндіктері ғаламдық мәнімен өлшенетін кезең екенін ескеруден келіп шығуы шарт. Қазақстан кейінгі 20 жылда оқу-білім саласында көптеген реформаларды таразылап, оларды ел болашағына қатысты маңызына қарай салмақтап, саралай түскені мәлім.

Көптілділік біздің қоғам үшін Елбасының «үш тұғырлы тіл» тұжырымдамасынан бастау алғаны мәлім. Бұған дейін тілдерді қатар дамытуда Қазақстан тәжірибиесінің аз екендігі де ескерілген болуы керек, аталған бағытта нақты іс-шаралар қоғамда өз нәтижесін берерліктей жүзеге асырыла қоймады. Кеңестік кезеңге дейінгі бай дәстүрі, мол лексикалық қоры бар қазақ тілінің кейінгі кезеңдерде әдебиет тілі ғана болып, ғылым мен экономика тіліне айнала алмауы да, қостілділікте (билингвизмде) орыс тілінің басымдылығы ғана емес, үстемдігіне әкелді.

Қоғамдық саяси жағдай, ішкі, сыртқы экономикалық қалып пен қатар тілдердің теңдік дәрежесінің басты шарты - сол тілде сөйлеушілердің әлеуметтік белсенділігін көтеру мәселесі. Қазақ тілінің ғылым мен экономика тіліне айнала алмауының ең негізгі себебі - қазақ тілді ортаның белсенді әрекетінің төмендігінен де болғаны сөзсіз. Ендігі міндет көптілділік мәселесінде өткенді екшеп, тілдердің теңдік мәселесін анықтаудың маңызы зор. Бұған дейінгілерден төмендегідей ескерер тұстарды бөлектеп алу қажет.

Тілдерді дамытудың 2011 – 2020 ж.ж. арналған бағдарламасы аудармаға көп мән берді. Аталған іс-шаралар мемлекеттік тілдің мәртебесін көтеру үшін жасалғанымен, беделін де түсіргенін атап өткен жөн. Аударманың жүйесіздігі, терминдердің мағына берудегі мәнінің солғындығы - қазақ тілінің негізгі қалпын, көркем әдеби қалпын бұзды. Тілдің қоғамның өзгерістеріне қарай өзгеріп, жанарып отыратыны да белгілі. Бірақ тілдің ата-тектік қалпынан ажырауы тілдік қатынас ортасының шегін де азайтатынын көрсетті. Бұл тұрғыда аударма көптілділікте басымдықты сөйлеушісі көп ортаға бейімдейтінін де ескеру қажет. Қазақ тілінің мемлекеттік тіл мәртебесін алған жылдардан бергі қоғамда өз ұстанымын төмендетуі де аудармамен тығыз байланысты. Жолма-жол аударма, мағыналық аударма, түпнұсқалық аударма, т.б. аударманың кез келген түрі бірінші тілді көтеріп, екінші аударылып отырған тілдің беделін ғана түсіріп қоймайды, лексика-грамматикалық сипатын, стилистикалық қалпын, танымдық жүйесін бұзады, бұзды да.

Көп тілді меңгеру - бұл өте күрделі психологиялық үрдіс. Бүгінгі таңда бізге ана тілінің уызына қаныққан, ұлттық мұраны құрметтейтін, іскер, шығармашыл, дүниетанымы мол, зиялы да шабытты тұлғаның қажет екені белгілі. Әл-Фараби бабамыздың 76 тіл білгені біз үшін мақтаныш. Елбасы Н.Назарбаевтың төрағалық етуімен Қазақстан халқы Ассамблеясының ХҮІІ сессиясында: «Елдің түрлі өңірлерінде қазақ, орыс және ағылшын тілдерін оқыта отырып, үш тұғырлы тіл қағидаты бойынша жұмыс істеуге тиіс» - делінген болатын. Лингвистика ғылымы соңғы жылдары көптеген жаңа бағыттарды қамтып, ғылыми-теориялық және практикалық жағынан кең өріс алып, дамып келеді. Мұндай бағыттар қазіргі өмір талабы мен уақыт сұранысына сәйкес пайда болып отырғаны белгілі. Бұған дейін біз бір тілге көңіл аударып келсек, қазір заман талабына сай жаңа салаға, жаңа бағытқа - когнитивтік лингвистикаға айрықша көңіл аударып келеміз. Бұл сала қазақ, орыс, ағылшын тілдерін жарыстыра отырып, бір-бірімен салыстыра, жалғастыра отырып үйрету принципіне негізделген[3].

Қазіргі инновациялық процес ғылым салаларының тоғысуы мен бірігуіне ғана емес, сонымен қатар тың ғылыми салалардың қалыптасуы мен дамуына да әсер етті. Когнитивтік лингвистика - тіл білімінің қоғамдық-әлеуметтік орны мен рөлінің күшеюіне орай, адамзаттың ой мен тіл, сана мен ойлау, таным мен тілдік қарым-қатынас процестерінің бірлескен әрекеті нәтижесінде тілші-ғалымдар алдында жаңа идея, тың ізденісті қажет ететін

сала. Бұл - жалпы тіл білімі мәселерімен де, сондай-ақ жеке тіл білімі мәселелерімен де тығыз байланысты сала. Когнитивтік лингвистика - көптілділікті қарастыратын тіл ғылымының бір саласы.

Көптілділік - ұзақ жылдардың жемісі, қазіргі заманға сай адамдар бір тілмен ғана шектелмей, бүгінгі күндегі өзекті мәселелердің бірі - бірнеше тілді ұғып, үйренуде. Біреуге бөтен тіл үйреткіміз келсе, алдымен оған тілдік үлгілер мен тілдік орамдардың көмегімен әлгі тілді сөйлеуді үйретіп алуымыз керек. Қиындықтан қорықпаған қамалды алады демекші, жаңа ұрпақты жасампаз жылдармен келген жаңа заман талабына сай оқу құралдарымен қамтамасыз ету - қашан да ұстаздар қауымының басты міндеті болып қала бермек.

Көптілділік адамдардың өзара түсінісуіне жол ашады. Ұғынысу тікелей жолмен емес, сырттай болуы да мүмкін, бәрібір адамның белгілі бір хабарды ұғып, соған қатысты іс-әрекет жасауына мүмкіндік туады. Алайда, көптілділік адамдардың бір-бірімен ұғынысуында, ойын еркін, толық жеткізуде ерекше қызмет атқарады. Көптілділік қоғамда да, өмірде де өзіндік орын алады. Көптілділік - тек адамзатқа ғана тән әрекет; тек адамдар ғана тіл арқылы сөйлей алады, ұғыныса алады.

Көптілділік адамзаттың ойлау, пайымдау процесімен бірге жүзеге аса отырып, тілдік қатынастың негізі, басты құралы болып табылады. Осы қарым-қатынас құралы болып табылатын көптілділікті ғалымдар әрқилы ерекшеліктеріне қарай жан-жақты зерттеп келеді. Көптілділік әлемдегі өркениет пен білім жүйесіне сәйкес тыңдаушылардың сөйлеу мәдениетін қалыптастыратын, ой-пікірін дұрыс, сауатты жеткізуге ықпал ететін, адам мен адамның қай тілде болса да түсінісуіне мүмкіндік беретін сала ретінде оқу жүйесіне енгізілді. Бұл сала қоғамдық әлеуметтік өмірді және ғылым мен білімді ұштастыра келіп, болашақ маманның дүниетанымын жетілдіріп, өзінше ой пікір түйіндеуге үйретеді.

Көптілді білім- көп мәдениетті тұлғаны қалыптастырудың өзегі. Бүгінгі таңда көп тілді оқыту – жас ұрпақтың білім кеңістігінде еркін самғауына жол ашатын, әлемдік ғылым құпияларына үніліп, өз қабілетін танытуына мүмкіндік беретін қажеттілік.

Үш тілде оқыту – заман талабы десек, оның негізгі мақсаты: бірнеше тілді меңгерген, әлеуметтік және кәсіптік бағдарға қабілетті, мәдениетті тұлғаны дамыту және қалыптастыру.

Қазақ тілі мемлекеттік тіл, ал орыс тілі мен шетел тілдерінің бірін білу тұлғаның ой-өрісін кеңейтеді, оның «сегіз қырлы, бір сырлы» тұлға болып дамуына жол ашады, ұлтаралық қатынас мәдениетін, толлеранттілігін және планетарлық ойлауының қалыптасуына мүмкіндік туғызады.

Маманға шет тілін меңгеру кез-келген шетелдік ортада өзін еркін ұстап, жаңа кәсіптік ақпараттар легіне немесе жалпы ақпараттық ғаламшарға бейімделу мүмкіндігіне ие болады. Әр адамның түрлі әлеуметтік қызметтерінде жеткен жетістіктерінің нәтижелері түрлі болмақ, сол себептен шетел тілін оқытудың мақсаты тек нақты білім іскерліктерін біліп қана қоймай, сондай тілдік тұлғаны қалыптастыру болып табылады, оған шет тілі «өмір заңдылықтарында» және «нақты жағдаяттарда қарым-қатынас жасай алу үшін» қажет болмақ.

Қолданылғын әдебиеттер тізімі:

1. ҚР үздіксіз білім беру жүйесіндегі тәрбие тұжырымдамасы.
2. Полиязычное образование в Республике Казахстан: стратегия и развитие.
3. ҚР-нің президенті Н.Ә. Назарбаевтің Қазақстан халқына жолдауы, 2019 ж.

ПЕДАГОГТЫҢ КӘСІБИ ҚҰЗЫРЕТТІЛІК МӘСЕЛЕСІ

АБЕЛЬДИНОВА А.А.

Қарағанды «Bolashaq» жоғарғы колледжі

Білім беру ісіндегі басты тұлға – педагог екені ақиқат. Сол педагогтың мәртебесін арттыру, абыройын көтеру – көп қырлы үдеріс. Бұл білім беруді дамытудың жаңа бағдарламасынан орын алған [1].

Педагог – деп жалпы білім беретін мектептегі бір немесе бірнеше пәнді беретін маманды айтады.

Өртүрлі білім беру қызметпен айналысатын адамдарға қолданылатын жалпы термин [2].

Бүгінгі заман талабына сай педагог – ол рухани дамыған, педагогикалық технологияның қыр-сырын жетік меңгерген шығармашыл тұлға болуы тиіс.

"Педагогтың кәсіби құзыреттілігіне не жатады?" деген сұраққа жауап бермес бұрын, кәсіби құзыреттілік терминінің мәнін ашып алайық.

Ұстаздың педагогикалық шеберлігі мен кәсібилігінің айырылмас құрам бөлігі ретінде оның кәсіби құзыреттілігі саналады. Құзыреттілік ұғымы адамның қайсыбір қызметті атқаруға дайындығының құймасын сипаттайды. Қазіргі кезде жалпы және кәсіби білім берудің теориясы мен практикасында жиі қолданылуда.

А.К.Макрова кәсіби құзыреттіліктің бірнеше түрін бөліп көрсетеді де, олардың болуы адамның кәсіби жетілгендігінің көрсеткіші деп санайды:

Арнайы құзыреттілік;

Әлеуметтік құзыреттілік;

Тұлғалық құзыреттілік;

Даралық құзыреттілік;

Педагогикалық қызметтің ерекшелігі тек бір тар мамандық бойынша құзыретті болуына жол бермейді, оқытушының кәсібилігі кәсіби құзыреттіліктің барлық түрінің бір тұтастығымен анықталады. Кәсіби құзыреттіліктің құрылымын анықтаудың бірнеше жолы бар. Олардың біреуі оқытушының кәсіби құзыреттілігінің құрылымын педагогикалық ептілік жүйесі арқылы ашумен байланысты болса, басқасы педагогтың түрлі кәсіби саладағы құзыреттілігіне бөліну құрылымы арқылы анықталады, олар: өзіндік білім беру және оқытушылық; тәрбие беру қызметі; ғылыми-әдістемелік және мәдени-ағартушылық; коррекциялық-дамытушы қызмет; басқарушылық қызмет.

Педагог қызметінің түріне қарамастан олардың әрқайсысында құзыреттілік екі негізгі компоненттен тұрады:

1. Оқытушының теориялық дайындығын анықтаушы білімдер жүйесі.

2. Оның кәсіби қызметін іс жүзінде атқаруға дайындығының негізгі құраушысы болатын ептілік пен дағдылар жүйесі.

Педагогтың мәртебесін көтеретін басты күш - оның кәсіби құзырлылығы. Кәсіби құзырлылық маманның әлеуметтегі қабылданған стандарттар мен нормаларға сәйкес өзінің кәсіби-педагогикалық қызметін атқаруға дайындығы мен қабілетін анықтайтын кәсіби білімдер мен дағдылар жиынтығы немесе жекелік-кәсіби сипаттама.

Кәсіби құзырлылық - мұғалімнің педагогикалық әрекетті өте жоғары деңгейде атқара алуы, педагогикалық қарым-қатынасқа түсе алуы нәтижесінде оқушылардың білімділік және тәрбиелік деңгейінің жоғары болуын қамтамасыз етуі. Білімнің сапасын қамтамасыз ететін педагогтар болғандықтан, ең алдымен олар сапалы қызмет көрсетуі тиіс.

Кәсіби құзыреттілік – жеке тұлғаның кәсіби іс-әрекетті атқаруға теориялық және практикалық әзірлігі мен қабілеттілігінің бірлігі. Ал педагог маманның кәсіби құзыреттілігіне мұғалімнің оқу-тәрбие үдірісін ұйымдастыруда өз мамандығына байланысты барлық теория мен практиканы меңгеруі, жеке тұлғаны қалыптастыруда, яғни оқушыларымен жұмыс істеуге бағытталған қабілеттерінің бірлігі. Осыдан кәсіби құзыреттілік ұғымына педагогқа тән болуы тиіс барлық қасиеттер мен қабілеттер кіретіндігін аңғару қиын емес. Яғни, мұғалімнің білім-білік, дағдылары, өз мамандығына қатысты білімдер жүйесі, жұмыс істеу шеберлігі, мәдениеті, психологиялық қасиеттері, қарым-қатынас стилі, педагогикалық такт, әдеп т.б жатқызамыз.

Педагогтардың кәсіби құзыреттілігіне байланысты зерттеушілер О.А. Абдулина, Ю.К. Бабанский, В.В. Краевский, И.Я. Венер, Р.В. Овчарова, И.Ф. Харламовтар болса, мұғалімнің мәдениетіне байланысты зерттеу Б.С. Гершукский, Ш.Таубаева сияқты ғалымдардың есімдерімен тығыз байланысты.

Аталған ғалымдардың еңбектеріндегі маманның кәсіби құзыреттілігіне берілген анықтамаларды саралай келе, педагогтың кәсіби құзыреттілігін төмендегідей деп танып отырмыз. Олар: педагогтың бойынан табылатын субъектілік, нысандық, пәндік компоненттер.

Егер аталған компоненттердің әрқайсысына жеке-жеке тоқталатын болсақ, онда:

- субъектілік компонентке: мұғалімнің мақсат қоя білушілік, шығармашылық және өзін дамыту барысында өзіндік диагностиканы, өз ісіне талдау жасай отырып, өзіне сыни тұрғыдан қарай ашу шеберлігі жатады;

- нысандық компонентке: кәсіби іс-әрекет жүйесін және мұғалімнің әрекетіндегі қойылған міндеттерді шешудегі стратегиялық іскерлік.

- пәндік компонент: өз білімін жетілдіру мақсатында қажеттіліктерін қанағаттандыру[3].

Егер біз педагогтың кәсіби құзыреттілігін тек жоғарыда аталған компоненттер құрайды дейтін болсақ, онда маманның кәсіби құзыреттілігі ұғымының мағынасын тарылтқан болар едік.

Біздің пайымдауымызша, мұғалімінің кәсіби құзыреттілігінің құрамына келесі педагогке тән кәсіби, даралық, қасиеттер болуы керек деп есептейміз:

- ірелі және кіріктірілген білімдердің жоғары деңгейінің болуы;

- түйінделген іскерлікті, дағдыны, қабілетті меңгеруі;

- кәсіптік-педагогикалық қасиетке жаңаша көзқараспен қарауы;

- инновациялық технологияларды меңгеруі;

- педагогикалық міндеттерді шешудегі кәсіптік, шығармашылық іскерлігі;

- шығармашылық шеберлігі.

Мұғалімінің кәсіби құзыреттілігін төмендегідей ашып айтар едік:

- ірелі және кіріктірілген білімдердің жоғары деңгейінің болуы яғни педагогика, тәрбие теориясы мен әдістемесі, дидактика, барлық пәндерді жүргізу әдістемесі, сол пәндер арқылы оқушыларға берілетін білімдерді терең игеру;

- түйінделген іскерлікті, дағдыны, қабілетті меңгеруі – дидактикалық, танымдық, коммуникативтік, зерттеушілік, шығармашылық, өз білімін дамытуға деген қабілет, теория мен практиканы байланыстыра алу қабілеті, диагностикалық іс-әрекет. Ғылыми – зерттеу іс-әрекетімен айналысу;

- кәсіптік-педагогикалық қасиетке жаңаша көзқараспен қарауы – бұрыннан қалыптасқан "мұғалімнің айтқаны әрқашан дұрыс" деген қағидадан аулақ болып, мұғалім тек ақпарат таратушы ғана болмай, оқушының жеке тұлға болып қалыптасуының басты көмекшісі болуы керек, оқушының, даму деңгейіне қарамастан, оның тұлғасын құрметтеу, авторитарлық биліктің орнын өзара бірлескен қызмет, көмек, оқушының аз да болса да жетістігіне қуана білушілік басым болуы керек.

- инновациялық технологияларды меңгеруі – мұғалім өзінің шығармашылық іс-әрекетінің арқасында тұтас педагогикалық процесі тиімді ұйымдастыру үшін қазіргі кездегі бар инновациялық технологияларды меңгеруі тиіс. Жаңа инновациялық технологияларды ғылыми ізденіспен тәжірибеге енгізуде өз үлесін қосуы қажет;

- педагогикалық міндеттерді шешудегі кәсіптік, шығармашылық іскерлігі;

- педагогикалық міндеттерді шешу барысында шеберлік танытып, өзінің білім, білік дағдыларын пайдалана отырып, оқушыларға тиісті білімдер жүйесін меңгерту. Оқушылардың білімдерін тексеруде мұғалімнің жүргізетін диагностикалық іс-әрекеті;

- шығармашылық шеберлігі – мұғалім оқушыларды оқытып қана қоймай, оларды тәрбиелеумен айналысатыны белгілі, мектеп өмірінде небір қиын жағдаяттар кездесіп жатады, сондай жағдаяттарда өзінің шығармашылықпен ойлай білетіндігін, шеберлігін танытуы тиіс. Сонымен қатар оқушылармен, сыныппен жүргізілетін түрлі мәдени шараларды ұйымдастыруда дайын жоспарларды пайдаланбай, сол сыныпқа, сынып ішінің құрамына, сипатына тән жоспарлар жасап, оқушылар үшін, ата-аналар үшін, мұғалімнің өзінің өз ісіне қанағаттануы үшін қызықты іс-шара өткізе білуі шарт.

Жоғарыда аталған құзыреттілік құрамынан әр мұғалім өз жұмысына талдау жасап, қызметіндегі артықшылықтары мен кемшіліктерін мойындай алады.

Өзіне-өзі сын көзбен қарай отырып, кемшілік болса, түзеп, артықшылықтарымен өз әріптестерімен бөлісе алады, олай ету әр маман үшін өте тиімді .

Мұғалімнің құзыреттілігі оның сабақты нәтижелі жүргізуіне де тікелей байланысты. Сабақ нәтижелі болуы үшін мұғалімдер төменгі ережелерді ескергендері дұрыс:

- өте жинақы болу, оқушылардың алдына қоятын мақсат нақты, айқын болуы және мақсатқа жетудің жолдарын ретімен, бірізділікпен жүргізе білу;

- оқушыларды төмендетіп, жөнді-жөнсіз ұрыспау, олардың білмегеніне ренжімеу, мейірімді болу.

- оқушылардың сөзін бөлмеу, соңына дейін сөйлеуге мүмкіндік беру, оқушының жауабы дұрыс болмаса, ол қойылған сұрақтың нақты болмауынан;

- тапсырма мен нұсқау анық, оқушы мұғалімнің талабын анық түсінетін болуы шарт;

- сабақ барысында оқушылардың зейінін тұрақтандыру, егер ауытқулар болса, тақырыпты өзгерту немесе қосымша материалдарды пайдалану, оқушылардың ынта-ықыласын, қызығушылықтарын қадағалап отыру;

- сабақты дәл уақытында бастау, уақытты үнемдей білу, тәрбиелік ақыл-кеңесті ұзақ уақыт айтып тұрудың қажеттілігі аз;

- оқушыларға қойылған талап міндетті түрде жүзеге асуы керек;

- сабақтың өткізілу темпі интенсивті, бірақ оқу материалдарын оқушылар толық меңгеруіне жағдай жасалуы шарт;

- оқушылардың жауабын мақұлдап, ынталандырып, қоштап отыру қажет[4].

Мұғалім қызметінде өз кәсіби құзыреттілігін жетілдіре отырып жетістікке жетудің алғы шарттары: сырт кескін-келбеті; пәндерді сабақтан тыс ақпараттармен қамтамасыз ету; мінез-құлқы, пайымдау мүмкіндіктері, оқу процесінде қарым-қатынас мәдениетін сақтай білуі; әзіл-қалжыңға мән бере білуі; оқушылардың жеткен жетістіктерін мақұлдай, қолдай білуі; шыдамдылық және төзімділік; басқалардың пікірін сыйлай білу; еркіндік, икемділік; кез - келген жағдаятты оңтайлы бағытта шешуге арналған әдіс-тәсілдерді тиімді пайдалана алу; балалардың қызығушылығына қарай әрекет ете білу дағдысы .

Егер мұғалім жоғарыда аталған шарттар мен өзін-өзі жетілдіруге арналған мүмкіндіктерді дұрыс пайдаланса, онда мұғалім өз жұмысының нағыз шебері болатыны даусыз. Қазіргі қоғамға сәйкес жеке тұлғаны қалыптастыру үшін мұғалімнің кәсіби құзыреттілігі де сай болар еді.

Қолданылған әдбиеттер

1. Педагог журналы, 2013ж. №5 .

2. Каримов А.Н. Педагогикалық қызмет және педагогикалық шеберлік негіздері: оқу құралы. – Алматы: Қазақ Университеті, 2010 ж.

3. Бәшірова Ж.Р., Әлқожаева Н.С. Тұлғааралық қарым-қатынас педагогикасы: оқу құралы. – Алматы: Қазақ университеті, 2011 ж.

4. Таубаева Ш. Педагогикалық кәсіптік қызығушылықтың қызметі., 2001ж.

ВОСПИТАНИЕ ЭКОЛОГИЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ ДЕТЕЙ ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА МЕТОДОМ НАБЛЮДЕНИЙ В ПРИРОДЕ

БАДЮКОВА И. М., ДМИТРИЕВА С. В.

КГКП «Я/с «Мөлдір»

Берегите эти воды, эти земли.

Даже малую былинку любя,

Берегите всех зверей внутри природы.

Убивайте лишь зверей внутри себя

Экологическое воспитание – это воспитание нравственности, духовности, интеллекта. Человек и природа: философы, поэты, художники всех времен и народов отдали дань этой вечной и всегда актуальной теме

«Наглядности при обучении никак не отделить от обучения родному языку, что главную цель наглядного обучения составляет упражнение наблюдательности, логического мышления и развитие умения выражать свои выводы и наблюдения в словах».

Уроки наблюдения, понимаемые в смысле систематически проводимых приемов, клонящихся к развитию наблюдательности и речи детей, должны иметь место уже в первые

годы их жизни, когда их речь начинает формироваться. Внешний мир вторгается во внутренний мир ребенка главным образом посредством зрения и слуха»

Виды наблюдений

По характеру мыслительных операций:

- **констатирующие** (позволяющие увидеть какое-то одно состояние объекта или одно явление вне связи с другими объектами и явлениями).
- **сравнительные** (позволяющие увидеть динамику процесса или отметить изменения в состоянии объекта);
- **обобщающие** (эксперименты, в которых прослеживаются общие закономерности процесса, изучаемого ранее по отдельным этапам).

Формы наблюдений:

1. Индивидуальные
2. Групповые (4-6 человек)
3. Фронтальные (вся группа)

- **Кратковременные** наблюдения организуются для формирования о свойствах и качествах предмета или явления (дети учатся различать форму, цвет, величину, пространственное расположение частей и характер поверхности, а при ознакомлении с животными – характерные движения, издаваемые звуки и т.д.
- **Длительные** наблюдения организуются для накопления знаний о росте и развитии растений и животных, о сезонных изменениях в природе. Дети при этом сравнивают наблюдаемое состояние объекта с тем, что было раньше.
- I этап: Подготовительный.
- II этап: Начало наблюдения.
- III этап: Основной.
- IV этап: Заключительный
- **Объекты неживой природы:** ветер, иней, дождь, гроза, снег, облака, сосульки, ручьи, солнышко, снежинки.
- **Растения:** деревья, кустарники, травы, цветы, листопад, овощи, цветущие комнатные растения, цветущие растения на клумбе, цветущие фруктовые деревья.
- **Объекты живой природы:** сорока, синичка, птицы на кормушке, галка, собака, грачи, божья коровка, муравьи, пчелы.
- **Люди:** одежда в разные сезоны, труд людей,

Требования к наблюдению

- Цель и задачи - поставлены четко и конкретно.
- Для каждого наблюдения воспитателю необходимо отбирать небольшой круг знаний.
- Системность наблюдений.
- Для активизации умственной деятельности использовать разнообразные приемы: постановка конкретной и доступной задачи наблюдения, привлечение детского опыта, проговаривание результатов наблюдения, сравнение одного объекта с другим.
- Использование специальных приемов: задать вопрос, предложить обследовать, сравнить объекты между собой, устанавливать связи между отдельными объектами и явлениями природы.
- Регулировать наблюдение по времени, объему и содержанию.
- Определение места наблюдения, выбор объекта и подготовка его к наблюдению, размещение детей, чтобы они чувствовали себя свободно.
- Подготовка всего необходимого для наблюдения: если наблюдают растения, то понадобится лупа, если птицы – корм.
- Использование художественного слова: стихи, загадки, песни, потешки, пословицы, поговорки, народные приметы, дидактические упражнения, подвижные игры
- «Наблюдения на прогулке. Творческие задания»

В настоящее время мы являемся свидетелями того, как в системе дошкольного образования сформировался ещё один метод познания закономерностей и явлений окружающего мира – метод экспериментирования. Главное достоинство метода экспериментирования заключается в том, что он даёт детям реальные представления о

различных сторонах изучаемого объекта, о его взаимоотношениях с другими объектами и со средой обитания. Детское экспериментирование свободно от обязательности. Во время любого эксперимента у ребёнка должно сохраниться ощущение внутренней свободы. Как и при игре, не следует жёстко регламентировать продолжительность опыта. Во время проведения опыта, дети не могут работать не разговаривая, они **проговаривают свои действия вслух**. Потребность поделиться своими открытиями, выяснить, нет ли у других чего-либо нового и интересного, является потребностью любого **творчески** работающего человека независимо от возраста. В процессе детского экспериментирования дети **учатся**: видеть и выделять проблему, принимать и ставить цель, решать проблему, анализировать объект или явление, выделять существенные признаки и связи, сопоставлять различные факты, выдвигать гипотезы, предположения, делать выводы и т. д. Большую радость, удивление, восторг дети испытывают от своих маленьких и больших «открытий», которые вызывают у них чувство **удовлетворения** от проделанной работы. В ходе такой работы дети лучше и быстрее умеют находить выход из создавшихся ситуаций, легче справляются с возникающими проблемами.

НАБЛЮДЕНИЯ НА ПРОГУЛКЕ.

- На **прогулке** обратить внимание на песочницу во время дождя и в сухую погоду. Чем отличается песок? Попробуйте слепить замок из сухого и мокрого песка. Что означает «Строить замки из песка?»

- Пройти сначала по влажному песку, а затем по сырой глине. Где остаются более чёткие следы? Что произойдёт, когда песок и глина высохнут?

- После дождя на обувь прилипает грязь. Откуда она берётся? Пройти в резиновой обуви по песчаной дорожке и по глинистой. Какую грязь легче отмыть? Почему? После проведения опыта помыть руки. Что быстрее отмылось – песок или глина?

- Внимательно исследовать участок, где после дождя скапливается вода и подолгу стоят лужи. Где чаще появляются лужи – на песчаной или глинистой почве?

- В ветреную погоду **понаблюдать** за песком – уносит ли его ветер?

- Во время игр в песочнице аккуратно ссыпать с совочка сначала мокрый, а затем сухой песок. Какой песок более сыпучий?

ТВОРЧЕСКИЕ ЗАДАНИЯ

1 – Древние люди лепили тарелки, кувшины, чашки из глины. А если посуда была из песка?

2 – Рассмотреть песочные часы. Можно ли сделать такие же из глины? Объясните свой ответ?

3 – В пустынях и полупустынях, где часто бывают пыльные и песчаные бури, обитают звери с необычайно большими носами – верблюды и сайгаки. Как вы думаете, для чего им нужны такие носы – противогазы?

4 – Почему растениям трудно расти на сыпучих песках (песчаных холмах) – барханах? (Он может совсем засыпать растение или, наоборот, открыть его корни палящему солнцу).

5 – Представьте, что нам нужно быстро выкопать нору, чтобы спрятаться от жары или врагов. В каком месте это лучше сделать? В песчаной или глинистой почве? А если нужно, чтобы нора была прочной и не осыпалась, тогда где?

6 – Песком часто посыпают дорожки. Это делают для красоты? Подумайте, каким животным это понравилось бы? (лягушки и червяку – нет, а ящерице и черепахе – да)

При проведении экспериментов, взрослый не учитель-наставник, а равноправный партнёр, соучастник деятельности, что позволяет ребёнку проявлять собственную исследовательскую активность.

Использованная литература:

1. Николаева С. Н. «Методика экологического воспитания дошкольников» Николаева С. Н.- М.,2001. Рыжова Н. А. «Экологическое образование в детском саду»
2. Рыжова Н. А.- М.2000. Серебрякова Т. А. «Экологическое образование в дошкольном возрасте» Серебрякова Т. А. — М., 2006.

ДИСЛЕКЦИЯСЫ БАР МЕКТЕП ЖАСЫНДАҒЫ БАЛАЛАРМЕН ЖҮРГІЗІЛЕТІН ТҮЗЕТУ ЖҰМЫСТАРЫНЫҢ БАҒЫТЫ

КУЛОВ А.Б., БАЙПАКОВА А.Б.

Е.А. Бөкетов атындағы Қарағанды мемлекеттік университеті

kulov1949@mail.ru

Мектеп жасына жеткен бала өзінің осы кезеңдегі сапа-қасиеттерімен бұған дейін мүмкін болмаған қандай да жаңа оқу айналымын бастауға қабілетті.

Л.С. Выготский

3 жасынан 6-7 жасына дейінгі кезеңде балада ой-өріс дамуы жылдамдасады, қоршаған дүние жөніндегі танымы қалыптасады, өмір ағысындағы өзін-өзі және өз орнын түсіне бастайды, өзіндік баға беру ептілігі шыңдала түседі. Оның бұл күндегі негізгі іс-әрекеті – ойын, енді бірте-бірте ойынның жаңа сеп-түрткілері басты рөл атқара бастайды, бала өзін қияли жағдайларға салып, сондағы қимыл-әрекеттерді орындауға тырысады. Бұл кездегі басты үлгі – ересектер. Егер кешегі күні өнегелік әсерлерді анасынан, әкесінен, тәрбиешілерінен алатын болса, бұл күнде ол теледидардың өрескел ықпалына түсіп, қарақшылардың, тонаушылардың, зорлықшылардың, ланкестердің қылықтарын қайталағанды қызық көреді. Балалар экранда не көрсе, соның бәрін тікелей тұрмыста қайталауға құштар келеді. Осыдан, баланың психикалық және әлеуметтік дамуында өмір шарттары мен тәрбие шешуші рөл атқаратыны жөніндегі тұжырымның дұрыс екеніне көзіміз жетіп жүр. Табиғи қасиеттер, нышандар тек тәрбие жағдайлары бола келіп, бірақ бала дамуында қозғаушы күш міндетін атқара алмайды. Бала қалайынша қалыптасады, қалай ол өседі – мұның бәрі оны қоршаған адамдарға тәуелді, олардың қалай тәрбиелеуіне байланысты.

Мектепке дейінгі балалық шақта даму үдерісі барша бағыттарда өте қарқынды жүріп жатады. Оның миі әлі жетіле қойған жоқ, қызметтік ерекшеліктері дараланбаған, қызметі шектеулі. Сәби бала өте икемді, оқу әрекетіне берілгіш. Оның мүмкіндіктері ата-аналары мен педагогтардың шамалағанынан көп жоғары. Осы кезеңдік ерекшелікті тәрбиеде толығымен пайдалана білу қажет. Сонымен бірге тәрбиенің жан-жақты және үйлесімді сипатын қамтамасыз етуге тырысу керек. Тек қана ізгілік дамуын тән-дене тәрбиесімен, еңбек қабілетін көңіл-күймен, сананы эстетикалық сезіммен табиғи байланыстыра отырып, мектеп жасына жетпеген баланың барлық сапақасиеттерін бірқалыпты және үйлесімді дамытуға болады.

Мектеп жасына дейінгі баланың қабілеттері дәл, сезім тал қабылдауға, күрделі жағдайларда жол таңдауға епті, сөз байламы пайымды, бақылағыш және тапқыр келеді. 6 жасқа жақындағанда арнайы, мысалы, музыкалық, көркемөнерлік – қабілеттері дами бастайды.

Баланың ойлау қабілеті оның таным-білімімен байланысты, неғұрлым көп білген балада жаңа ойлар құрастыруға қажет ұғымдар қоры ұлғая түседі. Бірақ, жаңа білімдерді жинақтау барысында бала өзінің алғашқы ұғымдарын жетілдіре түсумен бірге, мағынасы күнгірт, белгісіз болған болжаулар мен түсініксіз сұрақтар шеңберіне шырмалады. Бұл қарқынды дамудағы танымдық үдеріске кедергі жағдайларды тудырады. Түсініксіздерге кезіккен бала дамуы енді сәл тоқырауға кез болады. Ойлау үдерісі жас шектеуіне кезігіп, “балалықтан” шыға алмай әуре болады. Әлбетте, әртүрлі айла жолдарымен бұл 67 жағдайдан аттап өтуге болар, бірақ, 6 жасар баланы оқыту тәжірибесі көрсеткендей, мұнымен айналысудың қажеті жоқ.

Ал кіші мектеп жасындағы баланың дамуына келер болсақ, 6 жасқа орайласқанда бала, негізінен, жүйелі мектептік оқуға дайын. Мектеп босағасынан аттайын деп тұрған кешегі сәби енді тұлғалық танымға жетісті, себебі ол бұл кезеңде өз қылық-әрекетіне баға бере алады, өзін басқалармен салыстыра біледі. Мектепке дейінгі шақтың соңына онда бірнеше жаңа психикалық қасиеттер қалыптасады:

– қоғамдық татымды іс

- әрекетке ұмтылу;
- өз қылық-әрекетіне басшылық жасау;
- қарапайым қорытынды шығара білу;
- жетілген сөз бен тілді орынды қолдану;
- өз төңірегіндегі адамдар мен байланыс жасап, қызмет бабында араласу.

Бала 6–7 жасқа келгенде, оның алдында ең алғашқы үлкен өзгеріс туындайды. Мектеп жасы кезеңіне өту баланың іс-әрекетіне, басқа адамдармен қатынасына, тілдесу әрекеттеріне түбегейлі жаңалықтар әкеледі. Енді баланың басты қызметі – оқу, осыдан өмір барысы өзгереді, жаңа міндеттер пайда болады, баланың басқалармен қатынастары да жаңаланады.

Қазіргі кезеңдегі бірінші сынып оқушыларының ерекшелігі – мұғаліммен қатынасындағы шектен тыс “демократизм”, қылықтарының ырықсыздығы, өз әрекеттерін мектеп талаптарымен сәйкестендіре алмауы. Мұндай ебедейсіздіктер енді оқуға келген балалардың бәріне тән, бірақ, мұғалімдердің байқағанындай, тіпті бірінші сыныптың ақырына бүгінгі оқушыларда талаптарға деген қандай да қарсылықтар бой тіктеуде. “Қажет”, “болмайды”, “ақырына дейін бітір” – деген талаптар, ересектердің тиянақты зорлауынан соң ғана қабылданып жатады. Мұның өзі балалармен қатынас кейпін өзгерту, олармен жұмсақтау, адамилық (гуманды) байланыстарға келу қажеттігін туындатып тұрған жоқ па?

Бүгінгі бірінші сынып оқушысы, мұғалімдер айғақтағандай, бұдан он жыл бұрынғы өз қатарларынан көптеген мінез бітістерімен ажыралады. Қоғамның әлеуметтік қарамақарсылықтары асқынған, балалыққа сыймайтын теледидар жойқыны жаулаған, имандылық пен инабаттықтың кеміген, бұғаусыз еркіндік шарпыған кезең жағдайларында өскен бала бұл үдерістер астарында жатқан жақсы мен жамандықтың бәрін талғаусыз өз бойына сіңіреді. Шектен тыс түсініксіз және қажеті жоқ ақпараттармен бойын да, ойын да толтырған бала, әлбетте, жете дамыған, осыдан өз сезімдерін білдіруде үлкен еркіндікке құштар келеді. Адамдар арасында елеулі жік пайда болды. Ал балалар мұны көріп те, түсініп те жүр. Мектеп енді олардың ұлғая түскен талаптарын қанағаттандыруда елеулі қиыншылықтарға тап болуда. Тәрбие осы өзгерістер ізімен үлгеріп, өз міндеттерін қайта қарастыруы қажет.

Кіші мектеп жасындағы балалар биологиялық тұрғыдан екінші даму кезеңіне өтеді: бой өсуі бәсеңдейді, салмағы қосыла бастайды, денесі сүйектенеді, бірақ үдеріс мұнымен 74 аяқталмайды. Бұлшық еттер жүйесі қарқынды дамуда болады. Осыдан, майда, нәзік қимылдарды орындау қабілеттері пайда болып, бала тез жазу дағдыларына жетіседі. Бала ағзасының барлық ұлпалары даму жағдайында болады.

Кіші мектеп жасында жүйке жүйесі жетіліп, бас миы үлкен жартышарларының қызметтері қарқынды дамып, даралана бастайды, ми қабығының талдау және біріктіру қызметтері күшейе түседі. Кіші мектеп жасындағы баланың бас миі салмақ жағынан үлкендердің миымен теңдесіп, орта есеппен 1400 г. дейін ұлғаяды. Баланың психикасы шапшаң дами бастайды, қозу және тежелу үдерістерінің арақатынастары өзгереді: тежелу үдерісі күшейе түседі, бірақ қозу үдерісі әлі де болса басымдау, осыдан – кіші мектеп оқушысының тұрақты шыдамдылығы кем, сабырлылық оған әлі тән емес. Сезім ағзаларының дәлдік қызметі көтеріледі. Мектепке дейінгі кезең балаларымен салыстырғанда, кіші мектеп оқушыларының сезімталдығы: түр-түске – 45% артық, буын-бұлшық сезімталдығы 50% жақсарады, көз-көру ұқыбы – 80% артады (А.Н.Леонтьев).

Қорытындылай келе, кіші мектеп жасындағы оқушының танымдық іс-әрекеті оқу барысында өзіндік қажет қалпына келе бастайды. Мұнда тілдесу-қатынас аймағының кеңеюі де аса маңызды. Баланың жылдам жүрісті кемелденуі, оқушыларда көптеген жаңа сапаларды қалыптастыру немесе дамыту қажеттігі педагогтардан барша оқу-тәрбие жұмысының тиянақты мақсат-бағытын айқындап, оны бұлжытпай орындап баруды талап етеді.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Ахутина Т.В., Пылаева Н.М. Преодоление трудностей учения: нейропсихологический подход. Учеб. пособие. – М.: «Академия», 2015. – 288с. [Скачать](#)

2. Нейропсихологическая диагностика, обследование письма и чтения младших школьников / Под ред. Т.В. Ахутиной, О.Б. Иншаковой. – Изд. 5-е. М.: В. Секачев, 2014. 132 с.

3. Нейропсихологическая диагностика, обследование письма и чтения младших школьников. Приложения: протоколы обследования / Под ред. Т.В. Ахутиной, О.Б. Иншаковой. — М.: В. Секачев, 2014. 48 с

4. Методы нейропсихологического обследования детей 6-9 лет. Под ред. Т.В. Ахутиной. М.: В. Секачев. 2016.

ИНКЛЮЗИВТІ БІЛІМ БЕРУ ЖАҒДАЙЫНДА ЕРЕКШЕ ҚАЗЖЕТТІЛІГІ БАР БАЛАЛАРДЫҢ МІНЕЗ-ҚҰЛҚЫН ТҮЗЕТУДЕ РУХАНИ ЖАҒҒЫРУ АЯСЫНДА АРТТЕРАПИЯ ЭЛЕМЕНТТЕРІН ЖАҒҒЫРТУ

ЖУСУПБЕКОВА З.Д., АЙНЕКОВА А.С.

Е.А. Бөкетов атындағы Қарағанды мемлекеттік университеті

zamzamaniamail.ru

Ақыл-ойы кем бастауыш сынып оқушылардың негізгі клиникасы, психикалық және физикалық дамуы шектелген балалардағы инфантилизм ретінде белгілі. Ақыл-ойы кем бастауыш сынып оқушылары кешенді зерттеумен оқыту дефектология ғылымына 60 – жылдардың XX ғасырдан бастап өз бастауын алды. Осыдан бері өз қызметін атқарып келеді.

Балалардың ақыл – ой дамуындағы жеңіл ауытқулары «ақыл-ойы кем балалар» деп аталатын терминмен сипатталады. Бұл кемшіліктің негізгі себебі: бала миының әлсіз түрдегі яғни органикалық зақымдауымен, сондай – ақ іштен туа пайда болған, туылу кезіндегі зақымданулар жатады. Сонымен бірге дамуы шектелген балалар жоғарғы жүйке жүйесінің ауруларымен, созылмалы және соматикалық жағдайлармен, бас миының жаракаттануымен, эндокриндік жүйенің бұзылуымен байланысады.

Бейнелеу өнері-де адам әрекеті мен қоғамдық сананың ерекше түрі болып табылады. Ал ақиқат болмысты нақты деректер арқылы танып-білуді мақсат тұтатын ғылымнан бейнелеу өнерінің басты ерекшелігі өмірлік шындықты көркем образдар арқылы қабылдап, бейнелеуінде жатыр.

Адамның қоғамдық қатынас жүйесіндегі орны мен әлеуметтік ортаның ықпалының өзі, адамның жас ерекшелігіне орай қолданылады. Бұл, өскелең жеке тұлғаны мақсатты бағытпен қалыптастыру жағдайын ұйымдастыруды қажет етуін анықтайды. Адамның тұлға ретінде қалыптасуында жеткіншектік кезең маңызды орын алады. Бұл жас кезеңінің, адамның тұлға ретінде қалыптасуындағы ерекше маңыздылығы, 10-16 жастағы баланың дамуындағы саналы өзгерістерге байланысты. Бұл жастағы бала, жаңа әлеуметтік тәжірибесін меңгеріп, жаңа қоғамдық қатынасқа және байланысқа түсе бастайды. Қатынас жүйесіндегі жеткіншектің орны өзгеруі, әрекеттің жаңа аспектілерінің дамуына байланысты. Әрекеттің бұл жаңа аспектілері, осы жас кезеңінің ерекшелігіне тән жаңа өзара байланыс, қарым – қатынас жүйесін тудырады. Дегенмен, психикалық дамудың әр кезеңіндегі, жеткіншек үшін маңызды болып әрекеттің негізгі типі саналады. Жеткіншектің тұлғалық дамуының қайнар бұлағы негізгі әрекетпен ғана шектелмеген, сол негізгі әрекет оның бойында маңызды өмірлік қажеттіліктерді қалыптастырып, өскелең ұрпақтың бейнесін анықтайды. Сонымен, тұлға – бұл біріншіден әлеуметтік қатынас пен саналы әрекеттің субъектісі ретіндегі индивид. Екіншіден, бұл индивидтің жүйелді қасиеті, оның қоғамдық енуімен анықталып және де біріккен әрекетпен қарым – қатынаста қалыптасып отырады.

Кезінде халқымыздың ұлттық бейнелеу өнерінің түрлері, көркем шығармашылық пайымдаулары философиялық тұрғыдан толыққан жоқ, ұлттық шығармашылық рухты көтеру жолдары қараусыз қалды, киелі бейнелеу өнері сияқты кесек өнер түрлерінің мән-жайына қаныға аламадық. Түптеп келгенде, қазақтың ұлттық болмысына тән бейнелеу өнерінің көркем шығармашылық ерекшелігі өркениет сарынында бағаланып жинақталмай келеді.

Осыған байланысты ғылыми әдебиеттер мен мерзімдік басылымдардағы ұлттық бейнелеу өнері негізінде болашақ кадрлар даярлау және мәдени мұрамыздағы көркемдік нақыш пен реңктің шығармашылық пайымдалуына деген байқалып жүр.

Мұндай алашақтықтар, біздіңше, біріншіден, ұлттық бейнелеу өнеріндегі халық мұрасының шығармашылығын танып-білудің күрделілігіне; екіншіден, оның ұзақ уақыттар бойы ғалымдар назарынан тыс қалып келгендігінен; үшіншіден, ұлттық бейнелеу өнеріндегі көркемдік тәсілдердің шығармашылық пайымдалуы басқа ұлттардың өнерімен теңдестіріле қаралмағандықтан, ал төртіншіден, оның шығармашылық мәнін дұрыс түсінік берілмей, тіпті жөн-жосықсыз бұрмалануынан туындап отыр.

Халқымыздың әлеуметтік мәдени мұрасындағы ұлттық өнердің бейнелеу өнерін саралай білу осы кезеңге дейін сипаттау мен баяндау деңгейінен аса алмайтын эмприкалық кеңістіктен біз философиялық-теориялық тұрғыда қарастырғанда жөн көрдік.

Қазіргі кезде философия ғылымдарының көптеген мәдени мұраларды зерттеген тәжірибелері ұлттық бейнелеу өнердің қалыптасуы, дамуы және негізгі бағыттары туралы, оларды зерттеудің теориялық және методологиялық мәселелері жөнінде жинақталған, жалпы ойларды тұжырымдауға мүмкіндіктер береді.

Біріншіден, ұлттық бейнелеу өнері мен түрлі реңктердің дәл шыққан мерзімін белгілеу өте қиын. Философ-ғалымдар А.Қасымжанов, Ж. Алтаевтың: «Біз тарихта XIV ғасырдың басынан бастап қазақ деген атпен еңсек-те мың жылдық мәдениеті, философиясы, ұлттық өнері, тарихы бар халықпыз», деген ғылыми тұжырымдамалары біздің мәдени тарихымыздың тым әлімсақтан басталғанын дәлелдей түскендей. Екіншіден, ұлттық бейнелеу өнері мен реңктер деген ұғымның өзіне дәл анықтама беруге осы кезге дейін толық қол жеткен жоқ, оның шығармашылық даму жолдары жайындағы жазба түрдегі ғылыми тұжырымдар жоқтың қасы. Осы мәселелер жеке бір зерттеудің пәні болуға тиісті екендігіне біз зерттеу жұмысы барысында көз жеткіздік.

Ал оқыту мен тәрбиелеу процесінде балаларды зерттеудің негізгі әдісі болып бақылау саналатынын білеміз. Бұл әдісті жүйелі қолдана отырып баланың дамуы мен іс-әрекетінің түрлі жақтары туралы құнды мәліметтер алуға болады. Яғни бейнелеу өнері сабағының ауқымы мен мүмкіндігінің қаншалықты кең екендігіне тағы бір мәрте көз жеткіздік.

Сурет сабағының барысында мұғалім кемақылды оқушылардың ойлау, эмоциялық-еркін аумағының және іс-әрекетінің ерекшеліктерін ашатын материалды жинақтай алады.

Бейнелеу іс-әрекеті барысында оқушыларды зерттеу, сонымен қоса бұл іс-әрекеттің нәтижесін (суреттерді) талдау, мұғалімге басқа оқу пәндері бойынша сабақтарда жинақталған мәліметтерін толықтыруға көмектеседі. Оқушылардың жеке ерекшеліктерін нақты графикалық тапсырмаларды орындау барысында көруге болады.

Зерттеуге оқушылар іс-әрекетінің негізгі сипаттамалары жатады (бағыттылығы, саналы орындауы, тұрақтылығы, белсенділігі, нәтижелілігі, қызығушылықтың болуы). Тапсырманы орындау барысында оқушының жасайтын әрекеті мақсатталған ба, оның көңілі не нәрсеге ауып тұр, оқу құралдарын орнымен қолдана ала ма, өз іс-әрекетін дұрыс ұйымдастыра ала ма, мұғалімнің нұсқауларына көңіл бөле ме, әлді жеңіл жұмысқа «сырғақтап» кете ме, осының бәрі тіркеліп отырылады. Кейде оқушы тапсырманы орындаудан мүлдем бас тартады.

Оқушының бейнелеу өнеріне деген қарым-қатынасын да анықтау маңызды, суретке деген қызығушылығы бар ма, оның ұзақтығы қандай, қаншалықты қызық? Оқушының өз қателіктерін табып, оларды түзетіндігі де және қандай жолдармен түзетіндігіне де көңіл аудару қажет (суретке өзгерістер кіргізеді ме, сызықтардың үстінен баса ма, өшіргішті қолдана ма, суретті қайра сала ма?)

Сурет салу барысында оқушының ұсақ моторикасының жағдайын да анықтауға болады, оның жетекші қолын, қимылдарының үйлесімділігін және жасалынып жатқан іс-әрекетінің сапасын да анықтауға болады. Сонымен қоса баланың білім шеңберін игеруі, заттарды көлемі, пішіні, түсі бойынша ажыратуы, жазықтықта бағдар етуі, заттарды геометриялық кескіндермен сәйкестіруі зерттеледі.

Сабақ барысында оқушының тек сөздік нұсқаумен (көрсетусіз және үлгісіз) ғана қолданып заттардың суреттерін өз бетінше сала алатын мүмкіндігі тексеріледі. Сонымен қоса оқушылардың графикалық дайындығын да білу маңызды.

Бейнелеу іс-әрекеті барысында баланы бақылау, оның сөйлеу белсенділігін анықтауға көмектеседі, өз іс-әрекетін сөзбен бейнелей ала ма, және өз тәжірибесін сөйлеу арқылы жеткізе ала ма?

Сурет – қарым-қатынасқа шықпайтын, сөйлемейтін және тұйық балалармен қарым-қатынасты түзеу үшін ең жақсы жол. Сондықтан да медициналық-педагогикалық комиссия мен зерттеу тобының қызметкерлері зерттеуді балаға сурет салуды ұсынудан бастайды.

Сонымен сурет барысында зерттелушіні бақылау, салынған сурет бойынша әңгімелесу және суреттің өзі де құнды материал береді, оны кемақылды баланың ерекшеліктерін талқылауда үнемді қолдануға болады.

Сонымен қоса кей жағдайларда суреттер ақыл-ойдың төмендеп кеткендігі туралы шынайы көрсеткіш бола алмайды. Диагноз қою мақсатымен суреттерді зерттеу психологиялық-педагогикалық зерттеудің басқа мәліметтерімен де бірге жүргізілуі қажет. Бұл толық мінездеме беруге, дұрыс шешім шығаруға, қажетті ұсыныстарды беруге мүмкіндік береді.

Көмекші мектеп оқушыларының қабылдау процесі бейнелеу өнерінің еңбектерімен танысу барысында қалыпты балаларға қарағанда баяу өтеді. Сондықтанда суреттерді қарастыру үшін уақытты көбейту керек.

Бейнелеу өнерінің еңбектерін түсінуге оқушыларды даярлау үшін балалардың көру арқылы қабылдауын (әліппедегі, кітаптардағы, журналдардағы суреттер мен кестелерді қарастыру) дамытуға бағытталған иллюстрациялық материалмен жүйелі жұмыс жасау үлкен роль атқарады. Иллюстрацияларды қарастыру пәндік сабақтармен тығыз байланыста болуы қажет.

Өнер туралы әңгімелесу барысында дыбыс шығару кемшіліктерін түзету бойынша, сөздік қорын толықтыру мен оқушылардың сөйлеу тілін дамыту бойынша түзету жұмысын ұмытпаған жөн.

Осылайша біз өзіміздің алдымызға қойған негізгі міндеттерді ретімен орындай отырып, негізгі мақсатымызға қол жеткіздік леп есептейміз. Сонымен қатар бейнелеу өнері сабағының ауқымы мен мүмкіндігінің қаншалықты кең екендігіне тағы бір мәрте көз жеткіздік.

Бейнелеу өнері-де адам әрекеті мен қоғамдық сананың ерекше түрі болып табылады. Ал ақиқат болмысты нақты деректер арқылы танып-білуді мақсат тұтатын ғылымнан бейнелеу өнерінің басты ерекшелігі өмірлік шындықты көркем образдар арқылы қабылдап, бейнелеуінде жатыр.

Адамның қоғамдық қатынас жүйесіндегі орны мен әлеуметтік ортаның ықпалының өзі, адамның жас ерекшелігіне орай қолданылады. Бұл, өскелең жеке тұлғаны мақсатты бағытпен қалыптастыру жағдайын ұйымдастыруды қажет етуін анықтайды. Адамның тұлға ретінде қалыптасуында жеткіншектік кезең маңызды орын алады. Бұл жас кезеңінің, адамның тұлға ретінде қалыптасуындағы ерекше маңыздылығы, 10-16 жастағы баланың дамуындағы саналы өзгерістерге байланысты. Бұл жастағы бала, жаңа әлеуметтік тәжірибесін меңгеріп, жаңа қоғамдық қатынасқа және байланысқа түсе бастайды. Қатынас жүйесіндегі жеткіншектің орны өзгеруі, әрекеттің жаңа аспектілерінің дамуына байланысты. Әрекеттің бұл жаңа аспектілері, осы жас кезеңінің ерекшелігіне тән жаңа өзара байланыс, қарым – қатынас жүйесін тудырады. Дегенмен, психикалық дамудың әр кезеңіндегі, жеткіншек үшін маңызды болып әрекеттің негізгі типі саналады. Жеткіншектің тұлғалық дамуының қайнар бұлағы негізгі әрекетпен ғана шектелмеген, сол негізгі әрекет оның бойында маңызды өмірлік қажеттіліктерді қалыптастырып, өскелең ұрпақтың бейнесін анықтайды. Сонымен, тұлға – бұл біріншіден әлеуметтік қатынас пен саналы әрекеттің субъектісі ретіндегі индивид. Екіншіден, бұл индивидтің жүйелді қасиеті, оның қоғамдық енуімен анықталып және де біріккен әрекетпен қарым – қатынаста қалыптасып отырады.

Кезінде халқымыздың ұлттық бейнелеу өнерінің түрлері, көркем шығармашылық пайымдаулары философиялық тұрғыдан толыққан жоқ, ұлттық шығармашылық рухты

көтеру жолдары қараусыз қалды, киелі бейнелеу өнері сияқты кесек өнер түрлерінің мән-жайына қаныға аламадық. Түптеп келгенде, қазақтың ұлттық болмысына тән бейнелеу өнерінің көркем шығармашылық ерекшелігі өркениет сарынында бағаланып жинақталмай келеді.

Осыған байланысты ғылыми әдебиеттер мен мерзімдік басылымдардағы ұлттық бейнелеу өнері негізінде болашақ кадрлар даярлау және мәдени мұрамыздағы көркемдік нақыш пен реңктің шығармашылық пайымдалуына деген байқалып жүр.

Мұндай алашақтықтар, біздіңше, біріншіден, ұлттық бейнелеу өнеріндегі халық мұрасының шығармашылығын танып-білудің күрделілігіне; екіншіден, оның ұзақ уақыттар бойы ғалымдар назарынан тыс қалып келгендігінен; үшіншіден, ұлттық бейнелеу өнеріндегі көркемдік тәсілдердің шығармашылық пайымдалуы басқа ұлттардың өнерімен теңдестіріле қаралмағандықтан, ал төртіншіден, оның шығармашылық мәнін дұрыс түсінік берілмей, тіпті жөн-жосықсыз бұрмалануынан туындап отыр.

Халқымыздың әлеуметтік мәдени мұрасындағы ұлттық өнердің бейнелеу өнерін саралай білу осы кезеңге дейін сипаттау мен баяндау деңгейінен аса алмайтын эмприкалық кеңістіктен біз философиялық-теориялық тұрғыда қарастырғанда жөн көрдік.

Қазіргі кезде философия ғылымдарының көптеген мәдени мұраларды зерттеген тәжірибелері ұлттық бейнелеу өнердің қалыптасуы, дамуы және негізгі бағыттары туралы, оларды зерттеудің теориялық және методологиялық мәселелері жөнінде жинақталған, жалпы ойларды тұжырымдауға мүмкіндіктер береді.

Біріншіден, ұлттық бейнелеу өнері мен түрлі реңктердің дәл шыққан мерзімін белгілеу өте қиын. Философ-ғалымдар А.Қасымжанов, Ж. Алтаевтың: «Біз тарихта XIV ғасырдың басынан бастап қазақ деген атпен еңсек-те мың жылдық мәдениеті, философиясы, ұлттық өнері, тарихы бар халықпыз», деген ғылыми тұжырымдамалары біздің мәдени тарихымыздың тым әлімсақтан басталғанын дәлелдей түскендей. Екіншіден, ұлттық бейнелеу өнері мен реңктер деген ұғымның өзіне дәл анықтама беруге осы кезге дейін толық қол жеткен жоқ, оның шығармашылық даму жолдары жайындағы жазба түрдегі ғылыми тұжырымдар жоқтың қасы. Осы мәселелер жеке бір зерттеудің пәні болуға тиісті екендігіне біз зерттеу жұмысы барысында көз жеткіздік.

Ал оқыту мен тәрбиелеу процесінде балаларды зерттеудің негізгі әдісі болып бақылау саналатынын білеміз. Бұл әдісті жүйелі қолдана отырып баланың дамуы мен іс-әрекетінің түрлі жақтары туралы құнды мәліметтер алуға болады. Яғни бейнелеу өнері сабағының ауқымы мен мүмкіндігінің қаншалықты кең екендігіне тағы бір мәрте көз жеткіздік.

Сурет сабағының барысында мұғалім кемақылды оқушылардың ойлау, эмоциялық-еркін аумағының және іс-әрекетінің ерекшеліктерін ашатын материалды жинақтай алады.

Бейнелеу іс-әрекеті барысында оқушыларды зерттеу, сонымен қоса бұл іс-әрекеттің нәтижесін (суреттерді) талдау, мұғалімге басқа оқу пәндері бойынша сабақтарда жинақталған мәліметтерін толықтыруға көмектеседі. Оқушылардың жеке ерекшеліктерін нақты графикалық тапсырмаларды орындау барысында көруге болады.

Зерттеуге оқушылар іс-әрекетінің негізгі сипаттамалары жатады (бағыттылығы, саналы орындауы, тұрақтылығы, белсенділігі, нәтижелілігі, қызығушылықтың болуы). Тапсырманы орындау барысында оқушының жасайтын әрекеті максатталған ба, оның көңілі не нәрсеге ауып тұр, оқу құралдарын орнымен қолдана ала ма, өз іс-әрекетін дұрыс ұйымдастыра ала ма, мұғалімнің нұсқауларына көңіл бөле ме, әлді жеңіл жұмысқа «сырғақтап» кете ме, осының бәрі тіркеліп отырылады. Кейде оқушы тапсырманы орындаудан мүлдем бас тартады.

Оқушының бейнелеу өнеріне деген қарым-қатынасын да анықтау маңызды, суретке деген қызығушылығы бар ма, оның ұзақтығы қандай, қаншалықты қызық? Оқушының өз қателіктерін табып, оларды түзететіндігі де және қандай жолдармен түзететіндігіне де көңіл аудару қажет (суретке өзгерістер кіргізеді ме, сызықтардың үстінен баса ма, өшіргішті қолдана ма, суретті қайра сала ма?)

Сурет салу барысында оқушының ұсақ моторикасының жағдайын да анықтауға болады, оның жетекші қолын, қимылдарының үйлесімділігін және жасалынып жатқан іс-әрекетінің сапасын да анықтауға болады. Сонымен қоса баланың білім шеңберін игеруі, заттарды

көлемі, пішіні, түсі бойынша ажыратуы, жазықтықта бағдар етуі, заттарды геометриялық кескіндермен сәйкестіруі зерттеледі.

Сабақ барысында оқушының тек сөздік нұсқаумен (көрсетусіз және үлгісіз) ғана қолданып заттардың суреттерін өз бетінше сала алатын мүмкіндігі тексеріледі. Сонымен қоса оқушылардың графикалық дайындығын да білу маңызды.

Бейнелеу іс-әрекеті барысында баланы бақылау, оның сөйлеу белсенділігін анықтауға көмектеседі, өз іс-әрекетін сөзбен бейнелей ала ма, және өз тәжірибесін сөйлеу арқылы жеткізе ала ма?

Сурет – қарым-қатынасқа шықпайтын, сөйлемейтін және тұйық балалармен қарым-қатынасты түзеу үшін ең жақсы жол. Сондықтан да медициналық-педагогикалық комиссия мен зерттеу тобының қызметкерлері зерттеуді балаға сурет салуды ұсынудан бастайды.

Сонымен сурет барысында зерттелушіні бақылау, салынған сурет бойынша әңгімелесу және суреттің өзі де құнды материал береді, оны кемақылды баланың ерекшеліктерін талқылауда үнемді қолдануға болады.

Сонымен қоса кей жағдайларда суреттер ақыл-ойдың төмендеп кеткендігі туралы шынайы көрсеткіш бола алмайды. Диагноз қою мақсатымен суреттерді зерттеу психологиялық-педагогикалық зерттеудің басқа мәліметтерімен де бірге жүргізілуі қажет. Бұл толық мінездеме беруге, дұрыс шешім шығаруға, қажетті ұсыныстарды беруге мүмкіндік береді.

Көмекші мектеп оқушыларының қабылдау процесі бейнелеу өнерінің еңбектерімен танысу барысында қалыпты балаларға қарағанда баяу өтеді. Сондықтанда суреттерді қарастыру үшін уақытты көбейту керек.

Бейнелеу өнерінің еңбектерін түсінуге оқушыларды даярлау үшін балалардың көру арқылы қабылдауын (әліппедегі, кітаптардағы, журналдардағы суреттер мен кестелерді қарастыру) дамытуға бағытталған иллюстрациялық материалмен жүйелі жұмыс жасау үлкен роль атқарады. Иллюстрацияларды қарастыру пәндік сабақтармен тығыз байланыста болуы қажет.

Өнер туралы әңгімелесу барысында дыбыс шығару кемшіліктерін түзету бойынша, сөздік қорын толықтыру мен оқушылардың сөйлеу тілін дамыту бойынша түзету жұмысын ұмытпаған жөн.

Осылайша біз өзіміздің алдымызға қойған негізгі міндеттерді ретімен орындай отырып, негізгі мақсатымызға қол жеткіздік леп есептейміз. Сонымен қатар бейнелеу өнері сабағының ауқымы мен мүмкіндігінің қаншалықты кең екендігіне тағы бір мәрте көз жеткіздік.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Янушко Е.А. Рисование с детьми раннего возраста. - М., 2010
2. Болатбаев Қ.Қ. Бейнелеу өнері дәптері. 1-3 сыныптарға арналған.-Алматы, -2010.
3. Грошенко И.А. Занятия изобразительным искусством в специальной (коррекционной) школе VIII вида: Учеб.пособие для учителей спец.коррекц.шк.и студ. дефек-толог. фак.пед.вузов/ Грошенко И.А. - 2-е изд., перераб. - М.: В.Секачев:Ин-т общегу-манитарных исследований, 2008.
4. Воронкова В.В. Воспитание и обучение детей во вспомогательной школе. М., 2010

ЗАМАНАУИ БІЛІМ БЕРУДІ ДАМУДЫҢ НЕГІЗГІ ТЕНДЕНЦИЯЛАРЫ

ТӨЛЕНДІ С.

ҒЫЛЫМИ ЖЕТЕКШІ: АБИКЕЕВА З.К.

Қарағанды жоғарғы «Bolashaq» колледжі

Біздің бәрімізге белгілі болғандай, дене шынықтыру - әрбір адамның өмірінің ажырамас бөлігі. «Викиверситет» мақалалар интернет-сайтындағы деректерге сүйене отырып, біз «дене шынықтыру» ұғымына осындай анықтама бере аламыз. Дене шынықтыру - адамның

кабілеттерін физикалық және интеллектуалды дамыту, оның дене белсенділігін арттыру және салауатты өмір салтын қалыптастыру, денені шынықтыру арқылы әлеуметтік бейімделу мақсатында қоғамның жасаған және пайдаланатын құндылықтары мен білімінің үйлесімі. Бірақ бәрі қалай басталды? Неліктен адамзат «дене шынықтыру» сияқты нәрседен пайда көрді? Оның қажеттілігі неде? Қоғамның экономикалық, саяси және мәдени жағдайларына байланысты дене тәрбиесі мен спорттың идеяларының, ұйымдастырушылық нысандарының, құралдары мен әдістерінің пайда болуы және дамуы қандай? Не себепті менде сондай сұрақтар туындады деп ойласаңыздар, өйткені адамзат пайда болған күннен бастап, қазіргі заманға дейін өзінің күнделікті өмірін дене шынықтырумен үнемі ұштастырып келді. Егерде осы сұрақтарға жауап тапқымыз келсе, тарихқа жүгінуіміз қажет. Себебі, дене шынықтыруды құрушы - бұл адамдар. Жұмыс барысында олар дене тәрбиесінің нысандарын, құралдарын және әдістерін тапты. Күрес, бокс, ауыр атлетика, семсерлесу, жүзу, шаңғымен сырғанау, конькимен сырғанау, футбол және т.б. сияқты қазіргі заманғы барлық спорт түрлері ежелгі замандарда халықпен құрылып, көптеген ғасырлар бойы мұқият сақталып және жетілдірілді. Және де әр спорттың құрылуының өз себебі мен пайдасы бар.

Барлығы ерте заманда басталған. Алғашқы адамдар шағын қауымдарда өмір сүріп, жеміс-жидек, өсімдік, тамырлар жинау мен аң, балық аулаумен күн көріп жүрді. Бірігіп жиналған, өндірілген «азық-түліктерді», бірге пайдаланылды. Олар жару, кесу және қазу үшін ең қарапайым құралдарды жасауды үйренгеннің алдында көптеген жылдар өтті. Адамның өртті мен оны қолдану жолдарына табуы – жануарлар дүниесі бойынша оның деңгейін жоғарылатты. Адам өртті жыртқыш жануарлардан сақтану, жылыну, пісіру және қоректендіру үшін ғана емес, сондай-ақ, неғұрлым жетілдірілген құралдарды өндіру үшін де қолдана бастады. Ұжымдық еңбек қызметі алғашқы адамдарда сөйлеуді, ойлауды және қоғамдық қатынастарды қалыптастыруға ықпал етті. Еңбек уақытында адамдар жүру, жүгіру, секіру, өрмелеу, орау және жүзу сияқты дағдыларын жақсартты. Балалар ересектерге еліктеу арқылы, өздерінің еңбек қозғалыстарының негізгі нысандарын ойын арқылы жетілдіріп, өздерін болашақтағы ауыр жұмысқа дайындағандарына ыңғайлаған да. Бірте-бірте адамдар құралдарды пайдалану және еңбек нәтижесі арасындағы қарым-қатынасты түсінді. Бұл туралы хабардар болу олардың жұмыс дағдыларын жетілдіру құралы ретінде еңбек процестерін ұдайы ойнауына әкелді. Еңбек құралдарын (найза, садақ және жебе, балта және т.б.) жақсарту арқылы еңбекті (міндеттереді) табиғи бөлу (жынысы мен жасы), алғашқы шаруашылық және рулық бөліну пайда болды. Алғашқы коммуналдық жүйенің бастапқы кезеңінде, рудың барлық мүшелері негізгі еңбек процестерін көрсететін ойын жарыстарына қатысты. Ойын іс-қимылы – еңбек тәрбиесінің жәнәсол кезде әлі еңбектен бөлінбеген дене тәрбиесінің маңызды құралдары болды. Осылай, еңбекті денеге түсетін ауырлықпен ұштастырып, алғашқы адамдар дене шынықтыруды шығарған. Яғни, оның қалыптасуы мен дамуы қоғамның материалдық жағдайымен анықталады. Және де оны адамдар әр дәуір сайын өзінің пайдасы үшін қолданды. Осыдан, біз дене шынықтырудың пайдасы шексіз екенін көре аламыз.

Сонымен дене шынықтырудың пайдасы неде? Алдыңғы абзацтан біз дене шынықтырудың еңбекпен тығыз байланысқанын көрдік. Адамның дене бітімі әлсіз әрі шынықпаған болса, ауыр жұмысты жасай алмай қалады. Одан басқа, шыныққан денемен адам өз-өзі үшін тұра алады, өзін-өзі қорғай алады, немесе қарама-қарсы өзінің пайдасы үшін әлі жоқ адамға қиянат жасайды. Бұл осы жағдайдың минусы болып табылады. Осындай жағдайлар өмірде болмауы үшін көптеген спорт түрлерінде ұстаздар шәкірттерінен дене шынықтыру шеберлігін спорттан басқа кезде қолданбауға, басқаға қиянат жасатпауға ант еткіздіреді, мысалға тхэквондода. Және де дене шынықтырудың ең басты пайдасы – денсаулық! Адам үнемі спортпен айналысса, өзін керемет сезінеді.

Әр ұрпақта спорттың орны ерекше болатын, біздің ұрпақ та қалысып келген жоқ. Қазіргі заманда жастар арасында фитнес пен салауатты өмір салтының популяризациясы жүргізіліп жүр. Жаман әдеттерден шегініп, оған қарама-қарсы уақытылы уйықтау, денеге керекті су мөлшерін ішу, фастфуд жемей, дұрыс тамақтану сияқты жақсы әдеттерге үйреніп келе жатырмыз. Адамдар өз нәтижелерін әлеуметтік жүйелерге салып, бір-бірлерінің құлшыныстарын оятады, салауатты өмір салтын насихаттайды. Әр адам ғаламторда өзінің

дене бітіміне және денсаулығына сәйкес келетін жаттығулар комплексін таба алады. Жалпы, фитнес келесі элементтерден тұрады: жүрек-тамырлық фитнес; икемділік; бұлшықет төзімділігі; күш; қуат; теңгерім сезімін дамыту; қозғалыстардың жақсы үйлестіруі; реакция; жылдамдық; бұлшықет пен майлы тіндердің ағзаға қатынасы. Және де қазіргі кезде салауатты өмір салтына «мода» өтіп кетпеген кезде дене шынықтыру мұғалімдері, осы мүмкіндікті жіберіп алмау керек. Неге? Себебі, дене шынықтыру сабағы әр баланың өмірінде ең керек пәндердің бірі, бірақ балалар оны түсінбейді, ал мұғалім оларға бағдар ретінде дұрыс жолды көрсетуі қажет.

Егер адамның денесі өте жақсы, өте мықты және өте әдемі болмаса, онда ол жеке қасиеттерге де әсер ете бастайды. Дәрігерлер өсіп келе жатқан аурутолқындарын емдей алмай, дабыл қағып жатыр. Әскерге баратын дені сау балалардың қажетті санын жинай алмай жатқан әскери қызметкерлер де шағымданып жүр. Дені сау емес балаларға қиын мектеп бағдарламаларын меңгеруге және үйренуге қиындығын түсініп жүрген мұғалімдер де алаңдап жүр. Неге бүгінгі таңда науқастар саны соншама көбейіп кетті? Ересектер арасында ғана емес, балалар да. Себебі, дене шынықтыру сабақтарын ешкім сыйламайды. Бұл үлкен мәселе. Сол себепті, біз қоғамдағы қалыптасқан таптаурындыбасынан бастап өзгертуіміз қажет. Қалай? Әлі есі қалыптаспаған балалар арқылы. Балаға барлық тараптан (ата-аналар, мұғалімдер) бағытталған, дәйекті, жүйелі түрде жұмыс істеу оң нәтижеге әкеледі. Осында дене шынықтыру мұғалімінің рөлі зор. Ол жұмыс барысында балалардың кемшіліктерін анықтап, түзетуге, бұл қызметке ынталандыруға және қызығушылықты қамтамасыз етуге, оқушыларға қабылдауды, түсінушілікті және қызмет ету жолдарын және жаттығу кезінде мінез-құлқы туралы ойлануын қамтамасыз етуге міндетті.

Кішкентай мектеп оқушыларының, кейіннен орта және жоғары сынып оқушыларының денсаулығын сақтау қажеттілігі мектепте өте маңызды. Жалпы қоғамды жетілдіру біздің еліміздің болашағына байланысты. Сол себепті дене шынықтыру сабақтарымен, мұғалімнің, медицина қызметкерінің, мектеп психологының және оқушылардың ата-аналарының басшылығымен әртүрлі тәсілдермен денсаулықты жоғарылату бойынша білім мен дағдыларды қалыптастыру керек. Тек қана содан кейін біз жарқын болашаққа жол саламыз!

Пайдаланған әдебиеттер:

1. https://ru.wikiversity.org/wiki/%D0%A4%D0%B8%D0%B7%D0%B8%D1%87%D0%B5%D1%81%D0%BA%D0%B0%D1%8F_%D0%BA%D1%83%D0%BB%D1%8C%D1%82%D1%83%D1%80%D0%B0
2. <http://sport-history.ru/physicalculture/item/f00/s00/e0000989/index.shtml>
3. <https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%A4%D0%B8%D1%82%D0%BD%D0%B5%D1%81>

РАЗВИТИЕ РЕЧЕВЫХ НАВЫКОВ У СТУДЕНТОВ НЕЯЗЫКОВЫХ СПЕЦИАЛЬНОСТЕЙ В ПРОЦЕССЕ ОБУЧЕНИЯ ИНОСТРАННОМУ ЯЗЫКУ

НАДИРОВА А.А., ГАБДУЛЛИНА Б.А.

Карагандинский высший колледж «Bolashaq»

Akerke_niz@bk.ru, gabdullina.bakytgul@mail.ru

На сегодняшний день иностранный язык как дисциплина входит в обязательную программу в любом высшем учебном заведении. Он необходим как для будущей профессии, так и для личностного развития.

Основной целью обучения иностранному языку является формирование коммуникативной компетенции. Коммуникативное обучение иностранному языку представляет собой преподавание, организованное на основе заданий коммуникативного характера. Это значит, что обучение должно быть организовано так, чтобы по своим основным качествам оно должно быть подобно процессу общения. Участие в общении

предполагает овладение устной речью на иностранном языке, т. е. развитие навыков говорения.

При следовании принципу коммуникативной направленности вся система работы преподавателя подчинена созданию у обучающихся мотивации к говорению на изучаемом языке. На занятиях по иностранному языку обучению общению способствуют методические приемы, которые имеют педагогический эффект в условиях, если преподаватель умеет чётко формулировать задания, умело использовать средства обучения, а также создавать благоприятные условия для речевой деятельности: когда обучающимся хочется слушать иноязычную речь, говорить на иностранном языке, когда они имеют возможность высказывать свои мысли, не боясь при этом допустить ошибки [2].

Важное значение в обучении навыком говорения имеет создание такой речевой ситуации, которая стимулировала бы у студентов интерес к заданию и желание выполнить его. Следует адаптировать обучающихся к ситуации, развивать критическое мышление, умение высказывать свою точку зрения о решении волнующих проблем: взаимоотношений в семье, проблем молодежи, образования. Следовательно, становится актуальной проблема мотивации высказывания. В этой связи возникает необходимость её обеспечения путем постановок перед обучающимися таких заданий, которые вызвали бы у них стремление согласиться с предлагаемой точкой зрения или опровергнуть её, а не просто «отмолчаться» или односложно ответить на вопрос преподавателя.

Таким образом, для достижения высокой эффективности занятия и обеспечения мотивации обучающихся нужно тщательно продумывать приемы, стимулирующие обучающихся к общению. Для достижения мотивации высказывания возможно использовать различные приемы получения кратких и развернутых высказываний, например:

1) Гипотетические вопросы, которые побуждают обучающихся делать предположения: “If people had no weapon would the war be possible?”

2) Личностно-ориентированные вопросы, которые побуждают обучающихся выразить свое мнение или проявлять собственную реакцию: “What do you suggest he should...? What would you do if you were...? Would it be better to...?”

3) Общие вопросы, которые помогают обучающимся соотносить обсуждаемую проблему с более широким понятием или явлением: “Is this good or evil?”

4) Провокационные утверждения, которые обеспечивают полное вовлечение обучающихся в обсуждение темы. Они побуждают их высказать свою точку зрения по тому или иному вопросу, аргументировать её, не соглашаться с «провокацией» и имеют большое значение для развития речи обучающихся на занятиях по иностранному языку.

Часто обучающимся нечего сказать по теме или проблеме, им не хватает языковых или речевых средств. Для решения данной проблемы необходимо создавать достаточный уровень опор содержательного, языкового и речевого плана. Следующие рекомендации могут оказать практическую помощь:

1) Занятия по развитию навыков говорения должны опираться на сформированные лексические и грамматические навыки в рамках изучаемой темы.

2) Помимо грамматических структур обучающимся необходимо знать и уметь использовать различные формы связи речи, её логического выстраивания с помощью речевых клише, союзов, вводных структур, реплик реагирования.

3) Грамотный подбор текстов для чтения и аудирования может обеспечить не только восполнение определённых пробелов информационного плана, но и необходимый набор языковых и речевых средств по обсуждаемой проблеме [2].

Развитие навыков говорения на основе текста называется в отечественной методике методом обучения устной речи «сверху вниз». Речь идет о формировании монологических умений на основе различных этапов работы с текстом.

Некоторые виды таких упражнений, которые можно использовать при работе над текстом и устными темами:

1) Составление плана пересказа текста и рассказ по плану. При составлении планов преподаватель даёт 10-15 минут на подготовку. Несколько студентов зачитывают свои планы, которые затем обсуждаются группой, и выбирается лучший вариант.

2) Текст делится на несколько логически законченных частей. Каждую часть преподаватель раздает студентам. Первым начинает пересказывать свою часть тот студент, которому досталось начало текста. Во время его пересказа остальные студенты должны догадаться, кому следует продолжить. По окончании пересказа одного студента преподаватель может предложить любому студенту пересказать, то, что он услышал.

3) Преподаватель начинает рассказ, предлагая студентам закончить его, придумать вариант концовки.

Общение на занятиях активизируется при помощи дискуссии. Любой из проблемных вопросов может служить материалом для дискуссии. Для успешного проведения дискуссии следует выбрать такую тему, которая близка обучающимся и интересует их. Можно провести дискуссию об известном фильме, понравившейся книге или даже провокационной картине. В последнем случае студенты могут не только описать то, что они видят, но и рассказать, например, нравится им картина или нет, как они относятся к изображенным персонажам, какие события предшествовали данному моменту, как, по их мнению, будут развиваться события далее. Обсуждение реальных жизненных ситуаций привлекает обучающихся, вызывает живой интерес и желание поделиться своими идеями.

Другой эффективный метод, который преподаватель может успешно использовать для вовлечения студентов в коммуникацию, – это ролевые игры. Использование ролевых игр дает широкие возможности для активизации учебного процесса. Известно, что ролевая игра представляет собой условное воспроизведение ее участниками реальной практической деятельности людей, создает условия реального общения. Эффективность обучения здесь обусловлена в первую очередь повышением интереса к предмету [1]. Ролевая игра активизирует стремление студентов к контакту друг с другом и создает условие равенства в речевом партнерстве. Также ролевая игра дает возможность неуверенным в себе обучающимся говорить и тем самым преодолевать барьер неуверенности. В обычной дискуссии студенты-лидеры, как правило, захватывают инициативу, а неуверенные студенты предпочитают отмалчиваться. В ролевой игре каждый получает роль и должен быть активным партнером в речевом общении. Практически все учебное время в ролевой игре отведено на речевую практику, при этом не только говорящий, но и слушающий максимально активен, так как он должен понять и запомнить реплику партнера, соотнести ее с ситуацией, определить, насколько она релевантна ситуации и задачи общения, и правильно отреагировать на реплику.

Другой способ, стимулирующий речевую деятельность студента, – метод проекта, который можно активно использовать в работе. Работа над проектом – это творческий процесс, развивающий активное самостоятельное мышление человека, обучающий его не просто запоминать информацию, а применять знания на практике [3]. В основе проекта лежит какая-либо проблема. Для её решения обучающимся требуется не только глубокое знание языка, но и умение использовать сведения из разных областей, прогнозировать результаты и видеть разные варианты решения проблемы. Более того, проектная работа развивает у обучающихся чувство ответственности, умение общаться и выступать публично. Темы могут быть самыми разнообразными. Приоритет отдается личным интересам обучающихся, что позволяет более творчески использовать языковые средства и знания об окружающем мире. Проектная работа может выполняться индивидуально, а также в паре или группе.

Говорение можно разделить на три вида:

Монолог - речь одного лица. В ней собеседник выражает в более или менее развернутой форме свои мысли, оценку событий, намерения. Монологическая речь последовательна, стройная, плавная.

Диалогическая речь отличается от монологической. Чаще всего она неподготовлена. Монологическая речь (рефераты, сообщения, доклады) готовится заранее. Вместе с тем возможна и неподготовленная монологическая речь.

В диалоге возможны переходы от одного вопроса к другому, от одной темы к другой. Есть возвраты лишь к сказанному в ответ на определенные реплики собеседников.

Письменная речь - знаковая система, предназначенная для формализации, фиксации и передачи тех или иных данных (речевой информации и др. элементов смысла безотносительно к их языковой форме) на расстоянии и придания этим данным вневременного характера.

Диалог, являющийся наиболее простой разновидностью устной речи, --это разговор, где большую роль играет эмоциональное состояние собеседников.

Монологическая и диалогическая речь являются вербальной коммуникацией. В тоже время существует и невербальная коммуникация - жесты, мимика и т.д.

Рассмотрим, особенности формирования и обучения монологической речи, к которой относят приветственную речь, похвалу, порицание, лекцию, рассказ, характеристику, описание, обвинительную или оправдательную речь.

Одной из черт монолога является целенаправленность. Если просто попросить учащихся пересказать текст, то такое задание можно отнести к репродуктивным навыкам речи. Такой монолог вряд ли можно назвать речью по сути, так как автором текста остается другой автор, а не сам студент. Какое бы задание ни выбрал студент, это не будет просто механическим пересказом текста, его заучивание, а станет подлинно творческим самостоятельным высказыванием. Нужно давать задания творческого характера, дети должны уметь высказать свою точку зрения по проблеме.

Несомненно, одной из важнейших методических задач является формирование у обучающихся навыков пересказа, что в дальнейшем способствует у них развитию навыков говорения, которые в дальнейшем возможно применить для эффективного общения на иностранном языке. Пересказ представляет собой краткое изложение, иными словами — резюме, услышанного или прочитанного, по-другому резюме. Согласно другому определению, пересказом является письменное или устное изложение какого-нибудь текста [1]. Пересказ на английском языке позволяет запоминать новые слова и выражения, что формирует и развивает речь.

. Возможные проблемы и пути их преодоления при подготовке и проведении уроков говорения

1. Боязнь совершить ошибку, стеснительность, чрезмерная критика.

Для того чтобы минимизировать данное отрицательное явление, учителю достаточно создать атмосферу доброжелательности и доверия. Какие реальные шаги может предпринять учитель, чтобы добиться желаемого результата?

- Не бояться признавать свои собственные ошибки или сознаваться в незнании чего-либо. Человек не может знать всего, но он может узнать. Однако если учитель обещал узнать или проверить что-либо, то забывать об этом не рекомендуется. Мы учим на своём примере.
- Не позволять учащимся резко критиковать друг друга, при необходимости даже создавать наиболее «критически настроенным» ситуации, когда их также можно упрекнуть в незнании или недостаточном знании.
- Шире использовать коллективные формы работы (парные, групповые, проектные), где успех каждого материализуется в успехе всей группы и наоборот.
- Использовать различные источники мотивации.

2. Нечего сказать по обсуждаемой теме/проблеме. Не хватает языковых или речевых средств.

Для решения данной проблемы необходимо создавать достаточный уровень опор содержательного, языкового и речевого плана. Следующие рекомендации могут оказать практическую помощь преподавателю

- Уроки развития навыков говорения должны опираться на уже сформированные лексические и грамматические навыки в рамках изучаемой темы
- Помимо лексических единиц и грамматических структур, ученикам необходимо знать и уметь использовать различные формы связи речи, её логического выстраивания с помощью речевых клише, союзов, вводных структур, реплик реагирования и т.д.

- Грамотный подбор текстов для чтения и аудирования может обеспечить не только восполнение определённых пробелов информационного плана, но и необходимый набор языковых и речевых средств по обсуждаемой проблеме
- Большое значение в данном вопросе имеет содержательная и языковая ценность тренировочных упражнений
- Предполагаемые задания необходимо строить с учётом реального информационного запаса обучаемых. Учёт межпредметных связей способен значительно облегчить решение практических задач общения на иностранном языке
- Большую помощь может оказать использование опор вербального характера (схем, таблиц, планов с ключевыми словами, опорных конспектов и т.д.), а также невербальных опор (картинок, музыки и т.д.)

3. Один говорит – остальные молчат.

Для того чтобы все студенты имели как можно больше возможностей и времени для общения на иностранном языке на уроке надо:

- Шире использовать групповые и парные режимы работы на уроке
- Создавать игровые ситуации, где уровень мотивации достаточно высок, и даже если говорит один человек, то остальные не выключены из общего режима работы, а выполняют другие речевые действия: слушают, записывают, выписывают, считают, зарисовывают и т.д.
- При планировании уроков со значительной долей монологической речи на забывать об установках на прослушивание для остальных студентов группы. Золотое правило в данном случае гласит: «Каждый ученик в классе в любой момент урока чётко осознаёт свою задачу, никогда не сидит без дела».
- Психологическая структура акта говорения включает четыре фазы:
- 1) побудительно-мотивационную, при которой проявляется потребность человека в общении под влиянием определенного мотива и при наличии определенной цели высказывания;
- 2) аналитико-синтетическую, представленную в виде свернутых умственных действий по программированию и формулированию мыслей (здесь функционирует механизм внутреннего оформления высказывания, обеспечивающий выбор слов и грамматическое прогнозирование);
- 3) исполнительную - звуковое и интонационное оформление мысли (на начальном этапе обучения переход программы высказывания к ее исполнению происходит через родной язык);
- 4) контролирующую, задача которой - сигнализировать о возможных ошибках и способствовать их исправлению. Контроль предполагает наличие у говорящего эталона, формирующегося в результате языковой практики и сличения собственной речи с эталоном [15].

Можно сделать вывод, что основной целью обучения иностранному языку является формирование коммуникативных навыков у студентов. В свою очередь, уделяя внимание развитию навыков говорения, преподаватель в значительной степени повышает мотивацию к изучению иностранного языка у обучающихся, так как они видят результаты своего труда, а именно, достигнутую цель общения. Обучение коммуникативным навыкам будет намного эффективнее, если обучающихся заинтересовать, показать им, что даже изучение иностранного языка может быть интересным занятием. Повышения мотивации к говорению на иностранном языке можно достичь при помощи таких приемов, как обсуждение проблемных вопросов, использования ролевых игр и проектной работы.

Список литературы

1. Глаголева Р.И. Работа с текстом на уроке иностранного языка // Эксперимент и инновации в школе. – 2011. – №4. [Электронный ресурс]. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/rabota-s-tekstom-na-uroke-inostrannogo-yazyka-1>
2. Муратова А.С. Специфика развития навыков говорения у студентов неязыковых вузов // Альманах современной науки и образования. – 2006. – № 2 (9): в 3-х ч. – Ч. II. – С. 120-121.

ЗАМАНАУИ БІЛІМ ОРТАСЫ;ЖАҢАШЫЛДЫҚ,ТӘЖІРИБЕ, КЕЛЕШЕК

РАХЫМОВА А. Қ.

Мамандығы: Мектепке дейінгі білім беру және тәрбиелеу

М-17-3/11/ тобының студенті

ҒЫЛЫМИ ЖЕТЕКШІ:ЕРКИНОВА З. А.

Қарағанды «Bolashaq» жоғарғы колледжі

Қазақстан Республикасының білім туралы Заңында «Білім беру жүйесінің басты міндеті – ұлттық және жалпы азаматтық құндылықтар, ғылым мен практика жетістіктері негізінде жеке адамды қалыптастыруға, дамытуға және кәсіби шыңдауға бағытталған білім алу үшін қажетті жағдайлар жасау» - деп атап көрсетілген. Сонымен қатар, 14 желтоқсан 2012 жылғы Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә Назарбаевтың Қазақстан халқына жолдауында: ««Қазақстан бүкіл әлемде халқы үш тілді пайдаланатын жоғары білімді ел ретінде танылуға тиіс. Бұлар: қазақ тілі - мемлекеттік тіл, орыс тілі - ұлтаралық қатынас тілі және ағылшын тілі - жаһандық экономикаға ойдағыдай кірігу тілі.Біз балаларымыз қазақ тілімен қатар орыс және ағылшын тілдерін де белсенді меңгеру үшін жағдай жасауға шаралар қабылдап жатырмыз. Үштілдік мемлекеттік деңгейде ынталандырылуы керек.» деп айтылғандай, қазіргі қоғам мәселелерінің бірі тек қана экономикалық жағдайға бейімделген тұлғаны тәрбиелеу емес, сонымен бірге нақты заманға лайық белсенді жеке тұлғаны қалыптастыру.Қазақстан әлемдік қауымдастыққа екпіндеп басып келеді және өзінің алдына жоғары даму мақсатын қояды. Әлем барынша әртүрлі және көптілді болып келеді, және көптеген балалар бір тілден артық тіл қолданатын ортаға түседі. Уақыт талабына сай, саясы тар мақсаттағы сапалы білім емес, шет тілдерді үйренуге дәл осындай қырынан қарау керек. Балаларды қазіргі замандағы оқыту барысында, мәселелердің бірі әсіресе шетел тілін меңгеру болып табылады.

Ағылшын тілін ерте жастан оқытудың мақсаты – мектеп жасына дейінгі балалардың ағылшын тілінде қарым - қатынас жасай алу негіздерін меңгеруі болып табылады. Ерте жастан ағылшын тілін оқыту сәбилердің коммуникативті даму біліктілігін арттырады, қызығушылығын оятуға мүмкіндік береді, бірден көп тілдерде сөйлеуге мүмкіндік алады. Ал, әлемдік тіл ретінде бейресми түрде орныққан ағылшын тілін меңгеру ұлттың бәсекеге қабілеттілігін шыңдай түседі. Ағылшын тілінде қатынас жасау мақсатқа сай болуы тиіс. Баланың шет тіліндегі сөздерді қабылдауының оң ыңғайын жасау керек. Сол оң жағдай жасаудың бірден - бір тәсілі ойын болып табылады. Ойын - баланың білім - білік дағдысын қалыптастыратын тәрбие құралы. Мектепке дейінгі жаста ойын әрекеті жетекші әрекет екенін ескере отырып, балалар өзінің жеткен нәтижесін ертерек көру үшін ұйымдастырылған оқу - іс әрекеттерін көбіне сөйлеу қабілетін дамытуға бағытталған ойын формасында өткізу өте тиімді.Ойын тілді әр жаста тез меңгеруге өте жақсы жағдай жасайды әрі көмектеседі.Мектепке дейінгі жастағы балаларға ағылшын тілін үйрету барысында ойын арқылы олардың қызығушылықтарын оята отырып, ауызша сөйлеудің алғашқы дағдыларын қалыптастыруға болады.Оқыту әдісінің бастапқы кезеңінде сұрақ-жауап әдісі қолданылады, себебі диалог балаларды қарапайым ауызша сөйлеуге үйретіп қана қоймай, сонымен қатар, тыңдай отырып ұғынуына және өз ойын жеткізе білуге үйретеді. Сонымен қатар, балаларды алғашқы оқыту сатысында сөзді жаттау, тілдік үлгідегі ұғымды түсіндіру, өлең және т.б. қолданылады. Бұл жаттығулардың мақсаты балалардың өз ойын толық жеткізуге мүмкіндік береді.Балалармен жұмыс тәжірибесінде ағылшын тілін оқытуға бағытталған әр түрлі ойындарды кеңінен қолдануға болады: ережеге негізделген ойындар, рөлдік, білім тереңдету ойындары, лингвистикалық ойындардың әр түрлі нұсқалары. Сондықтан, сабақ арасында ойын элементтерін қолдану сабаққа қызығуын, белсенділігін, ойлау қабілетін дамытуға, жаңа сабақты пысықтау кезеңін сапалы өткізуге материалды толық меңгеруге көмектеседі.Сондай-

ак, ерте кезден оқыту тілдік кемшіліктерді жоюға және болашақта тілді тез игеруге көмектеседі. Бала тез есте сақтау үшін ойындар, тез жатталатын сөздері ұйқас тақпақтар, өлеңдер үйреткен тиімді. Балаға ойын барысында тіл үйрену қызығырақ болады. Балаларға жас ерекшеліктеріне сай тілді меңгерту басқа халықтың мәдениетін білуіне жол ашады. Сондай-ақ, ойын арқылы балалар оңай қарым-қатынасқа түсіп, тұлғалық қасиеттерін қалыптастырады.

Ерте жастан ағылшын тілін оқыту балалардың:

- шетел тілін үйренуге қызығушылығын;
- танымдық қабілетін;
- өзіндік шығармашылық әрекетін;
- ұйымда қызмет жасай алу қабілеттілігін;
- үйірмділік қабілетін;
- елестету мүмкіндігін;
- есте сақтау қабілетін;
- мектеп өміріне бейімделушілігін жетілдіруге мүмкіндік береді.

Жоғарыда айтылған қасиеттерді балабақшадан, бастауыш мектептен бастап оқытуды бастау қажеттілігі дәлелдей түседі. Мектеп жасына дейінгі балаларға оқыту сатысында ауызша сөзді дамыту одан арғы ауызша базаның дамуында әсерін тигізеді. Ауызша сөз басқа да іскерліктердің дамуына негіз болып табылады. Ағылшын тілін оқытуды мектепке дейінгі мекемелерден басқа, отбасы ортасында да жүзеге асыруға болады. Бұл үшін педагогикалық білімнің болуы міндетті емес, жай ғана үй жағдайында балалармен дидактикалық ойындарды ұйымдастырып өткізу ғана жеткілікті, мысалы ас дайындау, немесе серуен кезінде белгілі бір заттарды ағылшын тілінде атауын қайталау. Мектепке дейінгі ұйымдарда ата - аналармен байланыста ашық ұйымдастырылған оқу іс - әрекеттеріне, ертеңгіліктерге, пікір алмасу мақсатында дөңгелек үстелге шақырылады, сауалнамалар жүргізіледі, ақыл - кеңестер және үйге жеке тапсырмалар беріледі. Ағылшын тілінде жұмбақтар, сөзжұмбақтар, лото, лингвистикалық ойындар, бөлмедегі жиһаздарды орнына қою, дүкендерді аралау, телефонмен сөйлесу, т. б. түрінде де ойналады.

Қорытындылай келе, мен ұсынатын жаңашылдық болашақта мектепке дейінгі ұйымдарда «ТК» технологиясы яғни «Technology new Kindergarden» мағынасы «Балабақшадағы жаңа технология» «ТК» технологиясының мақсаты: балалардың ақыл-ойын дамыту, ағылшын тілін еркін меңгеру, қазіргі заман талабына сай жаңа технологияларды пайдаланып, тәрбиелеу мен білім беру істерін дамыту.

«ТК» технологияның ерекшелігі:

Әрбір мектепке дейінгі ұйымдарды интерактивті тақтамен жабдықтау. Қазіргі балаларды жаңа технологияларды қолдана отырып сабақты өткізу. Яғни ХХІ-ғасырдың балалары қазір ұялы телефондар, компьютер барлығының тілін біледі, сондықтан оларды заман талабына сай жаңа технологияларды пайдалана отырып оқытудың маңызы зор. Интерактивті тақта арқылы әр түрлі бейнежазбаларды, суреттерді көрсете отырып, баланың ағылшын тілін меңгеруге деген құлшыныстарын арттыруға болады. Оқу іс – әрекеті қызықты өту үшін интерактивті тақтадан түрлі дидактикалық ойын түрлерін жасақтап, балалармен бірге ойнау арқылы олардың ойлау қабілетін дамытуға болады. Сонымен қатар түрлі заманауи бейнежазбаларды да сергіту сәтінде қолдануға болады. «Интерактивтік» деген сөз энциклопедия мен ғылыми әдебиеттерде көрсетілгендей, интеракция деген ұғымнан келіп шығады, ол екі жақты біріккен әрекет болып табылады. Ол үйрету кезінде балаларды бірігіп белгілі бір мәселені шешуге, белгілі бір әрекетке өз жауапкершілігін сезініп, белсенді болуға және осы кезде өз қиялын, ой - өрісін, шығармашылығын көрсетуге мүмкіндік береді. Сонымен бірге бұл әдіс балаларды жұп болып, бірігіп жұмыс жасауға, ойнап отырып жұмыс жасауға, жұмыс жасай отырып, өзгелерге көмек көрсетуге үйретеді. Сонымен қатар бұл ұғым тәсіл ретінде төмендегідей талаптарға сай келеді:

Біріншіден, ағылшын тілін үйретуде интерактивті тәсілді қолдану кезінде қойылатын талаптың, жасалатын жұмыстың үйрету процесіне сай болуы керек.

Екіншіден, жұмыс түрлері, онда қолданылатын үйрету құралдары, жаттығулар, сергіту сәті бейнежазбалары балалардың жас ерекшеліктеріне сай болуы керек.

Үшіншіден, балалар жіберген қателіктерін мұғалім көмегімен өздері табу керек.

Мектеп жасына дейінгі балалардың зейіні тұрақсыз болады. Оларды біркелкі жұмыс тез жалықтырады. Сондықтан олардың зейінін үнемі қажетті бағытқа аудару үшін оқу іс – әрекетін заманауи технологиялық ойын түрінде жүргізу қажет. Өйткені ұйымдастырылған оқу іс - әрекетінде алған білімді ойынмен тиянақтау білімнің беріктігіне негіз қалайды. Ойын барысында баланың жеке басының қасиеттері қалыптасады. Баланың қуанышы мен реніші ойында айқын көрінеді. Ойын кезіндегі баланың психологиялық ерекшелігі мынада: олар ойланады, эмоциялық әсері ұшқындалады, белсенділігі артады, ерік қасиеті, қиял елестері дамиды, мұның бәрі баланың шығармашылық қабілеті мен дарынын ұштайды. Ағылшын тілін үйрету кезінде ойын элементтерін пайдалану баланың шет тіліне деген қызығушылығын арттырып, жаңа тақырыпты жақсы түсінуге әсер етеді. Заманауи технологиялық ойын арқылы балалар ағылшын тілінде жеңіл қарым - қатынас жасай алады және ойын кезінде шаршағандығын сезбей, әсерлене, қызыға отырып ағылшын тілін тез үйренеді. Ойын белгілі бір білім беруді мақсат етіп ойналған кезде ғана нәтижелі болады. Оқыта-үйрету ойындары: дидактикалық, ситуациялық, сайыстық, қимылды, ырғақты-музыкалық және көркемдік және т. с. с көптеген түрлері бар. Балалардың шет тіліне қызығушылығын оятқан кезде ғана кез келген жетістіктерге жетуге болады, яғни оқытудың ең бастысы әр түрлі заманауи дидактикалық ойын арқылы балалардың тілге деген құштарлығын ояту, танымдық белсенділігін арттыру. Бұл дегеніміз қоғам талабына сай алынған терең білім, білік, дағдылар мен құзырлықтардың негізінде еркін бағдарлай білетін, қойылған мақсатқа танымдық қызмет жасау арқылы жете алатын, өз бетінше дұрыс, тиімді шешімдер қабылдауға қабілетті жеке тұлғаны қалыптастыру. Жас ұрпақтың білім кеңістігінде еркін самғауына жол ашатын, әлемнің ғылыми құпияларына үңіліп, өз қабілетін танытуына мүмкіндік беретін бүгінгі күнгі ең басты қажеттілігі ол – үш тілде оқыту. Тіл мәдениетін игеру – әр баланың сәби шағынан басталып, ары қарай біртіндеп жетіліп отыратын үрдіс.

Қазақстан Республикасы заңнамасына сәйкес елдегі беделді тілдің бірі – халықаралық қатынастағы ағылшын тілі болып саналады. Ағылшын тілі – ХХІ ғасырдың тілі. Ағылшын тілі біздің мемлекетіміздің халықаралық байланыстарын дамытуға мүмкіндік беретін тұлғааралық және мәдени аралық қарым - қатынастардың аса маңызды құралы болып табылады. Қазақстан Республикасының тәуелсіз елге айналып, әлемдік өркениеттің даму жолына түсуі, ағылшын тілін жетік меңгеруді талап етеді. Ал ғалымдардың зерттеуінше, бала жас кезінде тілді қиналмай әрі еркін меңгереді екен. Сондықтан да бүгінгі өскелең уақыт талабына сай білім беруді одан әрі жетілдіру мәселесі толассыз, үздіксіз күн сайын өзгеріп тұрған әлеммен бірге жүрері анық. Балабақшада берілген барлық білімнің бастамасы әрі жан – жақты дамыту түпкі негізінен қалайтын орын. Сондықтан да, балалардың ой өрісін үздіксіз дамыту үшін оқу іс - әрекетін қызықты заманауи ойын арқылы өткізудің маңызы зор. Әрине, барлығын байланыстыру, жүйелеу оңай жұмыс емес, бірақ белгілі бір жетістікке жету үшін, «тілдердің үш тұғырлылығының» болуы үшін, нәтижесін көруге болатын сияқты. Үш тілді болу - қазіргі заман талабы. Тиімді қолдана білген кез келген технология білім сапасын арттыратыны хақ. Дамыған елу мемлекеттің қатарына кіру үшін білімді ұрпақ тәрбиелеу керек. Себебі, Қазақстанның болашағы білімді ұрпақтың қолында. Қазіргі жастар - ертеңгі Қазақстанның болашағы.

Қолданылған әдебиеттер тізімі:

1. Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә Назарбаевтың Қазақстан халқына жолдауы: «Қазақстан 2050» Стратегиясы 14 желтоқсан 2012 жыл
2. [<http://bilimdiler.kz/ustaz/21594-ooyun-arkyly-mektep-zhasyna-deyingi-balalarga-agylshyn-tilin-uyretude-zamanaui-tehnologiyalardy-koldanu.html>]
3. [<http://engime.org/mektep-jasina-dejingi-balalarfa-afilshin-tilin-oitudi-erekshel.html>]

ЗАМАНАУИ БІЛІМ БЕРУДЕГІ ДАМУДЫҢ НЕГІЗГІ ТЕНДЕНЦИЯЛАРЫ

СПАНБЕТОВА А. Е.

БМ-18-3(11) тобының 2 курс студенті

ҒЫЛЫМИ ЖЕТЕКШІ : ЖЕКСЕНОВА Б. О.

Қарағанды «Bolashaq» жоғарғы колледжі

"Қазақстан әлемдегі бәсекеге барынша қабілетті елу елдің қатарына енуі үшін: білімді де, зерделі, жан-жақты дамыған дарынды, қабілетті ұрпақ керек" Ел президенті Н.Ә.Назарбаевтың "Жаңа әлемдегі жаңа Қазақстан" атты халыққа жолдауынан.

XXI ғасыр – ғылым мен техниканың дамыған кезеңі. Заман талабына сай қазіргі білім жүйесіндегі игі өзгерістер мен жаңалықтар соның нәтижесі. Бүгінгі білім беру үрдісінде жаңа ақпараттық технологияны пайдалану және оны мақсатты түрде жүзеге асыру – ақпараттық қоғам дәуірінің негізгі көзі. Ал, жақсылыққа бастайтын жарық жұлдыз - оқу. «Надан жұрттың күні – қараң, келешегі тұман», - деп М. Дулатов айтқандай, егеменді еліміздің тірегі - білімді ұрпақ. Қазіргі мектеп мұғалімдерінің алдында тұрған басты міндет - оқушылардың шығармашылық білім дағдыларын қалыптастыру. Шәкәрім Құдайбердіұлы «Адамның жақсы өмір сүруіне үш сапа негіз бола алады, олар барлығынан басым болатын адал еңбек, мінсіз ақыл, таза жүрек. Бұл сапалар адамды дүниеге келген күннен бастап тәрбиелейді» деп есептейді. Ұрпақ тәрбиесі - бұл болашақ тірегі, мемлекеттік маңызды іс. Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңында «Білім беру жүйесінің басты міндеті – ұлттық және жалпы адамзаттық құндылықтар, ғылым мен практика жетістіктері негізінде жеке адамды қалыптастыруға және білім алу үшін қажетті жағдайлар жасау; ... оқытудың жаңа технологияларын енгізу, білім беруді ақпараттандыру» - деп білім беру жүйесін одан әрі дамыту міндеттері көрсетілген. Бұл міндеттерді шешуде, әрбір орта мектептің бастауыш сатысында білім беруде оқу-тәрбие үрдісін жаңа технологияларға сай ұйымдастыру әрбір мұғалімнің күнделікті ізденісі арқылы, барлық жаңалықтар мен қайта құру өзгерістерге батыл жол ашарлық жаңа практикаға, жаңа қарым-қатынасқа өту қажеттігі туындайды.

Жеке тұлғаны дамыту шеңберінде білім берудің мақсаты мен мәнінің өзгеруі «білім беру технологиясы» деп аталатын жаңа ұғымның пайда болуына ықпал етеді. Бұл ұғымның мәнін білім беру үдерісін өзгеше дамытатын жүйе деп түсінуге болады, сонда білім алушылардың іс-әрекеті жетекші фактор болып табылып, оқыту мұғалім мен білім алушының субъектаралық өзара әрекетін қарастыратын және олардың мүмкіндіктерін қамтамсыз ететін рефлексиялық басқару ретінде көрінеді.

Бастауыш білім – үздіксіз білім берудің баспалдағы. Мұғалімнің негізгі ұстанған мақсаты - білімнің жаңа үлгісін жасап, белгілі бір көлемдегі білім мен білік дағдыларын меңгерту, оқу мен тәрбие үрдісін ұйымдастырудың сан түрлі жаңа әдіс - тәсілдерін іздестіру, жаңа технологияларды сабаққа тиімді пайдалана білуі, бір сөзбен айтқанда - оқу үрдісін дамыту. Жаңа технологияны жүзеге асыру, тиімділігіне қарай пайдалану үшін, әр мұғалім өзінің алдында отырған оқушыларының жас ерекшеліктерін ескере отырып, педагогикалық мақсат - мүддесіне байланысты, өзінің шеберлігіне байланысты таңдап алады. Жаңа технологияны жүзеге асыруда мұғалім белсенділігі, шығармашылық ізденісі, өз мамандығына деген сүйіспеншілігі, алдындағы шәкірттерін бағалауы ерекше орын алады.

Бастауыш саты – бұл оқушы тұлғасы мен санасының қарқынды дамитын құнды, қайталанбайтын кезеңі. Сондықтан бастауыш мектеп – оқушыны тұлға етіп қалыптастырудың алғашқы баспалдағы. Президент жолдауында: «Ұлттың бәсекеге қабілеттілігі бірінші кезекте білім деңгейімен айқындалады» – деген байламы жеке адамның құндылығын арттыру, оны дайындайтын ұстаз жауапкершілігінің өсуі, тынымсыз еңбек, сапалы нәтиже деген ұғыммен егіз.

Сонымен қатар бастауыш мектепте ақпараттандыру мәселесін зерттеуші ғалымдардың пайымдауынша, бастауыш мектепте ақпараттандырудың міндеттерін шешуде ақпараттық және коммуникациялық технологияларды қабылданудың төмендегі бағыттарына сүйену керек.

1) оқу процесінде қазіргі ақпараттық технологияларды қолдану

2) бастауыш мектептерде электрондық оқулықтарды оқыту.

3) кәсіби - педагогикалық іс-әрекетті қамтамасыз ету.

4) оқу – тәрбие процесін басқару

Солардың бірі білім беруді ақпараттандыру барысында дидактикалық және оқыту құралы болып компьютер саналады. Сондықтан кез келген білім беру саласында мультимедиялық электрондық оқыту құралдары барлық пәндерді оқытуға пайдаланады. Осы ретте ақпараттық технологияны пайдаланудың тиімділігін ашып айтуға болады. Қазіргі таңда жаңа технологияның жетістіктері интерактивті тақта мен электрондық оқулыққа тоқталар болсақ...

«Активті экран» кешені білім үрдісінде қолданылатын ақпаратты көрсетуге және оны компьютермен басқаруға тағайындалған әмбебап интерактивтік жүйе болып табылады. Бағдарламалық-техникалық кешенді дидактикалық мақсатта пайдалану барысында олардың негізгі қызметі – жалпы ақпаратпен кәсіби біліктілікті жетілдіру бағытында қолданып, сонымен қатар бұл құралдың оқушылардың, ойлау және ойын қысқа және түсінікті түрде жеткізе білу қабілетін арттырып, өз ойларын жаңа технология құралдары көмегімен жүзеге асыруын қалыптастыруды қамтамасыз ете алатыны белгілі болды.

Бағдарламалық-техникалық кешеннің құрамына кіретін интерактивті тақтаны оқытушыға сабақты қызықты және динамикалық түрде мультимедиялық құралдар көмегімен оқушылардың қызығушылықтарын тудыратындай оқуға мүмкіндік беретін визуалды қор деп те атауға болады. Сабақты түсіндіру барысында мұғалім тақта алдында тұрып, бір мезетте мәтіндік, аудио, бейне құжаттарды DVD, CD-ROM және Интернет ресурстарын қолдана алады. Бұл кезде мұғалім қосымшаны іске қосу, Web-түйін мазмұнын қарастыру, ақпарат сақтау, белгі жасау тышқанды ауыстыратын арнайы қалам арқылы жазулар жазу және т.б. әрекеттерді жеңіл орындай алады.

Интерактивті құралдарды сабаққа пайдаланғанда дидактикалық бірнеше мәселелерді шешуге көмектеседі:

- Пән бойынша базалық білімді меңгерту;
- Алған білімді жүйелеу;
- Өзін – өзі бақылау дағдыларын қалыптастыру;
- Жалпы оқуға деген ынтасын арттыру;
- Оқушыларға оқу материалдарымен өздігінен жұмыс істегенде әдістемелік көмек беру.

Бұл технологияны оқу материалын хабарлау және оқушылардың ақпаратты меңгеруін ұйымдастыру арқылы, көзбен көру жадын іске қосқанда арта түсетін қабылдау мүмкіндіктерімен қамтамасыз ететін әдіс деп қарауға болады.

Оқушылардың көпшілігі естігенінің 5% және көргенінің 20% есте сақтайтыны белгілі. Аудио және видео ақпаратты бір мезгілде қолдану есте сақтауды 40-50% дейін арттырады.

Қазіргі заман мұғалімнен тек өз пәнінің терең білгірі болуы емес, тарихи танымдық, педагогикалық – психологиялық сауаттылық, саяси экономикалық білімділік және ақпараттық сауаттылық талап етілуде. Ол заман ағымына сәйкес білім беруде жаңалыққа жаны құмар, шығармашылықпен жұмыс істеп, оқу мен тәрбие ісіне еніп, оқытудың жаңа технологиясын шебер меңгерген жан болғанда ғана білігі мен білімі жоғары жетекші тұлға ретінде ұлағатты саналады.

Жаңа технологияның бізге ұсынып отырған тағы бір жетістігі бұл әрине мультимедиялық оқулығымыз - электрондық оқулық. Білім берудің кез келген саласында танымдық белсенділікті арттырып, ойлау жүйесін қалыптастыруға шығармашылықпен жұмыс істеуге жағдай жасайтын – электрондық оқулық. Электрондық оқулықты пайдалану мұғалімнің ғылыми-әдістемелік потенциалын дамытып, оның сабақ үстіндегі еңбегін жеңілдетеді. Оқытудың әр сатысында компьютерлік тесттер арқылы оқушыны жекелей бақылауды, графикалық бейнелеу, мәтіндері түрінде, мультимедиялық , бейне және дыбыс бөлімдерінің бағдарламасы бойынша алатын жаңалықтарды іске асыруға көп көмегін тигізеді. Электрондық оқулықтарды қарапайым оқулықтарға қарағанда пайдалану ыңғайлы және оларда өзін-өзі тексеру жүйесі бар. Осы электрондық оқулықтың артықшылығы болып табылады. Мұғалім үшін электрондық оқулық бұл күнбе-күн дамытылып тұратын

ашық түрдегі әдістемелік жүйе, оны әрбір оқытушы өз педагогикалық тәжірибесіндегі материалдармен толықтыра отырып, ары қарай жетілдіре алады. Мазмұны қиындау бір үлкен тақырыптың бөліктерін өткенде қосымша бейнехабар және клиптер қажетті элемент болып табылады. Бейнеклиптер уақыт масштабын өзгертуге және көріністерді тез және жай түрде көрсетуге пайдалы. Электрондық оқулық таңдап алынған хабарды көшіруге мүмкіншілік туғызады. Электрондық оқулық арқылы түрлі суреттер, видеокөріністер, дыбыс және музыка тыңдатып көрсетуге болады. Бұл әрине, мұғалімнің тақтаға жазып түсіндіргенінен әлдеқайда тиімді, әрі әсерлі. Меңгерілуі қиын сабақтарды компьютердің көмегімен оқушыларға ұғындырса, жаңа тақырыпқа деген баланың құштарлығы оянады.

Компьютерлер мен интерактивті тақта оқушылардың тілдік құзіреттілігін, шығармашылық потенциалын дамыту құралы ретінде пайдалану интеллектуалдық, эстетикалық және ақпараттық сауаттылығын арттыруға көмектеседі, ал көрнекі құрал ретінде пайдалану оқу-танымдық үрдіс тиімділігін арттырады.

Біз бейбіт елде, мемлекеттік білімді жетілдіруге аса мән берген елде тұрамыз. Жалпы білім берудің мақсаты – терең білімнің, кәсіби дағдылардың негізінде еркін бағдарлай білуге, өзін-өзі дамытуға адамгершілік тұрғысынан жауапты шешімдерді қабылдауға қабілетті жеке тұлғаны қалыптастыруға, яғни жеке тұлғаны қалыптастыруға негізделген, ақпаратты технологияны терең меңгерген, жылдам өзгеріп жататын бүгінгі заманға лайықты, жаңашыл тұлғаны қалыптастыру.

Қазақстанның тәуелсіз мемлекет ретінде қалыптасуы орта білім беру жүйесінің дамуымен тығыз байланысты. Қай халықтың, қай ұлттың болсын толығып өсуіне, рухани әрі мәдени дамуына басты ықпал жасайтын тірегі де, түп қазығы да – мектеп. Мектептердің білім деңгейін көтеру және онда интерактивті құралдарды пайдалану арқылы оқу – тәрбие процесін тиісті деңгейге көтеру, мектеп ұстаздарының, басшыларының, педагогикалық ұжымның жүйелі басшылыққа алған бағыты деп есептейміз.

Ақпараттық технологияның келешек ұрпақтың жан-жақты білім алуына, іскер әрі талантты, шығармашылығы мол, еркін дамуына жол ашатын педагогикалық, психологиялық жағдай жасау үшін де тигізер пайдасы аса мол.

Ұстаздық – ұлы құрмет. Себебі, ұрпақтарды ұстаз тәрбиелейді. Болашақтың басшысын да, данасын да, ғалымын да, еңбекқор егіншісін де, кеншісін де ұстаз өсіреді... Өмірге ұрпақ берген аналарды қандай ардақтасак, сол ұрпақты тәрбиелейтін ұстаздарды да сондай ардақтауға міндеттіміз” –деп Б.Момышұлының сөзімен аяқтаймын.

Әдебиеттер

1. А. Асқарбаев, М. Жазыбаев, С. Рахметова. “Бастауыш оқудың тиімділігін арттыру”: Алматы-1975, 6-47 б ет
2. Бастауыш мектеп методикасы. Алматы.- 1987, 6-12 бет
3. Жұмабаева Ә.Е. Бастауыш мектептегі сауат ашу кезеңінде үргізілетін тіл дамыту жұмытарының әдістемесі.- Алматы.- 1994.- 3-9 бет
4. Молдатаева М. Тілді дамыта оқыту: Бастауыш мектеп:- 2000, №3-4-9 бет
5. Рахметова С. Қазақ тілін оқыту методикасы. Алматы: Ана тілі.- 1995.- №5.- 54-59 бет
6. Қазақстан Республикасының Президенті Нұрсұлтан Әбішұлы Назарбаевтың Қазақстан халқына Жолдауы. – Астана: Елорда, 2014. – 23-б.
7. Қалым Г.М.. Ақпараттық-коммуникациялық технологиялар // Педагогикалық альманах, 2011. – 1.
8. Түсіпова А. Компьютер-оқытудың жаңа ақпараттық технологиясы. – Қазақстан мектебі, 2004. – №7.

СОВРЕМЕННЫЕ ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ ДОШКОЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ В РЕСПУБЛИКЕ КАЗАХСТАН

На современном этапе развития в Республике Казахстан происходят глубокие социально-экономические преобразования, которые требуют новых подходов к системе дошкольного образования и поиска новых эффективных форм организации учебного процесса. Это своевременно нашло отражение в Стратегической программе «Казахстан-2030». В Послании Президента Н.А. Назарбаева большое внимание уделяется необходимости кардинально повысить качество дошкольного образования. «Основы мышления, умственные и творческие способности, новые навыки формируются в самом раннем детстве. Акценты в образовании смещаются в сторону модели 4К: развития креативности, критического мышления, коммуникабельности и умения работать в команде».

Дошкольное образование — это фундамент всей образовательной системы, так как именно здесь закладываются основы личности, определяющие характер будущего развития ребенка .

Дошкольное воспитание и обучение обеспечивает :охрану жизни и укрепление здоровья ребенка ; развитие речи и родного языка, культуры общения, подготовку к овладению основами грамоты; формирование ценностных, нравственных ориентаций дошкольника на народных обычаях и традициях воспитание любви к Родине, родному краю, уважения к государственной символике, гуманного отношения к окружающему миру, семье, людям разных национальностей; формирование у ребенка целостной картины окружающего мира, первоначальных представлений о себе, ближайшем социальном окружении; познавательное и творческое развитие ребенка, формирование способов интеллектуальной деятельности, развитие любознательности.

Право ребенка на образование и полное развитие своих способностей имеет важнейшее значение для жизни детей и благополучия общества. Развитие системы дошкольного воспитания и обучения является важным направлением государственной политики нашей страны.

Дети Казахстана дошкольным воспитанием и обучением обеспечивается различными типами и видами дошкольных организаций, таких как: ясли-сад, детский сад, семейный ясли-сад, санаторный ясли-сад, комплекс «школа-детский сад», дошкольный мини-центр. Количество дошкольных организаций 8590 , том числе 3128 детских садов и 5462 мини-центров, 644,3 тысяч детей посещают дошкольные организации.

В новом Государственном общеобязательном стандарте дошкольного воспитания и обучения предусмотрен охват дошкольным воспитанием и обучением детей с ограниченными возможностями. Ранняя, полноценная социальная и образовательная интеграция воспитанников с отклонениями в развитии в среду нормально развивающихся сверстников. Целенаправленно организованная предметная среда в инклюзивной группе играет большую роль в гармоничном развитии и воспитании особого ребёнка. Такая мера позволит охватить специальным образованием более 15 тысяч детей.

В связи с поручением Главы государства в республике проводится работа по модернизации дошкольного образования. В этих целях разработаны и утверждены Стандарт и Типовые учебные планы дошкольного образования. Обновляются образовательные программы дошкольного воспитания и обучения. Внедряются инновационные технологии воспитания и обучения и триединства языков.

Образовательные программы и Стандарт дошкольного воспитания и обучения содействуют эффективному решению проблемы преемственности между дошкольным и начальным школьным образованием. Предшкольная подготовка является связующим звеном между дошкольной организацией и школой. Она обеспечивает психологическую и моральную готовность детей к обучению, играет значительную роль в безпроблемном вхождении ребенка в образовательный процесс, адаптации его в школе. Основным условием предшкольной подготовки является: охрана и укрепление физического и психического здоровья детей, обеспечение интеллектуального и личностного развития, забота об их

эмоциональном благополучии, коррекция нарушений в развитии детей, взаимодействие с семьей. В связи с переходом на 12-летнее образование в республике принимаются меры по пересмотру программ и учебно-методических комплексов, используемых в настоящее время в предшкольных группах.

Для вхождения в пространство 12-летнего образования необходимо: создать условия для полного охвата всех детей 5-6-летнего возраста предшкольной подготовкой, привести в соответствии с требованиями ГОСО действующие программы предшкольной подготовки, учебно-методические комплексы, обеспечить преемственность семьи и детского сада, психолого-педагогическое просвещение родителей внедрить в образовательный процесс инновационные технологии.

Развитие и формирование детей дошкольного возраста зависит от квалификации педагогов. Президент Республики Казахстан Н.А. Назарбаев отмечает, что «Знания и профессиональные навыки- ключевые ориентиры современной системы образования»

В республике в рамках «Программы занятости 2020» ведется совместная работа органов образования и органов занятости населения по подготовке и переподготовке кадров для организаций дошкольного образования из числа безработных граждан и незанятого населения. Разработка программ профессионального роста педагогов с учетом индивидуально-дифференцированного подхода к каждому воспитателю для повышения профессиональной и методической компетентности. Воспитателю вверен неповторимый, не с чем несравнимый по своей сложности и красоте процесс становления человеческой личности. Стандарт предъявляет особые требования к статусу педагога, который формирует социально-духовные качества ребенка, способствующие самореализации и успешности, готовности к креативному и критическому мышлению, ориентацию на уважение культурных ценностей как общечеловеческих, так и национальных. Большие надежды возлагаются на педагога-профессионала, его ответственность за качество результатов своей работы.

Для большинства стран сегодня очевиден тот факт, что наиболее успешно ребенок развивается, воспитываясь в двух институтах - в семье и дошкольной организации. Семья, на основе привития семейных традиций и обычаев создает комфортный, благополучный фон воспитания. Дошкольное учреждение создает условия для организации детского сообщества, без которого невозможно успешное социальное развитие ребенка.

Вот почему стандарт предоставляет семье возможность активного участия в планировании, принятии решений и рекомендаций, создаются благоприятные условия для создания партнерских отношений семьи и дошкольной организации, что является гарантом комфорта и безопасности пребывания детей в детском коллективе. Новый стандарт является продуманным документом, связывающим воедино социальные, программно-методические, физические, когнитивные и эмоциональные аспекты, так необходимые для личностного развития ребенка, с учетом достижений отечественной и зарубежной педагогической науки.

Механизм улучшения качества дошкольного воспитания и обучения. Нормы, предусмотренные Законом РК «Об образовании» от 27 июля 2007 г.:

- предусмотрена норма государственных гарантий на получение бесплатного дошкольного образования.
- введен государственный образовательный заказ на дошкольное воспитание;
- дошкольное воспитание и обучение установлено как уровень образования;
- введена статья 15 «Общеобразовательные учебные программы дошкольного воспитания и обучения», определяющая цели образования и развития детей дошкольного возраста, установлена обязательная и бесплатная дошкольная подготовка пятилетних детей;
- определена педагогическая нагрузка воспитателей дошкольных организаций в размере 22 часов в неделю. Данная нагрузка является самой низкой в странах СНГ: воспитатели детских садов в России, Прибалтике и других странах СНГ работают 36 часов в неделю.

В связи с этим возможно выделить приоритетные направления развития дошкольной сферы в Республике Казахстан.

1. Инициирование деятельности дошкольных учреждений по внедрению опыта работы с использованием полиязычного и поликультурного компонента обучения и воспитания личности ребенка.
2. Создание условий для многовариативного пространства дошкольного воспитания и обучения.
3. Подготовка и переподготовка дошкольных кадров на основе современной методологической, технологической, дидактической базы в преддверии перехода на 12-летнее обучение.
4. Формирование информационной компетентности воспитателей новой формации, способных работать в системе 12-летнего образования.
5. Реализация технологии повышения квалификации педагогов с целью совершенствования качества дошкольного и начального образования.
6. Формирование модели руководителя новой формации с опережающим, прогнозирующим стилем управления.

Использованная литература:

1. Послание Президента Республики Казахстан Н.А. Назарбаева октябрь 2018г
2. Джадрина М.Ж. Научные основы построения содержания вариативного образования в школе. Монография. Алматы: Дәуір, 2000.
3. Коллективная монография Института философии РАН: Модернизация и глобализация: образы России в XXI веке. М., 2002.
4. Батибаева С.Г. Обновление содержания образования дошкольных организации через новые технологии. Білім. Образование, 2005.

КОНТРОЛЬ, МОНИТОРИНГ ОЦЕНКИ КАЧЕСТВА, ОБУЧЕНИЕ УЧАЩИХСЯ

ПОНАРЬИНА А.С

КГУ «ОСШ №20»

alena_mmm1996@mail.ru

При новом подходе у школьника есть возможность оценить себя, свои достижения и полученные результаты. В его задачи входит научиться контролировать, устанавливать и устранять причины возникающих трудностей. При традиционном подходе учитель являлся главным и единственным, кто определял успешность учащегося на уроке, решал, что ему поставить «5», «4», «3» или «2».

Главное отличие нового оценивания – это оценивание работы школьника на конкретном уроке, а не его личности; работа ребенка сравнивается не с работами других учеников, а с эталоном (образом отлично выполненной работы), который известен им заранее.

В течение нескольких уроков школьник может не получать оценку в виде определенной цифры, но это не значит, что оценивание не происходит, учитель осуществляет в это время «формативное», то есть безотметочное оценивание в виде комментариев, советов, суждений. При формативном оценивании обучающийся имеет право на ошибку и ее исправление. Это позволяет определить возможности школьника, выявить трудности, помочь в достижении наилучших результатов, своевременно корректировать учебный процесс.

Благодаря наличию четко определенных и известных всем критериев обучающиеся будут понимать:

- На какой стадии обучения он находится?
- Куда он стремится в своем обучении?
- Что необходимо сделать ученику, учителю или родителю, чтобы помочь ему достичь ожидаемых результатов обучения?

Школа в обучении детей успеха не добьется без активного участия родителей. Они должны оказывать необходимую моральную поддержку ребенку, регулярно отслеживать результаты, но не через вопрос: «Какую оценку ты получил?», а спрашивая его: «Что ты сегодня на уроке выучил и что усвоил?». Новая система оценивания возвращает ответственность родителей за

обучение их детей, и если они будут выстраивать доверительные отношения с учителями, регулярно беседовать с ними о результатах обучения, участвовать в школьных тренингах и консультациях, то успех к школьнику придет незамедлительно.

В обучении учащихся я использую активные методы преподавания:

- **Метод «Карусель»**- Ученики работают в небольших группах, размышляя, в поисках ответа на конкретно поставленный вопрос. Им предоставляется возможность для совместного оценивания идей других групп и использования их в качестве потенциальной основы для окончательного формирования своих собственных ответов на вопросы.
- **Метод «Факт или мнение»**- Сущность метода состоит в создании условий для размышлений учеников и формулировки заключений о том, является ли полученная ими информация *фактом* или *рядовым мнением*, основанным на системе ценностей. В плюралистическом обществе разграничение *факта* от *мнения* на основе доказательств является важным навыком. Это непростое задание требует от учеников рассмотрения природы знаний (возможны случаи отсутствия одного конкретного ответа). Ученики работают в группах для обсуждения своих позиций. Результативным подходом к данному заданию станет опрос после выполнения задания.
- **Метод «Воздушный шар»** -Метод используется в качестве инструмента в процессе планирования. Метод позволяет формировать у учеников навыки сопоставления проблем, прогнозирования всех возможных последствий и реализации структурированного подхода в вопросах организации и планирования каких-либо мероприятий.
- **Метод «Пазл»** -Метод рекомендуется использовать в качестве командного задания, средства сбора информации, введения к определенной теме, или как первый шаг для предстоящего планирования, принятия решений или детальной дискуссии. Метод может активизировать интерес и мотивировать учеников в решении задач.

Все методы, используемые на уроке способствуют развитию критического мышления, учат детей правильно находить информацию и использовать ее.

Мониторинг - это постоянное наблюдение за каким – либо процессом с целью сопоставления наличного состояния с ожидаемыми результатами, отслеживание хода каких – либо процессов по четко определенным показателям. Главное назначение мониторинга – обеспечить всех участников образовательного процесса обратной связью, которая позволяет вносить последовательные изменения в ходе реализации учебной программы для повышения качества ее результатов. Основным принципом мониторинга качества образования является систематичность в проведении исследований и наблюдений, доступность и открытость в полученной информации. Поэтому в своей работе я использую мониторинг базовый, тематический, по каждому разделу.

Анализ индивидуальных результатов позволяет решить несколько важнейших задач:

- 1) помогает выявить, какого рода задания вызывают у ребенка большие трудности.
- 2) помогает определить приоритеты в работе с тем или иным учеником.
- 3) работа с индивидуальными данными дает возможность посмотреть на темп выполнения ребенком диагностических заданий.

Если использовать мониторинговую систему определения достижения учащихся, то процесс обучения становится более осмысленным и целенаправленным, что приведет к повышению качества знаний учащихся, повлияет на рост творческой активности.

Литература

1. <https://izdatelstvo-sk.kz/news/obnovlyonnaya-programma-obrazovaniya-daleko-ne-vsem-prishlas-po-vkusu/>
2. «Активные методы преподавания и обучения учащихся»
3. Дж. Коул (2006 г.) *101 список основных предметов для использования ИКТ в классе*. Международная издательская группа Continuum.

ЗАМАНАУИ БІЛІМ БЕРУДІ ДАМУДЫҢ НЕГІЗГІ ТЕНДЕНЦИЯЛАРЫ

ФАЙЗОЛЛАЕВА Н. М.
ҒЫЛЫМИ ЖЕТЕКШІСІ: ИЛЬЯШОВА Б.Ф.
Қарағанды «Bolashaq» жоғарғы колледжі

Адамның екі ең маңызды өнертанбасы бар:
Тәрбиелеу өнері және басқару өнері.

И.Кан

Мектеп жасына дейінгі балаларды дамыту мәселесі ұлттық даму стратегиясымен тығыз байланысты мемлекеттік саясаттың ажырамас бөлігі болып табылады. Бала – біздің болашағымыз. Олай болса, балабақшадағы тәрбиелеу мен оқыту баланың ғана емес, еліміздің де жарқын болашағының кепілі. Ол-үздіксіз білім берудің алғашқы деңгейі. Сондықтан, мектепке дейінгі тәрбиелеу мен оқытудың негізгі мақсаты-баланың жеке басының қалыптасуы мен дамуы болуы тиіс.

Мектепке дейінгі тәрбие мен оқыту үздіксіз білім беру жүйесінің алғашқы деңгейі ретінде қазіргі тұрақты өзгеріп тұрған әлемде табысты бейімделуге қабілетті бала тұлғасының қалыптасуы мен дамуы үшін жағдайлар жасайды. Қазіргі таңда адамзат қоғамына ғылыми жаңалықтар мен инновациялық технологиялар қаншалықты маңызды болса, мектеп жасына дейінгі баланы тәрбиелеу мен оқыту саласын заман талабына сай дамыту соншалықты уақыт сұранысын қанағаттандыратын жаңа бағдарламалармен, технологиялармен қамтамасыз ету болып отыр.

Жетекші ғалымдар мен практиктер жүргізген көптеген психологиялық-педагогикалық зерттеулер нақты мектепке дейінгі жасты зияткерлік, тұлғалық, әлеуметтік, эмоционалдық дамуын стратегиясымен үздіксіз байланысты екендігін және мемлекеттік саясаттың ажырамас бөлігі болып табылатындығын ескере отырып, Қазақстан Республикасының мектепке дейінгі білім беру жүйесін жаңғырту, дамыту ісіне ерекше көңіл бөлді.

Ата-ана баласын балабақшаға әкелгенде үлкен ортаға үйренеді, бейімделеді, көзі ашылады деп үміттенеді. Ол -педагогтың басты мақсатының бірі. Баланың ойлау және шығармашылық қабілетін дамыту, сөйлеу мәдениетін қалыптастыру, оқу, жазу, сызуға ойын арқылы үйрету басты назарында болатыны анық. Осыған байланысты еліміздің сеніп тапсыратын мәртебелі азаматты қалыптастыратын отбасы және мектепке дейінгі тәрбие мекемесінің қызметкерлері. Заман талабына сай білімді, мамандығының қыр-сырын игерген педагог-тәрбиешілерді даярлауда оқу-тәрбие ісін тәжірибемен үйлестіру, кәсіптік білім беруді жетілдіру, жаңа оқу жоспары, жаңа бағдарламаға сай курстар мен түрлі семинарлар өткізудің маңызы зор. Мұның өзі педагогтың жұмысына деген қызығушылығын, шығармашылық қабілетін шындауына, бала тәрбиесіне деген түсінігінің кеңеюіне бірден-бір себеп болып табылады.

Білім – теңіз, оның тереңіне құпиясын ашатындар ғана бойлай алмақ. Ондай адамдарды дайындайтын, білім, тәрбие беретін бала жанының бағбаны – тәрбиеші. Ал ұстаз білімді бала санасына сабақ арқылы жеткізеді. Ол – ұстаздың бір-біріне ұқсамайтын жан-жақты өткізген сабақтары. Келер ұрпаққа қоғам талабына сай тәрбие беруде мұғалімдердің инновациялық іс-әрекетінің ғылыми-педагогикалық негіздерін меңгеруі-маңызды мәселелердің бірі.

Елбасымыз Н.Ә. Назарбаевтың «Қазақстан–2030» Қазақстан халқына арналған жолдауында «Біздің жас мемлекетіміз өсіп, жетіліп, кемелденеді, біздің балаларымыз бен немерелеріміз онымен бірге ер жетеді. Бүкіл дүниежүзілік білім беру кеңістігіне кіру мақсатында қазіргі кезде Қазақстанда білімнің жаңа жүйесі құрылуда. Бұл процесс педагогика теориясы мен оқу - тәрбие процесіне нақты өзгерістер енгізумен қатар, елімізде болып жатқан түрлі бағыттағы білім беру қызметіне жаңаша қарауды, қол жеткен

табыстарды сын көзбен бағалай отырып саралауды, жастардың шығармашылық әлеуметін дамытудың, мұғалім іс-әрекетін жаңаша түрғыда ұйымдастыруды талап етеді».

Үздіксіз білім беруге көшу, компетенцияға негізделген білім, жаңа ақпараттық технологияны пайдалану, білім берудің ашықтығы, көкейкестілігі, іргелі білім беру, білімді ізгілендіру; білім берудегі инновациялық әдістер.«Инновация» термині ғылымға ХІХ ғасырда енді. Ағылшын тілінен аударғанда «жаңалық енгізу», «жаңашылдық» деген ұғымды білдіреді. ХХ ғасырдың 30 жылдары И.Шумпетер, Г.Менш «инновация» терминін ғылымға енгізді. Осы кезден бастап, «инновация», «инновациялық процесс», «инновациялық потенциал» терминдері жалпы ғылымдардың терминологиялық жүйесін байытты. Инновациялық үдерістің негізі-жаңалықтарды қалыптастыру, қолдану, жүзеге асыру.«Технология» ежелгі гректің «techno» - өнер, шебер, білгір және «logos» - білім, ғылым деген сөздерінен шыққан. Сонымен технология – шеберлік, өнерлік, білгірлік туралы ғылыми ұғым. «Технология» сөзі көптеген ұғымды білдіреді, олар:

Белгілі бір маңызды әрекетте, өнерде, шеберлікте мақсатқа жету үшін қолданылатын әдіс (В.Даль сөздігі).

Белгілі заттың бейнесін өзгерту үшін қолданылатын өнер, біліктілік, әдіс-тәсілдер (В.М. Шепель).

Белгілі затты, тұлғаны сапалы өзгертуде қолданылатын білім мен әдіс-тәсілдер жүйесі (И.Г. Зайнышев).

Адамның әрекетін, біліктілігін, тәжірибесін еңбекке қажетті заттарды, әлеуметтік шындықты сапалы өзгертуге бағытталған әрекеттер жүйесі (Р.В. Овчарова).

В.П. Беспалько: «Педагогикалық технология - оқу мен тәрбие процестерінің еске түсіру барысында қолданған құралдар мен әдістер жиынтығы, олар білім мақсатын тиімді жүзеге асыруға мүмкіндік береді».

«Жаңа» деген түсінік, жақында пайда болған. Ашылмаған, ғылым аймағына және практикаға қатысты, жаңалық әртүрлі түрде қолдануы. Практикалық идея, лабораториялық іс - тәжірибе, мекемелер мен ұйымдарда жаңа идеяны іске асыру. Соңғы кезде жаңалық «новация» ұғымы ретінде кездеседі. Новация дегеніміз - бұл лабораториялық емес жаңа идеяны бірінші рет жүзеге асыру, ғылым жүзінде пайда болса да, практикада негізделген. Жаңалық енгізу - ұйымға және жергілікті аймақтық, мемлекеттік мекемелерге енгізілген үлгіге бағытталған.

Инновацияда, жаңалық енгізу, новация бір – бірімен тікелей пән ретінде байланысты. Инновациялық процесс түсінігі, ол барлық динамикалық процестерді қамтып, жаңалық аймағында процесуалдық аспектілер, барлық жаңалықтардың өзгеруіне байланысты.

Лапиннің инновациялық процеске байланысты екі бөлімі қолданылады:

- 1) қарапайым түрде қолдану, ол яғни ашылу – жаңалық енгізу (новация) – қолданушылардың арасындағы бөлінуі – көпшіліктің қолдануы;
- 2) кеңейтілген түрде қолдану – ашылу – новация – таралуы – меңгеруі және модификация – рутинизация, яғни дәстүрге айналуы.

Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңында: «Білім беру жүйесінің басты міндеті - ұлттық және жалпы азаматтық құндылықтар, ғылым мен практика жетістіктері негізінде жеке адамды қалыптастыруға және кәсіби шыңдауға бағытталған білім алу үшін қажетті жағдайлар; оқытудың жаңа технологияларын енгізу, білім беруді ақпараттандыру, халықаралық ғаламдық коммуникациялық желілерге шығу» - деп білім беру жүйесін одан әрі дамыту міндеттерін көздейді.

Бұл міндеттерді шешу үшін, мектепке дейінгі ұжымдарының, әр мұғалімнің күнделікті ізденісі арқылы, барлық жаңалықтар мен қайта құру, өзгерістерге батыл жол ашарлық жаңа практикаға, жаңа қарым - қатынасқа өту қажеттігі туындайды. Сондықтан да қазіргі кезде әр мұғалім өз іс - әрекетінде қажетті өзгерістерді әртүрлі тәжірибелер жөніндегі мағлұматтарды жаңа әдіс - тәсілдерді дер кезінде қабылдап, дұрыс пайдалана білуі керек. Сонымен қатар балабақшадағы оқу - тәрбие жүйесі, тәрбиеші-бала арасындағы қарым - қатынас жалпы оқытуды ұйымдастыру талапқа сай елеулі өзгерістерді қажет етіп отыр.

Келер ұрпаққа қоғам талабына сай тәрбие мен білім беруде мұғалімдердің инновациялық іс - әрекетінің ғылыми - педагогикалық негіздерін меңгеру маңызды мәселелердің бірі.

Инноватиканың басталуы: инновациялық процесс - инновациялық іс-әрекет - инновациялық потенциал - инновациялық процестерді басқару. Инноватика үш ғылыми пәннен тұрады: социология, психология және басқару теориясы. Жалпы инноватика - инновациялық процеске белгілі бір бағытта жаңалықтардың ашылуын тексеру ғана емес, сонымен қатар кеңейтілуі және бағыт пайда болады, яғни спецификалық әлеуметтік бағытта болуы. Оқу процесін ақпараттандыруды жаппай қолға алу, оның ғылыми - әдістемелік ұйымдастырушылық себептеріне үнемі талдау жасап, назарда ұстау.

Жаңалық ғылыми - зерттеу құралы болып көріну үшін, олар ұйымдасқан, көпшілік қолдану, қарама - қайшылық болып қоғам өміріне өзінің қажеттілігін көрсету.

Білімділік деңгейде бала тәрбиеші көмегімен амал-әрекет жасайды. Мұнда тапсырмалар алдыңғы сабақты нысықтауына мүмкіндік беретіндей, жаңа тақырып үшін тиімді, өмірмен байланысты болуы керек.

Алгоритмдік деңгейде тапсырма балалардың ойлау қабілетін жетілдіру үшін беріледі. Мұндай іс-әрекетте келтіретін тапсырмалар: мәтінмен берілген кері есептер, кері байланыс функциясын атқаратын тексеру тапсырмалары, логикалық есептер, ребустар, сөзжұмбақтар.

Эвристикалық деңгей - өнімді деңгей. Танымдық іздену түріндегі тапсырмаларды орындау барысында қарапайым білімдерін жетілдіріп, жаңа білімді меңгеріп, жаңалық ашады.

Шығармашылық деңгейде балалардың іздену нәтижесінен қалыптастырған ұғым, түсініктерінің, қияли мен белсенді ой-еңбегінің нәтижесінде жаңаша, бұған дейін болмаған, белгілі бір дәрежеде олардың жеке басының икемділігін байқататын дүние жасап шығуына бағытталған тапсырмалар. Оқыту технологиясы педагогтардың эмперикалық инновацияларын ескере отырып, оқыту үрдісін дұрыс, ұтымды басқаруды қарастырады. Оған өзара бір-бірімен байланысты екі үрдіс енеді: білім алушының іс - әрекетін ұйымдастыру және бала тұлғасын дамытудағы жоғары нәтижелерге қол жеткізуге бағытталған іс-әрекетті бақылау. Мектепке дейінгі білім беру жүйесіне жаңашыл орта құру үшін инновациялық технологияларды енгізу болып табылады.

Инновациялық процесті болжау барысында қолданылатын инновациялық іс-әрекеттер тереңдетіліп, кеңейтіледі. Сонымен қатар, оқыту мен тәрбиелеу қорытындылары талданады. Жаңа педагогикалық технологиялармен инновациялық іс - әрекеттің негізгі заңдылықтары мен қағидаларын дұрыс қолдана білуге, шығармашылық ойлауға, кәсіби педагогикалық іс-әрекеттің құндылық қарым - қатынасын қалыптастыруға, ұстаз шеберлігіне жету жолдары мен шараларын жете түсінуге үйренеді. Оқытудың жаңашыл әдістері мен тәсілдерін сөз еткенде, оқылып отырған материалдың ерекшелігі мен құрамының нақты ерекшелігіне сәйкес әдістемелік құралдарды шығармашылықпен пайдалану қажет екеніне назар аударту көзделді. Сонымен қатар, оқытудың инновациялық жүйесі білім, оқыту процесінде жаңа технологияларды пайдалана білу іскерлігі қалыптасуы керек.

Қазіргі кезде толғандыратын өзекті мәселелердің ең негізгісі – еліміздің болашағы. Еліміздің өркен жайын кеңге сермеуі үшін басты мәселе жас ұрпақтың білімді де тәрбиелі болып жетілуі екені белгілі. Келешек - ел басқарар, жер - суына иелік етер, ел - халқын гүлденетер, мерейін өсіріп, мәртебесін биіктетер жасампаз жандарды шыңдап өмірдің ең басты сатысын қалайтын киелі ұя – балабақша. «Аулына қарап, азаматын таны», дейді халық даналығы. Жас ұрпақтың иманжүзді, білімді азамат болып өсуі, ең алдымен, ата-анасы, одан соң білім алар алтын ұясы және қоршаған ортасына байланысты. Балабақша - бұл бала тұлғасы мен санасының қарқынды дамытыпқұнды, қайталанбайтын кезеңі. Сондықтан балабақша-баланы тұлға етіп қалыптастырудың алғашқы баспалдағы.

Президенттің жолдауында: «Ұлттық бәсекеге қабілеттілігі бірінші кезекте білім деңгейімен айқындалады» - деген байламы жеке адамның құндылығын арттыру, оны

дайындайтын ұстаз жауапкершілігінің өсуі, тынымсыз еңбек, сапалы нәтиже деген ұғыммен егіз.

Тәуелсіз ел тірегі- білімді ұрпақ. Қазіргі балабақша жағдайындағы білім берудің ұлттық моделіне өту. Оқыту мен тәрбиелеудің соңғы әдіс-тәсілдерін, жаңа инновациялық педагогикалық технологияны игерген, психологиялық-педагогикалық диагностиканы қабылдай алатын, педагогикалық жұмыста қалыптасқан бұрынғы ескі сүрлеуден тез арада арылуға қабілетті және нақты тәжірибелік іс-әрекет үстінде өзіндік даңғыл жол салуға икемді, шығармашыл педагог-зерттеуші, ойшыл тәрбиеші болуын қажет етеді.

Қоғам талабы – заман талабы, өйткені «әр адам - өз заманының баласы». Сәбиді есті, саналы, сергек етіп тәрбиелеу отбасы мен қоғамдық тәрбие орындарының бірден бір парызы. Сондықтан қазіргі балабақшадағы оқу-білім беруге арналған инновациялық қызмет-мектепке дейінгі білім беру ұйымдары педагогтарының кәсіби дамуының ең басты факторы болып отыр. Балалар мен педагогтардың іс-әрекетінің жемісті болуын қамтамасыз етіп, ұжым шығармашылық, ізденіс үстінде үнемі болуына, заман талабына сай бағыт-бағдар болуы керек. Осы тұрғыдан балабақшаларда оқу-тәрбие жұмыстарын жүргізіп жатыр, оқу-тәрбие процесінің жан-жақты ізденіс жұмыстарының жүргізілуімен қатар, жалпы балабақшаларда жүргізілетін іс-шаралардың сапалы болуына байланысты ізденіс жұмыстары үнемі жүргізіліп отырылуы алға қойылған.

Жаңа технология үрдісінің талабы- балаға білім беруде мақсатқа жету, іс-әрекеттері арқылы ойлау дағдыларын, таным белсенділігін арттырып, баланың жан-жақты дамуына және жаңалықты тез қабылдауына әсер ету. Табиғат сұлулығы рухани қайырымдылыққа тәрбиелеуде үлкен жол атқарады, яғни балаларды мейірімділікке, адамгершілікке, жақын адамдарға қамқор бола білуге көмектеседі.

Біздің заманымыз жаңа технология мен компьютер заманы. Соңғы жылдары біздің өмірімізге түбегейлі өзгеріс енгізді. Сонымен бірге педагогтың де рөлі өзгерді. Ол енді жоғарғы деңгейдегі жаңашыл ұстаз болуы тиіс. Мемлекеттік білім стандарты деңгейіне оқыту үрдісін ұйымдастыру жаңа педагогикалық технологияны енгізуді өз міндетімізге алып отырмыз. Сондықтан оқу-тәрбие үрдісіне жаңа инновациялық әдіс-тәсілдерді енгізу бағытында бақша ішіндегі іс-шараларды бейне таспалар арқылы тамашалауға мүмкіндік жасалады. Тәрбиеленушілердің білімге деген қызығушылығын, талпынысын арттырып, өз бетімен ізденуге, шығармашылық еңбек етуге жол салу да жас ұйымның алдына қойған мақсаттарының бірі. Балалар мен педагогтардың іс-әрекетінің жемісті болуын қамтамасыз етіп, ұжым шығармашылық, ізденіс тәртібінде жұмыс жасап келешек ұрпақты өмір талабына сай тәрбиелеп білім беру, ал ең бастысы дені сау, рухани азамат дайындау.

Сонымен қатар қазіргі заман талаптарының бірі – үш тілділік. Қазіргі кезде балабақшада орыс тілі мен қатар ағылшын тілін оқыту жұмыстары жүргізіледі. Сондықтан жаңа заманауи технологиялармен де тіл үйрену өте оңай болғандықтан болашақ жасөспірім бүлдіршіндерге жаңаша оқыту тенденцияларына мүмкіндіктер өте көп.

Барлық дамыған елдер өзінің бірегей жоғары сапалы білім беру жүйесіне ие. Негізгі балабақша үшін, барлық балабақшадағы оқыту стандарттарын жоғары деңгейге дейін жақсарту қажет. Балабақша тәрбиеленушілерін қазақ, орыс және ағылшын тілдерін меңгеріп шығулары тиіс. Дамыған елдердің білім беру жүйесінде мынадай тенденциялар байқалып отыр: білім беру философиясы мен әдіснамасының жаңаруы; білім беру мазмұнын құру әдістерінің өзгеруі, білім беру жүйесінде жетілдірілген модельдердің жасалуы; білім беруді басқарудың тиімді жолдарының қарастырылуы; жаңа білім технологияларының енгізілуі; бүлдіршіндердің танымдық белсенділігі мен өзіндік ойлауын қамтамасыз ететін дамытушы, сындарлы білім беру моделіне көшуі; терең және белсенді кәсіби бағдар берудің ерте жастан басталуы; ұрпаққа азаматтық – патриоттық, рухани-адамгершілік, көпмәдениеттілік, денсаулық сақтау және экологиялық тәрбие беру ролінің күшейтілуі, білім ұйымдарының оқушыны әлеуметтендірудегі ролінің артуы. Әлемдік білім беру жүйесіне негізделген осындай басым бағыттар ұрпақты озық, саналы дара тұлға деңгейінде қалыптастырады.

Болашақ маман ретінде келер ұрпаққа білім берудің жаңаша тенденцияларын дамытуға көптеген балабақшаларға арналған қазіргі заманға сай технологияларды

пайдаланса деп ойлаймын. Іс – тәжірибе барысында байқағаным балабақшаларда жаңаша оқытудың тенденцияларының бірі үштілділік технологияларын қолдануда. Сондықтан жаңаша, заманауи оқыту үрдісінде озық жаңа технологияларды қолданған жөн деп ойлаймын. Қолданылған әдебиеттер тізімі:

1. Қ. Елубаев Озық технологияларды тиімді пайдалана білейік Қ. Елубаев, Республикалық ғылыми-педагогикалық журнал «Қазақстан мектебі» №10 қазан, 2014
2. Г.М.Жусанбаева Білім берудегі инновациялық технологиялар: Педагогикалық әдістемелік журналы «Білім берудегі менеджмент» / Г.М.Жусанбаева; №1, 2014.-1346/
3. К.З.Жақсылықова XXI ғасырдағы білім беру жүйесінің талаптары мен білім беру ұйымы басшысының құзіреттілігін дамыту мәселесі арасындағы байланыс

ЗАМАНАУИ БІЛІМ БЕРУДІ ДАМЫТУДЫҢ НЕГІЗГІ ТЕНДЕНЦИЯЛАРЫ

АБИКЕЕВА З.К., СҮЛЕЙМЕН А.Е., ИЛЬЯШОВ М.Б.

Қарағанды «Bolashaq» жоғарғы колледжі

Abikeevazarina@mail.ru

Біздің бәрімізге белгілі болғандай, дене шынықтыру - әрбір адамның өмірінің ажырамас бөлігі. «Викиверситет» мақалалар интернет-сайтындағы деректерге сүйене отырып, біз «дене шынықтыру» ұғымына осындай анықтама бере аламыз. Дене шынықтыру - адамның қабілеттерін физикалық және интеллектуалды дамыту, оның дене белсенділігін арттыру және салауатты өмір салтын қалыптастыру, денені шынықтыру арқылы әлеуметтік бейімделу мақсатында қоғамның жасаған және пайдаланатын құндылықтары мен білімінің үйлесімі. Бірақ бәрі қалай басталды? Неліктен адамзат «дене шынықтыру» сияқты нәрседен пайда көрді? Оның қажеттілігі неде? Қоғамның экономикалық, саяси және мәдени жағдайларына байланысты дене тәрбиесі мен спорттың идеяларының, ұйымдастырушылық нысандарының, құралдары мен әдістерінің пайда болуы және дамуы қандай? Не себепті менде сондай сұрақтар туындады деп ойласаңыздар, өйткені адамзат пайда болған күннен бастап, қазіргі заманға дейін өзінің күнделікті өмірін дене шынықтырумен үнемі ұштастырып келді. Егерде осы сұрақтарға жауап тапқымыз келсе, тарихқа жүгінуіміз қажет. Себебі, дене шынықтыруды құрушы - бұл адамдар. Жұмыс барысында олар дене тәрбиесінің нысандарын, құралдарын және әдістерін тапты. Күрес, бокс, ауыр атлетика, семсерлесу, жүзу, шаңғымен сырғанау, конькимен сырғанау, футбол және т.б. сияқты қазіргі заманғы барлық спорт түрлері ежелгі замандарда халықпен құрылып, көптеген ғасырлар бойы мұқият сақталып және жетілдірілді. Және де әр спорттың құрылуының өз себебі мен пайдасы бар.

Барлығы ерте заманда басталған. Алғашқы адамдар шағын қауымдарда өмір сүріп, жеміс-жидек, өсімдік, тамырлар жинау мен аң, балық аулаумен күн көріп жүрді. Бірігіп жиналған, өндірілген «азық-түліктерді», бірге пайдаланылды. Олар жару, кесу және қазу үшін ең қарапайым құралдарды жасауды үйренгеннің алдында көптеген жылдар өтті. Адамның өртті мен оны қолдану жолдарын табуы – жануарлар дүниесі бойынша оның деңгейін жоғарылатты. Адам өртті жыртқыш жануарлардан сақтану, жылыну, пісіру және қоректендіру үшін ғана емес, сондай-ақ, неғұрлым жетілдірілген құралдарды өндіру үшін де қолдана бастады. Ұжымдық еңбек қызметі алғашқы адамдарда сөйлеуді, ойлауды және қоғамдық қатынастарды қалыптастыруға ықпал етті. Еңбек уақытында адамдар жүру, жүгіру, секіру, өрмелеу, орау және жүзу сияқты дағдыларын жақсартты. Балалар ересектерге еліктеу арқылы, өздерінің еңбек қозғалыстарының негізгі нысандарын ойын арқылы жетілдіріп, өздерін болашақтағы ауыр жұмысқа дайындағандарын аңғармаған да. Бірте-бірте адамдар құралдарды пайдалану және еңбек нәтижесі арасындағы қарым-қатынасты түсінді. Бұл туралы хабардар болу олардың жұмыс дағдыларын жетілдіру құралы ретінде еңбек процестерін ұдайы ойнауына әкелді. Еңбек құралдарын (найза, садақ және жебе, балта және т.б.) жақсарту арқылы еңбекті (міндеттереді) табиғи бөлу (жынысы мен жасы), алғашқы шаруашылық және рулық бөліну пайда болды. Алғашқы коммуналдық жүйенің бастапқы кезеңінде, рудың барлық мүшелері негізгі еңбек процестерін көрсететін ойын жарыстарына

қатысты. Ойын іс-қимылы – еңбек тәрбиесінің және сол кезде әлі еңбектен бөлінбеген дене тәрбиесінің маңызды құралдары болды. Осылай, еңбекті денеге түсетін ауырлықпен ұштастырып, алғашқы адамдар дене шынықтыруды шығарған. Яғни, оның қалыптасуы мен дамуы қоғамның материалдық жағдайымен анықталады. Және де оны адамдар әр дәуір сайын өзінің пайдасы үшін қолданды. Осыдан, біз дене шынықтырудың пайдасы шексіз екенін көре аламыз.

Сонымен дене шынықтырудың пайдасы неде? Алдыңғы абзацтан біз дене шынықтырудың еңбекпен тығыз байланысқанын көрдік. Адамның дене бітімі әлсіз әрі шынықпаған болса, ауыр жұмысты жасай алмай қалады. Одан басқа, шыныққан денемен адам өз-өзі үшін тұра алады, өзін-өзі қорғай алады, немесе қарама-қарсы өзінің пайдасы үшін әлі жоқ адамға қиянат жасайды. Бұл осы жағдайдың минусы болып табылады. Осындай жағдайлар өмірде болмауы үшін көптеген спорт түрлерінде ұстаздар шәкірттерінен дене шынықтыру шеберлігін спорттан басқа кезде қолданбауға, басқаға қиянат жасатпауға ант еткіздіреді, мысалға тхэквондода. Және де дене шынықтырудың ең басты пайдасы – денсаулық! Адам үнемі спортпен айналысса, өзін керемет сезінеді.

Әр ұрпақта спорттың орны ерекше болатын, біздің ұрпақ та қалысып келген жоқ. Қазіргі заманда жастар арасында фитнес пен салауатты өмір салтының популяризациясы жүргізіліп жүр. Жаман әдеттерден шегініп, оған қарама-қарсы уақытылы ұйықтау, денеге керекті су мөлшерін ішу, фастфуд жемей, дұрыс тамақтану сияқты жақсы әдеттерге үйреніп келе жатырмыз. Адамдар өз нәтижелерін әлеуметтік жүйелерге салып, бір-бірлерінің құлшыныстарын оятады, салауатты өмір салтын насихаттайды. Әр адам ғаламторда өзінің дене бітіміне және денсаулығына сәйкес келетін жаттығулар комплексін таба алады. Жалпы, фитнес келесі элементтерден тұрады: жүрек-тамырлық фитнес; икемділік; бұлшықет төзімділігі; күш; қуат; теңгерім сезімін дамыту; қозғалыстардың жақсы үйлестіруі; реакция; жылдамдық; бұлшықет пен майлы тіндердің ағзаға қатынасы. Және де қазіргі кезде салауатты өмір салтына «мода» өтіп кетпеген кезде дене шынықтыру мұғалімдері, осы мүмкіндікті жіберіп алмау керек. Неге? Себебі, дене шынықтыру сабағы әр баланың өмірінде ең керек пәндердің бірі, бірақ балалар оны түсінбейді, ал мұғалім оларға бағдар ретінде дұрыс жолды көрсетуі қажет.

Егер адамның денесі өте жақсы, өте мықты және өте әдемі болмаса, онда ол жеке қасиеттерге де әсер ете бастайды. Дәрігерлер өсіп келе жатқан ауру толқындарын емдей алмай, дабыл қағып жатыр. Әскерге баратын дені сау балалардың қажетті санын жинай алмай жатқан әскери қызметкерлер де шағымданып жүр. Дені сау емес балаларға қиын мектеп бағдарламаларын меңгеруге және үйренуге қиындығын түсініп жүрген мұғалімдер де алаңдап жүр. Неге бүгінгі таңда науқастар саны соншама көбейіп кетті? Ересектер арасында ғана емес, балалар да. Себебі, дене шынықтыру сабақтарын ешкім сыйламайды. Бұл үлкен мәселе. Сол себепті, біз қоғамдағы қалыптасқан таптаурынды басынан бастап өзгертуіміз қажет. Қалай? Әлі есі қалыптаспаған балалар арқылы. Балаға барлық тараптан (ата-аналар, мұғалімдер) бағытталған, дәйекті, жүйелі түрде жұмыс істеу оң нәтижеге әкеледі. Осында дене шынықтыру мұғалімінің рөлі зор. Ол жұмыс барысында балалардың кемшіліктерін анықтап, түзетуге, бұл қызметке ынталандыруға және қызығушылықты қамтамасыз етуге, оқушыларға қабылдауды, түсінушілікті және қызмет ету жолдарын және жаттығу кезінде мінез-құлқы туралы ойлануын қамтамасыз етуге міндетті.

Кішкентай мектеп оқушыларының, кейіннен орта және жоғары сынып оқушыларының денсаулығын сақтау қажеттілігі мектепте өте маңызды. Жалпы қоғамды жетілдіру біздің еліміздің болашағына байланысты. Сол себепті дене шынықтыру сабақтарымен, мұғалімнің, медицина қызметкерінің, мектеп психологының және оқушылардың ата-аналарының басшылығымен әртүрлі тәсілдермен денсаулықты жоғарылату бойынша білім мен дағдыларды қалыптастыру керек. Тек қана содан кейін біз жарқын болашаққа жол саламыз!

Пайдаланған әдебиеттер:

1. Қ.Р. үздіксіз білім беру жүйесінде “Салауатты, денсаулықты сақтау бағдарламасы бойынша салауатты өмір салтын қалыптастыру” тұжырымдамасы. – Валеология, дене тәрбиесі, 2003. №1.
2. Бабаев С.Б., Оңалбек Ж.К. Жалпы педагогика, ЖШС «Нұр-пресс», 2005

3. Брусиловский М.В. Қазақстандағы дене тәрбиесі және спорт очерктері". Алматы, "Кітап", 2001.
4. Газимова Х. Шынықсаң шымыр боласың. – Бастауыш мектеп. 2005ж.
5. Дене мәдениеті – оқушыларды оқыту мен тәрбиелеу жүйесінде. //Ізденіс-Поиск. 2009. № 2(2)-Б.262-264.
6. Денетәрбиежүйесініңмазмұны мен негіздері. //Ұлт тағылымы. № 4. – Алматы, 2005. –Б. 28-31.

TRADITIONS AND INNOVATIONS IN LEARNING FOREIGN LANGUAGES

SHOYENBAYEVA S.S., OSPANOVA A.K

Karaganda Higher College "Bolashaq"

santa_sh@mail.ru

Abstract: this article deals with the necessity and importance of innovative technology in the foreign language classroom. It also discusses lingua-cultural, problem search, person-oriented, project methods and ICT, video, gaming technologies acting as a method for special intellectual activity.

Above mentioned methods and technologies have a number of advantages compared with other information technology training. The use of innovative learning technologies creates the most favorable conditions and contributes significantly to motivation in learning foreign languages.

How can we make language learning effective, interesting and not difficult for students? Today's students perceive information much easier when it is presented not through a book and a teacher, but through audio and video materials, through the Internet and other sources of information.

The classical traditional methods of teaching a foreign language include:

Grammar-translation (traditional) method

- Language proficiency consists of memorizing a certain number of words and knowledge of grammar;
- The learning process consists of the fact that the student consistently studies various grammatical patterns and replenishes his vocabulary;
- Text teaching materials - this is the so-called artificial text.

Cons:

- difficult;
- the result is achieved too long;
- many difficult grammatical rules;
- creates conditions for the emergence of the so-called language barrier, because the student does not speak, but simply combines words using grammatical rules;
- reduced motivation.

Pros:

However, despite some well-deserved complaints, the traditional method has a number of advantages. First, it really allows you to learn grammar at a very high level. Secondly, this method is very good for people with highly developed logical thinking, for whom it is natural to perceive language as an aggregate of grammatical formulas. Modern lexical and grammatical methods aimed at learning the language as a system. First of all, the four main language skills are not only speaking and listening but reading and writing. Therefore, a lot of attention of students is paid to the analysis of texts, writing statements and essays. In addition, everyone should learn the structure and logic of a foreign language, be able to relate it to their native, to understand what their similarities and differences are. This is impossible without serious study of grammar and without the practice of two-way translation.

Communicative method

- the main purpose of this method is to teach a person to interact with other people in the language being studied, which implies all forms of communication: speech, writing (both reading and writing skills of texts), ability to listen and understand the interlocutor

The communicative method of teaching foreign languages today is one of the most popular in the world. Many consider it the most progressive and most effective.

Lingua-cultural method

- Experts rightly call the lingua-cultural method of learning English one of the most serious and, so to speak, comprehensive. This is explained by the fact that with this approach to language, students consider not only language forms, but also the social environment and culture of native speakers. According to supporters of this method, the language, being cut off from its culture, becomes dead and useless.

Problem search method

- the creation of problem situations at the lesson, the organization of collective discussion of possible approaches to their solution, the implementation of exercises involving various forms of communication between the teacher and students as close as possible to the conditions of real communication (problem statement of educational material, problem heuristic conversations, implementation of problem-search character exercises and etc.)

Person-oriented method

- based on such fundamental personal categories as individuality, personality, reflection. Therefore, first of all, the principle of individualization of the learning process as a whole is used here, both in the general theoretical sense and in the practical sense, when organizing the learning and teaching process in foreign language lessons.

But traditional learning is no longer enough. Nowadays, it is increasingly said that the teacher in the class is no longer the main figure. The task of the teacher is to organize the learning process in such a way that the students receive information on their own, and the teacher takes the place of a curator and assistant. Therefore, methods of learning foreign languages evolve along with the request and the social order of society.

Our rapid age is the age of information technology. We often have to deal with information presented in various forms. And therefore, an important role in the training of schoolchildren plays information competence, i.e. ability to find the necessary information and transfer its content.

The use of new information technologies in teaching English and helps us to choose methodological tools and techniques that allow us to diversify the forms of work and make the lesson interesting and memorable for students. They also make it possible to radically change the organization of the children's learning process, to form their systemic thinking.

ICT application:

- fill the lesson with new content;
- develop a creative approach to the surrounding world, students' curiosity;
 - form the elements of information culture;
 - impart skills rational work with computer programs;
- support independence in the development of computer technology;
 - keep up with the times.

Video technology:

- The interrelated learning of all types of speech activity;
- immersion in the sociocultural language environment;
 - live speech of native speakers;
 - enthusiasm, motivation;
 - emotional impact;
- create an atmosphere of joint cognitive activity.

It turns out that the teacher uses explanatory and illustrative traditional learning, but gives it a more modern form and students perceive the new information with interest, they are interested in the lessons.

One of the most relevant modern technologies is also used - the project method. This method, combining elements of problem-based learning and learning in cooperation, allows you to achieve the highest level of mastery of any subject, in particular, a foreign language. The project method forms the students' communication skills, communication culture, the ability to articulate thoughts in a concise and accessible manner, tolerates the opinion of communication partners, develops the ability to extract information from various sources, process it using modern computer

technologies, creates a language environment conducive to the natural need in communicating in a foreign language.

Gaming technologies are successfully used (business games and role-playing games), without which mastering the skills and skills of foreign language communication and behavior is not conceived.

In conclusion, we can say that the use of new information and design technologies in teaching English helps to improve and optimize the learning process and make the lesson more interesting. We supplement and combine traditional teaching methods with new methods using information technologies, apply an individual approach to each student and develop their linguistic abilities, as well as objectively assess the quality of knowledge of each child. Thus, this topic is very relevant nowadays in the context of the modernization of education, since, subject to the application of modern technologies, the learning process becomes more effective and personal - oriented.

However, noting all the positive aspects of the use of information and design technologies, I would like to emphasize, however, that no newest technology can replace the teacher in the classroom. The computer does not replace the teacher, but only complements it.

References:

1. Penny Ur. A course in language teaching. Practice and theory. Cambridge university press, 2012
2. Rogova G.V. Methods of teaching English. - M.: Просвещение, 1983
3. <https://www.slideshare.net/meruyertongarbayeva/traditions-and-innovations-in-learning-a-foreign-language>
4. <https://moluch.ru/archive/184/47315/>
5. <http://web.snauka.ru/en/issues/2015/12/61489>

ЛАТЫННЕГІЗДІ ҚАЗАҚ ӘЛІПБИІН МЕҢГЕРТУДІҢ ЖОЛДАРЫ

МҰХИДДИНОВА Г. Ә., БУКЕНБАЙҚЫЗЫ Қ.

М.Мәметова атындағы Қызылорда педагогикалық жоғары колледжінің оқытушысы, ҚТ-ж-17 оқу тобының студенті

Еліміздің латын әліпбиіне көшуі - ұлтымыз үшін жасалған маңызды қадамдардың бірі. Ұлы Дала елінің тарихына көз жүгіртсек, бірінші тұғыры байлық – жер, екіншісі – тіл, үшіншісі – мемлекет және оның тарихы болуы керектігі айқындалады.

Ағартушы-педагог ғалым Ахмет Байтұрсынұлы айтып кеткендей, «Ұлттың сақталуына да, жоғалуына да себеп болатын нәрсенің ең қуаттысы – тілі». Алаш қайраткерлері де латын әліпбиін жазу-сызуда қолданды. Бұл бізге таңсық дүние емес. Латын әліпбиі әлемде кеңінен қолданылады. Қазіргі таңда латын әліпбиі үлкен беделге ие болып, қолданыс аясы да, мүмкіндігі де зор екендігін танытып отыр. Латын әріптері графизация (әріп таңбалау) заңдылықтарына, яғни, «көру-қабылдау-тану» талаптарына да сай. Жер бетінде латын әліпбиі барлық салада қолданылатыны байқалады. Дәрі-дәрмек атаулары, математика, физика, химия формулалары, көптеген терминдер, мамандықтарға қатысты ғылыми әдебиеттер т.б латын әліпбиімен байланысты екенін байқауға болады. Латын графикасын қолданатын барлық елдердің әліпбиіндегі әріп саны тілдегі фонемалар санынан әлдеқайда аз болуы да оның жетістігі болып табылады. Латын әліпбиінде әр түрлі диакритикалық таңбалар (нүкте, қос нүкте, сызықша, айшық, дәйекші т.б), яғни қосымша белгілер арқылы көптеген елдің барлық фонемалары латынның 26 таңбасымен ғана белгіленуі жазу үнемділігін танытатын тиімді әліпби дәрежесіне жеткізіп отыр. Жазуға қойылатын басты талап лингвистикалық (тілді дәл жеткізу) бағытта ғана емес, техникалық жағдайларға (баспа ісі, компьютер, телефакс, интернет т.б.) да сай болуы керек.

Қазір латын әліпбиі осы талаптар биігінен де көрінеді, сондықтан оның бұл артықшылығын ескеріп, халық өз еркімен таңдауға мүмкіндігі болып тұрғанда әлемнің озық

елдері игілігін көріп, көпшілігі қолдап отырған латын әліпбиіне біздің де көшкеніміз дұрыс деп білеміз.

Елбасы Н.Ә.Назарбаев «Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру» бағдарламалық мақаласында латын графикасына көшуді кезең кезеңімен жүзеге асыру керек десе[4], биылғы жолдауында 2025 жылға дейін білім берудің барлық деңгейінде латын әліпбиіне көшудің нақты кестесі жасалуы қажет деген тапсырма берді. [5] Осы мақсаттарға сәйкес, осы оқу жылының қыркүйек айында «Латын графикасына көшу – заман талабы» тақырыбында Қорқыт ата атындағы Қызылорда мемлекеттік университетінің қауымдастырылған профессоры, филология ғылымдарының кандидаты Абасилов Аман Мәделханұлымен сұхбат алаңы ұйымдастырылды. Мақсаты – латын әліпбиіне көшудің тіл реформасының бір саясаты екендігі, латын әліпбиіне көшудің маңыздылығын студенттерге ұғындыру. Алаңның «Латын әліпбиі: жастардың көзімен» айдарында студенттер барша тіл жанашырларын латын әліпбиін өзімізден бастап үйреніп, болашағымызды жарқын етеу керектігін айтып, бұл жобаны қолдайтындықтарын жеткізді.

Латын графикасы қоғамда үлкен пікірталас туғызғаны жасырын емес.

Ел дамуындағы жаңа қадамға аяқ басуда, тіл мамандарының ғана емес, көзі қарақты оқырмандардың да пікірі еленгені қуанышты. Бұл тақырыпта колледж директоры, педагогика ғылымдарының докторы, профессор Б.Сайлыбаев: «Латын графикасына негізделген қазақ әліпбиінің мұнан бұрынғы ұсынылған екі нұсқасының талқылауды қажет ететін тұстары болғаны белгілі. Алғашқы нұсқадағы қолайсыздық – қазақтың кейбір дыбыстарының екі әріппен белгіленуі болса, екінші нұсқада бірнеше әріптердің апостроф арқылы берілуі болып табылады. Мұның барлығы мектепалды даярлық топтарында және бастауыш сыныптардағы сауат ашу кезеңінде дыбыс пен әріптерді ажырата білуде, дұрыс дыбыстай білуде, дыбыстарды қабылдап, жазуда қиындық туғызар еді. Себебі, алғашқы нұсқалар оқушылар үшін тілдің дыбыстық жүйесін дұрыс көрсете алмайды, оның орфографикасын күрделендіре түседі, ал күрделі орфография орфоэпияға, яғни айтылымға кері әсерін тигізеді.» -деді.[8] Жаңа графикамызда 10 әріп қысқарып тұр. Бұл біздің тілімізге кірген дыбыстар десек те болады. Қазақ тілінің төл дыбыстарын бұзып, қалпын бірте-бірте өзгерткен. Біз әріптерді қысқарту арқылы ана тіліміздің негізі сақталып, қайта жаңғыратын болады.

Латын графикасын халық арасына қалай тез енгізіп, жаттықтыруға болады? Бұл сынды сауал елім деген жастың әрбірінің көкейінде жүрген сұрақ деп түсінемін. Осы сұраққа жауап іздестіру барысында жас ерекшеліктеріне сәйкес латын графикасын меңгеруді жөн деп санадым. Осы орайда, колледждегі «Лингвист» үйірмесі мүшелерімен бірге жас ерекшеліктеріне сәйкес латын графикасын онай әрі тез меңгеру үшін бірнеше әдіс-тәсілдерді құрастырдық:

1. Латын графикасындағы ақут қойылған әріптерді ерекшелеп түсіндіру – барлық жастағы адамдар білуі шарт. Себебі, ақут қойылған дыбыстарды білсек, емін-еркін жазуға деген алғашқы қадам болары анық.
2. Флипчартқа негізделген латын қарпі – ойын жасындағы балаларға таптырмас құрал. Себебі, балалар ойын арқылы біраз нәрсені есте сақтай алады.
3. Ойындар арқылы (Ұлттық ойындар арқылы түсіндіру; Мақал-мәтелдер құрастыру)- ұлттық ойындар мен мақал-мәтелдердің қазақ халқы үшін орны ерекше. Сондықтан, мектеп жасындағы оқушыларға латын қарпінде жазылған мақалдарды құрастырып, ұлттық ойындар арқылы түсіндірсек, әлдеқайда жеңілірек соғады деп есептейміз.
4. Блум шары – алғашқы мектеп табалдырығын аттаған оқушыларға әріпті таныстыруға, есте сақтауға көп көмегін тигізеді. Балалар Блум шарын лақтыру арқылы өзіне келген әріптен басталатын сөзді жазып үйренеді.
5. Баспасөз қызметтері арқылы – егде тартқан ата-әжелеріміздің әлі күнге газет-журнал оқитыны қуантады. Сондықтан, баспасөз арқылы тезірек үйренетініне сеніміміз мол. Қазірдің өзінде латын қарпінде жазуды бастап та кеткен газеттеріміз қаншама.
6. Караоке - кез-келген жастағы адамды қызықтырады сөзсіз. Караоке арқылы өлең сөздерін қарап, айтатынымызды ескерсек, латын қарпін көзді жаттықтыру арқылы игеретініміз анық.

Орта білім беру саласы жаңартылған мазмұнға көшіп жатыр, ол 2021 жылы аяқталатын болады. Қазірдің өзінде мектепке жаңа бағдарламалар, оқулықтар келіп білім беру үрдісіне енгізілуде. Әрине, бұл – білім беру саласындағы дұрыс шешім, оң қадам. Мұндай жаңалықтар елімізде қазақ тілін ана тілі ретінде және мемлекеттік тіл ретінде меңгерту мен қолданудың мәселесін шешіп, оны дамытуға өз ықпалын тигізуі тиіс. Қазақ тілін оқу тілі, ана тілі ретінде меңгертіп, лингвистикалық білім берсе, екіншісі – өзге ұлт өкілдеріне қазақ тіліндегі тыңдау, сөйлеу, оқу және жазу дағдыларын қалыптастыруды, меңгеруді көздейтін әдістемеге ерекше назар аударып, қайта қарауымыз қажет, - деді филология ғылымдарының кандидаты Аман Абасилов. [7]

Қазақстан Республикасының Конституциясында Мемлекеттік тіл – жалпыға бірдей, тегін оқытылатындығын ескерсек, жас ерекшеліктеріне сәйкес латын қарпін меңгерудің алатын орны ерекше. Жас ерекшелігіне сәйкес түрлі тренингтер өткізу арқылы жалпыхалықты латын қарпіне көшіре аламыз деген ойдамын. Латын графикасын меңгеруде менің әдістерімнің пайдасы тиер болса, ел дамуы үшін үлес қосқан болар едім.

Қорытындылай келе, жазу – әрбір халықтың рухани, мәдени өсуін, даму деңгейін көрсететін әлеуметтік мәні зор құбылыс. Ол өткенді, бүгінді және келешекті жалғастыратын алтын көпір. Қазіргі жазуымыз бірнеше ұрпаққа білім беріп, оларды талай биіктерге жетеледі, қазақтың әдебиетін, мәдениетін, ғылымын көтеріп, егеменді мемлекетімізге де қызмет етіп келгені рас. Бірақ, барға қанағат етуге болмайды. Бәсекеге қабілетті 30 елдің қатарына ену үшін Елбасының алға қойған мақсат-міндеттерін жүзеге асыру жолында жұмыла жұмыс істеуіміз керек. “Ел бүгіншіл, менікі – ертең үшін” деген екен Ахмет Байтұрсынұлы. Бұл – болашаққа батыл қадам жасап, елімізді бүкіл әлемге танытып келе жатқан Елбасының маңызды бастамаларының бірегейі және тіліміздің болашағы үшін жасалған маңызды шара.[9]

Олай болса, Елбасының сындарлы саясатын қолдап, бірлік, білім, еңбекті ұштастырып, ортақ межеге қол жеткізуге атсалысуымыз керек. Латын графикасына көшу бір меже болса, сол межеден топтасып, абыроймен өту әрбіріміздің міндетіміз.

Көркем де шұрайлы, бай қазақ тілі – Мәңгілік Елмен мәңгі жасай бермек. Латын графикасына негізделген қазақ тілін қолдайтын жас ретінде, өз-өзімізді дамытып, алға ұмтылуымыз қажет. Тіліміздің тұғырлы мәртебесі әрқашан биік болсын.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Б.Хасанұлы, А.А.Қасымов, Л.Е.Байбосынова. Қазақ тілі. «Арман-ПВ», 2010 жыл;
2. Уәлиұлы, Н. Қазақ әліпбиі латынға көше ме? / Уәлиұлы Н. // Ақиқат. - 2007. - №3.
3. Жүнісбек, Ә. Латын әліпбиі - келешектің кілті / Жүнісбек Ә. // Егемен Қазақстан. - 2007. - 20 ақпан.
4. Н.Ә.Назарбаев. «Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру» бағдарламалық мақала. 17 сәуір 2017ж
5. Н.Ә.Назарбаев. Төртінші өнеркәсіптік революция жағдайындағы дамудың жаңа мүмкіндіктері. 10 қаңтар 2018 жыл
6. Жунисбек.Ә. Әліпби ауыстыруды жазху реформасына айналдыру керек. - Орал: Ағартушы, 2007.-32 б.
7. Абасилов А. «Ақмешіт апталығы». 16 қаңтар,2018жыл. №5
8. Сайлыбаев Б. «Сыр бойы» газеті 27 ақпан,2018 жыл №32(19515)
9. Айдын Қайруллаев. «Сыр бойы» газеті 24 ақпан, 2018 жыл №30-31

РАЗВИТИЕ КОММУНИКАТИВНЫХ НАВЫКОВ ДЕТЕЙ С УМЕРЕННОЙ И ТЯЖЕЛОЙ УМСТВЕННОЙ ОТСТАЛОСТЬЮ – КАК ОСНОВА ИХ УСПЕШНОЙ АДАПТАЦИИ И СОЦИАЛИЗАЦИИ

ШИШКАНОВА И.И., САБИТОВА Т.П., ТЕСЛЕНКО Е.Н.

КГУ «Психоневрологическое медико-социальное учреждение для детей
Карагандинской области»
E-mail urali0901@mail.ru

Есть три ошибки в общении людей: первая — это желание говорить прежде, чем нужно; вторая — застенчивость, не говорить когда это нужно; третья — говорить, не наблюдая за вашим слушателем.

Конфуций

Общительность, умение контактировать с окружающими людьми — необходимая составляющая самореализации человека, его успешности в различных видах деятельности, расположенности и любви к нему окружающих людей.

Особого внимания в этом плане требуют дети с проблемами в психофизическом развитии. Дети с умственной отсталостью испытывают значительные трудности при формировании общения, речи, двигательных функций, игровой, учебной деятельности. Их несовершенство не обеспечивает процесс общения, а, следовательно, и не способствует формированию коммуникативных умений. Проблема социализации и повышения эффективности обучения таких детей, овладение ими коммуникативными умениями является в настоящее время одной из актуальных в теории и практике педагогики и психологии, поскольку коммуникация, являясь частью общения, возникает и развивается в процессе общения. Это делает актуальной проблему коренного изменения по ряду направлений подготовки учащихся с ограниченными возможностями здоровья к жизни и в окружающем их обществе. Проблемы понимания и взаимопонимания всегда были и будут актуальными, особенно они актуальны у детей с умственной отсталостью, которые в коррекционные школы попадают с отклонениями в поведении, повышенной агрессивностью, расторможенностью, дефицитом внимания, отклонениями в эмоционально-волевой сфере и, как правило, с несформированными коммуникативными навыками и ослабленными адаптационными процессами. Большинство из них не посещали ранее детский сад и опыт контактов вне дома со сверстниками и взрослыми у них сильно ограничен.

За последнее время в современном обществе произошли большие изменения в отношении детей с умеренной и тяжелой степенью умственной отсталости. Многие специалисты считают, что, возможности успешной социальной реабилитации и адаптации детей с тяжелыми нарушениями интеллекта во многом зависят от степени сформированности у них коммуникативных умений.

В педагогике термин «коммуникативные умения» в последние годы широко используется в методике развития речи и объединяет более широкий комплекс умений, владение которыми обеспечивает полноценное включение ребенка в общение, как в процесс установления и развития контактов с людьми для совместной деятельности. Потребность в ней по мнению большинства исследователей генетически обусловлена, она подталкивает ребенка к общению, стимулирует овладение коммуникативными умениями. Исследования доказывают, что именно общение служит основной движущей силой ребенка. Дети с умеренной и тяжелой степенью умственной отсталости смогут адаптироваться к окружающему миру, если будут способны выразить свои желания сказать о своих потребностях, попросить о помощи и правильно отреагировать на слова, говорящих с ними людей.

Наш опыт работы показывает, что овладение техникой общения умственно отсталого ребенка происходит в более поздние сроки, чем у нормально развивающегося, а часто без специального обучения не происходит вообще: дети не проявляют интереса к окружающим или ограничивают свои контакты несколькими людьми. Поэтому необходимо учить детей доступным технологиям общения. Ограничение коммуникативных навыков и умений значительно осложняет процессы социализации и интеграции воспитанников в социум, снижает качество их жизни.

Коммуникация — процесс установления и развития контактов между людьми, возникающий в связи с потребностью в совместной деятельности, включающий в себя обмен

информацией, обладающий взаимным восприятием и попытками влияния друг на друга. Коммуникация нужна, чтобы:

- кому-то что-то сообщить,
- на кого-то/что-то повлиять (например, попросить),
- получить опыт (например, обсудить что-то с другими людьми).

Альтернативная коммуникация — это все способы коммуникации, дополняющие или заменяющие обычную речь людям, если они не способны при помощи неё удовлетворительно объясняться. Альтернативная коммуникация также носит название дополнительная, тотальная.

Альтернативная коммуникация может:

- быть необходима постоянно;
- применяться как временная помощь;
- рассматриваться как помощь в приобретении лучшего владения речью.

Альтернативная коммуникация стимулирует появление речи и помогает её развитию. Использование дополнительных знаков способствует развитию абстрактного мышления и символической деятельности, таким образом способствуя развитию понимания и появлению вербальной речи. Обеспечение детей, у которых в силу нарушений ограничена способность к общению, средствами альтернативной коммуникации может существенно повысить уровень их социализации, улучшить качество жизни, развить самоуважение и дать возможность почувствовать себя полноценной личностью. На занятиях по формированию коммуникативных умений включаются различные виды деятельности, которые ребенок осваивает совместно с педагогом.

Главную роль в успешности такого обучения играет активность ребенка, его эмоциональное состояние и происходящее. Прежде всего, необходимо выявить интересы ребенка, для этого педагог подключается ребенком активности и вносит смысл в действие, которое ребенок производит, постепенно усложняя его. На занятиях по коммуникации, прежде всего, происходит осознание реальных предметов, ситуаций, схематических рисунков и предметных символов.

Большое значение имеет направленность на развитие сохранных функций. В процессе работы необходимо задействовать все стороны восприятия: слуховую, зрительную, тактильную, обонятельную и вкусовую. Ощущения, которые будут поступать от различных сенсорных систем организма и их переработка будут основой процесса сенсорной интеграции и коммуникации. Дети должны научиться воспринимать предметы и ситуации, понимать, что они обозначают. А умение извлекать информацию из предметов создает основу для понимания ситуации. Умение понимать значение предметов и особенно ситуаций делает более понятным окружающий мир. Умение «читать» предметы помогает сформировать установку на понимание, что предметы, а позже картинки, символы и буквы содержат в себе какую-то информацию.

Особенностью использования системы альтернативной коммуникации у детей с умеренной и тяжелой степенью умственной отсталости, имеющих множественные пороки развития является длительный переход от реальных предметов и предметов-символов, имеющих практическое значение для ребенка к картинкам и пиктограммам. Обязательным включение в процесс работы предметного, а затем и визуального (символьно-картинного расписания), которое четко помогает формировать понятия о последовательности действий, понятий «до» и «после». Любая картинка, пиктограмма фотография или жест является способом передачи информации

На пропедевтическом этапе нужно показать детям необходимость вступления в коммуникацию для удовлетворения своих потребностей и желаний. Достижение этой цели возможно при решении ряда задач:

- обучение адекватной реакции на речевые обращения;
- обучение доступной знаковой системы (речи, жестов, пиктограмм) в жизни, в играх и в режимных моментах для сообщения о своем состоянии, просьбы.
- воспитание элементарных этикетных умений (выражение приветствия, прощания, благодарности);

-организации общения детей, положительно влияющей на их эмоциональное состояние.

Формирование коммуникативных умений включается во все виды деятельности детей: игру, обучение, режимные моменты и реализуется на материале игр и предложений, предлагаемых направлениями программ. Повышение уровня коммуникативных умений представляет собой как самостоятельную цель, так и средство, позволяющее добиться значительных успехов во всех сферах развития и коррекции ребенка, следовательно, обучение происходит непрерывно.

Общение детей, как самостоятельный акт, или в ходе любой деятельности всегда должно сопровождаться четкой и эмоционально окрашенной речью взрослого. Необходимо побуждать детей к использованию доступных речевых средств (звуков, слов и т.п.). В работе с такими детьми мы используем доступную систему знаков для общения (жесты, предметы-символы, фотографии, рисунки, пиктограммы), количество их постепенно увеличивается по мере включения в активный словарь ребенка.

Другие дети с более серьезным интеллектуальным недоразвитием и тяжелым речевым нарушением никогда не овладеют речевыми умениями либо научатся издавать отдельные звуки. Для них весь процесс обучения будет связан с невербальными технологиями.

Большинство воспитанников имеют выраженные проблемы в общении со взрослыми и сверстниками. Устная речь как средство коммуникации для них сложна или недоступна вообще. Дети ограничены в выражении своих желаний, намерений, чувств, потребностей. Поэтому необходимо предоставить в их распоряжение другую коммуникативную систему, которая поможет облегчить общение, улучшить развитие ребенка, активизировать его участие в коррекционно-педагогическом процессе, способствовать интеграции в широкий социум. Эффективным способом, позволяющим удовлетворять потребность не говорящего ребенка в общении, являются методы и средства альтернативной коммуникации.

Исходя из анализа теоретической, методической литературы, а также опыта обучения и воспитания детей с умеренной и тяжелой умственной отсталостью, обучение коммуникативным способностям должно строиться в направлении развития эмоциональных реакций.

Прежде чем приступить собственно к занятиям по развитию речи, необходимо установить эмоциональный контакт с ребенком. Много будет зависеть от того, насколько интересно организованы занятия, насколько ребенок эмоционально вовлечен. Педагогу необходимо вызвать у ребенка доверие и добиться положительной мотивации ребенка по отношению к занятиям. Необходимо встать на позицию ребенка, научиться играть, быть эмоциональным, непосредственным и доброжелательным в общении с ребёнком. Кроме этого, важно поощрять любое проявление ребенком активности, хвалить, побуждать к новым попыткам говорить. Это поможет избежать сопутствующих нарушению речи психологических проблем – нежелания говорить, боязни речи. Добиться доверия ребенка в этом педагогу помогают игры для самых маленьких – эмоциональные игры.

Обычно неговорящие дети живо откликаются на эмоциональные игры, в которых инициативу берет в свои руки взрослый. Это можно объяснить тем, что такие игры часто знакомы детям, просты в исполнении и любимы детьми. Кроме этого, в эмоциональной игре от ребенка не требуется проявления активности, тем более не ставится задача что-то говорить, повторять за взрослым. А если учесть, что очень часто детей, отстающих в речевом развитии, мучают требованиями “Скажи!”, “Повтори!”, такую ненавязчивую форму взаимодействия ребенок воспринимает с благодарностью и с радостью откликается на предложение поиграть. Не следует рассматривать проведение таких игр как шаг назад в развитии ребенка. Ведь в данном случае цель игры – это не развитие и обучение ребенка, а эмоциональное общение, налаживание контакта между ребенком и взрослым.

-целенаправленное формирование коммуникативной функции речи (развитие понимания речи и расширения пассивного словаря)

Для того чтобы развить понимание речи были выделены три этапа:

- активизация подражательной деятельности;
- активизация речевого подражания;
- расширение объема понимания речи.

-использование элементы технологии альтернативной коммуникации.

Идентификация символа, где ребенку последовательно демонстрируем пиктограмму, предлагаем опознать и соотнести с реальным предметом или с его реалистическим изображением на картинке либо фотографии: выбор нужной пиктограммы из ряда других, когда ребенок узнает и показывает ту пиктограмму, которую назвал взрослый, выбор двух одинаковых пиктограмм из ряда других, выбор такой же пиктограммы среди множества других.

Конструирование фразы с помощью пиктограмм (взрослый произносит фразу, а ребенок выбирает и показывает пиктограмму в той последовательности, в которой произносятся слова, чтобы получилась нужная фраза).

Альтернативная коммуникация, применяемая на занятиях с детьми, имеющими множественные нарушения развития, не заменяет вербальную речь, а выступает в качестве ее стимуляции, помогает ребенку сориентироваться в происходящем, создает основу для развития коммуникативных навыков, обогащает его пассивный словарь.

Итак, среди детей с выраженными особенностями психофизического развития, пожалуй, самую большую группу составляют дети с умственной отсталостью. У лиц с умеренной и тяжелой формами умственной отсталости отмечается низкий уровень социальной адаптации, обнаруживаются значительные отклонения в области сенсорики, мышления, отсутствие инициативы и самостоятельности. В коммуникативной сфере у детей с умственной отсталостью, с точки зрения развития речи, отмечается ограниченное понимание обращенной речи, привязанной к данной ситуации, с одной стороны, и оторванность речи от действительности - с другой, недостаточно сформирована одна из основных функций речи - ее регулятивная функция. Желание самоутвердиться, характерное для детей этого возраста, приобретает патологические формы. С одной стороны они становятся озлобленными и могут вести себя жестоко по отношению к более слабым детям, а с другой стороны развивающийся комплекс неполноценности в среде сверстников.

Список использованной литературы:

1. Баряева Л.Б. Я – говорю! Я – ребенок! Упражнения с пиктограммами: рабочая тетрадь для занятий с детьми/ Л.Б. Баряева, Е.Т. Логинова, Л.В. Лопатина. – М.: Дрофа, 2007. – 31, (1) с. :ил.
2. Возрастная и педагогическая психология : Хрестоматия / под. ред. И.В. Дубровина, А.М. Грикожан, В.В. Зацепин. - М.: Академия, 1999. 320 с.
3. Грановская, Р.М. Элементы практической психологии / Р.М. Грановская. - СПб.: Свет, 2007. - 254 с.
4. Забрамная, С.Д. Психолого-педагогическая диагностика умственного развития детей: учеб. для студентов дефектол. фак. педвузов и ун-тов / С.Д. Забрамная. - М.:Владос, 2005. 112 с.

ТЕОРЕТИЧЕСКОЕ ОБОСНОВАНИЕ РОЛИ ТРУДОВОГО ВОСПИТАНИЯ ДЕТЕЙ С ТЯЖЕЛЫМИ ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНЫМИ НАРУШЕНИЯМИ

МУСРАЛИМОВА М.Ш., МУСРАЛИМОВ М.Ш., МУСРАЛИМОВА А.Е.

КГУ «Психоневрологическое медико-социальное учреждение для детей

Карагандинской области»

E-mail musralimova999@rambler.ru

Основополагающей в системе трудового обучения детей с интеллектуальными нарушениями явились исследования Г. М.Дульнева, в которых дан «психолого-дидактический анализ тех условий, при которых повышается эффективность влияния процесса трудового обучения на развитие и упорядочение умственной деятельности и вместе с тем улучшается их подготовленность к самостоятельному труду».

Включение обучающихся с нарушением интеллекта в трудовую деятельность с самого начала развития олигофренопедагогики признавалось одним из главных условий их

подготовки к самостоятельной жизни, но роль труда понималась неодинаково. В одних случаях труд рассматривался как средство физического, умственного и нравственного воспитания (Э. Сеген), в других – как средство активизации учебной деятельности (Ж. Демор). Русский дефектолог В.П. Кащенко считал труд дефективных детей в первую очередь средством удовлетворения потребности растущего организма в мышечной деятельности [1].

Основы трудового воспитания для детей с интеллектуальными нарушениями были заложены в тридцатые годы Л. С. Выготским, который впервые указал на взаимосвязь между практической деятельностью и интеллектом. В дошкольном возрасте есть все возможности для коррекции отклонений в процессе трудовой деятельности, так как психика ребёнка очень пластична и дети восприимчивее к психолого-педагогическим воздействиям [2].

Многое для развития трудового обучения в системе специального обучения сделал А. Н. Граборов. Он считал, что труд школьников с нарушением интеллекта способствует развитию их восприятия, мышления, играет большую роль в деле воспитания, является основным средством коррекции, а также решает задачу профессиональной подготовки [3].

В системе педагогических мер воздействия на психику ребёнка с нарушениями в развитии, труд является одним из важнейших средств коррекции недостатков умственного развития аномальных детей. Труд в значительной степени способствует воспитанию положительных качеств личности детей. Известно, что тяжело умственно отсталые дети слабо используют трудовые умения и навыки в новой для них ситуации. Трудовая деятельность способствует применению знаний и умений, приобретенных во время обучения, в практической деятельности вне школы.

Трудовое воспитание тесно связано с физическим, эстетическим, экологическим, нравственным воспитанием. Систематически выполняемая работа позволяет развивать чувство долга, товарищества, ответственности за порученное дело.

Теория и практика обучения и воспитания детей с тяжелыми интеллектуальными нарушениями даже более значима, чем для нормально развивающихся детей. Это обусловлено гораздо меньшими возможностями тяжело умственно отсталых детей принимать, осмысливать, сохранять и перерабатывать информацию, получаемую из окружающей среды. Определенное значение имеет также сниженная активность ребёнка с интеллектуальными нарушениями, узкий круг интересов, своеобразные проявления эмоционально-волевой сферы.

Для продвижения ребёнка с нарушением интеллекта в общем развитии, для усвоения им знаний, умений навыков необходимо специально организованное воспитание и обучение. Нормирование мыслительной деятельности способствует продвижению ребёнка в общем развитии и тем самым создает реальную основу для социально-трудовой адаптации выпускников коррекционной школы.

В качестве наиболее значимого для целей социальной адаптации и интеграции в общество детей с нарушениями в развитии в теории и практике специального образования выделяется подготовка к труду детей с тяжелым интеллектуальным недоразвитием. Она направлена на достижение детьми и подростками социального комфорта и равноправия в обществе.

Нами проанализированных психолого-педагогических источниках отмечается, что правильно организованное трудовое обучение – эффективное средство коррекции недостатков развития умственной деятельности, и оно занимает одно из центральных мест в системе учебно-воспитательной и социально-реабилитационной работе.

Трудовое воспитание детей — это целенаправленный процесс формирования элементарных трудовых умений, позитивной мотивации. Оно направлено на формирование культурно-гигиенических навыков, навыков самообслуживания и участия в различных видах трудовой деятельности. Воспитание навыков самообслуживания является начальным звеном в воспитании личности человека.

Трудовое воспитание является совместной деятельностью учителя и воспитанников, и направлено оно на развитие обще трудовых умений и способностей, психологической готовности к труду, формирования ответственного отношения к труду и его продуктам, на сознательный выбор профессии.

Как показывает опыт работы с тяжело умственно отсталыми детьми, за счёт обогащения словаря трудовая деятельность может влиять на формирование наглядно-действенного мышления. В процессе трудовой деятельности развивается восприятие, речь детей. На занятиях по трудовому воспитанию дети учатся планировать работу, вербализировать действия, анализировать трудовой процесс и оценивать отношение к труду.

Трудовое воспитание детей с тяжелыми интеллектуальными нарушениями характеризуется специфическими особенностями: нарушениями в моторном, интеллектуальном развитии.

Занятия по трудовому воспитанию можно разделить по формированию конструктивной мотивации к труду:

- занятия по анализу операций трудовой деятельности;
- занятия по коррекции мелкой моторики.

Итак, система трудового воспитания реализуется в процессе обучения самообслуживанию, ручному, хозяйственно-бытовому и общественно-полезному труду, производственному обучению. Анализ всех этих видов трудовой деятельности показывает, что, начиная с обучения элементарным навыкам самообслуживания и хозяйственно-бытового труда, ребенок с тяжелой умственной отсталостью приобретает необходимые знания и представления, которые на более позднем этапе влияют на успешность его обучения производственной деятельностью и профессиональное самоопределение. Таким образом, система трудового воспитания представляет собой поэтапную, последовательную структуру, в которой успешность прохождения каждого этапа влияет на успешность прохождения этапа последующего.

Одной из важнейших задач трудового воспитания является формирование у детей навыков, необходимых им для приобретения бытовой независимости. Эта задача является общей в воспитании любого ребенка, но в отношении тяжело умственно ограниченных детей приобретает особый смысл. Ведь овладение даже простейшими навыками самообслуживания не только снижает зависимость ребенка от окружающих, но и одновременно облегчая их деятельность по уходу за ребенком, «работает» на укрепление его уверенности в своих силах, способствует продвижению в психомоторном развитии и формированию общей структуры деятельности, создает важные предпосылки другим видам деятельности. Поэтому формирование у тяжело умственно отсталых детей минимально необходимых жизненно-практических навыков должно стать предметом особой заботы как в специальных учреждениях так и в семье.

Исходя из теоретического анализа литературы, мы отмечаем ряд задач трудового воспитания:

- овладение теоретическими знаниями, практическими навыками, трудовыми умениями, достаточными для участия в производственном труде;
- коррекция недостатков трудовой деятельности;
- воспитание положительного отношения к труду, честности и добросовестности в труде, коллективизма и взаимопомощи, чувства ответственности за порученное дело;
- содействие физическому развитию, укреплению здоровья, закаливанию организма и воспитанию физической выносливости;
- организация профориентационной работы;
- освоение основных двигательных умений и навыков пространственной ориентировки;
- привитие основ психологической культуры поведения в обществе, навыков коммуникативности и уверенности в себе;
- повышение физической активности органов и систем организма детей, ослабленных болезнью;
- укрепление здоровья, содействие правильному всестороннему физическому развитию организма;
- формирование навыков жизнеобеспечения в современных социально-экономических условиях.

Положительное отношение к трудовым занятиям - основное условие эффективности коррекционной работы, позволяющее активизировать умственную деятельность учащихся.

В связи с этим определяя цели трудового воспитания, мы можем выделить следующее:

1. Включение детей с тяжелыми умственными нарушениями в специально организованную образовательно-развивающую среду.

2. Организация своевременного квалифицированного обучения детей, учитывающего их психофизические и возрастные особенности и направленного на предупреждение и преодоление дефектов развития, адекватное включение их в окружающую социальную среду.

3. Формирование социально-адаптированной личности ребёнка с ограниченными возможностями здоровья в процессе трудовой деятельности.

Таким образом, цели и задачи трудового воспитания тяжело умственно отсталых детей определяется с одной стороны спецификой развития детей с такой формой отклонения, а с другой – представлениями о параметрах социальной адаптации человека с интеллектуальной недостаточностью в обществе. Из этих положений следуют задачи:

- формирование у детей навыков, необходимых им для обретения бытовой независимости;

- развитие коммуникативности, социальной активности детей; формирование навыков адекватного поведения и общения со взрослыми и сверстниками;

- развитие психофизиологических качеств;

- расширение практического опыта детей;

- развитие эмоционально-эстетических и творческих возможностей.

Целенаправленная работа с детьми дает положительные результаты в плане развития их личностных качеств. Поведение многих учащихся в ходе трудового обучения становится упорядоченным, они научаются выполнять все режимные моменты, следовать указаниям учителя, стараются при этом заслужить его положительную оценку. Следует также отметить стремление части воспитанников оценивать выполненную работу, оказывать под руководством педагога помощь товарищам.

Организуя трудовое обучение, не надо ограничивать учащихся выполнением хорошо освоенных трудовых операций, так как в этом случае не используются их потенциальные возможности. Обучение труду должно стимулировать и развивать нарушенные процессы двигательной сферы и психики в целом. Поэтому после приобретения подростком нужного навыка желательно его перевести на другой, относительно более сложный, но посильный трудовой процесс. В общем, надо избегать требований, как завышающих, так и занижающих возможности воспитанников.

Включаясь в трудовой процесс, ребенок коренным образом меняет всё представление о себе и об окружающем мире. Радикальным образом меняется самооценка, она изменяется под влиянием успехов в трудовой деятельности, что в свою очередь меняет авторитет воспитанника в детском коллективе.

Главная развивающая функция труда - это переход от самооценки к самопознанию. Кроме этого в процессе труда развиваются способности, умения, навыки. В трудовой деятельности формируются новые виды мышления. Вследствие коллективного труда ребёнок с ОВЗ получает навыки работы, общения, сотрудничества, что улучшает адаптацию ребёнка в обществе.

Обобщая сказанное, считаю необходимым подчеркнуть, что трудовое обучение и воспитание в коррекционной школе должно обеспечить решение широкого круга задач, главная из которых - формирование трудовых умений, навыков и тех качеств личности, которые позволили бы детям успешно участвовать в производительном труде в дальнейшей самостоятельной жизни.

Итак, применение трудового воспитания в обучении детей с тяжелыми интеллектуальными нарушениями оказывает существенное влияние на психологическое и социальное развитие ребенка. Исследователи отмечают, что такие процессы памяти, восприятия, мышления, речи наиболее существенно развиваются на уроках трудового обучения. Широкий диапазон ставящихся перед ребенком вопросов во время обучения также влияет на формирование адекватной самооценки, мотивационно-потребностной и волевой сферы.

Список использованной литературы:

1. Брунов Б.П. Обучение детей с проблемами в интеллектуальном развитии. Красноярск- 2003.
2. Вакуленко Ю.А. Трудовое воспитание в начальной школе: тематические классные часы (беседы, посиделки, конкурсы, викторины, ярмарки) - Волгоград: Учитель- 2007.
3. Васенков Г.В. Проблемы развития трудовых возможностей учащихся вспомогательных школ//Сб.Социальная защита детства,вып.6.М.:ГОМЦ Школьная книга-2001.

ОСОБЕННОСТИ СЕНСОРНОГО РАЗВИТИЯ ДЕТЕЙ С УМЕРЕННОЙ И ТЯЖЕЛОЙ СТЕПЕНЬЮ ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНОЙ НЕДОСТАТОЧНОСТИ

МАЗЕНОВА Г.А., АКИЛОВА М.О., ЕРЖАНОВА С.Е.

КГУ «Психоневрологическое медико-социальное учреждение для детей

Карагандинской области»

E-mail asmaktu.09@mail.ru

В работах по специальной психологии детей с умеренными и тяжелыми интеллектуальными нарушениями подчеркивается, что основным признаком этого состояния является недоразвитие познавательной стороны деятельности. Недоразвитие и недостатки познавательной деятельности проявляются и в сенсорно-перцептивном освоении умственно отсталыми детьми окружающего мира. Психофизиологические исследования выявили особенности в развитии восприятия детей, имеющих умеренную и тяжелую степень интеллектуальной недостаточности.

В специальной психологии и педагогике наиболее изученной категорией являются дети с легкой умственной отсталостью. Это справедливо и в отношении восприятия. Однако в настоящее время все более пристальное внимание уделяется вопросам обучения и воспитания детей с умеренной и тяжелой умственной отсталостью. В связи с этим представляется интересным обратиться к описанию особенностей развития сенсорно-перцептивной сферы и этих детей.

В системе коррекционно-воспитательной работы специальных учреждений для детей с умеренной и тяжелой умственной отсталостью наиболее разработаны вопросы организации трудового обучения. Опыт практической работы воспитателей и учителей, а также проведенные теоретические исследования позволили выделить ряд особенностей деятельности, характерных для детей с умеренной и тяжелой умственной отсталостью. Установлено неумение планировать ход выполнения задания и подбирать рациональный способ реализации плана, нарушение контроля за выполнением действий, несогласованность практической и речевой деятельности (попытка речевой регуляции действий приводит к затруднению выполнения даже хорошо автоматизированного навыка).

Эти особенности характерны и для других видов деятельности детей с умеренной и тяжелой умственной отсталостью, в том числе перцептивной.

Недоразвитие перцептивной деятельности у этой категории детей весьма неоднородно. Имея формально сохраненные анализаторы как анатомо-физиологические предпосылки для получения сенсорной информации, такой ребенок «слушает, но не слышит, смотрит, но не видит» (Э. Сеген). Зачастую глубокое недоразвитие познавательной деятельности усугубляется госпитальными факторами, скудностью и ограниченностью внешних впечатлений. Если мир внешних впечатлений, раздражителей как один из стимулирующих психику факторов недостаточен, дети становятся безынициативными (А.А. Ватажина, Н.С. Малинкин). Это приводит к своеобразию в формировании предметной, речевой, игровой, изобразительной деятельности.

У детей с умственной отсталостью развитие совершается по основным общим закономерностям: от восприятия к представлению и далее к наглядно-действенному,

наглядно-образному мышлению и элементам понятийного мышления. Вместе с тем сенсорно-перцептивная сфера ребенка с умеренной и тяжелой умственной отсталостью отличается качественным своеобразием всех ее структурных элементов. Прежде всего, исследователи отмечают резкое понижение активности ориентировочной деятельности; смещена система потребностей, слабость потребностей более высокого уровня (познавательной) и др. Сниженная активность, моторная недостаточность и чрезмерная опека родителей - все это приводит к нарушениям в овладении предметным действием. В целом, имея сохранные анализаторы, основная масса детей не умеет ими пользоваться. У большинства детей на скрытый звуковой раздражитель вместо ориентировочной реакции возникает оборонительная реакция, носящая диффузный характер, причем повторные раздражители каждый раз воспринимаются как новые, т. е. не наступает адаптация. Кроме того, отмечается и такая особенность, как «блуждающий тип» поисковых движений глаз и более оперативные и успешные движения глаз в горизонтальном направлении при восприятии зрительной информации. Это свидетельствует о значительном запаздывании развития восприятия по срокам, так как общеизвестен факт, что именно слежение за предметом, который перемещается в горизонтальном направлении, является онтогенетически более ранним по сравнению с вертикальным или другим видом направления.

В работах, посвященных изучению особенностей сенсорно-перцептивного развития детей с умеренными и тяжелыми интеллектуальными нарушениями, отмечается их способность к соотношению основных цветов спектра, различению основных геометрических форм, дифференциации предметов по величине. Вместе с тем исследователи выявили качественное своеобразие этого процесса у детей с умеренной и тяжелой умственной отсталостью.

Способность детей с умеренными и тяжелыми интеллектуальными нарушениями различать цвета при небольшом количестве предметов (имея перед собой 2-6 предметов двух цветов, дети способны отдифференцировать даже сходные цветовые оттенки). Основные ошибки связаны с неумением переработать получаемую информацию: глобальное, нерасчлененное восприятие, отсутствие анализа и сравнения приводят к затруднениям восприятия не только усложненного, но и простого материала. Однако и при умственной и тяжелой интеллектуальной недостаточности возможна ориентировка. Исследование по формированию у этой категории детей наглядно-конструктивных операций показало возможность принятия помощи детьми в ситуации, когда не предъявляются требования к скорости и самостоятельности на первых этапах деятельности.

Исследования особенностей представлений о величине предметов, хорошо знакомых детям с умеренными и тяжелыми интеллектуальными нарушениями, показали относительную сформированность этих представлений. Однако в жизненных ситуациях дети оперируют лишь понятиями «большой» и «маленький», любые другие понятия употребляются ими недифференцированно, уподобляются. На основе проведенного исследования разработана система формирования представлений о величине и употребления слов-понятий, которая включает в себя ряд взаимосвязанных этапов: решение практической житейской ситуации, требующей учета величины предметов; сравнение натуральных предметов по величине путем наложения и прикладывания и выделение понятия величины предмета; работа с картинками, элементарная классификация; проведение тренировочных упражнений с дидактическим материалом; самостоятельное воссоздание предметов, отличающихся по величине, в рисунках и ручных работах.

Приведенные данные об особенностях сенсорно-перцептивной сферы детей с умеренными и тяжелыми интеллектуальными нарушениями относятся к периоду начала школьного систематического обучения. Имеющиеся в литературе данные о развитии сенсорной сферы детей с глубоким нарушением интеллекта младшего возраста весьма бедны.

Сенсорное развитие осуществляется на основе обеспечения взаимодействия чувственного отражения и моторных (двигательных) компонентов психической деятельности.

Приоритетные направления работы по развитию сенсомоторной сферы у детей с тяжелыми и множественными нарушениями развития определяются с учетом следующих факторов:

-зрительное восприятие имеет тесную взаимосвязь с восприятием равновесия и положения тела в пространстве (ребенок учится фиксировать взглядом определенный предмет, для этого ему надо хотя бы повернуть голову);

-слуховое восприятие развивается на базе восприятия колебаний (вибраций);

-тактильное восприятие создает предпосылку для развития вкусового восприятия и обоняния.

Выделяются следующие направления работы по стимуляции сенсомоторного развития:

- развитие мелкой моторики и функции кисти;
- развитие тактильного и тактильно-двигательного восприятия;
- развитие вестибулярного восприятия;
- развитие зрительного восприятия;
- развитие вибрационного восприятия;
- развитие слухового восприятия;
- развитие кинестетического восприятия;
- развитие вкусового восприятия; развитие обоняния.

Методы и приемы сенсорного воспитания детей с умеренной и тяжелой интеллектуальной недостаточностью

Отбор методов обучения и соответствующих им средств, проводится на основе принципов наглядности обучения, сознательности и активности детей при ведущей роли педагога, а также на основе сочетания различных средств обучения в зависимости от задач и содержания обучения.

Характеризуя методы и приемы работы, необходимо отметить, что обучение должно носить наглядно-действенный характер. При этом взрослый на **первом этапе** проявляет максимальную активность, демонстрируя ребенку игрушки и пособия, показывая ему способ действия с ними, сопровождая свои действия эмоциональными восклицаниями. Затем действия осуществляются совместно. При этом взрослый постоянно комментирует выполняемые действия, используя свою речь в качестве стимулирующего средства для побуждения ребенка к действиям. Кроме того, речь взрослого выполняет контролирующую функцию, педагог каждый раз должен напоминать ребенку цель задания и способ его выполнения, чтобы предотвратить соскальзывание на неверный способ выполнения.

На подготовительном и первом этапе обучения следует использовать способность детей к подражанию. Сначала все действия выполняются совместно с ребенком, поскольку это максимально соответствует возможностям детей. Затем детям показывают, как выполнить то или иное действие, а затем совместно (т. е. руками ребенка) выполняют. В данном случае подражание является сопряженным: взрослый осуществляет поэлементный показ действия, а ребенок повторяет каждый элемент. В случаях затруднения взрослый помогает ребенку выполнять действие, направляя его руки. Далее подражание носит отраженный характер: после показа операции ребенок выполняет ее самостоятельно. Взрослый оказывает ему необходимую помощь.

На втором этапе обучения дети способны выполнить задание по наглядному образцу после тщательного анализа, объяснения и показа педагога. Педагог руководит действиями ребенка, оказывает ему помощь.

На третьем этапе обучения можно подойти к выполнению заданий по инструкции с опорой на образец.

При формировании представлений о величине предметов исходным моментом является обучение обследованию этого признака. Целесообразно использовать следующие приемы обследования: показ величины (протяженности, высоты и ширины предмета), проведение пальцами по указанной протяженности, измерение ее разведенными пальцами или руками, сравнение величины предметов путем наложения или приложения. Значительное место в работе следует отводить тренировочным упражнениям, игровым ситуациям, а в дальнейшем-дидактическим играм. При формировании умения строить сериационные ряды сначала детей

обучают раскладывать три предмета по подражанию, затем по образцу и далее по правилу (выбирать каждый раз самую большую/маленькую). В последующем можно увеличить количество предметов до 5-7. Необходимо отметить, что результаты измерений должны использоваться в различных содержательных деятельности (предметной, игровой, продуктивной).

При формировании представлений о геометрических фигурах, телах и форме предметов большое внимание уделяется обучению детей приемам обследования форм осязательно-двигательным путем под контролем зрения и со словесным сопровождением педагога. Сначала все действия выполняются совместно («рука в руке»), затем по подражанию и образцу. Целесообразно также использовать показ геометрического тела (фигуры), его название (педагогом), выбор «такого же» по подражанию и образцу. Затем необходимо организовать такие действия ребенка с предметами, которые обусловлены его формой. Далее используются упражнения на распознавание и на умение различать и называть форму; упражнения на выбор по образцу (предметов одного цвета и величины; предметов разного цвета и величины); упражнение на выбор по словесному обозначению педагога; упражнения в форме дидактических и подвижных игр. Аналогичная система работы предусматривается при ознакомлении с геометрическими фигурами. Знакомство с геометрическими фигурами происходит путем сравнения с уже известными формами в той же последовательности (к примеру, для демонстрации «связи» между телами и фигурами можно использовать эффект тени: при ярком местном освещении демонстрируют, что тень от шара - это круг и пр.). При поиске предметов различной формы в окружающей обстановке можно использовать «геометрические ориентиры» - фигуры с четко обведенным контуром. Размер фигуры соответствует размеру искомым предметам, что облегчает задачу. Результаты обследования используются в различных видах деятельности (предметной, игровой, продуктивной, конструктивной).

Формирование представлений о цвете предметов требует особого внимания, поскольку цвет является тем свойством предмета, которое нельзя обследовать во внешнем плане рукой, как при обследовании величины или формы предмета. Поэтому формирование представлений о цвете происходит путем фиксации внимания детей на тождестве цвета предметов. На начальном этапе обучения, когда у детей еще не сформированы эталонные представления, выделение цвета осуществляется через соотнесение предметов между собой. При этом первоначально это будут устойчивые пары цветов, например: черный - желтый, красный - зеленый, синий - желтый, белый - черный. В дальнейшем пары устанавливаются произвольно. Ребенку показывают предмет определенного цвета и предлагают выбрать «такой же, как у меня» (такого же цвета) сначала из двух лежащих перед ребенком. В дальнейшем постепенно увеличивают численность элементов группы однородных предметов до шести (например, деревянные шарики по три каждого цвета). Ребенок каждый раз выбирает один предмет определенного цвета, перекладывая его в указанное педагогом место (стаканчик, коробочку, сосуд с узким горлышком и пр.), и таким образом получает две группы однородных предметов. Это упрощенный вариант группировки, промежуточный между выбором по образцу и группировкой.

Итак, учебный план коррекционных учреждений, точнее, его коррекционный и государственный компонент предусматривает работу по сенсорному воспитанию в I-IX классах в соответствии с программой по обучению элементам арифметики, предметно - практической деятельности. Сенсорное воспитание детей с умеренной и тяжелой интеллектуальной недостаточностью осуществляется на уроках, в процессе разнообразных игр направленных на развитие сенсорно - перцептивной сферы.

Список литературы:

1. Багажнокова И.М. Примерные программы обучения детей с умеренными и глубокими нарушениями умственного развития / И.М. Багажнокова // Обучение с выраженным недоразвитием интеллекта/ Багажнокова И.М. - М.: ВЛАДОС, 2007. - Гл.2 - с.92 - 108

2. Былино, М.В. Познаем мир в играх, звуках и красках: пособие для работы с детьми с особенностями психофизического развития дошкольного и младшего школьного возраста / М.В. Былино, Ю.В. Захарова, О.В. Клезович. - Минск: Харвест, 2006. - 132 с.

3. Варенова, Т.В. Теория и практика коррекционной педагогики: учеб. пособие / Т.В. Варенова. - Минск: Асар, 2003. - 288 с

УСЛОВИЯ УСПЕШНОГО ФОРМИРОВАНИЯ ТВОРЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ У ДЕТЕЙ С УМЕРЕННЫМИ ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНЫМИ НАРУШЕНИЯМИ

ИБРАЕВА Г.Т., ОСПАНОВА С.А., ГУБАЙДУЛЛИНА Т.А

КГУ «Психоневрологическое медико-социальное учреждение для детей
Карагандинской области»

Содержание учебно-воспитательного процесса в коррекционной школе для детей с ограничениями в умственном развитии традиционно, отчасти консервативно, а поэтому коррекционная школа зачастую представляет собой закрытый социум. Однако меняется идеология, меняются реалии современного общества и теперь для успешной интеграции детей с ограничениями в развитии оказывается недостаточными программные знания и умение действовать по заданному алгоритму - необходим хороший социальный опыт, который можно получить только в случае включения в социальные и культурные процессы преобразования. Таким образом, одной из главных задач для коррекционной школы на сегодняшний момент становится задача создания максимально возможных условий для развития детского творчества.

По словам П.П. Блонского, «творческую личность можно воспитать только посредством упражнения в творчестве». Как правило, развиваются только «лежащие на поверхности» природные способности ребенка: умение петь, рисовать, танцевать и очень мало упражнений, связанных с преобразованием, опытным исследованием окружающего мира. С одной стороны это следствие сложившегося «стереотипа ограниченности» умственных способностей ребенка коррекционной школы, а с другой стороны - отсутствие потенциала для творчества. Кроме того, от преподавателя коррекционной школы требуется больших усилий для поиска направлений творческой деятельности ребенка с ограничениями в умственном развитии, чем, например, от преподавателя гимназии, лицея. Есть и ещё одна проблема у педагога коррекционной школы, решение которой сопряжено с морально-этическим аспектом публичной деятельности ребенка: не будут ли сверстники бурно реагировать на явные оплошности учеников специальной школы, на их простоватость, непохожесть, девиантность. Нужны ли ребенку с ограничениями в развитии сетевые взаимодействия со сверстниками иных учебных заведений, конкуренция в рамках конкурсов?

Для того чтобы обучить ребенка тому или иному приему работы, педагог-дефектолог должен обладать огромным терпением и действовать в соответствии с принципом «пошагового обучения», который включает в себя длительную отработку каждого мельчайшего компонента трудового процесса. Важно следить за тем, чтобы неудачи не отпугивали ребенка, а его самостоятельная работа над заданием укрепляла уверенность в своих силах и способствовала развитию готовности заниматься трудовой деятельностью.

На занятиях творческим трудом в занимательной форме используются доступные детям виды практической деятельности, во внеурочное время воспитываются и прививаются социально-бытовые знания, умения и навыки, необходимые для жизни. В ходе этой работы у детей формируются такие личностные качества как трудолюбие, ответственность, настойчивость, чувство взаимопомощи, желание преодолевать трудности. Переход к усложненным формам ручной деятельности с использованием инструментов совершенствует мелкую моторику рук.

Творческий труд занимает большое место в системе реабилитационной работы. Здесь ребенок выступает в роли создателя чего-либо нового, полезного и красивого.

Приоритетными направлениями работы класса для детей с умеренной умственной отсталостью являются:

- укрепление и охрана здоровья, физическое развитие ребенка;
- формирование и развитие коммуникативной и когнитивной функции речи;
- формирование и развитие продуктивных видов деятельности, социального поведения, коммуникативных умений;
- включение обучающихся в домашний, хозяйственный, прикладной труд;
- расширение социальных контактов с целью формирования навыков социального общепития, нравственного поведения, знаний о себе, о других людях, об окружающем микросоциуме;
- формирование на доступном уровне простейших навыков счета, чтения, письма, знаний о природе и окружающем мире, основ безопасной жизнедеятельности;
- развитие элементов творчества средствами игровой и трудовой деятельности.

Детям с нарушением интеллекта непросто заниматься творческой деятельностью. Тем более, им сложно доводить начатое дело до конца. В связи с этим в процессе обучения и развития этих детей встает первая важная задача – сформировать положительную мотивацию творческой деятельности.

Дети под руководством педагогов могут добиться успехов в изготовлении различных поделок. Осуществляется связь эмоциональных состояний с конкретными ситуациями, которые могут повториться или встретиться ребенку в жизни. «Проигрывая» состояния через поделку, ребенок моторно закрепляет механизм саморегуляции. На образном уровне он держит «себя в руках» учится адекватно выражать свои чувства. Различные виды творческих работ привлекают ребят, а их выполнение способствует развитию эстетического вкуса, наблюдательности, художественному видению окружающей действительности, конструкторскому, творческому мышлению. Изготовление конкретных поделок не должно являться самоцелью, а должно служить средством развития элементов творчества учащихся. Занятия творческим трудом доставляют детям радость, создают положительный эмоциональный настрой, способствуют развитию творчества. В процессе творческой деятельности у детей развивается эстетическое восприятие, образные представления и воображение, эстетические чувства (форма, цвет, композиция). Однако происходит это не само по себе, а при условии систематического, целенаправленного и вместе с тем тонкого и чуткого руководства педагога, учитывающего индивидуальные особенности каждого ребенка.

Содержание, методика проведения и организация должны быть направлены на развитие детского творчества. Для этого необходимо не только развитие эстетического восприятия, воображения, формирование образных представлений, но и овладение детьми разнообразными способами выполнения работ, позволяющими передавать в них широкий круг явлений и предметов. Всё это даёт возможность детям свободно выражать свой замысел, вызывает положительное эмоциональное отношение к занятиям, побуждает к творческим поискам и решениям. Такие занятия должны быть направлены на формирование активности, самостоятельности ребенка, овладение им обобщенными способами действия. Всё это развивает творческие возможности детей.

Исходя из опыта работы, мы можем выделить условия успешного формирования элементов творчества у детей

Первое условие успешного формирования элементов творчества – раннее начало.

Точнее говоря, первые толчки к развитию способностей начинаются с очень раннего, по современным представлениям, физического развития. Ни у кого не возникает вопроса о том, когда именно надо развивать творческие способности, когда учат ребенка разговаривать. Никто не задумывается, пора или не пора начинать говорить с ним. С ним просто говорят – со дня его рождения, когда он еще и не воспринимает, кажется, ничего. Проходит несколько месяцев, наступает момент – произнесено первое слово! Условия для того, чтобы это

произошло, были обеспечены заранее, они опережали развитие речи, непрерывно стимулировали ее, и созревание соответствующих отделов мозга шло успешно.

Так и в развитии других способностей поступить подобным образом: насколько это возможно, то есть как только ребенок поступил в учреждение.

Второе важное условие - создание творчески обогащенной образовательной, коррекционно-развивающей среды, которая бы стимулировала самую разнообразную творческую деятельность и исповоль развивала в ребенке именно то, что в соответствующий момент способно наиболее эффективно развиваться.

Третье важное условие - внимательное и чуткое отношение ко всем проявлениям творческой активности. Необходимо в каждом ребёнке видеть творческий потенциал, своеобразную индивидуальную креативность и стремиться развивать её, а также помогать детям понять самих себя.

Четвертое – важное условие – ребенку надо предоставлять большую свободу в выборе деятельности, в чередовании дел, в продолжительности занятий одним каким-либо делом, в выборе способов работы и т.д. Но предоставленная ребенку свобода не только не исключает, а, наоборот, предполагает ненавязчивую, умную, доброжелательную помощь взрослых. Самое сложное заключается в том, чтобы не превращать свободу в безнаказанность, а помощь – в подсказку. Нельзя делать за ребенка то, что он сам может сделать, думать за него, когда он сам может додуматься.

Пятое условие вытекает из самого характера творческого процесса, который требует максимального напряжения сил. Вовлечение всех учеников в постоянную активную деятельность. Несмотря на то, что далеко не все дети способны внести реальный вклад в общее дело, необходимо каждому из них дать поручение по выполнению той или иной работы, с тем, чтобы каждый ребенок почувствовал себя полезным и относительно самостоятельным. При этом целесообразно оказывать помощь при его выполнении, подчеркивать важную, общественную значимость поручения, чтобы укрепить у детей веру в себя, свои возможности.

Шестое условие. Творческая позиция педагога. Чтобы развивать элементы творчества у детей, педагог сам должен быть творческой личностью – постоянно преодолевать в себе инертность, шаблоны поведения, формализм в преподавании, стремиться к открытию и применению новых методов обучения.

Седьмое условие Привлечение родителей в процесс развития элементов творчества у детей. Обучение родителей новым способам, методам и приемам работы с детьми.

Восьмое условие Участие детей в творческих делах школы, районных выставках, конкурсах. Привлечение детей к активному участию в выставках, конкурсах. Повышение и укрепление самооценки. При оценке творческих достижений посредством создания выставок работ учащихся важно учитывать индивидуальные результаты каждого. Самое главное, чтобы ученик испытал радость собственного открытия. Дети должны видеть и осознавать результаты своего труда

Все виды самостоятельных творческих работ очень привлекают ребят, а их выполнение способствует развитию эстетического вкуса, наблюдательности, художественному видению окружающей действительности, конструкторскому, творческому мышлению. Изготовление конкретных поделок не должно являться самоцелью, а должно служить средством развития творческих способностей обучающихся.

Занятия творческим трудом доставляют детям радость, создают положительный эмоциональный настрой, способствуют развитию творчества. В процессе творческой деятельности у детей развивается эстетическое восприятие, образные представления и воображение, эстетические чувства «форма, цвет, композиция».

Однако происходит это не само по себе, а при условии систематического, целенаправленного и вместе с тем тонкого и чуткого руководства педагога, учитывающего индивидуальные особенности каждого ребенка.

Как известно, универсального метода не существует. Все методы используются в определенном сочетании, композиции, которая в конкретной педагогической ситуации может дать наибольший эффект и которая определяется педагогом с учетом целого ряда

факторов: целей и задач воспитания, возраста детей, их индивидуальных особенностей, уровня подготовки, содержания учебного предмета, мастерства педагога и другие.

Отбор и композиция методов и приемов обучения и воспитания должны максимально способствовать художественно-эстетическому развитию - формированию творческих способностей, творческой деятельности и отвечать особым образовательным потребностям учащихся и специфике коррекционно-педагогической работы.

Использование метода творческих заданий у детей с проблемами в развитии находится в прямой зависимости от степени развития их творческого воображения. Чем в большей степени развит творческий компонент воображения, тем более эффективным будет применение творческих заданий.

В дошкольном возрасте у детей с отклонениями в развитии наблюдается отставание в развитии творческого воображения. Коррекция отклонений в развитии данной психической функции дает положительный результат в том случае, когда работа педагога в этом направлении носит целенаправленный характер и организуется в два этапа: первый этап - пропедевтический, где формируются предпосылки творческого воображения, второй - основной, в процессе которого формируются самостоятельные творческие проявления детей в художественной деятельности.

Создание ситуации успеха особенно важно в работе с детьми, у которых необходимо преодолеть пассивность, агрессию, страх, неуверенность, вызванные нарушениями в психическом развитии.

В художественно-творческой деятельности ситуация успеха достигается в результате определенных художественно-эстетических действий, связанных с выполнением тех или иных видов художественного творчества. Это может быть рисунок, поделка из бумаги, глины, дерева и так далее. При этом от педагога во многом зависит, получит ли ребенок удовлетворение от своей деятельности или нет. Задание, которое он дает ребенку, должно быть не только интересным, увлекательным, но и посильным. Он должен видеть положительный результат своей деятельности. Ощущение успеха рождается, когда ребенок с помощью педагога или самостоятельно преодолевает робость, неуверенность, страх, затруднение, прикладывая к этому усилия. Взрослый помогает ребенку преодолеть страх перед новой деятельностью, новым заданием, порожденный неуверенностью в себе. Помощь педагога направлена на то, чтобы ребенок поверил в себя, в собственные силы, способности. Необходимо поддерживать в нем оптимизм, веру в то, что он справится с выполнением задания.

Создание ситуации успеха обеспечивается открытой и скрытой помощью взрослого. Например, открытая помощь может выражаться в применении словесной инструкции, в показе способов передачи образа, в поддержке, ободрении: «Давай попробуем сделать это вместе» или «Не получится - ничего страшного, можно попробовать еще раз».

Таким образом, в результате коррекционно-развивающего обучения происходит преодоление, коррекция и компенсация нарушений физического и умственного развития детей с нарушениями интеллекта. При работе с детьми, имеющими ограниченные возможности здоровья применяются особые коррекционно-развивающие педагогические технологии, позволяющие добиваться положительной динамики в обучении и воспитании. Грамотное сочетание традиционных и инновационных технологий обеспечивает развитие у обучающихся познавательной активности, творческих способностей, школьной мотивации в учебно-воспитательном процессе.

Список литературы:

1. В.А. Сластенин «Методика воспитательной работы». Москва «Академия», 2007г.- 354с.
2. А.Ф. Воловик, В.А. Воловик «Педагогика досуга» Москва, 2005 г.-467с.
3. Л.С. Выготский. «Развития творческого таланта» Москва 2008 г.264с.

ДИСЛЕКЦИЯСЫ БАР МЕКТЕП ЖАСЫНДАҒЫ БАЛАЛАРМЕН ЖҮРГІЗІЛЕТІН ТҮЗЕТУ ЖҰМЫСТАРЫНЫҢ БАҒЫТЫ

КУЛОВ А.Б., БАЙПАКОВА А.Б.

Е.А. Бөкетов атындағы Қарағанды мемлекеттік университеті
kulov1949@mail.ru

Мектеп жасына жеткен бала өзінің осы кезеңдегі сапа-қасиеттерімен бұған дейін мүмкін болмаған қандай да жаңа оқу айналымын бастауға қабілетті.
Л.С. Выготский

3 жасынан 6-7 жасына дейінгі кезеңде балада ой-өріс дамуы жылдамдасады, қоршаған дүние жөніндегі танымы қалыптасады, өмір ағысындағы өзін-өзі және өз орнын түсіне бастайды, өзіндік баға беру ептілігі шыңдала түседі. Оның бұл күндегі негізгі іс-әрекеті – ойын, енді бірте-бірте ойынның жаңа сеп-түрткілері басты рөл атқара бастайды, бала өзін қияли жағдайларға салып, сондағы қимыл-әрекеттерді орындауға тырысады. Бұл кездегі басты үлгі – ересектер. Егер кешегі күні өнегелік әсерлерді анасынан, әкесінен, тәрбиешілерінен алатын болса, бұл күнде ол теледидардың өрескел ықпалына түсіп, қарақшылардың, тонаушылардың, зорлықшылардың, ланкестердің қылықтарын қайталағанды қызық көреді. Балалар экранда не көрсе, соның бәрін тікелей тұрмыста қайталауға құштар келеді. Осыдан, баланың психикалық және әлеуметтік дамуында өмір шарттары мен тәрбие шешуші рөл атқаратыны жөніндегі тұжырымның дұрыс екеніне көзіміз жетіп жүр. Табиғи қасиеттер, нышандар тек тәрбие жағдайлары бола келіп, бірақ бала дамуында қозғаушы күш міндетін атқара алмайды. Бала қалайынша қалыптасады, қалай ол өседі – мұның бәрі оны қоршаған адамдарға тәуелді, олардың қалай тәрбиелеуіне байланысты.

Мектепке дейінгі балалық шақта даму үдерісі барша бағыттарда өте қарқынды жүріп жатады. Оның миі әлі жетіле қойған жоқ, қызметтік ерекшеліктері дараланбаған, қызметі шектеулі. Сәби бала өте икемді, оқу әрекетіне берілгіш. Оның мүмкіндіктері ата-аналары мен педагогтардың шамалағанынан көп жоғары. Осы кезеңдік ерекшелікті тәрбиеде толығымен пайдалана білу қажет. Сонымен бірге тәрбиенің жан-жақты және үйлесімді сипатын қамтамасыз етуге тырысу керек. Тек қана ізгілік дамуын тән-дене тәрбиесімен, еңбек қабілетін көңіл-күймен, сананы эстетикалық сезіммен табиғи байланыстыра отырып, мектеп жасына жетпеген баланың барлық сапақасиеттерін бірқалыпты және үйлесімді дамытуға болады.

Мектеп жасына дейінгі баланың қабілеттері дәл, сезім тал қабылдауға, күрделі жағдайларда жол таңдауға епті, сөз байламы пайымды, бақылағыш және тапқыр келеді. 6 жасқа жақындағанда арнайы, мысалы, музыкалық, көркемөнерлік – қабілеттері дами бастайды.

Баланың ойлау қабілеті оның таным-білімімен байланысты, неғұрлым көп білген балада жаңа ойлар құрастыруға қажет ұғымдар қоры ұлғая түседі. Бірақ, жаңа білімдерді жинақтау барысында бала өзінің алғашқы ұғымдарын жетілдіре түсумен бірге, мағынасы күңгірт, белгісіз болған болжаулар мен түсініксіз сұрақтар шеңберіне шырмалады. Бұл қарқынды дамудағы танымдық үдеріске кедергі жағдайларды тудырады. Түсініксіздерге кезіккен бала дамуы енді сәл тоқырауға кез болады. Ойлау үдерісі жас шектеуіне кезігіп, “балалықтан” шыға алмай әуре болады. Әлбетте, әртүрлі айла жолдарымен бұл 67 жағдайдан аттап өтуге болар, бірақ, 6 жасар баланы оқыту тәжірибесі көрсеткендей, мұнымен айналысудың қажеті жоқ.

Ал кіші мектеп жасындағы баланың дамуына келер болсақ, 6 жасқа орайласқанда бала, негізінен, жүйелі мектептік оқуға дайын. Мектеп босағасынан аттайын деп тұрған кешегі сәби енді тұлғалық танымға жетісті, себебі ол бұл кезеңде өз қылық-әрекетіне баға бере алады, өзін басқалармен салыстыра біледі. Мектепке дейінгі шақтың соңына онда бірнеше жаңа психикалық қасиеттер қалыптасады:

– қоғамдық татымды іс

- әрекетке ұмтылу;
- өз қылық-әрекетіне басшылық жасау;
- қарапайым қорытынды шығара білу;
- жетілген сөз бен тілді орынды қолдану;
- өз төңірегіндегі адамдар мен байланыс жасап, қызмет бабында араласу.

Бала 6–7 жасқа келгенде, оның алдында ең алғашқы үлкен өзгеріс туындайды. Мектеп жасы кезеңіне өту баланың іс-әрекетіне, басқа адамдармен қатынасына, тілдесу әрекеттеріне түбегейлі жаңалықтар әкеледі. Енді баланың басты қызметі – оқу, осыдан өмір барысы өзгереді, жаңа міндеттер пайда болады, баланың басқалармен қатынастары да жаңаланады.

Қазіргі кезеңдегі бірінші сынып оқушыларының ерекшелігі – мұғаліммен қатынасындағы шектен тыс “демократизм”, қылықтарының ырықсыздығы, өз әрекеттерін мектеп талаптарымен сәйкестендіре алмауы. Мұндай ебедейсіздіктер енді оқуға келген балалардың бәріне тән, бірақ, мұғалімдердің байқағанындай, тіпті бірінші сыныптың ақырына бүгінгі оқушыларда талаптарға деген қандай да қарсылықтар бой тіктеуде. “Қажет”, “болмайды”, “ақырына дейін бітір” – деген талаптар, ересектердің тиянақты зорлауынан соң ғана қабылданып жатады. Мұның өзі балалармен қатынас кейпін өзгерту, олармен жұмсақтау, адамилық (гуманды) байланыстарға келу қажеттігін туындатып тұрған жоқ па?

Бүгінгі бірінші сынып оқушысы, мұғалімдер айғақтағандай, бұдан он жыл бұрынғы өз қатарларынан көптеген мінез бітістерімен ажыралады. Қоғамның әлеуметтік қарамақарсылықтары асқынған, балалыққа сыймайтын теледидар жойқыны жаулаған, имандылық пен инабаттықтың кеміген, бұғаусыз еркіндік шарпыған кезең жағдайларында өскен бала бұл үдерістер астарында жатқан жақсы мен жамандықтың бәрін талғаусыз өз бойына сіңіреді. Шектен тыс түсініксіз және қажеті жоқ ақпараттармен бойын да, ойын да толтырған бала, әлбетте, жете дамыған, осыдан өз сезімдерін білдіруде үлкен еркіндікке құштар келеді. Адамдар арасында елеулі жік пайда болды. Ал балалар мұны көріп те, түсініп те жүр. Мектеп енді олардың ұлғая түскен талаптарын қанағаттандыруда елеулі қиыншылықтарға тап болуда. Тәрбие осы өзгерістер ізімен үлгеріп, өз міндеттерін қайта қарастыруы қажет.

Кіші мектеп жасындағы балалар биологиялық тұрғыдан екінші даму кезеңіне өтеді: бой өсуі бәсеңдейді, салмағы қосыла бастайды, денесі сүйектенеді, бірақ үдеріс мұнымен 74 аяқталмайды. Бұлшық еттер жүйесі қарқынды дамуда болады. Осыдан, майда, нәзік қимылдарды орындау қабілеттері пайда болып, бала тез жазу дағдыларына жетіседі. Бала ағзасының барлық ұлпалары даму жағдайында болады.

Кіші мектеп жасында жүйке жүйесі жетіліп, бас миы үлкен жартышарларының қызметтері қарқынды дамып, даралана бастайды, ми қабығының талдау және біріктіру қызметтері күшейе түседі. Кіші мектеп жасындағы баланың бас миі салмақ жағынан үлкендердің миымен теңдесіп, орта есеппен 1400 г. дейін ұлғаяды. Баланың психикасы шапшаң дами бастайды, қозу және тежелу үдерістерінің арақатынастары өзгереді: тежелу үдерісі күшейе түседі, бірақ қозу үдерісі әлі де болса басымдау, осыдан – кіші мектеп оқушысының тұрақты шыдамдылығы кем, сабырлылық оған әлі тән емес. Сезім ағзаларының дәлдік қызметі көтеріледі. Мектепке дейінгі кезең балаларымен салыстырғанда, кіші мектеп оқушыларының сезімталдығы: түр-түске – 45% артық, буын-бұлшық сезімталдығы 50% жақсарады, көз-көру ұқыбы – 80% артады (А.Н.Леонтьев).

Қорытындылай келе, кіші мектеп жасындағы оқушының танымдық іс-әрекеті оқу барысында өзіндік қажет қалпына келе бастайды. Мұнда тілдесу-қатынас аймағының кеңеюі де аса маңызды. Баланың жылдам жүрісті кемелденуі, оқушыларда көптеген жаңа сапаларды қалыптастыру немесе дамыту қажеттігі педагогтардан барша оқу-тәрбие жұмысының тиянақты мақсат-бағытын айқындап, оны бұлжытпай орындап баруды талап етеді.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

5. Ахутина Т.В., Пылаева Н.М. Преодоление трудностей учения: нейропсихологический подход. Учеб. пособие. – М.: «Академия», 2015. – 288с. [Скачать](#)

6. Нейропсихологическая диагностика, обследование письма и чтения младших школьников / Под ред. Т.В. Ахутиной, О.Б. Иншаковой. – Изд. 5-е. М.: В. Секачев, 2014. 132 с.

7. Нейропсихологическая диагностика, обследование письма и чтения младших школьников. Приложения: протоколы обследования / Под ред. Т.В. Ахутиной, О.Б. Иншаковой. — М.: В. Секачев, 2014. 48 с

8. Методы нейропсихологического обследования детей 6-9 лет. Под ред. Т.В. Ахутиной. М.: В. Секачев. 2016.

НАМЫСТЫ ҰЛ МЕН ҚЫЗ ҰЛТ ТІРЕГІ

ИМАНБЕТОВ А.Н., ҚОЖАМЖАРОВ Е.Н.

Академик Е.А.Бөкетов атындағы Қарағанды мемлекеттік университеті

ШОТАЕВ Т.Д.

Қарағанды «Bolashaq» жоғарғы колледжі

магистрант Академик Е.А.Бөкетов атындағы Қарағанды мемлекеттік университеті

Бүгінгі таңдағы мемлекеттің өзекті мәселелерінің бірі Қазақстан Республикасының азаматтарының патриоттық рухын көтеру болып отыр. Қазақстан дамыған елу елдің қатарына кіру деген керемет ойды ұстануда. Бұл-ұлттың ортақ ұраны. Қазақстанды Отаным деп таныған әр азаматтың осыған өз әлінше үлес қосуы тиіс. Ал осы бағытта Қазақстан азаматтарының патриоттық сезімі болуы қаншалықты маңызды? Қазақстан Республикасының азаматтарына патриоттық тәрбие берудің өзектілігі қоғамның рухани әлеуметін нығайту қажеттілігіне негізделген. Әрбір азаматтың жауапкершілік сезімінен, киелі ұғым Отансүйгіштік қасиетін арттырып, жас ұрпақтың жүрегіне патриотизм сезімін ұялату міне, нағыз көкейтесті мәселелердің бірі осы.

Сонау Абылай хан, Қабанбай, Бөгенбай, Наурызбай секілді батыр бабаларымыздың қан майданда қырлысып білектің күшімен, найзаның ұшымен қорғап, кейін Қазақстанның егеменділігіне жол ашқан желтоқсан құрбандарының көтерлісімен аяқталған қазақтың қырық тамырлы терең тарихында сан ғасырлар бойы, сан жылдар бойы осынау ұлан-ғайыр даланы қорғау жолында қаншама жандар құрбан болды десеңші. Сондай ерен еңбекпен аманат етіп қалдырылған егеменді Қазақстанның ендігі болашағы мына біздердің қолымызда екендігін ұмытпай, мемлекетіміздің өркендеуіне аянбай қызмет ететін азамат болып қалыптасуымыздың маңызы мол. “Отан үшін жан пида” деген аталы сөзді ұлықтау-біздің басты мақсатымыз. Қазіргі мына егеменділікке қол жеткізіп, аяғына нық тұрған, экономикасы берік Қазақстан Республикамыздың гүлденуіне үлес қосатын әр ұл-қызының патриоттық сезімі болуы қажет.

Қазақстан Республикасының президенті Н.Ә. Назарбаев «Қазақстанның болашағы-қоғамның идеялық бірлігінде» атты еңбегінде «Біздің тағы бір аса маңызды идеологиялық міндетіміз-Қазақстандық отансүйгіштікке тәрбиелеу, әрбір азамат өзін-өзі айқын билеуін қалыптастырады» дейді.

Көпұлтты Қазақстан халқы үшін отансүйгіштік сезімнің рухани саладағы тату-тәтті тіршілікке, азаматтық келісімге ғана емес, мемлекеттің материалдық негізін нығайтуға да тікелей ықпалы бар. Отансүйгіштік рух-қазақ елінің әлемдік өркениетті елдер көшіне қосуға мүмкіндік беретін бірден-бір күш.

Қаздауысты Қазбек би бабамыз «Алтын ұя Отан қымбат, туып өскен елің қымбат, кіндік кесіп, кір жуған жерің қымбат» демекші, шынымен де, Қазақстан жүз отызғы тарта ұлт өкілдерін бауырына басқан көпұлтты мемлекет, нанымен тойдыртып, суымен шөлді

басқан туған жер-Қазақстанды сүю, оны жаудан қорғау әрбір азаматтың ұлтына, дініне қарамастан барлығының ортақ парызы.

Ұлы ойшыл Әл-Фараби «Адамға ең бірінші білім емес, тәрбие керек. Тәрбиесіз берілген білім-адамзаттың қас жауы, ол келешекте оның барлық өміріне апат әкеледі» -деп, білім беру мен тәрбие ісін бірлікте алып, біртұтас жүйе ретінде қолдану керектігін меңзейді. Тәрбие адам тағдырын, оның рухани өмірінің негізін сақтайды.

Ғасырлар бойы халқымыз ұрпағын ізгілікке, өз елін сүюге баулып келеді. Білім туралы Қазақстан Республикасының 2007 жылғы 27 шілдедегі № 319 заңының «оқу және тәрбие процесін ұйымдастыру» атты тармағында «Білім беру ұйымдарындағы тәрбие бағдарламалары оқу процесінің құрамдас бөлігі болып табылады және білім алушылардың, тәрбие меңгерушілердің патриоттық, азаматтық, имандылық сезімін қалыптастыруға, сондай-ақ жан-жақтылық қызушылықтары мен қабілеттерін дамытуға бағытталған» деп көрсетілген. Бүгінгі күні жеке тұлғаны Қазақстандық патриотизм мен отансүйгіштік рухта тәрбиелеу барысында Қазақстанның білім және ғылым қызметкерлерінің II съезінде еліміздің Президенті Н.Ә.Назарбаев: «Қазақстанның отаншылдық сезімін тәрбиелеу білім берудің мектепке дейінгі жүйесінен жоғары оқу орындарына дейінгі орталықтарда, барлық ұйымдарда көкейкесті болып табылады. Балаларды Отанды, туған жерді, өзінің халқын сүюге тәрбиелеу-мұғалімнің аса маңызды, аса жауапты да қадірменді парызы»-деген екен.

Ел өміріндегі бірқатар проблемаларды шешу көп жағдайда азаматтық қоғамның даму деңгейіне, жоғары патриоттық сананың қалыптасуына, өз еліне деген мақтаныш сезімге, Отанының мүдделерін қорғау жөніндегі азаматтық борышты орындауға дайындығын тәрбиелеуге байланысты.

Патриотизм терминіне түсінік және Қазақстан Республикасының азаматтарын патриотизм рухында тәрбиелеу негіздері

Терең тарихы, бай мәдениеті, озық өнері мен шешен де маңызды тілі бар елміз. Арғы тарихымыз біздің дәуірімізге дейінгі V-III ғасырлардағы сақ, ғұн, үйсін тайпаларынан басталатын болса, «қазақ» деген атауға ие болып, қазақ мемлекетінің құрылғанына бес жүз елу жыл толып отыр. Римді жаулаған ғұн патшасы Еділ, Кирдің басын алған Томирис ханшайым, түркі дүниесінің төріндегі Бумын, Тоныкөк қағандар, Мысыр билеушісі Сұлтан Бейбарыс, Үнді жеріне иелік еткен Бабыр, Шыңғыс хан, Абылай, Кенесары, Дінмұхамед, Нұрсұлтан есімдері біз үшін тек зор мақтаныш қана емес, рухани әлеміміздің шамшырақтары екені даусыз. Біз тарихы бай, тамырын терең жайған, бүгінде өзге мемлекеттерден қалыспай дамып келе жатқан қойнауы қазынаға толы кең-байтақ Қазақстанда тұрып жатқанымызды мақаныш тұтуға тиіспіз. Отанды құрметтеу, қадірлеу біздің қасиетті борышымыз, оны қорғау міндетіміз. Патриоттық сезімнің нысаны мен азаматтық парыздың өтелер өлшемі-Отан. Оны таратып айтсақ, бұл-туған жер, оның табиғат байлықтары, ұлттың тілі, дәстүрі, мәдени ескерткіштері, тарихы жасалған өлкедегі киелі орындары. Олардың адам санасына жылылық, жақындық, туыскандық сезімдерді ұялатып, ізгі де ерлік істердің бастауына айналуы-патриотизмге тәрбиелеудің арқауы. Жастарға патриоттық тәрбие берудің бағдарлы идеяларын Елбасы Н.Ә.Назарбаевтың “Қазақстан-2030” атты еңбегінің “Қазақстан мұраты” деп аталатын бөлімінде: “...біздің балаларымыз бен немерелеріміз... бабаларының игі дәстүрін сақтай отырып қазіргі заманғы нарықтық экономика жағдайында жұмыс істеуге даяр болады. Олар бейбіт, жылдам өркендеу үстіндегі күллі әлемге әйгілі әрі сыйлы өз елінің патриоттары болады” – деп, үлкен үміт артты.

Өзімізге белгілі Қазақстанның бір шаңырағының астында жүз отызға тарта ұлт өкілдері тату-тәтті өмір сүруде. Біздің баршамызға ортақ отанымыз-Қазақстан. Қазақстанның тыныштығы, оның гүлденуі ортақ мақсатымыз.

Азаматтардың, әсіресе жастардың өз Отанын қалтқысыз сүюі мен оны қорғауға әрқашанда дайын болуы, туған жерге деген терең перзенттік махаббат. «Қазақстан-менің Отаным, ол мен үшін жауапты болғаны сияқты, мен де ол үшін жауаптымын» деген қарапайым ойды меңгеруі керек.

Шын мәнісінде Отанын сүйген әр азамат мемлекетін дамытуға, гүлденуіне өзінше үлесін қосады. Ал Отанын сүймейтіндер түрліше оны кері тартатын істерге барады. Мәселен паракорлар, жемқорлар, бұзақылардың бәрі де Отанына жаны ашымайтын жауыз

жандар десек асырып айтпағанымыз. Міне жаманнан жиреніп, өскелең ұрпақты осындай жағымсыз қасиеттерден тәрбиелеп, адалдыққа, патриотизмге баулудың түбі Қазақстанның болашағы.

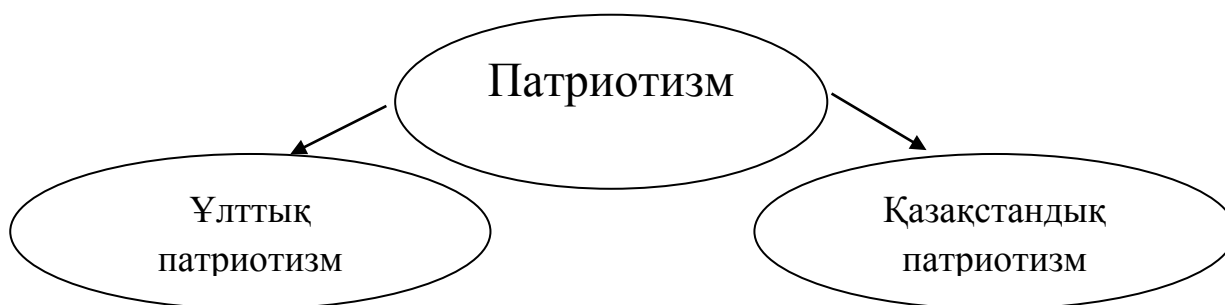
«Қазақстанның болашағы-қазақ тілінде»-деп, елбасымыз Н.Ә. Назарбаев текке айтпаған шынымен де, тіл жоғалса ұлттық дін жоғалады. Қазақ тілі-өзіндік әдеби, ғылыми және саяси жазу нормасы қалыптасқан бай тіл. Қазақ тілінің тарихы әртүрлі тарихи кезеңдерді бастан кешкен қазақ халқының тарихымен тығыз байланысты. Осы тілімізді бүгінгі ұрпаққа жоғалтпай жеткізу үшін талай ақындарымыз жырлап өткен. Қазақ тілін дамытуда әр адам өз үлесін қосуы керек. Тек сонда ғана әр қазақстандық қазақ тілін игеріп, еркін ойын жеткізіп, сөйлесе алатын болады. Өзіміз ана тілінде сөйлемейінше, өзге ешкім де бұл тілді құрметтемейді. “Тіл-халықтың ұлы жетістігі, әрі оның ажырамайтын және бөлінбейтін белгісі” Дүниедегі барлық халық тәуелсіздікке ұлттық қадір-қасиетін, мәдениетін, ана тілін сақтап қалу үшін ұмтылады. Сол себепті де өзін Қазақстан Республикасының патриотымын деп есептейтін әр адам мемлекеттік тілді көтеруге, құрметтеуге тиісті.

Өзімізге белгілі биыл қазақ жерінде аталы оқиға Азиада-2011 өтті. Бұл Қазақстан үшін мақтаныш болып саналады. Қазақстан қоржынына отыз екі алтынды түсірді, ал еліміздің намысын қолдан жібермеген спортшыларымыздың басым көпшілігі Қазақстан жерінде тұрып жатқан өзге ұлт өкілдерінің азаматтары, ел намысын таптатпаған шынайы патриоттар десек қателеспеспіз.

Қазақ елінің бір тудың астына жиылып, біртұтас ел болуын армандаған қазақ елінің ұлы ұлдары Ахмет Байтұрсынов, Мұстафа Шоқай, Халел Досмұхамедов, Әлейхан Бөкейхановтар және тағы басқалар бар еді. Олар қазақ елінің тәуелсіздігі үшін өмірлерін қиды. Алаш ұлдарының арман тілегі сол кезде жүзеге аспай қалғанымен, ұлттық сананы оятуда қазақ тарихында рухани түрткі болды. Олар қазақ елінің тәуелсіз болуы мен өркениетті ел қатарына қосылуын қалады.

Қазақ халқының басынан не өтпеді? Өткен ғасырдың басында саны 1,5 млн-дай Қытай, Ауғанстан, Түркияға шекара асты. 1928-1955 жылдары зиялылар репрессияға ұшырады. Қазақтың саны үш есеге дейін кеміп, 1 млн-ға дейін азайды. Одан Ұлы Отан соғысы жылдары 700 мыңдайы өз еліне оралмады. «Не азапты бауырым көтермедік, соны жырлап өмірім өтер менің» дегендегідей желтоқсан оқиғасының намысты таптатпаған қайсар құрбандары, сол бір ызғарлы желтоқсанның желі қазақ көкейінде әлі жатыр. Сол 1986 жылдары талай жастарымыз елім деп, жерім деп ұран тастап қыршыннан қиылып кетті. Бірақ сол ерліктер ақталып бүгінде тәуелсіз мемлекет болып отырмыз. Тәуелсіздігімізге қол жеткізгелі жиырма жыл болды.

Осы жылдар ішінде елімізде қыруар істер атқарылды. Атап айтсақ тарихи жеріміздің шекарасы халықаралық шарттарға сай бекітілді. Мемлекеттік рәміздеріміз, Ата Заңымыз, ұлттық валютамыз және Сарыарқаның кең жазық даласында барша елдің өзінің тез көркейіп өсуімен таң қалдырған жаңа Астанамыз дүниеге келді. Әлемдік қауымдастық алдында «Қазақстан Республикасы» деген асқақ рухты елдің бар екенін мойындаттық. Ел экономикасы да жылдан-жылға нығайып, мәдени, рухани даму деңгейі белестен белеске көтерілуде. Өзіне тән барлық институттары бар, әлемдік қауымдастықтың ықпалды мүшесі болып табылатын тәуелсіз мемлекет құрылды.

Ұлттық патриотизм-дегеніміз ең алдымен, өз ұлтына сүйіспеншілікпен қарау, оның ұрпақтан-ұрпаққа үзілмей жалғасып келе жатқан құндылықтарын бойына сіңіру. Салт-

дәстүрге құрметпен қарау, тілі мен ділін, дінін сыйлау, жетістіктеріне шаттану - ұлттың әрбір азаматының борышы. Ұлттық тәрбиеден тереңдеп нәр алған адам-рухани бай адам. Ондай адам жалпы адамзаттық тұрғыдан мәдени және рухани құндылықтарды бойына тезірек сіңіреді, сөйтіп, толық әрі кәміл адам дәрежесіне тезірек жетеді. Ұлттық менталитет-тұнып тұрған рухани қазына. Халықтың тілі мен мәдениеті болсын, салт-дәстүрі мен наным-сенімі болсын-мұның бәрі де әрбір халық үшін асыл да қымбатты рухани дүниелер. “Елдің елдігін оның тарихы, әдебиеті, салт-дәстүрі сақтайды” деген ұғымды негіз етіп алатын болсақ, патриотизмге тәрбиелеу үрдісін шартты түрде мынадай іс-шараларға бөлуге болады:

тілді құрметтеу;

ұлттық салт-дәстүрді зерделеу;

елдің тарихы мен мәдениетін оқып зерттеу;

ата-бабалар өсиетін орындау;

жер байлығы мен табиғатты қасиеттеу.

Қазақстандық патриотизм-деген ұғымды педагогика ғылымдарының докторы, профессор А.Құсайынов: “Қазақ елін шексіз сүйе деп түсінемін”, -дей келе, “Отан сүйе” сезімі-халқының келешегі үшін күресумен, ол үшін аянбай еңбек етумен қабысып жатқан сезім, Қазақстанның келешегі үшін ақ жүрек, адал ниетпен қандай салада болмасын өз шамашарқы келгенше аянбай еңбек етуді мен Қазақстандық патриотизмнің бүгінгі шынайы көрінісі дер едім”, -дейді. Өзге ұлт өкілі Қазақстанның азаматы ретінде сезінгенде, Қазақстанды өзінің туған елі, Отаны деп есептеген жағдайда ғана қалыптасады дей келе, Қазақстанның патриоты қандай болу керек екенін белгілесек, онда оның ерекшеліктері мынада:

1. Қазақстанда 130–дан астам ұлт өкілдері тұрады, көп ұлтты мемлекет. Барлығы Қазақстан Республикасының мемлекеттік рәміздеріне ерекше құрметпен қарайды, шын ниетімен қадірлейді. Қазақстан азаматының Конституциялық құқығын сақтайды. Әрбір ұлттың Қазақстанды ортақ үйіміз деп санай білуі.

2. Қазақстанда тұратын барлық халықтардың ұлтына қарамай, Отанды қорғауға дайын болуы. Қазақстан халқы Ассамблеясында қабылданған барлық шешімдердің іске асуына өз септігін тигізуі.

3. Бұл әрбір азаматтың тек өзінің конституциялық борышын өтеуі ғана емес, сонымен бірге оның тұлғалық сапаларының қалыптасуы.

4. Қазақстан халқын ұлы державалық патриоттық сезімге ұмтылдыру мақсатында қазақстандық ғажайыпқа сендіру, оны мақтаныш еткізу.

5. Қазақстан Республикасының азаматының Отанын қорғауға деген оң көзқарасын қалыптастырып, Қазақстан Республикасының Қарулы күштерінің әскері қатарында болатынына ұлттық патриоттық мақтаныш сезімін тудыру.

6. Қазақстан Республикасының әскери доктринасына сай Қазақстан халқы бұрынғы өткен заманда бабамыз Абылай армандаған қазақтың Сарыарқадай сайын даласының Есіл жағасына ел қондырсам деп еді, елімді-жерімді біртұтас жүз жүзге бөлінбейтін мемлекетке айналдырсам деген арманы орындалып, еліміздің Президенті Нұрсұлтан Әбішұлы Назарбаев, 130-дан астам ұлтты ұйыған айрандай бірлікпен жүзеге асырып, мемлекетімізді бейбітшілікте басқарып отырған жайы бар. Бұл «Мың өліп, мың тірілген» қазақ халқының сан ғасырлық аңсаулы асыл арманы еді.

Қазіргі таңдағы жастар егеменді елдің бақытты ұл-қыздары, біз ата-апаларымыз секілді сұм соғысты, жоқшылықты көрген емеспіз. Сол себепті болар, көп жастар патриотизм жайлы аса толғана қоймайды. Ең алдымен жастарды патриоттыққа тәрбиелеу үшін, тарихқа, осындай бейбітшіл бақытты заман қандай қиыншылық жолмен келгенін ескерте отырып қол жеткізуге болады. Патриотизм өз-өзімен қалыптаспайды, халықтық дәстүрге негізделген батыр-бабаларымыздың ерлік дәстүрін насихаттау негізінде нығайып келеді.

Отанды сүйе имандылықтың белгісі: жоғарыда келтірілген маңызды мәселелерді шешуде, қасиетті Отанымызды ішкі және сыртқы қауіптерден қорғауда әскерлердің атқарар рөлі аса маңызды. Әскерлік қиын да қасиетті кәсіп. Осының мән-маңызын жақсы білуіміз керек. Өйткені, әскерлік-Отан деп аталатын ұлттың киелі ата-мекенін қорғауды, қажет

болған жағдайда өз жанын Отан үшін құрбан етуді, шәһидтікті ең жоғары рухани дәреже деп білуді талап ететін кәсіп. Қарулы күштеріміз тәуелсіздігіміздің, азаттығымыздың, еліміздің тұтастығының, болашақ ұрпақтарымыздың амандығының мызғымас қорғаушысы екенін естен шығармайық. Әскери қызметтегі азаматтарымыздың Отанды қорғау бағытындағы мақсаттарды толыққанды орындауы Отан деген ұғымды дұрыс түсінуіне және Отанды өз жанынан артық сүйе білуіне тікелей байланысты.

Қазіргі таңдағы азаматтардың Отан сүйгіштік қасиетін қалыптастыру жолдары Патриоттық тәрбие жүйесі білім беру мекемелерінің барлық типтері мен түрлеріндегі оқыту мен тәрбиелеу процесінде әлеуметтік маңызды құндылықтарды, азаматтылық пен патриотизмді қалыптастыру мен дамытуды; еңбек ұжымдарында, әскерде, қоғамдық ұйымдарда бұқаралық саяси-тәрбие жұмысын жүргізуді; бұқаралық ақпарат құралдарының азаматтарға патриоттық тәрбие беру тақырыптарын талдауға, зерделеуге және көрсетуге бағытталған қызметін жүзеге асыруды көздейді.

Қазіргі таңдағы азаматтардың Отансүйгіштік қасиетін қалыптастырудың бірнеше жолдарын бөліп көрсетуге болады: білім беру орындарындағы білім беру мен тәрбие жұмыстары арқылы, от босындағы тәрбие арқылы, имандылыққа баулу арқылы, бұқаралық ақпарат құралдары арқылы және т.б. Патриоттық сезімді қалыптастыру мемлекет азаматтарының рухани қауіпсіздік мәселесімен де тығыз байланысты. Ал рухани қауіпсіздік бүгінгі әлемді жаулаған жаһандану жағдайында білімділікпен, тәрбиелілікпен, имандылықпен тығыз байланысты боып табылады.

Отансүйгіштік сезімін қалыптастыру адам дүниеге келгеннен бастап отбасында, одан соң бала бақшада, мектеп қабырғасында, орта және жоғары оқу орындарында үздіксіз жалғасын таба беруі қажет процесс. Тұтастай алғанда білім берудің мақсаты азаматтардың Отанның мүддесіне жасампаздық қызмет атқаруы, мемлекетті нығайту, оның ұлттық мүдделерін қорғау мен тұрақты дамуын қамтамасыз ету үшін қажет маңызды қасиеттерін дамытуға арналған.

Оқу орындарындағы Алғашқы әскери дайындық пәні бойынша патриоттық тәрбие: Қазақстан Республикасы Қарулы күштерінде қызмет ету—оның әр азаматының міндеті. Бұл-бейбіт еңбекті қорғаушы ретінде әскери қызметшілерге білдірген халықтың сенімі.

Елдің қорғаныс қабілетін қамтамасыз ету-бүкілхалықтық іс, сондықтан қазақстандықтарға жаңа мұраттар негізінде білім мен тәрбие беру міндет. Олар қазақстандық патриотизм, көп ұлтты Отанына деген сүйіспеншілік, еліміздің қауіпсіздігі мен гүлденуіне деген жеке жауапкершілікті сезіну.

Қазіргі уақытта, армия мен флоттың жаңа қарумен және техникамен жарақтануына байланысты жас жауынгерлерді оқыту мен тәрбиелеу міндеті едәуір күрделенді. Қысқа мерзімде қазіргі қаруды меңгеру, өзіңнің Отаныңның лайықты қорғаушысы болу-күрделі іс; сондықтан әрбір жасөспірім мектеп қабырғасынан бастап өзін әскери қызметке дайындауға, өз Отаны Қазақстан Республикасы мен оның халқы алдындағы азаматтық жауапкершілігін кәміл ұғынуға тиіс. Орта оқу орындарында «Алғашқы әскери дайындық» курсы мен жастарға Қазақстан Республикасы Қарулы күштерінің қатарында қызмет етуге дайындалуына көмектеседі.

Қазіргі жастарда патриотизм сезімі тіпті жоқ деп айтылып жатады, бірақ бұл, біздің ойымызша, қате пікір. Әр адамның бойында бұл сезім бар, бірақ соны ояту қажет. Егемен ел жағдайында жастарды отансүйгіштікке тәрбиелеу, олардың елін-жерін сүйетін, ұлтын пір тұтатын, өжет өр тұлға азамат болып өсуін қамтамасыз ету алғашқы әскери дайындық пәнінің басты мақсаты деуге болады. «Іштен ешкім патриот болып тумайды. Қазақстандық патриотизмді өсіріп өркендету үшін, байыпты, байсалды тәрбие керек», – дейді тарихшы ғалым М.Қозыбаев. Мінекей осыдан келіп алғашқы әскери дайындық пәнінің патриотизмдік тәрбиеде тигізетін септігі көп екендігін түсінесің. Ел өміріндегі бірқатар проблемаларды шешу көп жағдайда азаматтық қоғамның даму деңгейіне, жоғары патриоттық сананың қалыптасуына, өз еліне деген мақтаныш сезімге, Отанының мүдделерін қорғау жөніндегі азаматтық борышты орындауға дайындығын тәрбиелеуге байланысты. Алғашқы әскери дайындық пәнінің тәрбиесі-патриотизмді адам бойына сіңіруде үлкен үлес қосады. Бұл пән өскелең ұрпақты патриоттыққа тәрбиелейтін мектеп деуге болады. Өйткені, бұл пән-Отан

деп аталатын ұлттың киелі ата-мекенін қорғауды, қажет болған жағдайда өз жанын Отан үшін құрбан етуді, шәһидтікті ең жоғары рухани дәреже деп білуді талап ететін, ер азаматты нағыз ержүрек қылатын әскер екендігін айқын қылады. Ал қарулы күштеріміз тәуелсіздігіміздің, азаттығымыздың, еліміздің тұтастығының, болашақ ұрпақтарымыздың амандығының қорғаушысы. Ал адам бойында патриотизм сезімі болған жағдайда ғана, ол шын мәнісінде қарулы күштер қатарына отанды қорғау мақсатында кіріп, ел тыныштығына қауіп төнген жағдайда “Отан ана”-деп ұран тастап аянбай жауға төтек бере алады. Көпшілік адамдардың санасында өскелең ұрпаққа патриоттық тәрбие беру тек әскери борышын орындау деп ұғынылуы патриоттық тәрбие түсінігінің мазмұн аясын тарылта түседі. Алғашқы әскери дайындық пәнінің алдында тұрған мақсат тек әскер алды дайындыққа жататын психологиялық, жаттығулық тәлім, мәселен сапта жүру, атыс дайындығы, азаматтық қорғаныс қана емес, сонымен қатар басты Қарулы Күштер қатарына кірудің маңыздысы рухани тәлім, яғни патриотизм сезімі болуы. Әскери борышты әскери құжат үшін ғана емес, шынайы отансүйгіштік қасиетпен өтеу нағыз адамгершілік қасиет екендігіне тәрбиелейді. Өз отанымызға сүйіспеншілік-парыз деген сөзді жиі естиміз. Бірақ, кейбір адамдар оны өз марапаттарына жиі пайдаланады. Қарулы күштер қатарына кіру алғашқы әскери дайындық пәнінде меңгерілген психологиялық дайындық, жаттығулық шыныққандықтан емес жүректегі Отанға деген шынайы сүйіспеншілік-патриотизмнен басталады. Әскери-патриоттық тәрбие жасөспірімдерді еліне деген сүйіспеншілікке, ұлттық әскер құрамында адал қызмет атқаруға, адамгершілік қасиеттерді бойына сіңіруге баулиды. Ең алдымен патриоттық тәрбие Қазақстан Республикасының мемлекеттік нышандарын, саяси және рухани жағынан пайымдаудан басталады. Мемлекеттік нышандардың көмегімен азаматтардың еліне деген мақтаныш пен патриоттық сезімі табандылықпен тәрбиелене түседі. Оқушыларға мемлекеттің белгілердің аса маңызды екенін, оны ерекше құрметпен мақтан тұту керектігін түсіндіре отырып, ой-өрісін кеңейту және сана-сезімдерін, Отанды сүю, халқымыздың игі дәстүрлерін құрметтеу рухында тәрбие береді.

Патриотизмнің адамгершілік сипаты-керек уақытта адамның өзіне «керек» деп бұйрық беріп, ауыр сын сәтінде «істей алмаймын» дегенді жеңе білуі.

Қазір патриот болу дегеніміз-республиканың экономикалық, қорғаныстық әлеуетін нығайту, оны кез келген сыртқы қастандықтан қорғауға дайын болу, әскери міндетке жауапкершілікпен қарау деген сөз.

Пайдаланған әдебиеттер:

1. С.Ғ.Тәжібаева. Тәрбие жұмысын ұйымдастыру тұжырымдамасы. Алматы: “Қазақстан мектебі № 3”, 2007.
2. Н. Ә. Назарбаев “Жаңа әлемдегі жаңа Қазақстан” Егемен Қазақстан
3. Н. Ә. Назарбаев “Қазақстанның болашағы-қоғамның идеялогиялық бірлігінде 1993 Егемен Қазақстан
4. “Қ. Р. Азаматтарына патриоттық тәрбие берудің 2006-2008 жылға арналған мемлекеттік бағдарлама” Егемен Қазақстан 2008
5. Құсайынов А. “Білім және Реформа” Алматы 2010
6. Қазақстан Республикасының білім беру ұйымдарында 2006-2011 жылдарға арналған кешенді тәрбие бағдарламасы
7. Қазақстан Республикасының азаматтарына патриоттық тәрбие берудің 2006-2008 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы
8. С.А.Мұсаева, Т.Б.Бегалиев. Жас ерекшелік педагогикасы. «Фолиант» баспасы, Астана, 2006 ж.
9. «Қазақстан мектебі» журналы. №1, 2006 ж.
10. «Тәрбие құралы» журналы. №5, 2001 ж.

КОЛЛЕДЖ СТУДЕНТТЕРІНЕ РУХАНИ ЖАҢҒЫРУ БАҒЫТЫНДА ТӘРБИЕ БЕРУ

ШОТАЕВ Т.Д.

Қарағанды «Bolashaq» жоғарғы колледжі

Халқымыздың басынан қилы да қиын кезеңдер өтті. Ата-бабаларымыз ту ұстап, тұлпар мініп өзгеге бодан болмас үшін, келешек ұрпағы үшін шыбын жанын шүберекке түйген өзінің Отанының кең-байтақ жері үшін аянбай күресті. Олардың аңсаған армандарына біздер жетіп қана қоймай, оның босағасын бекітіп, шаңырағын шайқалтпай нығайта бастадық. Жасыратыны жоқ тәуелсіздік алғалы, Қазақстан Республикасы болғалы көп қиындықтар болды. Республика тәуелсіздікке жетіп экономикалық жағдайы оңала бастаған шақта қоғам мүшелерін отансүйгіштік рухта тәрбиелеу мәселесін бірінші кезекке қойып отыр. Ел тәуелсіздігі қолға конған бақыт құсы екенін тілге тиек ете отырып, оны ұшырып алмаудың қамын жасап, жастарды да сол бақыт сақтау жолында ат салысуға тәрбиелеуіміз қажет. Әрбір адам, әр азамат елін, Отанын сүюді өзінің қасиетті борышы деп санаса бізге одан артық еш нәрсе керек емес. Сондықтан да, дене мәдениеті пәні оқытушысы ретінде осы істі берік қолға алып, уыстан шығармай ары қарай жастар бойында патриоттық сана-сезім қалыптастыруымыз қажет. Сол кезде ғана еліміз, жеріміз, халқымыз деген азаматтар көбейіп, еліміздің өркендеуіне ат салысатын жастардың өсіп шығатыны хақ. Біздің мақсатымыз бүгінгі қоғамды ұлттық болмысымыздан алыстатпай, құқықтық сауаттылықты, тәрбиені, сананы жетілдіру [2].

Елбасы Нұрсұлтан Әбішұлы Назарбаевтың «Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру» бағдарламалық мақаласы ел дамуының жарқын үлгісі мен нақты қадамдарын көрсететін келелі ой, салиқалы пікір, батыл шешімдерге құрылған маңызды құжат. Бұл мақалада сананы жаңғырту, ұлттық кодтан айырылып қалмай, оны әлемдік құндылықтармен үйлестіріп, Қазақстанның игілігіне жарату жолындағы мақсат – мүдделер туралы өзекті мәселе көтеріліп отыр. Елбасымыз Нұрсұлтан Әбішұлы Назарбаев «Болашаққа бағдар: Рухани жаңғыру» атты бағдарламалық мақаласында ұлттық кодымызды жаңғыртып, халық мұраларын қалпына келтіру керектігін атап айтқан болатын.

«Жаңа тұрпатты жаңғырудың ең басты шарты – сол ұлттық кодынды сақтай білу. Онсыз жаңғыру дегеніңіздің құр жаңғырыққа айналуы оп-оңай», - деді Нұрсұлтан Назарбаев [1].

Онда Елбасы Қазақстан үшін қайта түлеудің айырықша маңызды екі үдерісі – саяси реформа мен экономикалық жаңғыруды қолға ала отырып, Біртұтас Ұлт болу үшін болашаққа қалай қадам басатынын және бұқаралық сананы қалай өзгертетіні жөнінде алысты болжайтын көзқарастарымен бөліседі. Мақаланың негізгі өзегі – ұлт мәселесі. Материалдық құндылықтар бірінші қатарға көтерілген қоғамда енді «ұлттық құндылық» деген түсінік өзекті дүниеге айналды. «Тәртіпсіз ел болмайды, тәртіпке бағынған құл болмайды» деп Бауыржан Момышұлы айтқандай, заңы берік, тәртібі мықты ел ғана алға озады. Еліміздің әрбір азаматы өз құқығын, бостандықтарын, міндеттерін білуі тиіс, әрбір азамат құқық нормаларын, заңдылық талаптарын берік ұстануы керек.

Қай заманда болсын, адамзат алдында тұратын ұлы мұрат, міндеттердің ең бастысы - өзінің ісін, өмірін жалғастыратын салауатты, саналы ұрпақ тәрбиелеу. Сол тәрбиенің бір түрі рухани байлық десек, артық айтқандық емес. Адам бойындағы жақсы қасиеттері мен игі істерінің қайнар көзі осы рухтан бастау алады. Рухани бай адам дегеніміз - өз тілін, өз тарихын, салт-дәстүрін жоғары бағалап, жан-жақты, өзін-өзі басқаратын, өмірдің ағымына дұрыс көзқараспен қарай алатын, мейірімді, әділ, қанағатшыл адам. Ол өзін тану арқылы өзгені танитын артықшылыққа ие болады. «Дүниедегі ең оңай нәрсе - кісіге ақыл айту, ең қиыны - өзіңді-өзің түсіну» - деген екен ғұлама ғалым Әл-Фараби. Осы рухани байлықты жастардың бойына сіңіріп, сана сезіміне жеткізу - біздің міндетіміз. Бүгінгі күнгі ең маңызды мәселенің бірі - салауатты өмір салтын қалыптастыру, яғни, адамның денесінің саулығы, бірқалыпта сақталуы, нығаюы, ширауы, сергуі еңбекке қабілеттілігі, құлшынысы, құштарлығы, ниеттілігі, ынталылығы биологиялық үрдістен мәлім.

Бәсекеге қабілетті елдің болашағы тек жалаң адамдар тобынан ғана емес, сонымен бірге денсаулығы мықты, рухани дүниесі бай, жаны мен тәні таза, танымдық белсенділігі мен өзіндік білім алуға деген ынтасы және шығармашылық қабілеті ерекше тұлғалардан тұруы тиіс. Салауатты өмір салты - келеңсіз жағдайлардың алдын алу, адамдардың денсаулығын

күшейту мен олардың жан-жақты үйлесімді дамуына қалыпты жағдайды туғызуды көздейді. Салауатты өмір салты - ең әуелі денсаулықты сақтауға және нығайтуға бағытталған сауықтыру жолындағы белсенді іс-әрекет. «Денсаулық – зор байлық» - дейді қазақ. Халықтың денсаулығын сақтау, аурулардың алдын алу мен оларды емдеу бағыттары мемлекеттік, әлеуметтік, экономикалық, медициналық және биологиялық мәселе. Адамның еңбек пен тұрмыс жағдайын жақсарту беру, аурулардың алдын алу, халықтың дене және рухани күшінің жан-жақты дамуына қолайлы жағдайлар туғызу-тәуелсіз мемлекетіміздің аса маңызды міндеттерінің бірі [3].

Ғалымдардың зерттеулерінің қорытындыларына сүйенсек, еліміздің соңғы жылдары денсаулық көрсеткіштері нашарлап, халықтың өсу деңгейі және туу көрсеткіштері төмендеп, ауру мен жетім деңгейі артып, демографиялық көрсеткіштері нашарлауда. Келешек маманды кәсіптік жұмысына даярлап, өз кәсібінде дені сау, патриот азамат болуына оқу орнында оқыған уақыты өте қатты әсер етеді. Келешек маманды кәсіптік жұмысына даярлайтын оқу, тәрбие жүйесінде әр түрлі пәндер қатарындағы дене тәрбиесі пәні мен спорттық сауықтыру жұмысының маңызы зор. Дене мәдениеті сабағы дені сау, дене бітімі және рухани жағынан жетілген, моральдық жағынан табанды жеткіншек ұрпақты қалыптастыруға, адамның денсаулығын нығайтуға, жұмыс қабілетін арттыруға, шығармашылық қабілеті мен өмірін ұзартуға бағытталған педагогикалық үрдіс.

Дене тәрбиесі арқылы студенттің болашақ өмір тіршілігі және қоғамда алар орны қамтамасыз етіліп, өзіндік негіз қаланады, қалыптасады.

Дене тәрбиесі кәсіби еңбектің көпшілік саласына қажет және күш қуатын дұрыс қалыптастырып және жетілдіріп қана қоймайды, сонымен бірге мінез-құлыққа әсер етіп, әлеуметтік белсенділік, табандылық, көпшілік, ұлтаралық достық, қиындықты жеңе білу және т.б. қасиеттерді қалыптастырып, жетілдіреді. Дене мәдениеті үрдісі оған қоса студенттерді жетік білуге, қозғалыс жүйелерінің икемділігін арттырып отыруға және дене тәрбиесінің сан-саналы түрлері мен тәсілдері арқылы ғылыми негізінде еңбек өнімділігін арттыруға, өз балаларының немесе достарының дене тәрбиесін белгілі дәрежеде дамытудың әдістерін жасап және таңдауға мүмкіндік туғызады.

Дене мәдениеті сабағы төмендегідей міндеттерді орындайды: Отан қорғауға, еңбек етуге дайындау үшін қажетті өнегелілік және қимыл-қозғалыс қасиеттеріне студенттерді тәрбиелеу. Студенттерді жан-жақты үйлесімді дамыту, денсаулықтарын сақтау және оқу үрдісі кезінде қажетті жұмыс қабілеттерін жоғарылату. Жоғары оқу орындарының бағдарламасының талаптарына, нормаларына сай қимыл-қозғалыс қасиеттерін дамыту және президенттік сынақ нормаларына дайындау, тапсырту. Келешек мамандықтарының ерекшеліктеріне сай кәсіптік-қолданбалы дайындық өткізу. Студент спортшылардың шеберліктерін жетілдіру. Дене тәрбиесі және спорттық жаттықтыруға қажет дене тәрбиесінің теориясы мен әдістемесінен теориялық білім беру. Спорттық жарыстарда төрелік етуге, спорт нұсқаушылары ретінде жұмыстар атқара білуге үйрету.

Студенттердің дене жаттығуларымен, спортпен тұрақты жаттығуға деген қызығушылықтарын арттыру болып табылады. Дене мәдениеті сабақтарында студенттерді дене тәрбиесінің әдістері арқылы патриотизмге тәрбиелеуге болады. Дене тәрбиесінің әдістері арнайы және жалпы болып екі топқа бөлінеді. Арнайы әдістері қатаң шектелген жаттығулар, ойын әдісі, жарыс әдісі. Жалпы әдістерге: сөз қолдану әдістері, көрнекі қолдану әдістері жатады. Дене тәрбиесі ойнату арқылы жеңіске жетуге деген үмтылысқа, бәсекелестік қабілеттерін арттыруға, студенттердің көңіл күйлерін көтеруге, өз беттерімен шешім шығаруға, дене қимыл-қозғалыс сапаларын дамытуға, ойын барысында бір-бірімен қарым-қатынастарын дамытуға, адамгершілік секілді, т.б. көптеген жақсы қасиеттеріне тәрбиелеуге болады. Дене тәрбиесі жаттығуларын жарыс, бәсеке түрінде орындауды жарыс әдісі дейміз [4].

Жарыс әдісінің ең негізгі белгілі-қарсыласынды, команданы, топты жеңіп алу үшін бәсекелесу, күрес, күш сынасу жағдайында қимылдың ептілігі мен дағдысын жетілдіру. Жарыс әдісі адам ағзасының мүмкіншіліктеріне жоғары талаптар қояды да, оның әрі қарай тез дамуына ықпал етеді. Сонымен қатар бұл әдіс студенттер жаттығуды орындау кезінде

пайда болатын міндетке өз шешімін тез қабылдауын талап етеді. Денсаулығы мықты жас ұрпақтың тәрбиесі мен кәсіби дайындығы орта және жоғары кәсіби оқу орындарындағы оқытуды жүзеге асыратын, қазіргі білім беру процесін әлеуметтендірудің маңызды міндеттерінің бірі болып табылады.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. «Қазақстанның үшінші жаңғыруы: жаһандық бәсекеге қабілеттілік», Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә.Назарбаевтың Қазақстан халқына Жолдауы. «Егемен Қазақстан» 2017 жылғы. 26 сәуір.
2. С.Ғ.Тәжібаева. Тәрбие жұмысын ұйымдастыру тұжырымдамасы. Алматы: «Қазақстан . мектебі № 3», 2007.
3. Уаңбаев Е. Дене тәрбиесінің негіздері - Алматы «Атамұра» 2005.
4. Қуаныш Т.Ш. Дене тәрбиесінің теориясы мен әдістемесі. Алматы, 2002

МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ ТӘРБИЕ МЕН ОҚЫТУДА ЖАҢАШЫЛ ТӘСІЛДЕРДІ ПАЙДАЛАНУ

ЖАРМАКАШЕВА А.Т.

№68 мектеп- интернат КММ, Қарағанды қаласы

Елбасымыз Н.Ә. Назарбаевтың «Қазақстан–2030» Қазақстан халқына арналған жолдауында «Біздің жас мемлекетіміз өсіп, жетіліп, кемелденеді, біздің балаларымыз бен немерелеріміз онымен бірге ер жетеді. Бүкіл дүниежүзілік білім беру кеңістігіне кіру мақсатында қазіргі кезде Қазақстанда білімнің жаңа жүйесі құрылуда. Бұл процесс педагогика теориясы мен оқу - тәрбие процесіне нақты өзгерістер енгізумен қатар, елімізде болып жатқан түрлі бағыттағы білім беру қызметіне жаңаша қарауды, қол жеткен табыстарды сын көзбен бағалай отырып саралауды, жастардың шығармашылық әлеуметін дамытудың, мұғалім іс-әрекетін жаңаша түрғыда ұйымдастыруды талап етеді».

Үздіксіз білім беруге көшу, компетенцияға негізделген білім, жаңа ақпараттық технологияны пайдалану, білім берудің ашықтығы, көкейкестілігі, іргелі білім беру, білімді ізгілендіру; білім берудегі инновациялық әдістер.«Инновация» термині ғылымға ХІХ ғасырда енді. Ағылшын тілінен аударғанда «жаңалық енгізу», «жаңашылдық» деген ұғымды білдіреді. ХХ ғасырдың 30 жылдары И.Шумпетер, Г.Менш «инновация» терминін ғылымға енгізді. Осы кезден бастап, «инновация», «инновациялық процесс», «инновациялық потенциал» терминдері жалпы ғылымдардың терминологиялық жүйесін байытты. Инновациялық үдерістің негізі-жаңалықтарды қалыптастыру, қолдану, жүзеге асыру.«Технология» ежелгі гректің «techno» - өнер, шебер, білгір және «logos» - білім, ғылым деген сөздерінен шыққан. Сонымен технология – шеберлік, өнерлік, білгірлік туралы ғылыми ұғым. «Технология» сөзі көптеген ұғымды білдіреді, олар:

Белгілі бір маңызды әрекетте, өнерде, шеберлікте мақсатқа жету үшін қолданылатын әдіс (В.Даль сөздігі).

Белгілі заттың бейнесін өзгерту үшін қолданылатын өнер, біліктілік, әдіс-тәсілдер (В.М. Шепель).

Белгілі затты, тұлғаны сапалы өзгертуде қолданылатын білім мен әдіс-тәсілдер жүйесі (И.Г. Зайнышев).

Адамның әрекетін, біліктілігін, тәжірибесін еңбекке қажетті заттарды, әлеуметтік шындықты сапалы өзгертуге бағытталған әрекеттер жүйесі (Р.В. Овчарова).

В.П. Беспалько: «Педагогикалық технология - оқу мен тәрбие процестерінің еске түсіру барысында қолданған құралдар мен әдістер жиынтығы, олар білім мақсатын тиімді жүзеге асыруға мүмкіндік береді».

«Жаңа» деген түсінік, жақында пайда болған. Ашылмаған, ғылым аймағына және практикаға қатысты, жаңалық әртүрлі түрде қолдануы. Практикалық идея, лабораториялық іс - тәжірибе, мекемелер мен ұйымдарда жаңа идеяны іске асыру. Соңғы кезде жаңалық

«новация» ұғымы ретінде кездеседі. Новация дегеніміз - бұл лабораториялық емес жаңа идеяны бірінші рет жүзеге асыру, ғылым жүзінде пайда болса да, практикада негізделген. Жаңалық енгізу - ұйымға және жергілікті аймақтық, мемлекеттік мекемелерге енгізілген үлгіге бағытталған.

Инновацияда, жаңалық енгізу, новация бір – бірімен тікелей пән ретінде байланысты. Инновациялық процесс түсінігі, ол барлық динамикалық процестерді қамтып, жаңалық аймағында процесуалдық аспектілер, барлық жаңалықтардың өзгеруіне байланысты.

Лапиннің инновациялық процеске байланысты екі бөлімі қолданылады:

1) қарапайым түрде қолдану, ол яғни ашылу – жаңалық енгізу (новация) – қолданушылардың арасындағы бөлінуі – көпшіліктің қолдануы;

2) кеңейтілген түрде қолдану – ашылу – новация – таралуы – меңгеруі және модификация – рутинизация, яғни дәстүрге айналуы.

Инновациялық процесті зерттеу барысында жүйенің бір жағдайдан екінші жағдайға көшуі және жаңалықты енгізу процесіне басшылық жасау мәселелерін зерттеу маңыздылығын Н.В. Горбунова, М.В. Кларин, А.В. Лоренсов, М.М. Поташник, Л.И. Романова, В.И. Загвязинский, А.Я. Найн, Т.И. Шамова, О.Г. Хомерики, Н.Р. Юсуфбекова және тағы басқа зерттеулерінде қарастырылған.

Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңында: «Білім беру жүйесінің басты міндеті - ұлттық және жалпы азаматтық құндылықтар, ғылым мен практика жетістіктері негізінде жеке адамды қалыптастыруға және кәсіби шыңдауға бағытталған білім алу үшін қажетті жағдайлар; оқытудың жаңа технологияларын енгізу, білім беруді ақпараттандыру, халықаралық ғаламдық коммуникациялық желілерге шығу» - деп білім беру жүйесін одан әрі дамыту міндеттерін көздейді.

Бұл міндеттерді шешу үшін, мектепке дейінгі ұжымдарының, әр мұғалімнің күнделікті ізденісі арқылы, барлық жаңалықтар мен қайта құру, өзгерістерге батыл жол ашарлық жаңа практикаға, жаңа қарым - қатынасқа өту қажеттігі туындайды. Сондықтан да қазіргі кезде әр мұғалім өз іс - әрекетінде қажетті өзгерістерді әртүрлі тәжірибелер жөніндегі мағлұматтарды жаңа әдіс - тәсілдерді дер кезінде қабылдап, дұрыс пайдалана білуі керек. Сонымен қатар балабақшадағы оқу - тәрбие жүйесі, тәрбиеші-бала арасындағы қарым - қатынас жалпы оқытуды ұйымдастыру талапқа сай елеулі өзгерістерді қажет етіп отыр.

Келер ұрпаққа қоғам талабына сай тәрбие мен білім беруде мұғалімдердің инновациялық іс - әрекетінің ғылыми - педагогикалық негіздерін меңгеру маңызды мәселелердің бірі. Оқу процесіндегі инновациялық модельдің құрылымын былай көрсетуге болады:

жалпы инноватикадағы инновациялық процесс идеялары;

инноватиканың пайда болуы, таралуы, педагогикалық жаңалықтарды меңгеру;

оқу процесі кезінде теориялық талдау, жасау, немесе іс - әрекет ретінде.

Инноватиканың басталуы: инновациялық процесс - инновациялық іс-әрекет - инновациялық потенциал - инновациялық процестерді басқару. Инноватика үш ғылыми пәннен тұрады: социология, психология және басқару теориясы. Жалпы инноватика - инновациялық процеске белгілі бір бағытта жаңалықтардың ашылуын тексеру ғана емес, сонымен қатар кеңейтілуі және бағыт пайда болады, яғни спецификалық әлеуметтік бағытта болуы. Оқу процесін ақпараттандыруды жаппай қолға алу, оның ғылыми - әдістемелік ұйымдастырушылық себептеріне үнемі талдау жасап, назарда ұстау.

Жаңалық ғылыми - зерттеу құралы болып көріну үшін, олар ұйымдасқан, көпшілік қолдану, қарама - қайшылық болып қоғам өміріне өзінің қажеттілігін көрсету.

Білімділік деңгейде бала тәрбиеші көмегімен амал-әрекет жасайды. Мұнда тапсырмалар алдыңғы сабақты нысықтауына мүмкіндік беретіндей, жаңа тақырып үшін тиімді, өмірмен байланысты болуы керек.

Алгоритмдік деңгейде тапсырма балалардың ойлау қабілетін жетілдіру үшін беріледі. Мұндай іс-әрекетте келтіретін тапсырмалар: мәтінмен берілген кері есептер, кері байланыс функциясын атқаратын тексеру тапсырмалары, логикалық есептер, ребустар, сөзжұмбақтар.

Эвристикалық деңгей - өнімді деңгей. Танымдық іздену түріндегі тапсырмаларды орындау барысында қарапайым білімдерін жетілдіріп, жаңа білімді меңгеріп, жаңалық ашады.

Шығармашылық деңгейде балалардың іздену нәтижесінен қалыптастырған ұғым, түсініктерінің, қияли мен белсенді ой-еңбегінің нәтижесінде жаңаша, бұған дейін болмаған, белгілі бір дәрежеде олардың жеке басының икемділігін байқататын дүние жасап шығуына бағытталған тапсырмалар. Оқыту технологиясы педагогтардың эмперикалық инновацияларын ескере отырып, оқыту үрдісін дұрыс, ұтымды басқаруды қарастырады. Оған өзара бір-бірімен байланысты екі үрдіс енеді: білім алушының іс - әрекетін ұйымдастыру және бала тұлғасын дамытудағы жоғары нәтижелерге қол жеткізуге бағытталған іс-әрекетті бақылау. Мектепке дейінгі білім беру жүйесіне жаңашыл орта құру үшін инновациялық технологияларды енгізу болып табылады.

Қазіргі таңда мектепке дейінгі орындарда инновациялық технологияны ендіруге көптеп күш жұмсалады. Сол себепті мектепке дейінгі ұйымдарда педагогтардың негізгі міндеті: әдіс тәсілдерді дұрыс таңдау, жаңаша педагогикалық технологияларды дұрыс қолдана білу, жеке тұлғаның дұрыс дамып қалыптасуы үшін ыңғайлы жағдай жасау. Мектепке дейінгі білім беру орындарында, педагогикалық технологиялар мектепке дейінгі білім беру стандартын жүзеге асыруға бағытталған. Педагогикалық технологияда ең маңызды жағы білім беру мен тәрбие жүйесінде ересектер мен балалардың қарым-қатынасы болып табылады. Қарым-қатынас жасауда үлкендер жағынан балаға мынадай жағдай туғызу қажет: «Бала біздің болашағымыз, қоғамымыздың азаматы». Оның мақсаты: Баланы жеке тұлға етіп қалыптастыру. Қазіргі таңдағы білім беру технологиясының қатарына мыналар кіреді:

-Денсаулық сақтау технологиясы. -Жобалы-іс шығармашылығы. -Ізденіс-шығармашылық технологиясы.

-Қатынастық-ақпараттық технология

-Жеке тұлғаға бағыттау технологиясы. -Бала мен тәрбиеші портфолио технологиясы.

-Ойын технологиясы.

-Триз технологиясы және т.б.

Денсаулық сақтау технологиясы.

Денсаулық сақтау технологиясының мақсаты: Баланың денсаулығын нығайтуға, білім дағдыларын қалыптастыруға бағытталған. Мектепке дейінгі тәрбие мен оқыту ұйымдары, баланың денсаулығы мен оның дене бітімінің қалыптасуына үлкен үлес қосады. Қазіргі таңда адамдардың даму жағдайында оның денсаулығын қалыптастыруда реттік жүйесіз мүмкін емес. Денсаулық сақтау педагогикалық технологиясын мына төмендегілермен тығыз байланыста болады:

-Мектепке дейінгі мекемелермен.

-Ондағы балалардың күнделікті қатынасуы.

-Тәрбиешілердің жұмыс бағдарламасы

-Мектепке дейінгі ұйымдардағы іс-шаралар.

-Педагогтың кәсібі күзіреттілігі.

-Балалардың денсаулық көрсетілімі.

Денсаулық сақтау технологиясы мынадай топтарға жіктеледі:

Әдістемелік-профилактикалық: медбикенің жетекшілігі мен медициналық талаптардың нормасына байланысты. Медициналық құралдарды қолдану және балалардың тамақтануын қадағалау, алдын алу іс-шараларын жүргізу.

Сауықтыру-шынықтыру: бұл балалардың денсаулығын нығайтып, шынықтыруға бағыттау. Физикалық дамуының сапасын жақсартуда шынықтыру, тыныс алу жаттығулары жатады.

Баланың әлеуметтік-психологиялық сәттілігін қамтамасыз ету. Денсаулықты сақтау және денсаулық нығайту. Педагогтардың денсаулық мәдениетін дамытуға бағыттау. Сонымен қатар мәдени кәсіби денсаулық. Салауатты өмір салтына қажеттілікті дамыту: денсаулықты сақтау және оған жағдай жасау (спорттық және қимылды ойындар технологиясын қолдану, көзге арналған және тыныс алу жаттығулары т.б.) (динамикалық үзіліс, релаксация, ритмопластика) Білім беру:

- Мектепке дейінгі баланың мәдени денсаулықтарын тәрбиелеу.
- Оқытуда және тәрбиелеуде жекешілдікке оқытуға тұспалдау.
- Салауатты өмір салтын үйрету.

Денешынықтыру сабақтарының техникасын қолдану, қатынастық ойындар, кедергі ойындар (ойын тренингтер, теропиялық ойындар, өзін өзіне массаж жасау). Денсаулық сақтау технологиясына сенсорлық дамыту ортасын ендіру. Жобалау шығармашылық технологиясы. Мақсаты: Әлеуметтік тұлғалық тәжірибені дамыту және байыту. Тәрбиешілер өз іс әрекеттерінде жобалау технологиясын қолданады. Жобалау классификациясы «Ойын түрінде» барлық топтың қатысуымен өткізілетін сабақтар (ойындар, ұлттық билер, драматизациялау, әр түрлі көңіл көтерулер) «Саяхаттау» қоғамдық өмірдегі айналамен танысудағы қиындық мәселесін шешуге бағытталады. «Баяндау» Балалар өз сезімін көркемдеп, музыка арқылы, ауызша, жазбаша, жеке дауыста жеткізуді үйренеді. Ізденіс-шығармашылық технологиясы. Ізденіс шығармашылық технологиясының мақсаты - балалардың ізденіс күзіндеттілігін дамыту. Триз технологиясы міндетті түрде қолданылады. Экспериментті-ізденіс әдіс-тәсілдерін ұйымдастыру.

-Шығармашылық.

-Эверистикалық әңгімелер-қиындық туғызатын сұрақтардың шешімі мен құрылымы.

-Бақылау.

-Модульдік (жансыз табиғаттың өзгерістерінің модульін құру)

-Тәжірибелер.

-Қорытындысына баға беру. Бақылау, тәжірибе, эксперименттер, еңбек іс-шаралары. «Жүктеу» бояуға, дыбыстауға, табиғаттың бейнесі және иістер. -табиғаттың дыбыстарына, дауыстарына еліктеу.

-көркем сөздерді қолдану. -дидактикалық ойындар, үйретуші ойындар және шығармашылық даму жағдайлары.

-еңбек ету Ақпараттық

-қатынастық технологиясы Ата аналарының өскен ортасынан заманауи бала түбегейлі бөлініп тұрады. (қазіргі кездегі компьютерлерді қолдану технологиясы) Қоғамдық ақпарат педагогтар мен балалар алдында мынандай міндеттер қояды:

Міндеттері: -жаңа заманға қадам басу-жаңа технология әлеміне балаға жол серік болу.

-компьютерлік бағдарламаға тәлімгерді таңдау.

-Ақпараттық мәдениетті жеке тұлға қалыптастыру.

-педагогтардың профессионалдық деңгейін және ата-аналардың құзыреттілігін көтеру. Бағдарламаны жіктеу-ойлау, есте сақтау қабілеттерін дамыту-шет тілінде сөйлейтін сөздік-қарапайым графикалық редактор-ойын-саяхаттар.

-оқуды, математиканы үйрету. Триз жүйесі бойынша шығармашылық әңгіме барысында қалыпсыз тәсілдерді қолдану. Триз технологиясының мақсаты: баланың тілін дамыту, шығармашылық қиялын дамыту болып табылады. Мектеп жасына дейінгі балалардың тілін дамытуда 3 негізгі мақсат қарастырылған.

1. Ауызша сөйлеуге үйрету, сөздік қорын дамыту. Айналадағы дүниені табиғатты бақылау, таныту арқылы сөз қорын жаңа сөздермен байыту, баланың ауызша сөйлеген сөздерін тыңдап, өзіне қойылған сұраққа жауап беруге үйрету: Заттың атын (ойыншық, гүл, жапырақ т.б) заттың сынын, сапасын, түр түсін, пішінін білдіретін сөздерді меңгерту. Заттың іс-әрекетін білдіретін (жүрді, жүгірді, келді, келеді, епті т.б) сөздерді әрі қарай меңгерту. Үстеу сөздерді (қасында, үстінде, осында, жоғарыда, төменде) қосып айтуға үйрету.

2 Сөз дыбыстарын дұрыс айту. Сөйлеуде ауыз қуысы арқылы дұрыс дем шығара білуге үйрете отырып, дауыссыз қатаң, ұяң дыбыстарды естілуіне қарай дұрыс, анық айтуға үйрету, 3-4 сөзден тұратын сөйлем құрату.

3. Байланыстырып сөйлеуін дамыту. Күнделікті сабақта естіген, білгенін, ойын, серуен кезінде көрген түйгенін, сурет және оқылған ертегілер мазмұнын ұнатқан ойыншықтары жайында ауызша сұрақ қоя отырып, әңгімелей отырып, қысқа ертегілердің кейіптендіре білуге үйрету. Мысалы: «Түлкі мен ешкі» ертегісінде: Түлкінің терісі қандай? (үлпілдек) тағы нелер үлпілдек болады? (қар, шапан, тымақ, мысықтың жүні, кілемнің беті) Ешкінің түсі сұр болған, тағы нелер сұр түске жатады? (сұр бұлт, сұр бас киім, сұр ішік, сұр қоян) -

Құдықтың суы қандай болады? –Мұздай. Тағы нелер мұздай болады? (мұздай су, мұз, суық жел, қар, су, мұз жатады) Балалардың шығармашылығын дамыту жолында:

-Сурет салу

-Мүсіндеу

-Жапсырма

-Музыка. ұйымдастырған оқу іс –әрекеттер өткізіледі. Сурет салу оқу іс-әрекетінде қалыпсыз тәсілдер қолданылады. Мәселен: Бала сурет салуда тек қана қыл қаламмен сурет салып қоймай неше түрлі түтікшелерді;жіптерді картоп қималарын:трафареттерді: тіс пастасы мен тіс щеткасын,қайнатылған ас бояғыштарын қолданады. «Бақ-бақ гүлі» тақырыбы бойынша іс-әрекетті ұйымдастыру үшін ең бірінші қайнатылған азық –түлік бояғыш заты керек.Одан кейін түс қағаз желімі қажет.Бүкіл параққа түс қағаз желімін жағып тіс щеткасы мен бояуды алыпБақ-бақ гүлін саламыз.Ал шөптерді салу үшін, тағыда тіс щеткасын жасыл бояуға батырып алып саусақ пен тіс щеткасының тістерін қағу арқылы шашыратамыз.Соңында керемет «Бақ-бақ» гүлі өскен алаңқайды бейнелей аламыз.Және де түтікшелерді қолданып, үрлеу арқылы бейнелеуге болады. Қағазға алдын ала желім жағып жарма ұнтағын мсеуіп оның үстіне кереметбейнелер жасауға болады.Алақанды бояуға батыру арқылыбастырмалап сурет салуға болады. Мәселен : кактус салуға болады.Мұндай қалыпсыз тәсілдерді қолдану баланың қиялын дамытады.Өзіне-өзі риза болып одан да керемет жұмыс жасауға талпынады.Оқу іс-әрекеттерін кіріктірудің тиімді жағы өте көп.Біріншіден бала жалығып кетпейді:Екіншіден бір саладан екінші салаға ауысу арқылы олардың қызығушылығы артады.Берілген тапсырмаларды орындау,балаларды, еркін қиялдарға шығармашылық пен айналысуға кедергі келтіретін психологиялық селқостықты жоюға ықпал жасайды. Балада танымдық қызығушылықтың болуы-олардың оқу іс-әрекеттерге белсенді,білімінің сапалы болуына,басқа да іс-әрекеттерге жағымды әсерін қалыптастыруға мүмкіндік беретіндігі байқалып өз нәтижесін көрсетті.

Қорытынды : Мен өзімнің баяндамамды қорытындылай келе «Кез-келген адам басқалардың және оның білімін кемеліне келтіруіне көмектеспесе, өзінің де білімін кемеліне келтіре алмайды» Чарльз Диккенс деген сөзімен қорытындылаймын. Өзіміз , өз қолымызбен , өз қиялымызбен жасай білейік.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. К.Ю. Белая «Инновационная деятельность в ДОУ» әдістемелік құралы. М. 2005ж.
2. Б.Бөрібаев, Е.Балапанов «Жаңа ақпараттық технологиялар».– Алматы,2001.
3. Қ.М.Нағымжанова «Бастауыш сынып мұғалімнің оқу процесіндегі инновациялық іс-әрекеті». - Өскемен: Медиа–Альянс, 2004.
4. Н.Асанов «Университеттік білім беру жүйесіндегі оқу үрдісін басқарудың педагогикалық негіздері». – Педагогика ғылымдарының докторы ғылыми дәрежесін алу үшін дайындалған диссертацияның авторефераты, Алматы, 2004.
5. М.М.Жанпейісова «Модульдік оқыту технологиясы оқушыны дамыту құралы ретінде». Алматы, 2002ж.
6. Қ.Ахметұлы, Т. Баймолдаев «Жаңа буын оқулықтары арқылы жас ұрпаққа білім беру жолдары. Алматы, 2003ж.
7. М.Ж.Жадрина «Қазақстан Республикасындағы жалпы орта білім беруді дамытудың тенденциялары мен мәселелері». Алматы, 2002 ж.

ОЙЫН ТЕХНОЛОГИЯСЫ – ЖЕКЕ ТҰЛҒАНЫ ДАМУ ТҰРАЛЫ

ДИНАСИЛОВА Ж.Қ.,ЕСКАЗИНОВА Б.А.

Қарағанды қаласы, №68 мектеп- интернаты КММ, тәрбиешілер

*«Ойынсыз ақыл - ойдың қалыпты дамуы жоқ,
және олай болуы мүмкін емес»*

В.А. Сухомлинский.

Қазіргі Қазақстан мектебіндегі жаңа өзгерістер әлемдік білім беру тәжірибелерін пайдалана отырып, баланың жеке-дара күшінің дамуын қамтамасыз ететін жаңа технологияларды іздестіру және оларды қолдануға бағытталған. Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңында «Білім беру жүйесінің басты міндеті-ұлттық және жалпы адамзаттық құндылықтары, ғылым мен практика жетістіктері негізінде жеке адамды қалыптастыруға және кәсіби шыңдауға бағытталған білім алу үшін қажетті жағдайлар жасау,... оқытудың жаңа технологияларын енгізу,білім беруді ақпараттандыру, халықаралық ғаламдық коммуникациялық желілерге шығу» деп, білім беру жүйесін одан әрі дамыту міндеттері көзделеді. [1, 96-б]

Бүкіл дүниежүзілік білім беру кеңістігіне кіру мақсатында қазіргі кезде Қазақстанда білімнің жаңа жүйесі құрылуда. Бұл үрдіс педагогика теориясы мен оқу-тәрбие үрдісіне нақты өзгерістер енгізумен қатар елімізде болып жатқан түрлі бағыттағы білім беру қызметіне жаңаша қарауды,қол жеткен табыстарды сын көзбен бағалай отырып саралауды, жастардың шығармашылық әлеуетін дамытуды,мұғалім іс-әрекетін жаңаша тұрғыда ұйымдастыруды талап етеді. Кез келген бала, адамның мәдениеті ойын арқылы дамиды. Ал бүгінгідей динамика ғасырында , оқу- тәрбие процесінде ойын алдыңғы қатарда. Яғни ойын технологиясы арқылы баланың оқуға ынтасын, қызығушылығын арттыру жеңіл болмақ. Келер ұрпаққа қоғам талабына сай тәрбие мен білім беруде мұғалімдердің инновациялық іс-әрекетінің ғылыми-педагогикалық негіздерін меңгеру-маңызды мәселелердің бірі.

Бүгінгі таңда Қазақстанда Ш.Қаланованың, Ж.Қараевтің, Ш.Таубаеваның, Қ.Қабдықайровтың, С.Көшімбетованың, т.б ғалымдардың зерттеулерінде оқытудың жаңа технологиялары жан-жақты қарастырылады. [2]

Елбасымыз Н.Назарбаевтың «Қазақстан 2030» Қазақстан халқына арнаған Жолдауында «Біздің жас мемлекетіміз өсіп, жетіліп, кемелденеді, біздің балаларымыз бен немерелеріміз онымен бірге ер жетеді.Олар өз ұрпағының жауапты да жігерлі, білім өрісі биік, денсаулықтары мықты өкілдері болады.Олар бабаларының игі дәстүрлерін сақтай отырып, қазіргі заманғы нарықтық экономика жағдайында жұмыс істеуге даяр.Олар қазақ, орыс, ағылшын тілдерін еркін меңгереді, олар бейбіт, абат, жылдам өркендету үстіндегі, күллі әлемге әйгілі, әрі сыйлы өз елінің патриоттары болады»[3,96-б.] деп көрсетілгендей, ертеңгі келер күннің бүгінгіден гөрі нұрлы болуына ықпал етіп, адамзат қоғамы алға апаратын құдіретті күш –білімге тән.Жас мемлекетіміздің болашағы-бүгінгі мектеп оқушылары. Оларға бірдей талап қойып, олардың табиғи қабілеттерін, нақты мүмкіндіктерін анықтап, соған негіздеп оқыту-бүгінгі күннің өзекті мәселесі.

Қазіргі уақытта Қазақстанда білім берудің өзіндік ұлттық үлгісі қалыптасуда. Бұл процесс білім парадигмасының өзгеруімен қатар жүреді. Білім берудегі ескі мазмұнның орнына жаңасы келуді. Я.А.Коменскийдің, И.Гербарттың дәстүрлі объект- субъектілі педагогикасының орнын басқасы басты, ол балаға оқу қызметінің субъектісі ретінде, өзін - өзі өзектілендіруге, өзін танытуға және өзін - өзі жүзеге асыруға ұмтылатын дамушы тұлға ретінде бағытталған. Мұндай жағдайда педагогикалық процестің маңызды құрамы оқу ісіндегі субъектілар – оқытушы мен оқушының тұлғалық бағытталған өзара әрекеті болып табылады. Қазіргі уақытта педагогика ғылымының бір ерекшелігі – баланың тұлғалық дамуына бағытталған жаңа оқыту технологияларын шығаруға ұмтылуы. «Педагогика технологиялар – бұл білімнің; басымды мақсаттарымен біріктірілген пәндер мен әдістемелердің; оқу – тәрбие процесін ұйымдастырудың өзара ортақ тұжырымдамамен байланысқан міндеттерінің, мазмұнының, формалары мен әдістерінің күрделі және ашық жүйелері, мұнда әр позиция басқаларына әсер етіп, ақыр аяғында оқушының жағымды жағдайлар жиынтығын құрайды».

Бүгінгі таңда П.М. Эрдниевтің дидактикалық бірліктерді шоғырландыру (УДЕ) технологиясы, Д.Б.Эльконин мен В.В.Давыдовтың дамыта оқыту технологиясы, Ш.А.Амонашвилидің ізгілікті – тұлғалық технологиясы В.Ф.Шаталовтың оқу материалдарының белгі және сызба үлгілері негізінде қарқынды оқыту технологиясы, П.И.Третьяковтың, К.Вазинаның модульді оқыту технологиясы, В.М.Монаховтың,

В.П.Беспальконың және басқа да көптеген ғалымдардың технологиялары кеңінен танымал. Қазақстанда Ж.А.Қараевтің, Ә.Жүнісбековтың, Жанпейісованың және т.б. ғалымдардың оқыту технологиялары белсенді түрде қолданылуда. Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңында оқыту формасын, әдістерін, технологияларын таңдауда көп нұсқалық қағидасы бекітілген, бұл білім мекемелерінің мұғалімдеріне, педагогтарына өзіне оңтайлы нұсқаны қолдануға, педагогикалық процесті кез келген үлгімен, тіпті авторлық үлгімен құруға мүмкіндік береді. Дәстүрлі сыныптық – сабақ жүйесінің барлық элементтерінің және сабақты құрастыру технологияларын қолданумен қатар, мұғалім келесі педагогикалық технологияларды пайдалана алады: Ойын технологиялары, проблемелерді оқыту, оқу зерттеуін ұйымдастыру технологиясы, жобалау әдісі, ақпараттық – коммуникациялық технологиялар. Осылардың ішіндегі ойын технологиясы туралы сөз қозғамақпыз.

Педагогикалық ойын – белгілі бір педагогикалық нәтиже беретін, алдына қойған айқын мақсаты, танымдық бағытына сәйкес айқындайтын сипаты бар маңызды көрсеткіш болып табылады. Ойын – оқу үрдісіндегі оқытудың әрі формасы, әрі әдісі ретінде дербес дидактикалық категория. Сонымен бірге ойынды мұғалім мен оқушылардың бірлескен оқу әрекетінің өзара байланысты технологиясы ретінде қолдануға болады.

Ойын технологиясы балалардың айналасын тану қызметіндегі белсенділігі мен шығармашылығының қалыптасуына жолды кең ашатын табиғи құбылыс. Ойынның сабақ барысындағы басты мақсаты: білім беруді ойынмен ұштастыру. Баланың ойынға белсенді түрде қатысуы оның ұжымдағы басқа да әрекеттерін айқындайды. Ойын бір қарағанда қарапайым құбылыс не әрекет сияқты болғанымен, ол ұжымдық әрекет. Ойын арқылы оқушының:

- қисынды ой – қабілеті дамиды;
- өздігінен жұмыс істеуге үйренеді;
- сөздік қоры дамып, тілі дамиды;
- зейіні қалыптасады;
- байқампаздығы артады;
- өзара сыйластыққа үйретеді;
- тәртіптілікке баулиды;
- бір-біріне деген сенімдері артады, достыққа, ынтымақтастыққа баулиды;
- сабаққа деген қызығушылықтары артады.

Ойын - балалардың шынайы және ойлап тапқан шындығына тез, еркін енуіне, өзіндік «Менін» қалыптастыруға және шығармашылыққа, белсенділікке, өзін-өзі дамытуға мүмкіндік береді. («Мен оқушымын», «Мен және менің отбасым», «Мен жолаушымын», «Біз жолаушымыз», «Адамдардың кәсібі», «Мен кәсіпкермін», «Біз қонақтамыз») Мұндай ойын түрлерінің ерекшелігі - жоғары көңіл-күйде ойналатын рөлдер шынайы сезімге, ойға, ниетке толы болады және бала үлкендер сияқты дәрігер, эколог, жол көрсетуші болғысы келеді. Бұл ойындарда балалардың мінез-құлықтары мен іс-әрекеттері реттеледі. Ойын іс-әрекетінің мотивациясы еркіндікті, таңдау мүмкіндігін, қажеттілігін, өз-өзіне сенімін, өзін-өзі дамытуын қамтамасыз етеді. Сонымен, ойын арқылы келесі маңызды міндеттер : баланың қоғамдық қатынастарға бейімделуі, жалпыадамзаттық мәдени құндылықтар мен әртүрлі ұлт өкілдерінің мәдениеттерін меңгеруі; баланың шынайы адамгершілік коммуникацияға енуіне мүмкіндік беретін коммуникативті іс-әрекеттердің көрініс табуы жүзеге асырылады. Мұғалім ойын технологияларын пайдалана отырып, баланың әр қырынан көрінуіне (интеллектуалдылық, шығармашылық, эмоционалдылық, коммуникативтік) және оның мінез-құлқында, қарым-қатынасында, оқуында пайда болатын әртүрлі қиындықтарды жеңуге жағдай жасайды.[6] Оқушылардың білімге ынтық болуы, олардың сабақтағы белсенділігінің артуына білім сапасының жоғарылауына, білім алудың пайдасын түсінудің қалыптасуына мүмкіндік береді, жалпы айтқанда оқу процесінің деңгейін көтереді. Білім берудің құрылысын, оқушылар мұғалім қойған мақсаттарды түсінетіндей, қабылдайтындай етіп құру керек және оқушы мұғалім қойған мақсатты белсенді жүзеге асырушысы болуы тиіс.

Ойынды жүргізудегі мұғалімнің маңызды орынын атап өтейік. Педагогикалық бірлестік жүзеге асқан жағдайда жақсы нәтижеге жетуге болады. Ойынның идеясын, көбіне,

мұғалім ойлап табады. Оқушылардың ойынды ойлап-құрауы өте пайдалы, өйткені қандайда да біртақырыпқа ойын ойлап табу үшін, сол тақырыпты оқушы терең білуі керек. Сондықтан, мұғалім, әсіресе осы жұмысты орындаған оқушының еңбегін бағалау тиіс. Сондай - ақ бір сабақтың өзінде қолданатын әдістерді кезектестіріп, оқушыларды шаршатпай, материалды қызықты жеткізе білуді де ескерген жөн. Өзара қатынасқа және сөйлесуге құрылған оқу процесінде белсенді формаларды қолдану арқылы іске асырылады. Олар:

- топтық
- жұптық
- ұжымдық

Оқытудың бұл формалары жалпы немесе құрылымдық деп аталады. Бұдан басқа нақты немесе арнайы формалары бар. Олар:

- семинар
- оқу конференциялары
- топтық пікірталас
- диспут т.б

Қандай да болмасын ойынды өткізу үшін мұғалім алдын-ала жоспар құрып алуы қажет. Ол жоспар әдістемелік тұрғыдан алып қарағанда мынадай шарттарға жауап беруі қажет:

- ойынның өткізілетін сабақтың тақырыбына сәйкес келуі;
- ойынға бөлінетін уақыттың нақты белгіленуі;
- ойынның ойналу түрі нақтылануы қажет;
- ойынға қажетті материалдардың түгел дайындалып қойылуы;
- ойынның өту барысының жоспарының жасалуы.

А. С Макаренко «Ойында бала қандай болса, өмірде кәсіби қызмет саласында, көбінесе сондай болады» деген екен. Қорыта келгенде, бала үшін ойын – өмір сүрудің белсенді формасы. Сол арқылы бала ересектерге еліктейді, олардың іс- әрекеттерін, қарым – қатынастарын үйренеді, еңбектің мәнін түсініп, адамгершілік нормаларын игереді. Сондықтан жеке тұлғаны дамыту үшін ойын технологиясын сабақ беруде қолдану өте тиімді болып табылады.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Білім туралы. Қазақстан Республикасының заңы. Алматы. Литература, 1999, 96-б.
2. Қазақстан мектебі. № 11, 2004
3. Назарбаев Н.Ә. «Қазақстан – 2030» (Ел Президентінің Қазақстан халқына жолдауы) Алматы. «Білім баспасы», 1998, 96 бет.
4. М.М. Жанпейісова. Модульдік оқыту технологиясы оқушыны дамыту құралы ретінде. Алматы, 20025. 12 - жылдық білім, №2 20076. Қазақ тілі. Дидактикалық материалдар. Алматы, Атамұра, 2001

МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРДЫ АДАМГЕРШІЛІККЕ ТӘРБИЕЛЕУ

ДАУРЕНОВА М.Д.

№ 68 мектеп – интернат КММ, Қарағанды қаласы

«Бала кезде үш жастан он екі жасқа дейінгі аралықта әр адам өзінің рухани дамуына қажетті нәрсенің бәрін де ертегіден алады. Тәрбиенің негізгі мақсаты- дені сау, ұлттық сана сезімі оянған, рухани ойлау дәрежесі биік, мәдениетті, парасатты, ар-ожданы мол, еңбекқор, іскер, бойында басқа да игі қасиеттер қалыптасқан ұрпақ тәрбиелеу.

Ертегінің рухани тәрбиелік мәні зор. Ол балаға рухани ляззат беріп, қиялға қанат бітіретін, жасбаланың рухының өсіп жетілуіне қажетті нәрсенің мол қоры бар рухани азық», - деп атап көрсеткен атақты педагог Сухомлинский.

Жаңа кезеңдегі білім берудің өзекті мәселесі жас ұрпаққа-адамгершілік-рухани тәрбие беру. Құнды қасиеттерге ие болу, рухани бай адамды қалыптастыру оның туған кезінен басталуы керек.

Халықта «Ағаш түзу өсу үшін оған бұтақ кезінде көмектесуге болады, ал үлкен ағаш болғанда оны түзете алмайсың» деп бекер айтылмаған. Сондықтан баланың бойына балабақшадан ізгілік, мейірімділік, қайырымдылық, яғни адамгершілік құнды қасиеттердісіңіріп, өз-өзінесенімділіктітәрбиелеудеотбасы мен тәрбиешілер шешуші рөл атқарады. Рухани -адамгершіліктәрбие- екіжақты процесс [1].

Бір жағынан ол үлкендердің, ата-аналардың, тәрбиешінің балаларға белсенді ықпалын, екінші жағынан- тәрбиеленушілердің белсенділігін қамтитын қылықтарынан, сезімдері мен қарым- қатынастарынан көрінеді. Сондықтан белгілі бір мазмұнды іске асыра, адамгершілік ықпалдың әр түрлі әдістерін пайдалана отырып, тәрбиеші істелген жұмыстардың нәтижелерін, тәрбиелеушілерінің жетіктістерін зер салып талдау керек.

Адамгершілік адамзат қоғамының даму тарихы арқылы қалыптасып, әрбір дәуірдің өзіндік қайшылықтарымен бірге қайнасып жетіледі. Сондықтан да адамгершілік мәнін абстрактылы түрде қарап, оны адамдардың табиғатымен, биологиялық ерекшелігімен ғана байланыстыруға болмайды.

Адамгершілік тәрбие оқу-тәрбие үрдісінің барлық салаларында, яғни оқыту, білім беру барысында және еңбек үрдісінде жүзеге асырылады.

Адамгершілік жағынан қалыптасуы оның өмірге келген күнінен басталады. Мектепке дейінгі жаста баланың бастапқы адамгершілік сезімдері мен ұғымдары, мінез-құлықтың ең қарапайым дағдылары қалыптасады. Баланың мектеп жасына дейінгі қалыптасқан мінез-құлықтары келешекте ересек адамдармен және құрбы-құрдастармен қарым-қатынастарында көзге түседі.

Мектепке дейінгі балаларға адамгершілік тәрбие беру. Балалар бақшасында адамгершілік тәрбие берудің жалпы сипаттамасы. Адамның моралдық сапа негіздері мектепке дейінгі балалық шағында қалыптасады.

Мектепке дейінгі жылдарда бала ересектердің жетекшілігімен жақын адамдарымен, құрдастарымен, заттармен, табиғатпен қарым-қатынас жасаудың, тәлім-тәрбие алудың бастапқы тәжірибесіне ие болады.

Балалардың іс-әрекеттерін басқара отырып, тәрбиеші олардың бойында Отанын сүйу, айналадағыларға ықыласпен қарау, шамасы келгенше оларға көмектесуге ұмтылу, дербес іс-әрекетте белсенділік және белгілі бір іске бастама (инициатива) көрсету сияқты адамның маңызды сипаттарын қалыптастырады. Дұрыс тәрбие балаларда теріс тәжірибе көбеюіне жол бермейді, баланың адамгершілік сапасының қалыптасуына қолайсыз әсер ететін мінез-құлықтағы теріс дағдылар мен әдеттердің дамуына кедергі жасайды. Адамгершілік тәрбиесінің міндеттері Мектепке дейінгі балаларды адамгершілікке тәрбиелеудің негізгі міндеттері – балалардың адамгершілік сезімдерін, мінез-құлықтың ізгі дағдылары мен әдеттердің адамгершілік ұғымдары мен мінез-құлық түрткілерін қалыптастыру.

Баланың тәрбиелеуде оның өмірінің алғашқы жылдарынан бастап-ақ адамгершілік сезімдерін қалыптастыру үлкен орын алады. Үлкендермен қарым-қатынас жасау процесінде оларға үйір болу, оларды жақсы көру сезімі, олардың нұсқауларына сай әрекет жасауға, оларға қуантуға, жақын адамдарын ренжітетін қылықтар жасамауға ұмтылу пайда болады. Бала өзінің тентектік, қателік жасаған кездегі ренішті немесе наразылықты көргенде толқуды бастан кешіреді, ал өзінің жақсы қылықтарына жылы шыраймен қараса оған қуанып, жақын адамдарының ризашылдық білдіруінен рақат алады.

Мектепке дейінгі жаста бала ересектердің жетекшілігімен жақын адамдарымен, құрдастарымен, заттармен, табиғатпен қарым-қатынас жасаудың, тәлім-тәрбие алудың бастапқы тәжірибесіне ие болады. Балалардың іс-әрекеттерін басқара отырып, тәрбиеші олардың бойында Отанын сүйу, айналадағыларға ықыласпен қарау, шамасы келгенше оларға көмектесуге ұмтылу, дербес іс-әрекетте белсенділік және белгілі бір іске бастама (инициатива) көрсету сияқты адамның маңызды сипаттарын қалыптастырады. Дұрыс тәрбие балаларда теріс тәжірибе көбеюіне жол бермейді, баланың адамгершілік сапасының

калыптасуына қолайсыз әсер ететін мінез-құлықтағы теріс дағдылар мен әдеттердің дамуына кедергі жасайды[2].

Үлкендермен қарым-қатынас жасау процесінде оларға үйір болу, оларды жақсы көру сезімі, олардың нұсқауларына сай әрекет жасауға, оларды қуантуға, жақын адамдарын ренжітетін қылықтар жасамауға ұмтылу пайда болады. Бала өзінің тентектік, қателік жасаған кездегі реніші немесе наразылықты көргенде толқуды бастан кешіреді, ал өзінің жақсы қылықтарына жылы шыраймен қараса оған қуанып, жақын адамдарының ризашылдық білдіруінен рақат алады. Эмоциялық әсерлену: жақсы қылықтарына, үлкендердің мақтауына риза болу, өзінің орынсыз қылықтарынан: үлкендердің ескертуінен, наразылығынан ұялады, қапалану, уайым жеу оның адамгершілік сезімдерін қалыптастырудың негізіне айналады. Мектепке дейінгі шақта балада қайырымдылық, жанашырлық, қуанышқа ортақтасу сезімдері қалыптасады. Сезім балаларды белсенді іс-әрекетке: көмек көрсетуге, қамқорлық жасауға, көңіл аударуға, жұбатуға, қуантуға итермелейді. Патриоттық сезімге: туған өлкесін, Отанын сүйуге, басқа ұлттардың адамдарын құрметтеуге тәрбиелеудің ерекше маңызы бар. Мектепке дейінгі балалардың ерекшелігі еліктеу қабілеттілігінің айқын көрінуі болып табылады. Тәрбиеші балаларда үлкендерге құрмет көрсетуді, өз қатарларымен дұрыс қарым-қатынас жасауды, заттарға ұқыпты қарауды білдіретін сан алуан мінез-құлық дағдыларын қалыптастырады.

Бала ата-ананың қамқорлығы мен махаббатына, олардың қарым-қатынасы мен еркеліктеріне мұқтаж. Ата-ананың балаға деген махаббаты мен олардың қамқорлығы баланың да жауапты үн қатуын шақырады, бала ата-ананың сөзіне құлақ салып, тәрбиелі болып өседі. Егер бала махаббат пен қамқормен бөленсе, ол өзінің қандай екеніне қарамастан жақсы көретінін, өзгелер үшін қажетті де, сүйікті жан екенін түсінсе, ол өзін қорғанған, біреуге қажеттілігін түсінеді. Осының бәрі оның мейірбан болып өсуіне жақсы ықпалын тигізеді.

Қазіргі қоғамда білім берудің алғашқы баспалдағы мектепке дейінгі дамыту болып табылады. Оны ұйымдастыру мен жүзеге асыруда өзінің мақсатының жүйесі бойынша, мазмұны, ұйымдастыру түрі, технологиясы, нақты білім беру жүйесімен басқарылуы, ішкі және сыртқы байланыстары арқылы әрбір адамның және жалпы қоғамның идеясын дамытуы қажет.

Мектепке дейінгі жас – әрбір адамның өміріндегі ең жарқын қайталанбайтын шақ, жеке тұлғаның алғашқы қалыптасу кезеңі, баланың өзіндік тануы мен даралағының қалыптасу кезі. Дәл осы кезде әлеуметтену үдерісі басталады.

Бала адамдардың қарым-қатынасы туралы алғашқы түсінікті үлкендердің арасындағы өзара қарым-қатынасын бақылау арқылы қабылдайды. Олардың тәртібі, өзіне деген, оның қылығына қарым-қатынасы бала тәртібінің бағдарламасын құрайды. Үлкендердің осы үлгісі бойынша ол адамдармен қарым-қатынас жасайды.

Нақты осы кезде баланың адамдар әлемімен, табиғатпен, заттармен байланысы басталады. Адами құндылықтарға, мәдениетке тартылуы байқала бастайды. Денсаулығының іргетасы қаланады. Сезімінің дамуы өзінің өмір сүріп жатқан жағдайына байланысты тәрбиелеу әдісі мен құралдарына тәуелді болады. Бұл – отбасы мен балабақшадағы, өзі сезінетін айналадағы қызығушылығы мен істеріне қатысты жағдайлар. Дәл осы мектепке дейінгі жаста балалық қарым-қатынасты дамытуға маңызды мән беретін адамгершілік сезімі қалыптаса бастайды. Осы кезде баланы рухани-адамгершілік аясында дамыту міндетінің жетістікті шешілуі үлкендердің бала тәрбиесіндегі мейірімділігіне, әділдігіне және адамилығына байланысты. Осылар арқылы олар балаға үлгі көрсетеді.

Мектепке дейінгі жастағы баланың рухани-адамгершілік дамуы балабақшасы мен отбасы арасындағы қарым-қатынастың тығыздығы артқан сайын ойдағыдай жүзеге асады. Әрбір бала қандай да болмасын бір міндетті орындау үшін, өзіндік ерекше жағдайлар жасалады. Мәселен, ойында ұнамды әдеттер, өзара қарым-қатынастар, адамгершілік сезімдер қалыптасады, еңбекте – еңбексүйгіштік, үлкендер еңбегін құрметтеу, сондай-ақ ұйымшылдық, жауапкершілік, парыздың сезімі сияқты қасиеттер, патриоттық сезімдер жайлы мағлұматтар қалыптасады.

Мектепке дейінгі жаста балаларды адамгершілікке тәрбиелеудің негізгі міндеттері мына жайлармен түйінделеді: ізгілік бастамасымен тәрбиелеу, балалар мен үлкендер арасындағы саналы қарым-қатынас яғни тұрмыстың қарапайым ережелерін орындау/кеңпейілдік, қайырымдылық, жақын адамдарға қамқорлықпен қарау және тағы басқалары.

Ұжымға тәрбиелеу, балалардың өзара ұжымда қарым-қатынасын қалыптастыру, Отанға деген сүйіспеншілікке тәрбиелеу, әр түрлі ұлт өкілдеріне қадір тұту және сыйлау. Осылайша мейірімділіктің негізі қаланады, немқұрайдылықтың пайда болуына, құрбыларына, төңіректегі үлкендерге қалай болса солай қарауға мүмкіндігі жасалмайды.

Руханилық жеке тұлғаның негізгі сапалық көрсеткіші. Руханилықтың негізінде адамның мінез-құлқы қалыптасады, ар-ұят, өзін-өзі бағалау және адамгершілік сапалары дамиды. Мұның өзі мейірімділікке, ізгілікке шақырады.

Рухани- адамгершілік тәрбие — бұл дұрыс дағдылар мен өзін-өзі ұстау дағдыларының нормалары, ұйымдағы қарым-қатынас мәдениетінің тұрақтылығын қалыптастырады. Жеке адамның адамгершілік санасының дәрежесі оның мінез-құлқы мен іс әрекетін анықтайды.

Сананың қалыптасуы – ол баланың мектепке бармастан бұрын, қоғам туралы алғашқы ұғымдарының қалыптасуына, жақын адамдардың өзара қатынасынан басталады. Баланы жақсы адамгершілік қасиеттерге, мәдениетке тәрбиелеуде тәрбиелі адаммен жолдас болудың әсері күшті екенін халқымыз ежелден бағалай білген.

Қазіргі кезде өсіп келе жатқан ұрпақты тәрбиелеуде қойылған мақсаттардың бірі қоғамға пайдалы, үлкенге құрмет көрсетіп, кішіге қамқор бола білетін, жан-жақты дамыған жеке тұлғаны қалыптастыру. Осы мақсатты жүзеге асыруда «Бөбек» қорының президенті Сара Алпысқызының «Өзін-өзі тану» рухани-адамгершілік білім жобасы эксперимент ретінде жүргізіліп келеді.

XXI ғасырда көтеріліп отырған «Өзін-өзі тану» рухани-адамгершілік білімі – ұлттық құндылықтарды іске асыру мен таратудың маңызды механизмі болып табылады.

«Өзін-өзі тану» пәні — баланы балабақшадан отаншылдыққа, әдептілікке, достыққа, тазалыққа, ұқыптылыққа, мейірімділікке, табиғатты сүйуге, отбасын сыйлауға, ұйымшылдыққа үйретеді.

Адам бойына кішіпейілдік, сыпайлық, рақымшылық, жанашарлық, сыйластық, тілектестік сияқты қасиеттерді дарыту және өзгелерді қадірлей, сыйлай, құрметтей білу, тыңдай білу, қолынан келгенше адамдарға көмектесу, кешірімді болуды үйрету.

Халық педагогикасы – нәрестенің сезімін ананың әуенімен оятатын бесік жырлары, даналыққа толы мақал-мәтелдер, жұмбақ-жаңылтпаштар, қиял- ғажайып ертегілері, ойындары, тәрбиелеп өсіру негіздері адамгершілік ниеттерге баулиды. Олай болса, адамгершілік тәрбие беру кілті — халық педагогикасында деуге болады. Ұлттық асыл қасиеттерді жас ұрпақтың ақыл парасатта азық ете білуде «Өзін-өзі тану» курсының рөлі ерекше[3].

Жас ұрпақты саналы, сергек етіп тәрбиелеу отбасы мен балабақша қызметкерлерінің бірден бір парызы. Оқу тәрбие жұмысын дұрыс жолға қоюда ата-аналармен жұмыстың орны орасан. Сондықтан біздің балабақшада ата-аналармен жұмыстардың алуан түрлері іске асырылу қажет.

Әрбір жеке тұлғаға достық, отбасы, Отан құндылықтары туралы алғашқы қарапайым түсініктер беру; мейірімділікке, жауапкершілікке, қайырымдылыққа, сүйіспеншілікке баулу, құрбы-құрдастарымен,өзінен кішілермен және үлкендермен ізгілікті қарым- қатынас, өзін қоршаған орта ғажайыптарын сезініп, табиғатқа зиян келтіруден бойын аулақ ұстауға тәрбиелеуге бағытталған. Балабақша тәрбиешісінің алға қойғанмақсаты, баланың бойына ұлттық саналық қалыптасқан, халқының әдет-ғұрпын салт-дәстүрлерін көңіліне тоқыған дені сау, шымыр да шыныққан, сымбатты, халықтың тілін білетін, рухани байлығы мол, жан-жақты азамат тәрбиелеп өсіру.

Қай заманда болмасын адамзат алдында тұратын ұлы мұрат-міндеттерінің ең бастысы — өзінің ісін, өмірін жалғастыратын салауатты, саналы ұрпақ тәрбиелеу

Ұрпақ тәрбиесі — келешек қоғам тәрбиесі. Сол келешек қоғам иелерін жан-жақты жетілген, ақыл-парасаты мол, мәдени —ғылыми өрісі озық етіп тәрбиелеу — біздің де қоғам алдындағы борышымыз.

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

- 1.С. Қалиев. Этнопедагогика. Астана. «Фолиант» 2003 ж.
- 2.Қ. Жарықбаев. Қазақ тәлім тәрбиесі. Алматы «Санат» 1995 ж.
- 3.С. Қалиев. Қазақ халқының салт-дәстүрлері. «Рауан» 1992 ж.
- 5.Қазақстан. Ұлттық энциклопедия. - Алматы, 2007ж. 9 том.
- 6.Қ. Әмірғазин. Қазақ қолөнері. Алматы. Дайк-Пресс 2014 ж.

СОВРЕМЕННЫЕ ПОДХОДЫ В РАБОТЕ ПО ВЗАИМОДЕЙСТВИЮ ДОШКОЛЬНОЙ ОРГАНИЗАЦИИ С СЕМЬЕЙ (ИЗ ОПЫТА РАБОТЫ)

КИРГИНЦЕВА Т.Ю.

Мини-центр «Светлячок» КГУ «СШ №2 с. Есиль»

ЧОЛАКИДИ-БАЛАКИРЕВА Т. И.

КГКП я/с «Алмагүл» г.Караганды

логопед

«От того, как прошло детство, кто вёл ребенка за руку в детские годы, что вошло в его разум и сердце из окружающего мира – от этого в решающей степени зависит, каким человеком станет сегодняшний малыш».

В.А.Сухомлинский

Детство – это период во время которого, происходит становление личности, формируется здоровье, опыт детства во многом определяет взрослую жизнь человека.

Первыми воспитателями для ребёнка являются его родители. В народе говорят: «ребёнок учится тому, что видит у себя в дому». Родители пытаются воспитывать детей, не воспитывая себя, ведь очень много плохих примеров они показывают детям дома. Они обязаны заложить первые основы физического, нравственного и интеллектуального развития. Часто происходит непонимание между детским садом и семьей. Не секрет, что многие родители заинтересованы только питанием ребенка. Родители считают, что детский сад — это место, где за детьми просто присматривают.

Первые годы жизни – это важный период для социального, интеллектуального и личностного развития. В детском возрасте у человека формируется представления об окружающем мире, о себе, образуются межличностные взаимодействия и социальные нормы.

По мнению исследователей, именно от семейного воспитания, зависит каким вырастит ребёнок. Ведь ещё Л.Н. Толстой говорил, что «От меня до пяти летнего ребёнка один шаг, а от новорожденного до пятилетнего – расстояние». [2, с.63] Всё самое важное закладывается в ребёнка в раннем детстве. Но родители, часто не могут найти свободное время для занятий с детьми дома. Поэтому, чтобы улучшить качество образования нужно согласовывать действия семьи и детского сада.

Работа с родителями – это сложная и важная часть работы педагога, которая включает в себя повышение уровня педагогических знаний, умений и навыков родителей, помощь педагогов родителям в семейном воспитании, создание необходимых условий для правильного воспитания детей; взаимодействие воспитателей и родителей в процессе развития детей.

Основной задачей сотрудничества общественного и семейного воспитания является – сообщить знания родителям, проконтролировать, подсказать, исправить, помочь.

Педагоги, очень часто испытывают большие трудности в общении с родителями. К сожалению, часто между педагогами и родителями возникает проблема нехватки взаимопонимания, такта и терпения, чтобы услышать и понять друг друга. Очень много

зависит от инициативы, терпения, педагога. Он должен стать профессиональным помощником в семье, ведь воспитание детей - это общая цель родителей и ДО. Взаимодействие педагогов с родителями предполагает взаимопомощь, взаимоуважение и взаимодоверие. Также оно подразумевает обоюдное желание родителей и педагогов поддерживать контакты друг с другом. Педагоги придумывают все новые формы вовлечения родителей в жизнь, в обучение и воспитание их детей.

Мы выделяем следующие задачи, стоящие перед педагогами в работе с родителями:

1. Изучение семьи ребёнка;
2. Привлечение родителей к активному участию в жизни дошкольного учреждения;
3. Изучение традиций семейного воспитания ребёнка;
4. Просвещение родителей в области педагогики и детской психологии;
5. Инструктаж родителей по использованию инновационных педагогических технологий в воспитании современного ребёнка.

Помимо традиционных форм работы детского сада и семьи мы активно применяем инновационные формы и методы работы с родителями:

- WhatsApp конференции, форумы для обсуждения возникших вопросов;
- Выставки совместных поделок и рисунков.

Совместное, семейное изготовление тематических поделок по заданию педагога прививают детям любовь к труду и эстетическое восприятие мира.

- Анкетирование, диагностика, опросы на темы, интересующие родителей.
- Семейные спортивные мероприятия «Папа, мама, я – спортивная семья»

Подобные мероприятия развивают здоровую конкуренцию в детской среде, способствуют физическому развитию и укреплению семейных отношений между родителями и детьми.

- Семейная проектная деятельность.

Такие проекты как «Наша семья» дают родителям возможность подробно изучить и составить свою родословную, рассказать о своей семье на защите проекта. Это позволяет привить детям гордость и уважение к семье, предкам.

- Открытые просмотры занятий для родителей.

Как правило, к утренникам дети готовятся заранее, совместно с педагогами и родителями. А на открытых занятиях родители могут увидеть не только мастерство педагога, но и способности детей, их умение справляться с трудностями без подготовки, в нестандартной ситуации.

- Мастер классы «Новогодний подарок», «Игры в кругу семьи»;
- Тематические фотовыставки «Дружная семья»;

Подобные фотовыставки организуем после проведения семейных праздников (по желанию семьи) и мероприятий по заданию педагога. Например: «Мой день рождения», «Как мы встречали Новый год», «Наши домашние животные», «Помогаю маме» и др. Как правило, родители сами проявляют инициативу к участию и предлагают темы фотовыставки. По окончании фотовыставки семьям вручаются благодарственные письма.

- Тематические мероприятия «Встреча с интересными людьми»;
- Тренинги «Воспоминания детства», «Детские рисунки»;
- День открытых дверей.

Являясь достаточно распространенной формой работы, такое мероприятие дает возможность познакомить родителей с дошкольным учреждением, его традициями, правилами, режимными моментами.

- Обучающие семинары

Обучающие семинары дают возможность педагогам рассказать родителям о способах и приемах обучения дошкольника: продемонстрировать, как увлечь ребенка прочтением книги, как готовить руку ребенка к письму, как упражнять артикуляционный аппарат, как развивать мелкую моторику и др.

Основная работа воспитателей с родителями – это пропаганда педагогических знаний среди родителей. Для устранения ошибок, которые допускают родители в семейном воспитании. Очень часто родители недооценивают значение физического воспитания детей, ошибочно думая, что это не важно, некоторые затрудняются найти психологический подход

к детям, другие не уделяют должного внимания трудовому воспитанию, ошибочно считая, что сделать всё могут сами, не давая ребёнку быть самостоятельным даже в элементарных бытовых вещах. Работа по взаимодействию педагога с семьей должна способствовать созданию положительной эмоциональной среды общения между детьми, родителями и педагогами.

Родители должны понимать, что детский сад – только помощник в воспитании ребенка. [1, с.68]

Литература:

1.Доронова Т.Н. Взаимодействие дошкольного учреждения с родителями. // Т.Н. Доронова, М.: «Сфера», 2002, С. 114.

2. Полн. собр. соч. Л. Н. Толстого. Москва, 1897, т. I, с. 316

МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ ҰЙЫМ МЕН ОТБАСЫ АРАСЫНДАҒЫ БАЛА ТӘРБИЕСІНДЕГІ САБАҚТАСТЫҚ

ЫСҚАҚОВА А. Н.

М.Мәметова атындағы Қызылорда педагогикалық жоғары колледжі

Жаңа кезеңдегі білім берудің өзекті мәселесі жас ұрпаққа-адамгершілік-рухани тәрбие беру. Құнды қасиеттерге ие болу, рухани бай адамды қалыптастыру оның туған кезінен басталуы керек. Халықта «Ағаш түзу өсу үшін оған көшет кезінде көмектесуге болады, ал үлкен ағаш болғанда оны түзете алмайсың» деп бекер айтылмаған. Сондықтан баланың бойына жастайынан ізгілік, мейірімділік, қайырымдылық, яғни адамгершілік құнды қасиеттерді сіңіріп, өз-өзіне сенімділікті тәрбиелеуде отбасы мен педагогтар шешуші роль атқарады.

Еліміздің болашағы-жас ұрпақты тәрбиелеуде бірінші бесік-отбасы, ата-ана тәрбиесі болса, екінші бесік –білім беру мекемесі. Мектепке дейінгі кезеңдегі тәрбие - адам қалыптасуының алғашқы баспалдағы. Балабақшадағы тәрбие бала табиғатына ерекше әсер етіп, оған өмір бойы өшпестей із қалдырады. Заман талабына лайық тәрбие мен білім беру жұмысын кешенді ұйымдастыру жаңа технологияларды, идеялар мен шығармашылық, инновациялық жаңашылдықты қажет етеді. Жас ұрпаққа білім беруді жетілдіру мәселесі толассыз күн сайын өзгеріп тұрған әлеммен бірге жүрері анық. Балабақшада берілетін тәрбие – барлық тәрбиенің бастамасы, әрі жан – жақты тәрбие мен дамыту ісінің түпкі негізін қалайтын орын. Бала бойындағы жақсы қасиеттер мен мүмкіндіктерді ашып олардың өнегелі, тәрбиелі болып өсуіне балабақша ошағының тигізер әсерінің маңызы зор. [1] Мектеп жасына дейінгі мекеме педагогтары мен ата – аналардың өзара сабақтастығы мен серіктестігін мынадай жұмыс бағытында іске асыруға болады:

- Педагогикалық және психологиялық сауаттылықты жетілдіру.
- Іс-әрекеттің түрлі формалары (ұйымдастырылған оқу іс- әрекеттеріне қатысу, әртүрлі үйірмелер, клубтар) және қосымша қызмет көрсету.
- Балалардың шығармашылық жоспарларын іске асыруға жағдай жасау.
- Қалыптасу мен дамыту мәселелері бойынша тәжірибе алмасу.
- Әлеуметтік дамытушы орта қалыптастыруға көмек көрсету.

Балабақшаның оқу – тәрбие жұмысында ата – аналармен жұмысқа ерекше мән беріледі. Сол себепті мен ата – аналармен жұмысқа үлкен көңіл бөлінеді. Жұмыстың мақсаты: балабақшамен отбасындағы ынтымақтастықты біріктіре отырып оқу және тәрбиелеу жүйесін ұйымдастырып, әр баланы жеке тұлға ретінде қазіргі заман талабына сай рухани жан дүниесін байытып, бойындағы құндылықтарды дамыту. Балабақша мен ата- ана арасындағы ынтымақтастықты құру. [3]

Ата – аналармен жұмыстың түрлері:

Дәстүрлі	Дәстүрден тыс
<p>1. Ата - аналар жиналыстары</p> <ul style="list-style-type: none"> - Жеке топтық және балабақшаның жалпы конференцияларын ұйымдастыру - Тәрбиеші – педагогтың жеке кеңесі - Балалардың үйінде болуы - Ашық есік күндері - Отбасы жөнінде мәліметтер дәптерін толтыру; - Әр түрлі тәрбиелік шараларға, мерекелік ойын-сауық ертеңгіліктерге қатысу; - Оқу-тәрбие үрдісін жоспарлауға қатыстыру; - Сауалнама жүргізу, әңгімелесу. 	<p>2. Ата – аналармен тренингтер өткізу</p> <ul style="list-style-type: none"> - Пікір сайыстар жүргізу; - Психологиялық демалыс сәттері (разминка); - Ауызша журнал; - Ата-аналар кештер; - Ата-аналар оқулары; - Ата – аналар рингі - Ашық сабақтар. <p>«Менің жанұям газетін» шығару</p>

Отбасы тәрбиесін ұйымдастыруға қойылатын жалпы талаптар:

Отбасы баланы әлеуметтендірудің алғашқы институты ретінде қалыптасуының физикалық, психикалық адамгершілік саулығының негіздерін қалайды. Баланың жетістіктерін қажеттілігін қалыптастырады. Ресми және бейресми ереже, ұстанымдар нормалар мен белгілер кешенін анықтайды. Баланың қоғамда өмір сүруге даярлығын реттейді және бақылайды. Баланың әлеуметтік байланыстар туралы ұғымын қалыптастырады. Баланың мінез құлқының жалпы адамзаттың моральдық және мәдени стандарттарына үйретеді. Ата-аналардың немесе заңды өкілдердің баланың жеке қабілеттеріне, денсаулық жағдайларына дене бітімінің даму деңгейіне отбасы мүмкіндіктеріне сәйкес мектепке дейінгі білім беру ұйымдарын таңдауға құқығы бар.

Отбасы тәрбиесінің міндеттері:

Баланың дене және танымдық дамуы үшін максималды қауіпсіз жағдайлармен түрлі мүмкіндіктер жасау. Баланы эмоционалдық қолдауды қамтамасыз ету. Баланың жақын және басқа адамдармен қарым-қатынас жасауы, олармен берік қарым-қатынас орнатудағы жеке талаптарын қанағаттандыру, тіршілік іс әрекеттерінде қауіпсіздік туралы алғашқы білімін қалыптастыру, өзіне-өзі қызмет етуге және жақындарына көмектесуге бағытталған қолданбалы дағдылар мен іскерлікке үйрету, тілдік қатынастық дамуын қамтамасыз ету, отбасы мен қоғамның дәстүрлерімен құндылықтарына тәрбиелеу, бейімімен қызығушылығын дамыту. Отбасы тәрбиесін ұйымдастыру шарттары; отбасы бала тұлғасын дамытуда оның алғашқы қоршаған ортасын құрады.

Жалпы мектеп жасына дейінгі балалардың жеке тұлға болып қалыптасуына ата – ананың беделі және ықпалы зол болып келеді. Өйткені, бала жақсыны да, жаманды да өзінің ата – анасынан алса, екіншіден айналасындағы адамдардан алады. Осы жерде ата – анасы балаға оның жеке тұлға болып қалыптасуына өз үлесін қоса отырып, оған дұрыс тәрбие беріп баласына көп көңіл бөлуі тиіс. Мектеп жасына дейінгі балалардың тұлғалық қалыптасуы бірден – бір себеп болатын оның – отбасы, өскен ортасы өзінің ықпалын тигізеді.

Мектеп жасына дейінгі балалардың жеке тұлғалық қасиеттерінің қалыптасуы отбасы өмірінің тұрмыс – тіршілігін ұйымдастыру, көңіл – күй адамгершілік тынысы, қалыптасқан отбасылық дәстүрлері сияқты барлық саласымен тығыз байланысты. Отбасындағы жас ұрпақтың тұлғалық қасиеттерінің қалыптасуына ата – ананың, жанұя мүшелерінің қарым – қатынасындағы мейірімділік пен махаббат қажет.

Келер ұрпақтың бойына дарытып, өн бойынан көргіміз келетін адамзаттық асыл қасиеттердің жиынтығын алдымен тәрбиеші өз бойынан табуы тиіс. Оларды шәкіртімен қарым – қатынаста шынайы түрде іске асырмай, тәрбиеші – ата – ана, қоғам, тіпті болашақ алдындағы жауапты деген құштарлығын оятатын, бойындағы бар қабілет мүмкіндігін алып шығатын күш – осы рухани – адамгершілік эстетикалық құндылықтардың маңыздылығын айқындауға апарар жол көп.[2]

Бала тәрбиесі баршаға ортақ десек те, ата – ана тәрбиелерінен кейінгі жас ұрпақ бойында жақсы қасиет, адамдық құндылық, талғам мен талантты жетілдіру – тәрбиешінің басты міндеті. Сондықтан да, оқыту мен тәрбиелеудеуді бір – бірінен бөлінбейтін біртұтас процесс ретінде қарастыруымыз керек. Балаларды адамгершілікке, әдемілікке тәрбиелеуде көркем шығарманың маңызы зор болып келеді. Әсіресе, мектеп жасына дейінгі балалар өздерінің жас шамаларына қарай ертегі, аңыз – әңгімелерді, батырлар туралы шығармаларды сүйсініп тыңдайды. Жалпы адамзат ес білгелі өзінің ұрпағын тәрбиелеумен келеді, ұрпақ тәрбиесі – ұлт тәрбиесі. Сондықтан да, біздің қазақ халқы бала тәрбиесі баршаға бірдей деп бұрынғы кезде бүкіл ауыл – аймақ болып баланы тәрбиелеген. Бала тәрбиелеу өте күрделі мәселелердің біріне айналып отыр.

Қорыта келе, ата –ана өзін тәрбиешімін дей отырып, өздері де тәрбиеге енуі қажет. Бүлдіршіндер өнерімен қорытындыланады. Қазіргі таңда баланы тәрбиелеуде ата - ананыңда, тәрбиеші ұстаздыңда атқаратын ролі зор. Жас күнінде бала қандайтәрбие алса ізбен алға қарай өседі. Тәрбие кезінде отбасының, балабақшаның да алатын орны бар. Ата-ана баласына өз отбасын қадір тұтудан бастап, туған - туыс, Отан, Қазақстан деген ұғымдарды терең түсінгені, құрметтеп қарауға тәрбиелеу керек екенін ұғындыру.Отбасы жауапкершілігі бәрінен биік болмақ. Сондықтан ата-ана басты талапты өздеріне қойғандары жөн. Баланың тәрбие алуынақоғамнан өз орнын табуына жағдай жасауына әрбір отбасы педагогикалық әдіс - тәсілдерге сүйенгені дұрыс.

Пайдаланылған әдебиеттер:

- 1.Ф.Н. Жұмабекова «Мектепке дейінгі педагогика» - Астана, 2010
- 2.«Бала мен балабақша» Республикалық педагогикалық журнал №2-2018
- 2.«Бала мен балабақша» Республикалық педагогикалық журнал №11-2018

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ МНЕМОТЕХНИКИ В КОРРЕКЦИОННОЙ РАБОТЕ С ДОШКОЛЬНИКАМИ С ОСОБЫМИ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫМИ ПОТРЕБНОСТЯМИ

ЩЕРБАКОВА Т.А., ДОЛГИХ Е.А.

КГКП «Ясли-сад «Қуаныш»

chsher@mail.ru, dolgihsoldatova.elena@mail.ru

Современный этап модернизации казахстанской системы образования и науки предполагает доступность для каждого ребенка качественного дошкольного воспитания и школьного образования, возможность получить новые профессиональные навыки в колледже и университете, развить исследовательские и творческие компетенции. Большое внимание в Республике Казахстан уделяется развитию инклюзивного образования.

Дошкольное воспитание и обучение – первый уровень непрерывного образования, создающий развивающую среду для полноценного формирования личности ребенка с учетом возрастных и индивидуальных особенностей, что особенно важно для детей с особыми образовательными потребностями. В Государственной программе развития образования и науки Республики Казахстан на 2016-2019 годы целевым индикатором указан 100% охват детей 3-6 лет дошкольным воспитанием и обучением, а одной из задач является обновление содержания дошкольного воспитания и обучения ориентированного на качественную подготовку детей к школе.

Важным условием успешности обучения ребенка в школе является развитие связной речи в дошкольном детстве. Только обладая хорошо развитой связной речью, ребенок, может давать развернутые ответы на сложные вопросы школьной программы, последовательно и точно формулировать свои мысли, пересказывать рассказы и сказки, писать изложения и сочинения. Формирование связной речи у детей многократно усложняется, если имеет место общее недоразвитие речи (ОНР). В теории и практике логопедии под общим недоразвитием речи понимается такая форма патологии, при которой нарушается формирование каждого из

компонентов речевой системы: словарного запаса, грамматического строя, звукопроизношения, при нормальном слухе и сохранном интеллекте. В группу с ОНР объединяются дети с различными формами речевых нарушений (дизартрия, алалия, ринолалия, афазия) в случаях, когда наблюдается единство патологических проявлений по трём указанным компонентам. Но, несмотря на различную природу дефектов, у детей с ОНР имеются типичные проявления, указывающие на системное нарушение речевой деятельности. Это позднее появление экспрессивной речи, резко ограниченный словарный запас, выраженный аграматизм, дефекты произношения и фонемообразования, специфические нарушения слоговой структуры слов, не развита связная речь.

Неполноценная речевая деятельность накладывает отпечаток на формирование у детей сенсорной, моторной, интеллектуальной и аффективно – волевой сферы. Отмечается недостаточная устойчивость внимания, ограниченные возможности его распределения. При относительно сохранной смысловой, логической памяти у детей снижена вербальная память, страдает продуктивность запоминания. Они отстают в развитии словесно – логического мышления, без специального обучения с трудом овладевают анализом и синтезом, сравнением и обобщением.

Окружающая действительность вокруг нас постоянно меняется, претерпевает изменения. В последние годы происходит модернизация системы дошкольного образования. Сильные изменения произошли в мировосприятии и мышлении детей дошкольного возраста. У педагогов возникает необходимость находить и выбирать новые, более эффективные методы обучения и воспитания, которые интересны детям и способствуют решению проблем нарушения речи. Одним из таких методов является «мнемотехника».

Логопедическое воздействие при ОНР преследует цель – научить детей связно, последовательно, грамматически и фонетически правильно излагать свои мысли, рассказывать о событиях из окружающей жизни. Правильная организация обучения детей с ОНР – сложное дело. Поэтому наряду с общепринятыми приёмами вполне обоснованно использование новых, оригинальных, творческих методик, которые очень эффективны. Одной из таких методик является наглядное моделирование, представленное в виде картинно – графических схем.

Мнемотехника (от греч. *mneponikon* – искусство запоминания) – система специальных приёмов, служащих для облегчения запоминания, сохранения и воспроизведения информации.

Мнемотехнику в дошкольной педагогике называют по – разному: сенсорно – графическими схемами (Воробьёва В.К.), коллажем (Большева Т.В.), схемой составления рассказа (Ефименкова Л.Н.), предметно – схематическими моделями (Ткаченко Т.А.), блоками – квадратами (Глухов В.П.).

Использовать приёмы мнемотехники в своей работе лучше со второй младшей группы. Для детей 3-4 лет схемы нужно делать цветные, так как в памяти детей быстрее формируются отдельные образы и ассоциации: солнце – жёлтое, трава – зелёная, апельсин – оранжевый и т.д. Для детей 5-6 лет целесообразнее использовать схемы, нарисованные в одном цвете, чтобы не отвлекать внимание детей на яркость изображения. Детям младшего возраста предлагают готовые изображения с обязательным разъяснением значения схемы. А детям старшего дошкольного возраста можно предложить самостоятельную расшифровку, что позволит кроме преодоления речевых нарушений, работать над развитием логического мышления.

Учить детей работать со схемами необходимо поэтапно, последовательно. Если в начале их использования предлагается схематическое изображение одного предмета, а потом схема для составления словосочетания, то позже можно перейти к мнемодорожкам, для составления целого предложения; а потом и целым мнемотаблицам – для составления описательного рассказа или пересказа. Совсем не обязательно покупать готовые таблицы, для их создания не нужно обладать большими художественными способностями. Любой педагог сможет нарисовать несложные символические изображения предметов, действий.

Следует обратить внимание на то, что речевая деятельность формируется и функционирует в тесной связи со всеми психическими процессами. Специальное

коррекционное обучение осуществляться должно с помощью комплексной программы логопедического воздействия, включающей не только развитие всех компонентов речи, но и направленной на коррекцию психических функций. Поэтому использование приёмов мнемотехники очень актуально.

Приём наглядного моделирования помогает детям с ОНР овладеть связной речью, т.к. использование схем облегчает запоминание и увеличивает в процессе работы со схемами объём памяти. Работа со схемами позволяет ребёнку полностью контролировать процесс запоминания, сохранения и припоминания информации.

Дошкольник, в отличие от школьника, лишён возможности в процессе обучения сделать запись, отметить что – либо, составить таблицу, т.е. на занятиях в детском саду задействован только один вид памяти – вербальный. А схематические изображения – это возможность задействовать в обучении дошкольника зрительную и ассоциативную память. Многие учёные отмечают, что использование заместителей и наглядных моделей развивает умственные способности дошкольников.

На использовании наглядных модулей основаны многие методы дошкольного обучения. Схемы и модели различных структур (слова, словосочетания, предложения, текста) постепенно приучают детей к наблюдению за языком. Это развивает интерес к занятиям, к речевой активности, совершенствует мыслительную деятельность ребёнка. При использовании схем, меняется характер деятельности детей: они имеют возможность не только слышать свою речь, речь других детей и логопеда, но и видеть её элементы. Благодаря этому ребёнок начинает овладевать операциями анализа и синтеза на наглядном материале. Делаем выводы: логопед, используя в своей работе наглядное моделирование, учит детей: самостоятельно добывать информацию, делать сравнения, составлять внутренний план своих речевых высказываний, делать умозаключения, оказывает положительное влияние на развитие неречевых процессов: внимания, памяти, мышления.

Следовательно, можно сделать вывод, что работая над мнемосхемами ребёнок (под руководством логопеда) учится самостоятельности, усидчивости, зрительно контролирует план своих действий. У ребёнка повышается заинтересованность и ответственность, появляется радость от результатов своего труда, совершенствуется память, внимание, мышление, что в целом положительно сказывается на результатах коррекционной работы.

Литература:

1. Большева Т. Учимся по сказке. Развитие мышления дошкольников с помощью мнемотехники. – СПб.: «Детство – Пресс», 2001
2. Малетина Н. Моделирование в описательной речи детей с ОНР, «Воспитание и обучение». – 2004, №6
3. Омельченко Л.В. Использование приёмов мнемотехники в развитии связной речи, Логопед 2008, №4, с.102 – 115
4. Расторгуева Н.И. Использование пиктограмм для развития навыков словообразования у детей с ОНР, Логопед 2002, №2, с.50 - 53

РАЗВИТИЕ КОММУНИКАТИВНЫХ И ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКИХ УМЕНИЙ МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ В УСЛОВИЯХ РЕАЛИЗАЦИИ ПРОГРАММЫ ОБНОВЛЁННОГО СОДЕРЖАНИЯ ОБРАЗОВАНИЯ

ШКАРУПИНА И.В.

КГУ «СОШ № 85» г.Караганды

E-mail: shkarupina_irina@mail.ru

Перечень умений и навыков, которыми должен овладеть школьник к концу обучения в начальной школе, весьма обширен. При всём понимании значимости таких умений, как формулирование и доказательство гипотез, поиск и выделение необходимой информации, выбор критериев для сравнения, умение слушать и вступать в диалог, невольно думаешь о том, что сегодня не каждый студент обладает перечисленными умениями. В связи с этим

возникает вопрос о том, как это может быть достигнуто на практике в начальной школе. Какие условия, методы и педагогические приёмы необходимы для формирования таких умений?

На мой взгляд, одним из наиболее эффективных способов решения данной задачи является применение проблемно-исследовательского метода в преподавании. Оно обусловлено прежде всего тем, что смысл метода заключается в моделировании естественного продуктивного мыслительного процесса, начинающегося с возникновения вопроса и завершающегося нахождением ответа, решением возникшей проблемы. Следовательно, такой метод позволяет развивать практически любые мыслительные, в том числе и исследовательские умения и навыки. Основной проблемой в данном случае является реализация проблемно-исследовательского метода в методике преподавания в начальной школе, которая может обеспечить простор для мышления ребёнка, превратить процесс приобретения знаний в открытие их самим ребёнком.

Возьмём, например, такое простое на первый взгляд умение, как умение формулировать гипотезы. По мере развития речи и интеллектуальных операций, к 6-7-летнему возрасту исследовательская активность ребёнка проявляется не только в форме самостоятельной постановки вопросов по отношению к новому и неизвестному, но и в формулировании оригинальных собственных гипотез для объяснения природных или социальных явлений. В связи с этим может показаться излишней необходимостью учить детей формулировать гипотезы. Но это не так. Из оригинальных и порой совершенно неожиданных гипотез детей об окружающем мире само по себе не возникает умение формулировать гипотезы, направляющие и регулирующие поиск неизвестного, т.е. исследование.

На данном возрастном этапе важно обеспечить условия для выдвижения и формулирования ими разных гипотез о неизвестном, в качестве которого может выступать то или иное явление окружающей действительности, способ действия и т.д. Таким образом, самым первым этапом работы является этап мотивации, сущность которого заключается в создании проблемной ситуации, обеспечивающей возникновение у детей вопросов и гипотез в отношении неизвестного, которое и должно быть раскрыто в результате активного поиска, предпринятого детьми[2]

На данном этапе, на мой взгляд, весьма целесообразно применение приёма мозгового штурма, когда выдвижение одной гипотезы стимулирует возникновение другой. Благодаря этому достигается высокий уровень активности детей, многие из которых формулируют свои предложения во внешней речи, вслух. Это обстоятельство крайне важно для развития мышления ребёнка, так как, по словам Рубинштейна «создавая речевую форму, мышление само формируется. Мышление в речи не только выражается, но по большей части, оно в речи и совершается».[1] На первых этапах учитель кратко записывает формулировку выдвинутого предположения. Когда дети хорошо овладеют навыком письма, каждый из них уже самостоятельно фиксирует на бумаге формулировку гипотезы. Данный приём позволяет ребёнку уточнить, лучше сформулировать гипотезу. Кроме того, результатом выполненного на уроке исследования является нахождение ответа на возникший вопрос и проверка выдвинутых гипотез. Наличие записи позволяет детям в конце занятия вернуться к ним и оценить как подтверждённые или опровергнутые. Такая рефлексия чужих и своих гипотез является своего рода завершением поэтапного формирования умения выдвигать и формулировать гипотезы.

Возможности для формирования коммуникативных умений и навыков при проведении урока-исследования на первый взгляд не так очевидны, как формирование мыслительных и исследовательских умений [3]. Как же можно сформировать умения слушать и вступать в диалог, договариваться и приходить к общему решению в совместной деятельности, учитывать разные позиции и строить понятные для собеседника высказывания? Эти и другие коммуникативные умения и навыки наилучшим образом могут быть сформированы только в совместной деятельности учащихся. Исследовательская работа в малых группах подразумевает совместно-распределённую деятельность учащихся и, тем самым, обеспечивает условия для эффективного формирования коммуникативных умений. Детям

необходимо договориться, чтобы выполнить задание, которое предусматривает внешние опорные средства для его осуществления.

Приведу пример задания, зафиксированного в специальной инструктивной карте, которую получает группа (знакомство с понятием «изменение»):

- рассмотрите картинки, которые лежат у вас в конверте, и обсудите друг с другом, что на них изображено;
- найдите и отберите те, которые могут проиллюстрировать какое-то изменение;
- определите последовательность расположения картинок для иллюстрации примера изменения;
- на обратной стороне картинки поставьте её номер в последовательности;
- распределите картинки между собой так, чтобы каждому ученику в группе досталась одна из картинок последовательности;
- обсудите, кто за кем выступает, для того, чтобы всему классу продемонстрировать найденный пример изменения;
- выйдя к доске, встаньте в ряд в соответствии с написанными вами номерами картинок и познакомьте всех со своим примером.

Считаю, что систематическое применение методики группового исследования позволяет формировать практически все мыслительные и коммуникативные умения и навыки, овладение которыми предусмотрено программой начальной школы. Благодаря тому, что методика исследования предполагает моделирование естественного продуктивного мыслительного процесса и вышеназванные умения приобретаются в процессе решения проблем, можно рассчитывать на то, что дети будут применять их в широком жизненном контексте, а не только в рамках поставленного учебного задания. Тем самым исподволь достигается развитие функциональной грамотности младшего школьника.

Литература:

1. Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии. – СПб., 1999.
2. Как проектировать универсальные учебные действия в начальной школе. От действия к мысли: пособие для учителя/ А.Г. Асмолов, Г.В. Бурменская, И.А. Володарская и др. ;ред. А.Г.Асмолова . – 3-е изд. – М.: Просвещение , 2011
3. Урок-исследование в начальной школе. Русский язык Литературное чтение/Н.Б. Шумакова, Н.И. Авдеева, Е.В. Климанова, Н.Б.Соловьёва; под ред. Н.Б.Шумаковой – М. : Просвещение, 2014.

ЛОГИЧЕСКИЕ ЗАДАЧИ КАК СРЕДСТВО РАЗВИТИЯ МЫШЛЕНИЯ МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ В НАЧАЛЬНЫХ КЛАССАХ

ТУРКИНА Т.В.

КГУ «СОШ №85»

E-mail: garabon63@mail.ru

Образовательный стандарт обновлённого содержания ставит перед начальным образованием новые цели. Теперь в начальной школе ребёнка должны научить не только читать, считать и писать. Его необходимо обучать универсальным учебным действиям, а именно, навыкам решения творческих задач, навыкам поиска, анализа и интерпретации информации. Помочь учащимся в полной мере проявить свои способности, развить инициативу, самостоятельность, творческий потенциал – одна из основных задач обновлённой системы образования. Речь идёт о формировании у детей мотивации к обучению, саморазвитию, самопознанию. Учителю, который до этого занимался с ребятами просто математикой как таковой, теперь придётся на знакомом ему материале решать ещё и новые нестандартные задачи. Из этого следует, что уже в начальной школе дети должны овладеть элементами логических действий (сравнения, классификации, обобщения, анализа и др.). Поэтому одной из важнейших задач, стоящих перед учителем начальных классов,

является развитие самостоятельной логики мышления, которая позволила бы детям строить умозаключения, приводить доказательства, высказывания, логически связанные между собой, делать выводы, обосновывая свои суждения, и, в конечном итоге, самостоятельно приобретать знания. Математика именно тот предмет, где можно в большой степени это реализовывать.

Как показывает опыт, в школьном возрасте одним из эффективных способов развития мышления является решение школьниками нестандартных логических задач. Математика обладает уникальным развивающим эффектом. Как никакой другой предмет математика дает реальные предпосылки для развития логического мышления. «Она приводит в порядок ум», т.е. наилучшим образом формирует приемы мыслительной деятельности и качества ума, но не только. Ее изучение способствует развитию памяти, речи, воображения, эмоций; формирует настойчивость, терпение, творческий потенциал личности. Математик лучше планирует свою деятельность, прогнозирует ситуацию, последовательнее и точнее излагает мысли, лучше умеет обосновать свою позицию. Основная цель занятий математикой - дать ребёнку ощущение уверенности в своих силах, основанное на том, что мир упорядочен и потому постижим, а следовательно, предсказуем для человека. Чему можно научить ребенка при обучении математике? Размышлять, объяснять получаемые результаты, сравнивать. Высказывать догадки, проверять. Правильные ли они; наблюдать, обобщать и делать выводы.[1]

В учебной программе обновлённого содержания по математике достаточно четко прослеживается линия на развитие логического мышления учащихся. Темы уроков, направлены на развитие внимания, наблюдательности, памяти, а также задания логического характера, задания, требующие применение знаний в новых условиях. Необходимо учить детей подмечать закономерности, сходство и различие начиная с простых упражнений, постепенно усложняя их. Логические задачи – это задания, которые не решаются по известному стандарту, а требуют самостоятельности мысли от ученика, его смекалки. Задача учителя учить детей подмечать закономерности, сходство и различие начиная с простых упражнений, постепенно усложняя их, показать детям методы и приёмы с помощью которых можно решить задачи логического характера. [2]

Значительное место на уроках математики уделяю вопросу обучения младших школьников простым логическим задачам, а также рассказам-загадкам.

1.Задачи - шутки. На первый взгляд эти задачи очень простые, но нельзя спешить быстро дать ответ - он может оказаться неверным. Правильное решение таких задач чаще всего не требует никаких дополнительных знаний,- главное внимательно читать условие задачи и постараться миновать расставленные ловушки.

Например:

- 1.Что идет то в гору, то с горы, но остается на месте? Ответ: Дорога
2. Может ли кошка выйти из погреба с двумя головами? Ответ: Да, если поймает мышку
- 3.Пришёл мельник на мельницу. Видит в каждом углу по 3 мешка, на каждом мешке по 3 кошки, у каждой кошки по три котёнка, у каждого котёнка — по мышонку. Сколько ног?
Ответ: Две ноги у мельника, у остальных — лапы, лапки.
- 4.Возможно ли такое: две головы, две руки и шесть ног, а в ходьбе только четыре?
Ответ: Да, это всадник на лошади.
- 5.Что произойдёт с белым платком, если его опустить в Чёрное море? Ответ: Он станет мокрым.

2.Рассказы-загадки.

А)Путешественник не спал целые сутки. Наконец он добрался до гостиницы и снял номер.

— Будьте любезны, разбудите меня ровно в семь,

— попросил он портье.— Не волнуйтесь, — успокоил его портье.

— Я непременно разбуду вас, только не забудьте позвонить мне, а я мигом приду и постучу вам в дверь.— Буду вам очень признателен, — поблагодарил его путешественник.

— Утром получите вдвое больше, — добавил он, протягивая портье чаевые. Найдите ошибку в этом рассказе.

Ответ: чтобы позвонить портье, путешественнику придется сначала проснуться.

Б) На столе 2 шкатулки. В одной из них лежит кольцо, а в другой — цепочка. На каждой из шкатулок есть надписи, причем на шкатулке с кольцом надпись верная, а на шкатулке с цепочкой надпись неверная. На шкатулке №1 надпись — «В этой шкатулке нет цепочки.» На шкатулке №2 — «Кольцо и цепочка лежат в этой шкатулке.» В которой шкатулке находится кольцо?

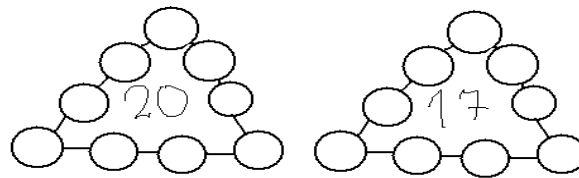
Ответ: в первой.

Задачи на логику — это упражнения, развивающие мышление и заставляющие ребенка устанавливать связь между разными понятиями. Именно задачи на логику помогают детям устанавливать причинно-следственные связи. Также такие упражнения тренируют проницательность и умение предугадывать результат.

3. Головоломки.

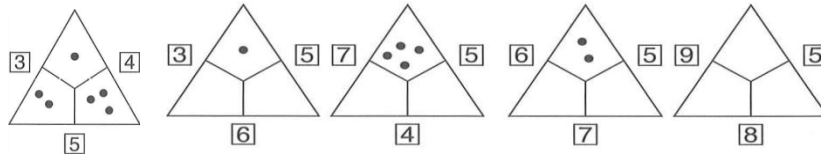
Особый интерес представляют головоломки. Головоломки — это задачи, для решения которых требуются не только знания, но и смекалка. Цифры, соединившись в числа и участвуя по нашей воле в математических действиях, образуют иной раз весьма причудливые и по своему красивые числовые комбинации. [4]

Например: «Числовой треугольник». «Нарисуй такие кружки и заполни их различными нужными цифрами от 1 до 9 так, чтобы сумма чисел по каждой стороне «треугольника» была равна 20, 17 и др.»

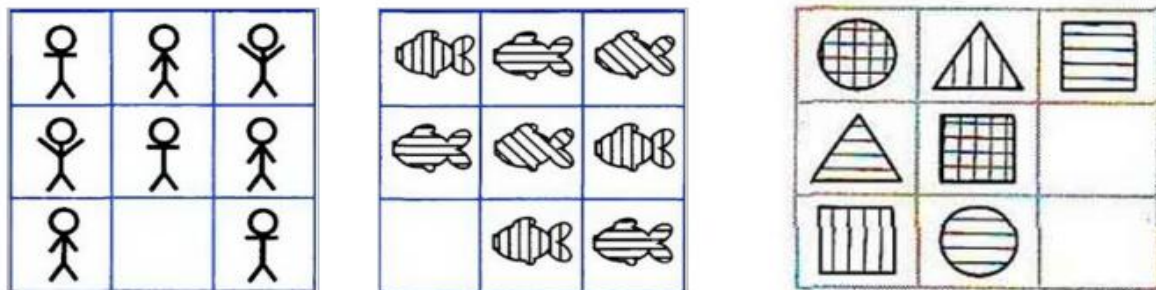

Расставить точки в частях треугольника таким образом, чтобы их общее число с каждой стороны соответствовало числу вне фигуры.

Например:

4. Задания на распознавание, сравнение, распределение чисел и геометрических фигур, например поиск недостающей фигуры. Как правило, они наглядно предоставлены тремя горизонтальными и вертикальными рядами: это могут быть изображения предметов, сюжетные картинки, геометрические фигуры, числа. Путем зрительного и мысленного анализа рядов фигур по горизонтали и по вертикали или на основе подсчета количества фигур рисуют недостающую.

Задания такого вида с геометрическим материалом направлены на выработку умения классифицировать предметы по определенным признакам. [5]

5. Математические ребусы.

Ребусы — это те же загадки и головоломки, в которых используются рисунки и графика. Они бывают разные по уровню сложности в зависимости от возрастной категории

школьников. И самое главное: процесс разгадывания математических ребусов здорово поднимает настроение, а также помогает лучше построить отношения со сверстниками.

Разнообразие логических задач очень велико. Способов их решения тоже немало. Существуют логические задачи на установление соответствия между множествами предметов, решаемых с помощью таблиц. Обычно трудно удержать в памяти все звенья логических рассуждений. Испытанный способ их записи – составление таблиц, называемых логическими квадратами или таблицы истинности. Как они строятся? Объясним на несложном примере:

Задача. В чашке, стакане, кувшине и банке находятся молоко, лимонад, квас, и вода. Известно, что вода и молоко находятся не в чашке; сосуд с лимонадом стоит между кувшином и сосудом с квасом; в банке не лимонад и не вода; стакан стоит около банки и сосуда с молоком. В каком сосуде налита какая жидкость?

РЕШЕНИЕ: В банке может быть только квас, ибо из условия следует что там не лимонад, не вода и не молоко. В чашке – лимонад, так как известно, что там не молоко и не квас. Поскольку в стакане не молоко и не квас, не лимонад- значит вода, а в кувшине-то, что осталось, то есть молоко.

Таким образом, получаем:

	молоко	лимонад	квас	вода
чашка	-	+	-	-
стакан	-	-	-	+
кувшин	+	-	-	-
банка	-	-	+	-

ОТВЕТ: В чашке – лимонад, в стакане – вода, в кувшине – молоко, в банке – квас.

Задача. Когда три подруги – Надя, Валя, и Маша - вышли гулять, на них были белое, красное, и синее платье. Туфли были тех же цветов, но только у Нади цвета туфель и платья совпадают. При этом у Вали ни платье, ни туфли не были синими, а Маша была в красных туфлях. Определите цвет платьев и туфель каждой из подруг?

РЕШЕНИЕ.

	Надя	Валя	Маша
белое	-	туфли	платье
красное	-	платье	туфли
синее	туфли, платье	-	-

ОТВЕТ: у Нади туфли и платье синие, у Вали туфли белые, платье красное, у Маши туфли красные, платье белое. [3]

Систематическое использование на уроках математики и внеурочных занятиях специальных задач и заданий, направленных на развитие логического мышления, расширяет математический кругозор младших школьников и позволяет более уверенно ориентироваться в простейших закономерностях окружающей их действительности и активнее использовать математические знания в повседневной жизни. Используя на уроках такие виды заданий, я заметила, что учащиеся с интересом выполняют предложенные задания, лучше усваивают учебный материал, таким образом, процесс обучения математике не сводится только к вычислительным действиям, а становится основой развития личности ребенка.

Поэтому использование учителем начальной школы этих форм и методов развития логического мышления на уроках математики является не только желательным, но даже необходимым элементом обучения математике

Список использованной литературы:

1. Орлова Е.В., Воровщиков Сергей, Каюда Г.П. «Как эффективно развивать логическое мышление младших школьников». Издательство: 53А ЗНАНИЯ, 2008г.
2. Инна Светлова «Логика». Издательство: Эксмо, 2004г.
3. Журнал «Начальная школа». № 1,1980г.
4. Шейнина О. С., Соловьёва Г.М. Занятия школьного кружка: Москва «Издательство НЦ ЭНАС»,2007
5. Русанов В.Н. Математические олимпиады младших школьников: Москва, Просвещение ,1990.

ФОРМИРОВАНИЕ ПОЛИКУЛЬТУРНОЙ ЛИЧНОСТИ СРЕДСТВАМИ ФИЗИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ

ТУРКИН М.А.

КГУ СОШ №85

E-mail: turkin.71@inbox.ru

«Казахстан должен восприниматься во всем мире как высокообразованная страна, население которой пользуется тремя языками : казахский язык – государственный, русский язык как язык межнационального общения и английский язык – язык успешной интеграции в глобальную экономику»

Н. А. Назарбаев «Новый Казахстан – в новом мире»

Казахстан стремительно врывается в мировое сообщество и ставит перед собой высокие цели развития. Мир быстро становится другим в связи с глобализацией, и модернизацией, которые влекут за собой огромные проблемы для людей и общества. Общеобразовательные учреждения должны подготовить учащихся жить и работать в мире, в котором большинству людей необходимо сотрудничать с людьми разных культурных слоёв, принимать во внимание различные идеи, перспективы и ценности; в мире, в котором люди должны решать, как доверять и сотрудничать, несмотря на наличие различий, часто преодолевая при этом пространство и время с помощью технологий, и выходя за пределы национальных границ. Школы должны помогать ученикам развивать самостоятельность и самобытность, которая осознает реальность национального и глобального прагматизма, подготавливая их к жизни, к работе и гражданской позиции.

Глава государства Н. А. Назарбаев ставит перед отечественным образованием принципиально новые задачи. Сегодня в Казахстане заложены основы для формирования

целостной казахстанской модели инновационного образования, эффективно интегрирующей все уровни обучения – от детского сада до высшего образования и науки.

Внедрение в организациях образования РК обновленных образовательных программ, современных инновационных методик и креативных образовательных технологий обучения позволит заложить потенциал для более успешного и качественного продолжения обучения в школе, колледже, в вузе, что, в свою очередь, напрямую повлияет на развитие интеллектуального будущего нашей страны. В учебных программах каждого предмета предусмотрена реализация трехязычного образования, которая предполагает обучение не только трем языкам, но и организацию внеурочной деятельности учащихся на трех языках (казахском, русском и английском).[1] Вклад каждого предмета в создание полиязычной обучающей среды в совокупности обеспечивает реализацию политики трехязычного образования.

А повсеместное внедрение трехязычного обучения по всей вертикали – от детского сада до вуза – даст возможность молодому поколению казахстанцев познакомиться с передовыми достижениями и тенденциями в науке и технике, быстрее социализироваться в обществе. Поиском оптимальной модели полиязычного образования в Казахстане в рамках реализации языковой политики государства, направленной на создание системы полиязычного, поликультурного образования и интеграцию и мировое образовательное и социально – экономическое пространство, занимаются многие представители современного казахстанского общества.

Воспитание поликультурной личности ученика начинается с формирования высших чувств. Физическое воспитание детей – одно из звеньев общей системы воспитания ребенка. Формирование нравственности в процессе спортивной подготовки является основой воспитания. Физическая культура – деятельность человека, направленная на укрепление здоровья, развитие физических способностей, оказывает ничем незаменимое воздействие на общее развитие: формируется эмоциональная сфера, совершенствуется мышление, ученик приобщается к здоровому образу жизни. [6]

Формирование поликультурной личности – это сложный и длительный процесс, который необходимо начинать с раннего детства. Поликультурная личность должна обладать следующими видами сознания: правовое, географическое, лингвистическое, историческое, физкультурно-оздоровительное, художественно-эстетическое и религиозное. Каждому виду сознания соответствуют определенные чувства. Чтобы в будущем сформировалась поликультурная личность необходимо сформировать следующие чувства:

- историческое сознание – чувство прекрасного, чувство долга, патриотизм, гордость за историческое прошлое, чувство Родины, чувство ответственности, чувство симпатии к другим народам;

- географическое сознание – любовь к природе, к своему краю, наслаждение красотой природы, сочувствие всему живому;

- религиозное сознание – любовь к родным и близким, доброта, сопереживание, сочувствие, терпимость, правдивость, гуманность, бескорыстие, доброжелательность, чувство удовлетворенности от совершенного доброго поступка;

- физкультурно-оздоровительное сознание – забота о своём здоровье, ЗОЖ, формирование устойчивого интереса учащихся к занятиям физкультурой, активному образу жизни[3];

- лингвистическое сознание – чувство удовлетворенности от понимания другого языка;

- правовое сознание – ответственность, чувства долга, доброжелательность, способность сопереживать;

- художественно-эстетическое сознание – чувства прекрасного, эстетические переживания.

У каждого народа воспитание своих потомков существуют национальные особенности. Задача сегодняшнего дня – изучать эти замечательные традиции народов и широко использовать их в воспитательном процессе.

В формировании поликультурной личности школьника наиболее важным является учет аспектов чувственной сферы ребенка. Формирование поликультурной личности школьника должна лежать в основе образовательной системы.

На данный момент существует много разных программ воспитания и обучения школьников. В них подробно рассмотрен обучающий и воспитательный процесс, но воспитанию поликультурности уделяется мало внимания. Эту задачу можно решить на уроках ФК, так как средствами физической культуры является самым доступным для школьника.[2] Например, в начале урока провести расчет по порядку на нескольких изучаемых языках. Во всех мероприятиях, проводимых в нашей школе, мы уделяем внимание развитию поликультурности.

Для достижения этой цели очень подходят интегрированные занятия. Они направлены на развитие эмоциональной сферы учеников. Такие занятия имеют определенную тему, позволяют не только дать знания и умения, но и обобщить их. Нами было проведено занятие, в котором учащиеся познакомились с «Конвенцией о правах ребенка». На занятии школьники познакомились с некоторыми основными статьями: право на жизнь, право на имя и гражданство, право на любовь и понимание в семье, право на образование. Для каждой статьи были подобраны разные виды спортивной деятельности: упражнения, игры, «весёлые старты». Наряду с интегрированными занятиями проводятся различные спортивные праздники, развлечения (аэробика, фитнес, пейнтбол), фестивали дружбы и спорта, и т.д.

Как уже отмечалось, для формирования поликультурности школьника, необходимо развитие различных видов сознания. Любое проведенное мероприятие имеет определенную воспитательную задачу. Коллективная деятельность на занятиях способствует становлению и развитию коммуникативной культуры ребенка, что также очень важно в воспитании поликультурности. [4]

Этапы поликультурного воспитания в соответствии с возрастными особенностями школьника.

Поликультурность в образовании и воспитании – это интеграция человека в культуру, бесконфликтная идентификация личности в многокультурном обществе.

Поликультурное воспитание осуществляется на всех этапах развития личности, так как многокультурное пространство окружает личность постоянно и независимо от её желания. Но чем раньше личность попадает в сферу целенаправленного воспитательного воздействия, тем больше оснований надеяться на него результативность и избежать негативных культурных или этнических стереотипов. Выделяют следующие этапы:

1 этап – дошкольный и младший школьный возраст. На этом этапе наиболее эффективным является этнокультурное воспитание в рамках семьи, дошкольных учреждений, начальной школы. Этнокультурное воспитание происходит через устное народное творчество с привлечением средств народной педагогики, элементов народного художественного творчества. Происходит этническая самоидентификация, зарождается любовь к своему народу, к родной земле. Осознается факт, что рядом на этой земле живут представители разных народов, они могут быть соседями, друзьями и родственниками. Воспитывается толерантность к представителям иной культурной традиции.

2 этап – подростковый возраст. Именно в этот период наиболее эффективным является поликультурное воспитание. Оно осуществляется в рамках общего образовательного процесса, реализуется в условиях школьного и дополнительного образования в национально-культурных центрах, эстетических школах, кружках, секциях и т.п. Обязательное условие поликультурного воспитания – возможность реального соприкосновения с культурой другого народа путем изучения его языка, истории и культуры, общения с представителями различных культурных традиций. Основная направленность поликультурного воспитания – государственная интеграция, основанная не национальном сознании, а на культурной общности путем усвоения интеграционной национальной культуры. Поэтому содержание поликультурного воспитания подростка предполагает воспитание, уважение, интереса, восприятия и переживания ценностей народов, проживающих на территории его родины. Следует уделять внимание тому, что объединяют народы, является общим для разных культур, т.е. общечеловеческим ценностям. Именно на их основе многонациональное государство

может создать свою неповторимую интеграционную культуру, принадлежность к которой сделает гражданское общество стабильным, неподверженным национальным конфликтом. Воспитание гордости за свою страну, чувства патриотизма также является содержанием поликультурного содержания.

Моя семья – моя Родина - моя Земля. Этим трем этапам соответствует этнокультурное, поликультурное, глобальное воспитание. Если эти этапы пройдены с опорой на возрастные особенности школьника, выпускник школы найдет своё место в современном сложном многополярном мире, став достойным представителем своего народа и своей страны.

ПРОБЛЕМА: Формирование поликультурной личности средствами физической культуры возможно при создании определенных педагогических условий, которые расширяют возможности духовного самосовершенствования учащегося, способствуют реализации гуманистических идеалов.

ЦЕЛЬ: Создание модели поликультурной личности школьника.

ЗАДАЧИ:

1. Разработать программу по курсу "Физическая культура" для учащихся школы, ориентированную на развитие поликультурной компетентности личности средствами физической культуры.

2. Изучить методическую, научную, специализированную в области физической культуры литературу.

3. Планировать учебно-воспитательный процесс по физическому воспитанию, спортивно-оздоровительную работу с учетом инновационных условий школы.

4. Творчески применять профессионально-педагогические знания с учетом возрастных, индивидуальных, социально-психологических особенностей школьников.

5. Формировать у учащихся осознанное отношение к своему физическому и психическому здоровью средствами внеурочной деятельности: спортивные праздники, фестивали дружбы и спорта, спортивные марафоны и т.п.

6. Способствовать освоению учащимися базовых национальных ценностей на основе духовной и материальной культуры своего народа как неотъемлемой части казахстанской и общечеловеческой культуры на уроках и занятиях внеурочной деятельности.

7. Воспитывать у школьников толерантность, ценностные отношения к культуре других народов; проявление терпимости, понимания и сотрудничества с людьми иной культуры, национальной принадлежности, верования.

8. Формировать устойчивый интерес детей к занятиям физкультурой, активному образу жизни с помощью овладения ими новыми двигательными действиями.

9. Выбирать и творчески применять методы, средства и организационные формы физкультурно-оздоровительной деятельности школьников в соответствии с решаемыми задачами.

10. Реализация программы «Мәңгілік ел» будет направлена на формирование человека образованного, обладающего развитыми лидерскими качествами, готового самостоятельно принимать решения в ситуации выбора, способного к сотрудничеству и межкультурному взаимодействию, обладающего чувством ответственности за судьбу страны, активно участвующего в достижении главной цели Стратегии «Казахстанский путь - 2050: единая цель, единые интересы, единое будущее» [7].

ОЖИДАЕМЫЙ РЕЗУЛЬТАТ:

1. Проявление у учащихся приоритетов ценностной ориентации на универсальные общечеловеческие гуманитарные ценности: уважение к себе, к окружающим, к природному и социальному миру.

2. Интеллектуальное развитие.

3. Мировоззрение, мироощущение.

4. Человек – творец самого себя.

5. Здоровый образ жизни.

6. Повышение двигательной активности учащихся, их мотивации к спортивно-оздоровительной деятельности.

7. Поликультурная компетентность.

ГИПОТЕЗА

Если осуществлять учебный процесс при создании определенных педагогических условий, которые расширяют возможности духовного самосовершенствования учащегося, на основе разнообразных видов деятельности, то это обеспечит:

- освоению учащимися базовых национальных ценностей;
- проявление у учащихся приоритетов ценностной ориентации на универсальные общечеловеческие гуманитарные ценности: уважение к себе, к окружающим, к природному и социальному миру.
- социализация личности.

ИСПОЛЬЗУЕМАЯ ЛИТЕРАТУРА

1. Государственный общеобязательный стандарт образования «Физическая культура» (2013 г.)
2. Качашкин В.М.-Методика физического воспитания.
3. Журнал «Валеология».
4. Жуков О.Ф. Технология реализации индивидуального подхода к физической подготовке школьников 14-17 лет //Физическая культура, 2004, №2.
6. Концепция и Государственная программа “Дети Казахстана”
7. Учебная программа (в рамках обновления содержания среднего образования) Основное среднее образование (5-9 классы).

РЕЗУЛЬТАТЫ ВНЕДРЕНИЯ И ИСПОЛЬЗОВАНИЯ МЕТОДИЧЕСКОГО ПОСОБИЯ «ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ УСЛОВИЯ ПРОФОРИЕНТАЦИОННОЙ РАБОТЫ СО СТАРШИМИ ШКОЛЬНИКАМИ С НАРУШЕНИЯМИ СЛУХА В УСЛОВИЯХ ШКОЛЫ-ИНТЕРНАТА»

ТОКТАРОВА С. Н., КУДАРИНОВА А. С.

Карагандинский государственный университет им. академика Е. А. Букетова
sabina_98.12@mail.ru, aselya_aronova@mail.ru

Согласно Закону «О социальной и медико-педагогической коррекционной поддержке детей с ограниченными возможностями» специальные образовательные услуги для детей с особыми образовательными потребностями оказывают специальные организации: психолого-медико-педагогические консультации, кабинеты психолого-педагогической коррекции, реабилитационные центры, логопедические пункты, детские сады и другие специальные коррекционные организации в порядке, установленном законодательством Республики Казахстан об образовании.

Дети с особыми образовательными потребностями могут получать профессиональное образование в соответствии с законодательными актами Республики Казахстан об образовании.

Трудовая подготовка детей с особыми образовательными потребностями проводится в семье, в специальных организациях образования. Для определения возможностей и характера будущей профессиональной деятельности детей с особыми образовательными потребностями проводится профессиональная диагностика в профессионально-консультативных центрах, специальных организациях образования.

Техническое и профессиональное образование детей с особыми образовательными потребностями осуществляется в специальных организациях образования, специальных коррекционных организациях[1].

В этой связи наиболее актуальным является вопрос об организации и содержании профориентационной работы со старшими школьниками с нарушениями слуха в условиях школы-интерната.

Специальные школы-интернаты – организации образования, обеспечивающие условия

для получения специального образования, включая технические и иные вспомогательные средства, а также медицинские и иные услуги, без которых невозможно освоение образовательных программ детьми с особыми образовательными потребностями с предоставлением места жительства[2].

Как утверждала О.П. Еремина [3] важно помнить, что профориентационная работа в школе-интернате приносит пользу только тогда, когда к этому процессу привлечены родители и весь коллектив школы, с соблюдением следующих принципов:

1 систематичность и преемственность – профориентационная работа не должна ограничиваться работой только со старшими школьниками. Эта работа ведется с первого по выпускной класс.

2 дифференцированный и индивидуальный подход к учащимся в зависимости от возраста и уровня сформированности их интересов, от различий в ценностных ориентациях и жизненных планах, от уровня успеваемости.

3 оптимальное сочетание массовых, групповых и индивидуальных форм профориентационной работы с учащимися и родителями.

4 взаимосвязь школы, семьи, профессиональных учебных заведений, центров профориентации молодежи, службы занятости, общественных молодежных организаций.

5 связь профориентации с жизнью (органическое единство с потребностями общества в кадрах).

Уровень и качество образования, получаемого учащихся с нарушениями слуха в школе-интернате, в значительной мере определяет их последующую жизнь, в том числе и профессиональное самоопределение. Если уровень образования достаточно высок, выпускник с нарушенным слухом может продолжить свое образование в системе начального, среднего или высшего профессионального образования. Перспективы получения профессионального образования лицами с нарушенным слухом зависят не только от качества, полученного в школе образования, тяжести нарушения слуха, степени развития словесной речи, но и от влияния ближайшего социального окружения, мнения и ожиданий семьи, школьных товарищей, а также от готовности системы профессионального образования к включению в образовательный поток не слышащих студентов.

Современные социальные проблемы (растущая безработица, отсутствие социальной защищенности, конкуренция на рынке труда, проблемы трудоустройства лиц с ограниченной трудоспособностью) требуют от молодежи более раннего жизненного и профессионального самоопределения, высокой функциональной грамотности. Школа-интернат для детей с нарушениями слуха может помочь в этом направлении путем политехнизации школьного образования, целенаправленной профориентации, повышения качества общего образования и уровня социальной адаптированности школьников с нарушениями слуха [4].

Как подчеркивала А.П. Гозова [5] большую роль в этом играет система трудового обучения в школе глухих.

Создание эффективных условий обучения и воспитания детей с тяжелыми нарушениями слуха и речи предполагает продуманную во всех деталях совместную педагогическую деятельность по проектированию, организации и проведению учебно-воспитательного процесса с безусловным обеспечением комфортных условий для учащихся и учителей [6].

По мнению, Д.Ю. Алексеевских [7] профессиональные интересы старших школьников с нарушениями слуха намного шире тех возможностей, которые предоставляет им существующая система профобразования. У них наблюдается наибольшая заинтересованность в получении современных промышленных специальностей. Современный уровень специального образования глухих и слабослышащих может обеспечить им такую возможность. Но вместе с тем, старшие школьники с нарушениями слуха не располагают достаточными сведениями о характере и содержании существующих видов труда и о тех секторах экономики страны, в которых они могут трудиться. Поэтому часто профессиональные притязания глухих и слабослышащих старших школьников не соответствуют их возможностям.

Анализируя современную ситуацию о возможностях получения профессионального образования детьми с нарушениями слуха, мы сделали вывод, о необходимости создания

методического пособия под названием «Психолого-педагогические условия профориентационной работы со старшими школьниками с нарушениями слуха в условиях школы-интерната».

Данное пособие охватывает три главных субъекта профориентационной работы: учитель, родитель, ученик, в соответствии с которыми были названы главы.

Первая глава «Учитель» предназначена для специалистов осуществляющих профориентационную работу со старшими школьниками с нарушениями слуха.

В данной главе специалистам предоставляется диагностический материал для выявления профессиональной направленности и индивидуально-психологических особенностей для детей данной категории. Далее перечень профориентационных игр и упражнений, способствующих повышению уровня знаний о профессиях у старших школьников с нарушениями слуха. Для выявления возможных затруднений в профессиональном выборе приведены примерные схемы бесед о вопросах выбора профессии с учащимися.

Профориентационная деятельность школы-интерната должна быть направлена не только на самих старших школьников с нарушениями слуха, но и к целевой аудитории здесь относятся родители и законные представители, способные оказать влияние на учащегося с нарушениями слуха. Поэтому в главе «Учитель» так же доступны рекомендуемый перечень тематики бесед с родителями учащихся и анкеты для родителей.

Вторая глава «Родитель» предназначена непосредственно для родителей старших школьников с нарушениями слуха или их законных представителей. Материал, представленный в главе «Родитель» носит информативный и рекомендательный характер.

Так как некоторые родители могут быть дезориентированы и зачастую не понимают состояние старших школьников с нарушениями слуха, нами были приведены сведения о психологических особенностях детей данной категории. В целях повышения уровня компетентности родителей в вопросах выбора будущей профессии для своего ребенка в данной главе содержатся памятки, практические и психологические рекомендации и дополнительные сведения.

Профессиональное самоопределение - это, с одной стороны самостоятельный осознанный выбор ребенка, а с другой стороны - дело всей семьи.

Родители играют немаловажную роль в этом процессе, оказывая огромное влияние на выбор профессии детьми: где советом и рекомендациями при построении профессионального плана, где авторитарно решая вопросы выбора профессии или учебного заведения, где отдавая решение данного вопроса полностью в руки ребенка. В любом случае родителям необходима информация по вопросам профориентации [7].

Третья глава «Ученик» нацелена на самих старших школьников с нарушениями слуха.

А.А. Чирков [9] выделял три основных блока, в соответствии с которыми строится профориентационная работа со старшими школьниками с нарушениями слуха:

I просветительская работа;

II коррекционная работа;

III консультативная работа.

В первом блоке для формирования умений решать проблемы выбора профессии, в содержание подготовки учащихся следует вводить информационно-правовой блок. Старшие школьники с нарушениями слуха должны знать, что они имеют право на комплекс медицинских, психологических, педагогических, социальных мер, помогающих им в социальной адаптации. Решаются задачи формирования знаний о развитии рынка труда, профессиональных требованиях, трудовых правах и обязанностях.

Главная задача коррекционной работы второго блока со старшими школьниками с нарушениями слуха – обеспечить им максимально возможную самостоятельность и независимость в социальной жизни, в том числе осуществить осознанный и разумный выбор профессии.

Третий блок предполагает оказание помощи в выборе факультатива, кружка, элективного курса, видов работы в проектной и исследовательской деятельности. В профориентационной работе необходимо использовать внеурочные формы работы, опираться на предметные и междисциплинарные программы.

В этой главе учащимся предоставляется подробная информация о понятии профессия, профессионально важных качествах, также приведена классификация профессий по предмету труда.

Чтобы учащиеся не допускали ошибок в профессиональном выборе, в данной главе содержится информация о правильном выборе и основных ошибках, которые встречаются чаще всего. Старшие школьники с нарушениями слуха, в большинстве своем, не знают что делать после окончания учебы в школе-интернате, поэтому в этой главе имеется информация о колледжах, вузах, обучении на курсах, где рассмотрены плюсы и минусы обучения в каждом из случаев.

Так же в главе «Ученик» содержится информация о профессиях, которые будут востребованы в будущем, диагностический материал, ситуативные задачи с выбором варианта ответа и дополнительная информация.

В заключение следует сказать, что профориентационная работа со старшими школьниками с нарушениями слуха требует большего внимания. На сегодняшний день многие взрослые люди с нарушениями слуха, проучились только в школе-интернате, вследствие чего работают дворниками, уборщицами и т.д.

Профессиональное становление личности старшего школьника с нарушениями слуха, должно быть организовано грамотно, поэтому здесь необходимо активное взаимодействие родителей и всех необходимых специалистов в ходе профориентационной работы со старшими школьниками с нарушениями слуха.

В результате организованная и качественно проведенная профориентационная работа со старшими школьниками с нарушениями слуха с участием родителей по профессиональному просвещению и информированию, сможет привести к согласованию представлений детей, родителей и специалистов о профессиональном будущем старшего школьника с нарушениями слуха.

Таким образом, ожидаемые результаты внедрения и использования методического пособия «Психолого-педагогические условия профориентационной работы со старшими школьниками с нарушениями слуха в условиях школы-интерната»:

- высокий уровень профессионализма специалистов в профориентационной работе со старшими школьниками с нарушениями слуха;
- активное взаимодействие родителей и специалистов в ходе профориентационной работы со старшими школьниками с нарушениями слуха;
- высокий уровень компетентности родителей в вопросах выбора будущей профессии для своего ребенка;
- большой объем знаний у старших школьников с нарушениями слуха о мире профессий;
- самостоятельность в вопросах выбора профессии у старших школьников с нарушениями слуха;
- правильное соотнесение своих возможностей, склонностей и интересов с выбранной профессией старшими школьниками с нарушениями слуха.

Список использованной литературы:

1. Закон Республики Казахстан «О социальной и медико-педагогической коррекционной поддержке детей с ограниченными возможностями» от 11 июля 2002 года № 343-П <https://online.zakon.kz>

2. Приказ Министра образования и науки Республики Казахстан от 14 февраля 2017 года № 66 об утверждении «Типовых правил деятельности видов специальных организаций образования» <https://tengrinews.kz>

3. Еремина О.П. Профессиональное образование неслышащих: проблемы и решения // Два века российской сурдопедагогики: Материалы Всероссийского конгресса сурдопедагогов. СПб.: «Наука - Питер», 2006. – 412 с.

4. Дегтярева, Т. Н. Актуальные вопросы профессионального образования как условия социальной адаптации человека с ограниченными возможностями здоровья //Философия образования. – 2010. – № 3. – С. 258 – 263.

5. А.П. Гозова. Психология трудового обучения глухих. – Науч. - исслед. ин-т

дефектология АПН СССР. – Москва: Педагогика, 1979. – 216с.

6. Волосовец Т. В. Проблемы трудоустройства выпускников специальных (коррекционных) образовательных учреждений и профессионального образования инвалидов // Дефектология. – М.: Школа и производство, 2002. – № 4. – С. 3 – 10.

7. Алексеевских Д. Ю. Применение элементов социально-психологических тренингов в психологической работе с подростками, имеющими нарушения слуха (из практического опыта педагога-психолога) // Сборник работ молодых ученых МГЛУ. – Выпуск XIII. – М.: МГЛУ, 2002. – С.4 – 9.

8. Кондюрина М.Л. Помощь родителям в профориентации школьников/ Образование. – М.: Школа и производство, 2011. – № 10. – С. 90 – 92.

9 Чирков А. А. Организация профориентационной работы в группе детей с ОВЗ и инвалидностью // Специальное образование. – 2015. – № XI. – том I. – С. 272 – 277.

МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРДЫҢ ЕРТЕГІ АРҚЫЛЫБАЙЛАНЫСТЫРА СӨЙЛЕУ ТІЛІН ДАМУ

КОНХАШОВА Г.М., КАРЫМСАКОВА А.Б.

«Арман» бөбекжайы КМҚК

gkonhashova@mail.ru

aiagoz_25.85@mail.ru

Баланың жан-жақты дамуының басты себептерінің бірі үлкендермен қарым-қатынас жасау. Тіл адамзат қоғамы үшін ең маңызды құрал. Мектеп жасына дейінгі балаларды ана тілінде сөйлеуге үйретудің маңызды міндеттерінің бірі – байланыстыра сөйлеуді дамыту.

Баланың дұрыс сөйлей білуін тәрбиелеудегі негізгі міндет болып саналатын байланыстыра сөйлеуді дамыту мәселесі бүгінгі күннің өзекті тақырыптарының бірі екені даусыз. Бұл ең алдымен жеке тұлғаны қалыптастырудағы әлеуметтік рөл мен маңыздылыққа қатысты болып отыр. Байланыстыра сөйлеу арқылы тіл мен сөйлеу тілінің ең негізгі, коммуникативтік қызметі жүзеге асады. Байланыстыра сөйлеу - ойлау іс-әрекетінің жоғарғы тілдік формасы, ол баланың тілдік және ақыл-ой деңгейін анықтайды.

Балабақшада мектеп жасына дейінгі балаларды тәрбиелеу мен оқыту барысында ана тілін, тіл дамытуды, тілдік қарым-қатынасқа түсе білуді үйретуге көп көңіл бөлінеді. Бұл мынадай арнайы, жеке міндеттерді шешу жұмыстарынан тұрады: дыбыстық сөйлеу тіліне тәрбиелеу, сөздік қорды байыту, бекіту және белсендіру, грамматикалық тілдік қатарды жүзеге асыру, сөйлеу тілін қалыптастыру (диалогтік, монологтік), байланыстыра сөйлеуді дамыту, көркемдік сөзге деген қызықшылдықтарын тәрбиелеу, балаларды оқуға дайындау. Бала бір затты атап қана қоймай, оған сипаттама беруге, қандайда бір оқиғаны, құбылысты айналасындағы адамдарға түсінікті етіп әңгімелеп беруге үйренеді. Мұндай әңгіме бірнеше сөйлемдерден тұрады. Балалар сипатталып отырған заттың, оқиғаның маңызды жақтары мен қасиеттеріне мінездеме берген кезде, бір-бірімен логикалық байланысы бар, белгілі бір жүйемін, тыңдаушыларға нақты әрі толық түсінікті болғаны жөн. Бұл жағдайда баланың байланыстыра сөйлеуі негізге алынады, яғни сөйлеу тілі мазмұнды, логикалық, бірізді, өзіне де жақсы түсінікті, қосымша сұрақтар мен нақтылауды қажет етпейтін болуы керек.

Мектеп жасына дейінгі балалардың тілі таза, анық, түсінікті, дыбыстарды дұрыс дыбыстайтын болуы керек, себебі осы жаста дыбыстарды меңгеру үрдісі аяқталады. Тілдік белсенділік артады: бала өзі ғана сұрақ қоймай, үлкендердің қойған сұрағына да жауап береді, сонымен қатар өзінің бақылағандары мен алған әсерлерін бар ынтасымен, ұзақ әңгімелейді.

Бірақ барлық бала бірдей фонетикалық, лексикалық және грамматикалық жақты сәтті меңгеріп кетпейді. Яғни осындай балалардың байланыстыра сөйлеуі тілдік байланысты қалыптастырудың маңызды жағдайы болып табылады. Мектеп жасына дейінгі балалардың тілдік дамуының басты міндеті –әрбір жас ерекшелігі кезеңдері үшін анықталған және оның

коммуникативтік қабілетін дамытуға бағытталған ана тілінің тілдік нормалары мен ережелерін меңгеру. Тілдік дамудың негізінде тілді белсенді, шығармашылық үрдісті меңгеру, тілдік іс-әрекетті, тіл мен сөйлеу тілі құбылыстарының тілдік жиынтығы мен қарапайым сезіне білу дағдыларын қалыптастыру. Балада ана тіліне деген қызығушылығын туғызу, тілдің шығармашылық сипатын, оның даму үрдісін қамтамасыз ету.

Мектеп жасына дейінгі балалардың тілін дамыту мәселелерін жазу кезінде, тілді үйретудің мазмұны мен әдістерін үйретуді жүзеге асыруда Ф.А. Сохин психологиялық-педагогикалық аспектіде үш негізгі бағыттарды анықтады:

1. құрылымдық (тіл жүйесінің құрылымдық деңгейлерін қалыптастыру – фонетикалық, лексикалық, грамматикалық);
2. қызметтік (тілді меңгеру дағдысын қалыптастырудағы оның коммуникативтік қызметі – байланыстыра сөйлеу тілін, тілдік қарым-қатынасты дамыту);
3. когнитивтік (тілді және тілдік құбылыстарды қарапайым меңгеру қабілеттерінің танымдылығын қалыптастыру).

Үш бағыт та бір-бірімен өзара байланысты, себебі дамудың әртүрлі жағын зерттеушілердің өзекті мәселесі тілдік және тіл құбылыстарын сезінуді дамыту болып отыр.

Бірінші бағытты зерттеу барысында (Ф.А. Сохин, А.И. Максаков, Е.М. Струнина, А.Г. Тамбовцева, М.С. Лаврик, Г. И. Николайчук) «егер балаларды белсенді тілдік жұмысқа тартса, тілді меңгеру өз нәтижесін беретінін» айтты.

Екінші бағыт бойынша зерттеуде авторлар (Л. В. Воршина, Г. Я. Кудрина, О. С. Ушакова, А.А. Дорожневская, Т.М. Виноградова) байланыстыра сөйлеудің нақты критерилерін табуға тырысты. Байланыстыра сөйлеудің негізгі көрсеткіштері баланың сөйлем мен сөздер арасындағы қажетті байланыстыру құралдарын қолдана отырып, мәтінді дұрыс құру іскерлігі болып саналды.

Үшінші бағытты зерттеушілер (Ф.А. Сохин, Г.П. Белякова, Г.А. Туманова) балалардың алғашқы лингвистикалық ұғымдарын, сөз, сөйлем, олардың құрылуы, қандай бөліктерден тұратындығы туралы түсініктерін қалыптастыруды көздеді. Сөйлемнің дыбыстық құрамын білу баланы сауатты болуына, мектепте жақсы оқуға негіз болады. Зерттеудің тәжірибелік нәтижесі аталған әдістер бойынша балалармен жұмыс істеу мектеп жасына дейінгі балалардың тілдік және ақыл-ой дамуында жақсы нәтижелерге алып келетінін көрсетті. Балада жоғары тілдік мәдениет, оны өзіндік дамыту үрдісі қалыптасып, тілдік нақтылық, мәнерлік және байланыстылық артады. Мектеп жасына дейінгі балалар өзінің тілдік шығармашылығында көркемдік мәнерлік құралдарды дұрыс қолдана бастайды (жұмбақтар, ертегілер, тақпақтар шығаруда). Байланыстыра сөйлеуді қалыптастыруда тілдік және эстетикалық аспектілердің байланысы анық байқалады. Халық ауыз әдебиеті мен әдеби шығармаларды мазмұндап айтуға үйрету, монологтік баяндай білу іскерліктерін қалыптастырады. Мәнерлеп байланыстырып айту баланың ана тілін, оның грамматикалық құрылымын қаншалықты меңгергенін көрсетіп қана қоймай, сонымен қатар баланың ақыл-ой, эстетикалық, эмоционалдық даму деңгейін де байқатады.

Сондықтан баланың тілін дамытудың тиімді құралының бірі ертегі деп айта аламыз. Ертегі балалар тілінің нақтылығы мен мәнерлілігін ашады, ана тілінің әзілге, шынайы және нақышты сөздерге бай екенін көрсетеді. Ертегі сахналандыру ойындары үшін керемет материал. Мектеп жасына дейінгі бала үшін өзінің ішкі өмірінің, шығармашылығының, эмоционалдық ортасының, сезімдерінің дамуы аса маңызды. Бұл кезеңде эмоция бала іс-әрекетінің басты реттеушісі болып табылады. Оның интелектісі әзірше өте әлсіз, ол талқылауға әлі дайын емес, ол тек қана ойнай біледі. Ал ертегі әлемі болса таптырмайтын құрал. Ертегіні, оның композициясын өзі ойлап шығару, мейірімділік пен зұлымдықтың ара жігін ажырату, қиял-ғажайып кейіпкерлер, оқиғаның динамикасы, себеп-салдарлық құбылыстар – осының бәрі балалар үшін ертегіні ерекше қызықты етеді.

Қорыта айтқанда ертегілер балалардың қызығушылықтарын, белсенділіктерін арттырады, сөздік қорларын байытып, тілдерін дамытуға үлкен әсер тигізеді. Көптеген ойын барысында балалар әр түрлі рөлдерді ойнайды. Ойын үстінде олардың қиялдау, көз алдына елестету қабілеттері қалыптасып, балалардың ой-өрісі кеңейіп, есте сақтау, көру қабілеттері дамиды. Ойын барысында балалар өзара қарым-қатынасқа түсіп, бір-бірімен тіл табысады,

адамгершілік қасиеттерді бойына сіңіреді. Балалар таныс ертегілерін үлкен жауапкершілікпен, қызығушылықпен рөлдерге бөліп сахналайды.

Әдебиеттер:

1. Зинкевич-Евстигнеева Т.Д. Формы и методы работы со сказками. - СПб.: Речь, 2006.
2. Сидловская О. Сказка в развитии дошкольника //Ребёнок в детском саду, 2001.-№3.
3. Рыжова Н. А. Не просто сказки. Экологические рассказы, сказки и праздники. М. : - «Линка-пресс», 2002.-200с.
4. Журнал «Дошкольное воспитание», №2,1991, № 4 2007
5. Журнал «Ребенок в детском саду» № 4 2007.

СИСТЕМА ЗАДАНИЙ КАК УСЛОВИЕ РАЗВИТИЯ ГРАМОТНОЙ РЕЧИ МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ

БОНДАРЕНКО О.В..

КГУ «СОШ № 85» г.Караганды

E – mail: olyabondarenko@inbox.ru

Основной целью современной школы является подготовка человека думающего и чувствующего, который не только имеет знания, но и умеет использовать эти знания в жизни, который умеет общаться и обладает внутренней культурой. Цель не в том, чтобы ученик знал как можно больше, а в том, чтобы он умел действовать и решать проблемы в любых ситуациях. Приоритетные средства для достижения этого — культура речи и культура общения. Яркая, образная, логичная, отвечающая всем языковым нормам речь – основной показатель интеллектуального уровня ребёнка.

Для учителя начальной школы сегодня одной из наиболее главных задач является развитие речи учащихся. На начальной ступени обучения дети должны научиться хорошо и правильно выражать свои мысли в устной и письменной форме, уметь убедительно, ярко говорить и писать.

Овладение языком, речью — необходимое условие формирования социально активной личности. Однако, современные дети всё чаще и чаще стали допускать речевые ошибки. Большая часть из них составляет ошибки, вызванные неумением пользоваться в практике общения языковыми средствами: неумение включить слово в словосочетание, а через него в предложение с учётом оттенком значений, особенностей употребления; неумение расставить слова в предложении так, чтобы они правильно передавали заключённую в них мысль; неумение выбрать языковые средства с учётом требований контекста. Всё это погрешности, связанные с нарушением правильности речевых норм.

Выделяются следующие разновидности речевых ошибок:

- ✓ Неправильное использование слов. «На полях появились молодые восходы ржи».
- ✓ Неудачный выбор слова, нарушение лексической сочетаемости. «Ёж смотался в клубок».
- ✓ Неудачное употребление местоимений.
- ✓ Неудачный порядок слов. «Я достала и стала читать из тумбочки книгу».
- ✓ Смешение видов и времён глагола. «Кот ел мышей, птиц, разоряет гнёзда».
- ✓ Употребление лишнего слова. Эта ошибка связана с избыточностью в использовании языковых средств при выражении мысли. Как правило, причина ошибки – в непонимании или в недопонимании значения слова. «Река замёрзла льдом».
- ✓ Употребление рядом или близко однокоренных слов. «Вот какие со мной случаются случаи».
- ✓ Повтор слова. «Лосиха с лосёнком побежали, за ними побежала стая волков. Лоси побежали к сторожке».
- ✓ Синтаксическая бедность, однообразие синтаксических конструкций.

✓ Нарушение стиля высказывания.

Развитие речи - важная задача обучения родному языку. Речь - основа всякой умственной деятельности, средство коммуникации. Умения учеников сравнивать, классифицировать, систематизировать, обобщать формируются в процессе овладения знаниями через речь и проявляются также в речевой деятельности. [1]. Работа по развитию речи — это многосторонняя работа учителя по языку, направленная на то, чтобы дети овладели не только грамматической теорией и орфографическими навыками, но и умением выбирать нужные слова и правильно употреблять их в речи, строить предложения и связную речь. [2].

Каждый учитель стремится научить учеников свободно и правильно выражать свои мысли в понятной для окружающих форме. Работу по развитию речи детей я провожу на каждом уроке будь то литературное чтение, русский язык или познание мира. Ученик должен уметь давать полные и ясные ответы на вопросы, характеризовать объекты, проводить сравнение, делать выводы и уметь отстаивать свою точку зрения. Очень важно привлекать всех учеников к анализу полученного ответа, чтобы они дополняли, уточняли, поправляли друг друга. А это требует большого внимания к слову — своему и товарищей.

Развитие у детей правильной и красивой речи, как устной, так и письменной, — это не стихийный процесс, он требует определенного педагогического руководства. Речевая активность учащихся проявляется в их общительности, в отсутствии скованности, молчаливости, боязни говорить. Учитель обязан «разговорить» своих учеников в любых условиях и ситуациях. Важно развить в нем способность правильно и красиво выражать свои мысли, находя для этого точные и образные выражения, научить творческому воображению, ассоциативному мышлению. [3] Навыки устной и письменной речи формируются у ребенка под влиянием многих факторов. При планировании работы по развитию связной грамотной речи учащихся, я руководствуюсь следующими критериями:

- ✓ Ясность речи. Речь всегда должна быть ясной, доступной и ориентированной на восприятие слушателем.
- ✓ Выразительность речи. Это качество предполагает воздействие на слушателя яркостью языка и убедительностью.
- ✓ Правильность речи. Данное качество зачастую обеспечивается соответствием литературной норме.
- ✓ Богатство языковых средств. В разных ситуациях необходимо использовать различные фигуры речи, которые наилучшим образом передают содержание предложения.
- ✓ Точность речи. Важно не просто уметь говорить, но и выбирать оптимальные для поставленной цели языковые средства, которые наиболее точно способны передать мысли и чувства.
- ✓ Логичность речи. Речь, независимо от обстановки, должна быть последовательной, четкой и связанной. Логичность предполагает умение начать и завершить высказывание, а также использование обоснованных выводов.

Так на уроках я провожу работу по отработке чистого произношения звуков, используя комплекс фонетических, артикуляционных упражнений, способствующих выработке у детей правильного произношения звуков, слов, развивающих умение слышать звуки в словах, подбирать слова на определенные звуки. Отчётливо произносите звуки:

ИЭАОУЫ

БДИК БДЭК БДАК

ДБИК ДБЭК ДБАК

ПТИК ПТЭК ПТАК

ТПИК ТПЭК ТПАК

Забивайте гвозди:

Гбду! Гбдо! Гбдэ! Гбды! Гбда! Гбди! Гбди!

Чтобы научить детей внятно и четко произносить слова, чисто выговаривать все звуки речи, использую чистоговорки, которые необходимы в качестве тренировочных упражнений

для развития голосового аппарата (произносить громко, тихо, шепотом), темпа речи (произносить быстро, умеренно, медленно).

Ба-бо-бы - на дворе стоят столбы.

Бу-бы-ба – из окна торчит труба.

Лена ела еле-еле. Лена ела так от лени.

Чистота звука вырабатывается и при проговаривании скороговорки, которая вносит эмоциональную разрядку в урок.

Карл у Клары украл кораллы, а Клара у Карла украла кларнет.

Если бы Карл не крал кораллы, то Клара у Карла не крала б кларнет.

Хорошим материалом по выработке дикции являются небольшие стихотворения, способствующие выработке чистоты звука.

Мы мало слов встречали,
Где Ё стоит в начале.
Тут первым делом назовешь
Три слова: "ёлка ", "ёрш " и "ёж ".
И все ужасно колко -
И ёрш, и ёж и ёлка .

Сочинение сказок – ещё один приём в развитии речи детей. Все дети любят сказки и очень удачно можно воспользоваться этим для сочинения сказок вместе с детьми. На этом этапе воспитывается умение подбирать правильно слова, выражения, уметь обыгрывать ситуацию. Сказка развивает речь учащихся путём расширения словарного запаса, развивают воображение, наблюдательность, мышление, воспитывает интерес к русскому языку, литературному творчеству русских и зарубежных писателей. На уроках я использую инсценированные сказки, вместе сочиняем окончание сказки по данному началу.

Богатство словаря – признак высокого уровня развития человека. Поэтому работе над словарем учащихся я обращаю большое значение. Особенность словарной работы состоит в том, что она производится в процессе всей учебно-воспитательной деятельности. Школьники усваивают лексику, связанную с математикой, с изучением природы, музыки, изобразительного искусства, с художественным трудом, общественной жизнью, играми, спортом. При подготовке к уроку я выявляю те слова, которые войдут в словарь учащихся в результате чтения, пересказа, бесед и использую самые ранообразные приемы работы над значением новых слов. Самый простой способ – это показ предмета или действия, обозначаемого словом. Более сложный - работа с толковыми словарями, словарями антонимов и синонимов.

Приведу один из приёмов работы: прочитайте слова сначала медленно, затем быстро: Бодрствовать, мудрствовать, постскриптум, взбадривать, трансплантация, сверхзвуковой, всклокочен, контрпрорыв, пункт взрыва, протестантство, взбудоражить, сверхвстревоженный, попасть в ствол, ведомство, брандспойт, сверхзвуковой, философствовать, монстр, горазд всхрапнуть.

Воспроизведите самостоятельно слова; назовите лексическое значение слов (при необходимости обращаемся к толковому словарю); повторное воспроизведение слов (как правило, после такой работы при повторном воспроизведении дети называют больше слов).

С целью выявления учащимися речевых ошибок и недопущения таковых, на уроках я провожу речевые разминки, которые направлены на развитие внимания, обогащение словарного запаса, умение использовать в речи синонимы и антонимы, логическое построение предложения, текста:

- ✓ подбор и к данному слову группы синонимов, антонимов;
- ✓ распространение предложения;
- ✓ восстановление деформированного предложения;
- ✓ деление сплошного текста на предложения;
- ✓ анализ предложения и составление его схемы;
- ✓ составление предложений по данной схеме или по вопросам;
- ✓ составление рассказа с последующим анализом предложений определенной структуры.

Следующий вид работы по развитию речи учащихся – изложение. Передавая своими словами небольшие рассказы и отрывки художественной прозы, ребёнок обогащает свою устную и письменную речь, развивает логическое мышление, учится правильно, содержательно и убедительно высказывать собственные мысли. Кроме того, работа над изложением помогает научиться хорошо писать сочинения. При работе над изложением, решается очень важная задача – умение переводить устную речь в письменную. В работе я использую специальные упражнения, обучающие ребёнка выделять элементы, допустимые лишь в устной речи, и находить им соответствующую замену речи письменной.

Методическая целесообразность использования упражнений в изложении текста заключается не только в речевом развитии детей, но и в подготовке их к аннотированию, реферированию, конспектированию учебного материала в старших классах[4].

Для ребенка хорошая, грамотная речь – залог успешного обучения и развития, возможность в полной мере существовать в обществе. Целенаправленная, последовательная и систематическая работа учителя по развитию грамотной речи учащихся поможет детям не только общаться, но и познавать мир.

Список литературы.

1. Шульгина В.П. Методическая копилка//Феникс. – 2002.- С. 145 - 148
2. Григорьева Т. П. Развитие речи младших школьников // Молодой ученый. — 2014. — №14. — С. 289-292. — URL <https://moluch.ru/archive/73/12441/>
3. Ладыженская Т. А.//Методика развития речи на уроках русского языка. - Москва. - 1990 – С.45
4. Морозова И.Д. Виды изложений и методика их проведения: пособие для учителя// Просвещение, - 1984. – С. 128

ҚАЗІРГІ ЗАМАНҒЫ БІЛІМ БЕРУ ТЕХНОЛОГИЯЛАРЫНЫҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

САРКЕ А.И.

Ғылыми жетекші: САБЫРБАЙ Б.Е.,

әлеум. ғыл. маг.,

Е.А. Бөкетов атындағы Қарағанды мемлекеттік университеті

sarkeeva_aruzhan@mail.ru

Қазақстан Республикасының «Білім туралы Заңында»: «Білім беру жүйесінің негізгі міндеттерінің бірі – оқытудың жаңа технологияларын енгізу, білім беруді ақпараттандыру, халықаралық, ғаламдық коммуникациялық желілерге шығу», - деп көрсетілген [1]. Бұл міндеттерді жүзеге асыру барысында білім ордаларында жаңа педагогикалық технологияларды пайдаланудың негізгі мақсатын айқындап алуда, яғни «берілген үлгі бойынша өнім алу», оқытудың тиімділігін, сапасын көтеру маңызды сипатқа ие. Сондықтан халықаралық білім беру стандарттарына сәйкес келетін қазіргі заманғы ақпараттық технологияларды енгізу, сондай-ақ оқытушылардың, өндірістік оқыту шеберлерінің жемісті жұмысы үшін барлық қажетті жағдайларды қамтамасыз ету білім беру саласындағы стратегиялық басымдықтар болып табылады. Себебі, ақпараттық технологиялар оқытушыларға оқу үрдісін сапалы жаңа деңгейге шығаруға көмектеседі.

Қазіргі ғылым мен техниканың дамыған кезінде әрбір оқытушы заманауи технологияларды игеріп, оны оқу-тәрбие үрдісінде қолдануы тиіс. Жаңаша оқыту сабағының дәстүрлі сабаққа қарағанда біршама артықшылықтары бар екендігіне көз жеткізді. Қазіргі заманғы технологияларды меңгеру бұл педагог мамандығын меңгеруде де басым бағыт, әрі қарай практикалық қызметті шарттық қатынастарды орындау шеңберіне қою. Педагог еңбек нарығына өз кәсібилігін жоғары деңгейде көрсетуі тиіс, оның негізінде педагогикалық технологияларды білу жатыр.

Білім беру жүйесіндегі басым бағыттардың бірі – оқыту үрдісін технологияландыра отырып, білімнің кепілдік нәтижелеріне қол жеткізу. Ол үшін оқыту үрдісін өзгерте отырып, педагог

шығармашылық тұрғыда келуі керек. Себебі, бұрын білім алушы ақпарат қабылдаушы, жинақтаушы, өзіне сіңіруші рөлдерін ғана атқарса, ал қазіргі жаңа талап бойынша өздігімен білім алушы, үйрене білуші ретінде танылады. Сондықтан жеке тұлғаны осы рөлдерді атқаруға лайықтау үшін оның жаңа бейнесін заман талабына сай дайындауымыз қажет. Сол себепті инновациялық технологияларды пайдалану – өмір талабы болып отыр.

Жаңа технологиялардың басты мақсаты – білім алушыларды оқыта отырып, оның еркіндігін, белсенділігін қалыптастыру, өз бетінше шешім қабылдауға дағдыландыру.

Қазақстанда ең алғаш «инновация» ұғымына қазақ тілінде анықтама берген ғалым Немеребай Нұрахметов. Ол: «Инновация, инновациялық үрдіс деп отырғанымыз – білім беру мекемелерінің жаңалықтарды жасау, меңгеру, қолдану және таратуға байланысты бір бөлек қызметі» - деген анықтаманы ұсынады. Н.Нұрахметов: «инновация» білімнің мазмұнында, әдістемеді, технологияда, оқу-тәрбие жұмысын ұйымдастыруда, мектеп жүйесін басқаруда көрініс табады - деп қарастырып, өзінің жіктемесінде инновацияны, қайта жаңарту кеңістігін бірнеше түрге бөледі: жеке түрі (жеке – дара, бір-бірімен байланыспаған); модульдік түрі (жеке – дара кешені, бір-бірімен байланысқан); жүйелі түрі (мектепті толық қамтитын).

Жаңа психологиялық-педагогикалық технологиялардың пайда болуының негізгі себептерінің ішінде келесілерді атап өтуге болады:

- ✓ оқушылардың психофизиологиялық және тұлғалық ерекшеліктерін терең есепке алу және пайдалану қажеттілігі;
- ✓ білім берудің тиімділігі төмен вербалды (ауызекі) тәсілін жүйелі-қызметтік тәсілге алмастыру қажеттілігін түсіну;
- ✓ оқу үдерісін, оқудың кепілдемелі нәтижелерін қамтамасыз етуші оқытушы мен оқушының әрекеттестігінің ұйымдастырушылық нысандарын жобалау мүмкіндігі.

Заманауи технологиялардың қазіргі кезеңдегі басты міндеті – әлемде болып жатқан өзгерістерге стандартты емес, икемді және уақтылы жауап бере алатын мамандарды даярлау. Сол себепті болашақта білім алушыларды кәсіптік қызметке дайындау үшін оқытудың инновациялық әдістері қолданылады. Және де оқытудың инновациялық әдістері интерактивті оқытуды да қарастырады. Ол оқылатын материалды белсенді және терең меңгеруге, кешенді міндеттерді шеше білуді дамытуға бағытталған. Интерактивті қызмет түрлері имитациялық және рөлдік ойындарды, дискуссияларды, модельдеуші жағдайларды қамтиды.

Қазіргі заманғы әдістердің бірі ынтымақтастық арқылы оқыту болып табылады. Ол әлеуметтік әріптестермен, сондай-ақ шағын топтармен жұмыс істеу үшін қолданылады. Бұл әдіс оқу материалын тиімді игеру, әртүрлі көзқарасты қабылдау қабілетін қалыптастыру, бірлескен жұмыс барысында кикілжіндерді шешу және ынтымақтасу қабілетін өз міндетіне қояды. Қазіргі кезеңде қолданылатын оқытудың инновациялық әдістерінің басымдылығы адамгершілік құндылықтар болып табылатын әдісті де көздейді. Ол кәсіби этикаға негізделген жеке адамгершілік ұстанымдарды қалыптастыруға, сыни ойлауды қалыптастыруға, өз пікірін білдіру және қорғай білуге ықпал етеді [2].

Инновациялық білім беру оқу-тәрбие процестерінің қайтадан құрылуын көздейді.

Б.Ц. Бадмаев бойынша қайта құрылу төрт компонентте қарастырылған:

1) Педагогтың өз тұлғасы. Педагог пәндік білімнің, ақпараттың тасымалдаушысы, нормалар мен дәстүрлерді сақтаушы ғана емес, білім алушыдағы білім көлеміне, оны түсіну не түсінбеу деңгейіне қарамастан, ондағы тұлғаны сыйлайтын, оның қалыптасуының және дамуының көмекшісі. Демократиялық өзара әрекет, ынтымақтастық, көмек, шабыт, білім алушының бағытына және талпыныстарына, тұлғалық өсуіне назар аудару бағыты бекітілген. Білім алушының өзі де өзгеріске түскен, мұнда білімінің нәтижесі мен алынған бағасы емес, білім алушының мұғаліммен және басқа да білім алушылармен белсенді әрекеті бағаланады.

2) Білім беру жүйесінде меңгерілетін білімнің құрылымы мен қызметі, оларды меңгеруді ұйымдастыру әдістерінің өзгеруі. Қазіргі кездегі білім қоғамның жаңа ақпараттандырылған деңгейіне сай жүйелі, пәнаралық, жалпыланған сипатта беріледі. Оларды игеру үрдісінің өзі сан алуан формада – ізденімпаздық, сындарлы ой әрекеті, өнімді шығармашылық үрдіс ретінде беріледі.

3) Даралап оқу емес, топтық оқу формасына, бірлескен әрекетке, өзара әрекет пен қарым-қатынастың алуан түрлі формаларына, күнделікті ынтымақтастық пен бірлескен шығармашылықтан туындайтын қуанышқа толы «ұжымдық субъект ішінен» даралықты «өсіруге» бағдарлану.

4) Оқу мен тәрбиенің бағалау өлшемін қолдана отырып қадағалау мен бағалаудың басымды, деструктивті рөлінен бас тарту [3].

Оқытудың инновациялық әдістері білім алушылардың танымдық қызығушылығын дамытуға ықпал етеді, оқылатын материалды талдауға, жинақтауға, талқылауға және ой қорытуға үйретеді. Алған білімдерін тереңдете отырып, білім алушылар оларды тәжірибеде қолдану дағдыларын меңгереді, қарым-қатынас тәжірибесін алады. Сонымен қатар, инновациялық әдістер дәстүрлі әдіс-тәсілдерге қарағанда едәуір басымдыққа ие, себебі олар білім алушылардың дамуына ықпал ете отырып, оған шешім қабылдау мен танудағы дербестігін үйретеді.

Қоғамның қазіргі даму кезеңі жедел ақпараттандырылу үрдісімен сипатталады. Ақпараттық технологиялардың білім беру жүйесіне енуі жаңа тарихи-әлеуметтік жағдайлардың талабы болып отыр. Білім беру жүйесіндегі жаңа ақпараттық технология дегеніміз – оқу және оқу-әдістемелік материалдар жинағы, оқу қызметіндегі есептеуіш техниканың техникалық құралдары, олардың рөлі мен орны туралы ғылыми білімнің жүйесін және оқытушылар еңбектерін жүзеге асыру үшін оларды қолдану формалары мен әдістері деген анықтама беруге болады.

ЖАҢАША ОҚЫТУ ҮРДІСІНДЕ БІЛІМ АЛУШЫЛАРДЫҢ ТАНЫМДЫҚ ІС-ӘРЕКЕТІН ҚАЛЫПТАСТЫРУ МОДЕЛІ (авторлық)

Білім берудегі инновациялық технологиялардың қазіргі кезеңдегі басты міндеті әлемде болып жатқан өзгерістерге стандартты емес, икемді және уақтылы жауап бере алатын мамандарды даярлау болып табылады. Сондықтан болашақта оқушыларды кәсіптік қызметке дайындау үшін Білім берудегі инновациялық технологияларда оқытудың инновациялық әдістері қолданылады. Сонымен қатар оқытудың инновациялық әдістері интерактивті оқытуды қарастырады. Ол оқылатын материалды белсенді және терең меңгеруге, кешенді міндеттерді шеше білуді дамытуға бағытталған. Интерактивті қызмет түрлері имитациялық және рөлдік ойындарды, дискуссияларды, модельдеуші жағдайларды қамтиды. Қазіргі заманғы әдістердің бірі ынтымақтастық арқылы оқыту болып табылады. Ол әлеуметтік әріптестермен, сондай-ақ шағын топтармен жұмыс істеу үшін қолданылады. Бұл әдіс оқу материалын тиімді игеру, әртүрлі көзқарасты қабылдау қабілетін қалыптастыру, бірлескен жұмыс барысында жанжалдарды шешу және ынтымақтасу қабілетін өз міндетіне қояды. Қазіргі кезеңде қолданылатын оқытудың инновациялық әдістерінің басымдылығы адамгершілік құндылықтар болып табылатын әдісті де көздейді. Ол кәсіби этикаға негізделген жеке адамгершілік ұстанымдарды қалыптастыруға, сыни ойлауды қалыптастыруға, өз пікірін білдіру және қорғай білуге ықпал етеді.

Инновациялық әдістер тек білім иесі ғана емес, сонымен қоса білім алушылардың шығармашылық ізденістерін бастайтын тәлімгер болып табылатын педагогтың рөлін де өзгертуге мүмкіндік береді. Осыған байланысты білім беру жүйесі қажетті ақпаратты өз бетінше анықтай алатын, өңдей және талдай алатын, оны қажетті сәтте тиімді пайдалана алатын маманның жаңа түрін қалыптастыруға бағытталуы тиіс.

Оқыту үрдісіндегі инновациялық технологиялар мыналар болып табылады:

- Дамыта оқыту (Л.Занков, Д.Эльконин, В.Давыдов).
- Ойын технологиясы (Г.Кросс, Д.Эльконин, Ж.Пиаже).
- Оза отырып оқыту (С.Лысенкова).
- Іс-әрекетті бағалау (Ш.Амонашвили).
- Тірек - схема және тірек - қимыл арқылы оқыту (В.Шаталов).
- Деңгейлеп-саралап оқыту (Ж.Қараев).
- Модульдік оқыту (М.Жанпейісова).
- Жобалап оқыту (К.Фрей).
- Сыни ойлауды оқу мен жазу арқылы дамыту технологиясы (Дж.Стилл, Куртис С.Мердит, Ч.Темпл).

- Бағдарламалық оқыту (Н.Талызина, Т.Ильина).
- Проблемалық оқыту технологиясы (А.Матюшкин, И.Лернер, М.Махмутов).
- М.Монтессоридің педагогикалық технологиясы
- Толық меңгеру технологиясы (Б.Блум, Дж.Кэрролл).
- Критериалды бағалау (Р.Глейзер).
- Жобалаушы-зерттеуші қызметінің технологиясы.

Тәрбие беру үрдісіндегі инновациялық технологиялар келесідей:

1. Денсаулық сақтау технологиялары.
2. Топтық қызмет технологиясы.
3. ҰЖІ технологиясы (ұжымдық шығармашылық істер).

Инновациялық оқытудың өзектілігі:

- білім беруді ізгілендіру тұжырымдамасының сәйкестігі;
- оқыту жүйесіндегі формализм, авторитарлық стильден өту;
- жеке тұлғаға бағытталған оқытуды қолдану;
- білім алушының шығармашылық әлеуетін ашу үшін жағдай іздеу;
- қазіргі қоғамның әлеуметтік-мәдени қажеттілігінің сәйкестігі өзіндік шығармашылық қызметі.

Инновациялық оқытудың негізгі мақсаттары:

- білім алушылардың интеллектуалдық, коммуникативтік, лингвистикалық, шығармашылық қабілеттерін және тұлғалық қасиеттерін дамыту;

➤ сапалы білім, білік және дағдыларды қалыптастыру.

Осы мақсаттармен инновациялық оқытудың **міндеттері** анықталады:

- а) оқу-тәрбие үрдісін оңтайландыру;
- ә) білім алушы мен оқытушының ынтымақтастық жағдайын құру;
- б) оқуға ұзақ мерзімді оң мотивация жасау;
- в) білім алушыларды креативті қызметке қосу;
- г) материалды және оны беру тәсілдерін мұқият таңдау [4].

Инновация білім деңгейінің көтерілуіне жағдай туғызады. Білім алушының жеке қасиеттерін ашу арқылы тәрбиелей отырып, танымдық күшін қалыптастыру және білім алушының шығармашылық қабілетін дамытуда әр түрлі бизнес-ойын түрлері, топтастыру, сәйкестендіру, толықтыру стратегиялары, сергіту жаттығулары, мультимедия, ғаламтор желісінің кеңістігі, электронды оқулықтар кеңінен қолданылады. Заманауи технологиялардың ерекшелігі – білім алушының танымдық белсенділігін, ізденімпаздығын қалыптастыра білу. Оқыту үрдісін жаңаша ұйымдастыру арқылы педагог білім алушының өзін-өзі дамытуына қолайлы жағдай жасай отырып, оның шығармашылығының өздігінен іс-әрекет ету, даралық қабілеттерінің артуына сөзсіз еңбек етеді. Мұндай жаңа технологияларды қолдануда оқытушыға қойылатын негізгі талап – білім алушының берген жауабын түзету, берілген тапсырманы орындау жолдарын көрсету, білім алушыға өз ойын рет-ретімен толық жеткізуді үйрету. Өз ойын қысылмастан айтуға мүмкіндік беру, оған пікір еркіндігін сездіру білім алушының сол сабаққа деген қызығушылығын арттырады [5].

Қорыта айтқанда, оқу үрдісінде жеке тұлғаның білікті маман етуге бағытталған оқыту тәсілдерін озық тәжірибемен сабақтастыру бүгінде күн тәртібіне шықты. Себебі, белгілі бір оқу орнын бітіріп шыққан түлектің алған білімі жұмыс берушінің талабымен сәйкес келе бермейді. Ақыры, сол маманға мұқтаж болып отырған жұмыс беруші жас кадрды қайтадан даярлап, оқытуға мәжбүр. Бәсекеге қабілетті мамандар даярлау – бүгінгі күннің басты мәселесі. Сондықтан да кәсіптік білім беру саласында студенттерді кәсіби мамандыққа үйрету және тәрбиелеуде өндірістік оқыту шеберлері педагог болып саналады. Оқу үрдісін жетілдіру, оқушылардың қазіргі кезеңдегі технологиялық үрдістерді меңгеруі үшін өндірістік оқытуда көптеген инновациялық әдістерді тиімді қолдана отырып, мамандығын жақсы меңгерген, білімін әрі қарай жетілдіріп отыратын білікті де, білімді кәсіби мамандар даярлауға әбден болады деп есептейміз!

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Қазақстан Республикасының «Білім туралы Заңы»
2. Тұрғынбаева Б.А. Заманауи оқыту технологиялары. – Алматы, 2017. – Б. 92.
3. Карандашев В.Н. Методика преподавания психологии. – СПб., 2005. – 178 с.
4. Жанпейісова М.М. Инновациялық оқыту технологиялары оқушыны дамыту құралы ретінде. – Алматы, 2012. – Б. 7-8.
5. Жүнісбек Ә. Жаңа технология негізі – сапалы білім // Қазақстан мектебі, №4. – Алматы, 2014. – Б. 28.

«ҚАЗАҚ» ГАЗЕТІНДЕГІ ӘЙЕЛ МӘСЕЛЕСІ

СЕЙДИГАЗИМОВА Ш.Д.

Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті журналистика және саясаттану факультетінің докторанты

1913-1918 жылдар аралығында шығып тұрған «Қазақ» газеті қазақ елінің саяси-әлеуметтік өмірінің ең түйінді мәселелеріне, қазақ шаруашылығының жағдайына, жер мәселесіне, оқу-ағарту, бала тәрбиесіне, тарих пен шежіреге, әйел мәселесіне және т.б. түйткілді тақырыптарды көтерген. Бірінші редакторы ғалым, жазушы, қоғам қайраткері Ахмет Байтұрсынов, екінші редакторы қоғам қайраткері, жазушы Міржақып Дулатов еді. 5 жыл бойы шығып тұрған газеттің 265 нөмірі жарық көрді. Газет алғашқы жылдың өзінде-ақ 3

мыңнан астам тиражбен тарады. «Сол кездегі «Айқап», «Қазақстан» басылымдарымен салыстырғанда бұл үлкен жетістік еді. Мәселен, беделді журнал болған «Айқап» туралы «Оренбургский край» жариялаған «Мусульманская печать» атты мақалада оның тиражы туралы: «...Солидный двухнедельник, имеющий небольшой тираж, в 900-1200 экземпляров»- деген мәлімет берілген». [1, 37] Осы салыстырудан байқайтынымыз, «Қазақ» өз тұсында мол тиражды басылым болғандығы айқын еді. Сапалылығы мен көркемдігі жағынан алда тұрды.

«Қазақ» газетінің 1917 жылғы санында «Қазақ съезі» атты мақала жарық көрген. Сол жылы шілденің 21-26 күндері съезд болады. Съездің бағдарламасына 14 мәселе енеді. Соның тоғызыншы көтерілген мәселе - Әйел мәселесі еді. Онда былай делінген: «1) Әйелдер саяси құқықта ерлермен тең болсын. 2) Күйеуге тию еркі әйелдің өз қолында болсын. 3) Қалың мал жоғалсын. 4) 16-ға толмаған қызға құда түсу болмасын. 5) 16-ға толмаған қызға һәм 18-ге толмаған жігітке молда неке оқымасын. 6) Молда неке оқырда әйел мен еркекті қарама-қарсы қойып ризалықтарын біліп оқысын. 7) Тұл қатын сүйгеніне тисін, әменгерім деп зорлық қылу болмасын. 8) Екінші қатын аламын деген кісі бұрынғы қатынының ризалығымен алсын. Егер бұрынғы қатыны риза болмай, кетемін десе, басқа байға тигенше бұрынғы байы оны бағып-қақсын. 9) Жеті атаға келмеген жерден қазақ қыз алмасын». [2, 407] Осы алға тартқан тоғыз мәселені қарап отырып, сол уақыттарда қоғамдағы әйел мәселесінің қиын жағдайда екенін көруге болады. Қазақ тәрбиесінде қыз баланы ер баладан бір саты төмен тұрады деп, ер адамды құрметтеуге үйреткен. Бірінші мәселе бойынша саяси құқықты сұрауы тең дәрежеде оқып, білім алып, жұмыс істеуі, қоғамға өз пайдасын тигізуі сияқты жағдайлар еді. 16 жасқа толмаған өрімдей жас қыздарды әйелдікке, одан қалды тоқалдыққа алу, жарыса қалың мал беру, санасу (байлар арасында) - өршіп тұрған мәселелер. Жесір қалған әйел адам өзінің сүйгеніне, қалағанына тисін деген ұсынысты да көрсеткен. Бас жоқ, көз жоқ әменгерлікке беріп жіберу ғұрпының нағыз белең алған тұсы болатын. Әйел мәселесіне қатысты соңғы ұсыныс-пікірде қазақ атам заманнан жеті атасыз қыз алыспауды биік ұстап келгендігін, тектілігін сақтап қалғандығын байқаймыз.

Библиограф Үшкілтай Субханбердина құрастырған «Қазақ» газетінде әйел авторларды кездестіруге болады. Құлжанова Нәзипа – оқу-ағарту, мәдениет мәселесі туралы пікірлерін жариялаған. «Досжанова Аққағаз – 1917 жылы Мәскеуде өткен мұсылмандар құрылтайына қатысып, әйелдердің мұң-мұқтажын жоқтаған қайраткер. «Қазақ» газетінде Аққағаз Досжанова туралы мақала, хабарлар басылған». [2, 453] «Алғашында әйел авторлар шыға бастады. Қазақ жерінде Патшалы Ресейдің саясатын жүргізуге ақпараттық қолдау көрсетіп, насихат, идеология қызметтерін атқарған «Түркістан уәлаяты», «Дала уәлаяты» басылымдарында жарияланған әйел авторлар жоқтың қасы. Сондықтан ұлттық әйелдер баспасөзінің дамуын «Айқап», «Қазақ» газеттерімен байланыстыруға болады. Себебі осы екі басылым беттерінде ұлт зиялылары әйелді оқыту жайы мен әйел теңдігі мәселесін айтып қана қоймай, сол керітартпа тәртіппен күресті». [3]

Ұлт зиялыларының жұбайларының есімдерін де кездестіруге болады. Байгурина Гүләйім Ахметқызы (белгілі ғалым, қуғын-сүргін құрбаны болған Байгурын Әлжан Махмұтұлының жары), Дулатова Ғанижамал Баймұратқызы (Міржақып Дулатовтың жары).

Қазақтың ұлттық баспасөзінің қалыптасу дәуірінде мұндай ұзақ уақыт жарық көрген басылым жоқ. Оның әр мақаласы құнды, өзекті және өміршең.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Әбдіманов Ө. «Қазақ» газеті. – Алматы: Қазақстан, 1993. – 168 б.
2. Қазақ газеті. – Алматы: «Қазақ энциклопедиясы» Бас редакциясы, 1998. – 560 б.
3. <https://egemen.kz/article/qazaqstanda-ayelder-baspasoezi-qalay-payda-boldy>

РОЛЬ ДИДАКТИЧЕСКОЙ ИГРЫ В КОРРЕКЦИОННО-ВОСПИТАТЕЛЬНОМ ПРОЦЕССЕ

САКТАПБЕРГЕНОВА М.А.

Кызылординский педагогический высший колледж им.М.Маметовой

С каждым годом в мире возрастает количество детей с ограниченными возможностями и особыми потребностями. Есть они и в РК. Перед обществом, системой образования и родителями таких детей стоит вопрос получения ими образования. Существующая в нашей республике дифференцированная система специальных учреждений для детей с нарушениями интеллекта в последние годы получила интенсивное развитие.

Умственно отсталые — это дети, у которых в результате органических поражений головного мозга наблюдается нарушение нормального развития психических, особенно высших познавательных, процессов (активного восприятия, произвольной памяти словесно-логического мышления, речи и др.).

Для умственно отсталых характерно наличие патологических черт в эмоциональной сфере: повышенной возбудимости или, наоборот, инертности; трудностей формирования интересов и социальной мотивации деятельности. У многих умственно отсталых детей наблюдаются нарушения в физическом развитии: дисплазии, деформации формы черепа и размеров конечностей, нарушение общей, мелкой и артикуляционной моторики, трудности формирования двигательных автоматизмов.^v Понятие «умственная отсталость» включает в себя такие формы нарушений, как «олигофрения» и «деменция».

Олигофрения (от греч. *olygos* — малый, *phren* — ум) — особая форма психического недоразвития, возникающая вследствие различных причин: патологической наследственности, хромосомных aberrаций (от лат. *aberratio* — искажение, ломка), природовой патологии, органического поражения центральной нервной системы во внутриутробном периоде или на самых ранних этапах постнатального развития.

При олигофрении органическая недостаточность мозга носит непрогрессирующий характер. Действия вредоносного фактора в большой мере уже остановилось, и ребенок способен к развитию, которое подчинено общим закономерностям формирования психики, но имеет свои особенности, обусловленные типом нарушений центральной нервной системы и их отдаленными последствиями (Термин «олигофрения» был введен в XIX в. немецким психиатром Э. Крепелином).

Деменция (от лат. *dementia* — безумие, слабоумие) — стойкое ослабление познавательной деятельности, приводящее к снижению критичности, ослаблению памяти, уплощению эмоций. Деменция носит прогрессивный характер, т. е. наблюдается медленное прогрессирование болезненного процесса. В детском возрасте деменция может возникнуть в результате органических заболеваний мозга при шизофрении, эпилепсии, воспалительных заболеваниях мозга (менингоэнцефалитах), а также вследствие травм мозга (сотрясений и ушибов).

В соответствии с международной классификацией (МКБ-9) выделяют 3 степени умственной отсталости:

1. дебильность — относительно легкая, неглубокая умственная отсталость;
2. имбецильность — глубокая умственная отсталость;
3. идиотия — наиболее тяжелая, глубокая умственная отсталость.

Выделяются 3 диагностических критерия умственной отсталости: клинический (наличие органического поражения головного мозга); психологический (стойкое нарушение познавательной деятельности); педагогический (низкая обучаемость).

При нарушении умственного развития главными и ведущими неблагоприятными факторами оказываются слабая любознательность (ориентировка) и замедленная обучаемость ребенка, т. е. его плохая восприимчивость к новому. Эти первичные нарушения оказывают влияние на развитие умственно отсталого ребенка с первых дней жизни. У многих детей задерживаются сроки развития статика и локомоций, причем часто задержка бывает весьма существенной, захватывающей не только весь первый, но и второй год жизни. Наблюдается отсутствие интереса к окружающему и реакций на внешние раздражители, общая патологическая инертность (что не исключает крикливости, беспокойства и т.п.). У детей не возникает эмоционального общения со взрослыми, отсутствует, как правило,

«комплекс оживления». В дальнейшем у них не возникает интереса ни к игрушкам, подвешенным над кроваткой, ни к действиям с игрушками, находящимися в руках взрослого. Не происходит своевременного перехода к общению на основе совместных действий взрослого и ребенка с предметами, не возникает новой формы общения — жестового общения. Дети на первом году жизни не дифференцируют своих и чужих взрослых. Не развиваются действия с предметами, отсутствует хватание, что сказывается на развитии восприятия, тесно связанного в этот период с хватанием. Производя это действие, ребенок познает направление от своего тела к предмету, расстояние между собой и предметом, свойства предметов — величину, массу, форму. С отсутствием хватания связано также то, что у детей не формируется зрительно двигательная координация. Таким образом, развитие восприятия на первом году жизни у умственно отсталых детей чрезвычайно задерживается. Эта задержка не является первичным нарушением, она возникает как его следствие, однако настолько существенное, что отрицательно сказывается на последующем развитии всех психических процессов. [1]

В дошкольном возрасте умственно отсталый ребенок без специальной коррекционной работы минует два важных этапа в психическом развитии: развитие предметных действий и общения с другими людьми. Этот ребенок мало контактен как со взрослыми, так и со своими сверстниками, не вступает в ролевую игру и в какую-либо совместную деятельность с другими. Все это отражается на накоплении социального опыта детей и на развитии высших психических функций — мышления, произвольной памяти, речи, воображения, самосознания, воли.

Основной формой воздействия на ребенка в специальных дошкольных учреждениях являются организованные занятия, в которых ведущая роль принадлежит взрослым. Усвоение программного материала зависит от правильного выбора методов обучения. При этом каждый педагог должен помнить и о возрастных особенностях детей, о тех отклонениях в развитии, которые характерны для умственно отсталых. Такие дети инертны, незмоциональны. Поэтому, необходимы такие методические приемы, которые могли бы привлечь внимание, заинтересовать каждого ребенка. Умственно отсталые дети пассивны и не проявляют желания активно действовать с предметами и игрушками. Взрослым необходимо постоянно создавать у детей положительное отношение к предлагаемой деятельности. Этой цели и служат дидактические игры. [2]

Дидактическая игра-одна из форм обучающего воздействия взрослого на ребенка. Дидактическая игра имеет две цели: одна из них обучающая, которую преследует взрослый, а другая-игровая, ради которой действует ребенок. Важно, чтобы эти две цели дополняли друг друга и обеспечивали усвоение программы.

Дидактическая игра-средство обучения, поэтому она может быть использована при усвоении любого программного материала и проводится на занятиях как учителем-дефектологом так и воспитателем, а также включаться в музыкальные занятия, одним из занимательных элементов на прогулке, может представлять собой и особый вид деятельности.

В дидактической игре создаются такие условия, в которых каждый ребенок получает возможность самостоятельно действовать в определенной ситуации или с определенными предметами, приобретая собственный действенный и чувственный опыт. Это особенно важно для умственно отсталых детей, у которых опыт действий с предметами значительно обеднен, не зафиксирован и не обобщен.

Умственно отсталому ребенку для усвоения способов ориентировки в окружающем, для выделения и фиксирования свойств и отношений предметов, для понимания того или иного действия требуется гораздо больше повторений, чем нормально развивающемуся ребенку. Дидактическая игра позволяет обеспечить нужное количество повторений на разном материале при сохранении эмоционально положительного отношения к заданию.

Большинство умственно отсталых детей имеет нарушение или недоразвитие мелкой моторики и зрительно-двигательной координации. Движения рук бывают неловкими, несогласованными, у них часто не выделяется ведущая рука. Дети порой не в состоянии одновременно действовать двумя руками сразу. Недостаточное развитие зрительно-

двигательной координации приводит к тому, что ребенок часто промахивается при попытке взять предмет, так как неверно оценивает направление, не может проследить зрительно за движением своей руки. [3]

У умственно отсталых детей чувственное познание без специального коррекционного воздействия развивается медленно. Оно не достигает того уровня, когда может стать основой деятельности. Выполняя то или иное задание, ребенок не может ориентироваться в его условиях, не знает, на какие свойства и отношения предметов нужно опереться, а потому не в состоянии достичь положительного результата. Развитию восприятия и представлений препятствует то, что умственно отсталые дети не овладевают поисковыми способами ориентировки. Они действуют либо хаотически, совсем не учитывая свойств предметов, пытаясь достигнуть результата силой, либо привычным, усвоенным в обучении способом, который они относят только к данной, знакомой игрушке или привычной бытовой ситуации, и не переносят знания на новую игрушку и даже на сходную ситуацию. Основная задача педагога-сформировать у умственно отсталых детей раннего и дошкольного возраста поисковые способы ориентировки при выполнении задания, а на этой основе создать интерес к свойствам и отношениям предметов, к их использованию в деятельности и таким образом подвести детей к подлинной зрительной ориентировке. [4]

Игры и упражнения, в которых дети действуют путем проб и примеривания, развивают у них внимание к свойствам и отношениям предметов, умение учитывать эти свойства в практических действиях. В дальнейшем это совершенствует зрительное восприятие. Целостное восприятие предмета, являясь важным условием правильной ориентировки ребенка в окружающем предметном мире, лежит в основе многих видов деятельности-предметной, игровой, трудовой и изобразительной. У нормально развивающихся детей целостное восприятие предметов начинает интенсивно развиваться уже в раннем возрасте, а дошкольники даже без специального воспитательного воздействия со стороны взрослых достигают такого уровня, что могут свободно совершать различные предметно-игровые, трудовые действия, в частности, по самообслуживанию. Игры оказывают большое влияние на формирование целостного восприятия. Условно игры можно распределить на два этапа развития целостного восприятия: первый-узнавание, здесь умственно отсталые дети испытывают трудности; второй-создание полноценного образа, учитывающего все свойства предметов (форму, цвет, величину, наличие и соотношение частей). [5]

Важное условие результативного использования дидактических игр в обучении –это соблюдение последовательности в подборе игр. Прежде всего должны учитываться следующие дидактические принципы: доступность, повторяемость, постепенность выполнения заданий.

Цель коррекционно-воспитательной работы с глубоко умственно отсталыми детьми, в конечном счете, – их социальная адаптация, трудоустройство и дальнейшее приспособление к жизни, в том числе в условиях, когда они не выключены из окружающей социальной среды. Необходимо, используя все познавательные возможности детей, развивать у них жизненно необходимые навыки, чтобы, став взрослыми, они могли самостоятельно себя обслуживать, выполнять в быту и в специальных производственных цехах простую работу, жить по возможности в семье и в трудовом коллективе.

Среди многообразия современных образовательных методов и приемов работы с детьми выбрали те, которые, в большей степени способствуют лучшему усвоению и запоминанию учебного материала, и наиболее полно решают задачи развития детей с умственной отсталостью. [5]

«Ум ребёнка – находится на кончиках пальцев» В. А. Сухомлинской. В этих словах содержится объяснение того, каким образом развивается ребенок. Огромное количество нервных окончаний расположено именно в руке. Отсюда информация постоянно передается в мозг ребенка, где она сопоставляется с данными зрительных, слуховых и обонятельных рецепторов. Только после всестороннего обследования предметов, в том числе ощупывания, в сознании ребенка складывается целостное представление об их свойствах и качествах. Учеными доказано, что развитие рук находится в тесной связи с развитием речи и мышления ребенка. Уровень развития мелкой моторики и координации движений рук – один из

показателей интеллектуального развития. Благодаря таким играм ребёнок получает разнообразные сенсорные впечатления, у него развивается внимательность и способность сосредотачиваться. От развития мелкой моторики напрямую будет зависеть качество жизни ребенка с умственной отсталостью. Можно использовать следующие методы и приемы, которые наиболее часто используются в работе с умственно отсталыми детьми.

Игры с крупой, манкой и рисом «Аппликация из зерен в технике посыпания и вдавливания». При изготовлении изделия аппликации важно обращать внимание детей на изменчивость форм, цветов (спелая — не спелая ягода, растения в разное время года), разное пространственное положение предметов и частей (птица сидит, летает, клюет зернышки; рыбка плавает в разных направлениях и т.п.). Занимаясь аппликацией, дети узнают разные материалы (бумага, крупа, глина, ракушки и др.), знакомятся с их свойствами, выразительными возможностями, приобретают навыки работы с ними. Все эти действия способствуют умственному развитию ребенка. Усвоение умений и навыков связано с развитием таких волевых качеств личности, как внимание, упорство, выдержка. Аппликация развивает познавательную сферу, художественное воображение и эстетический вкус, конструктивное мышление – зачастую, во время работы ребенку необходимо из частей собрать целое, мелкую моторику и тактильные ощущения, особенно, если помимо бумаги используются другие материалы: ткань, крупа, сухоцветы, соломка, помогает выучить цвета и формы. Знакомит детей с понятием технология: чтобы получить результат, необходимо выполнить последовательность различных действий смазать клеем бумагу, посыпать крупу, размазать пластилин и тому подобное.

«Упражнение попадание зерна в узкое отверстие» развивает гибкость и подвижность пальчиков, точность и координацию.

«Упражнение сортировка различных зерен»: развивает у ребенка внимание, усидчивость.

«Упражнение «сухой бассейн» Среди огромного разнообразия игр на развитие моторики отдельного внимания заслуживает сухой бассейн. Что же это такое и чем он может быть полезен? Сухой бассейн представляет собой своеобразную емкость, которая наполняется различным природным материалом (например, фасоль, каштан, бобы и т.д. В качестве емкости может выступать обычный пищевой контейнер. В контейнер помещаются вместе с природным материалом различные предметы (мелкие игрушки, монеты, крупные и мелкие пуговицы, бусины и т. д.) Задача ребенка, достать предметы, которые помещены, вместе с природным материалом, в этот же бассейн. Такие упражнения дают отличный массажный эффект. Также, сухие бассейны положительно влияют на психоэмоциональное состояние ребенка. Ко всему прочему, дети развивают мелкую моторику, улучшают координацию движений, учатся запоминать и разделять предметы различной формы и размеров.

«Упражнение рисование песком (манкой, рисом)». Игры с манкой развивают у детей воображение, фантазию, тактильную чувствительность, снижают эмоциональное напряжение, расслабляют. Манка приятна на ощупь. Несколько незатейливых движений по манке – и могут получиться замечательные манные художества. Это прекрасная возможность выразить свои чувства. А если вдруг что-то не получится, не стоит расстраиваться, ведь можно всё повторить сначала. Рисование манкой даёт отличный результат релаксации.

«Рисование щепоткой», «Рисование кулачком», «Рисование пальцем» Напрягаем – расслабляем пальчики. Упражнение хорошо срабатывает для детей, у которых процесс расслабления и приведения в тонус очень плохой.

Игровые технологии. Работая с детьми с интеллектуальной недостаточностью, в обучении этих детей необходимо использовать игровые технологии.

«Упражнения, которые способствуют сенсорному развитию» технология Марии Монтессори. Украшение рисунков пуговицами, монетами: Развивает внимание, память, усидчивость, мелкую моторику рук. Упражнения, которые готовят руку к письму и способствуют речевому развитию ребенка «Шнуровка»: ребенку надо показать, что шнуровка бывает разная. Обратит внимание, что для каждого цвета есть своя зона.

Игры с прищепками способствуют повышению мышечного тонуса, умением манипулировать своими пальчиками.

Игры со шнурками: развитие внимания, усидчивости и концентрации и пространственных представлений.

Здоровьесберегающие технологии (физ. минутка) Физкультминутки помогают предупреждению и снятию умственного утомления.

Упражнения с макаронами развивают память и произвольное внимание, гибкость и подвижность пальчиков, точность и координацию

Пальчиковая гимнастика готовит руку ребенка к письму, развивает координацию, тонкие движения пальцев рук положительно влияют на развитие речи, гармонизация работы правого и левого полушария

«Музыкальное воспитание умственно отсталых школьников. Важной задачей музыкального воспитания умственно отсталых школьников является развитие слухового внимания.

«Упражнения на развитие познавательной сферы» упражнения с тактильными предметами, которые развивают память, внимание, мышление, логика, синтез, классификация

Нетрадиционные методы изобразительной деятельности. Изобразительная деятельность влияет на эстетическое воспитание, развивается мелкая моторика, творческие способности. Разнообразны нетрадиционные техники ИЗО: рисование пальчиками, ладошкой, оттиск смятой бумаги, печатками, губкой, рисование воском, ниткой, обрывание, скатывание бумаги.

Используя на занятиях в своей деятельности нетрадиционные способы, приемы и методы обучения детей с умственной отсталостью, сделали следующие: помогают выполнять терапевтическую функцию, отвлекают детей от печальных событий, обид, снимая нервное напряжение, страхи, вызывает радостное, приподнятое настроение; обеспечивает положительное эмоциональное состояние ребенка, положительно влияют на подготовку руки к письму, способствуют развитию речи, внимания, логического мышления, это помогает в усвоении учебного материала. [7]

Используемая литература:

1. Власова Т.А., Певзнер М.С. О детях с отклонениями в развитии М., Просвещение, 1973
2. Гаврилушкина О.П., Соколова Н.Д. Воспитание и обучение умственно отсталых дошкольников М., 1985
3. Катаева А.А., Стребелева Е.А. Дошкольная олигофренопедагогика М., Просвещение, 1998
4. Катаева А.А., Стребелева Е.А. Дидактические игры и упражнения М., Просвещение, 1991
5. Лапин В.А., Пузанов Б.П. Основы дефектологии М., Просвещение, 1990
6. Мастюкова Е.М. Ребенок с отклонениями в развитии М., Просвещение, 1992
7. «Дефектология» №11/2018 Республикалық ғылыми-әдістемелік педагогикалық – психологиялық журнал

CORELDRAW БАҒДАРЛАМАСЫ АРҚЫЛЫ ЖАСТАРҒА ҰЛТТЫҚ ОЮ-ӨРНЕКТЕРДІҢ ЖАСАЛУ ЖОЛДАРЫН ҮЙРЕТУ

НЫГЫЗБАЕВА П. Т.

Жезқазған гуманитарлық колледжі

Оюы көптің өрнегі көп,
Өрнегі көптің ермегі көп
(Халық нақыл сөзі)

Білім беру үрдісін ақпараттандыру – жана технологияларды пайдалану арқылы дамыта оқыту, дара тұлғаны бағыттап оқыту мақсаттарын жүзеге асыра отырып, оқу-тәрбие үрдісінің барлық деңгейлерінің тиімділігі мен сапасын жоғарылатуды көздейді.[1] . Ақпараттық қоғам жағдайында қызмет ету салаларының барлық түрін ақпараттандыру – бүгінгі күннің негізгі талабына айналып отыр. Ал бұл талапты қанағаттандыру үшін мамандарды осы бағытта дайындау қажеттігі туындайды. Компьютерлік графиканы оқыту процесіне енгізу техникалық және кәсіптік білім беру жүйесіндегі дизайн өнерінің алғашқы сатысы болып табылады. Техникалық және кәсіптік білім беру жүйесіндегі компьютерлік графиканың ролі ақпараттық білімнің, ақпараттық орта мен адамның өзара қарым – қатынасын үйлесімді етудегі және ақпараттық қоғамда кәсіпкерлік қызметтің басты құрамды бөлігі болып табылатын ақпараттық технологияны қалыптастырудағы, сондай-ақ оның әлемнің жүйелік-ақпараттық бейнесін қалыптастырудағы алатын орнымен қамтамасыз етіледі. Бүгінгі таңда компьютерлік графиканы меңгеру , оның ішінде компьютерлік дизайн, web-дизайн, жүйелік программалаушы және т.б. мамандардың қажет екендігін түрлі жарнамалық газеттерден, бұқаралық ақпарат құралдарынан да көруге болады. Компьютердің көмегімен кескіндерді өңдеу және редакторлеу әдістері компьютерлік графика деп аталады. Әр түрлі мамандықтардағы адамдар компьютерлік графиканы өз салаларында сәйкесінше қолданылады. Олар – әр түрлі қолданбалы және әр түрлі ғылыми аймақтардағы ізденушілер, суретшілер, құрастырушылар, компьютерлік беттеуші мамандары, дизайнерлер, мультимедиа-презентацияларының авторлары, медицина мамандары, мата өнімдері модельерлері, фотографиялар, сәулетшілер, теле және бейнемонтаж мамандары және т.б. Техникалық және кәсіптік білім беру жүйесіндегі білім алушылардың шығармашылық мәселесі жеке тұлға психологиясындағы негізгі мәселелердің бірі болып табылады. Білім алушылардың шығармашылығының байқалуы ұсынылған ойлау тапсырмаларын орындау сипаты арқылы анықталады.

Шығармашылық іс-әрекетінің төмендегідей компоненттерін ерекшелеуге болады:

- ✚ *ішкі мотивациясының басымдылық ролі;*
- ✚ *мәселені қою мен оны шешуде байқалатын зерттеу және шығармашылық белсенділік;*
- ✚ *шешімді болжай білу мүмкіндігі;*
- ✚ *жоғары талғамды өнегелі интеллектуалды бағалауды қамтамасыз ететін, идеалды эталондар құру қабілеті.*

Компьютерлік графика – бағдарламалық аппараттық есептеуіш комплекстердің көмегімен бейнелерді құру және өңдеу әдістерін оқытатын информатиканың маңызды саласы. Компьютерлік графика бейнелеудің барлық түрлерін және әр түрлі кескіндерді (суреттерді, сызбаларды, мультипликацияларды) компьютердің көмегімен алуды толық қарастырады. Компьютерлік графикасыз қазіргі заманда материалдық әлемді елестету мүмкін емес. Компьютерлік графика – әр түрлі кескіндерді (суреттерді, сызбаларды, мультипликацияларды) компьютердің көмегімен алуды қарастыратын информатиканың маңызды саласы. Қазіргі компьютерлік графика қолданылу әдісі бойынша мынадай негізгі салаларға бөлінеді.

- ✓ *Векторлық графика*
- ✓ *Фракталдық графика*
- ✓ *Растрлық графика*
- ✓ *Екі өлшемді графика*
- ✓ *Үш өлшемді графика*
- ✓ *Көркемдік графика*

Компьютер экранындағы кескіндер графикалық программалар арқылы құрылады және растрлық, векторлық редакторлар арқылы өңделеді. Дисплей экранында жекелеген нүктелерден (пиксельдер) тұратын графикалық бейнені кескіндеу түрі растрлық деп аталады. Растрлық графикалық редактордағы ең кіші (минимал) объект нүкте болып табылады. Растрлық графикалық редактор сурет, диаграмма жасауға арналған. Растрлық кескін үлкеюге де, кішіреюге сезімтал. Оны кішірейткенде ұсақ бөлшектердің айырмашылығы бұзылады. Үлкейткенде: сатылы эффект пайда болады. Растрлық редакторларға: Adobe Photoshop, Corel

PhotoPaint, Paint. Түсірілген суреттер мен жалпы суреттерді өңдеуге растрлық редакторлар ыңғайлы.

Векторлық: бұл нүктелер, сызықтар, шеңберлер, төртбұрыштар және т.б геометриялық примитивті пайдаланып, компьютерлік графикада кескінді өрнектеу. Сапаны жоғалтпау басты құндылығы, шексіз үлкейту мүмкіндігі бар. Векторлық графикалық редакторларына Corel Draw бағдарламасын, Adobe Illustrator, Micrografx Draw атауға болады. Векторлық кескіндер бұл — сызық, доға, шеңбер және тікбұрыш сияқты геометриялық объектілер жинағынан тұратын кескіндер. Бұл жерде вектор дегеніміз — осы объектілерді сипаттайтын мәліметтер жиынтығы. Векторлық кескіндердің ақпараттық көлемі растрлық кескіндермен салыстырғанда әлдеқайда аз болады. Векторлық графикамен жұмыс істеуге арналған программалық құралдар бірінші кезекте кескіндерді өңдеу үшін емес, оларды жаңадан салу үшін қолданылады. Бұндай құралдар жарнама агенттіктерінде, дизайнерлік бюроларда, редакциялар мен баспаханаларда кеңінен қолданылады. Қарапайым геометриялық объектілер мен қаріптерді пайдалануға негізделген безендіру жұмыстары векторлық графика құралдарының көмегімен әлдеқайда оңай іске асады. [4]

Қазіргі заманда компьютерлік технологияны пайдаланып ежелгі өнерді — қазақтың ою-өрнегін жетілдіруге болады. Компьютер арқылы бір өрнектің ғана жүздеген нұсқаларын табуға болады. Ою-өрнек шығарған кезде симметрияның және серпіннің заңдарын сақтасақ, онда тамаша және төл жаңа үлгілері шығады.

Негізгі міндет-қазақтың ұлттық ою-өрнектерін компьютерлік графика арқылы жасау әдісін айқындау.

Ою-өрнек (латын тілінен аударғанда «әсемдеу, сәндеу») — әр түрлі заттарды, архитектуралық ғимараттарды әшекейлеуге арналған жүйелі ырғақ пен қайталанып отыратын әр үйлесімділікке құрылған өрнек-нақыштар. Қазақтың ұлттық ою-өрнегі — қазақ жерін мекендеген көшпелі тайпалар өнері әсерімен ғасырлар бойы қалыптасып, белгілі бір жүйеге келген ою-өрнек түрлері. Ұлттық ою-өрнек өзіне тән белгілерінің жүйелерін қазақ халқының қалыптасуымен әрі республиканың қазіргі аумағын мекендеген Азияның басқа да халықтары мәдениетімен тығыз байланыста дамыды. Бұл ортағасырлық архитектуралық ғимараттардағы көгеріс және геометриялық ою-өрнектерден (Айша-биді, Ахмет Яссауи кесенесі) айқын көрінеді. Қоңыр ою-өрнектің дәстүрлі тоқыма өнері үлгісінде, кестеде, ағаш, мүйіз, сүйек, металл мен теріге өрнек салу мейлінше жетілдіре түсті. Қазақтың алғашқы ою-өрнек үлгілері Андронов мәдениеті мен байырғы сак, гүн, үйсін өнері мұраларынан геометриялық, зооморфтық (жан-жануарлардың табиғи және фантастикалық бейнерлері), көгеріс өрнек пен қиял-ғажайып ою-өрнектер (аспанның, жердің символы) ретінде кездеседі. Ою-өрнек ісі тым ерте заманнан бастап-ақ қазақ қолөнерінің барлық түріне бірдей ортақ әсемдеп әшекейлеудің негізі болып келді. Олар негізінен малгершілік, саятшылық, әдет-ғұрып, үй іші жабдықтары мен сән-салтанат бұйымдарын, батырлық қару-құралдарын әсемдеуге қолданылған. Ою-өрнектерді композициялық құрылымына қарай бір жүйеге келтіру үшін ғалымдар үш топқа бөледі:

1. *Өсімдік типтес ою-өрнек. Көкөніс өрнектерінде өсімдіктердің гүлі, жапырағы, сабағы, дәні т.б. негізгі элементтері көрінеді.*

2. *Зооморфтық ою-өрнек. Өрнектер негізінен жануарларды, яғни аң-құс, балық т.б. түрлі жәндіктерді және олардың мүшелерін бейнелейді.*

3. *Космогониялық өрнек. Өрнектер дөңгелек, ирек, шимай, торкөз т.б. құралады.* [2]

«Қосмүйіз» ою-өрнегі қойдың, ешкінің, сиырдың екі мүйізін ғана бейнелейді және кейде «ырғақ», кейде «ілемек» деп аталатын оюларды «қосмүйіз» дейді. Мысалға:

«ҚҰСҚАНАТ» ою-өрнегі

«ҚАЗТАБАН» ою-өрнегі

CorelDRAW - машиналық графиканың нағыз шедеврлерін жасау үшін қолданылатын компьютерлік дизайнердің құралы. Түрлі түсті көркемдеулерді; күрделі сызбаларды, кітаптар мен журналдар мұқабаларының фигуралық кітаптарын, фотографиялық шын және фантастикалық шын емес бейнелерді; дайын бейнелерді редакциялау үшін, графикалық Web-беттерді құру үшін, т.б. жасау үшін қолданылатын қолайлы игеруге қарапайым құрал. Оның көмегімен сапаны жоғалтпай, бейнелеуді бірнеше есе көбейтуге

болады, ал мысалы Paint редакторында суреттерді растрлық берілуі кезінде ондай мүмкіндік жоқ. [3]

Corel Draw винчестерде жадының 120 дан 700 МБ алады. Векторлық графика безендіру және сызба бейнелеулерін құру үшін пайдаланады. Векторлық графикада «Қисық» негізгі объект болады. Оны көбейткен кезде векторлық бейнелеулердің сапасы өзгермейді. Мысалы, Corel Draw бағдарламасындада машина жазба бетінен бірнеше метрлік плакаттарға дейінгі көлемде бейнелеулерді құруға болады. Corel Draw бірнеше беттен тұрады, оны толықтыру, жою, басқа атпен атауға болады. Объектілер бір-бірімен қиылысу, бір-біріне үстіне жапсырылуы мүмкін, олардың көмегімен түрлі-түсті мәтіндердің комбинациялары, суреттерді жасауға болады. Интерактивтілік - басқарылатын режим. Интерактивті құралдар өте қарапайым және қолдануға тиімді. Бұрынғы кезде қызметіне бірнеше меню мен терезелерді ашу жатса, бүгінгі күні интерактивті панель көмегімен екі объектінің арасында өткелді құру үшін тышқанмен бір объекіден екіншіге жүргізу жеткілікті. Түрлі-түсті модельдер Corel Draw-да түрлі-түсті модельдер пайдаланылады:

RGB - (қызыл+жасыл+көк) - бейнелеулерді экранға шығару үшін;

CMYK - (көгілдір+қызыл+сары+қара) - баспа өнімін жасау үшін;

HSB - (рең+қою бояу+жарық) - жеке көркем шығармаларды жасау үшін.

Corel Draw бағдарламасын үйреніп алу, тышқанның оң жақты батырмасын қолданып алыңыз. Бүкіл батырмаларда, аспаптарда, объектілерде, экранның элементтерін шертңіз. Жанама-тәуелділікті меню шығады, қажетті әрекеттерді іздеп аласыз .

Дайын file-ды .CDR кеңейтілімі Corel Draw-да басқа форматта файлдарды өңдеуге болады: .CPT, .TIF, .PCX, .BMP, .GIF, .PCD (файл түрі) .JPG, .IMG, .ICO және басқалар. Объектілерді ерекшелену әр түрлі өзгерісте объект немесе объектілер тобын дайындау үшін - форматты, түсті, орналастыру, өзгерту үшін ерекшелену қажет болады.

CorelDraw-да ою-өрнектің түрлері салу мүмкіндігі бар.

«Еркін форма» (F5-свободная рука) құралын пайдаланып, сыңар мүйіз оюын салуға болады.

«Форма» құралын пайдаланып, оюымыздың қисық кеткен жерін түзетуге болады.

Салынған суретті енді көшіру (правка- вставить) орындау құралы арқылы

"Заливка" құралын пайдаланып ою-өрнектерді әр түрлі түске бояуға болады.

«Безье қисықтары» берілген коэффициент бойынша үшінші дәрежелі қисықты салу күрделі. Осы жұмысты жеңілдету үшін векторлық редакторларда кез-келген үшінші дәрежелі қисықты қолданбайды, қисықтардың жеке түрі «Безье қисықтарын» қолданады. «Безье қисықтарының» кесінділері үшінші дәрежелі қисықтың дербес жағдайы. Ол он бір параметрмен берілмейді, сегіз ғана параметрлермен көрсетіледі, сондықтан олармен жұмыс істеу ыңғайлы. «Безье қисықтарында» жанама қолданылады. Қисықтың пішініне тек жанаманың бұрышы ғана емес, сонымен қатар қисықтың ұзындығы әсер етеді. Жанамамен жұмыс жасау үшін тышқан батырмасы арқылы дұрысталады. Векторлық редактордың көпшілігі қисықтарды салғанда және сақтағанда «Безье қисықтарын» пайдаланады. [4]

Қазақ ою-өрнегін компьютерлік графика арқылы жасау технологиясы.

CorelDRAW компьютерлік бағдарламасы жаңа және тәжірибелі қолданушыларға сай келеді. CorelDRAW графикалық редакторда ою-өрнектер векторлық графикаға жатады, сондықтан файлды кеңейтілімі *.cdg болады.

Қазақ ою-өрнектерін CorelDRAW бағдарламасында жасау алгоритмі:

1. CorelDRAW редакторда беттің форматын А-4 деп таңдау қажет.

2. «Эллипс» сайман арқылы CTRL батырмасын қолданып шеңберді саламыз. Дұрыс шеңбер шығады.

3. Шеңбер қасиеттерін (свойства) қолданып, сегменттің бұрышын көрсетеміз.

4. «Безье» сайманын қолданып, безье қисықтары арқылы алғашқы элементке байланысты тұйықталған сегментті саламыз.

5.«Форма» сайманын пайдаланып түйіншіктермен жұмыс істейміз,суретті аяқтауға болады.

6.Палитраның кез келген түсімен қалауымызша бояуға болады.

7.Көшірмелеуді пайдалана отырып,екінші сегментті алып бірінші сегментке симметриялы орналастырып ою-өрнектің бір бұрышын жасаймыз.

Оны бұрыштық элемент деп атайды.

8.Бұрыштық элементті топтап,көшірмелеп және сыналап енгіземіз.

9.Объектінің трансформация (Alt+F8) қасиетін пайдаланып,объектінің ортасын,бұрылысын және бұрылыстың градусын көрсетуге болады.

10.Өрнек толық болу үшін 9-ші әрекетті қайталауға болады. [5]

Көшірудің негізгі үш тәсілі:

- ❖ белгіленген объектін алмасу буферіне көшіру (Правка немесе контексті меню), мақсатты қапшықтың терезесін ашу және онда объектін кірістіру (Правка немесе қапшықтың терезесінің контексті менюі);
- ❖ Ctrl пернесін басып отырып,тышқанның сол жақ батырмасын басып, жібермей отырып, объектін белгішесін алғашқы қапшықтың терезесінен мақсатты қапшықтың терезесіне апару;
- ❖ белгіленген объектін сәйкес Файл командасының немесе объектін контексті менюдің көмегімен тасымалдауышқа жіберу.

Осы бұйрықтарды орындау арқылы қазақ халқының түрлі ою-өрнектерін саламыз.Білім алушы осы жұмысты орындау барысында:

1-ші компьютерлік технологияның бір саласы компьютерлік графиканың қыр сырын меңгереді.

2-ші қазақ халқының ұлттық ою өрнектерінің тарихымен танысады,мән-мағынасын біледі.

3-ші компьютерлік графикамен этнопедагогиканы байланыстырады.

Еліміздің әлемдегі ең дамыған 30 елдің қатарына қосылу бағытындағы үлкен мәселелердің бірі – келешек ұрпақтың рухани дамуы. Рухани жаңғыру ұлттық сананың түрлі поллюстерін қиыннан қиыстырып, жарастыра алатын құдіретімен маңызды.

XXI ғасырда білімгерлердің жанын рухани жағынан кемелдендіріп, қызығушылығын арттыратын ақпараттық техникалық құралдар екені бәрімізге белгілі. Сондықтан барша оқытушыларға ортақ міндет – заман ағымына ілесе алатын жаңа тұлғаны тәрбиелеу болып табылады. Ақпараттық техникалық құралдардың бірі емес, бірегейі компьютерлік графиканы білмей қандай да болмасын құжатты безендіру өте қиын. Қазіргі кезде компьютерлік графикаға байланысты кәсіби мамандықтар талап етілетіні белгілі және де ондай кәсіпті таңдаған азаматтар графикамен жұмыс жасайтын бағдарламаларды бесаспап білуі тиіс. Сондықтан, компьютерлік графикаға арналған бағдарламаларды біліп, жұмыс істеу кемел келешектің кепілі -білім мен ғылымды игерген өскелең өрендер деп санаймын. Бүгінгі білім алушы жастар – қазақ мемлекетінің ертеңгі бет-бейнесі. Біздер халқымызды өзге мемлекетке таныту үшін, әуелі өзіміздің бойымызда ұлттық сана-сезім қалыптасу керек, әрі өзіміз қазақ болып туғанын бақыт деп санайтын сезімде болуымыз керек. Сонда ғана бәсекеге қабілетті қоғамда өмір сүру мүмкіндігі туады.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. 2011-2020 жылдарға арналған Қазақстан Республикасында білім беруді дамытудың мемлекеттік бағдарламасы.-Астана 2010.
- 2.“Қазақстан”: Ұлттық энциклопедия /Бас редактор Ә. Нысанбаев – Алматы “Қазақ энциклопедиясы” Бас редакциясы, 1998
3. Ким.Ю “Графический редактор Corel Draw”-2005 г. 4. А.Зиновьев «Введение векторную графику»-2003г.
5. Ф.Клобурн «Эффективная работа с Corel Draw 10»

МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРДЫҢ ДАМУЫ

Мектепке дейінгі жаста бала біршама тұрақты жан дүниесіне ие болады, ал мұның өзі әлі де болса, толық қалыптаса қоймаған, бұдан әрі де дамы жетілуге қабілеті бар, жеке адам деп санауға бастапқы негіз болады. Мектеп жасына дейінгі баланың даму шарттары алда өткен жас кезеңі шарттарынан айтарлықтай өзгеше. Оған үлкендер тарапынан қойылатын талаптар да едәуір арта түседі. Қоғамдағы жалпыға бірдей міндетті мінез-құлық ережелерін, қоғамдық мораль нормаларын сақтау өзекті талапқа айналады.

3 жасынан 6-7 жасына дейінгі кезеңде балада ой-өріс дамуы қалыптасады, қоршаған дүние жөніндегі танымы қалыптасады, өмір ағысындағы өзін-өзі және өз орнын түсіне бастайды, өзіндік баға беру ептілігі шыңдала түседі. Оның бұл күндегі негізгі іс - әрекеті ойын, енді бірте - бірте ойынның жаңа түрлері басты рөл атқара бастайды, бала өзін сондағы қимыл-әрекеттерді орындауға тырысады. Бұл кездегі басты үлгі - ересектер. Егер кешегі күні өнегелік әсерлерді анасынан, әкесінен, тәрбиешілерінен алатын болса, бұл күнде ол теледидардың өрескел ықпалына түсіп, қарақшылардың, тонаушылардың, зорлықшылардың, ланкестердің қылықтарын қайталағанды қызық көреді. Балалар экранда не көрсе, соның бәрін тікелей тұрмыста қайталауға құштар келеді. Осыдан, баланың психикалық және әлеуметтік дамуында өмір шарттары мен тәрбие шешуші рөл атқаратыны жөніндегі тұжырымның дұрыс екеніне көзіміз жетіп жүр.

Бала қалайынша қалыптасады, қалай ол өседі, мұның бәрі оны қоршаған адамдарға тәуелді, олардың қалай тәрбиелеуіне байланысты. Мектепке дейінгі балалық шақта даму үдерісі барша бағыттарда өте қарқынды жүріп жатады. Оның миы әлі жетіле қойған жоқ, қызметтік ерекшеліктері дараланбаған, қызметі шектеулі. Осы кезеңдік ерекшелікті тәрбиеде толығымен пайдалана білу қажет. Сонымен бірге тәрбиенің жан-жақты және үйлесімді сипатын қамтамасыз етуге тырысу керек. Тек қана ізгілік дамуын тән, дене тәрбиесімен, еңбек қабілетін көңіл-күймен, сананы эстетикалық сезіммен табиғи байланыстыра отырып, мектеп жасына жетпеген баланың барлық сапа-қасиеттерін бірқалыпты және үйлесімді дамытуға болады.

Мектеп жасына дейінгі баланың қабілеттері дәл, сезімтал қабылдауға, күрделі жағдайларда жол таңдауға епті, сөз байламы, бақылағыш және тапқыр келеді. 6 жасқа жақындағанда арнайы, мысалы, музыкалық, көркем өнерлік қабілеттері дами бастайды. Баланың ойлау қабілеті оның таным-білімімен байланысты, неғұрлым көп білген балада жаңа ойлар құрастыруға қажет ұғымдар қоры ұлғая түседі. Бірақ, жаңа білімдерді жинақтау барысында бала өзінің алғашқы ұғымдарын жетілдіре түсумен бірге, мағынасы күнгірт, белгісіз болған болжаулар мен түсініксіз сұрақтар шеңберіне шырмалады.

Кіші жастағы бала өте қызыққыш, көп сұрақтар беріп, дер кезінде жауабын талап етеді. Бұл жаста ол шаршап-шалдығуды білмейтін зерттеушіге айналады. Тәрбиешілердің көпшілігі мұндай жағдайда баланың талғамдарын қанағаттандырып, құмарын басу үшін ол неге қызықса, не жөнінде сұрап жатса, соған жауап беріп, үйрету, оқыту орынды болатынын алға тартады. Бірте-бірте балалардың үлкендермен қатынасы өзгере бастайды. Әлеуметтік шарттармен еңбек дағдыларының қалыптасуы жалғаса түседі.

Осы жаста балалар өзін-өзі күту, жуыну, тіс тазалау сияқты әрекеттері өмірлік әдеттерге айналады. Егер осы қасиеттердің қалыптасу дәуірін байқамай, өткізіп алсақ, онда олардың орнын толтыру өте қиынға түседі. Бұл жастағы баланың сезімі ауысымды, қозғыш келеді. Әр күні көретін теледидардағы қысқа хабарлардың өзі оның денсаулығы үшін өте зиянды. 2 жасар баланың ата-аналарымен бір сағат, кейде одан да артық теледидар алдында отырып қалатын жағдайлары көп ұшырасады. Бала әлі өзінің не тыңдап, не көріп отырғанын түсіну дәрежесіне жеткен жоқ. Сондықтан, оның жүйке жүйесі үшін шектен тыс тітіркендіргіш болған теледидар оны шаршатып, көз жанарын әлсіретеді.

Ал ата-аналар болса, тәрбиешілер мен дәрігерлердің кеңесін жол-жөнекей тыңдап, құлақ асқысы келмейді. Мектепке дейінгі жастың соңғы кезеңінде балаларда саналы белгіленген мақсат және ерік-күшімен байланысты ырықты, белсенді зейін нышандары көрінеді. Ырықты және ырықсыз зейін бірінің орнына бірі келіп, алмасып тұрады. Зейіннің бөліну және ауысу қасиеттері әлсіз дамыған.

Сондықтан да, бала бір орнында отыра алмайды, аландағыш, назары шашыраңқы.

Баланың ақыл дамуында математикалық ұғымдар маңызды рөл атқарады. Дегенмен, орынды әдістерді қолданып, оқытатын болсақ, бала білім игеруде көңіл толарлықтай табыстарды иеленуі мүмкін. Ақыл дамуы желісінде түсінім «кедергілері» ұшырасады. Бұл құбылыстың мәнін ашуда швед психологы

Ж.Пиаже көп еңбектенген. Балалар ойын барысында ешқандай оқымай-ақ заттардың формасы, көлемі, саны жөніндегі түсініктерді жеңіл игеріп алады. Бірақ, арнайы педагогикалық басшылық болмай, қатынастарды түсіну «кедергілерінен» балалардың аттап өтуі қиын.

Мысалы, мектепке дейінгі бала қай жерде көлемдік, ал қай жерде сандық артықшылық барын түсіне алмай дал болады. «Бір кило мақта ауыр ма, бір кило темір ауыр ма?» деген сұраққа бала ойлануға ақылы жетпегендіктен, бір кило темір ауыр дей салады. Бұл қарапайым мысал ойлаудың принциптік мүмкіндіктерін ашып береді. Мектеп жасына дейінгі баланы өте қиын және күрделі заттарға үйретуге болады, бірақ, одан түсер пайда жоқтың қасы. Халықтық педагогика, әлбетте «Пиаже кедергілерін» білген, сондықтан да, бала тәрбиесіне даналықпен келесі тұжырымды қосқан: «Жас күнінде жаттасын, есейгесін түсінер»

Қолданылған әдебиеттер:

1. Ә. Меңжанова «Мектепке дейінгі педагогика» - Алматы «РАУАН» 20 – 46 беті
2. Ф. Н. Жумабекова «Мектепке дейінгі педагогика» Астана
3. «Мектепалды даярлық» журналы № 6, 2009ж
4. «Отбасы және балабақша» журналы № 5, 2008ж

ОҚУШЫЛАРДЫҢ ӨЗДІГІНЕН БІЛІМ АЛУЫН ҰЙЫМДАСТЫРУДАМАРШРУТТЫҚ КАРТАНЫҢ ТИІМДІЛІГІ

А.Н.КОЖАЕВА

Қарағанды қаласы, «№ 85 ЖББОМ» КММ

Оқушылардың оқу мен шығармашылық белсенділігін қалыптастыратын факторлардың маңыздысы – оқушылардың өздігінен білім алуын ұйымдастыру. Тек әр оқушының нәтижеге бағытталған жүйелі түрде өздігінен жұмысы –тақырыпты терең меңгеріп, ой өрісіне сәйкес білім-біліктерін қалыптастырып, орнықтыруға мүмкіндік береді. Білім деңгейі мен қажеттілігі әртүрлі оқушылармен жұмыс істеу барысында сабаққа маршруттық карталар құру ой туындады. Оқу сабақтарын сапалы ұйымдастыру үшін оқушылардың тақырыпты түсініп, алған білімдерін қолдану, танымдық белсенділіктерін дамыту үшін сараланған дидактикалық материалдарды қолдану қажет. Осындай дидактикалық материалдар біздің қолданып жүрген маршруттық карталар. Оқу үдерісінде оқушының өздігінен білім алуын ұйымдастыруда тиімді тәсілдің бірі маршруттық картаны қолдану екендігіне өз тәжірибемізде көз жеткіздік.

Оқушылардың өздігінен жұмыс істеуі оның танымдық белсенділіктерін, тәуелсіздігін, ақпараттық құзыреттілік және шығармашылықтарын арттыратыны сөзсіз. Сабақтың нәтижесі жеке, жұптық және топтық жұмыстарының үйлесімдігіне байланысты. Оқушылар белгілі бір тапсырма орындауға арналған қадамдап көрсетілген нұсқаулығымен жұмыс жасайды. Кейбір жағдайларда топтық жұмыс жасаған кезде оқушылар келесі топтарға бөлініп кететін көрініп тұрады, олар: 1 топ – оқу материалды есте сақтап оны стандартты талапқа сай меңгеретін оқушылар; 2 топ - оқу материалды меңгеріп, проблема шешуде өз ойын еркін айтып, қорытынды жасайтын оқушылар; 3 топ - оқу материалды меңгеру және танымдық міндеттерді шешуге шығармашылық көзқараспен қарайтын оқушылар.

Бірақ бұл саралау оңтайлы деп санау қате, себебі, кейбір оқушылар өздерін өте жақсы сезінеді ал кейбіреулерінің өздеріне деген сенімдері түсіп қалу мүмкін. Маршруттық картаны қолдану - әр оқушының жұмысын саралап, пәнге деген танымдық белсенділіктерін арттыруға, шығармашылықпен ойлауға топтық жұмысты тиімді ұйымдастыруға, өз білімдерін одан әрі жетілдіруге және өздігінен білім алуға уәждейді.

Бұл әдісті сабақтың әр кезеңінде мұғалімнің қалауымен қолдануға болады. Жаңа тақырыпты меңгеруге немесе алған білімді бекіту үшін тапсырмаларды орындау барысында, түрлі шығармашылық тапсырмаларды орындауда бұл әдіс оқушының жүйелі, нәтижеге бағытталған жұмыс жүргізуіне мүмкіндік береді. Мұндай жұмыс кезінде оқушылардың мұғалімге тәуелділігі азаяды, егер кедергілер немесе қиындықтар туындаған жағдайда қандай әрекеттер жасау керектігін біледі және әр оқушы кез –келген тапсырмаға дұрыс жұмыс нәтижесінде қол жеткізуге болатындығына көз жеткізеді.

Маршруттық картасын дайындау кезінде бірнеше жағдайларға көңіл бөлу керек:

- орындалатын тапсырма барлық оқушыларға қол жетімді болуы қажет;
- қадамдары мен нұсқаулар нақты және оқушыларға түсінікті болуы қажет;
- әр сабақта және әртүрлі тақырыпта қолданатын картаның орындалатын қадамдары көп өзгертілмеуі тиіс, яғни жүйелілік сақталып отыруы керек.

Соның нәтижесінде оқушылар бастапқыда үнемі тапсырманы маршруттық картаны пайдаланып орындап отырса, біртіндеп, оларда осындай тапсырмаларды қалай орындау біліктіліктері қалыптасады. Маршруттық картаны сабақта АКТ мен немесе АКТ сіз де қолдануға болады. Тақырып бойынша негізгі сұрақтар, терминдер, формулалар, химиялық реакциялар және туындаған сұрақтарға жауап беру үшін оқулықтың жауабы жазылған беттері көрсетілген. Ерекше бекітуге арналған сұрақтар белгілі бір түспен анық көрсетуге, мысалы, 1 тапсырмада оксидтерді құрастыру болса, екінші тапсырмада оларды екі түрлі атау берілген. Химия пәнінен 8 сыныпта «Тотығу.Оксидтер» тақырыбын оқушылар оқулық мәтінімен жұмыс істеу барысында, өз беттерімен меңгеруі үшін бірнеше қадамнан тұратын маршруттық карта жасалынды.

Мақсаты: Оқушылар оксидтердің формуласын дұрыс құрастырады.

1 тапсырма: Төмендегі элементтер бойынша оксидтердің формуласын құрастырыңыз.

S(VI) Cu (II)
P(V) N (IV)
Al (III) K (I)

Мақсаты: Оқушылар оксидтерді екі түрлі әдіспен атайды.

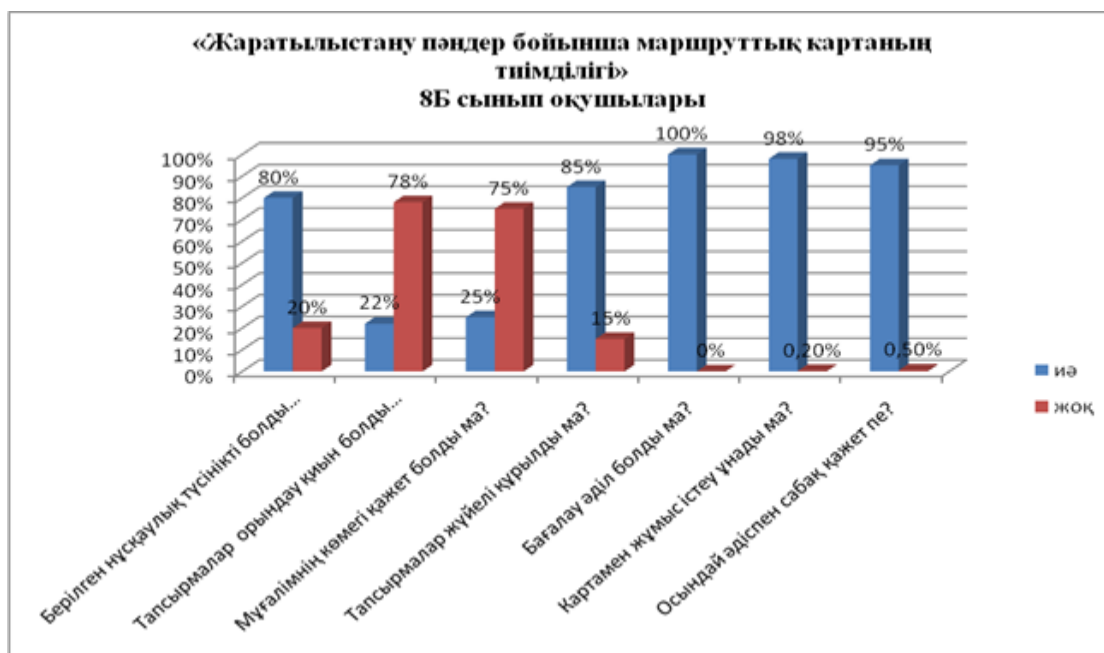
2 тапсырма. Кестеде берілген оксидтерді екі тәсілмен атаңыздар:

формуласы	1 жол	2 жол
K ₂ O		
Fe ₂ O ₃		
FeO		
Mn ₂ O ₇		
N ₂ O ₅		
CO ₂		

Сабақты осындай әдіспен жоспарлау арқылы, оқушының жеке тәуелсіздігін сезіндіріп, көбірек өз бетімен жұмыс істеуге, өзін-өзі басқаруды, өз білімін бағалауға үйренеді. Ерекше ататын болсақ, оқушыларда өздеріне деген сенімділік қалыптасады. Маршруттық картасын одан әрі жетілдіріп, тапсырмаларды орындаған кезде бағалау критерийлерін жасақтауға болады. Яғни, оқушы жоғары нәтиже көрсету үшін қандай талаптарды орындау қажеттігін біле отырып жақсы бағаға ұмтылады және өз жұмысын нақты бағалай алады, қойылған бағаға немесе ынталандыруға түсінбеушілік сұрақтар туындамайды. Осы оқу жылында біз мектеп тренері ретінде «Тәжірибедегі рефлексия» атты бағдарламаны жүзеге асырудамыз. «Маршруттық карта әдістемесі» атты семинар тренинг өткіздік. Семинар барысында картаны құру алгоритмін тәжірибе жүзінде көрсеттік. Мұғалімдерді бағалау аясында тізбектелген сабақтарды өткізуде жаратылыстану пәні мұғалімдері осы әдісті қолданумен сабақтар өткізді. Сабақ беру кезінде мұғалімдер төмендегідей пікірлер айтты. «Б» әріптесіміз «Маршруттық карта оқушылардың өздігінен білім алуға үйретудің маңыздысы және математика пәнінде қолдану нағыз оңтайлы әдіс». С әріптесіміз «Маршруттық карталарды сабақтарымда қолдануда біршама бағдар алдым, әр сабақтарымда жиі қолданамын». Қ әріптесіміз «Бұл әдісті физика сабағында қолдануға болатындығына көзім жетті».

Осы әдістің тиімділігін іс жүзінде бақылау үшін 8 Б сыныбында химия, биология, физика және математика пәндерінен сабақтар берілді. Оқушылардан 7 сұрақтан тұратын

сауалнама алдық, 19 оқушы қатысты. Ерекше айтып кететіні, оқу үлгерімі төмен оқушы тақырыптын түсінбей қалған жерін айта алмайтын, ал кәзір ол тек қана сұрақ нөмірін айтса, мұғалім немесе көрші отырған оқушы қосымша түсіндіріп береді. Нәтиже томендегі диаграммада көрініп тұр:

Химия пәнінен оқушылардың сауатылықтарын қалыптастыруға бағытталған тапсырмалар құруға болады. Мысалы «Металдар» тарауындағы мырыш, мыс, темір және т.б. тақырыптарында оқушы әр химиялық формула, нақты бір затқа негізделген, ал әр химиялық реакцияның сыры болады. Химиялық реакция – бұл нақты үдеріс, ол қоршаған табиғатта, тірі ағзаларда және тұрмыста күнделікті жүріп жатқан процесстер екенін түсінсе сабаққа деген қызығушылықтары арттады.

Ең маңыздысы химия пәні өте қызықты және қажет екендігіне оқушылардың көздерін жеткізу керек. Үлгі ретінде «Мырыш» :1 мақсат: «Мырыш», жалпы сипаттамасы. *Пәні:* химия. Мырыш – химиялық элемент, адам ағзасындағы құрамы және оның маңызды қасиеттері. Шешу барысында мәтінді оқып болған сон, тапсырмаларды орындайды. Бұл мақсат төмендегідей дағдыларды қалыптастырады:

- ⇒ Ұсынылған мәтіннен қажетті ақпаратты алу;
- ⇒ Математика, биология пәндерінен алған білімдерін қолдану;
- ⇒ Ақпаратты сызбаға салу;
- ⇒ Ең маңыздысын түртіп алу;
- ⇒ Жаратылыстану ғылыми білімдерін нақты өмірде қолдану.

№3 тапсырма «Мырыш» /9 сынып/

Адам ағзасына әр күні 15 мг мырыш түседі, тәулік қажеттілігі 50 мг. Ағзаға бұл элементтің күніне 1 мг түскен жағдайда мырыш жетіспеушілігі туындайды, уыттылық шегі күніне 600 мг құрайды. Адам ағзасына мырыштың 90 % тағаммен түседі. Ол сиыр етінде, бауырда, бидай жармасында өте көп кездеседі. Бұл элемент ағзаға Zn^{2+} ион түрінде түседі. Мырышты ағзаға жақсы сіңу үшін А және В6 витамин қажет. Бұл элементтің сіңіруіне мыс, мырыш, темір және кальций кедергі болады. Ересек адамның ағзасында 3 г/70кг сәйкес келеді. Мырыш барлық ұлпалар мен мүшелерде болады:

бұлшықет	сүйек	тырнақ	бауыр	шаш
1 кг 240 мг	1 кг 170 мг	1 кг 300 мг	1 кг 150 мг	1 кг 400 мг

Күніне 11 мг жуық мырыш ағзадан шығарылып отырады оның 5% зәрмен шығады.

Мәтінге сұрақтар:

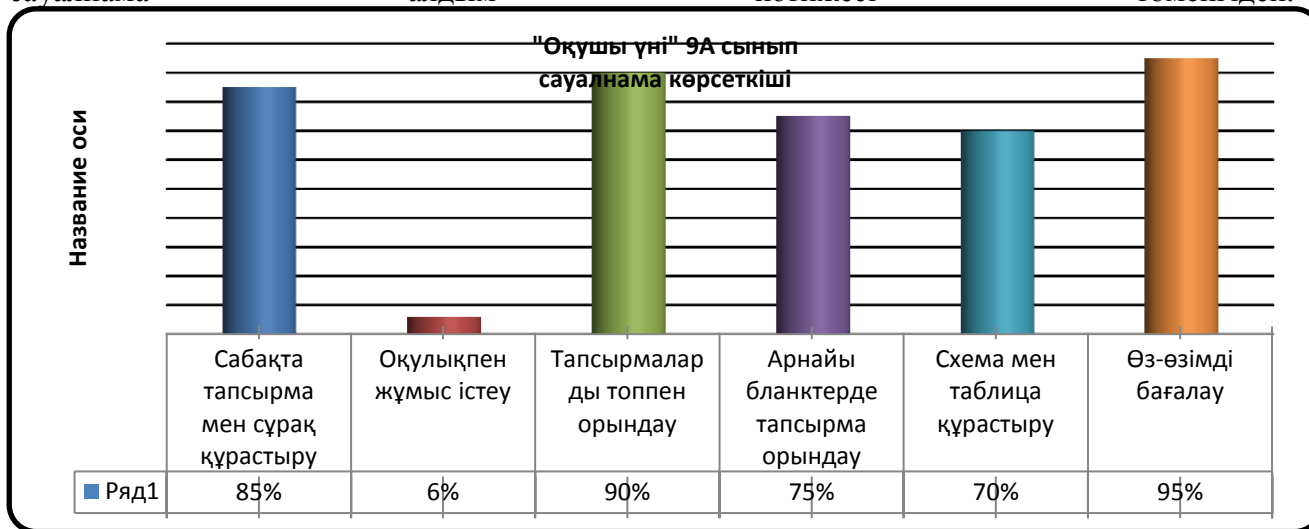
1. Ағзаға қанша миллиграмм мырыш түсетін есепте.
2. Адам ағзасына тағаммен түсетін мырыштың мөлшерін есепте.

3. Кестені қолданып мырыштың пайыздық мөлшерін есепте.

бауыр	бұлшықет	сүйек	тырнақ	шаш

4. ПЖ бойынша сипаттама беріп, электрондық формуласын жаз.

Оқыту барысында осындай әдістерді пайдалану бойынша «Оқушы үні» жобасы арқылы сауалнама алдым нәтижесі төменгідей.

Функционалдық сауаттылық – адамның сыртқы ортамен қарым-қатынасқа түсе алу қабілеті және сол ортаға барынша тез бейімделе алуы мен қарым-қатынас жасай алу деңгейінің көрсеткіші. Егер әр мұғалім өз сабағын басқа пәндермен кіріктіріп өткізсе, сабақ барысында жаңашыл, белсенді әдістерді қолданса, сабақта ойын элементтерін қолданса міндетті түрде осы мақсатқа жетеміз. Функционалды сауатты оқушы тәрбиелеу үшін біз өзіміз оқып үйренуден жалықпай дамып отыруымыз қажет. Өзімнің жұмысымды орыс данасы Н.И.Пироговтың сөзімен аяқтасам деймін: **«Оқыңыз, көріңіз, үйреніңіз, пайымдаңыз және бәрінің ішінен ең пайдасын алыңыз».**

Білім мазмұнының жаңаруына сәйкес, ұстаз еңбегінің жемісі білімді шәкірттері болса, оқушыны жалықтырмай, сабақ үдерісін саралап дидактикалық тапсырмалар қолдану арқылы сапалы да сындарлы білім беру қажет.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. «Назарбаев Зияткерлік мектептері» ДББҰ «Мұғалімге арналған нұсқаулық» - Алматы, 2014
2. Мектеп оқушыларының функционалдық сауаттылығын дамыту жөніндегі 2012- 2016 жылдарға арналған ұлттық іс-қимыл жоспары: / Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2012 жылғы 25 маусымдағы №832 қаулысы // ресми мәтін. Астана: Әділет, 2012. – 14 б.
3. Крупник, С.А. Функциональная грамотность / С.А. Крупник, В.В. Мацкевич. – М.: Педагогика, 2010.
4. «Тәжірибедегі рефлексия» жалпы білім беретін мектептердегі педагогика кадрларының кәсіби даму бағдарламасы. NIS- Астана – 2016.
Ы.Алтынсарин атындағы ұлттық білім академиясы республикалық ғылыми-әдістемелік және ақпараттық-талдамалық журнал «12 жылдық білім беру» № 2, 2015 жыл.

ИССЛЕДОВАНИЕ ПРОБЛЕМ ИННОВАЦИОННОЙ ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В СИСТЕМЕ СОВРЕМЕННОГО ТЕХНИЧЕСКОГО И ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ

ХАМЗИН М.К.

Карагандинский Высший колледж "Bolashaq".

Актуальность модернизации системы образования Казахстана обусловлена важностью социальной функции — выработки и трансляции знаний, которые выполняют в современном обществе ключевую роль в разделении труда.

Максимальный успех в модернизации системы образования Казахстана, может быть, достигнут лишь при условии, если все программные установки, положенные в образовательную политику, сумеют вобрать в себя максимум возможного из положительного потенциала, накопленного мировым опытом. И поэтому перед многими государствами, в особенности Центральной Азии, по-прежнему вопрос модернизации образовательной системы остается актуальным.

В Казахстане организационной основой национальной образовательной политики является Государственная программа развития образования РК на 2011–2020 годы.

Программа направлена на создание современной системы оценки качества образования, совершенствование стандартов образования, требований к уровню подготовки выпускников учебных заведений, появление различных типов учебных заведений разных форм собственности, информатизация образования и внедрение новых технологий обучения, активное привлечение негосударственных источников финансирования образования.[1]

Существующая практика инновационной деятельности в сфере образования, несомненно, имеет свои проблемы и трудности. Такая проблема, как развитие инновационных процессов, инновационной педагогической деятельности требует особого внимания и обязательного решения в независимости от нашего отношения к ней. В первую очередь, на помощь приходит образовательная литература, которая активно пытается помочь всем участникам данного процесса безболезненно войти в инновационный режим. Возможно, в связи с реформированием образования в Казахстане, требования возрастают, а несоответствия им ведет к невозможности качественного осуществления поставленных целей.

В трудах отечественных и зарубежных авторов Л. Н. Борисовой, В. И. Журавлева, Л. С. Подымовой, В. И. Загвязинского, М. М. Поташника, Н. Р. Юсуфбековой, О. Г. Хомерики, А. В. Хуторского, В. Я. Ляудиса можно найти исследования посвященные общим и специфическим особенностям инновационной педагогической деятельности.

По ряду различных причин (профессиональная, личностная позиция, мотивация, профессиональная готовность и т. д.) педагоги абсолютно противоречивы в отношении инновационной деятельности и применения педагогических инноваций. Такие ученые, как К. Ангеловски, М. М. Поташник, А. В. Лоренсов, Э. Роджерс, О. Г. Хомерики посвятили свои исследования вопросу отношения педагога к новшествам и инновационной деятельности. Общие проблемы, связанные с развитием инновационного процесса в системе современного образования, выделяет большинство ученых по данному направлению, такие как: Н. Р. Юсуфбеков, В. Л. Аношкина, С. В. Резванов, А. М. Бахтызин, М. М. Поташник, С. Д. Поляков и др.

1. «Сопrotивление самой системы образования – одна из самых значительных проблем. До 80 % педагогов не готовы и не хотят изменений. Подобная ситуация возникает при отсутствии в образовательном учреждении инновационной среды, морально-психологической обстановки, подкрепленной комплексом мер организационного, методического, психологического характера, обеспечивающих введение инноваций в образовательный процесс. Отсюда следует методическая неподготовленность преподавателей, слабая информированность по нововведениям.

2. Проблема технологизации образовательного процесса. Следствием данной проблемы является несоответствие между развитием образовательных учреждений и общим уровнем культурного и технического окружения. Сюда входит еще одна непростая задача совмещения гуманистически направленного образования с внедрением информационного и дистанционного обучения.

3. Проблема стандартизации образования. Любое образовательное учреждение с традиционной педагогической практикой является государственным. Это означает, что вузу, по большому счету, предписано сформировать «полезного человека-функцию». Доминантой инновационного обучения является индивидуализация мышления и действий педагога и обучаемого во всех планах, как в подходе к учебному плану, так и в изменении личности педагога и студента, смена мотивации студента и психолого-педагогической культуры педагога.

4. Проблема реализуемости педагогических инноваций. Она возникает по причине того, что либо инновация не проходит необходимой профессиональной экспертизы и апробации, либо внедрение педагогических нововведений предварительно не подготовлено ни в организационном, ни в техническом, ни, самое главное, в личностном, психологическом отношении» [2].

Данные проблемы выделяют отечественные исследователи в сфере инновационных процессов в образовании. Вдобавок к существующим проблемам мною было выделено еще две трудности, препятствующие развитию инновационной педагогической деятельности, которые посчитала целесообразным добавить:

– проблема отношения образовательного учреждения и учредителя. Автономия, в реальности работающая и осуществляемая, в ряде случаев может стать решением задач по развитию, продвижению, внедрению инноваций;

– проблема отсутствия диффузии инноваций в современном образовании. При правильной подаче нововведения и его распространении по всей образовательной системе, возрастет как интерес к инновациям, так и количество самих педагогов-новаторов, в дополнении увеличится потребительская аудитория.

Если рассматривать педагогические инновации через понятие новизны, то можно выделить его основные характеристики: во-первых, во всем новом присутствуют элементы старого, уже ранее использовавшегося, за редким исключением; во-вторых, впервые само новшество появляется исключительно для их создателей, остальные же узнав о нем, могут уже давно работать с ним. Соответственно, каким бы не было новшество или инновация оно будет включать в себя уже ранее зародившийся инновационный процесс. Получается, что основополагающим понятием инновации является – инновационный процесс. Развитие инновационных процессов в образовании зависят от трех основных аспектов: психолого-педагогического, организационно-управленческого и социально-экономического. Также существуют определенные условия, которые способствуют, либо препятствуют инновационному процессу в целом.

В данном контексте положительная субъективная оценка внедряемых или применяемых новшеств является одной из наиважнейших характеристик педагога системы профессионального образования. При условии, если смысл новшества принят педагогом, то в его деятельности не будет места различным видам имитации инновационной деятельности, по С. И. Краснову, – это:

1) всё хорошо только «на бумаге» (реальная практика инновационной деятельности не соответствует ее описанию);

2) «намеренно» или «случайно» упрощенная инновационная деятельность (неполноценная инновационная деятельность);

3) совмещение двух видов имитаций [3].

Такой показатель в виде сопротивления педагога к участию в инновационной деятельности является отрицательной субъективной оценкой инновации. Н. Р. Юсуфбекова отмечает, что сопротивление новшествам естественный и закономерный процесс, так как сохранение постоянности сложившихся представлений о практике воспитания и обучения играет очень важную роль в педагогической деятельности [4]. Подтверждают данную теорию в своих исследованиях А. Е. Капто, А. Б. Бакурадзе, Л. М. Митина, Н. В. Немова, А. М. Моисеев, К. М. Ушаков, О. Г. Хомерики.

Как и любая наука, педагогика имеет свою структуру и назначение. Переходя от теоретического исследования к практической деятельности, в педагогике стоит помнить об одном важном факторе инновационного процесса. По мнению В. А. Сластенина и Л. С.

Подымовой, это формирование инновационной готовности педагога, которое предусматривает:

- «на основе мотивов и диспозиций сознательный анализ своей профессиональной деятельности;
- проблематизацию и конфликтизацию педагогической действительности;
- творческий поиск и творческое отношение к миру;
- открытость профессиональным новшествам;
- опору на рефлексивность и построение системы смыслов;
- стремление к самореализации;
- критического отношения к педагогическим нормативам» [4].

Учитывая все эти факторы, можно эффективно реализовать инновационный процесс, как в теории, так и на практике. Изучая данную тему, возникла мысль: получается, чтобы добиться успеха, следуя по пути инновационного развития в педагогике, необходимо в идеале учесть, соотнести и реализовать все вышеизложенные аспекты и факторы. Но при нашей образовательной действительности максимум, что мы из этого получим, – это или образец для подражания (до конца не принятый и не признанный) или педагогическую технологию (плохо реализованную и малоэффективную). Радует то, что педагогов-новаторов становится все больше, несмотря на все трудности в их инновационной деятельности.

Данная тема очень обширна, поднятые проблемы очень серьезны и не проработаны. Для того чтобы решение этих проблем стало реальным, необходимо создать целостное понятие «инноваций в образовании» и «педагогической инноватики», выделить и утвердить, сделать общепринятыми критерии инноваций, дать возможность беспрепятственному развитию инновационного процесса внутри системы профессионального образования. Возможно, следует пересмотреть принципы управления инновациями, но самое главное – необходимо активировать поддержку новаторства и его продвижения в отечественном образовании.[5]

Литература

1. «Білімді ел» Республиканская образовательная общественно-политическая газета <https://www.bilimdinews.kz/?p=5974>

2. Бахтызин, А. М. Инновационные процессы в современном образовании: сущность, проблемы, перспективы [Текст] / А. М. Бахтызин // Психопедагогика. – 2008. – № 4. – С. 67.

3. Краснов, С. И. Нормы социального проектирования и имитации инновационной деятельности [Текст] / С. И. Краснов // Проблемы проектирования в работах аспирантов ИЛИ РАО за 1994 г. – 1995. – С. 59–64.

4. Сластенин, В. А. Педагогика: инновационная деятельность [Текст] / В. А. Сластенин, Л. С. Подымова. – М. : ИЧП «Изд-во Магистр», 1997. – 224 с.

5. Юсуфбекова, Н. Р. Тенденции и законы инновационных процессов в образовании [Текст] / Н. Р. Юсуфбекова // Новые исследования в пед. науках. – 1991. – № 2. – С. 6–9.

«МӘНГІЛІК ЕЛ» - ЖАРҚЫН БОЛАШАҚ

БЕЙСЕКЕЕВА С. Р., КҮРЖІКЕН А. Қ.

Қарағанды қаласы

Ю. Н. Павлов атындағы №35 ЖББО мектеп

«Қазақ елінің ұлттық идеясы қандай болуы керек?» деген сауал жиі талқыға түсетінін көріп жүрмін. Біз үшін болашағымызға бағдар ететін, ұлтты ұйыстырып, ұлы мақсаттарға жетелейтін идея бар.

Ол – Мәңгілік Ел идеясы.

Қазақ елі, Мәңгілік Ел, Ұлы Дала елі деген киелі ұғымдар уақыт көшімен қилы дәуірді бастан өткерген халқымыздың өткені мен бүгінгі хал-күйінен хабар беретіндей. Қазақстан Республикасының Президенті, Елбасы Н.Ә.Назарбаев 2014 жылғы Қазақстан халқына Жолдауында «Біз Жалпыұлттық идеямыз – Мәңгілік Елді басты бағдар етіп, тәуелсіздігіміздің даму даңғылын Нұрлы Жолға айналдырдық. Келешек ұрпақтың жарқын болашағы үшін әрқайсымыздың ортақ құндылықтарға өз үлесімізді қосуымыз шарт. Мәңгілік Ел идеясы – біздің мүдделерімізге, қоғамымыздағы тыныштыққа, ынтымақтастыққа қызмет ететін, бағыты мен бағдары анық жол. Сол арқылы бізді бейбітшілік пен келісімді, ұлтаралық татулық пен толеранттылықты сақтай отырып, сындарлы кезеңдерден сүріндірмейтін ұлы жол. Алдына мақсаттар қоя білетін, ертеңіне сеніммен қарайтын, тілі мен дініне берік, жастары алғыр, рухы биік, жақсылыққа жаны құштар халық қана тарихта «Мәңгілік Ел» болып қалатыны анық» деген.

Бүгінгі қазақ елінің басты мақсаты – әлеуеті жоғары, экономикасы мығым, бірлігі жарасқан, бәсекелестікке қабілетті, ең мықты 30 елдің қатарынан көріну. Қазіргі таңда жеке адам ғана емес, мектеп жасындағы оқушылар, тіптен бастауыш сынып оқушыларының өзі бәсекелік қабілетін арттырса ғана табысқа жетуге мүмкіндік алады. Бәсекелік қабілет дегеніміз – ұлттың аймақтық немесе жаһандық нарықта бағасы, немесе сапасы жөнінен өзгелерден ұтымды дүние ұсына алуы. Бұл материалдық өнім ғана емес, сонымен бірге, білім, қызмет, зияткерлік өнім немесе сапалы еңбек көзі болуы мүмкін. Болашақта ұлттың табысты болуы оның табиғи байлығымен емес, адамдарының бәсекелік қабілетімен айқындалады. Сондықтан, әрбір қазақстандық, сол арқылы тұтас ұлт ХХІ ғасырға лайықты қасиеттерге ие болуы керек. Мысалы, компьютерлік сауаттылық, шет тілдерін білу, әркімнің алға басуына сөзсіз қажетті алғышарттардың бірі болып табылады. Сол себепті, «Цифрлы Қазақстан», «Үш тілде білім беру», «Мектептегі жаңа мазмұнды білім» сияқты бағдарламалар – ұлтымызды, яғни барша қазақстандықтарды ХХІ ғасырдың талаптарына даярлау.

Тәуелсіз елімізді бір мақсат, бір мүдде, бір болашаққа жұмылдырып отырған Елбасымыз өз жолдауында «Біз үшін ортақ тағдыр- бұл Мәңгілік Ел, лайықты әрі ұлы Қазақстан!» деген. Әлем елдерімен терезесі тең қатынас құрып, әлем картасынан ойып тұрып орын алатын Тәуелсіз Мемлекет атану, ұрпағы ертеңіне сеніммен қарайтын бақытты Ел болу еді. Біз армандарды ақиқатқа айналдырамыз. Ендігі жерде байлығымыз да, бақытымыз да болған Мәңгілік елімізді көздің қарашығындай сақтай білуіміз керек.

Бұл идеяны жүзеге асыру үшін мектептерде мақсатты түрде тәрбие жұмыстарын жүргізу, сонымен қатар барлық оқу пәндерінің тәрбиелік мәнін күшейту. Қазіргі таңда оқытылатын пәндер рухани-адамгершілік қасиеттері мен білім алушылардың патриоттық сезімдерін қалыптастыруға, қазақстандық отаншылдық пен азаматтық жауапкершілікке, ұлттық сана-сезім мен толеранттылыққа бағытталған. Бұл құндылықтар жалпы оқу-тәрбие жұмысының негізі, бастауыш мектепте оқытылатын пәндердің арқауы болуы тиіс. Сондықтан біз күнделікті кез келген пәнді оқыту барысында әрбір сабақта «Мәңгілік Ел» құндылықтарын оқушылардың бойына сіңіруді естен шығармаймыз.

➤ Бастауыш мектепте «Мәңгілік ел» идеясы бойынша берген білім мен тәрбиемізден не күтеміз?

➤ Оны қалай жүзеге асырамыз? деген сұрақтар туындайтыны анық.

Бұл сұрақтарға жауапты 1-4 сынып оқушыларын оқыту мен тәрбиелеу арқылы табамыз дегім келеді. Мысалы: бастауыш сыныптарда өтетін барлық пәндер бойынша 1-4 сыныптарда берілген тақырыптар ата-ананы құрметтеуге, елін-жерін сүйуге, отансүйгіштік қасиеттерін оятуға арналған. Нақыл сөздерді, шешендік сөздерді талдауда негізі ойды табу, өмірде қолданысқа енгізуге дағдыларын көздейді. Үш жүздің билерінің астарлы шешендік

сөздерінің негізгі идеясын меңгерте отырып, ата-бабаларымыздың ерліктері мен тауып айтылған шешімдерін балаларға ұғындырып отырамыз. Басты ұстаным - балаларды шыншылдыққа, әділдікке тәрбиелеу. Қазақтың ұлы ақындары мен жазушыларының шығармалары арқылы оқушы бойына жетіспейтін қасиеттерді дарытамыз. Тек оқулықпен ғана шектелмей, іздену арқылы өздеріне қажетті материалдарды өз бетімен ізеніп, тауып алуға тапсырмалар беріліп отырады. Осы тәсіл арқылы оқушы өз бетімен білім алуға дағдыланады. Мысалы пән бойынша 2-сыныпта оқушыларға ел, ана тілі, отбасы тақырыптарында шығарма, ой-толғаулар жазу, ребус, сөзжұмбақтар құрастыруды, сурет арқылы бейнелеу үнемі талап етіледі. Оқушылар бұндай тапсырмаларды үлкен қызығушылықпен орындайды. Оқу бағдарламасында пәнді оқыту мақсаты – ұлттық және жалпыазаматтық құндылықтар негізінде тұлғаның интеллектуалды дамуының қажетті деңгейін қамтамасыз етуге бағытталған. Математика сабағында қазақтың байырғы қара есептері мен логикалық есептері оқушының жас ерекшелігіне сай пайдаланылады. Еңбекке баулу, өнер сабақтарын негізгі пәндермен байланыстыра отырып оқытуда оқушы іс-әрекет арқылы білім алады. Өмірге деген, өнерге деген сүйіспеншілігі артады. Өзіне өзі қызмет ете алады. Айналадағы дүниенің қадір қасиетін түсінеді. Өзін тануға мүмкіндік болады.

«Ұлт мұрасы» тәрбие жұмыстарының аймақтық кешенді бағдарламасын жүзеге асыра отырып, оқушыға тәрбие беруде кез-келген тәрбие сағаттарының негізгі мақсаты оқушы бойына отансүйгіш, имандылық, тұлғаның адамгершілік қасиеттерін қалыптастыруына ықпал ету. Әр сынып сағаттарының өтілу барысын өзгертіп, тақырыптың мағынасына үңілуге, ондағы «Мен не үйрендім? Мен қалай үйренемін? Мен оны қайдан аламын?» сұрақтарына жауапты өз бойынан табуға тарту.

Сапалы білім мен жақсы тәрбие – ұзақ мерзімді талап ететін және екі жақты сипатқа ие болатын күрделі процесс. Ол мұғалім қажырлы еңбегінің нәтижесі ғана емес, ата-ананың отбасындағы тәрбиені ұйымдастыруына байланысты. Бала тәрбиесіне мектеп пен отбасының ықпалы күшті болса, болашақ жас жеткіншектерге берген тәрбиенің нәтижесі де сапалы болмақ.

Осыған орай 2-сыныпта өткен әдебиеттік оқу сабағынан «**Туған жерімнің тұрғындары**» атты сабақ ұсынылады.

Сабақтың тақырыбы: Әбдіжәміл Нұрпейісов. Туған жерімнің тұрғындары.		Әдебиеттік оқу Мектеп: №68 МИББ кешені Мұғалімнің аты-жөні: Кадирова А.Ж. Күні: 05.12.2017.	
СЫНЫП: 2	Қатысқан оқушылар саны:	Қатыспаған оқушылар саны: 0	
Сабақ негізделген оқу мақсаттары	2.2.1.2 - шығарманы іштей оқып, ондағы қажетті ақпараттарды белгілеп оқу 2.1.4.1 - сөйлеу барысында мақал-мәтелдерді, вербалды емес тілдік құралдарды қолдану 2.3.4.1 - мұғалімнің көмегімен орфографиялық, пунктуациялық, стилистикалық қателерді табу және түзету		
Сабақ нәтижесі:	Оқушылардың барлығы мынаны орындайды: Оқулықта берілген және қосымша тапсырмаларды орындайды. Жазба жұмыс жасайды. Сұраққа жауап береді. Оқушылардың көбісі мынаны орындайды: Топтық жұмысты брлесе орындайды.Өз бетінше жұмыс жасайды. Сұраққа жауап береді. Қосымша үлестірме ресурстармен жұмыс жасайды. Оқушылардың кейбіреуі мынаны орындайды: Оқулықтан тыс берілген қосымша тапсырмалады орындайды, тақырып бойынша қосымша мәліметтер мен дәлелдер келтіреді.		

Бағалау критерийі	Жеке, жұптық, топтық тапсырмаларды орындай алады. Сабақ барысында тыңдаушының назарын өзіне аудара алады.	
Тілдік мақсаттар	Туған жерімнің тұрғындары; -диалог құру; -топырағына тер төгу;	
Құндылықтарға баулу	<ul style="list-style-type: none"> - бұл- қоғамымыздағы ұлттық бірлік, бейбітшілік пен келісім - зайырлы қоғам және жоғары руханият -МәңгілікЕл - Өзгелердің көзқарасына құрметпен қарау; - Жауапкершілік - Өмір бойы ізденіс үстінде болуға дайын болу 	
Алдыңғы білім	Отан , ел , Қазақстан	
Пәнаралық байланыс	Музыка, қазақ тілі.	
Сабақтың жоспары		
Жоспарлан-ған уақыт	Сабақ барысы :	Ресурс-тар
Басталуы 3 минут	<p>Психологиялық ахуал қалыптастыру: «Аялы алақан» Мақсаты: жылылық, сенімділік деңгейін, еркіндікті дамыту. Нұсқаулық: қатысушылар шеңбер болып отырады. «Бүгінгі сабақтан не алғыңыз, не көргіңіз келеді?» — сұрағын оқушыларға қойып, сұрақтарға жауап алу. Бастапқы қатысушы жанындағы көршісінің қолын ұстайды. Тренинг шеңбер бойымен жалғасады. (Тренинг соңында қатысушылар дөңгеленіп қолдарын ұстайды) -Балалар, біз осы сабағымызды Отанымызға арнайық . Ендеше Отанымызға да жақсы тілек тілейік</p>	«Аялы алақан» Тренинг.

<p>Өткенді қайталау 3 минут Ойтолғау Жаңа білім 10 минут</p> <p>Ортасы 10 минут</p>	<p>«Отан» видеоролик қарау М. Мақатаевтің өлеңдерін жатқа , мәнерлеп оқу. РАФТ технологиясы. Дорбадан түрлі заттарды алып, кір жаю технологиясы бойынша жіпке іледі. Білу және түсіну</p> <p>Әбдіжәмил Нұрпейісов. <u>22 қазан 1924</u> (93 жас) Үшкөң ауылы, Құланды поселкесі, <u>Арал ауданы</u>, Қызылорда облысы Туған жерімнің тұрғындары. Оқушылар оқулықтағы негізгі тақырыппен танысады. Тізбектеп оқиды</p> <p>«Көшбасшы және тыңдаушылар» әдісі Берілген жаңа тақырыпты түсіндіру үшін сыныптан өз еркімен бір оқушы Көшбасшы ретінде өзін ұсынады. Көшбасшының қалауынша мәтінмен жұмыс жүргізу.</p> <p>☀ Озіңнің туған жеріңнің тұрғындары. Білесіңдер ме?</p> <p>☀ Олар туралы айтып беріңдер.</p> <p>Қолдану Әбдіжәмил Нұрпейісов. Туған жерімнің тұрғындары. Дәптермен жұмыс.</p> <div style="text-align: center; border: 1px solid black; padding: 5px; width: fit-content; margin: 0 auto;">Әбдіжәмил Нұрпейісов</div> <div style="display: flex; justify-content: space-around; margin-top: 10px;"> <div style="border: 1px solid black; padding: 5px; text-align: center;">«Қан мен тер»</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 5px; text-align: center;">Қызылорда об. Туған</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 5px; text-align: center;">жазушы</div> </div>	<p>Видео Интер тақта Дорба Ағаш Гүл Үй Қала Қыстырғыш</p> <p>Оқулық, мәтіндер Диктафоннан тыңдау «Көшбасшы және тыңдаушылар» әдісі Оқулық, қабырға-ғалінген ватмандар, түрлі-түсті маркерлер</p>
---	--	--

<p>Сергіту сәті 1 минут</p> <p>Аяқталуы Сабақты бекіту 6 минут</p> <p>Стикермен жұмыс 2 минут</p> <p>Бағалау 1 минут</p> <p>Кері байланыс 3 минут</p>	<div style="text-align: center;"> <p>Талдау «Постер қорғау» әдісі Жаттығудың сипаттамасы:</p> <p>6 топқа бөлініп, «Туған жердің тұрғындары» мәтіні бойынша топтастыру жүргізеді, пікір бойынша бірлесіп алға шығып сөйлей алады</p> <p>Синтез "Таңда да таста" әдісі https://www.akavideos.com/watch?v=RAo-zw5U8gQ</p> <p>Кері байланыс Эдвард де Боно бойынша «Ойлаудың алты қалпағы» Ақ қалпақта сабақ бойынша фактілер мен шірлар араласқан ойлар айтылады. Кызыл қалпақ сезімді, болжамды және ішкі түйсікті білдіреді. Қара қалпақ бұл – сабақ бойынша сын-пікір, келесі сабаққа ұсыныс. Бүгінгі сабақ тақырыбының өмірмен байланыстылығы, қажеттілігі. Жасыл қалпақ шығармашылық жұмыс, сабақтағы жаңа ұғымдар Барлық 6 қалпақтың пікірлерін сабақ бойынша қорытынды ой.</p> <p>Туған жерге деген сезімдерді ерекше сөздермен білдіру. -Оқушылар тілек сөздерін стикерге жазып, тактадағы суреттерге жапсырмалайды.</p> <p>«Жетістік» баспалдағы.</p> </div>	<p>«Постер қорғау» суреттер, сөздер</p> <p>"Таңда да таста" әдісі</p> <p>6 қалпақ</p> <p>стикер</p> <p>Кері байланыс парағы. «Жетістік» баспалдағы.</p>
<p>Үйге тапсырма: оқу, дәптермен жұмыс.</p>		

Білім - барлық уақытта жоғары құндылықтардың бірі болған. Тек білімді, сауатты адам ғана келешек тізгінін қолына ала алады. Осыны ескере отырып Елбасы Н. Назарбаев өз Жолдауында Қазақстан Республикасының Білім беру жүйесін әрі қарай дамыту, жетілдіру жоспарын құрып, көптеген мақсаттарды көздеді. Бұл мақсатты жүзеге асыру үшін Сен жанбасаң лапылдап, Мен жанбасам лапылдап, Аспан қайдан ашылмақ деп - Омар Хайам айтқандай оқушыларымыз да заман ағымынан қалыспай, ұлттық құндылықтарды сақтап, білімді, белсенді болуы керек.

Бүгінгі ұрпақ білімді болса, ел ертеңі жарқын болмақ, сонда ғана біз "Мәңгілік ел" идеясын ұстанған мемлекет боламыз.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. <https://egemen.kz/article/nursultan-nazarbaev-bolashaqqa-baghdar-rukhani-zhanhgyru>
2. Егемен Қазақстан [2, 4-5]

ОБЩИЕ КОНЦЕПЦИИ РАБОТЫ СОЦИАЛЬНОГО ПЕДАГОГА С НЕБЛАГОПОЛУЧНОЙ СЕМЬЕЙ

БАЛАБЕКОВА Л.Г., ВИЛЬДАНОВА Е.Н., ДЕМЕНТЬЕВА М.А.

Карагандинский государственный университет имени академика Е.А.Букетова, г. Караганда

Согласно А.В. Мудрик, социальный педагог- это педагог, исследующий социальное воспитание в контексте социализации, т.е. воспитание всех возрастных групп и социальных категорий людей, осуществляемое как в организациях специально созданных для этого, так и в организациях, для которых воспитание не является основной функцией (например, предприятия) [1].

Цель его работы - создание благоприятных условий для личностного развития ребёнка (физического, социального, духовно-нравственного, интеллектуального), оказание ему комплексной социально-психологической помощи, а также защита ребёнка в его жизненном пространстве. Социальный педагог выступает посредником между ребёнком и взрослым, ребёнком и его окружением, а также в роли наставника при непосредственном общении с ребёнком или его окружением.

Он проводит социальную диагностику семей, составляет программу помощи семье, просвещает родителей в вопросах воспитания детей.

Социальный педагог по своему профессиональному назначению стремится по возможности предотвратить проблему, своевременно выявить и устранить причины, порождающие ее, обеспечить превентивную профилактику различного рода негативных явлений (социального, физического, социального и т. п. плана). Социальный педагог не ждет, когда к нему обратятся за помощью. В этической форме он сам «выходит» на контакт с семьей.

Объектом воздействия социального педагога могут быть ребенок в семье, взрослые члены семьи и сама семья, в целом, как коллектив.

Деятельность *социального педагога* с семьей включает три основных составляющих социально – педагогической помощи: образовательную, психологическую и посредническую (Рисунок 1).

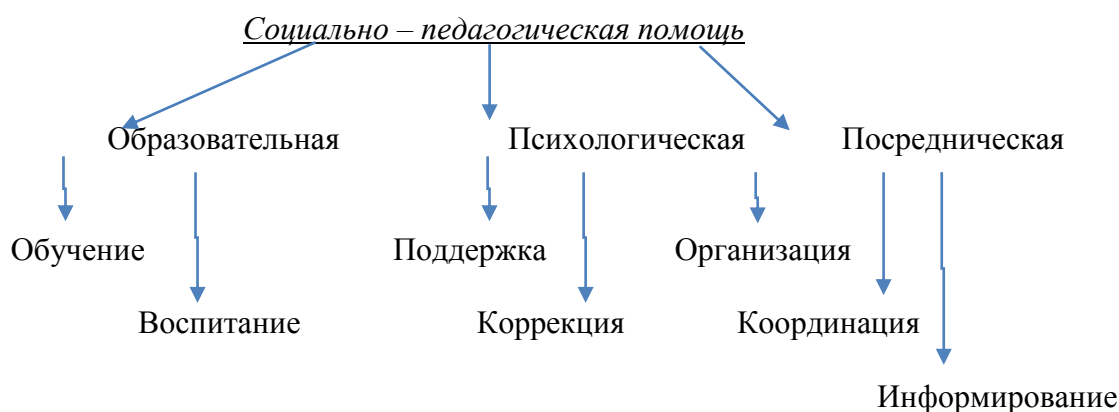

Рисунок 1. Составляющие социально-педагогической помощи.

Образовательная составляющая включает в себя два направления деятельности социального педагога: помощь в обучении и воспитании.

Помощь в обучении направлена на предотвращение возникающих семейных проблем и формирование педагогической культуры родителей.

Помощь в воспитании проводится социальным педагогом, в первую очередь, с родителями – путем их консультирования, а так же с ребенком посредством создания специальных воспитательных ситуаций для решения задачи своевременной помощи семье в целях ее укрепления и наиболее полного использования ее воспитательного потенциала.

Психологическая составляющая социально – педагогической помощи включает в себя 2 компонента: социально – психологическую поддержку и коррекцию.

Поддержка направлена на создание благоприятного микроклимата в семье в период кратковременного кризиса.

Коррекция межличностных отношений происходит, в основном, когда в семье существует психическое насилие над ребенком, приводящее к нарушению его нервно – психического и физического состояния. До недавнего времени этому явлению не уделялось должного внимания. К такому виду насилия относится запугивание, оскорбление ребенка, унижение его чести и достоинства, нарушение доверия.

Посреднический компонент социально – педагогической помощи включает в себя три составляющие: помощь в организации, координации и информировании.

Помощь в организации направлена на организацию семейного досуга, включающую в себя: организацию выставок – продаж поношенных вещей, благотворительных аукционов; клубов по интересам, организацию семейных праздников, конкурсов, курсов по ведению домашнего хозяйства, «клубов знакомств», летнего отдыха и др.

Помощь в координации направлена на активизацию различных ведомств и служб по совместному разрешению проблемы конкретной семьи и положения конкретного ребенка.

Помощь в информировании направлена на обеспечение семьи информацией по вопросам социальной защиты. Она проводится в форме консультирования. Вопросы могут касаться как жилищного, семейно-брачного, трудового, гражданского, пенсионного законодательства, прав детей, женщин, инвалидов, так и проблем, которые существуют внутри семьи.

Социальный педагог при работе с семьей выступает *в трех основных ролях:*

Советник - информирует семью о важности и возможности взаимодействия родителей и детей в семье; рассказывает о развитии ребенка; дает педагогические советы по воспитанию детей.

Консультант – консультирует по вопросам семейного законодательства; вопросам межличностного взаимодействия в семье; информирует о существующих методах воспитания, ориентированных на конкретную семью; разъясняет родителям способы создания условий, необходимых для нормального развития и воспитания ребенка в семье.

Защитник – защищает права ребенка в случае, когда приходится сталкиваться с полной деградацией личности родителей (алкоголизм, наркомания, жестокое отношение к детям) и вытекающими из этого проблемами неустроенности быта, отсутствие внимания, человеческого отношения родителей к детям.

Формы социально – педагогической помощи семье. Одна из форм работы социального педагога с семьей - *социальный патронаж*, представляющая собой посещение семьи на дому с диагностическими, контрольными, адаптационно – реабилитационными целями, позволяющая установить и поддерживать длительные связи с семьей, своевременно выявляя ее проблемные ситуации, оказывая незамедлительную помощь.

Патронаж дает возможность наблюдать семью в ее естественных условиях. Что позволяет выявить больше информации, чем лежит на поверхности. Проведение патронажа требует соблюдения *ряда этических принципов:* принципа самоопределения семьи, добровольности принятия помощи, конфиденциальности, поэтому следует находить возможности информировать семью о предстоящем визите и его целях.

Патронаж может проводиться со следующими целями:

- *диагностические:* ознакомление с условиями жизни, изучение возможных факторов риска (медицинских, социальных, бытовых), исследование сложившихся проблемных ситуаций;
- *контрольные:* оценка состояния семьи и ребенка, динамика проблем (если контакт с семьей повторный); анализ хода реабилитационных мероприятий, выполнения родителями рекомендаций и пр;

- адаптационно – реабилитационные: оказание конкретной образовательной, посреднической, психологической помощи [2].

Регулярные патронажи необходимы в отношении неблагополучных и прежде всего асоциальных семей, постоянное наблюдение за которыми в какой-то мере дисциплинирует их, а так же позволяет своевременно выявлять и противодействовать возникающим кризисным ситуациям.

Наряду с патронажем, занимающим важное место в деятельности социального педагога, следует выделить *консультационные беседы* как одну из форм работы с семьей. Консультирование, по определению, предназначено в основном для оказания помощи практически здоровым людям, испытывающим затруднения при решении жизненных задач.

Социальный педагог, работая с семьей, может использовать наиболее распространенные *приемы консультирования*: эмоциональное заражение, внушение, убеждение, художественные аналогии, мини – тренинги и пр.

Наряду с индивидуальными консультативными беседами, могут применяться *групповые методы работы с семьей (семьями) – тренинги*.

Социально – психологический тренинг определяется как область практической психологии, ориентированная на использование активных методов групповой психологической работы с целью развития компетентности в общении.

Групповые методы работы дают возможность родителям обмениваться друг с другом опытом, задавать вопросы и стремиться получить поддержку и одобрение в группе. Кроме того, возможность принимать на себя роль лидера при обмене информацией развивает активность и уверенность родителей.

Еще одна форма работы социального педагога с семьей - *социально – педагогический мониторинг семьи* – это научно обоснованная система периодического сбора, обобщения и анализа социально – педагогической информации о процессах, протекающих в семье, и принятие на этой основе стратегических и тактических решений.

Основные принципы мониторинга: полнота, достоверность, системность информации; оперативность получения сведений и их систематическая актуализация; сопоставимость получаемых данных, которая обеспечивается единством избранных позиций при сборе и анализе информации; сочетание обобщающих и дифференцированных оценок и выводов.

Сущность социально – педагогического мониторинга семьи состоит в комплексном использовании всех источников данных о процессах и событиях семейной жизни, как носящих естественный характер (информация, предлагаемая членами семьи по собственной инициативе; непосредственное и опосредованное наблюдение, сочинения и графические работы детей о семье и т. д.), так и полученных в ходе специально организованного исследования (опрос, анкетирование, метод экспертных оценок, биографический метод, психологические методики на выявление показателей внутрисемейных отношений и т. д.).

Важную роль в осуществлении социально – педагогического мониторинга играет умение социального педагога систематизировать сбор информации и полученные результаты. Способов систематизации может быть несколько. Рассмотрим один из них.

Поскольку семья – это сложная система, социальный педагог принимает во внимание подсистемы внутри семьи, отношения *между индивидами и подсистемами*.

Родительская подсистема (мать - отец). Социальный педагог концентрирует внимание на взаимодействии брачной пары в качестве родителей ребенка (детей), принятые в семье нормы взаимоотношений: мать – дети, отец – дети, стиль родительского отношения.

Воспитательный потенциал семьи во многом определяется содержанием и характером функционирования родительской подсистемы. Ошибки, которые допускают родители, их искаженные ценностные установки, противоречия в системах требований и влияние семьи на ребенка.

Подсистема «братья - сестры». Социальный педагог концентрирует внимание на отношениях детей, особенностях социальной роли каждым ребенком, установившемся в семье разделении обязанностей между братьями – сестрами.

Отношения между детьми в семье – незаменимый опыт общения и взаимодействия длительного характера, когда обязательны распределение обязанностей, терпимость, умение

разрешать и предупреждать конфликты, делить проявляемую по отношению к ним заботу и внимание взрослых, и многое другое. Для большинства детей данные отношения на длительный период приобретают характер наиболее значимых. Однако здесь скрыт значительный потенциал десоциализирующего влияния (отношения подчинения, «семейная дедовщина». Моральное и психологическое насилие, конкурентное противостояние и многое другое).

Подсистема «родители - дети». Социальный педагог стремится определить специфические черты взаимодействия между родителями и детьми, границы власти, свободы и ответственности, ставшие нормой [3].

Социально – педагогическая деятельность с семьей будет эффективна, если она будет основана на комплексном подходе. Он предполагает изучение и использование данных демографии (изучение рождаемости), социологии и социальной психологии (исследование и анализ удовлетворенности браком и семейными отношениями, причин семейных конфликтов), педагогики (воспитательная функция семьи); права; экономики (бюджет семьи); этнографии (быт, культурные особенности); истории и философии (исторические формы семьи, брака, проблемы семейного счастья, долга); религии.

Список использованной литературы

- 1.Мудрик А.В. Социальная педагогика : учебник для студ. учреждений высш. проф. образования. - М. : Издательский центр «Академия», 2013. - 240 с
2. Дружинина, Н. Социальная адаптация подростков из неполных семей // Учитель. - 2008.- № 4. - С. 24 - 26.
3. Карпунова, Н. М. Социально–педагогическая работа с дисфункциональной семьей в целях профилактики правонарушений подростков // Воспитание школьников. - 2010. - № 4. - С. 39 - 45.

ИНКЛЮЗИВНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ В КАЗАХСТАНЕ — РЕАЛЬНАЯ ВОЗМОЖНОСТЬ АДЕКВАТНОЙ СОЦИАЛИЗАЦИИ ШКОЛЬНИКОВ.

ЦОЙ Т.П.,
КГУ ОСШИ №3

НЕФЕДОВА О.А.
ОСШ №62

Для того, чтобы было легко жить
с каждым человеком, думай о том,
что тебя соединяет, а не о том, что
тебя разъединяет с ним»
Л.Н.Толстой.

Детей с различными нарушениями здоровья становится больше с каждым годом. Эта тревожная тенденция предполагает создание в образовательных учреждениях специальных условий, обеспечивающих формирование доступной среды для детей с ограниченными возможностями здоровья и детей-инвалидов, их интеграцию в образовательную среду и социализацию.

Создание условий для получения образования детьми данной категории с учетом их психофизических особенностей рассматриваются в качестве основной задачи в области реализации права на образование детей с ограниченными возможностями здоровья.

В связи с этим организация инклюзивного образования становится особенно актуальной. Инклюзивное образование предполагает совместное обучение детей с ограниченными возможностями здоровья с нормативно развивающимися сверстниками. Дети с особыми образовательными потребностями могут посещать обычные сады и школы, общаться, расти

и развиваться вместе с другими детьми. Основная идея инклюзивного образования состоит в том, что для получения качественного образования и психологической адаптации в обществе, детям с особыми потребностями необходимо активно взаимодействовать со здоровыми сверстниками. При этом у детей, которые не имеют никаких ограничений в своём развитии или в здоровье, формируются социально значимые и положительные личностные качества. Конечно, необходимо учитывать, что не всем детям с ограниченными возможностями здоровья может быть показана успешная компенсация их ограничений в процессе обучения в результате коррекции и дальнейшего обучения вместе со здоровыми сверстниками.

Инклюзивное образование в РК — новое явление. Это направление в школьном реформировании, которое предполагает равные возможности для удовлетворения всех нужд и потребностей детей в образовании независимо от состояния их здоровья.

С каждым годом в мире возрастает количество детей с ограниченными возможностями и особыми потребностями. Есть они и в РК. Перед обществом, системой образования и родителями таких детей стоит вопрос получения ими образования. Инклюзивное образование в Казахстане — реальная возможность адекватной социализации ребят.

В Казахстане, по данным профильного министерства, живет более 150 тыс. детей-инвалидов. Однако и эти цифры относительны, потому что иногда родители, избегая такого социального определения возможностей детей, не ставят их на учет.

Кроме того, есть дети — представители других языковых и культурных групп, религий, те, кто проживает в сельской местности, те, которые принадлежат к маргинальным группам. Они также относятся к категории людей с особыми потребностями, потому что социокультурный формат их воспитания, обучения и жизни отличается от установленных в государстве стандартов. Эти дети также нуждаются в особом подходе, когда речь заходит об образовании и социализации.

Таким образом, более 3% несовершеннолетних — дети, которые требуют особого подхода в обучении и воспитании. Государство озабочено тем, чтобы эти члены общества получили адекватное образование, которое в дальнейшем поможет им адаптироваться к социуму, реализовать свой потенциал.

В первую очередь это касается детей с ограниченными возможностями. Казахстан в 2008 году стал участником международной Конвенции по защите прав инвалидов. Инклюзивное обучение — обязательная составляющая этого документа.

Что же это такое? Инклюзивное образование — это специальная система дошкольного и школьного воспитания и обучения, которая предполагает вовлечение в процесс на равных правах детей, не требующих психофизиологической помощи, и тех, кому она необходима. Простыми словами, это школа, где в одном классе обучаются дети-инвалиды и дети, у которых не наблюдается отклонений психосоматического характера.

До недавнего времени детки, которые имели серьезные проблемы со здоровьем, попадали в категорию неполноценных. Это мальчики и девочки, страдающие ДЦП, глухонемые или слепые, с легкими формами умственной отсталости, в том числе страдающие аутизмом. Обычно таких детей родители отдавали в специализированные школы коррекционного формата — в интернаты. Так было и в Казахстане.

Но с недавних пор ситуация стала меняться. Поскольку образование в Казахстане доступно всем, то стал вопрос о создании таких типов учебных заведений, где бы ребята, независимо от их физиологических или психологических возможностей, получали адекватную социализацию и обучались.

Казахстан в плане внедрения инклюзивности в общеобразовательную систему опережает центральноазиатские страны. В стране работает 7 центров, которые предоставляют методическую и психолого-педагогическую помощь образовательным учреждениям, педагогическому составу и родителям, которые участвуют в этом процессе. Среди них есть региональные центры по внедрению инклюзивности в Актюбинской и Акмолинской, Карагандинской и Западно-Казахстанской областях, в Кызылорде.

Коррекционную поддержку таким деткам оказывают в тринадцати реабилитационных центрах, ста сорока девяти кабинетах коррекционного направления, пятидесяти восьми консультациях психолого-медицинского центра

По состоянию на 2017 год в Казахстане 495 детских садов стали работать по инклюзивному типу. В них получали соответствующее образование и воспитание более 6 тыс. детей. Более 3 тыс. казахстанских школ создали условия для внедрения инклюзивного обучения. В этой программе приняли участие 40 тыс. школьников с особыми потребностями.

Предполагается, что к 2020-м гг. в Казахстане такие средние учебные учреждения составят около 70% от общего количества таких заведений, а дошкольные — 30%.

Инклюзия — включение детей-инвалидов в общеобразовательную систему путем изменения методик, материально-технических баз для полноценного обучения.

Инклюзивное образование позволяет человеку с ограниченными возможностями почувствовать себя полноценным членом общества, найти свою стезю и стать полезным окружающим.

Те же, кто совместно с такими детьми получает образование и не относится к категории инвалидов, учится милосердию, терпимости, разнообразию, пониманию потребностей и возможностей, учится преодолевать эгоизм, формирует позитивное отношение к миру. Социальные аспекты инклюзивного образования исследовали Л.И. Акатов, Н.В. Антипьева, Д.В. Зайцев, П. Романов и др. Р. Жаворонков, В.З. Кантор, Н.Н. Малофеев, Е.Ю. Шинкарева исследовали правовые аспекты инклюзивного образования. Инклюзивное образование - процесс развития общего образования, который подразумевает доступность образования для всех, в плане приспособления к различным нуждам всех детей, что обеспечивает доступ к образованию для детей с особыми потребностями. Школьники учатся и используют полученные знания по-разному. Тем не менее, цель образования заключается в достижении всеми учащимися определенного общественного статуса и утверждении своей социальной значимости.

В литературе инклюзивное образование рассматривается как организация процесса обучения, при которой все дети, независимо от их физических, психических, интеллектуальных, культурно-этнических, языковых и иных особенностей, включены в общую систему образования и обучаются по месту жительства вместе со своими сверстниками без инвалидности в одних и тех же общеобразовательных школах, в таких школах общего типа, которые учитывают их особые образовательные потребности и оказывают своим ученикам необходимую специальную поддержку или как совместное обучение и (или) воспитание в специально созданных условиях, включая организацию совместных учебных занятий, досуга, различных видов дополнительного образования лиц с ограниченными возможностями здоровья и лиц, не имеющих таких ограничений. Инклюзивное образование – это процесс, который не сводится исключительно к реформе специального образования. Этот процесс должен стать составной частью национальной политики развития общего образования. В последние годы в образовании актуализируются ценности инклюзивного образования.

Инклюзивное образование - процесс развития общего образования, который подразумевает доступность образования для всех, в плане приспособления к различным нуждам всех детей, что обеспечивает доступ к образованию для детей с особыми потребностями. Инклюзивное образование старается разработать подход к преподаванию и обучению, который будет более гибким для удовлетворения различных потребностей в обучении и воспитании детей, а также отмечает, что инклюзивное образование предполагает, что разнообразию потребностей учащихся должен соответствовать континуум сервисов, в том числе образовательная среда, наиболее благоприятная для них. В основе практики инклюзивного обучения лежит идея принятия индивидуальности каждого учащегося и, следовательно, обучение должно быть организовано таким образом, чтобы удовлетворить особые потребности каждого ребенка.

Психологами и педагогами доказано, что отношения и взаимодействие здоровых детей со сверстниками с ограниченными возможностями здоровья являются важнейшим фактором, обеспечивающим успешность инклюзивного .

Инклюзивное образование (включающее образование, совместное обучение) – это также процесс обучения детей с особыми потребностями в обычных общеобразовательных школах вместе со сверстниками. Но инклюзивное образование – более широкий процесс интеграции, подразумевающий одинаковую доступность образования для всех детей и развитие общего образования в плане приспособления к различным нуждам всех детей. Это реформирование школ, перепланировка учебных помещений так, чтобы они отвечали нуждам и потребностям всех без исключения детей т.е. процесс обучения подстраивается под нужды и потребности развития ребенка.

Инклюзивное образование - это специально организованная работа педагогов по обеспечению взаимодействия обычных детей и детей с ограниченными возможностями здоровья (ОВЗ) в пространстве общеобразовательного учреждения. Такое взаимодействие предполагает создание специальных педагогических условий обучения: адаптивной образовательной среды, организацию психолого-медико-педагогического сопровождения, формирование инклюзивной культуры детей, педагогов, родителей . Инклюзивного образование - процесс «включения» детей-инвалидов в образовательное пространство групп, классов, коллективов детей, не имеющих отклонений в развитии, на основе организации совместного обучения и воспитания, практик коммуникации, сотрудничества детей, конструирование практик взаимодействия на равных» .

Инклюзивное образование сегодня с полным правом может считаться одним из приоритетов государственной образовательной политики . Общественные деятели и педагоги согласны с позицией, что инклюзивное образование является одной из основных задач для страны. Это необходимое условие создания инклюзивного общества, где каждый сможет чувствовать причастность и востребованность своих действий. Поэтому возникает задача дать возможность каждому ребенку, независимо от его потребностей и других обстоятельств, полностью реализовать свой потенциал, приносить пользу обществу и стать полноценным его членом. Это потребует иного подхода к организации обучения, означающего реформирование школ, перепланировку помещений, развитие образовательных технологий таким образом, чтобы они отвечали нуждам и потребностям всех без исключения детей, так чтобы все учащиеся успешно учились совместно со своими сверстниками в школе по месту жительства.

Таким образом, в мировой школьной практике инклюзия рассматривается исключительно как обучение детей с нарушениями развития в обычных общеобразовательных школах вместе со сверстниками. В теории и образовательной практике развивается и другое

направление совместного обучения детей с особыми потребностями со здоровыми. Это направление обычно обозначают термином интеграция. Эта категория детей крайне разнородна и интегрирована в среду нормально развивающихся сверстников по разным причинам.

Достоинства интегрированного обучения детей всех категорий связывают с сохранением детско-родительских отношений и возможностью полноценного участия ребенка в повседневной жизни своей семьи, обретением опыта социального взаимодействия со сверстниками и взрослыми, полноценной речевой средой (результатом постоянного общения со слышащими детьми вырабатывается привычка к общению со слышащими, и в дальнейшем это позволяет легче адаптироваться к обучению в массовом среднем или высшем учебном заведении).

Инклюзия: внимание направлено на всех детей школы, преимущества получают все дети; проводится неформальная поддержка и экспертиза воспитателя детского сада, учителя массового класса. Инклюзивное образование – это осознанное включение детей с особенностями в развитии в образовательный процесс в массовых школах по месту жительства. К достоинствам инклюзивного образования относятся: создание в общеобразовательном учреждении специальных условий обучения для детей с особыми образовательными потребностями; создание гибкой адаптивной образовательной среды, которая может соответствовать образовательным потребностям всех детей-учащихся данного образовательного учреждения; обучение в условиях общих классов массовой школы, с предоставлением ученику необходимой психолого-педагогической поддержки профильными специалистами; подготовка ученического, педагогического и родительского коллективов к принятию детей с ОВЗ и создание таких условий обучения, которые являлись бы комфортными для всех детей и способствовали бы достижению максимального уровня развития, а также социальной реабилитации ребенка и его интеграции в общество; формирование в сообществе (класс, группа, школа) навыков толерантности, т.е. терпимости, милосердия, взаимоуважения.

Недостатки инклюзивного образования в первую очередь, связаны с отсутствием апробированного на практике и общественно-признанного опыта совместного обучения детей всех категорий, а также недостаточным его научным и методическим обоснованием: в российских социально-экономических условиях и общественном сознании инклюзивное образование носит пока экспериментальный характер.

В основе практики инклюзивного обучения лежит идея принятия индивидуальности каждого отдельного учащегося и, следовательно, обучение должно быть организовано таким образом, чтобы удовлетворить особые потребности каждого ребенка.

Таким образом, будущим учителям начальных классов с учетом указанных достоинств и недостатков необходимо формировать свою профессиональную готовность к совместному обучению детей всех категорий.

Литература

1. Беленкова, Л. Ю. Инновационные подходы к образованию детей с ограниченными возможностями здоровья : от интеграции к инклюзии / Л. Ю. Беленкова // Интеграция образования. 2011. № 1. – С. 59-64.
2. Зайцев, Д. В. Концепция инклюзивного образования инвалидов / Д. В. Зайцев // Образование для всех : политика и практика инклюзии. Саратов : Научная книга, 2008. – С. 327-337. – ISBN 978-5-9758-0577-5.

3. Инклюзивное образование. Настольная книга педагога, работающего с детьми с ОВЗ : метод. пособие / Под ред. М. С. Старовойтовой. М. : Владос, 2011. – 167 с. – ISBN 978-5-691-01851-0.

ОЙЫН - МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРДЫҢ, БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ОЙ-ӨРІСІН ДАМУЫШЫ ҚҰРАЛ

Ильяшов М.Б.

ҚМББ «Болашақ» колледжі

Бижаханова Б.

№15 ЖББОМ КММ

Абеуова Г.С.

№15 ЖББОМ КММ

«Ойынсыз ақыл ойдың қалыпты дамуы жоқ»(В.А.Сухомлинский)

Қазіргі кездің талабы-баланың ақыл-ойын дамыту,ойлау қабілетін жетілдіру өзіндік іскерлік қабілетін қалыптастыру,заман талабына сай ойын жүйрік етіп тәрбиелеу.Сондықтан да баланың танымын алғашқы күннен бастап дамытудың бойында оқыту мен тәрбиелеу-дің негізін қалыптастырудың құралы-ойын.Бала ойын арқылы тәжірибені меңгереді,өзінің психологиялық ерекшеліктерін қалып-тастырады.Бала ойынында да қоғамдық, ұжымдық сипат болады.

Кез-келген бала еш уақытта жалғыз ойнамайды,қатар-құрбылары- мен бірлесіп ойнайды,сол арқылы бір-бірімен өзара қарым-қатынас жасайды.Ойын арқылы бала айналасындағы заттардан өзіне қызық-тысына ықыласы ауып өзіне таңдап алады. Баланың бір ерекше қасиеті сөйлеуден еш жалықпайды.Ойын бала тілінің дамуына ықпалын тигізіп,таным белсенділігінің дамуына да жол ашады.Қай бала болмасын ойынмен өседі,өйткені бала табиғатының өзі тек ойынмен байланысты.

Мектепке дейінгі балалар белсенді және өте қозғалмалы болып келеді.Бұл жастағы балалар өздерін еркін ұстап,ойынға аса қызығу-мен қатысады,өзінің айналасындағы нәрселерді көріп,соны бейне-леуді ұнатады.Рөлдік ойындарды табысты және қарқынды жүргізе береді.Сөйлеу кезіндегі қозғаушы күш-ырғақ.Сөйлеу ырғағын құру тәрбиешілердің рөлдік ойындарды ұйымдастырудағы ең қиын ісі. Балалардың қызығуын арттыруда тәрбиеші ойынға қатысушының өзіндік сөз ырғағын бейнелеп көрсетіп,тапсырманы дұрыс құра білуі керек.

«Рөлдік ойындар», «қимылды ойындар», «дидактикалық ойындар» балалардың сөйлеу дағдысының қалыптасуын дамытады.Осы тұста тәрбиеші баланың іс-әрекетін зерттеуші,дамытушы және үйретуші болып табылады.Ойын түрлері өте көп.Мысалға: ұлттық ойындар, қимылды ойындар ,сюжеттік рөлдік ойындар тағы басқа.

Балаларды ойнатар алдында ойынның мазмұнымен таныстыру қажет.Ойынды өткізу процесінде баланың тілін дамыту,сөздік қорын көбейту көзделеді.Ойын түрлері көп «Сөздік ойын», «Дәл осындайды тап», «Бірдей ойыншықты тап», «Қайсысы көп,қайсысы аз», «Қандай затқа ұқсайды», «Суретті құрастыр», «Кім байқағыш», «Не артық», «Сөз ойла», «Жұмбақ ойла», «Жақсы-жаман», «Үш сөз ата» осы сияқты ойындар ұйымдастыру арқылы баланың сөздік қорын өсіреді және саусақ бұлшық етін дамытады,ойлау қабілетін дамытады.Ойындар ұйымдастыру барысында көрнекі құралдар көптеп пайдалану керек.Түрлі-түсті суреттер,түрлі-түсті қағаз-дар,ойыншықтар.

Қазақ мәдени мұраларға бай халық.Сондай дүниелер қатарына ұлттық ойындарды да жатқызуға болады.Ұлттық ойындар атадан балаға,ұлкеннен кішіге мұра болып жалғасып отырған көне халық- тың дәстүрлері,шаруашылық мәдени өмір тіршілігінің жиынтығы.

Баланың бойында ана тілін, ата-баба салтын бойына сіңірген, оны қастерлей білетін азамат өсіруде ұсынатын ең басты құралымыз-ұлттық ойындар. Жасөспірім ойын арқылы дүниені танып, түсінігі арқылы қабылдап, ересектерге еліктей жүріп үйренеді, өз бойына қабылдайды.

Бала өзін-өзі көрсете ойын, оқуда адамгершілікке тәрбиеленеді деген сөз. Осылар арқылы біз балаларға белгілі бір тұрғыда ықпал жасай аламыз. Біз іс-әрекеттер ойын, еңбек, оқыту өзара ұштасқан жағдайда ғана баланың жеке басын дамытуда толық нәтижеге жете аламыз. Педагогикалық процесс белгілі бір құралдар мен әдістер көмегімен жүзеге асырылады. Қазақы ұлттық сана, ұлттық психоло-гия қалыптасқан парасатты, адамгершілік қадір-қасиеті мол, мораль-дық жоғары белсенді жеке адамды қалыптастырып шығару процесі болып табылады.

Ойнау, еңбек ету және оқу барысында ақыл-ой, адамгершілік физикалық және көркем тәрбие, даму процесі қатар жүреді. Балаға білім мен тәрбие тек ойын арқылы беріледі.

Қорытындылай келе, ойындар балалардың таным белсенділігін жандандыратын, өздігінен ойлауын дамытатын тәсілдердің бірі. Олар кез-келген оқу материалын қызықты да тартымды қылып, балалардың көңіл-күйін көтеруге, өздерінің жұмыстарына қанағат-тануға және өтілген тақырыпты жеңіл меңгеруге көмектеседі. Тақырыпты ашу барысында ойын арқылы дамытуға арналған тапсырмалар жүйелі қолданылып, ұйымдастырылып отырса сонда ғана тәрбиешінің тақырып мақсатын ашуына мүмкіндік береді.

Ойынды көп ойнаған баланың дүние танымы кең, жаны таза, жүрегі нәзік, нағыз сезімтал тұлға болады.

Әрбір ұстаздың мақсаты-сабақ сапасын көтеру, түрлерін жетілдіру, сабаққа оқушының қызығушылығын арттыру. Сондай - ақ бүгінгі таңда елімізде оқыту мазмұны жаңартылып, сабақтарда озық технологияларды қолданудамыз. Сондай технологияның бір түрі - «Ойын арқылы оқыту» технологиясы.

Оқу процесінде ойын технологиясын қолдану оқушының оқудағы танымдық іс-әрекетін және қалыпсыз жағдайларда өз білімін қолдануға мүмкіндік береді. Ойын технологиясы арқылы мемлекеттік жалпыға міндетті білім беру стандартында мәлімдеген күзiреттiлiктердi оқушы бойында қалыптастыру мiндеттерiн шешедi. Қазiргi бiлiм беру мазмұнындағы осы өзгерiстердiң барлығы оқытудың негiзгi мақсаты ретiнде пәндiк бiлiм-бiлiк дағдыларды қалыптастырудың жалпы оқу бiлiктерiн қалыптастыруға ден қою. Өзiндiк оқу әрекеттерiн дамыту бағалау жүйесiнде өзгерiстердiң енгiзiлуiн көздейдi. Бастауыш сынып оқушыларын оқыту кезiнде ерекше орынды ойын алады. Ойын бұл жерде оқыту әдiсi ретiнде жүредi. Бұл жастағы балалардың ойынға қызығушылығы басым, мiнез-құлқында ерiктiлiк жеткiлiксiз, алдында кездескен мысалдарды шешуге практикалық тұрғыдан қарайды. Сондықтан да бiз өз сабақтарымызда ойын әдiстерiн көптеп қолданамыз.

Бастауыш сынып оқушыларына арналған ойынға қойылатын әдістемелік талаптар:

- Ойынның мақсаты нақты және керекті көрнекіліктер мен материалдар күн ілгері дайындалып, оңтайлы жерге қою.
- Ойынға кірісер алдында оның жүргізілу тәртібін оқушыларға әбден түсіндіру.
- Ойынға сыныптағы оқушылардың түгел қатысуын қамтамасыз ету.
- Ойын үстінде шешім қабылдай білуіне, ойлана білуіне жетелеу.
- Ойын түрлерін бағдарламаға сай іріктеп алу.
- Ойынды баланың жас ерекшелігіне қарай түрлендіріп пайдалану.
- Қарапайым ойыннан қиын ойынға көшу.
- Міндетті түрде ойынның қорытындысын жариялау қажет.

Өз іс-тәжірибемде өтетін сабақтарым көрнекіліксіз, ойынсыз өткен емес. Қай сабақ, қай тақырыпқа болмасын тиімді көрнекілік, ойынды ойластырып, алдын ала дайындалуға тырысамын. Ойынмен өткен сабақ қызықты өтіп тақырыпты жеңіл игеріп, оңвай еске сақтайды, оқуға деген қызығушылығы, ынтасы арта түседі. Қазіргі кездегі қолданылып жүрген жаңа технологиялар «Сын тұрғысынан ойлау» бағдарламасының кейбір элементтерін сабақта қолданып жүрмін және «Ойын арқылы оқыту» технологиясында қолдануды дұрыс көремін. Бірінші сынып оқушыларын оқуға тек ойынмен ғана қызықтыруға болады. Ойын ойды қозғайды. «Баланың ойынын тыйғаның – ойлауын тыйғаның» деген қағида бекер

айтылмаған. Қазақ халқының ұлы ақыны А. Құнанбаев: «Ойын ойнап ән салмай, өсер бала бола ма?»-деп айтқандай, бала өмірінде ойын ерекше орын алады. Ойын арқылы оқушының білім алуға, оқуға қызығушылығы артады. Ойын – адамның өмір танымының алғашқы қадамы. Сондықтан ойын арқылы балалар өмірден көптеген мәліметтер алып, білімін жетілдіреді. Ойын бір қарағанда қарапайым құбылыс не іс әрекет іспетті.

Ойынның да өзіне тән мотивтері болады. Мысалы мазмұндық, рөлдік ойындар баланың зейінін, есін, ойлауын, қиялын қалыптастыруда зор маңыз атқарады. Ойын әсері арқылы бала өз қасиетін қалай қанағаттандыра алатынын, қандай қабілеті бар екенін байқап көреді. Ал, ақыл-ой ойындарында белгілі бір ережелерді сақтап ойнайды. Ол ойындар баланың тапқырлығын, байқағыштығын, зейінділігін арттыруы мен қатар, ерік сезім түрлерін де дамытады. Қызығу – танымдық іс-әрекеттің қозғаушы күші. Оқушының қызығу жәрдемімен оқып-үйрену барысында қабілеті ашылып, дарыны ұшталады, өз күшіне мүмкіндігіне сенімі артады, кісілігі қалыптасып дара тұлғалық сипаттарға ие бола бастайды. Қызығуды туғызу үшін ойын түрлерін пайдаланудың орны бөлек. Тиімді қолданылған ойын түрлері мұғалімнің түсіндіріп отырған материалдарын оқушылардың зор ынтамен тыңдап, берік меңгеруіне көмектеседі. Өйткені төменгі сыныптағы оқушылардың аңсары сабақтан гөрі ойынға қызығушылығы артып тұрады. Қызықты ойын түрлерінен кейін олар тез сергіп, тапсырманы ықыластана әрі сапалы орындайтын болады. Ойындар барлық сыныптарда қолданылады. Ойын түрлерінің материалдары сабақтың тақырыбы мен мазмұнына неғұрлым сәйкес алынса, оның танымдық, тәрбиелік маңызы да арта түседі. Оны тиімді пайдалану сабақтың әсерлігін, тартымдылығын күшейтеді, оқушылардың сабаққа ынтасы мен қызығушылығын арттырады. Тіл дамыту бойынша пайдаланылған ойындар баланың сөздік қорын молайтуға, әрбір сөзді еркін, өз мағынасында қолдануға тез, жылдам сөйлеуге жаттықтыруға бірден-бір таптырмайтын құрал екендігі даусыз. Сөздерді дыбысқа талдау, сөз құрастыру жұмыстарына жаңашыл педагог Амоношвилидің ойын тәсілін пайдаландым. Ізденімдік ойындар – оқушыларды ізденімпаздыққа белгісізді табуға құштарлыққа үйрететін дидактикалық ойындардың бір түрі. Сабақ барысында ойындарды кірістіре оқыту сабаққа белсенділігін арттырады. Оқушыларға қазақ тілі дыбыс жүйесінің өзіндік белгілерін саралап танытуда, олардың фонетикалық біліктері мен білімдерін тәжірибеде қолдануда Ізденімдік ойындардың қызметі ерекше. Мысалы: «Дауыссыз дыбыстар» тақырыбын өткенде төмендегідей ізденімдік ойындарды өткізу оң нәтижеге қол жеткізеді. «Сөзді тап» ойыны. Ойын мақсаты: Оқушыларға дауыссыз дыбыстардың өзіндік ерекшеліктерін ұғындыру, олардың сабаққа қызығушылығын ояту, шығармашылық қабілетін жетілдіру. Қазақ тілі сабақтарында қолданылатын ойындарды көркем әдебиеттермен ұштастыру жұмыстары да оқушыларды тәрбиелеуде маңызы зор. Көркем әдебиеттерді оқу арқылы оқушылардың эстетикалық, адамгершілік қасиеттері дамиды. Шығармадағы кейіпкерлерді тану барысында жақсы істерге ұмтылады. Мысалы: сабақта жұмбақ ойындарды көбірек пайдалану өте тиімді, олар оқушының ой -өрісін кеңейтуге, өз бетімен ойланып, заттар мен құбылыстардың сипатталуына баламасына қарай олардың атын табуға, сөздік қорын молайтуға үлкен септігін тигізеді. Ойын бала табиғатымен егіз.

« Қимыл –қозғалыс» ойыны белгілі бір іс-әрекеттен тұрады. Бұл ойын оқушының өмірге деген көзқарасын қалыптастырады. Мысалы: « Кім керек?», «Көңілді поезд», «Мысық пен тышқан», « Өз орныңды тап», математика сабағында көп пайдаланатын, әсіресе көбейту кестесін еске түсіру мақсатында қолданылатын ойынның түрі « Қалт етпе қағып ал, жауабын тауып ал!» бұл ойын балаларды тез ойлауға, көбейту кестесін жылдам жаттауға септігін тигізеді.

Бала ойын үстінде білімді игеріп жатқанын, ал оқу үрдісінің ойынға қалай ұласып кеткенін аңғармай қалуға тиіс. Сонда ғана ойын мен оқу табиғи үйлесімді болып, пәндік білім, білік және дағдыны игеруге толық ықпал жасайды. Әр ұстаз оқу- тәрбие жұмысына шығармашылықпен қарап, жаңа заман талабына сай, озық ұлттық дәстүр рухында тәрбиелеп, сабақты түрлендіру мақсатында оқытудың түрлі әдіс-тәсілдерін пайдаланса, игі нәтижеге жетері сөзсіз.

Қорыта келгенде, жоғарыда аталған технологияны дұрыс, орынды, шеберлікпен қолдана білсек, үлкен нәтижеге жетуге болады және жоғары дидактикалық жетістіктерді

байқауға болады. Біздің өткізген сабағымыз оқушыларға қызықты болып оларды жалықтырмауы қажет. Қызықтырар ұстаз болса, қызықпайтын шәкірт жоқ деп сөзімді аяқтағым келеді.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Ж.Аймауытов Психология .Алматы. 1995 -78 б
2. С.Ахметов «Бастауыш сыныптарда білім берудің тиімділігін арттыру жолдары.» Алматы «Рауан» 1994 ж. 63-б
- 3 . Р.Б.Нұртазина, А. Д Сейсенова. «Мен оқимын ,ойнаймын ойлаймын!» 1,2 кітаптары . «Арман» баспасы. 2003 26-б
4. С.Рахметова Қазақ тілін оқыту әдістемесі.-А.,2003.-135-бет
5. Е.Сағындықов Ұлттық ойындарды оқу-тәрбие ісінде пайдалану Алматы «Рауан»1993ж
6. К.Д.Ушинский «Таңдамалы шығармалары» V том 54-б
7. журнал «Педагогика жаршысы»№4 ,№3 2010ж,
- 8.журнал « 12 жылдық білім» №4, 2006ж

БАЛАБАҚШАМЕН ОТБАСЫНЫҢ ӨЗАРА ӘРЕКЕТТЕСТІГІ

Ильяшов М.Б.

ҚМББ «Болашақ» колледжі

Ажибаева Б.Е.

«Айсұлу» бөбекжайы КМҚК

Ата – анамен жұмыс барысындағы өзара құрылымдық әрекет – тәрбиешінің табысты жұмысқа қол жеткізудегі маңызды кедергілердің бірі. Отбасымен қатынасу түрін табу маңыздысы, ол тәрбие беру мен оқыту барысында өзара түсінушілік мен өзара жәрдем мүмкіндігін бергенде.

Мектепке дейінгі балалық шақ – адам өміріндегі қайталанбас кезеңі, ол уақытта денсаулық қалыптасады, тұлғаның дамуы жүзеге асады, бірақ бала жаңындағы ересектерге тәуелді болады, бірінші кезекте ата – анасынан.

1. Отбасылық айнала баланың ата-анасына биологиялық және психологиялық тұрғысынан тәуелді болғандықтан бастауыш болып келеді; қандас туысқан.
2. Балалық кезінде және мектепке дейінгі жаста балаға маңыздысы өзі үшін сыйлы ересек адаммен алғаш сөйлесуі, ал сосын өзінің құрдастарымен сөйлесудегі қажеттілігі.
3. Отбасыда көп уақыт және тұрақты болу, сырлас-эмоционалды отбасылық қатынастардың атмосферасы.

Отбасы – бұл бала үшін эмоционалды қатынастардың институты, ол оны еріксіз «эмоционалды қорғаныш» деп қабыл алады. Әлем мағлұматтарды алған сайын күрделенеді. Білім алу қажеттілігі өмірдің бүкіл облыстарына енеді – кәсіби, отбасылық, бос уақытына, қоғамдық, жеке және т.б. Қазіргі заманғы отбасы әр түрлі білім түрін қажетсінеді: медициналық, сексологиялық, педагогикалық, заңгерлік, экономикалық, психологиялық...[1, с. 20] Отбасы мәселелерін шешу ата-аналардың жас кемелінде болуларын және біліктілігін талап етеді, ал бұл яғни жігер қайрауы, қосымша жүкті өз шаруасына жатқыза білу икемділігі.

Зерттеп отырған тақырыптың маңыздылығын тәрбиешілердің отбасылармен өзара жұмыстан не күтетіндерінен алған сауалнамалардың мәліметтеріне сүйене отыру арқылы бақылауға болады. [2, с. 3]

Өз жұмысымызда біз айқын тәжірибе мен білімді қолдана отырып ата-аналарға өздерінің педагогикалық біліктілігін көтеруге көмектесуге тырысамыз. Тәрбие беру үдерісі асыра сілтеулерсіз өтуі үшін, тәрбиешілер мен отбасы бір-бірімен әрекеттесулері керек.

Үстінде айтылып отырғандай және ата-аналардың ұсынылып отырған шараларға көңіл білдірулерін көріп, осындай мақсат қойылды:

1. Ата-аналарды өзіміздің одақтастарымыз қылдыруға,
2. Балалардың білімділік-тәрбиелік үдерісінде оларға белсенді орынға шығуларына көмектесу,
3. Өз балаларына деген құқықтары мен міндеттерін түсініп жанжалдасу мен жауапсыздықтың деңгейін төмендету.

Бір реттік әрекеттер арқылы отбасымен құрылымдық әрекетке жету мүмкін емес, ол айнымайтын ұзақ жұмысты талап етеді. Ең бастапқыда, біз өз алдымызға келесі міндеттерді қойдық:

1. ата-аналардың педагогикалық біліктілігін арттыру;
2. балаларды тәрбиелеудегі күштерді біріктіретін әріптестік қатынастарды орнату;
3. ортақ қызығушылықтар мен тәрбиелік күш салысу атмосферасын жасау;
4. баланың даму үдерісінде ата-анаға өзінің рөлін сезіну;
5. ата-аналардың көңілдерін мақсаттар мен міндеттердің, балаларды тәрбиелеудегі амал мен тәсілдерді, олардың эмоционалды амандықтарын, толықтай физикалық, психикалық және ақыл-ой қабілетінің дамуының қалыптасуына зейіндерін қою;
6. қоғамдық және отбасылық тәрбиелеудегі құптарлық тәжірибесін насихаттау. Осы мәселелерді шешу екі жақтан үлкен сенімдік пен толық мағлұматты білуді талап етеді.

Бастапқыда, әр ата-анада өзі сенген түсініктің қалыптасуы керек, яки балабақша – бұл маңызды мекемелік құрылым және ММ бүкіл жұмысына байыпты және жауапты түрде қарау керек. Біздің көзқарасымыз бойынша, бұл қатынас балабақшаға ең бірінші уақытта барып келуінен қалыптасу керек. Бұған себепші болатындар дәліздегі ақпаратты-тақырыптық стендтер, бұл жерде ММ көп қырлы жұмысы, грамоталары мен дипломдары орын алады, олар осы мекеменің жұмысының сапасына баға береді. [3, с. 142]

Сондықтан да тәрбиешінің құрылымдық әрекеттесуі отбасымен жұмыс істеу барысында олардың педагогикалық және психологиялық біліктілігін арттыруға әкеледі. Егер де тәрбиешінің өзінің кәсіби деңгейі өссе, өзара бірге жұмыс істеуі мүмкін болады. Тәрбиеші мектеп жасындағы тәрбие беру педагогикасын, сөйлесу психологиясын және басқа білімдерді жақсы меңгерген болса, сенімді түрде ата-аналармен сөйлесе алады, жалпы тәрбиелеу шешімдері мен баланың дамуына бағытталған серіктік қатынастарды құрай алады. [2, с. 14]

Бұған балабақшаның отбасы үшін ашықтығы себепші болады:

1. ата-аналардың балабақшаның топтарына жүйелі барып тұру;
2. бірлескен мерекелердің ұйымдастырылуы;
3. тәрбиешілердің өзінің тәрбиеленушілерінің отбасыларына бару арқылы, ары қарай ата-аналармен өзара қатынасуын жоспарлау;
4. әңгіме өткізу, консультациялар, бала жұмысын көру және т.б.

Мектеп жасындағы білімнің қазіргі заманғы кезеңінде ата-аналармен сапалы жұмысты іске асыруға құрылымдық бағыттар қандай екен?

Бірінші бағыт. Бұрынғының ең жақсы дәстүрінің жаңаруы, яғни мектепке дейінгі педагогиканың және психологияның «классикалық жүйесі» деуге болады.

Ұйымдастыруды болдырмауға, отбасымен жұмыс істегендегі үстемдікті, балабақшаның оқшаулануын болдырмау. Бұрынғы болған барлық жақсылықты қазіргі заманғы технологиялар мен мектепке дейінгі облысындағы жасампаздықты қосу.

Екінші бағыт. Балалардың ата-аналарымен жұмыс істеу алдын-ала отбасылық тәрбиелеудің тәжірибесімен таныстыруды ескереді, сол арқылы отбасылық және қоғамдық тәрбиелеудің жақындасуы жүреді. Отбасылық тәрбиелеудегі таңдаулы үлгілерді балабақша жағдайында қолдану керек, ал мектепке дейінгі мекеменің жетістіктерін отбасылық игілігі қылу. Өзара әрекеттесудің жаңа түрлеріне мектепке дейінгі жасындағы балаларды тәрбиелеу жөніндегі сұрақтарға толы педагогикалық әдебиет көрмесінің ұйымдастырылуы, даму барысындағы түзетулер мен диагностикадағы қазіргі заманғы ғылымның жетістіктері туралы мағлұматтар, педагогикалық болжам, психологиялық тестілеу және т.б.

Үшінші бағыт. Қазіргі заманғы ғылыми білімдердің педагогика облысында және мектепке дейінгі балалық шақтың психологиясы және халық педагогикасының таңдаулы дәстүрлеріне сүйене отырып кадрлік қамтамасыз етуді дайындау. Қоғамдық тәрбиелеу жағдайында мектепке дейінгі балалық шақтың ортасын дамытудың ұйымдастыруының маңызды факторы болып келетін этномәдениет, ұлттық құрауыш. Мектепке дейінгі балалық шағының қазіргі заманғы педагогика беталысында тәрбиелеудегі таңдаулы халық дәстүрлері ескерусіз қалмаған. Қорытындылай келгенде былай айтуға болады: Өсіп келе жатқан ұрпақ, өзінің отбасысы қандай болса ол да солай болмақ. Бірақ та, А.С.Макаренко жазғандай, «жақсы отбасылар және жаман отбасылар орын алады. Отбасы өз баласын дұрыс тәрбиелеп жатыр деп біз кепілдік бере алмаймыз, сол сияқты отбасы өз қалауы бойынша тәрбиелей берсін деп біз тағы да айта алмаймыз. Біз отбасылық тәрбиелеуді ұйымдастырумыздың қажеті жоқ». Сондықтан да балабақшаның педагогикалық ұжымының негізгі күш салуы, ата-аналардың педагогикалық мәдениетін көтеруіне бағытталған.

Педагогикалық диалог жолы арқылы балабақшаға кіргенде, отбасы баланың тәрбиесі жайлы нақты ілім алып, мамандардың жұмыс істеу түрімен танысып, отбасыда тәрбиелеу шеберлігін игеріп алады. Қазіргі заманғы кезеңде ата-аналармен жұмыс жаңа деңгейде өту керек, оның міндеті болып балабақша мен отбасы жағдайындағы балалар өмірінің сапасының жоғарылауы болып табылады.

Қолданылған әдебиеттер:

1. Дуброва, В. П. Теоретико-методические аспекты взаимодействия детского сада и семьи: учебное пособие. – Минск, 1977. – 74 с.
2. Зверева О. Л. Влияние дошкольного учреждения на повышение педагогической культуры молодой семьи: автореф. дис... канд. пед. наук. – М., 1987. – 23 с.
3. Данилина Т. А. Взаимодействие ДОУ с семьёй в микро- и макроструктуре: дис. канд. пед. наук 13.00.01. – М., 2003. – 212 с.